

INSIGNIUM
THEORIA.
SEU
OPERIS
HERALDICI
PARS
GENERALIS.

W E P
Opole

INSIGNIUM THEORIA
SEU
OPERIS *§ 39.*
HERALDICI
PARS GENERALIS,

QUÆ CIRCA INSIGNIA, HORUM
ORIGINEM, SCUTA EORUMQUE
PARTITIONES, METALLA, COLORES,
FIGURAS, GALEAS, APICES, ALIASQUE
SCUTORUM APPENDICES ET CONSECTARIA STUDIOSO
HISTORIARUM ET VITÆ CIVILIS NOSSE
PROFICIUM VISUM EST,

ex disciplina fecialium & moribus receptis
exhibens

AUTORE
PHILIPPO JACOBO SPENERO D.
EDITIO SECUNDA.

FRANCOFURTI AD MOENUM,
EX OFFICINA ZUNNERIANA,
APUD JOHANNEM ADAMUM JUNGIIUM.

INSIGNITUM THEORIA

232

232

OPERIS

HERALDICI

PARS GENERALIS

WBP
Opole

QUE CIRCA INSIGNITUM

ORIGINEM, SCUTUM

PARTITIONES, METALLA, COLORES,

FIGURAS, GALIAS, APICES, ALIASQUE

SCUTORUM APPENDICES ET CONSECUTIVA STUDIO

HISTORIAM ET VITE CIVILIS NOBIS

PROBUM VITAM EST

ex disciplina regimine & moribus receptis

NOTAE

PHILIPPO JACOBO STENRO D

ADVOCATO REGIO

FRANCISCA TO MONTANA
EXHIBITION MONETIANA
MUSEUM HISTORICUM MONTANUM

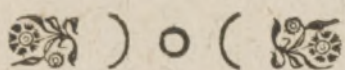
OPOLSKA BIBLIOTEKA

ILLUSTRISSIMO
COMITI & DOMINO,
DOMINO
PHILIPPO
REINHARDO,
COMITI HANOVIAE,
REINECCIAE & BIPONTI,
DOMINO MUNZENBERGÆ,
LIECHTENBERGÆ & OCHSEN-
STEINII,
MARESCALLO HÆREDI-
TARIO & PRÆFECTO SUPREMO
ARGENTINENSI, &c.

DOMINO MEO PERCLEMENTI,

à

PATRE CŒLESTI IN JESU CHRISTO FILIO
ipſius unico veram perpetuamque felicitatem
ex animo precor.

ILLUSTRISIME COMES,
DOMINE PERCLEMENS.

Oetum hic offero superioribus annis, cum alia studia tractare jussus essem, conceptum, nunc verò demum (nescio absens qua obstetricis dexteritate atque adeò quam feliciter) editum. Argumentum est de insignium theoria, in quibus nobilitatis & illustrium stirpium ab aliquammultis seculis decora non ultima quæsita & agnita sunt: unde ut aulam liber peteret, convenire visum est, & quidem in Rhenano tractu, cui quicquid est debet, antequam illum relinquerem, dudum exitum molitus. Nec verò quam aulam peterem diu ambigendum fuit, cum vestra Francofurto meæ proxima, Illustrissima autem Hanoica gens ea sit, cui, nec non illis, quibus cum arcta affinitate copulata est, me meosque ad singularem cultum à pluribus annis divina Pronæa obstrinxit. Puellus adhuc, prout ætas illa fert, beneficam in me & gratiosam expertus sum Illustrissimam quondam Dn. *Dorotheam Dianam* Rhingraviam eo tempore Illustrissimi Dn. *Philippi Ludovici C. Rappolsteinii* (qui me ex Baptismo susceperat, & Parentem meum, quo ductore junior usus fuerat, singulari complectebatur affectu) conjugem, mox viduam, quæ deinceps Illustrissimo Comiti

DEDICATIO.

Comiti Hanoico Dn. *Philippo Wolfgango*, avo Vestro, altera vice nupta est. Annis proficiens ex Illustrium ordine Evergetis nullis mei studiosioribus fruitus sum, quam Illustrissimis conjugibus, Comitibus *Rappolsteiniis*, Dn. *Johanne Jacobo* & Dn. *Anna Claudia Rhingravia*, Vestris pro socio & pro socio; eorum enim de studiorum meorum promotione, & quæ alia meæ felicitati inservirent, curæ atque beneficia non desierunt, dum in his terris agerent. Quod *Palatinam* Serenissimam Domum attinet, ex qua cœlestis Providentia & matrem dedit, & ex qua Hanovica gens propagetur conjugem dignissimam, Serenissimi Fratres Dn. *Christianus* (socer juxta & avunculus gratissimus) & Dn. *Johannes Carolus*, postquam ab anno 1654. studiis ipsorum admotus fuisset, non cessarunt gratiæ suæ in me plura documenta edere: quæ occasio etiam fuit, Parenti gratiosæ Dn. *Annæ Magdalene*, ipsorum sorori, primum innotescendi, quæ sui quoque clementissimi affectus me meosque certos non una vice vel ratione fecit. Quod verò, qui me propius attingunt, attinet, materteræ meæ maritus L. *Johannes Ernestus Varnbulerus* Consiliarii & demum Cancellarii dignitate ab Illustrissima Domo Vestra ornatus, & qui studiorum moderator atque itinerum comes fuerat, nunc verò Regiminis consiliis admotus, L. *Georgius Wilhelmus Spenerus* germanus meus, à tempore bene multo Hanovicæ stirpi sua post Deum præcipua debent, & gratia perpetua gavisi sunt: ut jam de aliis fratribus duobus, quorum alter Ecclesiam in superiori Comitatu tamdiu pavit, donec tyrannide Papæa grege

):(3 pro-

DEDICATIO.

prostrato pastor pelleretur, & alibi Deo Duce ad ministerium vocaretur, alter nunc quoque Vestris servitiis vitam tolerat, nec non sororis generis, qui in ecclesiastico & politico muneribus inserviunt, plura non addam.

Tot ergo vinculis Illustrissimæ Hanoviæ devinctum decebat, ut occasionem quærerem, qua profiterer, quantum illi proprio meorumque nomine deberem, gratiasque pro omnibus agens publicas, nostros ulteriori gratiæ obsequiosè commendarem: huic autem fini vix alia occasio commodior visa fuit, quam ut Illustrissimum nomen Vestrum præfigens libro hanc alloqui occasionem captarem: confisus qualecunque hoc munus non contemptum iri.

In Voto subsisto, dum quod quotidie factitare soleo, DEUM OPTIMUM MAXIMUM, omnis dignitatis & celsitudinis autorem & Principem, piè veneror, qui vetustam arborem Hanoicam, tot frondibus, floribus & fructibus à pluribus seculis ornatissimam ad seculi usque finem virentem vigentemque conservare, novisque subinde ramis augere gratiosè velit. Idem Te, Illustrissime Comes, cum Serenissima Coniuge Dn. *Magdalena Claudia* Palatina, nec non Serenissima Parente, & Illustrissimis sororibus omni benedictionis suæ genere abundantissimè beet, ut quotidie mentes nova gratia, novo lumine, nova virtute cœlitus perfundantur, novi hominis beato incremento; corporis verò vires, ne annis paulatim frangantur, pariter subinde novo robore confirmentur. Inprimis verò benedicat tum thoro Vestro, ut ad paucos redacta stirps novos lætissimos furculos progerminare videat, tum regimini, ut universa provincia, & amplissimæ

DEDICATIO.

plissimæ ditiones, ejus prudentia atque nova felicitate ex iis, quæ hætenus perpeti necesse habuere, & temporum calamitatem nimium sensere, spiritum recipiant, novoque flore spes & desideria plurium annorum impleant, Ecclesia Divino Numini in veritate & pietate serviente, politia juxta leges & publici boni regulam justè & sapienter administrata, incolis verò omnibus vitam tranquillam & prosperam ducentibus, ac beneficia cœlestia quotidie prædicantibus. Hoc verò ut fiat, Mœnanam & Rhenanam oras, hætenus hostilibus invasionibus nimium devastatas aut afflictas, pulso victoriis longius & in antiquos terminos pace felici redactō hoste, securitati, hujusque beneficio pristino decori restituat, ut *Philippo Reinhardo* Comite universam ditionem Hanoicam & vicinas refluoruisse ac constantis felicitatis initium cepisse, fera & grata gloriatur posteritas. Ita velit, ita jubeat, ita faxit Benignissimus in cœlis Pater, cujus voluntas benigna, jussus potentissimus, facta omnia divina adeoque optima sunt! Dresdæ 31. Martii 1690.

ILLUSTRISS. V. EXCELL.

ad preces & obsequia humillima

obstrictissimus

PHILIPPUS JACOBUS SPENERUS, D.

BENEVOLO LECTORI

S. D.

Ustum effluxit decennium, ex quo Pars specialis Operis Heraldici seu priores illius tres libri sub nomine *Historia insignium illustrium* publicæ luci expositi sunt. Eodem vero tempore vel multo prius hoc quoque Opus integrum elaboratum, consiliumque fuerat, simul utrumque typis mandare. Unde hinc inde legas in *Historia insignium* hanc partem generalem jam allegari, nec non in his istam historiam, tanquam secuturam, sicuti etiam plagulæ vicenis plures jam tunc excusæ, tabulæ autem tres si excipias omnes isto tempore sculptæ sunt. Verum quod nundinæ appropinquarent, nec spes esset utrumque Opus eo spatio temporis excudere, inprimis etiam quia occasionem expectabam, quæ otium subministraret, quædam in cap. 5. adhuc supplendi, mutatum propositum, & *historia insignium* prior in publico comparere iussa est, *Theoria* adhuc non-nihil dilata. Uti vero solet mora alia aliam post se trahere, ita cum singulis penè annis editio iterum procuranda destinaretur, nunquam tamen defuere quæ consilium remorarentur obstacula. Demum cum 1686. Divinitus huc Francofurto evocarer, facile prævidebam, non modo haud amplius otium mihi hic concessum iri, talibus alienis tractandis, quod prior vita permisisset, sed plane de nullo amplius cogitandum esse, unde Domino Zunnero Editori chartas meas abiturus reliqui, quasquam posset commodissime, mea nulla amplius cura interveniente, publicaret. Lapsi tamen sunt anni unus alterve, dum mea manu scripta describerentur & Typothetarum usibus aptarentur, donec demum illa facie prodiret, quæ nunc Lectoris oculis objicitur. Si vero ipsam originem hujus instituti & Operis quis scire desideret, illa est. Genealogicis studiis à pueritia penè innutritus, dum *Academiam Argentoratensem* incolem, illa diligentius etiam cum *historia* eo spectante excolui, aliisque tradere cœpi, de insignibus tamen, nisi ut illorum

AD LECTOREM.

illorum nossem typos, parum sollicitus. Ubi vero Genevam veneram, occasio fuit Celeberrimo in his studiis *Claudio Francisco Menestrierio* innotescendi, qui literis initio Lugduno missis, quod me aliquam Genealogiarum Germanicarum cognitionem habere intellexisset, commercium mecum instituere coepit: cum vero Lugduni essem, non solum in aliis benevolentiam testatus est suam, sed etiam cognito, quæ Heraldica spectarent, Germanis nostris tantum non plane ignota esse, ultro me est cohortatus, ut facem civibus meis præferrem, ad hanc etiam historiæ partem lustrandam, libertatem mihi concedens, si ita videretur, sua etiam pro meis Germaniæ exponendi. Tum primum coepi argumentum hoc excolere, & ab ipso mihi donatos libellos auctoris, nec non alios ejusdem generis evolvere: mox vero vidi, qui historiæ nostræ notitia præditus esset, & ex illis quæ aliæ gentes circa hanc materiam prodidissent aliqua proficua discere posse, & lucem vicissim affundere iis, quæ traderent exteri, sæpe in tenebris palpantes. Itaque uti docendo facilius discimus, Argentoratum reversus initium feci aliis insignium artem tradendi, adeoque ea quæ à Gallis mutuo sumseram nostris moribus accommodandi, & in aliquam methodum redigendi. Tunc primum foetus hic conceptus, sed paulatim magis magisque formatus, antequam sacris functionibus totus immergerer, hanc speciem, qua nunc prodit, induit. Ubi vero ad alia Deus me vocavit, subinde tamen spes supererat, nonnunquam quadrantem horæ supplendis iis, quæ congesta erant, à seriis occupationibus abstrahi posse, quæ verò tantum non semper me destituit, ita ut à vicennio pene augmenti parum istis accesserit, & quod supra dixi Francofurto discedens chartas editori relinquere consultum crediderim. Factum etiam hinc est, ut inprimis in Cap. 5. figuras scutis inscribi solitas complectente hinc inde lacunæ occurrant, figurarum nominibus adscriptis, ad quæ exempla insignium conquirenda erant, quæ tamen conquirere non vacavit, ut adeo lectoris industriæ relicta illa sint. Sed & multa alia cultum longe exquisitiorem requisivissent, si curiositati Lectorum satisfieri debuisset, in quod tamen ut bonas horas impenderem, aliis jam districtus à me impetrare amplius non potui. Cæterum inveniet hic Lector, quod ex modo dictis etiam mox colligit, non tam mei ingenii aliquod opus, quam ab aliis fere, inprimis exteris ante me prodita, à me autem non nisi congesta, & exemplis partim (& quidem potissimum) ex armoriali libro communi desumptis, partim ex varia communicatione suppletis, partim ex aliis etiam autoribus excerptis probata, quorum ob hoc fidem non semper in me recipio.

Ufus omnis totius tractationis ille est, ut non solum insignia nosse discat Lector, quæ quisque sibi cognitu utilia credit, verum etiam ut quæ feciales circa rem hanc literas prodidere, & quas rationes allegent,
tum

AD LECTOREM.

tum quid usus communis introduxerit, hic inveniat, quod aliquod historiæ subsidium & vitæ civilis ornamentum esse posse, non diffido.

Vale Lector benevole, & si in omni isto insignium negotio multum vanitatis & πολλὴν φαντασίαν inveneris, quam cognoscere aliquando prodest, sed eam magnificare non decet, qui meus etiam de ea sensus est, in gemisce seculo, & in id inprimis operam da, ut insigne CHRISTI crux, non tam scuto vestive Tuæ quam animæ impressa fulgeat, & tum vel regiis insignibus ornatorem Te incedere ne dubita. Dresdæ 20. Martii 1690.

SYLLABUS PRÆCIPUORUM AUTORUM,

Quorum operibus de hoc argumento expresse editis usus sum,
& qui hic sæpius allegantur.

Theod. *Haptingii* de jure insignium.

Joh. *Sibmacheri*, *Wapenbuch*/ s. liber *Armorialis*, à P. *Furstio* continuatus, ut nunc ejus sint V. partes.

Silvestri *Petrasanta* Jesuit. Tesseræ gentilitiæ.

Nicolai *Uptoni* de studio militari.

Joh. de *Bado Aureo* tr. de armis.

Henrici *Spelmanni* aspilogia.

Hos tres edidit & notis illustravit Ed. *Biffaut*.

Claud. Franc. *Menestrierii* Jcf. le veritable art du blason.

Ejusd. abrégé methodique des principes *Heraldiques*.

Ejusd. l'art du blason justifié.

Autoris majus Opus *Science du Blason* non vidi, sed tantum ejus *Sciagraphiam*, quæ 4. foliis 1659. prodiit.

Joh. *Le Laboureur* origines des armes.

Marc. *Vulson de la Colombiere* science Heroique.

Petr. *du Val*. observ. sur le blason.

Marc. *Gilbert de Varennes* Roy d'Armes.

Philib. *Campanille* dell' armi.

Phil. *Monet* pratique des armes.

Lud. *Segoing* de l'antiq. des armes: & thresor heraldique.

Lud. *Geliot* indice armorial. inde edit. à

Pailloto, sub titulo P. *Paillot* la vraye & parfaite science des armoiries.

Joh. Jac. *Chifflet* insignia eq. A. V.

Oronce *Finé de Brianville* jeu d'armoiries.

Seb. *Feschii* de insignibus.

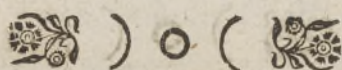
Bartoli de armis & insigniis.

Sunt vero longe plures, quorum Operibus usus sum, sed partim non succurrunt memoriæ ista scribentis, partim non ex professo id solum argumentum tractarunt.

INDEX & ARGUMENTUM TABULARUM.

1. **E**Xhibet imagines & habitus fecialium, tum tesseræ Veteribus usitatas, nec non insignia, quæ XII. tribubus Israëlitis tribui solent. Ad C. I. & II.
2. Repræsentat scutorum varias figuras, veteribus & nostris usitatas, nec non varias scutorum partitiones, in plures regiones. Ad C. III.
3. Oculis exponuntur modi scutorum jungendorum per juxtapositionem, colligationem, conglutinationem, insitionem. Tum modi, quibus conjuges illustres sua & maritorum symbola jungere solent. Ubi exempla comparent Potentissimæ Svecicæ Reginæ Ulricæ Eleonoræ, Sereniss. Electricis Saxonicæ Annæ Sophiæ, Illustrissimarum Comitum Erpachiarum Amaliæ Catharinæ, & Annæ Dorotheæ Christinæ, quarum prima regia Svecica & Danica in scuto bipertito defert, secunda Danica paterna Saxonice imponit, tertia Waldeccis avitis mariti clypeum circumdat, quarta conjugis Parmæ suam Hohenloicam jungit. Hæc ad C. III. Adduntur etiam colorum & pellium notæ. Ad C. IV.
4. Exhibentur ex figuris honorabilibus primi ordinis caput scutarium, fascia, baltheus, palus. Ad C. V. sect. 1. membr. 1.
5. Comparent pali, balthei sinistri, cantherii, cruces. Adhuc ad C. V. sect. 1. membr. 1.
6. Visuntur aliquæ adhuc cruces, decussis, limbus, peribolus, capiti agglutinatæ figuræ, litera Pythagorica, quadrans honorarius, conus, scutulum, & aliquæ figuræ honorabiles secundi ordinis: inprimis diminutiones figurarum primi ordinis. C. V. sect. 1. membr. 1. & 2.
7. Spectantur secundi ordinis figuræ honorabiles, tessellæ, rhombi, cunei, clathri, cuspides. Ad C. V. sect. 1. membr. 2.
8. Sequuntur reliquæ figuræ honorabiles secundi ordinis: cuspides, circuli, orbis, numi Byzantini, plinthides. Ad C. V. sect. 1. membr. 2.
9. Oculis obijciuntur figuræ humanæ (quæ & angelicæ, nec non sirenes) homines integri, hermæ, membra, capita, oculi, brachia, manus, crura, pedes, corda, cadaver, calvaria, ossa. Ad C. V. sect. 2.
10. Continet figuras avium & volatilium, inprimis aquilarum, phœnicis, pelicani, struthionis, psittaci, galli, gallinæ, anseris, anatis. Ad C. V. sect. 3. membr. 1.
11. Ex avibus in hanc relatæ, cygnus, ardea, ciconia, grus, accipiter, falco, vultur, corvus, cornix, pica, noctua, columba, palumbes, pavo, perdix, alauda, hirundo, upupa, fringilla, picus, sturnus, carduelis, pelicanus, halcyon, merula, apodes, apes, musca, vespa, papilio, cicada, grillus, scarabæus, aranea, alæ, capita, crura & pedes, ova. Ad C. V. sect. 3. membr. 1.
12. Repræsentantur figuræ quadrupedum, leonis, leopardi, pantheræ, tygridis, gryphi, Monocerotis. Ad C. V. sect. 3. membr. 2.
13. Enumerantur aliæ quadrupedes, elephas, ursus, lupo, lynx, vulpes, aper, hystrix, erinaceus, cervus, capreolus, alce, lepus, sciurus, mustela, martes, taxus, mus. Ad C. V. sect. 3. membr. 2.
14. Reliquæ quadrupedes recensentur, castor, simia, cercopithecus, equus, asinus, mulus, camelus, bos, aries, hircus, capricornus, capra, dama, canis, felis. Ad C. V. sect. 3. membr. 2.
15. Producentur figuræ natatiliæ & reptiliæ: Ad illa referuntur varii pisces, delphini, balænæ, sturiones, salmones, lucii, barbati muli, truttæ, carpiones, tinea,

- tincæ, percæ, capitones, haleces, aselli, anguillæ, pisces volantes, cancri; ad hæc dracones, sphinges, hydræ, amphibana, boæ, serpentes, ranæ, testudines, cochleæ, lacertæ, salamandra, formicæ. Ad C. V. sect. 3. membr. 3. & 4.
16. Ostendantur arbores, frutices, herbæ: palma, abies, pinus, quercus, rubus, fagus, olea, nux, chamæ cerasus, morus, pyrus, malus, tilia, betula, salix, populus, vitis, ficus, sylva, trunci, folia, rosa, liliū, piper, urtica, carduus, spina, trifolium, nymphæa, papaver, brassica, rapum, allium, pisum, mergos, typha. Ad C. V. sect. 4. membr. 1. & 2.
17. Hanc occupant figuræ fructuum & florum: unde visuntur malum punicum, pomum, pyrum, pomum cydonium, cerasa, mora, uvæ, nux, nux pinea, glandes, pepones, fraga, lilia, sceptræ liliatæ, pentaphylli, rosa, tetraphylli, caryophylli, tulipa, sertum. Ad C. V. sect. 4. membr. 3. & 4.
18. Figuræ corporum cœlestium, meteororum, elementorum. Ubi Sol, Luna, stellæ, cometa, iris, nubes, fulgur, fulmen, ventus, ignis, titiones, flumen, puteus, concha, montes. Ad C. V. sect. 5. membr. 1. & 2.
19. Adferuntur utensilia & alia instrumenta, calices, vitra, canthari, lagenæ, patinæ, cochlearia, cultri, mensæ, sedilia, ollæ, athena, lecythi, chalybs ignarius, sacci, claves, candelabra, lampades, clepsydra, specula, sceptræ, scipiones, pali, forficæ, acus, forcipes, fusi, circini, normæ, seræ, pennæ scriptoriæ, pecten, clavi, terebræ, hami, unci. Ad C. V. sect. 6. membr. 1.
20. Adduntur reliqua utensilia & instrumenta; vexilla Ecclesiastica, campanæ, calix sacer, tintinnabula, tudites, mallei, secures & dolabræ, ferra, falx, aratrum, vomer, ligo, pertica, furca, tridens, rastrum, currus, traha, rotæ variæ, lapis molaris, ferrum molendinare, scalæ. Ad C. V. sect. 6. membr. 1.
21. Post instrumenta residua, quæ sunt catenæ, lora, frænum, ephippium, soleæ equinæ, cornua venatoria, chelys, latrunculorum rocca, taxilli, coni, numi, panes, pulvinar, referuntur figuræ vestiariæ, in quibus pilei, caputium, coronæ, manicæ, chirothecæ, annuli, zonæ, fibulæ, calcei, soleæ, ocreæ, calcaria, molulæ, funiculi, interula, & figuræ armorum militarium, in quibus gladii, acinaces, lanceæ, hastæ, bipennes, secures, clavæ. Ad C. V. sect. 6. membr. 1. 2. & 3.
22. Militaris apparatus reliquus clavæ, sagittæ, murices, arcus, sclopeta, mortaria, arietes, chirothecæ, scuta, galeæ, vexilla: Tum ædificia, muri, domus, tuguria, templa, turre, castella, columnæ, pyramides, portæ, fenestræ, catarractæ, pontes, sepes, tentoria, naves, anchoræ, remi, harpagines, vela: Demum literæ, voces, characteres. Ad C. V. sect. 6. membr. 3. 4. & 5.
23. Repræsentantur galeæ omnis generis, coronæ, lacinia, pallia, torques equestres. Cap. VI. & VII.

TESSERÆ VETERIBUS USITATÆ.

Egyptii Idem Argivi Asiatici Babylonii Idem Cappadoces Chaldaei Corinthus Græci

Hebræi Sacerdotes Macedones Medi Parthi Scythæ Sicyonii Syri Iuda Ruben

Ephraim Dan Aquilæ Romanorum Dracones Vexilla Equestris Rom. Horatius Agememnon Antiochus

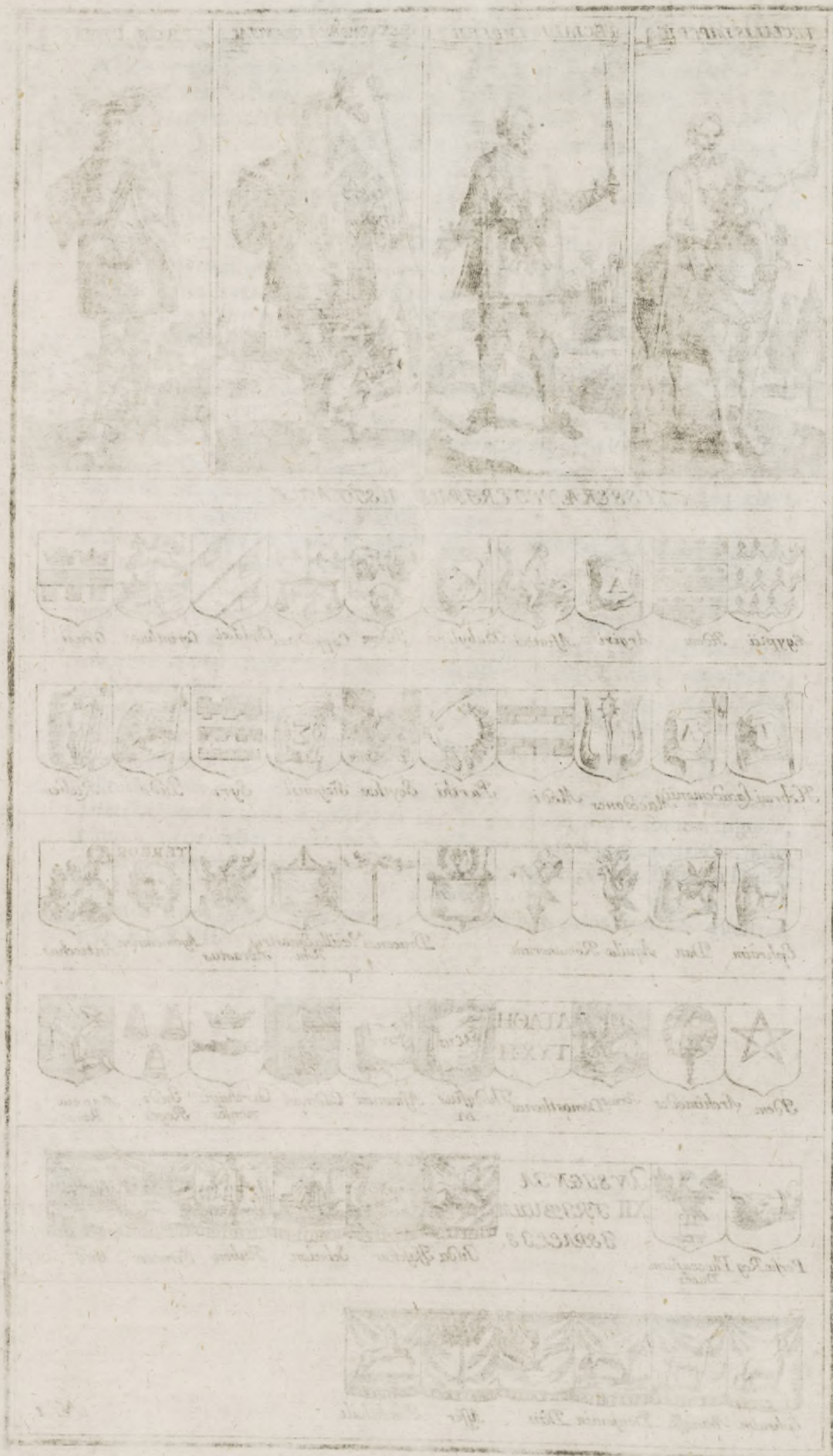
Nem Archimedes Arius Demosthenes Thodofius Afmonæi Cadmaei Carthaginienses Indi Reges Mannæ Reges

Perse Reg Phoenisium Duces Iuda Isachar Sebulon Ruben Simeon Gad

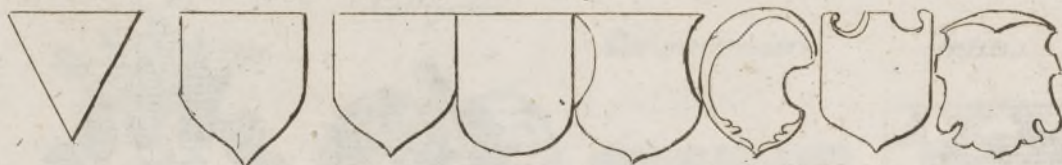

Ephraim Manasse Benjamin Dan Affer Nephthali

Figurae scutorum antiquae

Cartouches

Scuta Germanis usitata

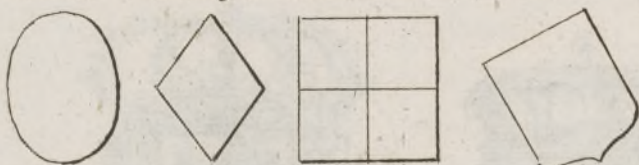
Gallis Hispanis

Italica Ovalia

Rhombi. Quadrata
Lozenges Enbanniere

Inclinata
Couches

Regiones scuti

B	A	C
	D	
F	E	G
I	H	K
	L	

Divisiones scuti

Palaris
Party.

Transversa Diagonalis dextra
Coupe Tranche

Sinistra
Taille.

Per pinnas

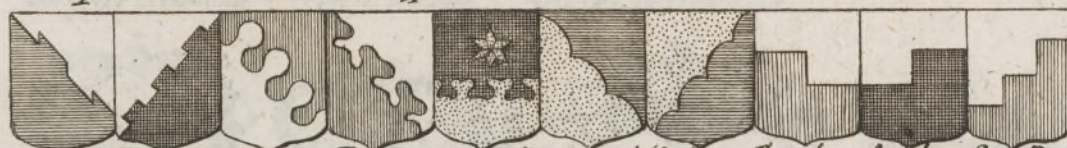

Erdmannsdorf Boischwitz Kobeltitz Kraigga Wolgast Weigsdorf Lendersheim Rohr Holstein

Per pinnas

In nubium speciem

Per gradus

Dettelbach Lincken Wolkenstein Panitzsch Ziegler Kleinpach Hochstetronberg Auerberg Seiboldsdorf

In vecta Denticulata et striata

Schürsdorf Proßer Haslang Clemm Sigmarsdorf Kelchner Hilinger Kur Au Hermisdorf

Sectio Palmaris enpal Transversa enpal en bande en barre In medio In margine

Enzesdorf Erisch Schweinitz Sebergünz Sturische Geltinger Priesen Halderman Mediger Cappel

In partes

inaequales

Per lineas Sectio quadripartita Cartole Cochleares

Gersdorf Volstedt Trupbach Florianer Seubel Pöffenhau Eridasheim Grossen Zinnenendorf C. Erthal

contra cartole Sect. decussata Sectio senaria

Lichtenstein Herchel Ebershofen Tale

Benstedt Unverzagt Auerde Adelevosen Westerhold Puelach

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

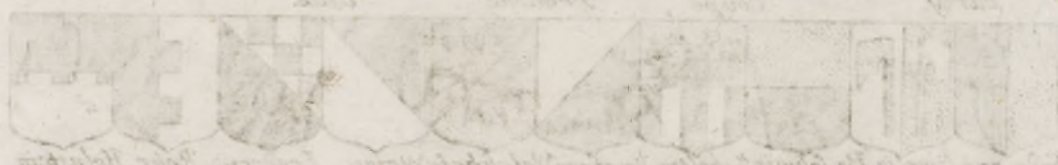
Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

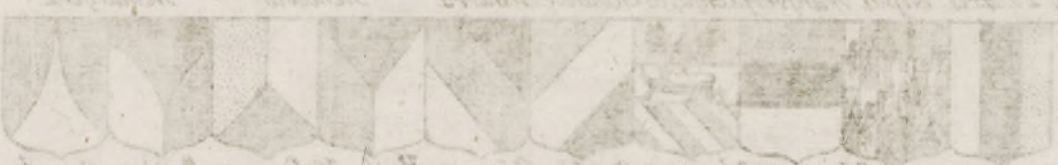
Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

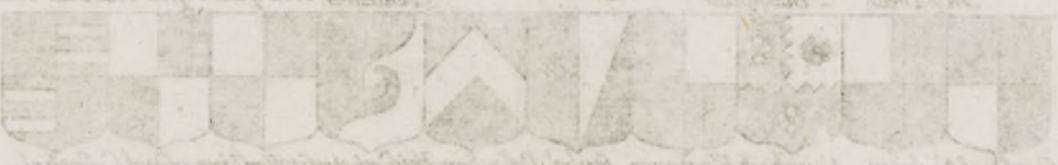
Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

Opole

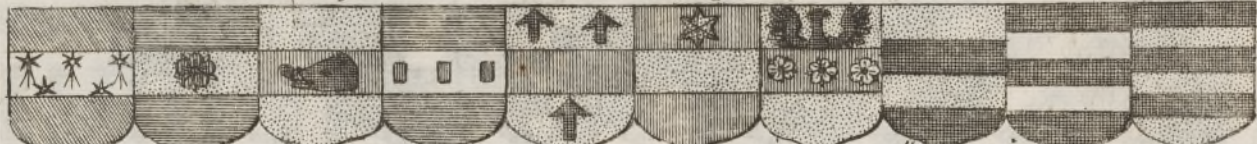

Caputcephalus, chef. Schild, Haupt. Caputdentatum Nubilatum Tessellatum Sustentatum Falcia, falcie Strals

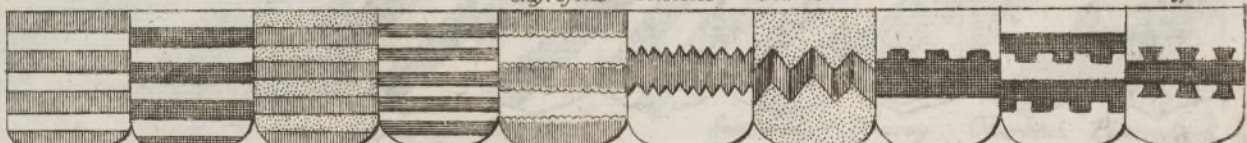
Witz Kirchberg Wachenburg Heringen Patr. Camerer de Raxenrude Rothebaron Vrsin C. Anguil Leconrödt Crailsheim

Fascia her- Fascia cum inscriptis figuris Fascia comitata aliis figuris Fascia plures

Oignies Egg Briffnax Heimbürg Stralensberger Neuneck Weissen von Otteburg Bicken Pallant

Fascia striata Dentata Tortuosa Pinnata superis Inferis Utrinqs

Burck S. Amant Burggr. Rinz Choates C. de Fronten- Brendel de Krumenau Vonder Lippe Hambricht

Pinnata alternatim Bre- Undulata ex truncora reticulata Secta Tessellata

Werda Quaden de Land Mauvoisin Gilse zu Ingelstetter Lindlar Sturm de Rumpfenheim Schlieben Berg

Composita Nubilata Triangulis Balthes Bande Zwerchbalken

Limpurg Truchsess de Vonder Reo Thüngen Knob. Idorf Barthelm Trautenberg Wezel de Sträffell Louzel

Inscriptis aliis figuris comitati aliis figuris Multiplicati

Schrenk de Bier. Heglin Diet Kayh Patr. Schitel. Seemann Bar. Schänburg Parr Egg

Striatus Dentatus Tortuosa Pinnatus Utrinqs pinnatus Extruncora ramoso undosus Bipartitus

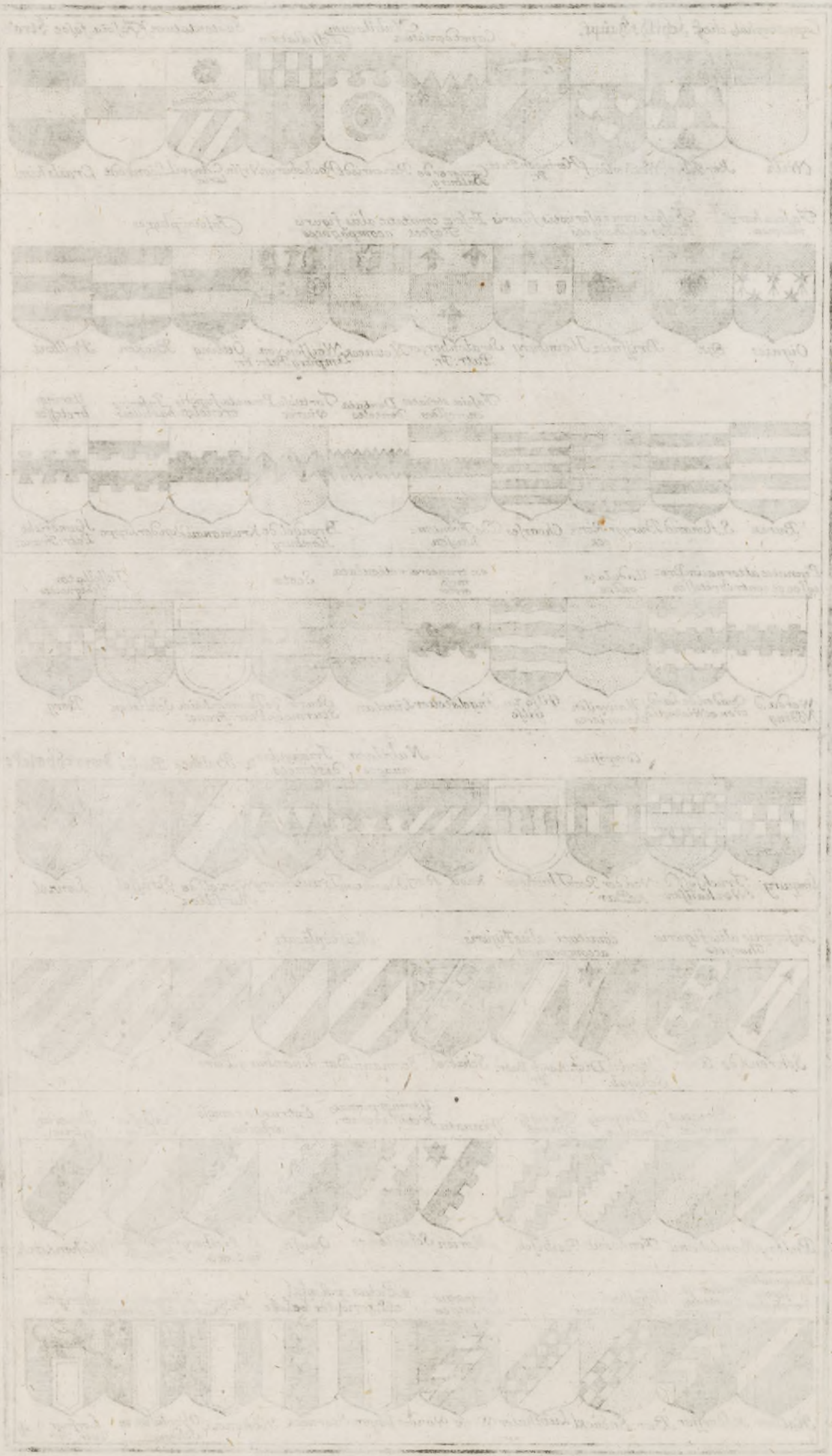

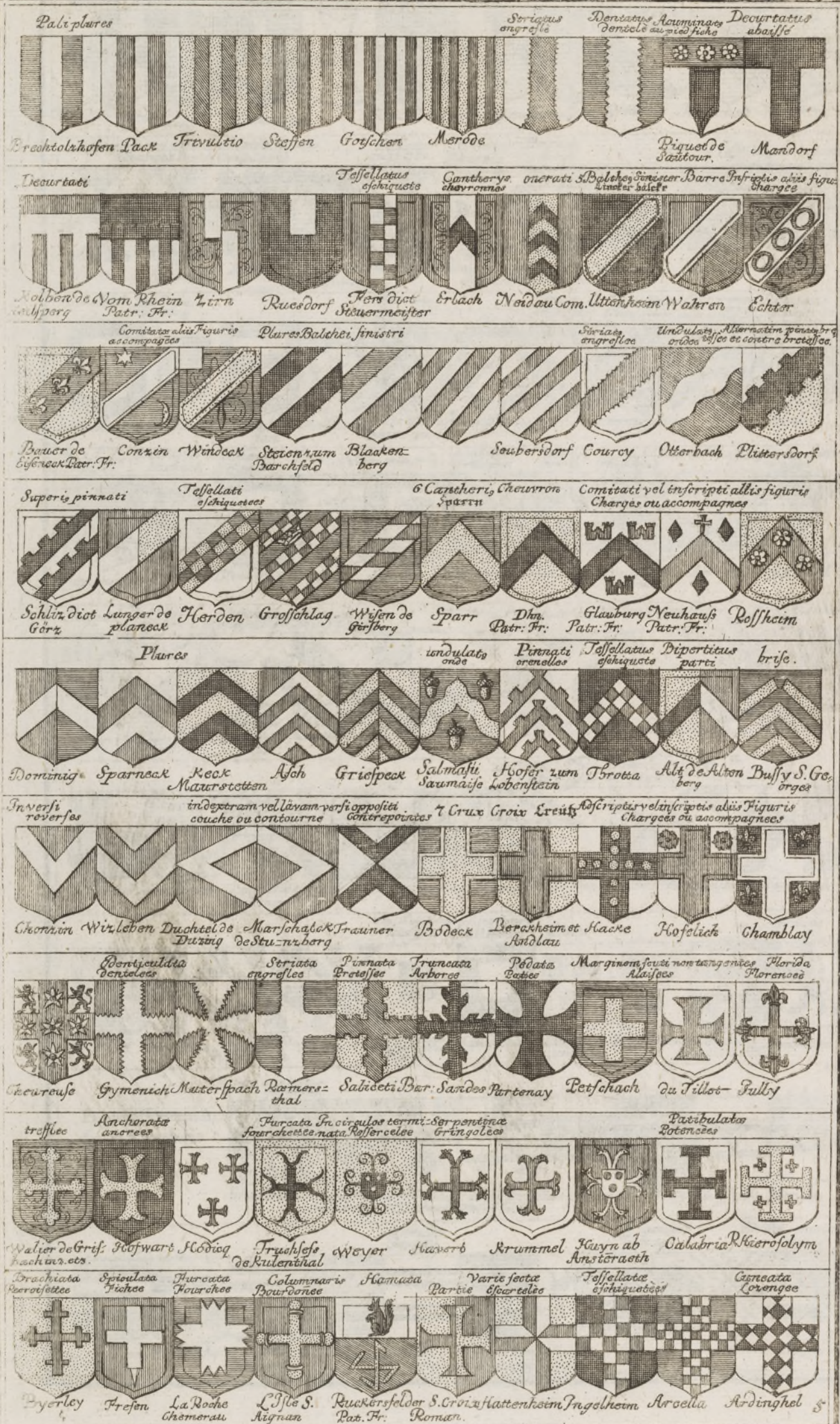
Bellouy Montchenu Fontaine Reibisch Morien Schörlemer Quasn B. Freiberg Breidenbach Schenk

Diagonaliter fectus Cantheris Tessellati Concatus Palus pal. pfal. figuris inscriptis aut ascriptis

Kalder Rudorff Bar. Enock Liebthaler Wiese Vonder Loya Storneck Hoheneck Oberheim in Lersner

Clathrata S. Antonii Patriarchalis Melitensis 2. Tholosana Extenuata Plures 8. Decussis f. Crux Andreeana Sautoir

Des Quefnas Quelc-Cadon-Smionerye Com. Tholosan Aubuffon Schenenburg Villars Hattstatt Vogtsberg

Ascriptis vel inscriptis aliis figuris Charges ou accompagnés

Striatus engreslé Dentato Dentelé Dentatés Dentelés

Plures Tessellatus schiqueté

Oppen Esenbeck Pat. Franc. Kattz Engelbrechte Kumbüsch Bouron de Laubespino Mäming Boisloye Ripaut

9. Limbus Bordure Einfassung

Dentatus Dentelés

Striatus engreslé Segmentatus alaternatus Segmentatus Tessellatus alaternatus schiqueté

Nettesheim Graefsfing Rathsamhaas Mülheim Drexels Arguillaria Morde Commerstatt Seve Tangel

Nubilatus Nuages Inscriptions aliis figuris charges Besantea

10. Porobolus orle Limbus Trefoil

Duplex Double Floridus bilobatus trifolius Capiti ag. luttina tus pab

Schauenburg Vivrots Hervaut Randau Warnes Bossie Defory Dandrie La Motte Fer- Esbornaix Mendorf chaus.

Chapeal Balthous Cantherus 12. Des fontaris chefchausron Champagne

13. Litera Pythagorica Luit

14. Quadrans honorarij Franco quartier sedige viering

Wyl Wisbeck B. Windenschor Diemantstein Degenfeld Deichler Issoudun Rügenreuter Hohenegg Zollicofer

15. Conus f. Pin. Pinnulatu. scuta nula gyron gironné

Eyrenried Lamoignon La Salle Koppenstein Bauran Le prevest du Cluseau Sinzenhofen Mansbach Maugron

16. Scutulum f. parimula Cauffon Schidlein Plura

on orle

Beranger Enghein Walpott de Becourt Nob. Rhon. et. Pat. Nattenheim C. Rappel Ahlfingen Schenoberg Dardailan

Fascia angustior Burelle

Figurae Honorabiles Secundi ordinis

Schellendorf Müller de Lohnerren Truchsess de Scharpfenstein Gieswiz Mörsbach Bergen

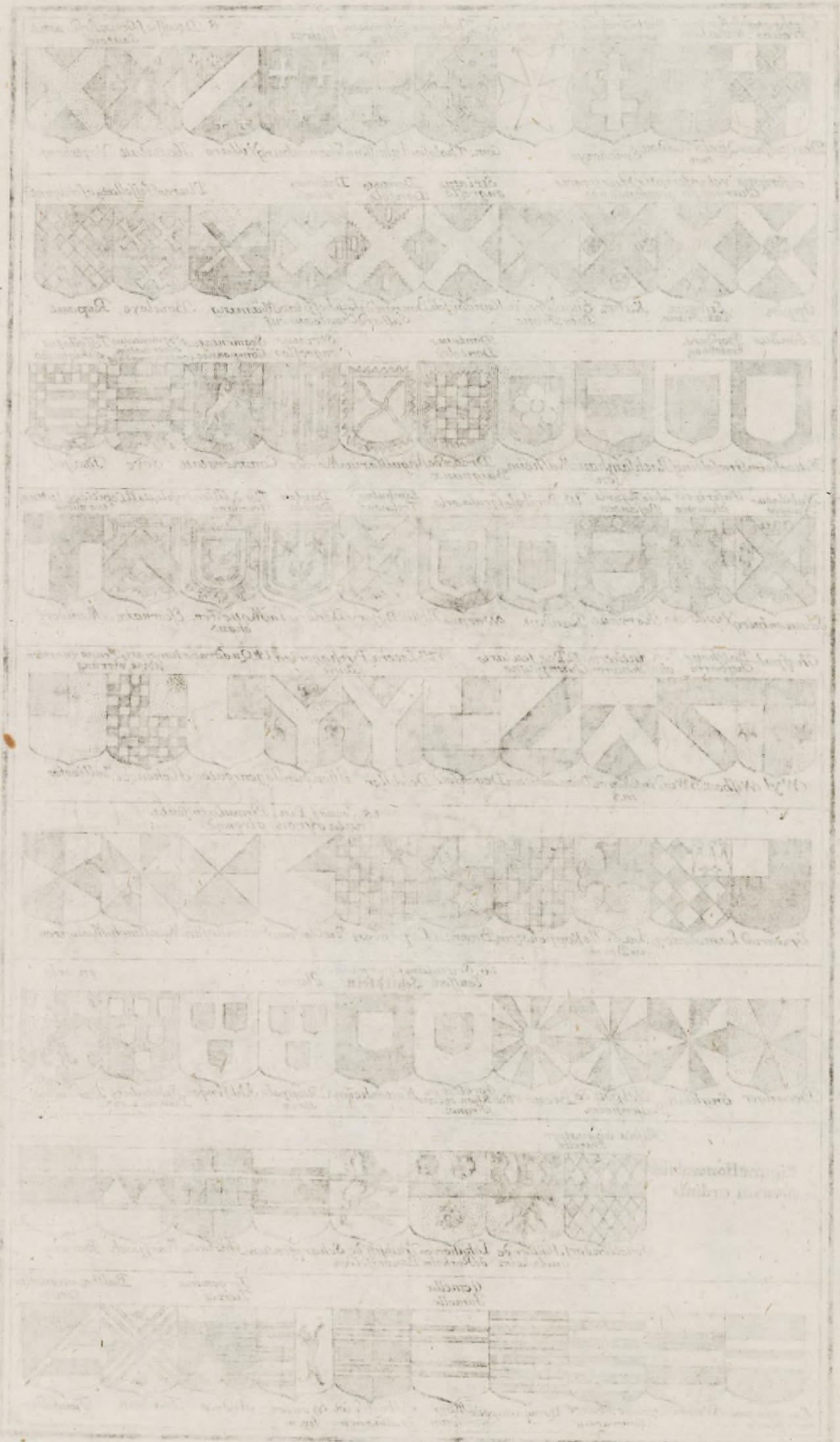
Gemelle Jumelle

Tergemina Tierces

Baleas angustior Cobles

Laymungen Willenhorst Le Fleuvre Quinquempois Mors Albich Diet Waugen Ardres Tiercelin Tansfeld

Balthei angustiores

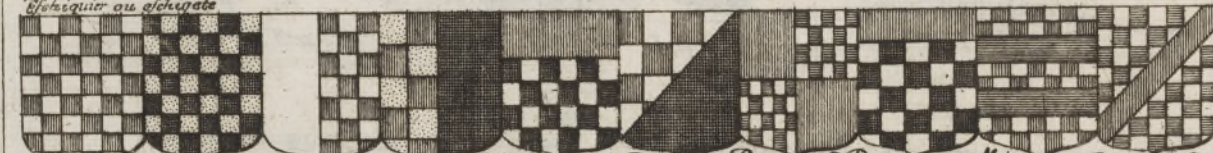
Gemelli Balthei angustior
Vorgette

Balthei Sinistri
angustiores

Sarger de S. Pore Mersuckhofen Huis Schenken de Berton Grimonville Massi Fleuregny Riedt
Mazig Widbach

Tessellat Schach Geschacht
Echiquier ou échiquet

Karnitzky Bröwiz Potmusitz Campen Bindemann Lenderheim Baymünd Dachenhausen Müntzsch Hauhold
in 2. et 3. son

Pointe equipollor

Lingulatae tessellat s. rhombi
Loranger Rauten

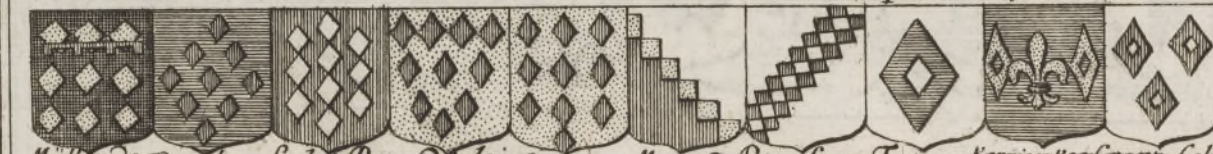

Wolf de Span Mersberg Reinsperg Wagesheim Graon Vogt in Kaltenberg Winter de Gibing Kubonau
heim Comit. Fronhausen Pat. Fr. Fronkirchen

Oberg Luzenrad Kriblauach Varennas Nu Walden et Millot de la Gaysspitz Rutenberg Steinheim Plankensteiner
gut Guts de Wald. Pat. Fr. Cosne

Rhombi plinthe rotati s. maculas Maculas

Mallen de Drebbor Lalain Renard Lalain Cany Merode Regensperg Treana Ketrise-Roe-Granz Colon.
Ulman t. en fas

Rhombi cyclotreti
Rustres

Cuneis fusi
Fuscaux Becke

Dovessy Kerado Rohan Pignomville Sovynere de Schefnaye Navaillo D. Bavarix Königseck Du Bec
Essenau Com.

Flising Logau

Kamitz
Thuring

Egker Bonstetten

Wambold de Lerbtingen
Umbstat

Wisonau

Braun S. Marthe

Clathri Frottes
Gegitter

Cuneis fusi
Chappe Spitzen

Du Broc Morfeld Marschalck de
Biberstein

de Poix Fulda Pat. Fr.

Cammer de Schaderen Tempstedt
Kunsherg

Wilwart et Raitenbuch

Buchner

Mantels Freyerfötu
Chausse

Exlateribus
Embrasse a fenestro

Freitag Böcker Pat. Masbach Ghisi Rom. Sauer de Kurneck
Pat. Frano. Franc. Thunau

Lüchler de Yvonne

Ringers

Völcker Domana
Pat. Franc.

Pointe en barre
Pointes en bande
Plures cuspides
Pointes en fesse

Emmanché

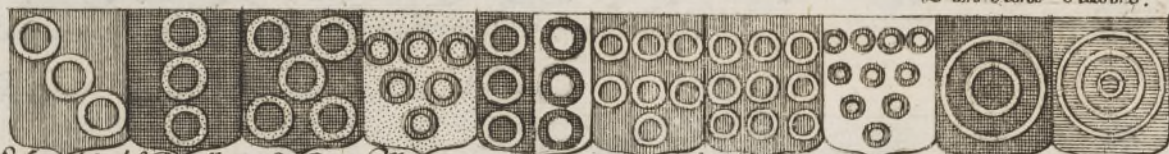
Krafft Buchholkrechmar Platten Haussee Minckwitz Burck Königsmarck Ebnor Tottaus
in. et. or. or. or. or. or. or. or. or.

Cirouli f. annuli.
Annelets. Ring.

Stoachaim Sehner in Reiffenstein Rehlings Kaufungen Knarlingen Schilling Hornberg et Noyperg Schenau
Bettendorf Freytag

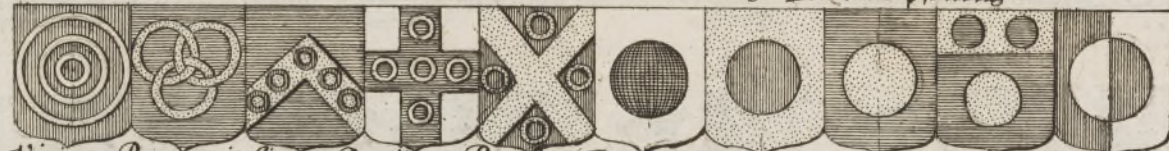
Se invicem includentes
L'un dans l'autre.

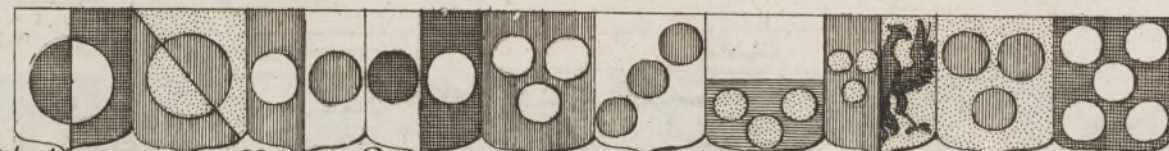
Schwalbach & Drauffen Seyder Illions Auer Costmon La. Melly Vionpont Albiffy Prost
Doribus

Vires

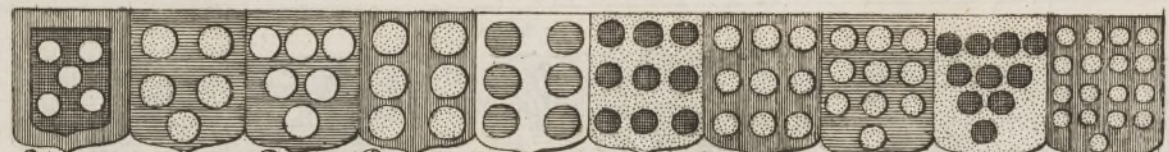
Orbes
Tourteau Kügel
Nimis Byzantini
Tourteau besant
Bezans Pfeiling

Vireu Bourgeois Gyves Les Roys Macon Rancher Rattenau Keller Aymon Crémainsvilles Kienburg
Moleron

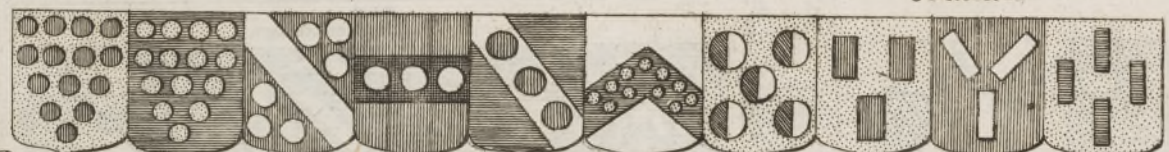

Klugheim Nant Venet. Kohenreis Jarheim Amervall Straß Freyberg Daliber Bononias Flahingen

Sickingen Gast Lucé Brechan Bresal Orellana Glosen Malestroit Ricoux Troncas Sarmiento
teall

Plinthe des
Billetes

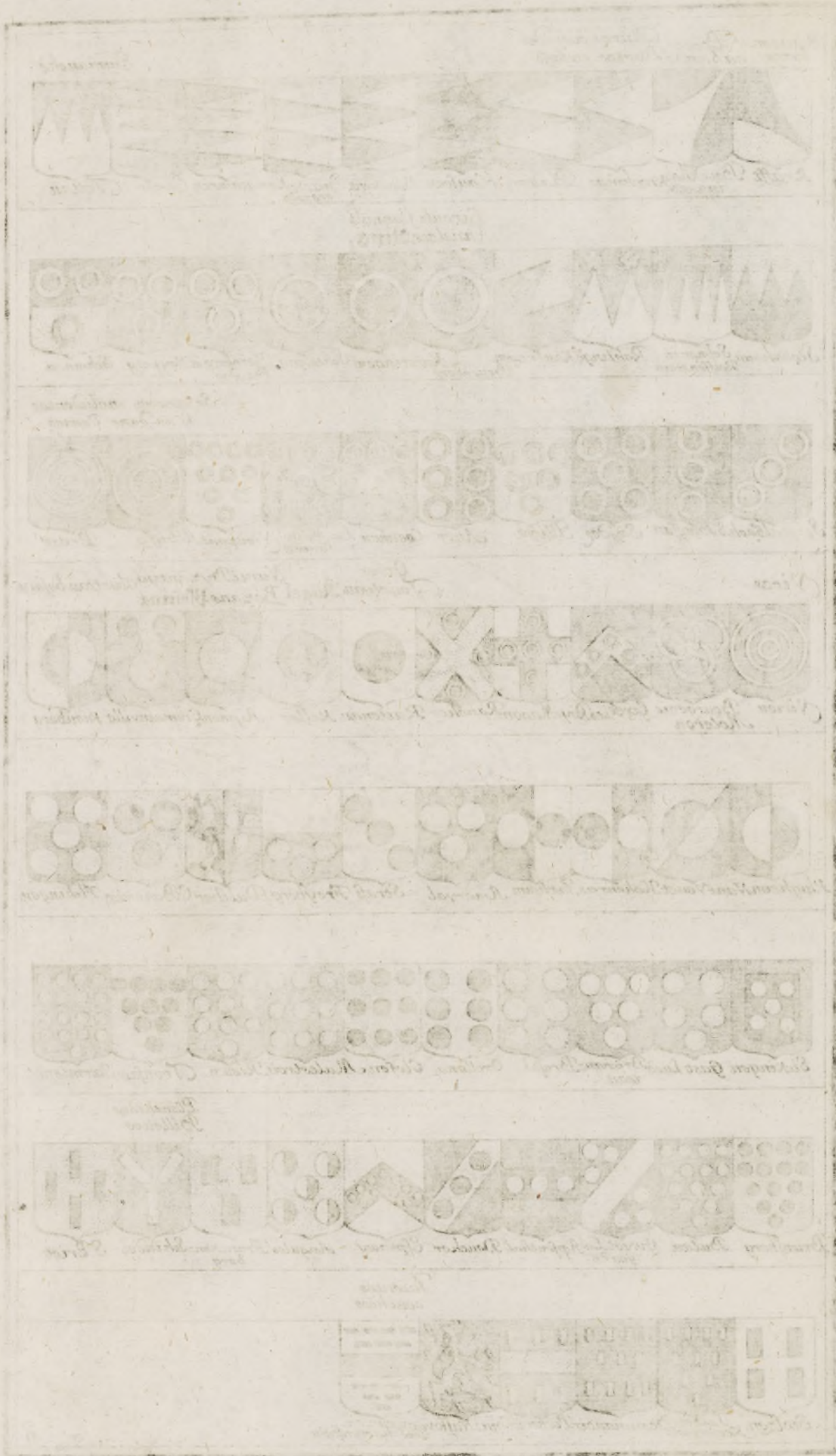

Brunsborg Bulaui Guyot La Appenthal Deucher Espinay Angulos Francken Schindel S. Priest
garde berg

Sacerotes
couchées

Stolzen Tadt de Beaumanoir Picennes Com. Nassovig Crazen
Kerservant des Scharfstein

FIGURÆ HUMANE
USQ. AFFINES

Homines nudi

Regia imagines

Ecclesiastici

Armati

eques Muliebras

Puori

Pudici Senex Rusticus Mendiculus Sylvestres

Mauri

Angeli

Sironas

Capita Humana

Oculi

Brachia

Manus

Crura et Pedes

Cor da

Cadaver

Calvaria ossa

W
B
O

Aquila

FIGURÆ AVTUM
ET VOLATIS,
LIV. M.

Arnsbach Six: Francofurt Trappen Duca Marovic Brumbach Beboon Truchsess de Prassen
tumad Moosm zu Biffen Walderwald

Radonhausen Rotenhausen Schlacht B. Colobrath C. Homborg Güldingon M. Moravia Völghen Br. Eggenberg Weirich

Grafenstein Schwarzer Pontecaville Hautot Prully Mige Rud Prully Eptingen Röderer de
Poussinmont Le Richard Poule Thierberg

Motischelwitz B. Loppel Geroktonsky Penner Reichow B. Sauraw Schaden Patr. Dambel Stahling Morlau
Pat: Franc. in 2. et 3. Franc. et Wm. Storksburg

Flans Civ. Treiff Leigentil Portrier Köhensteiner Schenck Mühlheim Kroischelwitz Truchsess Arnfeld
de Kolenstein

Aquilula Alerionas *Capita* *Phoenix Pelicanus*

Chafay Hasebront Marly Preussen Bickler Rotkirch Uffsteiners Tanhausen Nicobe Honrodt
Pat: Fr. Pat: Fr.

Struthio *Pittacus*

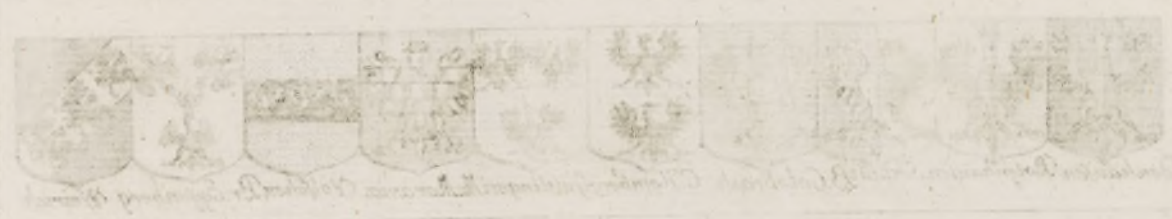
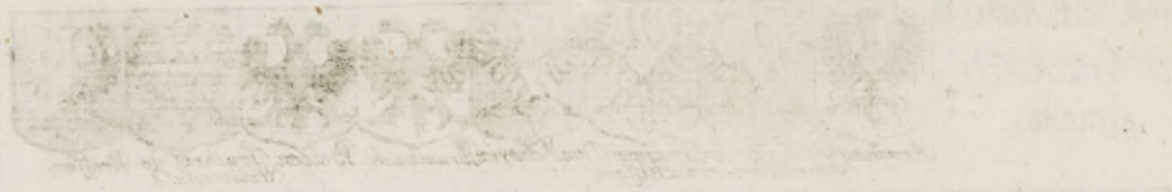
Pilaren Le Camus Drauffen B. Fründe Buchenau Baumgartner Los Rucht Berlepsch Pournel
berg

Gallus Gallinaceus *Gallina* *Capita Gallorum*

Säckel de Hanc Rat. Nefen Steininger Le Boog Schoneck Schwanau Hun de G. et L. Kette Albersdorf
Kertenberg Franc. Pat: Fr. Ekershausen berg

Anser *Anas*

Adoram Gans de Hatzberg Gans Miff Gans B. Gans de Budeln Lapitt Ennsdorf Erdgasser Royano S. Felici

Leo

FIGURA QUAE
DRUPEDUM

Berthold Oberkirch Lunsburg Dinsfeld Weis des Montoir Chabannes Staffel
Fourbach

Nassau Horet Rantzau C. Dachsau Lemonsstein Schönberg Kobsbach Kottusberg Weisdorf Schetzel de
de Löwenstein Metzhausen

Kobitz Berchold Bräuer Scherlin Moerpurg Leon Senff de Schürnding Dürschnebel
de Burckbach Lat. Franz. Hilbach

Gontschach Freyberg Pat. Franc. Mengerhausen Arzt Champagne Reirach
La Buse Layming in 2. 667. Gurtis Weiszen Pastorwitz

Wenger Im Hof Eppli de Rothenberg v. d. Landt = Glöck in Abmaier Scheiderich Landtson Sonnenberg
Falsander cron Lat. Franc. in 2. 664.

Leopardus

Boauvau C. Sarsberry Ruor Haldendorff Rebstock Schroncken Haucon Kambrecht Glanias Guyen Mardorf
de Wenzel in 2. 663. de Norring Lat. Fr. na Provin. Lat. Fr.

Panthera

B. Braunsack D. Syevia Gaumont D. Leringia C. Garon B. Bucholz Fiedhart Fombergor Ahaim Elsenbeck
debogen Lat. Fr. ruzgenberg

Tygris Gryphs

Gryphs sine alis

Kolniz Schesfeld Schwoier Kustor de Kiet Raufchor L. Ausbespiro Kantsch. Taquator M. Styria Unruhe
in 2. 663. Pat. Fr.

Monoceros

Teuffel de Wallenfels Gall de Schiraw Valon Le Girier de Valttauser Boham de Krotendorf Porgk
Pirckensce Galbenstein Neufchelles in Mündelheim hofen 12

Elephas

ursus

Elphinston Klotzen zur Gyllen in Appenzell S. Gallen Berna Häckelöder Strötzen in Balck Doer
stein Hiltiken in 2. et 3.

Lupus

Egolfstein Lüdmanor Lüttitz Pfeil Frankenreiter Fieror in 2. Ottenberg Wolf Fischborn Wolf
de Frusch in 2. et 3. Metherbach Pat. Fr.

Sundhausen Noback Fürsten Wolff diet Bernen Osorio Avellaneda Spiegel Erbach Guldenbock
Pat. Franc. in 2. et 3. Metherbach

Lynx

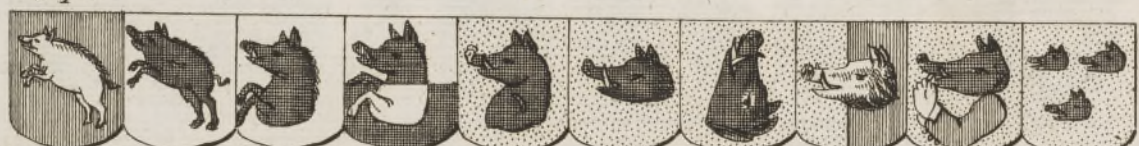
Vulpes

Aper

Romus Luxon Triebeneck Fuchs Brandstein Dresner Schaden da Leipziger la Benar Sanglier
Leipziger Dorf

Aper

Schweiniche Schweinebock Oberpach Ganger Gruber Hasenburger Pülkhofen Lunaburger Michaelsdorf Lüththaler
de Peterskerch Bar. Pat. Fr.

Hystrix

Erinaceo, Cervus

Porcalot Porcalos Maerschwain Le Signaux Krommert Hirschberg Bracken Redniger Machwald Frankonau
dorf

Schindelen Kradelwiz Kraschoven Grimben Castner Schammer Watzky Rapierker Bohem de Loysele zu
de Schmadbach Adelshausen Hückenberg

Platyceros

Capreolus

Alce

Lepus

Ottorwölff Schlichtsing A. Voringen Hirsperg Portner zu Dohm diet Greyff in Hainzen- B. Hasenburger
Pat. Franc. Teurn Rothfalsor 2. et 3. hausen

Sciurus

Mustela Martes Taxus

Mus

Oeth in Elbriching Keutschach Dachhofne Afschwade Mittel Maatzkenthal Dachberg Dax diet Meißlin
2. et 3. in 2. et 3. Bolznitz 2. et 3. 73

Castor

Simia

Cercopitheos, Equus

Bibra Vischer Schencken in Dippen Prag Geggenhofen Kattelohr Pfersdorf Regner de von dem Werder Lybilla
Nieddingen

Asinus

Gleichbach Groten Könige Wolzen Malenitz Marquard Ennenkel Tobel Stampe Riedheim
et. et. 4.

Mulus Camelus

Esel de berg Efel de Efelburg Asken Haldorf Riedel de Brädelwitz Moryle Schmolzen Gardaner
Lauenheim Eisenbach

Bos

Dögl. i. et. 4. Ab-aw. Parist Boymunt Rindorf Kisel de Kallene Rogewitz Goldast Hoheneck Nachon
court brun en 2. et 3.

Capita

Aries

Pr. Bearn Brandenburger B. Auer Reuber in Markonsker Sandicell Bornstein Kühorn Voil de Porwitz
zu Riet sparg Reische. et. 4. Lat. Fr. Rieneck

Ovis

Capita

Cornua

Agnus Paschalis

Kaufner de Schepfen Rameb Schaf Ebersdorf Hauswitz Rachenberg Adolz Dorger Ep. Bräcony.
Frousa Reen in 2. et 3. heim

Hircus

Capricornus

Capita

Lemblein Brockot Donat Kofchlex Backisch Sigerhofen Trauner Mosheim Statten Pat. Auer
i. et. 4. Franc. et Aug.

Caprox Dama Canis Leporarius.

Gebfattel Kölnpeck Reiffenstein Graitz Köfken Krotz Horitz Pöttinger Murheimer Bollendorf Ilkon
Lat. Fr. in Persing in 2. et 3.

Molossi

Felis

Geldrich de Hund Grundschreiber Tobel Dorstett Iphofer Rudn de Katzen Schlichter Chaffardon
Sigmarshofen heim Collenberg die Katzen 14

Piscis

FIGURÆ NATATILIVM

Thann, Kitzler, Weinsbrun, B. Seidel, Bornheim, Kopp, Kitzler, Kippenhain, Lorky

Delphinus *Dalena* *Sturia*

Brigide, Eggenrot, Fahren, Delfin, Delfin, Arvern, Delfin, Bardin, Wahlen, Elyatta, Appenheimer
Vienna, Florent

Salmo Lucius *Barbati nulli* *Truttos* *Carpio*

C. Salm, Colner, Schwaib, Ratschut, Sommer, Com, Marchino, Frow, tebeck, Glaubitz, Karpfen, feld, Montbeliard

Tinca *Percia Capitonea* *Haleo* *Ajellus* *Anguilla* *Piscivolans*

Tanques, Erbsenberger, Schwartrach, in, Wagenhausen, Chabot, Ruepp, Heringx, Islandia, Aelchingen, Böhrig, Senatz

Cancer *Fischgrat Spina piscis*

Verfen, Melon, Krebsberg, Krebsen, Dham, Gradob, de, Kolniz, Baden

FIGURÆ SERPENTIVM ET ALIORVM REPTILIVM

Draco

Neydeck, Draachenfels, Mildenitz, Würmlingen, Wormsdorf, Uter, Lendragon, Seltranger, Gölz, zum, Gerstenberger, Borgey, Rex, de, la, Pienemanis, Thurn

Spinx *Hydros* *Amphisbæna* *Boa*

Bartholis, Ancezure, Joyeuse, Du, Bourg, Bailles, Braidenstein, Laurzon, Schifflet, D. Mediolani, Colbert
diet, Brodenbach

Serpens *Rana*

Paradeyfer, Nathiley, Fradwi, in, Fridthof, Zærtel, Rufay, Normandy, Schnackern, Mercury, Frochel, de, Frisch, Marzel, Pat. Fr.

Testudo *Cochlea* *Lacada* *Salamandra* *Formica*

Froschan, de, Esslinger, Froshmaul, Alessio, Schnackern, Cottarau, Le, Tellier, Sagoring, Salamandra, Bragola, Loff, Chermiers

FIGURÆ VEGETABILIVM ARBORIVM FRUTICIVM HERBARIVM.

Palma *Abies* *Pinus* *Robur s. Quercus*

Tagliavia *Sediere* *Arnaud d'Andilly* *Sapin* *Mouffy* *Les tourge* *Rabor* *Edithoufer*

Rubus *Fagus* *Olea* *Nux* *Chamaeceras* *Morus*

Kupperwolf *Eicher de Eichelberger* *Schöneicher* *Brum* *Bucher* *Montolivet* *Nogaro* *Croqui* *Maroni*

Pirus *Malus* *Tilia* *Potula* *Salix*

Du Perrier *Versé* *Oppler* *Victum* *Lindenau* *Sackendorf* *Schlaun* *Direr de Birck* *de la Saulfaye*

Populus *Vitis* *Ficus* *Sylva* *Truncus*

Weidenbach *Mendoza* *Maschka* *Wense* *Figueras* *von Dufsch* *Wolffhagen* *Ronau* *Marwitz* *Tasse*

Folia

Leckel *Rifnick* *Stockhausen* *Doben* *Sprangen in Wilkonir* *Sumpff de Bircken* *Dobschütz* *Lengenfeld*

Rosa *Lilium* *Piper* *Urtica*

Malinckrotz *Kamerstein* *Dörsch* *Praderlon* *Schachten* *Wackotsch* *Thück* *Göldling* *Pfeffer* *de Hofstätt*

Carduus *Spina* *Rapaceum* *Trifolium*

Faiardo *Baillet* *Warmans* *Korben* *Wegleben* *Neidhart* *Füger de Mülich* *Kamsted* *Carlowitz*

Nymphaea *Papaver* *Brassica* *Rapum* *Allium* *Pisa*

Bodewitz *Lamminger* *Seebach* *Maenhaupt* *Chaux* *Leutschach* *Ruber de Bibrich* *Knobloch* *LePois*

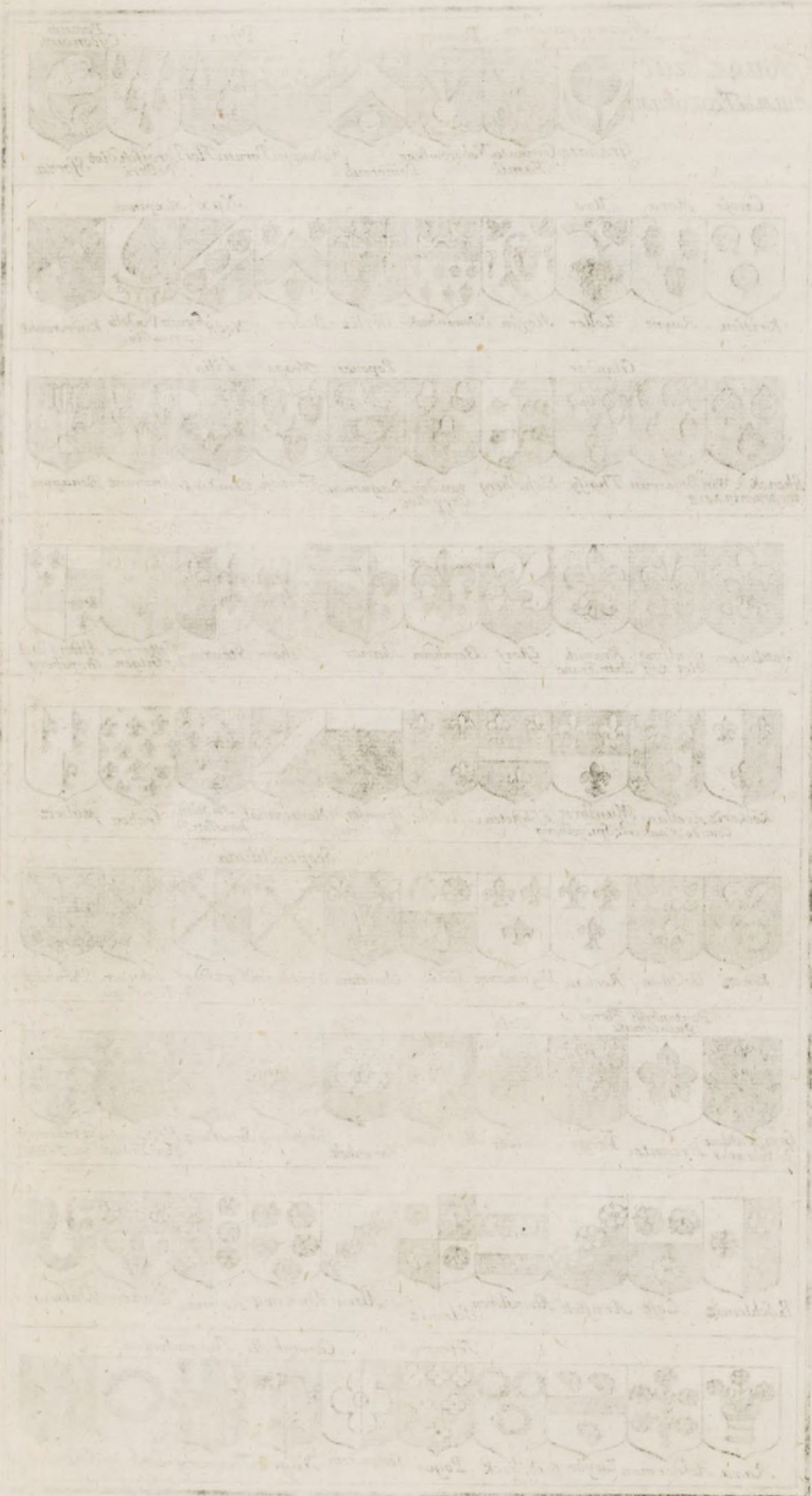
Spice *Merges* *Typha*

Holden *Lattorf* *Lothmate* *Freyen de C. Buchheim* *Partes* *Wasa* *Liesch* *Mehlhofen* *Manlsee*

Malum punicum		Pomum		Pyra		Pomum Cydonium	
FIGURÆ FRUCTUUM et FLOLORUM							
Granate		Granata Noborowsker Famil.		Lomereub		Holzapfel Perussia Flor Paroisch diot Sforza de Lori	
Cereza		Mora		Uva		Nux Nuxpinca	
Kriesen	Ruyne	Zoller	Heyfen	Schwanbeck	Görlitz	Budée	Noce Augusta Vindels curum Civ: Kurnreucht
Glandes		Pepones		Fraga		Lilia	
Schenck de Win Bellarmin Thoisy Eichelberg von der Raguensu Frizon Dondorf Anionant Bonaguri terstetten in 2 et 3							
Dettlingen		Snäfung dict Koff		Kranich Patr. Franc.		Etorf Bernheim Baner Behem Steuer Vetter von Altdorf dict der Gilgen Gropsberg	
Köckeritz Arellano Munthrot Eschsteten C. Brahe Brumser de Mergenthal Im Stein haus Patr. Fr. Apchon Mülwitz Com. de Aguillar de Spiegelberg							
Sceptra liliata							
Könitz	Goldstein	Rochau	Vignacourt	Göldly	Eberstein	Vanningen	Vernsdorf Schulier Schönberg Patr. Franc.
Pentaphylli Flores Quinte feuille		Rosa					
Greiffenklau de Volraths Breante Vergy Salder Mühlstetter Marenholt Krefsborg Strackwitz Holzhausen Soffenheimer Patr. Franc. Patr. Franc.							
B. Schlemiz Left Arnstett Alvensleben Schlemiz Alten Dunstett Rosenau Puzen Dalwig							
Tetraphylli		Caryophylli		Tulipa Sertum			
Rava Holderman Zwydorn Schick Pages Sellenstein Nägele Thumery Leinberg Schleten							

W 9
Opis

Sol

Luna

FIGURAE

porum Coeles-

tium Meteororum

et Elementarium

Bratislauer Wolgtschafen Kutter de Sonnenberg Schmalberg Oldenhausen Heydenheide Rucker Pat: mer de Klingenberg Franc:

Wolwart Demritz Beilwitz Truschnke Ogigel Baumbach Hagen Bodenstein Wurmser Loiser

Kaufweber Zily Puchberg Jostl Hanfstein Gleybach Künd de Offringen Bodenhaus Edelstatten in 2. et 3. Saulheim

Stella

Knochen Wiarnitz Lehender de Lohentgrub Lortz Stern der Kopp der Stäger Sternfels Schönen Montafio

Quirow Rospet Blankensee Fierer Fonseca Colmer Röschen de Allersbach Sparr Gottfurt Geroldstein

Cometa

Tris

Nubes

Fulgur

Fulmen

Houlley Baux Moser Hacken Sager Pray de Leuthorst Wetter Reinhardt Stralensfels Fündelstein Pat: Franc;

Ventus

Ignis

Fisiones

Flumen

Hagen Schneidewind Blanzon Boerwitz Greiffenberg Wecken de Prandner Schürnding Spindler Schenken in 2. et 3. de Simau

Eutous Concha

Gefueg Rotenham Dobschütz Porter Gils de Prosenor de Plato Stalburger Noecker von Damm Pat: Franc; Kastenber Pat: Fr:

Montes

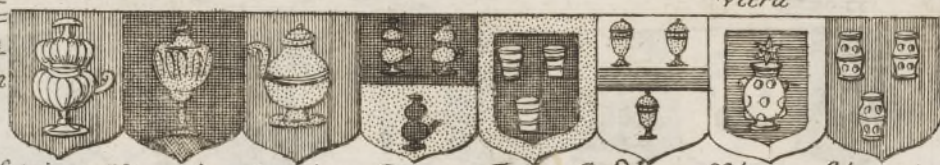
Strachwitz Brinken Landsparg Gieser de Bde Jara über burger Hoyelt Montefio Brenenberg Volckersdorf 18 Barau

FIGURÆ UTENSILIIUM ET ALIORUM INSTRUMENTORUM

Calices

Vitra

Leiningen Nippenburg Kiezfelman Brock Doneck Goldbeck Escher vom Schencking Glas

Cantharus

Lagena

Patinae Cochlearia

Cultri

Kannenberg Schilling de Canstatt Spettenberg Vohensheim Brackbach de Schöneck Raumschüssel Korcewitz Eschelbach Wildungen Jachheim

Mensa fulcrum

Sedilia

Olla et lobetres

Athena

Locythus

Chalybs ignarius

Manning Marschalck de Othheim Ulterhausen Schöner de Straubenhardt Dölzky Pignatelli Lara Ölhafen Schürf Storingen

Salsheiben

Sacci

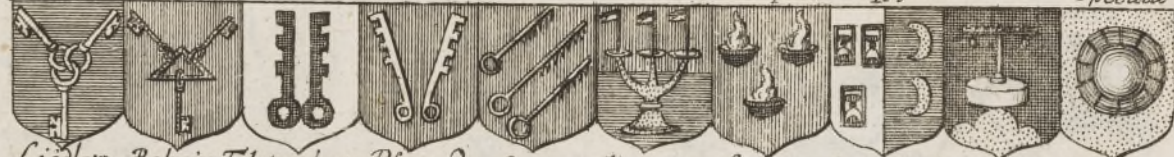
Claves

Germer Langkhofen Sacke Rölitz Keltzsch Wachendorf Patr. Franc. Behr Griplaw

Candelabra Lampades Clepsydra

Specula

Liedlaw Beheim Falckenberg Pfau de Rieberg Spetten Krage Lampen Kerstling en rode Uhrmühl Scheiding

Sceptra Scipiones

Palus

Forfices

Spiegel de Bickelsheim C. à Zollern Haynolt Römer Pfahler Langen Griech Marshallck de Schamberg Egk

Acus

Forceps

Fusus

Circins

Norma

Sera

Penna scriptoria

Pecten

Collniz Zenger Spindler Böffel Perzinger Kurnreuth Winckler Neuhaus Cowpen Kemmat

Clavi

Terebra

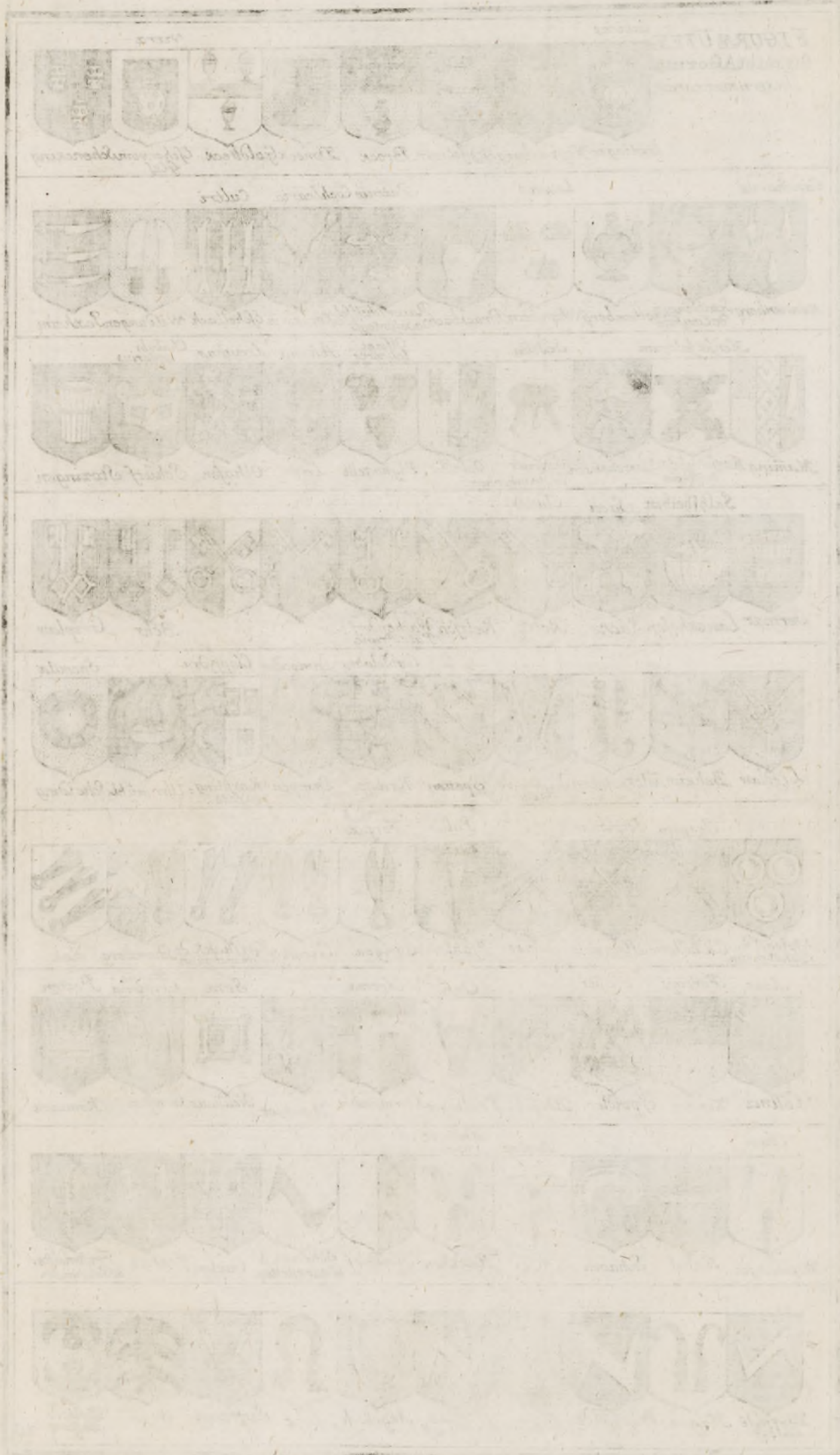
Ham et unci

Wieladingen Habel Schaben Neher Hackhen Höwdorf Schenck de Winterstetten Gaelen Prabeck Forstmeister de Geilhausen

Bayr de Hagen Bidsfeldt Sotern Steffan Patr. Franc. Angelloch Lohe Saurzapff Stein Bely de Belfort

Vexilla Ecclesiastica Campana Calix Tintinnabula Tuditores Mallei

C. Kerzenberg C. Asperg Freytag S. Jauffenberg Ernaw Zum Lamb Patr. Franc. Schlegel Schlegel de Munchsberg Vom Falcken Thümmel

Secures et Dolabrae

Neuenstein Stolzenberg Prent de Bickelheim Rönner Fröbelwitz Trünzky Axt Lesh de Bipenna Steten Kälckerhausen Civ.

Serra

Falx

Frankenstein Finkenwunden Busch Mäselbach Graiffenroth Malxas Stordorf Axleben Winolt Lütichau

Aratrum Vomer

Lüder Streitberg Segiser Denstätt Rastelwitz Groland Straubing Pflug Buling Haydenreich

Ligospala

Pertica

Krösig Kadenbrun Graben Sigenhofen Iberg Schwanberg Schwencsfeld Heugel Häckel zu der Monstherberg Altenstadt

Furca

Tridens

Rastrum

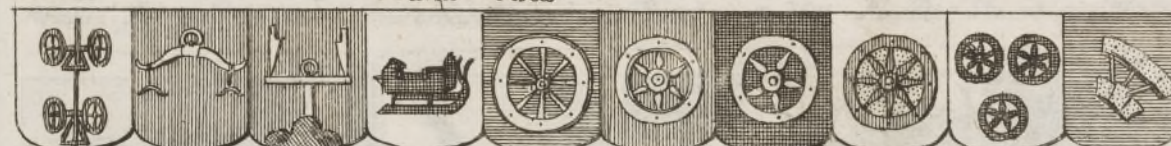
Occa

Gabelenz Gabelthofen Von der Gabel Koppgarten Tornberg Ebnet Laffel Rechen de Neuhaus Fernberger zu Egenberg

Currus

Traha Rota

Carrara Mengersreut Dabert Schlieffert Rodern Weichner Berlichingen Rösen Steinau Diet Blanckstein

Rota Molaris

Lapis molaris

Ferrum molaris

Rufetzer Überacker Müllinen Klencken Müllheim Schönburg Talowke Liechtenhan Reichenbach Eifentreich

Anillo f. nullo

Scala

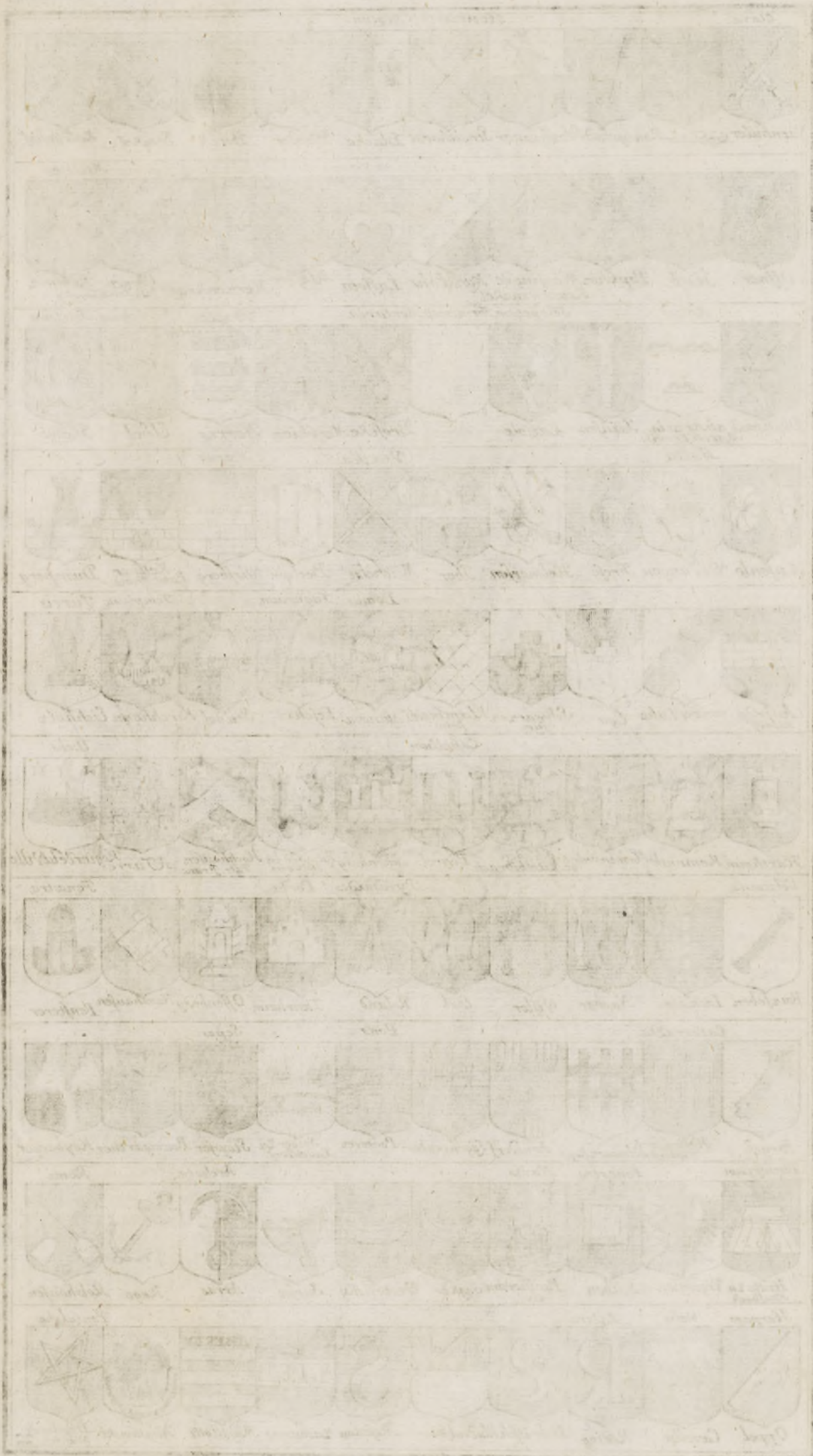

S. Cherom Artigony la Platiere Malentheim Störndt Ebra Wayß Steige Luzau Vassent

<i>Lora Frenum Ephippia Solea equina</i>									
Neuenhof	Rohrbach Patr. Franc.	Petschach	Wierrand Diet Vogt	Sattelin	Pöttinger de Porsing	Floß Sobitschowsker	Wandritsch	Eysen chelys	
<i>Broyes Cornua Venatoria</i>									
Ratmansdorf	Broyes	Sulzberger in Krapfenberg	Mandelflo	Gelbhorn	Horneck de Hornberg	Wermesdorf	zum Jungen Patr. Franc.	Jordaner	Landtschad
<i>Rocca Latrunculorum Taxilli Coni Numus Paves Pulvinar Bütterweck</i>									
Lusy	Fronhofen	Rogulaure	Kerzheim	Toppler	Murzfesfel	Creuzer	Hunicke	Tannwitz	Putterer
<i>FIGURÆ VESTIMENTARIAE</i>									
<i>Pilei Cardinality</i>									
Hutstocker	Meyr	Ronstet	Wend	Dobeneck	Zoten de Berneck	Bayrn de Freidenfels	Spiegel		
<i>Orientalis sacuminati Caputium Corona Corona Spinea</i>									
Breisach	Haberkorn	Falkenhein	Bodungen	Daberkhofen	Kranz end Geispolzheim	Domén de Scherfenberg	Jagendorf	Horb	
<i>Manica Chirotheca Annuli Zona Fibula Cin</i>									
Neaux Bois Boudran	Hastings	Kendshuchheim	Enzberg	Durmenz	Edelbeck en Schonau	Belldersheim	Kobitz	Besen de Waldeck	Molzberg
<i>Solea Ocrea Calcaria Molula Funiculi Inerula</i>									
Holzshuher	Soler	Kolbsheim	Colmar Civ.	Sporn	Reindörffer	Lanras	Sirmond	Zyganer et Karwincker	Avendagnas
<i>FIGURÆ ARMORUM Edificio rum Literarum etc.</i>									
<i>Glaży Acinaces Lancea Hastæ</i>									
Schemonsky	Krebs de Diesfurt	Pappenheim	Courtiumbe	Zamolsky	Horn	Stibar	Spies		
<i>Bipennis Securis Clanz</i>									
Kelwig	Schella	Mordaxt	Mütschen	Bardeleben	Keul	Fortmeister	Bischofsrod	Käppeler	Kirchberg

*Galearum formæ.
Apertæ plurium figurarum.*

Clausæ

Galeæ apertæ

*Diadema
tartile.
Daurlet.*

*Galea du-
calis.*

Galea regia.

*Coronæ variae
Imperialis*

Triumphalis

Navalis

Mallariæ

Muralis.

Reg. Franciæ

Filiæ Franc.

Venetæ.

M. Duc. Helvetiorum.

Electoralis.

Princ. Franc.

Ducalis.

Marchionis. Comitiss.

Insignia Papalia.

Cardinal. Archiepisc.

Episcopi.

Baronis.

Abbat.

Laciniæ.

Togumenta.

Pallium.

Auræi Velleris.

Sancti Spiritus.

S. Michaelis.

Periscaldiæ.

Annunciationis.

S. Stephani

S. Jacobi

S. Maurity.

Avisy.

S. Sacramenti.

IN NOMINE DOMINI.
PROLEGOMENA.

1. Argumentum.	13. Amiculum armorum. Cotte d'armes.
2. Nomina. Scientia Heroica.	14. Dignitas eorum paulatim decrevit. Quæ hodie apud Gallos functiones supersint.
3. Armoralis. Scutaria. Tesseraria.	15. Reges armorum in Francia.
4. Heraldica.	16. Angliæ feciales.
5. Heraldici. Unde nomen.	17. In Germania feciales.
6. Reges armorum.	18. Feciales ordinum equestrum. Tum Principum, Comitum.
7. Kündiger der Wapen. Prosequentes. Persévantes. Creatio Heraldorum.	19. Principia artis heraldicæ. Usus.
8. Ehrenknechte.	20. Leges quando ortæ.
9. Præcoens & feciales veterum Græcorum.	21. Quæ ad hanc disciplinam scitu necessaria.
10. Romanorum. Pater patratus.	22. Francorum in cultu ejus laus. Nec ea Germanis neganda.
11. Heraldorum officia & dignatio in seculis proximis.	23. Termini artis.
12. Creationis ritus. An semper ex nobilitate. Baptismus Prosequentium.	24. Artis difficultas.

§. I.

CUM de arte seu disciplina insignium agere instituimus, de quatuor hoc Argumentum. proœmio nobis agendum esset, 1. De nominibus. 2. De fecialibus. 3. De principiis & requisitis hujus artis. 4. De libris vel autoribus, quibus ea tradita legitur. Quorum hoc ad finem hujus primæ partis differemus: Nunc de tribus illis acturi.

§. II. Nomina quod concernit, scientiam Heroicam aliqui appellant, uti *Marcus Vulson de la Colombiere* librum inscripsit suum, sive quod aliqui Heraldorum nomen à Græco ἥρως derivare amabant, s. quod heroum vel heroicarum actionum monumenta insignia esse arbitrantur. Nomina. Scientia Heroica.

§. III. Alii artem armoralem appellant, voce barbara, & cultores ejus armorum. Armoralis. Scutaria. Tesseraria. Rectius seu latinus alii scutariam vel tesserariam nuncupant, quæ enim Gallis sunt armoiries, tessera gentilitiæ vocari possunt, & in his scutorum præcipua habetur ratio. Aliter Gallietiam vocant science du blason. Nostri Heroldes funst/ Wapenfunst.

§. IV. Nomen notius aliis est, quod vocatur ars Heraldica, haud dubie ab Heraldicis Heraldica. seu fecialibus: De quibus nunc proxima nobis cura est.

§. V. Heraldorum nomen, aliqui ex Græcia derivant, & comparant cum vocabulo heros: unde non raro feciales heroum nomine venire videas. vide *Th. Hæping. de Jur. ins. c. 8. §. 1. m. 1. n. 11.* Nonnulli Gallis adscribunt originem ab absoleta aliqua voce baron s. barant: Rectissime vero Germanicæ nostræ linguæ hæc etiam vox vindicanda est, Herold. (Unde Gallicum heraut.) Porro cum composita vox sit, de priori parte plerisque conceditur, notari Heer/exercitum: non æque vero de posteriori constat. Nonnulli in subsidium vocant Longobardicam (Germanicæ originis) vocem ald/ quæ notari ajunt servum vel famulum communem: Alii aut de atate interpretantur: Der im Heer alt worden/ und wegen wolgeleisteter zehen-jähriger dienste / nachdem sie das vierzigste jahr erlangt hatten / zur ruhe gesetzt worden. Verba sunt Nobiliss. G. Phil. Harßdorffer Gesprächsp. Part. 3. coll. 129. p. 153. Ita ex Favino *Le Labour. de l'orig. des arm. n. 75.* alloquium ad milites citat: Mes soldats, vous serez appelez Heraus. Et: Vous vivrez parcy-apres exempts de plus aller en guerre & de factions militaires: Souvenez vous des privileges, que nous vous donnons, pour recompense des penibles travaux de la guerre, où vous vous estes trouvez. Hoc est: Commilitones, aliquando fecialium nomine digni habemini. Postea exempti eritis à necessitate militiæ & expeditionum. Recordamini privilegiorum, quæ vobis concedimus præmio molestorum laborum, quos in bello sustinetis. Confer *Hæping. de Jur. insign. c. 6. P. 9. §. 1. n. 1459.* In hunc sensum sunt illa *N. Vptoni de milit. off. L. 1. c. 8. p. 17. ex Bertr. Caprioli.*

prioli. Cum ita dicit: Quod olim quando imperatores patrias & regna conquerentes habebant bonos milites quosdam graviter vulneratos, & quosdam membris suis mutilatos, solebant dictis militibus de victu & necessariis providere, qui sic vulnerati postea vocabantur veterani, in tanto seu majori honore positi, quam alii milites non vulnerati, tum quia experti esse solebant in armis, tum quia pro Republica & Majestate imperatoria seipsos ad suorum corporum destructionem exposuerunt. Quorumque consilio, etsi non fortitudine, obsidiones & bella, & obsidionibus & bellis diversæ machine mirabilis structure honorabiliter gubernabantur. Demum processu temporis prefati milites veterani sic vocati in tali honore habebantur, ut imperatoria negotia ad adversarios & rebelles sine periculo nunciarent, & hinc inde pacem aliquando, & aliquando guerram partibus referentes, ita ut in tanta confidentia habebantur, ut secreta unius partis alteri parti licet adverse non revelarent. In quorum usum introducuntur Haraldi armorum hiis diebus. Alii in posteriori nominis parte putant latere vocem hold / ab Heer & hold / q. d. exercitui gratus. Vel si pro Heer legas Heri / Domino vel principi fidelis. Nonnulli quasi Eorenhold dictos autumant; quæ scriptio in diplomatibus frequens est. Verum hi juxta alios discipuli sunt heraldorum. Vid. Wapenb. P. I. præfat. n. 27.

Reges armorum.

§. VI. Alio nomine feciales s. heraldos reges armorum nuncupant (Gallis roys d'armes. Germ. Wapenkönige.) Fortè quod in hoc insignium argumento judices sint litium. Fauchet de l'orig. de cheval. c. 3. p. 25. possible pource que c'estoient eux, qui regloient plusieurs ceremonies guerrieres: Fortè, quod illi dirigebant plures ceremonias militares. Ita vero dicuntur non nisi primarii cujusvis aulae. Eos autem quidam (ita P. Matth. in hist. Lud. L. II.) distinguunt à communibus fecialibus, quod in eorum creatione necesse fuerit, testimonium omnium aliorum fecialium, quod idonei sint, requirere. Addunt etiam ad discrimen aliorum coronam cruciculis exornatam (couronne croisetée) capite gestasse. Et usu quoque hoc in Gallia obtinet, ut primarii armorum regis tunica à reliquis fecialibus eo differat, quod liliis corona imponitur. Caterum non tantum eos qui regibus in servitio sunt, sed & in principum aula servientes, reges armorum dictos, nec singulis tantum singulos sed & uni aliquando plures fuisse, disci potest ex indice fecialium, qui tractatui Atrebatensi adstiterint, quem ex veteri Chronico adducit Cl. Fauchet orig. des cheval. L. I. c. 3. p. 28. ubi non modo regibus Galliae & Angliae sui fuere singuli reges armorum. Verum & in comitatu Ducis Burgundiae erant Le Roy d'armes de la Toison d'or (aurei velleris) Le Roy d'armes de Portugal, le Roy de Brabant, le Roy de Bray, le Roy de Flandres, le Roy de Hainaut, le Roy de Corbie.

Ründiger der Wapen. Prosequentes Persevanten.

§. VII. In diplomatibus etiam occurrit nomen Ründiger der Wapen vel Nachfolger der Wapen: quod fortè eo retuleris, cum fecialium quasi discipuli & adjuncti (juxta Favinum, ex eorum numero, postquam aliquis septennium alteri discipulus infervierit, fecialium decedentium numerus suppletur,) vocantur prosequentes, les poursuivans. (qui aulam semper sequebantur, quæcunque expeditio susciperetur.) Unde nostrâ linguâ in diplomatibus videas dici Persevanten / vel corruptius in Reichs Abschied zu Augspurg. 1500. tit. von Gottelästern / Barsevantien. Confer Limn. Jur. publ. Addit. Tom. IV. ad 6, 5, 66. Wapenb. P. I. præfat. §. 27. memorat, heraldis s. fecialibus aliquid publice proclamaturis silentium fecisse. Discrimen ordinum horum sublatum vult Ren. Francoiss eff. des merveil. c. 42. p. 360. Heraut & Roy d'armes ou d'armoiries & poursuivant c'est tout un. Il se dit ainsi, car il peut porter la cotte d'armes de son Prince, & c'est luy, qui porte les accords de paix, qui denonce les armes & pretensions de son prince. Aucuns croyent, que le poursuivant est different du heraut. Heraldus, Rex armorum & prosequens idem significant: Nominis est ratio, quod principis tunicam militarem gestat, pacis condiciones fert, & bella ac prætensiones principis annunciat. Aliquitamen credunt prosequentem ab heraldo distinguendum. Cl. Fauchet de l'orig. de cheval. c. 3. p. 26. Poursuivans d'armes c'est à dire les heraux non encores qualifiez, mais attendans les places vacantes, &c. hoc est, feciales nondum in ordinaria dignitate constituti, sed expectantes munia vacatura. Ex his etiam illa sententia, quæ eos confundit, corrigenda est. Porro operæ pretium est ex Nic. Vptono audire, quæ conatio Prosequentium suo saculo fuerit. Ita ille de milit. offic. L. I. c. II. p. 19. 20 Post nuntios equitantes, alii nuntii habentur, qui prosecutores appellantur, qui ex predictis equitantibus post exercitium triennale in arte equitandi ad negotia creantur, certâ solemnitate adhibiti. Creari autem debent prosecutores non in minori festo quam in die do-

Creatio Heraldorum.

die dominica hoc modo. Aliquis Haraldus armorum tunica Domini sui indutus, presatum creandum in manu sinistra ducens, & unum ciphum aqua & vino plenum in manu dextera tenens, accedere debet ad presentiam Domini vel magistri ipsius creandi, a quo in presentia multorum testium ad hoc vocatorum petere debet, quo nomine vult, ut persecutor suus nuncupetur. Quo nomine a dicto Domino vel magistro dato, dictus Haraldus vocabit suum creandum illo nomine, projiciens partem ipsius aque super caput creandi. Tunc accipiet Haraldus tunicam Domini presati creandi, & ponet super caput creandi ex transverso, ita quod illa pars tunice que ordinatur pro brachiis ponatur ante & retro, & quod pars longior presate tunice supra brachia creandi ex utraque parte pendeat, & sic presatus persecutor novus, uti debet tunica armorum, cum eam aliquando induat semper & non alio modo quamdiu fuerit persecutor. Sequitur jam juramentum quod ipse novus persecutor prestabit immediate post suam creationem in presentia antedicta Heraldico sic dicente, Tu eris fidelis Domino sive magistro tuo qui te nominavit, imperpetuum, quacumque fruaris dignitate. Item Domino Regi & cuicumque nobili licet hosti; item negotia quorumcunque nobilium licet hostium fideliter exequeris. Et cum inter hostes interrogatus fueris, tantum ad interrogata fideliter respondebis, nihil novi eis intimans: honestatem tuam & officii tui usque ad mortem conservabis, erisque obediens cunctis armorum haraldis ubicumque deveneris, sic Deus te adjuvet & sancta crux Dei. Et de istis notatur LXIII. dist. c. t. Domino per doc. juncta l. minime F. de relig. Et est sciendum, quod tales nuncii persecutores possunt esse milites, & militaribus gaudere insigniis, ut de auratis, uti velvet, & aliis pannis aureis indui; non tamen sunt nobiles. Et tales vocantur milites linguares, quia eorum precipuus honor est in custodia lingue. C. seq. p. 20. Ex quibus quidem persecutoribus creari debent, postquam autem exercuerunt per septennium alii nuncii majores qui Haraldi armorum nuncupantur. Quorum officium est minores nuncios creare, ut superius dictum est, multitudinem populi faciliter numerare, tractatus inter Principes matrimoniales & pacis inchoare, diversa regna & regiones visitare, militiam honorare, & singulis actibus militaribus interesse desiderare, clamores publicos & proclamationes in torneamentis & similibus actibus militaribus ordinare, fidelem negotiorum relationem inter hostes deferre, & neutri favere parti in actibus bellicis, aut in pugna que inter duos aliquando nobiles geritur inclusos; sed omnia per superiorem partem vel partibus mandata, seu a parte parti fideliter & sine palliatione nuntiare. §. Et isti debent portare tunicam armorum dominorum suorum, & eisdem indui eodem modo sicut Domini sui cum in conflictibus fuerint vel torneamentis, aut aliis periculis bellicis, vel cum per aliquas regiones equitaverint extraneas. Item in conviviiis & maritagiis, ac regum & reginarum coronationibus, & Principum Ducum & aliorum magnorum dominorum solemnitatibus, dominorum suorum tunicis uti possunt; & tenentur in regionibus & regnis licet extraneis ad honorem suorum & magnificentiam dominorum. Qui quidem Haraldi aliquando creantur in actibus bellicis, ut aliquis Rex vel Princeps cognoscens industriam persecutoris sui antequam cum hostibus congressum habeat, persecutorem suum in presentia commilitonum novo nomine nominabit, industriam, fidelitatem, diligentiam, honestatem & taciturnitatem predicti sui persecutoris commendando, eundem nobilitabit, ipsumque vel terris aut feudo sufficienti dotabit, & arma congruentia eidem & suis heredibus assignabit. §. Creantur insuper Haraldi aliquando in regum vel reginarum coronationibus seu torneamentis, eodem tamen modo ut supra. Et est sciendum, quod Haraldus, ut supradicitur, creatus jurare debet ut sequitur alio Haraldo veterano sic dicente; Tu jurabis quod omnia capitula in juramento persecutoris contenta fideliter observabis, tractatus & negotia quaecumque tibi commissa secundum nudam & planam veritatem exequeris. Non eris in dampnum Domino tuo speciali in suis secretis quae tibi ut secreta ab eo committuntur, vel de suis munitioibus per quas tutus esse potest. Nec eris Domino tuo in dampno de sua justitia, aut aliis suis causis que ad honestatem ejus pertinere videntur; Nec eris in dampno te suis possessionibus, sicut de Deus adjuvet & sancta crux Dei. De isto juramento notatur in lib. feudorum in c. In epistola Philiberti de forma fidelitatis coll. X. & 22. q. V. c. de forma.

§. VIII. Hisce adjungit *Limh. Jur. publ.* 6. 6. 121. Die Ehrenknechte / Gesellschaft. *Ehrenknechte*; quod nomen extra torneamentorum usum non usurpatum videtur.

Pracones
& feciles
veterum
Graeco-
rum,

§. IX. Porro cum Heraldī veterum praconibus & fecialibus multa ex parte respondeant, de horum apud Graecos dignitate illa ex *Ed. Bisseo*, qui alibi de Heraldīs se fufius scripturum notat, repetimus: *NN. ad Nic. Vpton. pag. 28.* Tanto eos in honore heroicis temporibus fuisse legimus apud Homerum, ut iis principes Graecorum assurrexerint: & ut ipsi regio planè more sciptragestarint. Quod non mirum debet videri, cum illis temporibus solers in eis eligendis cura stirpis haberetur, ita ut ad istam dignitatem evehi nemo possit, cuius & genus & virtus officio non responderent. Adeoque nec frustra est, quod *Aethaliden Apollonius Rhodius Argonautarum praconem Mercurio genitum asseruerit.* Ἀσκληπιοῦ καὶ θεῶν τὸ γένος τῶν κηρύκων, inquit *Homeri Scholiastes vetus*: Ἑρμῆς γὰρ μεγάλῃ πάνδρῳ τῇ γένοπος θυγατρὶ ἔχεν υἱὸν ἐνόματι κηρύκα ἀφ' ἧ τοῦ πᾶν κηρύκων γένος ἴσορεϊ πολέματι & *Sacrosanctum & divinum genus praconum.* Mercurius enim ex filia *Cecropis Pandroso filium genuit, nomine κηρύκα, unde praconum origo, ut refert Ptolomaeus.* Tum sacri erant & inviolabiles, ut quamvis ingratiſſima nuncia deferentes, nunquam nisi humaniter habiti discederint. Audi enim quam benigne *Achilles* (vir natura immitis & ferox, ut ipse testatur *Homerus*), *Agamemnonis pracones duos* (novem enim circum se habuisse refert *Plutarchus*) quos ad auferendam *Briseia* venisse intellexerat, appellat.

Χαίρετε κηρύκες ἰδοὶ ἀγγελοι ἡδὲ καὶ ἀνδρῶν.

Pracones salvet Iovisque hominumque ministri.

ὅτι τὰς κηρύκας διὸς ἀγγέλους καὶ ἀρχαίους λέγει, &c. *Vnaquaque civitas Graecorum* (inquit *Libanius Demosthenis orationem contra Timocratem explicans*) binos habuit pracones, quibus ab omnium ordinum hominibus honor deferabatur, & super alios cives immunitatibus gaudebant, publicis stipendiis victitantes.

Romano-
rum.

§. X. Fecialium quoque & caduceatorum apud Romanos singularis fuit religio, Confer. *Iohan. Rosin. Antiquit. Rom. 3. 21. pag. 486* cum additionibus *Thomae Demstери*, ubi pleraque, quae ad hanc rem faciunt, legi possunt. Primus fecialium *Pater patratus* dicebatur, quem *Blas. Vignier super Onosandr.* apud *Bisseum*, cum primario rege armorum comparabat. Spectabat ordo ad patricios. In eo verò officium erat, ut fidei publicae inter populos praesent, & bellum justum iniuri suae significarent indictione. Conferatur *Haping. de Iur. insign. c. 6. P. 9. §. 1. numero 1458.* & in primis *Magnus Grotius* in opere incomparabili de *Iure Belli & Pac. 2. 23. 5. & 3. 3. 7.*

Pater pa-
tratus.

Heraldo-
rum officia
& dignatio
in saeculis
proximis.

§. XI. Quae olim praconum & fecialium fuere, (ut jam quae fabulosa ex *Mscr. veteri de Alexandro M. & Julio Caesare* autoribus statutorum & dignitatis huic hominum generi attributa *Cl. Fauchet del' orig. des cheval. L. 1. c. 3. pag. 29. 30.* allegat & refert, afferre supersedeamus,) ex parte dein heraldi distributa, & nunc quoque convenire observamus: ut tamen non eadem per omnia muneris ratio sit. Hoc tempore praecipuus Heraldorum in aulis summorum principum locus est, in primis in caerimoniarum solennibus, nec minus in bello, ut & in causa insignium. Constat vero, ante aliquot secula longè maiorem hominum illorum fuisse auctoritatem. De quo exscribere lubet, quae *Arn. Lalanus de congr. Frid. III. & Car. Burg. apud M. Freher. in Script. Germ. Tom. 2. habet*: Caduceatores nescio an nomenclatores dicam. *Vulgus Gallorum heraldos vocat, genus hominum Galliae, Germanisque, & reliquis ad occidentem nationibus usitatum, Italia non perinde cognitum: genus, nobilitatem, decus principum, insigniaque per gentes familiarum nosse, ipsorum muneris habetur; quibus maioribus nobilissima quoque domus propagata: quid in quaque honestè, egregiè, fadè, turpiter factum patratumve ipsi praecipue vel norunt, vel novisse creduntur. Tuti ac velut sacrosancti, in pace honorati, in bellis quoque quamvis sevis, intacti. Libertas ac licentia scelerata facta principum reprehendendi, minor nunc quidem, olim maxima. Ausi adire mensas regum, & resupinatum (summa id ignominiae loco habebatur) panem apponere, & linteum quod mensa insternitur, medium perſcindere, & alia de decoris notandi causa facere. Sed hac quemadmodum pleraque, robustior in vitia posteritas magna ex parte neglexit: nomen tantum & vetusta venerationis potius meſtoria quam praesens auctoritas remansit.* Adde ista ex *P. Matth. Hist. Ludov. XI. L. 11.* Leur principale charge regardoit la distinction des armes des familles, pour conserver les anciennes, & empêcher l'usurpation des nouvelles. Ils pouvoient defendre aux roturiers de porter des armés, qui n'étoient convenables à leur

leur profession, & aux nobles de timbrer leur armoiries autrement, que leurs peres, ny ouvrir les heaumes ou les couronner sans permission. C'estoit aussi leur devoir, de garder les blasons des armoiries des maisons, pour y avoir recours aux disputes, qui pouvoient naistre sur les differences & conformités. Ils tenoient registre des devises & couleurs des Maisons souveraines, comme du blanc pour France, du noir pour Angleterre, du rouge pour Bourgogne, du bleu pour Savoye, du jaune pour Lorraine, du verd pour Anjou. Quod ita reddo: Præcipua pars eorum muneris respiciebat distinctionem insignium gentilitiorum, ut vetera conservarentur & usurpationum novorum impediretur. In eorum manu erat prohibere plebeios ab usu insignium, quæ conditioni non convenirent, nobiles verò ab assumptione alterius apicis, quam patres gestassent, vel galeæ clathratæ aut coronæ sine permissione. Ad ipsos pertinebat, ut servarent insignia gentilitia, atque ita ad eos recurreretur, quoties lis nasceretur super eorum conformitate vel differentiâ. Indiculos habebant colorum, quos domus supremæ sibi proprios vindicarunt: quales sunt Francis albus, Anglis niger, Burgundis rubeus, cæruleus Sabaudis, flavus Lotharingis, Andegavensibus viridis. conf. *Cl. Fauchet, de L'orig. de cheval. L. I. c. 3. p. 27. 28.*

§. XII. Ex his colligas in magna dignatione eos fuisse. Huc faciunt quæ ex *Blas. Creationis* *Vigner. super Onof. allegat Ed. Biff. NN. ad Vpton. p. 29.* Quorum illa summa est: Non *ritus.* adhibitum ad regis armorum munus, nisi ex nobilitate antiqua, prudentem, peritum militiæ, ac familiarum atque insignium virum: si eques prius non erat, creabatur cum muneri admovebatur. Solebant vero Conestabilis & Marecalli singuli singulos nominare, quos dignos credebant, & regi exhibere, qui optimum eligeret, tum quem rex elegerat, constituto die regio amictu coccineo farto minori vellere vario, in templum ducebatur, præcedentibus Prosequantibus, binis & binis, inde Heraldis & aliquo equite, qui gladium in vagina reconditum gestabat, cuspide sursum verso; alius gestabat tunicam, in qua insignia Francica, quibus corona immineret: inde alius coronam qua coronandus gestabat, tum Conestabilis eum manu ducebat, aut in hujus absentia medius inter vetustiores Marescallos incedebat, post eum frequens nobilitas. In templo coram rege è genibus juramentum præstat. Hinc surgenti detrahitur regium pallium, & rex cum amplexu gladium, qui ante eum gestatus fuerat, præbet, quo eum Conestabilis cingit. Inde rex ei tunicam armorum injicit, & coronam imponit, inter plausus festivos reliquos Heraldorum, & Prosequentium. Inde cum rex oratorium suum ingressus est, ad dextram ejus in sella confidet rex armorum, dum missa dicitur, è dorso ejus pallium regiū sustinetur à duobus heraldis. Inde regem post sacra peracta redeuntem, sequitur, sed à dextris, ac inferiori regiæ mensæ, dum rex prandet accumbit. Tum regi apportatur poculum, ex quo biberat, qui aureis nummis complet, & ei donat. Tum à duobus Marecallis & multa nobilitate ac heraldis domum deducitur. Illi nomine regis offertur habitus integer equitis, cum ferto aureo, quo ornare solent galeam. Antequam vero discedat à rege, ei offert eum, quem Marecallum suum optat, cui rex in signum approbationis candidum bacillum porrigit. Quamvis vero hæc de *primario Gallia armorum rege* intelligenda sunt, indicio tamen esse possunt, quod totus ordo non in levi honore. Interim non simpliciter requirebatur nobilitas, ut quis fecialibus adscriberetur, nec eo officio nobilitas simul confertur. Ita *Vpton. de milit. off. P. I. c. 13. p. 22.* Sciendum est, quod isti Haraldi, quamvis insigniis militariis utantur, non tamen sunt nobiles, neque sui Proseculares, quia eorum officium est officium publicum, quod tenentur impendere unicuique hoc petenti, etiam hosti. Sed ad Uptonum qui commentatus est, *Ed. Bisse. præf. ad lect. Fecialibus ignobili loco natis brevi lege interdictum iri confidit:* Ubi de Anglia sua eum loqui vix dubium. In ea tamen æque ac in Gallia primus armorum rex *Garterius* semper non alius fieri potuit, quam qui avi portaret scutum, ac ita nobilis genere esset. Porro cum de modo inaugurandi regem armorum viderimus, legi etiam potest apud *P. Matth. Hist. Lud. XI. L. II.* quomodo Dux Burgundiæ solitus sit in solennitatibus majoribus creare feciales, illis poculū, quod ebiberat, porrigendo. Adde apud *I. h. Limn. Jur. publ. II. 68.* ex *Favino* cerimoniam, quo Princeps è poculo *Baptismus* *prosequen-* *tum.* vinum in caput candidati effundit, nomenque ei mutat, quam *baptismum* (utinam sine profanatione sanctissimi Sacramenti, quam non possum non in ea agnoscere) vocabant. vide & *Cl. Fauchet de L'orig. de Cheval. L. I. c. 3. p. 27.* Hunc tamen baptismum ad fecialis creationem non pertinuisse, sed ad Prosequentes ex *Le Labour. de l'orig. des arm.*

arm.n.80. videre licet: qui ita dicit: *Les pour suivans estoient baptisez, les Heraus & Roys d'armes creez & choisis de ce premier ordre successivement.* Hoc est: Prosequentes baptizabantur, ex hoc vero ordine creabantur & eligebantur successivè Heraldici f. feciales, & Reges armorum. Quod autoritate probat *Marchai*, de Carolo D. Burgundia dicente, quod nuptiali solennitate cum sorore Regis Angliæ *fit des Roys d'armes de ses Heraus, des Heraus de ses Pour suivans, & baptisa d'autres nouveaux Pour suivans*, quod ita sonat: Reges armorum creavit, qui feciales fuerant, in istorum ordinem Prosequentes evelit, aliosque novos in horum locum baptisavit. Porro quod nomina attinet, nunc sola fere illis tribuuntur à certis provinciis, ut mox §. 14. videbimus: olim varia dabantur à variis ut videtur casibus, vel principis imponentis arbitrio. Talia sunt apud *Faucher. d. l. p. 28. Memoire, Gontfanon, Loyauté, Papillon, Empire, Fuzil, Frontiere, Vostre vieux deduit, L'estoille, le Gras, Bataille, Voit qui peut, Vray desir, Bonnequerelle, Il dit vray plus que nuls, Hurlant, taillant, Bonne & belle, Baiant, &c.*

Amiculum
armorum.
Cotte d'
armes.

§. XIII. Ut vero dignitas suis ornamentis non careret, insigne apud omnes fere fecialibus datur amiculum sericum (nostri *Wapenrock* / Galli *Cotte d'armes* vocant) ante & retro dependens, quod vestibus reliquis injiciunt: in amiculo utrinque acu picta vel opere segmentato inserta visuntur insignia principis. Manu autem gestant bacillum candidum. Olim vero tempore pacis amiculum non induiti antrosum gestabant in veste insignia. *Fronsp. Kriegsordnung. Lib. I. describit: Ein seidenkleid / wie ein Leviten rock / fornen und hinten des Kiegsheeren Wapen drein gestickt / führt ein weiß stäblein in der hand / reitet ein trompeter vor ihm her. Menestr. L'art. du blas. justif. c. 5. p. 119. Le Roy d'armes, qui est l'ombre de la royauté, & qui représente la majesté, dont il porte les ordres & les commandemens avec une autorité, qui trouve du respect & de la veneration parmy les ennemis mesmes, porte un sceptre & une couronne: mais differens de ceux du Roy, ausquels il ne touche point.* Hoc est, Rex armorum qui est regiae dignitatis umbra, & majestatem ejus, cujus mandata defert, representat, ea autoritate, quæ venerationi est inter ipsos hostes, sceptro & corona insignis est, quæ tamen à regiis, quæ nec attingit vel sibi ullo modo arrogat, differunt. Unde cum regis nomine mittuntur, tecto capite illis respondere nefas. Conf. exemplum memorabile apud *Gramond. Hist. Franc. L. 8. p. 399.*

Dignitas
eorum
paulatim
decevit.

§. XIV. Sicuti ex omnibus istis patere potest, feciales seu Heraldos superioribus sæculis in maxima fuisse dignitate, ita de nostro tempore eadem dicere vix possumus. Videtur notare tempus, quo cadere dignitas cepit. *Cl. Faucher de l'orig. de Cheval. c. 3. p. 36. Il ny a pas long temps, que l'estat de heraut estoit en plus grande recommandation, qu'il n'est à present, & qu'il se tenoit par des gens Nobles & vertueux, qui pensoient en bien estre honorez. Mais l'estat de Heraut a esté r'abbastar dy par aucuns, qui y sont entrez indignes de telle charge; & le peu de compte que les Roys & Princes en ont fait, principalement depuis la mort du Roy Henry II. quand à l'occasion des troubles la pluspart des ceremonies anciennes furent mesprisees, par faute d'en entendre les origines. Non multum temporis elapsum est, ex quo conditio heraldi in majori existimatione fuit, quam hoc presenti est, & tribuebatur viris nobilibus, qui aliquod sui decus munus illud credebant. Sed ea deinceps evuluit, cum aliqui munere isto indigni irrepserent, & reges atque principes exiguo ipsos habuere loco, præcipue post mortem Henrici II. cum occasione barbarum major pars veterum ceremoniarum neglecta, quod origines earum non intelligerent.* Videtur tamen in Gallia quam aliis regnis major eorum autoritas superesse. Hic enim integrum collegium fecialium sub Magni Hipparchi f. Scutarii (Grand escuyer.) inspectione in regia aula locum suum habet. De illis ita *N. Besogn. L'estat de la France. T. I. P. I. c. 4. p. 128. Les herauds d'armes ont differens gages: & portent le titre de différentes provinces de ce royaume. Le Premier qui est Roy d'armes se nomme Montioye Saint Denis; les autres herauds s'appellent, herauds d'armes du Titre de Bourgogne, Alençon, Bretagne, Poitou, Picardie, Champagne, Orleans, Provence, Anjou, Valois, Languedoc, Thoulouze, Auvergne, Normandie, Artois, Engourlesme, Berry, Guienne, Lyonnois, Dauphiné, Bresse, Navarre, Perigord, Xaintonge, Touraine, Bourhonnois, Alsace &c. Il y a aussi les pour suivans d'armes, qui ont encores differens gages. Le Roy & les herauds d'armes sont vestus aux ceremonies de leurs cottes d'Armes de velours violet cramoisy: chargées devant & derriere de trois fleurs de lys d'or, & autant sur chaque manche, où le nom de leur province est écrite en broaerie d'or. De plus le Roy d'Armes Montioye S. Denis met une couronne royale au dessus*

Quæ ho-
die apud
Gallos
functiones
superfint.

dessus de ses fleurs de lys. Ils portent une toque de velours noir, & ont des brodequins pour les ceremonies de la Paix, & des botes pour celles de Guerre. Ils sont revestus aux pompes funebres des rois ou des princes, par dessus leur cote d'Armes d'une longue robe de deuil trainante: & triennent un baston couvert de velours violet & semé de fleurs de lys d'or en broderie. Ils portent aussi la medaille du Roy pendue au col. Pour les pour suivans d'armes, quoy qu'ils soient aussi habillez presque de mesme façon, ils ne portent point de baston, pour marque qu'ils n'ont rien à commender, & qu'ils ne sont que comme les Aydes des herauds d'armes. Leur fonction est d'aller denoncer la guerre & sommer les villes de se rendre: de publier la paix, d'assister aux serments solennels, aux estats generaux, juremens de paix & renouvellemens d'alliance; au sacré, où ils font largesse au peuple de pieces d'or & d'argent. Ils marchent devant le Roy, lors qu'il va à l'offrande le jour de son Sacré. Ils assistent aux mariages des Roys & des Reynes, aux ceremonies des chevaliers du S. Esprit & autres, aux festins royaux: comme aussi aux baptêmes des enfans de France, où ils font aussi largesse de pieces d'or & d'argent. Aux obseques des Roys il y a toujours deux herauds d'armes, qui se tiennent jour & nuict au pié du lit de parade, où le corps du Defunt ou son effigie de cire paroist: pour presenter le goupillon aux Princes, prelates & autres, qui viennent jeter de l'eau benite. Ils font aussi d'autres fonctions aux funerailles. Quod ita sonat. *Fecialibus s. Heraldis armorum diversa sunt stipendia, & tituli etiam diversi pro ratione provinciarum hujus regni. Primus qui est Rex armorum, nuncupatur Montioye S. Denis: reliquis nomina sunt à provinciis, Burgundia, Alensonia, Britannia, Pictonio, Picardia, Campania, Aurelianensi, Provincia, Andibus, Valesia, Lingudocio, Tholosa, Arvernia, Normannia, Artesia, Engolisma, Bituricio, Aquitania, Lugdunensi, Delfinatu, Bressia, Navarra, Petricorio, Santonio, Turonio, Borbonio, Alfata, &c. Prosecutoribus etiam armorum diversa assignata sunt stipendia. Rex & Heraldus armorum in solennibus actibus gestant amicula sua s. tunicas armorum, ex holoserico violaceo coccineo; quæ ante & retro referunt terna lilia aurea & totidem in quavis manica, ubi nomen Provinciæ cujusque scriptum extat, opere phrygionico. Imponit etiam liliis his coronam regiam primus ille armorum rex. Pileum addunt ex serico nigro, & in ceremoniis togatis cothurnati, in militaribus ocreati incedunt. In funebribus pompis regum vel principum tunicis armorum superaddunt pallium lugubre, quod solum verrit, atque gestant scipionem hoc serico violaceo, cui lilia aurea intexta sunt, obductum. Effigiem regis numo impressum ex collo suspendunt. Prosecutores armorum, licet in cæteris eodem ferè habitu utantur, scipiones tamen, quia eis utpote fecialium adjunctis imperium non est, non gestant. Muneris eorum est, ut bellum indicant, civitatibus deditionem imperent, pacem promulgent, solennibus juramentis, comitiis, & quoties pacis articuli confirmantur vel fœdera renovantur, assistant; nec minus regum inaugurationi, ubi missilia ex argento & auro spargunt. Regem die inaugurationis ad offerendum accedentem præcedunt. Assistent nuptialibus sacris regum & reginarum, solennibus equitum Spiritus S. ut & baptismalibus actibus filiorum regiorum, ubi similiter donaria numorum aureorum & argenteorum spargunt. Rege extincto noctu & interdiu bini feciales lecto emortuali solenni, cui corpus defuncti vel effigies è cera confecta incumbit, assistant, ut principibus, prælatis & aliis, aquam benedictam sparsuris aspergillum porrigant. Alia etiam ipsorum in justis exequialibus partes sunt. Hucusque ille. Porro illud etiam ad prærogativam fecialium in Gallia spectat, quod ex Charonda Vulfon. allegat decretum Curie Parisiensis, ad heraldos causam aliquam remittentes in argumento insignium. Unde eorum libros inter modos probandi insignia refert Hæping. de jur. insign. c. I §. n. 26.*

§. XV. Ut aliqua adhuc de primo armorum rege addamus, ita Moreaude arm. de Fr. c. 2. p. 83. illam dignitatem describit: *Cheffouverein des herauds, sur nommé pour son excellence & autorité Roy d'armes. C'estoit proprement le censeur de la noblesse, la voix du prince, le truchement & le messager plus fidel de ses nobles & importantes conceptions. C'est de ces nobles, qui instrui soient les autres, & dresseient les Loix de l'honneur, & les regles des armes & des armoiries. On tient que comme nostre grand Roy Clovis porta premierement les fleurs de lys, & cria en guerre S. Denis Montjoye, que ce fut aussi le premier, qui institua un office de roy d'armes, pour presider sur les herauds, & avoir jurisdiction sur les armoiries, & à cette cause le baptiza de nom de son cry de guerre; d'autres disent, que ce fut le Roy Dagobert. On dit aussi que Charles Magne Roy & Empereur relevant les*

Reges armorum in Francia

les fleurs de lys au faiste de toute grandeur, remit sus l'office des herauts, & leur renouvela, & augmenta leur privilege, il les appella, disent quelques uns Compagnons des Roys, & les fit leurs principaux conseillers. Quod ita sonat. Supremum caput fecialium, suæ eminentiæ & autoritatis causa dictus Rex armorum. Hic proprie erat censor nobilitatis, vox principis, interpres & nuncius fidissimus nobilium & maximi momenti propositorum. His nobilibus alii instruebantur, & formabantur leges honoris & regulæ armorum atque insignium. Creditur Magnus Noster Rex Clodoveus uti liliorum in insignibus & tessera militaris, S. Denis Montjoye, ita & hujus officii, regis armorum, autor esse, ut præsideret fecialibus, & jus diceret in materia insignium (inde solent etiam vocari juge & intendant general des armes & blazons de France, Index & Ephorus catholicus armorum & insignium in regno Francia) unde ei nomen à tessera militari imposuerit. Alii Regi Dagoberto hoc adscribunt. (Ita Blas Vign. super Onofandr. dicens primum nomine Montioye S. Denis appellatum fuisse equitem præsum Robertum Delfinum.) Dicitur etiam Carolus M. Rex & imperator, lilis in supremum fastigium magnitudinis humanæ erectis, dignitati restituisset fecialium officium, eorumque renovasse & auxisse privilegia, atque, ut quidam perhibent, dixisse eos Regum Sodales, ac præcipuos consiliarios constituisse. (Fauchet. autem de l'orig. des chev. L. 1. c. 3. p. 25. per errorem putat Carolo M. attribui, quod Carolo IV. Imperatori debebatur diploma.) Paulo post illa de Philippo Augusto memorantur. Outre la Noblesse, qui leur est propre, le Roy Philippes Dieudonné les honnora du titre de chevaliers, & donna l'accollée à son Roy d'armes, nommé François de Rouffy, & ordonna par mesme moyen, qu'aucun ne seroit receu en cette charge, qui ne le fut. Hoc est: ultra nobilitatis decus, quod illis proprium est, Rex Philippus Adeodatus adjecit titulum equestrem, & amplexu dignatus est suum regem armorum, cui nomen Francisco de Rouffy, atque simul instituit, ne quis ad hoc reciperetur munus, qui eques non esset. Fauchet. d. l. existimat in primis sub Philippis Pulchro & Valesio, quibus vix alius Franciæ rex pompas aulicas majoris æstimavit, dignitatē eorum in summo fuisse pretio, & ob hoc Carolum IV. Imp. in Francia educatum illis pariter studuisse. Iuramentum regis armorum ex Blasio Vign. Bisseus ad Vpton. NN. p. 29. his capitibus definit: Regi ejusq̃ sanguini fidelem futurum, quæ in damnum ejus vergant significaturum, arcanum non revelaturum, in mandatis exsequendis & legationibus fidem præstiturum, in elogiis tribuendis nec favori nec odio aut vindictæ quicquam sed merito virtutis daturum: neminem inter feciales recepturum indignum, aut qui non ad minimum 6. vel 7. annis prosequentiis munia impleverit: ejus vero defectus regi vel Conestabili indicaturum: nullius merita, quæ resciverit vel adhibita diligentia resciscere potuerit, s. bello s. exercitiis nobilium aliis præstita sint, celaturum, fœminarum, viduarum, orphanorum jura defensurum, diligenter perlustraturum provincias regni, ut nobilitatis stirpes, arma, merita addiscat; quod olim singulis triennis fieri solebat, in comitatu aliquot fecialium, ut regi ejusque consilio ratio ejus reddi possit, &c. P. seq. ejusdem regis armorum legere licet privilegia: nempe, quod exemptus sit ab omnibus tributis, ubicunque fuerit, vel quodiverit, etiam absque salvi conductus literis, in & extra regnum, cum titulus & habitus securitati præstandæ sufficiant. Causa ejus civiles & criminales ad regem & ejus consilium remittuntur: nobiles ob demerita armis privare potest Penes ipsum est jus conferendorum armorum & aliorum honoris insignium, quæ rex decrevit conferre, &c.

Angliæ
feciales.

§. XVI. Quæ in Anglia fecialium conditio sit, ex Art. Duckio de Jur. & autor. Jur. Civil. L. 2. cap. 8. pag. 3. cap. 20. pag. 394. 395. adscribere, operæ pretium videtur: In Anglia feciales sunt curiæ militaris ministri, nempe Garterius (huic ab ordine garteriæ, de jartiere s. periscelidis, nomen inditum est, confer §. 18.) Rex armorum Anglicorum qui solennitatibus Augusti ordinis periscelidis inservit, Clarencius rex armorum partium Angliæ Australium, Norroyus rex armorum partium Borealiæ, & sub iis sex alii inferiores, quos heraldos dicimus. Quorum omnium præcipua munera sunt, esse nuncios belli pacisve, servare gradus, genealogias & arma familiarum, disponere solennia coronationum regum nostrorum & duellorum coram Conestabili & Marefcallo; ducere funera nobilium & generosorum, ubi funerum solennia adhibentur, præter alia, quæ eorum officio incumbunt. Iidemque omnes in unum collegium adscripti, multisque privilegiis à regibus nostris donati, sub potestate & jurisdictione Conestabilis & comitis Marefcalli munera sua exercent.

in Germania
feciales.

§. XVII. In Germania nostra videtur fecialium dignitas non eadem esse, quæ in Gallia

Gallia & Anglia eis superesse ex adductis vidimus. Ex aula imperiali Amici, Viralicujus Amplissimi, curâ illa didici: Quinque effeciales *Imperii, cum aquila bicipiti, regni Romani, Vngariae, Bohemiae, Austriae*: Non aliam eorum functionem, quam quod solennitatibus aulicis, nuptialibus, funeribus, &c. assistant, & à Cæsare per eos statibus nonnunquam sententiæ aliquæ, inprimis proscriptionis (exempla Erfurtenſium & Bremenſium recentiora sunt) insinuentur. Unde ipsi sub aulæ præfecto sunt, sed nullum habent collegium, neque aliquis inter eos *rex armorum*, aut *judex insignium* veſt vel vocatur: ita & inspectio in arma nobilitatis ad ipsos non spectat, neque cura de novis insignibus dandis. Tum nobiles & ignobiles ad hanc dignitatem, sed absque solennitate creantur. An olim dignitas hujus ordinis major fuerit, fateor me ignorare. Sed quæ officia in torneamentis seu equestribus ludis ad eos spectarint, legantur apud *Ioh. Limn. Jur. publ. 6, 5, 122*. Præcipua sunt, quæ huc spectant; quod lustrationi armorum & sortitioni galearum adfuerint, atque ludorum leges recitarint.

§. XVIII. Antequam de fecialibus desinamus, observandum est, quod *ordines equestres summorum Principum* suos quoque habeant peculiare feciales f. heraldos. Feciales ordinum equestrium
In Gallia ordo S. Michaelis apud *Limn. Jur. publ. 6, 6, 29. in artic. ord. Gall. 33*. habet fecialem, cui nomen *Mont S. Michiel*, in Anglia ordo periscelidis principem fecialem, cui ab ipso ordine *Graterii* nomen, & præfectum insignium, quem *Verganara* dicunt ap. eund. *Limn. in artic. ord. Angl. 9*.

Tum hoc quoque observandum, moribus veterum, ducibus magnisque principibus suos æque fuisse reges armorum & feciales. Exemplum si velis, habuimus supra n. 6. ex *Cl. Fauchet orig. des Cheval. L. 1. c. 3. p. 28*. ubi mentionem fecit in comitatu Ducis Burgundiae regum armorum, fecialium & prosequentium. conf. *Le Labour. de l'orig. des arm. n. 79*. Idem n. 80. ait; comitibus & potioribus baronibus fuisse suos feciales & prosequentes, Banneretis Dominis autem quos vocant, solum prosequentes, nisi accesserit sublimior ex munere dignitas. Tum Principum, Comitum.

§. XIX. Nunc videndum est, quibus *principiis* nitatur hæc ars, & quæ ad ejus *cognitionem necessaria sint*. Hic vero dimitteri non possumus, operam luturum, qui talia, qualia in aliis scientiis requiruntur, hic quærat aut à nobis principia exigat. Unicum fere ubique regnat, *usus seu consuetudo*, ex placito majorum, quod tamen *Uſus*, nonnunquam aliqua ratione vel analogia nititur, nonnunquam pro ratione voluntas stat, derivata.

§. XX. Quæ *leges primæ à Baccho, Alexandro M. & Octaviano Augusto* apud *Corn. Agripp. de vanit. sc. c. 81*. referuntur, fabulas & lusus sapiunt. Ita & ridiculus est *Siculus fecialis*, qui dicit *Alexandrum M.* suis insignia juxta diversa mysteria colorum ad *Aristotelis* consilium attribuisse. Quasi verò Philosophus huic curæ incubisset? Potius quæcunque leges in hoc argumento longo usu, quæ vis temporis esse solet, invaluerunt, eas sub *tertialineâ regum Gallicorum* (sub qua ipsa insignia hereditaria fieri cepere) ortas, non dubitem. Unde antiquissimum artis hujus manuscriptum Philippo Augusto inscriptum memorat *Menestr. abbr. method. des princ. herald. p. 19*. eges quando ortæ.

§. XXI. Quia vero primam originem non semper mero beneplacito, sed sæpius *certa ratione* niti audimus, inde est, quod huic indaganda multa requirere solent ad eum, qui de hujus artis peritiâ gloriari velit. *Menestrierii* ista sunt *L'art du blas. justif. c. 13. p. 329*. *Le blas on est une espece d'encyclopedie. Il a sa Theologie, sa Philosophie, sa Geographie, sa Jurisprudence, sa Geometrie, son Arithmetique, son histoire, & sa Grammaire. La premiere explique ses mysteres* (paulo post ita explicat, quod sit *une theologie fabuleuse, qui donne des origines mysterieuses aux familles, & qui les fait quasi descendre des Dieux*) *la seconde applique les proprietéz des figures, la troisieme assigne les pays, d'où les familles tirent leur origine, ceux qu'elles habitent, & ceux où leurs diverses branches se sont estendues. La troisieme explique les droits du blas on, pour les brisures, les litres, la position des armes aux lieux publics à l'occasion des patronages. La cinquieme considere les figures & leur assiette. La septiesme en examine le nombre la septieme en donne les causes, & la derniere en explique tous les termes & decouvre leurs origines.* Quod latino idiomate ita reddo. Insignium argumentum species est encyclopædiæ. Habet suam Theologiam, Philosophiam, Geographiam, Jurisprudentiam, Geometriam, Arithmeticam, Quæ ad hanc disciplinam seu necessaria.

historiam, Grammaticam. Prima explicat ejus mysteria, nempe Theologia est fabulosa, mysteriis plenas origines familis assignans, easque à Diis deducens. Secunda applicat proprietates figurarum, tertia ostendit regiones, quibus ortæ, habitent vel diversos ramos extenderint stirpes illustres; Quarta explicat jus insignium, quod attinet discernicula minorum fratrum, collocationes armorum in locis publicis, occasione patronatum. Quinta considerat figuras, earumque situm. Sexta, earum examinat numerum. Septima explicat causas; ultima evolvit terminos horumque originem. Unde de fecialibus illa requirit *Andr. Favin. theatr. d'honn. L. I. cap. 4. p. 54. 55. Il leur estoit necessaire d'avoir veu mainte estrange contrée, & leu les histoires du monde, sçavoir les formes & ceremonies necessaires, tant à la creation d'un noble, que celle du chevalier, qu'ils sceussent le noble art des blazons, de peinture & l'enluminure, pour dresser les armes de ceux, que le Princes annobillisoient, pour leur vertu, selon leur inclination naturelle aux armes & aux lettres, la propriété, le naturel & la condition des oyseaux, animaux irraisonnables, terrestres & aquatiles, les vertus des plantes, arbres & fleurs, des estoilles & planetes; que du ciel ils descendissent aux entrailles de la terre, pour y apprendre le naturel des metaux, mineraux & pierres precieuses, aussibien que de 4. elements, par le meslange desquels ils apprennoient les compositions des couleurs necessaires pour blazonner selon l'art les armes, qu'ils avoient à dresser, quels animaux devoient estre passans, naisans & rampans. Necessarium illiserat, ut multas exterarum regiones vidissent, & historias mundi legissent, ut scirent solennitates & cerimonias necessarias creandis æque nobilibus ac equitibus: ut scirent nobilem insignium artem, pictoriam & illuminatoriam, formandis insignibus eorum, quos princeps virtutis causa nobilium ordini adscriberet, ex naturali inclinatione eorum ad arma & literas, proprietatem, indolem & conditionem avium, animalium irrationalium, terrestrium & aquatiliū, virtutes plantarum, arborum, & florum, stellarum & planetarum: ut è cœlo in terræ intima viscera se demitterent, discendæ naturæ metallorum, mineralium & gemmarum, æque ac quatuor elementorum, ex quorum mistione discerant compositionem omnium colorum ad insignia necessariorum, quæ animalia pingenda essent gradientia, erecta, nascentia &c. Ita Favinus. Quæ vero omnium horum necessitas sit, alius judicet.*

Francorum in cultu ejus laus. Nec ea Germanis neganda.

§. XXII. Si quæ laus hujus artis vel inventæ vel excultæ esse potest, vix dubito eam *Francis* deberi, non tam, uti arguit *P. du Val*, quia præcipui termini artis ex hac lingua ad alios pervenerint, (unde & *Angli* heraldi in materia insignium utuntur *lingua Francica*) & quia figuræ quas *honorables* vocant genti sint frequentiores. (Neutra ratio Germanis opponi potest, nam 1. licet à Gallis voces in hoc argumento suas acceperint Itali, Hispani, &c. non tamen Germani; imo patebit in progressu hujus operis, non unam vocem, quam Galli originariam sibi vindicant, à nostris majoribus mutuo sumtam esse: 2. figuræ honorabiles nostris quam Gallis vix rariores esse, experientia docet.) Sed potius quia cum in aliis vix unus & alter scriptis excoluerit hanc materiam, soli Franci plures autores, quam omnes aliæ nationes, ex suis ostendere possunt. Nostris tamen eam itidem olim notioem & non parum excultam esse, varia indicia sunt. Sed diligentia sequentium non parum defecit. Dat tamen *Gallus M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 550.* nostris testimonium, qu'on les tienne fort curieux, & bien entendus en la composition & conservation de leurs armes: quod & studio & peritia præstent in compositione & conservatione insignium suorum.

Termini artis.

§. XXIII. De terminis artis observandum est, eos (inprimis apud Gallos) à communi fere usu abhorreere, seu eos qui communiter recepti sunt, in arte hac non usurpari. Causam ejus *Le Labour. de l'orig. des arm. p. 74.* in eo quærit, quia lingua communis semper mutatur singulis quasi sæculis, soli ergo termini artium, hujus inprimis, mansere, qui primi fuerant. Unde factum, que ces façons de parler, qui à leur naissance estoient communes indifferemment de toutes personnes, sont devenues moins vulgaires avec le temps; voire & si difficiles en quelques endroits, qu'il seroit necessaire de deterrer quelqu'un des premiers & plus anciens Heraults, pour en avoir une entiere & parfaite intelligence. Hoc est: ut termini prima origine omnibus sine discrimine cogniti, rariores cum tempore evaserint: quin & nonnunquam ita difficiles, ut necessarium esset à mortuis revocare unum è primis & vetustissimis fecialibus, si quis eorum integram & perfectam cognitionem desideret. Unde n. 155. ad intelligendos terminos curiosum ablegat ad lectionem veterum scriptorum Gallicorum. Alibi n. 116. ita loquitur:

Tous

Tous les arts ont leur termes: La Veneriel' explique d'une façon, & la Fauconnerie d'une autre. La Philosophie a ses axiomes, le barreau ses maximes, les praticiens ont leurs formes, & tous les artisans leurs termes, auxquels Jupiter mesme s'accomoderoit, s'il conversoit avec eux. Id est. Habent singula artes suas voces: aliter loquitur venator, aliter accipitarius auceps; Utuntur suis $\alpha\gamma\omega\mu\alpha\sigma\iota$ Philosophi, propriis regulis forum, practici suis formulis, & quivis artifex certis terminis, quibus ipse Jupiter, si cum illis versaretur, non refragaretur uti.

§. XXIV. Claudam hæc illis verbis, quibus lectorem affatus est luculentus hujus disciplinæ scriptor Silv. Petrasancta: Improbus labor sanè mihi visus est is, quem jam ego in hoc volumine exegi. Erycius Puteanus Vir disertissimus, rem diffusam vocavit, delicatam scientiam, curiosam censuram: judicavitque, intelligere omnia, ordinare singula, arduum esse: sed præcipuè effatu omnia, verbis singula complecti, morosum, & immensum videri: denique existimavit difficillimum, Latina facere, ac proferre ore Romano ea, quæ Fecialium verbis enunciantur; & ostendere colores, licet ij non exprimantur, quidvè debeat penicillus sequi, calamo docere. Sic ipse.

Equidem expertus sum affatim hæc omnia; dum universam artem tesserariam expositurus, studui indagare originem ejus; dividere, ac decussare scuti aream; ténias, & lemniscos in ea varios ducere; aves, feras, undas, nubes, astra, stirpes, flores, arma, moles, machinas, & quas non alias rerum formas exarare? aptare in super galeas, seu apertas, seu clathratas, seu rectas, seu versas & obliquatas; fastigiare serto seu corona; inumbrare plumis & corimbis; Crucibus monilibusque & vexillis inornare; munire Atlantibus; denique pallioliis atque tentoriis, prorsus ad Majestatis specimen, valere.

CAP. I.

DE INSIGNIBUS IN GENERE.

1. Insignium vox. Homonymia.
2. Insigne.
3. Insignis an insignibus?
4. Arma. Armorum insignia.
5. Synonyma.
6. Germanica.
7. Gallica. Armes. Armoiries. Blason. Wapenung. devise.
8. Insignium variae distinctiones ex Heringio.
9. Definitiones insignium. Spelmanii. Moneti. Campanilii. Limnaii. Menestrierii.
10. Causa efficiens. Moribus Gallorum. Anglorum.
11. Germanorum. An propria autoritate liceat assumere?
12. Ab Imperatore dari solent, & ejus nomine ab aliis.
13. Insignium capaces. An tantum nobiles?
14. Apud Germanos non solis nobilibus insignia propria sunt.
15. An fœminis convenient?
16. An spuris: legitimatis: adoptatis?
17. An Judeis: bannitis, peregrinis?
18. Insignia regnorum, principatum &c.
19. Insignium fines varii.
20. Forma externa: Interna.
21. Materia. An scutum sine figura?
22. Subjecta. Etiam vestes & habitus militaris.
23. Corpori humano impressæ figuræ.
24. præcipuum subjectum arma, imprimis scutum, galea.
25. Vexilla.
26. Loca insignium, & usus.
27. In sepulchris usus.
28. Effectus insignium.
29. Actiones ex insignibus. Iudicia ob ea.
30. Probandi mali.
31. Insignium mutationes.
32. Extinctio, amissio, abolitio.
33. Affinia.
34. Divisiones. Insignia Societatis Limpurg. patric. Francofurt.
35. Domani & gentilitia permutata.
36. Vtra antiquiora?
37. Insignia concessionis & patronatus.
38. Mos Cardinalium ex Pontificum scutis asciscendi sua decora.
40. Insignia nobilium & ignobilium. Merca.
40. Distinctio nobilium & ignobilium.
41. An inter nobilia aliqua præstent?
42. Insignia simplicia & composita.
43. Unde simplicitas aestimetur?
44. Aliæ distinctiones.
45. Partes essentielles.
46. Integrantes.
47. Cur scutum insignibus dicatur. Gladii usus:
48. An scutum & galea universam armaturam constituent.
49. Diplomata concessorum insignium, nobilitatis, privilegiorum nobilium. Comitum Palatina, Concessum D. Deringio, Brotbeckiis.

§. I.

Insignium
vox. Ho-
monymia.

DE insignibus acturi à voce ordiamur. *Homonymiam* evolvit *Theod. Heping. de Iur. Insign. 1. n. 9. seqq.* Insignia dici I. egregia, magna & præclara, veluti dicuntur insignia facta, fieri. 2. Signa, symbola, notæ; ut dextra fidei insigne. 3. Rerum corporis & morum ornatus. 4. Dona militaria, vestitus, arma, signa, galearum ornatus (unde *scutum & framea, quæ à veteribus Germanis, enses & cingulum militare, quæ à recentioribus dabantur, in creandis militibus, militiæ insignia apud Authores dicuntur. Henr. Spelman. Aspillog. p. 2.*) 5. ornamenta dignitatum. 6. imagines majorum. 7. notæ hereditariæ familiarum, quæ significatio è reliquis singulis aliquid habet.

§. II. Insigne affine significato dicit *Virgil. 7. Aen. v. 656. de Aventino.*

Insigne.

— *Clypeosque insigne paternum*

Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hydram & Silius 2. 158.

Centum angues idem celatum insigne gerebat in clypeo.

Vid. *Heping. de Iur. Insign. cap. 1. n. 26.* ubi insigne sapitis cristam galeæ infixam notat.

Insigniis
an insigni-
bus.

§. III. An insigniis æque ac insignibus dici possit, disputant. *Bartolum* ob illam vocem acerbè infectatus est *Laurentius Valla*, illum tamen multi secuti & antegressi sunt (confer *C. antiqua. 23. de privilegiis*) Pro *Valla* autem Latini meliores stabunt.

Arma. Ar-
morum in-
signia.

§. IV. Vocantur alias etiam arma: an jure? iterum ob hoc exagitat *Bartolum Valla*: sed ex antiquitate locis illum tuetur *Heping. de Iur. insign. cap. 1. n. 27. seqq. Johan. Limn. Iur. publ. 6. 6. 5. seqq.* Vocantur etiam armorum insignia, junctis duabus vocibus. De differentia utriusque non malè *Philibertus Campanile dell' armi. c. 2. p. 7. Questo nome d' insegna è molto più generale di quello dell' armi, parioche ogni arme è insegna, ma non ogni insegna è arme. Insignium nomen generalius armorum voce, sunt enim omnia arma insignia, nec tamen vicissim. De armorum voce eruditè Spelman. Aspillog. p. 32. Insignia per catachresin non ineptam arma vocarunt, quod armis inducta armorum essent notitia, & per hoc armati. Sic authorum opera, libros & codices appellamus, quia libris & codicibus hoc est, arboreis corticibus tabulisque olim scribebantur. Quo etiam sensu *Virgilius* videatur usurpasse pro insignibus, cum dixerit *Aeneam* per omne pelagus prospexisse, si forte uspiam cerneret celsis in puppibus arma Caici, hoc est non tam arma ipsa quam armorum insignia, quibus *Caicus* esset ab aliis cognoscibilis. Addittamen p. p. Sed moneo, me non affirmare, quempiam antiquorum expresse usurpasse arma pro insignibus. Post hos audiamus *Sylv. Petrasanct. tess. gentil. c. 1. p. 1. Existimant Budeus, & scriptores alii, arma dici ea signa quæ *Avi* extulerunt, transmiseruntque ad posteros & quæ non sunt unius hominis vel atatis, sed familiæ, ac successionis, propterea quod concessa fuerint ab Imperatoribus, & à Regibus, uti præmia bellicæ virtutis. Sic ajunt, *Alexandro Macedoni Aristotelem* persuasisse, ut distribueret propria insignia, seu vexilla iis *Tribunis & Centurionibus*, qui præ aliis dimicaverant strenuè. Honorem enim cotem esse fortitudinis, non minus quam iram, *Vir sapientissimus* judicavit.**

Equidem cum *Philiberto Monetio* reor; beneficio Principis, ad memoriam consignanda & muneranda virtutis militaris, collata hæc symbola interdum fuisse; ut per Gentis capita ad posteros hereditario jure transcriberentur. Sive integram, & novam tesseram, sive insertam veteri scuti iconem recentem illi acciperent, qui monumento eo rectè factorum cohonestarentur. Quin etiam sum alibi ostensurus, data nobilissimis familiis, vel à *Cæsare Aquilam* adventitiam cum illo schemate, quo *S. R. Imperio* etiam nunc ancillatur, vel ab *Rege Parthenopæo* guttatum tigillum, quo inumbrabantur ipsius lilia, monumentum utique virtutis, & fidei; quæ hi partes *Guelphas* sunt secuti, & illi partes *Gibellinas*.

Sed enim cum hæc vera sint, arbitror nihilominus, Symbola gentilitia nuncupari arma duntaxat, quia ut plurimum exprimebantur, circumferebanturque in militum armis & sapis. Nempe picturas etiam Antiqui tabulas vocarunt; propterea quod in tabulis exarabantur; atque eo spectat vetus adagium: *Apelles post tabulam.*

Subscribit sententiæ huic *mea Tiraquellius*, Insignia, inquit, armorum nomine nuncupantur, quoniam plerumque hæc insignia in armis insculpi, & antiquis & nostris temporibus solebant: ut hinc armati, facie operta, dignoscerentur.

Quoniam autem figurabantur plerumque in scutis, idcirco peculiariter *Scuta gentilitia* nominari capta sunt; favetque interpretationi dispositio ipsa figurarum. Cum enim ad-
pingi

pingi aviculæ, aut stellulæ, aut rosæ plures debent, major numerus summo loco, ubi scuti pars laxior est, & magis panditur; minor verò numerus seu monas, medio seu imo loco, ubi arctantur spatia, spectari solet, & obsequieus materiæ figuræ. Hæc Petrasancta.

§. V. Dicuntur etiam symbolica tessera gentilis scuti, tesserariæ icones, scutaria symbola gentilitia, imagines, stemmata, schemata, signa, interfignia, emblemata, notæ, argumenta, decora, tituli, figilla, ἀποθερισματα, δείγματα, σημεῖα, σύμβολα, παράσημα, ἐπίσημα κοσμήματα. Quæ hinc inde videas.

§. VI. Nostri vocantur Wapenb. (h. est. arma) Kleinold/ Schild und Helm. Germanica Vid. Heping. l. c. c. 1. n. 53. seq. aliquando etiam Sigel vel Pettschaftt/ quod ultimum quasi Betscheid/ derivare volunt à sponda lecti conjugalis, cui insignia appendere soliti fuerint veteres.

§. VII. Gallis istis nominibus utuntur, armes, armoiries, blason, devise. Quod Gallica Armes, Armoiries. primas duas attinet voces, ita distinguit Le Laboureur Origines des armes n. 82. Les armes sont les escus & cottes d'armes figurees & ornees de nos blasons. Et les armoiries, le blason mesme considéré à part, abstraction faite des boucliers, escus ou cottes d'armes, pour estre employez à divers usages domestiques & de paix, comme pour cacheter lettres missives, sceller chartes de toutes sortes. Vox armes notat scuta & tunicas armorum symbolis nostris pictas & decoratas. Armoiries notat ipsum hieroglyphicum separatim, abstractè à Clypeis, scutis seu armorum tunicis, ut etiam adhibeatur diversis usibus domesticis & quibus pax delectatur, exempli causa epistolis obsignandis, chartis omnis generis sigillo firmandis. Quod an obtineat, alii viderint. Protritum est, quod aliqui armoiries dictum putant quasi des armes la memoire. A voce blason deduxere quidam nostrorum Plasnierung/ quod Blason Plasnierung, devise. legitur in diplomate, quo privilegia domus Austriacæ continentur apud Limn. Jur. Publ. 5, 2. 32. §. Auff daß sie und ihre erben/ &c. Alia acceptione differunt etiam devise & armes: illud enim nonnunquam notat symbolum & emblema, conf. Mene- strier l'art du Blason Justifié. c. 13. p. 343.

§. IIX. Institutum nostrum non est, quicquid nomine insignium venire potest, & illa generali Heping. de Jur. inf. 2. n. 61. definitione (qua dicit insignia compendiosa rerum & verborum symbola) continetur, hic examinare. Unde non huc spectant, quas ille c. 2. proponit, distinctiones. 1. inter insignia realia (qualia v. c. belli hasta, columna bellica, coërcitionis militaris vitis, deditionis varius supplicum habitus, victoriæ herbæ portectio, trophea, cippi, palmæ, pacis ramus oleæ, lætitiæ janua lauris & lucernis ornata, luctus pannus niger, saccus, cilicium, jejunium, demortuorum cupressinus ramus, lectica, sponsoꝝ annulus, coronæ, aureolæ, templorum & turrum variæ pinnis aut portis impositæ figuræ) vel verbalia (quo nomina, tituli, inscriptiones) item 2. inter insignia sacra (qualia arbor vitæ, iris, circumcisio, diluvium, sabbatum, virga Aaronis, æneus serpens, litera Thau, Sacramenta, clavis domus David, crux dominica) & profana vel politica (ut tres serpentes Asia, Ibis Ægypti, elephanta Africa, cuniculus Hispaniæ, equus Italiæ, circuli & hedera diversorum, annuli flavi Judæorum signa: quo spectant benevolentia & obsequii Papalis notæ rosa aurea, gladius inauratus & pileus s. galerus, crux aurea, claves de sepulcro Petri, Vexillum Rom. urbis & sceptrum, malleolus aureus, osculum; Jurisdictionis & imperii hasta vel sceptrum, tribunal, furcæ, postella & palus numellarius; nobilitatis, libertatis & servitutis pileus, coronæ, vexilla, cicadæ, luna, pilus nondum renatus, statua Rolandi, auris perforata, investituræ, gladius, hasta, sceptrum, vexillum, annulus, baculus, &c. 3. inter insignia Dignitatis universalis (quæ iterum dividit in Ecclesiastica, & Politica, illa in Divalia, qualia Gentilibus Deorum insignia sceptrum, baculus, virga, fuscina, caduceum, nec non singulorum Deorum & Musarum, ut & Pontificum, sacerdotum, Vestalium peculiaria, & Christianis prophetarum, apostolorum, evangelistarum, martyrum, & Christianorum universim symbola; Pontificalia, qualia mitra, corona triplex, sceptrum, baltheus, cathedra, vestis purpurea, frenum, calcaria aurea, parafrenus albus, sandalia cruce insignita, crux, equus albus, ex quibus multa legatis communia cum cruce argentea legationis caractere; Cardinalitia, quod galerus rubeus, candida vestis, equus albus, sandalia cum udonibus, annulus, Patriarchalia, ut pallium, crux, Episcopalia pallium, crux, pedum pastorale, mitra, petasus, sandalia, linea vestis, chirotheca, Abbatia, infula, baculus, annulus, chirotheca, sandalia, Canonica, quo candida, tunica, pastoralia, & clericalia variorum monacha-

nachalium ordinum, equestria ordinum religiosorum & non religiosorum, quod annuli aurei, torques, armilla, baltheum s. cingulum, Academica rectorum sceptrum, epomis, matricula, pedelli, figilla, liber legum, claves, doctorum cathedra, liber, biretum, annulus, osculum, benedictio, baccalaureorum laurea, poetarum itidem laurea & annulus, ludimagistrorum sceptrum lignea aut ferula. Hac, nempe *secularia*, in *Regia, Imperialia*, quod & in antiqua republ. Regum, dein Senatus, Consulum, Dictatorum, magistrorum equitum, praefectorum, proconsulum, pratorum, trib. pleb., praesidium, legatorum, minorum magistratuum, patriciorum, &c. insignia, post imperium vero ad Germanos translatus hucusque corona imperialis, sceptrum, ensis, folium, pomum aureum, chlamys, dalmatica, mantellum regale, sandalia, annulus &c. cum clinodiis & reliquiis, quas dicunt, *Imperialibus*, *Electoralia* mitra mure pontico facta, cujus pars foras prominet, toga coccinea, *ducalia, triumphalia, heroica*, qualia exuviae leoninae &c.) insignia dignitatis singularis, (quae *Vappa* dicantur, ut Imperii aquila, R. Franciae lilia, &c.) & insignia gentilitia; ulterius 4. inter insignia *communia* (quibus tota gens utitur) & *propria*. Ceterum quae quisque de omnibus istis scire volet, ipse adeundus est *Hepingius*.

Definitio-
nes insi-
gnium.
Spelman.
ni. Moneti.
Campani-
lii. Limnai.
Menestrie-
rii.

§. IX. Insignium aliquot adferamus definitiones ex variis. *Henric. Spelman. Aspilog.* ita definit. *Decora* (Virgilius, Clypeique insigne decorum) *symbola ad notitiam & honorem à judice militib. adscripta.* *Monetus* *Pratique des Armoiries* n. 1. *Armes & armoiries est un corps complet d'image hieroglyphique, composé du champ & sol peint ou taillé & du blason ou pieces d'image.* s. gentilis scuti symbolica tessera, ex colorato vel sculpto solo atque ex symbolica imagine, substrato solo adjecta, conflatum. *Philibert. Campanile dell'armi* c. 2. p. 7. *l'arme è una insegna d'una ò piu figure poste in scudo con attitudine, colore & campo determinato.* Arma sunt insignia unius aut plurium figurarum in scuto collocatarum cum aptitudine, colore & campo determinato. *Joh. Limn. Jur. Publ.* 6. 6. 12. ait: *esse signa summi Principis auctoritate alicui concessa aut propria voluntate assumpta, personam à persona, familias à familiis, Civitates à Civitatibus, collegia à collegiis variè distinguunt.* *Claud. Francisc. Menestr.* l'art du Blason justifié, ita definit. c. 12. p. 300. *Les armoiries sont des marques d'honneur héréditaires, des figures & d'esmaux déterminés, données ou autorisées par les Princes pour récompense de quelque service signalé, & pour la distinction des familles,* quod ita verto: *esse signa honoris hereditaria, figuris & tincturis determinata, data vel confirmata à principe in praemium praestiti egregii servitii & distinctionem familiarum.* Ipse vero autor corrigit in *Methode abrégé* p. 22. 23. addens *communitates*, & omittens mentionem praestiti servitii. Audiamus etiam *Petrasanc. Tess. gentil.* c. 2. p. 2. qui ita: *Vt summam aliquid statuam; arbitror, Arma haec symbolica posse circumscribi, Tesseras gentilitias, expressas idoneo lumine, ad familiarum discrimen pariter, & ornamentum. Tesserae appellantur, ut vis communis; & Tessera gentilitia, ut vis propria earum explicetur. Idoneum lumen comprehendit, seu picta coloribus, & metallis, seu sculpta surdo opere signa, in marmore, ligno, aere. Familiarum discrimen indicat, ea censeri gentis, & prosapia totius symbolum, transcribere ad posterum; & non minus familias distinguere, quam viros quosque distinguat proprium nomen; uti censuit Bartholomaeus Chassaneus. Denique ornamentum insinuat tacite, signa haec in primo Auctore bellicam, & Heroicam virtutem non desiderasse; & poscere ideo jure suo, ut exstimulentur posterum ad gloriosam Avorum imitationem. Alioquin, uti cecinit sapienter Lucanus.*

----- perit omnis in illo

Nobilitas, cujus laus est in origine sola.

Felix, qui tantis animum natalibus aequas;

Et partem tituli, non summam ponis in illis.

Exprobrant certe quotidie isthaec Avorum decora; imbelles posteros gestare alienae virtutis monumenta.

Causa efficiens. Moribus Galorum.

§. X. Rectius de his judicare licebit, si causas ordine lustremus. In Gallia causa efficiens est, ut probat *Menestr. l'art du Blason justifié* p. 319. 300. solus Rex. Videtur tamen dissentire *Marcus Gilbert. de Varennes Roy d'Armes* p. 2. p. 163. cum descriptioni insignium inserit: *soit qu'elles aient esté données par les princes pour memoire & récompense de quelque fait signalé, soit qu'elles aient pris leur source d'autre part.* Sive data fuerint à principe memoriae aut ob illustre factum praemii gratia, seu aliunde originem accipe-

ceperint; & p. 162. l'usage n'en est ant plus depuis quelques années, & les Monarches se contentans de gratifier les plus considerables de leur subjects, des colliers de leurs ordres, ou de plus belles charges de leur estat, un chacun invente aujourd'hui des armes à sa porte: postquam ab aliquo tempore mos ille exolevit, & monarchæ contenti fuerunt, si præcipuos subditos suos præmii causa torquibus certorum ordinum exornarent, vel præcipuis officiis admovent, hodie quivis suo arbitrio insignia fingit. De Anglis Nicol. Vpton. de *Anglorum Milit. Offic. l. 4.* in fine, concedit à quovis nobili propria autoritate insignia sumi posse, quibus tamen præstent quæ princeps assignaverit; quæ vero à fecialibus dentur, non patitur majoris quam assumpta autoritatis esse. *Henr. Spelm. Aspillog. p. 3.* concedit hoc, si nuda tantum notitia ex armis peteretur; sed quia præter notitiam arma etiam nobilitatis sint indicium, non permittit ignobili, monumenta hæc nobilitatis sibi edere aut ementiri: si quod superioribus evenierit seculis, nobiles sibi ipsis sumant, levio-riorem culpam, sed & honorem, judicat. Credit ergo illa demum genuina agnoscenda esse, quæ à legitimo iudice sive Principe seu ab ejus ministris, nunc dierum hac ple-
rumque in parte Heraldis, conceduntur.

§. XI. Apud nos prohibitum non est, ut quis sibi insignia sumat juxta *Barto-lum de Insign. & Armis n. 4.* (sed §. 9. ostendit, quam prærogativam habeant à principe concessa insignia) & *Limn. Jur. Publ. 6, 6, 42.* ubi tamen conditiones adjiciuntur, ne assumptione sit fraudulenta, aut in alterius æmulationem, & ne assumantur quæ solis debentur nobilibus. Vide etiam an & quomodo quis aliena insignia sibi asserere possit apud *Heping. de Jur. Insign. c. 2. §. 12. n. 1057.* (Conf. de sumtis proprio arbitrio armis & eorum causis *Cyr. Spangenb. Uobesp. P. 2. L. 12. c. 28. p. 304. b. seq.*) Circa mutationem & amissionem idem dici posset, nisi quod c. 8. §. 1. membr. 5. n. 119. dicat, aliquando formulam concessionis insignium disertè adjici, ne mutare liceat. n. 146. & seqq. Cum potestatem adimit ignobilibus, ut sibi ipsis sumant insignia, intelligendum est de insignibus nobilibus, quamvis quædam in illo discursu occurrant, ex quibus colligatur, eum pro nobilibus insignibus habere, quæcunque deferant animalia, rosas, lilia, pallos, &c. Quid de præscriptione talium ignobilium habendum sit, vide n. 241. imprimis n. 246. ubi durius sentit de illis.

§. XII. Nihilominus etiam apud nos Augustus noster ille est, à quo ut præcipuo fonte sicut alii honores, ita hic quoque insignia conferendi vel sumpta confir-mandi fuit. Vide *Hep. de Jur. Insign. c. 8. §. 1. m. 2. n. 19. seqq.* (ubi & de Rege Romano) Imperator autem potestate suâ vel per se utitur vel per alios, sicut præter *Archiduces Austriae* (vid. *Hep. l. c. c. 8. §. 1. m. 4. n. 71.* postea n. 75. agit de *Comite Palatino* & aliis *Electo-ribus*) etiam à Cæsare creati *Comites Palatini* potestatem insignia dandi exercent. Li-centia vero hæc concessa non omnibus eadem, sed aliis amplior, aliis restrictior est. Imprimis omnibus vetitum esse non dubito, ut cuiquam Imperialem vel regiam aquilam, neque hereditariorum regnorum ditionumque, nec avita quorumvis Comitum s. Baronum arma vel insignia, nec galeam cancellatam s. apertam cuiquam aut quibusquam, cujuscunque conditionis fuerint, nec unam pluresque coronas regias in galea s. alibi elargiantur: quod ex Romanæ Imperialis potestatis plenitudine sibi com-muniter reservare Augustus solet. Conf. *Limn. Jur. Publ. 6, 6, 26. seqq. Hep. d. l. n. 76. seqq. & n. 130.* ubi etiam si data sit facultas concedendi, non eadem quoque mutandi & confirmandi concessum esse existimat. *Wapenb. P. 1. præfat. §. 25. & 27.* addit qui hoc juris habeant Heraldos. *Papa* quoque facultatem concedendi insignia, largitur idem *Hep. c. 1. p. 1. m. 3. n. 44 & seqq.* inde Regibus n. 50. & aliis superiorem non re-cognoscentibus n. 56. De modis acquirendi insignia vid. caput sequens.

§. XIII. Quod eos attinet, quibus insignia debeantur, non omnes idem sen-tiunt. *Philibertus Campanile dell'armi cap. 10. p. 14. 15.* sub rustici nomine & exemplo omnium aliorum, qui à militaribus viris non descendunt, insignia perstringit; Un-de ex Italorum sententia dixeris, solis nobilibus convenire insignia. *Menestr. in Meth. Abregé* fatetur quidem, insignia non simpliciter esse nobilitatis notas, & qui nobilita-tis jure deciderit, insignia retinere adhuc posse, vicissim tamen p. 20. civium insignia illis opponit, quæ ibi definiat. *Monet. Pract. Arm. n. 1. §. 2.* gentilitia symbola scutaria germanæ ac avitæ nobilitatis certissima & propria signa existimat. Ex Anglis *Spelm. Aspillog. p. 4.* militibus tantum ascribit: Nam hic ritus propriè militaris est, licet toga-tis (ut equestris dignitas) permissus, quod exuta alias toga in militiam accingantur. Sic ad
Orato-

Anglorum!

Germano-rum. An propria autoritate liceat assu-mere?

Ab Impe-ratore dari solent, & ejus nomi-ne ab aliis,

Insignium capaces An tantum nobiles?

Oratores ipsosque imbelles tandem pervenit jus imaginum, sacrorum primo certaminum victoribus, præsertimque Olympiacis constitutum. Sic & p. 8. Iliacis quoque seculis suas leges fuisse insignibus existimat, & putat exclusos servos (ab armis prohibitos) tyrones & inertes, quin & ipsos illustres, nondum meritos: Unde de Helenore regio filio. Virgilius Aen. IX.

— *Vetitisque ad Troiam miserat armis.*

Ense levis nudo, parmaque inglorius alba.

Primum quia servus natus, hoc quia tyro erat (ex Servio) Sic & de Camilla Virg. Aen. IX.

Ense pedes nudo puraque interit a parma.

Et de Carthaginiensibus recentius, Silius L. 3.

— *rudis his tunc parma.* Vicissim Virg. Aen. X.

— *huic totum insignibus armis Agmen,* hoc est, bellis affue-

factum. Idem Spelm. p. 40. memorat, fuisse in Anglia multas familias non ignobiles, quæ insignibus caruerint, illis tantum dari solitis, qui in acie consisterent. Unde in formulis litium Hastingiorum cum Ruthino quidam nobilis juratus respondit, nihil sibi insignium accidisse, quia non ipse nec majores sui in bellis unquam descendissent. (vid. Notas Bissei p. 94. seq.) addit: In Hybernia (quæ antiquioris Angliæ imago est) plurimi habentur nobiles à primariis familiis etiam nunc dierum à symboli. Huc illa Gelenii de Magnit. Colon. Agripp. L. 2. p. 117. Hoc unum monuisse contentus, semper plebeis ferè scuta vetita fuisse. Sed quis quæso plebi modus ad suas suorumque notandas res? quæ insignia? Dicam universè: olim signa varia fuerunt, & varius eorundem usus, nam & literas sine literis, similes lineas & ductus habuerunt, qualibus rudi quodam aut artificioso nexu expressis nominibus diplomata Caesarum ac Regium subnotata videmus, quibus hodiè ferè similes sunt mercatorum characteres, vasis ac sarcinis inscripti, & præter has literas Deorum, Heroum, atque Procerum figuras, in sigilla adhibebant. Quomodo Christiani Dei veri sanctorumque ejus sive in ordine aliquo religioso, sive alia communitate usurpant. Denique cum quilibet studeret, ne diceretur parma inglorius alba, scuta pingebant quibusdam characteribus Hieroglyphicis, quas tesseras gentilitias nunc vocamus, de quibus Plin. lib. 35. cap. 3. cum multa præclara, tum adscribit, scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum est, continebantur imagines, unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit à cluendo. Origo, plena virtutis; & hæc plebi nunquam dicebam fuisse permissa, verum ex antiquitate primus modus tantummodo, id est vulgo merca seu antedictus literarum nexus. Non eadem vulgusque decent & culmina rerum: & inde est, quod nobiles armigeri & scutigeri & milites dicantur in antiquis literis: etsi igitur plebi scutorum usus illicitus fuit, aliorum tamen characterum modus ei usitatus mansit.

Apud Germanos non
solis nobilibus
insignia propria
sunt.

§. XIV. Quod Germaniæ morem concernit, ignobilibus non minus quam nobilibus insignia tribuuntur; nec id modo formula loquendi vulgari, sed etiam stylo curiæ: ita e. g. frequens est, ut in diplomatibus publicis, quibus insignia conceduntur, ista legantur verba, *solch obgenelte wapen und kleinot ewiglich haben / führen / und dessen in allen und jeglichen ehrlichen redlichen sachen und geschäften / zu schimpff und zu ernst / in streiten / stürmen / kämpffen / gestechen / geschächten / feldzügen / panieren / gezelten / uffschlagen / innsigeln / pettschafften / kleinodern / begräbnissen / fenstern / gemälden / und sonst an allen orten und enden nach ihrer ehren northurfft / willen und wolgefallen sich freuen und gebrauchen / auch alle und jede freheiten / privilegien / ehr / würde / vorthail / recht / gerechtigkeiten und gute gewohnheiten / mit geistlichen und weltlichen leben / ämptern und beneficien / zu haben / zu tragen / zu empfangen und auffzunehmen / wie andere unsere und des H. Röm. Reichs lebens und wapens genossen leute /* etc. ubi diserte capaces dicuntur insignium, qui tamen nobiles non sunt, uti illa pericope ex diplomate familiæ non nobili, quæ etiam nobilitatem non affectat, concessio docet. Itaque non abusu vocis sed phrasi publicè approbata insignia utrisque communia esse patet. Unde cum Hæping. Jur. Insign. c. 6. P. 10. n. 1490. seqq. ignobilibus jus insignium adimit, apparet, eum loqui de insignibus nobilibus & equestribus, *adelich und Ritterlich Wapen*. Nec audiendus est Caspar Lerch à Dirmstein, qui doctis scuti & galeæ jus adimit. Vid. Wapenb. P. 4. Præf. n. 12.

§. XV. An *feminae* insignium capaces sint? disputatum est apud *Hæping.* An *feminae* insignium capaces sint? *jur. Insign. c. 7. n. 23.* Sed concludit, omnino esse, quia illis claritatem originis jure ostendunt: & quidem si innuptæ, paternis solis uti, si in aliam familiam conjugio transiere, mariti scuto jungere propria posse. Vid. c. 3.

§. XVI. An *spurius* paterna maternaque insignia assumere possit? etiam disputatur apud *Hæping. de Jur. Insign. cap. 7. §. 3. num. 95. seqq.* qui eos etiam mores, ubi cum distinctione aliqua id permittitur (Vid. *infra c. 8. §. 40. seq.*) rejicit. *Sax. L. 3. Landrecht. art. 72. apud Limn. Jur. Publ. 6, 6, 16.*

**Daß ehlich und freygebobren find
Behält seines vatters heerschild.**

Deinde de legitimatis tractat *Hæping. §. 4. n. 162. & seqq.* & illis quidem, qui per subsequens matrimonium (etiam si in articulo mortis id fiat, aut liberi ex ignobili suscepti femina) legitimati sint, concedit: sed illis qui legitimantur rescripto principis, non nisi id expresse cautum sit. §. 5. num. 270. de adoptatis agit, & illis sub certa restrictione adoptantis insignia concedit, quod & in arrogatis valere vult. Bartolus num. 11. dicit, jure communi spurii non permitti paterna insignia, sed in Thuscia de consuetudine contrarium observari.

§. XVII. Inter eos, qui à jure insignium excluduntur recenset *Hæping. d. 1. num. 1448.* *Judeos*, aitque eos ob hoc uti singulos eo Zodiaci signo quo quisque natus, in annulo signatorio, quod cum experientia nescio quam concordat. Ita & *bannitos* num. 1508. Quod vero etiam *peregrinis* §. 1503. jus hoc adimit, durius credo. Nam gentium aliquis consensus tacitus esse videtur, ut qui in uno regno nobilis, in alio etiam sui honoris habeat aliquam prærogativam. Ut ipse c. 8. §. 1. m. 3. n. 58. docet.

§. XVIII. Caterum nec solis hominibus singulis aut familiis sua sunt insignia: verum etiam regnis, principatibus, dominiis, civitatibus, collegiis sunt. Quæ à reliquis propriissime aut *ἐξοχικῶς* dictis insignibus gentilitiis hoc solum differunt, quod familias non distinguunt, sed ab alia ad aliam migrare possunt.

§. XIX. *Finis* præcipuus esse videtur *distinctio* personæ communitalis aut familiæ ab alia: Inde Græcis notante *Henr. Spelmanno Aspilog. p. 3.* *ἐπίσημα* & *δεσµωτά*, hoc est nota vel signa, quod militem (quem inde *ἐπίσημον*, id est notatum vel insignitum dixerunt) à milite designant, aciem ab acie. Hinc *Choræbi* illud apud *Virg. II. Aen.*

Mutemus clypeos Danaumque insignia nobis Aptemus.

ubi *Pomponius*: pugnatores, inquit, ferunt insignia, ut cognoscantur: in *Clypeis* Græcorum erat *Neptunus*, in *Trojanorum* scutis *Minerva*. Sic apud *Prud. Ψύχομαχ.*

—discordia latos

Intrarat cuneos, sociam mentita figuram.

Huic principali fini alii deinde accedunt fines, qui tamen non æquè universales sunt: uti primo, 1. conservatio memoriæ celebris alicujus facti. 2. præmium ob rem præclare gestam. conf. c. 2. 3. incitatio posterorum ad avitam virtutem sequendam. *Hæping. de Jur. Insign. cap. 12.* illos fines enumerat: 1. ut innotescerent, qui præclare se gessere. 2. ut sint incitamenta posterorum. 3. ut adspicienti admirationi sint & stupori. 4. ut serviant ornamento. 5. ut sint æterna monumenta gratiæ. 6. ut sint promptitudinis & obsequii Imperialis nota. 7. ut appensa locis à protervia aliorum securitatem præstarent. Sed non unius census omnes illi sunt. De veteribus eleganter *Henric. Spelman. aspilog. p. 7.* Qualis quis genii & vigoris aut vere esset, videri vel maluerit, excogitato consentaneæ qualitatæ symbolorum aliquo, armis instruendum curat, terroris apud hostes, distinctionis inter suos indicem, virtutis gloriæque apud omnes. Hinc quo regiam magnanimitatem trucemque belli Imperato-

rem manifestaret, rerum apud Græcos potitus Agamemnon, clypeo (qui postea Olympie fano suspendebatur) leonis caput (terrorem appellat Pausanias) inclusit: adjecta inscriptione.

ὅτος μὲν φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὃ δ' ἔχων ἀγαμέμνων.

Terror hic est hominum, quique hunc gerit est Agamemnon.

Vlysses ne ex scuto minus agnosceretur sævus, Typhæo insignitur, flammivomo gigantumque robustissimo. Turnus (ut intractabilem se bello prædicaret) Chimæra galeam insignivit, monstro quidem tricipiti & truculento. Veruntamen nec (quod sciam) coram leonibus unquam constitit Agamemnon, nec Vlyssi cum Typhæores fuit, nec cum Chimæra Turno. Sic p. 12. ad tria reducit: fuisse signa ad distinctionem: emblemata ad animi indicium: minas ad inculcandum terrorem. Confer morem ex Antiq. Britann. p. 106. quo in sacrandis gladiis armis vexillisque precari solbant episcopi, ut hostibus signa essent terribilia. De insignium finibus itidem agit Clariss. Aeg. Gelen. de Col. Agripp. Manic. L. 2. p. 115. Insignia inventa sunt, primum ad evitandas in militia confusiones, ordinemque, graduum ac meritum distinctiones, deinde in virtutis bello demonstrata, atque etiam victoriarum, monumentum, denique ad familiarum ex progenitoribus bello illustribus ortarum, à plebeis discrimen indicandum. Sic primitus perticæ, manipulum feni, marisci, surculorum, straminis ve suspendebant, ad dictum principis & ordines observandos (unde etiam nunc manipuli nomen inter militiæ vocabula persistit). Itaque priscis seculis militiæ nata nobilitas, nulli scienti admirationem causabit, si & nomina, & signa ex disciplina militari sumpserit, & ex eadem disciplina suamysteria vellet. Nemo etiam mirabatur eos, quos nunc nobiles dicimus, militares, armigeros, validos fortes, strenuos, aliisque militaribus cognomentis insignitos olim fuisse, atque etiam nunc insigniri. Proinde si militiæ veteris multos eruditos haberet literaria respublica, præclaros sane eosque viros de nobilitate commentarios haberemus. Nunc cum per paucos toto sæpe Regno viros ea in re versatos habeamus, nihil est quod miremur, in nobilitatis mysteriis paucos instructos reperiri, ac sæpè ne ipsos quidem nobiles quicquam ea de re scire, præter fundos ac signa à maioribus accepta, cum gentilitiis quibusdam fabellis, sub quarum cortice sæpius latet origo ex antiquitate militari.

Forma externa: Insignia.

§. XX. Forma externa insignium in collocatione partium, mixtione vel collocatione colorum ac figurarum consistit: internam dixerim esse vim significativam & symbolicam: Insignium enim esse in significatione consistit.

Materia. An scutum sine figura?

§. XXI. Materiam insignium dicere possumus cum coloribus figuras. His enim constant insignita. Quæri tamen potest, an cum coloribus necessario requiratur figura, vel an solo colore possit constare? Certè antiquis aliquando usurpata scuta pura sine figuris: ita ex Plutarcho in Mario Cimbris candida scuta, si milia Carthaginensibus & Græcis rufata tribuit Alexander ab Alex. Dier. Gen. l. 6. cap. 22. In primis ajunt, antiquitus scuta pura ab illis gestata, qui nihil adhuc egregii designassent, nec meriti essent insignia. Aliquid simile videre est apud Virg. IX. Aen. 548. quod supra allegavimus n. 13. Parmaque inglorius alba. confer. Hæping. Jur. Insign. cap. 5. num. 11. Vocant etiam talia scuta expectationis, Escu d'attente, nostri Wartschild: Ea verò pro insignibus veris vix agnosci possunt. Sed nihilominus non dubitaverim, posse insignia vera agnosci, quæ præter ipsam scuti certo colore tincti figuram nullam aliam habent; Tum verò forma ipsius scuti pro figura accipienda est vid. Menestr. l'art du blason justif. cap. 12. p. 302. Sic & Campanile dell'armi cap. 2. p. 8. censet, ch'el campo in tal caso fosse campo & corpo insieme: hoc casu aream scuti & aream & figuram simul constituere.

Idem

§. XXII. Cum color & figura, quæ materiam insignium esse diximus ; cer-
tum subjectum requirant, in quibus pingantur, de hoc jam agendum est. Bartolus de
insign. n. 12. notat vexilla, vehicula, vestes, clypeos, coopertoria lectorum. De vestibus & re-
bitus mili-
tariis.
liquo habitu militari quædam dicenda sunt. Reperimus autem etiam Veteres non-
nunquam certas figuras pinxisse in vestibus : ut ibi Demetrius apud Plutarchum &
Atheneum l. 12. c. 19. chlamydem habebat, in qua polus depictus cum aureis stellis &
12. signis. In Imperatorum lorice Gorgonis Medusæ caput fuisse Servius memorat.
Persarum Reges selectorum suorum mille numero thoraces malis (forte Persicis,
ut Patriæ nomen indicarent) insiguire consuevere : qui inde mellophori appellaban-
tur. Ex Pietro Spelmanus Aspil. p. 64. Ob hoc ex tunicis armorum insignium originem
deducit le Laboureur Orig. des Armes n. 5, 7, 8. quia illa tunica amicis & inimicis con-
specta, certum fuit indicium hominis ; unde abiecere sæpe tunicas, qui rem malè ges-
ferant, & occulti esse volebant. Adducit etiam multa exempla eorum, qui ne co-
gnoscerentur, aliis usi tunicis, & alii pro illis occisi vel capti sunt : ita captus est Wil-
helmus Guesclinus pro Philippo Augusto à Richardo Rege Angliæ, & alius prælio ad
Auroy loco Johannis Montfortii, cui suam etiam tunicam armorum iste dederat, oc-
ciscus. Caterum solebant insignibus circumscribi non solum chlamydes, quas mante-
la vocant, sed & tunica s. ephestrites, quas armis superinduere. Segoing traité de l'
antiq. des arm. c. 1. p. 13. & seq. itidem probat, primario fuisse locum insignium in tuni-
cis militaribus. Il ne faut point douter, que l'usage d'y porter les armes de sa maison ou celles
que les Roys, Empereurs, & Princes Souverains donnoient à un soldat pour récompense de quel-
que action militaire, en ayt esté retenu, & que l'ordre & la disposition des couleurs & mé-
taux & autres choses, qui composent les armoiries, n'ayent esté premièrement observez sur
les cottes d'armes & autres vestemens de guerre. Post quæ adducit in argu-
mentum pelles (les fourrures) & quod animalia ob hoc respiciant ad dextram, tan-
quam ad brachium dexterum ; tum quod terræ insistant. Unde & purpuram
exclusam existimat. Eidem origini terminum consutribuit Monet. Orig. Gent. Tess.
p. 53. ait, gentilem tesseram à Gallis adhibitam scuto, sagulo, id est, saguli anticæ postica-
que plagæ, ac ejusdem dimiditatis manicis. Unde & solebant mortuorum imagines
faxis incisae representare, ut insignia vestibus inscripta apparerent. Notabile in pri-
mis est exemplum ex Worcesteriensis templo, allegatum ab Edoardo Bisseo Not. ad Ioh.
de B. Aur. p. 44. Cum sceminæ imago momento incumbens scutula plura gerit, quib-
us vestis sparsa est, ut interior paterna Verdonorum, exterior mariti Warenno-
rum, ex Comitibus Surriæ complecteretur. Quin nec Equestria stragula sine symbolis
fuere : ut Cataphracti equites insignibus undecunque resulgerent. Hic cultus sub ipsa ar-
morum infantia præcipue floruisse videtur : Henrici II. tempestate & Richardi I. Henr.
Spelm. Aspil. p. 67. ubi effigies ex sigillo expressa conspicitur.

§. XXIV. Primarium tamen subiectum insignium sunt *arma*, & quidem in Præceptis
his *scutum* ac *galea*: de quibus folis deinceps agemus c. 3. & 6. Veteres tamen etiam *gladii* subie-

ma, inprimis scutum galea.

gladii capulo solebant familiaria signa insculpere. Ita apud Ovid. VII. Metam. 424. Theseus insigne gentis in manubrio gladii conspicuum habuit.

Cum pater in capulo gladii cognovit eburno signa sui generis.

Pausanias interfector Philippi Macedonis quadrigas capulo ensis inscriptas habuit, unde Oraculum Apollinis Regem monuisse dicitur, ut à quadrigis sibi caveret. Ita & Carolus Magnus in gladii capulo sua servavit insignia, & edicta eo signavit: quod ejusdem sit confirmare & defendere leges. vid. Hæping. de Ins. Jur. c. 10. n. 171. 172. De eodem more vid. Eduardus Biss. N.N. ad Spelm. p. 98. Idem Spelm. Aspil. p. 50. notat veteres sæpe thoraci vel baltheis eadem symbola inscripsisse, quæ clypeo, vel singulis singula. P. 142. putat sub Eduardo IV. factum esse, ut ipsa insignia relictis jam nativis stationibus, clypeis, vexillis, apparatuque militari, in adium fenestris, mollique suppellectili (ubi nec refert magnitudo) potissimum residerent. Paulo post, tandem enim evanuit insignitus ille armorum cultus, cujus splendor plus minus septingentis annis (si à Carolo M. repetas) per terrarum orbem non solum in honore fuit, sed summa religione, gravissimis litibus, acerbissimis duellis, multorum nobilium procerumque virtute, cæde & sanguine tuebatur.

Vexilla,

§. XXV. De Vexillis nostris res nota est, in illis præter alias figuras frequenter admodum insignia representari, atque in adversis aciebus sub diversis insignibus concurrere adversorum principum milites. Unde nonnunquam ex reportatis vexillis hostilibus aliquid decerptum, & scuto familiari insertum, exempla docent. Vide infra Parte spec. L. I. c. 65. exemplum Montmorenciorum.

Loca insignium, & usus,

§. XXVI. Loca in quibus Insignia comparere soleant, Hæping. cap. 10. ita exprimit, ut sint vel publica, qualia templa, capella, monumenta & sepulcra, domus & opera publica (ut curiæ, pratoria, palatia, castra, arces, turres, muri, mænia, portæ, valvæ, telonia, pontes, horologia, tabernæ,) moneta & pondera, lapides, saxa, columnæ, limites & termini, tormenta, naves, vexilla, annuli signatorii, vel privata, quod ædificia & prædia privata, peripetasmata, equi vel animalia, eorumque coopertoria, vehicula, conopea, tentoria, clypei, scuta, galeæ, ensis capulus, suppellex, pocula, patinæ, libri, alba studioforum, vestes, panes, vasa, facci, &c. De locis vero alienis statuit, non licere illis signa sua imponere. In Diplomatis loca & negotia, in quibus insignium usus esse soleat, ita exprimi solent: In allen und jegglichen christlichen redlichen (si sit cum nobilitate, additur adelichen / rittersichen: sachen und geschafften / zu schimpff und zu ernst / in streiten / stürmen / kämpffen / (pro nobilibus additur thurnien) gestechen / gefechten (nob. adjic. Ritterspielen) feldzügen / pannen / gezälten / uffschlagen / innsigeln / pirtschaffen / kleinodien / begräbnissen (nonnunquam additur fenstern) gemälden / und sonst an allen orten und enden / &c. Latinam formulam habes apud Hæping. Jur. inf. c. 10. n. 134. Ubique locorum & terrarum, in omnibus & singulis honestis decentibusque actibus & expeditionibus, bellis, duellis, singulari certamine, & quibuscunque pugnis, vexillis, tentoriis, annulis, signetis, sigillis, monumentis, sepulchris, picturis, sculpturis, & universa suppellectile. Nonnunquam paulo aliter: in quibuscunque honestis atque decentibus nobilibus equestribus actibus & negotiis, seriis ludicrisque bellis, duellis, oppugnationibus, conflictibus, torneamentis, hastiludiis, dimicationibus, decursionibus, expeditionibus bellicis, vexillis, tentoriis, signetis, atque sigillis, cimeliis, sepulturis, picturis, & in omnibus aliis rebus & locis, ubi & quando honoris ipsorum ratio exiget. Hörnick. Stell. notar. P. 2. p. 9.

In sepulcris usus.

§. XXVII. Audivimus sepulcrorum etiam mentionem fieri: & quid frequentius, quam ut videamus in faxis sepulchralibus expressa insignia, vel scuta etiam in templis, ubi nobiles humati sunt, suspensa? Hæc verò ex veteri more, de quo ista Spelm. aspilog. p. 10. Apud veteres etiam, finitis praliis arma cum insignibus Diis suspendebant in templis: mortuorum quoque insignia sepulcris assidebant. Sic Epaminonda apud Pausaniam. In veterrimo enim more fuit, viros fortes una cum armis sepelire, quod & apud Ezechielem testatum habes. 32, 27. I. Maccab. 13, 15. Loca ubi dari insignia solita, exprimit Cyr. Spangenberg. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 42. p. 332. b.

Effectus insignium.

§. XXIX. Effectus insignium Hæp. c. 13. enumerat diversos. Cum autem triplicia signa faciat, juxta hanc divisionem partitur illos: quorum tamen multi simpliciter accidentarii sunt. Juxta illum 1. Insignia dignitatis. 1. collationem dignitatis arguunt. 2. referuntur inter sacra. 3. eorum acceptor autorem dignitatis laudat & invocat. 4. probant electionem & quasi possessionem, non vero dant jurisdictionem.

§. di.

5. distinguunt ordines & dignitates. 6. præcedentiam, dignitatem majorem & prælationem in dubio inferunt regulariter. 7. reverentiam attrahunt. 8. signum præbent accipientis & recusantis imperium. 9. faciunt ut doctor regulariter cogi possit ad advocaturam. II. *Gentilitia*. 1. populos, provincias, civitates, ordines distinguunt. 2. Eandem aut diversam originem vel familiam monstrant (argumento tamen non solitario.) 3. antiquitatis familiæ in dubio dant testimonium. 4. claritatem generis indicant: nec tamen ob hoc nobilem ipsa insignia faciunt, aut adhuc minus imperii statum. 5. arguunt jurisdictionem & dominium. 6. securitatem vel salvam guardiam signant. 7. clientelam, feudum & beneficium notant. 8. in Ecclesia suspensa arguunt jus patronatus. 9. factam possessionis apprehensionem etiam in fisco necessariam docent. 10. ut & rei cui imposita sunt dominium. 11. appellationem rei aperiunt. 12. produnt aliquando delicta. 13. mitigant pœnam si percussus fuerit officialis non insignitus. 14. jus figillandi tribuunt. 15. ab insignibus maximè confirmatis sub & obreptionis tollunt conjecturam. 16. in bellis profunt ad fidam levandam, in regalibus investituris, in exercitiis & ludis nobilium, in exsequiis, in divinando & augurando, in stratagematibus, in amicitia & faderis notam. III. *Signa mercæ*. 1. rei traditionem & possessionis translationem. 2. dominium, sed non plene. 3. rei veritatem & falsitatem. 4. identitatem personæ & rei. 5. rei præstantiam notant.

§. XXIX. *Actiones*, quæ ob insignia competant Hæping. tractat. c. 14. Enumerans §. 1. remedia possessoria prisca & nova. §. 2. petitoria, ubi de actione confessoria & negatoria, ac præjudicialibus, hereditatis petitione, & rei vindicatione, tum de conditionibus ex lege, vel Canone, vel privilegio: Demum de actionibus pœnalibus & fiscalibus, &c. Exempli loco servire potest difficillima & magnis animis ac plurium annorum tractu exercitalis, quæ de jure insignia Dominorum de Hastings Com. Penbrochiæ gestandi inter Reginaldum de Grey, Dn. de Ruthen, actorem, & Edoardum de Hastings equitem; reum intercessit: quam vide apud Bissæ. NN. ad Spelm. p. 94. & seq. Ubi vero idoneus judex non est, non semel ad arma ob insignia deventum est. Ita inter Duces Geldriæ & Juliaci res ad cruentum spectabat prælium, quod illè hujus insignia usurparet, nisi Ludov. XII. judex electus id terminasset. *M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 1. p. 157. Idem p. 156. ait Louables à la vérité sont à ce propos les Alemans & les Anglois, qui ont voulu establir des chambres de justice pour reconnoître & punir ceux, qui viendroient à prendre les armes d'une race, dont ils n'auroient pris leur naissance. Id est. Laudabiles sunt circa hoc Germani & Angli, qui judicia huic usui constituerunt, quæ cognoscerent & punirent eos, qui auderent sibi asserere insignia stirpis, ex qua nati non essent.* Laudem ab extero datam utinam fervemus! De duellis ob insignia olim susceptis vid. *Ed. Bissæ NN. ad Vpton. p. 33.* ubi exempla videre licet, & quidem quod post pugnam regia autoritate insignia victori adjudicata sint.

Actiones
ex insigni-
bus.

Judicia ob
ea.

§. XXX. De acquisitione insignium, partim ex iis, quæ superius §. 10. 11. 12. diximus, constare potest, partim c. seq. nonnulla addentur. Quod vero probationem attinet, illos probandi modos sæpe citatus Hæping. c. 15. enumerat: ut videlicet probentur. 1. antiquitate temporis vel præscriptione. 2. instrumentis vel documentis, *Wapenbrieff*. 3. testibus, maximè nobilibus. 4. fama. 5. antiquis Heraldorum libris, ut & genealogicis familiarum. 6. chronicis & documentis publicis. 7. inscriptionibus, picturis, calaturis. 8. actibus possessoriis. 9. pacto & conventionem, evidentia, notorietate, præsumptione juris.

Probandi
modi.

§. XXXI. Insignia etiam aliquando *mutari* contingit; Non tantum cum id pœnæ loco injungitur. conf. c. 2. n. 38. & c. 8. Sed & quando vel cum aucta dignitate aut accessione hereditatis augentur honoris symbola, vel cum aliis causis alia aliis mutantur. Nonnunquam id ob officium fieri potest. Ita Bernh. Herzog. Chron. Als. L. 6. p. 234 ex B. Rhenano memorat prætorum Selestadiensium, quod feudum Imperii fuit, insigne fuisse crucem quadratam, coloribus pro arbitrio aliis distinctam: Eam vero deinceps à Bozheimis, Hatstatis, & Waffleris, qui prætura illa functi erant, assumptam esse, omisissis quæ hi prius propria gesserant. *M. Gilb. de Varenn. teste in R. d' arm. P. 1. p. 161.* Clemens IV. cum primum sedem Pontificalem conscendit, arma paterna, quæ aurea

Insignium
mutatio-
nes.

rea aquilam nigram minio armatam & coronatam cum nigro 8. byzantinis argenteis impresso margine deferebant, mutavit, ut auro tantum 6. lilia carulea inscriberet. Strada tamen hujus Pontificis scutum ita repræsentat, ut aquila simplex infistat pedibus draconi, rostro autem lilium vicinum sit. Idem Varen. P. 1. p. 80. graviter in eos invehitur, qui à majoribus accepta symbola melioribus mutare volunt. Sed P. 3. p. 493. laudat exempla eorum, qui mutarint ob causas ponderosas, nominatim *pour avoir exercé glorieusement des grandes charges, ou bien exécuté très valement des actions fort signalées*: quod cum laude officiis magnis functi sint, vel fortia facta patrarent.

Extinctio,
amissio,
abolitio.

§. XXXII. De insignium amissione & extinctione apud *Heping. c. 16.* tractatur. Cujus illa est summa. I. *Insignia dignitatis amitti.* 1. depositione. 2. exautoratione. 3. disvestitura. 4. degradatione. 5. abstinencia dignitatis, certo tempore finiendæ. 6. abusu insignium. 7. perditione in bello, quod apud Joannitas in usu. 8. abdicatione & mutatione insignium per victorem imposita. 9. abjectione vel projectione. II. *Gentilitia amittuntur.* 1. criminibus publicis L. maj. prodicione, ambitu, homicidio, falsi crimine, vitæ turpitudine & infamia, tyrannide. 2. libertatis amissione. 3. præscriptione. Non vero monachatus professione aut adoptione nobilis à plebeis facta. Modi autem abolitionis insignium varii, abrasio, detractio, deletio, laceratio, dejectio, inversio, perforatio, fractio, remotio, cassatio, &c. Extinguuntur autem omnino insignia familia extincta, ubi ultimum cum clypeo & galea sepeliri ac sigillum confringi moris est. Quod modo dictum, gentilitia amitti criminibus publicis, non uno exemplo constat. Cum Georgius Petri Secretarius Erici R. Sveciæ Rege dejecto ad supplicium duceretur, ejus insignia nuper per scelera parta ipsiusque aurium lobipatibulo affixa, tum demum ipse suspensus, & reliqua sententiæ capita executioni mandata. *Messen. Theatr. nob. Svec. paraphr. cap. 11. p. 128.*) Similia exempla hinc inde videre licet. Imo aliquando infantes etiam ob aliorum gentiliū crimen sua amittunt. Ita apud Thuan. L. 124. p. 697. Cum Joh. Ruyenus Gauriæ comes & Alexander frater Jacobo R. Scotiæ parricidiales manus intulissent, ex quibus tamen sua virtute & suorum fide ereptus est, non modo Ruyenorum nomen ut infame est abolitum, sed & fratres superstites & gentiles cum alio nomine alia insignia prioribus depositis sumere jussi sunt. Conf. de illis quæ in *panam* dantur Cyr. *Spang. nb. Adelsp. P. 2 L. 12. c. 30. p. 312 b. 132. p. 314.*

Affinia.

§. XXXIII. Idem *Heping.* ex quo hactenus multa attulimus, post hæc c. 17. & seqq. agere pergit de affinibus. Quæ ei sunt 1. Signa militaria & vexilla. 2. naturalia, genitiva & gentilitia signa. (de quibus c. 18.) 3. Jus imaginum apud Romanos (c. 19.) 4. jus statuarum & simulacrorum apud Græcos & Romanos c. 20. 5. nomina (c. 21.) 6. Tituli, inscriptiones, jus annulorum, symbola, emblemata, syntheses (*Liberen*) devisiæ, &c. c. 22.

Divisiones.

§. XXXIV. Nunc ad *divisionem insignium* pergimus. Henr. Spelm. *Aspilog.* p. 4. ea distribuit in *Heroica* (quæ heroum atas & sequentes ad exemplar ejus obtinere) *Imperatoria* (quæ Romani imperii) & *hodierna*. Nobis horum imprimis cura est. Ea *Campanile dell'armi* c. 1. dividit in officialia, nationalia, socialia, personalia & gentilitia: sed commodius in species discescuntur, insignia *dignitatis*, *domanii*, *communitatis* & *familie*? Insignia *dignitatis* sunt, quæ dignitatem personalem vel familiarem designant: huc spectant notæ electoralium officiorum, Saxonis enses, Brandenburgici sceptrum &c. Huc etiam Episcoporum mitra, pedum &c. Exempla inferius non deerunt. 2. *Domanii* sunt, quæ terram aliquam, principatum, comitatum vel dominium notant, & propterea ab illis assumuntur, qui vel possident à majoribus aut ex aliarum extinctarum familiarum successione vel justam prætensionem habere se credunt. 3. *Communitatis* sunt, quibus communitas aliqua, civitas, collegium, Academia, societas &c. utuntur. De civitatum insignibus suo loco agetur. Huc referas insignia Societatis *Limpurgensis* (ut vocant *Gesellschaft zur alten Limpurg*) Nobilium Patriciorum Francofurtensium, quæ constituit scutum caruleum, superius septenis & totidem inferius aureis plinthidibus jacentibus sparsum, inducta fascia ex argento & minio duplici tractu tessellatum. Huic scuto quæ incumbit galea, jugum caruleum alarum expansarum & symbolis scuti insignitarum sustinet. Eadem insignia olim fuere Dominorum de Limpurg ad Lanum, de quibus

Insignia
Societatis
Limpurg.
Patric.
Franco-
furt.

Parte

Parte Spec. L. I. cap. 53. num. 12. 4. *Familiae* insignia sunt, quae primo notant gentem.

§. XXXV. Fit vero non raro, ut quae familiam notarunt primum insignia, postea domanium significare incipiant, vel contra: Sicuti e. g. haud dubie lilia Francica initio regni nota esse debebant, & suo modo nunc quoque sunt: unde Angli cum praeensionem in regnum sibi vindicarent, ea scuto suo intulere. Nihilominus eadem familiae regiae sunt insignia, quod vel inde apparet, quoniam, licet cum distinctivis notis, Principes sanguinis & famellae iisdem utuntur. Olim tamen Druidenses, Curtenacenses, Veromandui ex regia etiam domo egressi, non usi sunt liliis: forte quia tum potius regno quam familiae propria videbantur. Leopardi Anglici familiae Normannicae gentile decus dein regno capere appropriari. Licet tamen observare, quod non semper illis usi, qui ex regia domo oriundi fuere. Exemplum notat Cambden. de Comit. Cornubiae, quod Richardus Henrici III. R. Angl. frater & filius Edmundus gestarint in clypeo argenteo leonem rubrum insurgentem & coronatum intra limbum nigrum globulis s. byzantinis bullatum. Nam cum Richardus accepisset comitatum Pictonum, leo talis fuerat veterum comitum Pictonii. Limbus bullatus videtur assumptus ex scuto veterum Cornubiae comitum Britannici sanguinis, quibus dare solent clypeum nigrum 15. globulis aureis insignem. Regni Neapolitani scutum liliarum cum fasciola impendente haud dubie à familia Andina originem trahit, & ita familiare prius fuit, dein regnum notare capit. *conf. Heping. de jur. inf. c. 2 §. 10. n. 992.* Sic & fieri potest, ut quae dignitatis fuere, gentilitia demum fiant. Exemplo serviunt *Buticularii Silvanectenses (Bouteillers de Senlis)* qui & nomen & insignia ex dignitate prisca, cum jam illa non amplius gauderent, retinuerunt. *conf. ex Favino Limn. jur. publ. 6, 6, 15.*

§. XXXVI. Utra insignia, domanii an familiae, sint vetustiora? alii inquirant: Utra antiquae enim mihi sumam arbitrium. Fuisse vero olim tesseras & scuta agris proprias, quiora? scripto Waltheri de Gaunt comitis, qui Dominium de Westgrenton in Svvale dale vendit *cum armis, dominio & terris pertinentibus, videlicet ferendum scutum sabellum cum 3. dami masculi capitibus argenteis*, probat Bissius NN. ad Upton. p. 85. 86.

§. XXXVII. Enumeratis speciebus addit *Menestr. method. abbrev. p. 24.* duas alias insignia concessionis & Patronatus. Illa sunt, cum quis princeps suorum insignium aliquid alteri ex gratia peculiari largitur: (*conf. c. 2. n. 50. 51.*) Verum ea cum dignitatis insignibus nonnihil commune habent, cumque iis non tam insignia tota quam aliquam eorum partem constituunt. Haec (*patronatus*) apud nos minus sunt usitata, nisi eo notas referre velis, quas ex insignibus dominorum subjectae civitates vel oppida gerunt. In Italia autem frequentia sunt exempla, cum Cardinales honoris causa Pontificis, à quo in collegium recepti sunt, symbola gentilitia suis afficiant.

§. XXXVIII. Porro morem illum Cardinalium non adeo veterem & superioris seculo, aut decimo quinto exeunte, natum esse, facile videbit, qui insignia Cardinalium à *Iacobo Strada* epitome Pontificum & Cardinalium *Onuphrij Panvini* addita, lustrabit. Nisi exemplum Joh. Jab. Selafenati Mediolanensis Episcopi Parmensis à *Xysto IV. 1484.* creati, cujus scuto gentilitio triangulus in cephalica regione quercum Roboreae similem (colores enim expressi non sunt) continet, quod vel donum Pontificis vel in ejus honorem assumptum videri potest, huc pertineat; crediderim, ex eadem Roboreae gente Julium II. autorem moris fuisse. Namque hujus decimus & undecimus Cardinales Franciscus Alidosius Forocorneliensis Episcopus Papiensis, & Faccius Sanctorius Viterbiensis Episcopus Caesanus ilicem alter in scuti quadripartiti primam & quartam aream, alter in bipartiti priorem regionem plantavit. Leone X. sedem premente magis consuetudo illa invaluit. Nam in ejus clientibus decem reperio, qui Mediceos ipsi familiares orbes gestarent: varii vero expressionis modi observari merentur. Bern. Tarlatus s. Divitius Bibinas, Joh. Salviatus, Nicolaus Rodolphus Florentini modo dicti Alidosii, Aloisius de Rubeis Florentinus, Th. de Vio Cajetanus, Paulus de Caesio Romanus, Hercules Comes de Rangonibus Mutinensis Sanctorii exemplum in dispositione scuti sequebantur. Triangulo cephalico inferebat pilas Sylvius Passerenus Cortonensis. Sine speciali laterculo, Chri-

Christophorus Numanus Forojulianus, symbolo capitis scutarii adscripsit, Franciscus Armellinus Medices Perusinus cantheris suis imminentes gestavit. *Ob Clementem VII.* eosdem orbes in scuto quadripartito Nicolaus Gaddus, bipartito Antonius Puccius Florentini usurparunt. *Paulus III.* ex Farnesiis hunc excepit, horum ergo 6. lilia non tantum nepos Guido Ascanius Sfortia C. S. Floræ leoni gentili præposuit, quod sanguini tribui potuit; sed alii in super sedecim, ex familiis Philonardiorum de Bauceo, Jacobatorum, Gambararum, Parisianorum, Cervinorum, Laureriorum, Silviorum, Cacciorum, Pucciorum, Sfondratarum, Durantium, Artinellorum, Capiteferreorum, Crisporum, Verallorum, Maffeorum, eadem assumere: eadem fere cum prioribus dispositione, nisi quod Marcellus Cervinus de Montepolitano (qui dein sub Marcelli 2. nomine Pontifex notam iterum omisit) & Franciscus Sfondratus, ea peculiari cephalo inseruere, & in reliquo clypeo gentilitia signa his subjecere. Dionysius Lunerus autem in tabellâ picta ex lauro familiari veluti suspendit. Tum Umbertus Gambara suum cancrum illis circumdedit. Sub *Iulio III.* adhuc frequentius factitatum est, nam præter Georgium Martinusium (cujus insignia ex symbolis Montanis, sed segregatis, constare videntur) quotquot tertia Cardinalium creatione promoti sunt (uno excepto Petro Bertano Mutinensi) atque ita 13. & ex quarta promotione duo Montana emblemata assumere, cum tamen non nisi duobus sanguinis jure illa competere quiverint. In dispositione nihil novi observo, quam quod Joh. Baptista Cicada novæ parmula inserta aquilæ pectori imposuit. Sed Aloysius Cornelius Venetus in scuti bipartiti sinistrum latus rejecit: quod miror. Caterum ex his omnibus non nisi Martinusium Dalmatam & Mich. Sylvium Lusitanum externos observo, reliquos omnes Italos reperio. Præterea illustriores familiæ abstinuissse hoc more videntur.

Insignia
nobilium
& ignobili-
um Mer-
cæ.

§. XXXIX. Alio respectu insignia dividuntur, quod sint nobilium vel ignobilium seu plebejorum: quæ ipsa tamen cum vera insignia sint, uti supra ostendimus, distinguenda sunt à mercatorum vel opificum notis, quas Marchas, mercantias vel merca (*Mercken*) appellant, illisque sua notant. Insignia autem in scuto vel alio analogo pingi oportet, certoque constare colore. *conf. de illis Heping. de jur. inf. cap. 2. §. 11. n. 1029. seq.*

Distinctio
nobilium
& ignobili-
um.

§. XL. Quibus autem nobilium arma ab ignobilium insignibus differant, in expedito non est. Vix enim aliqua nota dari potest, quæ non utrique jam sit communis. Communiter tamen galeam clathris cancellatam nobilitati, reliquis clausam attribuere solent. *Vid. c. 6.*

An inter
nobilia ali-
qua præ-
stent?

§. XLI. Inter nobilium insignia quæ nobiliora credi debeant, disceptationem omnino vanam esse puto. *conf. Heping. de jur. inf. c. 2. §. 12. n. 1105. seq. c. 11. §. 1. n. 2. seq.* Huc referatur totum examen, quo *Blondellus Geneal. Franc. aff. T. 1. p. 352. seq.* agit, quæ *Chiffletius* de Habsburgicis insignibus eorumque præstantia jactaverat. Ex arte vero illa nobiliora habentur, quæ simplicia & figuris constant imaginariis, quas cum à natura vel alia arte nihil trahant, honoris figuras nuncupare solent. Praxis tamen contrarium probat, cum supremorum Principum insignia illis non consent, sed rerum naturalium imagines referant.

Insignia
simplicia &
composita.

§. XLII. Iterum insignia vel sunt simplicia vel composita: illa quæ una area, hæc quæ pluribus constant. Fuit vero olim minus in usu, ut areas multiplicarent, quod nunc fieri assolet, cum prætensiones ac cognationes inferunt, vel potiores provincias speciatim exprimunt.

Unde sim-
plicitas
æstimetur?

§. XLIII. Cum ex simplicitate insignia commendantur, hæc simplicitas non intelligitur, sed ea quæ est potioris area, gentilitiam tesseram complexæ: ut videlicet ea non rebus aut figuris pluribus constet, sed quam fieri simplicissime potest una. Huc illa *Phil. Cluver. Germ. antiq. L. 1. c. 44. Nobiles homines apud præscos Celtas lectissimis tantum coloribus sua singuli distinxerunt scuta, unde etiamnum ea omnium antiquissima ac maxime genuina nobilitatis ducuntur apud Germanos insignia, quæ omnium simplicissima, certis duntaxat spatiis ac coloribus distincta; in quibus vulgarissima sunt illa, quæ Græci παλῖδια & γὰρδου, Latini laterculos & virgas appellarunt, ut suprac. 16. in sagis Cel-
tarum exposui, &c. conf. Limn. Jur. Publ. 6, 6, 14.*

Aliæ distin-
ctiones.

§. XLIV. Alias divisiones insignium in communia & propria, antiqua & nova, pro-

va, propria & aliena, vera & ficta vel falsa, parum ad rem facere credo. Cui volupe est, eas apud Haping. de Iur. inf. c. 2. §. 10. n. 990. & seq. videre poterit.

§. XLV. Si non in species sed partes dividuntur insignia; partes essentielles eorum *Menestr. meth. abreg. p. 24.* constituit tincturas i. e. cū metallis colores, (les esmaux) & figuras. Partes essentielles.

§. XLVI. Partes integrantes *Menestr. meth. abreg. p. 26.* quatuordecim enumerat, scutum, tincturas, partitiones, figuras, Atlantes, timbrum, cimerium, symbolum, (devise) tesseram militarem, notas distinctivas (brisures) dignitatum notas, vexilla, ordines, alias appendices scuti. Sed forte commodius ad tres reduxeris, ut sint scutum, galea & appendices. Nam tincturas partem integrantem dicere nollem, potius cum partitionibus & figuris, partim scuto partim galeæ accensenda sunt. Sic & galea cum cimerio vel apice accipienda. Notæ distinctivæ in scuto cum reliquis figuris sunt. Dignitatis characteres itidem vel in scuto, vel inter appendices: quò & ordines, telamones, & nostris tamen moribus minus usitata, symbola & tesseræ militares refero. Integran-
tes,

§. XLVII. Cur vero in scuto potius quam armis offensivis honos insignium quaesitus sit, vide disp. ap. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 47.* ubi eleganter gladium penicillo, scutum tabulæ scribingendis recipiendisve fortitudinis notis comparat. Quem usum vero nunc quoq; in insignibus gladius habeat eleganter ostendit *Menestr. L. art. du blas. justif. c. 10. p. 237.* ubi observat. I. equestris ordinis fuisse notam, unde in monumentis sæpe apparet ejus species adjecta scuto. 2. aliquot officia idem denotat, ut apud Gallos Constabilem, magnum Scutarium, &c. 3. temporalem jurisdictionem Episcoporum. Addi posset 4. quod aliqui capulo gladii in sculperet arma soliti, uti §. 23. observavimus. Cur scu-
tum insi-
gnibus di-
catum, Gla-
dii usus.

§. XLIX. Quomodo representatione scuti & galeæ universa armatura hominis representetur, vid. ap. *Chifflet. lum. prerog. 4.* nam galea caput tegit, scutum truncum corporis refert tectum ad v. tela. Nulla vero brachiorum aut crurum notæ, quia militari lege probrosum, illa ferire. Hoc à nemine artis Heraldicæ perito hætenus observatum putat Chifflet. Ejus vero gloriationem *Blondell. Plen. aff. Geneal. Franc. T. 2. p. 350. f. seq.* inanem reddere conatur, nec lorica apud veteres pro scuto sumi, nec brachiorum aut crurum vulnera nisi sequiori ævo ferire prohibitum, ostendit, nec hermas in galeis tanquam parva trophæa gestatos admittit. An scutum
& galea
universam
armatu-
ram con-
stituant,

§. XLIX. Antequam hoc caput concludamus, apographa aliqua inferere diplomatum convenit, quibus insignia cum nobilitatis jure concessa sint ut ex illis formulæ in hoc negotio solitæ & stylus curiæ addiscantur. Alterum esto, quo Ferdinandus II. Augustus *Davidem Döringium* nobilem dixit, insignibus ornavit, pluribus nobilitatis privilegiis instruxit & Comitem Palatinum creavit: ut ex eo etiam, quid juris in materia præcipue insignium Palatinis Comitibus dari soleat, addisci possit; quod *Lud. Hornigk stella notar. P. 2. p. 6. seq.* inseruit: alterum lingua vernacula conceptum, ut hujus idiomatis etiam termini observentur, *Brotbeckii*, apud Wirtembergicos familiæ claræ, concessa insignia (quatuor distinctæ lineæ totidem tesseræ prius usurpaverant, quæ hic Imperiali autoritate unitæ sunt) & cum nobilitate varia ejus privilegia enumerat: quod ex MSto expressi. Diplomata
concesso-
rum insi-
gnium, no-
bilitatis,
privilegio-
rum nobi-
lium, Co-
mitivæ
Palatinæ,
Concessum
D. Dærin-
gio.

Ferdinandus II. Divinâ favente Clementia Electus Romanorum Imperator, semper Augustus, Rex Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Brabantæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Luciburgi, Wirtembergæ, Silesiæ superioris, & inferioris, Princeps Sueviæ, Marchio Sacri Romani Imperii, & Burgoviæ, Moraviæ, Lusatiæ utriusque, Princeps Comes Habesburgiæ, Tirolis, Ferreti, Kiburgi, & Goritiæ; Landgravius Alsatæ; Dominus Marchiæ Vandalorum, Portus Naonis & Salinarum, &c. Notum publicis his litteris, atque testatum facimus universis omnibus.

Etsi supremum hoc Romani Imperii culmen, in quo nos Omnipotens pro divina sua voluntate constituit, tum ipsa nobis innata benignitas & mansuetudo, in eo nos identidem eniti jubent, ut omnium & singulorum nostrorum ac sacri Imperii, tum hæreditariorum regnorum, principatuum, provinciarumque, subditorum, atque fidelium honorem, commodum, incrementum, atq; salutem omnibus modis adjutam accuratamque velimus; Eos tamen merito prolixiori gratia atq; benignitate prosequi, atque amplecti, ipsorumque nomine & conditione in sublimiorem gradum evecta, cumulationibus beneficiis & privilegiis cohonestare & munerare, animati sumus atque propensi, qui non solummodo antiqua, ingenua, honoraque stirpe profecti sunt, verum etiam juxta cum majoribus suis ad præclaram solidæ virtutis culturam, spectatamque

morum ac vitæ probitatem omne suum studium referunt, tum etiam Nobis, & sacro Romanorum Imperio, nec non Augustæ Domui nostræ Austriacæ fidei constantique obsequio, & observantiæ devotione præ aliis obnoxios sese, atque addictos demonstrant.

Quapropter attendentes, & momentis suis ponderantes integritatem, & candorem, ac nobilissimas animi dotes, & virtutum ornamenta, tum eruditionem, solertiam, usumque rerum insignem, quo spectabilem, & doctum nostrum & Imperii fidelem dilectum Davidem Döring utriusque juris Doctorem, Majestati nostræ Cæsareæ è locis minimè vulgaribus commendatum habemus, grata præterea obsequia, atque officia utilia, fidelia & indefessa, ab ejusdem progenitoribus, majoribusque, divis prædecessoribus nostris, & Augustæ nostræ Domui Austriacæ, cum primis verò ab ipso prænominato D. Davide Döring (dum mente atque industria omni in omne genus litterarum, disciplinas atque virtutes inde à primis temporibus relata, tantos progressus fecit, ut non solum gradum Doctoris, verum etiam præclaras qualitates sive animi dotes fuerit adeptus, indidemque ab Illustrissimo & Celsissimo, Joanne Georgio Duce Saxonæ, Juliæ, Cliviæ, & Montium, Landgravio Thuringiæ, Marchione Misniæ, & Burgravio Magdenburgensi sacri Romanorum Imperii Archimarschallo, nostro dilecto consanguineo, & Electore, in munere Consilarii, Aulæ, & Cameræ primario constitutus officii sui rationem ita inivit, ut summa consiliorum suorum ad id unice revocata, quod cum nobis, nostræque Augustæ domui, nec non ipsius Electoris Saxonæ dilectioni, tum Sacro Imperio, atque universæ Reip. salutis, & bono futurum maxime videretur, subjectissimo studio, & quantum viribus consequi potuit, nobis, atque Electoris Saxonæ dilectioni oppidò quàm sese probavit) præ aliis non sine commendatione singularis industriæ ac dexteritatis navata hæcenus, & declarata, uti nec minus, quæ idem hodieque præstat, quæque deinceps quoad unquam fieri potest, sese præstaturum obsequentissimè profitetur, ac præstare optimè poterit, atque debet; Nos judicio deliberato exploratoque consilio, & ex certa scientia eundem Doctorem Davidem Döring, ipsiusque liberos, hæredes, omnesque ab eo legitimè descendentes, utriusque sexus, in infinitum usque, in nostrorum, & Sacri Imperii, nostrorumque Regnorum Principatuum ac ditionum, verorum germanorumque nobilium, torneamentorum, vasallagii, & dignitatis Equestris capacium, ordinem ac gradum cooptavimus, eveximus, constituimus, ipsosque numero, atque consortio nobilium aggregavimus, inseruimus, inque eandem omnino conditionem reposuimus, ac si à quatuor usque avis, paternis ac maternis, de nobili prosapia geniti, ipsaque origine nobiles tornearii, vasallagii & dignitatis Equestris capaces essent. Utque gratiæ nostræ Cæsareæ evidentia nec non nobilitationis hujus dignitas atque autoritas luculentius enitescat, & ad fera posteritatis monumenta consecretur, eidem David Döring, ipsiusque liberis, hæredibus, omnibusque ab eo legitimè descendentes utriusque sexus arma hæc gentilitia, atque insignia de integro gratiose contulimus, atque attribuimus: videlicet clypeum quadripartitum, cujus in anteriori serie superior area, & in posteriori inferior, colore nigro conspiciatur ambæ, Leones singulos præferant fulvos sive auricolores, eosque coronatos, incurvos leviter, & in pedes erectos, ambosque introrsum versos, rictu patulo, rutilaque exserta linguâ, & pedibus projectis, nec non implexa fursumque eminulâ caudâ bisulcâ utrinque insignitos. Reliquæ verò duæ areae, inferior anterioris ordinis & posterioris superior in medio transversum ita interstinctæ, ut pars utriusque inferior colore rubro, vel pyropum simulante, superior verò candido sive argenteo montem trijugem viridantem & utrinque ab imâ areâ prominentem, cujus jugum medium duobus extimis aliquantò editius, palmam recto stipite sese attollentem, & virore, ramisque propendulis conspicuam sustineat, ostendunt: insuperque cassidem cum buccula cancellata sive aperta equestrem atque torneariam clypeo supereminentem, tum taniis laciniisve læva parte rubri, candidique, dextra verò nigri, & crocei coloris circumintectam desuperque corona Regia aurea decoratam, ex qua Leo itidem coronatus, & ad formam in clypeo expressam figuratus, erecto in pedes corpore pedibusque anterioribus palmam viridem, radicatam & integram prorsum, surrigentibus emergat: prout hæc ipsa arma & nobilitatis insignia in medio litterarum Augustalium depicta, suisque coloribus accuratius deformata cernuntur.

Quibus adeo benignitatis nostræ donis, atque privilegiis ornatos eosdem volumus,

mus, & hoc ipso in ordinem, ac gradum nobilitatis cooptamus, evchimus, constitui-
mus, nobilitatosque numero, & consortio nostrorum, & Sacri Romani Imperii ve-
rorum Germanorumque nobilium, torneariorum, vasallagii & dignitatis equestris
capacium adgregamus, adæquamus, adscribimus ipsisque præmemorata armorum,
atque natalium insignia hoc modo usurpare atque gestare concedimus, atque indul-
gemus, idque tenore præsentium de plenitudine potestatis nostræ Cæsareæ, & ex cer-
ta scientia: Volentes, statuentes atque decernentes, ut prænominatus David Döring,
ejusdemque liberi hæredes, & legitime ab eo descendentes, utriusque sexus futuris
omnibus perpetuisque temporibus, veri, Germanique nobiles, tornearii & feudorum
atque equestris ordinis capaces sint, atque audiant, & ab omnibus & universis ubique
locorum & terrarum, inque omnibus & singulis actibus atque negotiis tales habeantur,
æstimentur, nominentur, & scribantur, utque insuper omnibus & singulis, hono-
ribus, dignitatibus, libertatibus, præ eminentiis, juribus, immunitatibus, statutis, in-
stitutis & consuetudinibus sodalitiis atque consortiis, ab ordine nobilium multis
retro temporibus usurpatis & post hinc usurpandis, nec non capeffendis sustinendis-
que majoribus, minoribusque officiis & beneficiis feudalibus, ludisque equestribus
juxta cum aliis nostris, & Sacri Romani Imperii veris, Germanisque nobilibus, torne-
ariis vasallagii & dignitatis equestris capacibus obeundis; unaque feudalibus, &
quibusvis aliis judiciis, exercendis atque reddendis, tum cæteris nobilitati consenta-
neis actibus negotiisque judicialibus, & extrajudicialibus peragendis atque tractandis
idonei & habiles, horundemque capaces & participes esse, hisque omnibus uti etiam
illis supra memoratis armorum ornamentis, atque insignibus in quibuscunque hone-
stis, atque decentibus nobilibus equestribus, actibus & negotiis, seriis ludicrisque bel-
lis, duellis, oppugnationibus, conflictibus, torneamentis, hastiludiis, dimicationibus,
decurfionibus, expeditionibus bellicis, vexillis, tentoriis, signetis atque sigillis, cime-
liis, sepulturis, picturis, & in omnibus aliis rebus, & locis, ubi & quando honoris ipso-
rum ratio exiget, pro voluntate & arbitrio, gaudeant, utantur & fruuntur prout cæte-
ri nostri & Sacri Romani Imperii veri, Germanique nobiles, tornearii, feudique, &
ordinis equestris capaces, iisdem omnibus gaudent, utuntur & fruuntur consuetudi-
ne, vel de jure omni penitus contradictione cessante.

Præterea eidem David Döring jurium Doctori, ejusque liberis, hæredibus, omni-
busque ab ipso legitime descendentes utriusque sexus singulari indultu jus & facul-
tatem concedimus atque largimur; in omnibus singulisque obligationibus, signetis,
& sigillis litteris parentibus & clausis ipsorum signeto, sigillove appenso, sive impres-
so, nec non aliis quibuscunque actibus, cum nostra, tum aliorum, cujuscunque digni-
tatis vel conditionis ij fuerint, negotia quandocunque & qualitercunque concernen-
tibus sempiternis de hinc ætatibus cera rubra utendi eaque prout usus exegerit, con-
signationes suas conficiendi omni omnino impedimento sublato.

Verum, ut Cæsaream nostram voluntatem qua in prænominatum Davidem Dör-
ring convenienter propendimus, magis, magisque declaremus certisque veluti mo-
numentis testatiorem faciamus, ipsi itemque ipsius liberis, hæredibus, & inde legitime
descendentibus, ejusdemque nominis, & familiæ, adeoque hac ipsa gentilitate, insi-
gnibusque armorum gaudentibus posteris privilegium hoc speciali indultu irroga-
tum, imputatumque volumus, ut si quando præsentibus, futurisve temporibus in Sa-
cro Romano Imperio, unum vel plura prædia nobilia sive arces excitare, atque ex-
struere animum induxerint, illa ipsa prædia, atque arces sive primùm exædificatas, si-
ve etiam emptione, aliòve justo titulo acquisitas, non solum citra cujusquam, cujus-
cunque dignitatis, conditionisve fuerit, contraventionem, contradictionem, impe-
ditionemque juxta, atque aliè ejusdem loci, ex veteri profapia oriundi, & re ipsa nobi-
les Landsassii, & provinciales tranquille atque secure habere, possidere possint & va-
leant, verum etiam eorundem nomina vel retinere, vel repudiare, immutare, aut pe-
nitentius abolere, atque ita pro libitu, & arbitrato suo prædiis arcibusve nova nomina ad-
optare, atque imponere, sibi que ab iisdem, de iisdem vel in iisdem denominationem
constituere, eoque adscitio cognomento in quibuslibet sermonibus, scriptionibus,
titulis, signetis atque sigillis, & actibus, vel solo, vel una cum usitato suo agnomine in
nostris nostrorumque successorum, aliorumque quorumcunque negotiis uti jus, fas-
que habeant, absque omni penitus impedimento.

Insuper hoc quoque pro ulteriore significatione propensionis nostræ, qua in sæpius nominatum Davidem Döring singulari exstamus, ex Imperialis potestatis plenitudine tenore præsentium decernimus, statuimus, volumusque, ut in quacunque civitatum vel oppidorum tam Sacri Romani Imperii, quam aliorum Nostrorum Regnorum, atque ditionum hæreditariarum Jurisdictionis, ipse, ejusdem liberi jam nati vel nascituri & quicunque ab eo legitime descensuri, utriusque sexus eodem nomine & gentilitate, atque adeo iisdem armorum insignibus gaudentes (nec non eorundem viduæ) futuris perpetuis temporibus, ubivis locorum atque terrarum, nunc aut in posterum vel in ipsis civitatibus, aut oppidis, vel ruri, cum uxoribus, liberis, ministris, domesticis & familiaribus tum universis facultatibus, quantiscunque, & quocunque tempore, larem familiarem figere, five domicilium deligere, degere, & commorari voluerint, five locum domicilio semel delectum mutare, sedemque rerum ac fortunarum suarum aliò transmovere visum fuerit, quotiescunque quidem usu venerit, non solum ipsi una cum uxoribus & tota familia ac re familiari bonisque omnibus, nullo penitus excepto aut excluso, omnibus Sacri Imperii, aliisque hæreditariis nostri & successorum nostrorum domini locis, ad sedem ibi locandam habitandumve admittantur, ibidemque ferantur; Verum etiam in omnibus ejusmodi locis à jurando in civitatem, à muneribus item civilibus, omnibus, majoribus, minoribus, Consulatu, Magistratu, forensibus aliisque functionibus, administrationibus, dispensationibus, tum curationibus, ac tutelis aliisque id genus muneribus, quacunque denique appellatione venerint, nullo excepto, nec non à collegiis tribunitiis, ejusmodi aliis civium sodalitiis, & conventibus, tum etiam impositione militum receptuque, nostris aliorumque ministeriis aulicis, aliisve præbendo, & quibuscunque præterea hospitacionibus: itidemque ab excubiis, protectionibus, operarum præstationibus ab ipsis vel per alios faciendis aliisque insuper oneribus, & servitiis omnibus, ipsi cum rebus suis omnibus mobilibus & soli usquequaque & in universum exempti, solutique sint, nec quoquam horum præter ultroneam ipsorum voluntatem graventur, molestenturve, nec tale quid ab ipsis ullo modo vel forma exurgeatur, aut exigatur.

Adhæc idem David Döring, ejusque liberi, & omnes ab eo legitime descendentes in perpetuum nusquam omnino locorum ubicunque per totum Romanum Imperium, ejusdemque aut nostra regna, Principatus aut Provincias, cum uxoribus, liberis, ministris, domesticis, & familiaribus subsederint, de suis uxorumve, & familiæ bonis ac rebus, quantum earum ubicunque habuerint, mobilibus, immobilibus, nulla penitus excepta, cum aliis civibus incolisve, ullis unquam collectis, accisiis, gabellis, taleis, five indictionibus, impositionibus, aut contributionibus, quomodocunque & quacunque ex causa irrogandis, teneri, onerarique possunt nec debent; præsertim vero si ex uno loco in alium atque alium commigraverint, aut si qua aliunde bona mobilia, vel immobilia, feudalia vel allodialia, aut quæcunque alia mortis capione aliove titulo ad ipsos provenerint, quocunque loco, ac tempore, & quotiescunque nullæ omnino detractiones, aut intributiones five una, binæ, ternæ aut posteriores fuerint, nec in dena plus minusve parte, neque de re pecuniaria, aliisque fixis aut mobilibus possessionibus, pensionibus, cujuscunque appellationis, & ubicunque sint, nullo penitus excepto, unquam ab ipsis petantur, ullove modo, aut via exigantur vel extorqueantur, sed ab omnibus ejusmodi gravaminibus prorsum & in universum immunes exempti atque soluti sint, utque quotiescunque visum fuerit, & quocunque ex loco domicilii sui vel habitationis his post futuris etiam longissimis temporibus, nullius omnino jurisdictione obstante, absque onere aliò se conferre liberum ipsis integrumque sit, sed & rursus ibidem, si quando conditione ipsorum exigente eodem loci reverti constituerint, recipiantur ac denuo admittantur, nec minus tunc quoque iisdem illis privilegiis atque exemptionibus jam antea expressis & deinceps exprimendis potiantur, gaudeant, utantur atque fruantur.

Ulterius volumus statuimus atque decernimus, ut quæcunque de privilegiis, & exemptionibus ab omnibus civilibus, aliisque muneribus, tum à quibusque impositionibus, collectis, conditionibus, contributionibus & gabellis, nec non libero accessu atque recessu, & cæteris, commemorata hætenus fuerunt, in universis punctis atque articulis, tum speciatim in horum singulis, non solum de locis quibusve civilibus, five urbanis, & cæteris omnibus, in quibus nominatus Döring, & ab eodem legitime descen-

centes, ut supra domicilium, vel habitationem constituerint, deque omnibus muneribus & oneribus, personalibus, realibus & mixtis, ordinariis & extraordinariis, etiam intuitu rei bellicæ aut alias qualitercunque, & quacunque ratione, & causa à quibusque aliis in Republ. exigendis præstandisque in genere & in specie intelligantur, exponantur & exinde usum fortiantur. Verum etiam ut idem, vel iidem omnibus hæcenus recensitis, & nunc statim vel quibuscunque aliis temporibus, realiter & cum effectu uti possint, ac valeant, non obstante quod prænominatus Döring, vel ejus posterum cum suis uxoribus, oneribus ejusmodi, exactionibus, & quibuscunque aliis gravaminibus civilibus onerati sint vel fuerint, sed nec quod non nisi gratia singularis in eundem, & ejusdem posterum conferendæ ratione, atque expressione, hoc à nobis constitutatur, neque etiam obstantibus quorumcunque locorum privilegiis, à Divis nostris Antecessoribus Romanis Imp. Regibusque, aut à nobis ipsismet profectis, pariterque ordinationibus, statutis, & consuetudinibus in contrarium facientibus quibuscunque: nec non nostris & Sacri Romani Imperii legibus, & constitutionibus, quibus omnibus ac singulis ex Imperialis nostræ potestatis plenitudine, in quantum nostris his concessionibus obstarent ac obstare possent, derogamus & derogatum volumus.

Utque porro prænominatus Doctor David Döring, ejusque liberi hæredes omnesque ab eodem legitime descendentes, & posterum utriusque sexus, Cæsareis nostris indultis, donis & privilegiis superscriptis liberius tranquilliusque utantur: eosdem una cum uxoribus suis, viduis, liberis & descendantibus legitimis, ministris, familiaribus, subditis, censualibus, vassallis, hominibus propriis, domesticis & necessariis omnibusque familiam clientelamve ipsorum agnoscentibus, nec solum personas sed & bona eorundem omnia, mobilia & immobilia, equestria, urbana & quævis alia, quæ vel hæcenus ipsis acquisita vel deinceps legitimo titulo acquirenda, feudalia, allodialia, & quocunque tandem nomine, & ubicunque loci fuerint, in nostram, Sacrique Romani imperii, nec non hæreditariorum nostrorum Regnorum, Principatum ac Provinciarum, tum Augustæ Domus Nostræ Austriacæ specialem gratiam, protectionem atque tutelam in perpetuum recipimus, atque adserimus, iisdem nostram & Sacri Imperii, nec non hæreditariorum Regnorum, Principatum ac provinciarum fidem publicam, securitatem, & liberum commercium sive saluum conductum concedimus atque impertimus, tenore præsentium, ex certa scientia & Imperialis nostræ potestatis plenitudine volentes, statuentes, atque decernentes, ut omnibus ac singulis superscriptis privilegiis, exemptionibus, libertatibus, dignitatibus, honoribus, prærogativis, juribus, commoditatibus & consuetudinibus ubique terrarum & gentium potiantur & gaudeant, utantur atque fruantur, acque adeo per totum Romanum Imperium & hæreditaria nostra Regna, Principatus & Provincias, civitates, oppida, dominia & territoria sive jurisdictiones omnes, terræ marique pro necessitatibus & conditionis ipsorum exigentia, securi liberique & nullo planè impedimento, remora, atque gravamine obstante negotia sua tractare, habitare, degere, idque bellicis juxta atque aliis temporibus semperque pro usu, ac libitu suo, nostram & Sacri Imperii Cæsaream Regiamve aquilam nec non hæreditariorum Regnorum nostrorum Principatum & Provinciarum arma atque insignia, sub nostro nostrorumque successorum sigillo, & subscriptione, vel sine iisdem omnibus suis habitationibus, arcibus, domibus, prædiis, molendinis, & quibusque possessionibus & bonis, in signum liberæ securitatis & salvæ guardiæ appicta vel affixa habere, illisque omnibus ac singulis, quibus alii in nostram, Sacrique Romani Imperii, & hæreditariorum nostrorum Regnorum Principatum ac Provinciarum specialem gratiam atque protectionem, tutelam, atque securitatem publicam recepti tum à nobis nostrisque Divis prædecessoribus, nec non Regnis hæreditariis ipsaque Augusta Domo Austriaca, privilegio ejusmodi salvæ guardiæ donati atque instructi, gaudere, uti, fruique, fas & facultatem habeant, consuetudine, vel de jure omni penitus contradictione cessante.

Adhæc si supradictus David Döring ejusque liberi, descendentes & posterum utriusque sexus his ipsis immunitatibus, libertatibus, donis, concessionibus, atque juribus in uno fortè vel pluribus punctis, versiculis, clausulis aut articulis non utantur, tacite vel expresse, sive etiam nostro huic indulto vel privilegio in uno vel pluribus, ipsi contraverint, vel ab aliis contraveniri permiserint, vel tale quid ratum habuerint, idque semel an pluries & quotiescunque evenierit, ut nihilominus etiam in illis ipsis arti-

culis, clausulis, versiculis atque punctis (nihil obstante contrario facto vel consensu privilegium hoc salvum atque integrum perftet,) nec tale quidpiam concessionibus nostris quibuscunque quidquam derogat vel derogare putetur, illisque adeo nec decem pluriumve annorum in usus aut præscriptio, nec alius quisquam actus privilegio contrarius, impedimento fraudi vel præjudicio esse possit.

Porro ut sæpius nominatus David Döring, jurium Doctor, gratiam nostram Cæsaream, quâ ipsum planè singulari amplectimur, dilucidius & velut in re præsentì comperiat, & persentiscat inque evidentius supra memoratorum ipsius promeritorum, rerumque virtute gestarum testimonium, eundem & una filium ipsius primogenitum, qui & ipse gradum Doctoris jamdum obtinuit, deliberato itidem judicio, exploratoque consilio, & ex certa scientia, in dignitatem ad gradum sacri nostri palatii, aulaeque Cæsareæ & Imperialis consistorii Comitum cooptamus, evehimus atque constituimus, ambosque numero & consortio cæterorum Comitum Palatinorum adgregamus, inserimus & coæquamus, idque de Romanæ Imperatoriæ potestatis plenitudine scienter & tenore præsentium volentes, statuentes, decernentes ut supradicti Doctor Döring & filius ejusdem natu maximus in posterum universis & singulis privilegiis exemptionibus, immunitatibus, dignitatibus præ eminentiis juribus atque favoribus potiri, gaudere, uti fruique possint, ac valeant, quibus cæteri nostri sacri Palatii Comites potiuntur, gaudent, utuntur fruuntur consuetudine, vel de jure, & citra omne impedimentum.

Præterea eidem Davidi Döring, jurium Doctori, & ut supra filio ipsius primogenito, auctoritatem nostram, facultatemque amplam concedimus, qua ambo & singulatim uterque nostra vice & nomine eis, quos fide dignos, habiles atque idoneos existimaverint (super quo conscientias ipsorum oneramus) Notariatus publici, seu tabellionatus, & judicatus ordinarii officium conferre concedere possint valeantque ita ut Notarii illi publici, atque authentici tabelliones, seu chartularii, & judices ordinarii, per totum Romanum Imperium, perque regna nostra hæreditaria, principatus & provincias tales reputentur, omnibusve ac singulis privilegiis, libertatibus, favoribus, honoribus, & commoditatibus gaudeant, utantur, fruuntur, ita officium suum, ubi libet locorum, & in omnibus judicialibus & cæteris actibus, contractibus, testamentis, ultimis voluntatibus & in quibusvis rebus ac negotiis, ad ipsorum munus spectantibus exerceant, atque administrent, perinde quam alii à Divis nostris prædecessoribus, aut nostra Imperiali auctoritate, erecti & constituti Notarii publici, tabelliones, ac judices ordinarii exercent atque administrant, illisque utuntur, fruuntur, consuetudine vel de jure, dummodo tamen prænominatus Doctor David Döring, & filius ipsius primogenitus, ab ipsis Notariis, quocunque tempore creandis, nostra ac successorum nostrorum vice, nostroque ac Sacri Imperii nomine debitum fidelitatis juramentum recipiant, prout officiorum ejusmodi ratione, illud exigere conveniens est, bona fide & absque dolo malo.

Idem Doctor David Döring nec non supradictus primogenitus ejusdem filius potestatem insuper habeant, quoscunque extra conjunctionem matrimonialem pro seminatos masculos atque fœminas, nobiles juxta ac ignobiles (principum duntaxat, Comitum & Baronum filiis exceptis) minores & ætate provectos, naturales sive bastardos, spurios, manseres seu adulterinos, nothos atque incestuosos, & ex nefariis, & cum Canonum tum legum jure damnatis commissionibus quibuslibet, copulative vel disjunctivè quocunque nomine censeantur, ortum trahentes, legitimandi, & super defectu natalium immeritaque genitura ipsorum nota & infami nota dispensandi, hancque penitus abstergendi abolendi & tollendi ipsosque ad statum legitimum & jura naturalia reducendi, restituendique, ita ut hoc legitimatis & habilitatis illegitima sua origo neque in judicio, nec extra, non ullo quovis modo in crimen, detrimentum vel fraudem vertatur, objiciatur, aut exprobetur, nec in Ecclesiasticis vel civilibus vitæ generibus, actibus sive negotiis ullatenus attendatur, sed ubique locorum legitimi audiant, habeantur atque recognoscantur, tum ad capeffendos omnis generis honores, dignitates, gradus, & status, functiones, collegia item tribunitia, aliosque honestos congressus, & opificia nullo penitus excepto tanquam legitimi & legitime nati de domo, familia, & casata parentum suorum, in omnibus provinciis, Comitatibus, districtibus, civitatibus, oppidis, ac ditionibus, admittantur, recipiantur :

tur: iisdemque nec non favoribus, privilegiis, immunitatibus, prærogativis, juribus & consuetudinibus, vassallagiis, feudis atque muneribus obtinendis, suscipiendis & obtinendis feudalibus item aliisque quibuscumque judiciis exercendis atque reddendis, in nullo non statu atque negotio habiles sint atque capaces, tum etiam paternis, matris & gentilitiis nominibus, ordinibus, armis atque insignibus, in quibuscumque honestis ac licitis actibus pro libitu voluntatis uti, atque gaudere, nec non ad hæreditates ex testamento aliisve defunctorum ultimis voluntatibus, donationibus, vel ab intestato adeundas, capiendas, vel participandas, apti atque idonei esse, hisque omnibus in universum aut figillatim potiri, uti, fruique possint, omni penitus contradictione cessante; Quin etiam ut personæ eo modo legitimatæ omnino in quibusvis Ecclesiasticis, vel civilibus ex ultima voluntate, legato vel alia causa etiam vel ab intestato, & speciatim utriusque parentibus nec non aliis necessitudine junctis, immediatè in feudalibus juxta ac allodialibus mobilibus & immobilibus bonis succedant, hæcque non secus, atque si ab illis ex legitimo matrimonio suscepti forent, jure hæreditario obtineant, tum ad legata quævis capienda, vel participanda habiles sint, atque capaces, non obstantibus ullis scriptis, vel non scriptis juribus, communibus, feudalibus, provincialibus vel municipalibus constitutionibus, locorumve statutis aut institutis, ordinationibus, consuetudinibus, & privilegiis contrafacientibus, aut in contrarium interpretandis, vel allegandis, quibus hac in parte totaliter derogatum volumus, absque tamen judicio legitimæ hæredibus legitimis & naturalibus in linea superiori ac inferiori debitæ. Nec minus idem David Döring, itidemque filius natu maximus, illos ut supra, illegitimè natos, vel in omnibus modò enumeratis juribus, vel in aliquibus duntaxat arbitrato suo, & prout visum fuerit, legitimos, atque capaces esse jubere, jus & facultatem habebunt.

Similiter supradicto David Döring jurium Doctore, nec non filio ejusdem primogenito, auctoritatem & facultatem plenariam damus atque concedimus, qua possint & valeant, quoscumque tutores & curatores ab aliis optatos, datos atque constitutos, confirmare, vel etiam ipsimet dare & constituere, eosdemque emergentibus legitimis causis remove, nec non uniones prolium cum causæ cognitione confirmare, filios filiasque adoptare, & arrogare, tum adoptiones, & arrogationes ab aliis factas approbare & corroborare, insuper adoptivos & arrogatos aliosque legitime natos, & legitimatos emancipare; Servos quoque manumittere, minoribus, & qui rebus suis superesse nequeunt, veniam ætatis atque defectus concedere, ipsorumque minorum atque eis similium, uti etiam horundem tutorum & curatorum, contractus, alienationes, & transactiones confirmare, iisdemque, nec non generatim in aliis omnibus, quæ jurisdictionis sunt, auctoritatem atque decretum interponere, sed & eadem infirmare ac revocare, cum infamibus, in quamcunque ignominiam, sive infamiam juris aut facti inciderint, vel incidere potuerint, dispensare, ipsosque nota atque de honestamento omni abolito & oblitterato, in pristinum statum reponere, attollere & restituere, ita ut à facta hac restitutione, ad honores, dignitates, functiones, expeditiones, actus & negotia quælibet admittantur, eademque pro usu ac libitu suo obeant exerceantque, tum ad omnia hæc perinde, ac si in nullam unquam incidissent infamiam, apti atque idonei habeantur, omni penitus impedimento cessante.

De cætero eidem Doctore Davidi Döring & ut supra primogenito ipsius filio amplam insuper potestatem Cæsarea nostra auctoritate elargimur, ut ambo & uterque seorsim in facultatibus heri expressis, puta Juridica & Medica, Doctores & Licentiatos, nec non artium liberalium Magistros, & Baccalaureos, tum poëtas laureatos facere & constituere possint, adhibitis tamen, in unoquoque actu Doctoris, vel Licentiatati creandi, trinis ad minus ejusdem facultatis Doctoribus, qui creandos ejusmodi Doctores, Licentiatos, prius debito modo examinatos, gradui sustinendo, atque tuendo sufficientes & idoneos dijudicent, atque declarent, utque hoc ita reperto, ac satis perspecto eosdem Doctores vel Licentiatos creare, creatisque solemnibus ornamenta atque insignia doctoralia nostra vice ac nomine, conferre valeant. Qui quidem Doctoratus, & Licentiæ itidemque Magisterii, Baccalaureatus, & Laureæ Poëtica titulo ac dignitate à modo nominatis Döringiis, patre & filio, modo præfinito decorati, atque donati, liberam porro facultatem habeant in omnibus universitatibus, docendi, legendi, disputandi, consulendi, & cæteros id genus actus quoscumque exercendi, nec non

non gaudendi utendique omnibus favoribus, immunitatibus, præminentis, juri-
bus, indultis, & consuetudinibus, quam ceteri in Academia Parisiensi, Bononiensi,
Patavienſi, Peruſina, Piſana, Lovaniensi, Viennensi, Ingolſtadienſi, Pragenſi, Lipſien-
ſi, Vitebergenſi, Herbipolenſi, Marpurgenſi, & Argentoratenſi & aliis Studiorum
Univerſitatibus, legitime promoti ac creati Doctores, Licentiat, Magiſtri, Bacca-
laurei vel Poëta obtinent atque exercent, conſuetudine vel de jure, omni penitus con-
tradictione ceſſante.

Exinde ſapius laudato Davidi Döring juriſum Doctori, & ut ſupra filio ejusdem
natu majori, ſpeciale hoc indultum ac privilegium cum Cæſarea noſtra autoritate,
& ampla facultate, tributum ac irrogatum cupimus, ut hominibus honeſtis atque
ſpectatis, ſi quos dignos exiſtimaverint, id quod ex ipſorum judicio & arbitra-
rio dependere volumus, idonea & convenientia qualitati perſonæ ſigna, vel etiam
arma atque inſignia, cum clypeo & galea clauſa, dare atque concedere eoſdem
cum inſignium, tum vaſallagiorum capaces efficere & conſtituere poſſint; ita qui-
dem ut à prænominatis Döringiis, modo ſupradicto, ſignis, armis, ſive inſigni-
bus clypeatis, galeatisque decorati atque donati, nec non eorundem liberi, hæ-
redes, & legitime deſcendentes, utriusque ſexus, perpetuis futuris temporibus, il-
la uſurpent ac geſtent, uſque in omnibus ac ſingulis honeſtis, decentibusque
actibus negotiis & expeditionibus, ſeriis & ludicris, in bellis, duellis, pugnis, op-
pugnationibus, dimicationibus, haſtiludiis, vexillis, tentoriis, ſignetis, ſigillis, cime-
liis, ſepulchris, picturis & aliis ubilibet locorum atque terrarum pro dignitate,
neceſſitate ac voluntate utantur, & ad univerſos ac ſingulos faventes immunitates,
honores, dignitates, prærogativas, jura & privilegia in muneribus, & feudis Eccle-
ſiaſticis & civilibus obtinendis ſuſtinendisque, juxta cum aliis per Sacrum Roma-
num Imperium, & hæreditaria noſtra regna, Principatus & Provincias, feudorum
atque inſignium capacibus, tum in feudalibus aliisque quibusvis judiciis exercen-
dis, atque reddendis habiles, capaces atque idonei habeantur, hiſque omnibus
ac ſingulis in Eccleſiaſticis civilibusque rebus vitæque generibus, gaudeant, utan-
tur, fruantur, conſuetudine vel de jure, omni penitus impedimento ceſſante, dum-
modo tamen prænominati Döringii pater & filius accuratè diſpiciant, ne vigore
Cæſarei hujus beneficii, conſeſſionis ſeu privilegii, Imperialem noſtram Regiam-
que aquilam, neque hæreditariorum noſtrorum Regnorum, ditionumque nec avi-
ta quorumvis Comitum, ſive Baronum arma vel inſignia, nec galeam cancellatam, ſi-
ve apertam, cuiquam aut quibusquam cujuſcunque conditionis fuerint, nec unam
pluresque coronas regias in galea ſive alibi elargiantur; id quod ex Romana Impera-
toris poteſtatis plenitudine expreſſim nobis volumus reſervatum.

Quod ſupereſt, univerſis ac ſingulis Electoribus, Principibus Eccleſiaſti-
cis & ſæcularibus, Prælatiſ, Comitibus, Baronibus, Dominis, Equitibus, Mi-
litibus, Vicariis, Mareſcalcis, Capitaneis Provincialibus, Nomarchis, Capi-
taneis, Vicedominis, Præſidibus, Officialibus, Judicibus Provincialibus & au-
licis, liberis, ſcabinis, judicibus centenariis ſeu criminalibus liberorum judi-
ciorum comitibus, cauſarum diſceptatoribus, Scultetis, Conſulibus, Prætoribus,
Conſiliariis, inſignium exploratoribus, accenſis ſive heraldis, Perſevantibus, civi-
bus, communitatibus ac omnibus noſtris & Sacri Romanorum Imperii, nec non
hæreditariorum noſtrorum Regnorum, Principatuum ac Provinciarum, ſubjectis
ac fidelibus, cujuſcunque dignitatis, ſtatus, aut conditionis fuerint, ſeverè ac fir-
miter hoc diplomate mandamus atque injungimus, ut ſapius nominatum Davi-
dem Döring, juriſum Doctorem, ejusdem filium natu maximum, hiſce in ipſos
collatis Palatinatibus, rebusque pertinentibus quietè gaudere, iſdem in omni ſuo
tenore, verbis, clauſulis, capitibus, ſententiis, ac periodis, uti, fruique patian-
tur, dum eundem, ipſiusque liberos, ac deſcendentes legitimos utriusque ſexus,
omnibus de hinc temporibus æque ac alios noſtros, & Sacri Imperii, noſtrorum-
que hæreditariorum Regnorum, Principatuum ac provinciarum, viros nobiles,
tornearios ac militares armigeros, in omnibus ſingulisque Eccleſiaſticis ac ci-
vilibus ſtatibus, Collegiis ac rebus, modo ſupraſcripto recipiant, reputent, di-
gnentur, ac venerentur, nec in commemoratis noſtris Cæſareis indultis, immu-
nitatibus, privilegiis, honoribus, dignitatibus, prærogativis, juriſum, commodi-
tatibus

tatibus, consuetudinibus, consortiis, sodalitiis, nec non ipsa evectione in statum, ac gradum nobilitatis, itemque superius descriptis armis atque insignibus ulla-
tenus impediunt, aut interpellent, sed iisdem in omnibus ac singulis honestis,
decentibusque, nobilibus atque equestribus, rebus, actibus & negotiis, judicialibus
& extrajudicialibus, quietè & citra ullam remoram iisdem uti & frui, eademque
totaliter retinere permittant, nec in contrarium quidquam attentantes, nec ab
aliis attentari concedentes, ullo modo & via, nisi incurrere velint nostram &
Imperii gravissimam indignationem & animadversionem, ac multam insuper se-
xaginta marcarum auri puri, toties quoties à quoquam ausu temerario contraven-
tum fuerit, pro dimidio Imperiali fisco seu Arario nostro, reliqua verò parte
sæpius nominato Döring, ejusdemque liberis, & ab eo legitime descendentes,
irremissibiliter applicandam sive præstandam, salvis tamen aliorum consimilia for-
rè arma usurpantium juribus atque insignibus. In quorum omnium fidem & evi-
dentiam litteras has proposuimus, appensione Cæsarei nostri Sigilli munitas, da-
tasque in nostra & Sacri Imperii civitate Ratisbona, vigesimo septimo die Mensis
Septembris, Anno à Christi Domini & Salvatoris nostri gloriosissima nativitate, Mil-
lesimo Sexcentesimo trigésimo. Imperii nostri duodecimo, Regni Hungarici deci-
mo tertio, Bohemici decimo quarto.

Ferdinand.

Vid.

P. H. von Stralendorff.

Ad Mandatum S. Cæs. Majestatis proprium.

Arnold à Clarstein.

**Wir Ferdinand der Aender/von Gottes Gnaden/Erwählter Römischer Kayser/zu allenzeiten Mehrer des Reichs/in Ger-
manien/zu Hungarn/Böhheim/Dalmatien/Croatien und Sclavonien König. Erzherzog zu Oesterreich/Herzog zu Burgund/zu
Brabant/zu Steyr/zu Kärnten/zu Crain/zu Lützenburg/zu
Württemberg/Ober und Nieder-Schlesien/Fürst zu Schwaben/
Marggraff des H. Römischen Reichs/zu Burgau/zu Mähren/
ober und nieder Lausnitz/Gefürster Graff zu Habsburg/zu Tyrol/
zu Pfirt/zu Kyburg und zu Görz/Landgraff im Elsass/Herr in der
Windischen Marck/zu Portenau und zu Salins/2c.**

Werkennen öffentlich mit diesem brieff/und thun kund allermänniglich/wie-
wol wir auß Röm. Kayf. höhe und würdigkeit/darinnen uns der Allmächt-
tge nach seinem Göttlichen willen gesetzt hat/auch angeborener güte und mildig-
keit/ allezeit geneigt sind/aller und jeder unserer und des H. Reichs untertha-
nen und getreuen/ehr/nuz/auffnehmen/und bestes zu betrachten und zu beför-
dern/so wird doch unser Kayserl. gemüth/billich mehr bewegt/denen unser gnad
und sanfftmutigkeit mitzutheilen/auch ihren nachmen und Stammen/in höhere
ehre und würde zuerheben/auch mit sondern unsern Kayf. gnaden und freyhei-
ten zu versehen/deren voreltern/und sie selbst in ehrlichem stand und wesen/auch
in unsern und des H. Reichs diensten herkommen/und beyneben vor andern mit
guten Adelichen sitten und tugenden auch sonderer vernunft und verstand
begabet seyen. Wann wir dann gnädiglich angesehen/wahrgenommen
und betrachtet/die erbarkeit/redlichkeit/auch adeliche sitten/gute tugen-
den und vernunft/damit unsere und des Reichs liebe getreue/Johann
Conrad/Johann Georg/und Johann Brotbeck/gebrüder und vettern/
vor uns berühmt worden/auch die angenehm/getreu/gehorsam/willige
und

und unverdrossene dienst/ so nicht allein ihre Vor-Eltern unseren hochgeehrten Vorfahren/ Römischen Kaysern und Königen am Reich/ insonderheit seines Johann Conraden Vatter Johann Brotbeck / weyland unserm geliebten Herrn Vattern und Vettern Kayser Rudolffen Christmildigster gedächtnuß in vielen unterschiedlichen wichtigen verrichtungen und Commissionen / viel lange Jahr zu des heiligen Römischen Reichs sonderbaren nutzen / bevorab/ in auffricht- und fortsführung etlicher regimenten / wider den erbfeind den Türcken/ zu seinem unsterblichen Ruhm erwiesen / dessen fußstapffen er nicht weniger neben obgedacht seinem bruder und vettern / rühmlichen nachgefolget/ in solcher treu und standhaftigkeit zu verharren / und darinnen zu continui- ren/ sich unterthänigst anerbietig machen/ auch wolthun können/ mögen und sollen.

So haben wir demnach mit wolbedachtem muth/ gutem rath und rechtem wissen / bemeldte Johann Conrad / Johann Georgen/ und Johann Brotbecken/ gebrüder und vettern / die besondere gnad gethan / und freyheit gegeben/ und sie/ ihre eheliche leibs-erben und deroelben erbens-erben/ mann und frauen-personen/ in ewigkeit in den stand und grad des adels/ unserer und des heiligen Reichs / auch unserer erblichen Königreich / Fürstenthumb und landen / recht edelgebohren / Rittermäßigen lehen- und thurniers- genos-leuten erhebt / darzu gewürdiget/ geschöpfft / geadelt / und sie der schaar gemeinschaft und gesellschaft des adels / zugesügt und verglichen / allermassen und gestalt/ als ob sie von ihren vier ahnen/ vatter/ mutter/ und geschlech- ten/ beyderseits recht edelgebohren / Rittermäßige lehen- und thurniers- genosleute wären. Und zu noch mehrerem gezeugnuß und gedächtnuß solcher unserer gnaden und erhebung in den stand und grad des Adels/ haben wir ihnen/ ihr der Brotbeckischen / nach dem weyland unserm geliebten Anherren/ Kayser Ferdinand dem Ersten/ erlangtes/ und neben demselben von unterschiedlichen uns in glaubwürdigen gezeugnußen vorbrachten / und in kirchen/ gebäuen befundenen Epitaphiis und Monumenten geführtes wappen/ nachfolgender gestalt unirt, vermehrt und gebessert. Als nemlichen ein quartirter schild / dessen hinter unter oder blau Lasur-farb / in dem grund ein grün dreygebühlter berg / darauff die gestalt einer biß auff die mitte nacketen weibs-person / ohne arm / mit zurück fliegenden gelben langen haaren / auff dem kopff ein doppelter grüner lorbeerkrantz ; ober vortter in mitte nach lang in zween gleiche theil also abgetheilet / daß der hinter blau/ und vortter theil gelb oder goldfarb / im grund desselben/ ein dreyfacher nach des schilds farben abgetheilter berg oder bühel / als im blauen hintern gelb / und vortter gelben theil blau / auß der mitte des bergs / übersich nach der lini ermelter abtheilung des schilds / in die höhe gehend / ein weiß oder silberfarber weck mit vier ecken / in jedwedem obern eck / als im hintern ein gelber / und vorttern ein blauer sechs eckter sterne ; der vortter unter in mitte überzwerch also abgetheilt / daß der unter schwarz ober roth / darinnen einwärts auffrecht ein bäer / dessen hindertheil im schwarzen roth/ und vortter theil im rothen schwarz / in seinen beeden tzen / ein viereckigen gespizten gelben wecken haltend ; hinter ober veldung aber / der länge nach in zwey gleiche theil abgetheilet / daß der hinter schwarz vortter gelb / in mitte hinauff die gestalt eines jünglings erscheint/ mit bloßem haubt/ krausen braunen haaren/ und angethanem leibrock / in zwey theil der länge nach abgetheilt / daß ein theil im schwarzen gelb / vortter schwarz / in seiner rechten hand übersich ein weiß vierecketen wecken haltend. Auf dem schild/ ein frey offener Adlicher thurniers-helm/ und darob einer goldfarben königlichen kron gezieret / zur lincken mit roth/ gelb/ schwarz und weiß/ rechter seiten aber/ mit blau/ gelb/ roth und schwarzer helindecken/ darauff erscheint zwischen zweyen in mitte überzwerch abgetheilten püffelhörnern / deren das hinter unter schwarz / vortter oder gelb/ ober hinter roth/ und vortter unter theil blau / abermahls ein weiß oder silberfarber weck / wie unten im schild. Alsdann solch Adlich wapen und kleimot/ in mitten diß unsers Kayf. brieffs gemahlet/ und mit farben eigen-

eigentlicher außgestrichen ist / und ihnen den Brotbecken / ihren ehelichen leibs-erben und deroselben erbens-erben / mann und weibspersonen / hinfüro ewiglich also zu führen und zu gebrauchen gegönnt und erlaubt. Erheben / würdigen und setzen sie in den stand und grad des Adels / adlen / gesellen und fügen sie zu der schaar / gesellschaft und gemeinschaft / unser und des H. Reichs auch anderer unserer Erbkönigreich / Fürstenthum und lande / recht adelgebohren / lehens / thurniers-genosß und Rittermäßigen Edelleuten / gönnen und erlauben ihnen solches also zu haben und zugebrauchen. Alles auß Kayf. Macht und vollkommenheit / wissentlich in krafft dieses brieffs / und meinen / setzen und wollen / daß nun hinfüro oft ernannte Johann Conrad / Johann Georg und Johann Brotbecken / gebrüder und vettern / ihre eheliche leibs-erben / und deroselben erbens-erben / mann und weibspersonen / für und für in ewig zeit recht gebohrne lehens / thurniers-genosß und Rittermäßige edelleut seyn / geheissen / und von männlichen an allen orten und enden / in allen und jeglichen handeln / geschäften und sachen / geistlichen und weltlichen also gehalten / geehrt / genannt / erkannt / geacht und geschriben werden / auch darzu all und jeglich gnad / ehr / würde / freyheit / vorthail / recht / gerechtigkeit / alt herkommen und gut gewohnheit / deren sich der adel von alters hero gebraucht / und hinfüro gebrauchen möchte / haben / mit beneficien auf Thumstifften / hohen und nidern Aemtern und lehen / geist- und weltlichen anzunehmen / zu empfangen / zu haben und zu tragen / mit andern unsern und des Heil. Reichs / auch unser erblichen Königreich / Fürstenthum und lande / recht gebornen lehens-thurniers-genosß / und Rittermäßigen Edelleuten / in allen und jeglich thurnier zu reiten / zu thurnieren / mit ihnen lehen und all ander gericht und recht zu befehlen / urtheil zu schöpfen und recht zu sprechen / auch der und aller anderer adelicher sachen / handlungen / und geschäften / inner und außserhalb gericht / theilhaftig / würdig / empfänglich und darzu tauglich / schicklich und gut seyn / und sich des alles zu samt obgeschriebenen Adelichen wapen und kleinot / in allen und jeden ehrlichen / redlichen / Adelichen / Ritterlichen sachen und geschäften / zu schimpff und zu ernst / in stürmen / streiten / kämpffen / thurnieren / gestechen / gefechten / Ritterspielen / feldzügen / pannieren / gezelten / auffschlag / insigeln / pettschaften / kleinoten / begräbnüssen / gemälden / und sonst an allen orten und enden / nach ihren ehren / notturfft / willen und wolgefallen gebrauchen sollen und mögen / als andere unsere und des H. Reichs / auch unserer Erbkönigreich / Fürstenthum und lande / recht adelgebohrnen / lehens / thurniers-genosß und Rittermäßige Edelleut / solches alles haben / sich dessen gebrauchen und genießen von recht oder gewohnheit.

Weiter thun und geben wir vorermelten Brotbecken / gebrüder und vettern / auch diese besondere Kayf. gnad und freyheit / also daß sie / ihre eheliche hauffrauen / ihre eheliche leibs-erben und deroselben erbens-erben und nachkommen / auch ihre diener / hauffgesind / lehemmann / leibeigene / hinderlassen / unterthanen und zugehörige / und alle diejenige / so ihnen zuversprechen stehen / desgleichen auch alle ihre haab und güter / ligend und fahrend / so sie jezo haben / oder inskünfftig mit rechtmäßigem titul überkommen / wo und an welchen enden die gelegen oder geseßen seynd / umb keinerley sachen / spruch oder anforderung willen / es treffe an ehr / leib / haab oder güter / weder für unser und des Heil. Reichs hoffgericht zu Rothweil / noch einig land Westphälisch oder ander frembde gericht / nicht für geheischen / geladen / noch daselbst beklagt / oder weder sie / ihr leib / haab und güter / gericht / gerecht / geurtheilet / procediret / geacht noch in andre weg verfahren werden sollen / in keinerley weise / sondern wer zu ihnen gemeiniglich oder ihr einem insonderheit / oder zu mehreren spruch / klag und forderung hätte / oder zu haben vermernte / oder gewinne / wer der oder warumb das wäre / niemand noch nichts außgenommen / daß alsdann der oder dieselben / das recht gegen ernannten Brotbecken / ihren ehewirtin / und ihrer allersits ehelichen leibs-erben / und nachkommen / wie obsteht / desgleichen gegen ihren haab und gütern / ligenden und fahrenden / ohne alles mittel / allein vor uns als Regierenden Röm. Kayfern / und Erzherzogen zu Oesterreich und unser nachkommen / oder vor unser und der selben unserer nachkommen / Hof oder Cammergerichten / und regierungen oder den

Obrißkeiten / darinnen sie zu einer jeden zeit mit ihrem heimwesen wohnen werden / und dann gegen ihren dienern / lehenmännern / eigen leuten / und deroselben hab und gütern / allein vor ihnen den Brotbecken oder ihren ehelichen leibserben / und derselben erbens-erben / an orten und enden da sie gerichtszwang haben / wo nicht in denen gerichten / darinnen sie gefessen und gehörig / und die güter gelegen / suchen / und sonst nindert anderst / wo dahin sie auch ein jeder richter / auch mehrgemelter Brotbecken oder ihrer erben und derselben erbens-erben und nachkommen / abfordern / zurecht weisen sollen / es wäre dann sach / daß den klägern auff ihr ansuchen / das recht an den berührten orten wissenschaftlich versagt / oder gefährlich verzogen würde / in welchem fall der oder dieselben alsdann das recht gegen ihnen suchen mögen / an den enden und gerichten / da ihnen das füglich ist / und sich solches gebühret.

Wo aber darüber mehrgedachte Brotbecken / Ihre ehliche haußfrauen / Ihrer allerseits eheliche leib-erben und derselben erbes-erben / Mann und Weibspersonen / ihre diener / lehenmann / eigenleute / hinderfassen und unterthanen durch jemandes / wer derselbig sein möchte oder würde / an einig unser und deß H. Reichs Hoffgericht zu Rotweil Land- oder Westfalisch oder in ander gericht / dann hierinnen begriffen ist / geheischen / geladen / daselbst beklagt / oder wider sie / ihre ehre / leib / haab oder güter gericht / geacht / geurtheilet oder procediret würde / in was schein oder wie das wäre / das alles und jedes soll ganz krafftloß / nichtig / unbindig und untauglich / und den zugeladenen / an ihre ehr / leib / haab und gütern / auch ihnen den Brotbecken / ihren haußfrauen und ehelichen leib-erben / und derselben erbens-erben / mann und weibspersonen / an dieser unser freyheit unvergriffen und unschädlich seyn / wie wir auch wo jezt gehörter massen dawider gehandelt und procedirt wird / jezt alsdann und dann als jezt / aus Röm. Kayserl. Macht vollkommenheit / ganz und gar auffheben / vernichten / cassiren und abthun / in krafft dieses brieffs. Doch die sachen und fäll / so in weyland unsers geliebten Herrn Vatters Kayf. Maximiliani deß Andern / erneuerten hoffgerichtsordnung zu Rotweil unter dem 5. titul deß 2. theils außtruckentlich begriffen seynd aufgenommen.

Ferner thun und geben wir ermelten Johann Conrad / Joh. Georgen und Johann Brotbecken gebrüder und vettern / so wol auch ihren ehelichen leib-erben und deroselben erbens-erben / aus Röm. Kayf. Königlicher und Landsfürstlicher Macht / vollkommenheit / wissenschaftlich in krafft dieses brieffs / diese besondere gnad und freyheit / also wo es sich Ihrer gelegenheit nach / über kurz oder lang zutrüge / daß sie sich im H. Reich / desselben oder auch andern unsern Erbkönigreich / Fürstenthumen und landen / in stätten / märckten / oder flecken niederthun / und mit haußhäßlicher wohnung und eigenen rauch darinnen bleiben würden oder wolten / daß sie alsdann so oft und wenn sie gelüst / mit samt ihren haußfrau / kindern / dienern und haußgesind / zugehörig und verwandten / so ihnen oder den ihrigen zuversprechen stehen / ihren pfenning zehren / und aller bürgerlichen / als nemlichen burgermeisters / Raths / gerichts und in gemein aller und jeglicher ämter *exempt*, auch sonst aller aufflag / als jährlicher burgersteuer / ungelts / wacht / gewerb vormundpfleg oder gerhabtschafften / losung und raiß durch sich selbst oder andere / auch andern dergleichen ämter beschwerung und auslagen / wie die nahmen haben können / oder mögen / auch wo sie selbst wohnen / einig stuben / zunfft / oder andere dergleichen gesellschaft / nach ihren gefällen anzunehmen und zugebrauchen / und wiederum so ihnen das geliebt und gelegen ist / ohne allen entgelt / außzusagen / und darauß zu ziehen. Es wäre dann sach / daß sie ligende güter in solchen stätten / märckten und flecken erkauffen / oder an sich bringen / die in die bürgerliche mitleidung gehören würden / davon sollen sie mit steuer und in andere weg / neben derselben burgerschafft / gebürliches mitleiden tragen / auch wegen solcher bürgerlicher güter / wo dieselben außsprüchig würden / an denselben orten recht nehmen und geben / aber sonst sollen sie von wegen derselben bürgerlichen güter / wider ihren willen burger zu werden / oder bürgerliche pflicht zuthun nicht schuldig seyn / sie sollen und mögen auch auß denselben stätten / märckten / flecken / so oft und wann sie verlust / mit allem deme so ihnen zugehört / an andere ort unbelästigt

lästigt und unbeschwert derselben obrigkeit ziehen / und für den etn und abzug gang keine steuer oder nachsteuer / weder von ihrem paarschaften ligend noch sonst von allen andern ihren fahrenden hab / gütern und zinsen / wie die genennt werden / und an welchen orten sie gelegen sein möchten / zu bezahlen / nicht schuldig seyn. Deßgleichen sollen und mögen sie auch ihrer gelegenheit nach / an ort und enden / von dannen sie gezogen / wiederum ziehen / und sich daselbst hinwieder thun / und alsdann die vor und nachberührten freyheiten und exemptionen nicht desto weniger ferner haben / und sich dero gebrauchen. Über diß thun und geben wir ermeldten Brotbecken / gebrüder und vettern / noch dazu diese besondere gnad und freyheit / also und dergestalt / daß sie / ihre ehrliche leibs-erben und derselben erbens-erben manns und weibspersonen / nun hinführo ewiglich in allen und jeglichen ihren besiglungen oder pertschaften / grossen und klein / ofnen und beschlossenen brieffen und schriefften / so von ihnen mit ihren anhangenden oder auffgetruckten insigeln und pertschaften bekräftiget / und was sachen oder wie das wäre / gegen uns und sonst jedermännlichen / was würden / stand oder wesens sie seynd / ein roth wachß gebrauchen / und damit ihrer nothdurfft und gelegenheit nach besigeln und pertschaften sollen und mögen.

Und damit viel gedachte Joh. Conrad / Joh. Georg und Joh. Brotbecken gebrüder und vettern / ihre ehrliche leibs-erben und derselben erbens-erben / bey obgeschriebenen unsern freyheiten auch sonst bey fried und ruhe umb so viel desto ruhiger und ohn angefochten verbleiben mögen / so haben wir sie samt ihren hauffrauen auch allen ihren erben und derselben erbens-erben / dienern / hauffgesind / unterthanen / zugehörigen und verwandten / samt allen denen / so ihnen jederzeit zuversprechen sehen / auch ihr aller haab und güter / die sie jezo haben oder künftig mit rechtmässigem titul überkommen / genießen und besitzen / so viel derer immer seyn / ligend und fahrend / nichts ausgenommen / wo und an welchem ort die gelegen sind / in unsern und des H. Reichs / auch unsers löbl. Hauses Oesterreich / besondere gnad / verspruch / schutz und schirm aufgenommen und empfangen / und ihnen darzu unser und des H. Reichs frey gestreckte sicherheit und geleit für gewalt zurecht gnädiglichen mitgetheilet und gegeben. Thun daß hiemit wesentlich / in krafft diß brieffs : also daß sie und die ihren / samt ihrer aller haab und güter wie obsteht / in unsern und des Reichs auch unsers Hauses Oesterreich besondere gnad / verspruch / schutz / schirm und geleit seyn / auch alle und jegliche gnad / freyheit / vorthail / recht / ehr / würde / gerechtigkeit und gut gewohnheit haben / sich dero freuen / gebrauchen und darauff allenthalben im H. Reich desselben zugethanen / auch unsern erblichen Königreich / Fürstenthumben und landen / ihrer nothdurfft und Gelegenheit nach / frey sicher / unverhindert wohnen / ein- und außziehen / handeln und wandeln / dazu in kriegsempörungen / und anderer zeiten / jedesmahls ihrer nothdurfft / gefallen / und gelegenheit nach / unsern und des H. Reichs Kayf. und Königl. Adler / deßgleichen unserer Erbkönigreich / Fürstenthum und landen wappen / an allen ihren wohnungen / haab und gütern zu einem freyen / sichern schutz und Salvaguardia mahlen / an oder auffschlagen und hernach wiederum abthun und wegnehmen lassen mögen und sollen / als andere so in unsern und des H. Reichs verspruch / schutz / schirm und geleit seyn / solches alles haben / sich dessen freuen / gebrauchen und genießen / von recht oder gewohnheit von allermännlichen ohnverhindert / doch sollen sie sonst einem jeden umb seinen spruch und forderung an gebührenden orten und enden / rechtens statt thun / und dem nicht vor seyn. Und gebieten darauff allen und jeden Churfürsten / Fürsten / geistlichen und weltlichen / Prälaten / Grafen / Freyherrn / Rittern / knechten / landmarschalcken / landhauptleuten / landvögten / hauptleuten / vicedominen / vögten / pflegern / verwesern / amtleuten / landrichtern / schultheissen / burgermeistern / richtern / rathen / kundiger der wapen / Ehrnholden / Persevantzen / bürgern / gemeinden / und sonst allen andern unsern und des Reichs / auch unser Erbkönigreich / Fürstenthum und landen / unterthanen / und getreuen / was würden / stands oder wesens die seyn / ernstlich und vestiglich mit diesem brieff / und wollen daß offternante Joh. Conrad / Joh. Georg und Johann Brotbecken gebrüder und vettern / ihre leibs-erben und derselben erbens-erben / mann und weibspersonen

nen für und für in ewigkeit / für unsere und des H. Reichs rechtgebohrne lehens/
thurniers- genosß und Rittermäßige Edelleut / in allen und jeglichen geistlichen
und weltlichen ständen/stifften und sachen/ wie vorstehet/annehmen/ halten/zulassen/
würdigen und ehren/ und an den oberzehlten unsern Kayf. gnaden/ begabungen/freyheiten/
privilegien/ ehren/ würden/vorthellen/ rechten/gerechtigkeiten/gewohnheiten/
gesellschaften/ gemeinschaften/ und erhebung in den stand und grad des adels / wie auch
obberührt verbessert adelich wapen und kleinot nicht hindern noch irren/ sondern
siederer aller und jeder in allen und jeglichen sachen und handlungen / inner und
außerhalb gerichtß ruhig und ohne irrung freuen/gebrauchen/geniessen und gänzlich
daben bleiben lassen/ und darwider nicht thun/nach solches jemandß andern zuthun
gestatten/in kein weiß/als lieb einem jeden seyn / unser und des Reichs schwere ungnad
und straff/ dazu ein böen nemlich funffzig marc lötligß goldß zu vermeiden/ die ein
jeder so oft er freventlich darwider thäte/ uns halb in unser und des Reichs cammer /
und den andern halben theil/ vielgedachten Brotbeckten/ihren Erben und nachkommen/so
hierüber beleidiget werden/unnachlässlich zu bezahlen verfallen seyn sollen/doch andern
die vielleicht das obgeschriebene Adelige wapen gleich führten / an ihren wapen und
rechten unvergreifflich und unschädlich. Mit urkund dieses brieffß besiegelt/
mit unserm Kayf. anhangenden Insigel. Geben in unser Statt Wien/den 25. Monats
Augusti/ nach Christi unserß lieben HErrn und seligmachers gnadenreichen geburt 1627.
unserer Reich/ des Römischen im 8. des Ungarischen im 10. und des Böhmischen im 11. Jahr.

Ferdinand.

Otto Rostig Trh.

Ad Mand. Sac. Cæs. Maj. proprium.

M. Arnoldin von Clarstein.

CAP. II. DE INSIGINIUM ORGINE.

1. Capitis argumentum.
2. De origine insignium difficultas.
3. An ex natura? Nota gentilitia.
4. An ante diluvium & mox post diluvium?
5. An ex Israeliticarum tribuum hieroglyphicis?
6. Quid in his desideretur?
7. Davidi tributus clypeus. Iudaica genti.
8. An ex heroicis temporibus? An ab Assyriis?
9. An ab Aegyptiis, Pictis, Caribus, Trojanis?
10. An à Grecis?
11. An à Romanis?
12. An ab antiquis heroibus?
13. An à bellis Christianorum adv. Mauros? an ab Italis, Longobardis?
14. An à Carolo M. vel Henrico aucupe?
15. Vel Friderico I.
16. Vel ex transmarinis expeditionibus?
17. Origo non simultanea.
18. Symbola hieroglyphica veterum populorum.
19. Non constanter servata.
20. Signa militaria Romanorum.
21. Βάμνυμα τῆς ἐρημώσεως. Matth. 24, 15.
22. Vexilla. flammula. Labarum.
23. Stendardum.
24. Scutis impressæ imagines. Veterum σεῖγματα varia.
25. Cohortum signa.
26. Romanorum mores.
27. Sigillorum imagines.
28. Nummorum.
29. Differentia veterum signorum & hodiernorum insignium.
30. Illa non familiarum nota.
31. Aliquando tamen ad posterum transmissa.
32. Plures differentia.
33. Sententia Menestrierii, Labourerii, Gelenii, Welferi.
34. Spelmanii assumpta.
35. Ex ultramarinis expeditionibus usus.
36. Menestrierii sententia ad Philippi Augusti regnum referentis insignia.
37. Modi acquirendi insignia. Inprimis Donatio. Successio.
38. Quæ in penam dentur?
39. Rationes insignium. Præmium virtutis & rei gestæ memoria.
40. Insignia ex spoliis victorum hostium.
41. Cum allusione ad certas circumstantias.
42. Memoria originis.
43. Exempla recentia. Corvinarum.
44. Ex officiis deducta.
45. Memoria eventuum vel casuum singularium.
46. Insignium figura ex iis quæ in provincia frequentia.

47. Ex religione assumpta.
48. Ex conjugiiis.
49. Ex paronomasia.
50. Concessio principum.
51. Exempla concessarum aquilarum.
52. Concessio figuræ affinis vel particulæ.
53. Testimonium subjectionis ex insignibus.
54. Poeta vetus de originibus figurarum.
55. Mutationes insignium.
56. Sylv. Petrasancta de origine imaginum tessera-
riarum. c. 4. An tessera gentilitiæ originem ha-
buerint ex veterum imaginibus? c. 5. An ori-
ginem habuerint ex Augusti regia & Roma-
nis castris? c. 6. De veteri usu colorum in ve-

stibus, præsertim domi s. in urbano cultu. c. 7.
De colorum usu in ludis Circensibus. e. 8. De
colorum usu in bellicis expeditionibus. c. 9. An
ex Circensium agmine discolori originem ha-
buerint tessera gentilitiæ? c. 10. Ex vestium or-
natu petita origo gentilium tesserarum c. 11.
Superatur difficultas, quæ videtur oriri posse
ex metalli usu in pictura tessera gentilitiæ. c. 12.
Confirmatur potius eadem sententia ex ipso usu
auri argenti que in apparatu rei tesserariæ. c. 13.
Adferuntur quedam adhuc verosimilia, quæ
svadent originem eandem gentilium tessera-
rum.

57. Agidii Gelenii sententia.

§. I

Duo hoc capite agenda nobis sunt, ut 1. in genere investigemus insignium origi-
nes, tum 2. qui modi acquirendi ea, ut & quæ certarum figurarum speciales
causæ & occasiones fuerint.

§. II. Insignium origo intricatissima est ob tot autorum sententias diversas: nec
parum ut intricatior esset, in causa fuit *commentum otiosum, aut veterum Heraldorum, aut*
quod forte magis arrideat Monachorum. Qui (ut Histriones & Pictores solent) antiquorum
cultus pro ætatis suæ ritu effingentes, clypeos item instructissimos cuique addiderunt. Spelm.
Aspil. p. 41. Unde illis insignia formarunt, qui de iis nunquam cogitavere. Hujus ge-
neris est, cum Salvatore insignia fingunt cruenta, cum panibus tribus calicem aureum
deferentia. apud eund. p. 35.

§. III. Aliqui ab ipsa natura putant ejus rei aliquid ostensum, quando ea certis
stirpibus certas notas impressit. Vid. *Limn. Jur Publ.* 6, 6, 8. De iis vero notis genethlia-
cis peculiari scripto egit Celeberr. *Theodorus Hæpingius* sub titulo *Meditatio Historica de*
notis naturalibus, genitivis & gentilitiis, quem tractatum dein totum majori operi de in-
signibus inseruit. Ad naturam provocat etiam Sylv. Petrasanct. Tess. gentil. cap. 3.
p. 14. *Sum ea fiducia, ut provocare primum ad naturam ipsam audeam: cui pudor erit, opinor,*
velle refragari. Quid enim? ab ea ipsa natura, nativam cuspidem in femore acceperunt tum ii,
qui orti sunt ex Thebarum conditoribus; tum alii qui erant apud Thebanos ex prosapia quorun-
dam Spartanorum. Neque in hac repræcludere tantum arti natura visa est: sed dum Seleuco
ejusque posteris adpinxit in cute anchoram, hac enim vero sententiam nostram, ne fluctuanti si-
milis maneat, egregie firmavit.

§. IV. *Segoin Trait. de l' Antiq. des armes* c. 1. p. 4. ex Favino putat, jam ante dilu-
vium fuisse in usu insignia: Sethitas gessisse signa fructuum, elementorum, plan-
tarum. Cainitas ex artibus, quas invenerant & exercebant. Ita & post diluvium dant
Japeto navem argenteam, Semoleonem. Hinc volunt monetam, quam Abraham
Hethæis solvit, notatam fuisse ovis figura, sic & annulum Judæ Thamaridatum, nec
non Pharaonis & Ahasveri annulos, quia eos suis notis insignitos fuisse, necessum sit,
allegant, ut & Siclorum imaginem, tum symbolicas Prophetarum visiones & locutio-
nes, conf. *Simb. Wap.* I. præf.

§. V. Alii imprimis Israelitarum Tribus in subsidium vocant, quibus benedictio-
nes Gen. 49. à Patre Jacobo datæ occasionem dederint certarum figurarum, quæ post-
ea in vexillis (nempe figuræ solidæ, non acu pictæ in linteis in usu erant. Spelm.) com-
paruere. Porro in symbolis illis, quas singulis tribubus (malunt alii tantum quatuor
principibus tribubus eas dare, Judæ, Rubeni, Ephraïmo, Dano; ut singula harum vexil-
la velut trium viralia essent: sane quatuor animalia, quæ videre Ezechiel 1, 10. & Joa-
nes Apocal. 4, 7. ad quatuor illarum tribuum hieroglyphica respicere videntur (affi-
gnant, non plane omnes idem produnt. Primogenito Rubeni aliqui adscribunt homi-
nis imaginem, alii fascias undulatas, vel radicem mandragoræ; Simeoni gladium vel sa-
gittam vel hastam; Levi librum apertum, aut arcam testimonii; Judæ leonem; Sebuloni
navem; Isaschari asinum; Dani serpentem, vel aquilam colubrum unguibus
complexam; Gad turmam militarem, vel vexillum, cui leo Judæ impressus, aut jacen-
tem leonem velleam; Afferi craterem aureum, aut hircum & super eum ramos
oleæ,

Capitis ar-
gumentum

De origine
insignium
difficultas.

An ex na-
tura? Notæ
gentilitiæ.

An ante di-
luvium &
mox post
diluvium?

An ex Israël;
liticarum
tribuum
hierogly-
phicis?

oleæ ; Naphthali cervum seu capreolum ; Ephraimo bovem, (quod Josephum vituli specie Apis aut Seraphis nomine coluissent) Manassi ramum viridem ; Beniamino lupum. conf. Rabbinos ad cap. 2. Num. tum *Hæping. Jur. insign. c. 2. §. 10. n. 994. 996. c. 7. §. 2. n. 49. Vpton. de milit. officio. l. 3. p. 103. Wap. IV. præf. n. 3. Sejoing. de L'antiq. des Armes c. 1. p. 7.* addit, fuisse etiam singulis tribubus suos colores juxta colores gemmarum, Judæ datum fuisse viridem, ob Smaragdum, Rubeni ob Sardium, rubeum, Ephraimo aureum ob Chrysolithum, Dani ex albo & puniceo ob Jaspidem.

Quid in his
desideretur ?

§. VI. Quæ in hac traditione vel commento desideret, audiamus ex *Ed. Bisæo NN. ad Vpton. p. 38. insignia eos gestasse certum est, sed qualia, inter omnes adhuc ambigitur. P. p. Si moti ultimo Iacobi vaticinio judicium tulerint, quare diversa Simeoni & Levi, eodem vaticinio conjunctis, insignia assignant? Bos Josepho tribuitur, ille tamen ibi ramus eo-que ad fontem fructifero assimilatur. Non inficias eo, Mosén, longo tempore interjecto, de eo loquentem dixisse, Gloriam ipsius parem esse armentorum primogenitura. Moses etiam (si Rabbino cuidam, quem edidit Gilb. Gaulminus) quicquam fidei adhibendum est, Iosephi corpus ad pollicitas terras secum deportaturus, ad ripas Nili accessit, ibique ineffabile nomen descriptum cum his vocibus, ascende bos, ascende, in flumen abjecit, nec mora, feretrum aquis innatat. Et Dan catulum leonis Moses appellat: atqui istum titulum Iacob antea Judæ tribuerat. Sit igitur Leo proprium insigne Judæ; non tamen ille prædabundus exhibebitur, sed potius recumbens aut dormiens, uti fecialibus nostris placuit, & ipse monstrat textus.*

Davidi tributus clypeus,

Judaicæ genti.

§. VII. Nescio an certiora sint, quæ aliis heroibus, quorum in V. T. virtus commendatur, attribui solent. Ita Davidem volunt nota leonis se insignivisse, seu quod generale signum tribus suum fecerit, seu quia leonem occiderit: eundem etiam secutos successores reges, hanc figuram non sigillis tantum sed & vexillis inseruisse. conf. *Hæping. de Jur. inf. c. 17. n. 476.* Toti vero Judaicæ genti hieroglyphicum dari candelabrum, didici ab optimo Præceptore D. Dannhauero Hodosoph. Ph. II. p. 107. (72.)

An ex heroicis temporibus?

§. VIII. Alii ad alias gentes originem referunt. Vid. *Limn. Jur. publ. 6. 6. 8. Hæping. Jur. insign. c. 3. n. 9. seqq. Spelman. aspilog. p. 33.* Ad Heroica universim tempora ascendere amat Sylv. Petras. Tefl. gentil. c. 3. p. 2. qui ita: *Sum in ea Iusti Lipsii sententia, ut credam, horum signorum initia ex heroicis temporibus omnino peti debere. Quod fiat perspicuum, incipio jam pervagari priscam omnem ætatem & vexilla explico, tum Nationum & urbium exterarum, tum Romanarum legionum, mox daturus etiam singularum familiarum, virorum illustrium atque Heroum insignia.* Aliqui nominatim ad Assyrios recurrunt: quorum nobiles non sine scepro flosculi vel animalis figuram impositam habente comparuerint.

An ab Assyriis?

An ab Ægyptiis?

§. IX. Nonnulli Ægyptiis hoc tribuunt, quorum reges & principes leonis, tauri aut draconis caput principatus insigne gestaverint. Hoc non displicet *Spelmano aspilog. p. 4.* cum ex *Diodor. Sic. Bibl. L. 1.* notat, Ægyptios cum ob confusionem sæpe à vicinis fuissent victi, dein excogitasse, ut signa cohortibus præferrentur, atque animalium, quæ nunc colunt, imagines Sauritiis, quod hastæ genus est, affixas ducibus gestandas commisisse. Unde victoria ordinis beneficio obtenta, animalibus illis veneratio. Credit etiam Israelita ab Ægyptiis, ut vituli cultum ita insignium suorum morem, petiisse. *Apud Ægyptios enim (ita ille) floruisse constat insignia juxta Diodori fidem, ab initio religionis: Hoc est ab Osiride, Græcis Dionysio & Baccho, Gentium antiquitatis periodo, annis plus minus ante exitum Israelis ab Ægypto 400.* Alii de Pictis cogitant, de Caribus alii, cum his Herodotus adscribat, quod docuerint scuta notis insignire. Non desunt quibus Trojani autores creduntur.

Pictis, Caribus, Trojanis?

An à Græcis?

§. X. Uti Græci variarum rerum fuere inventores, ita quidam insignia etiam illis adscribunt autoribus: vel quod jam Trojanis temporibus illis usi sint, vel quod in ludis Olympicis invenerint, cum in his singuli qui certabant, prout Deum aliquem patronum elegerant, ejus planetæ colorem assumerint, quo scuta pingerent: Sunt qui ad Alexandrum M. hunc honorem deferunt.

An à Romanis?

§. XI. Romanis quidam hunc honorem habent, quia devictorum hostium arma trophæi loco retulerint, aut duces præmii loco ob fortitudinem dona militaria & certas imagines militibus dederint. Non contemnenda in hanc rem sunt verba *Wolfg. Laz. Comm. Reip. Rom. L. 9. c. 13.* *Quemadmodum incitamenta virtutis Romanis in pace quædam domique fuerant: ita foris in bellis stimuli ad res præclare gerendas majores*

jores erant. Dona scilicet militaria, prudenti ratione primum excogitata, & deinceps cum Imperio ita inauēta, ut quot quisque stipendia fecisset; quot coronas & quales meruisset, quot armillas cristasque, quot torques, quales phaleras, hastas, pila, balthrum; hac omnia supra clypeum, & galeam apposita, in bellis gestari solita, cum pacis munia iterum foveret, domum regressus optimus quisque suspenderet; eaque ornamentorum, siue insignium loco, longa successione ad posteritatem transmitteret. Ut postquam inclinante Imperio, Marcomanni, Suevi, Boii, Franci, Gothi, Heruli, Romanarum legionum reliquiis, in limitibus Danubii & Rheni mixti accesserunt: quemadmodum linguam confusam fecerunt; ita populum etiam perfecērunt quendam, qui Romanorum, Teutonumque ritus, & mores conjunxerit. Ex quibus non in postremis arma gentilitia putandum est processisse, eaque hodie vulgo gentilitia lingua Wappæ, siue Cancellariorum vocabulo clenodia atque insignia vocantur. Quorum usum quondam Romana in Republica non minus atque hodie extitisse, mihi monumentorum sculptura veterum persuaserunt. Quem locum etiam suæ probandæ sententiæ producit Sylv. Petrasanct. Tess. gentil. c. 3. p. 15.

§. XII. Æg. Gelenius de magnit. Colon. Agripp. L. 2. p. 114. ad antiquos heroes refert. Quæ modo in clypeis geruntur gentilitia icones sunt vetustissimorum facinorum signa ab Heroum temporibus originem habentia: existimo enim Heroes uti auspiciato omnia agebant; & sacerdotes, augures aruspicesque rebus agendis adhibebant, ita habuisse ad præmia Caduceatores & feciales, eoque munere functum pro Alexandro Magno Aristotelem; pro Numa Pompilio, pictis togis incedentes Salios in pectore ornatos ancilibus, secretis quibusdam imperii pignoribus, sicut præliorum & fortitudinis idem initium sit, quod est characterum scutariorum, & par ætas, ut proinde cognata sit utrorumq; scientia, quam qui perfectè didicerunt, eis concessum est dignoscere & judicare, qui ex claro à seculis stemmate sint orti, qui novi h. mines, & uti dicitur, terra filii; nam tessera, ut sic loquar, grammatica inventa, ab heroibus prælia scientibus atque ab iisdem & eorum fecialibus, cum virtus & nobilitas pompam quaesierunt exculta ad artem, tot præcepta reperit, quot integro volumine possent conscribi, & vetustatem omnem legibus adstrictam non aliter atque linguas regulis adstrictas videmus plane ac nitide explicare.

§. XIII. Nonnulli apud Spelmannum de bellis Christianorum jam à tempore Juliani Apostatæ adversus Mauros susceptis cogitant, & originem insignium inde derivant: alii ab Italis, cum Italia ut reliqua Europa Vandalorum, Gothorum, Hungarorum, Saracenorum, Longobardorum, (his nominatim quidam inventionem affignant) armis æstualet, & partium patroni ac clientes factionum symbola introducerent.

§. XIV. Non ignobiles autores Germanis, in primis Carolo M. honorem huius inventi attribuunt. Huc illa Henrici Spelmanni aspilog. p. 34. retulero: In hoc opinionum dissidio, non videam, cur Germani originem rei cederent: refert enim Tacitus Domitiani Cæsaris ævo, eos lectissimis coloribus scuta sua distinxisse. Et qualem cunque id sententiam ineat, nusq; reperiri puto arma Germanorum antiquitate vincentia, saltem si Munstero fides. Sed quæ ex Munstero allegat, ne ipse quidem probare queo omnia. Sed P. p. 35. Quamobrem in genere fatendum erit, cultum hunc nostrum recentiores esse, qui nec ante Caroli M. ætatem viguisse animadvertitur. Dubitare ergo mihi videor aliquando, an Germanicum illum ritum scutorum distinguendorum, de quo Tacitus, vires accepisse censeam, vulgatumque tum demum fieri (propter populi dignitatem) cum imperium ad Germanos venerat. Vt cunque serres habet, mox à Caroli M. ævo invaluisse videtur inter populos & potiores nobiles per Germaniam, Italiam, Galliam, Hispaniam, præcipue bella cum Saracenos tractantes, mox per alias Europæ regiones. Confluentibus enim undecunque in communem hostem Christianorum copiis, ne insignis multitudo confusione premeretur, discernicula necessario adhibenda. Henrico Aucupi ut torneamentorum seu ludorum equestrium ita & insignium institutum alii transcribunt. vid. Wapenb. P. I. præfat. n. 10. Carolum M. & Henricum Aucupem conjungit Nobiliss. M. VVelfer. L. 4. Aug. Vindelici. illis verbis: Legum quæ hodie opinione ac certo jure insignia circumscribunt, antiquissima Carolum M. non prævertunt, à quo primum adumbratas, sub Henrico demum Aucupe & posteris perpolit as arbitror. Fortissimi Imperatores militarem virtutem, cui toto pectore incumbabant, hoc ornamento honestatam voluere: unde clypei & cassidis nata species, nomen quoque: nam vernaculis quibusq; linguis arma appellamus. Amilitibus ad reliqua postea hominum fluxere, tam effusè ut cum Europam omnem pervaserint, Asiam usque penetrarint. Vidimus ex Sinis parmulam ad-

An ab antiquis heroibus?

An a bellis Christianorum adv. Mauros? an ab Italis, Longobardis?

An a Carolo M. vel Henrico Aucupe?

vectam, in quatum alia, tum auro pictum scutum erat, panthera conspicuum: scuto incumbebat galea aperto biatu, cancellis fenestrato, laciniis seu vittis utrinque dependentibus tecta; supra galeam plumea crista surgebat, prorsus ad Eropæum morem. Sive quod credibilis, Sinas hæc ab Europæis nequaquam accepisse, quin iis idem quod nobis sua sponte in mentem venisse.

Vel Friderico I.

§. XV. Alii adhuc citeriorem usum faciunt. Certe apud Italos Iovius testatur, tempore duntaxat *Friderici I.* in usu fuisse insignia gentilitia Quod confirmari dicas, si intuearis Cardinalium & Pontificum insignia, quæ Onophrii Panvini epitomæ Pontificum adjecit *Iacobus Strada*. Hic enim ante seculum undecimum nulla invenit; ipso illo sæculo & sequenti vix aliis certa symbola dantur, quam quorum familia diutius floruerunt: ut dubium sit, an quæ deinceps gentilitia assumpta sunt, ex usu sequentium sæculorum huc anticipando transferre voluerit, num ipso illo tempore usurpata fuerint. Ne temere me suspicari dicas, rogo ut sæculum decimum tertium lustres. Fateor ibi plerisque Pontificibus sua esse arma, sed cum primum auctori de familia non constitit, scutum reperies vacuum, quod in Urbano IV. Innocentio V. Joanne XXI. Nicolao IV. Celestino V. & in principio sequentis Benedicto XI. & Nicolao V. observare licet. Idoneum hoc an fallor argumentum est, cæterorum etiam scuta non tam ex monumentis ipsis (cur enim, si sæculo id solenne fuit, duntaxat horum symbola illis inprimere coævi neglexere?) depicta, quam ex moderno usu familiis cognitis adscripta esse. Post illud tempus, cum non dubitem, consuetudinem insignium in Italia jam obtinuisse, unicum reperies *αὐτοβόλον* Clementem VIII. Ann. 1424. Sed qui nunquam Romæ sedit, atque ejus ut Antipapæ nomen ibi quæri nequit. Legō tamen apud *Campanil. dell' armi. c. I. p. 7.* quod in monumento Leonis III. qui Pontifex fuit 796. compareant rosæ, gentile ejus signum. Disputat equidem adv. hanc sententiam, quæ ab Henrici & Friderici I. temporibus insignia deducat, idem Italus *Philib. Campanile dell' armi. c. I.* & antiquitatem altiore de omnibus insignium generibus, officialibus, nationalibus, socialibus, personalibus & gentilitiis ostendere vult. Qui tamen rationes ponderant, reperient infirmiores.

Vel ex transformati-
onis expeditionibus?
Origo non
simultanea

§. XVI. *Transmarinis expeditiones* multi graves viri in subsidium vocant, & tum imprimis cepisse hoc institutum autumant.

§. XVII. Inter tam varias sententias verum invenire difficile admodum videtur: neque nos nobis arbitrium sumemus. Forte tamen plerasque aliquid ex vero sententias trahere, ex illo patebit, si observes, paulatim alia & alia inventa esse, & quæ uni usui adhibita erant, aliis dein adhiberi solita: donec tandem paulatim in eum modum res redacta est, quo nunc insignia sunt. Quo non nihil faciunt supra v. II. adducta Lazii verba.

Symbola
hieroglyphica
verorum
populorum.

§. XVIII. Haud dubie multum contulere ad hanc rem symbola hieroglyphica, quæ apud veteres nationibus vel populis plerisque fuisse leguntur. Ita (quæ pleraquæ exempla tabula sculpta ex Sylv. Petrasancta exhibet) usi traduntur *Græci* duabus coronis & trifida in medio trabe, *Athenienses* noctua vel bove, *Thebani* sphynge, *Rhodii* rosa, *Peloponesii* testudine, *limace*, *Corinthii* Pefago, vel Neptuno utrinque mari pallis pedibus assidente cum supervolante Pegaso, *Lacedæmonii* dracone iracundo ignivomo vel aquila, quæ draconem unguibus gerat vel litera A, *Argivi* mure vel bufone vel vulpe vel litera A, *Locrenses* cicada & supernè fidere, *Messenii* vulpe, *Arcades* Pane vel Luna (quia primi tempora ex lunæ motu observassent) *Aetoli* Hercule cornua tauri apprehendente, seu cornua revulsa tenente, *Persæ* aquila aurea vel solis effigie vel igne sacro, vel arcu & pharetra, *Macedones* clava Herculis inter duo cornua, *Thessali* equo, *Asiani* pusione ceto infidente, *Medi* 3. coronis vel fasciis duabus tessalatis instar muri lateritii, *Armeni* ariete coronato vel leone, *Chaldei* 3. flabellulis, vel vexillis, *Babilonii* columba, in quam desuisse vel defecisse Semiramidem credebant, vel 3. elephantis cum totidem quibus insisterent coronis, *Trojani* scropha, alii *Phryges* leone, *Smyrnenes* equo, *Scythæ* fulmine, (quia fulminis instar inanes) *Cappadoces* libra & septenis crucibus, *Syrii* trabis ternis, quarum summa utrinque, media inferne pinnata, ima absque pinnis, *Parthi* acinace cum brachio alato, quod in fulmen definit, *Hedui* scropha, *Viterbienses* Hercule (quem Desiderius R. Longobardorum in dato privilegio cum S. Laurentio mutari jussit) *Marcomanni* apro, *Cimbri* tauro (ob culturam) *Aegyptii* Api vel 3. serpentibus undosis cum novem foliis nymphae) *Petrasancta* vocat ternas boas sinuosas & reptiles, adjectaque

jectaque eis folia palustria, itidem totidem fascias cum interjectis flammulis secundis numero inæquali, Libyes tribus leporibus, Hebræi litera T. salutis. Ita Petr. La Sena Cleombrot, cap. 6. pag. 98. in gemma, quam Nicolaus Fabricius Peirescius Laur. Pignorio exhibuit, explicat duas aves, quæ hinc & illinc infanti (imagunculam enim naviculæ impositam de Mose interpretatur) venerabundæ adstant, quod Aegyptus est. Hinc (quis credet?) Osee II, 11. locus, & avolabunt q. avis de Aegypto, & q. Columba de terra Assyriorum. Vt enim columba Bâbylonem designabant, de qua re vide auctorem Pentacontarchi (Laur. Ramir.) cap. 44. Sic Aegyptiorum gentem τὰ ὄρνις, aves. Ita habet & ex Hebræo, & trepidabunt, s. & pavebunt, ut aves quæ sunt in Aegypto: eademque dicendi formula, quæ nunc per gallum & aquilam Francorum Germanorumque nationes exprimimus. Nec immerito Aegypti sceptrum harum avicularum caput velut regionis character exornabat: & in numis ejus imago atque insignis civitas Alexandria adjecta ave representabantur.

§. XIX. Ex his constare potest, non uni semper nationi unum placuisse emblemata, sed illa etiam alternata esse. Ita Aegyptus alias etiam crocodilo, serpente insignita fuit, præter eas imagines quas §. præced. expressimus. Porro de hisce gentilibus signis Henrici Spelmanni observatio digna est. Ita ille: aspilog. pag. 7. Hæc cum publica essent, vel à tutelari regionis numine (unde Minerva Trojanorum) vel ab animalici sacro (ita noctua Athenarum) à re quapiam aut loci propria (sic Aegyptus insignitur geminis ibidibus, quia utraque species apud eam tantummodo reperiatur) aut ceptis auspiciis, communive genio arridente deducebant; fore sic sibi secundus in præliis rati. Nam animalia singula singulis genis & cælorum virtutibus creditæ, persuasum habebant, coloresque, numeros & figuras omnes cuiusque superiorum (juxta Platonis & Magni Iamblichi sententiam) convenire.

§. XX. Non parum ad insignia contulisse etiam videntur signa militaria veterum. De quibus notat idem Henr. Spelmann. aspilog. p. 14. Romanos remissiores fuisse circa armorum insignia, quam Græci & Barbari, sed circa signa militaria accuratiores illis, ut religionem eis adhibere, festis diebus injungere & inter Deos venerari non dubitarint. Fuerunt autem prima signa Romanorum sub regibus fæni manipuli.

Pertica suspensos portabat longa manipulos. Ovid.

Deinceps fuere Consularia quinque. Demum sola aquila. Plin. Lib. 10. cap. 4. Romanis legionibus aquilam C. Marius in secundo consulatu suo proprie dicavit. Erat & antea prima cum quatuor aliis: lupi, minotauri, equi, apri, quæ singulos ordines anteibant. Paucis ante annis sola in aciem portari cepta erat: reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit. Imperatoria refert Vegetius Lib. 3. cap. 5. aquilas, dracones, vexilla, flammulas, tufas (ex Lipsii conjectura) pinnas. Aquilæ imagines & signa aurea erant, hastæ argenteæ. Manus militum erat loco veteris manipuli. Cæterum ab aquila aquiliferi: à dracone draconarii, qui dracones per singulas cohortes ad prælium præferunt. Aquilam autem teste Vegetio gestabat semper prima cohors: Sciendum est autem in una legione 10. cohortes esse debere, sed prima cohors reliquas & numero militum & dignitate præcedit. Hæc enim suscipit aquilam, quod præcipuum signum in Romano semper est exercitu, & totius legionis insigne, conf. Spelmann. 1. alleg.

§. XXI. Quod de religione signorum dixi, illustrare potest locum S. Ματθαίου Matthæi XXIV, 15. ubi Salvator vocat τὸ σημεῖον τῆς ἐρημώσεως signum excidii τῆς ἐρημώσεως. Hierosolymitani proximum, quod non aliud erat, quam ut ex parallelo S. Luca Matth. 24. XXI, 20. patet, exercitus Hierosolyma obsidens: idque ob signa militaria. Ita Grot. 15. Ego

Ego re considerata non dubito, ὅδ' ἀνύμα vocari signa Romanorum militaria, de quibus ita Tertullianus: Religio Romanorum tota castrensis signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Diis præponit, omnes illi imaginum suggestus insignes monilia crucium sunt. Signa ipsa crucis habuisse figuram, abunde à multis demonstratum est, affixi autem iis signis erant clupeis multi alter super alterum, unde suggestus dixit Tertullianus, ut suggestum coma Papinius: in iis clupeis erant imagines, id est προτομαί, ut Iosephus loquitur, Caesarum, eorum scilicet qui in Divos erant relati. Talia signa cum clupeis, videre est in nummis. Habet autem illud Tertullianus ex Iustino, qui ita dixerat, τὰ παρ' ἡμῶν ἀποθησκόντων ἀντοκρατόρων εἰκόνες ἐπὶ ταῖς τοῦ σχήματι ἀνατίθετε. Arrianus: τὰ σημεῖα τῆς ἐπιλέκτε στρατῆος αἰτοί, εἰκόνες βασιλέων. Apud Tacitum passim istarum insignis imaginum mentio. Propter eas imagines adorata signa, ut jam dicentem Tertullianum audivimus. Suetonius: Artabanus transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana, Caesarumque imagines adoravit. Ideo Tacito numina legionum & bellorum Dii vocantur. Eiusdem est illud: signa & aquilam amplexus religione sese tutabatur. Talia signa Titus conspicua in castris suis posuit, quasi templum templo Hierosolymitano contrarium. Nam & Tacitus alibi ita loquitur, fulgentibus aquilis signisque & simulacris Deum, in modum templi. Et ipse Iosephus ἀλώσεως III, cap. VIII, quas σημαίας dixerat, μοχτὰ ἱερὰ vocat. Ut & Herodianus libro IV. Ad talia signa οὐδὲ τὴν πόλιν posita, ut ad templum confugere, Iosepho Herodis procuratori suadet Alexandra, narrante historia scriptore Iosepho lib. XV. Ant. Hæc ipsa signa mox victor intulit templi ruinis, ubi milites etiam ἐθησαν ταῖς σημαίς, ut ipse Iosephus loquitur. Βδελύμας & igitur ἐρημώσεως aut ἐρημωτικά, ut habet Hebræa locutio, cur vocentur, obscurum non est: quia scilicet ἐρημίαν qua voce in τῆς ἀλώσεως historia sapissime Iosephus utitur) minabantur, non tantum cultui Iudaico (quod fecerat & illud εἶδον ab Antiocho allatum) sed & templo urbique.

Vexilla.

§. XXII. Præter hæc signa militaria fuere vexilla equitum (Græcis incognita, unde recentiores latina voce vocant βέλια) hoc est vela quadrata pericæ suspensa (unde Lips. de mil. Rom. 4. dial. 3. comparat templorum vexillis, quæ in lustrationibus & processibus circumferuntur) quæ singulæ centuriæ gestabant, ascripto numero centuriæ; aliquando animalia in illis picta. Fuit vero etiam vexillum non semper velum, sed aliquando solida imago vel tabula quadrata, aut Flammula (ob hoc non confundenda omnino cum vexillo) semper è panno vel serico. Memorat etiam Procopius in rebus Justiniani insigne, quod Romani *Bandum* vocent (unde forte *paner*, vel *fahnen*.) Sic & vexilli quadrati genus, quod jam in Consularibus apparet numis, sub pilis signorum loco ultimo appensum *labarum* dictum. Hoc vero Imperatorium fuit & grande, nomen Imperatoris habens inscriptum literis puniceis, ipsum olim candidi potius coloris. Hoc deinceps purpureum, sæpe auro intertextum gemmis lucidum, exuta aquila universo exercitui præfectum est. Constantinus M. in vexillum crucis convertit: unde signum unde & Christi nomen

Flammula.

Labarum.

vid. Cod. L. 2. Tit. de labarum s. laborum præpositis: inscriptum labaro & clypeis. Prudent. contra Symmach.

*Christus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum: clypeorum insignia Christus
Scripserat, ardebat summis crux addita cristis.*

Sic & crux ex auro solido prælata, & hinc grande & præcipuum cuiusque regni signum militare (*Standard royal*) deductum est. Hæc ex Henr. Spelmano aspilog. p. 18. 19. 20. 21.

Standardum.

§. XXIII. *Labari* nomen sæculorum lapsu cum altera *Standardi*, voce à Germanis ducta & stationarium s. rem stabilem significante, (iudicio Spelmanni Aspillog. p. 22.) commutatum est. Nam istud quoque tantum in regio exercitu de summa rerum confligente usurpabatur. Est autem (ut idem Spelmannus) malus eximia celsitudinis è carro quatuor rotis mobile erectus, cuius summitati vexillum regium, quod exercitui præest, figebatur. Credit autem ab Italis *carrocium* à carro dici, & ex Britone Armorico Philippi 2. illa de Standardo Othonis IV. in Philippum R. Fr. ducentis.

*Mox Otto imperii declarans signa, volensque
Iam quasi promeriti rem prælibare trophæi,
Standardum ædificat. miroque insignit honore.
Imperii ut fasces tanto illustrante paratu
Se dominatorem totius disputet orbis.*

Erigit

Erigit è carro palum paloq; draconem (h.e. vexillum ut explicat Spelm.)

Implicat ut possit procul hinc atque inde videri,

Hauriat & ventus cauda tumefactus & alis

Dentibus horrescens rictusque patentis hiatus.

Quem super aurata volucer Iovis imminet ala.

Tota superficies cuius nitet aurea, solis

Æmula, quo jactat plus se splendoris habere.

Addit vero Standardo etiam Anglo-Saxones usos esse.

§. XXIV. Nec scuta suis caruerunt imaginibus; quod inventum Caribus attribuit Herodotus: hocque factum putat Minois ætate, cui Cares, tum Leleges dicti, celeberrimi & ingeniosissimi, parebant. *Spelman. assil. p. 6.* inde ostendit, à Caribus ad Græcos devenisse, & per Asiam ad Indos usque morem sparsum. De Trojanis temporibus vix dubium esse potest. Cretensis refert Memnonem adduxisse copias Indorum ac Æthiopum vario genere insignium. De Agamemnonis scuto Homerus Iliad.

λ. v. 56.

Τῇ δ' ἐπὶ μὲν γοργὼ βλοσυρῶπις ἐτεφάνωτο

δαῖμόν δερκομένη· περὶ δὲ δαῖμόν τε φόβος τε.

In eo Gorgon terribili aspectu cincta erat

Horribiliter aspiciens: circumerat etiam terrorque timorque.

Idem Achilles, Hesiodus Hercules, Virgilius Aeneas describit scutum, & Turni Æn. 7.

At levem clypeum sublati cornibus Io

Auro insignibat, jam setis obsita, jam bo.

Argumentum ingens, & custos Virginis Argus,

Celataque amnem fundens pater Inachus urna.

Æschylus, Euripides, Pindarus & Statius eorum, qui Thebas obsedere, emblemata scutis impressa referunt, sed non uno modo. Tydeo Æschylus dat cælum stellatum, luna medium umbonem illustrante, Pindarus Amphiarao draconem, Statius Polynici sphyn-
ga, Capaneo hydram:

Squallet triplici ramosa corona

Hydra recens obitu: pars anguib; aspera vivis

argento celata micat.

De antiquis Gallis Diodor. Sic. L. 5. ὅπλοις δὲ χρῶνται, θυρεοῖς μὲν ἀνδρομήεσι, πεποικιλμένοις ἰδιο-
τρόπως, τινες δὲ καὶ ζώων χαλκῶν ἐξοχὰς ἑμόνον πρὸς κόσμον αἰτῶν καὶ πρὸς ἀσφάλειαν εὖ δεδημιουργη-
μέναις. Armis utuntur, scutis ad staturæ virilis modum, variegatis peculiariter, qui-
dam vero utebantur etiam animalium æneorum extantibus iconibus, non solum ad
decorem, verum etiam securitatem affabre effictis. Ob leonem ab Hercule gestatum
Campanile dell' armie. l. p. 5. putat fingi, quod leonina indutus fuerit: sed hoc quoq; veteri
mori non repugnat. Alias passim figuras scutorum notatas reperire licet: Ita Iphis lu-
nam, Osiris nunc sceptrum infessum vigili oculo, & præterea nunc aquilam, nunc so-
lem, Semiramis columbam, Cadmus, & percussor Lylandri, ut & Epaminondas dra-
conem, Theseus bovem vel noctuam, Adrastus serpentes uno annexu in spiras convo-
lutos, Amphiaras scutum album & puniceum, Parthenopaus sphyn-
gem, quæ in-
jurioso pede virum proterat, Eteocles militem in scala ad murum admota cum
lemmate, nec à Marte deficiat, Capaneus militem cum face, & lemmate, Combu-
ram urbem, Hercules leonem securi armatum, Aventinus Hercules filius Hydram,
Agamemnon velut iconem terroris caput leonis & tænias (paulo ante Gorgonem
dedit Homerus) Polydorus delfinum, Clearchus tyrannus Heracleæ aquilam auream,
Lycurgus gruem, Alcibiades Cupidinem, qui complectebatur fulmen, Alexander M. victoriam sedentem ac stabilem, aut equum, fortasse Bucephalum aut lu-
pum, Philippus pater bigas, Arius Rex Spartanus infessum ab aquila draconem, Pa-
lamedes tridentem, Cyparissus filius Cygni Ligurum regis olorem, Demosthenes epi-
graphem ἀγαθὴ τύχη, Eumenes aut Cererem aut Alexandrum, Hippomedon iconem
hominis & ad manus ac pedes ejus agmina viperarum, Neoptolemus Minervam,
Polynices iconem justitiæ vittatæ cum libra & stricto gladio, Antiochus leonem cum
caduceo, aut etiam triangulos 3. implexos, Seleucus taurum, Pyrrhus Epirota & post
eum Augustus Imperator Sphyn-
gem, Persus Medusæ caput colubris crinitum,
L. Papirius Cursor pegasum, Pompeius leonem ensiferum, Macenas ranam, Vespasianus

sianus Gorgona vel capricornum & mundi sphaeram, *Theodosius M.* vexillum inscriptum nomine salutis gestasse leguntur. Inde occasio strategemati Persarum (apud *Polyan.* L. 7.) cum in bello adversus Ægyptios scutis insculperentur figuræ taurorum, canum, felium, crocodilorum, quæ animalia his pro Diis culta. Unde factum ut hi adversus eos, in quorum scutis Deos suos venerabantur, pugnare recusarent, atque Persis victoriam relinquerent. Conf. late de figuris scutariis veterum *Haping. de Iur. inf.* c. 2. §. 10. n. 1009. seq.

Cohortum
signa.

§. XXV. Porro præter ea signa quæ personalia erant, legimus etiam centurias & cohortes in scutis habuisse signa, è quibus quisque suos contubernales dignosceret. ap. *Veget. de re milit.* 2, 18. Ita & Ducum nomina inscripta leguntur. De illo apud *Virgil.*

Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis aptemus.

Romano-
rum mo-
res.

§. XXVI. De Romanis illa *Spelmanni* huc transferre operæ pretium est. *Aspilog.* p. 29. Consularibus sæculis laborasse videtur heroicus ille cultus, cum à Romanis neglectus tum apud alias gentes dissuetior. Vigere tamen apud Græcos Barbarosque & ad posteros propagari, Romani novum imperium molientes nova militiæ disciplina (qua orbem subegerunt, *Vegetio* teste) usi sunt, spretoque fastu barbarico, virtuti penitus insudant, eamque omnibus nervis curant augendam. Non tam armorum picturis, quam erogatis muneribus militariis donisque imperatoris, coronis, torquibus, armillis hastis puris, phaleris & ejusmodi. &c. p. 30. Nobilitatem autem arguebant è majorum imaginibus, quas in atriis & gentilitiis funeribus per seriem edere (uti nos insignia) solebant; (ad ea vero publicâ concessione opus fuit: vid. *Cic. pro Rullo.* Qui beneficio vestro imagines familiae suae consecuti sunt) unde insignia nostra eorum vim & vicem obtinuisse *Budeus* multique alii contendunt. (Cum vero ille mos imaginum jam tempore *Plinii* exoleverit, *Campanile* credit, antiquitatem insignium hoc argumento demonstrari posse. Sed *Budei* mens non est, quod nullo interjecto spatio temporis successerint insignia imaginibus.) Hinc fit ut cum ad Romanorum gesta perveniatur, tacere solent historiae de armorum insignibus, crebra interim recordatione in rebus exterorum, donec omnia sub imperio coierunt. Observat deinceps, omnes propemodum icones clypeorum, quæ in nummis extant, ante principum aetatem fulmine insigniri, ac si id Romanum fuisset clypeo centrum. Inde legionibus sui clypei, imprimis post *Domitiani* & *Traiani* ævum, quorum alii hodiernum gestamen ita exprimunt, ac si è fecialium nostrorum scriniis prodissent.

Sigillorum
imagines.

§. XXVII. Nec omnino silentio prætereunda sunt sigilla veterum, quæ cum figuras certas retulerint, potuere aliquam occasionem posterorum insignibus præbere. *Macenatis* rana ex *Plin.* 37, 1. nota est. *Plinius Cæcilius Secundus* quadriga in sigillo utebatur. De *Galba* *Dio* L. 5. non obsignasse sua imagine, quemadmodum alii imperatores consueverint, literas, sed canem è navis prora prospectantem, signum à majoribus suis delatum ad se, usurpasse. Sed illa tamen sæpe non alia constabant figura, quam signantis effigie, aut alterius viri, vel Dei, quem veneratione prosequebatur obsignans. Successere dein *monogrammata*: antequam utraque locum insignibus facerent. Vid. *Menestr.* L'art du blas. justif. c. 9. p. 211. Ingulfus Saxo apud *Spelmann.* *aspilog.* p. 3. sigillorum usum in Britannia à Normannis asserit introductum, quod de communi consuetudine interpretatur: sunt enim aliquorum optimatum, illo teste, antiquiora. Conf. *Haping. de Iur. inf.* c. 10. §. 1. n. 143.

Nummo-
rum.

§. XXVIII. Imprimebantur etiam nonnunquam *monetis* & *numis* figuræ, imprimis quæ genti fuere propriæ: Ita Athenienses noctua signabant monetam. Nec tamen id perpetuum. *Servius Rex* apud Romanos primus signavit monetam, sed icone bovis. Deinde reges suas imagines imprimere solebant, inde nomina *Daricorum*, *Philippicorum*, &c.

Differentia
veterum
signorum
& hodie-
norum in-
signium.

§. XXIX. Quamvis vero ex his abunde constet, in prima jam antiquitate varia signa tum publica tum privata in usu fuisse, non una tamen ratione illa à modernis insignibus differunt. Idem homo mutabat etiam scuto inscriptam figuram, & cum nunc illa placuisset, nihil prohibebat quin ex alia causa aliam assumeret. Inde cum *Proteum* Regem Ægypti in varias figuras se transformasse fabulæ narrant, causa non improbabilis allegatur, quia insignia frequenter mutabat. *Osiris* quod diximus modo aquila, modo Sole utebatur. Ita conciliari crediderim, cum aliquan-

aliquando diversa de ejusdem viri scuto produnt autores, nam diversis figuris unus delectari potuit. Exempla habuimus: *Agamemnon* apud *Homerum* usus *Gorgonis* capite, *Pausanias* tribuit leonem. *Vlyssi* modo *Typhaum*, modo *delfinum* assignant. Ita diversa de 7. heroibus in *Thebano bello* *Eteoclem* oppugnantibus *Æschylus*, *Euripides*, *Pindarus*, *Pausanias*, *Statius*. *Quintilianus* 6, 11. *Mariano* scuto inscribit imaginem *Galli*, alii ob *Cimbros* victos boves iugo junctos. Sic & ab antiquis *Alexandro* modo leonis, modo victoriae, aliquando arietis, lupi, bucephali emblemata tribuuntur. Ita & alio sigillo ad *Persas*, alio ad *Europæos* usus est (vid. *Hæping. de tur. insign. c. 5. n. 25.*) *Augustus Cæsar* in sigillo initio *Sphingis*, dein *Alexandri* effigie, demum propria usus est, vid. *Sveton. in vit. c. 50.* Vicissim eodem symbolo diversos uti non prohibebatur. *Dracone* utebatur *Spartiarum* gens *Thebis*, quod & insigne fuit *Capanei*, *Mene-lai*, ejus qui *Lylandrum* occidit.

§. XXX. Hoc ipsum argumento est, quod ob alias potius causas (vide *Limn. Illa non familiarum notæ.* *Jur. publ. 6, 6, 50. seq.*) quam ob familias denotandas usurpata sunt illa signa, quod agnoscit *Spelman. aspilog. p. 50.* Itaque nec hæreditaria fuerunt, nec à posteris nisi rarius, & tantum si ex notabili causa majores assumerant, usurpata. Inde apud *Diod.* Sic. bibl. L. I. *Osiridis* filiis *Anubi* canis (unde figmentum, caninum habuisse caput) *Macedoni* lupus, atque ita differentia à patre & inter se emblemata dantur. *Mene-str. L'art du blas. justif. c. 13. p. 319.* Id tamen rectius ex mente *Diodori*, qui dicit *τοὺ μὲν ἀνδρῶν περιβόλαι πυνυρῶν, τοὺ δὲ μακρὴν οὐα λυκῆν προτομῶν*, quod refert ad exuviarum gestamen *Diodorus*.

§. XXXI. Sunt tamen etiam exempla signorum ad posteros transmissorum Aliquando tamen ad posteros transmissa. apud *Spelman. aspilog. p. 10. 11.* *Chryxi* apud *Sil. L. 4.* qui *B. enni* proavi capitolium obfidentis historiam retinuerit, *Corvino*rum,

Phæbea sedet quævis casside fulva

Ostentans ales proavita insignia pugna Sil. L. 5.

Epaminonda, cujus tumulo draconis imagine insigne scutum impositum, quia forte ex eo genere, qui *Sparti* appellantur: quæ *Thebis* antiquissima cognatio, & draco gentile insigne. Inde etiam apud *Virgil. 7. Æn. de Aventino Herculis filio.*

Clypeoque insigne paternum

Centum angues cinctamque gerit serpentibus hydram.

Quod post plura sæcula *Teroni* templi *Herculis* custodi bello *Punico* tribuit *Silius L. 2.* Ita apud *Stat.*

Tauroque insignis avito.

Ap. *Ovid. de Theseo L. 7. Metamorph.*

Cum pater in capulo gladii cognovit eburnosigna sui generis. Ita & *Gelen. de Colon. Agr. magn. c. 2. f. 2. p. 134.* *Hæreditarium* fuisse certarum tesserarum usum æque ac nomen & cognominum exemplis ostenditur, ita *Scipionum* insigne rosam fuisse tradunt, & domitorem *Carthagini* jussisse octava legionis milites secum in triumpho *Romam* intrare rosas insignitos. *Frontinus* autor est, neque manus militum unquam alias hilarius aut innocentius rubuisse. *Gordius* ex agricolæ rex *Phrygiæ* pro suo & familiae insigni aratri tesseram gessit. *Vetus signum* pro sapientia imperatoris *Galbæ* fuit catellus in prora navis, *Seleucus* rex ejusq. posterius anchoram hæreditarium signum cuti & clypeis impresserunt: *Pythonis Nisibeni* progenies securim, *Temas Thebarum* conditoris familia hastam gessit. His *Sylv. Petrasanct. Tess. gentil. c. 3. p. 12.* illa addit exempla, *Assamoneis* fuisse nomen regis æterni ac *Dei* exercituum, inscriptis literis vexillo מלך, *Carthaginiensibus* ducibus piscem ac superne coronam, *Epiri* regibus bicipitem aquilam, *Indis* regibus tria cymbala ænea, quæ ideo fortassis tribuuntur *Alexandro Indorum* domitori, *Mannia insula* regibus ternas humanas tibias inflexo poplite, ocreisque & calcaribus munitas, *Persarum* regibus aut aquilam auream aut caput aprugni sagittamque infixam ori ejus, *Phocensium* ducibus aquilam in tripode, *Phrygiæ* regibus suem.

Huc aliquo modo spectat locus *Sveton. de Caligula: Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit, Torquato torquem, Cincinnato crinem.* Ad quæ verba *Sylv. Petrasanct. c. 3. p. 15.* nisi hæc existimentur signa gentilitia, quæ non sunt unius viri vel ætatis, sed generis & successionis: quamam illa demum erant? Quia vero torques & cincinni, statua vel imagines non erant; quis vel tenuiter eruditus ita id interpretetur, quod *Svetonius* diceret, nobili cuique ademit veterum imagines. Forte tamen his exemplis non aliud conficitur, quam quod aliqua quæ celebriora fuerint majorum symbola ad posteros manserint.

§. XXXII.

stianus Gorgona vel capricornum & mundi sphaeram, *Theodosius M.* vexillum inscriptum nomine salutis gestasse leguntur. Inde occasio strategemati Persarum (apud *Polyæn. L. 7.*) cum in bello adversus Ægyptios scutis insculperentur figura taurorum, canum, felium, crocodilorum, quæ animalia his pro Diis culta. Unde factum ut hi adversus eos, in quorum scutis Deos suos venerabantur, pugnare recusarent, atque Persis victoriam relinquerent. Conf. late de figuris scutariis veterum *Hæping. de Iur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009. seq.*

Cohortum
signa.

§. XXV. Porro præter ea signa quæ personalia erant, legimus etiam centurias & cohortes in scutis habuisse signa, è quibus quisque suos contubernales dignosceret. ap. *Veget. de re milit. 2, 18.* Ita & Ducum nomina inscripta leguntur. De illo apud *Virgil.*

Mutemus clypeos, Danaumque insignia nobis aptemus.

Romano-
rum mo-
res.

§. XXVI. De Romanis illa *Spelmanni* huc transferre operæ pretium est. *Aspillog. p. 29.* Consularibus sæculis laborasse videtur heroicus ille cultus, cum à Romanis neglectus tum apud alias gentes dissvetior. Vigere tamen apud Græcos Barbarosque & ad posteros propagari. Romani novum imperium molientes novam militiæ disciplinam (qua orbem subegerunt, *Vegetio* teste) usi sunt, spretoque fastu barbarico, virtuti penitus insudant, eamque omnibus nervis curant augendam. Non tam armorum picturis, quam erogatis muneribus militariis donisque imperatoris, coronis, torquibus, armillis hastis puris, phaleris & ejusmodi. & c. p. 30. Nobilitatem autem arguebant è majorum imaginibus, quas in atriis & gentilitiis funeribus per seriem edere (uti nos insignia) solebant; (ad ea vero publicâ concessione opus fuit: vid. *Cic. pro Rullo.* Qui beneficio vestro imagines familiae suae consecuti sunt) unde insignia nostraeorum vim & vicem obtinuisse *Budæus* multique alii contendunt. (Cum vero ille mos imaginum jam tempore *Plinii* exoleverit, *Campanile* credit, antiquitatem insignium hoc argumento demonstrari posse. Sed *Budæi* mens non est, quod nullo interjecto spatio temporis successerint insignia imaginibus.) Hinc fit ut cum ad Romanorum gesta perveniatur, tacere solent historiae de armorum insignibus, crebra interim recordatione in rebus exterorum, donec omnia sub imperio coierunt. Observat deinceps, omnes propemodum icones clypeorum, quæ in nummis extant, ante principum ætatem fulmine insigniri, ac si id Romanum fuisset clypeo centrum. Inde legionibus sui clypei, imprimis post *Domitiani* & *Trajani* ævum, quorum alii hodiernum gestamen ita exprimunt, ac si è fecialium nostrorum scriniis prodissent.

Sigillorum
imagines.

§. XXVII. Nec omnino silentio prætereunda sunt sigilla veterum, quæ cum figuras certas retulerint, potuere aliquam occasionem posterorum insignibus præbere. *Macenatis* rana ex *Plin. 37, 1.* nota est. *Plinius Cæcilius Secundus* quadriga in sigillo utebatur. De *Galba* *Dio L. 5.* non obsignasse sua imagine, quemadmodum alii imperatores consueverint, literas, sed canem è navis prora prospectantem, signum à majoribus suis delatum ad se, usurpasse. Sed illa tamen sæpe non alia constabant figura, quam signantis effigie, aut alterius viri, vel Dei, quem veneratione prosequebatur obsignans. Succedere dein monogrammata: antequam utraque locum insignibus facerent. Vid. *Menestr. L'art du blas. justif. c. 9. p. 211.* Ingulfus Saxo apud *Spelmann. aspilog. p. 3.* sigillorum usum in Britannia à Normannis asserit introductum, quod de communi consuetudine interpretatur: sunt enim aliquorum optimatum, illo teste, antiquiora. Conf. *Hæping. de Iur. insign. c. 10. §. 1. n. 143.*

Nummo-
rum.

§. XXVIII. Imprimebantur etiam nonnunquam monetis & numis figura, imprimis quæ genti fuere propria: Ita Athenienses noctua signabant monetam. Nec tamen id perpetuum. *Servius Rex* apud Romanos primus signavit monetam, sed icone bovis. Dem reges suas imagines imprimere solebant, inde nomina *Daricorum*, *Philippicorum*, & c.

Differentia
veterum
signorum
& hodie-
norum in-
signium.

§. XXIX. Quamvis vero ex his abunde constet, in prima jam antiquitate varia signa tum publica tum privata in usu fuisse, non una tamen ratione illa à modernis insignibus differunt. Idem homo mutabat etiam scuto inscriptam figuram, & cum nunc illa placuisset, nihil prohibebat quin ex alia causa aliam assumeret. Inde cum *Proteum* Regem Ægypti in varias figuras se transformasse fabulae narrant, causa non improbabilis allegatur, quia insignia frequenter mutabat. *Osiris* quod diximus modo aquila, modo Sole utebatur. Ita conciliari crediderim, cum aliquan-

paret. Normanni enim ipsi legionario illo cultu à Romanis ducto & per orbem transeunte post adventum in Gallias fruebantur. &c. Dein. p. 28. Demum legionaria ista distinctio ad particulares cepit transire. Duces, tribunos, centuriones, nobiles (cupientes invicem internosci) uti eo ævi ipsa etiam cognomina. Cognomina enim apud Francos coetaneam habuisse censeo genituram cum armorum insignibus. Neutra fuisse in usu apud Germanos, Francos, Anglos, Danos paulo ante Anglo-Normannicas ætates. Mox utraque fieri personalia. Utraque tandem gentilitia: Cognomina vero citius paulo quam insignia. Tum ex Tilio adducit Francorum nobiles sub exitum Carolinorum, qui fuit 987. cognomina sibi adscivisse, plebrosque ab illustrioribus suis feudis: rusticos & servos à ministeriis & villis quas habitabant. Sed nec feuda ante hanc ætatem hereditaria. Nemo ergo credat, signacula clypeorum hereditaria tum fuisse, cum neque cognomina, neque feuda, neque dignitates id juris obtinuissent. Pergit. p. 29. Ajo igitur insignia tum fuisse personalia & mutabilia ad placitum deferentis, uti heroum illa antiqua, vel ut hodie solent in hastiludiis emblemata. Quod exemplo è Malmesburiensi petito probat. De Anglis suis p. 40. Nostrates, postquam in Angliam penetrasset Wilhelmus I. hunc armorum cultum à Normannis videntur accepisse. Nec confestim vulgaris evasit, quod soli potiebantur, qui in acie consisterent, aliis quantacumque nobilitatis nihil prius insignium expetentibus. Hinc multis nec ignobilibus familiis sua defuere insignia, etiam usque Henrici VI. ætatem. p. 43. Clypeos insignitos accepisse non videntur ante Richardi I. ævum. Quin & ipsa familiarum cognomina à Normannis sunt nostratibus inchoata: prioribus Græcorum more simplici appellatione contentis. P. 48. memorat deinceps è majorum nobilium scutis in minorem transivisse decorem armorum. Inprimis ut Proceres clientibus suis aliquid concederent ex suis insignibus. Iterum p. 51. ita comparat vetera & nova moderna insignia, tum propter rei similitudinem, tum propter instituti finem & rationem, cum prioribus illis ita videntur conjuncta, ut vel eadem prorsus, plus quam olim absoluta, vel ex iisdem, tanquam prolem posthumam, suscitata dixeris. Præcipuum enim discrimen in perfectione situm est, adeo ut ab antiquis inveniri, à posteris videantur restaurari perficique, ut artes omnes. conf. supra num. 14.

§. XXXV. Addendum his, quod expeditiones ultramarine multum contulerint ad ulteriorem culturam. Ita P. Pithæus de Camp. Comit. Valde est verosimile ultramarinas expeditiones nobis attulisse magnam partem armorum & symbolorum; illorum saltem usum reddiderunt magis communem & religiosius observatum quam ante fuisset. Ita & Henricus d' Outreman in histor. Valencian. P. 2. c. 3. Il est certain, qu'en ce temps là (loquitur de temporibus Caroli M.) les Princes & les Seigneurs ne portoient point d'armes certaines & assurées pour leurs posterité, beaucoup moins les villes. On trouvera difficilement lettres d'aucun Prince ou Seigneur avant l'an mille, qui soient seellés d'un sceau armoyé, car ils se contentoient de signer, c'est à dire d'y apposer leurs noms en chiffre, avec certaines entrelatures de lettres l'une dans l'autre: & bien qu'en tournois & batailles ils se servissent de quelques figures dans leurs escus, si est ce que pour la pluspart ils les changerent à leurs plaisir. Certum est, hoc tempore Principes & optimates non certa vel quæ ad posteritatem transmitterent insignia habuisse, multo minus civitates. Difficulus reperientur ullius Principis vel Dynastæ literæ anno millesimo anteriores, cum sigillo insignia deferente; sufficiebat enim illis ut signarent, hoc est nomina certo caractere & literis variè implexis exprimerent. Et quamvis in ludis equestribus & præliis usi sint figuris in clypeis, plebrique tamen suo arbitrio eas mutare solebant. Addit dein, hoc post Bullioneam expeditionem factum, & esse hanc plerorumque Virorum Doctorum sententiam. Ita & ex Cl. Faucheto istud allegari vidi: Il ne me souvient d'avoir veu une marque de fleur de lis precedente Pepin, mais depuis Louis le Gros (au temps duquel il semble, que les armoiries commencent à estre hereditaires) elles furent plus assurées aux familles, & commencerent de passer aux maisons de pere en fils. Non recordor vidisse lili insignante Pepinum, sed post Ludovicum Crassum (cujus tempore videntur insignia cepisse esse hereditaria) huc illa Dav. Bloncertiora facta sunt, & ceperunt in familiis ad posteros transmitti. Huc illa Dav. Bloncelli, viri si quisquam alius fuit historiarum peritissimi: Is vero assert. Geneal. Franc. T. 1. 66. 2. Ante annum 1146. quo cruce cum Conrado III. signatus est Ludovicus VI. sive liliatus fuisse. Quot alia insignis scuti nullus in regia familia usus fuisse videtur. & inprimis T. 2. p. 163. Quot usque nunc asservantur, chartarum ante annos 600. scriptarum archetypa, vel solo autovri monogrammate consignata reperies, vel si qua bulla addita sit, in ea scutum nullum sed

Ex ultramarinis expeditionibus usus.

Plures dif-
ferentiae.

§. XXXII. Potissima fere differentiae ratio est, quod imaginariae illae figurae, quae nunc honorabiles vocantur & arti propriae habentur, plane è majorum scutis exulant, cum hæc tantum rebus naturalibus vel artificialibus insignirentur: imo hæc certa configuratione, situ, colorum vel arearum distinctione non effigiata fuerunt, sed pro sculpsentis pingentisve arbitrio. Unde aliquando tota historia in scutis representata leguntur, aut ad minimum in eodem clypeo plures figurae, quae pingendi ratio cum emblematicis quam nostris insignibus rectius convenit. Vidimus §. 24. ex Homero scutum Agamemnonis. In scuto *Achillis* Vulcanus præter siderum varietatem descriptam etiam pacis bellicae artes omnes & officia expressebat. Quidam ex *Mutii Scaevola* posteris ejus historiam in scuto gestabat apud Sil. 8. v. 386. & 17. v. 401. *Scipio Africanus* patris patruisque prælia. Ita & veteres scutis inscriptiones addebant, quod cum ratione insignium nobis usitata minus convenit. vid. *Limn. Jur. publ.* 6, 6. 48. Engolismensis monachus & Aimoinus ad ann. 799. citante Spelm. p. 26. refert victorum ducum Britannorum scuta Regi Carolo allata, inscriptis singulorum nominibus. Conf. *Limn.* 6, 6. 54. 55. Hapting. de Jur. inf. c. 11. n. 3.

Sententiae
Meneſtrie-
rii, Labou-
rierii, Gele-
nii, Wel-
ſeri.

§. XXXIII. Ita de hoc argumento præclari viri sentiunt. *Meneſtr. method. ab- breg.* p. 19. Les figures des anciens boucliers & des enseignes militaires des Grecs & des Romains estoient de simples devises, qui n'ont jamais servi de marque de noblesse parmy eux, comme sont les nôtres. On peut neantmoins dire, qu'elles ont servi de modelle à nos blasons, comme les Hieroglyphes des Egyptiens ont esté les premiers modeles des devises H.e. *Figurae veterum clypeorum & signa militaria Græcorum & Romanorum simplices fuerunt tesserae, neque unquam fuerunt insignia nobilitatis inter eos velut nostra. Potest tamen dici, quod proplasmata fuerint nostrorum insignium, sicuti hieroglyphica Aegyptiorum primi fuerunt symbolorum typi.*

Le Labour. orig. des arm. n. 3. p. 3. Ces heros toutesfois ne s'affujettissoient pas des couleurs certaines & fixes à eux ou à leurs successeurs, & ne sçavoient que c'estoient de cent & cent pieces honorables receues par nos anciens preux. Heroes hi tamen se non adstringebant certis coloribus, qui ipsis & successoribus servarentur, nec noverant tot honorabiles tesseras, à vetustis nostris fortibus receptas. *Ægid. Gelen. de Magn. Col. Agr. L. 2. f. 1 p. 130. Per multi arma primum à Francorum Gothorumque temporibus aut serius repetunt. Sed demum vulgatiorem tum incepisse insignium scientiam & usum, aut ab istorum tempore majorem ad nos memoriam notitiamque potuisse dimanare, nihilominus oportebit quoque concedere, in effigendis digmatibus talium autores, quocumque tandem ceperunt tempore, respexisse ad longissima stirpium principia, & majorum suorum prima vetustissimaque facinora repetenda & exprimenda in scutis, sicuti olim accersebant quam remotissime familiarum originem. Ex nostris Illustris M. VVelsch. L. 4. rer. August. Vindel. de differentia veterum & recentium signorum itidem præclara. Quoniam ut nunc usus habet, insignia non tam rebus, quam certis coloribus constant, quibus & clypeorum area, & symbolorum imagines distingui solent, videtur ejus rei initium à Romanorum ævo & moribus neutiquam petendum. Quamvis enim Romani & omnis ante eos antiquitas symbolis & insignibus uti consueverunt, hæc tamen ad unum aliquod idem præscriptum cum nostri ævi insignibus non exigenda sunt; falluntur admodum qui exigunt, & res, quas ex eodem fonte natura parentis instinctu hausas fatemur, sed alio atque alio ritu, prout temporum ferebant consuetudines, constitutas fuisse videmus, imperite confundunt &c.*

Spelmanni
assumta.

§. XXXIV. Cum non tantam diversas variorum de origine insignium sententias, sed & viderimus, quae ex antiquitate imitari potuerint, qui introduxere usum modernum, quae tandem ex sententiis eligenda sit, quæri potest. Malim vero aliis decisionem hanc relinquere, quam aliquid ipse definire. Si vero quid dicendum sit, ex quo lector ipse judicium formet, aliorum potius quam meis verbis dicam. Ita *Henr. Spelmann. Aspilog.* p. 25. Viso libro de notitiis Imperiorum nos cum *Steuvechio*, *Pierio*, *Pancirolo*, *Lipſio*, doctissimis viris à Romanis insignibus propagari censemus. Non simul, non semel: authore incerto etiam & ævo. At Romana illa insignia legionum fuisse palam est, & gregaria multitudinis, non privati alicujus hominis aut familiae. Nec in iis quid heraldicorum characterum (qui Gallis fesses, bandes, cheverons appellantur) nec hodierna colorum observatio, nec arearum distributio. Ingenue igitur fatendum erit, hunc nostrum cultum, licet à priori deductum, à posterioribus ita auctum, mutatum, ornatum absolutumque fuisse, ut novus quodammodo videatur, quod quidem ante Normannicas irruptiones in Galliam fieri non apparet.

prole *Hemmingo Gadd*, Episcopo Lincopensi, concessit Sturiorum tria folia nymphaea, sed in scuti per medium secti parte inferiori. *Mathildis Luciorum* familiae heres *Percios*, quod Henrico Percio Comiti Northumbriae nupsisset, instituit heredes, ut tamen tres lucios in area rubra jungant Percio leoni azurio quarteriatim, apud Ed. Bisse. NN. ad Upton. p. 42. Conf. exemplum *Waldpurgensium* dapiferorum, qui à Svevia ultimo Duce insignia acceperunt, cum morituro fidus parastata affutisset ex illis aliquis. Infr. Parte 2. Special. Recentius exemplum est, cum ex pacto matrimoniali, neptem Cardinalis *Iulii Mazarinii Hortensiam Manciniam* ducens *Armandus Carolus* fam. de la Porte de la Meilleraye cum Mazarinio nomine etiam scutum gentile (quod est caeruleum securim consulari argenteam in imo spiculatam, fascibus aureis argento ligatis circumdatam, & quae toti inducitur fasciam rubeam; stellis aureis insignem complexum) assumere, & omisso paterno solum usurpare iussus est. Successionis exempla sunt frequentissima, & hac imprimis ratione area in Germanorum scutis multiplicatur. Fit vero illud duobus modis: vel ut plane omittantur vetera (ita Hannonica arma Flandricis cessere locum; Castellani Gandavenfes Guinensia arma suis omissis acceperunt, ex illis aliquis secundo genitus cum uxore assumpsit *Couciaca* nomen & arma) vel frequentius, ut tantum accessoria prioribus jungantur. Fit vero hoc non tantum, cum successione in bona, sed aliquando sine illa, imò sine praetensione. Erhardo 2. Dn. de Polheim Imperator concessit, ut socii Gaudentii C. de Metfeh S. Amasiae insignia gestaret quod licet postea neglexerint liberi, bonis ejus in Caesaris fiscum relatis, permisit tamen iterum Ferdinandus II. Gundaccaro Polheimio ex alia linea oriundo Tozenbachia (linea alteri prius propria) & Metfehcia suis adungere insignia.

§. XXXVIII. Addi debet, quod nonnunquam in poenam dari insignia legatur. Quae in poenam dantur? Exemplum in nobilibus de *Steinau* videre est apud Limn. Jur. publ. 6. 6. 122. cum ejus relatione tamen non convenit scutum, quod in *Wapenb.* P. 1. p. 107 visitur. Saltem insignibus nonnunquam aliqua mutatio in poenae locum infertur. Ita ob convitium matri ingestum Comitem *Hannria* coactum leoni suo linguam & falculas detrahere, legis ap. eund. Limn. addit. T. IV. ad 6. 6. p. 112. In his tamen, ne quis princeps judicium ferat. Ordinarie enim Ed. Bissei NN. ad Upton. p. 49. verba regulam praestant: *Insignia nunquam in deteriorem partem accipi, adeo ut quicquid virtutis animalibus adscribi solet, primis gestatoribus attributum sit. Data enim sunt insignia iis in honorem, quibus concessa sunt.* Conf. infra de discerniculis c. 8.

§. XXXIX. Quamvis vanum credam, omnium figurarum, quae in insignibus Rationes insignium. occurrunt, rationes postulare, cum ea saepe nulla fuerit, sed sine ratione assumens voluntas, non abs re tamen est, notare aliquas causas, ob quas certa ratione bene multae figurae in pluribus scutis visuntur: atque ita unde originem hoc vel illud d. y. a. trahat. Joh. Loccen. antiq. Svec. Goth. L. 2. c. 10 p. 63. Istam distributionem causarum instituit: *Insignia nobilium prisco aevi simpliciora fuerunt. Progressu temporis ornatiores & ampliora facta sunt. Ea vel ab armis, quorum olim praeipuum studium, vel à nomine praediorum avitorum, in memoriam generis, vel à rebus terrae, unde orti sui non immemores; vel ab astris & caelo, quot tendebant, animisque & votis aspirabant; vel ab insigni rerum gestarum eventu, petere placuit. Quidam sumserunt à rebus firmitatem aut fortitudinem representantibus, alii ab animalibus, quorum robur, vires, solertiam & agilitatem aut studio emulabantur, aut ratione virtute animique vigore superabant. Causas alio ordine Hapting. de jur. inf. c. 5. enarrat. 1. Res praclare gesta. 2. ortus. 3. status & conditio vitae. 4. officium. 5. fidelitatis promissa perseverantia. 6. expeditio in terram sanctam. 7. bene merita. 8. religio. 9. nominis convenientia. 10. scientia & eruditio. 11. fertilitas locorum. 12. eventus vel casus aliquis. 13. arbitrium, fictio ingeniosa & lubitus merus, 14. armorum victi abdicatio & nova per victorem assumptio. 15. aggregatio. In enumeratione hac forte multa desiderari possunt: Cum abundare, quoniam aliis sub alio continetur, & deficere quidam tituli videantur. conf. Cyr. Spangenberg. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 28. p. 304 b Qui volet ista utatur, ut nempe rationes, propter quas certa in insignibus dantur vel sumuntur figurae, sequentes sint. 1. *Premium virtutis cujuscunque & rei egregiae gestae memoria.* Hoc vero non uno modo fieri potest. Aliquando simplex hieroglyphicum leonis vel alterius animalis fortis huic usui adhibetur. Ita apud Hapting. de Jur. inf. c. 8. §. 1. M. 5. l. 92. Rudolphus Imperator Vitoduri, cujus cives sibi contra Otto.*

solam seu regis s. alterius rege minoris effigiem deprehendes; nihil ex tumbarum ^{etiam ad n} aliisque lapideis monumentis ultra speraveris. Vnicum Vredius Flandria tota Roberti Frisio-
nis sigillum, charta anno 1072. conscripta appositum invenit, in quo scutum leone signatum
viferetur: ante illum nemo, post illum plures sigillis suis scuta nullis tesseris insignia im-
presserunt: Hugonis, Roberti, Henrici, Philippi, Ludovici, quotquot in Ecclesiarum, quas
opibus suis ditaverunt, archivo & regio tabulario reservata sunt, unam regis effigiem repræ-
sentant: nummi non omnes eam representant, sed solum regis monogramma, & loci, in
quo moneta cusa est nomen fere omnes exhibent. Omnium primus Ludovicus VII. scutum
lilio insigne (licet 40. circiter antequam regnaret annis, cruciata Hierosolymitana occasione,
gentilitiarum in scutis & vexillis tesserarum usus introductus fuisset) sigillo suo impressisse
videtur: ante Philippi I. tempora, ubique reges solo crucis, hac aut illa formæ effigiatæ,
sigillo contenti fuerant, sed paulatim alius ubique usus invaluit, quique tesseræ primi sibi sum-
sere, eas allusione ad suum vel regni nomen facta sumere, &c. Circa lilia Gallica idem
cum suo hoc alioquin adversario sentit Ioh. Iac. Chifflet. anast. R. Childer. c. 12. p. 166.
seq. autoritate literarum Chesnei & Peirescii apud Gassend. Horum virorum autoritas
facit, ut parum attendamus contradictioni Ferrand. epin. prolil. impr. 3. p. 313. 2. seq.
qui sententiam refellere conatur, & Peirescii conjecturam de regum, quæ extant, ma-
joribus quam vulgo credantur recentioribus rejicit.

Menestrie-
rii senten-
tia ad Phi-
lippi Au-
gusti re-
gnum refe-
rentis in-
signia.

§. XXXVI. Huc etiam accedit calculus, cujus mihi in pretio autoritas est, Cl.
Franc. Menestr. cum in abbrege. Method. p. 19. & L'art. du blas. justif. c. 17. p. 104. ante
expeditiones ultramarinas existimat fuisse insignia tantum feudorum, qualia sunt su-
premorum Principum, & qualia dominorum vexilliferorum (Seigneurs bannerets) qui
diversa gestabant, juxta diversa vexilla locorum, quibus imperabant, delectus pro
principe instituentes. Hoc genus censet circa Caroli M. tempora ortum. Sed postea pu-
tat regnum Philippi Augusti vere dici posse tempus ortus insignium. Hunc fuisse, qui
lilia impresserit monetis, illis ornamenta regia consiverit, illorum etiam aliquibus,
qui fidelem operam præstiterant, gratiam concessione fecerit: vexilla quoque in exer-
citiis suis liliis aspergi curaverit. Sub ipso etiam in artis formam figuras has imagi-
narias redactas, constitutos feciales, & librum ei inscriptum. Post hunc P. du Val obs.
sur. le blas. p. 3. ita etiam sentit: L'usage des armes est fort ancien, mais les regles & les pre-
ceptes du blason n'ont gueres esté suivies, qu'après les croisades & les voyages qu'on a fait
en la terre Sainte. Usus armorum vetustissimus est, sed regulæ & præcepta artis locum
non habuere, nisi post cruciatas expeditiones & peregrinationes in terram sanctam.
Paulo post fatetur, ante Hugonem Capetum non fuisse arma hereditaria sed affixa domi-
niis, unde sumserint possessores. Malumus hos sequi, quam post Chassaneum & alios,
Labourerium, qui argumento liliorum Francicorum arma in Gallia semper hereditaria
fuisse colligit, & expeditione ultramarina tantum consuetiora reddita concedit. orig.
des arm. n. 4.

Modi ac-
quirendi
insignia.

§. XXXVII. Videamus jam quod alterum est, quibus nempe modis acqui-
rantur insignia? Hos ita enumerat Hæping. de Jur. insign. cap. 8. 1. collationem vel
concessionem principis, qui conferendi, augendi, minuendi, mutandi habeat
facultatem 2. præscriptionem. 3. consuetudinem. 4. statutum. 5. feudi nobilis
acquisitionem. 6. successionem vel testamentariam, per substitutionem, fideicommis-
sum, majoratus institutionem, jus accrescendi, vel ab intestato (An in materna insi-
gnia succedatur. vid. idem Hæping. de Jur. inf. c. 7. §. 2. n. 51. seq. an agnati succedant §. 7.
n. 308 an agnati & affines n. 328. de successionem inter virum & uxorem §. 8. num. 337.
seq.) 7. Adoptionem quæ olim frequentior. 8. Donationem. 9. pactum. 10. con-
tractum. 11. cessionem. 12. transactionem. 13. parochialis Ecclesiæ vel Collegii
foundationem. Modos hos examinare nolo; possunt enim forte aliqui expungi &
sub alios reduci. Tum & addi alii, e. g. cum cap. 1. §. 11. docuimus, posse quempiam
suo arbitrio sibi insignia sumere. Adderes etiam ex Vptono, quod superiorum se-
culorum fuit, si quis alium capiat, ac ita ejus arma sibi suisque heredibus vindicet:
qua ratione ille credit, lilia Gallica ad Edoardum III. R. Angliæ ob Joannem Regem
captum translata esse. L. 1. pag. 257. vid. paulo post num. 40. & infra P. Spec.
L. 1. c. 3. n. 6. Possent item plerorumque modorum adduci exempla, si opus esset.
Adducimus tantum aliquorum. Donationis exemplum est, cum apud Messen. Theatr.
nob. Svec. paraphr. c. 18. p. 124. Steno Sture Senior Sveciæ gubernator mascula destitut⁹

Inprimis,
Donatio.
Successio.

ptole-

dreæ festo contigit, nobiles plerique victores cruce Apostoli scutorum limbos exornare. Ita *Cueva* in limbo coccineo gestant 8. tales cruculas. Ex *Iul. Chifflet. Ed. Bisse. NN. ad Vpton. p. 71.* Huc spectant ex *Cambd.* insignia *Iohanni Ramsey Vicec. Hadingtoniæ* collata, quæ constant scuto ex viridi & argento bipertito. In priori areola manus gladium exierit cor perforans, cuius cuspide corona hæret: In albo surgere videas aquilam coronatam. Clypeo imminet planta virens: symbolum autem est: *Hæc dextra vindex patriæ.* Telamones hinc unicornu, illinc leo. Rationem qui volet scire, apud *Thuan. L. 104. p. 696.* historiam legat de *Jacobi R.* periculo, quod à *Gauriæ* comite perpeffus erat, sed suâ *Ramsey* huius, & aliorum virtute servatus est. Huc retuleris etiam, quod *Andr. du Chesne hist. geneal. de la mais. de Montmor. L. 1. c. 3. p. 14.* notat: sapius plures orbes vel globos, annulos, circulos, vel similes figuras, inserta esse scuto ad numerum hostium, quot in pugna quis cæcidisset: ejus rei exemplum in *Montmorenciis* agnoscendum credit. Hoc vero veteris etiam moris fuisse, exinde patet, cum *Arist. in Polit. teste*, *Carthaginenses* militibus & ducibus bellicis tot annulos dedere, quot reportassent victorias.

§. XLII. Dein 2. originis notandæ causa nonnunquam insignia adsumuntur, vel retinentur. Apud veteres id frequens. *Idomeneus* Minois nepos, quia à Sole f. huius filia *Pasiphaë* oriundus dicebatur, gallum gallinaceum gestavit, *Pausania* in *Eliac.* prior. teste. *Heraclienſium* tyrannus *Clearchus*, quia à *Jove*, aquilam auream. Idem *Pausanias* in *Arcad.* memorat (ut supra diximus n. 31.) *Epaminonda* tumulo impositam columnam cum scuto, in quo draco celatus; Indicio quod ortus sit ab iis, qui *Spartii* nuncupabantur, dicebanturque editi in lucem è draconis dentium satione. Ita nonnunquam *Alexandro M.* anguem usurpatum lego, qui infantem vix natum evomeret, quia draconem in cubili matris ejus visum, quem *Jupiter* induerit, eoq; hunc genitum multi crediderint (vid. *Freinsheim supplem. Curt. I. 1. 10.* & ibi alleg. autores) conf. *Hæping. de Jur. inf. c. 5. n. 24.* Huc etiam spectat, quem ibidem notat, coloniarum patrum emblemata retinentium mos. *Luc. Marin. Siculus de Reb. Hisp. c. 10.* memorat *Ilerdam* civitatem *Valentiæ* (quæ eam matrem appellare solet & colere) dedisse lili florem, quo monetam insignirent, ut ex eo cum *Ilerda* prius 4. floribus uteretur, tribus deinceps usam. Nec minus huc retulerim *Seleucianorum* numorum anchoram, quia posteria à natura hoc gentilitium signum femore habuere. Cui exemplo affine est, quod de *Estoutevilleorum* f. *Tuttavilleorum* leone, qui sine lingua & falculis pingitur (*morné*) refert *M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 269.* quod talis apparuerit ut genitiva nota impressus humeris cujusdam filii, primi ex hac gente, qui Catholicam fidem professus sit.

§. XLIII. Ex recentioribus illa sunt: *Matthias Corvinus Huniades* R. Hungariæ in testimonium, quod à *M. Valerio Corvino* descenderet, corvo usus est. (*M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 549.*) Unde in *Batoriis* insignibus dein areola aurea cum corvo pullo, corpore in lævam obverso, capite in dextram spectante, qui rostri cuspide duplicatam crucem coccineam teneat, petiolo oblongo in obliquum superlato. (in scuto *Sigism. Batorii Pr. Transylvan. ap. Chifflet. inf. Eq. A. V. n. 265.* qui *Corvinæ* gentis nomen adscribit. Huc etiam certo modo spectat tota materia sub distinctionum (*des brisures*) de quibus c. 8.

§. XLIV. 3. Officium non unius notæ causa est vel origo: cum nempe proprium insigne muneris inferitur scuto. Conf. supra c. 1. n. 34. de insignibus dignitatis: cum illa observatione n. 35. quod frequenter, quæ dignitatis fuerunt, tandem fiant gentilitia, abolita nonnunquâ originis etiam memoria. Exemplum ibi dedimus *Buticulariorum* *Silvanectensium*. Tum n. 31. *Bozheimiorum*, qui crucem auream in nigro scuto assumere, ob praturam *Selestadiensem*, quam gesserint: ut & *Wasseri de Eckerich.* Ita etiam *Moncadæ* gestant 6. aureos orbes, (quos vetusta monumenta catinos f. patinas vocant) in solo rubeo, servandæ memoriæ dapiferatus, quem familia habuerit. *Bisse. ad Vpton. NN. p. 56.* In insignibus *Moncadensibus* *Wapenb. IV. p. 6.* pinguntur in area secunda octo orbes, & solum non rubeum sed caruleum est. Huc spectant insignia *Ehingenſis* famil. *Svevicæ*, cui *Crus. annal. Svec. P. 2. L. 3. c. 13. p. 179.* attribuit duos tignos aureos in scuto nigro *zwey gelber dachsparren gleichsam eines winkelmass* / ex ea conjectura, quia fabrorum tignariorum sub Imperatoribus fuerint præfecti. In *Wapenb.*

Ottoçarum fidelem & fortem operam præstiterant, clypeum leone rubeo auxit. Huc spectata aurea stella Erico Brunsvicensi concessa. vid. in P. 2. Spec. L. 2. c. 9. n. 9. Ita olim Artaxerxes Cyri minoris percussori præmium contulit, ut in acie gallum aureum super hasta gestaret, *Spelman. aspilog. p. 131*. Non dubito huc referre quod *Christoph. Columbus* ob inventi novi orbis honorem datus apex à Ferdinando rege mundanus globus, imposita cruce rubea ap. *Limn. Jur. publ. 6, 6, 94*.

Insignia ex
spoliis victo-
rum
hostium.

§. XL. Nonnunquam aliquid *hosti ademptum* scuto inferitur vel galeæ imponitur, quod instar *trophæi* est, & ab Hæping. penultimo loco allegatur. Huc refert hermas in galeis *Chifflet. in prærogat. Lum. sed Blondell. Plen. assert. Gen. Franc. T. 2. p. 352*. conjecturam rejicit. *Rappolsteini* tamen cassidi Saracenicus herma quod infistit (vid. infra Parte Spec. L. 2. c. 72.) huc pertinet. Ita jam olim Romani *Cantabrorum* victorum insignia suis, & post Dacos debellatos eorum dracones, quos illi à Scythiis acceperant, commodius ob terrorem, quem moti in aëre faciunt, insigne (*Spelman. aspilog. p. 17.*) assumfisse dicuntur. Hæping. de Jur. inf. c. 5. n. 16. conf. eund. c. 5. n. 87. ex MS. Germ. Poetæ, de Alberto M. Duce Brunsvic. belligerante cum Ottonē Nob. Dn. Hadmerslebii sic loquitur.

Hette Burne Herr genan/
Sine borch / und vine wol drizzig man
deruffe / Ritter und knapen/
und theilten ihre wapen/
De sine so man pliget
Sua ein dem ander oberfiget
daß her an auch sin wapen stiget.

De veteri more in universum *Spelman. aspilog. p. 9. 10. Victi insignia ad victorem pertinebant, quæ & ferre licuit per prælia in triumphum: sic Turnus Pallantis balthæa, sic Flamini & Bojorum regis galeam. Ductum forte ab Hercule, qui Antiopes Amazonum reginæ arma, victoria præmia deportavit, Menalippis sororis reginæ captivitate prælata. vid. paulo ante n. 37.* Huic origini deberi credo castella & vexilla, quæ in scutis vel apici imposita cernuntur. Ita huc referendæ aquilulæ Montmorenciorum ob ereptas imperialibus aquilas. ap. *Andr. du Chesne hist. Geneal. de Lamais. de Montmor. L. 1. c. 3. p. 14. & infra P. Spec. L. 1. c. 65.* In Hispania in memoriam fortitudinis Petri Ariæ Davila Dn. de Punno en rostro Joanna regina ejus & posterorum scuto circumdedit limbum 8. castellis & 7. fcalis ac vexillo impressum. Vide historiam ap. *Al. Lop. de Haro. Nobil. geneal. Hisp. L. 8. c. 8.* Apud eund. *L. 10. c. 14.* cum Didacus Fernandez de Corduba M. de Comares & Did. Fern. de Corduba C. de Cabra vicissent & cepissent 21. April. 1483. Mahometem Baude linum dictum Chiquito R. Granatæ, ut plura vexilla scuto apponerent, & in cuspide scuti regis catena aurea vincti iconem gestarent, illis concessum est. In Anglia cum Th. Howardus Surria comes prælio Floddeni Jacobum IV. Regem Scotiae fudisset cæcidissetque, ei permissum est, ut clypeum balthæo gentili superiori parte insereret aureum, in quo erectus leo rubeus ac sagitta trajectus & duplici peribolo ejusdem coloris uti inq; liliato inclusus appareret. *Spelman. aspilog. p. 95.* Ita cum Gallus quidam Gundomarum ultimum Burgundiæ regem in prælio cepisset *selem* (insigne regale) in clypeo suo cancellis ajunt oculuisse, ut hoc commento captivum regem innueret, factique monumentum posteris relinqueret. *Spelman. aspilog. p. 108.* De hac rei ita M. Gilb. Varenn. R. d'arm. P. I. p. 112. *Nous ne voyons rien de plus commun sur les timbres & aux cimiers des Allemands & des Anglois, que des espees, des heaumes & des enseignes, que leurs ayeulx ont arrachées des mains des ennemis. En France mesme nous voyons quantité des maisons tres illustres, qui portent en leurs armes les figures de ces chaisnes, de ces contelas & de ces lances, qu'ils ont ostées valeureusement aux troupes infideles: Nil vulgatius conspicimus in apicibus Germanorum & Anglorum, quam gladios, galeas & vexilla, quæ ipsorum majores eripuerunt manibus hostium. In ipsa Francia nostra videmus plurimas illustriores Domos, quæ in scutis gestant figuras catenarum, acinacum & lancearum, quas fortiter infidelium copiis extorserant.* Huc illud etiam referendum est, quod *Andr. du Chesne hist. geneal. de Lamais. de Montmor. L. 1. c. 3. p. 14.* notat, aliquando victorem victi insignia in victoria notam propriis plane relictis assumfisse.

Cum allu-
sione ad
certas cir.

§. XLI. Nonnunquam ad certam rei gestæ circumstantiam alluditur. Ita post celebrem pugnam, qua 1227. Baeça à Maurorum servitute liberata est, quia die S. Andree

stabat tria conchylia aurea super fasciam caruleam, in clypeo argenteo: quia lapides conchylionum forma ibi reperiantur. Sic in Brasilia dedere provinciis intersignia *Parayba* 6. conos sacchari, quales formari solent (*Zuckerhut*) *Tamaraca* 3. uvas, *Algoa* 3. pisces, *Garasu* 3. cancos marinos. conf. de Bearnensium vaccis infra c. 9. n. 15. ubi alia quam quæ §. preced. allegata est, ratio adducitur. Ob hanc rationem existimat *Iul. Chifflet. Marq. d'honn. de la mais. de Taxis* P. 1. c. 2. p. 28. Tassius Taxum placuisse, quia in valle Cornelia, ubi sedem fixerant, animalis hujus proventus sit frequens, & venatione Lamoratus ejus auctor delectatus fuerit. Existimat ibidem, pisces ab illis inscriptos scutis, quorum ditiones fluvii piscosi rigarent.

§. XLVII. Sunt aliqua exempla 6. cum religionis (utinam non plerumque si-
mul superstitionis) causa assumptæ sunt figuræ. Ut jam de crucibus nihil dicam, *Colo-*
nia Agrippina in scuti, inferius argento tincti, superiori parte rubea tres coronas aureas
defert: quod corpora Magorum, quos tres reges dicitare solent, possidere se credit.
Wap. I. p. 219. Trewis S. Petri rubeo amictu incedentis imaginem gestat (vid. *Hæ-*
ping. de Jur. inf. c. 6. n. 1170.) *Hala Hannonia* (*Wap. I. p. 221.* imaginem Deiparæ, quæ
ibi colitur, inserit clypeo. Ordo equestris utitur *Georgii effigie*, nempe Patroni sui. Sic
ajunt *Carolus Borromeus*, quem sanctorum diptychis postea Pontifex inseruit, loco
gentilium armorum scuto inseruisse imagines *Ambrosii, Gervasii & Protasii*, cum sym-
bolo: *Tales ambio defensores*. *M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 160.*

§. XLVIII. 7. Ratio nonnullarum figurarum à conjugis repetitur, quæ genti
honorifica contracta sunt. Id Hispanis, imprimis in limbis, infrequens non est. Ita
Leræ ob *Isabellam Edoardi III. Regis Angliæ* filiam naturalem *Sancio Martinez Levæ*
forti bellico duci nuptam gestant *Leopardos Anglicos* in insignibus.

§. XLIX. Frequentissima fere ratio figurarum est 8. *paronomasia* s. *allusio* ad
nomen. De quo genere insignium prolixè agitur toto c. 9. quò me refero.

§. L. Huc etiam 9. referenda est concessio, si nempe princeps suorum insignium
aliquid, affectus testandi vel honoris faciendi causa, aliis largitur. Conf. *Hæping. de Jur.*
inf. c. 8. §. 1. m. 5. n. 99. seq. Ed. Biss. NN. ad Spelm. p. 103. Eleganter in hanc rem ex *Barn.*
Moreno Iul. Chifflet. Les Marques d'honneur de la Mais. de Tax. P. 1. c. 4 p. 67. Les Princes
ont eu dez long temps la coustume de laisser des tesmoignages de leurs reconnoissance à des fa-
milles entieres. Or comme cela ne se peut faire ni si facilement ni de meilleure grace, qu'en im-
primant quelque marque de cette vertu dans l'escu qui est commun à toute la race: de là vient
que dans les armes de plusieurs maisons anciennes on y reconnoit des pieces tirées des escus des
Rois mesmes & de divers Princes. Les Roys d'Espagne donnoient ou des chasteaux ou des lyons
de pourpre: ceux d'Angleterre des leopards: Ceux de France des fleurs de lys: les ducs de Bre-
tagne des hermines: les ducs de Lorraine des alerions, & ainsi des autres. Principes à multo
tempore eà usi sunt consuetudine, ut integris familiis suæ gratitudinis relinquerent monu-
menta. Quando vero hoc nec facilius nec gratius fieri potest, quam virtutis aliquo vestigio
gentili totius stirpis scuto impresso, inde factum est, ut in clypeis plurimum antiquarum domuum
conspiciantur figuræ ascitæ ex scutis regum & diversorum Principum. Reges Hispaniæ da-
bant castella vel Leones purpureos, Angli Leopardos, Francililia, Britannia duces hermioni-
cas pelles, Lotharingia aquilulas, &c. Ita Claromontani Pontifex ob merita in sedem
Romanam concessit in solo rubeo duas claves argenteas in decussim trajectas: nec
minus ut familiari scuto imponeretur tiara Pontificia. Limn. Jur. publ. addit. T.V. ad 6, 6.
p. 59. Sic & civitas Senensis Blasio Monlucio de se bene merito urbica insignia, nempe lu-
pum aureum in parma carulea, concessit. Limn. Jur. publ. T.V. ad 6, 6 p. 62. Exemplum
etiam elegans est supra n. 42. allegatum ex L. Marin Siculo, hic verò repetendum, Ille-
dæ civitatis, quæ cum coloniam misisset regis jussu Valentiam, scuto 4. liliorum de-
traxerit unum, & civitati filia concesserit vid. Hæping de Jur. inf. c. 8. §. 1. m. 5. n. 120. In fi-
nistra scuti parte aurea duo pali coccinei gestantur à Cnevis, quos à regibus Aragoniæ
ob præclare bellis gesta acceperunt. Ut ex Iul. Chiffletio allegat Bisse. NN. ad Vpton. p. 71.
Henricus IV. D. Limburgi, cum sororis Margaretæ filio Theodorico Altenacensi do-
nalet arcem Limburg ad Lainam in Westfalia, concessit nomen & arma Limburgen-
sia. Fam. Boliers (in Provinc.) gestat scuto coccineo, cui incumbit caput argenteum,
circumdatur limbum Hierosolymitanis & Neapolitanis (quæ Andina sunt cum fa-
sciola trifida) symbolis exaratum: quod donum fuit Joannæ reginæ Neapolitanæ, pro
quo Franciscus de Boliers multa egerat (Cæsar. Nostrad.) Thomæ Mannors C. Rutlandia
Hen-

Ex religio-
ne assumpta.Ex conju-
giis.Ex paro-
nomasia.Concessio
principum.

Memoria
eventuum
vel casuum
singula-
rium.

I. p. 113. non nisi unus cantherius pingitur. Affine huic est, si quis (ut inter ignobiles fieri saepe solet) majorum vel suae professionis vel artis instrumenta scuto inferat.

§. XLV. Nonnunquam 4. *eventus aliquis singularis* aut memorabilis causam dat figuram. Ita apud veteres *Vlysses* delfino dicitur usus pro signo, quia Telemachum puerum in mare profundum è littore prolapsum Delfini servarint & extulerint, ut Plutarchus habet: *Menelaus* dracone, quia draco ei in Aulide victoriam hariolatus erat, Pausan. in Phoc. Ita *Martino Albani* pastori, qui 1210. exercitum Christianorum per montium anfractus non difficili aditu supra caput Maurorum stetit, & victoriae memorabili ad Navas de Tolosa obtenta hac ratione magnum momentum attulit, data sunt insignia auro & minio tessellata, cum limbo caeruleo sex vaccinis capitibus argenteis impresso: quia in itinere vaccae caput à lupis recens semesum repererat. Ut ex *Favino*, *Oriedo*, *Corvarreuta*, *Farga*, *Bissæ* NN. ad *Vpton*. p. 55. Sic cum *Rogerius C. Foxensis* in corpus S. Volusiani Vasconum Apostoli ab Arianis occisi incidisset, dicitur vehiculo suo, quod duae vaccae trahebant, imposuisse, & pedes ad locum sepulturae deduxisse. Unde symbolum *Beani* sunt duae vaccae gradientes rubeae jugis, tintinnabulis & cornibus caeruleis (cornua alii minio tingunt) in solo aureo. Aliam rationem vide c. 9. n. 15. De *Hensdanorum* dynastarum insignibus vid. *Henniges* Theatr. Geneal. T. 3. P. 2. p. 363. De abb. *Stabulensi* f. *Stablo* Haping. de jur. inf. c. 6. n. 86. In Provincia *Porcellet* gestant in solo aureo porcum gradientem nigrum, quod inde factum dicunt, quia aliqua ex imprecatione pauperulae, quam eleemosynam petentem duris verbis abegerat, simul pepererit novem infantes ut scrofae soleant: unde natum sit nomen *Porcellet* & arma. *M. Gilb. de Varenn*. R. d'arm. p. 288. & 289. qui tamen credit commentum esse. (*conte fait à plaisir*.) Cujus generis pleraque sorte sunt, quae pro veris tamen ex traditione habentur. Huc retulerim illas ferarum vel avium figuras, quas insignibus inferuere, qui tales straverant aut ceperant. (conf. de *lotharing* Duc. & Com. *Stolberg*. suo loco.) Nec minus cruces vel leones aut peregrinas feras, quas assumere, qui in expeditione Palaestinae cruce se signari passi erant, vel ob peregrina adita loca illarum bestiarum imaginibus memoriam servare studebant. Forte haec causa est, quod Belgae post expeditionem Bullioneam aliis usi insignibus, ut vult *Pontus Heuterus* apud *Limn. Jur. publ.* 6, 122.

Insignium
figura ex
iis quae in
provincia
frequentia.

§. XLVI. Affinis huic illa causa est 5. cum desumitur figura ex illis, quae in provincia, cujus sunt arma, vel ditionibus familiae subjectis, nascuntur vel alioqui reperiuntur. Id apud veteres non modo Aegyptios, sed omnes alios populos & principes, observatum fuisse videmus, ut animali, fructu, vase, aliove signo depicto occultum aliquid significarent. *Ilienses* suam, *Thebani* testudinem, *Chii* & *Africani* spicam, his se abundare indicantes. *Guid. Panciroll.* inc. 37. com. in Not. Imp. Orient. Jul. *Jacobinus* in append. ad l. *Bapt. Font.* libr. de prisca Caesiorum gente. Ex iis rebus, quibus vel maxime abundat, provinciam aliquam designari, haud raro legimus. Sic cuniculo Hispaniam, sic equi simbolo *misra* ostentatur Italia. Ita & olim Aegypti symbolum crocodilus, quod animal ibi frequens, & merges, ob fertilitatem. De Hispania cuniculo plurimis notatum est, unde in *Adriani numo* (*Numism. Caroli D. Arschot.* cum comment. *Ioan Hemelarii*) ita designatur, & pars dicta *Cuniculosa Celtiberia*. *Segoing.* tr. de L'antiq. des arm. c. 4. p. 36. *Quelques fois aussi on signifie la province ou le terroir conquis par les animaux, esquels il abonde. Par exemple, sic est un pays de forests & abondant en chasse de noir, on peut fort à propos le figurer par le sanglier ou autre beste semblable.* Aliquando provincia vel regio occupata representatur per animalia quibus abundat, e. gr. si sit sylvestris & apris frequens, apro vel simili fera designari potest. Exempla occurrunt frequentia. *Granatae* regnum malum punicum, quia abundat illis, desert, *Bituricenses* vervecem, in *Danicis* insignibus *Stormaria* cygnum, *Islandia* asellum piscem. Huc referas maculas *Robaneorum* (vid. c. 5. & in parte spec. L. 1. c. 79.) Item quod *Britannia* *Duces* *Hermionico*, ut vocant, usi sint scuto (vid. *Vpton.* de offic. milit. L. 4. p. 167.) quia mustela illa in Armorica Britannia reperitur. conf. *Bissæ*. NN. ad *Vpton*. p. 61. Ita idem *Vptonus* cornices atque graculos in *Cornubia* frequentes observat frequenter etiam in *Cornubiensis* nobilitatis scutis comparere. *Bissæ*. p. 62. refert, familiam de *Shuckburg*, in agro *Warvicensi*, gestare tres astroites lapides argenteos (echinatarum calcarium modularum instar) circa capreolum ejusdem metalli, in scuti valvulo atro. Quia lapides tales circa manerium eorum *Shuckburg* passim reperiuntur. Sic & *Naptonorum* de *Napton* familia illo teste gestabat

bus, quibus Comites Casarei Palatini creantur, formula inseritur, ne Imperii vel Austriaca insignia aliis concedant: quod supra c. 1. n. 12. monuimus.

§. LII. Nonnunquam conceduntur non ipsa figura Principis sed *aliquid affine* Concessio figuræ affinis vel patulæ vel *particula tantum*. Ita ap. *Heping. de jur. insign. c. 8. §. 1. m. 5. n. 92.* Ludovicus Imp. fratribus de Prato ob strenuam operam navatam concessit, ut leonem avitum colora Bavaricis coloribus variegata redimerent. Ap. eund. n. 99. Carolus V. ex simbolo suo Iovis columnas Herculis concessit. Huc etiam exempla spectant, cum domus Burgundica crucem Andreanam dedit.

§. LIII. Affinis illa causa est, quam 10. loco numerabimus, cum nempe à *Principis scuto aliquid in testimonium subjectionis insignibus recipiunt urbes subditæ*. Testimonium subjectionis ex insignibus Cujus in Parte Spec. plura occurrunt exempla. Vel cum in testimonium accepti beneficii aliquid ex ejus scuto adsciscitur, cui nos ad gratitudinem obstrictos profiteamur. Ita apud *Tiliū (rec. des R. de Fr. p. 320.) princeps Antiochenus*, ut se gratum præstaret Ludovico IX. R. Franciæ ob accepta beneficia, insignia Francica suis quadrifariam junxit. conf. infr. c. 3. n. 67. Huc spectat, quæ *Campanile dell' armi p. 216.* memorat, familiam d' *Alemagna* in regno Neapolitano, ut Andegavenses reges, Germanicæ originis hominibus infestos, haberet magis placatos, non tantum nomen, ortus indicium, cum alio de *Merloto* mutasse, sed etiam Andegavense scutum medio scuto suo inter fascias & merulas avitas inferuisse.

§. LIV. Huc spectat illud veteris Heraldici & Poëtæ carmen ad Joh. de Vergy Poeta vetus de originibus figurarum Dn. de Fonvens, seculo decimo quinto scriptum, ubi aliquarum figurarum origines adducit; quæ uti de omnibus dici non possunt, qui istis figuris utuntur, ita tamen de pluribus non fallere existimarim. Refert illud Jul. Chifflet. Lesmarq. d' honn. de la mais. de Tax. P. 1. c. 2. p. 26. Ita verò sonat:

*Sieur de Fonuens, si desirez d'entendre,
D' où que procedent tant des Armes diuers,
Que nous voyons parmi la France espers,
De cet escrit brief le pourrez comprendre.
Des Huns, Normans, & nations semblables,
Sont les taureaux, ours, sangliers, loups, renards :
De ceux d' Afrique, des tigres, leopards,
Griffons, lions, & dragons espantables.
Lors que nos Roys manierent le sceptre
Romain, nos peres peindrent aux escussions
Aigles, merlettes, alerions, faucons,
Et ce que d' eux en Armes l' on peut mettre.
Mais nos Ayeuls sous Clouis Roy de France
Prindrent des fleurs comme roses & lys :
Et quintefueilles, willets, pavots, soucis,
Ou bien d' un arbre quelque fruit, feuille, ou branche
Tesmains les Lys d' or, d' argent, azurées,
Gueules, verd, sable, & les fleurs de Vergy,
Loigny, l' Hermite, Seninghen & Flauy,
Lesquels tenons pour anciennes lignées.
Et peu après les croix ont pris essence,
Sautoirs & cors, bandes, pals, chefs, cheurons,
Fassés, moulettes, hermines, vairs, poissons,
Besans, tourteaux, leschiquier & l' emmanche.
Car les mainez ne se soucians mie
Porter les Armes de leurs antecesseurs,
Seuls s' amusoient conseruer les couleurs,
Et tout le reste forgeoient à fantaisie.
Iusques à ce que ce saint personnage
LOVIS Neufiesme octroya à son fils
Avec brisure l' Escu des fleurs de Lys :
Ce qui depuis est demeuré en usage.*

Henricus VII. Rex Angliæ illa dedit insignia, nempe scutum aureum 2. fasciis caruleis exaratum, cum capite scutario quadripartito, cujus quadra carulea bina lilia aurea, coccinea singulos leopardos ejusdem metalli deferunt. Fam. *Goulaine* (Britann.) gestat in scuti bipertiti anteriori parte aurea tres leopardos rubeos dimidiatos, & posteriori carulea dimidium & integrum lilium ex auro, atque ita Anglica & Francica regia hieroglyphica. Rationem illam dant, quia *Alfonfus Dn. de Goulaines*, à Duce Britanniae missus hos duos reges reconciliavit. (Leguntur etiam in eorum castello hinc inde duo à coronata cum tertio, quod ea jungit hoc symbolo: *A cettuycy à cettuylà j'accorde les couronnes.*) Quod vero leopardi Anglici ante lilia locum obtineant, rationem dant, quia à rege Angliæ prius accepti. Le Labour. orig. des arm. n. 50. aliam rationem adfert, nempe ne leopardorum posteriora tantum comparerent. Hoc in Anglia imprimis solenne notat Spelm. aspilog. p. 48. Ait enim in *Cestria* comitatu plures nobiles uti fasciculis frumentariis, quod comites tribus utebantur aureis in æquore cyaneo. Ita *Calthorpi* Warreniæ procerum munere feudis aucti *Wareniorum* clypeum auro & cyaneo tessellatum armelina fascia deferebant. Sic *Sharneburni*, cum à Wilhelmo de Albeney, hereditatem suam quam illis eripuerat reciperent, assumsere ejus scutum rubrum aureo leone erecto in signe, adjecto pro discriminati angulo ermelino. Ita & *Peitonorum* scutum Zebellinum cruce imbricata aurea, vix aliunde sumtum quam ex clypeo *Vffordorum*, regiuncula comitum, penticono argenteo priori quartæ ad differentiam ascripto. De *liliorum Gallicorum* concessione vid. P. Spec. L. I. c. 24. n. 37. seqq. Adde vero illam observationem *Andrea du Chesne hist. geneal. de la mais. de Montmor* L. I. c. 3. p. 22. quod olim plerumque in Gallia regii officiales lilia scutis suis inferuerint: observationem autem suam confirmat exemplo Matthæi 4. Momorancii, cubicularii Franciæ.

Exempla
concessa-
rum aquila-
rum.

§. LI. In Imperio nostro non desunt exempla gratiæ Cæsareæ tali concessione indicata (conf. etiam Limn. Jur. publ. 6, 6. 27. & T. IV. addit. ad 1. c. ult. n. 32.) imprimis à sæculi memoria. Nec vero unus hoc faciendi modus est. Nonnunquam aquila Imperialis representatur, quæ in pectore scutum familiare gestat: & quidem cum corona Augusta, quæ capiti immineat, ut vides *Wapenb.* P. IV. p. 2. in insign. *Testa Piccolomini* & *March Visconti Cislaghi* p. 5. C. de *Parr.* p. 14. *Bar. de Porta.* vel corona illa omissa p. 9. *Baron. de Horrion.* vel ejus loco duabus regiis s. ducalibus substitutis, ut p. 4. *C. Raggio.* Alibi aquila coronæ infidet, ut p. 2. *C. Fabroni:* aut galeæ mediæ p. 7. *C. Verdugo:* ut & *Com. de Trautson.* *Wapenb.* I. p. 23. Nonnunquam secundæ, ut *B. de Horrion.* (*Wap.* V. p. 9.) ubi inter galeam & aquilam corona regia clausa interjacet. Alius modus est, cum in scuti media parmula cum corona vel sine ea inferitur: exempla sunt *Com. Kurz* (*Wap.* IV. p. 1.) *C. Altenburg* (IV. p. 1.) sed in scutulo bipertito. *C. Sorina* (p. 2.) *Com. Mettich.* (p. 3.) *Bar. de Beck* (p. 9.) Nonnunquam aquila primum laterculum & qui ei respondet quartum occupat, ut exempla docent *March. Balbi* (*Wap.* P. IV. p. 2.) *C. Capra* (p. 3.) *C. Crescentii* (p. 4.) *C. Verdugo* (p. 7.) Nec desunt tamen in quibus posteriori loco exaratur, ut in *B. de Porta* (*Wap.* IV. p. 14.) *C. de Brembati* (*Wap.* IV. p. 3. nisi quod illa aquila tantum *μοιρονέφαλος* & minio tincta suspicionem facere posset, ab imperiali aliam esse: sed corona tamen Imperialis est.) Nec aquilæ tantum concessæ sunt, sed aliquando nominis etiam litera initialis & numerus. Ita *Wap.* P. IV. p. 2. aquila *M. Visconte Cislaghi* ascriptas habet literas *F III.* quod indicium est gratiæ à Ferdinando III. acceptæ. Ibidem *C. de Sorina* pectori inscriptum *F II.* (Ferdin. II.) nisi obscurior sculptura tertium I. occultat. Sic & pag. 6. aquila primæ insistens cassidi *C. Truchsess. de Vvezhausen* pectore easdem literas *F II.* defert, imminente corona Augusta. *F III.* legitur in pectore aquilæ, quam media galea *Bar. Sporkiorum* sustinet. *Wap.* IV. p. 12. Alibi literas *F III.* videas in propria parmula, corona Imperiali insignita pro *Bar. de Losimthal.* (*Wap.* IV. p. 8.) vel loco parmulæ ferto *Bar. de Lanan* (*Wap.* IV. p. 14.) Alibi toti inducta aquila conspicitur, ut pro *B. Boyneburg* (*Wap.* IV. p. 10.) quo tamen insigni eos non uti accepi. Famil. *Grossia* in Linguadocio & Pedemontio gestat ex concessione imperiali aquilam nigram corona Imperiali rubea ornatam, apud *M. Gilbert. de Varenn. R. d' arm.* P. I. p. 161. De frequentibus aquilæ concessionibus *Scaligerorum* genti factis vid. *Haping. de jur. inf. c. 8. §. I. m. 5. n. 100.* Porro ut huic concessioni sua dignitas constet, nec nisi ab ipso Imperatore notæ tales obtineri possint, plerumque diplomati-

bus,

torquem illi, & hi crinem, retinuerunt; tanquam duo distincta nobilitatis propria monumenta.

Erat verò discrimen, quod statuae domitantum, alia insignia foris quoque, & in bello præcipuè usui essent. Postquam deinde imaginum exolevit usus; sola hæc manserunt insignia, utpote magis parabilia, & quæ domi forisque ex æquo assumi, ac circumferri poterant.

Cap. V.

An Originem habuerint ex Augusti regia & Romanis castris.

EX tessera Augusti prodisse gentiles hos typos, censuit Philibertus Monetius: re-
fert verò ea Isidori verba: *Pilam in signo constituisse fertur Augustus, propter Nationes cuncto in orbe sibi subjectas; ut eas magis figura Orbis ostenderet*: atque hic est idem ille mundi globus; qui hodieque in numismatis Augusti, cum Capricorno, & gubernaculo spectatur.

De origine
rei tessera-
riæ. c.
Etyim. l. 2. g.
c. 3.

Eundem coloribus, & metallis variis illudum, legionarios tulisse ad expeditiones bellicas, credit Philibertus Monetius, variante scuti area. Ita ut auratam hanc aream habuerint Vindices auxiliares in Neronis principatu; argenteam quinta legio Macedonia ab Augusto instituta; puniceam Falconarii Siculi, Honoriani felices; ac Daci legionarii; cyaneam sagittarii juniores senioresque, & Marcomanni prasinam armigeri defensores seniores; Molochinam Asturii seniores auxiliares: fuvam denique Honoriani juniores cetrati.

Cum verò plurimus, & locuples sit in iis recensendis; parmulas in legionariis eisdem reperit ab summo, ab latere, ab dextro, atque ab lævo angulo in semissim diremptas; item sapius intercisas, & lemniscatas, exaratasque palis, fasciis, balteis. Imò nec excipit quadrarias tesseras, nec rhombos, nec fusos tesserarios. Interpretatur verò, datum hoc laudi fuisse Matronis Romanis; ut quæcunque lino, lana, plagulis, ad usum rei domesticæ, parabant, ea ex opificio muliebri, ob commendationem frugalitatis animi, ad scuta militum, atque ad Ducum vexilla transferrentur; fuvumque ideo, & colum, seu obsitam lino, seu vacuum; acum item, & radios textiles exprimi tessellis oxygoniis arbitratur.

Equidem amo, & complector hanc rerum pulcherrimarum varietatem: sed mihi videor posse subvereri, ne dissentiant multi. Tum quia grandiore supercilio decora hæc militaria metiuntur: quàm ut patiantur ex his pleraque, ceteroqui mascula & heroica, exigui ad fœminarum fuvum & colum, ad plagularum textum, atque ad lanæ carminationem. Tum etiam quia signa legionum alia proposuimus, peræque idonea, ad gentilium tesserarum originem asserendam. Dabimus deinde peculiariter Aquilam bicipitem, cum diverso schemate coloris ac metalli, tum in suomet corpore, tum in area scuti; in qua C. Mario, Julio Cæsari, Gn. Pompeio, & Octaviano Augusto militavit: & constabit facile; multò æquius ex illa posse trahi originem harum gentilium tesserarum.

Cap. VI.

De veteri usu colorum in vestibus, præsertim domi seu in urbano cultu.

Incipio ea præmittere quæ necessaria mihi videntur; ut definiam; quid in hac disputatione sit sentiendum. Non disgredivor ad mulierum delicias, & ad stolas earum; etsi auro, & gemmis rigentes, uti ad palam; etsi sumptuosas, & basilicas, uti ad regillam; etsi raras, & splendidas, uti ad rallam. Multò minùs habitus comicos proferam: cujusmodi erant tunica scissilis, catatiste, epizostris, nebris, exomis, parabaculus, seleogis, lithus, & lagebulum. Heroica enim, & illustria, non ludicra, aut effœminata sectamur.

Pudet etiam, vestium materiem commemorare, quam inducere luxus cœpit, postquam pelles, lanam, & linum didicit fastidire. Nec enim de infirmi sexus amiculis tantum dici potuit,

Fœmineum lucet sic per bombycina corpus;

Mart.

Sed virorum quoque ea vestis tenuis, & translucida erat propter tædia æstiva: intantum, inquit Plinius, a lorica gerenda discessere mores, ut oneri sint etiam vestes. Eadem prohibita aliquandiu, propter pretium excedens, (cum exigeret libra ferici libram auri, auroque fila pensarentur), viluere nihilominus; quemadmodum & aurum; quod pariter esse vestis sensim cœpit; nequicquam id prohibente Aureliano Principe; dum quereretur per bractearum & filiorum liquationes, auri usum interire.

Tacitus l. 2.

Vopisc. in Aurel.

Domine de Fonvens, si lubeat addiscere, unde tot diversa insignia, quæ in Francia observamus, procedant, ex hoc brevissimo scripto cognoscere poteris. Ab Hunnis, Normannis & similibus gentibus oriuntur tauri, ursi, api, lupi, vulpes: Ab Afristigrides, leopardi, gryphes, leones & dracones horribiles. Cum Reges nostri tractarent sceptrum Romanum, nostri avi in scutis pingebant aquilas, merulas, aleriones, falcones, & quicquid horum armis idoneum visum est. Sed etiam majores nostri sub Clodoveo rege Francia flores assumsere, ut pote rosas & lilia, flores pentaphyllos, caryophylli, papaveris, bellis, vel arboris fructum, folium s. ramum. Testantur hoc tot lilia aurea, argentea, celestina, rubea, viridia, nigra, flores familiarum Vergy, Loigny, l' Hermite, Scninghen & Flavy, quas stirpes vetustas credimus. Paulo post ortum cepere cruces, decusses, cornua, balthei, pali, cephalii, cantherii, fasciæ, molula echinata, vellera hermionica vel varia, pisces, Byzantini numi, orbes, tesserae, vel cuspides. Nam post geniti parum pensi habentes ut servarent decessorum arma, solum sollicitierant circa servandos colores, quod reliquum erat, juxta beneplacitum fingeant: Donec S. Ludovicus IX. filio suo cum discerniculo scutum liliatum concessit, qui mos deinceps duravit.

Mutatio-
nes infi-
gnium.

§. LV. Uti vero insignia semel assumpta plerunque servantur, ita tamen etiam mutatorum non desunt exempla, ad quam mutationem in varias causas, quas hic enumerare prolixum esset, motæ vel coactæ sunt familiæ. Exempla aliqua insignium successu temporis mutatorum recenset Cyr. Spangenberg. *Udelsp. P. 2. L. 12. c. 28. p. 309. b. c. 30. p. 312.*

Sylva Pe-
tra sancta
de origine
imaginum
tesserarum

§. LVI. Sub finem hujus capituli doctissimam tractationem Sylvestri Petrasanctæ, cujus opus de tesseris gentilit. valde rarum non cuivis inspicere contingit, universam inferere visum est, quæ in tesserarum imaginum ex antiquitate originem inquirat; de qua lector, quem saltem varia eruditio non potest non delectare, judicet. Continetur ea 10. capitibus, à quarto ad decimum quartum.

Cap IV.

An tesserae
gentilitiæ
originem
habuerint
ex veterum
imaginibus?

Auspiciaturus pulcherrimam, sed difficillimam quæstionem de harum tesserarum origine, expendam prius, quidnam alii senserint de illa, scripserintve: mox aliqua præmittam, ut struere viam possim iis, quæ in hac re postremo, tam generatim, quam particulatim subdam.

L. 35. c. 2.

Cum hæ icones tesserariæ sint certissima & propria quædam signa germanæ atque avitæ nobilitatis; propterea existimarunt aliqui, originem eis datam ex veterum imaginibus: quæ olim solis concessæ nobilibus, servabantur in atriis & armariis, & comitabantur funera: *semperq. aderat, ut Plinii verbis utar, defuncto aliquo totus familia ejus, qui unquam fuerat, populus.*

Satyr. 8.

Sed enim hæ quidem erant cereæ, ideoque ferri poterant in funeris pompa; atque adeo ceræ dicebantur: ut in Juvenalis aurea illa sententia;

*Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria; nobilitas sola est atque unica virtus.*

Tull. orat.
in Pison.
Plin. Epist.
ad Fab.
Sueton. in
Vesp. Ju-
ven. Pers.

Aliæ verò erant marmoreæ, aut ex metallo; numerusque earum Romæ alterum à civibus populum repræsentabat. Fumosa quæ forent, nobilitatem antiquam; novam contra subita recentisque significabant. Ignobiles item gens obscura & sine imaginibus, homines novi, filii terræ, ac fratres Gigantum, quos terra genuerat, appellabantur.

Non moror in his explicandis; tantum in sinu, Budaum, Philibertum Campanile, & Scriptores alios existimasse, gentilitia symbola familiarum, ex antedictis veterum imaginibus nata esse.

Dissentit Justus Lipsius vel ideo; quia quique ignavissimi hæc insignia, iudice ipso, usurpant, & multi, quibus nulla, aut Avorum, aut propria est nobilitas. Mihi tamen hæc ratio haud satis firma videtur: etenim fatendum est, plerasque has gentilitias tesseras nihilominus esse argumentum veræ nobilitatis. Videlicet insignia perduellium comminuuntur; quia infamia tanti criminis lucem profapia omnem extinguit. Quotquot viri nobiles etiam diem vitæ postremum obeunt; absque congeneri hærede, totidem cum insignibus propriis, quasi illud sit funus gentis universæ, tumulantur. Sed & litem intentare, ac vocare in jus licet illos, qui insignia efferunt aliena: cum id veluti quoddam furtum honoris esse videatur.

Quocirca ex alio capite reor minus congruè ab veterum imaginibus peti originem tesserarum gentilitiarum: nimirum quia simul Romæ utraque diu manserunt: Torquati enim & Cincinnati, simul Avorum statuas, simul eorum stemmata, hoc est

tor-

Lintæ atque albæ vestes insuper spectarunt semper in omni ævo ad Sacrorum Antistites: ut dixerit propterea M. Tullius: *color albus præcipue decorus Deo, tum in ceteris, tum maxime in textili: Non enim fas est, inquit Plato, pura Deorum Numina contaminatis & impuris rebus coli.* 2. de leg. Plut in 16. & Osi.

Toga item pura, quæ fuit coloris candidi, utebantur tyrones, & novæ nuptæ: item in puerili ætate omnes ingenui; Consules etiam, Prætores, Ædiles, Quæstores, ac demum Tribuni, & Centuriones; ex quo tempore iis concessa fuit ab Augusto prætexta, & Senatoria dignitas; inter civilia bella, ut interpretatur Justus Lipsius; quando nimirum omnia immodica erant, & pleraque injusta. App. lib. 1.

Porro ipsam prætextam albam fuisse, non autem purpuream, ut quidam perperam senserunt, satis constat: quia Livius hæc duo distinguit; *dona, inquit, ampla data, quæ ferrent Regi; vasa aurea, argenteaque, togæque purpurea, & toga prætexta.*

Cum verò hæc vocetur à Plutarcho π εὐρόππεος, & cum prætexere apud Latinos idem sit, atque extremam oram tegere, seu circum ornare; existimandum est; prætextam in limbo tantum purpuram habuisse, cetera fuisse candidam.

Heroum quoque indumentum, fuit alba vestis: nec aliter induitur à Statio Amphiaræus. 1. 6. Theb.

*Ipse habitu niveus, nivei dant colla jugales,
Concolor est albis, & cassis, & insula cristis.*

Fuit & Regum amictus candidus, laneoque habitu Ægypti Rex Nectenabo Æsopum excepit, ad se missum ab Rege Babylonæ; iussis adesse magistratibus pariter in veste alba: & cum hi postridie purpurei splenduerint, solus ipse mansit candidatus. In vita Æsopi.

Sed patuit maxime albi coloris dignitas, olim in Regum diademate, quod natura ferme instituit, ut album esset: nam in Regis apum fronte *macula est*, ut loquitur Plinius, *quodam diademate candicans*, & de basilisco serpentum Rege, Cyrenaica, inquit, *hunc generat Provincia, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem.* Lib. 11. c. 6.

Candida certe fuit fascia, quam Tigranes projecit ad Pompeji Magni pedes; ut significaret, se Regnum suum ponere in illius potestate; ac de candida fascia, qua idem Pompejus, tegendi vulneris causa, cruris obligaverat; *non refert*, inquit Favonius, *qua in parte corporis sit diadema: exigui panni cavillatione regias ejus vires exprobrans, atque insinuans, nihil admodum interesse quam corporis partem redimiret regia Majestatis insigne, in viro magna fortune, & quo nec fortior, nec prudentior in Patria quisquam erat.* Plutarch. Val. Max. lib. 2 c. 2. Ammian. Marcell. lib. 17.

Sed & Pompeji amulo Julio Cæsari perinde invidiam creavit fascia candida, præligata coronæ laureæ simulacri ejus. Quam ideo Tribuni plebis detrahi ac tolli mandarunt: quia in Cive glorioso ac summæ potentæ, videbatur odiosa ea res, & prorsus inimica libertati. Suet. in Julio.

Alioqui uni ex Metellis, cum nec adeo esset potens, nec tantoperè fortuna ejus metui deberet, ad similes fascia, qua accinctus frontem propter vulnus diu fuerat, citra invidiam affectati Regni, peperit cognomen *Diademati*. Plutarch. in Coriolan.

Rubeus color debet honoratissimus censerì, propter Auctoris famam: nam inventor purpuræ Hercules habitus est. Quamquam is, ut alia monstra, ita exiguum pisciculum, & cum eo luxum, utique monstrum non impar aut Hydræ, aut Leoni Nemaëo, æquius multo sustulisset. Quid enim? purpura ad argentum appensa ei rependebatur, ejusque & margaritarum paria fuerunt aliquando pretia. Nihilominus quantaverit ejus copia in divitum armariis, Horatius insinuat his versibus: Jul. Pollux in Onomast.

---- *clamydes Lucullus, ut ajunt,
Si posset centum scena præbere, rogatus;
Qui possum tot, ait: tamen & queram, & quot habeo
Mittam: post paulo scribit, sibi millia quinque
Esse domi clamydum: partem, vel tolleret omnes.* Athenæus Plinius. Epist. ad Numid.

Et hæc erant ex purpura, qui fuit clamydis color, uti exponunt interpretes. Memorabilis quoque vis ejus, Susis ab Alexandro captis, reperta est; nempe Hermonicæ purpuræ quinquaginta millia talenta, reposita ibi à bis centum annis, cum recenti admodum coloris flore; quem in tam longa ætate ajunt non defecisse; quoniam ex melle fuerat infectura ejus. Plutarch. in Alex.

Sed enim abusus officere colori pulcherrimo non debet; nam purpura aut cocco imbutæ vestes, fuerunt semper supremorum ordinum, & summi Magistratus

Formam insuper vestium fufius non descripfere ; sed infinuavero duntaxat genera earum præcipua. Stola, mulierum plerumque, sed interdum etiam virorum indumentum, ad talos demittebatur : atque ad extremam ejus oram, instar limbi, affuebatur inflita.

Tunica, substricta & brevis initio, laxior evasit demum & longior : adeo ut debuerit cingulo castigari, five, ut Tertullianus loquitur, suspendi.

Toga ea erat laxitate, ut videretur sarcina veriùs, quàm vestis : atque oncraret potiùs, quàm tegeret. Pacis artes, & studia comitabatur : sed nonnunquam rebus publicis toga plus nocuerunt, quàm lorica. Fœminarum quoque amiculum olim fuerat toga; postea in pœnam & probrium illis dari cœpta est, quæ fuissent adulterii comperatæ : eoque spectat illud,

Martial.

Coccina famose donas, & ianthina mœcha:

Vismage, quam meruit, mittere? mitte togam.

Tertull. de
Pallio circa
fin.

Pallium & quadrangulum erat, & ab utroque laterum regeftum, cervicibusque circumstrictum, in fibulæ morfu acquiescebat : atque erat habitus plenus disciplinæ gravitatisque, adeo ut solo parvos mores silentio redarguere crederetur. *Purulentias Civitatis*, inquit Tertullianus, *quis eliciet, & evaporabit; ni sermo palliatus? sermone*, inquit, *me suafisti, meditamene sapientissimo. Verum et si eloquium quiescat, ipse habitus sonat. Sic denique auditur Philosophus, dum videtur: de occurſu meo vitia suffundo.*

Clamysea erat forma, ut ad ejus modum normamque, Architecti dederint Alexandro Magno descriptionem Alexandriæ; orbe nimirum gyrato laciniolæ, atque anguloso procurſu, ab dextera lœvaque. Jam his, aut prætermiſſis, aut leviter adumbratis, venio ad colorum usum in vestibus, domi atque in urbano cultu.

Plautus.

Ex colore croceo libet exordiri, quoniam affinis est auro. Byſſus genus lini flavi, actenuiſſimi; crocota, seu vestis croco infusa, & cujus infectores Crocotarii dicebantur; Flammea, quibus capita obtegebant novæ nuptæ, dum ad sponſi thalamum intrarent, argumento eſſe poſſunt, Plinio iudice; colori croceo seu luteo honorem antiquiſſimum fuiſſe.

Plin. lib. 8.
c. 48.

Victor. in
Aurel.
Tertull. de
hab. mulier

At luxus eo contentus diu non fuit, demumque auro ipſo ſplenduit: quo priſci Romanorum Duces uſi verecundiùs, tantum in veste triumphali aurum textile miſcuerunt. Donec vestem omnino auream primus induit, fatiſcente Imperio & morum jam facta inclinatione, Aurelianus Princeps. Idem adjunxit pretioſos lapillos, non dicam cum Tertulliano, idoneos tantum, ut ædificent mulierum ſtuporem; sed aptos ut deſtruant laudem omnem famamque hominis frugi.

Fœminis lex Oppia inhibuerat, ne in vestibus plus auri ſemiuncia haberent: nihilominus, edente Naumachiam Claudio Principe, ſcribit Plinius, ab ſe viſam Agrippinam ejus conjugem cum paludamento, quod erat ex textili auro.

Tandem aurea vestis eſſe Regis propria incœpit; & decuit ſanè, ut qui hominum eſt quaſi Sol, fulgeret inter homines Solis inſtar; quia Sol viciffima ſyderum eſt quaſi Rex. Diſcat interim Rex, non poſſe occulta eſſe, quæcumque agit: dum videt, ſe totum, ut ita dicam, revelari ſplendore auri: atque adeo agnoſcat, ſibi perpetuò de-monſtrari luce illa veſtium; quæ opere indigeat Reſpublica Rege aureo.

Ad hæc ſupremo Urbis Præfecto, ſicut & Senatori ejusdem Urbis, conceditur toga aurea, & par Regum, in vestis eo lumine, majeſtas.

Caterum libet hortari omnes, quotquot aureo amiciuntur panno, ut ſemper involvant eo gemmeos mores, veramque virtutem: quia profectò.

Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.

Proxima dignitas videtur candidæ vestis, quia ſimile argento eſt lumen ejus. Qui Romæ ſupremum honorem petebant, candidati apparebant; ut ſe puros à ſordibus comitorum eſſe, & ab omni ambitu, ea coloris innocentia, teſtarentur.

Ariſtoph.
Plutarch.

Præſides æquitatis ornavit idem albus color, eoque uſi ſunt Athenienſes, Plataenſes, & Romani Iudices: atque ad hos fortasſe poteſt referri fauſta illa acclamatio;

Martial.

Vivat & urbanis albus in officiis.

Tarenti. Quoniam deliberata expeditione sacra & scissis ac diremptis in taniolas coccineis duabus vestibus, cruces confecit, affuitque eas sagulis duodecim millium bellatorum: quò nimirum admonerentur, proprium unicuique sanguinem esse profundendum, pro Regionis Sanctæ liberatione.

Sed & sacer atque augustissimus Senatus Ecclesiæ Romanæ, ab Innocent. IV. Lugduni (quando is Friderico II. Cæsari diem dixit) causiam puniceam primùm accepit; ut eo colore defensionem Ecclesiæ ad sanguinem usque profiteretur. Verùm ad colores alios pergo.

Usus cyanei coloris tam frequentem in vestibus non reperio: nisi fœminarum aliquando in luctu Romæ, ut alibi dicam: Juvenalis tamen in versu illo

Carulea indutus, scutulata, & galbana rassa,

Sat. 2.

insinuare videtur, haud omnino inter vestes eum desiderari consuevisse.

Caterùm Hebræi olim ferre iussi sunt vittas hiacynthinas ad angulos palliorum; ut memores Cœli, hoc est Dei, ejusque legis perpetuò essent. Refero ipsum præceptum. *Dixit Dominus ad Moysen; loquere filiis Israel, & dices ad eos; ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hiacynthinas. Quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum Domini: nec sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes.* S. Hieronymus verò ait, aliquos ex eis religiosiores addidisse limbo huic cæruleo sentes & spinas; ut ambulantes, inquit, per earum puncturam legis divinæ semper admonerentur. Num. 15. 35.

Saltem inter nationes alias placuisse hunc ceteroqui gratissimum colorem, & fuisse tesseram profapiæ clarioris, nullus dubito. Nam Gelonos, quos appellat Virgilius pictos, Herodotus ait, solitos tingi pigmentis cæruleis, & eò quidem liberalius, quò singuli magis nobilitate præstarent.

Cæsar etiam scribit; nobiliores Britannos infici consuevisse glasto; diceret congruè ad schema circumfusi maris: nam ex glasto exprimebatur cyaneus color. Si autem ad corpora vultusque; cur non ad vestes etiam eum colorem transtulerint?

Viridem colorem pariter infrequentem video; cum terræ tamen pulchritudinem vestiatur: saltem est insigne Sacrorum Antistitum: nam ignorat nemo, Episcopis dari causiam coloris præsini, & ei esse alterum à purpura decus.

Violacei coloris est ea dignitas, ut propter affinitatem cum purpura rubenti, mereatur purpuræ nomen; & interdum nequeas apud Scriptores satis distinguere, de ianthina loquantur, an de ostrina purpura; dum vestem purpuream nominant.

Quia verò est simul modestiæ, simul dignitatis plenus hic color; ideò vela ianthina Arcam Dei olim exornarunt; atque adeò Cleri proprius color fuit, inter primos atque antiquissimos Christianos; hodieque retinetur in talaribus indumentis familiarium Romani Pontificis; Præsulesque Urbis majori ex parte eo inornantur.

Rarior in vestibus color niger olim fuit, quippe aspersus superstitione mali infauisti omnis. Idcirco M. Tullius in Vatinium; *Cui de balneis exeunti, præter te, inquit, toga pulla unquam data est? cum tot hominum millia accumberent; cum ipse epuli Domini Arius albatu esset; tu in templum Castoris, te cum C. Fidulo atrato, ceterisque tuis furiis funestum intulisti.* Sed saltem apparet, aliquando veste nigra usos Romæ viros nobiles: etsi ominosum videbatur, in templis, aut in epulis, versari cum eo colore luctuoso. Or. in Vatin. in Anton.

Plebs autem lacerna, seu penula nigra passim utebatur; & ideò pullata turba, pullati ejus circuli dicebantur. Martialis:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia ruffis,

Et placet hic pueris, militibusque color.

Macrinus verò dicitur parasse populo penulas coloris rosei, hoc est pro pullis rubras ei tribuere lacernas deliberasse; ut dubitare non liceat, quin vulgi atrum fuerit indumentum. Lamprid. in Anton.

Supereft jam, ut varios colores in una veste disquiramus: ex eo genere autem primò scutulata vestis. Galliam instituisse ait Plinius, ut colores vestium Romæ scutulis dividerent. A scuto autem scutulæ dicuntur, & ideò Plinius loquens de cassibus araneorum, earum rete scutulatum appellavit. Cum item Livius scutale nuncupaverit partem illam fundæ, quæ sit plagularum textu, & filicem continet, vibratque; ex his Plinii, ac Livii locutionibus conjicere possumus; scutulatam togam eam fuisse, quæ fiebat tessellato & vermiculato contextu. L. 8. c. 48. Lib. 11.

Dio.

Sueton. in
Aug.

apud Romanos. Eo quippe lumine fulsit latus clavus; tunica videlicet propria Curia, seu ordinis Senatorii. Quæ ideo resecta, & cadens fortè ad Augusti pedes, dum istogam virilem sumeret; visa est præfagire, futurum aliquando; ut Ordo, cujus illa erat insigne, Augusto eidem subjiceretur. Ceterum nomen latus clavus habuit à purpureis nodis, qui referebant capita clavorum, Senatoriaque tunica assuebantur; sive unus, sive plures essent; atque iisdem Senator à Patritio, & ab Equite discriminari solebat; Neque hi purpurei nodi erant intexti, aut impressi; sed addititii, atque exemptiles in modum fibulæ, quæ vestem simul ornare, atque adstringere videtur. Id autem ex eo conicere sit, quòd Ulpianus Jureconsultus clavos eosdem, & aureos, & purpureos, definierit partem esse vestimentorum, & censerì cum ipsa veste legata. Dixi aureos, & purpureos: quia ex auro etiam cœpti sunt fieri, & fuit necesse, ut Tacitus Imperator, vestibus auro clavatis interdiceret.

L. cum au-
rum.Vopisc. in
Tacito.L. cum au-
rum.

Sed cum præterea Ulpianus, inter ornamenta vestium adventitia, præter clavos, accenseat infitas eis picturas; ex hoc pariter conicere sit, qualis nam toga picta fuerit; quæ solos Consules, & insuper Prætozem in ludis duntaxat Megalensibus, ornabat; nam hic aliàs prætexta utebatur. Erat verò tantæ dignationis, ut acciperetur ex ipso Jovis templo; ex quo factum est, ut Juvenalis eam Jovis tunicam appellaverit. Eadem fuit pretiosius tinctæ, hoc est dibapha: cujus utique libram Plinius affirmabat emi non potuisse denariis mille.

Infita illi picturæ ex auro videntur fuisse, Juvenalis

Et latum pictæ vestis considerat aurum.

Statuere non possum tamen, quænam picturæ in ea spectarentur.

Cassiod.
16. ep. 1.
Suet. in
Claud.
c. 17.

Tunica palmata, non à clavorum latitudine palmari, uti opinatur Festus, sed à palmæ ramis, ex textili auro, dibaphæ impressis, aut insertis, vocabulum accepit: & lato clavo, togaque picta eò fuit dignior, quòd solius Consulis in pace, solius supremi Ducis in triumpho, indumentum esset: cum toga picta etiam Prætori, latus clavus cui-libet Senatorum concederetur.

Servius l.
7. Æn.

Cinctus Gabinus ex purpura etiam ipse fuit, eratque toga ita in tergum rejecta, ut una ejus lacinia, à tergo item reducta, hominem cingeret. Ea verò solus Consul amiciebatur, quoties bellum indiceret; obtinuitque superstitio, atque incipit; quia dum Gabii sacris operarentur, nunciatum est hostes ingruere: Cives verò ab aris ad aciem progressi; ita ut erant accincti togis, memorabilem victoriam reportarunt.

Ut generatim loquar, vestis purpurea, seu coccinea Romæ Senatui diu ab Equite, & à Plebe distinxit: Martialis

Divisit nostras purpura vestra togas.

Tac. l. 3.
Val. Max.
1.2, c. 1.

Sensim tamen descendit ad Equitem in trabea; nam Equites trabeatos Tacitus, & Valerius Maximus vocarunt. Servius autem triplex genus trabeæ considerans, primum ex sola purpura Diis consecrat; alterum ex purpura quidem, sed cum albo miscellaneo, tribuit Regibus; & tertium ex purpura & cocco ait fuisse indumentum Augurale.

Satyr. 3.

Imò descendit adhuc magis, nempe ab Equite ad Plebem, teste Juvenale:

*Æquales habitus illic, similemque videbis
Orchestra, & Populum.*

Suet. in Ne-
rone.

Propria ceteroqui Regum, & summorum Principum purpura est, ac semper fuit: nam ii sanguinis pœnam exigere à reis possunt: eaque alioqui necessitas, vel ipsimet Neroni dura visa est, dum esse bonus potuit; quia rogatus, ut subscriberet sententiæ unius fontis, desideravit nunquam litteras didicisse. Dura, inquam, est eà necessitas, sed consentanea tuendæ justitiæ, ac sanandæ improbitati; cujus medicinam utique pœnam esse, Plato sapienter pronunciavit! Jubentur itaque Reges, & supremi Magistratus; quotquot in omnes corporis sui partes, diffusam purpuram vident, meminisse perpetuò; legum se vindices esse, & custodes probitatis. Nisi malint admoneri potius conditionis cujusdam excellentioris; fundendum nimirum sanguinem, & vitam consecrandam esse pro salute populorum, exemplo dixerim Codri, an Christi Regis æterni?

Certè dandi, quàm hauriendi sanguinis, videtur honestior, in milite etiam, professio: atque ideo ibit in sacula Boëmundus Guiscardi Apuliæ Ducis filius, ac Princeps Taren-

Sed Synthesi foris uti non licebat, nisi quinque diebus Saturnalium; nam, ut dixi, domestica erat: arguebaturque propterea Nero levitatis; quoniam Synthesi, Suet. in Nerone. extra Saturnalia, indueretur.

CAP. VII.

De colorum usu in ludis Circensibus.

STABUNT in acie rursus Partes, sopitæ tot jam tranquillis annis; sed placidæ, Satque amantes pacis: nec tam ad certamen, quàm ad spectaculum venient cum insignibus suis.

Olim colores duo, albus & rufus Hiemi, atque Æstati dicati erant: mox totidem alii accesserunt; nec eadem tamen apud Scriptores illorum est significatio. Tertullianus cum dixisset, *Aurigenis coloribus Idololatriam vestiverunt, & ab initio duo soli fuerunt albus, & rufus: albus hiemi ob niues candidas, rufus æstati ob solis ruborem voti erant*, ostendit, quam ratione aucti fuerint, vel voluptate, vel superstitione profecta; nam addit; *Marti rufum alii, alii album Zephyris consecraverunt; prasinum Terræ matri, vel Verno, venetum Cælo, & Mari, vel Autumno.* Lib. de Spect. 9.

Cassiodorus spectasse eos colores putat solum ad quatuor anni tempora: *Colores, inquit, in vicem temporum quadrifaria divisione funduntur: prasinus. virenti Verno; venetus nubila Hiemi; roseus Æstati flammæ; albus pruinoso Autumno dicatus est: ut quasi per duodecim signa digrediens annus, integer signaretur, & natura mysteria spectaculorum composita imaginatione luderentur.* Lib. 3. Epist. 1.

In tragicis perinde ludis Chorus gradiens, primò à dextra in lævam, motum Cæli ab ortu in occasum per strophem; remeans in dextram à læva, conversionem errantium syderum ab occasu in ortum per antistrophem; & demùm quiescens per epodon, terræ ipsius libramentum perpetuum representabat.

Referunt eos alii tantummodo ad quatuor primæ mundi corpora. *Romulus, inquit Cedrenus, imposuit, partibus ista nomina; Terra viride & porraceum; Mari venetum, quia aquæ sunt cæuleæ; Ignis rufum, & Aeri album: atque idem leges in Chronico Alexandrino, in Isidoro, & aliis.*

Quòd ad rem nostram facit, quatuor fuisse in Circensibus Partes, totidem earum colores, dubitari non potest. Sextus Rufus ideo in nona Urbis regione, ubi fuit Circus Flaminius: quatuor stabula earundem Partium collocavit. Albus color quis fuerit, nemo ignorare potest. Rufum alii Roseum vocant: eundem esse tamen, nec à roseo dici, constat ex illis Corippi versibus, & ex prima ejus syllaba producta;

*Roseus æstati, rubra sic veste refulgens,
Ut nonnulla rubent ardenti poma colore.*

Lib. 1. de color. Circens.

Prasinum vocarunt viridem colorem, quasi porraceum, ut insinnavit Cedrenus: quia Græcè *πράσινον*, porrum sonat. Venetum esse cæruleum constat: quia Hellogabalus, qui harum partium colores ad æstivas mensas suas transferebat, & ad schema earum quotidie apparatus triclini variabat; pisces dicitur apponi aliter non permisisse, quàm coctos in marina aqua, & cum conditura Veneta; ut loquitur Lampridius. Vegetius etiam naves exploratorias exigit eo instructu, ut illarum nautæ induantur veste veneta, & vela insuper colore veneto tingantur. Lamprid. in Heliog. L. 2. de remil.

Et si tamen ii ordinarii colores Circensium fuerunt, quos enumerat fescui hendecasyllabo Sidonius Apollinaris;

--micant colores

In hendecasyll.

Albus, & venetus, virens, rubensque

Fit mentio etiam nonnulla tum coloris crocei seu lutei, tum coloris purpurei. *Rufos æstati currere voluerunt, inquit Isidorus, albos hiemi, & Zephyris; Vires prasinus, & floribus; venetos aquæ; Marti luteos; & croceos igni, & Soli: purpureos Iridi.* Quæ Isidori verba expendens Bulingerus luteos, croceos, purpureos pro rufis debere accipi, arbitratur; affirmans quatuor tantum colores in Circo fuisse.

Equidem eos distingui prorsus reor, & senos aliquando fuisse: quia Domitianum duas Circensibus gregum factiones, aurati nimirum purpureique panni, ad pristinas addidisse, in comperto est: & de purpureo peculiariter Martialis meminit. Suet. in Domit. c. 7.

Lib. 7. c. 10. Diodorus, agens de his Gallorum sagulis, scutulas ejusmodi nuncupavit laterculos. Sed & Vitruvius frustra marmorum, in pavimenti rotunda, scutulas dixit: Palladius verò scutularum colorem in equis eum nuncupavit, qui vulgò à pomis nomen habet, & fermè poma refert.

Vestēs itaque alternantes colorem quibusdam maculis aut rotundis, aut quadratis, aut oblongis, erant scutulatæ. Ita ex Juvenali illud paulò altius referebam,

Satyr. 2.

Cerulea indutus scutulata, aut galbana rafa.

Alex. ab

Alex. lib. 5. c. 18.

Atque hæc sane id meruere honoris: ut numerarentur inter triumphales togas.

Virgatæ vestes Gallis auctoribus perinde tribuuntur: ita de illis ipsis, qui invaserunt Romanam arcem, Virgilius:

Acu. l. 8.

Virgatis lucent sagulis.

Et de Chrixo Boiorum Duce, cui dat à Brenno stirpem, Silius Italicus;

Auro virgatæ vestes, tunicaque rigeant

Ex auro.

Nec aliter describitur à Propertio Gallorum Rex Virdomarus;

Illi virgatis jaculantis ab inguine brachis

Torquis ab incisa decidit uncagula.

Apud Ser-
vium.

Ceterum Julius Pollux, *virgata*, inquit, *vestis*, in qua intexebantur virgæ purpureæ, hoc est lineæ: Hermolaus Grammaticus autem censet, eas vestes fuisse omnino purpureas, affirmatque idiomate Gallico virgam, olim idem ac purpuram fuisse; sed de auro Virgilius, & Silius Italicus loqui videntur.

Saltem eas fuisse vestes lemniscis colorum dissimilium contextas, instar virgarum, dubitare non poterit is, qui meminerit, propterea tigres, tum à Silio, tum à Seneca virgatas appellari.

Clem. 2. de
vit. & ho-
nest. Cler.

Harum vestium usus percrebuit tantopere, præsertim ex quo tempore patuerunt Alpes adventui in Italiam Regum Barbarorum: ut necesse fuerit Ecclesiastica sanctione Clero eas detrahare: nec enim modestiæ piorum virorum consentaneæ illæ videbantur.

Segmentatæ vestes & quænam fuerint, non uno modo Scriptores explicant. Probus in eum Juvenalis versiculum:

Sat. 2.

Segmenta, & longos habitus, & flammea sumit.

Ait, auri argentique bracteolas instar fasciolarum, recto ordine insui solitas, ad vestium extremam oram, vestesque purpureas eo ornatu instructas, appellari à Plauto segmentatas.

Alii opinantur potius ita vocari monilia, torques, & armillas; quoniam conflantur è segmentis auri, argentique. Sed hi abeunt à re vestiaria; ad quam spectare ornamenta hæc segmentata insinuant, non Ovidius modò in eo versu,

L. 3. de Art.

Quid de veste loquar? non jam segmenta requiro.

Lib. 5. c. 2.

sed etiam Valerius Maximus: nam cum in Historia Coriolani dixisset, *Senatus Matronarum ordinem benignissimis decretis adornavit*; addit inter multa; *permisit quoque his purpurea veste, & aureis uti segmentis*, hoc est purpurea veste, cum annexu bracteolarum ex auro, argentoque.

Nec putem magnoperè ab his differre vestem nexilem; cujus fuit usus vetustior, quàm textilium indumentorum; & hoc asserit Lucretius eo versiculo;

Nexilis ante fuit vestis, quàm textile tegmen.

Et nexili habitu hodieque amiciuntur Helvetii Romæ, qui custodes sunt Romani Pontificis.

Synthesim iis addo; sed non ea significatione vocabulum hoc accipio, qua vestiarii supellex universa interdum exprimebatur.

Tertull. de
allio.
Vopise in
Aureliano.

At synthesim pro veste sumo, quæ cum sit infecta diversis lanarum coloribus, multitia ideo, tum à Tertulliano, tum à Vopisco nominatur.

Fuisse hanc vestem domesticam, & cœnatoriam, satis insinuat Martialis in Zoi-
lum:

Vndecies una surrexti, Zoile, cœna:

Et mutata tibi Synthesis undecies.

Miror tamen, eam vile indumentum censerì; tum à Lazaro Bayfio, tum à Calio Rodigino; cum & Equitum, & Senatorum, & lautiorum virorum esset: ut propterea Martialis dixerit:

Synthesibus dum gaudet Eques, Dominusque Senatus.

Sed

Præfina, & Veneti, se mutuis cædibus prostraverunt, præluferuntque, infaustis Paul. Diac. nominibus, Guelphorum, & Gibellinorum, Alborum, Nigrorumque, qui lib. 1. hist. Longob. pariter Europam, atque Italiam imprimis, luctuosum in modum laceraverunt.

CAP. VIII.

De colorum usu in bellicis expeditionibus.

EXordiar à rubro colore, qui solus cum sanguine Martis rore similitudinem, aut affinitatem habet.

Plinius ait, coccum dicatum fuisse Imperatorum paludamento seu clamydi eorum: cujus forma terram habitatam referebat; eratque, uti explicat Strabo, extremis longitudinis utrimque angustis, latioribus imis: quasi terram, quam regebant, Imperator ipse indueret, atque humero sustentaret. Figuram ejus proponit Justus Lipsius, ex antiquorum lapidum monumentis. Varro autem clamydem eandem paludamentum dici putat; quia qui illa induitur, conspicuus redditur, & palam fieri videtur.

Sed & lictores quoque ad bella ibant paludati. Silius Italicus, describens conflictum Varronis Consulis, hoc aperte asserit.

*Isque ut Varronem procul inter prælia vidit,
Et juxta sagulo circumvolitare rubenti
Lictorem: noscō pompam, atque insignia noscō,
Flaminius modò talis, ait.*

Lib. 9.

Constat præterea, paludatos fuisse Tribunos, Centuriones, & milites; cum minore tamen panni luce, vel gloria, quàm Imperator ipse. Si dubites de milite gregario, in promptu est tum Lucilii versus;

Ponè paludatus stabat Rorarius velox, tum Livii auctoritas, qui de uxore unius ex Curiatis trigeminis cæsis, cognito, inquit, *super humero fratris, paludamento Sponsi, quod ipsa confecerat.*

Videbatur itaque exercitus universus rubere, atque in purpura esse Marti con-sanguinea: eratque discrimen, ut dixi, tantum in panni pretio, aut in ejus coloris præstantia. Cæteroqui frustra de Tribuno militum Decio scripsisset idem Livius *Hæc omnia sagulo gregali amictus, Centurionibus item, manipularium militum habitu ductis, ne Ducem circumire hostes notarent, per lustravit.*

Fuisse autem plerumque in Ducum clamyde, aut paludamento rubeum colorem existimo; nec apud Romanos modò, verum apud exteros etiam Plutarchus ideo licuisse ait Eumenicausias purpureas, & clamydes largiri, quæ à Macedonibus habebantur inter regia dona (& has obiter causas Budæus credit posse apte transferri ad Cardinalium coccineos galeros.)

Coccinea igitur fuerit Alexandri Magni clamys illa, cum qua Gn. Pompeus de Asia triumphavit, post annos circiter trecentos. Et fuerit profectò lata ea species; quia Pompeus non rebus gestis tantum, sed vultu quoque habebatur simillimus Alexandro: & ideo L. Philippus, vir Consularis, dum in causa quapiam ei patrocinaretur, dixit lepidè à se absurdum nihil agi, si cum esset Philippus, Alexandrum complecteretur.

Ne mirum autem sit, Alexandri clamydem ferre potuisse eam ætatem, refero Plinii testimonium, qui asseverat; Servii Tullii prætextas mansisse annis quingentis sexaginta; absque teredinum damno, vel injuria.

Cum autem & abollam idem Martialis, & lanam Virgilius Tyrias, & Horatius gaufape purpureum vocarint: has etiam vestes militares fuisse rubentes, manifestum videtur. Quamquam gaufape à Juvenale luteum etiam appellatur; & hoc duplex usui erat, nempe, amphimallum, atque heteromallum: hoc est ab utraque, aut ab una tantum parte villos habens: ex cuius usu miles gaufapatus aut gaufapinatus dictus est.

Quin etiam gaufape militum in Castris lectus erat. Plinius, *antiquis inquit, torus è stramento erat, qualiter nunc etiam in castris gaufape*: haud sanè duro accubitu: quia hæ amphitapæ, villis ingentibus molles, à Lucilio, & cum pluma, & cum quovis cubili deliciarum comparantur. Varro autem affirmat, volupe fuisse reclinari, ac dormire in amphitapa bene molli.

Lib. 14. ep.
55.

*Proficies nihil, hoc cadas licet usque flagello;
Si tibi purpureo de grege currit equus.*

Cedren in
Tiber. Ju-
stin.

Haud diuturni tamen ii colores fuerunt? mansitque prior Circensium apparatus: certè coloris purpurei, à Tiberio sublato, est mentio apud Cedrenum, qui cum ageretur: inquit, natalis Circi, & partes ferrent vestes canaliculatas purpureas, & clamydes Imperatoriis assimiles, Tiberius vetuit, ne eas ferrent.

Color niger unicus est, quem non admisere olim ludi, & Partes; nam latae, & pictae amœnius ad certamen veniebant.

Xiphil. in
Neron. &
in Heliog.

Si verò quispiam sciscitetur; in aurigis, an in curru, an in equis ii colores spectarentur? ajo ea omnia colorata in Circum prodiisse; Aurigas quidem, quia Nero, inquit Xiphilinus, agitabat indutus vestem viridem, & galea aurigantium tectus. Peculiariter verò illud advertere fit; fuisse in Circensibus aurigarum proprium quoddam tegmen, instar galeae, & id confirmat clarè Athenæus, dum agitatores, inquit, petaso, vel galea alba, viridi, ruffea, veneta invicem distinguebantur. Deinde currus ipsi, ut tradit Xiphilinus, coloribus & pannis distincti erant: postremo equi pariter prodibant eo schemate; ideoque aliquos eorum albatos Plinius nominavit.

Lib. 8. c.
42.

At quamvis ut dixi, quaterni in Circo essent ordinarii colores, & totidem Partes, seu factiones; duæ duntaxat frequentius recenferi solet, velut præcipuæ: prafina videlicet, cui alba plerumque jungebatur; & veneta, cui jungebatur ruffea.

Cedrenus de Romulo, conjunxit album, inquit, cum viridi, id est aerem cum terra; quia inter se misceri, ac temperari utraque debent: item ruffeum subjunxit caruleo; quia igni aqua supposita est.

Id verò causæ fuit, cur Antoninus Imperator prafinam, & venetam duntaxat enumeraverit: & cur Principes Romæ dicantur factioni aut prafinae, aut venetae favisse.

Sueton. in
Calig. c. 55.
Dio p. 446.

Caligula, inquit Dio, bene animatus erat in eum, qui viridi panno uteretur, qui & à colore Prasinus dicebatur. Imò eò amentia demum venit; ut in stabulo cœnarit, manseritque assidue; atque adeò incitato equo suo equile marmoreum, præsepe eburneum struxerit: sed & appellato ad prandium eidem equo inauratum hordeum apposuerit; propinaverit vinum in aureis pateris; promiseritque etiam fore, ut aliquando eum Consulem crearet. Putem, postquam populum Romanum omnem sustulisset securi; si (quod optabat) unam cervicem habuisset: dignus enim vero, qui in stabuli regia brutis solum imperaret.

In Ner. c.
22.

Neronem perinde favisse colori prasino, cum quo & aurigavit, ut diximus; Suetonius affirmat; & idem insinuat quoque Martialis eo epigrammate:

Lib. 11.
epig. 34.

*Sapius ad palmam prasinus, post fata Neronis,
Pervenit, & victor præmia plura refert.
I nunc livor edax; dic te cessasse Neroni:
Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.*

Capitol. in
Vero.

Verus Imperator, Volucris equo prasino favit tantopere, ut dicaverit ei simulacrum aureum; sed & passus à veneta factione dicitur injurias graves, quod turpissimè, inquit Capitolinus, contra eos faveret.

In Vitellio.

Huic factioni venetae studiis maximis adhæsit Vitellius, jubens eos perimi, qui eidem obtrectarant; fuerintque illius perstudiosi adhuc alii: cum essent Principes viri, qui in veneta veste sæpe equos fricarent, ut loquitur Xiphilinus.

Lib. 3. ep.
52.

Nihilominus et si divisa erant, & Principum, & plebis studia, propensio major videtur fuisse erga prasinum. Conjicio id tum ex Cassiodoro, qui transit, inquit, prasinus, pars populi mœret; præcedit venetus, & potior turba Civitatis affligitur; tum verò clariùs ex Juvenale;

Satyr. 11.

*Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit; eventum viridis quo colligo panni.*

Jud. Cæs.
Buling.

Exarserunt verò hæc studia partium ad reprehensionem usque. Caracalla, cum in aurigam, cui studebat, cavillatus esset populus, exercitum immisit, & pœnas exegit. In seditione Circi maxima sub Hippatio ceciderunt ad trice, & quinque virorum millia; ita ut agrè Imperatorem Belisarius ex tumultu eripuerit.

Nec Romæ tantum, ac dein Constantinopoli; sed per universum Orientem Pra-

non metuo. Quidenim? Ulpianus *Agitatores*, inquit, *non sunt inter famosos*: & alibi de iisdem pronunciatur, *Auriga non sunt infames*: Quinimo in illos, si quid peccassent in Circo, animadvertere, tanquam in humiles personas, & vulgi quisquiliæ, non poterat Præfectus Urbis; extatque de ea re lex in hæc verba, *Præfectus urbis eos, qui agitandi munus exercent, propter Circensè certamen, nullis afficiat suppliciis*. L. 4. de his, qui not. infam. de do. his, qui not. infam. l. Athletas. L. 11. C. 1. 41. l. 3.

Quòd deinde cœtu piorum arcerentur; non aurigis tantum, sed quibuslibet Christianis spectatoribus ea pœna intentari debuit, metu superstitionis, aut idololatriæ. Ideoque promulgari oportuit Pontificiam illam Constitutionem: *Qui spectat venationes, aut Circenses, ejiciatur; aut ludis valedicat*: plerumque enim dicati alicui Deorum erant: atque eò spectat, quod Alexander Severus agebat; ingenuum currere, nisi in sacro certamine, non debere; insinuans sacros diis interdum fuisse eos ludos, & religionem habuisse: proinde Christianos intervenire, piaculum credebatur. Clem. 18. constit. Lamprid. in Alex.

Caterum Principes ipsos, & florem nobilitatis in iis ludis aurigare solitos in comperto est. Cum Sylla victor Circenses daret, Antonius, & viri honestissimi quadrigas agitarunt. In eisdem editis à Julio Cæsare, depugnavit Furius Leptinus stirpe Prætoria, & Q. Calpurnius, Senator quondam. Pyrrhicam verò saltaverunt Asia, Bithyniæque Principum liberi. Quin etiam spatium Circi ab utraque parte productum, & ingyrum Eurypo addito, quadrigas, bigasque, & equos desultores agitaverunt nobilissimi juvenes. Julianus. Suet. in Jul. Cæs.

Peræquè Augustus ipse in Circo aurigas, cursoresque, & confectores ferarum, nonnumquam ex nobilissima juventute produxit. Dicitur etiam Caligula edidisse Circenses plurimos, à mane usque ad vespæram, interjecta modò Africanarum venatione, modò Trojæ decursione, minio & chrysocollo constrato Circo; nec ullis, nisi ex Senatorio ordine, aurigantibus. Nerone Principe inierunt Circum Equites, & Senatores; & ipsemet Nero aliquoties aurigavit, modò usus pallio Græco, modò pallio prasino, & modò panno concolori ipsimet Circo, quem constraverat chrysocollo. Suet. in Aug. Suet. in Calig. l. 6. Xiphil. in Ner.

Imperator Heliogabalus, & Imperator Commodus cum prasino ornatu etiam ipsi currus agitarunt. Nec Romæ tantum, sed in annos consequentes Constantino-poli, & alibi, Equites, Senatores, aule Prætorum, & Principes ipsi quadrigarii fuerunt. Plin. lib. 33. Xiphil. in eisdem Cæs. faribus.

Quæ omnia sunt profectò abundè, ut Circensibus indignitatem quantamvis admittant, & ut afferant honorem panni; si ex eo hausti acceptique colores rei nostræ tesserariæ viderentur. Præterquam quod Virgilius haud satis prudenter Æneæ Heroi maximo, & Sociis Circenses tribuisset; si eos ludos esse rem indecoram existimasset.

Cum autem Hiemis, Veris, Æstatis, Autumni, Terræque, Oceani, Ignis, & Aëris significationem habuerint colores Circensium: & cum accedente iis croceo, & purpureo panno factum sit, ut si colorem atrum excipias, nullum colorem desideres ex his, quibus tessera gentilitiæ tinguntur: posset ideò quis ita ratiocinari.

Studia partium incensissima, dum hi phrasino, illi veneto favent panno, sensim rem à prælio ludrico ad verum certamen adduxerunt; pugnatumque in theatris, quàm in Campis fuit sæpenumero asperius. Tunc verò fingamus eos, qui sectabantur factiones jam cruentas, in acie stetisse, non panno instructos amplius, sed munitos ferro. Ut constaret tamen de discrimine partium; panni colorem ex veste, in lorica clypeumque eos transtulisse.

Quamquam hæc asserui, non ut evincam tesseræ nostrates ex Circensibus ortas omnino esse (haud enim id magnopere urgeo) sed ut in re simillima præludam sententiæ, quam puto satis probabilem, & cujus necessaria quædam hæcenus præstruere me oportuit fundamenta.

Cap. X.

Ex vestium ornatu petitur origo gentiliū tesserarum.

Romanos milites in aciem venisse cum paludamentis, dixi, aut rubris, aut albis: insinuavi etiam Artaxerxis, & Cyri minoris copias, quemadmodum

Ad hæc Spartani rubro indumento etiam ipsi utebantur in præliis ; eo nimirum consilio ; ne vulnerati, aspectu sanguinis, quem tegebant panno concolori, expavescerent, atque hosti cedere cogerentur.

Sed frequens albus color etiam in sagulis militum fuit, & videtur certatim cum rubro ad prælia concurrisse. Plutarchus, *vix rubra*, inquit *sagula conspicati sunt, quod regia partis omnes albis uterentur, agnoverunt statim hostes esse*. Hirtius quoque de Scipione Africano : *cum sagulo purpureo* inquit, *ante adventum Regis uti solitus esset ; dicitur Iuba cum eo egisse ; non oportere illum eodem vestitu uti, atque ipse uteretur. Itaque factum est illico, ut Scipio se ad album vestitum transferret.*

Lib. I. c. 6.

Alioquin pro arbitrato, modo albat, & modo purpurati in bello erant ; nam lego in Valerio Maximo de Crasso ; *Ducturus erat à Carris adversus Parthos, ei pullum traditum est paludamentum ; cum in prælium exeuntibus album, & purpureum dari soleat.*

Plut. in Demetr.

Caterum etsi pulla ea vestis Romani Ducis omen triste habuit ; quasi funus Legionum Romanarum præfagiret ; saltem omine caruit Demetrii Polyorctetis clams, colore nigro subluces, & picta instar noctis ; in qua cælum aureis stellis, signisque duodenis exornatum pulchrè ab ipso velut ab Atlante, aut ab Hercule aliquo, circumferebatur.

Ut ad exercitus redeam, Artaxerxis, & Cyri minoris copiae, illius quidem cum puniceis, hujus verò cum albis sagulis depugnaverunt : & si Cyrus major, Cleomenes, & Agefilaus, puniceo panno militem suum ad prælia inornarunt. Boii, & Insubres & Antiochi milites usi sunt auratis sagulis ; purpuratis Persæ, Afri, Caunii, Numidæ, Massagetæ ; Galli eisdem, aut virgatis, aut scutulatis ; discoloribus Samnites ; Æthiopes aut lintea, & alba veste amiciebantur, aut corpora inficiebant dimidia minio, dimidia gypso ; quo etiam gypso tum corpora, tum arma Phocenses tinxerunt. Britanni glasto ; pullo colore Thraces, & Arii Germaniæ populi. Sicut etiam in Barstetania Strabo, ait, majorem partem, sagis illitis colore nigro usos esse. Quocirca non coloribus minùs, quàm armis olim exercitus maximi certarunt.

Xenoph. in Pedag.

Cyril. I. 6.

& 7.

Herold. I. 8.

Plin. I. 33.

c. 7.

Plut. in

Atrax. in

Æmilio. in

C. Gracco.

Liv. I. 9. &

10.

Cæs. I. 5.

Comm.

Ælia. lib. 6.

c. 6.

Tac. de

mor. Ger.

Valer.

Max. I. 2

c. 1.

Virg. S. Æ.

ne. Nilius

lib. 3.

Cap. IX.

An ex Circensium agmine discolori originem habuerint tessera gentilitiæ.

PLurium vestium supellex, quam exposui, & quam in magnos usus pro re præsentis, sicuti reor, substitui oculis contemplandam, fortasse aliquos inducet in eam persuasionem : ut quia tessera nostræ gentilitiæ censetur, ad discrimen factionum præsertim, usurpari cœpisse, existiment ideo ex factionibus Circensium eas primum natas esse.

De orig. rei tessera.

Dissentit quidem Philibertus Monetius : quia humiles tantum, & viles greges in eis lusisse affirmat : ut plurimum enim, aut servi, aut liberti, aut advenæ fuerunt aurigæ atque agitatores Circensium.

In suis Instituit.

Lamprid.

in Alex.

Amm. I. 28.

Tert. I. de

Spect.

L. II. C.

c. 40. I. 4.

In Conc. Arelat.

Dissentiret quoque Theophilus, qui aurigas eosdem infames non minùs, quàm scenicos & gladiatores, appellavit. Certè Alexander Severus scenicos & aurigas censuit alendos esse, sicuti servos & muliones : atque Ammianus Marcellinus *famosos vocat, audentesque omnia prælicenter*. Ita verò esse, satis manifestè ostendit Tertullianus ; *Quadrigarios, inquit, scenicos, xisticos, arenarios, damnant ignominia, & capitis minutione, arcentes Curia, Rostris, Senatu, Equite, cæterisque honoribus omnibus simul, & ornamentis. Quanta perversitas ? amant, quos mulcant ; depretiant, quos prohibent ; artem magnificant, artificem notant. Atque adeò in eos armanur leges ipsæ, quæ humanæ, quæ sacre : siquidem in legum humanarum Codice, appellantur inhonestæ personæ : in actis verò Concilii Arelatensis sanctio hæc habetur. De Circissariis agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eos, quamdiu agitant, à communione removeri.*

Sed dum hæc adferuntur in medium ; sanè verendum videtur, ne patefactis carceribus rursus earundem factionum agmina prodeant in arenam, sui que panni nobilitatem tueantur. Equidem si patrocinium sumpsero ; ipsis à legum censura

non

Pyrrhus Rex clamyde armisque spectabilis, cum in conflictu animadvertet, se unum undique jaculis Romanorum peti; propria vestium insignia cuiquam ex amicis tradidit: tutiusque aut saltem securius, dissimulato habitu, in hostes Romanos impetum fecit. Plut. in Pyrrho.

Cum constet itaque, viros Principes vestibus usos esse, colorum schemate proprio exornatis: potuerint ii, quando prodire in aciem cataphracti solebant, inficere clypeos ejus colore panni, quo in ornatu domestico amiciebantur: ut nobiles hoc pacto essent; hoc est, ut à suis agnoscerentur. Itaque peculiare parmulæ tesserae, quotquot illusa sunt asse vel coloris, vel metalli lumine, totidem ab unius panni uniusvè schematis indumento prodierunt.

Bicolores aliae peti poterunt ex panno vestium bicolori: praesertim ea, quae sunt dimidia unius, & dimidia alterius luminis. Cujusmodi fuisse Magnatum & Principum indumenta, dubitaverit solum is, qui priscos usus rerum tantum à lumine salutaverit.

Sed & plurimae antiquae Urbes, atque Respublicae etiam nunc famulos seu Templorum, seu Magistratum vestiunt bicolori amictu, nempe ad vetus schema atque ad argumentum Civitatis. Amiciuntur enim aut dimidii ex prasino, dimidii ex veneto, aut aliter colores binos in uno eodemque habitu asserere consueverunt.

Quadrupartitas parmulas gentilitias dederint pariter vestes quadrifariam pictae: & harum specimen crebrum videas, in tabulis veterum, seu Urbium, seu Templorum, si vel Sacraria horum adeas, vel illarum invisas praetoria.

Virgatae parmulae, & lemniscis aut rectis, aut transversis, aut obliquis exaratae, ex vestibus aut virgatis, aut segmentatis, aut nexilibus; sicut & illusa plurifariam ex synthesisibus, fuerint acceptae.

Scutulatae item parmulae gentilitiae, hoc est tessellis aut quadris, aut acutangulis; oblongis item laterculis, fusisque tesserae impressae; obortae fuerint ex vestibus scutulatis; atque ex coloratis earum tesserae, laterculisvè.

Has verò esse nobilissimas, & perantiquas, inter gentilitia insignia Nobilium, suadebit priscus in vestibus aut virgarum, aut scutularum usus. Imò vestigium earum multò ante adventum Gallorum in Italiam reperi equidem in Homero ipso; qui utique in Agamemnonis clypeo pinxit semitas & vias, nempe coloratas tœnias fasciasque, exaratas instar plurium semitarum aut viarum. Sed & scutum Sarpedonis, continuis virgis aureis, quasi splendidis lemniscis, exornavit. Iliad. 11. Iliad. 12.

Has certè scutarias vittas amplexi sunt avidè, obliquas quidem aut transversas Guelphi, Gibellini autem erectas. Si vera narrant ii, qui affirmant etiam, colorem album à Gibellinis, à Guelphis nigrum, & colores medios tetisse.

Specimen horum aliquod dedit Paulus Jovius, dum narrat; Equites bis mille Galeatii Sfortiae, & Hippagios pueros, à quibus militares ejus equi producebantur, incitabanturque in annua lustratione prodisse omnes, conspicuos ex versicolore lacinia: atque insuper, quotquot erant conscripti in albo familiae ejus, laciniam purpurei ferici phrygio opere, ad argumentum Principis depictam, bis quotannis dono accepisse. Paulus Jovius in ejus Elog.

Antea etiam Sfortia Magnus, & Braccius duo strenui atque inclyti Duces, iidem usi vexillis, & laciniarum coloribus, se suosque equites singulis ad dextram purpureis, ad laevam ex albo & glauco undulatis induerant: nec alio discrimine; nisi quòd Sfortiani peracutos, obtusiores Bracciani fluctus habuerint. Idem in Elog.

Non omiserim quoque limbos, marginesque scuti tesserae, nam eos putem posse revocari ad ingenuorum, & nobilium praetextas. Quae omnia si aequi judices invicem conferant; hoc est tum ea, quae dixi de vestibus, tum alia, quae subdam suo loco, paradigmata gentilium parmularum aliquantulum à cura comparent: agnoscent opinor (nisi mea amor sententiae me fallit) scuta gentilitia prorsus ad sua exigui exemplaria; dum ex vestibus petitur eorum origo.

Haecenus videar aream tesserae gentilitiae, quam faciales campum appellant, tantummodò proposuisse. Sentio iconem jam desiderari, quae ipsi areae adpingitur: & si sola interdum aut metallorum, aut colorum lumina sunt instar figurarum, & abundè familias distinguunt.

Plut. in C. Gracco. & alios quosque nationum exercitus, non coloribus minùs, quàm armis pugnasse. Jam scire oportet, eas vestes concolores militibus, vel à Duce ipso, vel à Republica dari consuevisse: atque eò spectat lex C. Gracchi, de vestibus àre publico distribuentis cuique militum, absque stipendii ejus damno, vel, diminutione.

Decad. 4. lib. 7. Porro cum id esset Reipublicæ oneri magno, propter sumptus nimirum excedentes; quod satis insinuavit T. Livius referens, tanquam grave tributum; togas quingentas, cum quingentis tunicis fuisse imperatas, pro milite in hibernis: id circo cessare ab eo instituto sensim etiam oportuit: tum verò colores, ne omnino deessent ad exercitus distinguendos, translati saltem ad clypeos fuerunt.

Tac. de morib. Germ. Ita prisca Germani dicuntur pro clypeis gestasse fucatas colore tabulas, easque ornasse lectissimis coloribus: quandoquidem circa vestes summo erant neglectu: nempe, ut loquitur Cornelius Tacitus, *nudi, aut sagulis leves, & sine ulla cultus jactatione: utpotè quibus tegmen erat sagum fibula, vel, si hæc deesset, spina consertum.*

Dein Christianorum sacris expeditionibus signa socialia fuerunt, Cruces coloratæ. Suscepto enim bello contra Saladinum, ex Clementis III. Pontificis adhortatione, ad discrimen militum suorum, Rex Galliarum cruces rubeas; albas Rex Britannia; prasinas Flandriae Comes assumpserunt: habentque tot alii Equestris militiae ordines nobilissimi hodieque proprii schematis cruces, quæ sunt in præliis jam loco vestium concolorum.

Cæteri, quotquot militiae se devoverunt, gestant in balteis saltem, & cingulis, tesseras Principum, aut Ducum, sub quibus merent. Quippe balteo, aut cingulo utuntur cyaneo Austriaci, Bavarique; albo Galli; albo, & cyaneo Britanni; puniceo Belgæ, qui militant Hispano Regii (nam hic fuit color domus Burgundicæ) alii Belgæ confederati, hoc est Batavi, fulvo aut subrufo.

Verum cum hæc socialia, & communia sint insignia; propius accedo ad gentilitias tesseras: ut eas ex vestibus potissimum acceptas fuisse ostendam.

In vita Apollon. Philostratus ait, Herculem in clypeo habuisse duo hæc lumina, seu pigmenta: nempe aureum, atque purpureum. Cur non putem, hæc manasse à schemate indumenti ejus, partim aurei ob fulvi Leonis pellem, qua tegebatur; partim purpurei: cum sit verisimile, simul purpura usum Herculem, siquidem fuerat purpuræ inventor?

Plut. in Nicia. Niciæ scutum etiam auro fulgebat, & purpura; & vestes illius fortasse eo utroque erant contextæ licio, extra aciem, atque in urbano cultu.

Frontinus. Ne tamen ex ingenio proprio hæc videar comminisci; provoco ad Alexandrum Severum. Etenim apud Scriptorem aliquem sanè haud ignobilem legi, eum Imperatorem amiciri albo, & croceo panno in principatu consuevisse: ut polliceretur, se populis Imperii Romani fore beneficum, Solis instar, atque instar Lunæ. Quoties verò exeundum in prælia erat, toties jussisse, ut milites Prætoriani, ac legionarii reliqui ex suomet amictu, transferrent ad scuta colores illos, croceum nimirum atque album quò ita omnes ad argumentum Principis armarentur.

Perinde alii Duces, ac nobiles Viri & se, & suos affectas in prælia eluxerint, cum clypeis fucatis colore vestium suarum: quandoquidem ferrum inducere loco panni oportuerat: clypei deinde ita expicti, manserunt ad familiæ decus; & cum stirpe ad nepotes, veluti generis tessera, immigraverunt.

Comm de bell. Gall. lib. 7. Certè insignia primum fuisse in vestibus, suadent multa. Quid enim? Julius Cæsar de se ipso accelerasse, ait se, ut prælio interesset, suumque adventum ex colore vestium cognitum: quo insigni uti in præliis consueverat. En proprium schema Julii Cæsaris in vestibus fuit.

Plut. in Alex. Alexander Magnus conspicuus in præliis fiebat ex regio habitu; Siculo nimirum amictu, thorace lineo, ferrea casside duplici, auratisque ac gemmatis armis, clypeo verò argenteo: ex quo Argyraspis est appellatus.

Lamprid. in Alex. Sever. Sic Alexander Severus, vocatus Chrysaspis ex clypeo aureo, cum quo in acie fulsit ad illius æmulationem; habitu cætero erat albus: atque ita saltem eos duos colores, quos dixi, croceum albumque, teste Lampridio ad bella efferebat.

Plut. in Lucullo. Lucullus pugnavit cum amictu purpureo, & thorace squameo.

Pyrrius

dorus, *Permittamus, ut has ad sui specimen cicatrices ferat pictis arctubus maculosa nobilitas* : dummodo maneat ; nec barbarum , nec à vera fuisse virtute alienum , amici pellibus ferarum , quæ utique in Heroibus masculum animum ac strenuum tangebant.

Quod in rem nostram facit , vel inquinante paulatim luxu priscam illam , & nobilem indumentum Heroici severitatem ; vel quia non satis munimenti erat in pellibus , adversus telorum impressiones violentas : cum ferro tegere corpora oporteret , deinceps in clypeis , & galeis , & sagulis gestari coeptæ sunt icones ferarum : nec ex re alia , quàm ex vestiaria suppellectile fortissimorum Ducum ac militum , data est origo tesseris etiam figuratis.

Enimvero interfuit bonæ administrationis , in re bellica ; ut internosci posset Lib. 2. c. 18 unusquisque militum , saltem ex clypeis , eorumvè signis. *Ne milites inquit Vegetius in tumultu prælii à suis contubernaliibus aberrarent , diversis coloribus , diversa scutis signa pingebant , ut ipsi vocant δειγματά, sicut etiam nunc moris est fieri.* Quæ signa ad id Tac. lib. 1. hist. Dio in Domitia. no. conferebant etiam , ut quisque ex armamentario sua sine errore caperet arma : in ipso autem prælio , ut qui fortes essent aut ignavi , Ducibus ii propriis noti , conspicuique redderentur. Polybius de galeis agens ; *adornantur , inquit , & simpliciter tegmine capitis ; atque est , cum lupinam , aut tale aliquid imponunt , tutela simul , & signi causa : ut Ductoribus , cum strenuè , aut aliter pugnaverint , possint innotescere.* Plut. in L. a. conicis.

Proderant præterea , ut sciret hostis , cujus manu caderet , aut quem superaret ; atque eò spectat responsio illa Spartani militis ; qui cum haberetur ludibrio , quasi ex ignavia & metu muscam exilem , & vivam nihilo grandiore , in clypeo pinxisset , imo , inquit , *ut agnoscar : usque eo enim accedo , ut hostes cernere cominus possint signi mei modum.* Cæf. in Comm. Lib. 5.

Hinc crebra apud Scriptores mentio militarium signorum , quæ custodiebantur accurate , thecisque involvebantur. *In Agamemnonis clypeo , inquit , Pausanias , terror expressus est , cum leonis capite , & epigraphæ.*

Hic pavor est hominum , manibus gerit hunc Agamemnon.

Alcibiadi dedit Athenæus solum fulmen , excussum è nubibus ; Plutarchus adjecit Cupidinem , qui fulmen complecteretur. Ulysses delphinum ad Trojam , & Græci milites communiter Neptunum , Trojani Minervam gestarunt in eo bello decennali. Aliàs Græci usi sunt ruffatis clypeis ; Carthaginenses , Cimbri , Teutones , Thraces , Pæni aut pictis , aut ex auro sculptis imaginibus exornarunt scuta. Athen. 12 c. 16. Plut. in Alcibiad. Serv. in lib. 1. Æneid. Alex. ab Alex. lib. 6. c. 32.

Peculiariter Pæni , inquit Plinius , *ex auro faciunt & clypeos , & imagines , secumque in castris tulere.* Certè captis eis , talem clypeum Asdrubalis invenit Q. Martius Scipionum in Hispania ultor : idemque clypeus supra fores Capitolinæ Aedis , usque ad incendium ejus primum , perseveravit. Plin. I 35. c. 5.

Livius quoque tradit , in argenteo scuto Hannonis Carthaginensis , pondo centum triginta octo , fuisse imaginem Barchini Asdrubalis. Decad. I. lib. 5.

Anchoram in scuto cujusdam expictam , ait Herodotus , *quoniam inquit , nunquam quiescens , semper rotabatur.* Theseus vultum leonis , & Polynices vultum apri in eo gestarunt. Notisunt etiam Claudiani versus. Lib. 9. Apoll. lib. 3. Biblio. De Bello. Getico.

*Nervius insequitur , meritisque vocabula Felix ,
Dictaque ab Augusto Legio , nomenque probantes
Invicti , clypeoque animos teste Leones.*

Nunquam absolverem , si quæ mihi hæc scribenti obversantur hujus generis plurima , vellem ea hoc loco prolixius referre. Tantum indicaverim , sicut ante exactum tyrocinium pura parma , & in gloria milites utebantur ; quam & Statius nubigeram vocavit , propter chalybis lavorem : ita qui diutius meruerant , coronas , torques , phaleras , hastas ereptas hosti , cadesque , & prælia , aut etiam ea , quæ gerere proposuerant , in sagis , in galeis , in clypeis eos figurare consuevisse. Virg. 7. Æn.

Solent , inquit Justus Lipsius , *Græci , Romani , Barbari varias formas aut colores scutis addere , sive ad insigne , ut cognobiles essent , sive ad decorem.* Vetus ritus , & quem Heroicis quoque temporibus video obtinuisse. Postea magis ad rem nostram ; ab illis peculiaribus , inquit , nata insignia , & argumenta hæc familiarum , qui in usus esse dicam , an abusu ? ignavissimi usurpant , & quos meliore jure increpes , quàm suum illum In Anal. ad Mil. lib. 3. Dial. 2. Ibidem.

Aggrediar nunc itaque figuras ipsas : sed necesse habeo adhuc nonnulla præmittere, quæ ducant me facilius ad earum originem. Mos Heroum olim fuit, pelli-
busterribulum ferarum, exemplo Herculis, convestiri, & cum accersita ea spe-
cie in præliis hostem terrere. Homerus de Agamemnone;

Iliad. *-humeros circumjecit pelle mææ leonis
Ardentis magni, crurum tenuis.*

Virgilius de Aventino;

7. Æn. *Ipse pedes, tegmen torquens immane leonis,
Terribili impexum scita, cum dentibus albis.
Indutus capiti, sic regia tecta subibat
Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu.*

De Evandro;

8. Æn. *Tum lateri, atque humeris Tegeæum subligat enssem,
Demissa ab læva pantheræ terga retorquens.*

De Ornito;

11. Æn. *Cui pelli latos humeros, erepta juvenco
Pugnatori operit.*

De Camilla;

11. Æn. *Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuvie per dorsum à vertice pendent.*

Et alibi.

15. Æn. *heus, inquit, juvenes monstrate, mearum
Vidistis si quam hic errantem fortè sororum,
Succinctam pharetra, & maculosa tegmine lyncis.*

Nec à Poetis duntaxat ea indumenta Heroibus parabantur : siquidem Corne-
lius Tacitus Germanicum, ait, contactum humeros ferina pelle adusse castrorum
vias. Imò Justus Lipsius eruditè, ut solet, deprehendit; in Trajani columna,
signiferos omnes cum eo habitu spectari; hoc est cum leonis pelle, quæ caput ar-
mos dorsum tegat, & dum cauda pedes flagellat, veluti ad iram extimulet.

De Mil.
Rom.

Julius Pol.
lux l. 8.

Ne quis verò miretur, Heroes affectasse istiusmodi belluarum formas; sciat
Deos, Deasque illis olim indutos etiam fuisse. Sic Athenis in Lyco Juno ipsa for-
mam feræ præ se tulit: Saturnus autem nunc erat draconis facie, nunc rictu leonis,
nunc apri dentibus, nunc avis crista.

Mart. Ca-
pell.

Eadem exuvie ferarum, olim præmia victoribus dabantur. Virgilius,

5. Æn.

*-- tergum Getuli immane leonis
Dat Salto, villis onerosum, atque unguibus aureis.*

Sed & ipsos Heroum, ac Ducum equos tegumentis iis insternabant, ut hostes
magis terrefacerent. Virgilius item;

8. Æn.

*Ducunt exortem Aenææ, quem fulva Leonis
Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.*

Statius verò;

9. Theb.

*Illum acies inter medias, jam cæde superbum
Nescius armorum, & primas tunc passus habenas,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis adverberat unguibus armos.*

Ut ad Heroes redeam, ex formæ, aut similitudines, citra notam immani-
tatis, eis tribui potuerunt. Quid enim? Christum Imperatorem æternum appel-
lamus Leonem de Tribu Juda, & si minus Leonis pelle, saltem illius fortitudine
ipsum induimus. Ex Historicis etiam sacris, unum instar Bovis, Leonis instar alte-
rum, tertium Aquilæ instar figuramus.

Herod. l. 4.

Plin. 7. 5. 2.

Videlicet fuerit duntaxat inhumanum & barbarum; aut involvi pelle hostis
perempti, quod de Gelonis Herodotus, Plinius de Scythiis narrant, aut anima-
lium figuris corpora inscribere à pueris, ut fuco cicatricibus infuso crescerent cum
atate pigmenta, quod refert Solinus de Britannis. Quemadmodum & Brasili, &
Indiæ Populi alii nunc etiam incisos corporum suorum arctus, succo expresso nativi
graminis, colorant.

Isid. Orig.
1. 19. c. 23.

Demus itaque ornamenta hæc antiquis, & novis Barbaris; vel, quod ait Isi-
dorus

Cap. XI.

Superatur difficultas, quæ videtur oriri posse ex metalli usu in pictura tessera gentilitia.

Dubitare quis posset, cur natas ex panno affirmaverim icones tesserarias; siquidem in eis inveniuntur præter colores metalla, utique parum accommodata rei vestiariæ? Difficultas hæc admodum est pertinens, & gravis, ex eaque telum video in me torqueri satis validum: proinde confero me statim ad lorica, ne pateat vulneri locus.

Videlicet lorica etiam cuditur ex metallo; attamen potuit accepisse originem ex lino, ex panno, ex crudo corio, ut verbo dicam, ex re vestiaria. Id si ostendero, impetravero etiam, potuisse nostras tesserarias icones provenire ex veste, aut ex panno; tametsi jam confici debeant ex metallo.

Loricis à loro inditum nomen esse, ait Strabo; quia de corio crudo, inquit, pectoralia faciebant. Ex lino item fuerunt, ipso Trojano bello, eoque munimen- Homer. Illi. ti genere sunt usi Ajax, atque Adrastus. *Honor lino* inquit Plinius, *etiam Trojano* ad. 2. bello; cur enim non & præliis intersit, ut naufragiis?

Thoraces perinde lineos Xenophon Thracibus; Hispanis Strabo; Æmilius Probus Macedonibus tribuerunt; & Plutarchus ipsum Alexandro magno. Sed & Livius refert, Augustum legisse in veteri thorace linteo *De Cossi opimis spoliis*.

Scio, Pausaniam existimare, lorica lineam venatoribus potius, quam bel- Lib. 1. latoribus fuisse aptam: dum *lorica lintea*, inquit, *pugnantibus, non æquè utiles: transmittunt enim vel coacta vel fracta ferrum. Venantibus autem prosunt, franguntur enim, aut retunduntur in iis leonum dentes, & pantherarum.*

Nihilominus Scriptores alii firmè dant eis firmitatem chalybe majorem. Suidas quippe loricarum coactilium, ait, sinuationem fuisse firmam. ac stabilem: & hæc verba Justus Lipsius ita interpretatur, quasi sensus sit; duras eas fuisse, nec potuisse flecti, quamvis servarent civitatem, habitumque corpori aptum. Nec Lib. 3. Civil. frustra Cæsar, *omnes ferè milites*, inquit, *aut ex subcoactis, aut ex centonibus tunicas, aut tegmenta fecerunt, quibus tela vitarent; si hostiles sagittas admitterent.*

Plinius *lanæ*, inquit, *per se coacta vestem faciunt; & si addatur acetum, etiam* Lib. 8 c. 48. *ferro resistunt.* Laudatur verò Conradus quidam ex Monte Ferrato, qui ut loquitur Nicetas Choniates, *ipse tunc quidem sine scuto pugnabat, sed ex lino factum textum* In Isaaci rebus. *quoddam vino austero affatim salito madidatum, sæpius replicatum loco thoracis induerat:* adeo autem ictibus resistebat, vino, & sale coactum, & persusum, ut omni telo esset robustius. Porro quæ subcoacta Cæsar, hæc Ulpianus coactilia, & Plinius lanas co- Fulgo feltri. actas nominarunt.

Itaque ex panno icones tesserariæ non minus accipi potuerunt, quam lorica: tametsi ferrea postea fieri cœpta sint, tum lorica solida, nempe ex integra lamina; tum lorica segmentata, ex laminis nexilibus & quasi cratibus; tum lorica catenata seu hamata ex insertis anellis; tum lorica squamea vel plumea, in modum piscium vel avium ex ferro elaborata. Ut fileam loricæ corneas, ex ferarum cornibus rasis & lavigatis, loricæque ungulatas, ex unguibus equorum præfectis ac purgatis; quæ ex ferro non parabantur.

Obiter illud insinuaverim, & si Strabo pectoralia loricæ vocavit, easdem texisse nihilominus ex æquo humeros etiam. Ideo Alexander Magnus fertur fugitivis militibus semiloricæ dedisse: ut manentes quidem in acie, tuti essent, defenso pectore: ait in fugam conversi humeros nudos exponerent injuriæ. Fiebant verò ea impatentia & robore; ut telum catapultarium, quantumvis incidens violenter, illas sæpe non frangeret; solaque strictura levis & cæca ex ictu superesse notaretur.

Sed si hæc, quæ recensui de loricis, haud sufficient ad necessariam defensionem; explicabo vexilla, ut evincam certius, ex panno rectè originem peti gentilium tesserarum. Etenim non inficior quidem, aquilas, & alias feras ex metallo fuisse in legionum signis, ornarique & ungi, tanquam Deorum simulacra, Plin. lib. 23, c. 4. eas consuevisse. Sed enim scio, ipsis Heroicis temporibus fuisse aliqua vexilla textu serico.

Africanus Scipio, qui cum ornatum scutum (verba frontini) elegantius cujusdam vidisset, dixit non se mirari; quod tanta cura ornasset, in quo plus præsidi, quam in gladio haberet.

Imò addam ego, ex his figuris non insignia modò, sed insuper militum, & Ducum cognomenta nata esse. Videntur verò instituto huic oracula ipsa præludere voluisse: nam Lysander non satis monitus, per oraculi ambages, ut Draconem vitaret, à milite occisus est, qui gestabat in clypeo iconem draconis.

Adraustus quoque, jussus ab oraculo filias nuptum dare, alteram Apro, & alteram Leoni; desponsavit eas polynici, & Thydeo; nam ille cum spolio Apri, & hic cum spolio Leonis praliabatur.

Postremò ut quæ mea sit sententia summatim dicam; do utique hæc signa, aut omnia, aut pleraque esse præmia rei bene gestæ domi forisque, sed postquam evaserunt signa generis, atque ad posteros transcribi cœperunt, ajo in vestibus exprimi, & circumferri consuevisse, aut in sagis si ad bellum iretur; imò & in galeis, & in loriceis, & in clypeis, & in vexillis, & in equidorsualibus, phalerisque.

Sic Torquati torquem olim gestaverint; postquam T. Manlius Torquatus in certamine militi Gallo illum cum vita eripuit; aut Cincinnati crinem, postquam auctorem hujus cognomenti, cum coma & cincinnis natura enixa est.

Postmodum existimo, in solis clypeis hæc eadem familiæ insignia exarari cœpisse. Tamen si verò usurparentur etiam, ut dixi, in loriceis, in galeis, in vexillis, præterquam in vestibus; ab his vestibus potissimum pretii originem eorum: quia in eisdem communius, & frequentius, hoc est, seu pacis essent, seu belli tempora, circumferebantur.

Si modum desideres hæc signa transcribendi ex vestibus ad clypeos, nempe ex unius luminis panno, vel bipartito, vel quadripartito, vel lemniscato, vel scutulato;ingas clypeo superponi pannum ejus schematis, & statim habes istiusmodi gentilitias tesseras.

Quod si deinde icones in area sint pingendæ, fume paludamentum, in quo sint figuræ aut innexæ, aut intextæ: & par erit picturæ hujus facilitas. Ut exemplo rem aperiā, ex trabea Sancti Ludovici Regis potes aut terna exscribere aurata lilia, aut plura & sine numero, vernantia in solo cyaneo; & habes tesseras Regum simul, & Principum consanguineorum, in Regno Gallia.

Ex clamyde item Ferdinandi IX. Regis sanctitate juxta & majestate venerandi; ex ejus, inquam, clamyde, intexta castellis & leunculis (quia Rex erat Legionis, & Castellæ) parmulam habebis, aut bipartitam, si unum leunculum expingas, & unam turrim; aut si exscribas duos leunculos duasve turres, quadripartitam, eruntque dispositi tetrantes unius alveoli, prorsus ad normam rei tesserrariæ; nam icon una in primo & ultimo, altera in secundo tetrante ac tertio figurabitur.

Ne multis; eum, quem dixi, fuisse morem texendi in trabeis, & sagis figuras rerum varias, cum Heroica significatione. Athenæus, & Polybius testari poterunt: nam ii dum referunt Antiochi aulam, & superbum ejus apparatus, postquam milenos & millenos descripserant habitu, armis, diademate conspicuos; affirmant, cunctis paludamenta purpurea fuisse, quibusdam autem auro texta, & animantium imaginibus picturata.

Neque id magnopere miror; nihil enim est, quod ars humana in eo genere non conetur. Ita Justiniano Imperatore mortuo, instrata est ei vestis stragula, in qua phrygio opere intextæ erant victarum Urbium, & barbarorum Regum, quos debellaverat effigies: in ea verò elatus, non tam ad tumulum, quàm ad triumphum ire videbatur.

Multò facilius fuit, exprimere icones ferarum, quæ discrimen Heroum faciebant. & nomen ipsis juxta posterisque, ut dixi, velut commune generi universo, imponebant. Ad simile quid fieri hodieque deprehendi in Urbibus variis oræ Septentrionariæ, in quibus nimirum ædes civium notantur icone aliqua, aut avium, aut ferarum, & vulgò inde nomen familiarum oritur: ut dicatur filius Aquilæ nigræ, filius Leopardi, qui in ea domo natus est vel saltem degit, cujus domus insigne sit aquila, seu leopardus.

jam ex pretioso fit metallo : atque adeo ex panno potuisse prodire icones gentilitias : tametsi faciales nuncillas misceant coloribus & metallis.

Cap. XII.

Confirmatur potius eadem sententia ex ipso usu auri argentique in apparatu rei tesserariae.

Retorqueo jaculum, & probo ; ex metalli usu evinci posse ; congrue admodum peti, ab indumentis nobilium, originem iconum gentilitiarum. Sciscitari libet, & cur ab his profapiae symbolis facebant alia metalla, nempe æs, chalybs, ferrum ? An hæc videntur inclytis ducibus, & militibus strenuis minus consentanea ? At cognatio quædam eisdem militibus, ut ita dicam, est cum ferro ; agnoscitque eam Claudianus ;

--- conjuncta per artem
Flexilis inductis hamatur lamina membris,
Horribilis visu ; credas simulacra moveri
Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.

De Achille etiam ducum maximo, quando cum Thetis genitrix habitu puellæ occultavit, Tertullianus ; de prælio sonuerat, inquit, nec arma longè : ipsum ferrum virum attrahit. Tertull. de Pallio.

Cur ergo ferrum seu chalybs non ornat peræque clypeos ducum honorarios ac gentilitios : quemadmodum ornat, instruitque clypeos eorum veros ac militares ? Dicam & ego cum Tertulliano, si de qualitate usus gloria est auro ; & argento ; at quin magis ferro, & æri ? certè non ager auri opere paratur ; nec navis argenti vigore contextitur ; nullum bidens aurum demergit in terram ; nullum clavus argentum intinat tabulis ; & paulo post : jam igitur estimandum est, unde obveniat tanta dignitas auro & argento ; cur & consanguineis, quantum ad genus, & potioribus ; quantum ad utensilitatem, præferatur ? De habitu mulierum.

Dabo autem eandem, quam ipse causam : nempe, quoniam aurum & argentum principes materiae sunt cultus secularis, verbo dicam ; quoniam de ornatu vestium agitur : & in vestibus æs, chalybs, ferrum locum non habent. Si faciales igitur alia metalla præter argentum, & præter aurum in suis clypeis tesserariis non admittunt, an non tacite insinuant ; ex vestibus recte sumi originem eorum, quæ vestes, duo illa pretiosa metalla duntaxat, ad sui contextum admittunt ?

Ad hæc præcipiunt iidem faciales, ne metallum metallo ; id est aurum argento, vel secus in clypeis hisce symbolicis adjungatur. Atqui calatura militarium clypeorum societatem conjunctionemque auri atque argenti sanè non respuit. Quid enim ? de Sigimere Regio juvene, deque ipsius lectissimo comitatu, clypeorum lux, inquit Sidonius, in orbibus nivea, fulva in umbonibus, ita censum prædebat, ut studium. En auri argentique in eis nitor ; & Poetæ nihil habent frequentius, quàm ut scuta Heroum his duobus exornent metallis.

Ad Regum igitur & nobilium vestes eundem est, quas opere phrygio elaboratas fulsisse constat, nunc auro, & nunc argento : uti modò insinuabam ex Tertulliani sententia.

Hæ porro vestes nunquam argenteus pannus fuerunt, cum aureis intextis ornamentis, seu contra ; sed vel sericus erat pannus, eique aurum seu argentum intexebatur : vel parti sericæ pars aurea seu argentea, instar virgæ, aut segmenti, aut scutulæ, aut flosculi, aut aviculæ, aut leunculi addebatur affuebaturque ; & fiebant vestes virgatæ, segmentatæ, scutulatæ, aut pictæ. Ex quibus quia trahitur postrarum gentilium tesserarum origo ; idcirco interdicitur, ne in eis metallo metallum addatur. Quemadmodum interdicitur etiam, ne addatur colori color ; quia phrygiæ vestes, quales nobilium erant, sine auro & argento, vel intexto vel aliter per acum inducto, parari non solebant.

Consideretur etiam locutio ea facialium ; qua nimirum, quod est in scutis gentilitiis, vel aureum, vel argenteum, jam neque croceum ipsi nominant, neque album : sed retinentissimi sunt metalli utriusque : atque adeo ipsis avaris constanter semper argentum, & semper aurum sonant. Et tamen sæpe numero in harum tesserarum pictura, loco auri luteus color, & color albus loco argenti solet adhiberi.

Dracones loquor, quos fuisse tunc etiam in velis pictos, indicare videtur Prudentius his versibus;

Hymn. I.

*Proquē ventosis draconum, quos gerebant, palliis,
Præferunt in ligno signum, quod draconem subdidit.*

Sed & eos fuisse textiles, atque habuisse corpus, quod auram acciperet, sibilum ederet, spiraretque iram, ex Ammiano discas. Qui describens Constantii Augusti ingressum in urbem; purpureos, & subtegminibus textos dracones recenset, hiatu vasto perflatiles, & perinde ac si essent ira perciti, sibilantes, caudarumque in ventum volumina spargentes. Claudiani versus eò spectant.

Oaneg. m. jor.

--quid fixa draconum

*Ora velint; fluitent ventis, an vera minentur
Sibila, suspensum rapturi dentibus hostem?*

Clarius adhuc Sidonius;

--Iam textilis anguis

*Discurrit per utramque aciem, cui guttur adaëtis
Turgescit Zephyris: patulo mentitur hiatu
Iratam pictura famem, pannoque furorem
Aura facit, quoties crassatur vectile tergum
Flatibus, & nimium jam non capit alvus inane.*

Quos Sidonii versus expendens Justus Lipsius, vix aliud possis dicere, inquit, quam defingi ab eorotundum & inanem draconem, ita textum ut vento turgescat, quem per guttur admittat.

En itaque belli signa ex panno interdum, interdum ex metallo: ut possint etiam insignia gentilitia ex panno aliquando fuisse, & nunc exigi ex metallo.

Ut veniam propius ad aurum & argentum, hoc est ad metalla, quæ sola congruunt rei tesserariæ, coronam in medium adfero; nam hæc etiam, cum jam paretur ex alterutro pretioso eo metallo, ex lino tamen olim aut ex panno parabatur.

Q. Fabius
Pictor l. I.
Athen. l. I.

Fuit corona initio vinculum capitis, inductum ut nimia potioni mederetur; atque adeo inventor ejus pariter ac vini creditur fuisse Liber, seu Janus. Strophium Virgilius appellavit;

Virg. in
Cupa.

*Eia age pampinea fessus requiesce sub umbra;
Et gravidum roseo nocte caput strophio.*

Capitis nimirum arterias interstringebat, ne viri vapores ad cerebrum permearent; atque hæc vittæ linteæ ornari cæptæ sunt rosis, aut aliis floribus; nataque ex hoc ritu sunt corollæ floreæ convivales.

Orat. 6. de
gloria.

Sed diadema regium etiam fuit fascia caput evinciens. Dio Chrysostomus; Si quis alius, inquit, caput ille sum fasciis obligaret, omnibus esset ludificatus; Regibus tamen id honestum putant, & multa hominum millia pro eo linteolo mortem oppetiverunt.

Plut. in Po.
lit. Valer.
Max. l. 7.
c. 2.

Seleucius Rex, cum traditum sibi diadema, ut capiti suo illud imponeret, diu considerasset, dixisse fertur; O nobilem magis, quam felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat, quam multis sollicitudinibus & periculis & miseriis sit refertus; ne humi quidem jacentem tollere vellet.

Stobæus.

In eandem sententiam Antiochus, cum Anus quædam beatum ipsum prædicaret; O mater, inquit, si scires, quot eorumque maximorum malorum causa sit hic pannus, diadema suum ostendens, profecto ne supra summum quidem positum auferres.

Plut. in Lu
cullio.

Si hæc non sufficiunt; ut in comperto habeatur, diademata Regum aliquando fuisse linum & pannum; subdam aliquid, quod pudet propemodum referre. Nempe hunc etiam ignobilem, & funestum ejus usum fuisse: ut Milesia uxor Regis Mitrdatiseo sibi fauces interpreteret; Lacerato capitis diademate, inquit Plutarchus, illud circumposuit collo, seque suspendit: statim autem fracto; ò impurate inquit, panne, ne ad hoc quidem mihi utilis eris.

Honestius sit narrare. Alexandrum Magnum, cum de equo exiliens, hastæ cuspidem Lyfimachum ita in fronte vulnerasset, ut sanguis aliter fisti non posset, diadema sibi ademisse, & adposuisse ejus capiti, studio vulneris obligandi, siquidem alia instituta in promptu non erat.

Quæ omnia suadebunt facile, coronam olim ex lino & panno fuisse; & si jam

tur per caput, collum, pectus, umbilicum, crura, & pedes: perinde ac si vestis uni viro potius, quàm pictura uni clypeo adornaretur: hæc me sanè magnoperè confirmant in sententia, de horum insignium origine ex vestibus petenda.

Concludam, & dabo jam in theatrum hermas aliquot, convestitas insignibus tesserariis: quas videre est prominentes ex casside scutaria nobilium quarundam familiarum Germaniæ. Habent eosdem typos in veste, qui spectantur in clypeis honorariis, atque ostendunt illam, quam inter hæc duo reor equidem intercedere affinitatem.

Fateor tamen, inter solas nos conjecturas versari, & posse contingere, ut error sit; ita de harum tesserarum origine pronunciaffe. Sed ab æquis iudicibus hic erit existimandus saltem ejusmodi error, qui me isthæc scribentem, aptè ad fallendum, hoc est inter tot & tam pulchra rationum momenta, veluti personatus, præiverit cum larva simillima veritatis. Sum enim alioquin satis gnarus, falsa interdum veris probabiliora videri; suoque fascino sæpenumero illudere menti ea, quæ ex ingenio proprio, vel necesse vel volupe saltem fuit: in re maximè ambigua, excogitare.

Demùm fateor illud etiam, me studio magno quæsisse; num Scriptorem aliquem invenire possem, qui mecum idem sentiret, & incidisse duntaxat in ea Lyrani verba; *Signa propria sunt in vestibus & scutis, quibus bellatores mutuò se cognoscunt, & suos ab adversariis distinguunt.* In c. 2, lib. Num.

§. LVII. Claudat tractationem, qui cum Petrasancta idem sentit, *Ag. Gelen. de Colon. Agr. magn. p. 115. 116.* Dico in vestimentis veteris militia universæ Heraldica scientiæ disciplinam latere, dummodo vestimentorum nomine, non solum ea intelligas quæ proximè corpus tegunt, sed etiam quæ supra vel circum, & militiæ, domique adhibeantur, uti scuta, vexilla, flamæ, labara, ex bisso, lino, vel alio tenuissimi panni genere. Item aulea papilionum & stragula vestis, quæ lectos, sedes, equos, thensas, mensas ac currus operiebant, quia & trabea pictæ, palmatæ, vestesque majestatis opere phrigio aureis & argenteis emblematis ornata. Porro hæc vestimentorum genera non tam cuilibet privato consicere, quam in publico præstite virtutis judicium accipere à belli Ducibus moris erat: ab his hujusmodi panni, vestes, stragula, vexilla, aulea & trabea militibus dabantur ad incitamentum gloriæ; hi talibus ornamentis certo colore distinctis acceptis, clypeos & cetera sua obtegentes fortitudinis honoratæ notas posteris transcripserunt. Testes hujus rei plures dare cum possim, unico contentus ero Aristotele, quo authore Alexander M. Ducibus suis vexilla divisit. Sunt qui hæc eadem, nonnihil tamen differenter referunt; nempe olim publico sumptu legionibus concolores vestes distributas, cum vero hoc ærario grave videretur, capisse singulis tantum beneficiarii & concoloris panni distribui; quantum singulorum clypeis tegendis sufficeret, & huic panno singulos concessa à Principibus signa virtutis & gloriæ intexuisse; gentes etiam militares, quæ nudè agebant, teste Herodiano, notabant corpora picturis variis & omniformium formis animalium. vid. Phil. Cluverii Germ. antiq. L. I. c. 16.

CAP. III.

DE SCUTIS.

1. Præcipuum subjectum insignium scutum. Ejus dignitas.	12. Anea. argentea. aurea.
2. Scuti etymologia. Differentia à clypeo.	13. Campanilii collectio.
3. Clypeus.	14. Forma scutorum veterum Rotunda. Ovalis.
4. Parma.	15. τετραγωνα. Imbricata. Triangula.
5. Cetra. Pelta.	16. Umbo.
6. Græca nomina. θυρεὸς ἀσπίς πέλτη. Gerra.	17. Quantitas scutorum antiquorum.
7. Hebræa vocabula.	18. Scutorum hodiernorum figura: nova, vetus.
8. Germanica. Schildt. Zarsch. Hurr.	19. Cartouches. An solum civium?
9. Nomina Gallica & Italica.	20. Scuta in cordis forma.
10. Materia scutorum ap. veteres. Viminea.	21. Ovalia. Diversarum gentium mores.
11. Lignea.	22. Loco scutorum rhombi s. Lozenges. An scæminarum?
	23. Vexil-

Nèmpè nihil vulgare, aut humile pati ex a quo, aut vestes nobilium, aut eorum tessera debuerunt: ideoque illud utrumque lumen ex metallo, re utique pretiosiore, quàm ex licio byssi aut lini accipere maluerunt. Si licuisset pro purpureo, pro cyaneo, pro prasino, pro janthino, furvoque ductiles gemmas, hoc est pyropum, saphyrum, smaragdum, amethystum, adamantem liquare in stamina, & intexere: eas gemmas pro lanæ pigmentis lusus ad vestium cultum transfulisset: sicut aurum, & argentum pro luteo & albo demum transfudit.

Hæc itaque facialium locutio etiam ipsa probat, tesseras gentilitias, quod sæpius dixi, ex vestibus natas esse. Alioquin si de pictura, non de vestium ornatu ageretur, deberent aut possent saltem duo ea lumina exprimi coloris, & non metalli appellatione.

Cap. XIII.

Adferuntur quadam adhuc verosimilia, quæ suadent originem eandem gentilium Tesserarum.

Nimius videar, nisi contraham omnia, quæ supersunt, & proponam ea quàm brevissimè.

Philib.
Camp-
nile.

Si in scuti gentilitii area color sit, & in ejus ad picta icone sit metallum: tessera creditur plus & antiquitatis, & nobilitatis præ se ferre; quàm si metallum in area fulserit, exceperitque illas colore icones. Cur id vero? an quia priscus mos fuit, serico velo intexere aurum? nam vestes omnino aureas, saltem usu frequentiore, induxerunt Barbari.

Cur deinde humanæ formæ in iis honorariis tesseris raræ spectantur? an quia raræ in Heroum & Nobilium trabeis ac sagis ex pingebantur?

Cur item præcipitur; ne ut plurimum gentilium scutorum icones insistant humi, sed persistant librata mole tantum sua? An quia desumi ex panno solent, in quo plures ac pictæ spectantur absque tumulo & basi, nec re ulla sustentantur?

Cur etiam violaceus color est rarus admodum in hisce scutis symbolicis? An quia ille distinxit olim Cleri vestes, Templisque & aris, non castris meruit; atque ideo in vestibus peræque, vel in clypeis honorariis non fuit illorum; qui castra sequebantur?

Cur præterea (exemplum esto in liliis) scuti ar eola obsita, & conspersa iis floribus absque numero, in extrema circum ora ostendit eos sectos, truncos, & recisos? An quia ita prorsus eveniret; si pannus cyaneus, intextus auratis liliis, militarem clypeum tegeret ornaretque? Certè pictura flores in eum modum præfectos & mutilos nunquam daret; sed flores eisdem pulcherrimos melius sereret diserneretque.

Cur insuper faciales admittunt vellera scutaria, seu quæ muscariis atris, seu quæ petasis cyaneis variantur? An quia preciosiores ex pelles spectare ad vestium ornatum existimantur? cum earum una præsertim suffultura vetus clamydis Regum Gallorum appelletur.

Quid recenseam cruces militarium Ordinum? de his alibi quidem agendum erit: nunc insinuaverim tantummodo; ipsas ex panno fuisse olim, hodieque pannum esse.

Omitto figuras ferarum atque avium complures, ac formas rerum varias, quæ in his familiarum tesseris imbuuntur colore non suo frequentissimè; nec aliam ob causam: nisi quia solent ad argumentum Principis colorari, ac veluti, expingi ex eorum indumentis.

Sileo pariter vestes eorum, qui armigeri, aut faciales sunt Regum aut Ducum maximorum. Sunt enim schemate simili, ac regia eorum tessera: tanta videtur esse rei utriusque propinquitas, & veluti cognatio.

Explicabuntur non ita multo post quadam scuti tesserarum partitiones; in quibus Patres Petrati, & faciales sententiæ huic nostræ subscribere videbuntur. Nonnullas enim parmulas gentilitias manicatas vocant, brachatas alias, & alias clamydatas. Idem quando scutario capiti colorato, coloratam institam jungunt, ita loquuntur; quasi nexilem pannum assuere capiti scutario item ex panno, dicerentur. Et quia scuti partitio universa (uti suo loco apparebit) designatur

§. III. De clypeis illa ex *Spelman. assilog. pag. 54. noto. Plinius L. 35. cap. 3. Clypeus. Scutis qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines: unde & nomen habuere clypeorum, non ut perversa Grammaticorum subtilitas voluit, à cluendo. Is igitur clypeum ἀπὸ τῆς γλύφειν à sculpendo deduxit, ut dicatur clypeus q. γλυπτὸς id est sculptus g in c mutata: Non ut Servius ἀπὸ τῆς καλύπειν vel καλύπτειν ab occultando & celando quod corpus celet. Apud eundem vide disputatum, an per i an y clipeus vel chypeus scribendum sit, nec non clupeum, vel clipeum. Porro forma propriè quod diximus rotunda fuit: Unde illud *Virgil. 2. Æneid.**

Clypeique sub orbe teguntur.

Et 3. *Æneid.*

Argolici clypei aut Phœbeia lampadis instar.

Major tamen erat quam parma. Fuere v. clypei *Argolici* inprimis olim celebres. vid. *Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 2. p. 107. & 112. Apud Romanos solius erat peditis & quidem spectatissimorum militum, qui principes. Spelman. assilog. p. 54.*

§. IV. *Parma*, quod à medio in omnes partes par, *Varroni* dicta, ipso nomine rotunditatem figuræ indicat. Tum brevis fuit quasi parvus clypeus. Ut est apud *Isidorum. Unde Magnif. Bæcl. in Indic. ad Corn. Nepot. voce Parma scutum breve, pelta tamen majus. Plerumque tamen Peltam ex Græco Latini parmam vertunt. Sed in Iphicrate Cornel. Nepos ex Græco ἀσπίς vertit. Fuit ordinariè equestris. Unde in Glossis: Parma ἀσπίς ἱππική. Utebantur tamen etiam pedites, sed latiori ap. Polyb. Eodem nomine ap. Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 7. p. 143. Suidas appellat, coriacia scuta Carthaginensium: & idem Lips. Saturn. L. 2. c. 9. Threcibus, quod gladiatorum genus est, parmas assignat.*

§. V. De *Cetra* ita *Isidorus. Cetra scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri & Mauri: nec non Britanni ap. Tacit. conf. Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 7. p. 143. ubi etiam Hispanis usi tatam, & citram quoque dici asserit. Tum eund. in analect. p. 383. ubi disputatur, ulterioris an cterioris Hispaniæ populo hoc adscribendum sit. His Alex. ab Alex. Genial. dier. 6, 22. p. 369. Gallos & Persas addit, qui item ceteris usi, & figuram rhombo comparat. Græcè ferè pelta redditur. Ita Livius L. 31. ex peltastis cetratos vertit, & ex his iterum peltastas Plutarchus. conf. Curt. 3, 2, 5. ibi celeberr. Freinshem. in NN. Vocatur etiam ἀσπίς ληστική, latronum scutum. Lips. Analect. p. 383. sed pro hac propemodum mavult substituere λιβυστική. in milit. Rom. L. 3. dial. 7. pag. 144.*

§. VI. Græcis in usu sunt nomina θυρεὸς à similitudine θύρας, cum sit scutum oblongum: & ἀσπίς, propriè clypeus, atque ita rotundæ figuræ. Unde *Homerus ἀσπίδας ἐν κίχλῃς & πάνθησι ἵσας item ὀμφαλοέσους dixit ap. Lips. de mil. Rom. L. 3. dial. 2. Lacedæmoniis inprimis has tribuunt. Præterea πέλτη Græcis usitata vox est, quàm cetra respondere modo diximus, nonnunquam verò parma. Thucydid. Scholast. πέλτη ἀσπίς τετραγώνη, & Suid. ap. Lips. in analect. p. 384. Adducit tamen alia, quæ rotundam facere videntur. Umbone caruisse legitur. Fuit ordinaria *Thracum* armatura; illi autem dixere merida. Alex. ab Alex. Gen. d. 6, 22. p. 369. (describunt verò has Thracicas, quod fuerint lateribus arctioribus ancilium instar) Tum *Amazonum*:*

*Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Penthesilea furens. ap. Virgil.*

(Hoc *Lunatis* Lips. intelligit de duplici semilunæ figura. *Plinius* verò *Amazonicam* peltam comparat ficius Indicæ folio. vide *Rosin. L. 2. c. 9. Loccen. Antiq. Sueo-Goth. L. 3. c. 2. p. 119.*) *Macedonum*, horum peltam hederæ confert *Xenophon*, & *Thermodontis* fluvii accolarum: unde *Silius*, L. 2. *Thermodontiacas* vocat. Præterea *Iphicratis* invento eas adscribit *Corn. Nepos. II, 1, 4.* (ubi celeb. *Baclerus in Ind. voce Pelta. Pelta scutum parmâ brevius.*) Sed restitutos à *Philopæmene* clypeos grandiores, autor est *Plutarch. in vit.* His nominibus addo, quod & gerras, vel gerra Græci & Latini dixere, sed voce peregrina. Est verò illud genus scuti Persici ex viminibus vel universim barbaricum scutum. conf. *Eustath. Iliad. μ 22. & Iliad. χ 184.* Figura apud *Strabonem* exprimitur ρομβοειδής.

23. Vexillum. En banniere.
24. Moneti sententia de quadrata figura.
25. Situs scutorum. Erectus, inclinatus.
26. Divisio scuti in suas regiones.
27. Varii modi divisionum.
28. An ea antiquae?
29. Divisio centralis in partes aequales duas.
30. Palaris. Party.
31. 32. 33. 34. Exempla.
35. Sectio diversa insignia uni parma includens.
36. Transversa. Coupé.
37. 38. 39. 40. Exempla.
41. 42. 43. Diagonalis dextra. Tranché.
44. 45. 46. Diagonalis sinistra. Taillé.
47. Sectio per pinnas.
48. In nubium speciem.
49. Per gradus.
50. Invecta s. vairée.
51. Denticulata & striata.
52. Singulares sectiones.
53. Sectio tripartita, palaris.
54. Transversa.
55. Diagonalis dextra.
56. Sinistra.
57. Per lineas in medio concurrentes.
58. In margine.
59. Tripertita in partes inequales.
60. Per lineas cochleares.
61. Divisio quadrifida.
62. Quadripertita scuta.
63. Exempla.
64. Quadripertita per lineas dentatas, striatas, cochleares.
65. Usus in diversis insignibus compingendis.
66. Quadra in alias quadras divisa.
67. Sectio decussata.
68. Figura sectioni huic inscripta.
69. Sinus. Fianqué.
70. De quinary divisione.
71. Senaria.
72. Sectio in areolas plures.
73. Sub distinctiones.
74. Modi plura scuta jungendi. 1. nuda juxta positione.
75. 2. Colligatione.
76. 3. Conglutinatione.
77. 4. Infitio. Scutulum medium.
78. Scutuli medii inserti accidentia.
79. Usus scutulorum mediorum.
80. Inprimis ob tesseras gentilitias.
81. Insertio novarum ditionum in areolas.
82. Infitio per triangulum.

§. I.

Diximus c. I. §. 22. & seq. non unum tantum *ὑποκείμενον* gentilitiorum subjectum, sed varia esse: nec dicta repetimus. Nunc nobis tantum clypei curae sunt, cum his primo olim omnique seculo praecipue emicuerint insigniendi symbola seu imagines: inde & nomen clypeorum juxta Plinium. Ut loquitur Spelman. *aspilog.* p. 1. Certe ut ex armis illis, quibus vis hostilis arcetur, primum locum obtinuit semper scutum, (Notum est, quod Chabrias Agesilai, Horatius Porfennae exercitus objectis scutis suis sustinuerint) ita dignitas ejus nunquam non magni habita: Servo scutum gestare nunquam licebat, ne militia dedecoraretur: atque ita libertatis signum fuit. Vicissim amissi scuti praecipuum Graecis probum habitum est. Conf. super. c. I. §. 47. cur in scuto potius quam armis offensivis honor insignium quaesitus sit.

Inde sequentibus saeculis scutiferorum, scutariorum (*escuyer*) nomen nobilitati haesit.

§. II. Cum verò hic nobis de scuto tanquam primario signorum subjecto agendum sit, de nominibus primum agemus. Scutum ergo *Gorop. Becan.* L. 4. *Franc.* p. 93. suo more derivat ex Cimbria lingua, in qua *scut* idem fit, quod de pello, amolior, tueor, unde fiat, ut idem nomen corio & clypeo fit tributum *σκῦτον*. Ab hoc verò Graeco vocabulo mavult, quam aliunde deducere vocem *Lips. de milit. Rom.* L. 3. *Dial.* 2. p. 107. Olim enim Varro à secando, *Isidorus* ab excutiendo deduxit. Porro scutum hastatorum & ita secundi ordinis in Romana militia fuit. A clypeo differt, qui proprie in justum orbem relatus, & rotundus, cum scutum in longum exhibat.

Scutis protecti corpora longis.

de Gallis *Virgil.* L. 8. *Aeneid.* dicit. Quamvis autem peditum proprie esset, usi tamen equites breviori. Ita denuo *Virgil. Aen.* 9. de Volscis.

Tercentum scutati omnes.

Græce scutum semper *Polybio* *ὑποδὸς, ἀσπίς*, verò redditur clypeus: quod discrimen quoque *Dionysius* & *Plutarchus* observant: Verum *Dio* & recentiores confuderunt. Ex *Plutarcho* etiam lego apud *Lips. de milit. Rom.* L. 3. *Dial.* 2. p. 112. Romulum, cum sui antea clypeos Argolicos gestassent, mutasse morem, & scuta Sabinorum exemplo introduxisse. *Liv.* L. 8. Clypeis autem Romani usi sunt, deinde postquam facti sunt stipendiarii, scuta pro clypeis fuere.

§. III.

Adjecit verò, *Plutarcho* teste, & in orbem adaptavit illam laminam *Camillus*, cum suorum scutis à Gallorum immanibus gladiis timeret. Porro *Plinius* aptissimas arbores huic usui credit, quæ lentissimæ, & quarum plaga se protinus contrahit clauditque vulnus: Inter quas excellunt ficus, tilia, sambucus, populus, salix. Omnibus verò hæc & ficus ob levitatem præferebantur. Unde sæpe *μετωνυμικῶς salix* pro scuto, ut & apud Græcos *ἱταί. Hesych.* Porro Germanis nostris itidem ex tenuibus tabulis scuta assignat *Cluver. Germ. antiq. l. c. p. 346. 347.*

§. XII. Præter has *nervinorum* f. è nervis contextorum scutorum mentionem facit, *Nervina.* & *Hispanis* dat *Diodorus.* Frequentiora verò fuere *coriacea*, unde per metonymiam *Coriacea.* pro scuto *corium* hinc inde legas. *Homerus* vocat scutum *βῆν' ἀζαλέην bovem aridum* II. 3. vers. 238. Gesseret tales parmas & cetras *Afri*, & quidem ex corio mero, nulla subjecta materia. Vid. *Laps. de milit. Rom. L. 3. dial. 7. p. 143.* Numidis Græcos jungit *Alex. ab Alex. gen. dier. 6, 22. p. 369.* In specie *Masanissa* gestabat *ἐλεφαντίνην*, è corio elephantis *Lips. analect. ad 3, 1. p. 383.* In primis vero commendabant ad hunc usum *Orycis* animalis, quod minus bubalo fit, pellem.

§. XIII. Inde metalla adhibere capere. *Æneos* clypeos aureorum vicarios legi-*Ænea.* mus I. *Reg. 14, 27. ita & Goliathi. I. Sam. 17, 16.* Liguribus tales etiam dat *Alex. ab Alex. dier. Gen. 6, 22. p. 369.* Imo Romanis clypeos semper ex ære vel metallo fuisse, assertio est *Spelmanni aspilog. p. 54.* Sed *Iliacis* temporibus ex multis orbibus ferri, aris, corii. ut *Virgil. 10. Æn.*

*At clypeum tot ferri terga, tot aris
cum pelle toties obeat circumdata tauri*

Alibi:

ærata micant pelta.

Talia quoque ancyilia fuisse produntur.

Tum argentum adscitum, ut apud *Samnites* *Alex. ab Alex. l. c.* Talia Macedo-*Argentea.* nibus suis fieri, nempe scutis argenteas laminas addi, curavit *Alexander*, unde *Argyraspidum* nomen. apud *Curt. 8, 5, 4.* & ibi *Excell. Freinshem.* atque eundem ad *Flor. I. 16, 7.* Nec aureo parcitum. De *Antiochi* exercitu legimus I. *Macc. 6, 39.* *χρυσᾶς καὶ χαλκᾶς ἀσπίδας.* Ita de *Nestoris* clypeo *Homerus* II. 8. 129. *ἀσπίδα νεσορέην τῇ νῦν* *Aurea.* *κλέος ἑρατὸν ἵκη, πᾶσαν χρυσεὴν ἔμεναι κάλονάς τε καὶ αὐτήν.* Id quoque *Samnites* fecerant. *Liv. 9. c. 140.* Tum auro & ebore fulgere dicebantur *Indorum* scuta, in allegato *Curtii* loco. Tale etiam scutum *Alcibiadis* apud *Athenæum.* Apud Romanos invenimus *argyraspidas* & *chrysoaspidas* ab *Alex. Severo* ab aureis scutis, ne quid pompa deesset, nuncupatos esse. Ita & *Romani* *Claudio Aug.* quod *Gothos* à finibus *Imperii* removisset, aureum in foro clypeum erexerunt ap. *Isidor. Chron. 369.* Omnibus his antiquius exemplum est in scutis aureis, *Salomoneæ* magnificentiae parte. I. *Reg. 10, 16. 17. 14, 26. 27.* Nec defunt, qui *Nabum. 2, 3.* clypeos *Chaldæorum* igneos, interpretantur de inauratis & splendentibus: ut ap. *Virgil. 10. Æneid.*

*Ardet apex capiti cristisque à vertice flamma
funditur, & vastos umbo vomit aureus ignes.*

§. XIV. Ex hoc quod veterum scuta prius ex alia materia quàm metallo fuerint pa-*Campanili* rata, colligit *Campanile dell' armi. c. 3. p. 9.* arma illa plus ab antiquitate trahere, & *collectio.* ob hoc nobiliora esse, quorum area colore, figura verò metallo constat, quam ordine inverso. Sed parum collectioni huic roboris inesse credo.

§. XV. Quod formam scutorum priscorum concernit, nec illa una fuit omnium. *Forma scu-* *Parmæ* rotundæ erant, & inde nomen. *Polyb. περιφερὴς ἔσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τ* *torum ve-* *διὰ μετρον.* Ubi vid. *Lips. de milit. Rom. 3. dial. 1. p. 103.* Idem in *analect. p. 384.* pu- *terum.* at Græcorum peltam à Romana & velitari parma haud longè abfuisse, etsi fortasse haud usque quaque sic rotundam. *Ἀσπίδας ἐκυκλῆς* ex *Homero* supra vidimus. *Rotunda.* Conf. de nostris *Cluver. Germ. Antiq. L. 1. c. 44. p. 347.* De *Gothis* *Sidonius* in orbibus nivea, fulva in umbonibus. Conf. de his *Ioh. Loccen. antiq. Sveo-Goth. L. 3. cap. 2. pag. 119.* Ad rotundam proprius accedit ovalis figura, qua aliqua *Ovalis.* scuta fuerunt, quæ lata vocantur in oppositione ad imbricata. *Valeriano* ancile ex veterum nummis ovalis figuræ est. Nec tamen omnino: nam *Plut. in Numa.* *Ancilia* ex figura vocantur, neque enim circulus est, neque pelta orbem, sed habent incisuram lineæ tortuosæ, cujus reflexi sæpius apices

Hebraea vo-
cabula.

§. VII. Hebræos quod concernit, illi duabus imprimis vocibus utuntur *חָשׂוֹן* & *חָשׂוֹן*. Illa à *חָשׂוֹן* protexit. Unde metaphorice pro protectore & principe Genes. 15, 1. Hof. 4, 18. & passim. vid. Glass. Philol. sacr. V, 1, 12. pag. 1332. Credunt vero Hebræi per hanc propriè scutum majus intelligi, quod totum obtegit hominem ex Ps. 5, 15. R. Dav. Kimchi ait vulgo vocari *חָשׂוֹן* vel *חָשׂוֹן*. Gall. *targue* seu *targe*. Occurrit utrumque nomen 2. Par. 9, 15. 16. ubi *חָשׂוֹן* reddidere LXX. *ὄψα*. Vulg. *basia*, Luth. Schild/ *חָשׂוֹן* LXX. *ἀσπίς* Luth. Tartsch. Vulg. scutum. Hieron. pelta. Præter hæc vocabula tertium est *חָשׂוֹן* 2. Reg. 11, 10. 2. Sam. 8, 7. 1. Par. 18, 7. Cant. 4, 4. Ezech. 27, 11. In quibus tamen locis Hieron. *arma* vel *armatura* vertere mavult. Sed 2. Par. 13, 9. *peltas* exprimit. Mercer. ad Pagnin. *Thesaur. radice* *חָשׂוֹן*. notat: *Sunt qui etymon offerunt, quod his uterentur potentiores, & qui auctoritate pollebant. Et cum locis, quæ hic citantur, jungatur cum חָשׂוֹן videtur horum clypeorum alia fuisse ratio. Germani etiamnum hodie lingua sua vernacula scuta seu peltas vocant Schild. Facile huic etymo assurgit, qui cogitat in statu constructo scuti, חָשׂוֹן quod ipsum est nostrum Schildte.*

Germanica.
Schild.
Tartsch.
Nurr.

§. VIII. Hoc enim præcipuum nomen est, quo in lingua patria utimur. Eius verò incunabula cum Mercero in Hebræa lingua quæretere malo, quam cum aliis conjicere, quod ab *ausshalten*/quasi *aussbilt* seu *aussbeld*/vel à latino *clypeus*, ut *Wapenb.* 1. Præf. n. 8. derivaretur. Ab hac voce, ab amisso scuto, quidam credunt descendere nomen probrosum *Schelm*/quasi *Schildneht*. Sed Hapting. de jure inf. c. 21. n. 75. aliquando non inhonestum nomen esse, & *Schildmann*/significare existimat: quod confirmari potest, quia nobiles familiarum non dedignarè hoc nomen. In specie vero principale scutum paternum in Silesiaco jure Equestri (*Schlesisch Ritterrecht*) vocatur *der Heer-Schild*/als welchen er in dem Heeröffentlich geführt. Not. Generos. Schweinizio in Geneal. Schweiniz. Præfat. Præter hoc nomen etiam lingua nostra habet vocem *Tartsch*: tum qua antiqui (*Wapenb.* 1. Præfat. n. 7.) usi *hurten* à viminibus.

Nomina
Gallica &
Italica.

§. IX. Gallis ista nomina usitata invenio: *escu*, seu *escusson* haud dubiè à Latino *securus*, *targue* s. *targe*, *bouclier*, *paveis*, *rondache*. Italici *scudo*, *targa*, & *targhetta* (proprie est imbricatæ formæ) *targone* (rotundus clypeus) *rotella*, (parma.) *broccchiero*.

Materia
torum ap.
veteres Vi-
minæa.

§. X. Cæterum quævis parum ad rem nostram facere videatur, qua ex materia scuta antiquorum confecta fuerint, crediderim tamen non omnem illam operam lectori injucundam fore. Varia materia scutis in antiquitate adhibita est. Si coniecere liceat, *viminea* omnium vetustissima existimarem, uti simpliciora etiam reliquis sunt. His majores nostri usi sunt, & *hurten* dixere, ut §. 8. monuimus. vid. de Germania nostra meritisimum *Phil. Cluver. Germ. antiq. L. 1. c. 14. p. 346.* Sed hic p. 347. omnes gentes etiam illis usas esse credit. Certè Persarum gentis tales fuere, obiectæ tamen corio: Ap. *Ammian. Obiecti scutis vimine firmissimo textis & crudorum tergorum densitate vestitis.* Tisdem usi Parthi, nec non Hiberni (ap. *Jac. Waræum antiq. Hibern.*) ut & interdum Galli ap. Cæsarem de bello Gall. L. 2. c. 33. Ita & Macedones veteres talia ex cratibus scuta gestare sunt soliti (vid. *Cort. 10, 2, 23.* & ad illud vers. allegationes *Freinshem.*) Imò ipsi veteres *Romani*, tum *Syracusii*:

Brachia vimineis scutis pressi atq. gravati. Lucanis etiam viminea, sed corio contexta dat *Alex. ab Alex. dier. gen. 6, 22, pag. 369.* Cæterum alium usum scutorum vimineorum *Veget* indicat: *Antiqui hoc genere exercere tyrones, scuta de vimine in modum cratium rotundata texebant, ita ut duplex pondus cratis haberet, quam scutum publicum habere consuevit.* Id verò de reliquis ordinariis, quorum in bello usus, ne intelligas: nam potius ob levitatem equitibus data fuerunt.

Lignæ.

§. XI. Alia lignæ fuere scuta, non tantum quæ ex solo arborum cortice constabant: uti ap. *Stat. 8. Thebaid. Arborei dant scuta finis* conf. *Cluver. Germ. antiq. L. 1. c. 44. p. 347.*) Sed & quæ ex pluribus minutis tabulis coagmentabantur. Unde *Varro* ni scutum à *secando*. Ordinariè ex duplici affere conglutinato, inducto corio. *Polyb. 6. c. 21.* Compingebatur autem scutum taurino glutine & linteo, ut firmitus hærerent tabellæ. Demùm exterius corio obducebantur. Aliquando nervis & ferro firmabant. Ordinariè autem curvatura circa superam inferamque partem ferro muniebatur contra ictus ensium & contra inclinationes aut depositiones in terram.

Adjecit

armis & militiæ claritatem generis adscribunt, scutis ejusmodi debere insignia sua inscribere, qualia fuere vetera, vel non multum differentia. Legem tamen sibi dici in hac re nobilitas non patitur. Potius varias figuras reperimus, quarum alia aliis placuere. Si Gallorum stemus suffragio, illa præcipua est, quam etiam solis nobilibus propriam volunt, cum clypeus fere quadratus pingitur, nisi quod inferius latus in rotunditatem flexum in cuspidem desinit. Hanc figuram tantum non universaliter usu receptam in Gallia videmus, à quibus etiam ad plures dimanavit. Proportionem longitudinis & latitudinis Hispanus *Alf. Lop. de Haro nob. Geneal. Hisp. L. 1. p. 6.* istam adsignat, ut illa hanc sexta parte excedat. Quamvis verò usus ita obtinuerit, sunt tamen quos male habet veteris figuræ, quæ ad triangularem propinquius accedebat, in hanc *metabolewsis*. Ita Moreau des arm. de Fr. c. 4. p. 169. succenset pictoribus, qui triangularem speciem Christianis ob sacrum ternarium gratiorem temeraverint: addit: *l'ancienne façon restraincte par les flancs du haut en bas, telle qu'on la voidés vieux tombeaux, est meilleure, car elle est conforme au cœur & à la poitrine; & nous représente la divinité, qui étendue là haut en sa gloire, fait couler peu à peu ses influences icy bas; elle nous enseigne, qu'il faut desirer les ch ses célestes, & les aimer de toute l'étendue de nôtre cœur, combattre pour elles de toutes nos forces, mais ne nous arrêter, que f rt peu apres les terrestres & inferieures: Quod ita sonat: Antiqua figura, latera à summo ad imum paulatim restringens, qualis in vetustis monumentis apparet, melior est: conformis enim est pectori & cordi: atque iconem præbet divinitatis, quæ superius suâ majestate extensa, influxus suos in hac inferiora paulatim destillare sinit: nos etiam docet quod cælestia desiderare, toto cordis nostri complexu amare, omnibus viribus pro illis decertare, sed terrestribus & inferioribus, non nisi per parum incumbere debeamus.* In eundem sensum M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 74. censet, cum ab 8. vel 9. faculis triangularis figura à Gallis fuisset usurpata (documento tumulorum antiquorum (eam *παραγία* sculptorum & pictorum alteratam esse: Verba aliqua exscribam: *Nos peintres & nos sculpteurs abusans de la facilité, ou de la negligence de nos ayeulx, ont depuis quelque cent ans alteré de plus en plus cette figure de pyramide renversée, en elargissant la pointe, de sorte que peu s'en faut aujourd'hui, que le tout ne soit carré. Il falloit à mon avis leur permettre seulement de 2. choses l'une, où qu'ils nous rendissent entièrement carré l'escu d'armes, à l'occasion de la bannière, ou bien qu'ils nous les laissassent dans la figure semblable au triangle ou à peu pres. Pictores & sculptores nostri abusi facilitate vel negligentia decessorum nostrorum, ab aliquot centuriis annorum magis magisque alterarunt figuram hanc pyramidis inversæ, cuspidem dilatando ut parum hodie à quadrato scutum absit. Mea sententia alterutrum ipsis dantur at permittendum esset, ut vel scutum armorum ad modum vexilli omnino quadratum effingerent, vel relinquerent in figura triangulari, vel quæ ad triangulum propius accedit.* Argumentum quo triangularem formam vetustam probat, à dispositione plurium in eodem scuto figurarum, quæ in plures lineas dispositæ, numero subinde decretere solent, non ineptum est. Caterum exempla talium veterum scutorum triangularium ex monumentis inprimis desumpta, vid. in Menestr. l'art. du blas. justif. c. 8. p. 182. & c. 10. p. 242. unde quadam excerptimus.

§. XX. Ratione totius figuræ non longe hincabit illud scutorum genus, quod Galli *cartouches* appellant, cum margines varie inflexi & quasi tornati sunt. Hoc enim à reliquis scutis, quarum figuram ex Gallorum sententia descripsimus, differunt, cum ipsa figura integra propius accedat ad quadratum inferius in cuspidem exiens, quàm ad aliam figuram. De hisce clypeis Philib. Campanile. Dell. armi. c. 4. p. 10. ita pronunciat: per errorem multos hac forma delectari, cum tamen non tam scuta referat, quam corium animalium, quibus principes privilegia magistratuum & similia inscribere soleant: unde flexiones illas pedibus anterioribus & posterioribus, atque caudæ confert; ac concludit eum, qui huic figuræ suæ *βειγμاتا* inferat, potius à togata quam militari origine deduci velle. Nec multo alia mens est Gallorum; quorum nomine Menestrierium, Verit. art. du blas. c. 6. p. 59. audiamus, qui ita dicit: *Les bourgeois de villes annoblies doivent mettre les armes dans des cartouches, l'escu n'étant, que pour ceux, qui font profession des armes, & qui s'y sont signalés par de belles actions. Cives civitatum nobilitatarum sua insignia inferere debent clypeis varia curvatura flexis, cum justum scutum proprium sit viris militaribus & fortitudine gestorum nomen aliquod meritis.* Sed his sententiis exteris nobilitatis nostræ Germanicæ, nulla alia

Cartouches. An solum clypeum?

apices recurrentesq; continenter in se mutuo ἀγύλῃ, id est curvam figuram reddunt. *Festus*. Ancyle scutum breve, quod ideo sic appellatum est, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque ejus latus medio pateret. Vid. *Rosinum*, & alios.

Fuit vero ancyle salutis symbolum, quia è cœlis decidisse ferebatur, & pestis malo afflictæ urbi salutem Numa regnante attulisse: unde in religionem venit, & Saliorum solennitatibus circumlatum est. *Onatos* quoque clypeos triumphales vocat & inferioribus seculis introductos memorat *Spelman. aspilog. p. 55*. Quod Lunatas Amazonum peltas concernit ex marmore illas expressit *Lips. in analect. p. 582*. & paulo aliter *p. 385. Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis. Virg. Æn. 1.*

§. XVI. Τετραγωνία figura non tantum in peltis (ap. *Suidam* & *scholiast. Thucyd. ἀσπίδος* Τετραγωνία. De quo tamen *Lisp.* dubitat in *analect. p. 384.*) observatur, sed & Germanorum nostrorum scutis, quæ quadrangula sed oblonga erant ex tabulis composita vel viminibus texta: & quidem plana, ut nec interior pars concava nec exterior convexa esset. *Cluv. Germ. antiq. L. 1. c. 44. p. 346*. Illa tamen, quæ ex corticibus arborum facta, necessario sinuata erant. *p. 347*. Horum figuræ accedebant imbricata *σωληνοειδεις*, patula & in curva. Aliud scutum octangulum ex columna Antonini exhibet *Lipsius*: & nostris fere conveniens *Samniti sive hoplomacho* gladiatori assignat *Saturn. L. 2. c. 11*. Triangularem quod concernit figuram, hanc à Sabinis fuisse Romanos credit *Limn. Jur. publ. 6, 6, 46*. Ea verò cum hodierna maximè convenit, *Spelmann. aspilog. p. 60. Scuti summum latus, quæ pectus atq; humeri teguntur, fastigio equali, ad imum cuneatior, nobilitatis causa.*

§. XVII. Porro media pars scuti, quæ protuberabat & cum rotundo tumore efferebatur, umbo vocitatur, qui etiam apud Poetas præcipuè nonnunquam pro toto clypeo accipitur. Fuit autem plerumque ille ferreus, qui vehementiores ictus lapidum & farissarum averteret apud *Polyb.* tum cominus utebantur eo impellendis hostibus. apud *Liv. Umbonibus incussa que ala sternuntur hostes. conf. Curt. 3, 10. 6*. Postea aliquando aureus fieri cœpit. Cum verò aliquid scuto inscribatur, circa umbonem sedes erat, atque ita in extrema superficie: quamvis non desint, qui δειγµατα interiori faciei inscripta opinarentur, quos refellit *Spelman. aspilog. p. 32*. Potius ea parte averſa latoris nomen inscribi solebat, ut de ejus vel fortitudine vel ignavia constaret.

Quantitas scutorum ant quorum. §. XVIII. De quantitate veterum clypeorum ista notasse juvet. *Trojani clypei ad mensuram hominis accessere, & destinatis balthæis ad gestantium terga suspensi cervicem & talos verberabant. Spelman. aspilog. p. 55*. De Germanis quoque *Tac.* memorat, quod habeant immensa scuta: De Gallis *Diodor. Θυρεῖς χερῶνται ἀνδρομήκεσι, πεποινιγµένῃσι ἰσχυροῖς. Scutis utuntur ad hominis longitudinem pro cuiusq; ingenio pictis*. Erant tamen potius longa quam lata, unde inepta, hominem totum tegere. *Lips. Analect. p. 385. conf. Cluver. Germ. antiq. L. 1. c. 44. p. 345*. Ubi tamen arbitratur, quod de latitudine minori prodatur, carere fundamento, adductis aliis autorum locis, quibus adferatur, scuta illa Celtica oblonga corporis latitudinem omnem impleſſe. *Marsis amplissima scuta, quæ decumana dicerentur, dat Alex. ab Alex. Gen. dier. 6, 22. p. 369. Romanorum scuta latitudinem habebant in gibba superficie 2½ ped. longit. id. pedum 4. majus etiam palmo excedebat. Unde Iosephus vocat Romanorum Θυρεῖς ἐπιμήκες, Plutarchus ποδύρεῖς: ita homo leviter se inclinans tegebatur: stantes autem caput super marginem scuti ponere poterant, ut dormirent. Parmas autem velitum 2. pedum diametro fuisse autores perhibent. Lips. de milit. Rom. L. 3. dial. 1. p. 104. dubitat, ac amplius considerandum putat. De Lusitanis Strabo perhibet, clypeolos habere bipedali diametro, cavos antrorsum: de iisdem *Diodorus*, quod ferant πέντας πύργους ποινιγµένους. *Ælianus* etiam de instruend. acieb. c. 12. Macedonico scuto refert, optimum esse ex ære non admodum cavum, diametro 8. palmarum, f. bipedali. *Corn. Nep.* de Iphicrate memorat, cum antea maximis clypeis uterentur, peltam pro parma fecisse, ut essent ad motus concursusque leviores. Sed reduxit majores clypeos *Philopæmenes* apud *Plutarch.**

Scutorum hodiernorum figura nova vetus. §. XIX. Hæc de antiquorum clypeis dicta sunt: nunc de nostris loquamur, de quibus observabimus. 1. Figuram. 2. Situm. 3. Divisionem. 4. Plures jungendi modum. Quod figuram concernit, vult quidem *Phil. Campanile dell' armi. c. 4. p. 10.* quia veteres tantum usi sint parmis, peltis, clypeis & ancylibus, eos qui

armis

bo represententur. Id verò communi usui nostræ gentis quam maximè repugnat; Cum formiæ non alia quàm viri scutorum forma in sigillis & ubivis utantur. Valeat ergo ejusdem canon apud alios quoscunque, nostros certe non ferit, cum ait arrogantia hinc, isthinc effœminatæ vilitatis haberi; si fœmina in clypeo, in rhombo mas sua arma referat. Quod verò ipsam attinet figuram, rhombus à quadrato parum, & in hoc differt, quod summus & imus (cui insistit) anguli lateralibus dilatatis acutiores appareant. Idem memoratus Campanile, quia *guaniali* dicuntur Italici, c. 5. pag. 10. culcitra vel pulvinaria in figura hac quærit, (ita & *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magnit. L. 2. p. 117. sunt nobilium matronarum pulvillum referentia figura oxygonæ*) haud dub è ejus generis, qualia in usu sunt muliebri sexui, cum nere vel alias operas peragere solent (*Neheßfussen*.) Unde hoc quoque deducit, laborem olim etiam fœminis illustribus, non verò vitæ bellicum genus probatum fuisse. Alii in pavimentis palatiorum, quæ hujusmodi lateribus strata sint, originem querere amant: Alii ab Amazonum scutis, hæc verò lunata fuere (vid. 12. 15.) monumenta tamen illarum virginum hac specie fuisse autor est *Plutarchus*, unde nonnemo ad illa respici etiam in hoc armorum negotio, credit. *Scaliger* in conject. ad *Varron.* conjicit *Lansangias* quas *laurangias*, à lauri folio, quod non longe à rhombo abit: id verò coactius est. Le Labour. orig. des arm. n. 145. derivat à Græco *oxygonos*, unde Galli fabricarint *Ozenge*, & articulo coalescente *lozenge*. videatur etiam infer. cap. 5. S. 1. m. 2. n. 17.

§. XXIV. Quod quadratam formam attinet, nonnunquam solo armorum adhibitam, vexilla esse volunt, Galli dicunt *en banniere*, & id *Pictonica* nobilitati proprium esse ajunt. Ita *Menestr. verit. art du blas. c. 6. p. 58.* ubi ex *Loiseau des Seigneur. c. 8.* primam legem consuetudinariam ejus Provinciæ allegat: *Le Comte, Vicomte & baron peut porter banniere, qui est à dire, qu'il peut en guerre & en armoiries porter ses armes en quarre, ce que ne peut le Seigneur Chastelain, qui seulement les peut porter en forme d'escuffon.* Comes, Vice-Comes vel Baro jus habet portandi vexillum, hoc est, in bello & insignibus de quibus sua in figura quadrata exhibere potest, quod eximium habet præ Domino Castellano, qui tantum ad figuram scuti restringitur. conf. *Limn. Jur. publ. 6, 6, 25.* Unde etiam quibus jus portandi fuit, *Seigneurs bannerets*, seu vexilliferos dominos dictos & bacalariis & scutariis (*Bacheliers & Escuyers*) oppositos volunt, quod in bellum proficiscentes, proprium vexillum, nempe quia secum suos clientes adduxissent, portarent. Porro non patitur *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. pag. 73.* ab hisce dominis deduci, sed à quadratis vexillis, lanceæ aut hastæ extremo affigi solitis, quæ in quavis turma vel centuria equestri pedestrive, Capitanei vel Legati horum, suis cum insignibus gestare soliti sint.

§. XXV. Hæc quadrata figura in eo pretio est *Moneto*, ut eam solam, veram & antiquissimam *δευμάτων* illustrium aream credat. Ita enim ille de orig. *Gentil. tess. n. 5.* Scuti nostri, ut vocamus, gentilis & tesserarum figura nequaquam delineata est, ad exemplar & prototypon ullius scuti Romani, Græci, Asiatici, Gallici, Germanici, Hispaniensis, aut cujusquam alterius, sed expressa est omnino ex archetypo ac germana specie pristorum vexillorum Gallica formula, ac eo quidem consilio, uti mea & sedes aequè nobilis & illustris pararetur nostris gentilibus tesseris atque ipsæmet sunt tessera; quod eo rectissime comparatum est, quoniam signum seu vexillum perpetuo & apud omnes gentes certissimum fuisse excellentiæ ac principatus hieroglyphon: ejusmodi scutum nec fuit nec esse potuit. Hisce verbis vir doctissimus suæ sententiæ summam complectitur: eam dein latius deducit, & statuminare conatur: Veteres Gallos qui ex formula tesserarum Casarea-
narum sua gentilitia symbola ingeniosissimè expresserint, simul etiam mutuatos fuisse nativam figuram illorum scutorum, in primis scutum orbiculatum Casarea-
norum exercituum, nisi statum & certum ipsis fuisset consilium, longè clariorem quam cujusunque figuræ scutum esset vel esse posset aream statuere: cum nullum prorsus scuti militaris genus unquam in se & ex se habuerit ullam notam, ullum titulum posterioris dignationis & principatus: vicissim perpetuo vexillum fuerit legitimi imperii germanissimum Hieroglyphon & genuinæ nobilitatis verissimum symbolum: Tametsi enim Vexillarius suo genere non sit nactus imperii jus in copias militares, nihilominus, ut autore duce armatis manipulis cum signo premissus est, quod ipsi est in manibus signum, de sacramenti lege & obstringit, & ipsa necessitate adigit exercitum,

Vexillum;
En banniere.
re.

Monetii
sententia
de quadrata
figura.

inferioris, exemplum opponimus, cui tantum non unice quam illi damnant clypeorum variis flexuris ornatorum figura placuit: vicissim, cum in his etiam, quandoquidem nec lege nec universali consuetudine quidquam definitum est, pro suo ingenio & habitu quisque varient, nulla alia minus recepta est, quam quæ Gal-
lis unice in pretio. Itaque relinquat quivis populus alteri in hoc quoque suum arbitrium: Et si in Francia nobiles suos ad eandem figuram scuti obstringunt, nostris libertatis suæ amantibus, & ob hoc nullam certam figuram reliquis exclusis vel contem-
tis unice diligentibus, legem ne dictam arbitrentur. Campanilium verò Italum eo remittimus, ut cum Principibus Italiæ potioribus transigat, quibus, quam ille re-
probat, forma præ aliis omnibus nostrorum exemplo arrisit: Horum certè suffra-
gium, quam hominis effatum nobis tantisper majoris erit.

Scuta in
cordis for-
ma.

§.XXI. Adderem hisce scuta in cordis formam effigiata, qualia ferè Mauris priscis attribuit Lipsius in *analect. ad milit. Rom.* p. 383. si idoneis exemplis in insignium materia probare possem. Quamvis enim aliqui, vid. *Wapenb. Præfat.* II. §. 57. clypeorum figuram ordinariam huic particulæ humani corporis conferant, de ea tamen sermo esset, quæ exactius istam referret. Vidi equidem illustres virgines figilla sua in hac forma repræsentasse, tum aliqua scuta in libro nostro armoriali non longe absunt, sed illarum beneplacitum, & artificum qui hæc sculpsere phan-
tasia, vix sufficiunt, ut exinde novam prioribus superaddam figuram.

Ovalia.

§.XXII. Aliter verò censendum, de ovali figura, quæ præ aliis Italiæ placuit, in-
que ea potissimum Ecclesiasticis, Cardinalibus, Papæ, *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm.* p. 71. deducit eam ex figura parmarum, quas velites & auxiliares copiæ gestarint, in-
primis quia etiam Romani rotunda figura universale imperium denotare soliti sint. Unde ab Italis mutari nollet: *Les peintres & les sculpteurs ont grand tort à la vérité, quand ils leurs inventent d'autres formes du Champen leurs armes, puisque c'est éteindre la mémoire de ce qui relève merveilleusement leur país & leur naissance. Certè injurii sunt pictores & sculptores, cum illis adinveniunt alias figuras insignium area servituras, cum ita extinguant ejus memoriam, quod mirabiliter eorum regionem & ortum celebrat.* Addo demum quæ Clariff. Seb. Feschi de insign. eorumque jure. c. 9. n. 12. circa di-
versarum gentium mores in hoc argumento notat. Germani nostri scutis ut pluri-
mum utuntur triangularibus, quorum anguli duo superiores recti, inferior in rotundita-
tem inflectitur, lateribus utrimque incisis in modum veterum anciliorum. Galli & Angli olim quidem scutis vere triangularibus ad formam $\triangle$ inversi accedentibus usi sunt, quæ superiori sæculo in quadrata mutarunt, quorum tamen pars inferior leviter in ro-
tunditatem inflexa in cuspidem desinit. Italarum scuta ovalia plerumque sunt aut figu-
ra huic non absimilis. Hispanorum parte superiori ad quadratam, inferiori ad rotundam figuram accedunt. Diversitas autem horum scutorum à rebus fluxisse videtur, quæ in iis exprimebantur: Aquila namque biceps Imperii Germanici illam quam diximus formam desiderabat: tria lilia seu unicum quod antiquum est, Gallorum in trigonum posita, figu-
ram triangularem: Castello regni Castellæ figura illa scutorum Hispanicorum est omnium convenientissima: Ovalis Italicorum quibusvis rebus recipiendis apta à vulgaribus Roma-
norum scutis fluxisse videtur. De his judicium lectori integrum permitto.

Diverfa-
rum. gen-
tium mo-
res.

Loco scu-
torum
rhombi s.
Lozenges.

An fœmi-
narum?

§.XXIII. Hæ figura scutorum, prout illa recipiendis *de tymp.* serviunt, fuere: addi-
mus nunc non tam scutorum alias species, quam eorum vicarias figuras: *rhombum*
& *quadratum vexillum*. In rhombi forma *lozenge*, *rauten Form*/ repræsentare so-
lent insignia sua apud externos, imprimis Gallos, tantum famina, ut his propria di-
ci posset, licet olim à masculis etiam non alienam habitam fuisse pateat exemplo fi-
gilli Com. Aymonis Sabaudici diplomati 1330. appensi, aliisque apud Sam. Guiche-
non. in *histor. dom. Sabaud. & Pont. Heuterus ap. Limn. Jur. publ.* 6, 6, 16. aliquibus
Ecclesiasticis eandem dare velit. Asserta Philib. Campanile. c. 5. p. 11. non possum
non mirari, cum ita dicit: *Appressò i Germani stà questa regola in si rigorosa offer-
vanza, c'havendosi à scolpire in un medesimo monumento l'armi del marito e della moglie,
ch'entro di quello saranno sepolti, non insieme unite, come altri stimerebbe esser convene-
vole, mà separate le fanno, formando quelle dell'huomo in scudo e quella della donna in guan-
ciale. Germanis regula hæc tam exactè servatur, ut cum eidem monumento inscul-
penda sunt duorum conjugum ibi sepultorum arma, non junctim, quod alius conve-
niens existimaret, sed divisim ita effigiant, ut mariti insignia in scuto, uxoris in rhom-
bo*

hoc modo inclinato situ representare solent, quod argumento est, eos in hac variatione nihil situm credere. Ex illustribus habemus exempla clypeorum hoc situ locatorum Com. *Mezler & Gadii. Wapenb. P. IV. p. 7.* Porro cum inclinatur scutum, in dexteram vergat oportet: neque in contrarium vidi ullum exemplum. Habet tamen *M. Vulf. de la Colomb. Sc. heroïq. p. 417. 419.* aliqua, quibus nonnulli domus ruinam minitantis inclinationem notari conjiciunt, improbant *Vulsonio.*

XXVII. Circa 3. scuti *Divisionem, partitionem vel sectionem* (*Schilder Theilung*) pluribus occupabimur. Dividitur autem scutum vel dividi mente concipitur lineis parallelis, aliis transversis, aliis perpendicularibus. Hæ imprimis duæ concipiuntur clypeum in tres partes dividentes, duo videlicet latera, & medium. Istius generis totidem sunt, aliquando plures. Si duabus lineis in tres partes secatur scutum, superior regio cephalica caput, *le chef, Oberstelle* nuncupatur, cujus duo latera anguli seu cornua superiora dicuntur: media regio centrica audit, vel *la fasce, Mittelstelle* / centro (qui locus ap. Græcos præcipua sedes fuit insignium, unde umbonem ipsum τὸ ἐπίσημον hoc est insignium sedem dixere) adfata latera complectens: infima perigæa nonnullis indigitatur, seu pes, calx, conus, angulus infimus, *la pointe, seu le pas de la pointe Unterstelle.* Si vero in plures partes secanda sit parma, id plerumque per lineas fit, atque ita inter centricam & cephalicam regionem interjicitur honoraria, *point seu lieu d'honneur, Ehrenstelle*: dein inter infimam & centricam umbilicaris, *point du nombril avec ses deux flancs* (aliq. umbilicus vocatur *bas de la fasce*, latera, *le point de la dextre ou de la sinestre de la pointe*.) die *Bandsstellen.* Demum *Monetus* & alii mediantibus 5. lineis sex partes constituunt, umbilicari, quam diximus regione iterum in duas distincta. Juxta hanc partitionem comparat *Vulsonius*, nec multo aliter *Monetus*, scuti regiones cum partibus humani corporis, supremam cum capite, quod judicii & memoriæ sedes est, proximam cum collo, cui torques & alia ornamento circumdantur, tertiam cordi (vocatur etiam medium illud cor seu abyssus, *cœur seu abisme.* Unde frequens phrasis *mû en abisme*, de figura medio scuti inter alias inserta) quartam umbilico, quintam ventri, sextam pedibus comparat. Cæterum rectius hæc visu dignoscuntur: cui usui servit figura: in qua literæ norant A. medium & B. C. latera cephalicæ regionis, D. honoris punctum, E. cor. F. G. latera fascialis regionis, H. umbilicum I. K. latera umbilicaris regionis, vel etiam infimæ (ita *Du Val.*) L. imum scuti. Lineis crassis in tres, subtilioribus vel quæ punctulis tantum constant, in sex partes fit divisio. Cum in quatuor partes fit distinctio, vel juxta illas figuræ in scuto disponuntur suprema regio *en chef*, proxima *en fasce*, tertia *en flanc*, ultima *en pointe* audit ap. *Varenn. R. d'arm. P. I. p. 151.*

§. XXVIII. Hæc distributio regionum scuti fuit: sed nondum ita materia divisionis exhausta est. Considerandum enim nunc est, quam variis modis scutum harum regionum capax dividi possit. Fit autem divisio illa vel in diversas areas, quarum singulæ sua symbola continent, vel alioquin in diversas partes, aliis *δελτυαὶ* vacuas, cum ipsa partitio scuti loco symboli est, vel ipsa ita secta area uni figuræ, quæ toti incumbit subternitur. Utriusque generis divisio scutum in duas, tres vel plures partes æquales distinguit: Tum vel rectis, vel curvis vel alioqui vario modo inflexis lineis perficitur.

§. XXIX. De his divisionibus illa notat *Spelmann. aspil. pag. 78. Hodiernorum scutorum divisiones Theodosianum sæculum non novit, credam nec Caroli Magni, dubitem an subsequens. Parcius apud Anglos ætate Henrici II. frequentes sub Eduino III. Rege. Vetusiorum Principum clypeos areis cerno simplicibus. Et naturam ars sequi videtur: ut dissecto prius sit integrum, umbra corpus. Sectiones enim umbræ sunt & tramites symbolorum stationariorum.* Paulò post solam sectionem palarem in Theodosianis invenit, quâ mutuam auxilium & Romani Imperii conjunctionem credit innui. Qui divisiones has antiquiores facere vellet, forte allegare posset Germanorum lectissimis coloribus distincta scuta.

§. XXX. Ante omnes alias istam divisionem videmus, cum una eaque recta linea per centrum transeunte clypeus in duas æquales partes distinguitur. Id vero quadrifariam fieri potest, cum linea perpendicularis, transversa vel diagonalis è dextro aut sinistro angulo ducti possit.

§. XXXI. Prima ergo estio sectio erecta palaris, cum linea ex medio supremæ oræ in ipsum cuspidem descendens anteriorem parmæ partem à posteriori re-

Divisio
scuti in suas
regiones.

Varii modi
divisio-
num.

An eæ an-
tiquæ.

Divisio
centralis in
partes
æquales
duas.

Palaris,
Parr.

uti per confertos gladios, per densas flammæ, per transversa quævis pericula, sacrum illud principatus & imperii Hieroglyphon subsequatur, quod sublime prolatum inter primos manipulorum ordines, illo symbolico suo ductu vices præeuntis Imperatoris exprimit & obtinet. Pergit dicere: *Hac quidem vexilli nobilitas & dignitas Gallicis quondam proceribus iustissima causa visa est, cur & vexillum, & jus obtinendi sua in familia vexilli, germana nobilitatis legitimam notam censuerint, ejusque magno intervallo sublata supra commune vulgus nobilium proptereaque summa cura observavit perpetuo hunc morem, uti vexillares nobiles, hoc est, nobilium proceres (des bannets) qui bellicæ rei clarissimus facinoribus, equestris dignationis ac tituli jus fuerant adepti germano quadrata figura vexillo, ut proprio semper, & soli uterentur: scutarii verò seu vulgaris nota nobiles (escuyers) pinnato & longioris lacinia ignobiliore vexillo (pannonceau) instructi ad castra exercitumque procederent.* In hanc allegat consuetudinum provincialium verba, quæ §. præced. adduximus: Extremam verò voculam *écusson*, scutum reddi nollet, cum id parum ab hieroglyphici vexilli forma abeat, sed oblongam laciniam pinnatumque vexillum, seu caudatum, quod solum genus Castellanis & scutariis h. e. simplicis notæ nobilibus, patrum memoria, permissum ait. Inde adjicit: *Reges, Principes, Dynasta Gallici nominis, qui omnes olim quadrata ac vexillaria area gentiles tesseræ habuere, aliarum rerum graviore cura præpediti, & aliud agentes passi sunt, per imprudentiam, in sua hieroglyphica gentilitia induci vitiosam figuram vulgati scutuli, mediam inter vexillum & laciniosum scutulum, eamque curam permiserunt pictorum sculptorumque prudentia atq. arbitrio: qui nequaquam fraude sed inscitia, vitium corruptæ procerum tesseræ in universam Galliam propagarunt, & quidem ab hinc annis plurimis.* Plerique tamen Dynastarum, è *Pictonibus, Arémoricis, Cenomanis, Aquitanis* (dein addit *Andes, Santones*) observata hujusmodi corruptela, in solo illustrium symbolorum, in servandis integris tesseris, perstiterunt, imperitosque artifices prohibuerunt, ne quid figura gentilibus suis symbolis quadratis inducerent: pati & quidem merito ea depravatione vexillarii hieroglyphi splendorem seu nobilitatis violari non mediocriter. Exemplum allegat fam. *Pictonicæ de Nucheses des Francs*, quæ semper in quadrata area puniceâ suas molulas echinatas argenteas locatit: tum *Bironiorum* fam. *de Gontaut*, ex qua aliqui arcem quadripertitam auro & minio quadratam formarint. Inde in probationem adducit suæ opinionis laciniosa scutula juridicæ pignorationis, quæ nempe regia interposita autoritate affigi solent, tum bracteatas & versatiles pinnae hujus figuræ in nobilium ædium culminibus. Concludit demum: *Consuetudo tamen obtinuit, & præter jus extorsit, uti area & sedes gentilium symbolorum, vulgo nominaretur scutum, non autem ut oportuit, vexillum; quod ex eo accidit, quia ut nunc vivitur longè majorum est virium abusus, quam ratio & rectus usus, ac nominatim apud ignaros ejus rei, in qua peccatur: cui pravo usui nonnulla etiam umbra rationis suffragata in eo est, quod omni sæculo longè plures nobilium tesseræ scutis quam vexillis apictæ sunt, uti revera sunt multo frequentiores vulgaris notæ nobiles, quam vexillaria prærogativa proceres. Atq. ita ferme necessario evenit, uti ex majore illo numero scutatorum quam vexillatorum nobilium, celebraretur scuti appellatio, vexilli sileretur.* Habemus viri sententiam, quam adeo operose tuetur. Cuius liberum permitto, ut dicta ejus examinet. Optarim ego plura & quidem regum vel principum ex antiquitate adducta esse exempla, qui *de l'usage* sua inseruissent his quadris. Cum vicissim illorum insignia frequentia admodum extent in scutorum figuris. Unum observavi *Amedei viridis C. Sabaud.* Cujus adhuc minoris sigillum arma exprimit in quadrata area, adjectis tutorum tesseris in rhombos descriptis. Quicquid verò horum sit, nostram Germaniam ea non respiciunt, in qua quadratam illam formam ne semel quidem observassem.

Situs scutorum. Erectus, inclinatus.

§. XXVI. Nunc de *situ* pauca dicenda sunt. Is verò duplex est. Ordinariè scuta erecta stant, nonnunquam tamen in latus inclinantur, quæ *escus couchés*, *liegende Schilde* / *scuti cadenti* seu *chianati*, scuta inclinata vocant. *Campanile dell' armi* c. 13. p. 18. credit actum præliarem hoc situ notari, cum scutum præliantis brachio adaptatum ita pendere soleat: atque ita signum esse viri militia clarissimi: Ad dens, omnem hujusmodi clypeo impositam cassidem clausam esse debere, quod in suo libro studiose observavit. In Germania nostra situs hujus significationem peculiarem nullam observavi; potius privatorum plurimi sua insignia modo erecto hoc

vet.) (i) *Metis* seu *Metz* civit. (x) *Lochen* [Suev.] (λ) *Michelsburg* [Tirol.] (μ) *Alten-*
dorf [Suev.] (ν) *Wittenheim* [Alsat.] (ξ)

Vel Cyano pingitur. *Gögeritz* [Francon.] (ο)

§. XXXV. Contrario situ argentum tingit posteriorem partem scutorum, Exempla;
quorum prior vel cocco tingitur. Ita *Augustanus* Episc. (α) *Oeth.* in 1. & 4. [Austr.] (β)
Aurbach (Suev. nescio an cum superiori *Aurach* §. 34. eadem sit familia, nomine
per errorem alterato.) (γ) *Eschwege* [Hass.] (δ) *Bünau* [Misn.] (ε) *im Thurn*
[Suev.] (ζ) *Alt-Guffidaun* [Tirol.] (η) *Eppan.* [Tirol.] (θ) sed imposito orbe ad mo-
dum scuti item bipertito. *Isl von Oberndorff* [Bavar.] (ι) *Robuviz* [Silef.] (ο) sed fa-
scia nigra argento inducta.)

Vel atro colore. *Train Comit.* (x) *Ninkover* [Bavar.] (λ) *Michelspeck* [Bavar.] (μ)
Wittenheim [Alsat.] (ν)

Vel cæruleo colore. *Lucerna* civit. (ξ)

Vel viridi colore. *Eßlingen* [Bavar.] (ω) *Waller.* [Suev.] (ϑ)

§. XXXVI. Ad hunc modum videas scuta bipertita, ut duas areas sectio ^{sectio di-}
constituat diversas: Quod non una ratione vel causa fieri solet. Ordinarium fere ^{veris insi-}
hoc uxorum illustrium est, ut in clypeo bipertito à dextris mariti insignia gerant, ^{gnia uni-}
altero latere propriis tributo: ubi licet pluribus areolis utraque constent, recte ^{parmæ in-}
scutum bipertitum dicas, utraque parte inæquali quidem distributione iterum in ^{cludens.}
quadrans vel areolas distincta. Non minus nonnunquam illustrium scuta ad per-
pendiculum secantur, quæ ex duobus integris gentilitiis constant. Ita cum *Schvur-*
zenburgici Comites *Honsteiniam* successionem crevisset, hujus areolas non tam
suis miscere, quam sinistro scuti lateri, servata areolarum utrinque dispositione,
inferere amarunt: ut videre est *Hist. insign. L. 3. c. 34.* Et quidem sæculis prioribus
simplicitatis adhuc amantioribus frequentius hoc fieri solebat, ut familia, si al-
terius successionem aucta esset, hujusque *δέρματα* parmæ infereret, alteri lateri in-
scribere esset contenta. Ita videmus *Hist. insign. L. 1. c. 50. Leuchtenbergium & Halsen-*
sis Comitatus symbola scuto inserta bipertito. Quam rationem reor plerorum-
que scutorum bipertitorum, ut videlicet utrumque latus diversam significationem
obtineat, plerumque ex successionem aliqua. Postquam autem quadripartitorum
cypeorum elegantia oculi capti sunt, plerique omnes à multo tempore illam pene
solam dispositionem prætulere simplici scuti sectione, quod utrumque *δέρμα* bis
repetitum plus habere splendoris videretur, quod non in illustribus modo, verum
etiam equestribus familiis jam pene solenne est, ut si de miscenda vel addenda nova
areola ad prisca decora agatur, vix de alia quam quadrisida sectione cogitetur.

M 2

§. XXXVII.

(i) *Wap. I. p. 204.* Pileus acuminatus, coloribus scuti bipertitus, & nigris galli-gallinacei pennis
fastigiatus. (x) *Wap. I. p. 220.* De fabulosa origine lege *Haping. de jur. insign. c. 6. num. 1232.*
(λ) *Wap. II. p. 92.* cyeni caput cum collo candidum tribus bulbis nigris jamque germinantibus
exornatum. (μ) *Wap. III. p. 99.* ala aurata. (ν) *Wap. III. p. 113.* coronatæ galeæ cauda pavonina
imposita. (ξ) ap. *Bernh. Herzog Chr. Alf. L. 6. p. 215.* sed in *Wap. II. p. 132.* situs invertitur.
(ο) *Wap. II. p. 71.* Coronatæ galeæ imposita cornua argenteum & cæruleum.

(α) *Wap. I. p. 10.* (β) *Wap. I. p. 34.* Coronatæ galeæ imposita duo cornua, prius in-
ferius argento, superius minio tinctum, posterius opposito situ. (γ) *Wap. I. pag. 112.* molossi
cum collo caput bipertitum. (δ) *Wap. I. p. 138.* (ε) *Wap. I. p. 155.* respondet galea prior
coronata alas expansas, sanguineam & argenteam sustinens. (ζ) *Wap. II. p. 92.* duo cornua mi-
niatum & argentatum. (η) *Wap. III. p. 105.* pileus rubeus, ora reducta argentea, fastigia-
tus pennis galli gallinacei nigris. (θ) *Wap. III. p. 105.* galea testæ diademate tortili, cujus
extrema volitant, sustinens orbem seu globum scutarium bipertitum, & candidis atque coccineis
plumis struthioniciis fastigiatum. (ι) *Wap. III. p. 120.* coronatæ cassidi impositum jugum com-
plicatum alarum, inferius argento superius cocco tinctarum. (x) *Wap. II. p. 11.* jugum expansum
alarum, nigræ & argenteæ. An forte suspicandum erratum chalcographi, & legendum *Traun*, de
quo §. præced. coloribus tantum inversis. (λ) *Wap. II. p. 54.* pileus acuminatus, qui ipse & ora
reducta, opposito situ, & sectione bipertita, colores scuti repetunt. (μ) *Wap. II. p. 67.* jugum ala-
rum complicatum aureum. Cogitetur annon subsit error chalcographi, ut legendum sit *Michels-*
burg: de quo §. 24. & *Michelsberg.* *Wap. III. p. 33.* ubi planè eadem insignia, nisi quod hoc loco
lacinia ad legem argenteæ & nigræ pinguntur, quæ in illis tantum aureæ representantur. (ν) *Wap.*
II. p. 132. caput molossi cum collo, coloribus scuti bipertitum. *Herzog Chr. Alf. L. 6. p. 215.* inver-
tit situm: unde §. præcedenti etiam illuc retulimus. (ξ) *Wap. I. p. 222.* (ο) *Wap. I. p. 67.* duo
cornua argenteum & miniatum, ex quibus quaterna vexilla, ex illo rubea, ex hoc argentata pro-
minent. (ω) *Wap. II. p. 61.* (ϑ) *Wap. II. p. 96.* duo cornua, prasinum & argenteum.

parat. Galli hoc vocans *party* (unde Upton. *partita*) vel *myparti*, Hisp. *partito en palo*, nostri *getheilt* / seu *der länge nach getheilt* / *lang getheilt* / *langwerts getheilt*. Latine clypeum talem dixeris, à summo bipertitum seu ad perpendicularum dispartitum, seu perpendiculariter sectum. Et quidem lineam partientem per centrum scuti transire oportet, si secus fiat, *adextré* vel *sinistré* vocatur, illud, si dimidiâ minor pars à toto ad dextram separetur diversâ tincturâ infecta, hoc si ad lævam.

§. XXXII. Utuntur hac sectione, ut anteriori parti auro tinctæ addant posteriorem rubeam (*parti d'or & de gueules*. *Getheilt vornen Goldfarb/hinten roth* / similis formula in reliquis etiam servanda est.) *Linsneck* (Com. (α) quod vitiose scriptum reor pro *Leisnick* seu *Lisnick*: cujus familiae prima & quarta area talis est (β) & in *Groitsch* Com. (γ) secunda: unde Ranzovii agnationem suam cum Leisniciis inter alia probant. vide Hist. insign. L. I. c. 75.) *Iffan* seu *Yffan* (Com. & Baron) (δ) *Sax.* Baron (ε) *Säxen*. [Siles.] (ζ) *Döringeberg* [Hass.] (η) *Ertmansdorf* [Mis.] (θ)

Nigram Wartenberg (ι) *Steckborn* [Bavar.] (κ) *Rumelheim* [Alsat.] (λ) *Buchvitz* [Siles.] (μ) *Watzmansdorf* [Bav.] (ν) in repetitione transponitur tinctura, forte ex errore pictoris.) *Cæruleam Kalenberg* [Alsat.] (ξ) *Prasinam* fam. Suecica de *Winäs* (quæ tamen dein gryphum, cum que eo novum nomen assumpsit, priora illa insignia, ut & alia ad hunc modum bipertita, *diem & noctem* vocitare solebant.)

§. XXXIII. Inverso situ posteriorem scuti partem auro tingunt, anteriori cærulea *Plettenberg* [Rhen.] (ο)

Nigra Watzdorf [Misn.] (π) *Haydeck* [Helvet.] (ρ)

Rubea Nvvegrafen Com. (ς) *Rabenstein* Baron. (τ)

§. XXXIV. Simili sectione affecta scuta anteriori parte argento fulgent, quorum posterior vel rubet: Ita *Halberstattinus* Episc. (υ) *Julbach* Com. (φ) *Ranzovv* (Holfatica) celeberrima familia, quæ ex Leisniciis Burggraviis deduci amat, & in argumentum adducit horum similem sectionem scuti, sed argento in nobilius metallum mutato. vid. *Haping. de Jur. inf. c. 13. n. 43. conf. hist. insign. L. I. c. 75.* (χ) *Starhemberg* in 1. area, Baron. nunc Com. (ψ) *Aurack* (Bavar. (ω) *Wanglin* (Thuring. (α) *Rockenhau* Comit. (β) *Bettvvingen* [Helvet.] (γ) *Herbst*. [Tirol.] (δ) sed inscripto orbe seu globo, ad modum scuti secto, ac oppositis coloribus tincto. *Donnerstein* [Bav.] (ε) sed argento impressa rubea fascia. *Pelckhofen* Bav. (ζ) sed minio inducta fascia argentea: Vel nigricat. *Traun* Baron vel Com. (η) *Wersabe* Hass. (θ) *Marmels* (Helvet.)

(α) Wap. III. p. 14 cassidi diademate tortili testæ imposita duo cornua, rubeum & aureum. (β) Wap. II. p. 21. responder galea prior coronata jugum alarum, quarum aurea rubeam ex parte regit, sustinens. (γ) Wap. II. p. 21. Responder galea secunda, Leisnicensem modo memoratū apicem sustinens. (δ) Wap. II. p. 25 & 42. caput molossi cum collo, scuti coloribus item bipertitum. (ε) Wap. I. p. 24. galea testæ diademate tortili aurato & miniato volitantibus extremis, sustinens caput urfi nigrum. (ζ) Wap. I. p. 70. ursus emergens. Videtur ex nominis & insignium convenientia familiarum duarū agnatio conjicienda. (η) Wap. I. p. 139. duæ lanceæ, tricuspidēs, aurea & rubea. (θ) Wap. I. p. 159. Jugum alarum, quarum prior rubet, altera auro fulget. (ι) Wap. I. p. 32. Galeæ coronatæ impositum jugum complicatum alarum nigrarum, foliis vel corculis aureis sparlarum. (κ) Wap. II. p. 31. coronatæ galeæ impositus strobilus aureus. (λ) Wap. II. p. 133. Similis priori strobilus. Juxta Herzog Chr. Als. L. 6 p. 200. fasciculus plumarius, simili tincturæ variegatione. (μ) Wap. I. p. 58. ex coronata galea erumpens gryphus niger coronatus. (ν) Wap. I. p. 82. Duo cornua aurea exterius quaternis singula struthioniciis plumis nigris ornata. (ξ) Wap. II. p. 128. duo cornua auratum & cyaneum.

(ο) Wap. I. p. 130. Corona aurea fastigiata plumis struthioniciis erectis, cyanea & aurea. (π) Wap. I. p. 164. Duo cornua aureum & nigrum, pavoninis pennis exornata. (ρ) Wap. II. p. 149. Duo cornua nigrum & aureum. (ς) Wap. II. p. 13. Duo cornua rubeum & aureum colligata. (τ) Wap. III. p. 34. Jugum alarum complicatum, ad modum scuti bipertitum. (υ) Wap. I. p. 10. (φ) Wap. II. p. 11. duo cornua argenteum & miniatum colligata. (χ) Wap. I. p. 180. & Wap. III. p. 154. Ubi tamen rubeus color argento præponitur. Apex constat 2. cornibus, argenteo & rubeo. (ψ) Wap. I. p. 33. responder galea prior coronata, sustinens colligata duo cornua, quorum prius inferiori parte minio superiori argento tingitur, posterius in verso ordine tincturas refert. (ω) Wap. I. p. 94. caput molossi cum collo, coloribus scuti bipertitum. (α) Wap. I. p. 147. ex coronata galea inter alas expansas argenteam & coccineam erumpens lupus. (β) Wap. III. p. 27. Duo cornua, ternis fasciculis graminis vel penarum gallinacearum exornata. (γ) Wap. III. p. 182. Herma juvenilis, habitu & pileo ad modum scuti bipertito. (δ) Wap. III. p. 105. Globus scutarius bipertitus, & pennis gallinaceis fastigiatus. (ε) Wap. I. p. 83. ala cum scutaria sectione. (ζ) Wap. I. p. 84. Cornua duo argenteum & rubeum cum argentea fascia. (η) Wap. I. p. 20. ex galea coronata prodiens jugum alarum explicatum, quarum altera argento candet, altera nigra est. (θ) Wap. I. p. 137. Duo cornua argenteum & atrum,

[Halt.] (x) Unterwaldt [civit.] (λ) Harf [Rhen.] (μ) sed laciniola trifida imposita capiti scuti cyanea. [Gelen.] ita philosophatur de eo symbolo. de Col. Agr. magn. L. I. c. 24. pag. 180. *Quasi secaretur terrarum orbis Horizontis circulo, ut pinnata fascia scutoque significant se ex altero Horizonte rediisse claros murali corona vel facinore occupati aut tutati pontis.*

Ceruleam argenteæ præponunt partem *Lupfen Comit.* (v) *Dugesheim* [Alsat.] (ξ) *Stain Baron.* (o)

Viret superior pars scuti, cujus inferiora argento candent in famil. *Hohenfels* [Suev.] (π)

§. XXXIX. Auro tingitur superior pars scuti in illis, cum inferior rubet: *Corvey* Exempla.
Abbat. (e) *Vintimiglia* [in Ital.] *Liechtenstein Baron.* nunc Princip. & Comit. (σ) *Jemmedingen* [Helvet.] (τ)

Inferiora parmx superius aureæ nigricant in illis: *Morspeck* [Bavar.] (v) *Lenzenfeld* [Franc.] (φ) *Pfinzing* [Suev.] (χ)

Cyano tinguntur inferiora parmarum illarum, superius auratarum. *Sturii jun.* fam. [Suec. appellant insignia diem & noctem.] *Greggen* [nob. Suev. & patrit. Ulm.] (ψ)

Viret inferior pars clypei, superius aurati pro famil. *Bolschvitz* [Siles.] (ω) *Landeck* [Suev.] (α) *Schnebelin* [Suev.] (β) *Krantzau* [Rhen.] (γ)

§. XL. Aureæ qua inferiora parmx, partem superiorem admovent vel rube- Exempla.
 am *Megapolit.* seu *Meckelburg.* Duc. in parmula media (δ) vid. P. II. L. I. c. 61. n. 7. *Megen Comit.* (ε) *Merherrs Comit.* (ζ)

Vel cyaneam, ut *Strain de Schvvarzenau* [Baron.] (η) *Bersau* [Rhenan.] (θ) *Bittenheim* [Alsat.] (ι)

Vel nigram *Ursebek* [Bavar.] (κ) *Khunstein* [Francon.] (λ) *Offenheimer zu Seybersdorf* [Bavar. inscripto leone, quem sectio scuti coloribus oppositis tingit.] (μ)

Scutum ex transverso sectum, inferiori parte cerulea, superiorem rubeam palo argenteo exarat *Tauffkirchen* [Bavar.] (ν)

§. XXXXI. Hac divisione etiam nonnunquam scutum in diversas areas,

M 3

quarum

jugum extensum alarum, ad modum scuti tinctarum. (λ) *Wap. I. p. 222.* mentio hujus fit civitatis, quam ubi quæram nescio. Cerrè non est Canto Helvetiæ, illo nomine. (μ) *Wap. I. p. 123.* galea tegitur pileolo lato ceruleo, ora reducta argentea, & ex eo prominent alæ duæ argenteæ & ceruleæ: Laciniæ similes. (v) *Wap. II. p. 14.* caput cygni candidi cum collo, quod perforatur transverso bacillo, utrinque duos petiolos coronatos & penis pavoninis fastigiatos sustinente. (ξ) *Wap. II. p. 130.* draconis caput ignivomum, argento tinctum, cyaneis cornibus & armilla. (o) *Wap. III. p. 34.* complicatum jugum alarum, ad sectionem scuti tinctarum. (π) *Wap. II. p. 89.* ad modum scuti tincta cornua. (e) *Wap. I. p. 13.* (σ) *Wap. I. p. 27.* Galeæ coronatæ impositum jugum alarum complicatam, sectione scuti hic quoque locum reperiente. Eadem parmula media est. *Wap. III. p. 6.* (τ) *Wap. III. p. 175.* Leo erumpens rubeus. Laciniæ argenteæ & rubæ pinguntur, quod an ex errore factum alii judicent. (v) *Wap. II. p. 67.* culcitæ rubæ imposita rota aurea 6. radiorum. (φ) *Wap. II. p. 71.* pileolo rubeo, cujus ora reducta argento fulget, impositum cornu venatorium rubeum, & in petiolo, pennæ galli gallinacei. (χ) *Wap. III. p. 116.* cornua ad modum scuti picta. (ψ) *Wap. I. p. 218.* Ex coronata galea prominens par cornuum ad modum scuti tinctarum. Sic & *Wap. II. p. 85* sub nomine *Greeken de Kochendorf.* Nisi quod corona cassidis non apparet. Quod tamen fit p. 101. vicissim *Wap. III. p. 107.* corona omittitur, sed inter cornua apparet virginea imago, cyaneo amictu, caput diademate tortili ornata. (α) *Wap. I. p. 67.* duo pedes urini, singulos globulos rubeos tenentes. (α) *Wap. II. p. 83.* cornua duo ad sectionem scuti picta. (β) *Wap. II. p. 89.* duobus vasculis argenteis pennæ pavoninæ impositæ. (γ) *Wap. II. p. 109.* caput leonis coronatum aureum. (δ) *Wap. I. p. 7.* (ε) *Wap. III. p. 7.* jugum complicatum alarum, ad sectionem scuti tinctarum. Huc refero *Maygen Com.* *Wap. III. p. 20.* ubi eadem clypei facies, apex v. coronam addit, & alteram alarum omittit. (ζ) *Wap. III. p. 11.* coronatæ galeæ imposita ala diagonali linea (quæritur an rectè? an potius transversa?) distincta, & auro atque cocco infecta. (η) *Wap. I. p. 24.* galeæ ad modum antiquum clathris destitutæ insidet inter duas alas ad sectionem scuti pictas leo rubeus. (θ) *Wap. I. p. 125.* caput caninum superius cyano, colli parte inferiori auro tincta. (ι) *Wap. I. p. 195.* ex corona prominens virilis imago, hinc ceruleo, isthinc aurato amictu sinistram, tanquam aliquid indigaret, manum protendens. (κ) *Wap. I. p. 79.* respondet galea prior coronata, inter jugum alarum expausarum, quarum illius superiora, hujus inferiora nigro colore, reliqua auro tinguntur, & duo cornua inversa dispositione tincta, rotam argenteam sustinens. (λ) *Wap. II. p. 81.* mitra Episcopalis nigra auro ornata, & duabus pennis pavoninis fastigiata. (μ) *Wap. I. p. 88.* ex corona galea imposita erumpit leo aureus. (ν) *Wap. I. p. 78.* coronatæ cassidi insidet vulpes coronata rubea.

Transversa. §. XXXVII. Succedit divisio *transversa* seu *baltica* Spelmanno: cum scutum trans-
 Coupé. verse sectum vel bipertitum representatur: Aliquibus partita ex transverso. Galli
 dicunt *coupé*: nostri dicere possunt *gespalten* vel *überzwerch des Schildes getheilt*.
 Sed observandum quod linea dividens centrum scuti permeare debeat, si enim al-
 tior sit *caput* seu *cephalus* erit, si humilior, triens infimus [Gallis *Champagne*.] non verò
 scuti partitio tantum æstimabitur. conf. de capite. c. 5. S. 1. m. 1. num. 3. de illo trien-
 te n. 145.

Ut variationes *hujus transversæ* divisionis ratione colorum videamus, videbi-
 mus primò, in quibus superior pars scuti argento tingitur: Huic ergo subjicitur 1. co-
 lor niger *gespalten* oben schwarz/ unten weiß. *Coupé d'argent & de sable*, vel *cou-
 pé d'argent sur sable*, vel *d'argent sohtenu de sable*, vel *d'argent coupé de sable*, transverse
 sectum, sursum argenteum, deorsum nigrum. Eadem phrascs in sequentibus
 etiam intelligendæ sunt.) *Rucksleben* [Thuring. & Hass.] (γ) *Hatterbach* [civitas (δ)
Kölnbach [Bavar.] *Gaylingen, Schöder*, [Francon.] (ζ)

2. Rubescit color *Hohenberg* Comit. (η) *Freidenberg* [Bavar.] (θ) *Ebelebon* [Thu-
 ring] (ι) *Lubeca* civ. Imper. & Hanseatica Princeps (κ) *Halberstad* civit. (λ) *Solothurn*
 seu *Solodurium* civ. ex Cantonibus Helvet. (μ) *Honburg* Comit. (ν) *Störn zum Störn-
 stein* [Bavar. sed inscripto leone coronato, quem sectio similis contrariis coloribus
 tingit.] (ξ)

3. Cæruleus color *Stauf de Ebrenfels* in 1. & 4. [Baron. (ο) *Braidenstein* [Bav.] (ω)
Schmihen [Bav.] (ε) *Altorf*, dict. *Wolnschlager*. & de *Gropsberg*. [Rhen.] (σ) *Schæner
 de Strubenhart* in 2. & 3. [Suev.] (τ) *Hertenstein* [Suev.] (υ) *Praunen* [Suev.] (φ) *Wolff-
 sattel*. [Suev.] (χ) *Tauffer de Sinching*. [Bavar.] (ψ)

Exempla.

§. XXXVIII. Argentum in sequentibus inferiorem scuti partem occupat, su-
 periori nigra *Schenck de Geyren* [Franc.] (ω) *Bendeleben*. [Thuring.] (α) *Ulma* [civit.
 Imperial.] (β) *Friburgum Uchtlandia* [civ. ex canton. Helvet.] (γ) *Abeim* [Bavar.] (δ)
Wieland [Bavar.] (ε)

Superior verò rubea est in istis. *Magdeburg*. Archiep. (ζ) *Poppel de Lobcovitz
 & Hassenstein* Baron. nunc Com. & Princ. (in altero priori, in altero posteriori loco
 hæc area pingitur.) (η) *Bretz* [Suev.] (θ) *Herter de Herteneck* [Suev.] (ι) *Lerbach*
 [H. ff.]

(γ) *Wap. I. pag. 148*. Ex coronata galea prodeuntia duo cornua, quorum inferior pars atra
 est, superior argentea, & *Wap. III. p. 171*. ubi apicis cornua quaternis singula hastis aureis spi-
 culis argento tinctis exornantur: ipsorum verò cornuum anterius superiori parte, posterius infe-
 riori nigro colore tinguntur, cum reliqua argento fulgeant.

(δ) *Wap. I. p. 226*. (ε) *Wap. II. p. 54*. Duo cornua, quorum inferiora nigro colore, supe-
 riora argento tincta sunt, singula quâ aperiuntur, inter duas argentatas struthionicas plumas aliam
 nigram sustentia. (ζ) *Wap. II. p. 75*. duo cornua ad modum scuti picta. (η) *Wap. II. p. 12*. duo
 cornua inferius rubentia, superius argento tincta, aureis tæniolis colligata. (θ) *Wap. I. p. 77*. ex co-
 ronata galea prodeuntia duo cornua ad modum scuti tincta. (ι) *Wap. I. p. 144* tegitur cassis pileo.
 qualis Elektorū & Ducum esse solet, rubeo, ora reducta hermionica, inserta ipsi pileo corona aurea;
 eminent ultra pileum duæ clavae. (κ) *Wap. I. p. 219*. Aliter *Hæping*. de jur. inf. c. 6. n. 1053. (λ) *Wap.
 I. p. 221*. (μ) *Wap. I. p. 222*. (ν) *Wap. III. p. 22*. Inter duo cornua ad modum scuti secti tincta,
 & inter ea duo annuli. (ξ) *Wap. I. p. 88*. Leo scutarius. (ο) *Wap. I. p. 24*. respondet galea prior, susti-
 nens pileum rubeū acuminatum, ora reducta argentea, coronatum & fastigiatum pluma struthioni-
 ca argentea. (π) *Wap. I. p. 77*. ex coronata casside prominens jugum complicatum alarum, ad mo-
 dum scuti sectarum. (ε) *Wap. I. p. 77*. pileus nisi quod olam reductam cyaneam attinet, argenteus,
 acuminatus, coronatus & rosa rubea fastigiatus. (σ) *Wap. II. p. 122*. & 133. cornua duo secta ad mo-
 dum scuti: in linea *Gropsbergia*, coronata est galea. Nisi dicas, semper eam esse debere corona-
 tam, quia *Wap. III. p. 113*. simili modo pingitur inter Suevicas stirpes. (τ) *Wap. I. p. 121*. respon-
 det galea secunda, sustinens ora reducta cærulea argenteum pileum coronatum, & inter duas cy-
 neas candida struthionica pluma fastigiatum. (υ) *Wap. II. p. 90*. pileus argenteus ora reducta cyanea
 fastigiatus flosculo argenteo. (φ) *Wap. II. p. 92*. duo cornua argenteum & cæruleum. (χ) *Wap. I.
 p. 92*. (ψ) *Wap. III. p. 120*. pileus acuminatus argenteus ora reducta azurea, coronatus & plumis
 struthionice candidis fastigiatus. (ω) *Wap. I. p. 101*. ex oriens aquila superius nigra, inferius argen-
 to tincta. (α) *Wap. I. p. 146*. jugum extensum alarum, quarum prioris superiora, & alterius inferio-
 ra argento, reliqua nigro tincta sunt. (β) *Wap. I. p. 219*. (γ) *Wap. I. p. 222*. (δ) *Wap. II. p. 62*.
 ala ad modum scuti tincta. (ε) *Wap. II. p. 68*. jugum expansum alarum, ad modum scuti sectarum.
 (ζ) *Wap. I. p. 9*. vid. P. II. Proleg. 2, 3. & L. 1, 3, 4. (η) *Wap. I. p. 32*. (θ) *Wap. I. p. 113*. inter duo cor-
 nua ad modum scuti tincta, consistens vir rubeo amictu, argento tamen distincto, acinace nudo
 minax. (ι) *Wap. I. p. 113*. duo cornua, inferius argentea, superius cocco tincta. (κ) *Wap. I. p. 138*.

3. Cyaneo. Colorem antecedit argentum in illis, *Zelcking Baron.* (α)

§. XLVI. Nec minus aurum in scutis ad hunc modum scutis reperitur. *Ante Diagonalis sinistra, Taillé.*
ponunt illud coloribus 1. nigro. *Rornstatt* [Bavar.] (β)

2. Rubeo. *Wildenstein de Wildenstein* [Bavar.] (γ)
Hilpoltstein [Franc.] (δ)

3. Cæruleo. *Pelheim* [Bavar.] (ε) *Tanneck dicti Ruck* [Suev.] (ζ)

Subjiciunt verò colori.

Rubeo *Buchholtz* [Bar. in 2. 3.] (η)

§. XLVII. Simili obliqua Diagonali sectione nonnunquam scutum in duas areas distinguitur. Dabimus exempla quædam. *Lendersheim* [Francon.] (θ) anteriorem partem ita sectæ parmæ tessellis argenteis & coccineis replet, posteriorem nigro colore. *Pæmer* [Patrit. Norimb.] (ι) illam binis argenteis & rubeis baltheis sinistris, hanc atro colore pingit. &c.

§. XLVIII. Vidimus scuta bipertita linea recta. Nunc addendum de sectione- *Sectione per pinnas.*
nibus, cum parma in duas partes distinguitur, non una recta linea. Id verò multiplicitè fieri potest. 1. Ut per pinnas secetur ad longitudinem vel latitudinem scuti, vel diagonaliter, ex dextro aut sinistro angulo. Primi modi (alicubi *indentata* vocari observavi) exemplum subministrat *Robr* [Bavar.] (α) parmæ anteriori parte rubea, posteriori argentea.

Secundi modi exemplum est *Holnstein* [Bavar.] (β) cujus parmam gentiliam superius coccineam, inferius argenteam duæ pinnae ascendentes dirimunt. Sic & *Preysing* seu *Preusing* [Bavar.] nunc Baron. (γ) & opposito situ (nisi error sit) *Preisinger de Woltzsch* [Bavar.] (δ) Unica pinna est, quæ in superiorem partem scuti argenteam ex inferiori nigra assurgit pro *Wolrab zu Hauzendorf* [Bav.] (ε) Contrarium in modum instar pinnae ex superiori parte argentea quadra imprimitur in inferiorem rubeam pro *Hundt de Lauterbach* [Bav.] (ζ) vel nigram impressa argento folio quercino vel quaecunque est aurato, in scuto *Geyman* [Austr.] (η)

Tertii modi exemplum est fam. *Dettelbach* [Marc.] (θ) in cujus scuto anteriora cyanea, à posterioris partis auro pinnis hujusmodi dirimuntur.

Quarti modi exempla illa invenimus *Lincken zu Schvvabach* [Franc.] (ι) qui anteriorem scuti per pinnas diagonaliter divisi regionem auro, ulteriorem nigro colore tingunt. *Ebron de Wildenberg* [Bavar.] (κ) argento & cyano. *Levvenstein* dict.

(α) Wap. I. p. 20. Respondet galea prior coronata sustinens jugum alarum complicatum, & ad sectionis scutarie modum tinctum. (β) Wap. II. p. 60. duo cornua ad modum scuti ratione tincturæ secta. (γ) Wap. I. p. 79. pileolus latior aureus, ora reducta rubea, fasciculo pennarum galli gallicæ nigrorum fastigiatus (δ) Wap. II. p. 80. ex coronata galea prominet jugum expansum alarum ad modum scuti sectarum (ε) Wap. I. p. 83. coronatæ cassidi incumbit cornu venatorium, hinc cyano, inde auro tinctum; apertura inferuntur plumæ struthionice. (ζ) Wap. I. p. 118 Ala sectionem scuti imitans. (η) Wap. I. p. 31. ex lanceis aureis dependentia 6. vexilla cocco & auro secta. (θ) Wap. I. p. 102. pileolo cujus ora reducta ad modum scuti tessellata est, imponitur jugum complicatum alarum, scuti sectionem representantium. (ι) Wap. I. p. 206. herma æthiopis, amictu rubeo, caputio argentato tecta, fasciola coccinea & argentea, quo diadema capitis contorquetur, circa illud volante.

(α) Wap. I. p. 96. (β) Wap. I. p. 96. ex corona prodeuntia cornua rubeum & argentatum. (γ) Wap. I. p. 77. coronatæ galeæ imponuntur duo cornua, nigrum & album. Cujus etiam coloris perhibentur esse lacinie. Nisi lapsus chalcographi hic verendus sit, aliunde apicem hunc adscitum oportet. (δ) Wap. II. p. 120. Similiter alterum cornu nigro colore inficitur, sed lacinie, ut analogia requirit, minio & argento tinguntur. Tum corona deficit, & inter cornua confidet psittacus viridis: quod argumento esse potest, hanc à priori non aliā esse familiam, atque adeo argento hic quoque inferiorem deberi locum (nisi de distinctione linearum sit suspicio.) nam Wap. IV. pag. 19 Baronum de *Preusing* scutum cum priori convenit tincturæ dispositione, apice verò & lacinis cum hac, nisi quod cornua exterius hinc nigris, illinc candidis liliis, utrinque quinis exornantur, & psittaco corona imposita conspicitur: tum inter hæc cornua & cassidem, interjacet alia corona. (ε) Wap. I. p. 84. herma virilis nigro habitu & caputio. (ζ) Wap. I. p. 90. pileus turbinatus rubeus nodo argenteo, corona aurea & plumis struthionis argentea & 2. rubeis. (η) Wap. I. p. 36. ex coronata galea assurgunt duo cornua superius argentea inferius atra, sectione pifiata. Cornuum utriusque; adhærent extremitati terna folia scutaria aurea. Lacinie utrinque; nigrae addito hinc auro, isthinc argento. (θ) Wap. I. p. 176. ex diademate tortili eminent duo cornua, quorum alterius superior, alterius inferior pars auro, reliqua cyano tinguntur, inferuntur verò apertura fasciculi nigrarum plumarum struthionicarum. (ι) Wap. I. p. 109. ex coronata galea inter cornua duo, atro colore & auro tincta, & ternis struthionice plumis exornata, exurgens lupus v. vulpes. (κ) Wap. I. p. 78. cor-

quarum utraque peculiaris sua *δῆγμα* continet, secatur. Hinc inde non infrequentia occurrent occasione figurarum exempla, quæ in libro armoriali videri possunt.

Diagonalis
dextra.
Tranché.

§. XLII. Diagonalis sectio, quæ nunc sequitur, duplex est, lineâ ex angulo superiori vel dextro vel sinistro in oppositum inferiorem ducta. Si à dextris descendit obliqua sectio hæc diagonalis, Galli *tranché*, vocant, nostris *rechts durchschnitten* dici potest. Exempla dabimus ista. Argento anteriorem ita sectæ parvæ regionem tingunt, posteriori nigra. (Gallus dicit *tranché d'argent & de sable*, seu *de sable sur argent*. *rechts durchschnitten* / *hinden schwarz* / *vornen weiß*.) *Roteneck Com.* (α) *Schmiritz* [Siles.] (β) *Eckher* [Bavar.] (γ)

In aliis posterior pars rubet, priori sectionis regione argentea. In insign. pr. *Lignic.* parvula media [vid. P. II. L. 3. c. 30. n. 28.] *Gößken* [Baron.] (δ)

Diagonalis sectio hæc aliis exemplis argentum à cyano separat. *Braunspack* [Suev.] (ε) *Ettenhart* [Tirol.] (ζ)

Exempla.

§. XLIII. Vicissim in aliis exemplis hujus sectionis posteriorem locum occupat argentum, priore parte vel cærulea. Ut *Tigurum* seu *Zurich* [civit. & canton. Helvet.] (η) *Truchseß de Wäldenburger* [Suev.] (θ)

Vel rubea. *Kraigga* [Baron.] (ι) *Artstetter* [Aust.] in 1. & 4.

Vel nigra. *Schmiritz* [Baron.] (λ) *Perger zu Clamm* [Aust.] (μ) *Nopping* [Bavar.] (ν) *Blindheim* [Suev.] (ξ)

§. XLIV. Aurum in hac sectione reperitur præmissum minio. *Wildenstein* [Siles.] (ο)

Vel cæruleo. *Hausner* [Suev.] (π)

Vicissim aurum tingit partem scuti posteriorem priore cærulea *Richenburg* [Helvet.] (ρ)

Vel nigra à *Rotkirchen* [Col.] sed in auro addito capite Mauro nigro, lacinio-
la taniato (σ)

Diagonalis
sinistra.
Taille.

§. XLV. Si ex angulo sinistro lineâ diagonalis ducatur, Galli *taille* vocant, nos *links durchschnitten*. Hanc verò sectionem rariorem observant, quia ictus talis gladii vix alii quam scævola conveniat. Porro sectione tali utuntur isti Argentum adjiciunt coloribus, & quidem 1. nigro, ita ut metallum vel anteriorem scuti partem tingat (*taille d'argent & de sable*, seu *d'argent sur sable*) *vornen silberfarb* / *hinden schwarz*) *Altmanstein* [Comit.] (τ) *Altenlegern* [Baron.] (υ)

Vel posteriorem *Abensberg* [Com.] (φ) *Süzel de Mergetheim* [Franc.] (φ)

2. Rubeo, ut hic argentum præcedat *Weigsdorf* [Siles.] (χ) *Frauenberg* [Suev.] (ψ)

Vel ut metallum priori sit loco *Hoffstetten* [Helvet.] (ω)

3. Cya-

(α) Wap. II. p. 9. coronatæ galeæ impositi tres petioli, ternis singuli rosis rubeis ornati. (β) Wap. II. p. 53. jugum alarum complicatum, & ad modum secti scuti tinctum. (γ) Wap. II. p. 67. ala sectionem scuti representans. (δ) Wap. II. p. 34. ala ad modum scuti secta. (ε) Wap. II. p. 78. jugum alarum expansum, & ad modum scuti tinctum. (ζ) Wap. III. p. 97. & IV. p. 55. coronatæ cassidi impositum jugum alarum complicatum & sectione scuti pictum. (η) Wap. I. p. 222. (θ) Wap. II. p. 83. cornua duo cyaneum & argenteum. (ι) Wap. I. p. 26. ex coronata galea prodit ala minio & argento secta. (κ) Wap. I. p. 37. (λ) Wap. I. p. 32. coronatæ galeæ insistit jugum complicatum alarum, quarum argentea nigram majori ex parte tegit. Cogitetur an non eadem sit familia cum *Schmiritz* in §. præced. ? (μ) Wap. I. p. 34. respondet galea prior coronata alam scutaria sectione affectam sustineas. (ν) Wap. II. p. 60. ala scuti modo secta. (ξ) Wap. II. p. 81. cornua arietina argenteum & nigrum. (ο) Wap. I. p. 71. (τ) Wap. II. p. 94. cornua duo, quorum prioris superiora, & alterius inferiora auro reliqua cyano tinguntur. (φ) Wap. III. p. 173. quatuor pennæ pavoninæ. (σ) Wap. II. p. 11. ex galea coronata eminent aures duæ argentea & nigra, medio utriusque sanguineo. (τ) Wap. II. p. 24. Ex coronata casside cauda pavonina eminet. (υ) Wap. II. p. 9. coronæ impositæ aures duæ argentea & nigra, hæc argenteis, illa atris plumis struthioniceis exornata. (φ) Wap. II. p. 74. herma virilis nigro amictu. (χ) Wap. I. p. 72. expansum jugum alarum, quarum hæc rubet, illa argento fulget. (ψ) Wap. p. 113. mitra Episcopalis simili sectione affecta. (n) Herma Æthiopis. De hoc symbolo Rothkirchio ita philosophatur Gelen. de Col. Agr. magn. L. 2. c. 17. p. 167. 168. non domestico aliquo facinore, sed aliunde importatas esse eas imagines, tanquam heroum characteribus (cum scutum sectum referre videatur zodiaci circuli perinde obliqui partem illam, quæ nobis adversa est) arma sic loquerentur: Ex plaga longinquæ regionis cum his cæsi Æthiopis spoliis aurati revertimus in Ubios. Dicit verò eandem esse cum ea gente *Rotkirchia*, quæ in Silesiam transplantata, sed aliud *δῆγμα* gestat conf. c. 5. f. 2. m. 1. n. 20. (ω) Wap. II. p. 137. ora reducta argentea pileus acuminatus ad scuti sectionem tinctus.

une demie au chef. Verum abludit ejus pictura, super qua descriptio ejus fundatur à nostra: si etiam conferamus in nostro armoriali P. II. p. 145. scutum *Eubendorf*, cujus speciem cum hac eandem facit.

Alibi utrinque gradus descendunt. Ita *Profer*. [Siles.] (α) in scuto rubeo tres utrinque gradus, quorum tamen tertius communis est argenteos representat. *Paillet* voce *Pignon*. ita enunciat: *de gueules coupé pignon renversé de 2. montans sur argent*. In *Wapenb. P. 3. prefat. n. 45. describitur*: *drey weisse Absätz wie die Stäbelseln gegen einander*.

§. LI. Addunt 4. alii sectionem, quam vocant *invectam* seu *vairée*. Ubi ^{Invecta seu vairée.} linea determinatrix in figuram cymbalorum [quibus nonnunquam discoloribus scutum repleri solet, formatur. Talis est parma famil. *Haslang* [Bavar.] (β) cujus ita distinctæ dextra pars auro fulget, sinistra rubet. Aliter hæc arma explicat *Paillet* voce *palissé*, & vocat *palissé de gueules & d'or en fasce de 6. pieces*. Talem sectionem ita enunciat *Gelen. de Colon. Agrip. magn. L. 2 S. 2. pag. 136. de familia Cencia seu Cynthia Romana in divisa galericulatarum acierum concursu parmula lunas geminant*. Et s. 19. pag. 171. familiæ *Scipiadam* seu de *Stave* (γ) [Colon.] adscribit scutum duobus coloribus à summo deorsum inequaliter divisum quasi galericulatis murorum pinnis sibi mutuò implexis discriminatum ex minio & argento tum familia de *Waldi* seu de *Vallo* (δ) ex nigro & argento ut suspicari liceat representari roseam aut muralem coronam, vel serras seu serratas Romanorum acies. Affirmari autem, quod exhibeatur litus seu procurrens in aquas atque in sinus denuo reflectens ripa margo. Quod unachypei pars quasi crepido sit, altera depressior. Inprimis representari potuit ob gloriam *Scipionis Africani*, litus *Africanum* in frequentissimos sinus flexum.

§. LII. Alia s. c. tio fit per denticulatam vel striatam lineam. Tali sectione ^{Denticulata, & striata.} parmam ex summo ad imum distinguunt argenteam & nigram *Birminghamii*, rubeam & argenteam *Penricei*, argenteam & cæruleam *Hicmani*, [Angl.] cæruleam & auream superiori parte inscriptis duobus rotis ex meliore metallo *Cleora d. & Tschapsky* [Siles.] (ε) Diagonalis striata sectio sinistra distinguit parmam auream & cyaneam pro *Hechstötter* [Austr.] (ζ) Dentes profundiores sunt vel cuspides, quibus diagonali situ anterior nigra ab altera aurea parte scuti separatur in insign. *Sigmar* (in 1 & 2. Austr.) (η)

Huc retulerim scutum bipertitum lineis cochleatim ductis & striatis mit aufgeschuptem Schneckenzug abgetheilt) *Rordorf* [Helver.] (θ) ex auro & minio.

§. LIII. Addamus illa singularia. *Helchner* [Norimb.] (ι) parmam duplici ^{Singulares sectiones.} rutilo leonino, linea ex sinistro angulo descendens distinguit, anteriori parte coeco, posteriori argento tincta. *Hilinger* [Bavar.] (κ) clypeum linea in tria trifolia effigata distinguit, superiori parte & trifolio inferiori argento, inferiori & 2. trifoliis superioribus cocco tinctis. Unum trifolium ex superiori argentea parte in inferiori coccinea formatum videtur ap. *Feur von Au*. [Bavar.] (λ) *Hermisdorf* [Bavar.] (μ) à parte scuti superiori argentea inferiorem rubeam tali linea distinguit, quæ foliolum in argento format.

§. LIV. Sequitur divisio scuti in tres partes æquales, ea verò denuò vel rectis & parallelis, vel rectis nec tamen parallelis, vel aliis modis fit. Videamus in ^{Sectio tripartita, parallela.} tio eam, cum duæ rectæ parallelæ in tres partes dirimunt scutum. Si illæ rectæ perpendiculares sint, scutum dicunt in palum vel longum vel à summo tripertitum seu trifariam sectum ad perpendicularum. Galli *tiercé en pal*, vel *tiercé parti*, vel *parti* ^{N en trois}

(α) *Wap. I. p. 50. 4. pennæ nigra galli gallinacei.*

(β) *Wap. I. p. 77. Pileus acuminatus scuti figura variegatus, coronatus & fasciculo nigrarum plumarum struthionicarum fastigiatus. Ora verò pilei reducta argento candet (γ) duo cornua, (δ) duorum draconum averfa ignivoma capita; in memoriam Scipionis Africani. vid. Gelenium.*

(ε) *Wap. I. p. 67. ex coronata galea jugum alarum cærulearum. (ζ) Wap. V. p. 56. 4. Wap. I. p. 34. coronatæ galeæ insistentis leo niger.*

(θ) *Wap. I. p. 198. (ι) Wap. II. p. 198. in ala repetita figura scutaria (κ) Wap. I. p. 96. ex coronata galea alarum expanditur jugum, quarum prior rubet, altera argento fulget. (λ) Wap. I. p. 81. Pileolus turbinatus, rubeus, coronatus, & tribus struthioniceis plumis, quarum media rubet, extremæ candent, fastigiatus, ora reducta sectionem scuti representat. (μ) Wap. I. p. 85. Caput capreoli cum collo nigrum. Dehehais.*

dict. *Schweinsberg* [Haff.] (θ) argento & minio (ut pinnae quatuor miniatae in argenteam aream intrent.)

In nubium
speciem.

§. XLIX. Alia exempla 2. sunt scutorum linea in nubium formam sinuata bipertitorum. Galli tribus utuntur terminis, qui apud ipsos distinctas figuras notant. *Enté* (ab insitione sumpta metaphora) definiunt, *que les deux parties de l'escu entrent l'une dans l'autre par des entures rondes*: *Geliot* hac voce. *Nebulé, en fasce de nuées, qui se mêlent les unes dans les autres*. *Paillot* h.v. *Nuagé, en façon de nués*. Idem, differentiam ægrè exprimas vocibus, sed picturis. Primo termino quæ subjiciuntur exempla, lineam determinantem ita sinuatam exhibent, ut insitio parum abest rotundis sphaerulis fiat: hæ compressiores & latiores sunt pro altero termino: Pro *Nuagé* linea determinans minus sinuatur, tanquam arcus essent peripheriæ majoris. Nostrium non est, ut Galli loquendi, vel fecialibus illarum figurarum discernendarum regulas præscribamus. Ad nostram verò Germaniam quod attinet, dubito, an differentia recepta sit. Unde promiscuè dicemus, *Wolcken* *wei ß getheilt/ gespalten/ rechts oder links durchschnitten*. *Wolckenstein* [Baron. & Com.] (α) diagonalem ex dextro angulo descendentem, sinuatam lineam, dextræ partis argentum à cocco sinistra discernentem [si fides est nostro armoriali] hac specie formant, quam Galli termino *enté* exprimunt. [& exemplum aliud est famil. *Fregosia* *Genuenf.* scutum transverse tali linea sectum ex nigro & argento gestantis, *coupé, enté de sable & d'argent*] Ea verò ipso nomine *Wolckenstein* indice nubes repræsentare debet; [unde ipse *Paillot* pag. 675. vocat *tranché nebulé*.] unde non dubito scutum nubium specie divisum vocare. Quod verò Gallorum *nebulé* [innebulata alicubi legi.] attinet, exempla sunt *Panichner* [Bavar.] (β) in cujus familiæ parma talis, linea diagonalis dextram rubeam à læva argentea determinat. *Ziegler* [Helvet.] (γ) in quorum scuto, pars superior nigra stellâ insignis ab inferiori parte aurea tali ductu nebulato separatur.

Quod verò *nuagé* attinet, exempla suppeditant fam. *Heinspach* [Bavar.] (δ) *Höchstetter* [Austr. & August.] (ε) scutum tali modo, diagonali sectione gestans, parte anteriori aurea, læva cyanea. A dextris cærulea, à sinistris aurea partita sec. longum & innebulata lego insignia *Povvrorum* in Angl. Inter nostros anteriori parte nigra, posteriori argentea Dom. de *Sallnburg* [Austr.]

Per gradus.

§. L. Alia scuta 3. mediantibus quibusdam gradibus in duas partes æquales dispescuntur. Alicubi non nisi duo gradus apparent, *zwo Staffeln von der rechten zu der linken herab: oder von der linken zu der rechten*. Ita à dextra parte ducto initio *Fronberg* [Bav.] (ζ) & *Lindt* (Carinth.) (η) scuto argenteo, duos ejusmodi gradus rubeos, *Leubrechtling* [Bav.] (θ) nigros, *Langeneck* [Suev.] (ι) nigro argenteos inscribit. A sinistro latere in illis ducitur initium cum *Aurberg* [Bav.] (κ) duos gradus nigros argenteæ areæ insert. Hoc genus Galli vocant *coupé parti & recoupé*.

Tres gradus rubeos sumpto à læva initio inscribit parma argentea *Seyboldsdorf* [Bavar.] (λ) quatuor itidem coccineos argentea *Schürsdorf* [Bav.] (μ) Hoc exemplum *Geliot* voce *Emmanché*, ita enunciat *tranché, emmanché d'argent & de gueules de 3. piéces &*

une

nua duo nigra, quaternis pavoninis pennis exornata. Lacin. nigrae & argenteæ. Quod nisi de errore suspectum sit argumento est apicem esse adscititium. (θ) *Wap.* I. p. 135. jugum expansum alarum sectione scuti effigiarum. (α) *Wap.* I. p. 26. Responder galea prior coronata, sustinens duo cornua miniata, exterius quinis pavoninis pennis ornata, & inter ea tres plumas struthionicas argenteas. conf. Hist. insign. L. 2. c. 112. (β) *Wap.* I. p. 79. herma virilis, amictu rubeo, collari argentato, pileo argenteo, cujus ora reducta rubet. (γ) *Wap.* I. p. 201. ala symbolis scuti picta. (δ) *Wap.* I. p. 93. duo cornua cærulea, ternis exterius aureis stellulis, & ternis struthionicis plumis, duabus aureis, media cærulea, extremitati cornuum insertis exornata. (ε) *Wap.* I. p. 37. & 214. cornua cyaneum & deauratum globulis & panniculis oppositi coloris exornata. (ζ) *Wap.* I. pag. 81. galea coronata impositum jugum complicatum alarum sectionem scuti retinentium. (η) *Wap.* I. p. 45. ex galea corona prominet reginae purpuratae imago, passis crinibus. Ea dextra aureum annulum sapphiro insignem protendit. (θ) *Wap.* I. p. 80. cassidi coronatae imposita duo cornua, scuti colores servantia. (ι) *Wap.* I. p. 144. pileo nigro acuminato & globulo aureo fastigiato, inseritur corona aurea, cujus circulum ora pilei reducta argentea occultit. (κ) *Wap.* I. p. 81. pileus niger acuminatus, & nigris pennis galli gallinacei fastigiatus: cujus etiam coloris tincta est ora pilei reducta. (λ) *Wap.* I. p. 77. coronæ cassidis impositur jugum expansum alarum, gradibus similibus distinctarum. (μ) *Wap.* I. p. 90. similis priori apex.

con.] (θ) *Salching*. [Bavar.] (ι) *Schencken de Roßberg* [Francon.] (κ)

Rubeum, cæruleum, argenteum *Panholz* [Bavar.] (λ)

Argenteum, nigrum, rubeum *Rebiz* [Francon.] (μ)

Nigrum, rubeum, argenteum *Reutlinga* [civitas Imperial.] (ν)

Viride, argenteum, rubeum *Brombsen* [Saxon.] (ξ)

Nigrum, aureum, rubeum *Puzner zu der Puzn* [Bavar.] (ο)

Cæruleum, rubeum, aureum. *Scheufel* [Bavar.] (π)

Rubeum, aureum, nigrum. *Sitsch* [Siles.] (ε)

Cæruleum, argenteum, aureum *Bezenstein* [Bavar.] (ς)

Aureum, rubeum, argenteum *Sattelböger* [Bavar.] (τ)

Aureum, nigrum, argenteum. *Gfäller* [Suev.] (υ) *Sulching* [Suev.] (φ)

Argenteum, cyaneum, aureum *Pfullingen* [Suev.] (χ) & *Rempe de Pfullingen* [Suev.] (ψ)

Nigrum, cæruleum, aureum *Westerreich* [Comit.] (α)

Argenteum, nigrum, aureum *von der Hudte* [Brunsv.] (β)

Aureum, cyaneum, argenteum *Trauelmanns* [Lubec.] (γ)

§. LVI. Aliquando oblique & quidem dextrorsus lineis duabus diagonalibus tripertitum scutum videre licet. *Drensfach durchschnitten*. *Tiercé en bande*. *Tiercé tranché*. Vel *tranché en trois*. Exempla dabimus; transmeat baltheus argenteus, aream hinc nigram, illinc rubeam *Starschedel* [Misn.] (δ) *Galtinger* [Suev.] (ε)

Cæruleus argenteam & rubeam *Poseck* [Thuring.] (ζ)

Argenteus cyaneam & rubeam *Ergoltsbach* [Bavar.] (η)

Rubeus auream & cæruleam *Caumont*.

Rubeus nigram & auream *Mendel* [Norimb.] (θ)

Niger rubeam & auream *Küllmer* [Carinth.] (ι)

Argenteus cæruleam & auream (auro inserta rosa rubra) *Mülhofen*.

§. LVII. In lævam eum dicuntur lineæ, *tiercé en barre*, vel *tiercé barre*, vel *barré en trois*, vocant. Nos dicemus sinistrorsus oblique tripertitam aream, *drensfach links durchschnitten*. Exempla sunt, ut anterior *parma* pars sit aurea, media, nigra, posterior argentea *Turlinger de Turlingstein* [Bavar.] (α)

Nigra, argentea, rubea, *Bischofsheim* [Siles.] (β) *Reisberg*. [Carinth.] (ε)

N 2

Nigra

(θ) *Wap. I. p. 108.* cornua duo ad modum scuti picta.

(ι) *Wap. II. pag. 65.* pileus argenteus, ora reducta rubea, summitate, & impositis galli gallinacei pennis nigris. (κ) *Wap. II. p. 74.* jugum complicatum alarum, quas credo scuti ad modum pictas. (λ) *Wap. II. p. 65.* pileus argenteus, ora reducta iisdem quibus scutum coloribus distincta, impositis vertici galli gallinacei pennis nigris. (μ) *Wap. I. p. 108.* galea coronata impositus pileus distinctus coloribus scuti, desinens in globulum aureum, pennas galli gallinacei sustentem. (ν) *Wap. I. p. 219.* (ξ) *Wap. III. p. 142.* cornua scuti ad modum distincta, prominent ex diademate tortili. (ο) *Wap. I. p. 91.* cornua scuti sectione affecta. (τ) *Wap. I. p. 95.* cassidi coronata inter jugum alarum ad modum scuti tricolorum imponitur sceptrum aureum. (ς) *Wap. I. p. 58.* complicatum jugum alarum nigrarum, quibus aureus nummus bizantinus imprimitur. (ε) *Wap. I. p. 89.* ex coronata galea eminet jugum expansum alarum, quarum prioris superiora alterius verò inferiora argento, reliqua cyano tinguntur. Eadem tinctura laciniarum, omisso auro. (φ) *Wap. I. p. 91.* coronata galea imponuntur cornua scuti ad modum tincta. (ψ) *Wap. II. p. 84.* culcitæ nigrae impositum complicatum jugum alarum ad normam clypei pictarum. (α) *Wap. II. p. 86.* cornua ut scutum tribus coloribus distincta. (β) *Wap. II. p. 90.* coronata galea imposita cornua clypei tres colores referentia. (γ) *Wap. III. p. 108.* duo cornua superius & inferius argentata, media percurrente fascia cærulea.

(κ) *Wap. III. p. 10.* quales verò Comites hoc titulo intelligendi sint, non capio (θ) *Wap. I. p. 186.* diademati tortili imponuntur duo cornua, ad normam scuti tincta. (γ) *Wap. III. p. 196.* cornua duo alterum argenteis & cæruleis, alterum cæruleis & aureis fasciis distincta. (δ) *Wap. I. p. 160.* coronata galea impositum jugum alarum expansum, sectione & tinctura ad modum scuti. (ε) *Wap. III. p. 116.* Pileus acuminatus, ad modum scuti tinctus. (ζ) *Wap. I. p. 150.* pileolo rubeo, cujus ora reducta argento fulget, impositæ plumæ struthionice, cærulea, argentea, coccinea. (η) *Wap. II. pag. 51.* duo cornua, quorum posterius minio, anterioris superior pars argento, inferior cyano tincta est. (θ) *Wap. I. p. 212.* herma virilis auro induta, & alata, alis sectionem scuti continentibus. (ι) *Wap. I. p. 45.* impositum cassidi coronata jugum complicatum alarum, sectione scuti tinctarum. (κ) *Wap. I. p. 89.* coronata cassidi imposita cauda pavonina. (β) *Wap. I. p. 59.* ex coronata galea eminent tres plumæ galli gallinacei, nigra rubea argentea. (γ) *Wap. III. p. 91.* coronata galea sustinet alam item tripertitam.

en trois. Drensfach von obenherab oder pſalweiſſig getheilt. Exempla ſunt parmae anteriori parte aurea, media nigra, poſteriori argentea *Enzesdorf* in 2. & 3. [Auſtr.] (α) rubea, argentea, cærulea *Heldritzh* [Francon.] (β) & *Gelterchingen* [Helvet.] (γ) rubea, argentea, nigra *Diefenbach* [Carinth.] (δ)

Eadem ſeſtione in 3. areas ſcuta nonnunquam diſtinguuntur. Exempla ſunt: *Oſt-frisia* ſeu *Friſia Orient.* Principes & Comites (vid. Hiſt. inſign. L. 3. c. 49.) Ita P. *Fürſt.* Wap. IV, 4. Comitibus *Paulatius* ſcutum dat tripertitum, cujus anterior palus faſciis aureis & nigris exaratur, imposito cephalo rubeo cum roſa inſcripta argentea, medius conſeritur liliis (neſcio an per errorem aurea argenteis miſceantur, areæ autem color expreſſus non eſt.) Tertius aquilæ mediam partem repræſentat. Eo etiam ſpectant exempla ſcutorum quadripertitorum, quibus interjicitur palus medius; qualia exempla ex Italis vidimus ducum *Parma* Hiſt. inſ. L. I. c. 22. p. 107. *Urbini* L. I. c. 98. pag. 375. Ex Germanis ſimilia videas exempla Comitum à *Kolloniſch* Wap. IV, 5. à *Saurau*. ibid. & c.

Transverſa.

§. LV. Si duæ lineæ parallelæ per ſcutum tranſverſim ducantur, vocant Galli *tiercé en faſce*, ſeu *tiercé coupé*, ſeu *coupé en trois*. Dixeris tranſverſe tertiatum ſeu tranſverſe tripertitum. Drensfach geſpalten. Exempla damus. Geſtant ejusmodi ſcuta ſuperius cæruleum, media regione argenteum, inferius rubeum *Flersheim* [Rhen.] (δδ) rubeum, argenteum, nigrum *Machvitz* [Miſn.] (ε) *Pergles* [Miſn.] (ζ) *Gaſnitz* [Miſn.] (η) *Hundelshauſen* [Haſſ.] (θ) *Falckenſtein* [Baron.] (ι) *Guffdaun* [Tirol.] (κ) *Hochburg* [Baron.] (λ) *Neu-Bechburg* [Baron.] (μ) *Sparrenberg* [Thuring.] (ν) *Radviz* [Bavar.] (ξ)

Rubeum, nigrum, argenteum *Schvveiniz* (olim von Schwenze ſeu Schwenz. [Sileſ.] (ο) (cujus illuſtris ſtirpis genealogiam integram dedit magnum ejus decus David à *Schvveiniz*, in quo pietas, eruditio & prudentia paria faciebant: conf. quæ ad ejus decora ſpectant paucula à me delibata in dedic. P. 4. Theatri progono-logici.)

Argenteum, rubeum, nigrum. *Feilitſch* (Miſn.) (ω) *Röder* (Miſn.) (φ) *Zedvitz* [Francon. & patrit. Francof.] (σ)

Rubeum, argenteum, cyaneum, *Haydeck*. Baron. (τ) *Weiler* [Bavar.] (υ) *Rauchhaupt* (Miſn.) (φ)

Nigrum, argenteum, rubeum *Trezka zu Linda*. [Baron.] (χ) *Elterſhofen* [Francon.]

(α) Wap. I. p. 38. reſpondet galea poſterior coronata, alam ſcutaria ſeſtione inſignem ſuſtinens. (β) Wap. I. p. 107. herma virilis, amiſtu tripertito, pileo rubeo, niſi quæ oram reductam argenteam, plumis ſtruthioniciſ 3. colorum faſtiato. (γ) Wap. II. p. 145. cornutricolor, ligatura & ornamentis affixis aureis. (δ) Wap. V. p. 62. ex coronata galea jugum expanſum alarum cum ſcutaria diſiſione. Lacinia argenteæ reflexæ hinc rubeo iſthinc nigro colore. (δδ) Wap. I. p. 124. herma juvenilis rubeo amiſtu, ſerto roſaceo, argenteo & rubeo, caput redimita, loco brachiorum 2. alas, admodum ſcuti tinctas habens. (ε) Wap. I. pag. 158. pileus acuminatus ad modum ſcuti tripertitus, corona ultra oram reductam hermionicam inſerta & imposito globulo aureo, trium colorum ſtruthionicas plumas ſuſtinente. (ζ) Wap. I. p. 164. idem apex: niſi quod plumæ ſtruthionicae in gallinaceas mutatae (η) Wap. I. p. 165. cum Pergleſiano apice convenit, niſi quod ibi ora reducta hermionica non apparet. (θ) Wap. I. p. 134. expanſum jugum alarum, ad inſtar ſcuti diſtinctarum. (ι) Wap. II. p. 32. collum cygni tricolor, plumis ſtruthioniciſ exterius ornatum (κ) Wap. III. p. 103. duo cornua ad modum ſcuti tincta. (λ) Wap. III. p. 34. triplex ordo plumarum, ſcuti tincturas referentium. (μ) Wap. III. p. 38. & Wap. II. pag. 147. (ν) Wap. III. p. 139. galeæ coronatæ ſcyphus argenteus impositus. (ξ) Wap. I. p. 88. pileus niger ora reducta argentea, cui mediante globulo argenteo imposita plumæ ſtruthionicae argentea, nigra, coccinea. (ο) duo cornua bubalina ſeſtione ſcutaria diſtincta. Lacinia argenteæ, reflexæ exterius ſuperiori & inferiori parte rubeæ, circa medium nigræ. (π) Wap. I. p. 153. Inter jugum expanſum alarum ad modum ſcuti tinctarum, conus vel potius pileolus acuminatus pari tinctura affectus, & globulo faſtiatus. (ρ) Wap. I. p. 165. pyxis, qualis eſſe pharmacopœorum ſolet, deaurata. (σ) Wap. I. p. 105. inter duo cornua, conus vel pileolus acuminatus & globulo faſtiatus, tincturâ quæ areæ eſt. Galea verò quæ hæc ſuſtinet coronata eſt. (τ) Wap. I. p. 31. ex caſſide coronata prominet caput & collum gryphi (niſi ſtruthionis malis.) tincturis ſcuti ſectum, roſtro ferream ſoleam equinam geſtans. (υ) Wap. I. p. 91. cornua duo ad modum ſcuti picta. (φ) Wap. I. p. 154. herma virilis, amiſtu tincturis ſcutariis, ſed palorum in modum tincto; capite ſuſtinens galli gallinacei pennas. (χ) Wap. I. p. 32. coronatæ galeæ imponuntur duo cornua rubeum, & argentatum, utrinque quinis vexillis, oppoſitis coloribus, exornata.

isthinc aureum *Zschirn* [Miso.] (α) & hinc rubeum isthinc argenteum *Schaumberg* in 3. & 4. [Francon.] (β). Singulare est exemplum parvæ *Trupbach* [Franc.] (γ) quam linea denticulata transversim & medietatem superiorem alia similis denticulata iterum partitur: basi cærulea, capite hinc argenteo isthinc rubeo, tribus inscriptis rosæ, quarum quæ in argento & cæruleo sunt rubent, tertia in rubeo cander. Et simili planè modo (unde de agnatione familiarum alii cogitent) *Mengersdorf* [Francon.] (δ) nisi quod capitis duas areas linea non denticulata sed recta distinguit, & quod rosa argento inscripta cærulea visitur non rubea. Nisi fortè à chalcographo erratum in altero fuerit. Vel cum scuto ad perpendicularum secto iterum alterum laterum transverse secatur. Tale est fam. *Fiorianer* [Bavar.] (ε) cujus dextrum latus argento & minio sectum, posterius cæruleum. Ita fam. *Leubel* [Siles.] (ζ) scutum in tres partes inæquales dividit, cum enim linea perpendicularis duas regiones faciat, posterior cocco tingitur, priorem alia diagonalis in duas iterum secat, nigram & argenteam.

Fortè hujus generis dixeris etiam illam divisionem, cum in cantheriorum modum secatur scutum. e.g. *Peffenhausen* [Bavar.] ubi cantherius medius argento tingitur, pars supra illum rubeo inferior nigro colore inficitur. (η) Similiter *Stingelheim* [Bavar.] (θ) vel ut cantherius argenteus superiorem partem nigram ab inferiori rubea sejungat *Hochsting* [Bavar.] (ι)

§. LXI. Ita vidimus, quæ per rectas lineas fiunt: præter eas nonnunquam scuta ^{Per lineas cochleares,} in tres partes distinguuntur cochleatim ductis. *Dreyschnecksicht* oder *schneckenweiß* *Dreysch* abgetheilt. Talis est partitio scuti, argento, cocco & nigro tincti *Fridesheim* in 1. & 4. [Austr.] (κ) *Megenzer* [Suev.] (λ) cocco, argento, nigro. *Teufel* [Norimb.] (μ) Galli ita enunciant: *tiercé en 3. girons arrondis & joints en cœur.*

§. LXII. Jam ad quaternariam accedamus divisionem, sit ea verò vel per ^{Diviso quadrifida,} lineas parallelas, vel intersectantes. De priori specie (in qua iterum quadruplex est differentia, ut lineæ vel perpendiculares vel transversæ vel à dextra aut sinistra diagonales sint) sermo hic propriè non est, ea enim exempla palis, fasciis, & Zonis seu baltheis annumerabuntur. vid. c. 5. n. 31.

§. LXIII. Quæ verò lineis intersectantibus in quatuor arcolas vel quadrantes (*quartiers* unde barb. *quarteria.*) distinguuntur scuta, propriè huc pertinent. Sunt verò hæc etiam duorum generum, nam lineæ secantes vel ex lateribus mediis vel ex angulis dicuntur. Illud genus vocant scuta *quadrivertita*, *quadrifida*, *quaternaria*, *quadratum discissa*, *quadrivertito secta*, *quadratum divisa*, *quadrantibus dispartita* seu *divisa*, in *quadrans* secta, *quarteriata*; Galli *écartelé* seu *écartelé en bannière*. Nostri *gevierdt* / *durchkreuzt* / vel *quartirt* / qui terminus ita obtinuit, ut etiam in diplomatibus Cæsareis ejus usus sit. Hoc verò vocant *parmas decussatas*, *decussatim quadrivertitas*, *dextrorsum* & *sinistrorsum* sectas: Galli *écartelé en sautoir*, *escloppé*. Nostri *schregegievierdt* / *querchsgievierdt* / *kreuzweiß quartirt*. Habent id commune, quod oppositæ areolæ eundem colorem servare soleant. Singularia enim

N 3

sunt

(α) *Wap.* I. p. 157. ex diademate tortili prodeunt cornua duo, quorum inferior pars cyano, superior in uno argento in altero minio tincta est. Laciniarum item argento hinc cæruleus, illinc rubeus color additur. Unde errorem suspicor in scuto, & pro auro minium substituendum esse. (β) *Wap.* I. p. 100. respondet galea sinistra sustinens hermam cyanea & argentata veste indutam, tectam pileo acuminato, sed autorsum verso, quem minium & argentum tingunt: laciniæ rubeæ & argenteæ. (γ) *Wap.* I. p. 108. jugum expansum alarum, quas linea denticulata partitur, inferiori parte utriusque cærulea, superiori alterius argentea, alterius rubea, inscriptis rosis ibi cærulea, hic argentea, addita tertia rubea inter alas. Laciniæ hinc argenteæ & rubeæ, isthinc argenteæ & cyaneæ. (δ) *Wap.* I. p. 106. idem qui *Trupbachiorum*. (ε) *Wap.* I. p. 91. coronatæ galeæ impositum rapum argenteum coronatum auro & fastigiatum pennis nigris. (ζ) *Wap.* I. p. 66 inter duas rubeas & totidem nigras argentata pluma struthionica. (η) *Wap.* I. p. 77 & p. 94. ex coronata galea prominet complicatam velexpansum jugum alarum symbolis scutariis insignitarum. (θ) *Wap.* I. p. 84. cornua ad scuti similitudinem distincta. (ι) *Wap.* I. p. 90. coronatæ galeæ impositus pileus turbinatus ad modum scuti distinctus, & plumis struthionicis nigra inter argenteam & rubeam fastigiatas. (κ) *Wap.* I. p. 37. pileus Hungaricus rubeus, in aureo nodo desinens, ora reducta argentea, inserta corona aurea, & huic insistentibus tribus struthionicis plumis erectis argenteis & rubeis. (λ) *Wap.* I. p. 119. pileus acuminatus rubeus, ora reducta nigra, additis utriusque rosa, hinc argenteo bacillo fixa nigra, isthinc nigro argentea. (μ) *Wap.* II. p. 157. herma virilis rubeo induta.

Nigra, rubea, argentea *Geltinger* [Tirol.] (α)

Aurea, rubea, nigra *Mendel* [Norimb.] (β)

Cærulea, rubea, argentea (impressa rubræ rosa argentea) *Maschuvitz* [Silef.] (γ)

Per lineas
in medio
concur-
rentes,

§. LVIII. Quæ rectæ nec parallelæ sunt, vel in medio scuti concurrunt, vel in margine. Illud duplici modo fieri reperio, ut 1. ex utroque superiori angulo descendant, & ex cuspide ascendat linea, in corde scuti concurrentes. *tiércé en pair-le* in die ecte drensach getheilt/seu in Triangel getheilt. Arcam trifidam bipedem dixit Spelmannus, fortè etiam dicere possis, in literam pythagoricam sectam. Talis est parma fam. de *Priesen* [Misl.] (δ) capite scuti nigro, lateribus argenteo & rubeo. 2. Opposita ratio est, cum ex duobus angulis inferioribus ductæ cum tertia ex capite descendente in medio scuti concurrunt. Exemplum est *Haldermansletten* [Suev.] (ε) cujus scuti angulus cephalicus dexter argento, sinister auro, basis cyano tingitur. Aliqui arcam trifidam bicipitem nuncupant. Similis sectio est parma fam. *prageraten* [Silef.] (ζ) cui inscribuntur tria aurea flagella triruratoria in angulos scuti conversa & in parma medio concurrentia.

In margi-
ne,

§. LIX. Aliquando in margine concurrunt. e. g. 1. ex angulis superioribus in cuspidem ducuntur lineæ duæ, & quidem paulum curvatæ (arrondies) anteriorem scuti partem nigram, posteriorem rubeam relinquentes, mediam verò argenteam continent. *Brieſe* [Silef.] (η) vel ut anterior rubea, posterior argentea, media nigra sit *Mediger* [Silef.] (θ) 2. ex inferioribus angulis in capitis marginem ductæ lineæ includunt argentum medium, inter latera cæruleum & rubeum Dom. de *Hornberg* [Austr. in 2. & 3.] (ι) & *Cappel* [Franc.] (κ) rubeum & cæruleum *Abſperg* [Franc.] (λ)

Tripartita
in partes
inæquales,

§. LX. Non aliena ab hoc loco est illa divisio parmae in tres partes, quæ partes non omnino æquales facit. Ut cum linea scutum in basin & caput dividente, illa vel hoc alia linea iterum secatur. Illius exemplum est scutum *Gersdorf* [Misl.] (μ) & [Silef.] (ν) cujus caput rubeum, basis hinc nigra isthinc argentea est. Simile scutum *Parsberg* [Bavar.] (ξ) Caput aureum, basis argento & cyano divisa. *Scharfsenberg* [Bavar.] (ο) vel argento & minio (sed ut aureum caput hircum exorientem nigrum contineat) *Goldäcker* [Bavar.] (π)

Hujus exempla succurrunt illa, ut basi nigræ impositum caput dextra parte rubeat, sinistra argento splendeat (*de gueules parti d'argent soutenu de sable*) *Wilttern* [Thuring.] (ε) & inverso tantum situ minii & argenti *Weiters* [Halt.] (σ) *Pannwitz* [Silef.] (τ) *Vollstedt* [Thuring.] (υ) cæruleæ basi caput hinc argenteum isthinc

(α) Wap. III. p. 103. pileus acuminatus tricolor, auro coronatus & tricoloribus plumis fastigiatus. Eandem familiam puto cum *Gäldinger* Suev. de qua §. præced. ubi lineæ dextrorsum ducuntur. (β) Wap. II. p. 157. jugum complicatum alarum triplici colore tinctarum. conf. de eadem ut puto familia §. præced. (γ) Wap. I. p. 72. plumæ struthionice cærulea, argentea, coccinea. (δ) Wap. I. p. 154. Ala ad modum scuti distincta. (ε) Wap. I. p. 112. caput molossi argenteum, armilla aurea ornatum, aure cæruleo colore infecta. (ζ) Wap. I. p. 70. inter duo aurea flagella 5. plumæ struthionice trium colorum. (η) Wap. I. p. 53. ala ad modum scuti tincta. (θ) Wap. I. p. 50. duo cornua bubalina, tæniis tricoloribus picta. Lacinia hinc nigra isthinc miniata utrinque addito argento. (ι) Wap. I. p. 34. ex casside coronata inter duas alas scuti in modum pictas cauda pavonina. Lacin. cærul. & argent. (κ) Wap. I. p. 108. ex galea coronata prodiens herma virilis nigro amictu, & pileo, nisi quod hujus ora reducta argento fulget, impositis plumis struthionicis tricoloribus. (λ) Wap. I. pag. 101. herma muliebris nigro induta crinibus contortis, caput tectum pileo rubro, triplicis coloris plumis ornato. (μ) Wap. I. pag. 162. pileus rubeus, ora reducta argentea, tectus diademate tortili, & fastigiatus argenteis atq; nigris pennis galli gallinacei. (ν) Wap. I. p. 53. galeæ coronatæ impositus pileus rubeus argentea ora reducta, fastigiatus globulo, & ex illo eminentibus pennis gallinaceis. (ξ) Wap. I. p. 78. coronæ imponitur pileus hermionicus coronatus, & argenteis seu plumis seu gramine fastigiatus. In laciniiis minio hinc argentum isthinc niger color additur.

(ο) Wap. I. p. 87. inter duo cornua divisionem scuti planè imitantia electoralis seu ducalis pileolus rubeus ora reducta hermionica. Lac. argent. & cyaneæ. (π) Wap. I. p. 87. herma virilis auro induta, pileum gestans rubeum, cujus ora reducta argento fulget. (ε) Wap. I. p. 147. ex corona prominens caput aquilinum nigrum fastigiatum pennis gallinaceis. (σ) Wap. I. p. 136. anas argenteus, aliquot folia capite ferens. (τ) Wap. I. p. 55. cornua bubula quorum inferior pars nigra, superior hinc argentea isthinc rubea. (υ) Wap. I. p. 145. pileus niger, ora reducta argentea, fastigiatus pennis galli gallinacei argenteis & rubeis.

Ex nigro & argento *Collalto* (Com.) (x) *Sevigné d'Olivet, Welchenberg* [Bav.] (λ) *Roden* [Hass.] (μ) *Dieden zum Fürstenstein* [Hass.] (ν) *Schvvalbach* [Suev.] (ξ) *Tzeschen* (Siles. sed induta fascia rubea.) (ο)

Ex rubeo & argento *Castel* (Com.) (π) *Schotten* [Franc.] (ε) *Siomoruditzky* [Siles.] (σ) *Liebeneck* [Bavar.] (τ) *Endikon* [Helvet.] (υ) *Ganser de Gans* [Suev.] (φ) *Cammerer de Fulda* [Parrit. Francof.] sed ut rubeas quadras argentei clathri impleant (χ)

Ex viridi & argento *Hohenfelsen* [Francon.] (ψ)

Rubeo (sed inscriptis duabus argenteis fasciis) & cæruleo *Ertbal* (Franc.) (ω)

§. LXV. In hisce omnibus divisio facta est per simplices & rectas: Aliquando verò dentatæ, striatæ vel aliis modis inflexæ sunt lineæ, quibus distinctio fit. Unde quarteriata ingradata (*engreslé*) irrasa (*irrase*) invecata (*verré* seu *vairé*.) indentata (*endaté*) leges ap. *Johan. de Bado Aureo*. In dentatas quadras scinditur scutum rubeas & argenteas *Liechtenstein* [Francon.] (α) nigras & aureas *Unmus de Altenhausen* [Suev.] (β)

Quadriper-
tita per li-
neas denta-
tas, striatas,
cochleares

Ita lego usurpari in Britannia parmas quadrifariam diremtas & dentatas ex argento & nigro à *Brasys*, ex argento & coccino à *Fizvarinis*, ex coccino & auro à *Bromlis*.

Huc refero exemplum scuti fam. *Hetzeldorf* [Francon.] (γ) quod quadrantibus distinguitur miniatis & aureis, sed ita ut linea quæ desuper descendit sit recta, quæ verò transversa duci debebat longioribus dentibus ascendentibus & descendentibus latitudinem scuti pererret.

Tum scuta quadripartita per lineas cochleares, *schneckenweiß in vier theil getheilt*. Exemplum sunt ex argento & minio *Brauneck* [Baron.] (δ) *Nagel de Eltershofen* [Suev.] (ε) ex argento & nigro *Elershofen* [Francon.] (ζ) à Gallis ita exprimi legi: *d'argent à 2. girones de sable arrondis & appointes en cœur*.

Prorsus singulare est scutum fam. *von Tale* [Bruniv.] (η) quod quatuor amussibus (*Winkelmäßig*) binis rubeis & totidem argenteis, in scuti medio coeuntibus distinguitur. Vullon. ita enunciat artis suæ terminis: *escartelé en cœur de gueules & d'argent & composé à l'entour de l'escu*.

§. LXVI. Inprimis frequens est hoc divisionis genus, cum plura insignia in unum compinguntur scutum: Imo eo casu vix alia frequentior est. Ita si duo jungenda sint, primarium primam & quartam, secundarium secundam & tertiam quadram occupant symbola. Si tria, primus laterculus cum quarto, vel cum tertio secundus eandem tesseram servabit, reliqui duo, qui restant, aliquando singuli quadrantes distincta emblemata complectentur. Exemplum hinc inde reperire licet. Huc sp. & ant, quæ *H. Spelmannus in aspilog.* p. 81. monet: *In more est hereditaria matris insignia per quartas istas immiscere; quod apud Anglos non comperi, antequam*

Usus in di-
versis insi-
gnibus
compin-
gendis

(x) Wap. III. p. 24. brachium nigro indutum, ora manicæ reducta argentea, tenens an-
guem cæruleum. Lacinia cum pingantur aureæ & nigra, anomaliam suspicari debeam, an sculpro-
ris vitium, ignoro. (λ) Wap. II. p. 56. cornua duo, quorum utrumque ad modum scuti quadri-
partitum est. (μ) Wap. I. p. 138. (ν) Wap. I. p. 139 pileus niger, ora reducta argentea, fasti-
giatus nodo argenteo sustinente pennas galli gallinacei nigras. (ξ) Wap. II. p. 88. jugum expan-
sum alarum parmae instar quadripartitarum. (ο) Wap. I. p. 69. pileolus orientalis acuminatus ru-
beus, cujus ora argento candicat: ultra eum eminet columnula seu thecula, quam bis ambit sertum
rosarum rubrarum, & superius ornant pennæ galli. (π) Wap. I. p. 14. pileus altus distinctus argento
& cocco (& nisi visus me fallit, hermionici maculis aspersus) coronatus & pavoninis pennis fa-
stigiatus. (ε) Wap. I. p. 102. ex ornata casside prominent duo cornua scuti ad modum tincta.
(σ) Wap. I. p. 73. ex corona protensa duo capita cum collo cygnorum candida, obversis rostris ru-
beis. (τ) Wap. II. p. 57. coronatæ galeæ imposita duo cornua distincta scuti coloribus. (υ) Wap. III.
p. 184. ala quadripartita. (φ) Wap. II. p. 85. coronatæ cassidi impositum jugum complicatum ala-
rum scuti coloribus pictarum. (χ) jugum complicatum alarum simili quadratura distinctarum.
(ψ) Wap. II. p. 71. duo cornua scuti tincturam servantia. (ω) Wap. I. p. 104. vid. C. 5. S. 1. m. 1. n. 32.
(α) Wap. I. p. 100. duo cornua rubra admotis utrinque plumis quinis struthionici argento tinctis.
(β) Wap. I. p. 116. duo cornua, quorum dextri superior, lævi inferior pars nigricant, reliqua auro
splendent. (γ) Wap. II. p. 71. cornu nigrum exterius exornatum. (δ) Wap. II. p. 36. pileolus acumi-
natus rubeus ora reducta argentea, adjectis duobus argenteis instrumentis. (ε) Wap. I. p. 101. inter
cornua duo argentea pileus acuminatus rubeus. (ζ) Wap. I. p. 106. inter duo cornua argentea argē-
teus pileolus plumis struthionici nigris fastigiatus. (η) Wap. I. p. 81. pileus acuminatus & plumis
galli gallinacei candidis fastigiatus, tinctura pilei & ora juxta normā scuti argentea & coccinea.

sunt & rara ista exempla, *Zinzenhof* [Baron.] (•) parmu'am toti scuto imponunt, cujus prima quadra rubeo, ultima nigro colore tincta, reliquæ duæ argento fulgent. *Puchenstein* [Tirol.] (ξ) primam areolam tingunt minio, secundam argento, tertiam auro, quartam nigricat. Cæterum quæ de præstantia divisionis quaternariæ leguntur apud *Haping. de jur. inf. 6. c. 12. §. 3. n. 74.* ut adscribantur an digna sint, vehementer dubito.

Exempla.

§. LXIV. Exempla jam videamus divisionis quaternariæ, gestant ergo illi quadripertita scuta ex auro & nigro *Hohenlandenberg* [Helvet. in 2. & 3.] (α) *Griffensee* [Suev.] (β)

Ex auro & ærulco *Gylta* [Suec.] *Tournemine de la Hunadaye.*

Ex auro & rubeo *Ruck* [Com.] (γ) *Hager* [Austr.] (δ) *Hagen de Altensteig* [Styr.] (ε) *Winckenthal* [Suev.] (ζ) *Tott* [Suec.] *Gontaus de Biren, Kerfimon.*

Ex auro & viridi *Elberbach* [Suev.] (η)

Ex nigro & auro *Dorstatt* [Comit.] (θ)

Ex rubeo & auro *Hildesheim* [Episc.] (•) *Waldersee* [Baron.] (κ) *Burgermeister de Dicsavv.* [Suev.] (λ) *Winckenthal* [Allat.] (μ) *Vere C. de Oxford* Angl. sed primo quadrante molula echinata argentea impresso.

Ex argento & ærulco *Jungingen* [Suev.] (•) & *Gremlich de Jüngingen* [Tirol. 1. & 4.] (ξ)

Ex argento & nigro *Zollern seu Hohenzollern* [Com.] (ο) *Bemelberg* [Baron.] (π) & qui ejusdem sunt stirpis *Boyneburg* cognomen *die Weyßen* [Hass.] (ρ) *Wellberg* [Bavar.] (σ) *Hessen* [Rhen.] (τ) *Aichbach* [Tirol.] (υ)

Ex argento & rubeo *Dol, Combour, Tscherny* [Silef.] (φ) *Meyendorf seu Meinsdorf* [Marc.] (χ) *Wackerbrodt* [Saxon.] (ψ) & (sed inducta toti fascia ærulea) *Grossen de Trockau* [Francon.] (ω)

Ex argento & viridi *Grossen* [Misn.] (α)

Ex ærulco & argento *Boyneburg* cognomento *de Hoinstein.* [Hass.] (β) *Neuberg* [Bavar.] (γ) *Halsbecken* [Norimb.] (δ)

Ex

(•) *Wap. I. p. 23.* respondet galea media coronata, sustinens duo cornua, in quorum altero nigro colori argentum, altero rubeus junguntur, & utrinque 3. globuli argentei adjiciuntur. Inter cornua corau pingitur venatorium nigrum auro ligatum. (ξ) *Wap. III. p. 101.* inter duas aures rubeam & nigram duo cornua quadripertita.

(α) *Wap. I. p. 198.* respondet galea secunda sustinens duo brachia sursum protensa, manicis ad modum scuti cinctis. (β) *Wap. II. p. 84.* ex coronata galea prominet ala nigra. (γ) *Wap. III. p. 21.* cornua ad modum scuti quadripertita. (δ) *Wap. I. p. 36.* coronatæ galeæ impositum jugum complicatum alarum, ad modum scuti quadrisfidarum. (ε) *Wap. II. p. 42.* coronatæ galeæ imposita ala quadripertita. An forte cum hæc priori eadem est familia? (ζ) *Wap. II. p. 93.* cornua quadripertita. (η) *Wap. II. p. 91.* cornua ad scuti modum tincta. Laciniis ex altera parte argentum allinitur, quod nisi mendosum, anomalum est. (θ) *Wap. III. p. 23.* ex galea coronata prominet herma æthiopis, diadematæ tortili argenteo caput revincta. (•) *Wap. I. p. 10.* (κ) *Wap. II. p. 24.* pileus rubeus ora reducta aurea. (λ) *Wap. II. p. 82.* cornua duo ad modum scuti variegata. (μ) *Wap. II. p. 128.* cornua scuti tincturam referentia. (ν) *Wap. II. p. 91.* cornua ad modum palmæ tincta, & utrinque ternis pavoninis pennis ornata. (ξ) *Wap. I. p. 42.* galea recta diadematæ tortili, super ea inter cornua duo ærulea quaternis pavoninis pennis exornata hircus niger exoriens. vid. aream 2. & 3. f. 3. m. 2. n. 66. Lacinia argenteæ & æruleæ, argenteæ & nigra.

(ο) *Wap. I. p. 14.* ex galea coronata prominens cum collo caput molossi ad modum scuti quadripertitum vid. hist. insign. L. 2. c. 17. (π) *Wap. I. p. 25.* coronatæ galeæ insistent duo cornua, quorum utrumque scuti ad modum quaternaria sectione afficitur. (ρ) *Wap. I. p. 136.* ex coronata casside prodeunt duo cornua, quorum prioris superior pars, alterius inferior argento, reliqua nigro colore inficiuntur. vid. hist. insign. L. 2. c. 7. (σ) *Wap. I. p. 92.* idem cum proximo apex. (τ) *Wap. II. p. 104.* cornua, quorum dextrum superiori, lævum inferiori parte argentatum est, reliqua pars nigricat. (υ) *Wap. III. p. 103.* cornua proximis similia. (φ) *Wap. I. p. 68.* quinque plumæ struthionice cocco & argento pictæ. (χ) *Wap. I. p. 178.* Ex ea familia *Clemens II. Papa* conf. *Haping. de jur. inf. c. 6. p. 1384.* (ψ) *Wap. I. p. 166.* pileolus rubeus ora reducta argentea sustinens duos fasciculos pennarum pavoninarum aureis petiolis impositos (ω) *Wap. I. p. 104.* cornua duo rubea, exterius quaternis argenteis plumis struthionicis exornata. (α) *Wap. I. p. 135.* pileus acuminatus & palmæ sectionem ac colores referens. (β) *Wap. I. p. 136.* cornua cyanea & argentea tinctura ad modum scuti distincta. (γ) *Wap. I. p. 92.* idem cum priori apex. (δ) *Wap. II. p. 159.* ala quadripertita.

latera scuti pro chordis habentes, obversas & mediam scuti regionem liberam relinquentes. *Spelmannus* vocat sinus vel pleuras, vel juxta alios antistigma, & ait, quosdam hac figura turres in urbium muris eminentiores intelligere, alios oras anteriores civiles togæ vel militaris tunicæ; Leum virtutis & eruditionis munus regium legatione defunctis datum credere. *Conf. Ren. Franc. ess. des merveill. cap. 42. p. 356. Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 128.*

De sinople *flanqué d'argent* seu *de sinople à 2. flanches d'argent.*

§. LXXI. In quinque partes scutum peculiari partitione dividi non memini: quæ De quina-
enim per lineas parallelas fieri intelligeretur, hoc nomen exueret, ut 2. pali, balthei-
ria divisio-
ne.
vel fasciæ dicerentur, tribus reliquis partibus solo assignatis. Possunt verò huc certa ratione reduci scuta quadripartita, quibus nova parmula incubat (*sur le tout*) vel triangularis laterculus inimo inseritur (*enté*) verum de illo §. 78. de hoc §. 83. agemus.

§. LXXII. In sex partes scutum si distinguatur, parallelis lineis perpendicularibus, transversis, aut diagonalibus, vera divisio scuti est, sed ob affinitatem figuræ dicemus de illis c. s. sub nomine palorum, fasciarum, baltheorum. Alia senaria divisio est, cum perpendicularis una, duas transversas secat, vel perpendiculares duas transversa una. Sed hæc quoque figuris adscribere malo, in palma secta, parem sectionem sustinentibus. E.g. *Auer de Puelach* [Bavar.] (α) gestat scutum transverse sectum, superiori parte rubea, inferiori argentea, impresso palo ad eandem sectionem oppositis coloribus tincto. *Hallegg* [Styr.] (β) invertit ordinem tincturæ. *Adelevesen* [Brunsvic.] (γ) parmam ad perpendicularum dispartitam, dextra parte cyano, læva argento tincta, impressa fascia oppositæ tincturæ, vel *Adelevesen* [Lubec] (δ) loco carulei coloris auro, & loco argenti caruleo colore substituto. *conf. c. 9. n. 8.*

Uti verò ista figuris potius quam divisionibus scuti adscribimus, ita tamen manet ista senaria divisio in scutis pluriam diversarum arearum. E.g. scutum semel perpendiculariter, bis transverse sectum est pro *Lobcovitz* in *Wapenb. III. p. 6.* Alibi semel transverse bis perpendiculariter. Ita *Com. Hanovia* vid. L. 2. c. 41. p. 460. &c. Sed ista facile ipso visu dignoscuntur.

§. LXXIII. Quod de senaria divisione diximus, idem certo modo etiam de aliis dicendum est, quibus areolæ senis plures constituuntur. Cum enim lineis parallelis sit, quod Galli vocant *fascé, palé, bandé, barré*, vera quidem & mera est scuti divisio, sed ob affinitatem inferius accensebimus figuris, c. s. quod etiam fit, ubi sectio simplex intercedit. Ex multiplici sectione oriuntur quoque scuta ressellata, rhombulata, &c. De quibus omnibus suo loco agetur. Hic illud solum observandum est, scuto in plures senis laterculos distincto, facile esse illos numerare, vel, si designes lineas, quibus vel perpendiculariter vel transverse secatur, divisionis modum indicare. Cæterum definitum esse areolarum, quot inferi possint uni scuto, numerum vix credo: nisi quod apud Gallos lego ad 32. ascendi posse. Notat verò *Varenn.* à principio hujus sæculi multitudinem illam areolarum alias usurpari solitarum ad pauciores fere redactam, ut illæ solæ retentæ sint, quarum potior sit ratio. Hoc de scutis affinitatis vel cognationis intelligo. Cum verò illa in Germania non sint in usu: observatio nos non tangit. Si verò aliqua diversitas in tempore observanda est, crediderim, hoc sæculo apud nos areolarum numerum auctum potius quam imminutum, pluribus sæpe laterculis adjectis, quos ut gentilitis patris infererent præci vix operæ pretium credidissent.

§. LXXIV. Antequam hoc de divisione scuti argumentum ex manibus omittamus, id unum adhuc observandum est, aliam divisionem esse totius scuti in certas partes, de qua hæctenus sermo fuit, aliam certarum partium divisionem, cum nempe areæ scuti, quæ ex primaria sectione resultarunt, de novo dividuntur. Porro subdivisio iisdem omnino fieri potest modis, quibus primaria divisio, lineis seu perpendicularibus s. transversis, seu obliquis, vel se invicem secantibus. *conf. §. 67.* E.g. scutum *Duc. Juliaci & Cliv. Wapenb. I. pag. 6.* sectum est transversim (hæc est divisio principalis) capite denuo duabus perpendicularibus, basi unâ distinctis. Unde

(α) *Wap. I. p. 80.* pileus acuminatus, coronatus & bicoloribus plumis struthionis fastigiatus. Pileus ipse & ora reducta scutariam sectionem & tincturam servant. (β) *Wap. I. p. 48.* galeæ duæ coronatæ. Prior sustinet duo cornua, quorum prius superius argento, inferius minio tingitur, alterum, opposito modo. Alterum sustinet alam rubeam, in qua scuti figura repetitur. (γ) *Wap. I. p. 179.* cornua ad modum scuti tincta, (δ) *Wap. III. p. 191.* cornua scuti coloribus picta.

quam Edoardus III. Francia clypeum sic cum Anglico iterasset. Priores enim de materno clypeo in suum quid conicere ausi sunt. Et hoc quidem non solum ad maternam memoriam, sed ad familiarum etiam discrimen plurimum efficit. Videtur tamen Barcinonia & Arragonia arma quadrifariam fuisse composita annum circa Domini 1137. & Tilius rec. des Rois de Fr. p. 320. refert, Antiochenum Principem, ut gratum se prestaret S. Ludovico Francia Regi ob occupatum beneficium, clypeum regium sic cum suo alternasse. Quod hic de maternæ tessellæ adjectione dicitur, à moribus Germanorum alienum semper fuisse arbitror.

Quadræ in
alias qua-
dras divisæ.

§. LXVII. Accidit hoc quaternariæ divisioni, ut etiam subdistinctionibus serviat: cum nempe quadrantes iterum quadratim secantur; quarteriata quarteriatim nonnemo appellare audet. vierfach gevierdt écartelé contrecartelé vocare solent. Si verò quadrans huiusmodi subdistinctionis nova divisione dividatur, Gallis surécartelé vocatur. Cujus apud nos exempla nescio.

Accidit etiam, ut nonnunquam quadrantibus interferatur media area per universam scuti longitudinem ducta. Vide exemplum infra in Com. Lippienf. P. 2. D. Parmæ L. I. c. 54. L. I. c. 22. Urbini L. I. c. 98.

Sectio de-
cussata.

§. LXVIII. Fuere ista exempla divisionis quaternariæ, cum lineæ distinguentes ex lateribus ducuntur: de decussatis scutis nunc loquendum est. Ejus distinctionis exemplum præbet scutum quarrorum Theodosianorum apud veteres. Hupanis verò imprimis est familiaris, qui partido in aspa vel frange vocant.

Videamus primum parmas tales decussatas simplices. Adjiciunt ergo capiti & basi rubeis latera argentea Paulsdorf [Bavar.] (α) Benstedt [Marc.] (β) Esendorf [Suev.] (γ) von der Kyrn [Suev.] (δ) Baldorf [Helvet.] (ε) Lautenschläger zu Wilmarberg [Bavar. sectioni incumbens duabus sagittis aureis, quarum mucrones ferrei sunt, & argento & minio pinguntur, ut tinctura areæ opposita requiritur] (ζ) argenteis rubea Bertrad.

Cæruleis argentea von der Warth [Baron.] (η) Fincker de Eichhausen [Suev.] (θ)

Cæruleis aurea Kall [Tirol.] (ι) Leinach [Franc.] (κ)

Aureis cærulea Heßler [Franc.] (λ)

Aureis rubea Lampertheim [Alsat.] (μ)

Figura se-
ctioni huius
inscriptæ.

§. LXIX. Cum quadris certæ figuræ inseruntur, initium enumerandi sit à figura quæ capitis & basis est, laterum mentio Gallis fit per terminum flaque.

Exempla ista sunt. Gestant decussata talia seu dextrorsus & sinistrorsus oblique secta scuta, rubeum argenteo palo & in lateribus nigris, singulis aureis cervis insigne Dettenhofer (ν) aureum duobus capitibus leopardinis, & in lateribus nigris rotidem ex meliore metallo liliis notatum Unverzagt [Baron.] (ξ) conf. Sicilia insignia. Hist. insign. L. I. c. 38. n. 16.

Singulare exemplum est Mendoziorum C. de Monteagudo, qui scutum suum non per lineas distinguunt, sed catena argentea in 4. arcolas decussatim partiuntur, quarum superior & inferior virides Balthem rubeum, tæniolis aureis terminatum, laterales rubeæ argentea dena folia populnea continent.

Sinus, Flan-
qué.

§. LXX. Terminus flaque nos admonet, ut alterius figuræ vel divisionis scutariæ hic mentionem faciamus, etiam si forte alibi commodiorem locum qui veller, pro ipsa reperiret. Vocant Galli flaque seu flaque duas circuli porciones latera

(α) Wap. I. p. 78. coronatæ galeæ impositum jugum expansum alarum decussatarum ad modum scuti. (β) Wap. I. p. 177. pileolus ad modum scuti tinctus sustinens sex rubras plumas, vel folia acuminata (γ) Wap. II. p. 100. cornua duo minio & argento tincta (δ) Wap. III. p. 115. ala ad scuti normam tincta (ε) Wap. III. p. 188. idem cum priori apex (ζ) Wap. I. p. 93. coronatæ galeæ imposita ala cum scutario typo. (η) Wap. II. p. 34. duo cornua cyano & argento secta. (θ) Wap. III. p. 118. duo cornua scuti colores retinentia, & pennis pavoninis insertis, qua ista hiant. (ι) Wap. II. p. 41. cornua ad modum scuti decussatim tincta. (κ) Wap. II. p. 70. jugum expansum alarum, superiori parte argentatarum, inferiori coccinearum. (λ) Wap. II. p. 72. cornua duo rubea, exterius ternis plumis struthioniciis argentatis, & fasciculis graminis vel pennarum eorum summis inferis ornata. Apex si colorem consideres, videtur adscititius esse (μ) Wap. II. p. 126. coronatæ galeæ impositus pileus decussatim tinctus, ac globulo coccineo, cui infixæ sunt quatuor atræ pennæ galli gallinacei, fastigiatus. (ν) Wap. I. p. 47. ex coronatæ galeæ exsurgens leo sceptriger aureus Laciniæ hinc nigre & aureæ, isthinc argenteæ & coccineæ. (ξ) Wap. I. p. 33. respondet huic & alteri areæ (2.3.) de qua C. 5. f. 1. m. 1. n. 73. galea coronata, ex qua protenditur jugum alarum, quarum altera hanc decussatam sectionem, rubea altera balthem sinistrum argenteum ostentat.

scripturâ teste costa formata est. Latus ergo ei jure debetur, quæ non tanquam ancilla sed socia diligi debet. Porro circa hoc duplex abusus meretur notari. Primus quod aliqui virginibus similiter scutum ejusmodi bipertitum assignare solent, priori parte relicta pura, tanquam expectaretur conjugis aliquando futuri symbolum. conf. *Limn. Jur. publ.* 6, 6, 72. Sed optimâ ratione contradicit mori *Cl. Menestrierius*, nec ferre vult, ut partiantur scutum virgines, quæ nunquam alicujus viri fuere dimidium. Alter abusus est, quod apud plurimas invaluit, ut ad modum scuti bipertiti, nec sua nec mariti arma integra, sed ex mariti refferis mediam partem priorem, ex paternis lavam tantum usurparent. E. g. ad hunc modum Gallia Regina in priori parma regione loco 3. liliorum nonnisi unum cum dimidio, parte ulteriori fasciæ paternæ partem gestabit. Sed non sine ratione hoc ab aliis reprehenditur, imprimis, quia figura ista partitione miserè deformantur, imò non bene omnes à se invicem discerni possunt. E. g. si mariti vel patris scutum cantherio fuerit insignitum, illius dimidium baltheum diagonalem pro ratione situs vel dextrum vel sinistrum referet, nec ab eo discerni potest. Itaque integra pingere longe præstet.

§. LXXVIII. Addimus jam quartum modum, cum parmula una alteri *in-* Institutione,
Scutulum
medium. *fer-* *tur.* Solet verò insertio fieri non una ratione, nonnunquam scuto simplici aliud scutulum inseritur in medio. Id rarius exemplum est *Wap. I.* pag. 15. in *Com. de Eisenberg.* p. 16. c. de *Fürstenberg.* Cum verò id fit, Gallis usitatus est titulus *en abysme.* Ita gestat *Thionville en Batisse* in viridi parma 3. limaces argenteos, & in medio (*en abysme*) scutulum argenteum 3. merulas nigras complectens. Frequentius in scutis quadripartitis medium locum occupat parmula inserta: si verò pluribus arcibus constet scutum, ordinarius situs parmulae est medio paulo altior, quem honoris §. 27. nuncupari diximus. Exempla videre licet in insignibus Saxonibus, Brandenburgicis, Austriacis, Brunsvicensibus aliis in *Hist. insign.*

Videas tamen scutula ejusmodi etiam pedi scuti incubare. Vid. *C. Læwenstein.* *Hist. insign.* L. 1. c. 56. Vel paulo altius in umbilico scuti, ut §. 27. diximus. Ita in insignibus Hispanicis duo talia scutula imposita reliquis arcibus reperiuntur: nempe in honoraria atque umbilicari regione. *Hist. insign.* L. 1. c. 3. 8. n. 29. 30. 35.

§. LXXIX. Hæc de situ parmularum istarum: observatione porro dignum Scutuli me-
dii inserti
accidentia. est, illas nonnunquam pingi coronatas. Exempla sunt *Com. Puchheim, & Truchsess de Weizhausen Wap. IV.* 6. de *Beck.* p. 9. Et quidem corona Imperiali. *Bar. de Losimthal.* p. 8. Id verò non solis Germanis in usu esse, ex *Messenio* disco, qui *theatr. nob. Suec. paraphr.* c. 10. p. 125. memorat, cum 1562. *Sturii* in Comitum dignitatem eveherentur, gentilem parmam aureo diademate redimitam, clypeo quadripartito medio esse impositam. Nonnunquam illarum loco figura, quæ parmulae inseri posset, toti incubat, vid. exemplum *Limpurg.* infra *Hist. insign.* L. 1. c. 53. Tum id quoque notandum: ipsi scutulo medio cum pluribus constat areolis, denuo nonnunquam aliud imponi.

§. LXXX. Solennis titulus apud Gallos horum scutorum est, quod vocantur *sur* Usus scutu-
lorum me-
diorum, *le tout*, vel cum ei, uti modo diximus, aliud inseritur *sur le tout du tout.* vid. exemplum in *L. 3. c. 26. n. 19.* In diplomatibus nostris lego *Herßschildlin* vocari: Usus quod attinet, ille varius est 1. Nonnunquam dignitatis notæ illis inseruntur: ut cum Electores Saxo & Brandenburgicus, & hujus Vicarius *C. de Zollern*, gladios suos & sceptrâ, officii notas, eò locant.

2. Nonnunquam illorum, qui dignitatis vel autores vel confirmatores fuere, vel nomina vel symbola in illis conspiciuntur, conf. *insign.* D. *Curlandæ* infra suo loco: & superius c. 2. n. 50. 51. 52. Ita *B. de Losimthal* scutulo medio inserit literas F. III. ut *Ferdinandus III.* autor honoris indicetur *Wap. IV.* p. 8.

3. Nonnulli ditiones recentius quasitas his parmulis inserunt. Huc refero, quod *Rex Daniæ* *Hist. insign.* L. 3. c. 12. n. 16. *Diethmarsicam* parmulam, cum pro illo symbolo vix vacaret in clypeo area, reliquis incumbere jussit. Ita in *Com. Fürstenberg.* *Hist. insign.* L. 3. c. 19. n. 5. 6 scutulum aquilæ pectori impositum *Werdenbergia & Heiligenbergia* symbola complectitur, quæ recentioris sunt acquisitionis.

4. Aliquando ex pacto vel testamento parmula talis complectitur insignia, quæ successione vel adoptione obtingere. Exemplum vide in *Hist. insign.* L. 3. c. 26. n. 16. in *Nassovis* inter quos *Arausionenses* principes scutum *Cabillonio Arausionense* huc locant: & *Hist. insign.* L. 1. c. 8. in *Aumontis*, qui scutulum de *Rochebaron* hunc locum occupare jubent.

de 5. arcollæ resultant, sed non æquales. Ita & *Bentheim Com. Wapenb.* I. p. 18. *Com. Ostfris. Wap.* I. p. 17. gestant parmam 2. perpendicularibus lineis trifidam, area tertia quadrifariam secta. *Com. Fugger Wap.* I. p. 19. in scuto quadripartito, primam & quartam aream iterum bipartuntur. *Kevenhüller Com. Wap.* I. p. 20. parma quadrifida, singulas quadras binis lineis in tres partes secant: Propriè tamen non 12. sed 4. laterculi numerantur; singuli verò in alios ternos subdividuntur. Ita & *B. Vöb- lin in Dieffen Wap.* I. p. 24. parma quadrifida singulas arcollas perpendiculariter bipartuntur, nec tamen 8. sed 4. numeranda sunt areæ. *Bar. de Mäming & Prasins. clypeus Wap.* I. p. 2. itidem quadratim sectus apparet: ut tamen quadrans primus & quartus transversim semel, secundus & tertius duabus perpendicularibus lineis subdistinguantur, imo in hac quoque subdistinctione, ultima arcolla transverse secta, novam observare licet. Hic verò cave, clypeum in 8. vel plures laterculos distinguui, dicas, cum non nisi 4. sint. *Bar. de Eyzing Wap.* I. p. 22. in scuto quadripartito, primum laterculum una, quartum duæ diagonales lineæ subdividunt. *Baronum Spaur. Wap.* I. p. 24. scutum transverse secant, caput linea perpendiculari, & in hoc laevam partem iterum diagonali bipartuntur. *Bar. Baumgarten* p. ead. scuti transverse secti caput perpendiculari linea, hujus anteriorem partem transversa, basin totam diagonali sinistra subdistingunt. His exemplis nisi fallor subdistinctionis ratio non difficulter agnosci potest, & ad eorum normam de aliis quæ forte occurrunt judicari.

Modi plura
scuta jun-
gendi, r. nu-
da juxta-
positione.

§. LXXV. Superest ut juxta judicium §. 19. quarto consideremus plura scuta jungendi modum. Id verò vel sit servata figura scutorum, vel mutata. Prius sit iterum non uno modo 1. *Nuda juxta positione*, quæ frequentius fieri solet in circulum. Ita in *Wap.* I. p. 1. ditionum Austriacæ domus hæreditariarum parmulæ circundant aquilam imperialem. Ita in aliquibus monetis regni Succici provincias totidem scutulis, quæ regium clypeum circumstant, expressas notavi. Similia in Danicis numismatibus: nec non Saxoniciis. In numo aureo *Com. Schwarzburgicorum* vidi cruci impositam parmulam ipsam principalem, adjectas 4. parmulas, cum tessera, quæ alioquin eodem scuto solent exhiberi. vid. de hisce *Hist. insign.* L. 3. c. 34. n. 11. ubi etiam L. 3. c. 8. Colonienfis Electoris scutula in orbem disposita visuntur. Memini etiam me in numismate Basileensi observasse, insignibus urbis circumposita scutula præfecturarum, quæ illam remp. dominam agnoscunt.

2. Colliga-
tione.

§. LXXVI. Nonnunquam vinculo colliganrur scuta diversa, quod secundum genus esto. Galli vocant *écus liez* vel *liez de courrois*, zusammen geheffte Schild. Nobile exemplum est Electoris Palatini, qui tria scuta ita colligare solet. conf. *Hist. insign.* L. 3. c. 27. n. 5. Ne verò solum hoc sit exemplum, observavi in numismate trium civitatum imperialium Swollensis, Daventriæ & Campæ insignia ita colligata, sed situs tamen à Palatino diversus erat. Nam singularum parmularum capita introrsum, bases extrorsum spectabant, ut quasi triangulum in medio vacuum relinqueretur, ubi vinculi nota observabatur.

3. Conglu-
tinatione.

§. LXXVII. Tertius modus est *conglutinationis*, cum alterius scuti margo sinister alterius dextro hæret, tanquam conglutinatus esset. Galli *escus accollez* (conf. *Paillot h. v. accolé*) vocant. In Francicis insignibus, Gallia & Navarra regias parmas. (uti olim ap. Henr. III. Gallia & Polonia.) adglutinas videre licet. conf. *Hist. insign.* L. 1. c. 24. n. 44. Hunc modum observant plerumque, cum mariti & uxoris insignia simul repræsentanda sunt: nec minus si illustri foemina propria & mariti arma non in eadem sed diversis clypeis repræsentare vult. Ita tamen ut gentilitiæ tessera lævum occupent, quæ a. à marito sunt dextrum. Opat *Menestr. verit. art du Blas. c. 6. p. 66.* hanc consuetudinem universaliter recipi, & adducit exemplum Ducissæ Sabaudicæ. Communius enim in Gallia (ap. nostros idem fieri observo) receptum est, ut gentilitia cum conjugis armis in eodem scuto bipartito, & hæc quidem latere potiori conjungantur. Ut diximus ad §. 36. Fuere qui conjunctionem illam alio modo institui petebant, nempe ut in clypeo transversim secto caput conjugis, basis propria uxoris emblemata contineret: sed hos rejicit *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 85.* *La pratique de ceux, qui voudroient mettre les armes d'une Dame au dessous de celles de son mari, ne seroit pas recevable, puis qu'elle n'apas été formée du pied de l'homme, mais a été tirée selon l'écriture de son côté. Le côté luy est justement dû, puis qu'elle doit étre chérie non comme une servante, mais comme une compagne. Usus eorum, qui insignia fæmina sub mariti insignibus repræsentare vellent, recipiendus non est, nec enim ea è pede viri, sed scripturâ*

trentur. Observat verò *Menestr. verit. art. du blas. c. 7. p. 69.* antiquiorem ipsa armorum origine hujus vocis usum in *Anastaf. Biblioth. vitarum Pontif. scriptore*, in quo legitur: *fecit tabulam de smalto.* Verum uti Italica æque ac Francica & Hispanica (huic in usu est *Esmalto.*) linguæ, cum primitivæ non sint, aliunde sua sumpserint, alibi origo vocis quærenda est, quam ipse Menagius faretur, se nescire, unde Itali sumpserint. Nullibi verò invenias eam, quam in lingua nostra Germanica, quod enim *esmailler, smaltare* Gallus & Italus dicit, opere encaustico pingere, ante hos Germanis vocatur *schmelzen* vel *Schmelshwerck*: qui terminus nunc quoque aurifabris vel encaustis usitatus est. Hoc verò *schmelzen* ipsissimum est *smaltare*, superioris sæculi Latinorum, unde linguæ derivata sua inflexere. Sed hæc evidentiora sunt, quàm ut pluribus occupari in probatione necesse sit. conf. *Menestr. l. art. du blas. justif. c. 2. p. 42.*

§. II. Sunt hæ tincturæ duorum generum, *metalla & colores.* Metalla numerantur tantum duo *aurum & argentum*, cum non tantum hæc in reliquis excellent, verum etiam reliqua ad hæc reduci queant, nam stannum & plumbum fusa atque ferrum politum argento, cuprum auro accedit. vid. *Menestr. verit. art. du blas. c. 7. p. 70.* Colores quinque, vel exclusa purpura, quatuor numerantur. Unde pigmenta universim septem emergunt. Ut vero hujus septenarii rationem daret *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. pag. 13. & seq.* non modo varias perfectiones septenarii enumerat, verum etiam quod ex his septem reliqui omnes componuntur. Eum veteribus ex veneratione planetarum usitatum, & dein Circenses ludos atque factionum colores allegat. Demum observat ex notitia Imperii, ne olim quidem Theodosianis temporibus plures fuisse; quamvis enim Pancirollus decem exhibeat, existimat tamen ferrugineum, puniceum & luteum, sub purpura, minio & auro contineri. Ex iride eosdem deducit *M. Vulf. de la Colomb. scienc. Hiero. c. 33. p. 362. Ce n'est pas sans raison, que les Herauds, qui ont dressé les reigles de cette science ont choisy ces couleurs, & ces metaux, voyans que c'estoient celles, qui éclattoient dans le plus parfait ouvrage de la nature, qui est l'iris. Ratione non caret, quod hos colores & metalla feciales, qui regulas hujus scientia concinnarunt, elegerint, utpote quos fulgere viderunt in perfectissimo natura opere Iride.* Præter ea nomina, quæ communiter usurpantur nescio quis Heraldus Britannus tincturis monstrosa nomina indidit, fortè ut ex ignotis nominibus res ipsa venerabilior, evaderet, aurum dixit *Cytrine*, argentum *aspre*, rubeum *Coccine*, cæruleum *Veneto*, nigrum *Mauro*, vitidem *prafino*, purpureum *oissey*.

Metallorum & colorum numerus.

§. III. Ut à metallis ordiamur, vanam credo observationem, quæ ab *Heping. de jur. Inf. c. 11. n. 55.* allegatur, quod metallum violentiam, color fraudem notent, & factionibus Ulyssis ac Achillis distinguendis servierint. Porro primum ex metallis est *Aurum*, d'or, oro gilden/ goldfarb seu gelb/ nullus enim in insignibus flavus color toleratur, quam aureus, nisi res sit quæ suâ naturâ flava sit: lego tamen in diplomate quod Megifero datum apud *Haping. de Jur. Inf. c. 15. n. 16.* quod figura vocatur crocea seu aurea, ita passim Messenius vulgari potius quàm fecialium stylo flavas, croceas, alibi etiam albas, candidas, arcolas, vocare solet. Gelen. etiam de Colon. Agr. mag. L. 2. p. 122. ait nominari posse colorem, *croceum, flavum, luteum, galbineum* barbara Germana appellatione: *Upton. de Milit. Offic. p. 105.* indigitat claucum colorem vel aureum, dicitque eum habere $\frac{3}{4}$ albedinis & $\frac{1}{4}$ nigredinis. Plerisque hoc metallum argento & coloribus nobilius existimant: ita *Alph. Lopez de Haro Nobil. Genial. de Espan. l. 1. p. 4.* hanc præstantiam inde probat, qui aurum naturâ clarum & lucidum sit, tum ipsa Script. S. justitiam vel hominem sanctum auro, soli vel luci compareret; Imò eam legem fecialium recenseret, *Que ninguno levasse ni truxasse oro ni dorado en ninguna manera de insignias, si non fuesse nobleo armado cavallero. Ne quis, nisi nobilis & miles, ulla ratione aurat à figur à utatur in insignibus.* Ante eum pro eodem metallo opinatus est *Bartolus de insig. n. 24.* Ad contra hunc disputavit disertè *Upton. de Milit. Offic. p. 106.* argento, vel candido, quo potius lux designetur, primas attribuens. Imò *Johannes de Bado-aureo* eum azureo ponit, & nisi Bartoli autoritate moveretur, infimum colorem constituturus erat, quia ex vilissimo, vitidi nempe (talis quippe color foliorum autumnino in croceum deficit) fiat. Ad argumentum verò, quod aurum reliquis metallis præstet, ita respondet

Aurum, An præstantius reliquis?

5. Aliquando ditionum, quas inter plures unius domus lineas una possidet, præcipua scutulum istud occupat. Ubi vicem subdistinctionis (de qua c. 8. agitur.) obtinet. E. g. in Austriacis Oenipontana linea, Tirolensem aquilam hoc nomine reliquis areis imponit.

6. Nonnunquam, quæ nobilitate præcipuæ sunt tesserae mediis illis *à cordons* includuntur. Hoc jure credo fieri quod in insign. de *Rosmadec*. vid. Hist. insign. L. 1. c. 80. loco isto comparet *Bourbon Vendosme*. De hoc verò more ita *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 145.* judicat: *Cette maniere pourtant de figurer les armes est assez rare, & communement, quelque illustre alliance qu'on puisse avoir, on met celles de sa maison propre sur le tout: rarum esse, & communiter, quam illustris etiam familiæ alterius cognatio sit, propriæ domus insignia reliquis imponi.*

Inprimis
ob tesseras
gentilitias.

§. LXXXI. Allegata Varennii verba 7. sed præcipuum usum scutulorum toti incumbendum indicant: quod nempe locus hic debeat inprimis parmæ gentilitiæ atque propria domus insignia deferenti: conf. infr. insignia Reg. Succ. & Poloniæ. Hist. insign. L. 2. c. 95. & L. 3. c. 30.

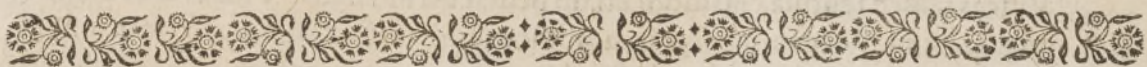
Insertio no-
varum di-
tionum in
arcolas.

§. LXXXII. Hi modi sunt conjungendi parmas, servata figura scutaria: sed frequentius est, si quis nova symbola, quocunque titulo, acquisiverit, ut non peculiaribus totidem scutulis inscribat, & prioribus armis imponat, sed peculiaribus arcolis, quæ omnes ad quadratam figuram proprius accedunt. Inter eas, quæ dignitas sit, ipse ordo ostendit. Exempla allegare necesse non est, cum ubique occurrant.

Institio per
triangu-
lum.

§. LXXXIII. Huc etiam illud insertionis vel institutionis genus referendum est, cum inter alias areas inseritur alia triangularis: quod Galli *enté* vocant. In Austriacis insignibus Hist. insign. L. 1. c. 9. frequentia occurrent exempla.

Hispani vocant *partido en mantel*. conf. *La Cueva* in Hist. insign. L. 2. c. 17.

Cap. IV.

De Tincturis.

§. 1. *Tinctura. Esmaux. Unde hac vox?*

2. *Metallorum & colorum numerus.*

3. *Aurum. An præstantius reliquis?*

4. *Argentum.*

5. *Color rubens.*

6. *Caruleus.*

7. *Niger.*

8. *Viridis.*

9. *Purpureus. An peculiaris color?*

10. *Modus tincturas designandi.*

11. *Colores minus principales.*

12. *Naturalis figurarum color.*

13. *Exempla.*

14. *Carnea tinctura. Carnation.*

15. *Pelles.*

16. *Hermionica seu maris Pontici.*

17. *Britannia Ducibus usitate.*

18. 19. *Exempla alia.*

20. *Contrehermines. Macula aliorum colorum.*

21. *Pellis varia. Vaires.*

22. *Origo.*

23. *Accidentalia.*

24. *Exempla.*

25. *Alia pelles.*

26. *Tinctura figurarum naturam non sequuntur.*

27. *Regula aliqua rejecta.*

28. *Altera de metallo metallo, colore colori, non inscribendo. Arma falsa.*

29. *Exceptiones regula.*

30. *Inprimis si figura nativo colore pingatur.*

31. *Exceptio de sectionibus scuti.*

32. *Alia exceptio circa figuras honorabiles.*

33. *Alia cautela.*

34. *Arma pervestigatoria seu à enquerir.*

35. *An mysteria in coloribus querenda?*

36. *Quæ vulgo assignare soleant.*

37. *Similia de colorum conjunctione.*

38. *Color umbraticus.*

Tinctura.
Esmaux.
Unde hac
vox?

§. I. **Q**UOD Latini *tincturam* vel *pigmenta* dicere possunt, nostri autem indiscriminatim ferè solent appellare *Farben*/ Galli peculiari nomine *Esmaux* à sing. *esmail* vocant. Porro vox ea propriè tincturam illam notat, qua aurifabri opere encaustico, vel alio, quæ conficiunt, solent pingere.

Nostri *Schmelzwerck*. Etymon quod concernit, eam deducere amant ab Italico *smalto*, quod facit Menagius, quamvis alii Italos à Francis accepisse arbitrentur.

Germani blatt vocant, unde gallicum bleu, & quod in diplomatibus frequens est Razursarb.

§. VII. Quod nigrum attinet colorem, Bartolus de insign. n. 27. infimum con- Niger. stituit, quia appropinquet tenebris, sed Upton de offic. Milit. pag. 114. cum albo colorem principalem constituit, reliquos verò omnes colores medios, qui ab his descendunt, vel ascendunt. Nihilominus campum ex hoc colore factum non putat esse multum laudabilem. In gestationibus Theodosianis nullibi invenitur, nisi in rebus quibus nativus est, atque his ipsis parcius. Neque nunc frequens apparet in vetustiorum Principum clypeis. Ita Spelman Assil. p. 73. Ceterum quod Latini nigrum, atrum, pullum, vel furvum, nostri schwarz vocant; Galli dicunt de sable (Joh. de Bado. Aureo Sabil) De hujus Etymologia itidem disceptratur. Alii cum Ant. Dadino Altes. derivant à Sabellinis pellibus (Zobel) (Ita & le Labour. de l'orig. des arm. n. 87. ex Oliv. de la Marche, qui mentionem faciat tegumentorum de martres, que l'on dit sable, si belles & si noires, qu'il étoit possible d'en trouver) Alii verò & quidem potiores originem quarunt in voce sabulum (unde Gelenius & Chiffenius alicubi vocant colorem sabuleum seu quod sabuli species nigra extergendis armis, seu quod sanguis pulveri mistus illum referat colorem. Vide Menestr. de l'art du Blas. justif. c. 2. p. 32. & seqq. Parmam totam nigram adscribunt Comitibus de Gournay.

§. VIII. Color viridis seu prasinus, gramineus, chelidonium (Gelenio) nobis Viridis. grūn/ Gallis vocatur de sinople. Hanc vocem deducunt ab urbe Pontica Sinope, verum terra quæ inde adfertur rubra est, unde vocabulum per errorem deinceps ad viridem colorem tractum autumant; Excusant tamen cum aliis Ant. Dadinus Altes. & M. Gilb. de Varennes R. d'armes part. 1. p. 35. quod terra etiam si rubra viridi colore tingatur, & nomen retineat. Menestr. in verit. art du Blas. c. 7. p. 80. deduxerat à Græco πρῶτον & per inversionem Sinopra, vel ex πρῶτον & πᾶλα. Confer eundem in l'art du Blas. justif. c. 2. p. 40. Verum ipsemet dein p. 45. 47. alii manuscripto veteri cedit, ubi ab Urbe Sinope dicitur adferri & viride & rubrum. Porro hic color aliquibus contemptior habetur. Job. de B. Aur. p. 4. eum rejicit, & putat initium habuisse ab aliquo milite histrione vel gaudente. Dat verò hanc rationem, quia color sit non medius sed submedius; qui non ex duobus coloribus principalibus albo & nigro, sed mediis cæruleo & aureo mixtis, resultet, (hoc fortè juvenile illud scriptum est, quo colorem viridem se damnaſſe fatetur, sed revocat, Upton. de milit. Offic. p. 123.) Aliam causam contemptus Chassaneus dat, quia non numeretur inter quatuor elementa, ac solum ligna, prata, plantas, campos, herbas, arboresque viridantes significet. Non minus ex Hispanis Alph. Lopez de Haro eum ex coloribus ignobilissimum pronunciat l. 1. p. 6. His alii contradicunt, & viridis coloris partes tuentur. Non jam dicam de Turcis, quibus viridis color in pretio & veneratione est: vide Limneum Jur. Publ. 6, 6, 116.

In materia verò insignium notat Spelman. assilog. pag. 74. eum Theodosianis clypeis frequentiore fuisse quàm nostris. Campanile dell' arm. c. 6. p. 12. eum præponit nigro, quia cum assimiletur plantis & herbis supra terram existentibus, atque adeo propior sit superioribus elementis, merito præferatur nigro, terram ipsam significanti: Nec non, quia plus lucis habeat quàm niger color tenebris vicinior. Siculus Facialis Alphonsi Regis Arragon. Blason des couleurs Tract. l. p. 12. illa dicit: Elle est réputée par aucuns le moins noble, sed paulò post, toutesfois cela s'entend du verd en teinture ou peinture, & non du verd franc & naturel, qui se trouve es herbes, arbres, prez & montaignes, car en cela chose n'est plus belle à voir, ne qui plus rejoüisse le cœur & la veüe. Ab aliquibus ignobilissimus reputatur, hoc verò intelligendum est de figuris, quæ hoc colore pinguntur, non verò de naturali virore, qui in herbis, arboribus, pratis & montibus conspicitur, neque enim alius color est visu jucundior, vel qui plus cor & oculos reficiat. Ita tamen Siculus ille colorem hunc vult exulare ab aliis figuris, quæ natura non virent. Quod ipsum durius crediderim. Uti verò in omni hoc argumento usus præcipuus controversiarum judex est, si hunc consulamus, nulla deterior nota viridi colori inuri potest, cum passim illustres familiæ eum non dedignentur, etiam cum natura non requirit: Utrique verò tali colore inquinaturi non essent honoris symbola, si quid dedecoris in viridi tinctura exist marent esse. Jobanni de Bado aureo merito objicimus exempla patriæ, Anglicæ, nobilitatis, ex qua illa pro-

ducit

spondet: ipsam soliditatem & nobilitatem suam auro obtingere à materiis albis, argento vivo & sulphure albo. Nihilominus ex Martino Laudensi *Limneus Jur. Publ.* 6, 6, 67. ad recognoscendum nobiliorem respectu Insignium auream tincturam pro nota agnoscit: Confer etiam qui talia fere aspernatur *Blondel Assert. Geneal. Franc. Tom. II. p. 352.* Memini me aliquando accepisse, in certa Imperiali civitate id in more patriciis familiis fuisse positum, ut scuti argentum in aurum mutarent illi soli, qui ad rempublicam gubernandam accesserant, à reliquis altero servato metallo. Scutum mero auro pictum in Hispania *Menesius*, in Italia *Bandinellus* adscribi video.

Argentum.

§. IV. Alterum metallum est *argentum*, weis oder silberfarb. Iterum enim in Insignibus, excepto ubi figura suâ naturâ candet, præter argentum color nullus albus est: unde miror, cur *Haping. de jur. insign. c. 9. §. 3. num. 450. pag. 750.* album colorem ejusque mysteria separatim consideret, tanquam alius esset ab argento, de quo pag. 657. *Messinus*, aream cygneam alicubi nominare audet. *Upton de milit. Offic. pag. 103.* tincturam argenteam ob lucis representationem ipsi auro præfert. Συμφυγόν, nisi idem est, *Johannes de Bado aureo*: refellit eos *Varenn. Roy d'armes part. I. p. 25.* De argumentorum robore ipse viderit. E.g. cum huc trahit ex Cantic. Cantorum, quod sponsus auro confertur.

Coloru-
beus.

§. V. Colores, quos ita in oppositione ad metalla vocant, quinque sunt, si purpuram connumeret. Primus nobis esto *Rubeus* seu *rufus* (quamvis aliâs illæ voces differant aliâs coccineus, miniatus, puniceus, muricatus, fanceus, tyrius, igneus, conchyliatus, roseus, ostrinus, blatteus: nonnunquam *purpureus* nominatur (confer *Menestr. l'art du Blason justif. c. 3. p. 67. 68.* qui inde fictitiam purpuram enatam putat.) Nos appellamus roth oder Rubinfarb/ Itali rosso vel vermiglio, colorato vel de sangre. De Gallica voce *de gueules*, (*Upton* scribit *gevvles*, *Joh. de Bad. Aureo de Goul*) multa disputatio est, unde derivetur: aliqui derivant à *Gulut* Hebræo, alii à *Gulgu*lium, alii à *conchylium*, (*uti le Labour. de l'orig. des arm. n. 84. 85.*) alii à tictibus animalium, quibus gula rubea apparet, alii à vulneribus apertis quæ rubent, quidam à pelliculis quibusdam (allegantes verba *Bernh. Epist. ad Hen. Senon. Archiepisc. horreant & murium rubricatas pelliculas*, quas gulas vocant, manibus circumdare sacras: de quo loco dicit *Antonius Dadinus Altes. anxie quasiere multi, sed infelicitè, cum vocem dominatam peregrè nimirum inquirunt, & in remotis perspicaces, in propioribus lippiunt.*) Alii à Turcica *Ghiul*, quod notat rosam. Vide de Etymo prolixè differentem *Claud. Francis. Menestr. verit. art du Blas. c. 7. p. 75. & l'art du Blas. justif. cap. 2. p. 22. & seqq.* Alibi etiam hunc colorem *Belic* appellatum invenio. Cæterum inter colores primum huic locum assignat *Bartolus num. 25.* quia sphaera ignis reliquis Elementis sit sublimior: eadem sententia est *Philip. Campanile*, & ex Hispanis *Alph. Lopez de Haro*, qui in *Nobil. Genealog. Hispan. l. I. pag. 5.* hanc legem refert; *que ninguno truxesse olle vasse colorado, que significa alteza que no fuesse noble, ne quis nisi nobilis rubeo colore utatur, quia symbolum sit celsitudinis.* Fuit in primis in honore Trojanis temporibus. Romæ etiam Deorum simulacra minio illinebant, & triumphantium corpora. Tum Persis, Massagetis, Numidis in usu fuit: Corinthii in primis rubris clypeis utebantur. Romani milites sub consulibus item hoc colore delectati, ut militari. Hujus coloris vexillo etiam apud eos pedites evocari solebant. Nec minus Magistratibus ille color in pretio fuit, nec in vestibus uti sine principis permissione licuit. Duces Burgundiæ in primis illo delectabantur, unde notat *S. Julien* potiores nobiles familias ducatus eum pro solo scuti assumisse ap. *le Labour. orig. des arm. n. 34.*

Caruleus.

§. VI. Alii *Caruleum* præcipuum inter colores constituunt: ita ex *Palite de Puteo Limneus jur. Publ. 6, 6, 64.* Ita jam olim *Joh. de Bad. aur. cum omnibus alijs medijs præfert*, quia non aliâ datâ operâ vel arte ex commixtione albi & nigri resultet: qui post rubrum collocant, aërem allegant ignis sphaera inferiorem: confer *Blond. Geneal. Franc. assert. Tom. II. p. 354.* Porro alii hunc colorem vocant cyaneum, sapphirinum, venetum, cæsum, ultramarinum, violaceum, janthinum, alii glaucum ac cumatilem, alii coelestinum apud *Haping. de jur. insign. p. 651.* *Upton* appellat pallidum. Vocatur etiam azureus, ita & Gallis *azur*: quod celeb. *Sam. Bochart. in Phaleg. l. 2. cap. 12.* deducit ab Arabibus: *Caruleum pigmentum quoddam Persæ & Arabes lazurd vocant. Græci recentiores λάζουρ, nos azur prima rejecta. Arabes dicunt ٧٧١٢٧*

Germa-

pla ita examinavit l. c. *Menestrier*, ut quid pro retinenda purpura scutaria adferri possit, vix videam. Quod Germanos nostros concernit, inter priscos vix credo exemplum reperiri.

§. X. Hi colores artis Heraldicæ proprii sunt: quod ad eorum indicia attinet, ^{Modus tinctura designandi.} quibus nempe in figuris æri incisis designentur, hætenus Germani plerumque literas colorum initiales usurpare soliti sunt, quod in libris nostris armorialibus apparet. Notat ergo *g. gelb oder gold / w. weiß oder silber / s. schwarz / r. roth / b. blau / gr. grün.* qui ultimus color alibi signo trifolii pinguitur. Ita & *Clacornius* inter Italos notat, A. aurum, a. argentum, C. cæruleum, R. rubeum, V. viride. Nigra quæ esse debeant, ipso illo colore inficiuntur. In *Spelmanno* observo passim, notis planetarum distingui colores. ☉. aurum. ☽. argentum. ♄. nigrum. ♃. cæruleum. ♀. rubeum. ♀. viridem. ♀. purpureum. Nunc verò alius modus punctis vel lineolis tenuibus scutum & figuras implendi, inter Gallos præsertim, receptus est, & credò aliis etiam populis paulatim se probabit, cum non paulo elegantior sit. Est verò ille modus, ut quæ argento tingenda sunt, alba relinquantur, quæ auro punctulis subtilibus repleantur. Rubeum colorem notant lineolæ tenuēs perpendiculares, cæruleum transversæ, prasinum diagonales dextræ, purpureum, si quis est, sinistræ, nigrum cancellatæ seu intersecantes seu perpendiculares & transversæ. De Authore non omnes idem sentiunt: Alii *Christophoro de Butkens* adscribunt inventionem, qui ab anno 1626. ea usus est, alii *M. Vulsonio de la Colombiere* hoc honoris tributum malunt. Hic verò ipse obscurius se autorem ferre videtur, cum *scienc. Heroiq. c. 4. p. 38.* ita dicit: *Je luy fais voir l'invention, de laquelle je me suis servy au premier livre de blason, qua je fis imprimer, pour connoître les metaux & les couleurs par la taille douce, laquelle a été imitée & pratiquée par le Doct. Petra Santa: auparavant on se servoit des lettres capitales. Ostendi ei inventionem, quâ (an à se inventa, an aliunde mutuo sumpta,) usus eram in primo de insignibus quem edideram libro, ut metalla & colores sculptorum lineolis exprimerentur: secutus est Doct. Petra Sancta: cum prius literis initialibus uti in more esset.* *Æg. Gelenius de Colon. Agrip. magnit. c. 3. p. 121.* colores etiam ductibus linearum notat, sed aliis, rectis, videlicet nigrum, transversis rubeum, diagonalibus sinistris viridem, dextris cæruleum colorem, punctis aureum.

§. XI. Secundarii colores primariis illis adjiciuntur ab aliquibus. *Nic. Uptonus* ^{Colores minus principales.} *de milit. offic. p. 117.* quinque addit colores medios, qui à nigredine ascendant ad albedinem, nempe *griseum, plumbeum, cinericium, terreum, lividum.* Horum verò an usus in armis sit, nullibi vidi. Nisi quod reperio in scuto *Osterhausen* [Thuring.] (a) cuius anteriôr pars argentea, posterior rubea est, medium baltheum cinereum, & nominis gratia *Freyberg de Aschau* laterculum tingit cinereo colore, inserto monticulo tricollis aureo. conf. c. 9. n. 8. In Hispania verò griseus color non semel occurrit. *Pardos* in Galicia gestat colorem griseum, qui illorum lingua *Pardo*, ut sint arma æquivoca, & *Cardenas* 2. lupos lividos in parma cærulea, (dos labos cardenos) ob eandem nominis rationem. *Menestr. l'art de Blas. justif. c. 3. pag. 64. & 69. Du Val. observ. sur le blas. p. 4.* Ab Anglis 3. colores addi ait, la sanguine (qu'ils font de laque) l'orangé (où ils font entrer de la mine de plomb) le tanné (qu'ils composent de gueules & de sable.) *Ren. Franc. Merveil. de Nat. c. 42. p. 352.* posteriores duos pro uno habet *orangé* seu *tanné* (pomi aurei seu badiū) primum vocat *sanguin* seu *laque* seu *couleur de rose* (sanguineum vel roseum.) Illi etiam quidam pro nata assignant characterem *Q. Wap. P. 2. præfat. n. 32.* Verum *Spelmanus Aspillog. p. 69.* sanguineum à malo vocari aurantium dicit, atque ita non distinguit. Quod dicas exscriptoris vitium esse, & quasdam voculas omissas. Nam p. 75. distinguit duos colores, sed vix recipit: licet aurantium *Leus venerabilem* vocet, & sanguineum laudet, quia sit in indumentis principis Walliæ. Porro quicquid sit de Anglis: inter nostros usum horum colorum esse nullibi reperi, nisi *tanné* accipias pro eo, quem nos *braun* vocamus, cuius ista exempla reperio *Schavver* (super. Palat.) (b) in areola 1. & 4. aurea hujus coloris elephantem solo concolori insistentem,

(a) *Wap. I. p. 144.* Cassidi diademate tortili argenteo & coccineo tectæ insitit rosa aurea, Lacinia rubea & argentea. (b) *Wap. III. p. 135.* respondet prior coronata galea, ex qua anteriora elephantis scutarii comparent, Lacinia nigra & aurea (c) *Wap. III. p. 139.* ex diademate tortili, quo galea

ducit *Edo. Bisseus NN. cum Upton p. 40. & 92. Erpinghamiorum*, qui parmulam argenteam una cum 8. apodibus avibus ejusdem metalli marginis loco distributis in scuto prasino, *Berneriorum*, qui scutum auro prasinoque quadratum diremptum, *Loveorum*, qui leonem argenteum in scuto viridi, *Nortoniorum*, qui leonem aureum inclypeo viridi, *Luttonorum*, qui in eodem aquilam bicipitem auream, *Ingeorum*, qui capreolum viridem in parma aurea, *Sindallorum*, qui binas aquilas prasinas circa baltheum nigrum fimbriatum cum laciniolis striatis punices, in clypeo argenteo, *Rufsvorthorum*, qui aquilam viridem & crucem cruciatam nigram circa baltheum ejusdem coloris in parma argentea gestant. Inter Hispanos non pauca etiam sunt exempla, ut de *Mendoziis* non dicam, gestant *Ribera* in parma aurea tres fascias virides, *Andrada* in scuto viridi baltheum aureum, quem utrinque caput Draconis ejusdem metalli faucibus excipit, adjecto limbo argenteo cum inscriptione, Ave Maria gratia plena, *Colombi*, in areola viridi 5. aureas insulas, *Leiva*, *Vicenteli* & *Leca* itidem areas aliquas virides. Ut jam Gallos & Italos præteream, quorum exempla hinc inde in libro reperire licet: apud Germanos nostros etiam viridis coloris innumera sunt exempla; Ea enumerare vix operæ pretium foret, ut tamen volens aliqua ilico reperire possit, quærantur insignia *Styria March. Buchholz Baron. Fleckenstein Baron. Landsparg [Alsat.] Rathsamhausen [Alsat.] Brumbach [Alsat.] Renchen [Alsat.] Zoller [Helvet.] Fleckensteiner [Helvet.] Wilckenitz [Brunsv.] Streithorst [Westfal.] Mettich [Saxon.] Bernhausen [Suev.] Welden [Suev.] Wiesenbrohe [Marc.] Goldaxt [Marc.] Gilse zu Gilse [Hass.] Puchenau [Hass.] Hedersleben [Misn.] Drachsdorf [Misn.] Loß [Misn.] Leutsch [Misn.] Krenchel [Hass.] Raumschüssel [Aust.] Wiesener [Misn.] Ganse [Misn.] Vestenberg [Francon.] Ruder [Misn.] Grossen [Misn.] Laser [Misn.] Grunberg [Silef.] Bolschvitz [Silef.] Sinzendorf [Bavar.]*

Purpureus.
An peculiaris color.

§. IX. Quos hætenus enumeravimus colores, ab omnibus agnoscuntur, quod de quinto non possumus dicere, quem *purpureum* constituunt, *Chiffletius* vocat *molochinum*, *Uptonus* *puniceum*. Hunc, qui agnoscunt fieri, volunt, si reliqui colores pari mensura confundantur (unde *Alf. Lopez de Haro* vocat *misionem*) alii medium constituunt inter rubeum & violaceum. Ajunt autem medio loco ferè esse inter metalla atque colores, instar amphibii; unde metallo æquè atque colori inferi queat. Verustioribus fecialibus ignotus videtur, forte quod colorem submedium à cæruleo crassiori vel male temperato parum discrepare videntes, excluserint. Quam etiam ob causam pro cæruleo aliquando accipitur, ut apud *Virgil.*

In mare purpureum. & Horat. Epod. 2. v. 20. Certantem & novam purpura.

Sicuti verò priscais temporibus, purpura regni & principatus insigne fuit, unde quod *Clodius Albinus* joco nutritis *Porphyrus* nomen ex eo (ap. *Jul. Capitol.*) accepisset, quia in fascia matris purpurea ligabatur, inter signa imperii futuri relatum est: Ita Græcis atque Phrygibus tinctura hæc frequens fuit. Niciæ Athen. scutum auro & purpura fulgebat: & ob id in imperii notitia coloris mentio crebra est. Verum ex quo insignium ille modus, qui nunc durat, cepit introduci, post sententiæ hujus authores plures, vix credo purpuræ locum datum esse. Ita sensit ex Gallis, *Andr. Favinus*. Fasse autem hoc agit *Cl. Fr. Menestr. verit. art du Blason*, & in ejus apologia seu *l'art du Blas. justif. c. 3. toto*. Cujus discursus meretur legi. Ostendit verò argentum livescens, inprimis in locis humidioribus, istum colorem contrahere, unde multis errandi occasio nata sit, ut purpureum existimarent colorem, qui argento constabat. Nec parum huc contulit *quærupula* vocis latinæ *purpureus*, qua nonnunquam pro rubeo utuntur (conf. *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 3. p. 67. & 365. 366.*) *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 45.* non nisi subtimide de hoc colore agere instituit, quia vel omnis clypeorum purpura cæruleo aut puniceo colore contineatur, vel saltem pauci sint nobiles qui ea utantur: itaque hoc tantum nomine mentionem injicit, ut omnibus satisfaciatur, & nihil consulto omisisse dicatur. Inter Italos *Campanile* eum omittit, ex Hispanis *Ambr. de Salazar* diserte excludit. In Anglia *Job. de Bado* aureo eum omittit, licet *Henr. Spelman. Assilog. p. 69.* communem ferè seculi sui opinionem secutus deinceps admiserit, sed tempore à recentiori ætate additum. Pro exclusione validissimum argumentum est, quod hætenus nullum exemplum ostendi potuerit, hujus in scuto aliquo tincturæ. *Blondell. geneal. Franc. assert. T. 2. p. 313.* rariorem concedit usum: sed ab ipso & aliis quibuscunque allata exempla

Germanos aut Septentrionales frequentius occurrunt: licet his in vestitu frigoris causa pelles usitatiores sint, cum tamen *le Labour. l'orig. des arm. n. 15. p. 18.* hoc ipso argumento utatur, quod Francis & Germanis pellium usus, frigoris causa frequentior sit, quam Hispanis aut Italis, quibus regiones obtigere calidiores (conf. *Menestr. l'art du Blas. justif. cap. 4. pag. 87. 88.*) Sunt qui hoc trahere volunt ad priscorum Gallorum morem, qui variegatis delectabantur vestibus. Unde de Francis autor vitæ Car. M. ap. Favinum. *Quum inter Gallos Franci militantes virgatis eos sagulis lacere conspicerent, novitate gaudentes antiquam consuetudinem dimiserunt, & eos imitari caperunt.* vid. *Menestr. verit. art du Blas. c. 8. p. 100.* Idem eleganter ostendit, primum usum pellium in vestibus humilitatis & simplicitatis fuisse, non splendoris vel luxus. *L'art du Blas. justif. c. 2. p. 29.*

§. XVI. Sunt verò in insignibus pelles receptæ duorum generum, Hermionice & variæ. (quas simul vides in parma *Rochetesson*, ternis utriusque speciei pellium fasciis distincta *fascé de hermines & de vair.*) Quod *hermionicas* concernit, Galli *hermines* vocant, nostri *Hermelin*. Monctus illa *συνάμυα* congerit scutarium vellus Ponticum, Murinum vellus, Pontica diphthera. *Petra Sancta* dicit exuvias Pontici muris candidas, sed sparsas muscariis atris. *Armelineas* etiam aliqui dicere non erubescunt. Vox *hermines* deducitur ab *Herminis*, quod nomen mediis sæculis fuit Armeniorum, quia ex Armenia frequenter pelles hæ allatæ sunt. Est verò pellis hæc, seu solum ea, seu figuram constituat, candida, sed maculis nigris conspersa. Præcipuè tamen nomen hoc ipsis maculis, quas *mouchetures* dicunt, tribuitur. Porro late hoc defendit, quod nempe pellis muris hujus candida, atque adeo maculæ nigræ non nisi extremæ caudæ indicia sint, *Menestr. l'art du Blason justif. c. 4. toto. M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 1. pag. 61.* ideo illas nigras maculas adesse ait, quia soleant uti pelliculis Italicorum agnellorum, quos ob teneritudinem lanæ, mox à partu suffocent, ut à pellibus hermioniceis minimum differant. Idem pag. 62. nollet exprimi macularum numerum, sed semper spargi & aliquas dimidias conspici. Sed hanc legem alii sibi imponi vix ferent.

§. XVII. Britannia Dux pellem hanc suis insignibus inprimis nobilitavit. De ratione variant. Fabulis qui delectantur, ferunt Atto R. Britann. contra Frolo- nem gigantem pugnanti Beatam Virginem apparuisse, & palliolum hermionicum in ipsius galeam immisisse, ut giganti invisibilis fieret. Unde omissis veteribus insignibus hæc arma assumpserit. Vide *Vulson. de la Colomb. & M. Gilbert. de Varenn. R. d'arm. P. 1. p. 66.* Rectius fortè cum *Nic. Uptono* facies, qui de milit. offic. L. 3. p. 116. ita ait: *Dux Britannia portat arma sua sic maculata cum nigro, quia in ducatu abundant quædam bestia albissima, cum caudis nigris, de quarum pellibus fiunt furrure seu foderature valde pretiose* conf. L. 4. p. 166. 167. & ad h. l. NN. Ed. Bisset pag. 61. Ita & *Vulson* fatetur in Gallia nullibi, quam in *Aremoricis* murem hunc quem Ponticum appellamus reperiri. Britannia Ducis exemplo non tantum lineæ gentis collaterales (unde *Limoges* scuto hermionico circumdat limbum rubeum, nec non *Estampes*, quæ sunt discernicula, cum ex ducali familia Guido Britannus Vicecomes *Limovicensis*, *Richardus Comes Stampensis* fuerit) sed etiam aliæ familiæ hoc signo usæ sunt. Frustra tamen sunt, qui ob hoc existimant, omnes omnino familias, quæ utuntur istis pellibus, eas Britannorum concessione habere; quos rectè refellit *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 13. p. 339.*

§. XVIII. Adhibentur hæ pelles vel solo constituendo, vel ut figura illas induta sit: utrumque denuo duplici modo: nam vel temerè sparguntur maculæ, quod *Varennius* §. 16. semper fieri voluisset, vel certus macularum numerus & dispositio est. Illud si sit, vocatur simpliciter *de hermines*; hoc verò casu, numerum & situm macularum exprimi oportet. Ita unicam maculam hermionicam argenteo scuto inserit fam. *Bruays*.

§. XIX. Quædam exempla exhibebimus: gestant scutum hermionicum cephalo imposito coccineo *Vivonne*, dentato coccineo d'O, inscriptis tribus fasciis rubeis *Rostrenan*, Leonem hermionicum coronatum auro, in solo ex nigro & rubeo bipertito *Norwvich*. Inter nostros exempla rariora sunt, *Mervvick Brockbusen* (infer. Rhen.) (α) scutum transverse gestat ex hermionico & viridi sectum (quam-

P 2

vis

(α) Bay. II. p. 112. galea recta diademate tortili, sustinens jugum expansum alarum tinctura scuti affectarum.

tem, *Seligen* [Thuring.] (p) in scuti transverse secti, cuius superior pars cærulea lunam cornua sursum convertentem continet, inferiori regione aurea 3. poma deferunt. Apud nostros alicubi reperio etiam colorem *violaceum*. (Qui tamen juxta *le Labour. de l'orig. des arm. n. 90.* pro purpura habendus esset.) Pro *Horitzky* Baron. (d) reperio scutum superius cæruleum, inferius muro pinnato repletum, cui violaceum colorem *P. Furst* assignat: sed vix inducor, ut credam pictorem non errasse. *Fleckensteiner* [Helvet.] (e) scutum gestant diagonali linea sectum, cuius anterior pars aurea, duos baltheos continet, sed pomum imperiale aureum posterior, cui licet nunc litera b. colorem cyaneum tribuat, verus tamen editio violaceum assignavit.

Naturalis
figurarum
color.

§. XII. His omnibus, quos tamen ob pauciora exempla coloribus heraldicis non adnumeramus, meliori jure subjungimus tincturam, quæ aliquibus figuris *naturalis* est. Hunc verò non unum rectè dixeris colorem, sed pro ratione figurarum eo nomine plures colores veniunt. Galli vocant *au naturel*. Nostri *in seiner farb/ oder in seiner natürlichen farb*. Observat *Vulson. de la Colomb. scienc. Hero. c. 4. p. 32.* naturalem colorem nunquam adhiberi solo vel areæ scuti, nisi in insignibus domus de Prado, quæ campum naturali aspectu repræsentent. *Campbelli dell' armi* cap. 9. p. 14. aliud observat, quod nempe figuræ æquivocæ & nomen familiæ exprimentes, non alio tingi sed nativo colore exprimi debeant. Quam tamen observationem infinita exempla refellunt. Vid. caput nonum. *Uptonus de milit. offic. L. 4. p. 200.* observat, quod in avibus, quarum color nunquam mutatur, vel propter unitatem colorum, vel propter tantam in plumis varietatem, semper dicendum est, quod talis portat tales aves, non exprimendo colorem vel colores.

Exempla.

§. XIII. Exempla aliqua adducimus. *Ecksted* [March.] (α) palmæ cæuleæ inscribunt 3. gladios coloris, qui ferro natus est, cuspidibus in basi scuti coeuntibus. *Gravenreut* [Bavar.] (β) palmæ cæuleæ unicornu argenteum exoriens è petris suo colore naturali pictis. Lupum colore nativo tinctum gestant in scuto aureo *Wolf* [Silef.] (γ) *Wolfersdorf* [Mifn.] (δ) *Ende* [Mifn.] (ε) in argenteo gradientem *Wolf de Gutenberg* 1. & 4. [Hass.] (ζ) Asinum colore naturali præditum inscribunt palmæ argenteæ *Rietheim* [Suev.] (η) Felem cinerei coloris murem dentibus gestantem scuto cæuleo, inserunt *Kazen* [March.] (θ) tryngada (*Wasserhun*) nativo colore pictam & advolatum paratam aureo clypeo *Luckovvin* [Mifn.] (ι) conf. *Azelndorf. c. 5. S. 3. m. 1. n. 36.*

Carnea
tinctura.
Carnation.

§. XIV. Naturali tincturæ annumeramus, quæ species est, carneam, *Carnation. Fleischfarb*. Qua nonnunquam nuda humana membra tingi solent, cum in scutis occurrunt. Notandæ huic assignant aliqui signum *U. Wap. P. 2. præfat. n. 23.*

Pelles.

§. XV. Coloribus vellera solaria seu pelles, seu alutas (ut Moneto loqui placet) addimus. Galli *Fourrures* vel *doublures* seu *pennes* (quem terminum cum non intelligeret de cristis vel pennis galeæ aptandis interpretatus est *Haping. de jur. insign. c. 9. §. 4. m. 8. n. 618.* à *pannis* autem derivat *le Labour. de l'orig. des arm. n. 79.*) vocare solent. Aliqui pro metallis haberi, alii promiscue metallum vel colorem illis inscribi volunt. Illis assentitur *le Labour. de l'orig. des nom. n. 101.* Apud Gallos quam

Germania tegitur, prodeunt duo cornua, auro & cyano quadripartita, cum 3. pennis, quæ viridibus foliis exornantur, unum inter cornua lunam scutariam sustinet, reliqua duo extremitatibus cornuum imponuntur, (γ) *Wap. I. p. 144.* cassidi diademate tortili argenteo & coccineo tectæ insitit rosa aurea. Lacinia rubra & argentea. (δ) *Wap. IV. p. 8.* ex coronata galea prorumpens, monoceros argenteo fulgens. Lacinia argentea & coccinea. Quæ ἀνομιλία de sculptoris vitio suspicionem confirmat. (ε) *Wap. I. p. 200.* ex coronata casside expansa ala, baltheos scutarios referens. Lacinia aurea & virides.

(α) *Wap. I. p. 175.* galea tectæ diademate tortili, cui insunt 3. gladii cuspidibus sursum versis. (β) *Wap. I. p. 95.* cassidi incumbit diadema tortile, & ex hoc exsurgit ἀγρομὴν monocerotis (γ) *Wap. I. p. 70.* ex corona galeæ exsurgit lupus. (δ) *Wap. I. p. 151.* ex casside coronata exoriens lupus coronatus & auratis plumis struthionici fastigiatus (ε) *Wap. I. p. 154.* galeæ coronatæ insidens lupus Phaleræ circa hoc scutum volitantes sunt aureæ & nigra; sed circa Wolfianum (Silef.) aureæ & griseæ: quod & de *Wolfersdorffis* legi, sed in *Sibmacher* nostro hæc etiam pinguntur nigra. (ζ) *Wap. I. p. 140.* ex coronata galea prominens lupus coronatus. Phaleræ ex uno latere cæuleæ (an griseæ) & argenteæ. (η) *Wap. I. p. 115.* ex coronata galea prominens, ἀγρομὴν asini. Lacinia verò sunt nigra & argentea (δ) *Wap. I. p. 174.* galeæ tectæ diademate tortili insidet catus scutarius, (ι) *Wap. I. p. 163.* coronatæ galeæ insidet volucris scutaria. Lacinia cinerea & aurea.

rubeos & varios scuto inscribit) autoritatem conciliarunt his velleribus.

§. XXIII. Distinguunt Galli (vide defendentem id *Menestr. l'art du Blaf. justif.* ^{Accidentalia.} c. 13. p. 341.) inter *Beffroy de vair*, (*Beffroy* aliqui interpretantur campanam, sed *le Labour. l'orig. des arm. num. 101.* ostendit, significari turrin ligneam.) *vair & menu vair*. Quorum prima species est, si tres tantum cymbalorum sint ordines, altera si quatuor, tertia, si 5. vel 6. sed *Varenn. R. d'arm. pag. 59.* pro iisdem habet: ut & *le Labour. de l'orig. des arm. num. 101.* Quod nunquam una sola campanula repræsentatur, observavit. idem *Menestr. cap. 4. pag. 75.* Unus tamen cymbalorum ordo conspicitur, nempe trium nigrorum in parmæ transversæ sectæ (cujus inferior regio aurea rubeum gradientem leonem complectitur) superiori parte item aurea, notandæ familiæ *Nagel de Dirmstein* [Rhen.] (α) Porro cum ordinariè in fasciarum modum Petaforum ordines disponuntur, cuspidibus stantium, cuspides inversorum alterius coloris, tangi moris est: si enim cuspides in basi eorum petaforum, qui in proximo ordine sunt, incidant, vocant Galli *vair apointé*, vel *vairé en pal* (talisis fitus est petaforum 4. cæruleorum stantium, juxta inversos argenteos in 2. & 3. quadr. *Cronberg* [Rhen.] (β) tum plerumque palorum vel baltheorum qui illis ornati sunt apud Germanos: ita *Bern.* [Rhen.] (γ) parmæ ex minio & auro transversæ sectæ inducit baltheum sinistrum argenteum talibus petafis cæruleis tribus ornatum; conf. *Amelunxen. c. 5. S. 1. m. n. 66.* Ita & *Phalaysen Valloy. Com.* (δ) scuto argenteo inducit baltheum aureum talibus nigris petafis contextum. Si verò quorum cuspides coincidunt, unius sunt coloris, nuncupant *contrevaire*. Tale scutum est *Plessis Anger*, & (loco cærulei rubeo colore substituio) *Scepeaux*. Porro loco argenti & cyani aliquando videas alias tincturas adhiberi, quas discretè exprimi necesse est, ne ordinaria tinctura intelligatur: uti *Beaufremont*, unde aliqui putant nomen *Beffroy* ortum, ut & *le Grand d'Aluze* habet parmam vario vellere aureo & rubeo fartam; similem, sed cum soleis equinis argenteis & limbo cyaneo *Com. de Derby, de Ferrars* cognominati: iisdem coloribus & quidem duplici ductu cymbalorum, palatim dispositorum, constat scutum *Hufeld*, [inf. Rhen.] (ε) Colore argenteo sunt cymbala stantia, inversa rubeo in parma fam. *Dirmstein* [Alsat.] (ζ) Varium vellus ex argento & nigro colore notat *Pervisien, Coet-Iles, & la Coudraye* [Britann.] argento & cocco *Kermellec, & Keren-Raiz*, auro & cyano *Rocheport* [Britann.] auro & prasino *Pavie*.

§. XXIV. Videamus jam exempla velleris hujus, ubi cum tinctura dispositio ^{Exempla.} etiam ordinarium morem servat. Gestant varium vellus præter jam dictos *Trainel, Lohrac*, [Britann.] *Vichi*.

Inter Hispanos *C. de Deleytosa* nom. *Monroy* in 2. & 3. gestant varium vellus 4. ductuum, *Velasco* 7. tessellas varii velleris 8. aureis interpositas, *Quinnones* totidem rubeis.

Ex Germanis *Kirchberg* [Com.] (η) *Greul de Grailsberg* [Bavar.] (θ) & *Bopfingen* [Suev.] (ι) gestant scutum vellere vario confutum, cum capite rubeo. Porro observatio est, hæc vellera, ut & hermionica, in scutis plerumque rubeo colori, non alii, jungi. Uti gestant *Anton.* scutum anteriori parte vellere vario fartum, posteriori rubens, *Varax* quadripertitum ex vario vellere & minio, *Urfé* varium imposito capiti rubeo. *Lavieu* rubeum capite vario, *Montrichard* varium inscripta cruce rubea, & *Baulon* Britann. decussis rubeo. *Concy* fasciatum sexies, fasciis varii velleris & coccineis, *d'Escarz* rubeum cum palo vario, *Longueval* scutum obliquis baltheis rubeis & variis distinctum, *Pontchâteau & Fresnoy* [Britann.] varium impressa luna sanguinea, *Anger*, impressis 3. lunis. &c.

§. XXV. Pelles scutariæ nos admonent aliarum pellium, quarum ^{Aliæ pelles.} nunc quoque in vestibus usus est, & inde in scuta translatus; *weisse Kürsch* oder *Welschwerck*. Figuræ solum candidum est, griseis vel nigris maculis & lineolis distin-

P 3

(α) *Wap. I. p. 128.* galeæ insitit religiosus Compstellæ veniens peregrinator, *Wallbruder* affixam pileo concham, manu scipionem & rosarium gestans.

(β) *Wap. I. p. 124.* Alii verò hos petafos pro montibus habent, & rationem in nomine *Cronberg* quærent. *Menestr. l'art du Blason justif. c. 4. p. 88.* (γ) *Wap. Lp. 131.* cum capite collum cygni nigrum viridibus foliis exornatum. Laciniæ coccineæ & aureæ (δ) *Wap. II. p. 10.* ala scutariis symbolis ornata (ε) *Wap. II. p. 115.* herma æthiopis vellere scutario induta, & fascia concolori caput redimita. (ζ) *Wap. II. p. 125.* thecæ ad modum scuti pictæ imponuntur 8. pennæ galli gallinacei nigrae, decussatim locatæ. (η) *Wap. II. p. 3.* (θ) *Wap. II. p. 57.* (ι) *Wap. II. p. 89.*

vis enim figura à sculptore non bene expressa sit, non tamen dubito maculas hermionicas notari.) Frequentior inter nostros ejus usus est in pelliceis indumentis, quæ ab humeris gestare solent Electores (quæ Clemangius vocat *plumalia*, cum tamen propriè plumarii sint, qui vestimenta ex plumis avium conficiunt) tum in ora reducta pileorum electoralium, ducalium, imò & aliorum, quorum passim exempla reperiuntur.

Contreher-
mines. Ma-
culæ alio-
rum colo-
rum.

§. XX. Exempla hæc genuina fuere, cum nempe extrema caudæ nigra pel-
li reliquæ candidæ inferuntur. Alicubi verò videas opposita ratione solum nigrum,
maculas argenteas pingi: hoc Galli vocant *contrehermines*; vel *poudre d'argent*. La-
tinis scutum *antihermionicum* est. Uptonus refert suo tempore dictum esse *il porte*
herminée, sed improbat. Maculas, hermionicas similes, etiam rubeas, virides, quin
& argenteas & aureas dari autor est *le Laboureur*. Sed exempla requirit *Menestr.*
l'art du Blason justif. cap. 13. pag. 340. Videtur tamen *cap. 4. pag. 74.* non negare in
exemplo Dominor. de Baëce in Delphinatu, qui rubeo scuto imprimunt s. ejusmodi
maculas aureas. Cæterum quia pelles hæ metallo & colore constant, figuram metal-
licam vel coloratam illis imponi posse, multorum sententia habet; sed vitari licentiam
hanc mallet *Vulson. scienc. Hero. c. 33. p. 365.* Porro aliqui mollitiei & deliciarum sym-
bolum esse comminiscuntur has pelles, ingratis tor familiarum illustrium, quæ illis
delectantur. *Alciat.*

Delicias & mollitiem mus creditur albus

Arguere, at ratio non sat aperta mihi est.

Pelles va-
riæ, Vaires.

§. XXI. Altera species pellium est, quas *varias* Galli *vairé* seu *de vaires* di-
cere solent. (junguntur utraq; in scuto *Palvert*, quod ternis palis varii & hermio-
nici velleris exaratur. Terminum hunc *Heping. de insign. cap. 9. p. 650. & 654.* non
rectè intellexisse videtur, cum simpliciter accipiat pro versicolori: ast non so-
lus color, sed aliqua etiam figura illo nomine notatur. Eam figuram rectius oculis
dignoscas, quam verbis describas: inprimis, quia cujus rei figura sit discipatur, aliis
pileorum, aliis campanarum, aliis ædicularum in quibus excubiæ aguntur, aliis vi-
trorum ἀσόδων similitudinem in ea agnoscere visis. *Menestr. l'art du Blas. justif. c. 13. p.*
355. huc etiam trahit *scutulatas vestes. Pl. 45.* Inde varia nomina latina. *Spelmann.* sim-
pliciter vocat aream variegatam seu variam, & inter areas interpunctas numerat.
Monet pratiq. des arm. c. 9. n. 17. ista habet: scutarii soli *petasus*, vel *petastres vellus*:
cymbalites vellus: nola gentilis parmæ. Unde injuriosè in Chiffletium, quod imperi-
um disciplinæ heraldicæ eum arguit *Joh. Ferrand.* quia discoloribus argenteis & æ-
ruleis cymbalis scutum distinctum dicat, cum ex vellere nola fieri nequeat. Quæ
enim dica Chiffletio impingi potest, cum eo Ferrandi contribules simul involvet.
Ita & *Ægid. Gelen. de Colon. Agr. magnit. L. 2. pag. 122.* vocat *vellus nolum seu*
alutam petasis variatam, quæ cymbalis & galericulis macularum quodam lumine assimila-
tur. Germani vocant: *Eisenhütlein/ (blaue stehende und weisse gestürzte.)* Ali-
cubi *Sibmacher* simpliciter *spitzen* vocat. Porro quod origo sit à pellibus sciuri
varii (quod genus *varum* dicitur, & dorsum cinerei, ad cæruleum propius acce-
dentis, ventrem autem albi coloris habet) probat *Menestr. la verit. art du Blas. cap. 4.*
p. 83. Inde etiam tincturæ ratio, quod ordinariè in pellibus his sit argentea & cyanea.
Uptonus & Joh. de Bado aur. vocant *invectos colores* vel *barrata invecta insignia*, hoc
est, quæ pelles has, ut solet communiter fieri, fasciatim (barras, fascias dicit.) dispo-
sitas continent.

Origo.

§. XXII. Originem harum pellium adscribit *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. I.*
p. 57. victoriæ Car. Martelli contra Saracenos, qui pelles *genesta* (genette animal-
culum est Africæ) gestarint, quod speciosæ essent, & cum incalescebant, suavem
ederent odorem. Itaque Carolum illarum amore captum, præcipuis proceribus
exercitus pelles has donasse, & 726. ordinem *genesta* instituisse. Purat ergo eos,
qui vellere hoc in scutis utuntur, vel à ducibus illius victoriæ, vel hujus ordinis ali-
quo equite, descendere. Juxta alios *Couciaci* (qui scutum ternis fasciis varii velleris
& rubeis distinctum gestant) primi fuere, qui eam gestarunt. Originem fabulosam
legas licet apud *Vulson.* vel nostrum *Limn. Jur. Publ. 6, 6, 22.* Præter hanc illustrem
familiam, dein *Castillonia*, *Chastillon sur Marne*, quæ gestat in parma coccinea, tres
palos varii velleris, imposito cephalo aureo) & *Longovallia* (quæ senos baltheos
rubeos

Quæ verò in hanc legem impingunt insignia, exinde gallis vocantur *fausces* seu *falsa*. Terminum hunc benignius interpretatus est *le Laboureur* de l'orig. des arm. n. 101. quod non aliud notet, nisi *une certaine obscurité morne & sombre, qui résulte de l'affinité de couleurs & des métaux mal assortis, qui les prive de l'éclat & de la splendeur, qu'ils recevroient par le voisinage de quelqu'autre email plus opposé*. Ut ita falsitas tantum esset difformitas ex combinatione colorum vel metallorum indecenti orta, quæ fiat ut careant insignia decenti splendore, quem dextre junctæ longius distantes tincturæ conciliaturæ erant, sed potius obscuriora visum non delectent. Hoc verò pluribus refellit adversarius Menestr. l'art du Blason justif. c. 13. p. 343. & quæ falsa dicuntur, omnino reprobari atque adulterina haberi docet. Verum enimverò, quamvis non injuria eorum, qui sibi ipsis ab aliquo tempore finxere arma, & in canonem hunc impegere, imperitia digno illo falsitatis titulo pudefieri & damnari debeat, non frustra tamen quis ambigat, an unquam falsitatis posci debeant nobilium insignia vetustiora, si quæ contingat ab ista regula abire: si quam maxime earum quæ jam sequuntur exceptionum nulla etiam locum haberet, quibus tamen prope omnia defendi queunt. Imo le Labour d.l. putat cum arma in usu fuerint ante heraldicas leges, multos nobiles maluisse vetera *σηματα* contra morem retinere, quam mutatis insignibus novitatis suspicionem contrahere.

§. XXIX. Regulæ enim rectius intelligendæ observandum est 1. eam accipiendam de principalibus figuris, scuto inscriptis, non verò quæ istis adherent: e. g. in scuto argenteo, leonis colorati falcuæ, lingua, corona &c. citra legis hujus transgressionem altero metallo, auro, tingi possunt. 2. ex eadem ratione discernicula seu notæ distinctivæ (bristures) lege ista non tenentur conf. Menestr. l'art du Blas. justif. c. 3. p. 55. Nec hic aurem præbebimus M. Gilb. de Varen. qui P. 4. p. 514. probat regulam hac obstringi discernicula magis quam principales figuras ipsas: verum p. p. p. 516. sui oblitus fasciam hermionicam in scuto Oliverii de Porcon discerniculum existimat esse: *car autrement ce seroit metal sur metal, ce qui n'est pas si supportable en fait d'armes plaines, que quand il ne s'agit que de leurs differences*. Hac enim ratione metallum metallo inscriberetur, quod in armis puris non æque suffertur, quam in iis, quæ differentia solum inserviunt. Rationem, cur in scutis limbi, fibula, laciniola, clabuli & nodi interdum ejusdem sint jubaris cum area clypei ex sua hypothese, qua ex vestimentis veteris militiæ deducit insignia, reddit Æg. Gelen. de magnit. Colon. Agrip. L. 2. p. 117. nempe sunt indicium posterius genitorum, unde exhibent prætextum, hoc est vestem juniorum, cui in fimbria aurum & argentum absque lésione catricula vix potest attexi. 3. Si solum metallo & colore constet circa figuram inscriptam regula hæc non observatur, hoc est, metallica vel colorata æque esse potest, licet tunc aliqua sui parte metallum metallo vel color colori incumbat. Exempli frequentiora sunt, quam ut hic aliqua enumerare sit necesse. conf. Menestr. l'art du Blas. justif. c. 13. p. 337. Segoing. Thres. her. in tr. des arm. art. 5. n. 45. 4. Huc etiam referimus scutum figuris certis jam exornatum, ut novæ figura, quæ toti (area pariter & inscriptis *σημασι*) incumbit, hac regula non obstringatur. Ita area, quæ fascias, baltheos, palos, &c. plures continet, promiscue seu coloratam seu metallicam imaginem imponere licet. Quo etiam refero scutum fam. Michaëli (Venet.) sexies cyano & argento fasciatum & 21. talentis aureis (6.5.4.3.2.1.) impressum, quamvis enim novem horum nummorum incidant in fascias argenteas, considerantur tamen universi ut toti scuto incumbentes. Quod malo dicere, quam cum Gelio voce *enquerir* annumerare insignibus pervestigandi causa ἀναζητοῖς: Licet causa, ob quam assumpta hæc talenta, memoria digna sit, nempe beneficium Domini Michaëli Duc. Veneti, qui classis Christianæ sub R. Balduino adv. infideles ductor exercitus penuriæ ita subvenit, ut ex corio monetam cuderet, & gravi proposita poena eos, qui venalia habebant, quæ ad victum requirentur, ad accipiendam hanc monetam obstringeret, quam dein redux domi suæ legitima moneta iterum permutavit. 5. Aliqui adjiciunt quod parmæ Gallicis liliis pictæ itidem ab hac regula excipiantur. Menestr. abbrev. meth. p. 56. Hoc verò ut addatur, non puto necessarium esse, fuit enim ex generali eorum ratione, quæ toti incumbunt. Ita 6. pellibus variis & hermionicis eandem libertatem concedunt, ut metalli vel coloris loco haberi possint. Idem verò ex ratione allegata jam fuit, cum scutum his

Exceptions
nes regu-
læ.

vell-

atum. Ejusmodi pellibus implent scuti transversè secti, & superiori parte aurea leonem coccineum referentis, basin *Schvvenke* [Westfal.] (α) quadripertiti, cujus quadrans 2. & 3. rubent, primum & quartum *Jarsdorff* [Francon.] (β) palum medium areolæ 2. & 3. *Maming. & Prasig* [Baron.] (γ)

Tincturæ
figurarum
naturam
non se-
quuntur.

§. XXVI. Vidimus jam tincturas, metalla, colores, pelle: antequam verò ad leges, quæ illis dantur, transeamus, notare convenit, in artem heraldicam non impingi, cum figuræ tinguntur coloribus, quos natura nunquam in illis reperias, inde animalia aurea, argentea, leones cærulei, vitides, nigri, &c. quæ enim extra scuta monstri loco essent, in re scutaria nihil monstri alunt. conf. *Job. Ferrand. epinic. pro lil. 4. p. 47.* Quinimo rarius ferè est, rem suo colore tingi, uti §. 12. monuimus, peculiari termino id exprimendum esse. De causa ita Gelen. de magn. Colon. Agripp. L. 2. p. 119. c. 4. n. 26. Pinguntur leones cærulei, stellæ nigræ, & quæ talia à congruentia naturæ recedunt, nam color qui rebus istis proprius non est, propter regulam ex vestitaria observatione insinuatam, convenientissimus est in armis, maxime cum in ludis Circensibus, & sæpè inter præliantes, fuerint certi partium factionumque colores, quos pro ducum observantiâ obsequentes assumpserunt, & transmisserunt posteris, quin & in hæreditatibus dividendis apud majores nostros usitatissimum fuit, colores mutare.

Regula ali-
qua rejecta.

§. XXVII. Regulas quod concernit, *Bart. de insign. n. 23. du Val, Campanile dell' armi c. 7. p. 13.* & alii jubent semper metallum & colores digniores potiori, hoc est superiori vel dextro loco locari. Sed regulam hanc nunquam receptam mille contraria exempla evincunt.

Altera de
metallo
metallo,
colore co-
lori non
inscriben-
do. Arma
falsa.

§. XXVIII. In istam verò legem conspirasse plerosque populos, qui insignium aliqua cura ducuntur, reperimus, quâ metallum metallo, colorem colori inscribi prohibetur: atque ita si solum metallo constat, figura colore; si illud colore, hoc metallo tingi jubetur. Quod causam hujus legis attinet, risum an indignationem meliori jure mereatur ineptia Feroni, lector judicet: cum iste fabulatur, Adamo solum colorem rubeum quia ex terra rubra ejus ortus, & eadem significatio nominis) pro insigni datum, dein lapsu secuto pomum nigrum demonstrandæ turpitudini peccati injectum esse: ob quod majores insignia, in quibus color colori incumbat, falsitatis damnarint. Uti verò palam est, hanc rationem ineptissimam esse, ita de alijs adducendis vel dijudicandis neutiquam laboro. Potius cum *Ponto Heutero* sentio: qui in *proleg. Geneal. princip. aliq. famil.* vocat morem longo usu confirmatum, ac proinde instar inevitabilis legis observandum. De nostris illa habet *Nobiliss. Cass. Lerch à Dirmstein. 2. Grunds. num. 6. pag. 68.* Daß ein sonderbar Gemerck der Farben in obacht gehalten / und jede Farb nach ihrer Bedeutung den Wapen einverleibet / und gelb und weiß vor die vornehmsten gebraucht werden / in massen unter viel tausend Wapen keines zu finden / so nicht mit gelb oder weiß gezieret und aufgericht gewesen / sonst aber wenig wie der Reichsedlen Landschaden von Steinach Wapen / mit beyden gemelte Farben begabt zu finden seyn. Denn Gold / Weißheit / Begierd / Freud und Treu bedeutet: Silber aber Unschuld / Reinigkeit / Redlichkeit und Eloquenz zu erkennen gibt. Causam ex hypothese sua quod arma ex vestimentis veteris militiæ ortum habeant ita deducit *Ægid. Gelen. de magnit. Colon. Agripp. L. 2. pag. 116.* Hinc elicitur ratio axiomatis scutarii: non esse metallum in metallo, nec colorem in colore pingendum. Nimirum metalla appellant aurum & argentum, quæ nunc croco seu flavedine, tum albedine designantur: at reliquam, præter hæc, vestium lucem, colorum nomine indignant: Nam si aliter quis faxit, næ is in principia & elementa rationis purioris impingit, quisenim scenofactoriæ, similisve artis textoriæ stamini seu fundo aureo, argentea fila intexta summo detrimento pretii & gratiæ? itaque ars etiam textoria & acu pictoria hæc in disciplina locum suum habere probatur, quippe ex cujus ratiociniis, non pauca disciplinæ Heraldicæ dogmata vel discuntur vel probantur.

Quæ

(α) Wap. I. p. 188. ex galea diademate tortili recta inter alas argenteam & auream exsurgens *νεσσην* leonis rubei. (β) Wap. I. p. 106. pileus acuminatus, admodum scuti pictus & pennis galli gallinacei fastigiatus. (γ) Wap. I. p. 21. 38. illius areolæ anterior palus rubeus, ferrum cultri, eine Klinge / argenteum complectitur, posterior ex auro & argento transversè secatur: de apice vid. c. 6. n. 56.

area secunda nigra imaginem, crurum tenuis, Turcæ, rubeâ veste induti, sed tiara aurea caput obvoluti, atque sinistra manu acinacem vibrantis, & tertiâ similiter nigra ex monticulo tricipiti aureo imaginem S. Andreæ rubeo habitu vestitam, & decussatam suam Crucem auream ante se gestantem continent: vel cum in insign. fam. *Bezisky Sles.* (α) in scuto ceruleo emergit vir armatus, (color non alius est, quam qui ferri politus esse solet) sagittam rubeam utraque manu tenens, ex navi miniatâ. Et profam. *Vtmann Siles.* (β) in scuto coccineo crurum tenuis apparet vir item armatus, nigropileo, quem plumæ argenteæ, ornant tectus, dextra gladium evaginatum, sinistra vaginam tenens *Loff. Misn.* (γ) intra sertum viride viridem ranam (qualis à naturâ est.) in rubeo scuto depingit. *Mosen. Misn.* (δ) iridem sui coloris parma ceruleæ inscribit: ob id in apice, & laciniis rubeus color, qui in iride ferè prædominatur. *Dehm. dicti Rothfelfer Misn.* (ε) in parmâ ceruleâ, ob nominis allusionem rupem pingat rubeam, ante quam consistit sui coloris cervus *πλατύκερας.* Conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 48.) *Kreidelvviz Siles.* (ζ) in scuto rubeo caput cervinum sui coloris. Quod etiam Maurorum imagines referri possunt conf. c. 5. f. 2. §. 9.

Huc etiam retuleris illa: *Wind Dan.* gestat in parmâ rubeâ caput equi abscissum, sed freno instructum nigrum. *Aulock Siles.* (ι) in cœruleâ nigrum bovem gradientem *Haugvviz. Misn.* (κ) in rubeâ Caput arietis nigri, coronâ & cornibus aureis, ita & (si demas coronam capiti arretino.) conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 65. *Rechenberg Siles.* (λ) Similiter in tali parmâ cornua nigra *Gaffron Siles.* (μ) in cœruleâ pileum orientalem coccineum, oris reductis argenteis, & nodo quo colligitur, aureo *Bornstett Siles.* (ν) in rubeâ cingulum nigrum cum argenteâ fibulâ, (Dixeris tamen hic fibulam pro primario habendam esse, cingulum ipsum pro secundario, quia laciniæ argenteæ, & coccineæ.) *Kæbiz Misn.* (ξ) in scuto rubeo truncum nigrum impositam argenteam. Cruciculam sustinentem *Czechovvsky Siles.* (ο) in cœruleo duos truncos decuratos nigras obliquè locatas. *Taubadel Misn.* (π) Nam licet non omnis equus, bos, aries, cornu, cingulum, truncus &c. nigro colore natura notentur, aliquibus tamen ille nativus est, ac ita nativus esse potuit illi individuo, cujus forte imago quacunque tandem causa in scutum assumpta est.

§. XXXI. Neque sic omnia diximus. Nam g. notant, quod scuti sectiones utroque metallo vel duobus coloribus constare possint: ut ita non sectiones scuti, sed figuras solo inscriptas tegula proprie respiciatur. (Conf. *Campanil. dell' armi c. 6. p. 12.*) Ita apud nos *Besem Saxon.* (αα) scutum perpendiculariter sectum hinc nigro, illinc rubeo colore inficit, imposita medio bipenni coloris ferrei, manubrio aureo. *Bottfeld Misn.* (ββ) ex rubeo, & nigro ad perpendicularum secti scuti priorem partem fasciâ argentea exornat: *Baldinger Patrit. Ulm.* (γγ) parmam diagonali sinistralineâ secat, anteriori minio, posteriori parte cyano tincta, impresso cane leporario candido, collari aureo ornato. *Rackel Siles.* (δδ) clypeum transverse secat, capite coccineo, basi rubeâ, impositis duobus cornibus Venatoriis argenteis, quæ fasciola

exsurgit jugum alarum expansum, quarum altera nigra, altera argentea, hæc fasciis scutariis primi & quarti laterculi exarata, illa decussatam S. Andreæ crucem auream ostendit: inter quas imaginem Turcæ, eodem amictu & situ, quo in scuti secunda & tertia area apparet videas. Laciniæ aureæ, & cœuleæ.

(α) *Wap. I. p. 58.* jugum alarum rubearum Laciniæ coccineæ, & cyaneæ. (β) *Wap. I. p. 63.* alæ coccineæ & rubeæ (γ) *Wap. I. p. 152.* simili ferto insitit rana scutaria Laciniæ bicolores juxta analogiam scuti (δ) *Wap. I. p. 159.* (ε) *Wap. I. p. 146.* ex galea inter 5. folia cervi scutarii *προπομν* eminet (ζ) *Wap. I. p. 50.* caput cervinum Laciniæ nigrae, & rubeæ (η) *Wap. I. p. 58.* *προπομν* bovis scutarii Laciniæ nigrae & cœuleæ (θ) *Wap. I. p. 153.* ex coronata Galea prominens caput arietis nigri, cornutum & coronatum aurea & fastigiatum plumis Struthioniciis argenteis & miniatis Laciniæ atræ, & rubeæ (ι) *Wap. I. p. 52.* (κ) *Wap. I. p. 52.* Laciniæ rubeæ, & nigrae (λ) *Wap. I. p. 54.* pileus scutarius, aurea, rubea, argentea & cyanea plumis struthioniciis fastigiat. Lacin. carul. & rubeæ (μ) *Wap. I. p. 156.* (ν) *Wap. p. 52.* Inter duas alas rubeas truncus & crucicula scutaria. Laciniæ rubrae & nigrae. (ξ) *Wap. I. p. 157.*

(αα) *Wap. I. p. 173.* Galea legitur diademate tortili, unde exurgit imago virginis passis crinibus, amictu nigro & rubeo, tenens duos fasciculos pennarum pavoninarum, singulis petiolis aureis, quos alia Linea aurea jungit, impositos. (ββ) *Wap. I. p. 156.* Cornua ad modum scuti tincta. Laciniæ nigrae & rubeæ (γγ) *Wap. I. p. 209.* inter cornua cervina rubeum & cyaneum confidens canis scutarius. (δδ) *Wap. I. p. 64.* septem nigrae galli gallinacei pennæ, Laciniæ argenteæ & rubrae.

velleribus confutum sua area & figuris constare videatur. Quia verò solum pellium istarum argenteum est, pro metallo magis habentur, hoc est, frequentius est, ut colorata inserantur figuræ. Neque tamen ob hoc simpliciter metalli naturam obtinent: circa quod reprehendet Labourerium (supr. n. 15.) *Meneſtr. d'art du Blas. justif. c. 13. p. 337.*

Inprimis si
figura na-
tivo colo-
re pinga-
tur,

§. XXX. Nova à regula exceptio est, 7. quod quæ naturalem sibi colorem ervant, ea non teneantur. Imò ex hac causâ ab aliquibus nativi illius coloris (au naturel) terminus receptus dicitur *pour éviter la fausseté en armes*, ut falsitatis dica evitetur. *Paillot.* voce *naturel*. Hac ratione non pauca insignia defendi necesse est. *Fortenbach* [Suev.] (α) in 2. & 3. area aurea candidum, uti ille color nativus est, cygnum gestat, quem argenteum dicere ob laterculum aureum prohibemur. *Bergelassen* [Pomer.] (β) parmæ cæruleæ inserit cancrum: quem rubeum non vult dicere *Fulſon*, sed uti coctus est, suo colore præditum *einen gesottenen Krebs*. An idem nomen esse dicemus *Gergelassen* [Marc] (γ) cum in uno elemento sculptor facile errare potuerit, & insigne idem sit, nisi quod cancro diagonalis situs attribuitur, qui in illo palaris est? Cum hoc scuto convenit alterum fam. *Staten* (Saxon.) (δ) nisi quod à dextris cancri 3. stellulæ argenteæ visuntur. *Buren* [Sax.] (ε) parmam auream exornant fluvio in fasciæ modum fluente, qui albicat, ut aqua limpida. *Pudervels* [Saxon.] (ζ) in parmæ transversæ sectæ, & inferius cyaneis ætque argenteis tessellis repletæ, superiori parte argentea exorientem cervum, qui nativo colore flavet, inscribit. Et *Hirschheid* [Franc.] (η) similem cervum è tricipiti colliculo cæruleo exorientem Clypeo argenteo inserit. *Pöſer* [Siles.] (θ) cæruleo cornicem, ut solent esse, nigram, argenteo trunco insidentem; & expansis alis ad volatum se comparantem. *Goldbecken* [Saxon.] (ι) in scuto argenteo, circa fasciam cyaneam locat 3. crateres aureos: quod non tam eo nomine excuso, quod 3. crateres figuræ principali, fasciæ, accessisse credendi sint; nam fasciæ in apice nullum vestigium est: sed quod crateres non alienam tincturam susceperunt, qui ipsi aurei sunt: Imprimis cum ad nomen alludant hæc insignia. *Ronberg* [Rhen.] (κ) in argenteo scuto deferat aureum annulum (qui natura talis esse potest) ex quo in scuti angulos & basin, tria folia rubea protenduntur. *Lampen*. [Saxo.] (λ) in parma rubea, 3. lampades ferreas, adeoque nigras, cum flammis sui etiam coloris monstrat. *Entzberg* [Rhen.] (μ) in clypeo cæruleo 3. rosas dimidias, & obliquè sectas, rubeas, sed auro gemmatas ostentat. Color ille rosis nativus est. *Loſtiz* [Mifn.] (ν) parmæ rubæ, æthiopis cui ater color gentilis est, hermam inserit. *Drachsdorff* [Mifn.] (ξ) in scuto cæruleo virum sylvestrem, qui viridi fronde caput redimitus, pudenda velatus, sinistra arborem evulsam gestat, depingit. Colorem carneum, qui nudis membris naturalis est, deberi viro non dubito. Eadem ratio est pueri nudi in areola, cærulea fam. *Kiesewetter* [Mifn.] (ο) & cadaveris feretro nigro in parma rubra impositi, *Leichnam* [Mifn.] (π) Et quod vestitos homines concernit, cum in scuto *Thomshirn* [Mifn.] (ϑ)

area

(α) *Wap. I. p. 117.* ex casside diademate tortili recta prominet caput cygni flexuoso collo candidum. Lacinia candida & argentea. (β) *Wap. III. p. 162.* tres plumæ struthionicae aurata, rubea, cærulea, ita & triplicis tincturæ sunt lacinia. (γ) *Wap. I. p. 178.* coronatæ galeæ impositæ tres plumæ struthionicae nempe inter duas cyaneas argentea. Lacinia argentea & cærulea dicuntur esse (δ) *Wap. I. p. 172.* diademati tortili impositæ 7. plumæ struthionicae cocco & argento tinctæ. (ε) *Wap. I. p. 167.* expansum jugum alarum, cum symbolo scuti. Lacinia aurea & albæ. (ζ) *Wap. I. p. 170.* galeæ coronatæ inter sex pennas galli gallinacei nigras imposita cauda pavonina. Lacinia non nisi argentea & cyanea, quod sententiam nostram amplius firmat, flavum colorem, pro nativo, non aurea tinctura, accipiendum esse. (η) *Wap. I. p. 107.* è coronata galea exurgens cervus flavescens. Lacinia argentea & cærulea: de quibus idem puta, quod de proximis dixi. (θ) *Wap. I. p. 72.* cornix scutaria Lacin. nigra & cærulea. (ι) *Wap. I. p. 172.* cornua aureum & argenteum: quales etiam phaleræ. (κ) *Wap. I. p. 132.* ex coronata galea prodeunt duo cornua argentea aureis fasciis aliquoties obvoluta; inter ea comparet annulus & folia scutaria. Lacinia argentea & rubea: An ex hoc colligemus, annulum aureum insignibus demum accessisse, & ita regula non teneri? (λ) *Wap. I. p. 173.* (μ) *Wap. I. p. 130.* Pileus acuminatus, qui una cum ora reducta, fasciis nigris & aureis exaratur, ac sustinet plumas struthionicas nigras adfixa rosa dimidia scutaria. Apicem hunc aliunde mutuo sumtum tinctura arguere videtur, imprimis quia etiam lacinia aurea & nigra sunt (ν) *Wap. I. p. 151.* diademati tortili impositus fasciculus plumarum struthionicarum nigrarum, Lacinia itidem atræ & rubra (ξ) *Wap. I. p. 152.* tres pileoli inversi rubei, ora reducta cærulea, Lacin. rubea & cærulea, quia carnis color proximè ad rubeum accedit. (ο) *Wap. I. p. 157.* conf. c. 5. S. 2. n. 7. (π) *Wap. I. p. 156.* conf. c. 5. S. 2. n. 19. (ϑ) *Wap. I. p. 158.* ex coronata galea

Maenhaupt Misn. (v) Palum inseruit scuto rubeo cæruleum tribus castellis, nisi quod lapidum junctura nigro notatur, argenteis adjectis utrinque binis pedibus gryphi argenteis *Casiriotus Scanderbeg* (Varenn. hæc insignia vocat : *pour enquerir*, de quo Termino mox.) *Cantherium* inscribunt clypeo rubeo nigrum *Kaas* Dan. cyaneo rubeum, *Nymphaea* folium aureum inverso cuspidē suspensum complectentem *Vlffharr.* Suec. cæruleo duos miniatos *Braitenbuch* Bavar. (a) *Le Labeur de l'origin.* des arm. n. 101. solum dicit viride & falsis adscribit, sed Termini usu, quem ipse probat.) *Decussim* à margine scuti de junctum, aureum argenteo *Gresen* Misn. (β.)

§.XXXIII. Ut falsitas vitetur, alium etiam 10. observavi modum quibus dam placuisse, ut nempe tæniola aliqua separentur, quæ sine falsitate videbantur non posse conjungi. *E. g. Chistvitz* Siles. (γ) scutum gestat quadrifariam cyano, & minio civism impressa fascia iisdem coloribus tessellata, sed utrinque, tæniola argentea terminata, conf. C. 5. S. 1. m. 2. n. 2.

§.XXXIV. Præter hæc ajunt quædam insignia ab istâ regulâ abire hac solâ ratione, quod rei alicujus singularis memoriam anomalia illa servare debeat : sc. ut quisquis arma à communi Lege abeuntia intueatur, ad causam sciscitandam moveretur. Unde vocant *per-vestigatoria*, à *enquerir*, *enquerre*, seu *enquester*. Huc referre solent scutum Hierosolymitanum, in quo argenteo pingitur *Crux patibulata* 4. cruciculis stipata, omnia ex auro. Ajunt enim *Godofredo Ballioneo* datum id esse, ut ita rei insolitæ intuitu, quicumque causam sciscitaretur, hac occasione ejus elogia virtutis disceret. Manet idem ad hoc quoque *Tempus Symbolum Hierosolymitanum* quamvis *M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 1. p. 55.* optasset à posteritate mutata fuisse arma hæc singularia. Caterum hanc rationem Termini à *enquerir* rejicit *Menestr. L'art du blas. justif. c. 13. p. 349.* & dicit usurpatum esse : *non pas tant pour de mander la cause, pour la quelle on les avoit prises, comme la plupart se l'imaginent, que pour obliger ceux, qui les verroient à connoître, qu'elles estoient ainsi avant l'establissement des Loix Heraldiques : non tam ut desiderium excitarent, causam, quâ assumpta essent, investigandi, ut plerisque persuasum est, sed ut spectantibus demonstrarent, quod ante leges Heraldicas stabilitas jam formata fuerint.*

Non tamen video, quo jure prior illa Termini explicatio, quæ tantum non omnium fuit, rejici debeat. Certè à ratione hoc non abit, ut rei singulari notandæ singulare aliquid assumatur, vel concedatur. Ad hanc ergo speciem referimus ex nostris ista insignia, quæ alioqui canonem violare viderentur ; sed ob certas rationes, quas forte ipsæ familiæ norunt, & sciscitantibus exponent, assumpta dici possunt. Ut cum *Bemdorf* Misn. (δ) in cæruleo Scuto rubrum Leonem C. *Le Labeur* : de l'orig. des arm. n. 101. ait esse purpureum in rubro, & falsis assignat, ut & *Krazen* in Francon. quibus gestatur in cæruleo scuto scala, (an pontis publicii cratem quis dicere malit, ob nomen de *Langenbruck* (ε) *Thümmel* Misn. (ζ) in cæruleo duas stellas nigras interjecto malleo ferreo, *Görlitz* Misn. (η) in scuto ad perpendiculum hinc argenteo, inde aureo, duas secures obversas, metallo utrinque opposito tinctas (ad quod exemplum *Varenn. R. d' arm. P. 3. p. 460.* *Ne vous estonnez pas, si vous voyez icy metal sur metal, cecy n'est pas s'irare en Allemagne qu'ailleurs : Ne mireris hic metallum metallo inscribi ; id enim non æque in Germania, ac alibi rarum est. Sed Geliot* voce *enquerir* exemplum ad hoc Genus refert) *Drandorf* Misn. (θ) in scuti bipertiti, cujus dextra pars cærulea fasciam argenteam complectitur parte item cyanea dimidium Lilium rubeum, *Berbisdorf* Misn. (ι) in parma ex rubeo, & nigro bipertita duo brachia oppositis coloribus vestita, sustinentia Coronam cum imposita stea

Q 2

aurea,

scutarius gladio transadactus (v) *Wap. I. p. 158.* Galea tecta diademate tortili sustinet jugum expansum, alarum symbolis scuti ornatarum.

(α) *Wap. I. p. 94.* coronatæ Cassidi imposita duo cornua, cyaneum & miniatum. Lacinia ad eandem normam (β) *Wap. I. p. 153.* alarum symbolo scuti ornatarum expansum jugum. Lacinia utroque metallo tinctæ (γ) *Wap. I. p. 61.*

(δ) *Wap. I. p. 163.* diademate tortili rubeo & cyaneo tecta galea sustinet septem vexilla ex minio & cyano suspensa perticis aureis (ε) *Wap. I. p. 109.* ex coronata galea jugum alarum complicatum cum Cartario typo. (ζ) *Wap. I. p. 156.* inter expensas alas rubeas stillis singulis nigris insignitas malleus ferreus. Lacinia rubea & atra (η) *Wap. I. p. 156.* aurea securis galea impecta. (θ) *Wap. I. p. 157.* diademate tortili tecta cassis cum fasciculo nigrarum pennarum. (ι) *Wap. I. p. 162.* ex coronata galea inter duas alas rubeam & nigram duo brachia oppositis vestita coloribus sustinentia coronam & stellam. Lacinia rubea & atra.

fasciola olligata in medio. Sic & *Auria* gestat scutum transverse sectum ex auro & argento inscripta aquila nigra cum unquibus nimio infectis : *Escoubleau* partitum ex coetuleo, & rubro inducta linea diagonali aurea; transverse sectum ex rubro & nigro inducta fascia truncata aurea *Pianello*.

Alia exceptio circa figuras honorabiles.

§. XXXII. Alia, sed isti vicina exceptio est 9. quod nonnunquam ipsæ figuræ, quas *honorabiles* vocant, alii, quam regula poscere videbatur, solo inscribuntur. Hoc Galli (*pour cacher la fausseté, qui se rencontreroit aux escus*. Ut falsitas scutis alioqui de decora veleretur.) *Coscu* vocant. vid. *Paillot. h. v.* Et non tantum de Capite solent usurpare, sed & de aliis figuris. Exempla illa adducit dictus Autor : Caput adfutum rubeum imponitur scuto cœruleo bipenni argentea, aureo manubrio, impressa pro *Brienn Bresse*, aureum 4. rhombis rubeis insigne, argenteo 3. capitibus pavoninis avulsus nigris insigni *Plumé Guerville*, rubeum corde inter duas stellas ejusdem metalli aureo impressum, cœruleo leonem aureum deferenti. *Fermineau* (Languedoc.) rubeum 3. stellis aureis impressum cœruleo turre argentea nigro opere camentario rupi aureæ inædificatæ ornato *Boudrac*. (Delfin.) aureum argenteo 3. Cantheriis rubeis exarato *Garnier. Montferon* cœruleum 3. liliis aureis ornatum coccineo, in quo tres gladii argentei diagonati situ locantur, capulis aureis sursum versis. Quod ad alias figuras attinet *Paillot* illas enumerat. *Le Visle de Fresne* gestat in clypeo cœruleo baltheum adfutum coccineum 3. lunulis argenteis impressum, *Frugn.* in coccineo cantherium adfutum cœruleum tribus stellis argenteis oneratum, *Hart. Angl.* in cœruleo 2. cervis aureis ornato, cuspidem adfutum rubeum, in quo tertius cervus graditur. His addit ex nostris *Barfufé Marc.* (α) per quorum parmam rubeam transit fascia cœrulea 3. pedes nudos continens. Notat de hoc scuto *Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 322.* fasciam metallo tingendam fuisse) & *Pentinger Patric. August* (β) in quorum clypeo cœruleo baltheus rubeus 3. conchas argenteas defert (hoc scutum denuo *Varenn. p. 208.* corrigere, & conchas colore, baltheum metallo tingere vult.) sed hisce plura exempla addere possumus. Scuto rubeo inducit fasciam viridem *Grunberg Siles.* (γ) argenteo nigram 3. coccineis globis impressam *Ossa Misn.* (δ) *Wippermann.* Brunsvic. (ε) prasino 3. aureis annulis gemmatis ornato, nigram stella aurea insignem. *Peterswald Siles.* (ξ) aureo rubram, capite a prugno nigro (unde etiam naturalis color defendit Anomaliam) oneratam *Zeilhofen Bavar.* (η) nigrae anteriori parti scuti, cujus ulterior argento albet, vicissim, nisi de errore suspicandum sit, *Preußen Misn.* (θ) duas fascias rubeas inducit scuti perpendiculariter secti; sed utraque parte cœrulei, posteriori parti; pariter inscribit baltheum parmæ argenteæ aureum *Nitzschvitz Misn.* (ι) qui exemplum *Geliot* diserte numerat inter ea quæ Gallis à *enquerir* investigatoria dicuntur, de quibus §. 33.) aureæ argenteum 3. nigras figuras, *stöcke* vocant, complectentem *Hacken, dicti Peussen Misn.* (κ) cœruleæ rubeum 3. cornua arietina argentata referentem *Hedersleben Misn.* (λ) baltheum sinistrum inducunt clypeo aureo argenteum *Lupo currente*, quem gladius stillante ex vulnere sanguine transfigit, exaratum *Köterisch Misn.* (μ) cœruleo rubeum 3. capitibus papaveris argenteis impressum

Maen-

(α) *Wap. I. p. 174.* Conf. C. 5. S. 2. n. 16. (β) *Wap. I. p. 208.* ex coronata galea prominens Herma virilis cœruleo amictu, & pileo, nisi quod hunc pluma struthionica argentea, & oram reductam rubeam. 3. Conchæ ejusdem metalli exornant. Lacin. cœrul. & argent. (γ) *Wap. I. p. 57.* ferto viridi inclusa crux anchorata minio & argento distincta. An ex hoc conjiendum de errore sculptoris, qui argenti in scuto oblitus sit? An quia ex nomine assumptus viridis color (vid. c. 9. n. 8.) privilegium dedit. Lacinia sunt argenteæ, prasina, & coccinea (δ) *Wap. I. p. 165.* (ε) *Wap. I. p. 186.* ex galea diademate tortili tecta, cornua prodeunt duo viridi & nigro colore quadripertita, stellam auream claudentia (ξ) *Wap. I. p. 64.* ex coronatâ Galea prodeunt duo cornua, aureum, & rubeum (η) *Wap. I. p. 84.* Cornua ad modum scuti tinctoria (θ) *Wap. I. p. 16.* Cornua ad modum scuti tinctoria ut & Lacinia (ι) *Wap. I. p. 162.* ex coronata galea exurgens Leo niger. Lacinia aureæ & nigrae. Unde ferè inducor, ut credam sculptorem argentum nigro colori per errorem in scuto supposuisse. (κ) *Wap. I. p. 151.* aureæ perticæ breviori appensa culcitra ex parte nigra, ex parte argentea panniculis aureis ornata, lacinia argenteæ, & nigrae. (λ) *Wap. I. p. 151.* cassidi diademate tortili tectæ impositum cornu arietinum argentatum, sustinens vexilla 5. ex cocco & argento transverse secta, & perticis aureis defixa. Lacinia argentea, & coccinea (μ) *Wap. I. p. 151.* in coronata Galea salit Lupus

sunt, etiam si non probem; sed si quis multum illis tribuat, risu dignum credam. **Au-** assignare
divimus à Menestrierio Poëtarum lusibus hic aliquid licere: Itaque vel hisce gratificari, soleant.
quam querendi causam præbere cum malo, non omnino nullum operæ id pretium ha-
beri potest. Porro de argumento hoc conferantur præter hujus Artis Scriptores ipsos
Alciat. 2. Emblem. 86. Hænnius de jur. inf. p. 650. seq. Limn. jur. publ. 6, 6, 64. Wapenb.
P. 2. præfat. Alf. Lopez de Haro Nobil. General. d'Esp. L. 1. Guilb. Durand. Ration. Div.
offic. L. 3. c. 17. Scripsisse etiam dicitur de significatione colorum *Peregrinus* tum *Rabe-*
lesius c. 9. (nempe argumento illa Scriptione non indigno) imprimis insignem tra-
ctatum olim de materiâ hæc edidit fecialis Siculus (*Le Sicile Herant du Roy Alphonse d'A-*
ragon, de Sicile, &c.) sub titulo: *Le blason des couleurs en armes, livrées, & devises.* Ubi
gemmas, anni tempora, virtutes, quin & Sacramenta (unde Pontificii septem Sacra-
mentorum assertores, quominus purpuram ex numero tincturarum excluderent, reli-
gione prohiberi deberent, ne *αναλογία* pereat) inter colores distribuit: Indè ex eo
pleraque hic representamus, additis tamen, quæ alii adjecere. Auro attribuunt To-
pasium, chrysopram, Chrysolithum, solem, leonem zodiaci signum, diem Dominicam,
Augustum, (alii Julium) ignem, cupressum, matrisylvam, oropendulam (avem.)
temperamentum sanguineum, adolescentiam ad annos 25. nobilitatem, divitias, Po-
tentiam, felicitatem, & præstantiam (inde seculi aurei nomen) sapientiam (quò tra-
hunt illud Apoc. 3, 18.) fidem in Deum, & veram Pietatem Proverb. 16, 16.) justitiam
(cui Athenæus vultum aureum, oculum aureum tribuit) magnanimitatem, fortitu-
dinem militarem, caritatem, fidem, gravitatem, alacritatem, obligationem defenden-
di Principem, seu Patriam, vel bonum pauperum procurandi, Altaris Sacramentum.
Argento crystallum, beryllum, margaritas, lunam, diem lunæ, Januarium (al. Junium)
Cancrum Zodiaci, aquam, iridem, Palmam, lilium temperamentum phlegmaticum,
infantiam ad 7. annum, Baptismum, religionem, fidem, puritatem, innocentiam (indè
beati in albis stolis representantur Apoc. 6, 11. Veteribus etiam christianis albæ vestes
post Baptismum solennes: uti Lactant.

*Candidus egreditur nitidis exercitus undis
Atque vetus vitium purgat in anne novò.*

*Fulgentes animas vestis quòq; candida signat,
Et grege de niveo gaudia pastor habet.*

Unde etiam nomen *Dominicæ in albis*: Tum ritus altaria albis tegendi; cum festa ce-
lebrantur. Ita ajunt Witikindum baptisatum, qui prius equum nigrum gestârît, cum
albo illum commutâsse. Imò jam apud gentiles flamen Jovi sacra facturum totus alba-
tus erat) candorem, sinceritatem felicitatem, humilitatem, justitiam, castitatem, vir-
ginitatem, spem, docilitatem (quia albus color omnes recipit tincturas) obligationem
pro virginibus & Orphanis, constantiam in fide, & confessionem. *Rubeo* colori Rubi-
num, Carbunculum, Balagium, Cuprum, Martem, diem Martis (vel Mercurii) arie-
tem, & *Scorpium* Zodiaci, Martium, Octobrem, Julium ætatem, ignem, cedrum, ro-
tam, clavellinam (florem) pelicanum, virilitatem ad 50. annum, sanguineam comple-
xionem, fortitudinem, Audaciam, Charitatem, Amorem, Zelum pro fide, sollicitam
& laboriosam curam, bellum, magnanimitatem (inde Marti sacer, & Militibus usitator,
quod profluentem sanguinem celet, ut Isidorus de Lacedæmoniis, iramq; excitare di-
catur) ultionem (unde magistratibus debitus) pudorem, verecundiam, obligationem
injustè oppressos juvandi, aliquando tyrannidem, confessionis Sacramentum. *Ceruleo*
Sapphyrum, *Hyacinthum*, cœlum, Jovem, vel Venerem, diem Martis, vel Veneris, Au-
tumnum, Septembrem, Aprilem, Taurum, & Libram Zodiaci, aërem, aquam, mare
(unde Nautis Conveniens. Suetonius dicit: quod Augustus donârît Marcum Agrip-
pam in Siciliâ post navalem victoriam ceruleo vexillo. Et quia Equus Neptuno, ceru-
leo dicto, sacer est, Romani in equitibus conscribendis utebantur vexillo ceruleo) stan-
num, quercum, violam, chamæleontem, pueritiam ad 15. annum, cholicam com-
plexionem, justitiam, scientiam, bonitatem, castitatem, amotis zelum, sanctitatem, re-
rum divinarum contemplationem (unde frequens in vestibus summi Pontificis apud
Enn. Cœli cerulea templa Pontificibus sunt contemplanda.) Fortitudinem, civilita-
tem, nutritionem, afflictionem (quod Ed. Terry Itin. Ind. §. 4. p. 27. dicit, addens hoc
colore indutum, neminem coram Magno Mogole compariturum) confirmationis Sa-
cramentum, obligationem defendendi fidos Ministros, quibus digna gratia relata non
est. *Nigro* adamantem, achatem, gagatem, marmor, ferrum, plumbum, Saturnum,
diem Veneris & Saturni, hyemem, Decembrem, terram, oleam, aquilam, senium decre-
pitum, melancholicum temperamentum, simplicitatem, fidem, prudentiam, constan-
tiam (nam niger color alio mutari nequit) taciturnitatem, veteris Adami mortificatio-
nem, seculi abnegationem, terrorem hostium (unde olim sacer fuit apud Brachmanes

aurea, *Barby* March. (x) in clypeo caruleo uni cornu rubeus, *Horning* Siles. (λ) in scuto transverse secto, & superius caruleo, inferius rubente duo cornua venatoria, oppositis coloribus tincta, ornatu verò & ligamine aureis *Waldan* Siles. (μ) in scuto caruleo tres lunas rubeas, duas superiores obversas, tertiam cornua deorsum pertendentem *Nez* Siles. (ν) in scuto aureo tres Lunas cornua fursum vertentes argenteas, ut tamen singulis immineant singuli globuli rubei, *Drebbes* Westphal. (ξ) in caruleo (nisi quod Lacinia argentea, & rubea velle videntur, vitiosè quod argenteum esse debebat, cyano hic pingi) 9. rhombos rubeos (vid. C. 5. S. 1. m. 2. n. 20.) *Salza* (Brunsvic.) (ο) in 2. & 3. area argentea (nisi potius dicendum est, eam rubeam esse debere, uti Lacinia indicant) duos aureos hamos incurvos gestant conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 17. ita lego Henricum pingvem Northemium M. Saxonia, ut & alios Northemios majores gestasse in scuto aureo cataphractum argenteum, simili metallo tincto equo insidentem, eum vexillo ex lancea dependente rubeo (nisi ob colorem equi naturalem ad §. 30. referre exemplum malimus) apud Spangenberg. *Udel Spiegel* P. 2. p. 315. conf. etiam Hist. insign. l. 2. c. 9. p. 403. de Dominio *Sichelfstein*. In omnibus his, quamvis mihi rationem ^{adjuvantem} dare possibile vix sit, aliquam tamen fuisse mihi persvadeo. Nisi dicere velimus, regulam de colore colori, & metallo alteri metallo non imponendis non omnino in illis partibus Germaniæ, quæ orientiores sunt (pleraque enim hæc ut & §. 32. adducta, quæ excusatione vel defensione egebant, ex Misnia, Silesia, & conterminis regionibus desumpta videbis) receptam fuisse. Quod si quis asserat, non valde repugnabo. Cum vero vetustiora familiarum, de quarum nobilitate constat, insignia tali defensione à falsitate vindicari iustissimum credo, ita, ut alii hodie in insignibus fingendis exemplū sequantur, eoque se tutos existiment, neutiquā iustum existimo. Potius eorū imperitia vel temeritas suā notā digna est.

An mysteria in coloribus quærenda.

§. XXXV. Ita, quæ de coloribus observanda sunt, pleraq; jam exsecuti sumus. Dicendum restat de eorum significationib⁹. Verum, an quicquam de his dicerem, aliquantū mecum deliberavi. Certe aliquid solidi inesse non credo, & ante me Viri doctissimi. Ita *Marq. Freherus* Orig. Palat. P. 1. c. 13. In causas colorum, naturam, & præstantiam, atq; inde deductos significatus subtilius inquirere, ob veterū circa illos superstitionem frustra sit. *Henr. Spelman*. Qui menses, flores, dies, & ejusmodi introducunt, puerilia planè nectunt. Parallelismum tamen genarum, & planetarum non reprobatur. *Ed. Bissius* NN. ad Vpton. p. 41. In his uti in multis (plerisq; fortasse) opinione ducuntur. Hoc planum erit, reputantibus eosdem colores aliis in summo pretio, aliis despiciatissimos. In Africa, inquit, *Ioan. Leo manus*, & pedes novarum nuptarum arborum frondibus nigrescunt. Quia & dentes, quorum albedinem nos tanti habemus, Indi atramento illinunt. Tartaris, & Moscovitis ungues suos pice atriores reddere solenne est. Hunc colorem tanti fecerunt semper Hispani, ut ejus gestamen Carnifici omnino interdixerint; quem tamen apud nos lugentes induunt. Turcæ vero adeò oderunt, ut apud eos nigris vestibus amictos in conspectum Imperatoris venire capitale sit. Chineses vero & Tartaros candidis indutos lugere, Trigaltius attor est. *Aristoteles* libro suo de coloribus candida animalia imbecilliora plerumque esse asserit. Quod fortasse in causa est, quod *Herculem suum* Græci melampygmum generoso sane epitheto robur ejus eo denotantes appellant. Hoc nomine inquit *Hesychius* fortem quemlibet honorant. *Menestr. le verit. art. du blas. c. 8. p. 88.* l' estime cette recherche inutile, & hors de la science heraldique, ne fut, que les couleurs dic blason fussent déterminées, à l' occasion de quelque action signalée, comme si on donnoit un champ de gueules à un cavalier, qui reviendrait tout sanglant de la mêlée, un champ d' azur, à un, qui se feroit signaler en quelque combat naval. Car pour l' application, que l' on fait des 4. Couleurs aux elemens, & aux 4. saisons, ce sont de rêveries de Poetes. Ce n' est pas qu' on puisse faire des remarques ingénieuses sur les émaux du blason d' un gentilhomme, mais, je dis, que ces reflexions ne sont pas de l' art dont je traite. Quod ita intelligat: Existimo hanc indagacionem inutilem planè, & à scientia heraldica alienam esse, nisi cum tincturæ ab actione præclara ortus trahunt. Ut si equiti, qui totus cruentus ex prælio rediit, sanguine rubea, qui se in navali bello strenuè gesserit, cyanea area concessa fuerit. Quod enim 4. colorum ad elementa, annique Tempora applicationem concernit, sunt hæc Poetarum phantasia. Non hoc dico quasi non ingeniosæ observationes locum habeant circa tincturas scutarias nobilium, sed dico eas non ejus artis esse, quam tracto.

Quæ vulgò

§. XXXVI. Constitui tandem ne hic quidem ea omittere, quæ alii commentati sunt,

(*) *Wap. I. p. 174.* ex coronata casside *monocerotis* (λ) *Wap. I. p. 53.* ex Galea coronata duo cornua cartaria rubeum & caruleum (μ) *Wap. I. p. 54.* stella 7. radiorum rubea (ν) *Wap. I. p. 64.* cornua argentetum & rubeum (ξ) *Wap. I. p. 189.* inter cornua cocco & argento taniata rhombus ex mimo. Lacinia cocanea & argentea (ο) *Wap. I. p. 180.* ex coronata galea inter duas rubeas eminet struharica pluma aurea, lateribus adherent hamuli scutarii aurei.

uti in naturâ fit, cum umbra in quemcunque colorem incidit, ut obscuretur parumper. Hoc tamen Uptoni perpetuum non est. Nam videas ubi umbra peculiarem suam habeat colorem E. gr. *Hurault de Chiverny* gestat in parmâ argentea cæruleam crucem, cujus angulos occupant quatuor umbratici soles rubei, uti figura solis non ut in priori ad area ipsâ tincturam sumit, sed pingenda est rubea, verum paulo obscurius. Ita *Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 389.* explicat *imbres des croix c'est à dire, qu'elles ne sont pas beaucoup colorées.* Cruces umbraticas h. c. quæ colore constant imbecilliori. Quales sunt in Scuto *Ebrard. S. Sulpicie* in area 1. & 4. cruciculæ nigræ, quibus illa conferitur, incumbente Leone item atro. *Uptonus p. 147.* Rationem etiam umbratorium insignium aliquam adferre vult, sed suo more ineptit: cum eam dat, quod avitis patrimoniis ad alios delapsis nepotes spem illa aliquando recuperandi avitorum armorum umbra testentur. Hanc umbrarum causam si admittas, metuo, ne summorum Principum Scuta frequentissimè inumbrare necesse esset. Sed de hisce satis.

CAP. V.

De Figuris Scuto Inscriptis.

§. 1. Figura Campus s. solum.	14. Unius generis figurarum situs.
2. Pictorum figmentum limbi.	15. Trium figurarum dispositio.
3. Synonyma campi.	16. In literam Pythagoricam. En pairle.
4. An omni areæ sua figura.	17. Exempla inter Silesios frequentia.
5. Scuta pura, unius tinctura.	18. In medio se tangentium.
6. Aliquæ leges non receptæ.	19. Dispositio plurium figurarum.
7. Modus exprimendi aream & figuram.	20. Figura in orbem disposita. En orle.
8. Ordo areolarum recensendarum ex Diplomate Brotbeckiani scuti.	21. Diversarum figurarum dispositio.
9. Figurarum numerus, an ternarium superare debeat.	22. In crucem vel decussim.
10. Iterum de numero. Scuta sine numero consista. Sernés;	23. Toti imposita figura scuto.
11. Accessiones potius soli quam figura.	24. Colores admodum sectionis alternantes.
12. Situs figurarum.	25. Mystera & Hieroglyphica figurarum.
13. Dispositio in linea recta.	26. Judicium de illis.
	27. An ex figuris de prerogativa familiarum judicium.
	28. Partitio figurarum.

§. I. **V**idimus scuti figuras atque divisiones, tum quibus figuræ pingi soleant colores vel tincturas: nunc ordo requirit, ut inscriptas scuto figuras lustremus. Scuto inscriptas figuras duo, unde scutum subjectum figurarum est, sed si ita velis remotius, vel mediatum. Cui enim proxime & immediate inscribitur figura, speciali nomine appellatur *solum*, *campus* sive *area*. *Monetus pratique des arm. n. 2. §. 2.* de hoc: *Cujuscunque materia certo schemate descripta area, proprium est aruum (le lol.) tesseraarii laterculi, laterculus verò ipse proprium ac proximum solum (le champ) est symbolicum iconum scuti gentilitii: & §. 1. Hieroglyphica icones gentilitia solum est plana superficies areæ certi statique schematis quavis in materia descripta, in quam coloribus aut metallis inducitur proprius laterculus s. germanum aruum principum iconum scuti tesseraarii eidemque laterculo icones primaria coloribus, metallis velleribus deinde appinguntur.* Itaque scutum non quavis sui parte solum figuris præbet, sed superficie: Et quidem exteriori: quæ enim militem respiciebat, jam olim carebat figuris talibus, quibus alteram, quæ in oculos aliorum incurrit, ex ornare soliti sunt. Hoc tamen lego, veterum scutis parte adversa inscriptum fuisse latoris nomen, ut de ignavia vel fortitudine constaret, quod observavit *H. Spelman aspilog. p. 53.*

§. II. Porro quod non semper tota superficies scutis areæ locum obtineat, illa pictorum consuetudo respicit: cum sapius limbum extimum superficiei æque ac marginis clypeorum varie curvatos colore areæ debito non tingunt, sed vacuum relinquunt, aut alio colore inficiunt. Quod postremum facile errori occasionem præbere potest, ut limbus ad ipsam armorum figuram spectare videatur, quia ille in honora-

Figuræ
Campus
s. solum.

Pictorum
figmentum
limbi.

Apollini, & nunc virorum gravium vestibus inservit.) Tristitiam, infelicitatem (unde illud Persei, *illa prius creta, mox hæc Carbone notata*. Ita cum Ægeus in Filii Thesei nave velum nigrum vidisset, filium casum opinatus, in mare se præcipitem dedit apud Plut.) Mortem Sacramentum, quod vocant extrema unctionis, obligationem defendendi vias, orphanos, & Ecclesiasticos vexatos. *Viridi* Jaspidem, Smaragdum, Venerem, Mercurium, Diem Jovis vel Mercurii, Ver, Majum, Junium, Stannum, Plumbum, Laurus, Sempervivum, Psittacum, Juventutem ad annum 35. pulchritudinem, Perpetuatem, Matrimonii Sacramentum, Latitiam, humanitatem, ad beneficentiam promptitudinem, fortitudinem, Spem (Virgil. habet, *viridique juvenia, viridique Senectæ*) florentem ætatem, obligationem defendendi Orphanos rusticos, & pauperes. *Purpurea*, si qua est, Amethystum, Mercurium, vel Jovem, Diem Saturni, vel Jovis, Novembrem, Februarium, Sagittarium, & pisces, Iridem, Stannum, Argentum vivum, Sabinam, Liliū, Leonem, senectutem ad annum 70. gratiam Dei, & Hominum, Temperantiam, abundantiam bonorum, jurisdictionem, Dominium, Sacramentum Ordinis Obligationem defendendi Religiosos & Orphanos. Ne vero alii etiam rariores omittantur, amaranthico colori, caput Draconis, & Hyacinthum, sanguineo Caudam Draconis, & Sardonychum adscribunt.

Similia de
colorum
conjuncti-
one.

§. XXXVII. Neque hic stetit eorum curiositas, qui istis plus tribuunt. Ita certa mysteria colorum conjunctorum refert *Wapenb.* ex MS. *Wilhelmi Schmidt* Angli. Quod nempe notent *duo metalla juncta* victoriam adversus infideles, *auro* additi colores rubeus Libertatem, caruleus avaritiam, niger constantiam, viridis gaudium effusum, purpureus amicitiam cum hostibus, *Argento* adscripti, coccineus audaciam, caruleus civilitatem, niger abstinētiā a voluptatibus, prasinus virtutem a teneris, purpureus Populi favorem, *rubeo colori* adjuncta aurum desiderium aliquid acquirendi, argentum desiderium Vindictæ, cyaneus beneficentiam furvus odium mundi, venetus audaciam in juventute, purpureus fortitudinem, & justitiam, *Cyaneo* aurum alacritatem, *Argentum* vigilantiam, minium incivilitatem, ater miserationem viridis in novo proposito felicitatem, purpura bonum consilium, *nigro* juncta aurum Gloriam & longævitatē, argentum *εὐφροσύνην*. rubeus fortitudinem, caruleus pacis studium, viridis fidem, purpureus Devotionem, *Viridi* adscripta aurum delectationem, alterum metallum bonum procuratorem, coccineus obstinationem, caruleus constans gaudium, niger moderationem Voluptatis, purpureus post nubila Phœbum, *Purpureo* adjecta aurum Sapientiam, *Argentum* Pacem, rubeus politicum, cyaneus fidum, sed infelicem ministrum, pullus luctum gravem, viridis linguam venenatam, *Aurantius* Color solis inconstantem, & jactabundum, additus auro felicitatem, argento felicitatem in aquâ, minio inimicitiam, nigro artificem, cyano velocitatem, viridi desiderium contemnendi, purpura bonum consilium, carneo patientiam, *Carneus* denique tarditatem ad pugnandum, & vincendum, nec non inconstantiam, adjectus auro victoriam in juventute, argento animum, qui mori, quam capi præoptet, cocco amorem ardentem, sed qui facile refrigescat, cyano potentiam, atro infidelitatem, viridi *ἀπεσπομένη*. purpureo hospitalitatem: Hæc ille. Quis vero credat, de his vel somniasse eos, qui dedere, aut sumere arma, easque ita tinxere, uti animus ferebat.

Color um-
braticus,

§. XXXIIX. Antequam a tincturis abeam, unum superest, ut de colore *umbratico* aliquid adjiciam, utpote de quô alibi dicendi commodior locus non est. Convenit ille nunquam areæ, sed tantum figuræ. Vocatur autem umbra exempli gr. Leonis, crucis &c. si sub obscuro, & transparenti colore pingatur figura, uti campi tinctura per ipsam figuram transpareat. *M. Vulf. de la Colomb. Scien. Her. c. 33. p. 358.* (ut & p. 143.) *Les ambres sont d'une couleur enfumée & transparente, en sorte, qu'on peut voir à travers le champ, qui est dessous.* Quod ipsum est, quod modò diximus de umbris ita *Nic. Vptonus* de milit. offic. L. 4. p. 220. *semper hæc umbra fit de colore nigro, de quocunque colore factus fuerit campus armorum, & campus dictæ umbræ, est de eodem colore cum campo.* Quod ita capias: Exempli causa *Trazegnies* gestat (ap. *Chifflet. Inf. Eq. A. v. n. 145.*) scutum fasciis sex obliquis dextris aureis, & caruleis inscriptum, & atra leonis umbra lineari supercurrente impressum; limbo ambiente coccineo striato (eodem arma Baron. de *Steenhuse Flandr.* nisi quod Limbus constat argenteis, & miniatis particulis. Hoc ita capiendum est, quod figura Leonis non peculiarem habeat colorem, sed ubi caruleis baltheis incumbit, quantum eorum tegitur caruleus color, ubi aureis aurum repræsentatur cum aliquô nigrore,

uti

area initio exprimit, & tum demum qua figura ornetur adjicit *d'argent au lyon de gueules*. Argenteum scutum rubeo leone exornatum. Sed vetustiori tempore eodem modo, quo nunc utimur, gallos usos fuisse idoneus autor est *Monet. pratiq. des Arm. n. 10. §. 1.* Quae ratione propositum exemplum ita enunciauerit priscus fecialis Gallicus: *un lyon de gueules au champ d'argent*. Sed cum succincta & huius *opuscule* brevitatem probet *Monetus*, significantius tamen nostro modo rem exprimi credit (*au jour d'uy on blasonne en ces termes plus brièvement, mais non plus significativement & moins clairement. d. 1. §. 2.*)

§. VIII. Cum plures areae scutum implent, in illis recensendis superiores inferioribus, dexteris & anteriores posterioribus praeferre rationi non inconueniens videtur. Certe Gallis hoc perpetuum, à nostris nescio an seruetur, quinimo observari aliquando contrarium in diplomatibus Caesareis reperiri: causam vero exprimere non possum. Ne sine teste hoc proferam, ea descriptionem insignium familiae in Wirtembergico agro *Brotbeckia* (die Brotbecken) post avum Ferdinand. I. ab Augusto Ferdinando II. 1627. datorum, quae exhibet *Wap. IV. p. 30.* Formulam quomodo exprimantur areae & figurae, adduxi c. 1. §. 49. Sermone latino, quae ibi vernaculo concepta sunt, non omnia exprimam sed paucis posteriora complectar. Juberur 1. scuti in inferiori parte posterior area caerulea foeminam lauro caput redimitam, sed nudam umbilicotenens è monticulo tricipiti viridi emergentem deferre. 2. In superiori dextra, cujus posteriora caeruleo colore, interiora autem tincta sint, panis in rhombi figuram effigiatu argenteo tricollis monti imponi, & utroque latere singulis stellis stipari, collum atque stellarum colore juxta areae distinctae modum alternante. 3. quae area dextram locum scuti pede occupat describitur transverse secta (coupé) inferius nigro, superius miniato colore constans, & ursum exhibens, cujus inferiora rubeant, superiora nigricent, pedes autem anteriores panem rhomboidem aureum teneant. 4. Sinister superior laterculus ad perpendicularum sectus, posteriori parte atreo colore, anteriori autem pingitur, & juvenem, in cujus dextra similis panis conspicitur, veste ad variationem areae, oppositis coloribus tincta, ostendat. In eundem modum in descriptione apicis sinistri cornu inferior pars ante dextri superiorem, tum demum dextri inferior & demum sinistri superior recensentur. Rationem rei huius posterioribus rimandi relinquo.

Ordo areolarum recensendum ex diplomate Brotbeckia mi scuti,

§. IX. Figuris quae scutis inscribuntur, varia accidunt, de quibus prius agendum est, quam singulas in medium proferamus. Initio *numerus* observandus est. Cum verò de numero loquimur, ille vel de diversae vel ejusdem speciei notis intelligitur. De illis legem refert *Campanille dell' armi c. 2. p. 7.* ut in una area non plures figurae occurrant, quam diversae speciei tres. Addit. *La di trè è buona, di due migliore, ma d'una sola è ottima, e si concede fino alle trè essendo questo numero di molta virtù è perfezione.* Quae tres diversae speciei figuras complectuntur areae, non reprobantur, quae duas praeter illas, maxime verò quae singulis tantum constant, laudantur. Ad ternarium tamen pervenire licet, ob illius numeri virtutem & efficaciam. Quam rationem probet, qui volet.

Figurarum numerus, anternarium superat debet.

§. X. Si unius generis figurae in scuto vel aliqua ejus area multiplicentur, numerum exprimere necesse est. Porro numero certam legem positam non invenio, nisi quod *Chassanxo*, ut figurae determinatae sedenarium numerum non excedant, visum est. *Ren. Franc. ess. de merveil. c. 4. p. 374.* Legem circa animalia & flores probat: sed in Areae tessellatis, virgatis, rhombulatis ei locum non reliquit, in quibus 25. vel vicies sexies tessellae vel rhombi repeti possint, ut numerus adhuc determinatus habeatur. Cum autem hic etiam superatur, vel certus atque definitus nullus est, verum una nota quoties fieri potuit repetita totum areae spacium occupat, Gallis terminus *semé* in usu est, dixeris *conspersum*, *constitum* absque determinato numero, solum. *Uptono & Job. de Budo aureo*, qui novenarium numerum in determinatis superari nolunt, pulverisata arma vocantur. Solent vero ut plurimum per *quincuncem* illae figurae disponi, & ita ut summitate vel cuspidem scuti atque lateribus dimidiato aliqua

Iterum de numero. Scuta sine numero constituta, semé.

noratorum numero etiam recenseri solet. Ut inferius videre est. §. I. m. I. n. 139. Periculo tamen vacat, si limbus nullo justo colore, cui in scutaria disciplina locus, tingeretur, sed ipsa pictura ostendat, pictoris phantasiæ aliquid permissum esse. Minus vero tolerari ille mos debet, cum aliqui alios quoque laterculos, quibus in medio scuti locus, similibus, nescio cujus elegantiae opinione, limbis exornare vel potius confundere fatagunt.

Synonyma
campi.

§. III. Cæterum Synonyma varia sunt, quibus solum de signare solent: vocatur enim *area*, *campus*, *alveus*, *folium*, *aquor*, *spatium*, *plaga*, *humus*, *planities*, *arena*. Confer Hæsping. de jur. insign. p. 596. Gallis *le sol*, *le champ*. Nostri *das Feld*. Sed si fides est auctori præf. *Wapenb.* p. 2. §. 63. hoc nomen tum tantum usurpatur, si scutum plures areas complectatur, secus si unica constet, cum retinenda scuti appellatio *der Schild*. Verum hujus observationis ergo fidem præstare nolim.

An omni
area sua
figura.

§. IV. Ex hoc apparet, quicquid in scuti superficie pictum attenditur, *aream* & *figuram ipsam esse*. Cum verò figuram vel symbolum inscriptum soleamus vocare, expressionem alius rei, *quæ etiam de mta aream integram relinquat*. Ut loquitur H. Spelm. *aspilog.* p. 87. ex eo apparet, non omni aream suam esse figuram; quod duobus modis fieri potest. 1. sunt aliquæ areæ puræ, uno solo metallo vel colore constantes: in quibus nihil quod figuræ vicem subeat conspicitur. 2. Aliæ areæ licet una tinctura non constent, nihil tamen continent, quod figuræ locum obtineret, sed solis divisionibus scuti constant. Huc illa spectat Spelmanni partitio, cum areas in *simpli-ces* (quæ monochromatæ sunt) & *compositas*, distinguit, has vero dicit vel *divisas*, *divisione pura*, *mixta* aut *subalterna* vel *discriminatas coloribus interpunctis*, cum subdividentes lineæ se invicem variis modis transfigunt. Ad quam classem tessellas, rhombos, de quibus S. I. m. 2. variegatas vellere cymbalite areas (vid. c. 4. §.) refert. In omnibus enim his aream à figura ægre distinxeris.

Scuta pura,
unius tin-
ctura.

§. V. De scutis puris, non semel quasitum est, an insignium rationem habere possint. Supra monuimus c. tyronibus veterum datas tabulas nudas, ut meminissent mereri symbola, quibus istæ olim exornarentur, quæ consideratio, si omnibus seculis eadem sedisset opinio, insignia *μονοχρώματα* omni honore privaret. Sed ostendit tamen M. Gilb. de Varenm. *Loy d'arm.* P. I. p. 53. potuisse etiam talia scuta à familiis gestari, quarum majores se strenue gesserint, sed adhuc majora sperantes, symbola recipere tantisper recusaverint: si filii ob celebritatem paternæ virtutis nuda talia, quæ à parente vel avo gestata fuerunt, scuta retinere, quam novis figuris mutare maluerint. Certe non exemplis destituimur familiarum, quibus nuda atque adeo unico (colore) metallo tincta clypei area in pretio fuit. Ita puro scuto usi sunt aureo *Bandinellii* Senenses, ex quibus Alexander III. Papa. Item familiæ *Hisp. Majorga* & *Meneses*. Rubrum clypeum assignant *Garfiæ* Ximenio primo Regi *Navarra*, à quo *Albretani* accepere (vid. Hist. insign. L. I. c. 2.) eodem usi *Ruber* *Florentini*.

Aliquæ le-
ges non re-
ceptæ.

§. VI. Hic omittendum non est, quibusdam eam sedisse opinionem, quod à capite ad pedem scutum uno tractu coherere debeat, unde crucem non agnoscebant, sed eum colorem in illum modum dispositum pro area haberent, quatuor angulos figuræ loco accipiebant. Fatetur antiquam hanc esse opinionem, sed superstitioni adscribit *Petrus de S. Iuliano* & ex eo d. Franc. *Menestr. L'art dubl. justif.* c. 6. p. 133. Huc illa *Uptoni* de milit. off. L. 4. p. 210. quod in quibuscunque armis & discernendis est incipiendum à cono, si ille conus fuerit unius coloris, & sic ille conalis color est campus ipsorum armorum. Quod nisi idem est, repetit *Ioh. de B. Aureo* p. 23. Cæterum commentum hoc solo fingentium arbitrio nixum refellere necesse non est.

Alia lex allegatur, qua prohibeant Heroum faciales, ne figuræ tesserarum cuspidem parmula tangunt, sed suimet hæreant libramento. Rationem *Æg. Gelen. de Colon. Agripp. magnit.* L. 2. p. 116. 117. ex hypothese sua deducit, qua insignium eriginem quarit in vestimentis militiæ veteris: Verum legem hanc receptam non esse, multarum illustrissimarum familiarum arguunt exempla.

Modus ex-
primendi
aream &
figuram.

§. VII. Circa modum exprimendi solum & figuram, non idem omni tempore vel loco placuit. Nostri Germanis in usu hætenus fuit, ut à figura ordinentur, tanquam potiori parte, adjecta area recipientis mentione: ita *Ein rother Löw in silbern Schild oder Feld*. Ruber Leo in campo argenteo. Gallus vero colorem

area

§. XVIII. Occurrunt alia exempla, cum figuræ conjunguntur in medio, saltem se invicem tangunt. *De Liedlavy* [Siles.] gestat 3. claves argenteas in literam pythagoricam dispositas, & annulis suis invicem implexas, in parma cærulea (α) Huc refer familias itidē ex Silesia nobilitate de *Kaldenbrun*, de *Schreibersdorff*, de *Kreckwitz*, *Beheim*, *Ungerathen*, *Dübömil*: quorum scuta itidem apud Sibmacherum spectanda.

§. XIX. Si quatuor pluresve ejusdem speciei notæ scutum occupent, quocumque meliori modo fieri potest, describendus est situs. *Quatuor* duobus in primis modis disponuntur, ut binæ superiorem, totidem inferiorem partem clypei obtineant; vel ut in capite parmae & pede, singulæ, binæ autem in medio locentur. *Quinque* si sint, plerumque vel in crucem (*en croix*, *creußweiß*) vel in decussim (*en sautoir*) schreg *creußweiß* / disponuntur, qui posterior modus in primis Hispanis familiaris est. *Sex* vel duobus ordinibus, vel tribus disponi solent, prius si ternæ, 3. 3. 3. posterius si binæ 2. 2. 2. vel in prima regione tres, in secunda duæ, in infima una 3. 2. 1. collocentur. *Septem* ut plurimum in duos ordines 4. 3. vel tres 3. 3. 1. *Octo* in tres series 3. 3. 2. *Novem* in duos. 5. 4. vel tres 3. 3. 3. *Decem* in quatuor 4. 3. 2. 1. disponuntur de aliis facile quivis dispiciet.

§. XX. Alia dispositionis ratio est, si in orbem locenter quotquot figuræ pinguntur, *en orle*, *im ring herumb*. Celebre exemplum est orbium in *medicis* insignibus (vid. Hist. inf.) In eundem modum, nempe in limbi formam disponit in parma argentea pilas 8. rubeas familia *Schael* [Westphal.] (β)

§. XXI. Hæc de illis, cum eadem figura pluries repetitur, dicta sunt. Si verò diversæ figuræ in eodem scuto locari debeant, vel altera alteri incumbit & inscribitur vel adjungitur. Illud *chargé* besetzt vocant, hoc *accompagné* begleitet: In specie cum palo, baltheo aut alteri figuræ erectæ utrinque, adjiciatur figura, id Galli *accosté* s. *costoyé*, nominare solent, si verò dextra *addextré*, si sinistra, *sinistré*. Præterea si una alteri imminet, terminis his utuntur, ut de figura principali, cui alia desuper insistit, *sommé* seu *surmenté*, cui alia subjicitur *supporté*, seu *soustenu* usurpent.

§. XXII. Tertius modus est, si vel in crucem vel quod multo frequentius est, seu eadem figuræ repetitæ seu diversæ, in decussim, (*passé en croix ou sautoir*, *creußweiß* / se übereinander gelegt / oder überschreucft /) trahantur.

§. XXIII. Quartum modum dixerim, si toti scuto suis aliis notis insignito una figura incumbat vel inducatur: quod Galli *brochant sur le tout* vocitant. vid. *Ménest.* l'art. du blas. justif. c. 5. p. 114. Exemplum est in scuto *Limpurgiorum* dominorum. vid. Hist. insig. L. 1. c. 53.

§. XXIV. Amplius accidit figuris, ut scuto variè secto illæ easdem sectiones partiantur & alterno ordine singulæ partes colores recipiant oppositos, vel transmutatos ut nempe quo una pars clypei insignita fuerit metallo vel colore, illa *déymalé* pars tingatur, quæ in opposita parte conspicitur: Hujus vicissim colore parti figuræ priori allito. Galli vocant *de l'un en l'autre*: vel *Changé l'un de l'autre*, nostri mit abgetheilten oder geschreucfter Farben ita insignia Episc. *Misnensis Wapenb.* l. p. 11. enunciari possunt: Parma ad perpendiculum ex auro & cyaneo colore, impresso lilio ad modum sectionis oppositis coloribus insignito, *party d'or & d'azur au fleur de lys de même de l'un en l'autre*, der Länge nach gelb und blau getheilt / darin eine Lilie mit gleicher massen abgetheilten oder geschreucfte Farben / oder an solchen Farben abgetheilt.

§. XXV. Illis quæ figuris accidere solent, annumeramus etiam, quæ de mysteriis & hieroglyphicis significationibus prodere solent. Quamvis vero non negem, multos cum sibi arma eligerent, seu accipiunt à principibus, cō respexisse, ut gestorum vel certarum virtutum essent hieroglyphicæ notæ. Frustra tamen fuerit, qui eas rationes in singulis requireret: cum longè maxima pars ex solo dantium vel sumentium beneplacito profecta sit. In primis longè petitiæ mysticæ rationes omnino ab hoc argumento videntur alienæ. Non malè *Marc. Gilb. de Varenn. Roy d'arm.* p. 78. les hieroglyphes des *Ægyptiens* & les emblemes obscurs, qui ne se laissent expliquer & entendre, que par des sphinx ou par des Edipes, eussent surpassé la portée des Esprits communs & peu

R 2

(α) Galeæ infidet vulpecula capite aliquos pennas galli argenteas & cæruleas gestans.

(β) Wap. l. p. 187. cassis tegit diademate tortili, & sustinet duo cornua argentea, quaternis globulis exterius ornata.

conspiciantur, certiori testimonio numerum nullum definitum esse, sed tot putas, quod capiat spatium. Porro non tantum plinthidibus, liliis, rosis, cruciculis & aliis minoribus figuris conspersa reperies scuta, sed est ubi animalia vel aves incerto numero in area eadem repetuntur. Ita non tantum Familia de *Chasteaubrient* olim parmulam rubeam aureis pomis, nucibus pincis, quibus deinceps ex Ludovici IX. dono lilia successere, consutum gestavit, sed & *Prenilly-Poule* auream, aquilulis cæruleis, *Boissien*, (in Delphinatu) rubeam leunculis argenteis sparsam ostendunt.

Accessiones
potius soli
quam figu-
ræ.

§. XI. Frequens admodum est, ut cum unica insuper principalis figura in laterculo appareat, ille aliis diversæ generis notis consitus conspiciatur. Ubi secundariæ hæc censentur, & tantum non ipsi accensentur campo, cujus potius ornamentum sunt, quam figuræ primariæ accessio. Res liquida est, cum vellere hermionico & vario scymbaliti figura inseritur. De aliis non aliter judicandum credo. Porro in Germania nostra exempla scutorum, innumeris unius rei figuris, inprimis plinthidibus, globulis, cordibus. vel ut alii volunt rosarum foliis, cruciculis conspersorum, ut tamen aliud potius *δέρμα* ibidem appareat, plura sunt, quam quæ absque alia nota primaria sine numero homogeneis figuris completerentur.

Situs figu-
rarum.

§. XII. *Situs* proximum est, quod in figura consideratione eget. Ordinarie verò quævis figura primaria medium scuti ita occupat, ut quoad fieri potest in reliquis scuti partes protenditur. Si altior quam conveniebat locus assignatus vel humilior, id exprimendum est. Illud *hausé* Galli vocant, hoc *abaisé*.

Dispositio
in linea
recta.

XIII. Quæ figuræ in rectam propelineam disponuntur, quadruplici situ collocari possunt. Perpendiculari transverso, & obliquo versus angulum dextrum vel sinistrum. Quod ita enunciant, in pali (*en pal*) fasciæ (*en fasce*) balthei dextri (*en bande*) vel sinistri (*en barre*) modum dispositum esse. Unde hæc nomina, paulo post, cum de figuris dicetur, patecet. Porro omnium exempla passim occurrunt.

Unius ge-
neri, non fi-
guratum
situs.

§. XIV. Si unius generis plures figuræ eandem aream compleant, non numerus tantum, sed quo situ se invicem respiciant exprimendum est. Si in unam lineam incidant, eadem differentia observatur, quam superiori §. notavi. Utrum nempe palum (palata non nemo dicit) fasciam (*Barrata* aliqui vocant) vel baltheum referant (*en pal* nach der länge des Schildes) *en fasce* nach der breite des Schildes) (*en bande* von der rechten herab) (*en barie* von der linken herab.)

His addendus est ille modus, si caput scuti occupent (*en chef*.) Non infrequentes termini sunt, qui ad situm spectant, *adorsé* *s'adossé* & *affronté*, ille, si duæ figuræ obversis dorsis, hic si frontibus se respiciant. Conveniunt illi primariò figuris animalium, sed ab his ad alias etiam translati sunt.

Trium fi-
gurarum
dispositio.

§. XV. Cum verò non in unam lineam incidunt speciatim, qua serie collocentur, exprimendum est. Tres plerumque situ copingi solent, ut duæ angulos superiores, tertia cuspidem respiciat. 2. 1. oben zwey / unten eins. Certè ille collocandi modus adeo communis est, ut si figuram in area ter repetitam audias, alius situs diserte addatur, hic intelligendus sit. *Upton*, p. 253. & *Job, de Bado aureo*: si verò ille ordo invertatur, una nota superiorem, duabus inferiorem locum occupantibus, *male dispositum* situm vocant, *mal ordonné*. M. Vulf. de la Colomb. Scienc. Heroiq. c. 29. p. 310. Talis situs hinc inde quædam exempla sunt. Ita tres globi cærulei in argenteo scuto *Dumer* (Franc.) (α)

In literam
Pythagor-
icam, en
pairle.

§. XVI. Cum communi tres ejusdem generis notas collocandi modo convenit ille, quem *en pairle* vocant: In literam pythagoricam disponi dicerem. Hoc iolo à priori differt, quod quæ communiter ad scuti situm rectæ stare debebant figuræ, superiores inclinentur, ut in angulos respiciant. Exempla quam plurima occurrant; gestant enim hac dispositione *Eggenberg* (Barones, qui nunc principes) in solo argenteo tres aquilas, capitibus ad coronam in medio scuti rubeam conversis.

Exempla
inter Sile-
sios fre-
quentia.

§. XVII. Vix alibi plura exempla ostendi, quàm in Silesiæ nobilitate, quæ singulari affectu in illam dispositionem ferri videntur. Ita enim locant gentilitiorum signorum ternarium, familiæ de *Dibitsch*, *Schindel*, *Braun*, *Dopschiz*, de *Schvvenckfeld*, de *Dornheim*, *Kitschker*, *Krackau*, de *Zornberg*, *Jordaner*, de *Korckeviz*, quorum scuta Sibmacherus exhibet, ubi videri possunt.

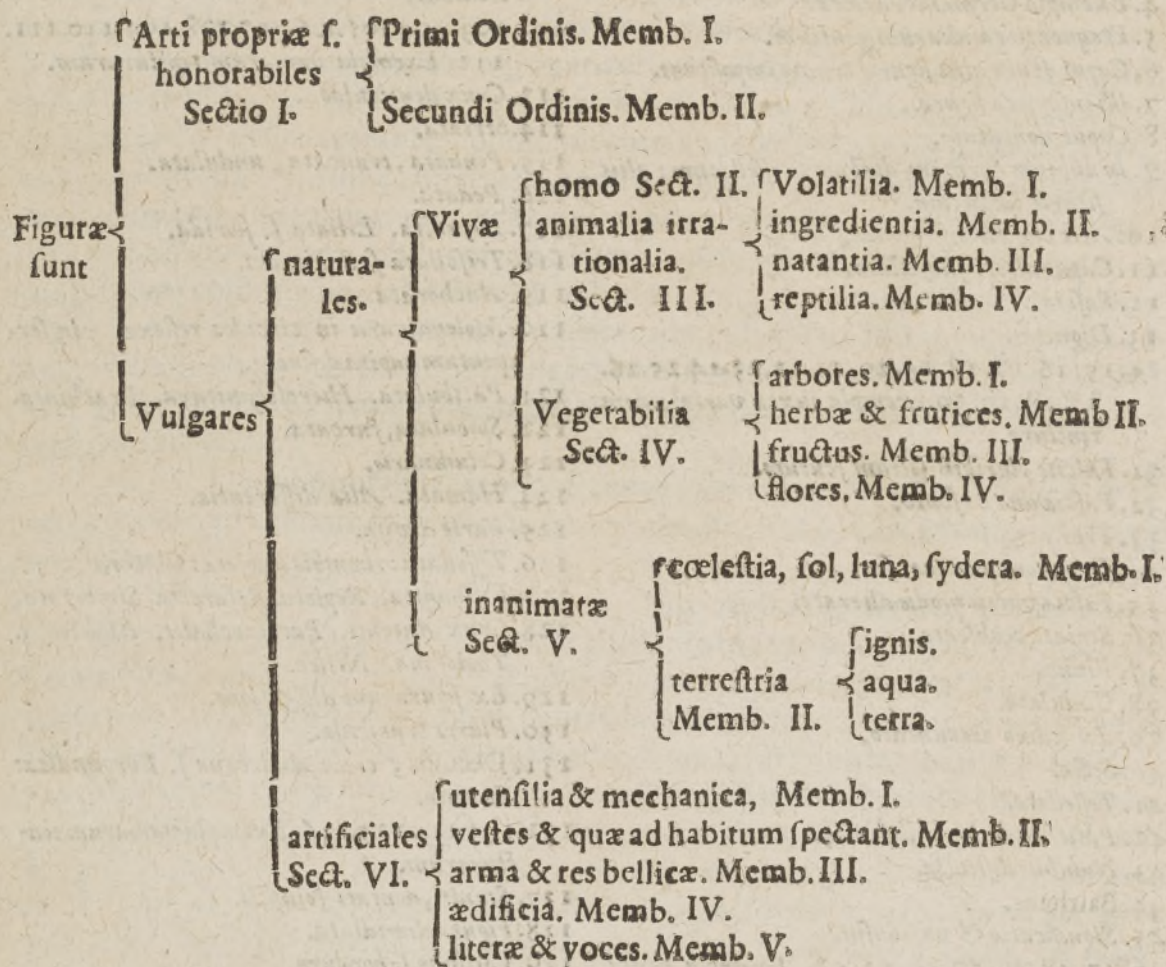
(α) Wap. V. p. 91. gryphus exorians aureus,

§. XVIII.

merite propre & par la vertu dont les uns & les autres ont donné des tesmoignages publics & connus de tout le monde.

XXVIII. Nunc postquam ea vidimus, qua in genere figuris convenire videntur, ad specialem considerationem nos accingimus: ut tamen prius in certos ordines omnem illarum multitudinem, confusio[n]i vitandæ dispertiamur, varias autorum divisiones, enumerare necesse non duco; mihi post alios illa probatur, quæ omnes figuras scuto inscribi solitas in arti Heraldicæ proprias, quas honorabiles vocare solent, & vulgares ex natura vel arte desumptas distinguit. Has recte iterum dissepsemus in naturales & artificiales. Naturales in vivos, & in animatas: quarum illæ homine, animalibus irrationalibus & vegetabilibus, hæ cœlestibus & elementaribus corporibus definiuntur. Artificiales *παραχρηστέως* in utensilia ac mechanica instrumenta, vestes & alia ad habitum spectantia, arma, ædificia, atque literas vocesve distribuemus. Erit verò ex hac tabula series manifestior, juxta quam in Sectiones VI. & perasque iterum in aliquot membra dividemus.

Partitio figurarum.

peu instruits de ceux qui composoient les legions Romaines, & qui pour la plus part n'avoient jamais fréquenté les écoles, ny fait d'autre mestier, que celui de la guerre, les figures les plus convenables & correspondantes à leur capacité estoient celles des animaux, qu'ils ne pourroient ignorer, ou de ces pieces de fortification, dont on avoit accoustumé en leur temps de munir les villes & les chasteaux, ou semblablement des branches d'arbre, dont les vainqueurs estoient couronnés; pour un témoignage certain & evident de leur grandeur de courage. *Hieroglyphica Ægyptiorum & imblemata obscuriora*, qui sphynge vel adipo interprete egeant, superassent *captum ingeniorum vulgarium & rudiorum*, quibus constabant *Romane legiones* (idem ducere poterimus de nostris majoribus, qui primi insignia sumserunt) cum plerique nunquam scholis interfuerint, vel alii quam militari arti operâ dederint. *Convenientissima & captui ipsorum commodissima* fuisse figura animalium, quæ ignorare non poterant, vel instrumentorum quibus eo tempore civitates vel castella muniri solabant & ramorum ex illis arboribus decerptorum, ex quibus coronas victorum certo testimonio fortitudinis necesse moris erat. Et prius ead. pag. Rien ne semble plus contraire à la nature de l'armoirie que l'enigme & les sens trop cachés sous la representation de quelque image. L'intention de ceux qui nous l'ont inventée estoit de se faire discerner &c. Nihil videtur magis repugnare naturæ insignium, quam enigma & sensus nimis abstrusi sub aliqua imagine occultati. Intentio eorum, qui invenerant, erat, ut his notis ab aliis discernentur. Certe eo un. Ægyptia, qui in his mysteriis explicandis omnem fere artis vim collocarent, in causa est, quod universa nonnullis male audit. Certe in tales optime quadrant, quæ scutariorum disciplinæ convitium facere videntur ap. Blondell. Plen. aff. tr. Gen. Tr. I. 1. p. 164. Nec ipsis (regibus Galliarum) aliisque per totam Europam regibus defuisse mysteriorum inventores, qui ubique scientiam quam Heraldicam vocant, à gestis quotidie de re arbitraria & per se nibili placitis tradiderunt & aliis ad colendum obtulerunt. Et pag. 363. quomodocunque de leonibus & aquilis de aurei, coccinei, cerulei coloris excellentia philosophari libeat omnia in incerto esse ipsisque principum & magnatum compugnantibus factis (dum sua quæque voluntati obsequitur, & symbola symbolis mutat, & paronomastica, ex occasione tantum sumta, aliis quibuscunque præfert) scutaria artis nova & indicia placita concuti, &c. Huc etiam illa *Limnei* refero Jur. pub. add. l. IV. 2. 7. pag. 241. Talia revera sunt, qualia pictores h. e. id genus hominum, quibus cum Poëtis quilibet audiendi semper fuit aquæ potestas) decent: Rectam autem rationem atque examen non admittant, hoc uno securi, ita placuit, & stat pro ratione voluntas.

Judicium
de illis.

§. XXVI. Hoc cum ita esse credam, non quidem omnino omittam, quæ vulgo figurarum credantur symbolicae significationes: sed parcius in illo argumento verabor, & potius aliorum curiositati satisfaciam, quam quod istud o, quod vix aliud quam in p. Æsi (conf. elegantia epigrammata de singulis Norimberg. Patriciorum insignibus. Nob. Nuzelii & Piccarti ap. Hæping. in fin. oper. de Jur. insign.) materiam inventionis subministrare idoneum est. ego multum tribuam. In primis quæ nonnunquam in deteriolem partem explicantur symbola, abusus sit qui credat, huic fini initio sumta esse. Unde omnino illas conjecturas improbo, quas tamen non semper referre prætermittam, conatur tamen Segoing. tr. de l'antiq. des arm. c. 4. p. 35. ostendere quod talia etiam indicia deteriora portare non sit indignum nobilitate, nimirum sit trophæorum vel spoliolorum instar sint, quæ hostibus erepta servantur. Ita qui vicit hostem voluptatibus deditum & intemperantem recte gestaret porcum, memoriarum victi hostis.

An ex figu-
ris de præ-
rogat va-
militarum
judicium,

§. XXVII. Inde etiam omnem illam disputationem non necessariam vel ineptam potius judico, cum inter se insignium notæ quæ nobiliores sint aliis, contenduntur, subscribo de auro Varennio p. 79. Toutes & quantes fois, que l'on nous demandera quel. les pieces d'armoiries sont les plus honorables, disons, que l'expérience nous rend ce point indeci, & que la diversité des circonstances, comme des charges, des temps, des vertus, des faits, des naissances, des alliances & semblables ne souffre pas, que nous venions à la déterminer: Quotiescunque quæ aliis digniores sint figura interrogabimur, dicamus, hanc litem ab experientia indecisam relinqui, & diversitatem circumstantiarum, puta munerum, temporum, virtutum, gestorum, familiarum, matrimoniorum & similium, non ferre ut certi quid definiatur. Et Car. Segoing. tr. des Arm. art. 5. p. 51. On ne doit pas juger ny tirer consequence de la noblesse ou bassesse d'une famille par l'inspection des armes, non plus que de l'estime des hommes par leur pays, nature & autres signes extérieurs, mais par le merite

SECTIO I.

DE FIGURIS ARTI HERALDICÆ PROPRIIS.

§. I. **P**ropriæ Heraldicæ arti illa *desymulæ* vocamus, quæ licet cum aliis rebus, quæ existunt, convenientiam habeant, expresse tamen nihil eorum repræsentant quæ in natura vel arte factis reperiuntur, sed ex instituto tantum suas habeat figuras vel conformationes.

Propriæ arti heraldicæ figuræ.

§. II. Aliàs eas *honorabiles* indigitare solent *les pieces honorables*. Quod non ita intelligendum, quasi illæ solæ honore dignæ essent, vel simpliciter digniores aliis omnibus. Quo sensu recte *M. Gelb. de Varem. R. d'arm. P. I. n. 26.* contra hanc appellationem disputat, & nullam rationem reddi credit, quæ hanc dignitatem evincat, aliquas vero quæ adduci solent, examinat. Videtur huic contrariari regula vel lex, quam *Menest. verit. art. du blason c. 10. p. 332.* consignavit: *les armes les plus nobles sont celles, qui n'ont rien du ciel & de la terre, c'est à dire qui ne sont ny des representations des choses naturelles ny des images artificielles, comme les chefs, bandes, fascies, & les autres pieces propres de cet art. Arma nobilissima sunt, quæ nihil in cælo vel terra existens designant. b. e. neque res naturales neque imagines artificiales repræsentant, ut cephalæ, balthei, fascia & alia figura propriæ arti.* (Quam fere repetit & nonam legem constituit. *In abbeg. Method. des Arm. p. 57.*) sed intelligi debet de illa nobilitate, quæ ex solâ æstimatione artis procedit, unde addit rationem, *que les autres tiennent moins de l'art heraldique. Reliqua minus de arte Heraldica participant.* Ut tamen verum fateor, exiguam illam honoris prærogativam judico, quam in hoc argumento arbitrario cultorum artis æstimium statuit, quando arbitrium summorum procerum, quorum pauci ad reliquorum numerum hujusmodi figuris utuntur, plerique vero naturalibus aut aliis figuris naturalibus & artificialibus, pro contraria parte stat. Quis ergo illas minus dignas credat, quos suo exemplo, nobilissimi omnium, nobilissimas esse jusserunt. Forte alia ratio appellationis inde potest peti, quod hæ figuræ, quæ ob simplicitatem suam contemtui expositæ videbantur (quis enim neget, primore conspectu aquilæ vel alterius naturalis imaginem, oculos magis afficere, quam scutum certo tantum duorum vel plurium colorum sibi distinctum?) ipso hoc nomine à contemtu tali vindicandæ fuerint, ut *honorabiles* dicerentur, tanquam tales, quibus tam ad honorem debitum, artis nostræ institutum & eorum qui illis à multo tempore delectati fuere usus sufficere debet, quam eundem aliis conciliat ipsa imaginum elegantia vel rerum, quæ notantur præstantia.

Unde nomen honorabilium.

§. III. Quas honorabiles modo diximus, *stationarias* appellat *Eruditiss. Spelmanus*, eo quod certam stationem in scuto habeant, sed de hoc nomine litem non movebimus.

Stationariæ.

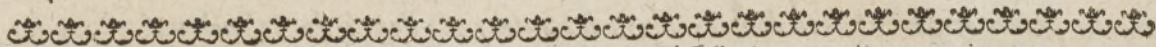
§. IV. Antiquiores eas credit reliquis rerum naturalium figuris *Campanile*, quia sint simpliciores, sed hujus sententiæ simpliciter in me patrocinium non susceperem. Cum non tantum priscis temporibus, ante insignium, qualia nunc sunt, natales, sed & postquam illorum usus invaluit, tam figuras alias inveniam quam istas. Interim negari non potest antiquis Celtis & Germanis nostris scuta certis tantum coloribus distincta, quo hujusmodi figuræ propius accedunt, præ aliis fere placuisse, atque adeo antiquitate ista gloriari posse. Ita etiam de Gothis suis *Celeberr. Loccen. Antiq. Sveogoth. l. 3. c. 3. p. 175.* scribit. *Insignia primo Gothorum ævo fuere simplicissima, certis duntaxat spatiis aut paucis coloribus distincta, in quibus vulgatissima erant illa nimirum laterculi, lineæ, trabes aut rhombi. Sed auctis apud posteros eorum honoribus, Regum indulgentia ampliora & illustriora facta sunt.*

Aut simpliciter antiquiores.

§. V. Huic figurarum generi accensendas puto varias partitiones scutorum, omni alia figura carentium, cum ipsa sectio figuræ locum occupat. Atque ita *Menest. abbeg. meth. des arm. p. 33.* primam speciem figurarum arti propriarum hanc constituit. Verum de illis sectionibus vel earum exemplis hic plura dicere necesse non est, cum c. 3. abunde de eo argumento actum sit.

Eodem sectiones scuti.

§. VI. Ex communi regula figuris honorabilibus imputatur, quod tertiam scuti partem implere debeant, excepto quadrante honorario (*franc quartier*) & pinnula triquetra (*gyron*) quibus quarta pars, hic etiam octava scuti occupatur. Intelligenda autem est lex ea de figuris singulis, si enim plures inscribantur scuto, tantundem fere illis, Quod communiter tertiam scuti partem occupant.

SECTIO I.

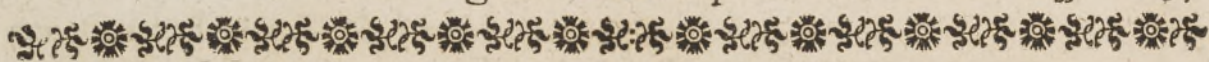
DE FIGURIS HONORABILIBUS.

1. Propria arti heraldica figura.
2. Unde nomen honorabilium.
3. Scalionaria.
4. An simpliciter antiquiores.
5. Eodem sectiones scuti.
6. Quod communiter tertiam scuti partem occupent.
7. Accidentia figurarum, dentata, striata, pinnata.
8. Numerus.
9. Classes.

Membr. I.

Figurarum honorabilium Classis prima.

1. Numerus earum.
2. Analogia ad corpus equitis.
3. Caput Scutarium.
4. Exempla Germanis rariora.
5. Frequentiora aliarum gentium.
6. Caput scuto aliis figuris ornato impositum.
7. Illi inscripta figura.
8. Caput dentatum.
9. In nubium formam ductum: tessellatum: aliis figuris impletum.
10. Alie capitis differentie.
11. Caput alteri subiectum.
12. Fascia.
13. Dignitas.
14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. exempla juxta variationem tinctura.
31. Fasciis pluribus sectum scutum.
32. Fascia dua in scuto.
33. Tres.
34. Quatuor, quinque, sex.
35. Fascia variis modis alterata.
36. Striata cochleata.
37. Pinnata.
38. Undulata.
39. Ex Ramo detruncato.
40. Secte.
41. Tessellate.
42. Palis vel baltheis distincte.
43. Nubibus distincte.
44. Baltheus.
45. Significatio & varius usus.
46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. Exempla juxta variationem tinctura.
54. Balthei bini.
55. Terni: quaterni.
56. Striati denticulati, tortuosi, pinnati: ex truncis.
57. Undati: decurtati.
58. Divisi ut secti.
59. Tessellati & cuneati.
60. Palus. Hieroglyphicum.
61. 62. 63. 64. 65. Exempla Variarum tincturarum.
66. Palaris sectio, Pali bini.
67. Terni.
68. Quaterni.
69. Superficie alterati, acuminati dimidiis: decurtati.
70. Tessellati, canterius onerati.
71. Barra. Baltheus sinister. Confunditur saepe cum dextro: imprimis in Sibmacheri armoriali.
71. An & quomodo nota nat alium illegitimorum.
73. Exempla variarum tincturarum.
74. Balthei sinistri plures.
75. Undulati, pinnati, bipertiti: tessellati: virgati.
76. Cantherius.
77. Significatio.
78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90.
91. Exempla variarum tincturarum.
92. Cantherii bini.
93. Terni.
94. Quaterni.
95. Undulati, pinnati, sinuati.
96. Tessellati, bipertiti, compositi.
97. Abscissi, hiantes.
98. Inversi. Cubantes. Situs diversus.
99. Crux.
100. Origo & hieroglyphica.
101. Diverse cruces nationum in vetustis expeditionibus.
102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111.
112. Exempla variarum tincturarum.
113. Crux denticulata.
114. Striata.
115. Pinnata, truncata, undulata.
116. Pedata.
117. Dejuncta. Liliata s. florida.
118. Trifoliata s. S. Lazari.
119. Anchorata.
120. Molendinaria in circulos reflexa. In serpentum capita desinens.
121. Patibulata. Hierosolymitana. Brachiata.
122. Spiculata, furcata.
123. Columnaris.
124. Hamata. Alie differentie.
125. Variè divisa.
126. Tessellata: rhombis implete: Clathrata.
127. Exinanita. Repleta. Resarcita. Simbriata.
128. Crux Antonii. Patriarchalis. Malitensis. Tholosana. Nislée.
129. Ex figurarum dispositione.
130. Plures crucicula.
131. Decussis, crux Andreana s. Burgundica: Sautoir.
132. 133. 134. 135. 136. Exempla variarum tincturarum.
137. Striati, dentati sejuncti.
138. Figura dimidiata.
139. Limbus s. bordura.
140. Dentatus, Striatus. Segmentatus, tessellatus, nubium figura.
141. Duplex.
142. Orula s. peribolus.
143. Limbus internus s. trescheur.
144. Palus capiti agglutinator, vel baltheus.
145. Triens inferior s. Champagne.
146. Litera pythagorica s. pairle.
147. Quadrans honorarius.
148. Conus s. giron.
149. Scuta conata s. pinnulata.
150. Scutum stampense.
151. Scutulum s. parmula.
152. Terna parmula.

MEMBRUM I.

DE FIGURARVM ARTI PROPRIARVM
PRIMA CLASSE.

§. I.

QUOT huc referendæ sint, inter autores non satis constat. Ab antiquis novem re- ^{Numerus} censcebantur hujus ordinis figuræ, quas nominibus Gallicis, quorum interpreta- ^{earum.} tio suo loco sequetur, exprimo: sunt autem si *Varenn.* P. I. p. 76. & ex *Bara L. Geliot. l'indic. arm. voc. Honorables.* fidem adhibeo istæ; *Chef, fasce, pal, bande, chevron, croix, sautoir, gyron, ecusson en abyfine.* Decem & quidem aliquibus superiorum mutatis ex eadem priscorum fecialium disciplina allegat, *M. Vuls. de la Colomb. scienc. Hero. c. 13. p. 98. chef, pal, bande, fasce, barre, croix, sautoir, chevron, bordure, orle.* Undecim enumerat *du Val. I. Tab.* prioribus addens *le giron.* Duodecim præter partitiones scuti reperio apud *Menestr. le verit. art. du bl. c. IV. p. 118.* nam *Vulsonianis* addit, *le franc quartier & le pair le.* Quibus in *abbreg. Method. des arm.* p. 33. alias quatuor addit, *le chef pal, la champagne, le giron, l'ecusson:* solius rarioris usus causa ab antiquis omittas. *Segoing. Tr. Her. p. 2. p. 41.* non nisi octo habet, *chef, fasce, pal, bande, barre* seu *contrebande, sautoir, croix, chevron.*

§. II. Nobis parum in hoc situm videtur, quò figuras, de quibus alii, primæ aut secundæ classi annumerent, dubitant, collocemus. Certe ineptus fuerit, qui ad in- ^{Analogia} signium, quæ talibus figuris ornantur, nobilitatem pertinere credant, cui ordini tri- ^{ad corpus} buantur. Sequar vero hoc loco *Mensfrierii* enumerationem, ut 14. ^{equis.} *deiquata* ex ordine considerem. Antequam verò id fiat, ex *du Vallio* recensere lubet, quæ ille his notis in equite designari credat: nempe cephalo galeam: fascia cingulum vel thoracem; palo lanceam; baltheo f. banda baltheum; baltheo sinistro similem baltheum vel mitellam (escharpe) cruceensem, decussi vexillum, cantherio calcaria, oru- la tunicam armorum. Sed penes auctorem fides esto, neque enim hoc in me recipio.

§. III. Prima figura est, quam Galli *le chef*, nostri *Schildes Haupt* indigitant, ^{Caput seu;} *Chiffletius* ^{scutarium.} *caput scutarium*, *Spelmannus* *cephalum* seu *titulum* appellat: *Monet. prat. des arm. n. 17. §. 6.* vocatur gentilis parmx apex, caput, coronis, vertex symbolicus, hieroglyphicus, tesserarius. Constat vero hæc figura tertia parte scuti superiori à reliquo scuto diversa tinctura imbuta. Significationem alii in memoria receptorum capite vulnere, alii in hieroglyphico prudentiæ vel honoris quærunt. Peculiarem etiam usum aliquem capitis notat. *N. Vpton de mit. off. L. 4. p. 244.* quod si quis à matre plura obtinuerit dominia, materna insignia gestare, & paternis *deiquata* locum ob nobilitatem gentis in capite assignare possit. Verum an unquam illa consuetudo obtinuerit, dicere nequeo.

§. IV. Gallis familiaris hæc figura est, non æque Germanis, apud quos rariora ^{Exempla} reperiatur, exempla parmarum, in quibus non nisi caput à reliquo solo distinctum appa- ^{Germanie} reat. Ita *Wiltz* (Rhen.) gestat parmam auream rubro capite ornatam. (α) Quod ita enuncies, *auf einem güldenem Schild ein rothes Haupt. d'or au chef de gueules.* *Kirchberg* (Comit.) scutum velleris cymbalitis f. varii in triplicem seriem dispositi, rubro cephalo insigne. (β) Quod insigne idem video tribui familiæ nobili *Grayl de Graylsberg* (Bav. *Wapenb. II. p. 57.*) Nec differt *Bopfingen* (Suev.) nisi solo apice. (γ)

§. V. Apud exteros exempla nudi capitis, vel cephalis frequentiora sunt: ita imponunt ^{Frequen-} scuto caput aureo-cæruleum, *Chastenaugiron, Gamaches*, rubeum *S. Aubin, Tamlay,* ^{tiora alia} *Corgenon, nigrum Chastellier d'Ereac, Sassenburg* (Belg.) argenteo-rubeum *Montfort,* ^{rum Gen-} *L'Avaugous, Quintin, Baudrier, La Marche in Britann. Chasteau neuf. in Delfin.* *Montferrati & Saluciarum* Marchion. in Italia (quibus tamen *Segoing Thres Herald.*

S

P. 43.

(α) Pileo lato rubeo, aurea ora reducta, imponitur jugum alarum aurearum. *Wap. II. p. 108.*

(β) Pileus acuminatus rubeus corona & pavoninis ultra illam pennis ornatus ora reducta vel- lus varium præ se ferente. *Wapenb. 2. p. 8.* Lacinix argenteæ & cæruleæ.

(γ) Aquilinum caput, superius argenteo colore, inferius argenteo & cæruleo in modum velleris varii tinctum. Lacin. argent. & rubeæ, si fides libro. Si quid addere licet, altero latere argento cæ- ruleum colorem adderem.

illis, atque ipsi solo spatii tribuetur; tum si solæ non sint, sed addantur aliæ comites, necessario aliquid latitudini erum decedit, quod *du Val* observat.

Accidentia
figurarum,
dentatæ:
striatæ:
pinnatæ.

§. VII. Accidentia figurarum, ut vocat, stationariarum constituit *Spelmannus* ita fluctationem, undulationem, dentationem, denticulationem, imbruationem, verruculatum s. tuberculatum, pinnatum seu murale, duo prima ita describit, ut illud dicat cum fluctuum figura imitatur vacillationem, hanc cum undam profluentem & refluentem. Quod ita intelligo, ut prius solum marginem figuræ in fluctuum modum sinuatum, innuat, hoc vero ipsam speciem aquæ fluentis in figura tota exprimat. vid. infr. sect. 5. m. 2. Prius illud Galli vocant *ondé*. Dentationem & denticulationem ita distinguit, ut ista tribus dentibus figuram asperet, hæc pluribus. Hæc quoque distinctio à Gallis mutuo videtur sumpta; usurpant enim illi terminis *denché* s. *endenché*, quasi dicerent *denté*, *dendenté*, de dentibus paulo majoribus non tamen præcise ad numerum ternarium restrictis; *dentelé* vero minoribus: sed recte observat *Geliot l'indic. armorial. voce Dentelé*, *cette difference s'observe fort peu, si non à la fantaisie de l'ouvrier, peintre, graveur, sculpteur, brodeur & autres qui les confondent souvent. Discrimen hoc parum attenditur, nisi ex phantasia artificis, pictoris, sculptoris, acapictoris & aliorum, qui frequenter confundunt.* Ego an erroris nomen dignum sit, si quis illa non rite distinxerit, valde dubito. Quam *Spelmannus* imbricationem vocat, Galli voce *engreslure* exprimunt, nos dicimus *ausgeschupt*. Alii *striatas* vocant notas, quarum margo ita incisus est. Verum parum ea differt à *verruculatis* vel *tuberculatis* figuris, quibus respondet *TO' canellé* Gallorum. Quid intersit inter hos duos terminos, rotunde enunciat *P. Paillot La Vr. & parf. sc. des arm. voce canellé* p. 120. ita: *Canellé se figure comme l'engreslé la difference, qui il y a, c'est, que l'engreslure a ses pointes en dehors & la canellure les a en dedans.* Imbricatas s. striatas & verruculatas figuras hoc solo differre, quod illæ exterius hæc interiorius acuminatæ sint. Contrarium asserit *M. Gilb. de Varenn. Roy d'arm. p. 3. p. 391.* sed vel suo vel amanuensis typographi errore. Recte vel ibidem conqueritur hæc tria *engreslé*, *canellé* & *dentelé* à Pictoribus sæpius confundi. *Pinnatum s. murale* quod dicit *Spelmannus*, non uno nomine enunciant Galli, sed plures termini huc spectant, *crenellé*, *bastillé*, *bretesé* & *contrebretesé*. Inter eos terminos hoc interest, ut cum pinnæ superiorem tantum partem afficiunt, *crenellé*, si inferiorem, *bastillé*, si utrumque pinnis è regione oppositis, *bretesé* (de hoc termino vid. *le Labour. de l'orig. des arm. n. 125.* qui dicit alibi scribi *bretescée* s. *bretesquié*, & differentiam inter *crenellé* & *bretecé* non admittit) si verò alternantibus hinc pinnis, & inde vacuis spatiis formetur figura, *bretesé* & *contrebretesé* vocetur. Poperius hoc ita enunciat (*Chiffles, alternis utrinque pinnis asperata*). Nostri dicerent, mit einfach oder zweifachen Zinnen / oben oder auch unten / gegen einander oder geschrenckt. In his vero differentiis capiendis visus inprimis optimus magister est.

Numerus.

§. IIX. Plura (uti segving flores *Herald. p. 2. 90. 91.* enumerat p. 1. *pallé*, *bandé*, *chevrouné*, *chargé*, *parté*, *coupé*, *essentelé*, *abarsé* s. *racourci*, *dentelé* s. *denché*, *engreslé*, *esdriquelé*, *luzengé*, *fuselé*, *bretesé* s. *crenellé*, *maslouné*, *ondé*, *viuré* s. *nebulé*, *fretté*, *diapré* s. *parlée*. Quas tamen omnes affectiones peculiare esse honorabilibus figuris ego non dixerim, unde plures alibi videndæ sunt) adhuc accidere figuris arti propriis, non ignoro, sed hæc tamen communiora sunt, quæ verò rariora illas afficiunt, reservo ut in mentione ipsarum notarum de illis sermo fiat. Superest nunc ut de numero figurarum istarum, quas *honorabiles* dici monuimus, loquamur.

Classés.

§. IX. Quatuor ordines figurarum arti propriarum constituit *Menep. abbrege meth. des Arm. pag. 33.* quarum primus complectatur divisiones scuti de quibus cap. 3. act. 2. figuras honorabiles speciatim ita dictas 3. earum diminutiones, 4. alias figuras, quæ licet res artefactas expriment, nihilominus ex primo scutarie disciplinæ instituto ei appropriatæ sunt; Alias in duos ordines distribuuntur, partitionibus scuti alio remissis, & diminutionibus primariarum notarum ultimo generi attributis. Quam divisionem nos etiam sequamur, ut quicquid sub titulum notarum arti propriarum referimus, in duas classes primum & secundum distribuamus.

ferunt, figurarum, superest, ut moneamus, ipsum scutarium caput, s. cephalum nonnunquam aliis impleri notis, vel variis modis alterari. Figurarum capiti insertarum exempla inprimis apud Gallos frequentia sunt. Pauca dabo. *Monchal* capiti aureo parmae rubeae imposito 3. molulas echinatas caeruleas, *le Brun* capiti nigro aureum clypeum regenti, molulam talem argenteam inscribit, *D'Auroy* scuto aureo titulum imponit miniatum, in cujus quadrante honorario talis asteriscus molaris pingitur. *Canon* [Bress.] argenteo caeruleum rosa, quam hinc inde stella ejusdem metalli stipat, aurea ornatum. *Lormur* rubeo-aureum impresso leone nigro, quem atræ aquilæ stipant. In Germania rariora offendimus exempla. *De Heringen* [Patric. fam. Francof.] capiti rubeo, parmae aureæ baltheo caeruleo 3. liliis argenteis picto ornata, halccem argenteum inscribebat. (α)

§. VIII. Capitis dentati vel denticulati (Gallis *chef danché* ou *dentelé*, de quorum terminorum differentia S. I. §. 7. diximus, nonnunquam *emmanché* vocatur, Germanis *zackicht* oder *ausgespitzt* *Schildshaupt*) exempla jam adferam. Imponunt tale argenteum ejusdem metalli quinque crucibus (quæ ex pictura videri possint trifoliatæ, rectius verò pingantur brachiatæ & in imo spiculatæ) ornato clypeo *Hohenwiesel* [Rhen.] (β) aureum caeruleo & sex liliis albis instructo scuto *Camerarii de Wormatia*, dicti *Kämmeres de Dalburg*. [Rhen.] (γ) caeruleum aureæ parmae. Rotier, aureum nigræ *du Chastellier* [Britann.] aureum caeruleo aureo baltheo instructæ *de Terno*.

§. IX. Pluribus præter has differentiis figura capitis potest variari. Ita reperies in nubium formam ductum, quod *Vulson de la Colomb.* dicit *enté* ou *assemblé en façon de nebule* (Conf. supr. c. 3. n. 50. Ita *Razenried* [Suev.] 1. & 4. arcæ argentæ cum luna plena nubibus cincta caerulea caput nubium instar formatum imponit caeruleum. Nonnunquam tessellatum conspicitur. Ita *Rochebaron* utitur parma miniata, sed capite argento & cyano tessellato, *Bæsozel* [Delfin.] aurea & capite argento & caeruleo colore ternis ductibus tessellato, *d'Arilly Picquenq.* rubea 2. ramis loti [*allier* s. *allier* Gallis, unde allusio ad nomen] inserti formam dispositis purpureis insigne, atque capite tessellato ternis ductibus ex argento & caeruleo. Aliquando plinthis confertur, tale coccineum aureis laterculis stratum parmae argentæ præfigit, *Vauchelles*. Aliis caput placet baltheis obliquis distinctum. Ita *Ludovisi* [Bonon. & Romani.] gestant parmam rubeam, capite rubeis & aureis, qui tres sunt, baltheis exarato. In his insignibus enunciandis, *P. Paillot Fr. & Parf. scienc. des arm.* voce *retrait*: aliter enunciat, *de gueules à 3. bandes retraites d'or*.

§. X. Nondum omnes differentias capitis scutarii enumeravimus. Quæ videri possunt ap. *Vuls. de la Colomb.* c. 13. p. 100. & seq. aliquas describamus. *Chefcouvert*, contextum caput est, ubi tapetis extremitas capitis supremum verticem regit, à quo non multum differt *patté, ajouré du champ*, nisi quod hoc etiam, qua jungitur solo curata linea constar, & tegumentum necessario arcæ colore tingitur. *Fleurdelisé*, vel *fleuronné* liliatum s. floridum, ubi in liliorum, vel alios flores formatur linea caput à parma dividens. *Crenellé* s. pinnatum, cum in pinna vertex distinguitur. *Bordé*, margine circumdatum ex omni parte, si verò tantum ex utroque latere inter caput & scuti extremitates alias interjiciatur color, vocatur *Alaisé*, si ex sola dextra parte *adextré*, ex leva *senestre*. *Engreslé* vocatur, quod striatum est, *canellé*, quod tuberculatum s. imbricatum. Reliqua discrimina *Chef, chappé, renversé à senestre, mantelé, vestu à dextre, chauffé, chaperonné*, cum vix occurrant, saltem Germanis nostris ignotissima sint, lubens prætereo. De capite adscuto s. *chef cousu*, dictum est cap. 4. Quod non repeto. Conf. *le Labour de l'orig. des arm.* n. 102.

§. XI. Cæterum cum reliquæ, quas vocant honorabiles, figuræ multiplicari possint, uti deinceps apparebit, capitatio hoc negat, ut uni arcæ plura sint: occurrant tamen exempla, in quibus duplex videtur notari: quod ut excusetur capitis diversas partes concipere oportet: Vocant autem *Chef soutenu*, si capitis duæ tertiæ superiorem locum, superstes alio colore proximum, arcæ scuti occupet. Ita *Vrsinorum* [Roman.] insigne est scutum sexies argento & minio oblique dextrorsus tæniatum: caput scuti

S 2

argen-

(α) Duæ alæ expansæ scutario baltheo & liliis insignis. Lacinia aurea & caerulea. (β) Wap. II. p. 103. ala dentibus & crucibus scutariis picta. (γ) Coronæ impositum jugum alarum complicatum symbolisque scutariis pictum. Lacinia argentæ & caeruleæ: observandum Dalburgios in Camerariorum Wormatiensium genus adoprionis jure successisse, unde insignia assumpta existimo. Conf. Hæping. de jur. insign. c. 8. n. 458.

p. 43. tribuit parmæ aureæ caput impositum rubeum) *Guillon* in Britann. (cum trifido ponticulo aureo) *chalant* in Bregia (inducta tania diagonali dextra nigra, quam aureus annulus parte superiori ornat.) *Bouliers tour d'aigues* [cum margine Neapolitanis & Hierosolymitanis symbolis octies repetitis superbiente] nigrum *Pellet, la Veronne* (cum margine rubeo) hermionico miniatum *Vivonne, Champagne*, (familia) *Roubaix, Hargicourt, Gouffencourt, Copier* (Delfinat.) velleris varii rubeo *Essernon* (antiqui.) *Vrsé*: nigro aureum *Caulincourt*, argenteum *Villani*, vel *Gand, Meilly, s. Milly*, rubeo-argenteum *Peralta* [Hispan.] *Medula*. [Burgund.] *Liste Fresne, Gauville*, hermionicum *Iaversy, Seckle, Lezeroy*, vellere vario ornatum *Montgascon, des deserts* in Britann. cæruleo-aureum *Bulleux, Fontenil* (cum diagonali baltheo tenuiori rubeo) *de Menn* (impresso flore lilii nigro) argenteum *Berminicourt* (cum ponticulo miniato.)

Caput scu-
to aliis fi-
guris orna-
to imposi-
tum.

§. VI. Plura exempla suppetunt, cum scuto aliis figuris ornato accedit vertex f. caput. Ita subjiciunt capiti parmam *Täching* [Bav.] (α) rubeo, ex angulo sinistro sectam, anteriori parte argento, posteriori minio tincta: Minio substituit nigrum colorem in scuti parte posteriori. *Neuhaus* [Carinth.] (β) *Grunenstein* [Rhen.] argenteo-cæruleam, duabus fasciis argenteis exaratam (γ) *Laufenholtz* [Franc.] aureo tessellatam argento & cæruleo, trium ductuum (δ) *Wachendorff*. [Rhenan.] aureo-rubeam tribus argenteis cordibus ornatam (ε) *Zuweiseln* (Rhenan.) aureo-argenteam 3. cordibus sanguineis pictam (ζ) *Freyburg* [Alsat.] argenteo-cæruleam 6. orbibus (3. 2. 1.) impressam (η) *de Freising*. [Bav.] nigro ex argento & nigro quadripartitam (θ) *Wisbecken* [Bavar.] rubeo-argenteam, quam baltheus miniatus distinguit (ι) *de Brembt*. [Rhen.] viridi-rubeam duplici palo aureo distinctam. (κ) [hæc secunda area illorum insignium est.] *de Dienheim* [Rhen.] argenteo-rubeam argenteum leonem auro coronatum deferentem (λ) *Westernach de Grofa* [Rhen.] rubeo sectam diagonali linea, cæruleam partem, leporarium canem argenteum continentem, ab altera aurea dirimente. (μ) *de Raufendorff* [Siles.] rubeo quadripartitam ex auro & nigro (ν) *Reichenau* [Francon.] rubeo-argenteam fascia nigra insignem. (ξ) quod idem plane excepto apice est σημεῖον familiae *de Fabrnabach*, nisi forte ipsa sub duplici nomine una censei debet. (ο) *Salern*. [Bavar.] rubeo-argenteam, ex cuius imo cuspide assurgit nigri muri portio in duos gradus fastigiata. P. Paillot Vr. & parf. sc. des arm. voce *pignon*. ita enunciat: *d'argent à la Champagne pignonée de 2. montans de sable au chef de gueules* (π) *vom Rhein s. de Rhein* [Patrit. Francofurtens.] nigro-argenteum 3. palis atris exaratam. (ρ)

Illi inferi-
or figuræ.

§. VII. Apud exteros plura exempla sunt scutorum, quæ aliis figuris caput superaddunt. Eorum vero hinc inde fuit mentio occasione reliquarum, quas simul deferunt,

(α) *Wap. I. p. 85.* coronatæ galeæ impositum complicatum jugum alarum cum sectione scutaria. (β) *Wap. I. p. 46.* coronatæ galeæ impositum jugum alarum cum sectione scutaria. (γ) *Wap. II. p. 102.* pileo lato rubeo, argenteæ ora reducta, impositis tribus typhis arundineis. (δ) Herma virilis habitu cæruleo tres conchas argenteas deferens, pileo argenteo, oræ cæruleæ præfixam ejusdem metalli concham habens. Lacin. argenteæ & cæruleæ. *Wap. II. p. 79.* (ε) *Wap. II. p. 104.* pileo lato rubeo, cuius oram reductam tingit aurum, impositæ chirothecæ duæ argentatæ. Lacinia aureæ & rubeæ. An altera parte argenteæ esse deberent. (ζ) inter jugum alarum argentearum tintinnabulum aureum. Lacin. arg. & rub. An addemus altero latere aurum? *Wap. II. p. 107.* (η) *Wap. II. p. 132.* collum cygni coloribus & orbibus scuti pictum, duobus bacillis, quos tertius transversus per collum transiens jungit, coronatis singulos fasciculos plumarum struthionicarum gestans. (θ) *Wap. I. p. 95.* ex corona prominentia cornua tincturis scuti quadripartita (ι) herma virilis vestitu & pileo rubeis, utriusque ora reducta hermionica, apice pilei 3. plumis struthionicis exornati. *Wap. I. p. 183.* (κ) *Wap. I. p. 125.* respondet areæ huic galea coronata rapum sustentans album. Lacin. aureæ & rubeæ, quæ ex errore alteri lateri, huic argenteæ & cæruleæ adpictæ erant. (λ) inter cornua superius argentea, inferius rubentia, confidentis argentei leonis coronati anteriora. *Wap. I. p. 122.* (μ) *Wap. I. p. 128.* ex aurea corona profliens canis leporarius argenteus cum armilla rubea. (ν) *Wap. I. p. 52.* ex corona aurea prominens herma æthiopis. Lacin. aur. & nigr. (ξ) *Wap. II. p. 71.* inter duo cornua distinctiones scuti repetentia columba, vel quæcunque avis innuitur, argentea. Lacin. arg. & rubeæ pro quibus altero latere nigros mallet. (ο) *Wap. II. p. 77.* duo cornua ad modum scuti tincta, è quorum recurvis extremitatibus singuli fasciculi pennarum galli gallinacei. Lacin. argenteæ, hinc rubeo, illinc, quod in priori etiam suspicabar, nigro colore factæ. (π) *Wap. II. p. 57.* jugum alarum complicatur, totam scuti speciem repetens. Lacin. argenteæ & rubeæ; credo altera parte rubeo nigrum substituendum esse. (ρ) duo cornua nigra extremitatibus argenteis. In *Wap. I. p. 210.* scutum representatur, in medio transverse sectum, ut capitis non sit figura, sed sectio scuti.

nulos rubeos *Reichlin de Meldeck*. [Svev.] (γ) imponunt toti scuto imaginem virilem umbilicatenus pictam cæruleo inductam dextra capiti admota *Schvvebel*. [Bar.] (δ) comites hanc fasciam nonnunquam figuræ aliæ circumstant (*accompagnée*) Exempla ista sunt pro *f. Gouesnon*. Sex orbes argentei, *L'isle de Marivault*, 7. merulæ ejusdem metalli, *Moreau* (Burgund.) 3. stellæ argenteæ.

§. XV. Rubet fascia in scuto argenteo familiarum *S. Maure*, (unde in Turonibus Dux de *Montausur*. (ε) *Lisignies*, *Bethune*) unde duces de *Sully*, princ. d' *Henriche-mont*, c. de *orval*, de *selles*, de *charrots*, (March. de *Rosiny*, de *courville*: &c.) *f. Severin* (Neapol.) *Aubigny Criechingen* (Baron. & Comit. in Austras.) *Puchheim* [Bar. dein. Com. in Austr.] (ζ) *Reinberg*. [Bavar.] (η) cum quibus etiam quoad apicem convenit *Leonrodt* (Franc.) & *Rauen* ab *Holzhausen* [Hass.] (θ) *Rottviz* [Silef.] (ι) *Querheim* [Westph.] (κ) *Nerloch* [Bavar.] (λ) *Neidech* (Franc.) (μ) *Borau* [Silef.] (ν) sed capiti scuti inscriptis tribus rosis rubeis auro gemmatis *Fuerth* (Austr.) in 1. & 4. vel potius, ut descriptio habens in 2. & 3. (ξ) adjiciunt fasciæ 3. cæruleos annulos *des Gardes*, 3. rubeas pilas *Kolben de Wachenberg* [Rhen.] (ο) & *Wesenberg* [Helvet.] (π) superius 7. inferius 6. plinthides jacentes nigras *Grazen de Scharffenstein* [Rhen.] (ε) 3. trifolia virentia *Braille* comites, nonnunquam adstant figuræ aliæ. *Eureux* (Angl.) tres orbes rubei in caput scuti repositi.

§. XVI. In cærulea parma argenteam fasciam gestant *Hals* com. [qui Ländgr. Leuchtenbergicis obtigit] (σ) *Vistingen* s. *Fenestranges*. [Baron. cujus successio ad Rhingravios ex parte delapsa] (τ) item in scuti perpendiculariter secti priori parte, cujus posterius rubea dimidiatum exhibet lilium aureum *Kesselberg* [Silef.] (ν) Inscribunt fasciæ rosam rubeam Bar. de *Hohenfeld* ratione *Aistersheim* [Austr.] (φ) quatuor folia, bina fusura, tinctura deorsum virga rubea *Czipianer* [Silef.] (χ) tres lateres rubeos *Heimbürg* (Saxon.) (ψ) 3. capita aprugna nigra, oculis & dentibus argentatis *Sanglier* tres rosas rubeas *Kopschitz* [Silef.] (ω) rosam rubeam *Flusces* [Franc.] (αα) addunt comites 3. argenteas tessellas lingvatas *Heppenheim* [Rhen.] (ββ) 8. tales tessellas aureas, superius 3. inferius 5. *Costain* (Delfin.) tres alas aureas *Erbstatt* (Francof.)

§. XVII. Argenteam parmam cærulea fascia exornant sequentes: *Leuchtenberg* (Landgravium nuper exstructi) *Zug* Civitas Helvetica ex numero Cantonum inscribit stellam auream, & addit 3. merulas nigras *Paris*, fasciam aureis byzantinis numis conserit, *von der Oede* (Francof.) cruciculas duas dimidias s. unam dissectam auream *Schmidttau* [Austr. in 1. & 4.] (γγ) onerat fasciam 3. qua-

S 3

drus

(γ) Wap. I. p. 116. ex coronata casside prominentia 2. cornua fascia scutaria inscripta (δ) Wap. I. p. 92. Inter duo cornua fascia exarata & orificio insertas ostendentia pennas pavoninas virilis species scutaria apparet. (ε) Exsurgens ex corona aurea angelus. (ζ) Wap. I. p. 35. (η) Wap. I. p. 91. duo cornua scuti colores referentia. (θ) Wap. I. p. 105. Wap. I. p. 137. Familia hæc dicitur nomen accepisse ex eo, quod occurssu lupi exterrita mater filium gentis autorem hirsutum enixa sit; ap. *Hapting. de Jur. Infig. c. 21. n. 77.* (ι) Wap. I. p. 60. Lapis dimidius molaris argenteus lateris post. petiolum rubrum galli gallinacei pennas deferentem. (κ) Wap. I. p. 187. ex diadema tortili prominet jugum alarum scuti symbolum deferentium. (λ) Wap. II. p. 57. Si diadema tortile omittas, idem cum priori est apex. (μ) Wap. II. p. 77. cum priori convenit, nisi quod alæ non expandantur. (ν) Wap. I. p. 57. cauda pavonina. (ξ) Wap. I. p. 37. vid. c. 6. s. 3. m. 2. n. 7. (ο) Wap. I. p. 127. virilis imago exsurgens, clava argentea minax, habitu cocco & argento bipertito pileo argentato, typum scutarium deferente & ora reducta aurea. (π) Wap. I. p. 197. caput molossi argentatum auro cocco & scutariis fasciæ, atque globulis picta.

(ε) Wap. I. p. 130. Jugum alarum expansum, & symbolis scutariis pictum. Lacin. argenteæ & nigra: quod argumentum esset, fasciam accessoriam esse insignibus. Nisi altero latere rubeum colorem addere pictor oblitus sit.

(σ) Wap. II. p. 13. & in Leuchtenberg. 1. p. 8.

(τ) Wap. II. p. 29. & Rhingr. I. p. 14.

(ν) Wap. I. p. 59. ex coronata galea prominens jugum alarum, quarum priorem cæruleam fascia argentea ornat, altera tessellis aureis & rubeis pingitur. Lacinia hinc aureæ & coccineæ, isthinc argenteæ & cæruleæ.

(φ) Wap. I. p. 34. In galea coronata complicatum jugum alarum symbolo, scuti pictarum. Lacinia argentatæ & cæruleæ.

(χ) Wap. I. p. 67. duo fasciculi plumarum cærulearum, quorum quivis duodenas triplici ordine dispositas continet, impressis duobus fasciis scutariis. Lac. argenteæ & eganeæ.

(ψ) Wap. I. p. 168. jugum expansum alarum tesserariis Iconibus pictarum.

(ω) Wap. I. p. 55. cauda pavonina, & ante hanc sertum ex rosis rubeis. (αα) Wap. I. p. 102. Inter duo cornua symbolo scutario exornata penna pavonina theculæ aureæ imposita, (ββ) Wap. I. p. 133. duo cornua effigiata symbolis scuti. (γγ) Wap. I. p. 37. l. 3. m. 2. n. 9.

argenteum rosa coccinea auro gemmata impressum ; idem caput sustentatum [soustenu.] aurea transversa tænia, quæ cærulea anguilla est exarata. Uti hic sumus phrasi Chiffletii insig. Eq. A. v. 267. cum enarrat arma *Guilh. de Rosenberg, Burggravii Bohemæ*. Si verò consulemus *Wapenb. I. p. 8. Rosenbergtii* anguillam omittere soliti sunt, cum ea *Anguillare* comitatus sit indicium, adeoque jure vix alii, quam quæ dominio isto fruitur lineæ stirpis conveniat : saltem commodè à cæteris omitti queat. Conf. Hist. Insig. L. 2. c. 106. p. 558. Huc refero parvam familiæ de *Reckiri* [Saxon.] quæ argentea tres baltheos transversos nigros exhibet, imminente argenteo capite, quod aræ reliquæ intermedio alio supposito aureo jungitur, (α) opponitur certa ratione huic aliud capitis duplicis, vel bipertiti genus; quod *surmonté* vocant, si nempe tertia pars scutarii capitis superior à reliquis duabus differat colore. *L. Geliot. indic. armor.* voce *chef surmonté* existimat, tertiam illam capitis à reliquis distinctam partem eodem colore, quo campus est, necessariò infectam esse debere. Quod fatetur aliis *abaissé* dici, qui ad termini *surmonté* veritatem requirunt, ut differat tinctura illius verticis extimi à colore soli. Sed hi exemplis destituuntur. Ad Gelioti explicationem inferri potest scutum familiæ *von dem Busch*, dict. *Maustertingen*. [Rhen.] quod velere vario, atque ita argento ac cæruleo colore constat, capite nigro tribus liliis argenteis picto, ita incumbente, ut particula soli ultra caput emineat. (β) Forte tamen alii hanc fasciam dicerent solito altius collocatam (haussée.)

Fascia.

XII. Si quæ medium occupat tertia pars alio colore à reliqua scuti tinctura pingatur, *fascie* al. *faisce* Galli vocant. Hoc nomen, cur *Ren. François essay des merveill.* c. 42. p. 361. ex Germanica lingua arcessat, nunquam capere potui : certè à latina voce, *fascia* (unde barbarum est, cum alii *fessam* vocant) derivari, nescio, an quis dubitare possit. Inde etiam Hispanorum *faja*, *Hæping. de Jur. inf. c. 11. §. 1. n. 23. fastigium* etiam dicere vult, sed quam convenienter, ipse viderit. Nostri *Band* vocant, aliquando *Straß / Balcke / Strich*. Nec enim unum nomen ubique reperio. Latinus commodissimè *fasciam* vel *zonam* dixerit. Memoratus *François*, appellat trabem transversalem, quod ex nostro idiomate transumptum est. *Ioh. de Bado aureo*, & nisi idem est, *Vptonus* ut & Th. Milles autor catalogi dignitatum vel feudorum in Angl. cit. *Labou- rario barram* vocant, & inde *barrata* scuta. Ita & Italus *sbarra*. Sed hos imitari nolum. Elegantius Spelmanus utitur nominibus *tramitis* (quia trans me & clypeum, quod *ἀνάλωρον* est nostro termino *Straß balthei, fasciæ, Strophii*.)

XIII. Si symbolum figuræ respicias, in nobilissimis hæc merito reponetur. (Vide quæ *Spelman. aspilog.* p. 89. & seq. de veterum cultu circa baltheos, zonas notat) certè fuit olim fascia æque regale insigne, atque nunc corona vel diadema, quæ ipsa vox fasciam notat & sceptrum. Unde apud Valer. Maxim. Favonius, cum fascia alba Pompejus crus obligasset, excepit; Nihil referre, in qua parte corporis insigne regium esset. Apud Plut. Tripanes ante pedes Pompeji fasciam albam projicit in signum regni in prædam concessi: Conf. Suet. in Cæsar. Conf. infr. Hist. insig. L. 2. c. 6. n. 4.

XIV. Videamus varias differentias colorum in hac figura. Rubeo scuto argenteam inducunt Familiæ *Austriaca, Vianden* [comit. vid. insig. Nassov. Hist. insign. L. 3. c. 26. n. 13.] (γ) *Cappler von OEden* [Franc.] (δ) *Lovanium* civ. (ε) similem gestat in scuti bipertiti posteriori area, cujus prior aurea dimidiam aquilam nigram refert, *Scheibersdorff* [Siles.] (ζ) fasciam talem media nigra tæniola secat in scuto *Selliviz* [Franc.] (η) & in 1. & 4. area *Layming. Erbschencken* f. Pincernæ hereditarii [Bavar.] (θ) Inscribunt fasciæ tres annulos

(α) Ex corona prominentes tres plumæ struthionice, inter auream & argenteam media nigra. Lacin. hinc aureæ & nigre, inde nigre & argenteæ. *Wap. I. p. 171.* (β) *Wap. II. p. 113.* ex diademate tortili procedentia duo cornua scuti tincturis picta. Lacin. argent. & cærul. si per me staret, illas quæ altero latere dependent, argento & nigro colore tingerem. (γ) *Wap. II. p. 18.* Incumbunt galeæ duo cornua rubea recurvis extremitatibus. (δ) *Wap. I. p. 106.* cornua duo symbolo scutario picta. (ε) *Wap. I. p. 221.* (ζ) *Wap. I. p. 60.* ex coronata casside prominens jugum alarum quarum prior transversè secta superius auro tingitur, interius nigricat, altera rubea ornatur fascia argentea. Lacinia hinc atræ & aureæ, illinc argenteæ & coccineæ.

(η) *Wap. I. p. 104.* Herma virginea, rubeo amictu, corona ac crinibus collectis in modum aureatis.

(θ) *Wap. I. p. 78.* felis argenteus corona aurea & impositis plumis struthionice argento & minio pictis.

Inscribunt rosam rubeam *Eyk* [Bavar.] (α) Fasciam circumstant comites aliæ notæ (accompagnée) istis exemplis. *Tamboneau du Bauchet* tres echinatae molulae in caput & expansa aquila in cuspidem scuti collocata, omnia ex auro: *Schuvendi* [Baron. Suev.] (β) terræ argenteae tessellae linguatae supra & infra fasciam, *Dengan* [Andin.] 2. corda argentea capiti, & ex eodem metallo lunæ crescentis imagine pedi scuti impressa: *La Poole Duc de Suffolck* [Angl.] 3. capita pardina aurea, & ponticulum s. fasciolum (lambel) argenteam. *Geliot* [Burgund.] superius canis leporarius currens argenteus, inferius sex radiorum stella. *Bellicure* 3. trifolia aurea, *L' Huillier d' Interville* 3. lunas aureas, *Rostain* rotam auream in scuti cuspidem: *Guespre* 3. talenta aurea. Fasciam talem & onerat & stipat *Boullene*, illud tribus orbibus rubeis, hoc 3. spicis aureis.

§. XXIV. Auream Zonam etiam invenio inductam parmae nigrae. Exempla sunt *Praga*, Archiepisc. Bohem. (γ) *Wildenberg* [Rhen.] (δ) *Dreyling zu Wagrein* [Tirol. in 2. & 3.] (ε) *Creilsheim* [Franc.] (ζ) *Schebitz* [Siles.] (η) sed inscriptis capiti rosa cum petiolo & folio aureis, fasciae 5. nigris rhombis, pedi 3. foliis quercinis.

§. XXV. Ut alibi viridis color non æque frequens est, ita hic quoque. Videas ramen viridi clypeo inductam fasciam auream in insign. *Volckrah* (Austr. in quadrante 2. & 3.) (θ) *Missendorff* [Austr.] (ι) *Wisenbrohe* [March. Brandenb.] sed comitibus duodecim numis byzantinis ejusdem metalli superius & inferius senis. (κ)

§. XXVI. Vicissim viret fascia, quæ auream parmam exornat in symbolis gentilitiis.

§. XXVII. Fascia nigra distinguit aureum clypeum notandis istis familiis, *Bondiorum* [Angl.] *Marfia* Com. (vid. Nassovicum scutum in Histor. insign. L. 3. c. 26. n. 6.) *Rotberg* [Helvet.] (λ) *Stockamer* [Patrit. Norimb.] (μ) *Tüschel* [Bavar.] (ν) *Rottersdorff* [Rhenan.] (ξ) *Reinsberg* [Helvet.] (ο) *Fürstenberger* (π) [Patrit. Francof. sed adscriptis tribus capitibus pardinis avulsis, rubeis argenteo coronatis] *Raitstock* (ε) (q. de rupe senatoria, quos Æg. Gelen. de Colon. Agripp. Magn. L. 2. f. 13. p. 159. vocari existimat & ad Manlios capitolinos refert) sed inscriptis tribus orbibus argenteis (Gelenius ita enunciat: *In aureo campo atram plateam tribus orbiculis tralucemtem vel perforatam, quæ scutum transversum scindit, q. fascia Byzantinorum numorum stipendio ornata.* Mox dicit atram plateam, quasi cuniculum cum 3. respiraculis.

§. XXVIII. Cærulea autem fascia est, quæ in aureo clypeo conspicitur, apud plures. *Nothafft* [Bavar.] Hujus familiae plures vide lineas & inprimis galearum variationes, infra

(α) *Wap. I. p. 81.* ex coronata casside prodeunt duo cornua aganea, aurea fascia distincta, & insertas, qua aperta sunt, ternas utrinque plumas struthionicas, inter duas aureas cæruleam, deferentia: inter cornua cantherio aureo rosa imponitur rubea. (β) *Wap. I. p. 25. & p. 115.* coronatae galeae impositus orbis argenteus, 3. struthionicis plumis nigris fastigiatus. Laciniae enim cæruleae & argenteae p. 115. pinguntur omisso auro, videtur fascia non principalis figura, sed accessoria esse: sed p. 25. Lacin. nigrae & aureae circumvolitant hanc cassidem. Unde nihil certi statuo. (γ) *Wap. I. p. 102.* Inter duo cornua nigra fasciis singulis aureis ornata, pulvinar rubeum aureis panniculis (quasten) ornatum (δ) *Wap. I. p. 9.* (ε) *Wap. I. p. 122.* sustentaculo nigro, quod Zona argentea permeat, imponitur fasciculus foliorum vel pennarum coagmentatus. (ζ) *Wap. I. p. 65.* ex coronata galea inter duo vexilla auro & nigro colore distincta, & è perticis aureis suspensa tria quercina ex eodem metallo folia. (η) *Wap. I. p. 42.* vid. f. 3. m. 2. n. 66. (θ) *Wap. I. p. 38.* respondet galea coronata jugum alarum expansum & symbolo scutario insignitum deferens. (ι) *Wap. V. p. 54.* ex coronata galea expansum jugum alarum nigrarum impressa fascia aurea. (κ) *Wap. I. p. 175.* galea recta diademate tortili sustinet inter sex struthionicas plumas, aureas & virides, pavoninam caudam. (λ) *Wap. I. p. 197.* duo cornua scuti coloribus picta, quæ duplex funiculus miniatus, binis nodis utrinque colligat. (μ) *Wap. I. p. 213.* coronæ aureae insistentis pavo explicata cauda versicolori. (ν) *Wap. II. p. 55.* Herma virilis atra veste & pileo, sed hujus ora reducta aurea. (ξ) *Wap. II. p. 104.* Herma muliebris auro vestita & coronata. Si licet, Mauram conjicio. (ο) *Wap. II. p. 148.* Inter cornua duo aurea gradiens catellus niger. (π) Galeam mordet caput pardinum, cujus proluxa juba tegit scutum laciniarum instar, caput ornat corona, & ex ea prominentes alae expansae argenteae. (ε) Vir pectore tenus emergit rectus caput vitta nocturna.

driis argenteis *Chomel*, inducit decussim rubeum toti scuto *Graiberques* (Picard.) quod insigne ob hoc falsis annumeras *Geliot. indic. annor. voce fausses armes.*

§. XIX. In clypeo nigro candida vel argentea zona illis stirpibus placuit *Borsel* (Comit. in Belg.) *Ehenheim* [Franc.] (α) *Diemar* [Fr.] (β) *Harras* [Misi.] (γ) & Francon. (δ) [Baron.] (ε) *Gelhausen* (civit. imp.) (ζ) *Eck* (Styr. in areæ bipertitæ parte anteriori, posteriori tessellis argenteis & nigris repleta (η) fasciæ tali nonnunquam adiunguntur aliæ figuræ (*accompagnée.*)

§. XIX. Vicissim argenteæ parmæ nigram fasciam inferunt isti *Retschin* [Siles.] (θ) *Heilingen* [Thuring.] (ι) *Zoppl. zum Hauff.* [Austr.] in 2. & 3. (κ) *Messenbeck* [Bavar.] (λ) *Messenpach* [Bavar.] in 1. & 4. (μ) (in 2. & 3. e contrario area bipartita priori latere rubeo, posterius nigrum fasciam refert argenteam) inscriptis tribus malis punicis, granis rubeis apparentibus *Schwarzdorf* [Bavar.] (ν) adjiciunt 4. sanguineas dextras *Quatermains*, superius 3. inferius unum annulum rubeum *Silberborner* (ξ) (Patrit. Francof.) Fasciæ huic comites aliquando adduntur figuræ (*accompagnée*) Exempla *Birgel* [inf. Rhen.] (ο) tres leones rubeos *Le Bigot*, Dn. de *Gastiries* præter 3. rhombos aureos fasciæ inscriptos, adjiciunt tria mespila viridia.

§. XX. In viridi clypeo argenteam deferunt fasciam, nobiles de *Inpruck* [Austr.] (π) *Vestenberga* [Franc.] (ε) *Helln.* [Franc.] (σ) inducitur fascia argentea scuto ex rubeo & cyano quadripertito. *Eckvart* [Siles.] (τ)

§. XXI. Fasciam argenteo scuto impressam viridi colore pingunt. *Witstatt*, dict. *Hagenbach* [Francon.] (υ) *von der Ogen* [Rhen.] (φ) *Sinzendorf* (Bav.) in posteriori scuti, cujus anteriora rubent, parte. (χ)

§. XXII. Aurea fascia fulget scutum rubeum familiæ *Iauffe Mastaing*. Apponuntur fasciæ tali aliæ figuræ (*accompagné*) illis exemplis. *Sains* caput scutarium tessellatum auro & cæruleo colore: sex cruciculas brachiatas aureas, ipsi vero fasciæ impressa lunæ crescentis nigra effigie, *Beaucham* (Angl.) 3. stellas aureas, quarum secunda corculi signum impressum exhibet (ipsi fasciæ etiam nigra concha inscribitur) *Bragebonne*.

§. XXIII. Ejusdem metalli fascia ornat cæruleam parmam sequentium: *Monaster. s. Munster* Episc. (ψ) *Franckenstein* [Bavar.] (ω) *Gæsbriant*, s. *omer.* Inscri-

(α) Wap. I. p. 100. pileo turbinato (seu quocunque nomine sustentaculum vocare velis) nigro quem media transit fascia argentea, impositæ pennæ galli gallinacci. (β) Inter duo cornua ad scuti modum coloribus distincta, figura rubea, cujus sculpturam non bene internosco. Wap. I. p. 105.

(γ) Wap. I. p. 152. inter expansas alas scutarium symbolum repentes impositæ petiolo s. sustentaculo aureo plumæ duæ nigræ & media alba. (δ) Wap. I. p. 73. loco alarum huic lineæ cornua & struthionici galli gallinacci plumas substituere placuit. (ε) Wap. II. p. 30. aureo pedi æquilino imposita alio scutario symbolo picta. (ζ) Wap. I. p. 220. (η) Wap. I. p. 49. Ex coronata galea exorians gryphus tessellatus argento & nigro colore, ala nigra, fascia argentea distincta.

(θ) Wap. I. p. 50. cornua cervina argentea media utriusque parte nigra. (ι) Wap. I. p. 145. ultra coronam auream jugum alarum expansum ad scuti modum tinctarum. (κ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea fasciculus triplici ordine locatarum argentearum plumarum struthionicarum. (λ) Wap. II. p. 68. Figuram auream galeæ impositam non recte dignosco. (μ) Wap. I. p. 91. galeæ coronatæ imposita duo cornua alterum argenteum, inscripta fascia nigra, alterum rubeum; altera galea item coronata jugum alarum cum typo areæ 2. & 3. complicatum sustinet. Lacin. coccineæ, argenteæ & nigræ. (ν) Wap. I. p. 87. ex coronata galea jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ξ) duo brachia nigra inducta, ora reducta argentea tenentia, 3. annulos innexos rubeos. (ο) Wap. II. p. 118. ex corona aurea erumpens leo vel rubeus, quod analogia, vel argenteus, quod litera adjecta vellet. (π) Wap. I. p. 37. Galeæ coronatæ imponitur jugum alarum expansum, & tincturis clypei pictum. (ε) Wap. I. p. 101. caput molossi viride, cum armilla argentea. (σ) Wap. II. p. 77. ex corona prominent duo cornua arietina obversa, alternis nodis argenteis & viridibus. (τ) Wap. I. p. 54. luna deorsum versis cornibus minio argento tincta, & fasciculis plumarum candidarum ornata. Lacin. rubeæ & argenteæ. (υ) Wap. II. p. 74. duo cornua ad modum scuti variegata. (φ) Wap. II. p. 108. caput canis argenteum, viridi fascia, tanquam armilla ornatum. (χ) Wap. I. p. 92. cornua duo, alterum rubeum, alterum argenteum cum fascia viridi, exteriori ora adhærent aurei dentes & globuli quaterni, totidem pennis pavoninis ornati. (ψ) Wap. I. p. 10. Alia vero insignia tribuit Hæping. de Jur. insign. c. 5. n. 70. 71. (ω) Wap. II. p. 30. Ventilabrum octangulum cæruleum fascia argentea exaratum, singulos angulos singulis pavoninis pennis exornantibus.

tur clypei aureis & puniceis pro fam. *Cambronesiorum* in Gallia, & *Rinaldelliorum Florentinorum*, aureis & cyaneis pro *Vieuville*, argenteis & coccineis notando regno *Hungariæ*: totidem gestant coccineas & argenteas *Calvarei* Gall. argenteas & cæruleas *Bierse* [Hannon.] *Dellorii* [Neapol.] argenteas & nigras *Miltiz* [Misl.] & *S. Amand.* Denas gestant aureas & puniceas, *Aisei*, *Auberii*, *Grandi pratenses* f. *Grand prei*, *Ruffei* [Gall.] aureas & cyaneas *Caumartia*, argenteas & rubeas *Sosa* [Hispan.] argenteas & cæruleas, *Ganges* [Belg.] *Lusignan* in regno Cypr. argenteas & nigras *Vaudemont.* Duodenas sibi vindicant aureas & rubeas, [de Looz.] *S. Len*, argenteas & cyaneas *Montigny.*

§. XXXII. Jam in quibus ductuum impar numerus campum & fascias distinguit, recensenda sunt. Duas fascias inscribunt parvæ rubeæ aureas *Oldenburg.* Com. (unde eadem nota in insign. Danicis & Duc. Holst. vide Hist. Insign. L. 3. c. 12. n. 14. *Brionne* (sed adjectis 3. rubeis orbibus) *Clamecis* (sed inducto cantherio nigro) *Effern*, [Rhen.] (α) sed capiti adscripta instita inferne quinquies pinnata (Cambel) aurea, cujus rationem Gelen. de Col. Agr. Magn. L. 2. f. 24. p. 180. petit ex origine eorum, quod ex Overstolziis Ubiis orti sint: duas vero fascias notare posse duas in Africam (unde etiam nomen *Effern*) expeditiones, vel duos superatos fluvios. Aureæ rubeas *Garlande*, à *Loiff.* f. à *Laude*, [Colon.] (β) sed inscriptis fasciæ superiori 4. inferiori 3. bullis f. rhomboidibus argenteis: quod Gelen. de Col. Agr. Magn. L. 2. S. 16. p. 165. ex veteri more deducit, quo baltheus ob virtutem datus ornabatur argenteis aureisque quadrangulis vel tessellis super corio contextis. Apud Virg. L. 12. *Æneid.* *Baltheus & notis fulserunt cingula bullis.* Cæruleæ aureas *Bielcke*, [Suec.] *Gemingen*, [Rhen.] (γ) sed & capiti, & pedi scuti ternis talentis argenteis inscriptis *Du Faur Pybrac.* & adscriptis 6. argenteis numis byzantinis 3. 2. 1. *Fumée* Aureæ nigras *Isenburg* Com. (in quadr. 2. & 3. vide Histor. insign. L. 3. c. 53. n. 6. *Prechter* [Alsat.] (δ) *Kaltteschen*, [Alsat.] (ε) Rubeæ argenteas. *Arnim.* [Saxon.] (ζ) *Wolmershausen* [Franc.] (η) *Erthal* [Franc.] in 1. & 4. (θ) Nigræ argenteas. *Mauchenheim.* dict. *Bechtolsheim* [Hass.] (ι) *Bicken*, [Rhen.] (κ) *Wangen* [Tirol.] 1. & 4. sed in auræ scita, cujus superior pars rubet, parte inferiori. (λ) Argentæ nigras. *Allinville*, *Duesenbach.* [Baron.] (μ) *Trants*, [Britan. sed impressis 5. numis aureis byzantinis] *von Ockstatt*, [Patrit. Francfurt. sed posteriori scuti perpendiculariter secti parte jubente] (ν) Argentæ cæruleas. *Tomshirn* [Misl.] in 1. & 4. (ξ) Nigræ aureas. *Strasfelder* [Styr. in 1. & 4.] (ο) *Flachen* [Hass.] (π) Argentæ rubeas. *Isenburg* Com. in quad. 1. & 4. (ε) *Leubelsinger* [Bavar.] (σ) *Iohannsdorff* [Bavar.] (τ) *Massovv* [Marc.] (υ) *Reibnitz* [Saxon.] (φ) *Merlo* [sed 9. merulis 4. 2. 3. coccineis argento inscriptis.] Cæruleæ argenteas. *Crays de Lindenfels.* [Rhen.] (x)

§. XXXIII. Triplex aliis fascia percurrit scutum (à 3. fasciis) aureum rubea: *Pi-Tregmentel*, *Corduba* [utraque famil. Hispan.] *Rambures.* Cæruleum argentea: *Caraffa* [Neapolit. sec. alios solum rubeum pingitur, quod forte rectius] *La Roque* [Norman.]

T

argen-

(α) *Wap.* I. p. 132. Exuvie Elephantini capitis cum proboscide, ex auro Gelenii sculptor nigrum pinxit. Idem in hoc elephanto insigne Africæ agnoscere videtur ex antiquis numismatibus. (β) duo cornua. (γ) *Wap.* I. p. 122. duo cornua fasciata. (δ) *Wap.* I. p. 196. (ε) *Wap.* II. p. 130. duo cornua fasciata. (ζ) *Wap.* I. p. 68. ex diademate tortili prodeunt 2. cornua ad modum scuti fasciata. (η) *Wap.* I. p. 103. Pileus acuminatus, fasciis scutariis exaratus, globulo aureo & pinnis nigris fastigiatus, ora reducta rubea. (θ) *Wap.* I. p. 103. ex coronata galea cornua duo, quorum prioris inferior, alterius superior pars cæruleo colore, reliqua fasciis scutariis exarantur, lacin. coccineæ, cyaneæ. Conf. c. 3. n. 65. (ι) *Wap.* I. p. 143. jugum alarum fascias scuti repetens, & galli gallinacei pennis candidis ornatum. (κ) *Wap.* I. p. 124. cornua duo fasciata. (λ) *Wap.* I. p. 42. respondens Galea media, ex qua coronata prominent duo cornua ad modum scuti distincta. (μ) *Wap.* I. p. 23. Galeæ prior hermam virilem, cujus vestis & pileus acuminatus, cum aurea pluma struthionica, scuti fascias repetunt, posterior coronata jugum alarum simili typo sustinet. (ν) Jugum alarum altera argentea fasciis nigris inductis, altera rubea *Lacin.* hinc argenteæ & nigræ, illinc rubeæ & argenteæ. (ξ) *Wap.* I. p. 158. In apice huic areæ responderet galea coronata impositarum dextra fascias has repetens. (ο) *Wap.* I. p. 48. Apex exstat f. 3. m. 2. n. 16. (π) *Wap.* I. p. 138. Jugum alarum expansum fasciatum, pennarum extremitatibus singulis rosis candidis impositis. (ε) *Wap.* I. p. 17. (σ) *Wap.* I. p. 78. pulvinari rubeo argenteis perniculis in extremitatibus ornato insidens catellus albus armilla rubenti collum cinctus. (τ) *Wap.* I. p. 82. jugum alarum complicatum, fasciatum ad modum scuti. (υ) *Wap.* I. p. 177. cornua fasciata. (φ) *Wap.* I. p. 166. cornua alterum rubeum, alterum argenteum. (x) *Wap.* I. p. 133. duo cornua, scuti lineis fasciata.

infra c. 8. (α) *Meyenfels* [Svev.] (β) *Cherisy, Pot (de Rhodes)*, unde vice-Com. de *Bri-diers*, Com. de *Romorarchri* (γ) *Rafffeld* [Weistphal.] (γ) Tali fasciæ addunt in superiori scuti parte rotam rubeam *Tesart*.

§. XXIX. Demum rubea fascia percurrit aureum clypeum aliorum: Huc refero *Monasterium s. Munster*. Civit. (δ) *Scheneck* [Rhen.] (ε) *Sächsenhausen* [Bar. in 2. & 4. quadr.] (ζ) *Pommoldau* (Campaniæ) *Brissnitz* [Silef.] (η) sed inscripto fasciæ capite apri nigro.) Inscribunt fasciæ huic tres rosas argenteas s. flores pentaphyllos, coccineos gemmatos exsurgente etiam è fascia aquila nigra, prætensa lingua rubea, fam. *Werfen de Limburg* [Patrit. Francof.] (θ) 3. lunas argenteas obliquo situ (tournés en bande) *Strozzi*. In capite scuti imponunt fasciæ tres monticulos virides, in quorum singulis planta lappa cum fructu purpureo (*fletten*) *Pftraunheim* dict. de *Klettenberg* (Rhen.) Comites huic quoque fasciæ dantur aliæ figuræ *cornicol* tres orbis rubeos addit *Stralenberger* (Patrit. Francof.) tria nigra fulmina.

§. XXX. Nec desunt exempla pellium, quibus inductæ zonæ, vel ex quibus hæ compositæ. Hermioniam viridi parmæ inducunt isti: *De Dignies* (in Artesia & Flandr.) *Meziers, Genonville*. Nigræ *Wintour* [Angl.] aureæ *Porcon* [Britann.] Hermionico scuto inducit fasciam rubeam, *Chandio* (Burg. unde patet *S. Salien*. descendere gentem ex Britannico post-genitis) item adjectis 3. orbibus ejusdem coloris Sillus, tres fascias rubeas 6. maculis aureis impressas *Rostrenant*. Vellere vario (quod alii cymbalis cæruleis & argenteis describunt) constat scutum, cui familia *Eldern* [infr. Rhen.] (ι) fasciam inducunt auream, & quidem situ, quam postulare ratio visa erat, altiori. Quod genus *fascie hauffée* seu fasciam sublimiorem vocare solent.

Fasciis pluribus scutum scutum.

§. XXXI. In hisce omnibus unius tantum fasciæ mentio facta. Sæpius vero plures fasciæ eandem parmam replent. Observanda hic est distinctio, inter transversariam sectionem quaternariam, senariam &c. *fascé* & certum fasciarum clypeo inscriptum numerum, à 2. 3. 4. *fascés*. Illius generis sectio agnoscenda est in scutis, quæ pari constant fasciarum numero, quas alternatim alia tinctura insignit, ibi enim solum à figura inscripta distingvi nequit: si vero fascias agnoscere oporteat, solum constituit color, cujus ductus plures sunt: e.g. si in quinque ductus parma distingvatur, tres aureos, duos rubeos, aureum solum esse agnoscatur, duo reliqui ductus pro fasciis habentur. Et quidem de illis poterat c. 3. n. 73. 74. agi, sed ob affinitatem huc remisimus, quod etiam simili modo de diagonalibus baltheis & palis capiendum est. *bandé, barré, palé*. Nos hic, ubi ductum vel fasciarum (si omnes hoc nomine vocare lubet) par numerus sit, exempla initio recensēbimus, quæ alias inter sectiones scuti, quod modi dixi, referuntur. Ita quaternis ductibus aream complent (quæ est quaternaria divisio scuti per lineas parallelas, vid. c. 3. n. 63.) aureis & nigris *O Ettling* [Bav.] (κ) argenteis & rubeis (inducto baltheo aureo) *Hallersdorf* [Austr.] in 1. 4. (λ) huc spectat scutum fam. *Bielde* [Silef.] (μ) quod tribus lineis parallelis in 4. fascias alternatim minio & argento tinctas, nova per lineam perpendicularem accedente sectione, quæ tincturas iterum alternari facit, distinguitur (*fascé contre fascé de 4. pieces*) ita & *Eberspach* [Silef.] (ν) nisi quod metallum colori antepositur inferior pars scuti (superiori argentea leonis rubei *πρωτομην* deferente) binis fasciis nigris & argenteis alternatim fasciata *Kazmann* (ξ) [Patrit. Francof.] senis autem ductibus s. fasciis exaratur scutum. Ita etiam nigris & aureis *Pallant zumereames* [Baron.] (ο) aureis & nigris *Mittelhausen* [Alsat.] (π) *Schænfeld* [Silef.] (ρ) sed nova accedente sectione perpendiculari (*fascé contre fascé*) argenteis & rubeis *Schwarzen* [Patr. Francof.] (σ) Octonis distinguntur

(α) *Wap. I. p. 78.* Inter cornua duo ad modum scuti picta, catellus confidens albus, nigris maculis resperis. (β) *Wap. II. p. 94.* herma muliebris auro vestita, alis aureis brachiorum loco adaptatis. (γ) *Wap. I. p. 191.* Ex corona aurea prodit jugum alarum scuti symbolum repetentium. (δ) *Wap. I. p. 220.* (ε) *Wap. II. p. 104.* inter cornua ad modum scuti picta herma virginea argento vestita. (ζ) *Wap. I. p. 88.* vid. S. 3. m. 1. n. 29. (η) *Wap. I. p. 59.* cornua duo tributa, miniatur & auratur. (θ) *Wap. I. p. 210.* brachium auro vestitum, manicæ ora reducta argentea, sed prominente interioris vestis orula rubea, manu clavam nigram gestans. (ι) *Wap. II. p. 113.* ex corona aurea prominens argenteum arietis caput cornibus aureis. (κ) *Wap. I. p. 91.* ex coronata galea cornua duo ad modum scuti fasciata. (λ) *Wap. I. p. 41.* ex coronata galea herma virilis coronatus veste scutarium typum referente. (μ) *Wap. I. p. 42.* cornua bubula ad modum scuti tincta. (ν) *Wap. I. p. 56.* duo lapides molares argentati, impositis 3. plumis struthioniciis media candida, & rubeis lateralibus. (ξ) Inter duas alas argenteas duabus fasciis nigris exaratas *πρωτομην* leonis. (ο) *Wap. I. p. 30.* ex coronata galea inter expansas alas nigras scutulum fasciatum. (π) herma vigineus coronatus veste ad modum scuti fasciata. (ρ) *Wap. I. p. 66.* ex galea coronata prominent novem pennæ galli gallinacei. (σ) caput cervinum argenteum inducta fascia rubea & lingua sanguinea.

[Tirol. in 2. & 3.] (θ) in aurea Com. *Manderscheid*. (α) *Brendel & Hohenburg* [Rhen.] (β) [& Silef.] (γ) In rubea argenteam. *Campen* [Brunsw.] (δ) *Murach* [Bavar.] (ε) Ejusdem metalli in cæruleo solo *Wehingen* [Suev.] (ζ) cæruleam in argento *Ienckowvitz* [Silef.] (η) in argento nigram *Waller zum Wildthurn* [Bavar.] (θ) *Vorten de Salzburg* [Franc.] (ι) Argenteam in scuto superius cæruleo inferius rubeo. *Vlm zu Wangen* [Suev. & Helvet.] (κ) *Leutenbach* s. *Leutenbeck* [Bavar.] (λ) in scuto, cujus anterior pars nigricat, posterior argento albet, atque colore alternante pictum. *Schwarzenberg* [Patrit. Francof.] (μ) opposita serie colorum *Rehlingen* [Austr. & Patr. August. in 2. & 3.] (ν) duas gestant ejusmodi zonas tortuosas argenteas in scuto, transverse secto (coupé) cujus superior pars rubet, inferior nigricat. *Ilfung* [Baron. (ξ) & Patrit. August.] (ο) similibus utitur, sed in area tota rubea famil. *Bubenhofen* [Suev.] (π) duas aureas in solo nigro *Fuchsstein* [Bavar.] (ρ) duas rubeas in solo aureo *Beveren* [Westphal.] (σ) in argenteo *Spiegel* [Misn.] (τ) Ita scutum gestant tribus ejusmodi argenteis & totidem rubeis zonis tortuosis insignitum *Geispitzheim* [Alsat.] (υ) Tres rubeas in clypeo argenteo, *Von Berghe* [Brunvic.] (φ) similem instiram cochleatam s. per gradus parmulam transversim dividentem *Gelen. de Colon. Agripp. Magn. L. 2. f. 18. p. 169.* tribuit familiæ ex Ubiis Romanis *Clematis*. [à Græco κλημα, q. scalaris] quæ nunc *Kleingedanck* seu *Cleingedanck* & *Mommersloch* dicuntur: & quidem si fides sculptori *Cleingedanck* de *Pavono* (χ) videntur uti instita tali argentea in laterculo rubeo, ut & *Cleingedanck* de *Steffen*, (ψ) addito in 2. & 3. quadrante aurea capite Mauri, sed *Cleingedanck* de *Mommersloch* (ω) nigra in aureo.

§. XXXVII. *Pinnatas* jam videamus. Ex superiori parte pinnatæ sunt (*crenellées*, *Pinnatæ*. nigra in solo argenteo. *Kriemenau* [Silef.] (αα) & in simili parma aurea [sed pinnis perforatis. *Paillot* vocat *fâsce crenellée* de 3. *pieces aiourées*] in nigro, superius & inferius quinis cruciculis aureis additis, *Winterbecher* [Rhen.] (ββ) & in simili parma tres rubeæ *von der Warth* [Bavar.] (γγ) in inferiori (*bastillées*) duæ nigrae in solo argenteo, *von der Lippe* [Saxon.] (δδ) utrinque pinnatæ, pinnis recto situ oppositis reperiuntur

T 2

tur

(θ) Caput Hircinum.

(α) *Wap. I. p. 17.* (β) *Wap. I. p. 124.* jugum alarum scutario emblemate ornatur. (γ) *Wap. I. p. 66.* idem qui alteri lineæ apex. (δ) *Wap. I. p. 179.* ante pileum acuminatum (aliis columna videri potest) & pavomina penna fastigiatum, saliens cervus, cujus ex dorso tegmen rubeum pendet scutariam fasciam repetens. (ε) *Wap. I. p. 77.* pileus turbinatus rubeus, zona scutaria pictus, ora reducta hermionica, & impositis coronæ aureæ plumis tribus struthioniciis rubeis & candida insignis.

(ζ) *Wap. II. p. 90.* Herma muliebris cæruleo vestita & alata, alis scutarias fascias repetens.

(η) *Wap. I. p. 63.* ex galea coronata exurgens leo argenteus coronatus. (θ) *Wap. II. p. 56.* herma virilis veste & pileo nigris, nisi quod hujus ora reducta argenteam fasciam referat. (ι) *Wap. I. p. 107.* pileus acuminatus candidus, coronæ aureæ impositus & pennas galli gallinacei sustinens. (κ) *Wap. I. p. 115. & 199.* caput gryphi iisdem coloribus & fascia, quibus parma pictum. (λ) *Wap. II. p. 57.* cornua duo argentea, hinc rubeis, illinc cæruleis ornata plumis, vel quicquid figuræ est. (μ) galeæ coronatæ impositum jugum expansum alarum argenteæ & nigrae, quarum quælibet fasciam scutariam repetit. (ν) *Wap. I. p. 40. 207.* coronata galea cum jugo expanso alarum typo scutario insignium. (ξ) *Wap. I. p. 24.* cornua duo scuti coloribus insignita, & exterius quaternis pennis pavoninis ornata, imposita coronæ aureæ. Lacin. hinc rubeæ, inde atræ, argento utrinque addito. (ο) *Wap. I. p. 207.* de horum origine & agnatione cum comitibus Moringensibus & Hohenriedensibus. Vide *Hæping. de Jur. insig. c. 13. n. 46.* (π) *Wap. I. p. 114.* exurgens juvenis, veste hinc minio, isthinc argento picta, manibus singula cornua alterum argenteum, alterum rubeum gestans. (ρ) *Wap. I. p. 93.* Ala scutarias zonas deferens. (σ) *Wap. I. p. 189.* coronæ impositus pileolus rubeus, quædam folia sustinens. (τ) *Wap. I. p. 152.* Herma originea, veste rubea, crinibus contortis & in nodum collectis (*ein Zopff*) diademate tortili argento & minio picto, & impositis struthioniciis pennis ejusdem tincturæ. (υ) *Wap. I. p. 193.* cornua cum iisdem, quæ scutum occupant fasciis. (φ) *Wap. I. p. 186.* similia cornua. (χ) Galea recta pileolo, qui sustinet ventilabrum expansum cum inscripta instita scutaria, ornatum exterius pennis pavoninis. (ψ) In ventilabro expanso repetita symboli scutaria, superiori ora ornata pennis pavoninis, imposito etiam Mauri capite. (ω) coronatæ galeæ imposita duo cornua, aureum & nigrum.

(αα) *Wap. I. p. 55.* ex corona prodiens jugum alarum argento tinctarum, intermedia herma virili, cujus vestis & pileus, præter oras argenteas nigro colore tinguntur.

(ββ) *Wap. II. p. 104.* pileus acuminatus & symbolis scuti pictus, atque pennis galli fastigiat, ora reducta argentea. (γγ) *Wap. I. p. 77.* coronæ impositum jugum alarum, quarum prior superiori parte rubet, inferiori candet, colorum situ in posteriori contrario. (δδ) *Wap. I. p. 173.* inter jugum expansum alarum argentatarum duæ fasciæ scutariæ.

argenteam rubea, *Pierrefle*, *Sazenhofen* [Bavar.] (α) *Schwarz de Hirtz* [Colon.] (β) *Daveſne* (ſed adjectis in capite ſcuti 3. echinatis molulis) rubeum argentea. *Burck* [Sileſ.] (γ) rubeum aurea, *Harmborch*. [Brunſvic.] (δ) Viride argentea *Fleckenſtein*. [Baron.] (ε) argenteum cærulea. *Heggelbach* [Suev.] (ζ) aureum viridis. *Morin Lou-donſ*. *Morin la Maſſerie*, argentea nigrum. *Heyden* [inf. Rhen. (η) viridis argenteum *Beauvilliers* (unde Duceſ S. Aniani. Conf. Hiſtor. inſign. 1, 10, 6. ſed inſcriptis me-rulis octo rubeis, binis & binis, vel juxta alios 3. 2. 2. 1. argenteum nigræ *Barr* [Domi-nium nunc in poteſtate Reipubl. Argentorat.] (θ)

Quatuor.
Quinque.
Sex.

§. XXXIV. Eſt etiam, ubi quatuor faſciis area una impletur. Ita geſtant in ſcuto aureo faſcias quatuor (vidimus alios dare tres tantum, ſed hoc ex Sylv. de Petra Santa) rubeas *Corduba*, & in noſtris *Burggr. de Rineck*, argenteo miniatos *Chaumont*, argenteo cya-neas *Molembais*, nigras *Clemmen* [Haſſ.] in clypeo argenteo pinguntur cæruleæ pro fam. *Chourſes* Dn. de Malicorne. Senas faſcias geſtant in clypeo rubeo argenteas. *Quinquem poix Vignory*, in argentea nigras *Denoville*, *Hemart*.

§. XXXV. Ita vidimus faſciam in plura exempla, ſed omnes hæc fuere ſimplices. Videndæ nunc ſunt zonæ, quæ vel ratione ſuperficiæ patiuntur alterationem, vel ipſæ varia partitione diverſos ſuſcipiant colores. Ad illud genus referimus 1. *Iſtriatas engre-slées* (*aufgeſchupt.*) 2. *Denticulatas* ſ. denticulis ſtriatim acuminatas (*denchéés ou dentelées, aufgeſpitzt*) idque ex altera vel utraque parte, ex quibus tamen illas ſerris ac-cenſebimus infra. 3. *tortuoſas* ſ. *cochleatas* (*viurées*) [vide ſ. 3. in 4. n. 6. *ecticht*. In *Wapenb.* vocantur *krumme Straßen oder Balcken*. A Lazio de Migr. Gent. l. 7. p. 291. *Scala* dicuntur. Uptono & Joh. de B. aureo, *barræ tortuoſæ acutæ*. Nonnunquam *viures* ſ. *guiures*, vel *danſes*] 4. *pinnatas* utrinque vel ex altera parte (*crenelées, baſtil-lées, breteſſées & contrebreteſſées*; de diſtinctione vid. ſ. 1. n. 7. *geferbte Balcken mit einfachen oder doppeln Zinnen*) 5. *Undulatas* ſ. undulatiſſimas, ſinuatas (*ondées, on-doyées, gewelbt*) 6. ad modum nubium pictas [*nebulée* ſ. *entée*] 7. *ramos undique trun-catos referentes* (*arborées, ecotées, von geſtümmlen Aeſten*) quibus 8. addimus *re-ſtriectas*, quæ in medio ſcuti ita pinguntur, ut marginem ſcuti non contingant [*Hamades* ſ. *hamedes, ſchwebende.*] de quibus dubium & difficultatem proponit, an quod pro faſciis communiter habetur, ſoli locum obtineat, nec ne; cæterum hoc *δῆγμα* Hannoniæ pro-prium facit, *le Labour orig. des arm.* n. 156. Rariora exempla earum ſunt, quæ orna-mentis aliquibus afficiuntur. Uti à *Linhar* [Colon.] geſtant in ſcuto roſeo faſciam au-ream filis & laciniolis variegatam, dentato autem opere liliatoque circumtextam & reti-culatam (*guldene Spitzen darum geſetzt*) unde *Æg. Gelen. de Col. Agr. mag. L. 2. c. 15.* p. 164. gentem eam *Lintelariam* ex linteata legione (cui origo è Samnitium nobilita-te) deducit. *Tænia, eine Lindt*. Ita noſtris temporibus militiæ duces balteis liliato reti-culo fimbriatis thoracem cingunt, ſed ſericis, non linteis.

Striatæ
cochleatæ.

§. XXXVI. Videamus priorum ſeptem ſpecierum exempla; duas ſtriatas faſcias argenteas in ſolo rubenti geſtabant Com. de *Frontenhausen*. (ι) 3. Cochleatam rubeam in parma argentea geſtant fam. de *Kerpen* [Rhen.] (κ) *Trappen zu Biſſein* [Tirol.

(α) *Wap. I. p. 78.* caput moloffi ſimiliter faſciatum. (β) *Gel. de Col. Agr. magn. libr. 2.* f. 17. p. 166. 167. vocat *nigros cervinos* ex Romana origine; addit: *dicunt olim belli imperatorem cui-dam cervino vulnerato, 3. prioribus digitis à vultu abſterſiſſe cruorem, unde eas lineas clypeo inſcripſerunt. Ex ea ſtirpe cervinorum Colonia* (non ex Polonia) *quidam illuſtris eques cum Germanis Caſaribus in Italicam expe-ditionem proſectus, gentem Carafæorum principum condidit, qui eadem inſignia habent. Nomen vero Carafa quod lagunculam ſignificat, impoſitum eſt translata in Italiam familia, quod Ubium eques ſedande ſitis cauſa in æſtivis caloribus, uti armis, ita lagenula accingeretur: alii volunt à principe laudatum Ubium his verbis, cara fe, id eſt, cara fides, vel caro ſio, care Fili, & hinc promaſſe Carafæorum nomen, vel quia mater ei dicitur fuiſſe ex patritia gente Ubia, Waſſerfaß de ſitula vel aquea urna. Apex horum cervinorum caput cervi cum cervi-ce, faſciis ſcutariis ornatum. (γ) *Wap. I. p. 62.* jugum alarum expaſum faſciatum. (δ) *Wap. I. p. 182.* ex corona aurea prominentia duo cornua faſciata. (ε) *Wap. I. p. 19.* Herma muliebris coronata, cui loco brachiorum cornua adnata; faſciis ſcutariis veſtem & cornua diſtinguentibus. p. 193. veſtis tantum viridis pingitur, & abeſt corona. (ζ) *Wap. I. p. 118.* caput canis venatici ubeum, cum armilla argentea. Lacin. rubeæ & argent. Ex quo inducor, ut dubitem, an faſciæ ſcu-tariæ cæruleæ eſſe debeant, ut pinguntur. (η) *Wap. II. p. 118.* ex diademate tortili jugum alarum faſc. iſcutariis exaratum prominet.*

(θ) *Wap. I. p. 30.* apex peculiaris nullus, vid. ſ. 3. m. 2. (ι) *Wap. II. p. 10.* Aures duæ aſini-næ argento altera, altera minio tinctæ, & ex corona aurea prominentes. (κ) *Wap. I. p. 127.* coronæ aureæ impoſitum jugum alarum ſymbolis ſcutariis pictum.

§. XL. Aliæ differentię fasciarum sunt, cum variis sectionibus aut compositionibus constat. Ita fascia famil. *Sturm de Sturmeck* [Alsat.] transversim secta superius minio, inferius auro tingitur, in clypeo itidem transverse secto, sed auro caput occupante cuspide rubeo [*coupé d'or & de gueules, à la fasce coupée de mesme, de l'un en l'autre*] (α) Ita etiam *Rumpenheim* (β) [Patrit. Francof.] in area argentea deferit fasciam transverse sectam, ut superior pars minio, inferior auro tingatur, sic *Brisnovuski* [Siles.] gestat clypeum ad perpendicularum sectum, cujus posterior pars tota rubet, anterior iterum transverse secta ex nigro & argento fasciam refert simili sectione distinctam (γ) *Tschirnhausen* [Siles.] scutum pariter partitur, & anteriorem quidem partem rubeo colore tingit, posteriorem nigro, impressa fascia, quæ transversa sectione argentum & minium refert, (δ) alias in medio perpendicularis linea in duas partes dispescit (*fasce partie*) quo referimus in parma ita divisa alternantibus coloribus divisionem imitantes fascias. Sunt aliæ quadripartitæ (*escartelées*.) Aliæ ex conis constant (*gyronnées*.) Ita in insign. *Rouju f. Marc.* (Valois) scuto cæruleo imprimitur fascia, quaternis aureis & totidem nigris conis constans. Nonnullæ clathratæ sunt. Tales gestat *Riencourt* in parma argentea, 3. coccineas, aureis clathris.

§. XLI. Frequentior usus est fasciarum tessellatarum (*eschiquetées*) *geschacht* f. *schachtband* / ita imprimunt parmae aureæ fasciam tessellatam triplici ductu ex minio & argento *Com. de Marck* (ε) & *Spinola* [Genuens.] sed lilio rubeo fasciæ insistente: hunc florem Marchio ejus familiae celebris in spinam vel veruculum epistomii commutavit ex cæruleo & argento *Schlieben* [Marc.] (ζ) *Kalle* [Rhen. infer.] (η) cæruleæ ex minio & argento *von Berg f. Bergen* [Siles.] (θ) & quos ejusdem familiae esse credo Franc. (ι) cæruleæ septenis infra supraque plirithidibus f. quadris aureis stipatam duplici ductu ex argento & minio tessellatam *Nobilis societas ad Limburg* (*Adeliche gesellschaft uff alten Limburg*) Patritiorum Francofurtensium (κ), quæ idem insigne fuit *Com. Limburg. ad Lanum*, *Wap.* 2. p. 17. nisi quod ternæ tantum superius & inferius pinguntur plirithides (an id ex errore chalcographi.) Aureæ duas duplici ductu ex argento & minio tessellatas *Truchses de Wezhausen* (λ) [Francon.] rubear tres tessellis argenteis duplici tractu variegatas. *Cambout* (unde *March. & Duces de Coastin*, Dn. de *Becay*.

T 3

Huc

(α) *Wap.* I. p. 192. collum cygni ad modum scuti variegatum & tres impositos gestans orbes argenteos rubeis & aureis plumis fastigiatos. (β) Jugum expansum alarum argentatarum, singulos baltheos ex auro & minio sectos deferentium.

(γ) *Wap.* I. p. 70. duo cornua, utramque aream suis tincturis referentia.

(δ) *Wap.* p. 60. Analogus priori apex, sed galeæ coronatæ impositus.

(ε) *Wap.* II. p. 17. ubi distincta referantur arma *com. in der Marck* & *von der March*, tanquam distinctæ essent familiae, cum una sit. In posteriori pingitur fascia duplici ductu, & ex ea in capite scuti emergit leo rubeus, quod pro distinctiva nota (*brisure*) habeo lineæ de *Lumay*. Apex prioris scuti est corona aurea, cujus limbus tessellas fasciæ repetit, impositum jugum alarum, sed complicatum, alterius vero ex corona aurea inter duas elephanti proboscides exurgens leo rubeus. *Pag. seq. 18.* refertur scutum *com. zu der Marck* diagonali dextra linea sectum, hinc minio, illinc argento locato, inserto scuto medio, eadem sectione & ob hoc contraria tinctura (*de l'un en l'autre*) affectum, toti verò superincumbentibus 8. sceptris liliatis aureis, in crucem & decussim trajectis. Apicem constituit globus argenteis & rubeis tessellis pictus, coronam, & ultra hanc par alarum complicatum sustinens, cui hæc insignia attribuiam, vix aliquid statuere possum, scutum ex *Clivio* pleraque trahit, nisi quod istud sectione caret, apex *Marcarum* prius notatum stirpem indicat. An dicemus aliquem ex postgenitis *Marcanorum* cum jam *Clivia* genti accessisset, hæc sibi finxisse arma? judicent alii. Cæterum ineptissimè *Marcana* nostra insignia *Varenn. R. d' arm. P. 2. p. 267.* de marca *Anconitana*, ejusque veteri tessera, interpretatur, arque ita ad *Hadriani*, quod ad *Lupiam* & *Ruram* debebat, querit.

(ζ) *Wap.* I. p. 177. coronæ aureæ imposita duo cornua scutum imitantia.

(η) *Wap.* II. p. 118. ex diademate tortili prominet jugum alarum expansum, quarum dextra auro, sinistra minio tingitur: inter eas scuti ipsius cum fascia imago repetitur. Lacin. hinc argenteæ & rubear, illinc aureæ & rubear.

(θ) *Wap.* I. p. 55. culcitra cæruleæ aureis panniculis angularibus ornata imposita cauda pavonina fasciam scutariam deferens.

(ι) *Wap.* I. p. 103. cornua duo scutario cum symbolo.

(κ) Expanfarum alarum cærulearum & emblemate scuti pictarum jugum.

(λ) *Wap.* I. p. 101. inter cornua scuti ad modum variegata herma virginea rubeo amictu, corona & crinibus confertis auratis. Inde *Comites. Wap.* IV. p. 6. Ex eadem *Martinus Mag. ord. Teuton. Wap.* V. p. 28. ubi argenti loco auri nota quasi pingitur, haud dubie per errorem.

tur (*breteffées*) ista. Aurea in solo cæruleo, *Studniz* [Silef.] (α) nigra in solo argenteo *Humbricht* [Patrit. Francof.] (β) rubea in solo aureo, *Mynner* [Patrit. Francof.] (γ) argentea in rubeo dom. de *Haunsperg* [in 2. & 3. Austr.] (δ) frequentiores tamen sunt, cum alternatim pinnæ ex altera parte loco vacuo respondent (*breteffée & contrebreteffée*) ita *Brillet* in cærulea parma talem fasciam gestat auream, argenteam in rubea *Hugenpoeth* [infer. Rhen.] (ε) & *Nesselrodt* [Rhen.] (ζ) in argentea de *Werda*. dict. *Neding* [Hass.] (η) duas argenteas in rubea, *Quaden*, lineæ utriusque de *Landskron* (θ) & de *Wickerad* [Rhen.] (ι) tres rubeas in argentea, *Zinnenberg* in *Welserris* insignibus. Ita 3. rubeæ fasciæ utrinque pinnatæ (sed opere cæmentario in quadras distinctæ) conspiciuntur in parte posteriori argentea scuti, cujus anterior medietas itidem argentea dimidiatam aquilam coccineam deferat notanda fam. *Schenck* [Silef.] (κ) cæterum hoc fasciarum bipinnatarum genere lapideos pontes designari auctor est *Æg. Gelen. de Col. Agr. Mag. L. 2. f. 25. p. 181.* nam *quod inferne asserentur, quibus pons innitatur, pilas & sustentacula repræsentat, superiores autem denticuli murales sunt pinnæ. Nec tamen profundius fulcra dimitti, videlicet ad imum scuti, quia nobiles terræ filii non sunt, sed in arduo & sublimi gradantur.* Confer. infra f. 6. in 4. n. 16.

Undulatæ. §. XXXIIX. Undularum exempla etiam infrequentia non sunt. Gestant talem rubeam in clypeo aureo *Mauvorfin chevriers*, cæruleam in aureo, (adjecto in pede scuti cornu venatorio nigro, minio armillato.) *Cussi*, in argenteo, collocatis in scuti caput 3. anatibus nigris, *Tiraqueau*: auream cum subjecta alia communis figuræ fascia argentea in coccineo, *Liergues-Montconis*, cæruleam in scuti (cujus cujus caput rubeum leonem auro coronatum argenteum complectitur) pede aureo de *Sachsen* (λ) [Patrit. Francof.] duas cæruleas in argenteo *Nanterre*, tres argenteas in cæruleo, *Sercyl. Sercey* [in *Masconnois*] *Mailles. Brezé Maille*, tres rubeas in aureo (alii dicunt *ondoyé d'or & de gueules de 6. pieces*) tres cæruleas in aureo *Hautemer*, argenteas in viridi, *Gilse zu Gilse* [Hass.] (μ) aureas in cæruleo de *Patain*, in rubeo *Toulangeon*, & *March. d'Oraison* [in Provin.] quatuor cæruleas in argenteo *Lesoualhe Autret* [Britann.] argenteas in rubeo *Vsodimari* [Genuenf.] rubeas in aureo (sed ex his duæ inferiores simplices, superiores autem undulatæ sunt.) *La Motte Tibergeault*. Huc referimus illam scuti divisionem cum pari numero fasciarum undularum clypeus repletur (*ondé, f. ordoyé*), e. g. sinuatum est scutum undis sex aureis & cæruleis [una cum capite rubeo] familiarum *Languenois* [Britann.] & *Pinart Cadovalan*. [Britann.] hoc solo cum discrimine, quod hæc capiti inserit nucem pineam auream: octo undis argenteis & rubeis *La Salle* (Burgund.) singularis exempli est scutum familiæ *Monconis* [Burgund.] quod rubeum fascias duas repræsentat, quarum superior argentea & simplex, altera aurea in undæ modum sinuata est. Nubes quæ referunt fasciæ (*nebulées f. entées*) conf. supra c. 3. n. 50. rariores sunt. *Rochechouart* [unde duces de *Mortemar* & alii] gestat in solo rubeo tres nubiformes argenteas fascias, quarum primæ nonnunquam distinctionis causa incumbit mustela nigra.

Ex Ramo
detruncatæ.

§. XXXIX. Exemplum fasciæ ex ramo detruncatæ (*arborée* seu *écotée*) reperimus, nempe nigræ in scuto, quod superius auro inferius argento fulget pro famil. *Ingelsteter* [Bavar.] (ν)

§. XL.

(α) *Wap. I. p. 57.* Coronæ aureæ insidens anas, ante aliquot pennas galli, vel si gramen in figura agnoscere malis. (β) Jugum alarum rubearum scutariam fasciam repetens. (γ) Item coloribus mutatis cum priori apex. (δ) *Wap. I. p. 34.* galea recta mitra rubea, cujus ora reducta hermonica, ex qua eminent cornua duo, argenteum & rubeum. (ε) *Wap. II. p. 120.* Caput molossi cum fascia scutaria. (ζ) *Wap. I. p. 125.* apex cum priori idem. (η) *Wap. I. p. 136.* inter duo brachia argento vestita junctis superius manibus, arbuscula galeæ imposita. (θ) *Wap. I. p. 123.* inter jugum alarum rubearum expansum exsurgentis urfi candidi anteriora. (ι) *Wap. p. 131.* idem cum priori apex.

(κ) *Wap. I. p. 50.* Galeæ insistit cervus tessellis rubeis & argenteis pictus.

(λ) *πρωτομή* leonis scutarii coronati, & nigris galli gallicæ pennis fastigiati.

(μ) *Wap. I. p. 139.* Diademate tortili impositum jugum alarum scutario typo pictarum. Pinguntur vero fasciæ in libro, ut non tam fasciæ undulatæ, quam tot undæ f. flumina in fasciarum modum locata videri possint, ex differentia notata inferius.

(ν) *Wap. I. p. 96.* Herma virilis, cujus vestis (sed per palos) tres scuti colores repetit; pileus ejus aureus oram redactam nigram in formam similis fasciæ pictam ostendat, & tres candidas plumas struthionicas sustinet.

Trautenberg [Bav.] rubeo triangulis argenteis & cæruleis distinctam, (β) quod & familiæ *Wilden* [Bav.] (γ) commune, nisi quod in ista fascia triangula erecta cærulea integra tria sint, in hac duo cum dimidio. Ita *Manshofer* [Bav.] (δ) fasciæ scuto aureo argenteæ inferit duos triangulos nigros.

§. XLIV. Ad *balthœum* transimus (*Bande*) quod nomen ex Germanico *Band* ori- Balthœus. tur, ut post *Cambdenum* Anglum fatetur Gallus *le Labour. de l'orig. des arm. n. 104.* Hoc nomine figuram vocant, si quæ fasciæ nomine recto sita parmæ incubuerat, oblique collocetur. Unde aliqui antiquorum *fasciam cadentem* (fasce tombant) appellare soliti sunt, & post illos *Campanile fascia cadente*, qui ex hoc eandem significationem esse credit, quæ fasciæ est. Alii *fasciam obliquam dextram* vocant: *Barsolus Bendetiam*. *Uptonus bendam*. Nostri vocant *Balck* oder *Streb*: *Zwerchstab*: Aliquando *Strass*. *Schieff ligende* oder *schieff von Eck zu Eck liegende Balck* / *Spangenberg*.

§. XLV. *H. Spelmannus* diagonium vocat radium & balthœum triumphalem, nuper ad ilia, nunc ad humeros aptatum. Nam *balthœa*, quæ victis subtraxerunt, ad humeros suos religabant victores gloriæ & triumphi gratia, ut *Torq. Manlius Galli torquem*. Huc facit illud *Virgilii 12. Æneid.*

Humero cum apparuit alto

Balthœus, & notis fulserunt cingula bullis

Pallantis pueri: victum quem vulnere Turnus

Straverat, ac humeris inimicum insigne gerebat.

Ita *Apoc. 1, 13.* Christo victori balthœus aureus circa mammillas tribuitur. *Περὶ ζωομένων πρὸς τοῖς μαρτύροις τῶν κρυσθῆν.* Ubi *Arelius*: *Zona suspensa ad humeros victoriæ est argumentum: pugnaturi enim ad lumbos adaptant enses per zonam, post victoriâ autem ad humeros religatur. Item in pace senes ita cingebantur, quem morem nostri etiam majores servarunt.* Ex qua observatione *Spelmanni* de significatione symboli constare potest. Conferatur ordo in Hispania *della Banda* dictus, de quo infra suo loco. Sunt qui *vexillorum* emblema in hac balthœorum figura quærunt. Ita cum *Robertus Bethunius*, cujus posterius à *Roberto VII.* fasciam gestare maluerunt, scutum tæniis diagonalibus aureis & cæruleis ornasset (dictus ob hoc fasciolus s. *Faïsseul*) *Varenn. R. d' Arm. P. 3. p. 493.* rationem quærendam putat, s. in officio, quo vexillifer abbatiæ s. *vedaſti* tanquam advocatus *Atrebutensis* erat (dicuntur autem vexilla *banda, bandora, bandon*) s. in memoria creptorum forte hosti vexillorum. Alium usum balthœorum, nec tamen, quod credo, receptum memorat *Vpton. de offic. milit. L. 4. p. 234.* ut qui paterna & materna insignia ob hæreditatem aditam conjungere velit, paternis armis balthœum inducat materni clypei colore & figuris ornatum. Plures colligit *Æg. Gelen. de colon. Agr. magn. l. 2. f. 9. p. 151.* *Cingulum militare ad suspendendam pharetram, hastam puram, balthœum, cuneum quadratum extensumque refert, imo viam semitamve aut veterem vel aggerem, tanquam monumentum laudabilis facinoris ac virtutis*; p. 153. putat aliquorum esse posse recentioris originem, ex prælio *Woringensi*, & in eo tessera *Brabantinorum*: de qua Poëta *fasciola abducunt alba sua scuta Brabanti hostibus immixti, se se ut dignoscere possent*, vel etiam vetustioris ex Romano ævo ab hastis puris, hoc est, sine ferro, quas viris fortibus donari moris fuit; demum p. 115. vectigeris illo epigrammate ornat. *Vectis dura domat, virtus robustior isto sternit lernæum & proterit omne nefas. In via virtuti via non est, ipsa phalanx est, arduus & trames egregiumque decus.* Alibi s. 21. p. 176. cum de fam. de *Scherfgen* [Colon.] (ε) differit, eamque ex gente *testacea* vel *Marcia Ancia* deducit, balthœorum duorum, quos argenteas familia in scuto gestat nigro, significationem esse putat aquæ ductuum. Cum *Ancus Marcius* unus ex regibus primus in urbem Romam aquas deducere auspicatus sit, quas postea *Q. Marcius Rex* in prætura restituit. Dein recensitis familiis, quæ lemniscatis hujusmodi scutis utuntur, earum interpretationem ex domesticis familiarum historiis deducere jubet. Addit: *Ego in aquilinis interpretor ab aqua, sulcos hujus modi significare alveolos fluminum, quod idem de Fliscis assero, quorum nomen Teutonice voce significat fluvios*, in *Bandinis balthœos ad pharetram vel aliorum suspensionem*, in *Obiciis, portarum obices*, in *Scaglioniis vias arduas & scalas*, in *Navageriis navi-*

(β) *Wap. I. p. 89.* Ex coronata galea duo cornua rubea, fascia scutaria impressa, cum media struthionica pluma argentea. Lac. argenteæ, cæruleæ, coccineæ. (γ) *Wap. I. p. 89.* ex coronata galea, cornua duo rubea exarata fasciis scutariis, extremitati impositæ pilæ argenteæ Lacin. argenteæ, rubæ, cyanæ. (δ) *Wap. I. p. 97.* coronatæ galeæ impositus pileus acuminatus aureus, nodo ejusdem metalli & pennis nigris fastigiatus, ora reducta argentea. Lacin. aureæ & argenteæ.

(ε) Duo cornua, s. juxta *Gelen.* gemini litui inversi, quasi ex cornu copiis ubertatem effusuri.

Huc referimus rhombos, cum fasciæ illis replentur. *Fasce Lozangée. Lori* (Delfianat.) solo rubeo fasciam inducunt aureis & cæruleis rhombis plenam.

§. XLII. Alias fascias pali vel Balthei plures complent, h. e. perpendiculares vel obliquæ lineæ dividunt. Ita in cærulea area fasciam argenteam tribus palis miniatis distinctam gestant *von der Recke* Baron (α) (Gelen. de Colon. Agr. Mag. L. 2. f. 14. p. 162. dicit, quasi majores veniant ex triariis, aut tertia legione s. ob triumviratum sæpius aditum gloriantur, alioquin vetere Germanorum vocabulo Heroem dicebant *ein Recke* / Porro iidem in scuto quadripartito huic primordialibus tesseris, addunt 2. & 3. loco argenteæ areæ inscriptas tres nigras. *Sibmach. Wapenb. I. p. 30.* rubras facit plumas, s. potius tria oblonga in literam Pythagoricam sic disposita foliola, ut confluentibus, quibus increverunt, petiolis inferantur orbiculo vel annulo in scuti centro. Quod *Δεῦμα* & familiæ Volmundesterniæ, cujus successio ad Reckios delata) similem in parma nigra. *Dudinck* [Rhen. infer.] (β) in argentea rubeam cum tribus palis aureis 2. & 3. area in scuti. *Schauenburg* Com. pro Dominio *Gemen.* (γ) Argenteo clypeo indit fasciam rubeis & aureis palis undulatis septem vel 8. distinctam (mei arbitrii si esset, rubeam dicerem tribus palis undosis aureis exaratam: In laciniis enim non nisi argentum & minium observo) familiæ *Thungen* [Francon.] (δ) Familia de *Pons* (unde comites de *Marennés*, arch. *de la casa*, domini de *Mirambeau*, de *Burg / charente*, de *Plassac*, de *Vigean* &c.) gestat in clypeo argenteo, zonam ternis aureis & rubeis obliquis baltheis pictam. *Knobelsdorff* [Siles.] (ε) in rubea cæruleam fasciam tribus obliquis tæniis argenteis distinctam gestat in parma cærulea, cujus caput leo aureus, pedem ex eodem metallo planta trium caulium, tot capita cardui rubea gestantium occupat, fasciam ternis baltheis argenteis & coccineis exaratam. *Diemaier* (ζ) [Patr. Francofurt.]

Nubibus
distincta.

§. XLIII. Nonnullæ nubibus diviſæ conspiciuntur, *gewölckelt / gewölckte Bruck /* uti exprimit *Æg. Gelen. de Colon. Agripp. magn. l. 1. f. 25. p. 182.* ubi has fascias etiam putat esse pontium insigne (confer infra f. 6. m. 4. n. 16.) Addit, *quorum gloria quasi nubes transcendit, & Iovis sedem generosus vertex quatit.* Ita *Steck* [Rhen. infer.] (η) parmae aureæ inducunt fasciam rubeam, argenteis nubibus variegatum (Gelen. ex nomine *Steg* deducit, quo notatur lignum, quo aquas transimus, vel semita) *Bastheim* [Franc.] (θ) rubeæ nigram itidem argenteis. *Gladdenbeck* [Brunsvic.] (ι) scuti transversio sciti, in cujus superiori aurea leo cæruleus graditur, inferiorem partem cæruleo colore & argento in nubis formam dividit. De hoc & *Bastheimio* symbolo ita *Gelen.* Non multum à pontis specie dissimilibus, obtusis & veluti regeſtis mutuoque sibi implexis nubibus, scuti symbolici alveolos dirimunt, ad antiquissimum & eminentis nobilitatis indicium, q. sit *virtute caput quæ supra nubila tollat.* *Linsig* [Brunsvic.] (κ) rubeæ tres cæruleas argento itidem in nubium modum admisto (nisi per errorem sculptoris velleris varii, *vairé*, species in hanc corrupta est) *Heinberg* [Bav.] (λ) scuto aureo inducit, fasciam triangulis nigris & argenteis distinctam: ita enim malim dicere quam argenteam, nigris duabus cuspidibus insignem. Sic & *Trau-*

(α) *Wap. I. p. 30.* ex coronata galea protendantur hinc ala scutariâ fasciâ insignis, isthinc cornu argenteum, inter ea vel folia tria uti in scuto. (β) *Wap. II. p. 118.* inter alas alteram rubeam, alteram uigram, diademati tortili impositus, ipsius scuti tota figura repetitur. Lacin. hinc rubeæ, illinc nigra, utrinque addito argento. (γ) *Wap. I. p. 12.* respondet galea tertia coronata cum jugo alarum complicato, scutaria fascia insignitarum. (δ) *Wap. I. p. 100.* Herma virilis rubea veste & pileo, nisi quod hujus ora reducta argento fulget, idem tribus fasciulis pennarum galli ornatur. (ε) *Wap. I. p. 57* jugum alarum complicatum, quod fasciam scutariam repetit, ita enim pingi debere existimo, cum loco fasciæ Fürstius baltheum substituat. (ζ) Cassis tecta diademate tortili ex auro & cyano, sustinens inter duas alas argenteas caput satyri s. Fauni cum oblongo collo, auratum.

(η) *Wap. II. p. 118.* ex corona aurea prominens jugum alarum, quarum altera argento, minio altera tingitur.

(θ) *Wap. I. p. 104.* jugum alarum complicatum in baltheo (nisi pro fascia per errorem ille pictus est) nubes easdem referens.

(ι) Galea tecta diademate tortili sustinens duo cornua cervina, aureum & cæruleum.

(κ) *Wap. I. p. 182.* galeæ coronatæ impositum jugum alarum, scutarios typos repetentium interque illas, quod videtur avenæ caulis, lacin. argent. & rubeæ.

(λ) *Wap. I. p. 82.* coronata galea, jugum alarum, quarum hæc nigra, altera auro fulget.

Tillieres (Cænoman.) 3. annulos aureos *Preville*, 3. capita monocerotis aurea *Fay De-
baisses*, tres orbes rubentes *Tauchritz* [Silef.] (α) tria folia aurea *Teuffel de Bübel*
[Bar.] (β) tres rosas aureas *Ruepp* [Bar. in 2. 3.] (γ) Adsociant baltheo 3. orbes rubeos
2. 1. *de Viette*. Inscribit vero baltheo tali 3. fibulas aureas, & præterea comites adjicit
7. metulas nigras, una cum quadrante libero rubeo *La Riviere*.

§. XLIX. Scutum argenteum viridis baltheus percurrit pro familia *Bruyant*.

§. L. In nigra parma auro tingitur baltheus pro illis *Gäller* [Syr.] (δ) *Stängel*
[Austr.] (ε) Inscribit folium cum petiolo virens. *Puchhausen* [Bav.] (ζ) Adjiciunt tali
baltheo molulam echinatham nigram in scuti capite *Amblot*, sex cruciculas cruciatas &
spiculatas aureas *Constantin*, 8. plinthides ejusdem metalli *Montot*. Sed nigricat bal-
theus in aureo solo pro aliis. *Sandoval* [Hispan.] *Gomiecourt*, *Flachsland* [Helvet.] (η)
Trutschler [Misn.] (θ) *Bellecombe* [Delfinat.] Inscriptis tribus stellis argenteis *Schla-
mersdorff*. [Bav.] (ι) Adpositis duabus stellis ejusdem coloris *Heelen*. dict. *Schwab*
[Bav.] (κ)

§. LI. Rubet in parma aurea baltheus Marchionum *Badensum* (λ) *Gelen*. de Col. Agr.
Mag. L. 2. f. 9. p. 151. esse trabem, non semitam putat, licet *Pade* notet semitam arctam)
von der Oede, dicti *Zulemburg* [Parrit. Francof.] Inscribunt 3. numos Byzantinos ar-
genteos *Olfniz* [Misn.] (μ) leonem nigrum *Hanwalt* [Silef.] (ν) Adjiciunt 6. cruciculas
decussatas *Pestel*. Aureus vero baltheus rubeam auream ornat apud illos *Novailles*,
Noailles [unde Com. d' Ayen] *Neumburg*. civ. (ξ) *Krafft* [Parrit. Ulm.] (ο) *Chalon*
(domus satis illustis in Gallia, unde Principes Auriaci ante Nassovios. Conf. Hist. insign.
L. 3. c. 76. n. 16.) Inscribit vulpem rubeam (in parte scuti bipertiti posteriori. Anterior
enim cærulea dimidiam aquilam auream refert) *Saurmann* [Silef.] (π) Adsociant tali
baltheo 6. molulas echinatas aureas *du Tremblay*, 6. plinthides aureas, *Saveuse*, su-
periori parte scuti cervi caput, in cuspide cornu venatorium ejusdem metalli *Salins la
Nocle*, 6. aureas metulas *Vian de Chanlivaut*.

§. LII. In cærulea parma describunt baltheum aureum *Senft de Sulburg* [Svev.]
(ε) *Thonn*. [Bavar.] in 1. & 4. (σ) *Humieres*, *Dorieux* (inscriptis tribus molulis echinatis
rubeis.) *Beaumont de Montigny* (Gastinenf. sed inscriptis tribus annulis nigris.) Adjiciunt
sine numero plinthides aureas *Chatelus* [Burgund.] 4. superius & 3. inferius plinthides
ejusdem metalli. *Mandie*, 6. stellas aureas *Hozier*, superius stellam auream, inferius lu-
nam argenteam *Poleins de la Iachiere*. Vicissim in aurea cæruleum *Trie*, *Strässl* [Ba-
var.] (τ) Inscribunt baltheo 3. annulos aureos *Bourlon*, in superiori parte trabem unci-
nulis & spintheribus affixis munitum, præparatis quasi ad suspendendum illum vectem
de Banthaleon [Colon. conf. *Gelen. de Mag. Colon. Agripp*. L. 2. f. 9. p. 151. qui pu-
tat esse semitam in altum surrectam] (υ) Ab his Panthaleonidis ibidem p. 152. dicit ortas
familias *Vestiger as de Eck*, *de Malsen*, *de Drutem*, (φ) quæ omnes vectem, vel milita-
rem arietem, vel angustam ad angusta semitam armis repræsentant, omnes argenteam,
sed illi in bipertita area ex rubeo & viridi, isti in rubea, hi in viridi. Adjiciunt baltheo
plinthides coccineas sine numero *Marbeuf*.

§. LIII. Pelle quod concernit, Pelle varia constat baltheus, in quem ducit scuto ru-
beo *Bours*. Scutum hermionicum percurrit baltheus rubeus pro *Stavele*, scutum biper-
titum

U

(α) Wap. I. p. 61. caput molossi argenteum cum collari rubeo. (β) Wap. I. p. 94. coronata
galea imponitur inter duo cornua cærulea folium aureum. (γ) Wap. I. p. 33. coronata galea susti-
net alam inter pennas foliolis ornata cum baltheo & rosis scutariis. (δ) Wap. I. p. 48. cornua aurea,
impositum jugum alarum complicatum, scuti tincturam servantium. (ε) Wap. I. p. 36. ex coronata
galea inter duo cornua exsurgit vir sylvestris caput fronde redimitus & manibus peticam (*Stänglin*)
tenens. (ζ) Wap. I. p. 82. ala cum symbolo scutario. (η) Wap. I. p. 197. (θ) Wap. I. p. 164. herma
virilis, amictu nigro, ora reducta aurea. (ι) Wap. I. p. 89. ex coronata galea cornu incurvum nigro,
& auro partitum, tribus adpositis plumis struthioniciis argenteis. (κ) Wap. I. p. 95. ala cum typo
scutario. (λ) vide infra Hist. insign. L. 2. c. 4. n. 6. (μ) Wap. I. p. 165. ex coronata casside prominens
jugum expansum alarum typo scutario pictarum. (ν) Wap. I. p. 61. ex galea coronata jugum alarum
symbolo scuti insignium complicatum. Lacinia hinc argentea, isthinc aurea, utrinque addito cocco.
(ξ) Wap. I. p. 221. (ο) Wap. I. p. 209. duo cornua scuti ad modum picta, Zonas etiam pro baltheis
per errorem substitutas existimo. (π) Wap. I. p. 63. ex corona exsurgit vulpes rubeaensem suo co-
lore pictum dentibus gestans. Lacinia hinc rubea, isthinc cærulea, utrinque addito auro. (ρ) Wap.
I. p. 116. exsurgens unicornu baltheo scutario ornatum. (σ) Wap. I. p. 93. duo cornua baltheo scu-
tario distincta ex coronata galea prominent. (τ) Wap. I. p. 99. coronæ incumbens ala aurea baltheum
cæruleum deferens. (υ) ex coronata galea emergens hirci caput. (φ) omnes tres galea coronata im-
ponunt tres plumas struthionicas totidem colorum.

navium carinarumque transtra, laterales asseres & remos, q. navem gerentes. Sic et. f. 22. p. 170. cum famil. *Turri* f. de *Turri in Mollingaß.* (α) capite scuti argenteo inferiore partem auream duabus cæruleas, exaret baltheis, putat navem designari, & quod familia annonæ & navibus Cererem ad molam devehentibus profuerit.

§. XLVI. Non in hac figura pauciores, quam in priori colorum differentia observantur: Quas ordine exsequemur: Miniato scuto balthem inferunt argenteum *Ratispon.* f. *Regensburgius* Epif. (β) *Regzenstein* [Francon.] (γ) *von der Grün*, [Francon.] (δ) *Kageneck* [Alsat.] (ε) *Wezel de Marsilien* [Alsat.] (quos ob hunc vestem argenteum, *Gelen. de Col. Agr. mag. l. 2. f. q. p. 152.* ait Marcellinos Vestelios dictos Romano ævo credit.) (ζ) *Hasenburg, Roye.* Inscribunt baltheo cuneos unum integrum & 2. dimidios cyaneos *Holzheimer* [Patrit. Francof.] (η) tres cyaneos annulos *Negre*, tres rosas rubeas *Welandt.* [Silef.] (θ) sagittam nigram *Schrenck de Notzing* [Bav.] (ι) *Ligsalz* [Bav. in 1. & 4.] (κ) alium balthem tortuosum rubeum *Loßnitz* [Bav.] (λ) leonem rubeum, *Wecken de Leopoldtorff* [Bav. in 2. & 3.] (μ) Adjiciunt tali comites 6. cruciculas brachiatas & spiculas ejusdem metalli *Howard* [Anglica familia valde illustris & in plures ramos distincta] & *Lamet*: totidem cruciculas brachiatas aureas *Poix* [Picard.] simplices cruciculas aureas *le Bigot.* Opposita ratione argenteo miniatum inferunt. *Argentinenfis* Episcop. (ν) & civitas *Argentina* f. *Argentoratum, Strasburg*, (ξ) via purpurea in campo argenteo. *Gelen. de Col. Agr. Mag. Ziegelheim*, [Silef.] (ο) *Schrammen de Heven* [Rhen.] (π) *l' Evandre, le Roy chavigny, Presteval* (sed impressis 3. numis byzantinis aureis.) *Hellande* [Normann. sed inscriptis 3. ferreis malleis f. marculis auratis] *Gellhorn* [Silef.] (ε) sed inscriptis tribus cornibus venatoriis auro armillatis [*Tettenbach*, [Bav.] (σ)] sed squamarum in modum pictum. (*geschuppter Balcen.*)

§. XLVII. Iterum argenteo scuto inscribunt balthem nigrum additis superius aquila nigra, inferius cruce brachiata concolori *Rushworth* [Angl.] Contrarium aliis placuit, ut nigro argenteum inscriberent. Ita *la Riviere*, *Ippelbrunn*. (τ)

§. XLVIII. Cæruleæ parmæ insertum vidi balthem argenteum apud illos *Codolmeri* [Venet. unde Eugenius IV. Papa.] *de Fridingen, de Hohenkrayhen, Raynold* [Bavar.] (υ) *Langenau* [Silef.] (φ) sed inscriptis tribus rosis cæruleis auro gemmatis *Chantemerle* (inscriptis 3. molulis echinatis rubeis, vel sec. alios conchis) *Stanley* [Angl. sed inscriptis 3. capitibus cervorum adversis argenteis & ad latus adjectis singulis tæniis angustioribus rubeis] *Dier* [Silef.] (χ) [sed inscriptis tribus rubeis auroque gemmatis rosis.] *Artzt* [Silef.] (ψ) sed inscripta sagitta aurea, ferro colorem servante in candido scuto gestant cæruleum balthem *Délandes, Grabner de Rosenberg* [Austr.] (ω) *Freidenach* [Helvet.] (αα) imprimunt 3. decusses aureas *le Veneur Tillieres*

(α) Duo cornua. (β) *Wap. I. p. 111.* (γ) *Wap. I. p. 102.* coronatæ galeæ impositum jugum alarum rubearum baltheis singulis exornatarum. (δ) *Wap. I. p. 108.* idem ut scutum, ita & apex cum priori. (ε) *Wap. I. p. 192.* Herma virilis cujus vestis & pileus acuminatus orientalis balthem scutarium reperunt. (ζ) *Wap. I. p. 192.* herma virilis veste rubea, baltheo inscripto argenteo. (η) Jugum alarum cum baltheo scuti. Lacin. hinc rubeæ & argenteæ, isthinc cyaneæ & argenteæ. (θ) *Wap. I. p. 72.* ala cum symbolis scuti. (ι) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea jugum alarum complicatum impresso typo scutario. (κ) *Wap. I. p. 96.* pileus orientalis rubeus, auro coronatus & nigris plumis struthioniciis fastigiatus: ora reducta argentea cum sagitta nigra. (λ) *Wap. I. p. 88.* ex coronata galea duo cornua, quarum prioris superior, alterius inferior pars minio, reliqua argento tinguntur, brachium rubeo & argenteo amictu, manu pomum rubeum tenens. (μ) *Wap. I. p. 33.* inter cornua duo argenteum & rubeum leo exoriens rubeus. (ν) *Wap. I. p. 9.* (ξ) *Wap. I. p. 219.* (ο) *Wap. I. p. 50.* inter argentatas duas rubea, pluma struthionica erecta.

(π) *Wap. I. p. 132.* caput molossi argenteum rubro baltheo distinctum. (ε) *Wap. p. 55.* duo obversa cornua scutaria. Lacin. rubeæ & argenteæ. (σ) *Wap. I. p. 85.* inter duo cornua superius minio, inferius argento tincta, viri imago rubeo habitu & pileolo, cujus ora reducta argento cander, in piscem rubeum desinens. (τ) Insertum hoc Greiffenclaviis insignibus, cum Fridericus Greiffenclau Irmgardim de Ippelbrunn, hæredem habuisse seculo decimo quinto uxorem. (υ) *Wap. I. p. 85.* galeæ coronatæ imposita herma muliebris rubeo, amictu & vitra. (φ) *Wap. I. p. 55.* ala cum scutario typo. (χ) *Wap. I. p. 51.* ala typo scutario picta. (ψ) *Wap. I. p. 51.* ex coronata galea exsurgens virilis species, amictu aurato & cæruleo, pileolo argentato, unde fasciolæ volitant candida & cærulea, sinistra sagittam tenens. Lacin. cyano & auro tinctæ. (ω) *Wap. I. p. 38.* galeæ coronatæ impositum jugum alarum complicatum, cum symbolo scuti. (αα) *Wap. II. p. 146.* alæ argenteæ balthes scutarius exscriptus.

in scuti superiori parte stella rubente, *Morien* [Westphal.] (α) videas ubi *truncatos ramos* refert balthesus. Talis est aureus, qui anteriorem nigram à posteriori argentea scuti parte dividit, notandæ famil. *Quasn.* [Brunsvic.] (β) argenteus parmam rubeam transmeans. *Ortenburg* Com. [1. & 4.] (γ) argenteus cæruleam *Freyberg de Iustingen & OEpfingen* [Bar. in 2.] (δ) Balthesus rubeus, superiori parte trifoliis tribus & caspidibus exornatus, quem alia tænia aurea medium distinguit in aureo scuto notat fam. *Selbold* (ε) (Patrit. Francof.)

§ LVII. *Vndatim fusos s. sinuatos* balthesos plures reperies. Argenteum in scuto cæruleo pro *Fortenbach* [Sver.] (ζ) *Affenstein* [Rhen.] (η) *Erpen.* [infer. Rhen.] (θ) In solo nigro *Vogt von Fundingen* [Bav.] (ι) *Mulheim* (Colon.) In solo rubeo *Braidenbach.* (Patrit. Francof.) nisi nominis causa dicere velis esse fluvium in balthesi modum depositum, non tamen fluctus exprimuntur in figura (κ) aureum in rubeo *Wanbach.* (Francof.) similem, sed tribus ranis viridibus pictum, in solo nigro. *Frosch* [Patrit. Francof.] (λ) ejusdem metalli in cæruleo, *Bleichenbach* [Francof.] & sed adjectis superius stella aurea, inferius luna argentea, *Giroud* (Burgund.) ejusdem metalli scuti bipertiti, cujus caput argenteum leo rubeus occupat, inferiorem partem cæruleam *Marburgk* (μ) (Patrit. Francof.) & (nisi quod leo in leopardum mutatus coronam auream gestat.) *Mardorff* (ν) (Patrit. Francof.) argenteus balthesus dividit scuti anteriorem partem cæruleam ab altera rubea, in insig. Bar. *Aspän* (ξ) & famil. *Reiffen* [Rhen. & Alsat.] (ο) (π) Rubeus autem transmeat scutum perpendiculariter argento & minio dispertitum *Behem* [Patrit. Norimberg.] (ε) Ejusdem coloris, ille est, qui areæ cæruleæ 3. argenteis fasciis distinctæ inducitur *Redwitz* [Francon.] (σ) & nisi obftet potius tæniarum numerus una auctior, quam situs balthesi in lævam conversus, quod Sibmacheri ista sæpe confundentis consuetudini tribui potest, *Marschalk de Ebnet* [Francon.] (τ) Duos undosos aureos inscribunt areæ rubæ *Buerer c. de Holdernes* (Angl.) Tres nigros argenteæ *Marina* (Genuens.) Exemplum decurtatorum balthesorum (*abaisé*) lego apud *Paillet v. abaisé, Maffei* (Roman.) quæ familia cæruleo clypeo tales ad medium tantum pertingentes aureos, quorum medius nascentem cervum ejusdem metalli sustinet, inscribunt.

§. LIX Videamus discrimina balthesorum ex ipsorum divisione, vel variegatione desumpta. Huc spectat balthesus perpendiculari linea in medio dispertitis (*bande partie, getheilte Zwerchbalcken.*) Qualis hac divisione ex nigro & rubeo constans percurrit scutum argenteum familiæ *Hohenkirch* [Bavar.] (υ) Huc etiam referendus est balthesus diagonali linea sectus (*bande tranchée*) & minio, atque argento tinctus & inductus areæ nigræ: symbolum fam. *Halder* [Bavar.] (φ) Ita aureæ areæ inducitur balthesus diagonaliter sectus, anteriori parte nigra, altera argentea, *Freyberg de Iustingen & OEpfingen* [Bar. in 3.] (χ) Vicissim parmæ perpendiculariter ex cæruleo & rubeo dispertitæ inducit aureum balthesum *Escaubleau sourdis.* Reperiuntur exempla balthesorum, quos cantheriorum in modum tinctura duplex occupat. Ita qui areæ

U 2

nigræ

(α) *Wap. I. p. 188.* ex diademate tortili inter duas plumas struthionicas erectas prominens herma Æthiopis nigro amictu, nisi quod hujus ora reducta & fascia, qua caput redimitur, argento candet. (β) *Wap. I. p. 180.* ex diademate tortili prominentes tres plumæ struthionicæ, aurea nigra argentea. (γ) *Wap. I. p. 15.* (δ) *Wap. I. p. 30.* collum cygni candidum collo transfossus bacillo aureo, cujus extremis duo alii inferuntur coronati & pennis pavoninis fastigiati. (ε) caput caninum, cum collo rubeum, millo & clavis aureis. (ζ) *Wap. I. p. 117.* respondet galea diademate tortili tecta, & jugum alarum cum scutario symbolo deferens. (η) *Wap. I. p. 128.* Idem cum priori apex, nisi quod loco diadematis tortilis corona est aurea. (θ) *Wap. II. p. 121.* pileolato cæruleo, cujus ora reducta argentata, duæ falces messorie eodem metallo tinctæ insistentes. (ι) *Wap. I. p. 94.* ex corona aurea prominens vir, pileo orientali acuminato (cujus ora reducta candet, reliqua habitus omnia nigricant) tectus, dextra acinacem minacem tenens. (κ) Duo cornua rubea balthes scuti impressa. (λ) *Wap. I. p. 210.* Sibmacher balthesum ex sinistro angulo deducit, ut est discriminis inter lævam & dextram minus observans. Apex est herma virilis nigro induta balthesum scutarium referens: serto ex rosis rubeis & candidis coronata. (μ) Ex casside coronata surgens leo rubeus. (ν) Galea coronata inter duas expansas argenteas confidens leo coronatus, utroque pede lilium cæruleum gestans. (ξ) *Wap. I. p. 20.* respondet galea coronata jugum alarum scutariis coloribus pictarum complicatum sustinens. (ο) *Wap. II. p. 102.* virilis imago barbam divaricatam manibus tenens. (π) *Wap. II. p. 130.* Idem cum priori. (ε) *Wap. I. p. 206.* candida avis advolat expandens alas & coronam collo insertam gestans galea insitit. (σ) *Wap. I. p. 103.* collum monocerotis rubeum. (τ) *Wap. I. p. 103.* idem apex. (υ) *Wap. I. p. 85.* pileus orientalis turbinatus, coronatus & plumis struthionicis argentea, nigra, rubea fastigiatus ora reducta argentea. (φ) *Wap. I. p. 88.* cornua duæ ad scuti modum distincta. (χ) *Wap. I. p. 30.* non habet peculiarem apicem.

titum ex auro nigro transit baltheus coccineus, *Lentzel*. [Francof.] Scutum diagonaliter sectum & hinc nigro, isthinc atro colore infectum, transit baltheus argenteus comitibus duabus stellis, hinc rubea, isthinc nigra notanda fam. *Keßlitz* [Siles.] (α)

§. LIV. Ordo postulat, ut illorum scutorum fiat mentio, quæ pluribus baltheis exarantur. Quaternis ductibus obliquis exaratur scutum s. totidem baltheis impletur rubeis & argenteis Dom. de *Schönburg* [Bar.] (β) argenteis & cæruleis *Cammer* [Bav.] (γ) in bipertiti scuti, cujus priora rubent parte posteriori. Duas agnoscunt in nigro solo argenteos *Seemann* [Bav.] (δ) *Lichtenstein*. (ε) [Patrit. Francof. sed ut utrumque baltheum tænia nigra iterum percurrat, & interstitium, quod inter utramque interjacet tribus rosis pentaphyllis aureis, argento gemmatis, exornetur] duas rubeas in scuti transversè secti superiori parte rubea *Vnruhe* [Bav.] (ζ) Aureos in simili parma *Trebra* [Saxon.] (η) In argento nigros, *Wehren*, [Hass.] (θ) *Stein zu Liebenstein* [Thuring.] (ι) *Berler de Tullau* [Svev.] (κ) in argento rubeos in 2. & 3. quadrante *Sündersdorff* [Bavar.] (λ)

§. LV. Nec hic stat baltheorum numerus. Nam tres etiam videri licet virides in solo aureo pro. *Salignac*. rubeos in argenteo *Cæsquen*, *Eyk* [Bav.] in 2. & 3. (μ) *Eiseler* [Aufr.] (ν) in transversè secti scuti superiori parte, cujus inferior nigra leopardi s. leonis adversum caput aureum continet. *Schernäckel de Hartenfels* [Aufr.] in bipertiti (cujus anterior area aurea aquilam dimidiam nigram continet) posteriori argentea, sed inscriptis tribus stellis aureis (ξ), similes in aureo *Ghisleri* [Pedemont. unde Papa Pius V.] *Cassel* [Bav.] in scuti bipertiti, vid. f. 6. m. 4. n. 6. parte posteriori. (ο) Ternos etiam aureos & cæruleos gestant *Parr* [Styr. in 3. & 6. seu potius inferiori parte 1. & 4.] (π) Quatuor balthei aurei distinguunt parmam rubeam, relicto quadrante dextro cæruleo columbam argenteam alis expansis, rostro & cruribus sanguineis pictam deferente, notanda fam. *Monis* (ε) [Patrit. Francof.]

§. LVI. Quas differentias circa fascias §. 35. & seq. notavimus, jam in baltheis diagonalibus paucis observabimus. Baltheo striato *bande* (*engreslée*, *geschuppt*) delectantur, nempe in parma rubea argenteo, *Montchenu* [Delfin.] *Denticulato* (*denché*, *aufgeschuppt*) *Tortuoso* s. *cochleato* (*viurée*) cæruleo aureæ parmae inscripto *Cajetani*. Duos tales rubeos in solo argenteo deferunt *Reibisch*. [Misl.] (σ) *Pinniatos* etiam videre licet (*gefärbt* s. *mit zinnen*.) Ita utrinque pinnatam (*bretecée* & *contrebretecée*) gestat argenteum in rubeo clypeo *Scherlemer* [Westphal.] (τ) aureum in cæruleo, adjectis duabus stellis aureis *Sfondrati* [Mediolan. unde Gregorius XIV. Papa.] Inferius tantum pinnae habet baltheus niger, quem argenteo scuto inscribunt, comite

in

(α) Wap. I. p. 55. Tres struthionicae pluma; nigra, rubea, candida. (β) Wap. I. p. 31. ex coronata galea expansum jugum alarum cum scutariis baltheis. (γ) Wap. I. p. 91. ex coronata galea complicatum alarum jugum, quarum posterior ruber, prior symbolo posterioris areæ insignitum Lacinia argentea, duplicata hinc rubeo, isthinc cæruleo colore. (δ) Wap. I. p. 94. duplex galea coronata, altera par cornuum, altera alarum defert; in quibus utrinque balthei scutarii repetuntur. (ε) caput proluxa barba & capillis galeam & scutum laciniarum loco contegens, redimitum fascia nigra tres rosas scutarias deferente. (ζ) Wap. I. p. 89. in galea coronata herma fœmineus rubeo amictu mammis exstantibus, crinibus aureis volantibus, capiti impositum lilium candidum gestans (ob partem inferiorem. f. 4. m. 4. n. 4.) (η) Wap. I. p. 170. diademati tortili impositæ duæ, media tertia nigra, auro tinctæ plumæ struthionicae. (θ) Wap. I. p. 138. supra diadema tortile jugum alarum expansum pictum symbolis scuti. (ι) Wap. I. p. 149. jugum alarum complicatum, baltheis scutariis insigne. (κ) Wap. I. p. 113. cornua duo, alterum argenteum, cui nigra cæpæ candicantibus foliis, alterum nigrum, cui candidæ nigris foliolis, ternæ utrinque adglutinatae (λ) Wap. I. p. 31. responder galea posterior coronata, sustinens duo cornua, quorum alterius superior pars, alterius inferior argento reliqua minio tinguntur: cornua vero utrinque pavoniae pennæ adfixæ exornant. (μ) Wap. I. p. 81. coronatæ galeæ inter alas expansas, & baltheis scutariis pictas, pileus orientalis turbinatus argenteus, coronatus & pennis galli fastigiatus, cui ob medium scutulum toti incumbens, (vid. f. 6. in 1. n. 4.) forfices 3. nigri tondendis pannis adhiberi soliti. (ν) Wap. I. p. 40. ex coronata galea inter alas, quam inferiora nigro colore tinguntur, superiora baltheis scutariis exarantur, exorients leo s. leopardus scutarius. Lacin. hinc argentea & rubea, isthinc aurea & nigra. (ξ) Wap. I. p. 41. galeæ coronatæ inter alas, quarum prior aurea baltheo nigro insignitur, altera argentea baltheis rubeis stella aurea. Lacin. aurea & nigra argentea & rubea. (ο) Wap. I. p. 92. fœmina exurgens rubro amictu, manicis auratis, nigro capitis ligamento, sinistra tres rubeas rosas ostentans. (π) Wap. I. p. 48. vid. f. 3. m. 2. n. 62. (ε) galeæ diademate tortili ex cocco & auro tectæ insitit columba scutaria. (σ) Wap. I. p. 161. Exurgens unicornu rubrum, cornu argentato. (τ) Wap. I. p. 182. è diademate tortili prodeunt tres petioli aurei, pennas aliquot galli gallinacei anguli sustinentes.

var.] (α) *Schenstein* [Bavar.] (β) *Gadenstett* [Brunsv.] (γ) Argenteam apud sequentes: *Kettenheim* [Rhen.] (δ) *Zechau & von Creutzen* [Misn.] (ε) *Skrebsker* [Silef.] (ζ)

§. LXIII. Vicissim aureus palus conspicitur in clypeo nigra *Albm.* [Bavar.] (η) in cæruleo *Bachenstein* [Svev.] (θ) in rubeo *Harant* [Svev.] (ι) addunt comites 6. rhombos aureos, *Morlagne* (Aquitani.)

§. LXIV. Iterum argenteum palum deferat scutum rubeum Bar. de *Fraunhofen* [in 1. & 4.] (κ) *Fraunberg* [Bavar.] (λ) *Bosokan* [Misn.] (μ) *Gundelsheim* [Svev.] (ν) *Lautern* [civitas] (ξ) *Hoheneck* [Rhen. sed utrinque adjectis quinque plinthidibus aureis] (ο) *Banville* (Norman.) additis utrinque ternis merulis nigris [Paillot ob hoc falsitatis accusat: sed quia ille color merulis quasi nativus habetur, excusare mallem] *Fridivirthe zum Fridthoff* [Austr. in 2. & 3.] (π) Nigrum. *Haunsparg.* Baron. [area 1. & 4.] (ε) *Nechlern* [Silef.] (σ) cæruleum *von der Legen f. de Petra* [Rhenan.] (τ) *Münchweil* [Rhenan.] (υ) *Oppen* (Francof.) cæruleus scuti transversè secti, cujus superior pars argentea leonem aureum deferat, *Lersfner* (φ) [Patrit. Francof.]

§. LXV. Quod pelles concernit, exempla illa sunt:

§. LXVI. Hanc figuram minus, quam fascias, vel baltheos multiplicari nihil veritat. Initio videamus palos numero pares, quamvis non tam sint pali, quam palaris sectio scuti (vide superius c. 3. n. 63. 73. 24.) Palari sectione gestant scutum distinctum ductibus quaternis ex argento & minio, *Fernberger zu Egenberg* (in 2. & 3. primi & quarti quadrantis. Conf. f. 3. m. 2. n. 27. Austr.) ex argento & cæruleo. *Berchtolzhofen* [Bav.] (χ) ex auro & nigro, *Stubner* [Austr.] (ψ) senis rubeis & argenteis, scuto transversè secto, & ita alternante 4. palorum tinctura *Rosenberg.* [Franc.] (ω) cyaneis & argenteis inducta toti fascia rubea *Listen.* [Silef.] (αα) octonis miniatis & argentatis *Gotfchen.* [Silef.] (ββ) Exempla sunt duorum palorum rubeorum in parma argentea. *Pack* [Misn.] (γγ) *Gader.* in 2. & 3. [Svev.] (δδ) *Stibitz* [Silef.] (εε) *Fürsten* [Silef. in 1. & 4.] (ζζ) Rubeorum in aurea *Wirzen* [Helvet.] (ηη) & (sed inducta toti fascia argentea) *Vitzthum ab Eckstett* [Thuring.] (θθ) Argenteorum in rubea, sed inducta toti aurea fascia *Ampringen* [Sver.] (ιι) Nigrorum in argenteo. *Harlay, Vellere vario* (hoc enim pileoli quos Sibmacherus pingit, videntur notare) consutorum in arca. *Amelunxen* [Brunsvic.] (κκ) [Westphal.] (λλ)

§. LXVII. Tres palos deferunt argenteos in nigra *Du Puy V tan*, argenteos in rubea *Amelunxen* in 2. & 3. [Westphal.] (μμ) nigros in argentea *du Puy de Digny*, in argenteo pede scuti bipertiti, cujus superior pars nigra est, *vom Rhein* (νν) [Patrit. Francof.]

U 3

rubeos

(α) Wap. I. p. 86. cornuum par, quorum prioris superiora, posterioris inferiora nigra, reliqua aurata. (β) Wap. I. p. 27. galeæ coronatæ incumbens nassa (*Neus Fisch zu fangen*) coronata, impositis aliquot pennis galli gallinacei, nisi gramen agnoscere malis. (γ) Wap. I. p. 180. & 183. jugum expansum alarum aureum, quas singulæ fasciæ (loco palorum) nigra transmeant. (δ) Wap. I. p. 123. inter duo nigra cornua caput molossi argentatum. (ε) Wap. I. p. 156. apicis figuram non capio. (ζ) Wap. I. p. 73. annulus aureus, intermedio spatio argenteo, II. pennis nigris undique ornatus. (η) Wap. II. p. 63. jugum alarum nigrum complicatum & auro palo impresso. (θ) Wap. II. p. 89. jugum alarum expansarum, quarum exterior cæruleo, colore interior pars palum representans auro tincta. (ι) Wap. II. p. 93. cornua alterum aureum, alterum rubeum. (κ) Wap. I. p. 25. galeæ coronatæ incumbens herma nigra cornuta auro, Lacin. argenteæ & rubrae. (λ) Wap. I. p. 79. Pileus orientalis rubeus acuminatus, coronatus & pavoninis pennis fastigiatus, ora reducta hermionica. (μ) Wap. I. p. 164. coronatæ galeæ imposita duo cornua, prius superiori parte candens, inferiori rubens, alterum oppositis coloribus tinctum. (ν) Wap. II. p. 89. ala rubea, palo rubeo distincta. (ξ) Wap. I. p. 221. (ο) Wap. I. p. 127. caput molossi scutariis symbolis pictum. (π) Wap. I. p. 41. vide apicem §. 73. (ε) Wap. I. p. 34. galeam huic areæ speciatim respondentem non observo. (σ) Wap. I. p. 57. pavoninæ pennæ hinc decurtatæ & argento tinctæ, isthinc integræ, sed atræ. (τ) Wap. I. p. 126. & in Trevir. insign. III. p. 3. Conf. Hist. insign. LI. c. 64. n. 13. galeæ coronatæ impositum jugum expansum alarum cærulearum, trifoliis argentatis sparfarum. Inter alas prominet collum, uti P. I. pingitur lupi, vel si P. III. fidem adhibemus leonis, argento tinctum. (υ) Wap. I. p. 126. ex corona prodeuntia duo cornua, quorum medium albet, superiora & inferiora cæruleo colore tincta conspiciuntur. (φ) Ex galea diademate tortili ex argento cotto, auro cyano inter duo cornua, quæ in medio fascia aurea distinguit, & exterius quaternæ plumæ struthionice exornant exorients leo rubeus. (χ) Wap. I. p. 80. pileus cyaneus acuminatus & 3. struthionice plumis, quarum media cærulea, reliquæ argenteæ fastigiatus. (ψ) Wap. I. p. 40. Herma Æthiopis nigro induta fascia aurea pectus percurrente, quo colore etiam tingitur collaré, & fascia, qua caput redimitur, imposita etiam capiti pluma struthionica nigra. (ω) Wap. I. p. 100. inter duo colla cygnorum caput redimitur, imposita etiam capiti pluma struthionica nigra. (αα) Wap. I. p. 53. Ex coronata ala expansum jugum alarum symbolo scutario pictarum. (ββ) Wap. I. p. 61. ante arborem consistens ovis candida, tintinnabulum aureum collo gestans. (γγ) Wap. I. p. 155. ala nigra cum cauda felis suo colore. (δδ) Wap. I. p. 119. (εε) Wap. I. p. 69. Pileus rubeus simbriatus, cujus ora reducta argento, nodus in quem desinit, & qui cum candida 2. plumas struthionicas coccineas sustinet, auro tingitur. (ζζ) Wap. I. p. 63. Conf. c. 5. f. 3. m. 2. n. 39. (ηη) Wap. I. p. 199. angelus, cujus ala auro, vestis aureis & rubeis palis tingitur, vertici autem crucicula incumbit. (θθ) Wap. I. p. 146. coronæ impositus conus rubeus, cujus nodo argenteo stella aurea incumbit, utrinque ternis galli gallinacei pennis rubeis, (αα) Wap. I. p. 180. ex corona aurea prodeuntia 9. vexilla rubea, aureis perunctis, pilas singulas rubeas tenentes. (κκ) Wap. I. p. 180. ex corona aurea prodeuntia 9. vexilla rubea, aureis perunctis adfixa. (λλ) Wap. I. p. 187. vid. §. seq. (μμ) Wap. I. p. 187. inter cornua minio & argento tessellata, 5. vexilla palis rubeis & argenteis picta. Hæc vexilla videntur genuinum apicem constituere, vid. §. 66. sed cornua ad areolam 2. & 3. respicere. (νν) Cornua duo nigra.

nigræ inscribitur in insign. *Küdorfer* [Franc.] (α) baltheus cantheriis ternis miniatis & argenteis constat *Greyßneck* [styr. in 2. & 3.] (β) aræ nigræ inducit baltheum, alia diagonali linea sectum, & cantheriis argenteis & coccineis alternatim exaratum.

§. LIX. Frequentiores sunt balthei tessellati (*eschiquetés*,) *geschacht*. Exempla ista cape, quæ in primis allegat, *Æg. Gel. de Col. Agr. mag. l. 2.* ab aliquo Vectio Apro Romano deduci vult, eamque ornat (si rectè chalcographus pinxit) scuto aureo, quod transit baltheus duorum ductum ex nigro & argento. Allegat alias familias Baronum *de Virmund*, (γ) nec non famil. *de Gulpen* (δ) & *Scheidung*, (ε) quas uni origini Romanæ vellet tribui, qui Bernsaviis affinia gestent arma, nempe in campo argenteo vectem varium laterculis novem aureis, totidemq; nigris interdistinctum: Galpii verò circumdant limbum dentatum rubeum. Addit aliquos Bernsaviorum vecti tessellato subijcere aream ex cæruleo & auro transversè sectam, quod & *Schænradiorum* sit: Quin & Bernsavios nonnullos omisso vecte parmam, ita sectam gerere. In parma aurea baltheus duplici tractu ex nigro & argento tessellatus est, symb. *Enenckel Bar.* (ζ) triplici *Adorniorum* (Genuens.) in nigra ex minio & argento. *Reuber zu Reineck* [Carinth. in 2. & 3.] (η) In nigra ex auro & minio *Caffres*, & ita *S. Bernardus*. In cærulea ex argento & nigro 3. ductuum *Gerard* (Delfin.) in rubea ex argento & cæruleo 3. *Tornacelli* (Neapolit. unde Bonifacius IX. Papa) *Cibo* (Genuens. sed cum capite argenteo rubea cruce impressa.) In aurea ex argento & minio triplici ductu *Centuriana* (Genuens.) quod etiam adscribitur episcopatu *Lüttich* f. Leodiensi, Sibmach. *Wap. I. p. 10.* sed erroneum esse convincit Episcopi moneta, quæ in omnium manibus est, hoc baltheo omnino destituta. Eadem pag. pro *Verdensi* Episc. adsignatur, in area cærulea eorundem colorum baltheus. De quo emblemate non minus dubito: singulare est exemplum fam. *Liebdaler* [Siles.] (θ) quæ in argenteo scuto baltheum rubeis & argenteis tessellis constantem gestat. *De la Fontaine d'aignon*, gestant in solo cæruleo 3. baltheos auro & minio tessellatos, 3. ductibus. Affinis est baltheus rhombis, vel cuneis plenus, (*bande Lozangée*) talis est rhombis argenteis & rubeis repletus in parma cærulea *Wiese* [Siles.] (ι)

§. LIX. Ad *pali* considerationem nos accingimus, quo nomine figura vocatur, cum duæ perpendiculares lineæ mediam scuti partem peculiari tinctura infectam à reliquo segregant, gallis *pal* vocatur, Hispanis *baston*, nostris *Pfal* / alibi *Sparre*; Synonyma Latina assignant *vallus*, *statumen*, *cippus*, *pedamentum*, *columna*. Hieroglyphicum quod concernit: *Campanile dell' arm. p. 126.* dicit, palos instrumentum esse aptum ponderibus etiam gravissimis movendis: & ob hoc palos notare ingenium aptum perficiendis rebus, quæ impossibiles vel difficillimæ videantur. *Spelmannus* ita arbitratur, si figuram pro palo agnoscere placeat, à corona vallari (de qua c. 6. n. 13.) derivari, & notare defensores: si verò pro columna, signum stabilitatis & fortitudinis esse. Ita & *Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 20. p. 173.* coronam respicit, quam ex vacerris, sublicis aut palis, quibus castra communiebantur, componebant. Notare etiam potest defensa castra, vel hostile vallum expugnatum. Ex nostris præf. *Wapenb. p. 2. n. 60.* ex Harsdorff. **Dergleichen ist vor diesem den wohlverdienten Råthen und Abgesandten gegeben worden / weil die Regimenten auff ihnen als Pfählen bestehen.**

§. LX. Videamus exempla. Inscribunt palum rubeum aræ argenteæ *Kemmat* (an Kemnat?) [Bavar.] (κ) *Stizela de Rockitz* [Siles.] (λ)

§. LXI. Exaratur palus cæruleus in clypeo argenteo. *Lüchaw*. [Francon.] (μ) *Teuffel* in 1. & 4. quadr. [Tirol.] (ν)

§. LXII. Niger Palus distinguit aream auream. *Stairer de Ruckendorff* [Bavar.]

(α) *Wap. I. p. 108.* nigra vacca insitit cassidi. Lacinia dicuntur rubeæ & nigræ, quod de latere intelligo, ex altero ut argenteæ & nigræ sint, ratio postulat. (β) *Wap. I. p. 49.* coronatæ galeæ imponitur alarum cum scutario typo complicatum jugum. (γ) Herma virilis inter alas expansas, cum scutario symbolo. (δ) Globo impositæ pennæ gallinaceæ. (ε) galeæ coronatæ inter jugum alarum impositæ pennæ galli gallinacei. (ζ) *Wap. I. p. 33.* responder galea clausa (more antiquo) ultra diadema tortile, cujus extrema volitant, jugum alarum tesserario baltheo exaratarum deferens. (η) *Wap. I. p. 46.* responder galea coronata, cum jugo alarum scutarium baltheum reperentium. (θ) *Wap. I. p. 57.* inter quaternas plumas struthionicas figura, quam pileum superiori parte latiore credo, tessellis scutarii balthei picta. (ι) *Wap. I. p. 60.* plumæ struthionicae cærulea, argentata, rubea. (κ) *Wap. I. p. 79.* molossi caput argento & minio distinctum. (λ) *Wap. I. p. 74.* ala rubea potest argenteam majori parte latens. (μ) *Wap. I. p. 106.* ex galea coronata prominens jugum expansum alarum nigrarum aureis foliis conspersarum. Quæ anomalia est tincturarum ratione: & forte hæc galea ex aliis insignibus adsumta. (ν) *Wap. I. p. 42.* ex coronata casside prodiens jugum complicatum alarum, impresso palo scutario, insuper inducto baltheo sinistro aureo scarabeum nigrum secundi & tertii laterculi deferente. Lac. hinc argenteæ & cyaneæ, isthinc nigræ & aureæ.

Law Comit. (β) palo aureo in area rubea tres nigros cantherios. *Troppau* f. *Oppavia* [civit. Silesiæ] palum clypeo rubeo inductum quaternis nigris & argenteis cantheriis replet. Ita palus, quem familia *Valengi* [Burgund.] inducit, clypeo miniato, auro & nigro ad modum canthorum fastigiatus est.

§. LXXI. Sequitur quinta in Menestrierii nostri enumeratione figura honorabilis, quam *barre* Galli dicunt? nec à baltheo (*bande*) differt, nisi opposito situ: cum enim ille à dextro scuti angulo incipiat, hic ex sinistro descendit, unde aliis *oontrebande*, *Baltheum sinistrum* f. *fasciam obliquam sinistram* dicere possumus. *Strasse vom lincken obern Winkel herabwärts gehend* nostri nuncupant. *Fissuram* vocant *Vptonus* & *Job. de Bado aureo*. Dicitur notare l' escharpe du cavalier. *Segoing*. Thres. Herald. p. 2. p. 51. (*bande baudrier*.) Est verò observandum, figuram hanc cum baltheo dextro confundi sæpissime apud antiquos: & parum abest, pro eadem habitam. Unde videbis in Argentoratensium Episcoporum, March. Badensium &c. insignibus, diversa vice pictis modo dextros, modo sinistros, tanquam nihil interesset, baltheos representari: Certè qui baltheos scuti in alis expansis apicis repetere solent, ordinariè in priori sinistros, in posteriori dextros effingunt, vid. *Wehren*. *Wap.* I. p. 138. vel opposita nonnunquam dispositione, ut *Wildenstein*. *Wap.* I. p. 102. Inprimis verò *Sibmacheri* liber armorialis, omnino discrimen nullum agnovisse videtur; sed quæ alias ratio ejus fuit, ut situm animalium & aliarum figurarum liberum existimaret, in hoc quoque opinioni suæ indulgisse videtur. Unde quæ ex ipso exempla baltheorum dextrorum allata, vel sinistorum adferrentur, ita fidei ejus innituntur, ut meliora docenti lubens cessurus sim. Exemplo evidenti apparet, quam parum pensi ei situs ista differentia fuerit: cum *Wap.* I. p. 141. eadem pagina duarum linearum de *Lauter* [Hass.] (γ) insignia ita pingat, ut cum utraque scutum transversim sectum, & superiori parte argento, inferiori cæruleo colore tinctum baltheo rubeo toti inducto, gestet; baltheum in altero scuto sinistrum, in altero, cujus posterior pars cærulea duos cantherios aureos defert, dextrum constituat: suo, quod puto, arbitrio potius, quam ratione certa, vel quod lineæ ipsæ hoc discrimen observent.

§. LXXII. Porro intolerabile & in non unam illustrem ac generosam familiam injurium est pronunciatum *du Val*, quando hic p. 8. duas: *Elle marque d'ordinaire bastardise. De là est venu le proverbe, estre de contrebande, estre de costé gauche*. Ac ita hanc figuram ordinariè natalium illegitimorum notam esse vult. Ita etiam *Segoing*. Thres. Herald. p. 2. p. 51. *Elle est fort peu usitée en armoiries agant esté tenue pour marque de bastardise & fils illegitime*, sed cum id quidem de inducta discerniculi causa toti clypeo ejusque figuris tænia sinistra apud Gallos verum sit: quod infra c. 8. n. 41. & seq. ostenderetur; nullatenus tamen de figura simplici, vel juxta cum aliis in clypeo, picta idem dici potest; quod clarum fiet, cum jam spectabimus, stirpibus nobilissimis, & de quibus natalium aliquod vitium nemo suspicetur, eum placuisse balthei situm. Ita recte le Labour de l' orig. des arm. n. 117. *La barre n'est marque de bastardise, que quand elle est apposée sur un autre blason, autrement elle passe pour un enseigne legitime & honorable*.

§. LXXIII. Sunt hujus exempla non æque ac dextri balthei frequentia. Metallo tincti balthei sinistri reperiuntur illi: Argenteus in parma cærulea notat *Bruncau* f. *Brunolet de S. Clair*. [Paris.] Si tres annuli cærulei inscribantur, insigne est *Echter* [Francon.] (δ) & *Ramingen* [Bavar.] (ε) Addunt baltheo superius stellam, inferius lunam cornutam utramque ex auro. *Chonzin* [Austr.] (ζ) In rubea. *Vnverzagt* [Baron. in 2. & 3.] (η) *Marger* [Austr.] (θ) *Wildenstein* [Francon.] (ι) *Weiler* [Francon.] (κ) *Hennin de Bossut*, *Rödern* [sed inscriptis tribus stellis aureis. Austr.] (λ) *Holzer* [Austr.] (μ) In nigra parte scuti bipertiti posteriori,

cujus aliquot galli gallinacei plumas sustinent. (β) *Wap.* II. p. 15. Herma juvenilis palum scutarium pectore ostentans, loco brachiorum alis aureis adnatis. (γ) Apex utriusque species iridos, & post eam arbor. (δ) *Wap.* I. p. 105. duo cornua ad typum scuti variegata. (ε) *Wap.* I. p. 99. jugum complicatum alarum baltheo, & annulis scutariis insignium. (ζ) *Wap.* I. p. 37. coronatæ galeæ imposita ala cum scutario typo. (η) *Wap.* I. p. 33. respondet posteriori galeæ coronatæ impositarum alarum sinistra rubea inducto baltheo argenteo. Conf. c. 3. n. 70. (θ) *Wap.* I. p. 35. vir exsurgens clava in altum sublata minax, veste & pileo tæniis scutariis variegatis. (ι) *Wap.* I. p. 102. galeæ coronatæ expanditur jugum alarum scutarium emblemata representantium. (κ) *Wap.* I. p. 105. duo tali pilei argentati, oris reductis rubeis inversis, quorum singulis terni virides petioli impositi conspiciuntur. De hac gente sub finem paragraphi quædam adduntur. (λ) *Wap.* I. p. 36. ex casside coronata prominet armatus, utraque manu vexillum tenens scutariis symbolis insigni, addito tertio simili, quod capiti compositis spectatur. (μ) *Wap.* I. p. 41. ex coronata galea duæ alæ, rubea & argentea altera, altera aurea & cærulea: quales etiam Laciniz. Conf. f. 3. m. 2. n. 46.

rubeos in aureo *Steffen* [Rhen.] (α) hermionicos in rubeo *Tournon*. Varios in aureo *Langheac* [Arvem.]

§. LXVIII. Quatuor palos gestant rubeos in solo aureo Aragoniæ reges, (vid. Hist. insign. L. I. c. 38. n. 10. & qui ex hoc consanguinei creduntur *Merodia*, *Scheiffart de Merode* [Rhen.] (β) & *Merode de Slosberg* [inf. Rhen.] (γ)

§. LXIX. Quod differentias palorum concernit, quæ superficiem eorum efficiunt; exempla huc pertinent striatorum, denticulorum, undulatorum, &c. Huc referre possumus palos inferius *acuminatos*, (*au pié fiché*) qui vel cuspidem scuti tangunt, vel non tangunt, quo casu terminus *à l'ayse* s. *alaise* usurpatur. Ita dant *Suessonibus* (*Soissons*) veteribus, in scuto argenteo tres acuminatos palos rubeos, quorum singulis in superiori parte singuli numi Byzantini argentei imponuntur: Sic & *Saligny S. Florent* in clypeo aureo 3. huiusmodi palos nigros gestat, una cum limbo dentato rubeo. Si verò integer palus in cuspidem decrescat *publica* vocatur, quæ contra vim alluvionis & ad structurarum fundamenta solo infigi solet, atque in insignibus agriculturam & eos, qui hostiles furores sustinere, notat. Huc etiam referendi erunt *dimidii pali*, vel *decurtati* (*Gallis abaisse*) qui non nisi in scuti medium, vel paulo ulterius pertingunt. De his *Æg. Gel. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 20. p. 174. *Sunt deinde in Vbio Rhenano districtu vetustissimæ stirpes Hochsteden, Brempt, Hilbach, Meill, Zors, Priola apud Venetos, aliæque scutariis palis, sed brevioribus valvulum s. dimidiam inferiorem clypei aream depingentes? sive castrensem dicas coronam, s. inter preteris formam trophæi representari in pelta, id est, ad lunarem figuram, utraque exciso clypeo, sic ut videatur ex deductis ab hoste exuviis thorax ostendi, & superior scuti area exhibeat illam partem thoracis s. penulæ, quæ scapulas & pectus obtexerat, inferior verò virgatæ vestis defluentes bicolores finis, vel Castrensis togulæ speciem, militare enim fluit coccineam togam apud prætorium suspendere ad monitionem & indicium pugne. Cæterum Hochsteden s. Hochsteten (δ) ejusmodi tres virides valvulo argenteo inscribit, superiori parte scuti cærulea. Ita *Trevisani* (Venet.) inscribunt cæruleæ parmæ 3. palos dimidios aureos, ut & *Crosse Dn. de Lintel*, sed hi superpositis 3. stellis ejusdem metalli; *Kolben de Heilsberg* [Bavar.] (ε) gestant in solo argenteo 3. rubeos palos paulo ultra medium scuti adscendentes capite justo minori superius incumbente. *Paillot Vraye & parf. sc. des arm.* voce *Chef retrait*. ita enunciat: *d'argent à 3. pals abaissez le denier mouvent du flanc fenestre de l'Escu, de gueules au chef retrait de mesme*. An huc referam insignia famil. Patrit. Francof. *vom Rhein?* (ζ) ut dicam, esse quatuor palos, quorum bini marginem scuti tangunt, non nisi ad medium scuti nigri pertinentis? an dicendum erit scutum transversè sectum, superiori parte nigra, inferiori argentea, sed 3. nigris palis exaratum scutum famil. *Ziru* [Siles.] (η) in quo rubeo duo pali contigui argentei, alter ultra medietatem scuti ascendit, alter descendit. In scuto nigro palum argenteum dimidium ad centrum scuti pertinentem gestat *Rusdorff* [Bav.] (θ) & aureum in rubeo parmulæ toti imposita *Vberacker* [Bav.] (ι)*

§. LXX. Ad illos palos transimus, qui vel dividuntur in plures partes, vel aliis figuris alterantur. Huc spectant pali *tessellati*, *eschiquetés*. E. g. *Fers* dict. *Steurmeister* [Hass.] (κ) gestat in solo rubeo palum cæruleo colore & argento tessellatum. *Dachsberg* [Bar. in 2. & 3.] (λ) in nigro argento & minio tessellatum: Tres ejusmodi palos simili areæ inscribit familia de *Classy*, vicissim areæ minio & argento tessellæ duos palos cæruleos inducunt, & caput argenteum impenunt notandæ familiæ *Luczend rff* [Sax.] (μ) huc referam cantheriis oneratos palos (*chevronné mit Sparren besetzt / oder mit aufgespizten Giblen*. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 28. p. 309. b.) *Ertack* [Helvet.] (ν) palo argenteo areæ rubæ inducto imponit cantherium nigrum. *Neidaw*

(α) Wap. II. p. 105. Herma Æthiopis, cujus vestis & pilei argentei ora palis scutariis exarata est, ipsi verò pileo impositæ duæ candidæ plumæ struthionice conspiciuntur. (β) Wap. II. p. 104. ex galea coronata erumpens draco ignivomus vexillum gestans argenteum rubea cruce impressum. (γ) Wap. II. p. 114. galeæ coronatæ incumbens scutulum, inferiori simile inter alas hinc rubeam, isthinc auream. Aliam lineam cum limbo vide Wap. I. p. 130. & infra §. 140. (δ) Wap. I. p. 114. ex coronata galea aureus gallus gallinaceus expansis alis prospiciens. (ε) Wap. I. p. 90. virilis imago, clavam ferream (folbe) humeris impositam gestans, habitu, palis scutariis exarato, pileo rubeo, sed ejus ora reducta argentea. (ζ) Wap. I. p. 210. duo cornua nigra. (η) Wap. I. p. 68. ex coronata galea exurgens herma Æthiopis rubeo amictu, caput obvolūtus fascia argentea, cujus extrema volitant. (θ) Wap. I. p. 88. ex coronata galea jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ι) Wap. I. p. 94. responderet galea media pileus turbinatus, rubeus nigro nodo & pennis fastigiatus ora reducta aurea. (κ) Wap. I. p. 142. coronæ aureæ incumbens aquila rubea coronatæ, pedibus & cauda mutilata, pectore lunulam ad pali scutarii modum tessellatam deferens. (λ) Wap. I. p. 93. herma virilis cum barba & capillis, amictu nigro. Lacin. argenteæ & nigra. (μ) Wap. I. p. 170. coronæ aureæ duo cornua arietina imposita. (ν) Coronæ aureæ impositus pileus scutariis symbolis exaratus, & præter duas struthionicas,

Hans Nothafft jenes Battern gehört zu haben/ daß Einer von Weyler/ Hansen und Dieterichs Geschlechts zu Heilbronn gethurniert habe 2c. unter dato Dienstags nach S. Marx Anno 1479. So dann Werner von Nuhusen/ ein Mann ob achtzig Jahren/ uf den Ahd dene Er Graff Ulrichen von Würtemberg Lebens wegen gethan/ unter seinen/ und Gerhards von Talheim/ Bogts zu Lauffen/ Innsigeln attestiret/ daß ihne kund und wissend/ daß Hansen von Wilers Eltern/ die von Wiler gethurniert haben frey und ohne Einred 2c. Dienstags nach Jubilate An. 1480. Wie die vorhandene 2. Original-Permentier-Briefflein besagen. Sonsten eingeschrieben/ und darbey gemachtes Thurnier-Buch (die übrige evulgierte an seinen Orth gestellet) meldet/ An. 1374. erschiene und ritte ein ein Edler Ritter/ Wolff von Weiler.

II.

Quoad personas in specie.

Daß An. 1312. an S. Michaelis Conrad Marschalck von Aichholzhheim/ Ritter/ gegen Graff Rupprechten von Dürnen/ refutiret/ an Geben von Wyler und seine Kinder/ und alle seine Erben fürhin zu Lehen einen Lebenden zu Affalterthal (welcher noch von dem Geschlecht possidiret wird) Originale.

An. 1322. gestorben/ und zu Weyler begraben/ Hans, dessen Söhne gewesen seyn sollen Ruprecht und Albrecht V. W. MS.

An. 1335. Gelebet Degenhard V. W. Original Kauff-Brieff/ darinnen Bürgen Burcard, Hans und Conrad V. Wyler.

An. 1354. In der nächsten Mittwoch vor Valentini, gibt Ortulff V. Wiler genannt/ die Gut/ so er hat zu Gludolffsheim/ seinem Sohn Ruckern einem Münch zu Muerhart (beedes im Herzogthum Würtemberg gelegen) zu seinem Leib. Orig.

An. 1359. Burcard V. W. neben seinem Brudern Hansen gestorben/ und zu Liechtenstern begraben. MS.

AN. DOMINI M CCC LXVII. K. JAN. O. CONRADUS DE WILER. Stehet uf einem ohnfern der Tangel im Closter Liechtenstern liegenden Grabstein/ darauf der Schild des Weylerischen Wappens.

An. 1367. Vix. Heinrich B. B. genannt von Odeheimb. Orig.

An. 1392. Die Ehrbare Fromme Gaisliche Frau Grethe von Wiler, gesessen zu der Neustatt/ gelegen am Cocher. Stehet in einem gar alten Buch bey der Pfaher Wimmenthal (im Weinsperger Thal/ in das Closter Schönthäl gehörig) sub rubr. Selmersbach. f. 120.

An. 1420. Albrecht und dessen Bruder Conrad V. W. dieses Hausfrau ware Els von Ehenheimb. Orig.

1420. Wilhelm V. W. Original Kauff-Brieff.

An. 1432. Caspar V. W. dessen Frau Gata von Talheim. Orig.

An. 1449. Am Frentag Nachmittag vor S. Martini Episc. starb Burcard V. W. vermög der Umschrift eines mit dem Weylerischen Wappen hölzernen Schilds/ in der Kirche zu Löwenstein liegend.

An. 1468. Obiit Venerabilis Pater & Dominus, Dominus Burcardus de Wiler, Abbas hujus Monasterii in Sinzheim. Stehet uf einem Monument im Stifft Sinzheim/ sambt dem Weylerischen Wappen.

An. 1504. Hat gelebt Hans V. W. dessen Ehefrau gewesen Anna von Talheimb. Orig.

An. 1535. Ist Caspar V. W. und mit Ihme selbige Linea abgestorben. Seine Hausfrau ware Helena von Berlichingen. Orig.

Wie aber alle obspecificirte einander verwandt gewesen/ kan man aus vorhandenen Documentis keine gründliche Nachricht haben/ ausser/ daß Caspar V. W. de quo sub An. 1432. ein Sohn Conrads von denen sub An. 1409. Hans An. 1504. ein Sohn erstgenanten Caspars, und Caspar, mit deme An. 1535. selbige Linea abgestorben/ ein Sohn letztgemelten Hansen gewesen seye.

cujus priorem rubeam stella argentea exornat *Wuris* [Siles.] (α) In secta ex rubea & viridi coloribus *Wahren* [Misn.] (β) Aureus in nigra. *Vittenheim* [Alsat.] (γ) Impressis rosis tribus cæruleis. *Chila* [Siles.] (δ) In rubea *Stocheim* [Hass.] (ε) In cærulea *Strafer* [Bav.] (ζ) *Windeck* [Alsat.] (η) (sed adjecto quadrante honorario argenteo.) Quæ metallis inscribuntur, exempla illa sunt, Argentæ aræ incumbit baltheus sinister rubeus *Rappach* [Baron.] (θ) Cæruleus, sed inscriptis tribus stellis aureis *Duchtel zu Dützingen* [Bav.] in 1. & 2. (ι) niger. *Stein de Ostheim* [Franc.] (κ) *Herdt* [Brunf.] (λ) *Düngel* [Westphal. sed impressis tribus rhombis aureis.] (μ) *Pienzenaw* [Bavav. sed impressis 3. numis Byzantinis aureis.] (ν) *Offa* [Misn. sed inscriptis 3. rubeis pilis.] (ξ) niger *Kuttler* in 2. & 3. [Tirol.] (ο) cæruleus, sed impressis 3. liliis argenteis *Bauer de Eise-neck* [Patrit. Francofurt.] (π) rubeus, sed impresso serpente aureo, in scuti pede, superiori parte rubea rosam argenteam complectente *Fridwirth zum Fridthoff* [in medio scutulo. (ρ) Argentæ aræ inducitur barra vellere vario facta (huc enim pileolos illos pictura fictos omni jure trahere possum) à *Laffelholz* [Patrit. Norimb.] (σ) Aræ ex sinistro angulo sectæ, cujus superior pars cocco, altera argento tingitur, inductus baltheus sinister eadem sectione affectus, alternante tinctura *Lydl* [Tirol. 2. & 3.] (τ)

Dixi de *Weileriana* gente quædam adhuc adjicienda, communicabo enim lectori, quæ de hac familia sua Generosus Dn. *Burcardus Theodoricus de Weyler* ad me 1681. misit ipsismet ejus in vernacula nostra verbis:

Von denen Edlen von Weyler / oder / wie sie in alten Schrifften genennet werden / von Wylter und Wiler / deren Stammhaus dieses Namens in Francken dem Orth Odenwald incorporiret / in dem so genannten Weinsperger Thal / drey Stund ober Heilbrunn / und eine kleine Stund von Löwenstein seitwärts gelegen / welches Stammhaus cum pertinentiis quoad Dominium directum, von Kaiser Friderico IV. uf die Herrschafft Weinsperg / folgendes uf Thur. Pfaltz / und dann An. 1504. in der Bayrischen Fehde / uf Württemberg / kommen (dann sonst in Bayern / Schwaben / und Rheinstrom / eben dieses Namens Adelige Geschlechter / jedoch andere Wappen führend gewesen / und nunmehr abgestorben seind) hat Endes unterschriebener fast alles aus vorhandenen Originalien, vornemlich / weilen mehrers hier einzubringen ohndthig erachtet worden / folgendes:

(Nempe Burcardus Theodoricus.)

I.

Quoad familiam in genere.

Daß Werner Nothafft zu Hohenberg geseßen / neben Wilhelm von Zilnhart Rittern und Land-Hofmeistern / unter deren Junsigeln / bey dem Ayd / de- ne dieser Graff Ulrich zu Württemberg Rath und Dienst halber gethan / und Hans

(α) Wap. I. p. 69. plumæ struthionice inter coccineam & argentatam nigra erecta. Et ante hac ferrum spineum suo colore. Lac. hinc rubeæ, isthinc nigrae utrinque addito argento. (β) Wap. I. p. 163. duo cornua, quarum medium argento, summitas viridi, imum rubro colore tingitur. (γ) Wap. I. p. 194. de apice alibi. (δ) Wap. I. p. 20. ala nigra, Lacin. aureæ & cæuleæ. (ε) Wap. I. p. 138. duæ alæ expansæ rubeæ. (ζ) Wap. II. p. 68. jugum alarum complicatum, cum scutario baltheo. (η) Wap. II. p. 134. herma juvenilis coronata, quadrantem & baltheum scuti vesti impressa gestans, adnatis loco brachiorum cornibus, hinc argenteo, illinc aureo. (θ) Wap. I. p. 30. coronatæ galeæ impositi jugum alarum scutario symbolo pictarum. (ι) Wap. I. p. 103. jugum alarum complicatum, iterum cum scutario symbolo. (κ) Wap. I. p. 182. ala baltheum nigrum repetens. (λ) Wap. I. p. 191. diademate tortili tecta cassis sustinet alas duas pictas emblemate scuti. Lacin. nigra & argentæ. (μ) Wap. I. p. 77. ex coronata casside eminens herma Æthiopis argenteo amictu & pileo, hujus ora reducta nigra globulos scuti repetit, corona autem summitati imposita plumas struthionicas argenteas & nigras sustinet. (ν) Wap. I. p. 165. ex coronata casside prominentes alæ coccineæ & argentæ. Lacin. ejusdem tincturæ. (ξ) Wap. I. p. 83. herma virilis, cyaneo amictu, cujus collare, & pileo, cujus ora reducta argento finguntur, hic etenim plumis struthionicis exornatur. (ο) Wap. I. p. 206. (π) Wap. I. p. 53. responder in apice altera alarum, superius nigro colore, inferius aureo tincta, conf. S. 3. m. 2. n. 7. (ρ) Wap. IV. p. ex coronatæ galeæ inter duo cornua, quarum prius superiori parte argento, inferiori cyano tingitur, altera tincturæ ordinem invertit, leo erumpens adversus coronatus aureus, utrinque pede protenso lilius argenteum tenens. (σ) Wap. I. p. 41. inter duas aureas, baltheo rubeo, & serpente scutario insignitas virilis herma rubeo indumento & pileo. Lacin. argentæ & coccineæ, conf. p. 64. (τ) Wap. I. p. 43. vid. S. 3. m. 2. n. 66.

wirdet solcher Schad/ den sie desshalben litten/in der wise als vorstet genzlich on
Iren schaden davor Uns und Unser Erben noch unser Land und Leut nicht
schirmen oder frien sol keinerley Freyheit Gnad oder anders/ das gegeben oder
erdacht ist/ oder noch gegeben oder erdacht werden möchte/ alles on all Arglist und
geverde/ und deshalben wir beyde unsere Insigele öffentlich gehenkt an diesen
Briebe/ der geben ist am Zinstag nach dem Sontag Judica in der Fasten nach
der Geburt Christi vierzeihen hundert sechzig und drey Jahr. Anno 1466. und
1467. ware dieser Dieterich V. W. Churf. Friderichen Pfalzgraven Marschalck
verschieden. Orig.

Anno 1482. uff Sambstag nach St. Agathen Tag reversirt sich idem Dieterich
V. W. Land. Hofmeister gegen Eberhardo Barbato Grafen zu Württemberg/ daran
zu seyn/ das dessen Testament vollzogen werde. Orig.

An. 1484. an St. Valentins Tag constituirte Eberhardus Barb. Comes Wirtt.
D. Ludwig Bergenhausen/ Dieterichen V. W. Land. Hofmeistern neben D. Ber-
nern Umbushusern Predigern/ D. Bernhard Schöferlin/ Hans Späthen Rit-
tern/ Marcken von Hausingen und Conraden von Ryschach/ als Er ußer Lands
gereiset zu Statthaltern 2c. Mit öffentlicher Anheftung des Sigils/ und zuruck
dargegen truckung des Fingerrings. Wie der Original-Gewaltsbrieff/ worvon
zwar die Sigilla hinweg/ mit mehrerem besaget.

An. 1502. wird Er Diet. V. W. in einem diplomate Illustris Dn. Elisabeth
Marchionissæ de Brandenburg (welche Herzog Eberhards II. zu Württemberg
Gemahlin gewesen) curiæ magister genennet. Originale.

An. 1507. am Freytag umb acht Uhr Mathies Tag/ starb der Edel und Best
Juncker/ Dieterich von Byler/ dem Gott gnädig seye. Monument. In der so ge-
nannten Spitalkirchen zu Stuetgardt/ mit Wappen/ Weyler und Gältlingen.

An. 1505. hat Dieterich V. W. erstgenannten Dieterichs Sohn/ Barbaram
Truchsäsin von Büchthausen geheurathet (sein Bruder Burcard, so Catharinam von
Menzingen zu Ehe gehabt/ aber keine Kinder verlassen/ ist An. 1535. Chur. Pfälzls.
Burggrav zu Alzey/ An. 1545. Chur. Maynzischer Marschalck/ und An. 1546.
Chur. Pfalz Groß. Hofmeister gewesen) ware Obervogt zu Botwar und Bugel-
stein/ im Herzogthumb Württemberg/ An. 1525. aber/ bey Käyserl. Innhabung
des Lands/ und der Bäurischen Empörung in Garnison zu Weinsperg/ allda Er/
neben vielen andern von den Bauern todtgeschlagen/ und Er/ vom Thurn herab/ uff
den Kirchhoff geworffen. Davon sowolen andere Historici, als N. Jacob Schluser
von Sudenburg in seinem Historischen Bericht An. 1573. in folio heraus gegan-
gen/ und Crusius Annal. Suev. L. 10. P. 3. f. 76. & 590. in Epistol. Ferd. Infantis Hisp.
& Archid. Austriae Meldung thun.

An. 1508. ist geboren Wolff V. W. jetztbesagten Dieterichs Sohn. An. 1539.
verheurathet mit Brigitten Bilchin von Alzey/ Rabans von Liebenstein nachge-
lassener Wittib. Ist gestorben uff seinem Schloß Liechtenberg An. 1585. den 2.
Martii, und dessen Hausfrau nächstfolgenden den 10. Aprilis.

Anno 1542. Dieterich V. W. Wolffens Sohn. An. 1567. verheurathet mit
Veronica von Adelsheimb. Wurde Fürstl. Württemb. bey Herzog Ludwigens
Gemahlin Frauenzimmer Hoffmeister. Starb uff seinem Stammhaus zu Wey-
ler An. 1602. den 5ten Augusti.

Burcard V. W. Dieterichs Sohn geboren den 12. Nov. An. 1574. wird bey
Regierung Herzog Friderichen zu Württemberg/ Rath von Haus auß den 14.
Augusti An. 1598. zu Stuttgart den 25. April. 1599. verheurathet mit Anna Eli-
sabethen von Lanning den 15. May An. 1604. Obervogt zu Schorndorff den 10.
May An. 1606. Bey Regierung Herzog Johann Friderich zu Württemb. zugleich
Assessor bey dem Hoffgericht zu Tübingen/ welche Functiones und Administration
H. H. Ludwigen Friderichen/ und Julii Friderichen Er continuirte/ und hiernächst
bey Regierung Herzog Eberhards III. Hofrichter zu Tübingen worden. Ist gestor-
ben in seinem Adel. Stammhaus zu Mayensfels den 3. Oct. An. 1643.

Burcard Dieterich V. W. Burcards Sohn ist geboren Festo S. Michaelis, An.
1619. verheurathet mit Maria Magdalena von Rechenbach den 6. Decembr.
An. 1641.

Quoad lineam rectam adhuc dum viventium.

Daß jedoch deren / so lang Gott will / noch lebender / und mithin subscribirten von Weyler recta linea, worvon die collaterales, fürte halber / meistens hier ausgelassen / in folgenden bestehe / ist ganz gewiß / und erweislich.

Geibin oder Gebin von Wyler (daß er dieser solte gewesen seyn / dessen oben unter 1323. gedacht / wird ob distantiam temporis gezeuffelt) hat gelebt An. 1362. 1376. 1388. Seine Hausfrau ist gewesen Hewig oder Hedel von Sachsenheim. Sein Bruder Burcard, dessen Söhne Wilhelm, Peter und Ruprecht An. 1386. Dieser Gebin V. W. ist neben Burcarden (vermuthlich erstgedachten seinen Brüdern) zu Weinsperg begraben. Wie dann zwar ohne Jahrzahl / auswendig an dem Gemäuer der Kirchen daselbst / neben dem Weyler- und Sachsenheimbischen Wappen / steht : GEBIN VON WILER und BURCARD VON WILER.

Endris V. W. Gebins Sohn hat gelebet An. 1394. 1405. 1407. 1433. Seine Hausfrau war Els von Angellach. Origin.

Dieterich V. W. Endris Sohn vixit An. 1413. 1437. Seine Frau ist gewesen Martha Lückertshausen Orig. An. Dni. 1438. Jahr starb Dieterich von und zu Weyler / den nächsten Montag vor St. Gallen Tag. Stehet zu Löwenstein um einen / in der Kirchen Sacristey liegenden alten runden hölzern Schild / worinnen das Weyleris. Wappen mit Schild und Helm gemahlt. Welches dieser Dieterich gewesen zu seyn um so mehr vermuthlich / weil in folgendem 1439. Jahr / Graf Crafft von Hohenlohe verlehnet Burcarden von Weyler zu seinem Theil / und Diethers von Weyler S. Söhnen zur rechten Mannslehen das Dorff Steinheimb auff der Murr gelegen / samt seinen Zugehörungen. Datum redi-viv. monasterior. præcip. in Ducatu Wirtt. An. 1636. edit. (parte von den Frauen-Clöstern) p. 401.

Dieterich V. W. (Reichsvogt zu Heilbronn und Wimpffen) erstgenannten Dieterichs Sohn / cujus uxor Anna von Gältlingen / vix. An. 1450. Von dem wäre verschieden denckwürdig und löbliches herzusetzen : Es wird aber anjeh nur gemeldet / daß An. 1463. Graf Ulrich zu Württemberg / und Eberhard sein Sohn / in folgenden formalien bestehende Schadlos-Haltung (worinnen die eigentliche Summ der rancion, derentwegen sonst die Historici mercklich variiren / zu ersehen) gegen ihm ausgestellt : Wir Ulrich Grave zu Württemberg / und Wir Eberhard Grav zu Württemberg sin Sun bekennen und tun kunt allemenglich mit diesem Brieff / als wir Grave Ulrich heßgenannt in des Hochgebornen Fürsten und Herrn / Herrn Friderichs / Pfalzgraven bey Rine / Herzog in Bayern / des Heiligen Römischen Reichs Erzhuchsess und Churfürst vengknas komen und daruß getedingt sind / also / daß wir unter anderen demselben Herzog Friderichen dem Pfalzgraven geben sollen sechzig tausend Gulden uff vier die nächstkünftige Pfingstage. Inmassen der Schuldbriebe Ihme darüber geben das Innhalt / warumb dann Unser lieber besonder Dietherich von Wiler sich umb Unser klüßig Bitte willen mit Uns verschrieben und verpflichtet hat als ein Berg und Mitverpflichteter / daß wir baid unverschaidenlich demselben Dietherichen von Wiler gelopt / geredt und versprochen haben. Gereden / geloben und versprechen in Krafft diß Brieffs / daß wir oder unser Erben In oder sine Erben von solcher Bergschafft und Pflichte gütlich ledigen / lösen und unclaghafft machen sollen und wollen genßlichen on allen Ihren Schaden getreulich und ungeverlich / und were / daß In oder sine Erben solcher Bergschafft und Pflicht halb hendret Schaden nemen von Laistung oder andern Sachen / wie der Schad genant were / doch redlich und ungeverlich / den sollen und wollen wir und Unser Erben In oder sinen Erben auch usrichten / gellten und bezahlen on Widerrede / und Uns darwider nit gebruchen noch behelfen / was oder welcherley das wäre / das yemands mag erdencken / und ob wir das nicht tatten / daß Gott nit woll / So mögen er und sin Erben uns unser Erben an allen unsten Lenden / Ruten und güten angreifen / nöten und pfänden / wo und wie sie mögen und In am besten füget mit Gericht oder on Gericht / so lang und viel / biß Inen wiederkert und abgelegt wirdet

scutum fam. *Frælich* [Silef.] (α) nisi quod tessellæ obliquiores rhombos repræsentant. (*fuslée*) Rhombis etiam, quam tessellis similiores sunt, particulæ aureæ & nigræ, quæ baltheum replent, areæ argenteæ inductum pro famil. *Viermundt* [Hass.] (β) ceterum 3. ex argento & minio tessellatos baltheos scuto cæruleo, adjecta inter duos priores corona aureo, defert fam. *Groschlay* [Rhen.] (γ) Baltheus virgatus (*fasele*) est ex argento & minio in scuto cæruleo *Wisen de Gyrsberg* [Saxon.] (δ) Non omittendi sunt, qui in nubium modum effinguntur, quales duo sunt in scuto *Leuthorst* [Hass.] (ε) rubei, sed in nubium formam effigiati, in argentea parma.

§ LXXVI. Sexta figurarum honorabilium jam nos vocat, quæ est Gallico nomi- Canthe-
rius. ne *Chevron* (vel antiquis apud *Menestr. l'art du blas. iustif. c. 13. p. 350. chievron. le Labour. de l'orig. des arm. n. 124.* ex vitio describentis aliud synonymon format *chiennon*) & Italico *cheverone*, quod à Latino *capreolus* (termino Vitruvii) derivat idem p. 361. Nostri *Sparren* vel *gespitzte Sparren* vocant, vidi, qui *zween oben zusamen gefügte Sparren* / tanquam juncti essent, baltheus dexter & sinister, appellarent, alii *Winkelmess* indigitant. Latini ut plurimum *Cantherium* appellant, cui nomini *Spelmannus* synonyma addit *fastigium, tholum, jugum*. *Vptonus* cum suo *Ioh. de Bado aureo* vocat *signa capitalia*, quia in domuum fastigio instar capitis imponantur.

§ LXXVII. De significatione hieroglyphica ista notata reperi. *Nic. Vptonus* putat Significa-
tio. carpentariis initio fuisse propriam figuram, quod cum *Spelm. Aspilog. p. 98.* referret, *ἐπιτιμῶν, nuganter forte ut alia. Ioh. de Bado aureo p. 30.* putat ab illis gestanda signa hæc capitalia, qui primi assumsere arma, unde si filius patrimonium augmentaverit, posse eum alterum signum capitale adjicere, vel si etiam substantia minorata sit, ex duobus unum omittere. Credit etiam dandum esse Ecclesiasticis, qui armis carent 2. vel 3. ad summum. Si hisce eandem *Spelmani* *negotii* addamus, credo citra injuriam fore. Alii ut *Varenn.* eminentiæ symbolam in hac figura quærunt. *Vals. de la Colomb. in science heroïq.* attribuit militibus, qui hostium impetum tanquam catarractæ positæ torrentibus, frangunt. Ex nostris Nobiliss. *G. Phil. Harsdorferus* (ex quo in *Wapenb. præf. P. 2. n. 60.* legitur) memorat consiliariis & legatis dari solitam hanc figuram, quia regimina horum sub cura tuta esse debent, prout tectum illis fastigiis ab injuria tempestatis prohibetur: eadem quoque causa cum *Vulforio* militibus signum concessum credit. Ex eo quod familia in *Ubiis de Palays s. de Palatio.* (ζ) in scuto aureo usurpet *aureum indentatorum tignorum cantherium* s. aciem, colligit *Æg. Gel. de Colon. Agr. magn. l. 2. s. 7. p. 146.* *Playfos magistratum publicarum fabricarum gessisse s. ædiles Reip. fuisse. Addit: Habet Fulvius Vrsinus M. Platorii* (a quo nomen *Playforum* non multum abludit) *numisma exhibens prorsus eas notas, quæ in Playforum scuto cernimus, nimirum templi frontispicium serratum s. denticulis striatum culmen, s. ex duabus dentatis trabibus signa vel cantherium.* Pergit: *Verum, quia ut plurimum imagines clypeorum ob bellicum facinus dabantur, malo etiam asserere hujusmodi capreolum s. arcuatum cuneum geri à familiis, quæ virtutem pugnando in acie s. militari cuneo ostenderunt. Ita nobilissima familie de Pomerio s. Bungart, Ledebut. Nehem, Rhein, Momenstecheri & alii culmen ex duabus quasi trabibus, id est, bellicam aciem ostendantem clypeis. Iterum, ob militarem virtutem gestari in insignibus aciem, scutarios capreolos, pyramidales cuneos s. fastigiatas trabes, ex nobilissima gentis Wilichie armis liquet, nam cum bellum geratur offensive, ut loquimur, & defensiva, id est, aut acie in hostem irruendo, aut tuendo se conglomeratione in globatum cuneum vel spiram, hinc in utroque pugne genere gloriosi Wilichii præter aciem vel cuneum pyramidalem etiam rhombum gerit in armis. Priorem de ædilitia dignitate mox novo exemplo munit sententiam. Apud Florentinos in Italia nobilis domus est *Antellarum* puniceum capreolum in argenteo scuto ostentans, cujus prosapie *Antellariæ* etymon, si ab *Antibus* deducamus, consequenter asserere debemus scutarium cantherium gestari ob ædilitiam Reipublice functionem, ejusque hieroglyphicum in gente *Antellana* esse. Alibi l. 2. s. 22. p. 177. ubi de familia *Sudermanica.* (η) [Colon.] loquitur, quæ capite scuti aureo, inferiorem partem*

X 3

argen-

(α) *Wap. I. p. 65.* alarum baltheum scutarium referentium jugum complicatum. (β) *Wap. I. p. 136.* inter alas scutario typo pictas, herma juvenilis rubeo vestitu, caput diademate torrili revincta. (γ) *Wap. I. p. 125.* Herma virilis, veste symbolis scutariis universis picta. Lac. aureæ & cæuleæ. (δ) *Wap. I. p. 172.* Argentata pluma struthionica, duabus rubeis tincta, inter duos clypei umbones, si figuram recte agnosco. (ε) *Wap. I. p. 141.* Galeæ coronatæ 2. plumæ struthionicae argenteæ inter 3. rubeas insistant. (ζ) Caput cum collo hircinum. (η) Duo cornua scutariis symbolis insignita,

Den 6. Decemb. 1641. Hisce quædam ex ejusdem Epistolis addo: nimirum baltheum familiarem modo dextrum, modo sinistrum pingi, credit verò illum situm præferendum. Monet idem ex inversis petiolis (*Hauben oder Mühen*) argenteis, cocco reductis, singulis ternos argenteos baculos s. scipiones, quibus religiosi peregrinatores utuntur (*Pilgerstab*) ter nodatos ex eodem metallo eminere: Ostensum tamen sibi esse addit, atavi sui marescalli Palatini Dieterici de Weyler apicem caudam pavoninam loco baculorum: Sibmacheri autem virides petiolo erroris arguit. Nec minus de Celeb. Bucelino conqueritur; quod parte 2. Germ. hinc genti annumerat Johannem, cujus uxor à Karsbach, Philippum, Philippum Jun. Phil. Jodocum, Jodocum Philippum, Wolffg. Eberhardum, Margaritam ux. Marfilii Christiani ab Engelheim, quos omnes credit deberi familiæ de Weyler Rhenanæ, qui aquila bicipiti pro symbolo utuntur. Ap. eosdem p. 335. in tabula sua progenologica pro Anna de Schrotzberg, Amaliam legi vult. Demum in ejusdem Germ. P. 4. f. 464. plures errores illatos queritur, inprimis patrum sibi datum Carolum, qui nullus vixerit. Sed hæc *ὡς ἐν παλαιῶ.*

§. LXXIV. Sunt alia scuta sinistrorsus vel à sinistra non semel, sed pluries fasciata vel obliquata. Ita gestant 2. barras vel sinistros baltheos nigros in solo argenteo *Stein zum Barchfeld* [Hass.] (α) nigros in aureo (in priori parte scuti bipertiti) [Silef.] (β) Aureos in rubea parma. *Hutten in Steckelberg & in Ferd. Franc.* [Franc.] (γ) Ternos rubeos & argenteos in bipertiti scuti parte anteriori *Rotenburgk* [Silef.] (δ) quaternos rubeos & argenteos *Seubersdorff* [Bav.] (ε) Demum, quod singulare est, in clypeo argenteo alterum cæruleum, alterum rubeum *Blanckenberg* [Franc.] (ζ) nec non in argenteo nigrum, atque rubeum, inter quos currit canis venaticus niger millo aureo *Aßhelm* [Silef.] (η)

§. LXXV. Videamus nunc exempla baltheorum sinistrorum certis differentiis alteratorum. Undulatorum exempla reliquis frequentiora sunt. *Barre ondée* c. g. viridi areæ argenteum inducit *Otterbach* [Bavar.] (θ) Rubæ argenteum. *Lauterbach* [Hass.] (ι) *Zuckmantel* in 2. & 3. [Carinth.] (κ) *Stammer* [Saxon.] (λ) Aureæ nigrum *Ereipach* [Bavar.] (μ) similem undosum rubeum inducunt scuto octies fasciato, cæruleis & argenteis tæniis, *Marschalck de Ebnet* [Francon.] (ν) Nisi, errore sculptoris dicas ex dextro sinistram factum, quod suspicati sumus §. 57. Alternis pinnis utrinque asperatus (*bretecée & contrebretecée*) est baltheus sinister familiæ *Plittersdorff* [Bavar.] (ξ) niger anteriorem scuti partem argenteam à posterioris auro distinguens. Sed ex superiori parte, tantum pinnati sunt duo balthei nigri in clypeo, argenteo fam. *Schliz dict. Görz* [Hass.] (ο) Bipertitus (parti) baltheus est ex argento & auro, quem imprimunt clypeo rubeo fam. *Lungen de Planeck* [Bavar.] (π) Ita in scuto sinistrorsus ex angulo superiori pars argento candet, inferior cocco rubet, Baltheus simili partitione, sed alterante tinctura distinctus *Gransey de Vttendorff* [Bav.] (ρ) Nec desunt *tesselatorum* baltheorum exempla *Barre eschiquetée*. Talis est ex auro & cæruleo in solo argenteo tribus ductibus constans baltheus de *Herden* [Silef.] (σ) simile est scutum

(α) *Wap. I. p. 140.* pileus galeæ incumbit niger, ora reducta argentea, super eum jugum alarum expansum cum symbolis scutariis, confer. *Stein zu Liebenstein* superius §. 54. (β) *Wap. I. p. 61.* vid. f. 3. m. 2. n. 66. (γ) *Wap. I. p. 100.* solo apice duæ lineæ differunt: illa jugum alarum expandit & baltheis scutariis pingit, hæc virili herma rubeam vestem inducit, & pileum galli gallinacei pennis ornatum imponit similis tincturæ, ora reducta argentea. (δ) *Wap. I. p. 54.* cassidi coronatæ impositi duo lapides molares argentei, exterius struthioniciis plumis coccineis & ejusdem metalli exornati. (ε) *Wap. I. p. 82.* jugum complicatum alarum insignium baltheis scutariis. (ζ) *Wap. I. p. 107.* ex galea prominens jugum alarum symbolis clypei pictarum. Laciniæ hinc cæruleæ, illinc rubæ, utrinque addito argento. (η) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea profiliens canis, inter duas alas nigræ & argenteæ, quibus argenteus & rubeus baltheus imponitur. (θ) *Wap. II. p. 64.* ala baltheum scuri repetens. (ι) *Wap. I. p. 142.* diademati tortili impositum jugum alarum cum typo scutario. (κ) *Wap. I. p. 45.* responder galea coronata ferens jugum alarum complicatum, cum flavio s. baltheo undoso. (λ) *Wap. I. p. 169.* galea rosæ rubæ contexta: illique infixæ novem vexilla rubæ, baltheis singulis argenteis intexta, perticis aureis. (μ) *Wap. II. p. 57.* galeæ coronatæ incumbit jugum complicatum alarum, baltheum repetentium. (ν) *Wap. I. p. 103.* galeæ incumbit caput monocerotis rubeum. (ξ) *Wap. I. p. 97.* caput lupi cum collo tincturis scuti pictum. (ο) *Wap. I. p. 141.* galea coronata, eique impositum jugum expansum alarum, deferentium scuti baltheos. (π) *Wap. I. p. 85.* duo cornua rubæ, quorum illud argenteus, hoc aureus baltheus ornat. (ρ) *Wap. I. p. 91.* coronatæ galeæ impositum alarum cum typo scutario jugum. (σ) *Wap. I. p. 62.* ala baltheum scutarium repetens.

§. LXXXIV. Caruleo in solo conspicitur argenteus cantherius notandis familiis istis: *Schicken* [Carinth.] (α) Si comites addantur 3. chelydes aureæ est insigne *du Perron*, vel tres turre aureæ *du Perron* in Norman. si superius 2. rosæ candidæ, & caput lupi avulsū tinctum argento inferius, *Bautru*: si tres cruciculæ argenteæ *Evilchien* [Cenoman.] tres galli aurei *Le Paige* [Picard.] tria capita pardina aurea *Thilly seu Tilly le Roux*, 3. leones argentei *Pleurre*, superius duo aquilina capita, inferius leopardinum, argentea *Roy* [Molin.]

§. LXXXV. Caruleam parmam ingreditur aureus cantherius prosequentibus. *Eschallard la Boullaye, Bellefaye, Champdivers* [Burgund.] *Brinon* sed adjecto capite scutario dentato aureo. *Nehem* [Westphal.] (β) *Sparr* [Thuring.] (γ) *Kundenstein* [Francon.] (δ) *Helgenstein* [Alsat.] sed adjectis tribus liliis candidis. (ε) Adjiciunt tres nummos byzantinos argenteos *Heller* [Patrit. Francof.] (ζ) tres rhombos (Lozenges) argenteos *Gigaut Bellefonds* [Norman.] 3. aureos *Fyot d'Arbois* [Burgund.] tres molulas echinatas ejusdem metalli *le Page*, 3. stellas aureas *Acarie*, tres cruces anchoratas aureas, *Neufville* (unde Duces & March. *de Villeroy*, vid. Hist. insig. L. 2. c. 58.) 3. capita leopardina aurea annulis singulis argenteis per nares trajectis *Clause Marchaumont*, superiori parte 2. stellas aureas, inferius agnum argenteum *Segvier*, 3. spicas hordei aureas *Midorge*, superius 2. lunas argenteas, inferius leunculum aureum *Bouchu de Lessart*, [Burgund.] superius 2. stellas & inferius leunculum melioris metalli *Charlot* [Parit.] superius 2. stellas, inferius rotam auream. *Le Charon*, superius 2. stellas, inferius spicam ejusdem metalli *David la Faultriere*, superioris 2. stellas, inferius caput leonis ejusdem metalli *Vignerat* [Norman.] superius 2. glandulas aureas, inferius rosam argenteam sustinentem auream stellam *Vaussain de Corsain* [Burgund.]

§. LXXXVI. Nigro clypeo inferunt cantherium aureum, *Hochhausen* (η) [Patrit. Francof.] adscriptis 3. stellis διπύργοις.

§. LXXXVII. Nigræ parmx induunt argenteum cantherium isti. *Rouy* (Turen.) *OEdenberg.* [Bav.] (θ) Adjectis tribus leunculis ejusdem metalli: *Muhlsetter* [Tirol. 2. & 3.] (ι)

§. LXXXVIII. Si niger cantherius occupet clypeum aureum insigne sequentium agnosce: *L'Escale, Dehn* [Patrit. Francof.] (κ) *Grosstein* [Alsat.] (λ)

§. LXXXIX. Qui argenteam aream sedem habet niger cantherius inservit istis familiis *Wanton* [Angl.] *Schaldorff* [Bav.] (μ) *Rein* [Rhenan.] (ν) *Glauburg* [Patrit. Francof.] (ξ) sed adscriptis tribus castellis διπύργοις (*Clypart S. Clepingi* [Tremoniensis, à Carolo M. ex eis Rhenanis Saxoniam translatus ap. *Gelen. de Colon. Agr. L. 2. f. 8. p. 150.*) sed adscriptis tribus aureis capitibus arietum. Adscribant nigrum tuditem in pede scuti *Brancamont.*

§. XC. Viridis cantherii illa sunt exempla.

§. XCI. Pelles, quod concernit, exempla ista inveni: in parma rubea cantherius hermionicus adjectis 3. molulis echinatis *Ghistelle* [Picard.] adjectis vero 3. leonibus pardinis aureis *Montgomery.* Sed 3. stellis argenteis *Longevil.* [Britan.] Canthe-

(α) *Wap. I. p. 47.* Jugum alarum complicatum, cum typo scutario. (β) *Wap. I. p. 189.* Ex corona prominens jugum alarum carulearum, inter quas aureus cantherius conspicitur. (γ) *Wap. I. p. 150.* galea regitur diademate tortili, & inter duo vexilla cantherio scuti impressa 5. pennas pavoninas. (δ) *Wap. II. p. 81.* coronæ aureæ imposita cornua duo aurea, quorum singulis quaterna lilia candida adnata conspiciuntur. (ε) *Wap. II. p. 130.* Herma monachalis habitu aurato, caput & scapulari caruleis. Bernh. Herzog. Chr. Alsat. L. 6. p. 178. alius etiam apicis meminit, quem puto alii lineæ usitatum fuisse, ut galeæ imponent cornu arietinum aureum, cujus extremitati adhereret lilium candidum. (ζ) Jugum expansum alarum cum scutariis symbolis. (η) *Midæ* imago crurumtenus extans, induta hinc nigro, illinc argenteo colore, cingulo rubeo, manicarum interiori parte cocco tincta, utraque manu rictum oris deducens. (θ) *Wap. I. p. 88.* Herma virginea, amictu nigro, ejusdem coloris cornua, sed cantherio argenteo impressa, loco brachiorum, capite autem coronam auream gestans, crinibus contortis & in aureum nodum collectis. (ι) *Wap. I. p. 43.* Ex coronata galea expansum jugum alarum, quarum prior rubea & nigra rosa argentea, altera nigra cantherio & leunculis argenteis pingitur. Lac. nigræ & argenteæ. Conf. S. 4. m. 4. n. 13. (κ) Jugo alarum expanso aureo, unus inscriptus & in medio prominens cantherius. (λ) *Wap. II. p. 130.* Herma virilis, aurea veste & pileo, hujus ora reducta, & illi impresso cantherio nigris. (μ) *Wap. I. p. 87.* Vulfon vocat *Cheuron plogé*, sinuatum. Sed pictoris placito potius illam alterationem tribuerem, quam quod aliquid singulare notaret. Apex jugum alarum, quarum altera candet, altera nigra est. (ν) *Wap. II. p. 103.* Galeæ insidens vir nigro habitu, sed pallio albo indutus. (ξ) *Wap. I. p. 210.* Vir crurumtenus extans, veste argentea, cingulo atro, manicis quasi rubeis, utraque manu rictum oris deducens.

argenteam duobus cantheriis ornat, putat representari *connexos in proris & puppibus navium asseres, vel stragulam, qua equorum terga festivè insternebantur*, ubi vero superiorem regionem scuti cantherii occupent, ut in *Ludovisis & Coloniensium Pfingsthornis*, ostendi militarem ex scutis testudinem & obtectionem aut loricas segmentatas, id est, *areas lamellas, ex humero flexas in pectus, quales ex columna Trajani Lipsius exhibet, l. 3. Milit. Rom.*

§. LXXIIX. Exempla ut exhibeamus, proximum est. Cantherium argenteum *areæ rubæ* inscribunt isti: *Herberstein* Com. [vid. *Wap. I. p. 23. & V. p. 31.*] *le Baveux*, von *der Goltz* [Marc. Brandenb.] (α) *Ledeburn* [Westphal.] (β) *Bomgar* [Hass.] (γ) *Schaumberg* [Franc. in primi & quarti quadrantis bipertiti secunda parte.] (δ) Inscribunt tali capreolo 3. nigros gallos gallinaceos crista & barba rubeis *Schovanat* [Patrit. Francof.] (ε) Addunt cantherio tali 3. numos Byzantinos aureos *Beaulne*, duos numos Byzantinos superius & in cuspide scuti sagittam pali in modum locatam *Fauten* [Patrit. Francof.] (ζ) decem cruciculas pedatas argenteas *Berckley* s. *Barckley* (Angl.)

§. LXXIX. Aureum *rubæ* *parmæ* inserunt sequentes, *Nettancourt*, *Vaubecourt*, *des Essars* [Normand.] Adponunt tres echinatas molulas aureas. *Benelle*, *Pomme-reul*, tres annulos aureos *le Roux*.

§. LXXX. Qui cantherio rubeo argenteam *parmam* exornant, jam notandi sunt. Comites ei adjiciunt 3. orbes virides & caput scutarium vellere ex auro & *cæruleo* variegato constans *Monstreul*, itidem caput scutarium *cæruleum* duobus pentaphyllis aureis & inter ea lacryma argentea insigne, & in scuti pede aquilam nigram retrospicientem *Galois* (Divion.) 3. rhombos nigros (sed vertice cantherii in cruciculam desinente.) *Neuhaus* [Patrit. Francof.] (η) tria capita furcarum situ obliquo, tiaris nigris tecta *Turquant*, 7. merulas rubeas *Aumont*, tria capita bovina nigra *Bollen* (Angl.) tres truncos arboris nigros (ipsi cantherio inscriptis 3. stellis aureis) *Scheid*. [Patrit. Francof.] (θ) tres rosas rubeas *Haller*. [Bav. I. & 4.] (ι)

§. LXXXI. Qui auream *parmam* signant miniato cantherio, istos cape: *Masero-de*, *Stafford de Buckingham* (Angl.) Cantherio imprimunt 3. rosas candidas (*hecten, rosen* vocat *Harzog*. Chron. Alsat. I. 6. p. 197.) *Rosheim* [Alsat.] (κ)

§. LXXXII. *Cæruleus* cantherius aureo clypeo insectus sequentium familiarum *δύγµα* est, addunt 3. capita Maurorum nigra, fasciis argenteis revincta *Morin*. 3. capita leopardina nigra, cum limbo scutario coccineo *Fourbin* (Provinc. & Angl.) in cuspide scuti anchoram nigram, & caput *cæruleum*, oneratum 3. molulis echinatis aureis *Paricard*.

§. LXXXIII. Argenteo scuto insertum cantherium *cæruleo* colore tingunt illis *Brevillart* (in Belsia) *Leichvviz* (Thuring.) si non erravit literæ W. adjectione chalcographus, quod tamen factum, & loco argenti aurum substituendum esse ex analogia apicis & laciniarum colligo (λ) *Metfch* [Misl.] (μ) *Pælniz* [Franc.] (ν) imprimunt cantherio II. numulos Byzantinos auros *Espinay* s. *Luc*. Adscribunt 3. sinistras manus sangvineas *Mainardi Bar. d'Estaines*, tria folia viridia *Lemmingen* [Bav.] (ξ)

§. LXXXIV

(α) *Wap. I. p. 176.* Fasciculus pennarum galli gallinacei vel pavonis.

(β) *Wap. I. p. 187.* galea tecta diademate tortili, ex quo eminent duo folia acuminata singulis cantheriis argenteis impressis.

(γ) *Wap. I. p. 132.* herma virilis rubeo amictu cantherium argenteum deferens, caput revincta diademate tortili ejusdem metalli, extremis fasciæ volitantibus.

(δ) *Wap. I. p. 100.* non alius apex, quam qui recensitus S. 6. m. 1. n. 9.

(ε) Inter alas argenteam & rubeam caput galli tesseratum. Laciniæ argenteæ & coccineæ.

(ζ) Jugum alarum scuti figuras repetentium.

(η) *Wap. I. p. 210.* jugum alarum ad modum scuti pictarum.

(θ) Figura scutaria in utraque expansarum alarum repetita. Lac. argenteæ & nigra.

(ι) *Wap. I. p. 98.* vid. S. 3. m. 1. n. 16.

(κ) *Wap. II. p. 130.* herma juvenilis cantherium scuti pectore deferens, & rostro oblongo rubeo monstrofa.

(λ) *Wap. I. p. 147.* ultra diadema tortile duo cornua superiori parte *cærulea*, inferius auro tincta: similis tinctura est laciniarum.

(μ) *Wap. I. p. 159.* cornua duo, argenteum & *cæruleum*.

(ν) *Wap. V. p. 90.* coronatæ galeæ imposita duo cornua, quorum dextri superiora, alterius inferiora *cærulea* sunt, reliquæ pars argento candet.

(ξ) *Wap. I. p. 89.* galea tecta diademate tortili, sustinens jugum alarum complicatum cum typo scutario.

fete à Schall (α) [illo enim notante id nomen idem fuerit, quod fidelis. *Seneschallus* dominicus fidelis *marescallus*, fidus stabuli, *Gottschalcus*, fidus Deo] verum nisi figura fallit, tessellati cantherii sunt ex argento & minio in parma argentea. Credit vero, quia vir virtute clarus quadratus sit, ut inquit *Aristoteles*, id est, firmus, constans, immobilis, in Schalliorum de Bell insignis virtutem & fidelitatem bellicam dispositas, quasi in duas tessellatas acies laterralis & quadris depictam: & quidem fidelitatem duabus in aciebus servatam. Huc etiam referimus cantherios bipertitos: Exemplum dat familia *Saligdon* (Delfm.) quæ cæruleæ areæ inserit cantherium de auro & argento bipertitum (*cheuron parti*) sic *Wisenfeld* [Bavar.] (β) m. 1. & 4. area ex argento & cæruleo bipertita, cantherium pingit alternatis coloribus (*contre chevronné*) invertit tantum ordinem colorum *Raumung de Daspach* [Rhenan.] (γ) *Ait de Altenberg* [Svev.] (δ) parma ex auro & minio bipertita cantherium inscribit, qui in auro niger, in rubeo candidus est. In Anglia *Merton*, gestat in solo aureo 3. cantherios, singulos bipertitos cæruleo & rubeo coloribus, quorum ille in superiori & inferiori, hic in medio prior est. Quem rubeæ areæ (in 1. & 4. quadrante) inserunt cantherium Baron. de *Thurn* (ε) ex argenteo & nigro compositus est. (*componné*) *Ruse Beaulieu* s. d' *Effiat* scuto rubeo inscribunt cantherium, undis alternis argenteis & cæruleis fasciatum, comitibus 3. leonibus aureis.

§. XCVII. Quæ communia cantherio, cum reliquis figuris accidentia sint, fere vidimus. Restat ut exprimamus aliqua illi peculiaria; talia sunt, quod nonnunquam vertex non acutus est, sed tanquam abscissa particula obtusus (*coupé en chef seu la pointe coupée*) ita observant in insignibus *Rupifulcaudiorum* s. de la *Roche faucard*, quæ tæniis decem, alternis argenteis & cæruleis scutum implentibus 3. cantherios rubeos inducunt, primum ex his superiori parte abscissum esse. Aliis in scutis cantherii superius hiant, tanquam fracti essent, *gebrochene Sparren*. Galli vocant *cheuron brisé, rompu* seu *edatté*, tres tales nigros inscribit aureæ parma *Viole* (Paris.) cogitetur, an huc referenda sint insignia de *Beuchwitz* [Saxon.] (ζ) ut dicamus esse in solo aureo 5. cantherios ex cæruleo & rubro bipertitos & hiantes?

§. XCIX. Ex situ etiam discrimina sunt. Dantur enim cantherii inversi. *Umgekehrte Sparren* / *cheurons versés* seu *renversés*. Talem argenteum vides in rubea area 1. & 4. *Chontrin* s. *Concin* [Austr.] (η) Sic *Prevost* s. *Cyr.* talem cæruleum auro inscribit addito in capite scuti molula echinata rubea, in pede aquila nigra. Tres cæruleos pingit in auro *Montalais*. Ita scutum *Witzleben* [Misn.] (θ) cantheriis inversis alternis argenteis & rubeis constat. *Nimitz* [Siles.] (ι) agnoscunt scutum bipertitum, similibus cantheriis 4. inversis, argenteis & rubeis, singulis bipertitis repletum. Alii in alterum latus, dextrum vel lævum, conversi conspiciuntur *cauché*, & *zourné* aut *contourné*. Ex dextra in lævam respicit cantherius argenteus rubeæ parmae inscriptus notandæ famil. *Marschalck de Stuntzberg* [Bav.] (κ) similis, sed in dextram conversus apparet in 2. & 3. area *Duchtel zu Dützing* [Bav.] (λ) Huc referimus, quod aliqui situm, quam regula poscit, altiore vel inferiorem nanciscuntur. Illi *hausés*, hi *abaisés* vocantur. Illius exemplum est in insign. *Waldenburg* [Rhen.] (μ) quæ parmae constant ex cæruleo, & argenteo bipertita, trunco ramoso ex caspide assurgente, similiter bipertito, sed coloribus alternatis, incumbente huic cantherio, nigro altiori solito. Hujus exemplum allegat *Paillot*. vel *abaisé* *Fryburg* Svev. in cærulea parma cantherium depressiorem aureum, sustinentem liliū pede mutilato, & *Rotenburg* [Com.] (ν) similem sustinentem caput leopardinum aure-

Y

- (α) Ex galea tecta diademate tortili expansum jugum alarum typo scutario insignitum.
 (β) Wap. I. p. 96. galeæ coronatæ impositum jugum alarum cum typo scutario.
 (γ) Wap. II. p. 107. alæ typus scuti impressus.
 (δ) Wap. I. p. 114. cornua duo, utramque scuti partem imitantia.
 (ε) Wap. I. p. 26. Ex coronata galea prominet caput lupi argento tinctum.
 (ζ) Wap. I. p. 171. Jugum alarum, quarum prior rubea, altera cærulea est.
 (η) Wap. I. p. 38. Ex galea coronata prominet animal auro pictum, flammæ rubeas ore & auribus emittens. Lacinia rubea & argentea. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 18.
 (θ) Wap. I. p. 165. pileus rubeus, ora reducta argentea, sustinens duos petiolos rubeis trifoliis utriusque ornatos, plumas struthionicas candidas deferentes.
 (ι) Wap. I. p. 57. cornua duo scuti tincturis distincta.
 (κ) Wap. II. p. 62. ala scutario picta typo.
 (λ) Wap. I. p. 83. coronatæ galeæ incumbit jugum alarum complicatum, cum symbolo scutario. (μ) Wap. I. p. 129. inter duo cornua arietina, cantherius, trunco simili ramoso fastigiatus. (ν) Wap. II. p. 17.

Cantherius argento candet in scuto bipertito; cujus anteriora rubent, ulteriora cyano tinguntur *Dominig.* [Silef.] (ξ)

§. XCII. Duos cantherios gestant nigros in solo aureo, *Kecken de Maurstetten* in 2. & 3. area [Bavar.] (α) Cæruleos in aureo (in posteriori parte scuti) de *Lauter* [Hass.] cæruleos in argenteo. *Cazenove*, rubecos in area vellere vario facta, *Moreaumés* [Picard.] In scuto bipertito ex nigro & argento duos alternatim tinctos, *Prygkheuser zu Wechs* [Bavar.] (β) Bini cantherii argentei & rubei totam aream distinguunt in scuto (paronomasia) *Sparneck* [Franc.] (γ)

§. XCIII. Frequentiora sunt exempla ternorum cantheriorum in eadem area. Gestant enim hoc numero argenteos in scuto rubeo, fam. de *Asch* [Bav.] (δ) *Varnier Blainville*, *Machecou*. Rubeos in argenteo *Richelieu* (unde celeberrimus ille Galliae moderator Cardinalis.) *Bassompierre*, *Blusquellée*. [Britann.] *Chasteaugontier*, *Cheuvrieres* (sed cum margine exiliori striato cæruleo. Ex hac familia in Burgund. sunt Dn. de S. Mauris, Vicecom. du Thil.) *S. Palais* (sed cum capite scutario item rubeo) *Cuinghien*, *Cremmer de Kunigshofen* [Austr. in 2. & 3.] (ε) nigros in aureo *Hannonia* s. *Hainouet*. Comit. (aliqui explicant emblema de 7. celebribus viis, quæ Bavaco sub columna lapidea initium sumentes recto & sublimi tramite in omnes Galliae partes porrigantur ex fama, ap. *Spelmann. aspilog.* p. 98.) *Levis* (unde Duces de Ventadour. vid. Hist. insig. L. I. c. 51. *Rasse*, *Nese*, *Deschamps* (Campan. sed additis tribus orbibus viridibus) aureos cæruleo *Clermont* (de *Galerande*, de *S. Georges*, de *Bussy*, de *Renel*) *Mergot*, *Montergon*, *Gorrevoid de Marnay*, *Landes*, *Senarre*. (Burgund.) *Girard la Roussiere*. Aureos in rubeo *Chalon du Blé*, *Despense*, *Fitigny*, *Crevecour*, *Garencheres*, *Luse* (Aquitani.) Cæruleos in aureo *Rely* (Picard.) aureos in nigro. *Senaillii* (Burgund.) rubeos in aureo *Clare* (Angl.) *Savoisii* (sed margine dentato rubeo adjecto) *d' Iary*, *Gauffouts*. Argenteos in nigro, *La Chesnaye*. Nigros in argenteo *Le Roy Gomberville* (sed inducta toti fascia rubea.) Hermionicos in rubeo. *Trecesson*, *Martonville*, rubeos in hermionico, *Plessis Paté*, *Plauc*, (Britann.) vario vellere factos in scuto rubeo *d' Amiens* (ex antiquis Ambiani Castellanis.) In areas bipertita ex aureo & cæruleo 3. cantherios iisdem coloribus alternatim pictos *Griespeck* [Tirol.] (ζ)

§. XCIV. Ultra hunc numerum rarius proceditur. Suppetunt inter exempla aliqua: Ita quatuor rubeos inducit argenteæ parmæ *Courtray*.

§. XCV. Uti in prioribus figuris variarum mutationum, atque alterationum exempla observata sunt, ita cantherio non minus varia accidunt. Superficiem afficit, cum aliquorum lineæ undulatim sinuatæ pinguntur. (*heuron ondé*.) Ita *Saumaïse* s. *Solmasi* gerunt in area cærulea cantherium undulatum aureum, comitibus tribus ex eodem metallo glandibus. *Purget* [Paris.] in simili area argenteum, additis tribus molulis echinatis aureis. Huc *Pinnatos* (*crenellé*) referimus. Quales tres rubeos argenteo solo inserit famil. *Hofer zum Lobenstein* [Bavar.] (η) Quod le Labour de l' orig. des arm. n. 125. adscribit *Schliziis* s. ut ipse scribit in Hass. qui tamen baltheos sinistros, non cantherios gestant. Vid. supra n. 75. Si Chalcographo nostro habenda fides, alia cantheriorum species addenda, cum nempe sinuantur parum lineæ illos constituentes: Galli *Ployé* vocant, qua forma plurimi in armoriali nostro pinguntur.

§. XCVI. Ex altero genere sunt tessellati cantherii, (*echiqueté*) talem ex argento & minio format, & nigræ areæ inserit in 2. & 3. quadrante scuti fam. de *Throtta* [Misa.] (θ) *Chaillou* in cærulea area similem cantherium ex rubro & argento tessellatum pingit, & superius inter 2. lunas argenteas solem aureum, in cuspide autem scuti concham argenteam adjicit. Exemplum 2. cantheriorum ex cyano & argento tessellatorum in parma rubea notat, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. Magn.* L. 2. f. 8. p. 148. in familia à *Trojen von der Trojen* (i) (à fide, non à Troja ita dicta.) s. quod nomen dein sub Francis sum-

fere

(ξ) *Wap. I.* p. 58. Ex casside coronata jugum alarum, quarum altera cocco altera cyano tingitur, & ante eas cantherius argenteus. Lacinia cærulea & rubea.

(α) *Wap. I.* p. 95. vid. f. 2. n. 5. (β) *Wap. I.* p. 97. Cornua duo cantheriis tincta. (γ) *Wap. I.* p. 105. Ex galea coronata jugum expansum alarum cum typo scutario. (δ) *Wap. I.* p. 81. Pileus turbinatus & præter oram reductam argenteam cantheriis scuti exaratus, corona autem aurea & eminentibus pennis galli gallinacei fastigiatus. (ε) *Wap. I.* p. 40. vid. f. 3. m. 2. n. 30. (ζ) *Wap. I.* p. 44. Ex galea coronata jugum expansum alarum cantheriis scutariis insignium. (η) *Wap. I.* p. 78. Coronata galea, insitit nassa coronata & pennis pavoninis fastigiata. (θ) *Wap. I.* p. 151. Responder galea secunda, pileo rubeo, cujus ora reducta candet, tecta; sustinens jugum alarum nigrarum corculis argenteis & rubeis repletarum. (i) Canis caput & collum cum millo tessellato. (κ) Ex galea tecta diademate tortili expansum jugum alarum typo scutario insignitarum.

quartiertes vel vierecfigtes *Creus*) vocatur, quam solam *Seoing* Thef. Herald. P. 2. p. 52. inter honorabiles figuras agnoscit. Talis argentea fulget in parma rubea, & crux *Georgii* aliquibus nuncupatur: Notandis istis familijs, vel dignitatibus, aut communitatibus: *Sabaudia*, (vid. Hist. insign. l. 1. c. 83.) *ordo Rhodius s. Melitensis à S. Ioanne* cognominatus, *Constantia s. Costniz* Episc. (α) *Vienna* [civit. Austr.] (β) *Rottbal* [Austr.] (γ) *Kinzich* [Rhen.] (δ) *Tournay Mortagne* (ex capellanis & principibus Tornaci) *la chapelle Rinsonin* (Cenoman.) Adjiciunt tali cruci 4. conchylia argentea *Raymond*. (unde *M. de Monsloir*) 4. molulas echinatas argenteas *Fay s. Iouin*.

§. CIII. Argentea ornat parmam nigram pro istis: *Havelberg*. Episc. (ε) *Virodunensis s. Verdunius*, Episc. (ζ) *Precij*. Comites dat in angulis *Chamblay* 4. lilia aurata.

§. CIV. Iterum argentea cæruleo clypeo inscribitur. En exempla *Spir s. Spirens*. Episc. (η) *L'Arconneur*, inscribunt 5. conchylia rubea *Muydteblé*, adjiciunt comites 4. lilia aurea *S. Martin*. (Provine.) Totum areæ spatium conferit cruciculis aureis *Blainville*.

§. CV. Argentea in viridi conspicitur area, in simili aurea pingitur, vicissim viridis crux occupat argenteum solum, vel aureum *des Barres*.

§. CVI. Aurea crux splendet in rubeo scuto, pro istis. *Rigens*. Archiepisc. *Livonia* (θ) *Paderbornensis*. Episc. (ι) *Lubecensis* Episc. (κ) *La Poterie, Valery, Varennes* (Picard.) *S. Georges* (Burgund.) Adjiciunt *Streithagen* (infr. Rhen.) dextro quadranti cassidem cæruleam cum loris dependentibus, (λ) *Prevoist du Fort* quatuor scutula argentea. Inscribunt *Pully Rousseroles* 5. conchylia cærulea (conjectis etiam in angulos 4. rosas pentaphyllis argenteis.)

§. CVII. Ita quæ sequentes designat crux cæruleo picta clypeo, meliori metallo tincta est. *Briançon* (Delfinat.) *Vernon*, s. *Sobieu*, *Lefongar Pratonras* (Britann.) *Modschidler in Gera* [Francon.] (μ) *Bodeckher in Ellgow* in 1. & 4. area [Helv.] (ν) Comites adjiciunt *Berangeville* 4. molulas echinatas aureas, *Choiseul Praslin* (conf. Hist. insign. l. 1. c. 16.) 18. plinthides aureas, *Aigremont* (Burgund.) 20. plinthidis ejusdem metalli.

§. CIIIX. Si nigram parmam occupat aurea crux, gestamen morum est. *Suffolck* (Angl.) *Bozheim* [Alsat. & Patrie. Francofurt.] (ξ) *Razen de Frenz* [Rhen.] (ο) *d'Albon S. André* (sed ponticulo trifido rubeo imposito.)

§. CIX. Rubea crux argenteam parmam ornat. *Trevirens. s. Trier* Archiepisc. (π) *Templanorum* ordo, *Borudricourt* inscribunt, aureum lilium cordi crucis *Lincolnia* (civ. Angl.) 5. aurea conchylia *Hangest. de Ienlis* (his addit *Montinii* ponticulum quinquesidum cæruleum) 5. pentaphyllas rosas aureas *Cramailles*, 5. fibulas (*fermeaux*) aureas *Le Bois*. Adjiciunt 4. leones nigros, lingua & angulis rubeis *La Luthumiere* (Normann.) nigrum ensen inscriptum dextro superiori angulo

Y 2

Londi-

(α) Wap. I. p. 10. levis extremorum flexura, nondum efficit, ut pedatam credam. (β) Wap. I. p. 120. (γ) Wap. I. p. 38. An hanc pedatis adscribere, vel flexuram chalcographo imputare debeam, non bene discerno. Galeæ coronatæ inter alarum expansarum rubearum jugum fulget crux scutaria. (δ) Wap. I. p. 108. duo cornua argentata. (ε) Wap. I. p. 111. (ζ) Wap. I. p. 12. (η) Wap. I. p. 9. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 64. n. 8. (θ) Wap. I. p. 9. (ι) Wap. I. p. 10. Conf. *Sh. Hæping. de Jure insign. c. 6. n. 65. 66.* (κ) Wap. I. p. 11. Hæc paulo aliter describit *Hæping. de Jure insign. c. 6. n. 73.* catærum in exemplis flexuram extremorum, iterum potius sculptoris phantasie tribuo, quam ut pedatam suspicer. Cedam tamen rectius monenti.

(λ) Wap. II. p. 118. herma virilis pectore crucem, capite galeam cæruleam plumis struthionis auro, & minio tinctis instructam gestans.

(μ) Wap. I. p. 109. super galea coronata inter jugum alarum cærulearum expansum, crucicula aurea. *Geliot. indic. armorial. p. 239.* pedatis adnumerat, & hoc sculptor, nisi erravit, velle videtur.

(ν) Wap. I. p. 199. In apice, diademate tortili imposito, huic areæ respondet jugum alarum, superiori parte cærulearum, inferiori aurearum, inter quas ob 2. & 3. areas leo scutarius rubeus salit.

(ξ) Wap. I. p. 195. inter duo cornua bubalina aurea catellus exoriens candidus. Alii apices alijs usitati conspiciuntur ap. *Bernh. Herzog. Chon. Als. l. 6. p. 233. 234.* Laciniæ, contra regulam nigrae & argenteæ. Idem Herzog *Beato Rhenano* memorat, crucem hanc insigne fuisse præturæ imperialis in urbe Selestadienti, quæ dein familiæ accrevit.

(ο) Wap. I. p. 131. caput bovinum nigrum deauratis ornatum cornibus.

(π) Wap. I. p. 3. & 9. Et Hist. insign. l. 1. c. 91.

aureum: Is verò in nostris libris pingitur, tanquam cantherii cuspidem rictu devorans. Nonnunquam cantherii, si plures sint, supremi vertex non apparet, sed occultatur, quod *peri en chef* Galli dicunt. Si plures diversi situs cantherii jungantur, plerumque fit, ut anguli concurrant, vel opponantur. Galli vocant *contrepointé*, idque vel juxta longitudinem scuti, *en pal*, vel latitudinem *en fasce*. Exemplum illius præbent *Trauner* in 2. & 3. area [Bavar.] (α) qui cantherios duos nigrum alterum erectum, alterum inversum angulis in medio coeuntibus inscribunt argenteo solo.

§. IC. Ordo vocat, ut septimam figuram ex numero honorabilium lustremus, quæ *crux, croix, ein Creutz* & in forma diminuta *crucicula, crucula, croisette, Creublein*. Figura notior est, quam ut describi necesse sit: ajunt autem quinque nonas scuti ea debere repleri. Fuere tamen qui, quod hoc nomine appellare solemus *deiyua*, crucem esse negent, 4. angulos pro insigni parmae, atque ita campum pro figura accipientes: quos reprehendit *Menestr. L'art du blas. justif. c. 6. p. 132. Vpton. de milit. offic. l. 4. p. 210*. Medium figuræ Galli *cœur*, cor, & quod illi inscriptum *en cœur*, angulos quatuor *Cantons* appellare solent: unde cum quid angulis inscribitur, crux vocatur *cantonnée*, ad dignitatem figuræ spectare posset, si vera narraret, cum *Uptonus l. 4. p. 209.* asserit: *Nunquam reperi, quod aliqua arma de cælo missa, nisi in eis fuissent, aut fuisset, signa, vel signum crucis præter insignia regis Franciæ.* Sed apud cordatiores nullum assortini huic pretium, cum illi sciant, quæ de insignium origine cœlesti communiter jactari solent.

§. C. De origine & emblemate figuræ, (ut quæ apud Theologos & Philologos plurima reperiuntur, omittam, atque solis, qui huic disciplinæ operam dedere, utar) illa ex *Henr. Spelmann. aspilog. p. 98.* cape: *Crucis figura apud Chaldeos, Arabes, Ægyptios, Græcos (nondum crucifixo Christo) in honore fuit. Ægyptiis inter sacras literas ab initio religionis & Serapidis pectori impressa: victoriæ & salutis symbolum. Iterum: Post passionem Christianitatis hieroglyphicum, quod ideo domibus suis primi appingunt Alexandrini deletis jam inde Serapidis thoracibus.* Monet ulterius militariibus signis intulisse, & primarium constituisse Constantinum M. Eundem militum arma crucis symbolo signasse, ut paulatim ad veri Dei cognitionem & cultum hac ratione deducerentur, ex *Euseb. 4. de rit. Const.* Tum Theodosianis clypeis frequenter usurpatum, demum flagrantibus adversus Saracenos bellis magis magique increbuisse observat, conf. *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 6. p. 144.* Cum de hoc dubium esse nequeat, nunquam tamen assurgam opinioni eorum, qui apud *Philib. Campanile dell' armi p. 129.* comminiscuntur, quod omnes familiæ, quibus pro insignibus crux est, ortæ sint ab aliquo Bullionæ expeditionis milite. Quamvis enim tum in bello omnes usi sint cruce rubea, postea tamen discriminis causa alios colores sumtos esse, opinantur. Alii hoc signum Ecclesiasticis olim datum perhibent. Vid. *G. Phil. Harsdörfer gespräch p. 4. dial. 179. p. 304.* Suo more ineptit *Ioh. de B. aureo p. 27.* istis verbis: *Rex Heraldorum videns aliquem cupientem portare arma, ignorans aliquam bonam, vel malam conditionem in eo, vel proprietatem, debet assignare sibi de crucibus supra dictis: quam crucem portare, signat portantem non habere aliquam causam vel conditionem, secundum quam possent sibi arma assignari, sed signat hominem brutalem.* Quis quæso febricitans ita somniavit? Aliiensem crucis figura repræsentari ajunt.

§. CI. Antequam ad specialia transeam, observandum est, singulis nationibus certorum colorum cruces in antiquis expeditionibus adsignatas legi. Ita *Vuls. de la Colomb.* ait à gallis argenteas, Anglis aureas vel rubeas, Hispanis rubeas, Italis caruleas, Germanis nigras vel aurantias, Saxonibus (quibus ex Hovedeno in ann. 1188. Philippum C. Flandriæ adjicies) virides sumtas. Similia fere *Spelmannus* memorat. Sed *Le Laboureur* receptam hanc sententiam vanitatis arguit, adversus quem legere operæ pretium est, qui se defendat *Menestr. L'art du blas. justifié. c. 11. p. 268. 269.* adductus ab illo locus *Gagoini l. 10.* de cruce candida Gallorum testimonium luculentum est. *Ad hunc modum Bajona Caroli VII. ditioni & potestati restituta est. Die verò insequenti oriente sole, sereno cælo crux candida in cælo visa apparuit, quam & Francus Anglusque palam conspexit. Quo cælesti signo arbitrati cives, se divinitus admonitos Carolo parere, mox Angli regis insignibus abjectis candida se cruce ornaverunt.*

§. CII. Antequam varias differentias crucium exponamus, lustrabimus illas, quarum figura ordinaria est, si sine adjecto crucis mentio fiat, alioqui vero *plana (croix plaine*

quar,

(α) *Wap. I. p. 79.* respondet galea coronata jugum alarum complicatum cum typo scutario sustinens.

Leffort. [Angl.] nigram in argenteo. *Feuqueray*, auream in rubeo, *Bouchavanes*, *Kohrgrafen* (sed ut in dextro angulo addatur caput Æthiopis) [Siles.] (α) Argenteam in cæruleo. *Daillon*, unde comites *Lude* *Gilbert de Voisins* (sed ut in angulis singulæ lunæ crescentis imagines aureæ inferantur.

§. CXV. Huc referimus 3. cruces *pinnatas*. Ita *Saliceta* [Genuens.] gestant crucem viridem pinnatam (*bretefée*) in parma aurea. *Aulhon Servieres* argenteam in cærulea. 4. *truncatas*, quas *arborées*, *recoupées*, *recoupies*, vel *clavellées* vocant; *gestümmt* *Ast. Creuß*. Talem gestant nigram in scuto argenteo Baron. *Sandes* [Angl.] rubeam in simili parma. *Laurentii* (Angl. in agro Lancastr.) 5. *Vndulatas* (*Wellen. Creuß*.) huc etiam referrem, si occurrerent exempla. Nec non 6. quas Galli vocant *arrondies*, lineis incurvatis. Sed harum etiam non succurrunt specimina.

§. CXVI. Ad secundum ordinem spectant cruces, quarum extremitates aliter, atque aliter afficiuntur. Inter eas forte primus locus debetur *pedatis*: quæ ita dicuntur, si lineæ crucem constituentes, cum ad scuti imaginem tenditur, paulatim curvantur, ut extrema figura multo amplius, quam medium pateat. Uptonus *patentes & inæquales* vocat. Galli *patées*. Nostri *ausgerundte flache Creuße*. De ea ab alia figura, quam *Otelle* vocant, discernenda consulatur *Menestr.* L' art du blas. justif. c. 6. p. 132. Exempla sunt. *Argentre* [Britan.] crux pedata cærulea in Solo argenteo: *Bonabes de Rouye*, argentea in cæruleo, ita & *du Monstier*, *Sourvin* rubea in hermionico, *L' Isle Jourdain* aurea in rubeo, *Partenay* nigra in argenteo. *Pierre du Puygrefier & Plessis Boudoin* rubea in aureo, *Prantanroux & Kerrouant* [Britann.] cærulea in argenteo, *Lornay* nigra in argenteo, *Penguilli* [Britan.] in cæruleo argentea. Hæc omnia exempla sunt pedatarum, quæ marginem scuti tangunt, sunt tamen aliæ, quæ non tangunt, atque ob hoc *alaisées* vocantur. Talem gestant *du Tilles* [Tilii. Paris.] rubeam in parma aurea. Deferunt etiam tres tales aureas in cæruleo scuto *Affeliri*, novem argenteas in rubeo *Cruillas* [Hispan.]

§. CXVII. Appellantur in communi *Croix alaisées*, quæcunque non tangunt scuti marginem, *schwebende Creuß*. *Vpton*. vocat *æquales*, quia crucis fines sint æqualis longitudinis. Vocatur etiam *coupées*, sed alio sensu, quam mox §. 125. dabimus: item *raccourcies*, unde nostrum *abgekürzt Creuß*. Convenit talis situs variis speciebus crucis, de pedatis jam diximus. Est, ubi simplices cruces illo situ pinguntur. Ita *Peteschach* [Austr.] (β) gestat crucem auream à margine scuti cærulei dejectam. *Lieber* [Tirol.] (γ) itidem auream adjectis ejusdem metalli orbibus, vel Byzantinis nummis in parma nigra (quod extrema parum curvantur, nollem tamen de pedata ob hoc cum Gelio cogitare, sed pictoris phantasie id tribui poterit) *Xaintrailles* rubeam in argentea. Et quidem putat *Le Labour. de l'Orig. des arm.* n. 121. omnes omnino cruces planas tali situ esse debere, h. e. à margine dejectas, quia olim sacras expeditiones suscepturi cruces palliis & tunicis armorum ita aptaverint, ut extremitates apparerent. Inprimis autem hic situs convenit illis crucibus, quarum extrema aliis ornantur figuris, vel alias alterantur. Quod multis modis fit. Præcipuos hic enumerabo: 1. Nonnunquam in flores, inprimis lilia, terminantur crucis extrema. Vocare tales solent cruces *liliatas*, vel *floridas*. *Lilien. Creuß*. Galli *florentées* s. *fleurdelisées*. Has distinguit ab aliis, quas *fleuretées* s. *fleuronnées* nuncupat, & in trifolia terminari dicit *Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 394.* *Geliot in dict. Armor. voc. Fleurdelisé*, vult liliis significandis disertè addi *fleurdelisé* seu *florentée de France*: sed trifolia intelligo, cum simpliciter dicitur *fleuronné*, *fleuretté*, *fleuré*. Cæterum de Christianorum more veteri (*Favinius* ad Apostolorum tempora refert.) exornandi crucis extremitates liliis legatur *Ferrand. epinic. pro lilio. p. 41. seq.* Liliatas cruces reperio familiarum: *Iully-S. Denis* rubeam in parma argentea, *Villequer la Guierche* auream in rubea, 12. plinthidibus aureis striata, *Franceschi de Rougemont* (ex Florentinis.) auream in cæruleo, *Velasquez* (Hispan.) cæruleam (sed exinanitam, *Vuidée*) in argentea, limbo scuti dentato ejusdem coloris: Tales etiam liliatas cruces infra c. 7. videbimus, quæ in usu sunt ordinibus Genistæ, Magdalenæ,

Y 3

Alcan-

(α) Wap. V. p. 70. Capus Æthiopis fascia revinctum.

(β) Wap. I. p. 38. Respondet galea media, cui imposita conspicitur corona Imperialis, ex ea vero prodeunt duo vexilla cærulea, perticis & cruce singulis impressa autem.

(γ) Wap. I. p. 44. Aureo pedi aquilæ, vel gryphi adnata ala nigra cum scutario typo.

Londinum (Angliæ metrop.) quatuor conchyliæ rubea *Bouchard*. Tum auream, *Berckheim* [Alsat.] (α) & cum qua ista familia, hoc ipso insignium & duorum oppidulorum *συμμεμω* vicinæ, atque tandem de successione feudali pactorum argumento (vid. *Bernh. Herzog. Chron. Alsat. L. 6. p. 230.*) eadem esse videtur inter 4. imperii equites relata *Andlaw* [Alsat.] (β) *Mortagne, Mellemont, L'Aage Puy Laurent, Bigod. Com. de Norfolk* [Angl.] *Monbrun* [Arvem.] *d'Arfillieres* [Campan.] *Oudars* [Anjou.] *Haraucourt* [Lotharing.] sed impresso in honorario quadrante leone nigro, falcibus rubentibus. Adjiciunt 4. capita Maurorum nigra, argentea fascia redimita *Sardinie* (regnum.)

§. CX. Nigra crux inscribitur scuto aureo. *Merseburg. Episc.* (γ) *Bilandt* nunc Baron. [Rhen.] (δ) *La Chapelle la Troussiere, Bruges, Frenz* [Colon.] (ε) Inscribunt tali cruci *Rayneval & Barrault* 5. conchyliæ argenteæ. Similem conspicies in argento. *Colonienf. Archiepisc.* (ζ) *Fuldens. Abb.* (η) *Teutonicus ordo, Blemur.* Inscribunt cruci *Bours* 5. conchyliæ aureæ, *Le Vayer* (cænoman.) 5. specula argentata, sed circulis aureis circumdata. Adjiciunt 16. merulas nigras *Monfigny*.

§. CXI. Si cæruleo colore pingitur crux in solo aureo, notatur ex illis stirpibus aliqua. Inscripta luna argentea, & adjectis 4. aquilulis, quæ se respiciunt, nigris, coronatis tamen, falcatis & linguatis minio *Fayn*. Si vero argenteam parvam repleat, de istis cogitandum est. Inscribunt huic cruci *Margival* 5. conchyliæ aureæ, *Piccolomini* (unde Duces Amalfitani.) 5. lunæ crescentis auro pictas imagines.

§. CXII. Pellium usus etiam à crucibus non excluditur. Ita in parma rubea vario vellere confuitur crux famil. *Lancarota* (Hispan.) *Tourbant.* Hermionico scuto inscribitur crucem rubeam 5. conchyliis aureis impressam *Flavy*.

§. CXIII. Si priores figuræ mutationes varias patiuntur, vix tamen alia plures sustinet, quam crux. In 4. autem classes accidentia illa partiemur, 1. quæ lineis accidunt, crucem constituentibus. 2. quæ solum extremitatibus 3. quæ spatium comprehensum lineis partiuntur aut replent. 4. quæ totam fere figuram immutant. Quæ ad primum ordinem referenda sunt, etiam in reliquis vidimus. Huc spectat 1. crux *denticulata* (*dentché, ou dentelée. ausgespißt oder geferbte Creuß.*) Talis est aurea in scuto nigro pro *Ioffrand* (Arvem.) & *la Queuille*, rubea in aureo *Hoisfavesne*, aurea in rubeo, *Gadaigne* (aurea in cæruleo, *De Fords de Fours*) argentea in nigro, *Du Gué*, argentea, in rubeo *Estournel*, al. dict. *de Creton*, rubea in argenteo. *Lenoncourt Nantueil, Gymenich* [Colon.] (θ) nigra in argenteo *von Hoven* (Col. quæ dicitur, cum gentilis esset, cervum in scuto gessisse, sed fide assumpta cum cruce commutasse, retento cervo in galea. *Gelen.*) Gestat etiam dentatam argenteam in parma rubea *Muderspach* [Rhen.] (ι) sed ad modum pedatæ crucis extremis ejus paulo latioribus.

§. CXIV. Affinis est crux striata (*engreslée, ausgeschüpt. Ingradatum* vocat *Vpton. & Ioh. de B. aureo.*) Exempla videamus. Gestant ergo argenteam striatam in solo nigro *Ræmersthal* [Rhen.] (κ) Rubeam in argenteo, *Gournay Gemenich* [Rhen.] (λ) *Plessis Liencourt* (sed cruci impressis 5. conchis argenteis, & adjecta fasciola trifida cærulea. *Lambe.*) argenteam in rubeo, *Ingholdestorp. Coëtgourheden, Lomaria.* Nigram in aureo Baron. *de Mohun* [Angl.] *du Hamel*, auream in cæruleo. *Mozé* (*Guenn.*) *chenin* (sed cum ponticulo rubeo) *la Feillée*, rubeam in aureo. *Du Chastel Giffart* (Britann. sed ut angulis singuli leones cærulei inscribantur) *Hochkirchen* [Rhen.] sed ut in dextro quadrante nigro templum argento pictum conspiciatur, (μ) auream in nigro *Leffort*.

(α) *Wap. I. p. 192.* Culcitra rubea galeæ incumbit, illi vero insistent anas auro tingitur. (β) *Wap. I. p. 192.* Herma virilis coronata, hermionico amictu. Lacinia, quod *δενώμαλον*, argento utrinque obductæ. (γ) *Wap. I. p. 31.* (δ) *Wap. I. p. 132.* galeæ coronatæ insistent gallus gallinaceus crista & annulo, quo collum revinctus est aureis. (ε) caput & cervix tauri nigra. De Hieroglyphico & gentis Origine, vid. *Eg. Gelen. de Colon. Agr. Magn. L. 2. f. 5. p. 141.* (ζ) *Wap. I. p. 3. 9.* & nostr. *Hist. infig. L. 3. c. 8.* (η) *Wap. I. p. 31.* Caterum de his insignibus & peculiari apice, vide plura ap. *Th. Haping. de Jur. infig. c. 6. n. 86.* (θ) Galeæ coronatæ insistent anas & fasciculus pennarum, vel palustris herbæ surculum. De Origine famil. *Eg. Gelen. de Col. Agr. Magn. L. 2. f. 6. p. 142. & f. 12. p. 158.* conf. f. 3. m. 1. n. 28. (ι) *Wap. I. p. 133.* Herma virilis rubeo amictu, gestans episcopalem mitram argento & minio ornatam. (κ) *Wap. I. p. 126.* Herma virilis, cujus amictus & pileus turbinatus scutario typo insigniuntur. (λ) *Wap. II. p. 104.* Galea testæ pileo lato argenteo, anas candidi coloris insistent, quæ post illam figura pingitur, non satis valeo dignoscere. (μ) *Wap. II. p. 113.* Caput molossi auro obductum, collo, crucem scutariam, aure nigra templi effigiem referunt.

Leffort. [Angl.] nigram in argenteo. *Feuqueray*, auream in rubeo, *Bouchavanes*, *Kohtgrafen* (sed ut in dextro angulo addatur caput Æthiopis) [Silef.] (α) Argenteam in cæruleo. *Daillon*, unde comites *Lude*) *Gilbert de Voifins* (sed ut in angulis singulæ lunæ crescentis imagines aureæ inferantur.

§. CXV. Huc referimus 3. cruces *pinnatas*. Ita *Saliceta* [Genuens.] gestant crucem viridem pinnatam (*bretefée*) in parma aurea. *Aulhon Servieres* argenteam in cærulea. 4. *truncatas*, quas *arborées*, *recoupées*, *recoupies*, vel *clavellées* vocant; *gestümmelt* *Ast. Creuß*. Talem gestant nigram in scuto argenteo Baron. *Sandes* [Angl.] rubeam in simili parma. *Laurentii* (Angl. in agro Lancastr.) 5. *Vndulatas* (*Wellen. Creuß*.) huc etiam referrem, si occurrerent exempla. Nec non 6. quas Galli vocant *arrondies*, lineis incurvatis. Sed harum etiam non succurrunt specimina.

§. CXVI. Ad secundum ordinem spectant cruces, quarum extremitates aliter, atque aliter afficiuntur. Inter eas forte primus locus debetur *pedatis*: quæ ita dicuntur, si lineæ crucem constituentes, cum ad scuti imaginem tenditur, paulatim curvantur, ut extrema figura multo amplius, quam medium pateat. Uptonus *patentes & inæquales* vocat. Galli *patées*. Nostri *ausgerundte flache Creuße*. De ea ab alia figura, quam *Otelle* vocant, discernenda consulatur *Menestr.* L'art du blas. justif. c. 6. p. 132. Exempla sunt. *Argentre* [Britan.] crux pedata cærulea in Solo argenteo: *Bonabes de Rouye*, argentea in cæruleo, ita & *du Monstier*, *Sourvin* rubea in hermionico, *L' Isle Jourdain* aurea in rubeo, *Partenay* nigra in argenteo. *Pierre du Puygrefier & Plessis Boudoin* rubea in aureo, *Prantanroux & Kerrouant* [Britann.] cærulea in argenteo, *Lornay* nigra in argenteo, *Penguilli* [Britan.] in cæruleo argentea. Hæc omnia exempla sunt pedatarum, quæ marginem scuti tangunt, sunt tamen aliæ, quæ non tangunt, atque ob hoc *alaisées* vocantur. Talem gestant *du Tilles* [Tilii. Paris.] rubeam in parma aurea. Deferunt etiam tres tales aureas in cæruleo scuto *Affeliri*, novem argenteas in rubeo *Cruillas* [Hispan.]

§. CXVII. Appellantur in communi *Croix alaisées*, quæcunque non tangunt scuti marginem, *schwebende Creuß*. Upton. vocat *æquales*, quia crucis fines sint æqualis longitudinis. Vocatur etiam *coupées*, sed alio sensu, quam mox §. 125. dabimus: item *raccourcies*, unde nostrum *abgekürzt Creuß*. Convenit talis situs variis speciebus crucis, de pedatis jam diximus. Est, ubi simplices cruces illo situ pinguntur. Ita *Peteschach* [Austr.] (β) gestat crucem auream à margine scuti cærulei dejectam. *Lieber* [Tirol.] (γ) itidem auream adjectis ejusdem metalli orbibus, vel Byzantinis nummis in parma nigra (quod extrema parum curvantur, nollem tamen de pedata ob hoc cum Gelio cogitare, sed pictoris phantasiæ id tribui poterit) *Xaintrailles* rubeam in argentea. Et quidem putat *Le Labour. de l'Orig. des arm.* p. 121. omnes omnino cruces planas tali situ esse debere, h. e. à margine dejectas, quia olim sacras expeditiones suscepturi cruces palliis & tunicis armorum ita aptaverint, ut extremitates apparerent. Inprimis autem hic situs convenit illis crucibus, quarum extrema aliis ornantur figuris, vel alias alterantur. Quod multis modis fit. Præcipuos hic enumerabo: 1. Nonnunquam in flores, inprimis lilia, terminantur crucis extrema. Vocare tales solent cruces *liliatas*, vel *floridas*. *Pilien. Creuß*. Galli *florencees* s. *fleurdelisées*. Has distinguit ab aliis, quas *fleuretées* s. *fleuronnées* nuncupat, & in trifolia terminari dicit *Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 394.* Geliot in dict. *Armor. voc. Fleurdelisé*, vult liliis significandis disertè addi *fleurdelisé* seu *florenée de France*: sed trifolia intelligo, cum simpliciter dicitur *fleuronné*, *fleuretté*, *fleuré*. Cæterum de Christianorum more veteri (*Favimus* ad Apostolorum tempora refert.) exornandi crucis extremitates liliis legatur *Ferrand. epinic. pro lilio. p. 41. seq.* Liliatas cruces reperio familiarum: *Iully. S. Denis* rubeam in parma argentea, *Villequer la Guierche* auream in rubea, 12. plinthidibus aureis striata, *Franceschi de Rougemont* (ex Florentinis.) auream in cæruleo, *Velasquez* (Hispan.) cæruleam (sed exinanitam, *Vuidée*) in argentea, limbo scuti dentato ejusdem coloris: Tales etiam liliatas cruces infra c. 7. videbimus, quæ in usu sunt ordinibus Genistæ, Magdalenæ,

Y 3

Alcan-

(α) Wap. V. p. 70. Capus Æthiopis fascia revinctum.

(β) Wap. I. p. 38. Respondet galea media, cui imposita conspicitur corona Imperialis, ex ea vero prodeunt duo vexilla cærulea, perticis & cruce singulis impressa aureis.

(γ) Wap. I. p. 44. Aureo pedi aquilæ, vel gryphi adnata ala nigra cum scutario typo.

Alcantaræ, Calatraræ, Avisii, Jesu Christi, Dominici, Cygni, Teutonici, uti iterum recenset prædictus *Ferrond.* p. 43. Gestant liliatas, sed simul pedatas, in argento rubeam *Trousselli*, in prasino auream *Pavelleji*, nigram in argento, *Swinertoni*, omnes in Anglia.

§. CXVIII. Affinis figura est crucium *treslées, trifoliatarum* (modo §. præced. diximus etiam *Fleuonnées* appellari.) Ita vocantur, quarum extremitates, non tam trifoliis ornantur, quam in trifolia formantur. Vocatur *Crux Lazari*, qui ordini illi placuit. Exempla sunt. Aurea trifoliata crux in solo cæruleo, in area 2. & 3. *Walter de Griesbach* [Helyet.] (α) aurea in rubeo. *Birglin* [Patrit. August. in bipertiti scuti regione posteriori.] (β) rubea in aureo *S. Lambert, & Brancas de Villars* (alibi lego huic dare auream in cæruleo) argentea in rubeo *S. Gobert* s. *Montgobert*, aurea in cæruleo adjectis 4. argentatis leonibus *Durham* s. *Dunelmum*. [civ. Angl.] *Veller* 3. nigras argento inscribit.

§. CXIX. Crux 3. anchorata (*enchrée, Anker-Creutz*) habens utrinque repandos & recurvos 4. extremos scapos, anchoram aliquo modo refert extremitate sua: & spei cruci innixæ perhibetur symbolum. Placuit hæc figura pluribus, ita gestant auream in scuto nigro *Hoffwarth* [Svev.] (γ) cæruleam in aureo *Hoffwarth* (Franc. videtur inter diversas lineas variatio colorum discerniculo servire) (δ) auream in rubeo *Molberg* 1. & 4. [Rhen.] (ε) *Castel fromont*. Argenteam in cæruleo. *Düne* [Rhen.] (ζ) rubeam in aureo *Damas c. Thianges, chaume Jean Fourilles, Bernieules Rabodanges, Cousans, Hainville* [Lotharing.] *Ville neuve* (Limosin. sed margine scuti cæruleo.) nigram in argenteo *Gourlay* [Picard.] *Beauce* [Picton.] *Montalamben*. [Guienn.] *Boulainvilliers* (sed impressa medio stella 16. radiorum argentea.) Viridem in aureo *Mardoryne, Simphalle, La Salle* [Burbon.] (sed quadranti dextro miniato) auream in cæruleo *Le Bourgoin* [Nivem.] *Coulombiers* (sed impressis 5. conchyliis rubeis) *Bajordan*. sed cum limbo scutario aureo) rubeam in argenteo. *Linieres* [Picard.] *Bourys*. Argenteam in nigro. *Bonin Messignac*. Varii velleris in rubeo *La Chastre, de Fortibus* [Angl.] rubeam in scuto ex cæruleo, & aureo bipertito, impressis 5. conchyliis argenteis. *Senarpont*. Rubeam in scuto ex auro, & cæruleo bipertito. *Caën* ex minio & argento bipertitum in parma ad eundem modum bipertita. *Alegrin de Cajeu*. Tres rubeas anchoratas inscribit argento *Hodicq*. Huc refero crucem rubeam in aurea parma. In insign. c. *Gleichenf.* 2. & 3. (η)

§. CXX. Non longe abit figura 4. crucis *Molendinaris* (*Moleyne*) apud *Vptonum*, quam *furcatam* vocat, *Ioh. de B. aureo*, & molendinari, aliam dat figuram. Verum furcata æquè iste mentionem facit. Furcatam, vel ex 4. furcis, qualibus sclopi majores imponi solent, constantem nigram inscribit areæ aureæ fam. *Truchses de Kùhlental*. (Svev.) (θ) Nec alia species multum abludit, cum Galli vocant 5. *Croix cercelé* aut *reser-celé*, cujus extrema utrinque in dimidios circulos flectuntur, vel crispantur. Conf. *Menestr. L'art du blas. justif. c. 6. p. 130. Weyer* [Rhen.] (ι) gestant in aurea parma crucem talem extremis in circellos flexis; crucis medio vero imponunt nigrum scutulum 3. impressis talentis aureis. *Funillis* in scuto aureo nigram inustis 5. parmulis argenteis, quas singulas ambit margo striatus rubeus, vel ap. *Geliot niger*. Magis vero mireris, quid in animo fuerit illis, qui 6. crucis extrema *serpentinis capitibus* exornare voluerunt: nisi quod ferant, in serpentem in deserto exaltatum respici, Galli vocant *gringolée, & viurée* s. *giurée, Schlangen-Köpff-Creutz*. Talis est rubea, parmae argenteæ inscripta, capitibus serpentinis auro pictis pro *Monfort* [Britann.] & nisi quod capita serpentum alium colorem à cruce non agnoscunt, *Krummel* [inf. Rhen.] (κ) argentea talis crux in parma rubea, imposito medio scutulo argenteo tribus orbibus rubeis impresso notat

Huyn

(α) *Wap. I. p. 202.* (β) *Wap. I. p. 216.* (γ) *Wap. I. p. 110.* Coronatæ galeæ impositus pileus orientalis rubeus acuminatus, & pennis pavoninis fastigiatus. (δ) *Wap. I. p. 103.* Ex galea coronatâ prominens pileus orientalis cæruleus penna pavonina superius ornatus. (ε) *Wap. I. p. 130.* Apex nullus videtur huic convenire areæ, si colores consideremus: sed ob hanc aream alterum laciniarum latus auro & minio tingitur. (ζ) *Wap. II. p. 107.* Mitra Episcopalis cærulea, argento ornata. (η) *Wap. II. p. 17.* (θ) *Wap. II. p. 84.* Duo cornua argentea ternis manipulis graminis, vel pennarum galli gallinacei exornata. (ι) *Wap. II. p. 113.* Pileus niger, ora reducta aurea, imposita quoque ala nigra. (κ) *Wap. II. p. 118.* Ex galea, diademate tortili tecta in al-tum porrigitur pes ocrea & calcari indutus.

Huyn ab Ansteraet (α) [inf. Rhen.] (Hos Gelen. putat vel ab Hunnorum sanguine, vel victoria nomen derivasse; conf. de hac figura inf. f. 6. m. 3. n. 16.) similis rubea in clypeo argenteo, medio crucis incumbente tessera quadrata 5. punctis insigni servit famil. *Dobbelstein*. [inf. Rhen.] (β) *Kaër* (Britann.) inscribit scuto rubeo hermionicam crucem, capitibus serpentum auro tinctis.

§. CXXI. 7. Si extrema crucis transversis denuo lineis tegantur, tanquam quatuor cruces commissæ conjungerentur, vocare solent *patibulatam*, Chassaneus *potentialem* f. *potentiatam*, ex Gallico *croix potencie*, *Strucken Creutz* / talem nigram inscribit arcæ argenteæ *Calabria*: argenteæ auream, sed adjectis 4. simplicibus cruciculis ejusdem metalli regnum *Hierosolymorum* (conf. Hist. insign. l. 1. c. 58. n. 6. 24.) 8. affinis est figura crucis *brachiatæ* f. *cruciatæ*, quæ 4. cruces immixtas, in medio conjunctas representat. Galli *recroisée*, vel *recroisettée* appellant, nostri *Wieder Creutz*. Gestat talem rubeam in aureo *Beyerley* (Angl.) Sex tales cruciculas nigras 3. 2. 1. sed in imo spiculatas gestat (adjecto capite scutario cæruleo, 3. stellis aureis impressis) in parma argentea *Clinton C. de Huntingdon*.

§. CXXII. Exempla etiam sunt crucium, quarum staticulum, vel statumen in spiculum terminatur, quæ inde vocantur 9. *spiculatæ*, *fichées*, au *pied fiché*. *Nagelspiß Creutz*. Uptonus *figitivas* vocat, Spelmanus p. 100. *cuspides* f. gestatorias. Rationem addit: *Hujusmodi crucem & manu gestare, & terræ infigere (ubi reverentiam loco cupiebant inferre) moris fuit*. Mysticam significationem quærit *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 388. Il est bien vray, que ces croix recroisettes ont ordinairement le pied fort aigu, d'où vient qu'on les appelle au pied fiché, & que de prime face elles semblent devoir porter la pointe de douleur, ou elles seront plantées, mais je vous donne parole, que cette espine se tourne en rose, & que la moine du goutte du sang du Fils de Dieu n'est pas si tost infusé dans le cœur, par le moyen de quelque grace, que cette pointe venant à estre rebouchée tout à fait, la joye prend infailliblement la place de cette tristesse imaginaire*. Quod ita latine sonaret: *Verum est, ordinarie crucium cruciatarum pedem satis acutum esse, unde spiculatæ, vel figitivæ dicuntur, & prima specie dolorem excitare videntur, ubi infiguntur. Sed certos esse jubeo, spinam hanc in rosam conversam & minimam guttam sanguinis Filii Dei vix aliqua cælesti gratia cordi infusum iri, quin ilico cuspe retuso & hebetato, certe imaginariæ tristitiæ gaudium succedat*. Exemplum spiculatarum crucium, ut de cruciatis, quas ordinariè ferè, ita pingi audivimus, nihil dicamus, ista reperi. Gestat argenteam in rubea parma *Fresen* [Brunsv.] (γ) Dantur etiam 10. cruces, quarum singulæ extremitates tricuspidales sunt, seu duplici dente incisæ, *Furcatas* dicas, quia gallis audiunt *Fourchées*. *Varenn.* vocat *danchées*, sed cavendum, ne terminus æquivocus (num. §. 113. alia acceptio notata est) confusionem inducat. Exempla hujus generis vidi, *La Roche chemeraut*, talem gestat argenteam in solo cæruleo. *Seque* nigram in argenteo. *Buffevant* auream in cæruleo: *Vrsay La Beraudiere* in 1. & 4. similiter.

§. CXXIII. Quarundam crucium 11. extrema in columnarum speciem formantur, impositis singulis orbibus. *Columnarem* dicunt. Nostri *Rugelstab Creutz* / Galli *bourdonnée*, vel *pommelée* dicunt. Quod tamen posteriorem hunc terminum attinet, alia significatio etiam extat apud *Geliot. ind. arm.* voce *croix pommelée*, cum illa hoc nomine vocatur, cujus extrema in rhombi figuram terminata angulis singula poma sustinet. Qualem cæruleam 12. pomis ornatam dant *Manfredis* (Succens.) rationem pomorum cruci aptorum, aliqui in pomo quærent, quod à protoplastis comestum cruce sua salvator expiaret.

§. CXXIV. Datur etiam crux 12. cujus omnia, vel superius extremum in uncus terminantur, *cruces hamatæ*, *Creutz mit einem Hacken* / non longe absudit figura cærulea scuti argentei *Mayrhofen* [Bav.] (δ) crucem undique hamatam auream in scuti transversè secti, cujus superior pars argentea sciurum rubeum continet, parte viridi gestat fam. *Rückersfelder* (ε) [Patr. Francof.] Ita plerasque differentias, quæ crucibus ratione extremorum accidunt, enumeravimus, nec tamen omnes: omisimus enim fere quarum exempla non succurrebant. Ne vero potiorum nomina nesciat lector: dabo aliqua, *Peronnée* vocat *Vulson*, *Geliot. enserée de 4. de grez.*

si in

(α) Wap. I. p. 115. ex coronata galea prospiciens caput serpentinum ex argento. (β) Wap. II. p. 115. (γ) Wap. I. p. 185. diademati tortili impositæ tres, inter duas rubeas media argentata, plumæ struthionice. (δ) Wap. I. p. 94. jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ε) Inter alas cæruleam & argenteam sciurus. Lacin. virides & arg.

si in graduum figuram extrema crucis, ubi marginem scuti tangunt, formantur: *Graduata* an dicenda sint, alii viderint. *Barbée* dicitur, cujus extrema in sagittarum speciem terminantur, forte *Sagittalis* dicenda: *Moussue*, cum extrema in rotundam formam effigiantur. *Aigvisée*, cum extrema omnia in cuspides exeunt. *Estoilée*, stellæ 4. radiorum exhibet speciem. *Croisantée*, singulas lunæ crescentis imagines extremis aptat. Nonnulli etiam crucibus annumerant figuram ferri molendinarii s. *fer de moulin*. Quod etiam *crucem molendinarem*, *croix de moulin*, indigere solent. Vide illam S. 6. m. 1. §. 21.

§. CXXV. Tertio videndum, quam variis modis spatium lineis comprehensum, vel interiora crucis afficiantur. Fit hoc varia divisione, vel simplici, nempe perpendiculari (*parti*) transversali (*coupé*) diagonali (*taillé ou tranché*) vel multiplici: Aut omnibus divisionis speciebus concurrentibus, cruce in octonas partes divisa (*partie, coupée, tranchée, & taillée* s. *ecartelée*) qualem in aureo scuto ex rubeo & argento toties sectam gestat fam. *Hattenheim* [Rhen.] (α) Ita *Tigny* gestat in solo argenteo crucem pedatam & à margine sejunctam, rubeo & nigro coloribus quadripartitam.

§. CXXVI. Huc etiam spectant cruces, quas segmenta, tessellæ vel rhombi complent. (*componnées, eschiquetées, lozangées, gestückt oder abgefürhte Creuß, Schach-Creuß, Rauten-Creuß*.) Exempla sunt *compositarum* s. *segmentatarum* rariora: Unum succurrit *Bailly d'Ozereaux*: crux composita segmentis aureis & cæruleis, in parma rubea, cujus anguli 4. totidem hermas muliebres argento tinctas continent. Frequentiora sunt *tessellatarum*: Nempe ex argento & minio duplici tractu in parma nigra *Ingelheim* [Rhen.] (β) ex auro & minio in cærulea *Epsendorff* [Rhen.] (γ) Triplici ductu ex nigro & argento in solo rubeo *Bost Radepons* (sed adjectis 4. leonibus aureis.) Rhombos continent cruces istæ: pro *Saintyon* (cruce rhombis aureis & rubeis) repleta, adjectis in scuti cærulei angulis 4. campanis argenteis. Affinis est species crucis *clathrata* (*frettée* alias *coticée & recoticée, gegittert Creuß*.) E. g. *Broon Brondineve* [Bri.] gestant in parma cærulea crucem argenteam clathratam rubeis clathris. *La Riviere* in rubea auream clathris cæruleis, *L'Isle du Gvaſt* in rubea argenteam clathris cæruleis. *Sourdon* in argentea nigram clathris aureis, *des Quesnes* in argentea rubeam, clathris aureis, alii *croix frettée* appellant, quæ 4. signis in clathrorum modum dispositis constat, *vier Creuß, Stab*. Nec minus huc refero crucem nubibus obductam, *entée* s. *nuagée*, cujus tamen non succurrunt exempla.

§. CXXVII. Hujus loci etiam illæ sunt, cum cruci crux, vel affine, quod inscribitur. Si media quæque alteri incumbit crux. Sed tenuior solo concolor est, vocatur *croix vuidee perforata* seu *exinanita*: si alterius coloris *remplie, repleta*, cum vel iusta proportio inter duas cruces est, vocatur simpliciter *croix chargée*, onerata. Si ex parallelo linearum angulos constituentium aliæ totidem, cruci incumbant, ut ita videantur tres cruces, altera alteri inscripta (media semper areæ concolor est.) vocatur *croix resarcelée*, laterariis lineis præcincta. Exemplum est in *Knolles c. de Viscounts* (Angl.) quæ gestant in parma cærulea cruciculis cruciatis aureis confita, crucem talem lineis ad latera prætextam addo his crucem *sinbriatam* (*bordée*.) e. g. *Fredeville* gestat in parma argentea, crucem rubeam, margine dentato nigro. *Hodespan*, in aurea cæruleam, margine seriato nigro.

§. CXXIX. Superest, ut eas videamus, quarum tota fere species à consueta forma abit, & tamen crucis nomen retinent. Huc referimus 1. *Crucem Antonii, Potence de S. Anthoine* s. *Tav*. Literam T. representans. Exempla occurrunt illa *Quelo-cadoue* (Britann.) in cæruleo scuto gestat tria T. argentea *Vieuxbourg* nigrum in Zona argentea parma cæruleæ impressa, adjecta signo ex læva parte molula echinata concolore. Non multum differt figura, quæ in scuto *Glochen* [Siles.] (δ) rubeo aurea pingitur, & crucis nomine indigetatur. 2. *Crucem patriarchalem, archiepiscopalem* vel *Lotharingiam*, quæ *duplex* dici potest. In diplomate Cæsareo legi vocari, *doppelt oder Spanisch Creuß*. (conf. exemp. in Hungariæ scuto Hist.

(α) Wap. II. p. 103. caput molossi nigrum duobus orbibus argenteis ornatum. Lacin. nigra & argentea. Unde colligo apicem non originarium, sed adscititium his insignibus esse. (β) Wap. I. p. 124. ex galea coronata prodiens ala cum typo scutario. (γ) Wap. II. p. 117. caput lupi, vel si canis agnoscendus est, cæruleo colore tinctum. (δ) Wap. I. p. 62. coronatis galeæ impositus herma virilis, rubeo amictu, cum barba, pileo cæruleo, cujus ora reducta argento cander.

Hist. inf. 1. 9. 16. *Bouqueval* gestat talem nigram in solo argenteo. 3. crucem *Melitensem*, de *Malthe*, cujus figura oculis melius noscitur, quam describi potest. Nomen habet ab Equitibus Rhodiis vel Melitenisibus, quibus in usu est. 4. crucem *Tholosanam*, quæ olim à comitibus *Tholosæ* usurpata: quæ ut *Moneti pratiq. des arm.* §. 32. n. 27. terminis utar, in *punicea gentilis parmae area fuit aurea*, totis 4. scapis, parilis crucis incisione pertusa ad singula scaporum capita, quolibet latere, introrsus incisa, & capitulum angulis quibusque Byzantionum insignita. Gallicè rotundius: *de gueules à la croix clechée, vuidée & pommelée d'or*. His addemus 5. etiam illam, quam Galli vocare solent *nislée seu nellée*, tanquam annihilatum diceret: alii vel à voce *anile* derivant. Hæc pertenuis est & anchorata. Talem rubeam in solo aureo gestat *Aubusson* (unde Com. de la *Feuillade*) de *Barres*, nigram in argenteo, *Farlay* argenteam in nigro. Inter *Vulson. de la Colombure & Segoing*. qui circa hanc crucem diversa scribunt, arbitratur *Geliot. indic. armorial.* voce *croix neslée*.

§. CXXIX. Huc referemus cruces ita dictas, quæ aliis figuris in crucem dispositis constant. *Talentata* vocatur f. *besantée*, si numi Byzantini contigni in modum crucis disponantur: à qua parum differt, quam vocant *pater-nostree*. *Maculatam* f. *masculatam* dicunt, *maclée*, quæ maculis similem in modum collocatis componitur. *Herminalis* f. *hermionica* (alii, sed ineptè, *heremitica*) *hermelin-croix* vocatur, non tantum, quæ ipsæ muris pontici exuviis constat, quo sensu §. 112. ejus mentio est facta, sed & cum 4. caudæ muris illius in crucem disponuntur, quæ sunt insignia *Harleston* (Angl.) ap. *Menestr. L'art du blason justif. c. 4. p. 75*. Ita diceret *cymbalitem*, quæ 4. cymbalis (4. post de *Varis*) hoc situ repræsentantis constat, *Eysenbütlein-croix*. Alius etiam mentionem facit *Uptonus*, quam *cordatam seu cordée* vocat, & alicui, cujus avus artifex chordarum fuerit, attribuit. Sed non multi usus est, ista omnia diligentius persequi. Finirem hic crucium differentias, nisi adhuc situs ratione mentio facienda esset crucis exaltatæ, *hausée*, quam ita vocant, cum staticulum crucis superiori & transversis tignis longius est, figura ad eam, quæ supplicio olim adhibita, proprius accedente.

§. CXXX. Ita differentias crucis varias vidimus. Cæterum ipsa figuræ ratio docet, non posse eam multiplicari, cum vel sola minus areæ relinquat, quam ipsa occupat. Nihilominus cruciculas plures eidem scuto inscribi nihil prohibet. En exempla: *Schonenburg* [Rhen.] (α) gestat in scuto nigro tres cruciculas argenteas: *La croix* (Parif.) in caruleo argenteas.

§. CXXXI. A cruce non nisi situ differt, octava inter figuras honorabiles, *decussis* f. *crux decussata*. Hanc crucem *Andreariam* vocitare solent, quia B. Andream cruci ita collocatæ adfixum tradunt. Conf. *le Labour* de l'orig. des arm. n. 118. *Burgundicam* similiter dicere solent. Rationem qui fabulis delectantur, inde derivant, quia tempore, quo Magdalenam pœnitentiæ in provincia vacasse æque fingitur, nescio quis *Stephanus*. Rex Burgundorum (nempe antequam Burgundorum in Gallia audiretur nomen) crucem Andreæ ex Achara patris Massiliam adduci fecerit. Verior haud dubie ratio est, quia Philippus, sed Burgundiæ pro seculi sui superstitione sanctum Apostolum ordinis à semet, sub velleris aurei symbolo, instituti patronum constituerat. Unde postea in vexillo cruce decussata rubea usus est, *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. c. p. 145*. duo commissa & decussatim confricata regna vexillis inscripta, partim pietatis & honoris causa erga S. Andream, partim in recordationem illatæ injuriæ & pressuræ. Aliam dein addit rationem ex Romano numero stipendiorum *Le Labour. d.l.n. 119*. Putat hanc crucem servivisse Duci Burg. Johanni pro symbolo, ex eodem discimus in turbis intestinis factionis insigne factum, ut qui Burgundicæ partis essent, hac crucis forma uterentur: usque adeo, ut & sacerdotes, cum baptisarent infantes, vel alia sacra celebrarent, in hanc formam cruces signarent: ita *Simon de Champluisant* præpositus Parif. crucem, quam dein posterius rectam gestarunt, hoc situ gessit, ob quod in tract. Atrebatensi ille insertus est articulus, ut qui Ducis Burgundici insignia decussim gestassent, non cogerentur ad alia assumenda, neque in regno, neque extra illud, etiam Rege vel Conestabili præsentibus ob Andreanum nomen. *Varenn.* opinatur hac figura notari, vel amorem in crucem, qui Andreæ fuit, vel patrocinium Burgundiæ, vel originem ab aliquo S. Andreæ (Scoticorum Regum ille ordo legitur) equite deductum. Nostri consimili modo vocant,

Z

Andreas

(α) *Wap. I. p. 123*. Pileus latus niger, ora reducta argenteis 3, crucibus insignita, nodo argenteo, & ultra hunc plumis galli gallinacei nigris fastigiatus.

Andreas Creutz / Burgundisch Creutz / schräges Creutz. Hispani *Haspam* dicunt. Apud Gallos præter nomina, quæ istis respondent, *croix de S. André seu Bourgogne*, præcipue in usu est terminus *sautoir*. Ex quo nescio qui inepti *psalterium* finxere, alii voce *saltatorium* exprimere maluerunt: & ita *Upton*. Conf. de etymologia *Monestr. l'art. du blas. justif. c. 5. p. 121. seq.* qui eo abit, ut credat voce *sautoir* notari instrumentum, quo muniri solebant parvæ, hoc est saltos ferarum. Ita & *Spelmann*. interpretatur machinam venatoriam, qua olim in Theriotrophiis prædabantur feras. Porro hieroglyphicum quod concernit, quicquid de cruce dictum est, huc etiam spectare credo. Neque plura addo, certè inepta & non aliis autoribus digna sunt, quum *Upton* avaris, & *Ioh. de Bado aureo*, qui p. 32. duos cantherios transpositos in figura quærunt, illis figuram hanc tribuere vult, qui partem facultatum amiserint, sed spem recuperandi habeant.

§. CXXXII. Accedamus jam ad exempla figuræ, & juxta diversitatem colorum ea partiamur. Crux decussata aurea fulget in rubeo scuto *Britant, Rancher*, (Parisi. sed comitibus 4. annulis aureis.) Adjiciunt 4. aquilas aureas *Bouteville*, 4. stellas aureas *Wabern* [Helvet.] (α) similis in cæruleo, *Guillon, Cottebrune* (Burgund.) *Vogtsberg* [Svev.] (β) Adjiciunt superius lunæ crescentis effigiem auream inversam, & inferius stellam ejusdem metalli *Eiseneck* [Patrit. Francof.] (γ) 4. limaces argenteos *Aleso*, 16. rhombos aureos *Betezé*, 4. leunculos ejusdem metalli *Kerliver* (Britann.) Viridem aream quod concernit, area decussis ei inscribitur notandæ famil. *La Guiche*.

§. CXXXIII. Argentea decussis inscribitur parvæ rubæ: *Brignac, Gaillomiel, Nevil* (Angl.) Adjiciunt 4. lilia aurea *Moncheureul* (Picard.) Talem in cærulea gestant *Fockspurg* [Helvet.] (δ) Imprimunt rosam rubeam cordi decussis *Oppen* [Saxon.] (ε) Adjiciunt 4. molulas echinatas aureas *Duverton* (Puton.) & *Ynard de Brantes* (in venascin. comit.) Nigram parvam argenteus decussis ornat *Angennes, Channeviere*, sed parva confita aureis liliis.)

§. CXXXIV. In argentea parva apparet decussis niger *Partenay de Maille* constituunt quadrantem dextram rubeam, & 2. pisces argenteos inscribunt *Cusse Bourgneux*, in eodem metallo conspicitur rubeus, *Offignies, Esticer* (Britann.) *Kaniz* (Siles.) sed adjectis rosas 4. ejusdem coloris. (ζ)

§. CXXXV. Aureo scuto inscribitur decussis rubeus, *Garentes s. Iarentes de Montelar* (Provinc.) *Chiny, Hattstatt* (Rhen.) observandum verò est hæc prima illius familiæ insignia non fuisse, sed potius 3. aquilas candidas in scuto nigro: Assumere verò hanc crucem, ob præturam imperialem Selestadii. Vid. Bern. Herzog. Chron. Alfat. l. 7. p. 6. & superius c. 2. Comites adjiciunt 4. merulas rubeas *Mony*, caput aprillum nigrum dentibus argenteis capiti scuti insertum *Engelbrecht* [Patrit. Francof.] (η) In potiori metallo pingitur niger du *Fresnoy, Dachstul s. Dagstul* [Baron. familiæ *Fleckensteinia*] (θ) cæruleus in auro conspicitur, *Blanette*.

§. CXXXVI. Quod pelles attinet, illa exempla sunt. Ex vario vellere decussim formant & inscribunt scuto rubeo *Bailleul Doux lieu*, decussis hermionibus in rubeo. *Hohenfelds de Reypolzkirch* [Bar. in medii scutuli tripertiti parte posteriori.] (ι) In hermionico scuto conspicitur decussis miniatus, *Sanctai*. & (sed medio impressa cruce patibulata & 4. aliis cruciculis stipata, omnibus ex auro) *la Frette*, ut & (sed inscriptis 5. stellis aureis) *Champluisant*, vario vellere constant area, quæ decussim rubeum complectitur *Baulon* (Britann.)

§. CXXXVII. Quot crucis differentias observavimus, totidem de decussi notare necesse non est, cum exempla omnium non præstò sint: enumerabimus istas: I. Reperiuntur

(α) Wap. III. p. 185. Stella 6. radiorum quibus singuli orbes impositi sunt, omnia ex auro.

(β) Wap. II. p. 94. herma juvenilis veste securaria effigie picta. (γ) Expansum jugum alarum emblemate scuti pictarum. (δ) Wap. III. p. 185. herma juvenilis decussim pectore deferens.

(ε) Wap. I. p. 167. pileus acuminatus cæruleus, pennis pavoninis fastigiatus, ora reducta argentea; additus circulus globulis rubeis & argenteis constans & lunæ facies argentea. (ζ) Wap. I. p. 61. galeæ duæ prior tegitur mitra principali rubea, cujus ora reducta hermionica, ei insitit rota aurea, cum impositis hujus oræ 8. facibus ardentibus ex eodem metallo: alteri coronatæ imponitur pileolus orientalis erectus, tessellatus argento & cocco, & fastigiatus mediante aureo nodo aliquot foliolis. (η) Inter jugum alarum totam scuti faciem representantium aliud caput apri. (θ) Wap. II. p. 28. & I. p. 19. ex galea coronata prominentes terra plumæ struthionica, hinc auratæ, illinc nigro tinctæ. (ι) Wap. I. p. 30. videtur respondere tertia galea, qua pilam sustinet coccineam pennis, nigris fastigiatam.

tur striati. Talis est argenteus in solo rubeo famil. *Hundbusck* [Rhen.] (α) ejusdem metalli in cæruleo (sed adjecta quadruplici imagine lunæ crescentis tinctura aurea) *Vauquelin des Yvetaux*, & (sed adjectis 4. tudibus ejusdem metalli) *Maillart* (Normann.) aureus in cæruleo (adjectis in capite scuti aurea luna, in reliquis angulis 3. tudibus ejusdem metalli) *Maillart* (Parisi.) 2. *Dentati*, talis est rubeus in solo argenteo (sed adjectis 4. capitibus æthiopum nigris, quæ singula diademata tortilia aurea ambiunt) *Prevost d'Auge* (Anjou.) argenteus in rubeo (sed adjectis 4. plinthidibus rubeis) *Sallaert de Bouron* in 1. area (Flandr.) quæ familia etiam gestat in 3. quadrante argenteo rubeum decussim dentatum. 3. Minores & à margine dejecti (alarsées) talem gestat aureum adjectis 4. plinthidibus ejusdem metalli in parma cærulea, *Laubespine chasteauneuf*. Item in scuto transverse secto ex auro & nigro, iisdem coloribus alternatis *Mamming*. [Austr.] (β) Tres aureos in cærulea parma *Boileve*.

§. CXXXIIX. Antequam hinc abeamus, mentio facienda est figuræ, quæ in insignibus *Bruniorum* de *Brunfels* [Patrit. Francof.] (γ) visitur, & dimidium decussim eam transversa linea, in quam coeuntia illius duo brachia incidunt, refert; tale signum nigrum bis repetitur in scuti transversè secti parte superiori argentea, inferiori atra rosam argenteam rubro gemmatam & viridibus interfoliis cinctam.

§. CXXXIX. Potiores fere, saltem frequentiores ex honorabilium numero figuras lustravimus, quæ sequuntur, non æque frequentes sunt. Atque in his nona est *limbus s. orarium s. fimbria s. bordura*, à Gallico *bordure*, Nostris *Einfassung / Umschweif / Rand*. Sextam partem scuti ex regula occupare debet. Distingvitur verò à scutulo aræ impresso, quod hoc minus est aræ, quam ambit limbus hujusmodi. De usu ejus ita *Spelmann. aspilog. p. 106*. *Nostri majores hoc solummodo ad distingvendum clypeos, fratres, familias, utebantur, non ad insigniendum, eumque morem nos etiam approbamus, sed vix retinemus*. Assurgimus Spelmanni asserto, quod illos limbos concernit, qui circumdantur scuto aliis jam figuris insignito, sed præter hos exempla sunt limborum, qui cum nihil aliud in scuto sit, principalis figuræ loco haberi debent. En aliqua: Circumdant scuto limbum argenteo-cæruleum *Wastines*, rubeo-argenteum *Holland* (Angl.) nigro aureum *Kempton* Baron, argenteo-nigrum *Nettesheim* [Rhen.] (δ) & *Keldunck* [inf. Rhen.] (ε) nisi forte pictura magis ad scutulum nigrum aræ argenteæ inscriptum trahendum videtur, cæruleo-argenteum *Graselsing* [Bavar.] (ζ)

§. CXL. Aliorum limborum scutis, quæ aliis quoque figuris insigniuntur, circumdatorum exempla hic non necesse est recensere, sed mentio fiet occasione figurarum principalium. De colore limborum, id video disputari, scuto colorato, in quo figura metallica exaratur, coloratus an metallicus debeat, ut legi de colore & metallo justa ratione jungendis obtemperetur? *Varenn. d'arm. P. 4. p. 527*. existimat, si scuto, alia figura jam insigni, limbus inducatur, hunc figuræ non scuto supervenire, adeoque cum hæc metallo constat, colore tingendum esse, vel vice versa. Antequam vel hinc abeam, limborum aliquæ differentię sunt observandę, quæ figuræ huic tum inprimis solent accidere, cum ea accessio tantum est, & qui potissimus usus est, discrimini servit. Dantur ergo limbi 1. *dentati, danchée ac dantelée*: 2. *striati, engreslée*. Talis est *Merodiorum* [Rhen.] (η) cæruleus, scuto aureo non tribus, ut *Wap. I. p. 130*. *Sibmacher* perhibet, sed quatuor, teste ipso *Sibmach. Wap. II. p. 114*. & *Geliot indic. armor. voce bordure*, palis rubeis insignito circumdatus. 3. *Compositi* vel *segmentati*, *Uptoni gobonati*, Gall. *componnée s. gobonée*. Talis est ex minio & argento, quem *Hinderöfer de Muetthen* scuto suo quadripartito, de quo alibi circumdant, aureis & rubeis segmentis componitur limbus fam. *Commerstatt* [Misn.] (θ) scuto rubeo, in quo unicornu aureum salit, adjectus. Talis etiam aureis & furvis segmentis constat, quo cingitur scutum familiæ *Seve*, auro & nigro sexies fasciatum oppositâ segmentorum tinctura, quod *contrecompinné* vocant 4. *tessellati, eschiquetée*. Talis est ex minio & argen-

Z 2

to fa-

(α) *Wap. II. p. 104*. pileus latus rubeus ora reducta miniata, impositis duobus cruribus humanis abscissis. (β) *Wap. I. p. 38*. ex galea coronata alarum cum typo scutario jugum complicatum. (γ) Rosa conspicitur inter duas expanctas alas pari modo, ut in scuto bipertitas, sed singulas tantum figuras complectentes. (δ) *Wap. II. p. 102*. Jugum expansum alarum nigra & argentata. (ε) *Wap. II. p. 118*. ex galea coronata prominens cum collo caput cygni candidum. (ζ) *Wap. II. p. 65*. pileo-lus cæruleus argentea ora reducta, inverso situ incumbit galeæ. (η) Pileus rubeus ora reducta rubea, illique impositum jugum alarum tæniis transversis exaratum ad colores palorum scutarijorum. (θ) *Wap. I. p. 162*. Ex corona aurea exurgens eodem metallo tinctum unicornu.

to fasciatæ eadem tinctura parmæ circumdatus pro famil. *Tangel*. [Thuring.] (α) & ex auro ac cæruleo, quo scutum fam. d. *Illam* (Hispan.) aureum tribus fasciis rubeis exaratum cingitur. §. in nubium modum formatus, *nuagée*. Talis est ex cæruleo & argenteo *Fürstenberg*. Com. scuto circumdatus vid. Hist. insign. l. 3. c. 10. Ita aureum limbum cæruleis nubibus formant, & circumdant scuto ex argento & minio bipertito, in cujus medio tres typhæ in palum & decussim per coronam trajectæ comparent, *Breuning in Buchenbach* [Svev.] (β)

§. CXXI. Haber hoc limbus cum aliquot figuris commune, quod multiplicari nequit, occurrit tamen mihi exemplum duplicis in insign. *de Haro M. del Carpio*; in his enim scuto argenteo duos lupos suo colore repræsentanti duplex inducitur limbus, interior argenteus cum 4. fragmentis catenæ cæruleis, exterior rubeus 8. decussibus aureis insignitus.

§. CXXII. Ad decimam figuram accedo, quam à gallica voce *orle*, *orlam* quidam appellare non verentur, vel *orulam*, conf. *le Labour*. *L'orig. des arm. n.* 129. *Spelmannus peribolum* appellat, *simplicem*, *duplicem*, *triplicem*. *Vptonius* tractum simplicem, dicas etiam limbum internum. Aliqui etiam vocant *trace*. Exemplum ejus suppetit in insign. *Randavv* [Marc.] (γ) cum peribolus talis argento in parma rubea pingitur.

§. CXXIII. Periboli hujus speciebus etiam accenseri debet figura, quam Galli *trescheur velessonier*, (vid. de utroque termino *Le Labour L'orig. des arm. n.* 129. 130.) nuncupare solent: & eo solo differt, quod exilior est, vix amplius, quam alterius medietatem complecti solita. Sæpiusculæ etiam, imò plerumque liliis, vel trifoliis insignitur. *Varennius* comparat 4. bacillis in extremitate conjunctis ac in figuram periboli dispositis. Exemplum figuræ suggeret inferius Regn. *Scotia*; Hist. insign. l. 1. c. 3. n. 14. Alia pauca addo: tractum ejusmodi s. limbum internum duplicem viridem inscribunt scuto aureo, ac decussim rubeum universo inducunt *Bossu Longueval*.

§. CXXIV. Hæ decem figuræ honorabiles fuere, quas *Meneßbrierius* ex veteri disciplina heraldorum recenset. Videamus jam reliquas, adjectas, & ab aliis hoc solum nomine, quia rariores sint, omittas. Est ergo undecima apud Gallos *le Chespal*. Diceret capiti adglutinatum palum, *ein auf dem Schildes Haupt absteigender Pfal*. Figura est ex duabus composita; conf. *le Labour de l'orig. des arm. n.* 103. 104. qui lateralìa spatia vocat *gouffets*. Exemplum illa reperio, nigrum argenteæ parmæ inscribit *Mendorf* [Bavar.] (δ) rubeum aureæ 2. stellis ejusdem coloris (ita *Geliot*) vel rubeis (hoc pictura veller) impressæ. *Wyl*. [Helvet.] (ε) argenteum rubeæ; *Munsinger*. Admonet me mentio hujus figuræ duarum affinium, quas Galli *chefbarre* & *chefcheuron* appellant. Illa est capiti scutario baltheus sinister insertus. E.g. rubea figura ornat argenteum scutum notandæ fam. *Wisbecken* [Bavar.] (ζ) Hæc figura est, ad priorum modum, cantherium ex capite demittens. Talis pingitur argentea in area nigra, quæ tertia est scuti, *Baron de Windischgrätz* (η)

§. CXXV. Succedit illa, quam Galli *champagne* vocant, & est triens scuti inferior, à reliqua area diversa tinctura imbutus. Exemplum vix unum vel alterum reperire est. *Woodville* (Angl.) trientem & præterea quadrantem dextram argento tingit, reliquo scuto rubeo: *Diemantstein* [Sver. perperam *Geliati* typosetha Sveriam in Svediam mutavit] (θ) minio inficit, reliqua area argentea, baltheo nigro impresso. *Vögler* [Siles.] (ι) scuti, cujus superior pars minio & argento quadripertita conspicitur, trien-

(α) Wap. I. p. 148. Ex corona aurea prominens herma virginea rubeo induta, brachiis detruncatis, & crinibus passis caput redimita diademate tortili, tribus foliis acutis fastigiata. (β) Wap. I. p. 121. herma æthiopis cæruleo thorace scutulum gentile repetens, & in pileo acuminato rubeo, cujus reducta ora argento, nodus extimus auro splendet, tres plumas struthionicas, nempe inter aureas cæruleam ostentans. (γ) Wap. I. p. 175. roseo ferto redimita callis sustinet inter 2. rubeas argentatam plumam struthionicam, & vexilla duo ex rubro & argento bipertita. (δ) Wap. I. p. 90. ex corona prominens jugum complicatum alarum scutario symbolo pictarum. (ε) Wap. II. p. 135. mitra episcopalis pavoninis pennis fastigiata & symbolis scutariis picta. (ζ) Wap. I. p. 83. herma virilis rubea veste & pileo, utriusque ora reducta muris pontici maculis respersa, plumis vero pileum ornantibus argento tinctis. (η) Wap. I. p. 20. (θ) Wap. I. p. 118. galea recta pileo rubeo, ora reducta hermionica. Ultra pileum eminet ala scutariis symbolis picta. (ι) Wap. I. p. 64. inter argenteam & coccineam, nigra erecta pluma struthionica. Lacinia hinc argenteæ & nigra, isthinc coccineæ & argenteæ.

trientem inferiorem nigro colore inficit. An huc referas scutum fam. *Pelcken* [Siles.] (α) in quo ex sinistro angulo è nube prodit armatum brachium gladio minax, pede scuti, sed linea obliquata præciso & minio tincto.

§. CXLVI. Decimum tertium locum dabimus figuræ, quæ apud Gallos *pairle* (Varen. sæpe *perle* scribit) audit. De figura non æque, ac de etymologia disputatur. Aliqui à *pallio* archiepiscopali, vel scapulari monachorum derivare volunt. Ita le *Labour*. *Orig. des arm.* n. 136. & seq. sed hanc sententiam pluribus & validis argumentis adversus *Labourerium* refutat *Menestr. L'art du blas. justif. c. 7. p. 163. seq.* Aliqui putant esse baltheum dextrum, sinistrum, & palum, dimidios concurrentes. Latine *literam Pythagoricam* dicam, donec commodius nomen alius substituat. Ut ergo exempla recenscam, gestant hujusmodi figuram argenteam in parma rubea *Deychsler* [Norimb.] (β) nigram in argentea. *Conigan de Cangez*, argenteam in nigra (sed addita in capite scuti stella ejusdem metalli) *Conigan d'Arcenet*, auream in cæruleo (sed comitibus tribus adjectis liliis aureis) *Yffoudun* (civitas Biturigum. Rationem figuræ ex prima nominis litera suspicari licet) eadem tinctura (sed acuminatam inferius, inscriptis etiam 5. crucibus pedatis spiculatis rubeis & in capite addita sexta aurea) *cantuaris* s. *cantorberis* Episc. (Angl.) & (sed adjecto cantherio aureo) *Rocquart*, nigram transversa linea, ubi brachia coeunt suffultam (*cramponnée* in solo argenteo, addita in capite scuti avicula *von Wyl* [Helvet.] (γ) In ejus formam quasdam figuras disponi, vidimus superius §. 16. 17.

§. CXLVII. Vocat nos 14. *quadrans honorarius, franc quartier, ledige vierung oder ect.* Nominis ratio seipsam manifestat, cum figura quartam scuti partem occupare debeat. De figuræ ipsius nomine ista *Spelmannus* prodit: Quartam s. quarternionem majoribus nobilibus ob virtutem concessam, ut vexilli quadratum. Diminutam quartam minori nobilitati fuisse præmium. Exempla hic enumerabimus ea sola, quibus quadrans in parma nullis aliis figuris insignita conspicitur: cum verò aliis accedit, tanquam secundaria figura illis cedere debet: quod superius de limbo etiam memoravimus. Dextrum quadrantem scuto argenteo rubeum inscribit *Jägenreuter* [Austr.] (δ) aureum tessellato ex nigro & argento *Hohenegk* [Austr.] (ε) sinistrum quadrantem parmæ inferunt aureæ cæruleum *Zollicofer* [Helvet.] (ζ) argenteæ rubeum *Schratenbach* in 2. & 3. area [Baron.] (η) *Schanau* [Helvet.] (θ) nigræ argenteum. *Eyzenret*, [Bavar.] (ι) An liber noster armorialis ex quo exempla allegata sunt, differentiam dextri aut sinistri situs in hac figura diligentius observaverit, quam in aliis, non ausim asseverare: potius suspicari licet, in hoc quoque parum pensi cum habuisse, qui in allegato scuto *Jägenreuter*, quam in area prima dextrum, in quarta sinistrum fingit, tanquam nihil interesset.

§. CXLIX. Succedit in numero 15. *conus* s. *giron* (de nomine consulantur conjecturæ le *Labour* de l'orig. des arm. n. 127.) qui dimidium scuti quadrantem juxta aliquos occupare debet. *Monet. Pratiq. des arm. c. 24. n. 4.* vocat *pinnulam triangulam, triangulam, triquetram, Petalon triganon, scalenon clypeare*. Scutum autem his conis repletum, quale *Vptono* vocatur contra conatum, *Ioh. de B. aureo inangulatum. Spelm. coniferatum* s. *conconatum*, appellat *pinnulatum, petalites, scalenites*. Hieroglyphicum quod concernit *M. Gilb. de Varen. in Roy d'arm.* notas vexillorum equestrium esse, atque ita signiferos, vel qui vexilla hostium manibus fortiter extorserint, notari, opinatus singulorum exempla sunt rariora. Inscribit vel rubeum conum ex dextro angulo prodeuntem parmæ argenteæ *du Cluseau*.

§. CXLIX. Si pluribus conis area repleatur, exprimi numerum oportet conorum,

Z 3

(α) *Wap. I. p. 75.* galeæ coronatæ impositum brachium armatum gladio minans. (β) *Wap. II. p. 162.* herma monachalis rubea veste & caputio, recta tamen pileo rubeo, ora reducta argentea. (γ) *Menestr. L'Art. du blas. justif. c. 7. p. 116.* Apex literam pythagoricam & aviculam repetit. (δ) *Wap. I. p. 34.* responder galea prior coronata alam ad modum scuti distinctam deferens. (ε) *Wap. I. p. 35.* galeæ, ex qua vir armatus & dextra bipennem, sinistra scutum tenens, prospicit (Conf. c. 7. n. 4.) coronatæ impositum jugum alarum pictarum ad scuti modum. Lacin. atræ & argenteæ. (ζ) *Wap. I. p. 201. 202.* herma virilis aureo amictu, capillis cæruleis, imponitur coronatæ castidi. (η) *Wap. I. p. 24.* responder tertia galea coronata, cornua duo superius rubea, inferius argentea. (θ) *Wap. I. p. 198.* liliū, cujus medium folium (fastigiatum pennis galli gallinacci) & quæ conjungit, illa linea rubet, reliqua candent. (ι) *Wap. II. p. 65.* ala ad scuti modum picta.

norum, 6. 10. 12. 16. si octo sint, sufficit dicere *pinnulatum, conatum s. gironné*. In hoc verò non consensus est inter autores hujus disciplinæ, an huic figuræ tribuenda sit omniformis sectio, h. e. lineis 4. in longum, latum & ex angulis, vel in crucem & decussim sectum scutum, *parti, tranché, coupé, taillé*; mit 4. *Vinten nach der Länge / breit und überzwerch abgetheilet*. Negat hoc *Vulf. de la Colomb. science heroïq.* & ut conis basis, non vero altera eum describens linea in angulum incidat, requirit. Deseritur verò à reliquis scriptoribus, qui nomen *gironné* scuto etiam illis modis secto concedunt. Exempla ista observavi conorum sex cæruleorum & argenteorum *Sinzenhofen* [Bavar.] (α) argenteorum & nigrorum *Maugiron* (Delfin.) Hac differentia, quod in priori exemplo duæ diagonales lineæ à transversa, in posteriori linea perpendicularis à 2. aliis secantur. Ex octonis pinnulis constat illorum scutum, argenteis & miniatis *Mansbach* [Hass.] (β) *Roygveil* [Helv.] (γ) *Beaumont, Framonville, Cugnac, Bocart*, argenteis & nigris, aureis & nigris *Stückii* [Helv.] (δ) *Chasteauvilain* (Delfin.) *Le Roux des Aubiers*, aureis & cæruleis *Seiffel* (unde *M. de la Serra*) *Alerac*, aureis & rubeis *Morges* (familia Gallica, quam *Æg. Gelen. col. Agr. magn. l. 2. sup. 178.* originem ex Germania ducere credit, quia matutinum tempus Germanis *inorgen* / & auroram notari illo scuti symbolo) & ab *Ordeya s. Ardeya* (in Agaria, quos ob hoc ab ortu diei, qui ortudieios s. ardieios dictos, & colores, vel ex monte Esquilino, vel quodam ex monte Aquileiensi deductos putat idem *Gelen. p. 128.* allegatis in eam rem versibus ex tabulariis Monasterii Scheidani, ubi eorum tumulus.) Ex rubro & auro tingit 8. conos *Beranger* (Delfin.) sed disponit in crucem & decussim, ad quod designandum *Geliot* voce *Giron*, dicere vult *gironné de 8.* vel *de gueules à 4. giron d'or posé en sautoir*. Decem conos inscribunt cono *Bugnons*, aureos & rubeos, *Forestarii* Flandriæ aureos & cæruleos, *Engiena* familia argenteos & nigros, quorum his ternæ cruciculæ aureæ inscribuntur, quo symbolo *Gelen. de Col. Agr. magnit. l. 2. f. 1. p. 129.* putat vespertinum crepusculum scrutaria imagine solis occidui præferri, per trigonias pinnulas ab umbone se expatiantes quasi interpolatam die noctem partim argenteas, partim sabuleas, aureis cruculis exornatas, ac si pugnae pro religione in seram vesperam productæ characteres clypeo inscripisset, & nomen *Engb.* aut, ut modo loquimur *end* / finem diei indigerat. Duodecim comparent conis in insigni *Waldpott de Bassenheim*. [Rhénan.] (ε) argentei & rubei, *des Armoises* (Lotharing.) & *Eller* [Colon.] (ζ) aurei & cærulei, *Boutier chasteaudacy* (Britan.) hermionici & rubei, *Rogres & Hamam*, aurei & rubei varii velleris, & rubei *Herpedeune de Belleville* (Languedoc.) Sedecim gestat ex argento & minio *Becourt*, addita in umbilico scuti aurea parmula. Illos *Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 1. p. 129.* vocat Bigoursios quasi à Latina Etymo bis diurnos forte ob præliorum duplicem diurnitatem, cæterum insignia hæc solis habere imaginem credit, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 1. p. 127. 128.* & familias, quæ illo utuntur deigmate, ab eodem principio existimat deducendas, autorem autem egregii cujusdam facinoris commendatione generis sui claritudinem solis adumbratione in ancilibus, posteritati commendantem *Ælii* vel *Aurelii* s. aurei solis vel *Auror-elii* nomen assumsisse. Talia scuta esse, de quibus *Virgil. 7. Æneid.* Vastos umbo vomit aureus ignes.

§. CL. Arma *Stampensia, d'Estampes*, conis etiam plerique adscribunt, & ita enunciant *d'azur à 2. giron d'or, mis en chevron, au chef d'argent chargé de 3. couronnes ducales de gueules*: vel: *gironné de 3. d'azur & 2. d'or. &c.* sed *Geliot. induc. arm.* voce *couronné* p. 209. vocat *2. pointes d'or posées en chevron*. Quod ob eam rationem fieri arbitror, quia cum conis in medium scuti terminari debeant, hi ad capitis regionem ascendunt.

§. CLI. Superest ultima 16. ex Menestricio, *écusson s. scutulum* vel *parmula*, clypeo gentilitio impressa. *Schildlein*. Hanc etiam figuram imagini solis, qui reliquam aream illustret, servire credit, *Æg. Gelen. de Magn. Col. Agr. l. 2. f. 2. p. 132. 133.* coque refert insignia *Luvorum de Hilckrode* comitum, qui orti ex juniore fratre Cliven-

si ges-

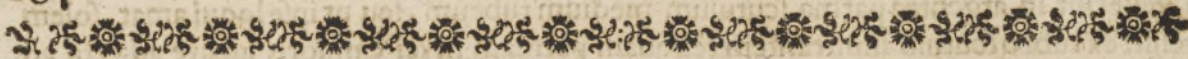
(α) *Wap. I. p. 120.* galeæ coronatæ obversa duo cygnorum cum collis capita argento tincta, auro coronata. (β) *Wap. I. p. 142.* herma virilis, veste ad modum scuti variegata, pileo nigro. (γ) *Wap. I. p. 199.* mitra episcopalis scuti sectiones repetens terminata in 2. nodos aureos pennis galli gallinacei fastigiatos. (δ) *Wap. I. p. 203.* herma virilis veste similiter discolori, redimita diademate tortili. (ε) *Wap. I. p. 132.* cygnus insistit galeæ, alæ inscriptam parmulam gentilitiam deferens: de gentis hujus nobilitate & descensu à familia veteri *Ælia* *Æg. Gelen. de magn. Col. Agr. l. 2. f. 1. p. 127.* pluribus agit, cujus verba adducemus *Hist. insign. l. 4.* ubi de *Waldpottis* tractabitur. (ζ) Inter duas alas expansas repetitur scutum.

si gesserint in argentea parma scutulum medium rubeum, seu ut ipse loqui amat, solem veluti ex rubeo scutulo illustrantem reliquam parmam nivei candoris jubare adjecta ad designandam secundo genituram laciniola cærulea infernè quinquies pinnata. (α) Quod etiam δῦσσα est *Reiferscheidiorum*, vid. Hist. insign. l. I. c. 84. n. 13. uti & com. de *Broich*. quæ exprimit *encaustum rubei scutuli diffidentis in reliquo clypeo aureum lumen*: cur? an quia & color solis matutini, cum ad meridiem instat pluvia, & familie ejus conditor, observata instante pluvia, præclarum facinus aggressus transegit; ita & *Nattenheim* (quod à nocte nomen derivat) à facinore noctu fortiter perpetrato, gerunt in obscuro s. atro clypeo imaginem candidi scutuli minoris. Exempla isti succurrunt, inserunt areæ argenteæ rubeam parmulam *Geroldstein* [Rhenan.] (β) & *Patrit. Francos.* (γ) *Molberg* in 2. & 3. quadrante [Rhen.] (δ) *Knobel*, sed adjecto in sinistra parte scuti annulo nigro [Rhen.] (ε) similiter *Altendorf* [Svev.] (ζ) *Bredter de Hohenstein*, sed imposita fasciola trifida cærulea [Rhen.] (η) Fasciola illa quadrifida est in area secunda com. *Salmenf.* (θ) rubeæ argenteam *Drosten* [Westphal.] (ι) *Tägerfeld* [Helvet.] (κ) cæruleæ argenteam (sed fasciola imminente quinquies rubea) *Veroir*, aureæ cæruleam *Barbesieux*, aureæ rubeam *Soucy*, *Montigny*, aureæ nigram, liliis quatuor ejusdem coloris exterius ornatam & leone dimidio aureo inscriptam *Hägnenberg* [Bav. in 1. & 4.] (λ) Hermionice argenteam *Lamberque*, rubeæ Germionice *Modaine*.

§. CLII. Frequenter tres parmulas ejusdem parmx area complectitur. Nempe rubeas argentea *Rappolstein s. Rupispolitani s. de Ribaupierre* com. (μ) *La Haye* (Norman.) argenteas rubea *Charny*, *Vossemare*, rubea aureas *Mont. S. Jean*, cæruleas aurea *Ablsingen* [Svev.] (ν) aurea vario vellere confutas, rubeo fimbriatas *Fontaine*. Cærulea hermionice *Le Prestre* (Britann.) rubea hermionice *Beaufort* (Britann.) Tria scutula (nominis causa) cærulea baltheo aureo areæ diagonaliter sectæ, cujus inferior pars rubet, in ulteriores cærulea leo aureus acinace minatur, induto inserit *Schildt* [Bavar.] (ξ) sex scutula rubea aureæ areæ inscribit *Maltheselon*, argentea rubeæ in 2. & 3. quadr. *Schanberg* [Baron.] (ο)

MEMBR.

- (α) Ventilabrum emblemate scuti pictum, & exterius pennis pavoninis ornatum.
 (β) Wap. I. p. 133. pileus acuminatus (sculptura Sibmacheri obscurior est) scutulo rubeo impresso, & capite arietino argenteo affixo, insignis, pennis galli gallinacei nigris 7. fastigiatus.
 (γ) Idem apex, nisi quod caput arietinum nigro colore tinctum, & tantum s. pennas observo, quod an consilio, an pictoris arbitrio tribuam, nescio.
 (δ) Wap. I. p. 130. ex corona aurea prodeuntia duo cornua, rubeum & argenteum, interque ea scutulum rubens.
 (ε) Wap. I. p. 124. aures duæ asininæ, altera minio, altera argento tincta.
 (ζ) Wap. I. p. 116. idem apex, nisi quod inter aures & galeam inseritur diadema tortile.
 (η) Wap. I. p. 130. pileus latior rubeus ora reducta argentea: ejusdem metalli nodus pileo aptat aliquot folia nigra vel pennas galli gallinacei.
 (θ) Wap. I. p. 17. respondere videtur galea media aures rubeas & argentatam sustinens.
 (ι) Wap. I. p. 190. ex coronata galea prominentia cornua duo, argentatum & miniatum.
 (κ) Wap. II. p. 146. cornua duo rubea ternis argentatis plumis struthionice ornata.
 (λ) Wap. I. p. 85. ex coronata galea leo erumpens aureus coccineus corona redimitus inter duo cornua, quorum superior pars aurea, inferior nigra, orificio singulis liliis nigris insertis.
 (μ) Vid. Hist. insign. l. 2. c. 72.
 (ν) Wap. I. p. 113. ex coronata aurea prominens cum collo caput cygni candidum.
 (ξ) Wap. I. p. 99. ex coronata galea inter duas alas scuti sectionem, baltheum & parmulas referentis leo acinace minax. Lacin. aureæ, hinc colore cæruleo, & isthinc rubeo duplicatæ.
 (ο) Wap. I. p. 31. respondet galea posterior coronata, pileum latum rubeum, ora reducta argentea insignem, & duobus fasciculis pennarum seu foliorum ornatum, sustinens.

MEMBR. II.

FIGURARVM HONORARIARVM SECUNDI ORDINIS.

1. Numerus.
2. Diminutio figurarum primi ordinis. Capitis & Fasciæ. Burelle.
3. Fasciola aliis inducta. Situ altiori. Multiplicata.
4. Linea gemella.
5. Tergemina seu Tierces. Hamade.
6. Baltheus angustior. Cotice.
7. Aliis baltheis adjectus multiplicatus. Gemella diagonia.
8. Balus angustior seu virgula.
9. Baltheus sinister angustior.
10. Reliquarum figurarum diminutio.
11. Tessella. Origo figura. Scaccarium seu Eschiquier Normannie. Vestes. Alveolus latrunculorum.
12. Collocatio.
13. 14. Exempla.
15. Ex pellibus.
16. Tessella novena. Sparsa.
17. Rhombi. Lozenges.
18. 19. Exempla scutorum rhombulorum.

20. Tessella lingvata. Dejuncta.
21. In balthei vel fasciæ modum disposita.
22. Rhombus plinhotretos s. macula.
23. Exempla in scutis.
24. Rhombus cyclotretus. Rustre.
25. Cunei seu fusi significatio.
26. Scuta his repleta seu virgata.
27. Cunei dejecti, vel in baltheum, fasciam, dispositi.
28. Clathri.
29. Exempla.
30. Cuspides vel triangula. Chappé. Mantelé.
31. Ex latere vel angulo.
32. Plura in uno scuto.
33. Runcina ascendentes & descendentes. Emmanché.
34. Annuli seu circuli. Hieroglyphica.
35. 36. Exempla.
37. Annuli innexi.
38. Orbes. Numi Bizantini. Pila.
39. Hieroglyphica.
40. Exempla.
41. Plinthises. Scuta iis strata.
42. Sola in scutis occurrentes.

MEMBRUM II.

DE FIGVRIS HONORABILIBVS SECVNDI ORDINIS.

§. I.

Numerus.

Vidimus figuras, quæ inter honorabiles primum ordinem (Menestrierius, cujus alioqui enumerationem secuti sumus, secundum vocat, primo partitionibus scuti attribuit) constituunt. Nec ad secundam classem tranſimus, in illam, quæ idem autor, tertiæ & quartæ adscribit, simul compingentes. Huc referemus sequentes species, 1. *diminutiones* figurarum honorabilium primi ordinis, 2. *tessellas*, 3. *rhombos* 4. *cuncos* 5. *clathros*. 6. *cuspides*, 7. *annulos*, 8. *orbes* 9. *plinthises*. 2. Est ergo prima species hujus classis, *diminutio* figurarum primæ classis. *Caput justo angustius*, vocatur Gallis *Comble*, cujus apud nostros nescio an usus sit.

Diminutio
figurarum
primi ordi-
nis, capitis
& fasciæ.
Burelle.

§. II. Fascia tertia sui parte diminuta, vel potius non nisi tertiam partem obtinens vocatur *devise* vel *fascie en devise*, aliis *turrelle*, & si adhuc angustior sit, nempe sextam tantum fasciæ partem complens *trangle*, Upt. & Joh. de B. aur. vocat *barulas*. Le Labour de l' orig. des arm. n. 109. 110. existimat terminum *burellé* venire à certo genere parmx, bicoloris, sed inter agrestes tantum usitati. Putat vero in singulari non dicendum *une burelle*. De termino *trangle* idem videatur n. 111. ubi à *tarinche*, quod in Martyrologio legitur, derivat. Exempla quædam adferam. Inducunt 4. tæniolas undulatas, cæruleas arcæ argentæ *Autret* (Britan.) sex nigras fasciolas aureas, incumbente toti, leone rubeo, argento coronato *Mensluel*, rubeam scuto ex argento & cæruleo rhombulato seu absidali *Schellendorf* [Saxon.] (α) rubeam scuto aureo aquila nigra insignito. *Hüller de Onoldsheim* [Alsat.] (β) auream leoni cæruleo in argentea parma salienti *Wulipsberg* [Helvet.] (γ) argenteam duobus leonibus aureis erectis, obversis & coronam ejusdem metalli deferentibus in solo cæruleo *Ventet* (Delphin.) scuto ex auro & minio quadripartito hermionicam *Mirabel*, inter 3. stellas aureas in solo cæruleo auream *Tver* (Picton.) inter totidem rosas rubeas aureas parmx inscriptas cæruleam *Lonhern de Rosheim* [Alsat.] (δ) duas rubeas leoni cæruleo coronato, salienti in parma argentea *Truchses de Pommerfelden* [Francon.] (ε) nigram senario palo argenteo & cæruleo *du Port en Beugey*. Frequens est, hæc tæniolas majoribus & justis fasciis parallelas addi. Ita nigrae duæ fasciæ ejusdem coloris argenteo scuto impressæ adjiciuntur pro

Scharf-

- (α) Wap. I. p. 166. cornua ad modum scuti tincta.
(β) Wap. II. p. 131. aquila nigra cum fasciola inducta rubea.
(γ) Wap. II. p. 146. Leo scutarius erumpens.
(δ) Wap. II. p. 131. imago virginis exsurgens amictu cæruleo brachiis auratis.
(ε) Wap. I. p. 101. ex corona aurea leo scutarius exsurgens tæniola scuti iterum impressa.

Scharpfenstein [Rhen.] (α) & si *Pailloto* fidem adhibeas, voce *Trangle*, alterum juxta positum scutum iterum pro *Scharpfenstein* (β) similes duas virides prasinæ fasciæ parallelas ducit (in libro armoriali autem non nisi unius tæniolæ, quæ fasciæ imminet, species apparet) *Bouillé de Creance* in argentea parma rubeæ fasciæ clathris nigris distinctæ rubeas duas tæniolas comites dat: *Stifslingen* [Svev.] (γ) rubea fascia ejusdem coloris duas, in solo argenteo, *Chistvitz* [Siles.] (δ) duas argenteas, quæ fasciam ex cæruleo & rubeo tessellatam, atque iisdem coloribus quadripartito scuto inductam utrinque terminat. Conf. c. 4. n. 33. *Roth*. [Abbat.] (ε) duas aureas fasciam ex minio & argento tessellatam, & parmae rubeæ impressam stipantes, *Mörspach* [Bavar.] (ζ) duas aureas, quibus in area argentea fascia ex argento & nigro dentata, utrinque clauditur. *Vom Moss* [Bavar.] (η) auream, quæ in scuto nigro argenteam fasciam tribus majoribus dentibus nigris impressam sustinet, *Bergen* [Hass.] (θ) argenteam, quæ in scuto ex cæruleo & argento transversim secto fasciam nigram, qua superne cæruleum colorem scuti tangeret, ab eo dirimit.

§. III. Nonnunquam talis tæniola alii fasciæ inscribitur. Ita *Zonæ* argenteæ in parma rubea inducunt nigram fasciolam *Laymingen* pincernæ hered. Bav. (ι) & *Seliviz* [Franc.] (κ) duabus nigris in area aurea singulas rubeas *Wittenhorst* [Rhen.] (λ) Nostri ita enunciarent, 2. *Schwarze Bälcken im gelben Feld / jedes bestehet mir einem rothen Strich* / ita *Sotomayor* D. de *Bejar* inscribunt 3. fasciis in parma argentea tessellatis auro & minio singulas fasciolas nigras. *Saavedra* similiter, nisi quod tæniolæ aureæ sunt. Aliquando ejusmodi fasciola altiore, quam solitum est, situm in scuto obtinet, & tum quoque nomen *Devise* ordinarius est. Ita fasciolam altius locat auream in scuto rubeo 2. cantheriis impresso *Poiseux*, iterum auream in scuto rubeo, cantherium argenteum & 3. stellas aureas deferente: tribus aliis stellis in caput scuti collocatis *Recourt* (Dijon.) Aliam auream in parma cærulea cantherium aureum, & ex argento 6. rosas, quarum tres caput occupant, continente *Chiffot* (Dijon.) Iterum auream in scuto cæruleo, cantherium argenteum & in capite 3. numos Byzantinos argenteos complexo *Villandri*, si plures fasciolæ in scuto appareant (fasciæ enim justæ numerum octonarium excedere non possunt) nomen *burelles* in usu est: & cum numerus æqualis est, vocatur *burellé*. De exemplis hic sollicitum esse necesse non est, cum in partitionibus scuti mentio sit facta c. 3.

§. IV. Huc etiam spectant *lineæ gemellæ*, inter quas latior, quam ipsæ sunt, distantia non debet esse; *jumelles* nuncupare amant. Gestat bis gemellas nigras argenteo scuto inscriptas *Morsheim* [Rhen.] (μ) argenteas in scuto ex nigro & rubeo bipertito *Albich* dict. de *Daxheim* [Rhen.] (ν) Ter gemellas inscribunt nigras auro *Gouffier* (unde duces de *Roanno* seu *Rouanez*) & in posteriori scuti bipertiti parte *Wangenheim* [Thuring.] (ξ) nigras argento *Beauieu*, argenteas rubeo *Fosseux* & *Toulangeon*, rubeas argento *Rubempré* & *Belin*. Quatuor gemellas argenteas inscriptas clypeo nigro gestat *Zusé*.

§. V. Affines sunt *tergeminae* s. *Tierces*. Tales aureas ter repetitas videas in scuto cæruleo *Bourbourg*. Sunt etiam hujus generis, quas *Tiercelin* *Apelvoisin*, ob nominis affinitatem gestant, sed alio situ: Nam diagonali collocatione decussim triplicem lineam cæruleam in parma argentea adjectis 4. merulis nigris constituunt. Monent me *tergeminae*, ut addam, certam speciem fasciarum, quæ marginem scuti non tangunt, & tres simul *hamaide* seu *hamade* dicuntur, sed consulantur de his Galli, nobis nec usus est, nec ob eam tractandi necessitas.

A a

§. VI.

(α) & (β) *Wap.* II. p. 105. juga singula alarum, sed complicatarum, typum scutarium repetentium. (γ) *Wap.* II. p. 95. herma muliebris rubro inducta cornibus loco brachiorum enatis & ad modum scuti distinctis. (δ) *Wap.* I. p. 61. pilei duo, alter rubeus, alter cæruleus, oris reductis alterius coloris, inverso situ cassidi imponuntur. (ε) *Wap.* I. p. 13. (ζ) *Wap.* I. p. 81. pileus acuminatus argenteus, ora reducta nigro & argento dentata, extremo limbo aureo, plumas struthionicas argenteam, nigram & auream sustinens. (η) *Wap.* I. p. 91. ala scutario typo insignita. (θ) *Wap.* I. p. 136. jugum expansum alarum symbolis scutariis pictarum. (ι) *Wap.* I. p. 78. (κ) *Wap.* I. p. 104. (λ) *Wap.* II. p. 116. pileo nigro, cujus ora reducta ruber, impositam figuram duplicem, scuti lineis exaratam non agnosco.

(μ) *Wap.* I. p. 126. herma juvenilis argenteo amictu, loco brachiorum adnatis alis expansis, gemellas scuti iterum referentibus.

(ν) *Wap.* I. p. 125. cornua nigrum & rubeum, gemellis scutariis impressa. Laciniae hinc argenteæ & nigrae, illinc argenteæ & rubeæ.

(ξ) *Wap.* I. p. 148. in apice, quod respondeat non video, nisi lacinias altera parte nigras & auratas.

Baltheus
angustior.
Cotice.

§. VI. Baltheus si iustum aræ spatium non occupet, *cotice* vocatur, seu *bandelet*. Uptonus *Bendulam* vocat: diceret etiam *Baltheum angustior*, ein *schmaler rechter Balte*. Alii nuncupant *baston*. Apud Menestricium ita distinguunt, ut *baston pery* tertia parte, *cotice* dimidia sit iusto baltheo minor: *filet* autem dicitur, cum non nisi quartam partem habet. Exempla à Gallis illa notata invenio. Gestans baltheum angustior inductum scuto aureo 4. palis rubeis insignito cæruleum *de la Gelieres* (Bress.) quadripartito ex auro & minio hermionicum *Mirebel* (Delfin.) argenteo leonem rubeum deferentem compositum segmentis cæruleis & aureis *Montvagnard*, ex auro & minio bipartito cæruleum dentatum, *Toligny* argenteo, cuius priorem partem clathri rubei, posteriorem vulpes currens occupant, rubeum *Lansberg* [inf. Rhen.] (α) scuto, cuius priorem partem argenteam duæ fasciæ cæruleæ, posteriorem cæruleam corona aurea ornant, aureum *Tamfelder* [Siles.] (β)

Aliis bal-
theis adje-
ctus.

§. VII. Quod de fasciola diximus, de baltheo angustiori æque intelligendum est: nempe aliquando iusto baltheo angustiori dari comitem, vel etiam duos *Surger de Mozig* [Alsat.] (γ) in scuto argenteo gestant baltheum rubeum, cui parallelus alius angustior ex sinistra parte additur, & in sinistro angulo lilium rubeum, utrinque baltheos tales tenuiores adjiciunt, in parma aurea rubeo baltheo, ejusdem coloris *S. Pere*, in cærulea argenteo, duos aureos des *Effards*, & (sed adjectis 6. leunculis argenteis) *Bobun* (Angl.) in hermionico rubeo rubeos *Celles* (Belg.) Aliquando illæ diagonales lineæ ipsos baltheos terminant. Ita baltheus tessellatus argento & minio in parma nigra, utrinque terminatur tali tæniola aurea pro abb. *Salmonsweyler* (δ) similiter in parma cærulea fam. *Mersuckhofen* [Bavar.] (ε) argenteum baltheum 3. liliis aureis insignem, duo exiliores balthei aurei terminant. Huc referre possumus insignia *Campaniæ* comitum, quæ Galli ita describunt, *d'azur à une bande d'argent accompagnée de deux doubles cotices d'or potencées & contrepotencées de mesme de 13. pieces*. Ita hæc ex Moneto prat. des arm. c. 18. n. 5. enuncianda sunt: In cæcio laterculo argentea tænia geminis utrinque beffalibus tæniis, in mutuas vices patibulatis. Additur numeri ratio, quia totidem comites nempe 13. olim comiti Campaniæ vectigales fuerant. Est ubi plures in una parma visuntur. Ita gestant 5. cæruleos in solo aureo *Rocheigny* & *Breton-Grillon*, sex cæruleos in aureo *Mentrelais*. Si æqualis sit numerus vocatur *cotice*, uti *Berton* (com. Avericon tæniis quinque cæruleis & aureis exarata parma. Huc referam tergeminas diagonales argenteas parmæ rubeæ impressas, inducta fascia argentea *Huit* [Rhen.] (ζ) Et gemellas diagonias (jumelles, aliqui vocant *bandes jumellées*) quales gestant ternas rubeas in argentea parma *Fontenais* (Britann.) totidem argenteas in viridi *Gremonville*, & undarum in morem sinuatas cæruleas in aurea parma descriptas præ *Cajetanis* D. de *Sermoneta*.

Palus an-
gustior f.
virgula.

§. IIX. Diminutus 4. palus vocatur *vergette*, quod *virgulam* interpreteris. *Spelm. aspilog. p. 6. Diminutos palos paxillos vocant, quamvis Cicero è contra palum à paxillo faciat, fugato X. vastiore litera. Galli baston vocant*. Exempla non facile alia reperiuntur harum virgularum, quam cum inscribuntur aliis palis. Ita inducunt virgulam vario vellere pictâ palo aureo parmæ rubeæ *Pilly* [Florentin.] argenteam nigro palo in aurea area *Maffi* (Florentin.) rubeam parmæ nigre rosæ tribus argenteis insignitæ *Fleurigny*.

Baltheus
sinister an-
gustior.

§. IX. Balthei sinistri 5. diminutio sub nomine *baston en barre*, vel *filet gauche* nota est. Nothis hanc figuram dari discernunt, infra videbimus. c. 8. Huc referendæ diagonales sinistræ lineæ truncatos arboris ramos referentes rubeæ in solo argenteo, fam. *Riedt* [Misn.] (η)

Reliqua-
rum figu-
rarum di-
minutio.

§. X. Cantherius 6. si ita exilis sit, ut tantum quartam partem justæ latitudinis obtineat, vocatur *estaye*. 7. crux in ea diminutione vocatur *filet en croix*, vel *estrez*. 8. decussis angustior vocatur *flanchis* s. *flanquis*. 9. Limbus diminutivum habet *La Filiere*. si vero striatus sit plerumque simpliciter *engreslure* vocatur. 10. Quadrantis honorarii diminutio octavam tantum, vel nonam scuti partem obsidens *cantons*, vel *franc canton* dicitur. Talis aurea in scuti cærulei angulo fulget *Arces* (Delfin.) argentea leone nascente nigro impressa, tessellatæ ex auro & cæruleo parmæ inscripta *Tingecoret*.

§. XI.

(α) *Wap. II. p. 121.* præter diadema tortile, figura, quæ species pilei videtur totum scutarium typum repetens. (β) *Wap. I. p. 73.* annulus aureus sapphiro insignis, huic impositæ 5. plumæ struthionice, quarum media aurata, proxima cyanea, extrema coccinea. Lac. hinc cæruleæ, isthinc rubeæ, addito utrinque auro. (γ) *Wap. I. p. 196.* jugum alarum expansum, cum symbolis scutariis. (δ) *Wap. I. p. 73.* (ε) *Wap. I. p. 90.* ala cum symbolo scutario. (ζ) *Wap. II. p. 120.* rubeus pileus, argentea ora reducta, struthionice plumis fastigiatus. (η) *Wap. I. p. 158.* cygnus candidus insitit cassidi.

§. XI. Post diminutiones figurarum honorabilium 2, sequantur *tessellæ*, quas aliqui inter panniculas (fourrures) referre voluere: Haud dubie vero ex nobilissimis figura est. Area his repleta vocatur tessellata, tessellis vermiculata, alveolata, latrunculatoria. Tesselæ. Origo figuræ Scaccarium seu Eschiquier, Norman. niæ Vestes, Alveolus latrunculorum.

Quidam *abacum* vocant, *Vpton & Ioh. de B. Aur.* barbatè scaccata, scaccaristata, scaccificata. Galli *eschiquier*, *eschiqueté*, *eschequée*. Hispani *eschaques*, *caqueles*. Norstri *geschacht*/ *gewürffelt* / vel *schachzagal* / minus rectè *geweckt* / quod rhombis & cuneis respondet. Ab hoc Germanico *schach* fatetur, *le Labour. de l'orig. des arm. n.* 128. Gallos accepisse suum *eschiquier*, unde ait olim dictum fuisse *eschaqueté*, *Spangenb.* vocat, *Spân.* e. g. *Honstein, weiß und roth viereckte Span.* *Spanheim* 16. *solcher Spân. Spangenb. Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 40. p. 330. Originem figuræ, quod concernit, novimus 1. veteribus pavimenta sectilia & tessellata fuisse in pretio *Svet. in Cas. c. 46.* Ab his tessellis curiam Normannorum, antequam parlamentum Rotomagense introduceretur, *eschiquier* s. *scaccarium* dictam fuisse, non difficulter nobis *Chifflet.* persuadebit, qui in *Anast. R. Childer c. 9. p. 132.* ita loquitur: *Senatus Normannici confessus olim temporarius Eschiquier dicebatur, h. e. alveus cancellatus seu tessellatus, forte, quod in ejusmodi cancellato tribunali iudices pro more considerent, jusque populus redderent.* *Le Labour. d. l. n. 128.* putat potius à tapetibus hujus figuræ, quibus parietes ornati fuerint, ortum esse nomen. Quod de Normannico diximus, de scaccario etiam apud Anglos è Normannia consuetudine à Guilermo I. introducto, quod tabula est, seu mensa in foro, fisco & regio vectigali addicto dicere possumus, à specie exteriori nomen datum esse: & inde credit *Spelmanus* figuram in *Warenniorum* clypeum migrasse, quod forte aliquis illam curiam moderatus fuerit, ab his ad clientes. 2. Non parum huc conferre potuere vestes, hunc in modum contextæ; conf. *supra c. 4. §. 15.* Priscorum Gallorum *Diodor. Sic. l. 5.* saga crebris tessellis distincta memorat. De Francis testimonio est, quod apud *Aimoinum* jam sub rege *Theodeberto* mentio fiat vestium vermiculatarum. De virginibus & fœminis, quæ deducebant equites ad ludos equestres refertur in historia *Caroli VI.* quod gestarint *robbes semées & bordées d'escheqs.* unde in *Clement. l. 3. c. 2.* de vita & honest. Cleric. prohibentur clerici tales gestare. *Huic insuper adjicimus sanctioni, ut clerici præsertim beneficiati caligis scaccatis rubeis aut viridibus publice non utantur;* apud *le Labour. orig. des arm. n. 16.* *Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. c. 27. p. 187.* deducit ex primæ militiæ levibus armis, cum ex bicoloribus viminibus & saligna contexerent crates, storias & scuta, quæ Persica & gerre dicuntur. 3. Nec absurdus fuerim, si alveum latrunculorum ludo aptum occasionem figuræ dedisse credam. Est enim ludus ille belli imago & alveus campum aciei repræsentat.

Ludimus effigiem belli simulataque veris

Prælia, buxo acies fictas - - -

Unde aciei & belli similitudinem figura repræsentat, & digna est exercituum imperatoribus, & aciei structoribus. Qui ergo ludum hunc magnatibus, nobilibus, belli ducibus, doctis non indignum credidere: (consulat. *Gustavus Selenus*, vel qui illud suum transformavit nomen memoriæ gloriøsæ *Augustus D. Brunsvicensis & Lunenburgus im Schacht oder Königspiel.* *Gumpolzheim de exercit. academ. p. 4. n. 6. p. 245. seq.*) Nequidem alveolum ejusmodi designari potuere. Imo disertè ejus effigies in apice fam. *Spiller* (Austr.) cum ibi conspiciatur *πρωται* urfi tenentis alveolum ejusmodi, tessellis miniatis & argenteis variegatum: ex quo colligas laterculum 2. & 3. scuti ita *tessellatum* alveoli hujus imaginem gestare: ad quod nomen occasionem dedisse videtur. Conf. *c. 9. n. 13. & c. 5. §. 3. m. 2. n. 27.* Hisce, quæ occasionem dedisse figuræ opinamur, addi potest, quod figura quadrata hieroglyphicum sapientiæ & constantiæ semper habita, multis vel eo nomine placere potius.

§. XII. Cum describenda est tessellata parma, enumerandi sunt (si certos & defini- Collocatio, tos esse constat, in quo pictoribus non semper tuta fides, unde in exemplis, quæ recensco, numerum ut plurimum omitto) *tractus*, vel *versus*, *les trait*, ou *tires*. *Wie viel reyen.* Tum initium faciendum à tinctura primi in angulo dextro quadrantis. Si vero sex ductus sunt, sine addito tessellatum, seu *eschiqueté* nuncupari volunt, scutum duodecim quadris argenteis, & coccineis tessellatum gestant *Reideburg [Siles.] (α)*

§. XIII. Nunc enumeranda sunt exempla: Gestant ergo areas tessellatas ex argento & Exempla, minio *Ligniz Princ. Siles. (β)* & ob hoc præter civitatem *Lawer*, (γ) haud dubie principi-

A a 2

pum

(α) *Wap. l. p. 61.* duo orbes argenteus & coccineus, quorum utrinque imposita pluma struthionica alterius tincturæ. (β) *Wap. l. p. 6.* (γ) *Wap. l. p. 222.*

pum beneficio, vel clientum in patronos studio, plures Silesiæ nobiles, ut *Karnitzky seu Kroschnitzky* (α) *Bubelwitz* [in posteriori scuti bipertiti parte, cum prior solum cæruleo colore tincta sit] (β) *Ratzbar & Buntschen* [in priori scuti bipertiti parte, posteriori tota aurea] (γ) (δ) *Buswoy* [in panniæ transversæ sectæ parte inferiori, cum superior cærulea caput aureum aquilæ contineat] (ε) *Geresleben* (iterum in inferiori, cum in superiori rubea, leo coronatus aureus exoriatur, (ζ) *Pirutsky* [in parte scuti bipertiti posteriori, priori rubea dimidium soleæ equinæ argentatæ continente] (η) Extra Silesiam *Plausing* [Thuring.] (θ) *Spiller* [in 2. & 3. Austr. vid. §. præced.] *Bolmeriz* (Misp.) sed tantum in posteriori scuti parte, priori argentata (ι) *Acerac, Poulmic, Ventes* (Massiliens. Genuâ orti) *Monges seu Moines* (Arelat.) *Nantovillet, Giel de Gielberg* [Helv. in scuti transversæ secti, cuius superior pars argento tingitur parte inferiori] (κ) Præposito rubeo colore *Belpench*. Inductis 2. fasciis cæruleis *Münich* [Thur.] (λ) Ex argento & cæruleo: *Toledo* (unde duces Albæ, Conf. Hist. insign. l. 1. c. 88. Notatur verò disertè 16. tessellis compleri scutum, sunt ergo 4. tractus) *La Housaye, Lotin-Martilly, Clifford*, sed inducta fascia aurea (Angl.) *Spaur*, sed inducta fascia rubra [Bar. in pede scuti transversæ secti.] (μ) Inducunt baltheum rubeum *Haunold* [Siles.] (ν) duas fascias aureas *Tannenberg* [Saxon.] (ξ) rubeas *Werningshofen* [Thuring.] (ο) leonem sanguineum *Andelot*. Præcedit cæruleus color in *Picorum* de *Mirandula* insignibus, de *None* (sed cum capite aureo.) Area *Baymundt* [Bavar.] (π) secunda & tertia quadripertita, duobus quadrantibus rubeis, reliquis cæruleo colore & argento tessellatis. Ex argento & nigro *Talovet Kerauion, Digoine Bonuert* (in Caroleff.) *Calva* (Genuæ.) *Bazan* (Hispan.) *Baden* (Alsat.) 16. tessellæ determinatæ sunt. (ρ) *Sperberseck* [Svev.] (σ) *Kreischelwitz* [Siles. sed solam inferiorem partem scuti transversæ secti, superiori argentea & aquila nigra exoriente ornata] (τ) *Bindeman* [Siles. iterum in parte inferiori tota rubea.] (υ) *Dachenhausen* Sver. sed adjecto capite scutario nigro. (φ)

Exempla.

§. XIV. Aureis & cæruleis tessellis utuntur *Dameraucourt-Lanoy, Warlen* (Angl.) *Piedeser, Vert, Varenne Sury, le Nain, Portocarcero* (Hispan. conf. Hist. insign. l. 1. c. 69. n. 4.) Addunt vel inducunt *Vermendois* caput Francicis liliis confitum, *Dreux* limbum rubeum, *Nuburgh & Warwick* (Angl.) cantherium hermionicum, *Boisgency* fasciam rubeam, *Rossillo* (Delfinat.) limbum rubeum, *Pfartner* [Siles.] (χ) in superiori scuti transversæ secti parte cærulea argenteus canis leporarius confidens. Præponunt cæruleum colorem *Meulant* aureis & nigris. *La Haye* (Vermand.) *Arnschwang* [Rhen.] (ψ) *Luna* (Hispan.) (sed addito capite scuti argenteo, impressa imagine lunæ inversa, tessellata auro & nigro) *Antolines & Bermudes* (Hispan.) Addunt limbum aureum catena cærulea impressum in prælii cum Mauris vallo inclusis commissi. Numerus

tessel-

(α) Wap. I. p. 73. & Wap. II. p. 51. ala similiter tessellata. (β) Wap. I. p. 51. orbis ad eundem modum uti scutum variegatus, & 2. pennis galli gallinacei fastigiatus. (γ) Wap. II. p. 52. duo cornua nigra. Lacinia hinc argentea & rubea, illinc nigra & aurea. (δ) Wap. I. p. 54. cornua duo, rubeum & argentatum. (ε) Wap. I. p. 57. ex corona aurea caput aquilinum scutarium prominens. (ζ) Wap. II. p. 52. leo aureus cassidi insidet pedibus anterioribus erectis. (η) Wap. I. p. 51. tres struthionice plumæ. (θ) Wap. I. p. 144. cassis coronata & 5. plumis struthionicis, 3. argentatis & 2. rubeis fastigiata. (ι) Wap. I. p. 158. orbis ad modum scuti distinctus & 10. pennas galli gallinacei sustinens. (κ) Wap. I. p. 202. galeæ tres, quarum media coronata caudam pavoninam, prior item coronata tres plumas struthionicas nigras, tertia alam scutario typo impressam sustinet. (λ) Wap. I. p. 147. ex corona eminent duo cornua ad modum scuti variegata. (μ) Wap. I. p. 24. respondet aræ galea media coronata, coronæ imposita mitra ducali rubea ora reducta harmonica: cum duabus bipennibus. (ν) Wap. I. p. 52. ubi sinister, & Wap. IV. p. 83. ubi dexter pingitur. Apex ex coronata casside inter alas rubeis argenteis, & cæruleis baltheis exaratas, protensum brachium, rubro inductum, acinace stricto minax: Lacinia hinc rubea, illinc cærulea, utrinque altera parte argentea. (ξ) Wap. I. p. 112. galeæ coronatæ impositum jugum expansum alarum scutariis symbolis insignitarum. (ο) Wap. I. p. 147. duo cornua ad modum scuti variegata. (π) Wap. I. p. 99. ex coronata casside prodeuntia duo cum collo capita cygnorum candida. (ρ) Wap. I. p. 195. jugum expansum alarum tessellatarum. (σ) Wap. I. p. 111. galeæ coronatæ imposita duo cornua nigrum & argentatum, ternis utrinque plumis struthionicis, contrariæ tincturæ, ornata.

(τ) Wap. I. p. 51. duæ clavæ decussatæ.

(υ) Wap. I. p. 56. Lilium nascens candidum.

(φ) Wap. I. p. 110. jugum expansum alarum, typo tessellarum & capitis impressarum.

(χ) Wap. II. p. 51. coronæ aureæ inter cornua auro & cæruleo variegata canis confidens candidus.

(ψ) Wap. II. p. 125. inter duo cornua tessellata rubeus orbis.

tessellarum exprimitur *Prittwitz* [Silef.] (α) *Burscheck* (Silef.) sed in scuti bipertiti, posteriori parte, cum prior auro fulgeat, (β) *Arnsdorf* [Silef.] sed in scuti bipertiti priori parte, altera aurea nigrum leonem deferente. (γ) *Schachman*. [Silef. sed in scuti transversè secti parte inferiore, superiori aurea folium viride continente.] (δ) Aureis & rubeis. *Ventadour*, *Kergournadech* (Britann.) *Ternant*, *d' Auxi-Monceaux*, *Hangeft* (Picard.) *Courcelles*, *Roquefueil* (exprimendus numerus 4. ductuum) *Caisurit. du Puy Vatan*: *Schenken de Schenkenstein* in 2. & 3. area [Sver.] (ε) *Campen* [Brunsvic. sed in priori tantum scuti bipertiti parte, altera atro colore infecta] (ζ) *Wolff. de Sponheim* [Rhen. sed addito quadrante honorario argenteo, aquila nigra coronata insignito.] (η)

§. XV. Pellium non minus hic quoque usus est. Ita miscent tessellis aureis vario Ex pellivellere pictas *Velasco* (Hisp. unde duces *Maqueda*, conf. Hist. insign. l. 1. c. 95. Ex-bus. primitur verò numerus quindenarius tessellarum) similis miscet rubeis *Quinnones* (Hisp.)

§. XVI. Huc referamus scuta novenis tantum tessellis exarata, quas *points* Tessellæ *equipollés* vocant. *Schach von neun Feldern*. Tales 5. argenteas, 4. rubeis oppositas *novenæ* gestant [*Marspergi*] (θ) Nec minus his accensenda credo quadras licet oblongiores, nec quod alias tessellarum est, quadratas. Tales gestant fam. *Borschnitz* [Silef.] (ι) scuto quater ad perpendicularum bis transversè secto. Tres item tales oblongas quadras rubeas imponunt argenteæ parmæ *Stolzen* [Silef.] (κ) sed has rectius plinthidibus adscribemus §. 41. Quadratis tessellis rubeis temerè sparsis ornans scutum hermionicum, limbo miniato circumdato *Orglandes*. Tessellæ ejusmodi aureas in parma rubea in modum diagonalis balthei, ut non nisi angulis altera alteram tangat, disponit *Marschall* (Angl.) In duplicem vero baltheum, ut alterius quadræ, alteras angulis tangant, rubeas in parma argentea *Reinsperg* [Silef.] (λ) Aliquando tessellæ sunt trium colorum: tale scutum tessellatum ex auro, cyano & minio, quod fasciæ in modum perlabitur fluvius *Murzer* [Aust.] (μ)

§. XVII. Tertium locum *rhombis* dabimus. Differunt hi à tessellis quadratis, *Rhombi* quod incumbunt angulo, istæ laterum uni. Tum orthogoniæ tessellæ sunt, *Lozenges* rhombi leniter producti, angulos duos poculo obtusiores, reliquos acutiores habent. Galli vocant *lozanges*. De his vide amplius supr. c. 3. n. 22. Format inde voces *Lifonia* & *Lodifinga* *Ioannes de B. aureo*, qui scaccariata bendaria vocat. *Henr. Spelmann*. aream *absidacem seu maculatam* vocat, à retium similitudine, quorum foramina absides & maculæ dicantur. *Monetus* illa nomina dat: *Pratig. des arm.* c. 23. n. 5. *Lingulata*, *Linguata* *tessella seu tesseraula*. *Acuminata*, *cuspidata*, *cuneata*, *oxygonia*, *acutangula quadrata vel tessella*. Nostri vocant, *Rauten/Stein* & *Schräger Schach/Rauten-Schach/gesteintes Feld*. (Uti loquuntur insignia *Steinheim* & *Rutenberg* §. 20.) Figuram veterum esse argumento est Scytharum clypeus, qui sub M. militum in oriente militabant. *Pancirollus* verò ferri aciem notare putat.

§. XIX. Quod in tessellis quadratis deprehendimus, idem de rhombulatis sciendum *Exempla* est, nempe ut *Moneti* l. 1. verbis utar: *aut de junctis & solitariis quadris in parma spargi, aut conferti operis contexta pagina continuari ad symbolum scutarium*. Hoc *Lozangé* *scutorum* *rhombulatum* vocant: Dicere nos eodem autore possumus *scutariam iconem quadris aut tessellis lingulatam, vel tota fronte lingulatis tessellis confertam*. Cujus jam dabimus exempla: contextunt ergo scuta sua linguatis tessellulis argenteis & rubeis *Grimalos* (unde Duc. Monacenses. Conf. Hist. insign. l. 2. c. 37.) *Wegisheim* [Alsat.] (ν) *Bazoges*, *Montricher*, *Poissy*, *Montmoret*, *Epinefort* (Britann.) *Latra* (Neap.) *Turpincrisse*. *Marteville*, *Appiana* (Hetrur.) *Nontouillet* (sed addito quadrante cæruleo) *Precy* (addito capite aureo leonem gradientem nigrum deferente) *Vögt de Fronhausen* [Hass.]

Aa 3

sed

(α) *Wap. I. p. 56.* coronatæ cassidi imposita herma æthiopis, diademate aureo caput revincta. (β) *Wap. I. p. 57.* herma Æthiopissæ nuda. (γ) *Wap. I. p. 66.* Leo exurgens niger. (δ) *Wap. II. p. 51.* ex coronata casside prodiens vir tessellato amictu, caput diademate aureo revinctus, & manu folium gestans. (ε) *Wap. I. p. 116.* responder in apice alterum cornu auro & minio tinctum. (ζ) *Wap. I. p. 179.* cassidi coronatæ impositus pileus acuminatus rubeus, nodo argenteo & pennis pavoninis fastigiatus. (η) *Wap. I. p. 129.* ex mortario tessellato prodeuntes 2. caudæ pavoninæ. (θ) *Wap. I. p. 27.* responder galea secunda coronata hermam virilem tessellas pectore ferens, caput diademate ex rubro & argento tortili redimita, vid. Hist. insign. l. 3. c. 24. (ι) *Wap. I. p. 53.* pilei forma, vel quicquid illud figuræ est. (κ) *Wap. I. p. 69.* (λ) *Wap. I. p. 55.* cornua duo venatoria argento alterum, alterum minio tinctum. (μ) *Wap. V. p. 54.* ex coronata galea duo cornua minio, cyano, & auro distincta. (ν) *Wap. II. p. 130.* pileus acuminatus, ora reducta ad modum scuti linguata, ipse rubeus & cauda pavonina fastigiatus.

sed tantum in scuti parte inferiori, superiori cærulea leonem gradientem aureum representantes] (α) *Caldenberg* (β) (Patri. Francof. sed tantum in scuti pede, capiti autem ejus rubeo tres turres argenteas deferente) Describunt hujus formæ tessellis parmam argenteis & cæruleis *Schellendorf* (Saxon.) sed inducta toti fascia rubea. (γ) Exarant clypeum oxygoriis ejusmodi quadris argenteis & nigris *Kerbænt seu Kercænt* (Britann.) *Kerauori Talæt, Eſebet* (Britann.) *Kerannou de Keraumazé* (Britann. sed inducto diagonalibaltheo rubeo 3. trifoliis argenteis exarato) *Winter, & Winter de Fronkirchen* [Hass. sed inducta fascia aurea, & in altero scuto, anteriori, in altero, posteriori parte, bipertita enim sunt, tota auro tincta] (δ) Virides argenteis rhombos miscet *Dadizele* (Flandr.)

Exempla
scutorum
rhombula-
torum.

§. XIX. Aureis & cæruleis tessulis lingulatum scutum est istorum: *Martas* (Aquit.) *Auray* (Britann.) *Boulicu, Charlicu, Coustain de Puisignan, Turpin Vauvredon* (in Aurelian. duc.) *Elise*, (Florent.) *Arau de Rochefort* (cum limbo rubeo.) Arrisit area aureis & nigris lingvatis quadris tessellata familiis *Feurs Destours, Chantelou, seu Amant, Leschaffier, Herck* (Flandr.) *Leyns* (Gandavo, sed addito scutario capite rubeo impresso merulis argenteis) Parmam replent lingulatis tessulis aureis & rubeis *Craon* (Conf. Hist. insign. l. 1. c. 90. n. 13.) *Les Barres, L'Esparre, Angoulisme, seu Engolisma* (vetus.) *Poyloauls* (Picton.) *Noë* (Vascon.) *Gletins, Biamont*, (Flandr.) *Diepen. Buch* (Fland.) *Chasteaudun* (sed tænia diagonali argentea inducta.) *S. Simon*, additur aureus cephalus absidali areæ. Cæterum in omnibus his rhombi angulis se contingentes perpendiculariter insistant, idque huic figuræ solenne est: nisi alius situs exprimatur. e. g. obliquo situ (qui alias cuneorum proprius est) disponuntur tessellæ aureæ & cæruleæ, quibus conferitur clypeus fam. *Raymondi d'Aubeterre*, addito cephalo rubeo. *Lozangé en bande*.

Tessellæ
linguatae
dejectæ.

§. XX. Nunc videamus dejectos & solitarios in parma dispositos. Singulos reperio in scutis rubeo-argenteum (figura cum videatur pertusa representari, non consilio, sed phantasiæ pictoris tribuo.) *Grafeneck Baron*. (α) (*Geliot. indic. armor. voce diaspré* vocat *diapré d'argent, vestu de gueules*) de quibus terminis alibi. Quod vero lozangiam, vel rhombum ego interpretari malim, (repetita in apice figura inducit) aureo-rubeum *Gibing* [Bavar.] (β) in argenteo-rubeum *Schwerin* [Misn.] (γ) *Et Eubing* [Bavar.] (δ) in scuti transversa inferiori parte, cum superior auro fulgeat, nigra argenteum *Kutenaro* [Bavar.] (ε) Duas tessellas lingvatas gestant in parma aurea nigras *Oberg* [Brunf.] (ζ) argenteas inter baltheos ejusdem metalli in rubea areola, quæ bipertiti scuti posterior (juxta descriptionem anterior fuerit) est, *Eck* [Carinth. paronomasia ex *weck*] (λ) Tres in lineam obliquam, vel balthei modum (en bande) dispositas & angulis se contingentes argenteas in clypeo rubeo *Lutzenrodt* [Infer. Rhen.] (μ) rubeas in argenteo, *d'Autruy*, nigras in argentea area 1. & 3. in *Teuffenbach Baron*. (ν) & *Meylersdorffer* [Carinth.] (ξ) aureas in cæruleo (sed ut corpus figuræ elevatum pingatur) *Payer de Flach* [Helvet.] (ο) Vicissim in modum sinistri balthei (si tamen sculptori certa fides) disponit 3. lozengias nigras in scuto argenteo *Knoblauch* [Hass.] (π) Tres argenteas in fasciæ modum in capite nigro, pede areæ aureo *Pfefferl.* (Styr.) n. 2. 3. (ε)

(α) Wap. I. p. 137. Ala nigra in circulo inscriptam totam parmæ gentilis figuram representans. Laciniæ hinc aureæ & cæruleæ, illinc argenteæ & rubeæ. (β) Castellum argenteum *διπρυγος* ex cuius medio prospicit leo aureus. (γ) Wap. I. p. 166. cornua ad modum scuti lingvata & fasciata. (δ) Wap. I. p. 137. Inter alas duas alteram auream, alteram nigram, altera linea tres rhombos, altera hermam reginæ hinc tessellato, isthinc aurato amictu conspicuam defert. (ε) Wap. I. p. 25. cassidi coronatæ imposita mitra episcopalis auro & minio fulgens, ex qua hinc crucicula aurea, illinc rhombus argenteus prominent. (ζ) Wap. I. p. 98. galeæ coronatæ impositum jugum alarum cum scutario typo. (η) Wap. I. p. 176. coronæ frontæ, vel ex trifoliis consertæ impositæ 3. struthionice plumæ argentatæ, impressis 2. rhombis rubeis. (θ) Wap. I. p. 80. Pileolus acuminatus rubeus aureo nodo & plumis gallinaceis exornatus, ora reducta argentea duas lozangias scutarias representans. (ι) Wap. I. p. 84. pileus ora reductas aureus, coronatus & 3. plumis struthionicis, nigra, aurata & argentata insignis, in ora reducta nigra, fulget quadra argentea. (κ) Wap. I. p. 179. diademati tortili imposita pavonina cauda impressis 2. tessellis. (λ) Wap. I. p. 36. conf. l. 3. m. 2. n. 30. (μ) Wap. II. p. 120. ex diademate tortili prodiens jugum alarum complicatum, impressis illis rhombis. (ν) Wap. I. p. 22. respondet in galea secunda ala dextra hujus areæ typum representans. (ξ) Wap. I. p. 46. Similis priori apex, coronatæ galeæ impositus. (ο) Wap. I. p. 201. coronæ imposita herma virilis, cæruleo amictu & pileo, aureis rhombis vesti impressis & nodo, in quem pileus colligitur. (π) Wap. I. p. 139. jugum alarum complicatum, cum typo scutario. (ε) Wap. I. p. 49. peculiarem non habet apicem vid. l. 4. m. 1. n. 8.

In lineam transversam (en fasce) collocantur 3. argenteæ in area cærulea *Varennès-Naynt* argenteæ in nigra, *Tallansac la Loudrière* (sed additis in capite scuti 3. stellis argenteis.) Tres à se invicem separatas quadras situ, qui numero huic solennis est, exhibent in solo argenteo rubeas area 3. insign. Com. *Salm.* (α) & *Daucy*, argenteas in cærulea *Walbrun* (Rhen.) & *Gänse de Walbrun* [Patrit. Francof.] (β) argenteas in rubeo *Le Lau*, aureas in rubeo *Mollart Dieulament* (Briens.) Quinque tessellarum linguatarum exempla ista sunt. Gestant in parma rubea argenteas in crucis formam dispositas *Arlatan* (Provinc.) in argentea rubeas, in fasciæ situm collocatas, cum fasciola quadrifida nigra *Blot Chavigny*; Septem tessellarum quædam exempla notantur. Gestant tales rubeas in aurea *Virnenburg* Com. (γ) nigras in area argentea 4. 3. *Gayspiz* [Rhen.] (δ) & eodem plane modo Famil. Colonienlis *Benefis* (ε) quam Gelen. de Colon. Agr. magn. f. 27. p. 184. 185. ex augustali progenie deducit, & *suspiciatus tali Augustæ genti charas fuisse plinthides 9. acutangulas limatasque fabas, quod Augustus ex Fabia tribu esset, teste Svetonio*. Nigras in clypeo aureo *Ruttenberg* [Brunsvic.] (ζ) cæruleas in argenteo *Stainheim* (Svev.) sed interposita [fascia rubea] (η) cæruleas in argentea parte scuti transversè secti inferiori, cum superior rubeat, *Torcken* [Westph.] & *Livon.* (θ) rubeas in argenteo 3. 3. 1. *Le Moine* (Andin.) argenteas in rubea 3. 3. 1. *Reboars* (Aurehan.) vario vellere pictas in rubea 3. 3. 1. *Burg* (Angl.) octo tessellas argenteas in solo rubeo disponunt *Blanckensteiner* [Siles.] (ι) ut 4. mediam fasciam constituentibus, superius & inferius binæ adjiciantur, angulis se invicem & istas contingentes. Novem plerumque in ternos ordines disponuntur. Hac dispositione gestant 9. aureas quadras linguatas in solo nigro *Mälin de Vlmen* [Rhen.] sed inducta quadrifida fasciola rubea (κ) rubeas in argenteo *Rochebeaucourt* [Engolism.] In 5. ordines disponunt, (tanquam in quincuncem) tessellas novem rubeas parma, ut quidem Sibmach. pingit, cæruleas, sed cum errorem lacinia detegant, rectius argenteas (vid. c. 4. n. 33.) *Drebber* [Westphal.] (λ) Decem quadras oxygonias gestant rubeas in parma aurea 4. 3. 2. 1. *Renaud Lalain* (Provinc.) & *Cany* (sed 3. 3. 3. 1.) argenteas in rubea 3. 3. 3. 1. *Lalain*, cæruleas in argentea *Caudelbronne*, aureas in rubea *Croissilles* (Artes.) rubeas in argentea *Sermaises Villarceau* (3. 3. 3. 1. unde Varenn. vocat 3. palos rhombulatos.) *Roze* gestat scutum rubeum confitum tessellis, quas argenteas & cæruleas tæniolæ exarant, sine certo numero.

§. XXI. Nonnunquam balthei in modum ita disponuntur, ut utrinque scuti marginem tangant. Vocatur *bande Lozangée* (alio sensu, quam supra m. l. n. 58.) Ita sex tessellis aureis baltheum dextrum constituit dirimendæ posteriori parti clypei argenteæ à priori rubea *Metzrode* [Saxon.] (μ) sic ex 5. aureis format baltheum, in clypeo rubeo, & ejusdem metalli limbum circumdat *Bretonniere de Warty*. Parti rhombulis rubeis baltheum componit in parma argentea, impressa angulo sinistro alia parmula rubea, fascia argentea impressa *La Roche Ramé* dict. *la Iaille Payro* (Turon.) loco hujus parmulæ insititiæ leonem nigrum appingit rhombis, *Coursillon* (Picton.) Vicissim duos sinistros baltheos, sed contingentibus se ex utroque rhomborum angulos formant ex tessellis in parma argentea *Kreswitz* [Misn.] (ν) ex rubeis in simili parma *Reyensperg* [Misn.] (ξ) Si conjecturis agere liceat, in scuti aureo fam.

Affbeck

(α) *Wap.* I. p. 17. (β) *Wap.* I. p. 129. inter duo cornua cærulea, & singulis rhombis argenteis picta, alius ejusdem metalli. (γ) *Wap.* II. p. 20. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 56. n. 11. (δ) *Wap.* II. p. 114. caputhirci argenteum nigras maculis hermionice respersum, cornibus auratis, originem Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 27. p. 185. repetit à Capricorno August. vid. Sveton. c. 94. Ita & Capricornus Vespasiani digma. (ε) Ramusculus palustris, & heros umbilicotenus scutulata trabea indutus. (ζ) *Wap.* p. 182. pileus acuminatus & pavonina cauda fastigiatus. (η) *Wap.* I. p. 118. ala transversè secta superius argentea, inferius cærulea. Ita enim tingi oportere credo, licet sculptor nigram scripserit. Lacinia enim sunt istius tincturæ. Fasciam adventitiam esse ex his Laciniiis colligere videor. (θ) *Wap.* I. p. 191. coronatæ galeæ parmula rota gentilis imponitur, inter alas rubeam & argenteam. Lacinia pinguntur argento & minio. Cæruleum sculptor non notat.

(ι) *Wap.* I. p. 53. ex corona prominent mediâ argentatâ 2. plumæ struthionice rubentes.

(κ) *Wap.* I. p. 131. pileo lato nigro, cujus ora reducta tessellas, & fasciam impressas gestat, impositi duo fasciculi, ex confertis plumis argentatis.

(λ) *Wap.* I. p. 189. tecta cassis diademate tortili, inter 2. cornua fasciata rubeam tessellam sustinet. Lacinia argento & minio tinctæ.

(μ) *Wap.* I. p. 166. diademati tortili impositum jugum complicatum alarum cum scutario typo.

(ν) *Wap.* I. p. 162. cassidi coronatæ impositæ inter 4. nigras 3. argenteas plumæ struthionice.

(ξ) *Wap.* I. p. 162. rubei 2. pilei, argento tinctis, quæ reducuntur oris, situ inverso galeas incumbunt.

Affbeck [Westphal.] (α) crederem duplicem esse baltheum dextrum ex rubeis tessellis ejusmodi formatum, sed ut neuter tangat alterum. Vicissim fasciam ex 3. integris & 2. dimidiis rhombis rubris in clypeo argenteo format *Barbesieres-chemeraut*.

Rhombus
plintho-
retos f.
macula.

§. XXII. Accidit rhombis, ut perforentur, vel in quadram f. plinthidem, vel in orbem, rhombus *plinthotretos* vel *cyclotretos*. *Plinthotretos* rhombus (*aussgebrochene Rauten*) nomen apud Gallos peculiare habet, *macle*, *Macula*, vel ut *Vptonus*, *Mascula*. Apsides etiam vocat *Spelmannus*. Gelen. *plinthides anguloso foramine adaperas*: Quod rationem figuræ attinet, cum à domo Rohanensi, quæ 9. aureas rubeo clypeo inferit, (cum symb. *sine macula Macula*. Le Labour orig. des arm. n. 143.) omnis usus macularum videatur primum promanasse, huc spectant, quæcunque de origine signi Rohanensis referunt, vel forte aliqui comminiscuntur. Sunt qui cum Paradino à Macliani celebris in historia Britannica nomine nomen derivant, quibus contradicit *Le Labour de L'orig. des arm. n. 63*. Alii quod in ditione ipsorum silices secti hanc figuram exhibeant, ut & carpiones, qui in illorum nascuntur stagnis apud *Vulson*. & *Varenn*. Alii retibus assimilant (le trou d'un rê, vulgo *maille*, unde vox *macle*) non quidem, uti ineptit *Ioh. de B. aureo*, notando piscario, sed piscationis juri, quod supremorum principum sit: Alii reticulis in mundo muliebri adsimilant. Affinis est figura, quam Galli *mortaise* dicunt, & est tessella quadrata in aliam quadram perfossa. Sed in scutis nunquam eam vidi.

Exempla
in scutis.

§. XXIII. Præter Rohaneam domum exempla macularum ista invenio. Gestant maculas, unicam cæruleam in clypeo argenteo, *Treana*, duas aureas lilium aureum in parma cærulea stipantes *Kerriec-Koetanfao*, 3. argenteas in viridi *Bergeres*, in rubeo *Puydusou*, & *Kermeno*, atque *Puybaselé*, rubeas in argentea *Kranz* f. de Serto [Colon.] (β) sex cæruleas in argenteo 3.2.1. *La Vayrie*, argenteas in cæruleo *Levalle*, aureas in cæruleo, *Doveffy*. Septem argenteas in rubeo 3.3.1. *Molac* (quæ ex domo *Rohanea* orta stirps creditur, causam diminuti numeri agunt, quod angustius inferiori parte olim scutum non potuit plures capere) in nigro *Arradon*, in cæruleo *Riou le Sain*, aureas in cæruleo *Kercado* & *La Porte Neuve Guer*, & *Gouiquet*, in rubeo *Quency* (*de Winchester*) [Angl.] c. de *Lin colne* (Angl. sed consito clypeo cruciculis brachiatis ejusdem metalli) cæruleas in aureo *Plessis Budes*, & *Pledian*. Decem aureas in cæruleo, sed addito quadrante rubeo impresso aureo leopardo; Tredecim aureas in rubea *Tignonville*. Extra Galliam & Angliam nulla mihi succurrerunt exempla.

Rhombus
cyclotre-
tus: Ru-
stre.

§. XXIV. Nihil à macula differt *rustre*, quam quod figura non in quadram, sed in orbem pertusa est: Diximus *rhombum cyclotretum*, *rund aussgebrochene Rauten*. Usus rarior est; Exempla cape: Pingunt tales rhombos 3. aureos in nigra parma *Souyneres de Essenau* (Flandr.) argenteos in rubea *Scheshnaye* (Flandr.) cæruleos tres in aurea parma fasciæ rubeæ adjectos *Aavaille* (Flandr.) innumeros argenteos in clypeo coccineo *S. Pern.* (Britann.) Nominis Gallici *rustre* f. *ruste*, alii aliter quærunt etymologiam. Conf. *Le Labour. orig. des arm. n. 142*. Forte omnes frustra nisi ad Germanicam linguam recurrant. Nostri enim tessellas lingvatas seu Lozengias, *Rauten*/aut dialecto Saxonica, atque aliarum provinciarum Germaniæ, *Ruten*. Ut exemplum vidimus §. 20. quo familia de *Ruttenberg* Brunsvicensis, ob hanc nominis analogiam, figura hac utatur. In re evidenti vix pluribus verbis opus est.

Cunei f. fusi
significa-
tio.

§. XXV. Nunc cuneos videam⁹, quos *fusos*, *fusilos* vel *fusulas* appellant, quibus Galli- cæ voces *fusaux* & *fusées* (inter quas discrimē constituunt, quod illæ longiores & angustiores sint) in animo sunt. Nostri vocant *wecken*. Figura est iterum quadrangula, sed angulis à rectorum modo longius recedentibus. Quæ figuræ interpretatio sit, multa inter scriptores altercatio est, aliqui pro licitatio, alii pro molendinari instrumento accipiunt. *Spelmannus* aciem bipennis militaris, seu martio barbui (de quo Veget. l. i. c. 17.) in ea quærît, si verò fusus mulierum designetur, existimat respici posse hereditatem fœmininam, vel honorem dominæ habitum, vel fatalem necessitatem, quia Parcarum insigne sit. Potest etiam memoria magnæ & dignæ principis ita servari. Porro injurium in multas illustres familias est eorum cōmentum, qui fusos in notam pusillanimitatis ab iis gestari fingunt, quorum majores in expeditione sacra domi manserint, quod refert & rejicit *Vulson de la Colomb. scienc. hero. c. 10. p. 71*. Allegat verò, ne videatur, tantum muliebri esse instrumentum, fustum tractantes viros incolas Sveviæ & Baugiaci (*Beugey*) *Le Labour orig. des arm. in 144*. qui ibidem memorat, dici etiam *fusaux*, *les barreaux de charpenterie*, dont

(α) *Wap. I. p. 191*. ex coronata galea protensa manus tenet caudam pavoninam. (β) Inter taurina cornua globus, cui stipes cum virenti corolla infigitur, qualis ob servatos eives dabatur, Gelen.

dont on ferme les eschises des estang; repagula quibus occluduntur catarractæ stagnorum. Sunt qui notari credunt jacula materia ignis toleranti obvoluta, quibus antiqui muros hostium incessere & incendere solebant, quas phalaricas dixere. Aliqui opera paulatim sensim ad exitum perducta notari ajunt.

§. XXVI. Totum scutum his figuris amygdalatis confertum *virgatum* alias dicitur *Scuta his repleta.* *latinis*, Galli *fuselé* dicunt. Situs verò cuneorum tum ordinarius est, in baltheorum modum *en bande*. Gestant scutum ita cuneatum, vel virgatum ex argento & cyano *Bavar. Duc.* (vid. infra Hist. insign. l. 3. c. 27. n. 10.) *Geliot. losengé* vocat. Sed usus, quod videtur, (pictura non satis accurata) nigris & aureis cuneis *Teck Duc.* (in Wirtenb. scut. vid. infr. Hist. insign. l. 4. (α) aureis & rubeis *Kænigseck* (β) [Baron.] (in lævam conversis cuneis; si tamen sculptori fidendum est, cujus in hoc ipso fidem suspectam facit, quod Teccenses *Wap.* I. p. 6. in scuto Wirtenbergico dextros) sed *Wap.* II. p. 3. sinistros facit, tanquam nihil intersit (aureis & cæruleis (sed in scuti bipertiti parte anteriori, cum reliqua rubeat) *Flitzing* [Bavar.] (γ) argenteis & cæruleis (sed inducto baltheo, quam pictor, nescio, an errore lævum formarit, rubeo.) *Logaco* [Siles.] (δ)

§. XXVII. Si non integrum scutum complent, vel cohærentes constituunt baltheos, fascias, palos fusorios, vel ut Uptonus, *fusilatos* (*bandes fusces, paux fuselés*) h. e. in illarum figurarum situm disponuntur, vel dejectæ, saltem marginem scuti non contingentes, conspiciuntur. In quo tamen discrimine video pictores non debitam adhibere diligentiam, saltem nostris illud parum innotuisse arbitror. Unde quæ ex illis exempla adduco, nec ipse scrupulosè distinguam. Baltheum fusorium gestant coccineum in argentea area *Boisroux, La laille* (Provinc.) *Huercy*, & (sed comitibus 6. liliis nigris) de *Meaune* atque (sed liliis cæruleis) du *Bellay*, princip. & *Tvetot*, argenteum in nigra *Brac*, rubeum in auro (sed imposita fasciola quinquefida cyanea) *Mæncourt*, nigrum in aurea *Coutay*, aureum in rubea *Heilly* (Picard.) aureum ex 7. fusis constantem in nigra *Plessis Chesnalla Chappronaye*, rubeum ex 5. integris & duabus dimidiis constantem in argentea *Pequieres*. Ita in balthei modum disponit 3. cuneos *Piring*. [Bavar.] (ε) ut parmam æque ac cuneos diagonalis linea secet, tinctura aurea & nigra ad modum sectionis alternante. Fasciam constituunt ex fusis 5. nigris in solo aureo *Leibingen* [Bavar.] (ζ) 3. argenteis in coccineo *Brunsbarg* in 1. & 4. [Rhen.] (η) in nigro *Ecker* [Bavar.] (θ) & (sed circumdato limbo aureo) *Bonsfetten* [Helvet.] (ι) 3. aureis in scuti secti superiori parte nigra, cum reliqua auro fulgeat *Trenbach* in 1. & 4. [Bavar.] (κ) & substituto tantum pro nigro colore rubeo *Brechter de Hohenwört* [Tirol.] (λ) 3. ex argento & nigro colore transversim sectis in parma similiter secta *Wambold de Vmstatt* (Rhen.) *Hæping*. de Jur. insign. c. 6. p. 8. n. 1409. vocat *Isofcelen* (μ) ex fusis 3. integris & 2. dimidiis nigris in argenteo (sed capite scutario ejusdem coloris) *S. Marthe*, rubeis eodem numero in aureo *Guenand*. Duos cuneos rubeos cohærentes pingunt in scuto argenteo *Kæniz* [Thuring.] (ν) observavi multis placere, ut exprimatur *en pal*, notando, quod erecti stent cunei. An hoc necessarium sit, alii viderint. Palus fusorius est, quem ex fusis componunt rubeis in parma aurea *Wiesentaw* [Francon.]

Bb

con.]

(α) *Wap.* II. p. 3. (β) *Wap.* I. p. 25. coronatæ galeæ impositæ plumæ struthionica. (γ) *Wap.* I. p. 91. ex coronata casside prodeuntia cornua, cuneatum alterum, alterum puniceum. (δ) *Wap.* I. p. 62. Pileus quadratæ formæ scuti in modum virgatus, impositis duobus globulis argenteis & fasciculo pennarum galli gallinacei nigrarum. (ε) *Wap.* I. p. 85. ala ad modum scuti picta. (ζ) *Wap.* I. p. 91. ex coronata galea prodeuntia duo cornua cuneis scutariis impressa.

(η) *Wap.* I. p. 131. respondet galea prior, cui inter cornua duo fusos scuti deferentia candidus canis leporarius insistit.

(θ) *Wap.* I. p. 78. duo cornua scuti ad modum tincta, plumis struthionicis argentatis & nigris, ubi aperientur, ornata. Alibi p. 87. & *Egger de Paring*, iidem cunei inscribuntur scuti transversè secti, cujus inferior pars argentea, superiori parte nigra. Apex est pileus orientalis argenteus, coronatus & pennis gallinaceis fastigiatus, cujus ora reducta nigra cuneos scutarios repetit.

(ι) *Wap.* I. p. 198. ex coronata galea exoriens cygnus candidus, rostro deaurato, alis ad volandum expansis.

(κ) *Wap.* I. p. 83. herma juvenilis aurea veste & pileo, hujus vero ora reducta nigra fusos scuti repetens. In pilei apice corona aurea, & argenteæ plumæ struthionica fulgent.

(λ) *Wap.* I. p. 42. pileus acuminatus auratus, coronatus, & pennis galli gallinacei fastigiatus, ora reducta rubea impressa cuneis scutariis.

(μ) *Wap.* I. p. 123. caput molossi argentatum, armilla aurea.

(ν) *Wap.* I. p. 146. herma fœminea, abscissis brachiis bipertito amictu, ex diademate tortili ex argento & rubeo.

con.](α) In Pythagoricam literam (en pairle) disponunt 3. cuneos rubeos in parma argentea Braun [Silef.](β) & Krackaw [Silef.](γ)

§. XXIX. Ordo vocat, ut quinto *clathros* seu cancellos videamus *fretté* (le Labour orig. des arm. n. 141. deducit à firmitate. *Fretté* pro *ferté*, pro *fermeté*) *gegittert*. Alicubi Sibmacherus *Netz* vocat, rete, constat figura tæniis obliquis dextris & sinistris solum in quadras secantibus. *Cotice* & *recotice*. Gelen. ita enunciat: *areolam totam implent decussatis crucibus seu potius laciniolis in decussim se mutuo revincientibus*.

Exempla.

§. XXIX. Clathros induerunt rubeos parmae argenteae senos *Marschalck de Biberstein* [Mis.](δ) aureos cæruleae quaternos *Merfeld* [Brunsv.](ε) [de his confer. Gelen. de Col. Agrip. magn. l. 2. f. 14. p. 163. In nostra provincia cis Rhenum *Zeveldii*, trans Rhenum *Merfeldii*, tam armis, quam cognomenti significato conveniunt, nam utrumque marinum campum significat, & *Zeveldii* vetusta opinione originem stirpis suae credunt fluere à civili *Batavo* prepotente & regia stirpe duce contra Romanos, eumque Romanos *Iulium Civilem* dixisse, qui ab avitis possessionibus de *zeveld*, id est, de marino campo nomen hereditarium habent] argenteos in scuti bipertiti, & priori argentati, posteriori parte nigra *Schaderitz* [Misn.](ζ) rubeos clypeo argenteo quinos, vel quaternos (ex quo colligo nostri numeri rationem accuratam non habitam, sed eum pro spatii capacitate variatum) *Dhaun* Com. (notat Gelen. de Colon. Agrip. magn. l. 2. f. 14. p. 163. illud nomen sepem *Baun* significare, & eo signo exprimi.) nunc in *Falckenstein* insign. (η) & (numero imminuto, si tamen id consilio adscribendum est, & quadrante dextro cæruleo impresso, 2. liliis argenteis) *Dhaun* [Rhen.](θ) iterum quaternos argenteos quadranti I. & 4. rubeo (duæ reliquæ clypei quadræ argento alben) *Cammerer de Fulda* (ι) [Patric. Francof.] argenteos ternos in rubeo *Fretard*, nigros in argenteo quaternos *Hümleres*, ternos (addito aureo cephalo, 3. merulis nigris impresso) *d' Estrées*, (vid. Hist. insign. l. 7. c. 24.) atque (similiter super imposito scutario capite rubeo leonem gradientem aurum continente) *Tarpin* (Provinc.) rubeos in argenteo *Soircourt*, *Jouffeau*, & *la Bavière*, atque (sed cum capite aureo) *La Flotte* (Delfin.) aureos in rubeo *Mouy la Meilleraie*, argenteos in nigro (sed imposito leone nascente coccineo, cyaneis lingua & falcibus) *Champagne la Suse*, aureos in cæruleo *Courchy*, & (confito liliis ejusdem metalli) *S. Valery*, argenteos in cæruleo *Anselme* [Provinc.] argenteos in prasino *Souastre*, nigros in aureo *Vaugrenense*, & *Verdun*, rubeos in aureo *Hamlincourt*, aureos in nigro *Sailly*, & *Quermeur*, atque *Ponthou*, cæruleos in aureo (addito capite rubeo) *Farcus*, hermionicos in rubeo *Crisegaud de Cœsmes*, in cyaneo *Plorech* [Britann.] vario vellere pictas in coccineo *Surgeres*.

§. XXX. *Cuspidum* nomine, si licet, plures figuras complectar, quas aliis aliisque nominibus appellare solent Galli, cum inter nostros discriminis ratio non æque constet. Conveniunt verò omnes in eo, quod duabus lineis in angulum coeuntibus constant, quibus basin, atque ita tertia trianguli seu pyramidis latus scuti imum præstet. Cum ergo ex duorum laterum parte, inferiori lineæ producuntur in caput clypei, *auffsteigende Epise*/Galli vocant *chappé*, (Gelioth. verò ita describit: *que l'escu est divisé en chevron plein & remply*.) Verum pro folio illi accipiunt, quod si cuspidem dicas, figuræ rationem habet. Porro apud Cermanos non areæ, sed figuræ rationem obtinere hoc triangulum, argumento est, quod in apice aliquando repetitur: id vero de campo seu solo dici nequit. Exemplum mox occurret in apice fam. *Gruber de Grub*. Appellant etiam *mantelé*, (sed hoc discrimine cum *chappé*, quod cuspis hæc in scuti caput porrigatur, ista in medio ferè subsistat. Aliud synonymum lego *le maître*. *Spelmann* alpilog. p. 79. vocat sectionem fastigiatam: *parti par chevron*. Exempla talis cuspidis ista sunt: argentea in parma cærulea (*d'argent chappé d'azur*, vel *d'argent le maître*

(α) Wap. I. p. 103. ex corona prodeuntia duo cornua nigra, impositis utrinque extremitati singulis coccineis globulis. Lacin. nigræ & aureæ, quod documento est, vel errasse sculptorem, vel apicem ascititium esse. (β) Wap. I. p. 52. inter tres pisces 2. plumæ struthionice argenteæ. (γ) Wap. I. p. 66. cornua coccineum & argenteum. (δ) Wap. I. p. 155. ex diademate tortili prodeuntia duo cornua argentata, intermedio bacillo rubeo nigras galli gallinacei penñas sustinente. (ε) Wap. I. p. 182. coronæ gallatæ insitit parmula clathrata inter duas plumas struthionicas auratam & cyaneam. (ζ) Wap. I. p. 152. galeæ diademate tortili tectæ impositi 5. (η) Wap. I. p. 18. & II. p. 18. pileus rubeus ora reducta hermionica sustinens globum argenteum fasciculo plumarum struthionicarum virgarum fastigiatum. Lacin. coccineæ & argenteæ, quod argumento esse potest apicis ascititii. (θ) Wap. I. p. 128. cygnus candidus exorians, alis expansis rostro annulum gestans. (ι) Jugum alarum symbolo scutario pictarum non expansum.

maître d'azur Künspurg [Francon. & quidem lineæ cum sinuata sint, Galli addunt terminum, *ployé*, verum pictoris phantasiæ potius, quam consilio id tribuerem] (α) & *Wilwart* [Bavar.] (β) cærulea in aurea *Wildenwarth* [Bavar.] (γ) argentea in rubea *Saurau* Baron. in 1. & 4. quadrante (δ) & *Plassenberg* [Francon.] (ε) coccinea in argentea *Raitenbach* [Bavar.] (ζ) & *Langmantel de Sparrn* [Patrit. August.] (η) nigra in argentea *von der Weichs an der Glan* [Bavar.] (θ) & (sed adscripto lateri dextro annulo rubeo) *Freitag* [Patrit. Francofurt.] (ι) aurea in rubea 3. rosis argenteis auro gemmatis (additis, quarum duæ rubeæ areæ una cuspidi inseritur) *Boëker* [Patrit. Francof.] (κ) cærulea in parma transversè secta, cujus caput rubet, inferiori parte argentea *Thorer de Eyraspurg* in 2. & 3. [Bavar.] argentea in parma similiter secta parte, superiori nigra (in inferiori argentea nigra conspicitur tessella linguata) *Gruber de Grub* [Austr. & Bavar.] (μ & ν) *Sigmershausen* [Bav.] (ξ) (argento impresso lilio nigro) In scuto bipertito ex nigro & argento, iisdem coloribus juxta sectionem eam alternata *Weydegh* [Carinth.] (ο) item ex argento & minio & simili sectione, & alternatione *Masbach* [Franc.] (π) Si vero basis basi scuti sit angustior, & non nisi duas tertias partes ejus complectatur, *pointe* Galli vocant. Cum vero situ inverso pyramidis seu trianguli basi in capite collocata, lineæ in imum scuti incidant, Gallis usitatus est terminus *chaufsé*, vel etiam pile, *pointe ou chappe renversée*, *Chifflet. inf. eq. A. v. n. 85.* vocat, *trabeam pronam*. *Spelmann.* vocat *angulum seu triquetrum cephalicum*, *herabsteigende Spitzen oder Eck.* Utuntur tali cuspite inversa argentea in area cærulea *Staufer de Thunau* [Bavar.] (ρ) coccinea in argentea *Dhune seu Dhunge* [Mish.] (σ) & (sed impressa argentea furca, ob nominis analogiam) *Gabelentz* [Mish.] (τ) argentea in rubea *Kürneck* [Tirol.] (υ) nigra (cui annulus aureus inscriptus) in argentea *Waldkirch* [Helvet.] (φ) argentea in nigra, lateribus inscriptis liliis singulis argenteis *Püchler de Ringers* [Austr.] (χ)

§. XXXI. Nonnunquam triangula hæc vel pyramides in altero laterum basin Ex latere habent, & angulum in alterius medio: Id Galli vocant *embrasé à dextre ou à senestre*. vel angulo. Diceret cuspidem jacentem. Gestat figuram hanc ex dextro latere scuti rubei argenteam impressa rosa rubea, auro gemmata *Völcker* [Patrit. Francof.] (ψ) sunt etiam exempla pilarum harum ex medio capitis scuti, & lateris sinistri angulum inferiorem dextrum, tum ex medio lateris sinistri, & scuti pede in superiorem angulum dextrum protensarum. Illa placuit nigra in area aurea fam. *Krafft* (Styr.) *Vulson.*

Bb 2

vocat

(α) *Wap. I. p. 106.* cornua duo coccinea, sustentia duos globulos argenteos, & imposita pileo rubeo, cujus ora reducta argento fulget. Lacinia rubea & argentea. Nisi aliquis error sculpro-
ris intercessit, apex adscititius est, non gentilis proprius. (β) *Wap. I. p. 94.* ex corona prominentes 3. plumæ struthionica, inter cyaneas argentea media. (γ) *Wap. II. p. 59.* pileus cyaneus ora reducta aurea, cui adfixa 2. struthionica plumæ auratæ: similiter 3. plumæ, nempe inter aureas media cærulea ex corona pileo imposita prominent. (δ) *Wap. I. p. 30.* Respondet galea prima coronata jugum alarum complicatum, & ad modum scuti tinctum sustinens. (ε) *Wap. I. p. 108.* pileo rubeo, cujus ora reducta argento albet, impositi duo bacilli rubei, singulos manipulos pennarum galli gallinacei argentatarum sustentantes. (ζ) *Wap. I. p. 91.* galea coronata imposita duo vasa hermionica singulos manipulos pennarum galli gallinacei sustentantia. (η) *Wap. I. p. 208.* duo cornua ad modum scuti divisa, exterius aureis dentibus ornata. (θ) *Wap. I. p. 79.* tecta culcitra rubea cassis, cui insidet ante jugum expansum alarum ad modum parmae pictarum simia, speculum quod pede anteriori elevat, respiciens. (ι) Expansum jugum alarum, superiori parte argento, inferiori atro colore tinctarum. In argento singuli rubei annuli conspiciuntur. (κ) Duæ alæ, sed complicatæ, emblemate scuti pictæ. (λ) *Wap. I. p. 79.* cassidi coronata impositum jugum alarum typo scutario ornatarum. (μ & ν) *Wap. I. p. 39. & 86.* inter jugum alarum expansum rhombus niger sustinens triangulum argenteum. Hæc solâ differentiâ, quod Austriacæ lineæ cassis coronata sit, & alæ unius coloris Bavarica corona caret: & alarum altera superiori, altera inferiori parte argentata est, reliquæ partes nigra. (ξ) *Wap. I. p. 90.* ex coronata galea jugum alarum complicatum cum typo scutario. (ο) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea inter duo cornua atro colore, & argento distincta muliebris imago argento inducta crinibus aureis. (π) *Wap. I. p. 102.* ex coronata galea pileus orientalis cocco, & argento bipertitus incurvatus, auro coronatus & pinna pavonina ornatus, affixis hinc sole, isthinc luna ex auro. (ρ) *Wap. I. p. 91.* pileus cæruleus acuminatus, coronatus, & plumis struthionica argentea inter duas cyaneas fastigiatus, ora reducta argentea. (σ) *Wap. I. p. 147.* Galea coronata inter rubeam & argentatam plumas struthionicas 6. vexilla, alternatim minio & argento tincta. (τ) *Wap. I. p. 153.* jugum alarum expansum, superiori utriusque parte, sed obliqua sectione rubea argentea inferiori. (υ) *Wap. I. p. 44.* molossi caput argento tinctum, in aure sectione scuti representata. (φ) *Wap. I. p. 203.* herma Æthiopis argento vestita, & diademate tortili aureo caput revincta. (χ) *Wap. I. p. 40.* cassidi coronata impositum inter duo cornua nigra liliū argenteum. (ψ) *Wap. I. p. 210.* jugum expansum alarum cum typo scutario.

vocat *giron patte*, sed giron ultra medium scuti non pertingere solet] (α) argentea in nigra *Welzer de Spiegelfeld* & de *Eberstein* in 2. 3. [Austr. & Carinth.] (β) Hæc aurea in nigra fam. *Buckhel* in 2. & 3. [Carinth.] (γ)

Plura in
uno scuto.

§. XXXII. Fuerunt hæc exempla pilarum, vel cuspidum singularum. Nonnunquam aut plures eidem scuto inscribuntur, vel dejectæ, vel conjunctæ. Illarum exempla rariora sunt. Gestant tales pilas seu vacerras tres nigras in aureo scuto *Katerlii*, tres aureas in cæruleo *Malissy* (3. *pointes renversées, séparées & aboutissant à un même point*). Uptonus vocat arma palata in cono concurrenti. Conjunctas dico, cum quæ diversas cuspides constituunt, lineæ concurrent, & exteriorem angulum communem habent. Hac ratione sæpius pluribus ex uno in alterum latus ductis & concurrentibus lineis in plures cuspides transversè secatur scutum. Galli vocant *pointes en fasce* vel, si æqualis sit numerus, *pointé fasce*, *spitzenwaß getheilt*. Uptonus, *bandata*, *barrata*, vocat. Implent ergo talibus cuspidibus scutum binis coccineis & argenteis, quarum hæc è dextro latere *Krechmar* [Thuring.] (δ) duabus argenteis è dextra parte in 3. rubeas infixis *Platten* [Saxon.] (ε) duabus rubeis simili modo in 3. argenteas incidentibus *Greyß* in 1. & 4. [Austr.] (ζ) ternis nigris & argenteis *Minckwitz* [Baron in medio scutulo & Mifn.] (η) & *Schlenderperg* [Tirol.] (θ) totidem rubeis & argenteis, illis ex dextro latere prodeuntibus *Hattenbach* [Hass.] (ι) tribus argenteis è dextro latere in 4. rubeas è læva parte insertis *Burckersroda* [Mifn.] (κ) tribus rubeis ex dextro latere in 4. aureas infixis *Gmainer* [Bavar.] (λ) totidem argenteis in 4. nigras è latere sinistro ductis *Rohrbach* [Bavar.] (μ) quaternis rubeis & argenteis, quarum illæ in lævam protenduntur, *Rohr* [Brunsv.] (ν) quatuor coccineis ex lævo latere in 5. argenteos proVectis *Kœnigsmarck* [Brandenb.] (ξ) *Möllendorf* [Brandenb.] (ο) quinis cæruleis è dextro, & aureis è sinistro latere prodeuntibus *Ebner* [Patrit. Norimberg.] (π)

Runcinæ
ascenden-
tes & de-
scendentes,
emman-
ché.

§. XXXIII. Quamvis pari ratione cuspidibus ejusmodi ex summo in imum scuti protensis illud distingui posset, exempla tamen nulla deprehendi, sed quoties in altum porriguntur, cuspides non nisi regionem capitis attingere solent. Hoc Galli *emmanché* vocant: A potioribus disciplinæ hujus scriptoribus species dentationis hæc creditur. *Monetus pratiq. des arm. c. 24. n. 3.* vocare solet: *adversas runcinas ampliores, majores, decumanas, grandiores, commissas, implexas dentibus*. De hoc digmate ita philosophantur Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. c. 19. p. 173. Possit hujusmodi pyramidalis, aut prunati symboli originem illam assignari, cum olim temporibus ingruentium Francorum rari essent Ecclesiæ vindices & defensores, misso labæro seu lingulato vexillo Rom. pontifices in suam curiam & Ecclesiæ aulicos cooptasse illustres viros, quos consalonerios seu primipilos & vexilliferos Ecclesiæ dixerint. Exempla sunt ista. Runcinas 3. ascendentes implectūt, descendentes quatuor argenteas coccineis, die 4. absteigende *Spitzen roth/die 3. aufsteigende Silberfarb*, *Heusenstein* [Baron. & nob. Rhen. ubi pingitur, tanquā esset caput scutariū runcinis ejusmodi vastiorib⁹ parmā reliquā invadens]

(α) Wap. I. p. 49. jugum complicatum alarum, tincturam scuti deferentium. (β) Wap. I. p. 34. 35. ex casside coronata tres nigrae duabus intermicantibus argenteis, plumæ struthionice, (γ) Wap. I. p. 47. jugum complicatum alarum ad modum scuti pictarum. (δ) Wap. I. p. 146. pileo rubeo, cujus ora reducta auro fulget, imposita cornua ex minio & argento transversè secta. (ε) Wap. I. p. 171. alæ duæ argento hæc, ista cocco infecta. (ζ) Wap. I. p. 39. respondet galea prior tecta pileo rubeo, ora reducta hermionica sustinens alas argentatam & coccineam, (η) Wap. I. p. 27. & 164. coronatæ galeæ impositus globus argento & minio quadripertitus inter 3. argenteas, 2. nigras plumas struthionicas sustinens. Hunc apicem barones gryphi primæ cassidi insistentis capiti imponunt. (θ) Wap. I. p. 42. duo cornua cervina. (ι) Wap. I. p. 138. ex galea coronata prodeuntia 6. vexilla ad modum scuti secta. (κ) Wap. I. p. 165. imago virginea manibus fertum tenens, rubeo pileo caput contexta: pileo v. 7. plumæ struthionice argentatæ & totidem vexilla coccinea imponuntur. (λ) Wap. I. p. 85. ex galea coronata prodeunt cornua duo, prius superius auro, inferius cocco infectum, posterius contraria dispositione. (μ) Wap. I. p. 78. pileus orientalis aureus, ora reducta argentea, fastigiatus corona, & inter duas argenteas nigra pluma struthionica. (ν) Wap. I. p. 180. galeæ diademate tortili tectæ impositæ cum caule rosæ 7. argento & cocco alternatim tinctæ, interque eas vulpes currens.

(ξ) Wap. I. p. 175. ex galea coronata prominens reginæ species, veste hinc argento, isthinc cocco tincta, crinibus passis, sinistra poculum ostentans.

(ο) Wap. I. p. 175. imago reginæ amictu cuspidibus scutariis variegato dextra rotam molidinarem tenens, ex coronata casside prominet. (π) Wap. I. p. 106. cornua cæruleum & aureum, quinque argentatis plumis struthionice exornata.

dens] (ω) & *Tettaco* [Mifn.] (β) 3. rubeas argenteis 4. *Sulz Com.* (γ) argenteas rubeis *Iffendorff* [Saxon.] (δ) argenteas nigris *Kapelan* [Austr.] (ε) nigras aureis *Stockheim* [Rhen.] (ζ) rubeas aureis *Rodenhausen* [Haff.] (η) 4. rubeas 5. argenteis (& quidem productioribus, quam aliàs vidi cuspidibus, parum enim à margine scuti absunt) *Sebner in Reiffenstein* [Baron.] (θ) nigras argenteis *Zandt* [Bavar.] (ι) sed quod numerum attinet, an certo definitus ille sit, dubium me facit, quod eadem familia inter Rhenanas (κ) relata ternas tantum gestat: Duas item runcinas argenteas, sed ut pedem scuti cærulei alterum crus non contingat, videre est in fam. *Rehlinger* [Austr. & August.] (λ) appositis etiam angulis superioribus duobus totidem rosis argenteis: sed cærulea est, quam in Austriacorum & unius ex Augustanis lineæ parma tertius angulus, inferior appositam habet: sed Augustanorum aliquot lineæ non videntur ea uti, qui modus esset discerniculi: de quibus c. 8. Antequam de cuspidibus definamus loqui, plane exemplum notandum est scuti gentilitii fam. de *Kansungen* [Mifn.] (μ) quod bini cuspides aurei & rubei, sed oblique collocati dividunt. Tum exemplum fam. *Heyrling* [Tirol. in 2. & 3.] (ν) cum in area aurea ex medio duæ cuspides nigri ascendunt, unus descendit.

§. XXXIV. Octavum locum dixi me daturum esse annulis, seu circulis. Quo-
rum nomen ipsam figuram nomine monente indicat. Galli vocant *anneaux*, *annelets*:
nostri *Ring*. Significationes symbolicae plures sunt, & honorificæ admodum. In argu-
mento pluribus tractato, capita tantum delibabo. Nota esse potest annulus: 1. principa-
tus. Quo annulum Pharaonis Josepho datum Gen. XLI. 42. refero. Ita & in coronatio-
ne Regi Galliae ab Archiepiscopo annulus porrigitur, & digito quarto inditur: quo vo-
lunt *contracta sponsalia regem inter & subditos, amoris monumentum & acceptæ
fidei pignus*: quæ *Gramondi* verba sunt l. I. p. 17. circa hoc verò ineptus causæ regiae
non tam patronus, quam proditor *Aubery* l. I. c. 2. non tantum falso asserit, regi Gallia-
rum eum morem proprium esse, sed etiam inde colligere vult, sui regis præ omnibus aliis
arctius, quo regno obstringatur, vinculum, nec in ejus potestate ullam, quocunque casu
alienationem relictam esse. Prius illud refellit Augustissimi nostri Imperatoris coronatio,
cum in hujus solennibus inter alia annulus Caroli M. cujus cum aliis imperii clenodiis
Norimberga custos est, digito indatur, additis verbis: accipe regiae dignitatis annulum,
& per hoc Catholicæ fidei agnosce signaculum. Posterius *πρόσιμα* toti Europæ suspectum
non unus jam impugnare. Conf. Nobiliss. *Lud. du May L'avocat condenné*. p. 28.
seqq. Huc etiam refero, quod Marchiones & Comites à Rege Galliae annulis investiri
perhibent, nempe Marchionem annulo, cui rubinus vel carbunculus sit insertus; Comi-
tem, cui adamas, vid. *Limn. Not. Regn. Franc.* l. 4. c. 7. p. 315. 319. & c. 8. p. 321. 324. ex
Ant. de la Salle. Ita comitibus etiam annulum tribuit *Chifflet. anast. Reg. Childeric.* c. 9.
p. 139. 2. Episcopalis dignitatis: cum hæc etiam pedit & annulo conferri soleat: *Varenn.*
3. Equestris ordinis: hujus enim annulus à Romanorum temporibus insigne fuit. 4. Vi-
ctoriarum obtenturarum, atque digitis hostium detractorum. Nota historia est, Cannensi
prælio à victoribus Carthaginiensibus duos modios annulis repletos esse, quos cæsorū spo-
liis Carthaginem mittebant. Et ex numero talium annulorum detractorum plures aliqui-
bus scutos insertos esse non improbabile est; vide *Hæping. de jur. insign.* c. 9. §. 2. m. 9.
n. 377. 5. Fidei homine ingenuo dignæ, qua ratione annulis obsignantur, quæ certa
esse debent, & quibus fides obligatur. 6. Fidei conjugalis, cujus jam olim annulus pronubus
symbolum erat. 7. Omnis amoris integri, atque constantis & amicitiae perfectæ; nam
figura rotunda perfectionis alias quoque hieroglyphicon erat. Ap. *Cyr. Spangenberg.*
Welsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 377. illi M. Zach. Zanii versus exstant:

Bb 3

Annu-

(α) *Wap. I.* p. 21. ex coronata galea caput molossi argenteum aurem runcinatam habens prominet: & p. 122.
ubi molossi auri globuli argentei in decussim dispositi inscribuntur. (β) *Wap. I.* p. 164. cassidi coronatæ impositum
jugum alarum; cujus prior superius cocco, inferius argento tingitur, altera opposita specie. (γ) *Wap. I.* p. 16.
galeæ coronatæ imponitur mitra episcopalis, cui inscriptæ visuntur runcinæ scuti. (δ) *Wap. I.* p. 168. galeæ dia-
demate tortili tectæ, inter duas caudas pavoninas impositum ferrum (inde nominis allusio *Eisen seu Isen*) acutum,
minio tinctum. (ε) *Wap. I.* p. 37. coronatæ galeæ imposita 2. cornua ad modum scuti runcinata. (ζ) *Wap. I.* p.
123. diademate tortili tectæ galea: jugum alarum expansum, ad modum parmae effigiatum. (η) *Wap. I.* p. 138.
jugum expansum alarum, cuspidibus scutariis pictarum & plumis struthionis exornatarum. (θ) *Wap. I.* p. 30.
duæ galeæ coronatæ, quarum prior in pileo coccineo, cujus ora reducta, tum cuspides inscripti argento fulgent,
& sursum deorsum inverso sustinet fasciculum plumarum struthionicarum: posterior 2. cornua fert, cuspidibus
scutariis picta, & singulos fasciculos talium plumarum, ubi illa hiant, insertis ornata. (ι) *Wap. I.* p. 86. (κ) *Wap.*
I. p. 130. Apex idem, nempe cornua similibus runcinis distinctæ, hoc sola discrimina, si sculptoris diligentia fide-
re licet, quod in illa linea argentum superiorem, in hac inferiorem cornuum partem tingit. (λ) *Wap. I.* p. 40. 207.
Apex simplex est ex corona galeæ prodeuntia duo cornua cærulea, quorum utrique cuspis cum rosa ex scuto re-
petita imprimuntur. Accessit dein præ alia linea cauda pavonina inter cornua collocata. (μ) *Wap. I.* p. 155. Ju-
gum alarum complicatum, impresso typo scutario. (ν) *Wap. I.* p. 43. vid. f. 3. in 2. n. 34.

*Annulus est signum quoque fœderis, est & amoris,
Est & amicitiae pignus pondusque favoris,
Quippe Magistratus sint mutua fœdera summi
Sunt animique pares, paria & quoque jura necesse est.
Sint & concordēs hoc, qui dominantur in orbe,
Quo populo præsint dignis sub legibus omni,
Fiat, ut in regnis defensio certa verendis,
Et pietas, jus, religio, concordia, virtus,
Simplicitas, amor atque fides servantur in unum.*

§. Quo in pretio proavis nostris exercitia equestria, judicia etiam fuere, persuadet, ut ne hoc quidem improbabile videri debeat, si quis dicat: nonnullos, qui cursu, quo annuli lanceis petuntur, dexteritatis & peritiae præmium tulerit, monumentum ejus in scuto annulum voluisse inferere.

Exempla.

§. XXXV. Videamus jam exempla annulorum, quos in clypeis variis invenimus, illorum sc. qui nudis circulis constant, absque gemma inserta: qui enim gemmis insignes sunt, ad artificialium ordinem remissi, locum f. 6. m. 2. n. 9. invenient. Simples ergo annulos gestant alii singulos (quos frustra nonnulli ap. *Varenn.* p. 4. p. 535. in limbos internos rotundos, *orles rondes*, transmutatos mallent) nempe argenteum in parma rubra *Bettendorff* [Svev.] (α) *Corase* (Aquit.) & (sed insertis annulo tribus foliis viridibus) *Schilling* (β) in nigra *Schragen* [Sver.] (γ) & *Knaringen* [Sver.] (δ) in cærulea *Koller* [Patrit. Norimb.] (ε) rubeum in argentea *Raunich* [Carinth.] (ζ) Ternos, quam plurimæ familiæ gestant, & quidem plerique ordinaria dispositione, qua solent ternæ figuræ pingi. Sunt ergo tres annuli argentei in solo cæruleo *Hornberg* [Sver.] (η) *Freydag* [Westphal.] (θ) *S. Beuve* in rubeo *Neyberg* [Rhen.] (ι) *Scheurenschloß* [Hass.] (κ) *Breiten-Landenberg*, & in 1. & 4. area *Hohenlandenberg* [Helvet.] (λ) in nigro *Susanne Cerny* & *Cardaillac*. nigri in aureo *Thevales Crean* (Anjou.) & *Dangerville*, in argento *du Bouschet*. Iterum in scuto transversè ex nigro & auro bipertito, illic 2. aurei, hic niger. *Schanaw* [Tirol.] (ν) Itidem tres annulos scuto inscribunt rubeo argenteos, sed dispositione alia, nempe obliqua fam. *Schivalbach* [Rhen.] (ξ)

§. XXXVI. Quinque annulis insignita sunt scuta in decussim dispositis aureis, nigrum *Seydel* [Carinth.] (ο) argenteum rubeis *Orne* (Lotharing.) aureis rubeum *Loupy* (Britann.) Sex annulos imprimunt scuto argenteo rubeos 3. 2. 1. *Plessis* (Angl.) coccineo aureos *Prunelay Gaseran*, *Thinonville*, *Rossert* (Britann.) & (sed inducto scipione cyaneo) argenteos *Huchou*, rubeos aureo *Ilhers* (Belf.) & (sed inducto baltheo, segminibus argenteis & cyaneis composito) *Bure*, nigros argenteo *Gaillarbois Maronville*. Totidem scuto bipertito ex nigro & argento inserit fam. *Auer* [Austr.] (π) ternos in nigro argenteos, totidem in argento atros. Septem gestant argenteos in panna coccinea *Coëtmen*. Novem inscribunt argenteos rubeo clypeo *La Musse Pontus*. Decem coccineos inserit parmæ argenteæ *Vicupont* (Normann.) Sedecim argenteis ornat scutum rubens *Coatmen*.

Annuli innexi.

§. XXXVII. Videre licet alicubi annulos aliis innexos, (*enlaßés.*) vel inscriptos (l'un dans l'autre) illius exemplum dat fam. *Bourgeois Moleron* (Burg.) dum 3. tales aureos cæuleæ parmæ inscribit. Circumdant alius alium annulus, nempe duo argentei in parma nigra *Albissy*. Tres argentei in rubra *Virieu* (Delfin.) ab hujus familiæ nomine annulos tales tres, quorum alius alium circumdat, *Vires* appellant.

§. XXXIIX.

(α) *Wap.* I. p. 113. idem annulus 7. nigris galli gallinacæ pennis ornatus. (β) *Wap.* I. p. 63. jugum alarum symbolis scutariis pictarum. (γ) *Wap.* I. p. 112. annulus argenteus coronatus & penis galli gallinacæ fastigiatus. (δ) *Wap.* I. p. 112. culcitæ rubræ, cujus extrema & noduli ex auro, impositus annulus coronatus, & nigris plumis struthionis exornatus. (ε) *Wap.* I. p. 205. annulus rubens tota circumferentia pennis pavoninis candidis exornatus. (ζ) *Wap.* I. p. 46. galeæ coronatæ impositus annulus. (η) *Wap.* I. p. 118. jugum complicatum alarum, inscriptis annulis scutariis. (θ) *Wap.* I. p. 190. galea recta diademate tortili, eique impositi inter duas cyaneas plumas struthionicas 3. annuli. (ι) *Wap.* I. p. 123. coronatæ cassidi impositum jugum complicatum alarum, typum scutarium deferentium. (κ) *Wap.* I. p. 138. idem cum priori apex, si coronam demas. (λ) *Wap.* I. p. 198. impositæ culcitæ aureæ rubeis panniculis, ala nigra argenteis foliis confita. (μ) *Wap.* I. p. 198. respondet galea prior, eodem cum apice. (ν) *Wap.* I. p. 44. duo cynorum capita cum collis, alterum rubeum, alterum argenteum rostris nigris. (ξ) *Wap.* I. p. 124. cassidi inter aureas duas rubeas, annulis ternis impressas, 2. cornua, superiori parte argentea, inferiori nigra. (ο) *Wap.* I. p. 47. caput molossi nigrum. (π) *Wap.* I. p. 35. ex galea coronata cornua, nigrum, cujus oræ 3. annuli argentati adherent, & superius totidem ejusdem metalli plumæ insertæ, & argenteum, cujus annuli & plumæ atro colore tinguntur.

§. XXXIIX. Requirit ordo, ut 9. orbes consideremus. Veteribus *tufarum* Orbes. Numi Byzantini. nomen usitatum fuisse, vid. apud *Lips. mil. Rom. l. 4. dial. 5.* Apud Hispanos idem nomen figuræ est, metallo vel colore tingatur *ræles*. Apud Gallos plura nomina: Communiora sunt, ut qui metallis constant (addit *le Labour orig. des arm. n. 145.* sex hermiōnicos, cum 3. tessellis lingulatis ejusdem velleris in medio scuti rubei apparentibus, insigne *Diuan* fam. Britann.) *besans*, qui colore tinguntur, *tourteaux* dicantur (unde illi Uptono talenta, hi tortellæ.) Quæ utramque tincturam sustinent, *tourteaubesants*, seu *besantourteaux* appellare volunt. Nonnulli supersticiosiores peculiariora nomina singulis coloribus tribuunt: *guses seu bases*, de rubeo, *heurtres seu meurtrisseures*, de cyano, *ogcoffes seu balles* de nigro, *pommes*, de prasino, coloribus, *gulses seu playes* de purpura, *plattes* de argento. ap. *Vulson*. sed ipse etiam rejicit. *Ioh. de Bado aureo*, nigras vocat *pilas*, quod nomen à prisca fecialibus omnes habuere præter aureas, argenteas *artocriata* vel *artocopas*, rubeas *senesfas*, aureas *talenta*. Distinctionis causa Nobiliss. *Harsdorferius* vellet coloratos orbes, *Rugeln* / aureos *Pillen* / argenteos *Pallen* dici. Nomen *tourteau* à libo seu placenta deducitur (vocabatur enim apud veteres in aliquibus Gallia provinciis panis domesticus major *une tourte*, quò alligat *Le Labour orig. des arm. n. 146.* scripturæ *tortas*) unde rei frumentariæ copiam signari existimant, vel annonæ hostilis interceptæ aut suis adductæ. Nomen *besant* à monetæ genere derivatur; nam, ut *Spelmann.* docet *aspilog. p. 112.* Gallis numi fuere Byzantini dicti ducato æstimati. Nomen vero hoc potuisse illis indi, Byzantinorum Imperatorum signa non referrent, sufficienter ostendit *Menestr. l'art du blas. Justif. c. 7. p. 171. & seqq.* Latina nomina *Monetus* ista habet, *pratiq. des arm. c. 26. besant*, exprimit per *Byzantium numisma seu nummum*. *Tourteau scutarium seu symbolicum libum*, vel *placentula, besantourteaux, Byzantilibum Symbolum: Nummo placenta tessera* legi, aliquando *Vitelli* terminum usurpatur. Potest quoque figura *globi* nomine appellari: solent tamen communiter nomen hoc tum demum gerere, si pinguntur solidi, ut lineolæ umbram referant.

§. XXXIX. Ista de nominibus: quod vero significationem hieroglyphicam at- Hieroglyphica. tinet, in genere rotunditas figuræ perfectionis inprimis symbolum est. Speciatim apud priscos, vix dubium est, figuram hanc in Theodosianis gestaminibus orbem & Imperium Romanum denotasse. Quæ significatio in nostris clypeis quæri nequit. Neque vero alia, itidem ex antiquitate petita defunt. Notabat veteribus pila aurea victoriam & triumphum, uti *Tarquinius Priscus R. Romani.* ap. *Macrobi. l. 1. c. 16.* filium suum 14. annos natum, quod in Sabinorum bello hostem manu percussierat, bulla aurea, prætextaque donavit, insigniens puerum ultra annos fortis præmiis virilitatis & honoris. Quo Christum respexisse *Apoc. 2, 17.* *δῶσω τέτω ψῆφον λευκὴν, καὶ ἐπὶ τῇ ψῆφῳ ὄνομα καινὸν γεγραμμένον*, conjicit, ex quo ista, *Eruditiss. Spelmannus* Ita & alias pila alba, calculus albus, faba alba rem approbatam atque laudabilem notat. *Ovid. Metamorph. 15.*

Mos erat antiquis niveis atrisque capillis,

His damnare reos, illis absolvere culpa.

Perfius:

Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo.

Sic apud Græcos in sortiendis honoribus usi fabis, alba signo beneficii, nigra repudii. Si ex antiquitate usum nostrum derivare nolis, aliæ rationes in promptu sunt autoribus. Si Byzantinorum nummorum in aliquo sit appellatio, *Varenn.* credit posse notari jus monetæ cudendæ, quod majores habuerint, vel originem à regii ærarii præfecto, vel ab expeditionis Constantinopolitanæ socio. *Segoing* existimat notari posse eum, qui ab hoste captivus lytro soluto redimi debuerit. *Laboris* hieroglyphicum in hac figura quærunt alii post *Ioh. de B. aureo* præfat. *Wapenb. III. n. 145.* Quod singulos colores attinet, purpureas pilas aliqui senatorum, alii acceptorum vulnerum notas volunt: nigras infaustas nonnulli credunt, sed frustra: alii pilas tormentarias intelligunt. Cyaneas de plagis & vicibus interpretantur aliqui: *Spelmannus* militiæ adscriptas intelligit, cum olim in manu & brachiis tyrones ita signare sint soliti, ut noscerentur desertores, *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 13. p. 160.* post allegata verba *Sylv. de Petra sancta* de suo addit: Addo ex *Aulo Gellio l. 10. c. 9.* orbiculorum vocabulum militare esse, quo constructæ in circulum, vel gyrum acies appellantur: Sic etiam dicimus militum globos. Atque ad exprimendum provinciarum, quasi terreni orbis dominatum frequentissime occurrunt in antiquitatibus & plani & convexi orbiculi: Pilam, inquit *Isidorus*, in signo constituisse fertur *Augustus*, propter nationes cuncto in orbe sibi subjectas, ut eas magis figura orbis ostenderet.

§. XL. Exempla ut exhibeamus, ordo postulat. Singulos orbes seu pilas gestant nigri coloris in clypeo argenteo *Reitenaw* [Sver.] (α) nigri (sed impressio leunculo argenteo) in aureo *Salvage*, rubei in aureo *Keller* [Helvet.] (β) in argenteo coccinei *Monluc* in 1. & 3. quadr. in bipertito & argento & nigro colorum similiter alternantium *Klugheim* [Bavar.] (γ) in bipertito ex cocco, & argento iterum alternatum *Kienburg* [Bav. & Carinth. in 1. & 4.] (δ) & transpositis coloribus *Gössl zum Thum* [Austr. in 2. & 3.] (ε) Globum argenteum duobus circulis quadripartitum inserit parmæ nigra circumdato limbo aureo famil. *Schmieden* [Helvet.] (ζ) Duas pilas in scuto bipertito ex minio & argento, in isto argenteum, in hoc coccineum gestant, *Hohenreis* [Bav.] (η) Tres numos Byzantinos aureos videre licet in parma cærulea *Brichanteau* (unde *M. de Beauvais Nangis*, juxta alios 6. arg. in cærul.) & in cærulea parte anteriori scuti bipertiti (cujus posterior pars aurea dimidiam aquilam nigram exhibet) *Daliber* [Siles.] (θ) in rubea *Marnueil en Brie*, *Sonsier* [Delfin.] & (sed addito capite hermionico) *Neufville in Normann.* In scuti transversè secti, & superius argentati, inferiori parte cærulea *Freyberg de Iustingen & Oepfingen* (Bav. in 1. & 4.) & *Freyberg de Eisenberg* [Svev.] (ι) totidem rubeas pilas in simili sectione scuti, superius rubei, inferiori argentea *Zeller* [Bavar.] (κ) Totidem argenteos in cæruleo clypeo *Coquelair*, & (inserto cordi hujus libro aureo ex concessione) *Michon la Plisse*, in rubeo *le Carron & Fontaines Bacquetot*. Tamitidem in parma cærulea cantherio aureo adscriptis *Heller* (λ) [Patrit. Francos. & quidem impressa 2. numulis apparet cruciculæ tertio manus typus, cum aliquibus literulis. Allusio nominis satis evidens est.] Totidem pilas nigras inserunt parmæ argenteæ *Le Forest Vassy, des Brieux* [Britann.] & *Samay la Goutte* (Cenoman.) rubeas argenteo *L'Englantier, Grailly & Vaize*, rubeas aureo Boulogne (vid. Hist. insign. l. 1. c. 93. n. 4.) *d'Amerval*. [Picard.] & (sed crucialis cyaneis confito) *Argenton*, cæruleas argenteo (cum 9. maculis hermioniciis nigris 3.3.2.1.) *du Genest* [Turon.] rubeas hermionico (cum quadrante honorario coccineo impresso leunculo argenteo) *Renneville*, cæruleas (sed in balthei modum dispositas) in argenteo *La Salle* [Picton.] Similiter tres pilas nigras rubeis cruciculis, tanquam limbis circumdatas & singulis stellis aureis exaratas aureo pingunt scuto *Mareschal des Nois* [Arvern.] Quinos numos Byzantinos argenteos in quincuncem seu decussim collocatos inscribit nigra parmæ *Flebingen* [Svev.] (μ) & (circumdato limbo rubeo) *Sickingen* [Rhen.] (ν) aureos cæruleæ *Cast-Lucé seu du Gvaft. 2.2. 1.* Sex argenteo scuto cyaneas inscribunt pilas *C. de Castro*, cæruleo numos aureos *Davila, Forges* [Normann.] & (sed cum capite aureo) *Melun*, rubeo sex aureos (vetera acta vocant catinos seu patinas) *Moncada* seu alii octo numerant, sed imos 2. transversè sectos, atque cæruleo colore, inferiori infectos parte sex Byzantinos numos argenteos parma cærulea *Regnier Guerchi* & (sed cum capite aureo) *Poitiers*. Ejusdem metalli sex (3.2.1.) nigro *La Vour*, & cæruleo, sed additis capite aureo & limbo coccineo *Arfy* (Campan.) Itidem 6. aureos arcæ rubeæ inserunt, sed in limbum dispositos *Bresal* [Britann.] item totidem pilas rubeas argenteas (alii 3. tantum numerant) *Miraumont*, septem Byzantini numi aurei fulgent in parma coccinea *Trongaidy Coulembier* (Britann.) Novem pilas nigras in aurea parma gestant *Closen* in 1. & 4. [Bavar.] (ξ) Decem aureos Byzantinos numos 3.3.3.1. vides in parma cærulea *Ræux*, totidem nigras pilas in aurea 4.3.2.1. *Tronsac*. Tredecim aureos Byzantinos nummos videmus in parma rubea 3.3.3.3.1. *Sarmiento C. de Santa Martha*, & totidem in cyanea *Davila*.

Qua-
(λ) Wap. II. p. 118. Culcitæ tessellatæ imposita pila nigra 3. argenteis & duabus nigris plumis struthioniciis fastigiata. (β) Wap. I. p. 201. (γ) Wap. I. p. 83. globus scutarius coronatus & 2. argenteis, media nigra, plumis struthioniciis fastigiatus. (δ) Wap. I. p. 45. & 81. coronatæ galeæ impositus orbis hinc argento, isthinc minio tinctus, & pennis galli gallinacei fastigiatus. (ε) Wap. I. p. 41. coronatæ galeæ imposita pila bipertita scutaria duabus rubeis & totidem argenteis plumis struthioniciis fastigiata. (ζ) Wap. I. p. 199. rubeæ culcitæ, cum aureis panniculis impositus globus scutarius. (η) Wap. I. p. 95. pila bipertita minio & argento impositas pennas nigras sustinens. (θ) Wap. I. p. 59. tres plumæ struthionice media nigra inter auream & coccineam. Lacinia utrinque aurea, addito hinc rubeo, isthinc nigro colore. (ι) Wap. I. p. 30. 113. ex coronatæ galeæ prominentis 5. plumæ struthionice argento tinctæ. (κ) Wap. I. p. 90. pileus rubeus, ora reducta argentea rubeis globulis impressa, coronatus & fastigiatus struthioniciis plumis. (λ) Expansum jugum alarum typo scutario impressarum. Lacin. argent. & cærul. (μ) Wap. I. p. 118. Coronatæ cassidi insidens lupus oviculam candidam ore gestans. Familia cum sequenti eadem creditur. Vid. Hæping. de jur. insign. c. 9. n. 380. (ν) Wap. I. p. 122. caput cum collo cygni auratum 3. adglutinatos gestans rubeos globulos flammanes. Lacin. aureæ & nigra, nisi sculptor erravit, præter regulam. (ξ) Wap. I. p. 78. respondeat galea prior coronata, sustinens duo cornua aurea singula globulis scutariis novenis exarata.

Quatuordecim rubeas pilas inscribunt clypeo aureo 4. 4. 3. 2. 1. *Brunsb. in 2. & 3.* [Rhen.] (α) aureos numos totidem cyaneo scuto *Bulan* [Saxon.] (β)

§. XLI. Nonus locus in hoc ordine assignetur plinthidibus, Gallis *billetes* dictis. *Plinthides.* Refellit equidem *Chiffletium* ob hoc *Ioh. Fernand. epin. pro lil. p. 110.* & schedulas *Scuta iis* *strata.* *mallet nuncupari*, quia hæ crassæ non sunt, plinthides verò extantem habent spissitudinem, quali specie pinguntur tres lateres rubei, quos in aurea parma gestant famil. *Franckenberg* [Siles.] (γ) & 4. item coccinei in argentea *Stoltzen* [Siles.] (δ) sed si ex aliis rationibus Fernando odiosus *Chiffletius* ob hoc vapulat, cum eo vapulare deberent populares & contribules, *Monet. prat. des Armoir. c. 23. n. 2.* qui *laterem, laterculum & plinthidem* æquè vocat, & *M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 3. p. 332.* qui & voce *billette* significari *brigue*, laterem, & de suis, non tantum extraneis, Latinis (*nos Latins*) quod laterculum interpretentur, asserit. Dat quidem Fernandus differentiarum rationem ab aliis etiam agnitam: sed quis nescit, non juxta naturæ præscriptum plerasque figuras pingi, inprimis quod hæc attinet, quæ eas tantum afficiunt. Itaque non veremur post alios plinthidum usurpare nomen, veluti apud nostros etiam soliti sunt termini *Ziegel-spån* (alia conjectura est *Le Labour. orig. des arm. n. 148.* cum à truncis ligneis, seu, ut loqui amat, *plustot de la forest, que de la tuillerie*, potius ex sylva, quam lateraria derivari vocem mavult.) Cæterum nobilitatis hieroglyphicum præfatus *Varenn.* in hac figura quærit, quia olim nobiliores tantum usi sint latere cocto. Ita simili ratione castra, vel arces nobilium designari aliorum opinio est, quia latere cocto illa extructa. Situm quod concernit, vel erectæ sunt, quod exprimi necesse non est, vel jacentes, *couchées*. Verum enim verò cum usus in insignibus hujus figuræ rarus non sit, frequentior tamen est, ut aliis principalioribus accedat, quam ut sola in clypeo conspiciatur. In his plinthidibus imaginem quærit cuneorum seu cohortium bellicarum, *Æg. Gelen. de Colon. Agrip. magn. l. 2. f. 8. p. 150.* ubi: *ex causa gerendi in clypeo tessellatas, vel laterculatas acies eodem argumento interpretanda veniunt arma Comitum Nassovicorum, qui in scuto discretis laterculis seminato generosissimum ostentant, veluti cohortibus armatis obvallatum leonem. Eadem significatione comites Crazii à Scharfstein sparsis in clypeo laterculis transversam, Barones ab Hoheneck perpendicularem, & nobiles OEsti obliquam institas, vel hastas interserunt.*

§. XLII. Sunt tamen aliqua etiam exempla, cum plinthides scutis alia figura vacuis *Solæ in* *scutis oc-* *currentes.* inscribuntur. Tres gestant argenteas in Pythagoricam literam dispositas & parma rubea inscriptas *Schindel* [Siles.] (ε) singularis dispositio est trium laterum (vocant *Stein*) argenteorum, quos jacentes parma transversim sectæ & superius cyaneo, inferius coccineo colore infectæ inscribunt, nempe in regione sectionis, ut superioris in cærulea scuti parte collocati angulos utrinque contingant duo inferioris partis fam. *Sinzendorff* [Austr. nunc comites] (ζ) Quatuor lateres cæruleos inscribit, & in crucem disponit in aurea parma *S. Priet* (Arvern.) Decem laterculos argenteos videmus in clypeo rubeo 4. 3. 2. 1. *Talœt Kerservant* (Britann.) aureos in cæruleo *Conan Rabestan*, & *La Vigne Le Honle* (Brit.) rubeos in argenteo 3. 2. 3. 2. *Lospice* (Picard.) Undecim lateres argentei conspiciuntur in coccineo scuto fam. *Beaumanoir*. Sine numero conferunt plinthidibus scuta, aureis cyaneum *Le Perier*, coccineis aureum *S. Martin*.

Cc

SECTIO

(α) Wap. I. p. 131. respondet galea posterior, ex qua exsurgit solo capite & collo capreolus (*ein Rehe-Hals*) globulis scutariis impressus.

(β) Wap. I. p. 167. tecta diademate tortili galea, cærulea duo cornua, globulis scutariis picta, post hæc vero jugum expansum alarum argentearum, inter quas consistit avicula annulum rostro gestans, sustinet.

(γ) Wap. I. p. 51. vulpes insistit galeæ, gramina candida ore gerens.

(δ) Wap. I. p. 69. ex coronata galea inter 2. argenteas, 2. rubeas prominentes plumæ struthionice.

(ε) Wap. I. p. 50. galeæ coronatæ impositum jugum alarum expansum, interque eas intra sertum 3. lateres scutarii.

(ζ) Wap. I. p. 38. cornua duo scutarium typum deferentia insunt galeæ coronatæ.

Lacinia hinc argenteæ & cyaneæ, isthinc argenteæ & coccineæ, vid.

etiam Wap. V. p. 3.

SECTIO II.

DE FIGURIS HUMANIS VEL
AB HOMINE EJUSQUE COR-
PORE DESUMPTIS.

- §. 1. An humanis Figuris in scuto locus?
2. Imagines humanae nuda.
3. Regia.
4. Ecclesiastica & religiosa: nec non sanctorum.
5. Militares & equestres.
6. Virginea vel feminea.
8. Pueriles.

8. Varia humana figura.
9. Maurorum seu Ethiopum.
10. Angelorum.
11. Divorum gentilium.
12. Sirenarum, nymphae.
13. Capita: Oculi.
14. Brachia.
15. Manus.
16. Crura & pedes.
17. Corda. Hieroglyphica significatio.
18. Exempla in scutis.
19. Cadavera: calvaria: ossa humana.

§. I.

An huma-
nis figuris
in scuto
locus?

Postquam illas figuras lustravimus, quæ certæ rei alioquin extantis imagines non habentur, sed atris instituto tantum significant, nunc transimus ad alias, quas pene sine numero natura & ars suppeditant. Inter eas, primæ sunt, quas natura è ditissimo suo penu subministrat: Quin in his etiam prior locus vivis, inter viva verò homini debeatur, vix ambiget homo. Quid vero dico? imo an locus corpori humano concedendus sit, disputatum vides: Certe excludit illud *Philib. Campanile dell' arm. c. 11. p. 15.* his rationibus: 1. Extremæ inopiæ esse, si quis extra se nihil invenire possit, quo semetipsum repræsentaret, atque ita figurans & figuratum convenirent. 2. Absurdum esse hominem aliis aliisque coloribus, vel metallis tingi. 3. Nihil certi symbolicè illa figura repræsentari posse, cum unum quid, ubi reliqua animalia, sed suo modo omnia & *μικροκομ* aliquis sit homo. Ita etiam humana membra exesse scutis jubet, nisi singularis facti militaris memoriam conservent. Quivis vero, qui attendere volet, rationum imbecillitatem, me nec refellente, reperiet certe jam ap. antiquos icones humanas clypei militares non dedignati sunt. Est etiam, ubi ipsa gestantis effigies repræsentata conspiciebatur. Ita Phidias ap. *Ciceronem* sui similem imaginem inclusit in clypeo, quod & de *Hasdrubale* Livius 25. memorat. Vid. *Plin. l. 35. c. 2. 3.* Mireris potius, cur rarior humana, quam ferina in scutis nobilium species reperiatur. Certè non pauci hac de re conquesti sunt. Vid. *Lud. Viv. ap. Hæping. de Jur. inf. 9. §. 2. n. 104. seq.* ubi apologia. Si ex antiquitate suffragium petatur, esto illud *Plutarchi in Aristide: Iusti appellationem nemo regum & tyrannorum seu potentum ambivit, sed expugnatores, fulminatores, victores, nonnullæ aquilæ dici & accipitres voluere à violentia & potentia sc. quam à virtute laudem potius occupantes.*

Imagines
humanæ
nudæ.

§. II. Quæ huc spectant, vel sunt imagines hominis integri, vel certorum tantum membrorum. Ad illas referri etiam possunt *hermæ*, quæ ferè dimidiatum hominem, vel cum capite pectus repræsentant. Galli vocant *bust*, quod ab Italico derivat. *Menestr. L'art du blas. Iustif. c. 13. p. 358.* ubi *Busto* significat partem pectoris cum collo: inde *lever il capo del busto*, caput à cervice rescindere. Quod *hermæ* humanam effigiem à pectore repræsentantes plerumq; sint exarmatæ brachiis, ex hypothese sua insignia ex vestimentis veteris militiæ repetenda esse deducit. *Æg. Gel. de Colon. Agr. magn. l. 2. p. 117.* Nam initium habent à trophæis seu exuviis hostium, prout ex cippis, truncis arcubusve triumphalibus insuebantur *parmæ*. Videmus enim Deos terminos & energatorum hostium exuvias à Veteribus in numismatibus & alibi exprimi sola facie galea ac thorace tenus sine manibus accetera truncas. Nisi etiam malis sicuti ex militari robore & virtute est origo armorum nobilitatis, ita ex luctarum spectaculis exercitioque deducere figuras *Hermarum*, quod in luctis infra cingulum non licebat adversarium apprehendere. Ut notat in certamine *Bruxellensi*, eam legem *Burgundicam*, libellus inscriptus *iter Domini Leonis*. Cæterum homo repræsentatur nudus vel vestitus. Nudorum hominum multa sunt exempla. In scuto bipertito ex argento & auro gestant virum sylvestrem non alia, quam quæ carnis ipsius est tinctura pictum, qui clavam auream gestat, *Grisonis* seu *Rheti confederati* (*ligues Grisons*) Fœmina sylvestris nuda volitantibus crinibus pubetenus è rupibus suo colore pictis exurgens & dextra par cornuum cervinorum gestans in area 2. & 3. aure ostentatur à *Perger zu Clamb.* [Austr.] (α) fœmina nuda passis crinibus aureis, manu gestans anchoram ferream pubetenus exurgens è pede scuti nigris & argenteis tessellis strato, in superiori parte nigra *Görtschacher* [Carinth. in 2. & 3.] (β)

§. III.

(α) Wap. I. p. 34. coronatæ galeæ imposita figura scutaria. Lacin. nigr. & aureæ.

(β) Wap. I. p. 45. vid. f. 3. m. 2. n. 19.

§. III. Inter vestitas reperiuntur imagines regiar. Quales hinc inde apparent. Regia. Nominis causa gestat in scuto quadripartito 4. hermas regias, in area prima & quarta argentea auro indutos, barba spadicea coronisque clausis ad imperialem fere modum, in 2. & 3. rubeis iterum auro indutos cana barba & coronis apertis redimitos *Kaenigsfeld* [Bav.] (α)

§. IV. His succedant imagines Ecclesiasticorum vel religiosorum. Monachus gri-^{Ecclesiasti-}seo amictu, crurumtenus representatus, velum candidum super caput expansum gestans ^{cæ: nec} manibus, in scuto rubeo *Tscheterwang* [Siles.] (β) nigro amictu manibus ad preces com-^{non san-}positis stans in argenteo clypeo *Mönchen zu Ramsperg* [Bav.] (γ) nigro habitu in al-^{ctorum.}terum genu provolutus manibus ante se librum suo colore pictum tenens in argenteo *Fronheimer zu Malching* [Bavar.] (δ) Herma monachalis nigro amictu & caputio in argenteo *Munchau* [Bav.] (ε) item herma monachalis ex corona aurea emergens in scuto rubeo *Aldenberga* [Siles.] (ζ) Huc referas, qui sanctorum imagines clypeis inserunt. No-
tus est S. Marcus Venetorum, sed non sua verum leonis imagine pictus: Civitati *Trevi-*
rensi datur symbolum in argenteo clypeo B. Petri caruleo & coccineo amictu induti
imago. (η) Fam. S. *George & Blandrata* in parma rubea S. Georgius argentatus, telluri
nigræ insistent. Ita S. Georgius cataphractus sinistra vexillum tenens cruce insigne, circa
caput fulgore aureo in clypeo rubeo *Iarger* [Austr.] (θ)

§. V. Miles, vel alioquin armatus in pluribus scutis conspicitur. Ita in area bipar-^{Militares}titæ ex nigro & auro umbilicatenus representatur vir habitu & pileo ad modum sectiois ^{& eque-}scutariæ oppositis coloribus tinctus, dextra gladio minax (allusio longius petita c. 9. n. 13.)
Kecken de Maurstetten [Bav.] (ι) Huc retulerim equites, qui passim conspiciuntur. Ta-
les gestat *Lithuania* (vid. Hist. insign. 1. 3. c. 30. n. 6.) Ita & gestat equitem auratum,
stricto gladio aureo minacem in parma carulea *Pluvinet*, argentatum & dextra falco-
nem gestantem in caruleo *Prunsky* (Polon.)

§. VI. Virginis aliis, vel foeminae placuit imago. Herma muliebris amicta & vitra ^{Virgineæ,}argenteis in caruleo scuto *Neiching* (Bav.) Virgo ex rupibus exurgens rubeo amictu, ma-^{vel foemi-}nicis argenteis, corona & crinibus aureis, manu ostentans sertum viride in area carulea,
Pernstörffer [Austr.] (κ) alia viridi induta, manicis reductis argenteis, manibus infra
caput conjunctis ostentans fasciculum pennarum nigrarum in area *Raumschüssel de*
Schæneck [Styr.] (λ) In scuti, cujus pes nigricat, capite argenteo figura virginis rubeo
amictu exurgit dextra fasciculum florum rubeorum porrigens, *Blanckenberger* (Pa-
trit. Francof.) in aureo scuto herma foemineus rubeo amictu, sed pectore & mammis
nudis, crinibus sparsis *Pölling* [Bav.] (μ)

§. VII. Nonnunquam pueri icon exprimitur. Talis est effigies pueri nudi manu po-^{Pueriles.}num præferentis, in superiori parte carulea scuti transversè secti, cujus inferior coccinea
serpentem continet. (Nisi forte Adami effigiem representari credamus.) Insigne *Kie-*
seweter [Misn.] (ν) puer rubeo amictu pomum dextra ostentans in argentea area est
paronomasticon *Schrot de Kindberg* [Styr. in 2. & 3.] (ξ) Ita famil. *Rumel seu Romul*
(Sup. Palat.) ex uberibus lupæ pendentes pusiones Romulum & Remum tribus liliis
in totidem scuti angulis stipatos refert. (ο)

§. IIX. Alibi videas humanas imagines, quas nulli certo ordini adscribere possis. ^{Varia hu-}
Altmanner de VilsWert [Bav.] (π) in scuto argenteo referunt è monticulo tricollis au-^{manæ figu-}reo exurgentem senem lata barba & rubea veste, atque pileo, utraque manu bipen-^{ra.}nem

Cc 2

(α) Wap. I. p. 81. duæ galeæ, utraque coronata, sustinet hermam regium, auro indutum; corona
alterius clausa, alterius aperta, at Lacinia hinc utroque metallo, isthinc argento & cocco tinguntur.
(β) Wap. I. p. 60. octo plumæ nigræ galli gallinacei. Lacin. argent. & nigr. (γ) Wap. I. p. 84. ex co-
ronata casside eminent monachus scutarius. (δ) Wap. I. p. 93. ex coronata galea exurgens angelus
complicatis orantis instar manibus, amictu indutus argenteo, quo etiam metallo pennæ alarum ni-
grarum tinguntur, tænia rubea, cujus extrema volitant, utrinque à collo dependente. Lacin. hinc
rubeæ, isthinc nigræ, utrinque argento duplicatæ. (ε) Wap. I. p. 86. ex coronatâ casside herma scu-
tarius. (ζ) Wap. I. p. 67. idem scutarius pennas pavoninas capiti impositas sustinens. Lacinia
argenteæ & rubeæ. (η) Wap. I. p. 220. (θ) Wap. V. p. 55. ex galea coronata exurgens leo rubeus
coronatus gestans vexillum rubeum cruce argentata signatum. (ι) Wap. I. p. 95. ex galea coronata
exurgens figura scutaria. (κ) Wap. I. p. 40. coronatæ galeæ imponitur rupes, ex quibus virgo scu-
taria emergit. Lacin. caruleæ & rubeæ. (λ) Wap. I. p. 49. ex coronata galea surgit virgo scutaria.
(μ) Wap. I. p. 82. herma scutarius. (ν) Wap. I. p. 157. puer exorians è corona aurea, argenteo vestitu,
alis humeris aptatis coccineis, manibus complicatis. Lacin. contra regulam caruleæ & rubeæ. (ξ)
Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ insistent puer scutarius. (ο) Ex galea coronata *πρωτομή* lupæ scutariæ.
(π) Wap. I. p. 95. tectæ galea diademate tortili, sustinet *πρωτομή*, monocerotis argenteam.

nem suo colore pictam tenentem. Ast *Altmänner de Regeldorff* [Bav.] (α) itidem in scuto argenteo senis imaginem umbilicotenens repræsentant, sed inductam cærulea veste, cujus ora reducta argento candet; Tum monticuli, pilei & bipennium nullum hic vestigium. Allusio nominis in hac figura est, & forte exemplum discerniculi inter diversas unius gentis lineas, conf. c. 8. n. 36. Viator sinistra manu scipione aureo se fulciens, quo metallo etiam vestis, pallium & cujus summitati nola appendet, pileus acuminatus tinguntur, eorum vero interiora & reductæ oræ pellibus hermioniciis factæ conspiciuntur, in scuto rubeo *Gensfleisch de Sorgenloch* (β) [Patrit. Francof.] Pagani imago umbilicotenens depicta, amictu & pileo rubeo, oris tamen, ubi reducentur, collari, & cingulo nigris, cujus etiam coloris est arcus, quem mittendæ sagittæ intendit in parma aurea. Alluditur ad nomen *Hayd zum Dorf* [Austr.] (γ) sic etiam ejusdem paronomasiæ causa paganus umbilicotenens pingitur rubeo amictu, turcica cydari auro & cyano tæniata manu foliola aurea gestans in scuto cæruleo *Haydnbacher* [Carinth.] (δ) Feminam argento indutam & follem manu gestantem ruberæ parmæ inscribunt *Blasbelg* [Misn.] (ε) hermam muliebrem amictu viridi, capitis ornamento argenteo, item coccineæ *Nickenbaur* [Patrit. Francof.] (ζ) virilem promissa barba, auro vestitam, interiori veste cærulea apparente, in area pariter rubea *Rathsmaul de Elfeld* [Patrit. Francof.] (η) Herma Judæi (nominis gratia) rubeo amictu, & pileo oblongo, in nodum collecto, hujus ora reducta & collari vestis, in argenteo solo *Juden von Brugberg*. (θ)

Mauro-
rum seu
Æthio-
pum.

§. IX. Maurorum etiam icones non infrequentes sunt. Illis pene ordinarium est, quod capita diadematibus tortilibus revincta sunt. Potest vero hieroglyphicum esse victoriæ à barbaris reportatæ, vel etiam in exercitio equestri, cum icon alicujus Turci telis & lancea petitur dexteritatis eximia. *Der in dem Quintannennen gegen einem Türcken das beste gethan. Wap.* p. 3. præfat. n. 19. Ita *le Labour de l'orig. des arm.* n. 57. credit familiæ *Espagne Montespain*, quæ gestat in scuto aureo castellum rubeum, nigra porta clausum, tribus Maurorum capitibus, quæ diadematibus tortilibus exornantur, replentibus scuti caput, insignia ex victoria aliqua de Mauris obtenta orta esse. Maurus coronam auream gestans & monticulo tricollis ejusdem metalli insistentis gladio in dextra minatur, in scuto rubeo *Kuffsteiner* [Bav.] (ι) Maurus tres rosas rubeas sinistra gestans in auro, *Grumpach* [Franc.] (κ) (Puer Æthiops nudus 3. rosas rubeas petiolis viridibus gestans manu in aureo scuto notat *Grumbach*. ap. Cyr. Spangenberg. *Udelsp.* P. 2. l. 12. c. 33. p. 315.) & *Wolfskeel* [Franc.] (λ) Caput Æthiopis nigrum fascia rubea obligatum in area argentea *Henningk* (Patrit. Francof.) Item caput Æthiopis evulsum nigrum in aureo *Mornauer de Liechtenwört* [Tirol. in 1. & 4.] (μ) Caput Æthiopis nigrum (nempe quale natura est) cum collo & pectoris parte in scuto rubente *Tscheterwitz* [Siles.] (ν) simile, sed diademate fascia argentea religatum *Stöffel* [Siles.] (ξ) Herma Æthiopis coronatus in argenteo (paronomasia) *Morschestein* (ο) Herma Æthiopis umbilicotenens extans, redimitus sero rosarum candidarum in scuto aureo *Schachner* [Austr.] (π) item Æthiopissæ pubetenus depicta, volitantibus crinibus aureis & pileolo orientali ac pennis fastigiato, in scuto bipertito ex argento & nigro, imaginis tinctura opposita: *Moroldingen in Hornbach* [Bav.] (ρ) Tria Æthiopissarum capita cum colli & pectoris parte (bust.) scuti bipertiti, cujus posterior area nigricat, aureæ parti inscrib. fam. *Seydenwiz* [Misn.] (σ) totidem Maurorum capita nigra diadematibus tortilibus argenteis redimita argenteo clypeo *Moreau*, & diadematibus coccineis

(α) *Wap.* I. p. 95. senilis figura scutaria. (β) Herma viatoris scutarii. (γ) *Wap.* I. p. 39. figura scutaria. (δ) *Wap.* I. p. 46. ex coronata galea protenduntur duo cornua, quorum prioris inferiora, alterius superiora auro tinguntur, reliqua cyanea sunt. (ε) *Wap.* I. p. 157. Eadem mulier inter duo cornua, quorum prius superius rubet, inferius candicat; alterum tincturæ seriem invertit. (ζ) Herma scutarius, 2. pavoninis pennis capiti impositis. Lacin. hinc argenteæ & virides, illinc ruberæ & virides. (η) Imago scutaria, sed brachiis adjectis, & manibus indita scheda explicata argentea. (θ) *Wap.* I. p. 84. ex coronata galea herma Judæi scutarius. (ι) *Wap.* I. p. 33. inter duas alas coccineam & argenteam, argenteam & coccineam consistens Maurus scutarius. (κ) *Wap.* I. p. 100. pileolus depressus niger ora argentea reducta, appositis duabus alis auro & nigro colore distinctis. (λ) *Wap.* I. p. 100. idem apex nisi, quod ora reducta pileoli auro tingitur, alæ argento & nigro colore distinguuntur. Utræque tamen coccineæ, aureæ & nigre. (μ) *Wap.* I. p. 42. herma Æthiopis caput diademate tortili aureo, cujus extrema volitant, redimitus super coronata casside. (ν) *Wap.* I. p. 52. tres plumæ Æthionice argentatæ. Lacinia ruberæ & nigre. (ξ) *Wap.* I. p. 72. caput Æthiopis scutarium: Lacinia argenteæ & ruberæ. (ο) *Wap.* I. p. 106. herma scutarius.

(π) *Wap.* I. p. 35. herma scutarius in casside coronata.

(ρ) *Wap.* I. p. 85. ex coronata galea Æthiopissa scutaria.

(σ) *Wap.* I. p. 175. galeæ tectæ diademate tortili similis herma scutarius incumbit.

cineis revincta, *Clauvet*, argenteis diadematibus cincta, unionibus ex auribus descendentibus, aureo, sed limbo coccineo circumdato. Maurus niger cervo rubeo inquitans in scuto aureo, duplici allusione nominis *Reitmohren* [Bav.] (a)

§. X. Cum vero Angeli in humana specie apparere soliti sint, eorum icones huc quoque referendas credo. Talem argento amictum aureis alis & rubea fascia ex collo dependente, atque volitante complicatis, tanquam ad orandum manibus, crucicula capite imposita consistentem in solo aureo parmæ cæruleæ (nominis causa) inscribit *Engelshofen* [Bav.] (β) *Seraphini* 6. alis præditi iconem auream inscribit parmæ coccineæ famil. *Buccafoco* (Pisan.)

§. XI. Non minus in aliquibus clypeis icones inveniuntur Deorum Dearumve gentilium, vel aliarum personarum, quas in primis poësis pagana depinxit. Has imagines gentilibus placuisse non miror, unde *Io* & *Argus* in clypeo Turni ap. *Virg.* 7. *Æn.* *Cupidio* in Alcibiadis scuto fulsit ap. *Athenæ.* 1. 12. *Mars* Thracum symbolum fuit. Vid. *Hæping. de Iur. insign. c. 2.* §. 10. n. 998. & c. 9. §. 2. m. 2. n. 95. & n. 378. Miror vero, si Christianis tales figuræ placent, cum abominationi potius nobis esse debeant, adeoque in honorum tabulis non depingi, quæ Deo abominationi sunt. Si *Vulsonio* crederemus, pro *Baccho* habendus esset vir, qui in *Hopferorum* [August. Patrit.] (γ) clypeo aureo salit, læva pedem prehensens. Sed cur non pro alio sylvestri, ut vocare solent, viro, quorum caput redimiri & pudenda tegi frondeis sertis consuetum est, habeam rejecta *Bacchi* memoria, nihil verat. Alludit ad nomen *hüpffen* / gestus iconis. Majori probabilitate pro *Ganymede* haberi potest nudus puer, quem aquila in clypeo aureo supportat: quod insigne est *Pistoriorum de Nidda* [Patr. Francof.] (δ)

§. XII. Non alium etiam commodiorem locum dare possum *monstrosis* imaginibus, quæ ad humanam tamen accedunt, quales sunt *nympharum*, *sirenium*. Harum usus in galeis, quam scutis frequentior esse videtur, gestant enim talem familiæ *Lusignan*, *Rochfaucault*, *S. Gelais*, *Lansac*, *S. Valier*, *La Lande*, *La Coste*, *Columnii*: qui tamen potius eam in parma gestaverunt, (vid. *Hist. insign. l. 1. c. 17. n. 4.*) Sirenem gestant suo colore pictam in area rubea *Burdian.* [Franc.] (ε) nigram coronatam duarum caudarum in bipertiti scuti parte, anteriori aurea *Ostermayr* [Austr.] (ζ) Memoriam servari volunt in hoc monstro *Malusine*, quam aliqui *Reymundi C.* *Pictaviensis* uxorem comminiscuntur, alii post *Andr. du Chesn. in hist. genealog. dom. de Chastillon*, eam fuisse credunt *Eustachiam Theobaldi Chaboti Dn. de Vouvent* filiam, & uxorem *Godfr. Lusignani C. Japhæ & Cæsareæ*, cui inter alia prætensionem advocatiæ in cœnobium *Maillezay* attulerit. Quidquid vero fabulosa & credula antiquitate multis persuasum fuerit, tam absurdi non erimus, ut cum aliquibus, *Hæping. c. 9. §. 4. n. 668.* suspicemur, quod familiæ, quæ nymphas tales gestant, ab illis ortæ credi possint. Anilium horum pudeat meliora edoctos. *Messenio* teste *Trollii* in *Svecia* rubicundi coloris orcadem seu spectrum montanum capite mutilatum in area cærulea gestarunt: in galea tamen retinentes antiquos, gentile prius scuti symbolon, quibus lupi capiuntur, cum capite monstri cornibus & lingua horridi.

§. XIII. Cui toti in scuto locus conceditur, ejusdem partibus & membris etiam negari non potest. Autumat vero *Moreau*, integram figuram humanam membris præcellere symbolum. ap. *Limn. Iur. publ.* 6. 6. 93. Ex partibus humani corporis primam memorabimus, quam natura supremam esse voluit, nempe caput. Quod hieroglyphicum, in primis ubi prolixi volitant capilli, prudentiæ & vigoris animi esse, persuasio est: unde volunt etiam figuram dari prudentibus consiliariis: in primis pilos designare multitudinem cogitationum, vel consiliorum. *Wap.* 3. præf. §. 9. Assumi etiam potuere hostium occisorum capita. Gestant caput humanum argento pictum capillis horridis in scuto coccineo *Pellevé*, suo pictum colore, sed argenteis fasciis utrinque dependentibus redimitum & collo aureis monilibus ornatum, cum parte vestis viridis *Nickenbaur* (η) [quod etiam vidimus n. 8.] (Patr. Francof.) virile adverso situ prolixa barba candida (ob nomen) in nigro *Bart zu Kopenhausen* [Bav.] (θ) nigrum, sed situ obliquo (en pourfil) *Puccio* (Florent.) tria infantium capita aurea in cæruleo, interposita duobus superioribus lunæ crescentis imagine argentea *Caën*: 3. virginea, collo & crinibus auratis in coccineo *Pennec Lauvergnac*, 3. carnei coloris, situ obliquo (en pourfil) & diagonali, in argenteo. *Dati* (Florent.) capita humana aurea inscribit nigræ parmæ fam. *de Guldenheufft s. de*

Cc 3

aureo

(a) *Wap.* I. p. 90. ex coronata galea inter duo cornua cervina *Ethiops* coronatus manibus cornua tenens. (β) *Wap.* I. p. 97. ex coronata galea angelus scutarius exsurgens. Lacinia cærulea & aurea. (γ) *Wap.* I. p. 215. Eadem imago in apice salit, quæ in scuto. (δ) Puer scutarius nudus galeæ inter duas alas nigra insidet. (ε) *Wap.* I. p. 106. Siren scutaria. (ζ) *Wap.* I. p. 36. Maurus umbilicotenens è corona extans habitu rubeo, oris reductis candidis dextra fasciculum plumarum nigrum ostentans. (η) Herma scutarius, umbilicotenens pictus, viridi amictu, fasciæ capitis argenteæ, impositis 2. pannis pavoninis. Lacin. hinc prasina & argentea, isthinc prasina & rubra. (θ) *Wap.* I. p. 83. ex coronata calide herma scutarius nigro amictu, promissa barba candente.

aureo capite [Colon.] (α) tria fusca aurea à *Kolgen* [Colon.] In capite oculi fulgent: tres vero oculos sua naturali specie pictos in parma nigra exhibet famil. *Belleveue*, allusione nominis ad vilum, qui oculis fit.

Brachia.

§. XIV. *Brachii* species non rara in insignibus: Symbolum vero creditur roboris & diligentiae. Porro plerumque pingitur, ut manu aliquid gestet. Ita gestans brachium nudum lapidem in vola ostentans in rubea parma *Vberacker* [Bav.] (β) rubeo amictu in argenteo *Grienthal* [Bar. 2. & 3.] (γ) Parmæ inferunt aureæ brachium ex sinistra parte prodiens (quod Galli *dextrochere* nuncupare solent) cæruleum, pugione in cuspidem scuti converso minax *Degenhart* [Patrit. Francof.] (δ) Brachium & manus annulum rubino instructum gerens, argento vestita, auro ornata in scuto cæruleo *Wolfskeel in Wolckeburg* (ε) [Rhen.] scuto bipertito ex auro & minio inferitur brachium ornatum acinace minax suo colore *Schlaher von der Nimkau* [Bav.] (ζ) [Conf. de allusione. c. 9. n. 13.] rubeo brachium armatum manu gestans tres flores (*Goldblumen*) candidos, cum bulbis ejusdem coloris *Dondorf* [Franc.] (η) Duo brachia in decussim trajecta, vestita argento ora reducta aurea porrigentia singulos annulos aureos in parma coccinea tessellis aureis sparsa *Landeck* (θ) [Patrit. Francof.] *Hardenvust seu Durostugrin* (Colon.) gerunt duo cancellata brachia & manus ad pugnam complicatas. Vide de illis & hoc symbolo Gelen. de Col. Agrip. magn. l. 2. f. 32. p. 192. Tria brachia auro manicata, & quæ flexis cubitis videntur ictum validum interminari in coccineo alveolo juncta gestamen sunt *Tremainorum*. Tria brachia rubeis manicis globulis ornatis aureis, manus protendunt sui coloris in laterculo nigro *Stadler* [Bav.] (ι)

Manus.

§. XV. Manuum non unum hieroglyphicum enarrant. Notari dicentes robur, concordiam, fidem, (*dat dextram, atque animum presenti pignore firmat. Virg.*) innocentiam, pietatem, industriam; dextra vero inprimis designari liberalitatem, sinistra compressa tenacitatem, vel etiam pugnacitatem. Si in pugnum collecta sit, exprimentum est: si vola conspiciatur, termino *appaumé* uti solent. Dextras duas invicem junctas nomine fidei *foy* appellari solenne est. Conspiciuntur manus sanguinei coloris in argentea parma (nigrarum merularum circumdato limbo) *Buchart*, nigra in argentea (simili merularum limbo adjecto) *Le Planque*, argentea, rubea cruce signata in rubea *Gieser* [Bav.] (κ) Tres rubeæ in aurea *Sassé Malemains*, totidem aureæ in coccinea *Colibeaux Malemains*, in cærulea *La Champagne*, in nigra *Haratte*, & *S. Laurens*, rubeæ in argenteo, *Harenvillier*, nigrae in argentea *Goulafre*, dextræ tres aureæ in cærulea *Perdriel Baubigny*, argenteæ in nigra *Piencourt*, in cyanea *Guengat* (Britann.) tres sinistrae argenteæ in cærulea (subjecta inferiori lunæ crescentis imagine eodem metallo tincta, & imposito capite scutario rubeo tribus molulis echinatis aureis impressis) *Rouille*. Sex manus avulsas & inversas sanguineas inscribunt argenteæ parmae *Du Mesnil Simon*. Duas dextras ex transverso scuti porrectas & fidei dandæ junctas, tinctura argentea, coccineo scuto inscribunt (apposito superius scutulo cæruleo, lilio aureo impresso & limbo ejusdem metalli cincto) *de Vic*. Videtur eadem significatio esse I. & 4. aræ insign. Dn. *Welzer de Spiegelfeld* [Austr.] (λ) *Welzer de Eberstein* [Carinth.] (μ) quæ minio & argento bipertita, in illo brachium armatum, in hoc aliud brachium manica rubea aureis globulis ornata indutum repræsentat, manibus circa sectionem commissis. Pugnus argentatus in cyanea parma fulget pro fam. *Faust de Aschaffenburg* [Patrit. Francof.] (ν)

Crura & pedes.

§. XVI. Nec crurum, vel pedum dedignantur figuras scuta. Ob nomen fam. *Cossa* (Neap.) scuti argentei, tribus baltheis viridibus exarati capiti rubeo inscribunt crus cum coxa ar-

gente.

(α) Niger viri ab umbilico thorax, cum aureo capite & aureis loco brachiorum lituis. Gelen. (β) Wap. I. p. 94. responder galea extrema, ex cujus corona protenditur brachium scutarium. Lacin. argent. & coccineæ. (γ) Wap. I. p. 33. herma rubeo mictu ora reducta argento, mitilla argentea. (δ) Wap. I. p. 211. Apex idem brachium repetit, ora manicæ reductæ aurata. (ε) Wap. I. p. 129. duo brachia sursum tenentia annulum scutarium. (ζ) Wap. I. p. 99. ex coronata galea duo brachia armata acinaces ostendantia. (η) Wap. I. p. 104. inter alas expansas rubeas fascia argentea insignes cor sanguineum. (θ) Duo brachia scutaria. (ι) Wap. I. p. 32. ex galea coronata protenduntur duo brachia tres plumas struthionicas, quarum media argento candet, extremæ nigricant, sustentia. (κ) Wap. I. p. 86. ex coronata casside brachia duo protenduntur rubeo amictu volas crucicula rubea insignitas ostendantia. (λ) Wap. I. p. 34. ex coronata galea explicatum jugum alarum, quarum altera cocco, altera argento tincta, impressis brachiis, quorum manus in medio conjunguntur. (μ) Wap. I. p. 45. idem apex. (ν) Wap. I. p. 211. cassidi coronatæ insitit aquila cærulea, pennis argento pictis, auream coronam capite gestans, & alis duos pugnos aureos deferens.

genteum monstrosè conjungunt tria crura argenteis ocreis, aureis calcaribus in parma rubea *Rabensteiner* [Franc.] (α) & nisi quod ocreæ hermionice pinguntur, *Stuartus C. de Buchanan Conestab. Franc.* Tres nudos pedes viridi fasciæ clypeo coccineo inductæ inscribunt, nominis allusione, *Barfüsse* [Marc. Brandenburg.] (β) Conf. super. c. 4. n. 32.

§. XVII. Hæ corporis humani partes visui expositæ sunt, ex illis verò, quæ interiora conspectum humanum fugiunt, non alias (si excipias, quod *Coglione* familia Bergom. ob nominis allusionem & quia plures ex hac familia triorchides fuerint, in scuto ex argento & rubeo transversè secto. 3. paria testiculorum alternante ad modum scuti divisi colore gestant, vid. *Ed. Bissæ N.N. ad Vpton. p. 56. Le Labour. orig. des arm. n. 27.* qui ait à Capræo in corda inversa immutata esse) reperio, quam *cordis*. Hujus nobilissimi in homine visceris usus non admodum rarus est. Symbolum agnoscimus in corde sinceritatis, quod cordis interiori respondeant verba, gestus, opera: unde pueris bullæ figura cordium ex collo suspendi solebant. Animositas etiam declarari potest eo signo, quæ in ipsa clade animum non despondet. Quia hæc particula in homine vivit, reliquis omnibus expugnatis. Solebant etiam Ægyptii Nilum, suæ regionis altorem hoc hieroglyphico designare. Pia observatio, & talis est, quam omnibus, qui cordis sui figuram cogitant, & vel in propriis alienisve scutis pictam intuentur, in animo esse, optarim, *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 316. Comme un cœur fait en forme de pyramide renversée, ou de petite barque, ne regarde que de la pointe ce bas monde, s'étendant & s'ouvrant, avec que joye du côté de l'empyrée ainsi ceux qui l'employent dedans leurs armoiries, n'ont pas tant à cœur la terre que le ciel. Velut cor in figuram pyramidis inversæ, vel scaphulæ formatum, inferiorem hunc mundum non nisi extremo cuspide respicit, cum alacritate se extendens & apertum versus cælum: ita illis, qui symbolo utuntur in gentilitiis tesseriis, non tam terra, quam cælum (ô utinam omnibus esset!) curæ est.*

§. XIX. Exempla quam plurima occurrunt scutorum, quæ præter principalem figuram corculis confita sunt, (vid. infr. scutum R. Dan. Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 2. Ducum Brunsvic. l. 2. c. 9. n. 3. Alii tamen pro corculis, folia rosarum, vel etiam folia nymphæ accipiunt: quod rectius etiam putat *Suffr. Petr. 3. de orig. Trif. c. 5.*) Verum ista exempla hic non enarramus, cum eorum mentio fiat, ubi primariarum figurarum, quæ in talibus clypeis conspiciuntur, locus est. Superest, ut recenseamus alia, in quibus figura principalis cor est. Gestant ergo cor sanguineum, quod ex tribus angulis scuti pugiones totidem petunt, in argentea parma *Wallen* [March. Brandenb.] (γ) Tria corda inferunt parmæ sangvineæ argenteæ *Cueuret*, aurea cæruleæ *Le Court* (*Cadomenses*) & (sed adjecta superius solis imagine, item aurea) *Arnelot*.

§. XIX. Antequam abeamus, exempla adducenda sunt, cum vel cadavera hominum extinctorum, vel partis in scutis conspiciuntur. Integrum cadaver humanum nudum, nigro feretro impositum, in parma sangvineæ, haud dubie ob nominis analogiam, gestat fam. *Leichnan* [Mish.] (δ) Calvarias reperio tres argento tinctas in parma cyanea pro fam. *Biesy* (ε) Ossa humana non magis exulant e clypeis. Gestavit *Gattinara* (Pedemont.) in cæruleo 2. ossa humana in decussim trajecta, & auro tincta, cum 4. liliis ejusdem metalli. In scuto rubeo os argenteum, sinistro scuti angulo adscripta stella aurea *Schelman* (Francof.)

SECTIO

(α) Wap. I. p. 109. ex coronata galea prominet jugum alarum argenteæ & coccineæ.

(β) Wap. I. p. 174. recta cassis diademate tortili, supra eminent complicatum jugum alarum, cum symbolo scutario. Lacin. argenteæ & rubæ.

(γ) Wap. I. p. 178. ex galeæ coronatæ, inter 2. plumas struthionicas argentatam & coccineam pugio, vel gladius cuspidē deorsum verso, & serto ex ejus capulo suspenso.

(δ) Wap. I. p. 156. galea tegitur diademate tortili, ei vero inter duas alas expansas nigram & coccineam instrumentum fossorium insitit (*Grabscheid.*) (ε) Wap. IV.

p. 24. effigies solis.

S E C T I O I I I .
DE ANIMALIBUS IRRATIO-
NALIBUS SEU BRUTIS.

§. 1. *Animalia in scutis.*

2. *Eorum situs.*

3. *Si diversa in uno scuto.*

4. *Pingenda in habitu nobiliori, vel convenientiori.*

5. *Situs erga se invicem.*

6. *Mutilata figura.*

7. *Secta. Πετομαί.*

8. *Figura aliquid tenentes.*

9. *Monstruosa. Harpija.*

10. *In pisces, vel dracones terminata.*

11. *Gallorum aliqui termini.*

§. I.

Animalia
in scutis.

Accedimus nunc ad figuras brutorum, quorum in clypeis gentilitiis, exempla occurrunt. De illis ante omnia notanda est observatio *Cluverii* 1. *antiq. Germ.* c. 44. animalium effigies olim nonnisi à principibus civitatum, & ducibus exercituum gestatas, deinde paulatim partes eorum aliquas, demum integra quoque principum indulgentia privatis concessas, donec jam res eò devenerit, ut plura simul inserant animalia uni scuto. Perhibet Nobiliss. *Harsdorfer. colloq. P. 7. coll. 250. p. 87.* imagines animalium inprimis olim militibus, aliis vero alias figuras datas esse. Verum antequam singulas species lultremus, quædam quæ his figuris accedunt, generatim prius consideranda sunt.

Eorum
situs.

§. II. Ex his merito situs priorum expendendus est. Circa hunc (ut non repetamus, quæ in universum de figurarum situ supra diximus) prima Gallorum & Italogum (*Campanile* mihi testis est) regula, vult, ut omnia animalia dextrum scuti latus respiciant. Hoc tam religiose observatur, ut si secus fiat, situs conversus disertè exprimi debeat. *Contourné* vocant. Quod Germanos concernit, sicuti aliquoties notavi, dextri & sinistri discrimen nostris magni habitum non fuisse, ita hanc quoque regulam, vel nunquam receptam, vel iterum oblivioni traditam esse oportet. Nam non modo, cum plura in ejusdem scuti diversis quadrantibus animalia pinguntur, elegantia nescio cujus prætextu, ita pingere solent, ut alia aliis oculos obvertant, adeoque, quæ in scuti dextra parte consistunt, in lævam convertant oculos. Verum etiam autor libri nostri armorialis, plerumque in Parte I. II. & V. animalia in lævum situm convertit, quæ etiam singula in clypeis, vel apice insignium reperiuntur, quibus fors primum, vel quartum in serie locum assignaverat, ut ita scutum secundum & quintum, tanquam proxima respiciant. Id certè non parum confusionis introducit, saltem exteris, nisi pictoris *περιεργίαν* animadvertant, crucem figere posset. Unde cum in III. & IV. parte errorem visus fuerit correxisse, miror in quinta, tanquam pœniteret, ad priorem rediisse morem. Certè si quis insignia sua pingi curet, nunquam autor fuerim, ut nisi singulari ex ratione in sinistram convertat imaginem animalis. Peculiare est, si animal pingatur omnino retrospectens: cujus exemplum subministrat fam. *von der Heide* [Siles.] (α) cum leonem rubeum in parma argentea retrospectentem (*regardant vers sa queue fortschreitend und zurücksehend*) & *Kötzow.* [Franc.] (β) simili situ arietem argentatum, cornibus auratis in coccineo clypeo pingunt. Quæstionem affinem, an animal in vexillo pictum hastam respicere debeat, & cur? vide in *Epist. Vallæ ad Cand. Decembr.* ubi sarcasmi in Bartolum ludit.

Si diversa
in uno
scuto.

§. III. Si diversæ speciei animalia in uno scuto sint, dextro loco nobilius collocandum: si vero ejusdem speciei, metallum colori, vel digniorem viliori præferendum esse, aliquorum regula est, de qua nihil pronuncio: Huc alia spectat, si obversa se respiciant animalia, id digniori loco stare, quod ad dextram respicit, nisi quis totum corpus dispositioni vultus præferre velit, sic & aliqui exigunt, ut cum domestica conjunguntur feris, illa à dextris sint.

Pingenda
in habitu
nobiliori,
vel conve-
nientiori.

§. IV. Animalia in actu eminentiori, nobiliori seu naturæ suæ convenientiori esse collocanda, lex est notissima *Bartol. de ins. & arm. n. 15. Campanil. dell' armi. c. 2. p. 7. Hæping. de iur. inf. c. 11. §. 2. n. 38. Menestr. abbr. method. p. 57.* Ita hoc enunciat *Æg. Gelen. de Colon. Agripp. magn. l. 2. p. 118. 119. Emblemata heroica ponantur, juxta generositatem naturæ, non ignavæ, neque heroicæ significationis virtutisque proportionatæ expertes: hinc leones finguntur erecti, leonæ ne ubera videantur ostentare, quadrupedantes terræ affinguntur.* Unde leo plerumque erectus (*rampant*) leopardus cursu velox currens, equus saliens, ovis pascens, &c. pinguntur. Præterea rectè monent, esse naturam animalium respiciendam, ne aves non aquaticæ aquis, pisces arboribus aptentur. Tum pedem dextrum præponi jubet *Barthol. de insign. & arm. n. 19.* & post alios *Campanile*: quod vero addit: *Chestiano nel campo come in aria senzo appoggio alcuno, come di terra o d'altra cosa, che l'habbia à sostenere, il che si vede offer-*

(α) *Wap. I. pileus, orâ reductâ hermionicâ, rubeus quem chorda ex argento & minio tortilis ambit, & binæ plumæ struthionice argenteæ & coccineæ impositæ exornant.* (β) *Wap. I. p. 101. coronatæ galeæ insistit aries scutarius.*

observato in tutte l'arme de Nobili. Ut consistant in area scuti, tanquam in acre citra omne fulcimentum, telluris, vel cujuscunque alterius corporis, cui inniterentur; quod observatum apparet in omnibus nobilium insignibus. In Germania nostra innumeris exemplis refellitur. Nec tamen diffiteor, vetustioribus non valde improbatum fuisse, quod Campanile requirit, & exteriorum exempla ipsocum faciunt.

§. V. Si duo animalia in eadem area pingantur, observandum, quo situ ad invicem sint: esse possunt vel *adversa*, *contingentes* Græci dicunt, Galli *affronté*, exemplum præbent duo serpentes carulei coronati in parma aurea colliculo tricipiti nigro insistentes, pro fam. *Zertl* [Bavar.] (α) vel *aversa*, *addossé*, mit dem Rücken zusammen geklebt / (Exemplo serviant Leones averſi argentei in parma rubea *Rechberg*, rubei in aurea *Wadripont*, nigri in argentea, *Villier* in Turonibus &c.) vel alia aliis supra posita, *l'un sur l'autre, l'über einander*. Hujus exempla innumera sunt.

§. VI. Accidit etiam animalium figuris, ut pingantur mutilata, & certis careant membris. Gestat aquilam capite truncatam nigram in area argentea *Geroltowsky* [Siles.] (β) similem aquilam capite truncatam & sanguinem profundentem à familia quadam nobili Gallica in memoriam alicujus homicidii à quodam majorum patrati gestari perhibet. *Hæping. de jure insign. c. 16. n. 52.*

Hiscæ vero merulas annumerare vix convenit, quibus id solenne, ut absque pedibus pingantur.

§. VII. Si animal sectum, vel membrum abscissum, aut rescissum sit, Galli *coupé* vocant, *glatt abgeschnitten* / si ruptum vel disreptum, *arraché*, *abgerissen*. *Ioh. de Bado* aureo illa vocat, *plana* (*teste de Lyon plain*), hæc *irrasa* (*teste de Lyon rase*.) Huc etiam spectant *πρωτομαί*, quas Græci eleganter vocant, animalium, cum nempe ea non toto corpore, sed media tantum exsurgunt. Galli *naissant* vocant, vel quæ de leone inprimis usurpari solet, cum parum illius præter caput conspicitur, *issant*.

§. VIII. Accidit etiam, ut certum quid rostro, ore, ungulis &c. teneant vel gestent, vel aliquibus vestimentis induta sint: quæ omnia exprimere necesse est.

§. IX. Non minus huc spectat, quod quædam monstrosa pinguntur, & chimerica, additis capitibus aut membris alienis, vel ex speciebus diversis composita forma. Forte non inepte morem hunc ex Ægyptiorum hieroglyphicis arcessemus. Exemplis quædam enarrabimus, admixtis etiam monstris in humana specie, cum eorum in priori sectione non fecerimus mentionem. Gestant ergo monstrosas figuras *Flans* [Thuring.] (γ) in parma argentea aquilam nigram, aureis cruribus, sed capite lupino reliquo corpori concolori, deferentem etiam sanguineam speciem lunæ crescentis pectori impressam. *Weiler* [Rhen.] (δ) in carulea ciconiam bicipitem candidam, (bicipitum prudentiæ circumquaque prospicientis, ut Jani, symbolum putat *Spelmann. p. 119.*) *Weisen* [Carinth.] (ε) in coccinea leonem cum capite lupino argentatum, *Radeck* [Siles.] (ζ) in rubea piscem candidum cum cornu cervino, *Gulten* [Siles.] (η) in carulea piscem candidum cum duobus concoloribus cornibus cervinis, *Kockorsch* [Siles.] (θ) in aurea niger gallus gallinaceus capite, & pedibus hircinis, *Ziegenhayn* [civit. Hass.] (ι) in bipertito ex argento & nigro, gallus gallinaceus cum capite hircino, ad modum scuti alternantibus coloribus, addita in angulo dextro stella aurea, *Treiss* [civit. Hass.] (κ) in aurea, aquila expansa nigra cum capite apri, *Paſſerwitz* [Siles.] (λ) in transversè secto coloribus nigro & coccineo monstrum anteriori parte canina, inferiori leonina specie argento tinctum, *Ramseider* [Bavar.] (μ) in rubea argenteum

Dd

caput

(α) Wap. I. p. 92. Ex corona aurea prominentia 2. cornua, cyaneum & aureum.
(β) Wap. I. p. 73. Ex coronata galea prominens inter duas argentatas pluma struthionica nigra.

(γ) Wap. I. p. 146. Ex galea coronata prodit jugum expansum alarum binis nigris, & argenteis fasciis exaratarum; singulis alis etiam inscripi conspiciuntur singuli gladii sanguinei.
(δ) Wap. I. p. 131. ciconia galeæ insitit alis ad volandum expansis. (ε) Wap. I. p. 47. galeæ coronatæ figura scutaria insitit. (ζ) Wap. I. p. 58. inter 2. argentatas, pluma struthionica rubea.
(η) Wap. I. p. 64. piscis scutarius incumbit cassidi. (θ) Wap. I. p. 74. monstrum scutarium. (ι & κ) Wap. I. p. 223. (λ) Wap. I. p. 71. ex corona erumpens leo argentatus. (μ) Wap. I. p. 96. idem cornutum caput volucris.

caput galli, vel aquilæ cornutum auro. *Wenger* in 1. & 4. [Bav.] (α) in aurea, leonem nigrum præditum capite virili, vitæ ex argento & minio fasciata tecto. *Breckendorff* [Bav.] (β) in aurea caput humanum nigrum, cum collo sinistra aure asinina argentea, *Canutus Iona* Archidap. Sueciæ 1319. figuram superius gryphem, inferius aquilam, *Ianorinsky* [Siles.] (γ) in argentea, cæruleo indutam hermam virilem, auribus ejusdem coloris asininis instructum. (Vulsi interpretatur judicem incorruptum, qui multa audiat.)

Huc *Harpyjas* (Uptoni commento occisori ad plangendum peccatum dandas,) referimus. Credit autem *Vulson* in tali domo forte hæredem foeminam caput suum paternæ imposuisse aquilæ, quam conjecturam exempla non videntur confirmare. Figura conspicitur in insign. *Frisæ* princ. (vid. Hist. insign. L. 3. c. 49. n. 4.) Apparet etiam harpyja seu aquila, cum capite virgineo coronato ex auro, cruribus & corona cæruleis, in scuto rubeo pro fam. *Merlau*. [Hass.] (δ)

In pisces,
vel draco-
nes termi-
natæ.

§. X. Inprimis non paucæ figuræ monstrosæ sunt, quæ in pisces exeunt, aut draconum caudas, illud *mariné* Galli, hoc *dragonné* vocant. Ita in piscem terminatur gryphus niger in argentea parma fam. *Mestich*. [Siles.] (ε) unicornu nigrum (sed ut argento tingatur, quod piscem refert) in scuto ex argento & minio secto *Nimtscher* [Siles.] (ζ) cervus pedibus carens auro tinctus in rubea *Pogorsker* & *Ruditzky* [Siles.] (η) leo aureus in piscem desinens in area rubea *Im Hof*. [Patrit. Norimb.] pluribus decoribus & meritis inducta familia. (θ)

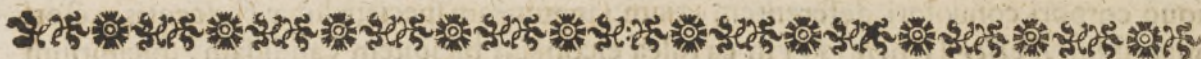
In draconem exit leo rubeus corona, lingua, & falcibus argenteis in parma aurea *Bretigny*.

Gallorum
aliqui ter-
mini.

§. XI. Antequam has generales observationes finimus, operæ pretium est aliquot hic notare terminos Gallis usitatos, qui in animalium figuris usurpari solent, nec uni proprii sunt. Sequemur vero alphabeti ordinem. *Accollé* seu *coulte* de armillis usurpatur. *Accorné* de cornibus taurorum, ovium, arietum, hircorum. *Allumé* vel *animé* de oculis. *Bouclé* de fibula inserta naribus. *Mirailé* de draconibus, papilionibus & pavoninis caudis usurpatur.

(α) *Wap.* I. p. 84. responder prior galea coronata, ex qua leo scutarius monstruosus erumpit. (β) *Wap.* I. p. 97. coronatæ galeæ impositum simile caput. (γ) *Wap.* I. p. 66. scutarius herma. (δ) *Wap.* I. p. 135. inter duas alas rubeas leonis coronati aurei *περομένη*. Alibi vidi alæ rubeæ inscriptam scutariam figuram. Hodiernus usus est ipsius figuræ scutariæ cassidi impositæ.

(ε) *Wap.* I. p. 69. inter 2. argenteas plumas struthionicas nigra. (ζ) *Wap.* I. p. 58. unicornu scutarium erumpens. (η) Lacinia rubeæ & argenteæ. *Baillet* in v. *mariné* unicornu superiori parte cocco tingit. (θ) *Wap.* I. p. 206. figura scutaria.

MEMBRUM I.

DE VOLATILIBVS SEV AVIBVS.

1. Unde aves in scutis.
2. Quæ in illarum figuris observanda.
3. Aquila. Usus antiquus.
4. Symbola.
5. Situs. Inprimis expansus.
6. 7. 8. 9. 10. 11. Exempla variarum tincturæ.
12. Diversis coloribus tincta aquila.
13. Tessellata.
14. Plures in eodem scuto.
15. Situs extraordinarius.
16. Aquila truncata, mutilata.
17. Volaturientes, alas demittentes, solem respicientes, pelicani in modum pictæ.
18. Galeata.

19. Aquilula. *Alerions*.
20. Capita aquilina.
21. Crura & pedes.
22. Phoenix.
23. Pelicanus.
24. Struthiocamelus.
25. Psittacus.
26. Gallus gallinaceus. Symbola.
27. Exempla. Gallina. Capones. Capita gallorum.
28. Anser. Anas. Anaticula.
29. Cygnus.
30. Ardea.
31. Ciconia.
32. Grus.

33. Accipiter.

33. Accipiter. Nisus. Falco. Vultur.	42. Merula.
34. Corvus.	43. Exempla.
35. Cornix.	44. Avicula incerta speciei.
36. Pica.	45. Insecta. Apes. Musca. Papilionet. Vespe.
37. Bubo. Noctua. Vespertilio.	46. Cicada. Grilli. Scarabei. Aranea.
38. Columba. Turtur.	47. Ala.
39. Pavo. Gallopavo.	48. Pluma struthionica.
40. Perdix. Coturnix. Alauda.	49. Avium capita. Pedes.
41. Hirundo. Upapa. Picus. Graculus. Carduelis. Sturnus.	50. Ova.

MEMBRUM I.

DE VOLATILIBVS VEL AVIBVS.

§. I.

Quadrupedum an volatilius usus in scutis antiquior fuerit, vid. *Philib. Campanil. dell' arm. c. 8. p. 13.* nostra parum interest, licet ab his nunc ordiri placeat. Ante omnia verò nugæ *Iob. de Bado aureo p. 18.* prius removendæ sunt, cum credit, qui aves gestent, non ita stabiles esse, atque alios, quibus quadrupedes placere. Sed non egent illustres familiæ, quibus injuria hoc pronunciato fit, defensione, cum id retulisse, idem sit, quod refutasse. Aliqui eos per aves rectius notari credunt, qui aliunde advenere. De hoc symbolo in istum modum differit. *Æg. Gelen. de Colon. Agrip. magn. l. 2. f. 36. p. 203.* Puto originem ex vetusta militia procedere; quod Heroes in auguria propenderint. *Cic. l. 1. de divinatione*, Rem, inquit, bellicam majores nostri administrare nisi auspiciò noluerunt. *Augurum sacerdotia, multitudinem & religionem apud scriptores Romanos videat, qui ea arma gerit; mihi res fusior videtur. Et suggestisse initia satis est; addo tamen pro claritudine stirpium arma hujusmodi Augusta esse dicenda, si Suetonio credimus l. 2. c. 7. afferenti Augusti cognomentum dici, ab avium gestu gustuve. P. P. p. 204.* Et si aves sublimitatum nobilium animorum & militaria auguria frequenter significent, frequentissimum tamen est inter tæniolas & tæniolis videre aquatiles & natantes aves, ut in Schlanderhanis, Comitibus de Cuyck, de Sombref & aliis, in quibus nobile natandi exercitium signatur. Ita. *Fl. Vegetius l. 1. de re mil. c. 11. ait*: Non enim semper pontibus flumina transeuntur, sed & procedens, & insequens natare cogitur frequenter exercitus.

§. II. Ex generali regula allegatus *Campanile dell' arm. n. 2. p. 7.* deducit, quod aves semper in actu volandi pingendæ sint, cum ille nobilissimus sit, sed in contrarium usus obtinet, ut videlicet avium volantium rara, aliove situ plurima sint exempla. Porro in avibus respicienda sunt præcipue rostrum, lingua, crura, seu pedes & ungues, quæ ordinariè diversam tincturam à reliquo corpore habere debent, quo tamen non semper observatum video, sive nunquam id receptum dicas, sive à pictorum negligentia causam arceffas.

§. III. Prima esto aquila, quam lustrabimus, cui imperium in aves vulgo attribuitur. (Conf. celeberr. *Freinsch. ad Curt. 3. 3. 16.* & nostra hist. insign. 1. 9. 3.) Gentiles inde nunciam fulvam Jovis, & Jovis Altisoni pennatam dixere satellitem, *Cic. de LL.* Ejus in militaribus signis antiquus usus. Si ad fabulas recurrere libeat, eam à Jove in bellicum insigne, erectam, & quod in Titanas præfecturo felicem successum ominata fuerit, auream factam esse, fingunt. Quod figmentum non parum autoritatis signo præbere potuit. Inprimis vero id nobilitatum Persarum usu: Nam aquilam auream eorum Reges symbolum gestabant à *Cyro*, ut videre est apud *Xenoph. Κυροπαυδ. l. 7. à princ. & Αναβασ.* ubi ista: Καὶ τὸ βασιλεῖον σημεῖον ἔδειν ἔφασαν αἰετὸν τινὰ χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἐπὶ ῥύλῃ ἀνατεταμένον. Regium insigne se videre dicebant, aquilam auream in pelta super hastam extensam, alis scilicet patentibus. Inde accepere Romani, sed potius argenteam, ut fulgentior & conspectior esset. Verum non erecto corpore formabatur, sed procumbens, & pinnas supernè extendens. Sed non his duobus populis solis ista avis placuit, *Clearchus Heracleæ tyrannus*, cum se Jovis filium perhiberet, etiam aquilæ imagine aurea usus legitur. *Anchisi* dant in scuto argenteo cæruleam aquilam, *Antiocho* talem quæ unguibus draconem ferret, *Aristomeni* talem quæ passas ad marginem scuti alas haberet, tribuunt *Hæping. de jure inf. c. 2. §. 10. n. 1009. 1012. 1013.* Ibidem in n. 1010. *Hectoreæ* gentis dicitur insigne.

Symbola.

§. IV. Symbola varia huic figuræ assignant, nempe ut sit regni, imperii, magnanimitatis, velocis ingenii, præcellentiæ, victoriæ, imperii ad unum hereditate transmissi, consiliorum celsorum, & contentus rerum humilium hieroglyphicum; conf. plura apud *Vulf. de la Colomb. Scienc. heroiq. v. 39. Cyr. Spangenh. Adelsp. p. 2. l. 1. c. 13. p. 9.* ubi adversus *Seb. Francum* aquilæ honorem, quem ille invidiosè exagitavit, tuetur, nec non *l. 12. c. 4. p. 335.* Potest etiam indicium esse, vel clientelæ, vel gratiæ à Rom. Imperatoribus concessæ.

Situs. In primis expansus.

§. V. In aquila observanda & exprimenda sunt præter situm tinctura rostri, linguæ, crurum, unguium, & si gestet, coronæ. Gallis termini usitati sunt *becqué, langué, membré*, (monet *Geliot*, si hic terminus usurpetur, non addi debere *armé*, quia crura contineant simul ungues), *onglé* vel *armé*, nisi hoc quadrupedibus proprium esse velimus, *couronné* diadematis autem nomine venit circulus aureus capiti aquilæ circumdatus. Qui in nostra vernacula usitati sint, ex descriptione hac petatur, è diplomate imperiali desumpta: *Mit seinen Waffen / Schwanz und Flügeln ausgebreitet (doppelt oder einfach) mit offenem Schnabel und roth ausgeschlagener Zung.* Qui hic situs describitur, ordinarius est hujus regiæ avis, & ob hoc intelligendus, si alius non exprimitur. Galli dicunt *Les ailes esployées estendues en haut & la queue aussi escarpillée*, vel uno verbo *esployée*. Hoc termino quidem aquilam bicipitem notari putat *Varenn. R. d'arm. p. 233.* & *Geliot, v. Stigle*, atque *le Labour, de l'orig. des arm. n. 134.* sed rectè refutat *Cl. Fr. Menesier. l'art du blas. justif. c. 13. p. 335.* Bicipitem alias *au chef parti* aliqui vocant. Hunc vero situm aquilæ esse volunt, cum austro flante versus solis radios alas expandit, ut calore & aura resolvente pori aperiantur, atque ex novitate pennarum juvenescat. Sed aquilæ hoc contingere, vel fieri, ego in me non recipio. *Spelmannus aspilog. p. 127.* triplicem situm facit, ut aquila repræsentetur procidens (*fondant* seu volans deorsum) volans, erecta vel expansa, qualis communiter pingitur.

Exempla variarum tincturarum.

§. VI. Exhibebimus jam exempla eorum, qui aquilas scutis inscribunt, eo nempe situ, qui jam designatus est: qui enim alio sunt, deinceps locum invenient. Aquila aurea ornat parvam cæruleam *Shouldham* [Angl.] *Hue* (in Aurelianensi tractu.) *Noyers & Joigny le Viviers, Rie. Puchot* [Britann. sed addito cephalo scutario ejusdem metalli.] *Bertrier de Migieu* [Bress.] sed ut aquila 2. ramos olivæ argenteos decussatos tentat.

Coccineam *Goddard* [Angl.] *Vienne* (Burg. familia illustrissima, unde plures lineæ ortæ.) *Rietperg* [Flandr.] *Drayac* [Picard.] *Danthon* [Picton. corona, rostro & cruribus argenteis.] *Astavaud* seu *Astovans de Muspart* [Provinc.] *Beaumont Bressuire* (sed cuspidibus lancearum argenteis limbi in modum circumpositis.) *Agolant* [Florent.] *Reaux* [Normann.] Viridem *Breussant, Louvancourt de Vauchelles* in 2. & 3. quadr. (sed rostro & cruribus sanguineis: tum aquila pingitur confossa gladio argenteo, capulo rubeo.)

§. VII. Aquilam argenteam ferunt in parma rubea famil. [corona, rostro & cruribus cyaneis.] *Coligny* [unde Duc. Castilionei, & aliæ lineæ.] *Cigala* [Genuens. corona aurea imposita.] *Marqueville* [cruribus & rostro aureis.] *Clermont* [Flandr.] *Francfurtum ad Maenum* [civ. imperial. corona, rostro, pedibus & circulis alarum trifoliatis aureis, lingua & unguibus cæruleis.]

In cærulea [lingua sanguinea, rostro & cruribus aureis] *Aquila* [Hispan.] *Roussillon, le Iar Casetani* (Rom. sed corona, rostro & cruribus sanguineis.) *Armansberg* seu *Arnsberg* [Bav.] (α) *Mosheimb* [Bav. in 2. & 3.] (β)

In nigra *de Maure* [Engolism. rostro & cruribus coccineis.] *Adelhausen* [Bav. sed coronis & cruribus aureis.] (γ)

In viridi *Barchon*, tum *Gentil* [Nivern. corona, cruribus & rostro rubeis, aquila vero pede sinistro gestat gladium undatim sinuatum aureum.]

§. VIII. Nigra aquila expanditur in scuto aureo istis notandis. *Mirandula* [corona, rostrum & crura soli colorem servant: *couronné, becqué & membré du champ.*] *Rittschan* [Austr.] (δ) *Burckhaus* [Siles. aquilæ imponitur corona, &

(α) Wap. I. p. 80. coronatæ cassidi inter duo cornua cyanea insistit aquila scutaria.

(β) Wap. I. p. 32. coronatæ galeæ insistit aquila.

(γ) Wap. I. p. 80. aquila scutaria coronatæ insistit coronæ cassidis. (δ) Wap. I. p. 35. coronatæ cassidi insistit aquila nigra.

pectus decussata rēnia ligatur.) (α) *Vissegger* [Bav. in bipertiti clypei latere dextro.] (β) *Le Borgne de Montagny, Marigny* (rostro & cruribus coccineis.) *La Roche, Quesnoy* [Picard.] *du Bois* (rostro & cruribus sanguineis.) *Philemelle, Habert, Charlet.*

In argento biceps notat *Glynii* [Angl.] *du Gueschin* (Britann. rostro & cruribus rubeis inducto baltheo angustiori rubeo.)

Sed simplex *Lappitz* [Austr. in 2. & 3.] (γ) *Paradeyser* [in 2. & 3. Carinth.] (δ) *Chassin-court* (sed coronata) sicut & *Pair* [Styr. in 2. & 5. seu 2. & 3.] (ε) *Montfeltre* (rostro & membris aureis.) *Aufreville* (rostro & cruribus sanguineis.) *Beaucé* [rostro & cruribus sanguineis, discerniculi loco inducto baltheo ejusdem coloris.] *La Villeau* [Britann. capite scuti rubeo 3. cruces argenteas tenente.]

§. IX. Ruber aquila in scuto aureo pro *La Brodiere, Praquaux* (rostro & cruribus prasinis.) *Cusance, Albizy* (Venet. sed biceps.) *Rocheport* [Flandr. sed rostro & cruribus cyaneis.]

In argento *Rogemont* [rostro & cruribus aureis.] *Bonchevol* (cruribus & rostro cæruleis.) *Griefbeck* (Tirol. in 2. & 3. & quidem arca bipertita, cujus posteriori pars iterum perpendiculariter secatur minio & argento.) (ζ) *Hædesdorff* (Tirol. in 2. & 2. sed coronata.) (η)

In Hermionico *Bedingsfeld* (Angl.)

§. X. Cyaneo tincta est colore, aquila, quam gestant in parma aurea bicipitem. Simplicem *Roufei* (Angl.) *Arvillars* (sed corona, membris & unguibus argenteis.) *Grabisch* (Siles. sed cruribus rubeis & impressa pectori luna falcata.) (θ)

In argentea *S. André* (Delphin. cruribus sanguineis) inscripta pectori lunula candida, *Wiedebach* (Siles.) (ι)

§. XI. Viridis color aquilæ est, qua insigniuntur parma aurea, *Rudolphi de Monte Hermerii*, vel *Monthenes* (Angl. rostro & cruribus rubeis.) *Preudhomme* (sed biceps, rostro etiam & cruribus rubeis.)

Hermionico scuto inscribitur aquila coccinea cruribus, & rostro cæruleis *Blarri*. Extra regulam est aquila candida in scuto aureo *Trappen zu Bissein* (Tirol.)

(κ) In quadripartito ex cæruleo, & aureo aquila biceps coronata nigra *Wanzel* (Styr.) (λ)

§. XII. Exempla etiam sunt aquilarum, non unius coloris mediantibus sectionibus, vel cum scuto communibus, vel propriis.

In scuto cæruleo aquila hinc rubea, isthinc argentea, pedibus, rostro, semicirculo pectori impresso & corona collo inserta, aureis notat *Colobrath* (Ba-
var.) (μ) Diversis
coloribus
tinctæ
aquilæ.

In scuto quadripartito ex argento & minio aquilam pingit pari modo quadripartitam, coloribus alternantibus *La Roche* (Britann.)

Ita & frequenter in scutis, vel ad perpendiculum, vel transversè sectis, aquilas videre licet dimidias.

Ad perpendiculum. Huc aquila *Monsterbergici* Ducatus. Vid. Hist. insign. l. 3. c. 30.

Dd 3

n. 31.

(α) Wap. I. p. 54. vid. f. 3. m. 2. n. 2. ubi apex ob priorem scuti medietatem.

(β) Wap. I. p. 95. coronatæ galeæ insistent aquila nigra pectori monticulo tricollis, utrinque alæ lunulæ bicorni argentea inscripta. Lacinia hinc nigra, isthinc cærulea utrinque duplicatæ auro.

(γ) Wap. I. p. 38. coronatæ galeæ insistent aquila nigra. (δ) Wap. I. p. 46. coronatæ galeæ insistent aquila nigra.

(ε) Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ insistent aquila nigra coronata. (ζ) Wap. I. p. 44. coronatæ galeæ imposita aquila scutaria.

(η) Wap. I. p. 44. herma fœmineus rubro amictu, corona aurea, duabus argenteis & inter eam coccinea plumis struthionis superimpositis.

(θ) Wap. I. p. 65. duo pedes aquilæ nigri, adhærente singulis alæ cyanea. (ι) Wap. I. p. 57. ex casside coronata inter duas argentatas media cyanea pluma struthionica.

(κ) Wap. I. p. 44. coronatæ galeæ insistent aquila candida ad volatum se parans.

(λ) Wap. I. p. 48. coronatæ galeæ impositæ inter media cærulea duæ aureæ plumæ struthionica.

(μ) Wap. I. p. 32. ex coronata galea post argenteam rubea alæ.

n. 31. *Thonn* [Bav. in 2. & 3.] (α) in priori parte scuti argentea dimidiam aquilam, in posteriori nigra argenteam fasciam gestat: in priori aurea nigram, in posteriori nigra auream fasciam *Freymann auff Hohen-Randeck* [Bav.] (β) in priori aurea nigram, in posteriori rubea balthcum argenteum. *Hümmelberg* [Syr.] (γ)

Transversaria sectione. Ita in areæ (2. & 3.) sectæ superiori aurea parte aquilam dimidiam nigram, inferiori rubea annulum argenteum ferunt *Oelhafen* [Silef.] (δ)

Tessellatæ.

§. XIII. Tessellatas aquilas gestant tessellis aureis & nigris (imposita corona argentea) in parma rubea *Com. de Signia* (Campan. Italiae. Unde aliquot Papæ.)

Plures in eodem scuto.

§. XIV. Plures in eodem scuto nonnunquam aquilas videre licet: Nempe tres aureas (rostris & cruribus sanguineis) in parma cærulea *Dondeauville & Cazet-Vautort*, rubeas (cruribus cæruleis) in argentea *Brimen* (in Com. Ponthieu) & *Do-Heville*, nigras in argenteo *Fonlebon*, aureas in cærulea *Gaveston C. Cornubia* [Angl.] & *Granges* [Delphin.] cæruleas in argentea fasciæ rubeæ additas *Hallenvillier de Baigneux*, rubeas in aurea fasciæ cæruleæ circumpositas *Lorrix*, rubeas, rostris & cruribus cæruleis, in argentea, fasciæ coccineæ adjectas *Chaumont*, cæruleas rostro & cruribus rubeis in aurea cantherio rubeo adpositas, *la Frimoville*, aureas in cæruleo cum cantherio argenteo *Iopin*, aureas bicipites in cærulea *Mige*, aureas in viridi *Veclu*.

Tres etiam nigras auro coronatas, sed capitibus in scuti argentei medium, ubi corona auro fulget, conversas gerit *Eygenberg* [Syr. nunc principali dignitate emnens familia.] (ε)

Quatuor rubeas (bicipites) in aurea *Ruel*, aureas decussi ejusdem metalli adscriptas in rubea *Boutecaille*, argenteas decussi aureo in cærulea *la Flechiere*, rubeas decussi cæruleo in argentea *Runes*, nigras cæruleæ fasciæ adscriptas in argentea *Hautot Beaumont le Richard* [Normann.] Sex cyaneas in aurea *Prully*.

Situs extraordinarius.

§. XV. Præter hunc, qui ordinarius est aquilæ erectum & expansum situm, nonnunquam alius ei contingit. Est ubi aquila ad fasciæ modum juxta latitudinem scuti disponitur (*en fasce*.) Talis est nigra in parma aurea *Eptingen* [Helvet.] (ζ) argentea in coccinea *Ræderer de Thiersperg* [Alsat.] (η) & *Ræder* [Svev.] (θ)

Nonnunquam aliquo sit caput in dextrum, vel lævum angulum scuti convertit. (*en bande, en burre*.) Hujus exemplum dat aquila hoc situ nigra alarum & pectoris semicirculis argenteis in argentea area fam. *Poppel de Lobowitz & Hassenstein* [Bav.] (ι) in parma aurea fam. *Motshelnitz* [Silef.] (κ)

Aquilæ truncatæ, mutilatæ.

§. XVI. Nonnunquam mutilata cernitur avis, licet regia. Capite truncata est, aquila nigra in argenteo clypeo *Geroltowsky* [Silef.] (λ) & loco capitis aureis flammulis erumpentibus *Renner* [Patri. Francof.] (μ)

Crura & pedes, atque cauda cum abscissa sunt, *demembré, estropié & diffamé*, vocare solent. Talis est nigra in clypeo argenteo notandæ familiæ *Reichaw* [Silef.] (ν) nigra coronata in aureo *Sauraw* (ξ) [Bav. in 2. & 3.] nigra in aurea *Hennink* (ο) [Patri. Francofurt. in 1. & 4.]

Nigra

(α) Wap. I. p. 93. coronatæ cassidi imposita ala cum typo scutatio. (β) Wap. I. p. 95. nigra aquila expansa coronatæ cassidi insistent. (γ) Wap. I. p. 49. duæ galeæ coronatæ, priori imponitur pileus orientalis bipertitus ex auro & cocco, huic impresso balthco argenteo, coronatus & argenteis tribus struthioniciis plumis fastigiatus. Altera alam sustinet rubeam exaratam balthco argenteo.

(δ) Wap. I. p. 63. galea diademate tortili tecta sustinet exorientem aquilam scutariam rostro ferentem annulum argenteum. Lacinia nigra & aurea.

(ε) Wap. I. p. 30. 48. 3. p. 5. coronatæ galeæ imposita aquila coronata. (ζ) Wap. I. p. 197.

(η) Wap. I. p. 193. argentatum aquilæ caput rostro deaurato. (θ) Wap. I. p. 120. caput aquilæ nigrum tinctum rostro aureum annulum deferens. (ι) Wap. I. p. 32. pileolo rubeo imposita struthionica pluma argentea.

(κ) Wap. I. p. 71. aquila scutaria pari modo inclinata. (λ) Wap. I. p. 73. (μ) Aquila scutaria similis.

(ν) Wap. I. p. 68. cornua duo, prius argentatum, posterius nigrum. (ξ) Wap. I. p. 30. coronatæ galeæ impositæ tres struthionicae plumæ, aureis corculis confitæ.

(ο) Galea tecta diademate tortili sustinet aquilam ad volatum extendentem alas. Lacinia hinc aurea & nigra, isthinc argentea & nigra.

Nigra piscem rostro gestans aurea tænia collum revincta, in aureo *Schaden* [Patri. Ulmens. & Francofurt.] (α) Ejusmodi aquilam truncatam dimidiam nigram exhibet area 2. & 3. aurea, capiti circulo addito *Haller* [in 2. & 3. Bav.] (β) In alio exemplo fam. *Stangen zu Cunitz* [Saxon.] (γ) præter pedes & caudam aquilæ nigræ etiam alæ defunt, nec nisi duplex caput, & corpus argenteo clypeo 3. tæniis transversis exarato inscribuntur.

Pasné, hoc est, deficientem vocitant, pictam tanquam senio oculos perdidisset, & rostrum ita excrevisset, ut fame moriendi necessitas incumberet. Talem coccineam in hermionico scuto gestat *Saqueville*.

Deplumé seu deplumata vocatur, quæ plumis omnino caret, ut nudum corpus superfit.

§. XVII. Si pingatur aquila erectis ad volatum alis, solennis terminus Gallis est, *s'efforant* seu *prenant l'effort*. Talem argenteam rubeo scuto inserit familia *Raming* [Bavar.] (δ) (in explicatione vocatur *der Scherbvogel*) similem (in explicatione simpliciter nominatur, *der Vogel*) nigram in aureo *Fencking* [Bav.] (ε) item nigram in aureo, monticulo tricollis viridi insistentem *Croneck* [Carinth.] (ζ) auream rubeo cum cephalo ejusdem metalli *Souvert* [Burgund.]

Alias alis deorsum versis repræsentatur, hoc Galli vocant *abaissé* seu *le vol abaissé*. Talem rubeam in solo aureo gestat in Flandria fam. *Langle B. de Pecques*. Aliquando repræsentatur solem respiciens. Talis est pro familia du *Tronchay* aurea solem eodem metallo tinctum intuens in scuto cæruleo. Ita in dextro angulo scuti pictum aureum solem respiciunt in medio aquila, & ex lateribus tribus aquilini pulli tres ejusdem metalli pro fam. *le Jay*.

Est ubi pingitur in pelicani modum (*pelicané*) rostro pectus mordens. Talis est nigra in parma aurea famil. *Bambel* [Austr.] (η) Talis etiam in apice fam. *Prizelwitz* [Siles.] (θ) apparet exurgens argentea.

§. XVIII. Aquila galeata aurea (casside ni fallor argentata,) expanditur in clypeo Galeata, cyaneo pro famil. *Stæhlin de Storcksburg* [Svev.] (ι)

§. XIX. Affinis figura est *aquilularum*, quas *alerions* vocant, & sine rostro at-que pedibus pingunt: ut solæ alæ expansæ integræ relinquantur. *M. Vuls. de la Colomb.* eas in Gallorum armis frequentiores esse credit, quod Imperiales copiarum victæ ita denotentur; quia aquilulæ nec rostro, nec unguibus se defendere queant. Verum gentilem ei opponimus celeberrimum & patrii decoris non incuriosum *Andr. du Chesne hist. geneal. de Montmar. c. 3. p. 12.* qui hanc aquilularum pingendarum speciem recentioris inventionis esse, & à seculo demum, vel paulo amplius hoc nomen isto sensu usurpari cepisse, tum *aiglettes* prius dictas, atque non semel demissis alis, rostro vero atque pedibus expressis pictas perhibet. Et veteribus Gallis *alerion* aquilulam significabat, quod ex *Guioto de Provins* idem auctor probat. *Le Labour de l'orig. des arm. n. 135.* ipsam vocem *alerion* à Germanico nomine *Adler* derivat. Exempla bene multa harum aquilularum sunt, sed pene omnia, quod aliis adjiciuntur figuris. Vid. infra *Montmorency* in *Histor. insign. l. I. c. 65. n. 4.*

§. XX. Nonnunquam solum caput aquilæ scuto inferitur. Ita caput aquilinum avulsum nigrum, extante lingua sanguinea in clypeo argenteo notat fam. *Preussen* (κ) [Patri. Francof.] ita & caput aquilinum cum collo avulsum nigrum in scuto aureo *Pickler* [Siles.] (λ) aureum in nigro *Alnbach* [Bavar.] (μ) argenteum in rubeo *Malenthein* [Carinth.] (ν) forte huc etiam

(α) *Wap. I. p. 209.* aquila scutaria. (β) *Wap. I. p. 98.* è coronata galea aquila scutaria exurgens. Vid. f. 1. m. c. n. 80. (γ) *Wap. I. p. 166.* vir exurgens rubeo amictu, manibus perticam auream tenens. (δ) *Wap. I. p. 88.* pileo rubeo, cujus ora reducta argento fulget, insidet aquila scutaria. (ε) *Wap. I. p. 94.* galeæ duæ, prior coronata sustinet avem scutariam: altera tegitur culcitra nigra, auratis globulis, *Quast oder Knöpf* / cui insidet felis albus. Lacinia aurea & nigra. (ζ) *Wap. I. p. 45.* galea tegitur diademate tortili, super quo inter duo aurea cornua aquila scutaria consistit. (η) *Wap. I. p. 41.* galeæ coronatæ insidens aquila scutaria. (θ) *Wap. I. p. 56.* (ι) *Wap. I. p. 118.* ex coronata galea prominens caput ciconiæ candidæ (nigrum colorem inferiori parte sculptor assignavit) rostro sanguineo: Lacinia perhibentur argenteæ & cyaneæ. (κ) Jugum alarum argentearum, & in illis singula capita aquilina obversa invicem. (λ) *Wap. I. p. 65.* aquilinum caput, sed cum alis suis. (μ) *Wap. I. p. 83.* pileolus in aquilini capitis formam, auratus, ora reducta nigra. (ν) *Wap. I. p. 45.* aquilinum caput ex coronata casside.

etiam spectat *Opersdorff* [Silef.] (α) in quorum scuto rubeo caput volucris (aquilam credo) coronatum aureo-argenteum.

Tria capita aquilina avulsa nigra coronata auro in parma aurea *Rotkirch* [Silef. olim dicti de ruffa Ecclesia seu ruffa domo.] (β)

Crura &
pedes.

§. XXI. Aquilæ cum crure pedem nonnulli in gentilitiis parmis exhibent: Hæc figura cruris argento, sed coherentis pedis auro tincta (nisi quod scissionis vulnus sanguineum apparet) in clypeo cyaneo pingitur, ut unguibus rubeum lapidem teneat, notandæ fam. *Vffsteiner* seu *Vffstenner* [Patrit. Francof.] (γ) Nigrum crus aquilæ (nisi forte gryphi sit) pede & unguibus auratis in rubeo scuto est *deyua Tader* [Silef.] (δ) rubeum in argenteo *Starzhausen* [Bav.] (ε) aureum apparente carne, qua rescissum est, cruenta in nigro *Thanhausen* [Bav.] (ζ) Nigrum, pede aureo & sectione cruenta apparente, quod gestat vir rubea veste post montem tricollem aureum in parma argentea exurgens, *Grientaller* [Austr.] (η)

Phoenix.

§. XXII. An phoenix unquam vixerit, inter historiæ naturalis scriptores controversum est, in clypeis verò ejus imaginem reperiri dubio vacat. Symbolum in ea quærunt longæ vitæ, memoriæ insignis, peritiæ, amoris in parentes, inprimis vero immortalitatis: unde Gallis simpliciter vocatur *immortalité*: cum nempe, quod ordinarium est, repræsentatur ipse se comburens. Talis in scuto transversè secto ex cæruleo & argento pingitur coloribus ad sectionem scuti alternatis, cum pyra sua incensa rubea designandæ famil. *Nicol. Varenn. R. d'arm.* P. 3. p. 446. huc refert arma famil. *le Ragois Bretonvilliers*, & phoenixem vocat argentatam avem in parma cyanea, quæ dextro pede lauri ramum aureum gestat: imposito capite scutario argenteo, onerato 2. falcibus coccineis. Sed *Paillot* voce *faucilles*, præterquam quod tres falces numerat, aquilam vocat; quod probabilius, cum sine pyra appareat.

Pelicanus.

§. XXIII. *Pelicanus* imago hieroglyphicum pietatis est, & amoris, quo superiores complectuntur curæ suæ concreditos. Unde Joannes 2. R. Lusit. armis suis hoc emblemata adjecit. Sed excluso hoc stoliditatis, vel militis insidias struentis symbolum in ea ave quærunt *Hæping. de jur. insign. c. 9. n. 292.* Hæc vero in animo gestantibus fuisse vix mihi persuadebitur. Pingitur ordinariè pectus vulnerans, & pullos reficiens sanguine. Gestant ergo talem pelicanum aureum in area cærulea *Honrodt* 2. & 3. [Brunsvic.] (θ) in rubea *Carnei* [Angl.] argenteum in cærulea *Pilaren* [Silef.] (ι) argenteum in parma secta diagonaliter è dextro angulo & nigro & auro *Hacter* [Austr.] (κ) rubeum in argentea (addito in capite scutario cæruleo lilio aureo.) *Le Camus*, argenteum nido & pullis aureis in nigra *Lyndei*, [Angl.] tres argenteos pectoribus sanguineis in cærulea *Pelham* [Angl.] totidem cyaneos circa fasciam nigram in argentea *Pitlesdini* [Angl.]

Struthio-
camelus.

§. XXIII. *Struthio* seu *Struthiocamelus* alibi apparet. *Struthio* in minio *Raffenstein* in 2. & 3. [Austr.] (λ) ex eodem metallo in cæruleo insistentis tricollis monticulo viridi *Notten* [Tirol.] (μ)

Aliquando pingitur ad istar aquilæ expansis alis argentea in nigro *Straussen* in 2. & 3. [Austr.] (ν)

Struthionum

(α) *Wap. I. p. 65.* ex coronata galea volucris caput coronatum. (β) *Wap. I. p. 52.* ex casside coronata prominens caput aquilinum scutarium. Hanc familiam eandem cum *Robkirchia* Colonienſi credit *Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. sect. 17. p. 168.* vid. supra c. 3. §. 45. credit autem hæc etiam volucrum capita cæsi prædatoris gloriam significare. (γ) *Wap. I. p. 211.* aquila exurgens argentea, rostro & corona aureis, alis cyano tinctis. (δ) *Wap. I. p. 67.* ex coronata galea cauda pavonina impressa figura scutaria. Lacinia hinc atræ, isthinc rubeæ, utrinque addito auro. (ε) *Wap. I. p. 84.* cornua duo, argenteum & rubeum, quorum singulis senæ plumæ struthionica, ternæ oræ exteriori annectuntur, & totidem orificio inferuntur, argenteo coccineæ, rubeo argentea. (ζ) *Wap. I. p. 86.* ex coronata casside crus aquilinum sursum porrectum. (η) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea porrectam brachium rubro indutum crus aquilæ ostentans.

(θ) *Wap. I. p. 184.* respondent ex altero latere lacinia cyaneæ & aureæ. (ι) *Wap. I. p. 26.* idem pelicanus. (κ) *Wap. I. p. 45.* avis scutaria. (λ) *Wap. V. p. 42.* (μ) *Wap. V. p. 60.* ex galea diademate tortili tecta, cujus extrema volitant, tres plumæ struthionica inter duas cæruleas media argentata. (ν) *Wap. V. p. 42.* galeæ coronatæ insistentis avis scutaria.

Struthionum (ita Gelior) 3. capita nigra ornata collaribus & annulis aureis in parma argentea gestat *Treskau* [Mish.] (α)

§. XXV. *Psittaci* eloquentiam designant. Gestat psittacum argenteum, dextro pede elevato in parma coccinea *la Valette Cornusson* seu *Parifot*, viridem pedibus & annulo colli rubeis in area transversè sectæ, cujus inferior nigra liliū argenteum refert, parte superiori argentea *Paumgartner* [Aultr. & Patrit. Norimb. in 1. & 4.] (β) Duos prasinus obversos, & his impositas 2. cruces Antonii seu literas T. rubeas, in clypeo argenteo trifoliis sparso, *Longjumeau*, tres virides collaribus puniceis insignitos circa fasciam rubeam in scuto argenteo *Thwengi* [Angl.] Tres psittacos aureos coronatos in scuto cæruleo gerit famil. *von Aducht* seu *de Aqueductu* [Colon.] (γ) (Gelen. quia aureus fulgor à psittaci coloribus sit diversus incertam volucris speciem facit, sed tamen psittacos haberi memorat, ipsam vero gentem ex Rom. derivat, quod forte ex Frontæorum prosapia autor fuerit, qui aqueductibus præpositi.)

Apud Goldast. Tr. *Reichssatz*. p. 82. legitur Wenceslaus balneatoribus insigno dedisse psittacum prasinum cyanæ fasciæ nodosæ in parma aurea inscriptum. **In einem guldenen Schild eine blauefarbige Knotenweiß gebundene Binde / darin in der Mitten ein grüner Papagen steht.**

§. XXVI. *Galli gallinacei* imago apud priscos vigilæ (Cyr. *Spangenberg*. *Gallus gallinaceus*. *Symbola*. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 336.) & pugnacis animositatis, quia tantum ob gloriam dimicant, hieroglyphicum habita est. Unde Phidias Palladis statuæ imposuit, & Caræ, ob hoc ἀλεξτρεως dicti, super galeam collocarunt. Vid. *Hæping. de jur. insign.* c. 9. §. 4. n. 527. Gallus aureus etiam Cyro assignari solet apud eund. c. 2. §. 10. n. 1014. & Idomeneo R. Cretæ ex posteritate Minois, cum Pasiphaë sole orta crederetur. c. 3. n. 36. Galli etiam & Dani eo symbolo gavisii sunt. *Wapenb.* I. præfat. §. 18. *Ioh. de Bado aur.* p. 21. credit denotari fortem debellatorem, sed si crista carent perditæ bello galeæ, aut spadonis.

Porro describitur in gallo crista, rostrum & pedes, Gallus ita exprimit *cresté, becquet* seu *barbelé*, dein *mambré*. Noster **mit rothem Ramn und Lapplein**.

§. XXVII. Gestant gallum gallinaceum, argenteum aureis rostro, crista & pedibus, in parma rubea *l' Hospital Vitry*, aureum in cærulea *Caminade*, & (sed addito capite scutario aureo 3. echinatis molulis exarato) *Expilly de la Poype*, argenteum crista rubea, in cærulea *Hane* [Patrit. Francofurt.] (δ) argenteum insistentem sagittæ suo colore pictæ in rubea *Nesen* [Siles.] (ε) nigrum crista, barba & pedibus rubeis insistentem monticulo tricollis viridi in nigra *Steinlinger* [Bavar.] (ζ) nigrum rubeis crista & barba aurea *Stœckel de Hertenberg* [Tirol.] (η) argenteum rubeis crista & barba, insistentem monticulo tricollis viridi in nigra (nominis gratia) *Hahndl* [Syr.] (θ) tres sanguineos in argentea *Cockain*, in aurea *Rouxel Mesdavid* [Normann.] aureos, coccineis crista, barba, rostro & cruribus in cærulea *Chaponnay*, nigros crista & barba sanguinea in cantherio argenteo parma rubeæ inducto. *Schwannau* (ι) [Patrit. Francofurt.]

Præter gallos etiam gallinas non dedignantur clypei, quamvis illas, phasianos, aliasque imbelles aves credat hoc loco indignas *Campanile dell' arm.* c. 11. p. 15. Imo nec caponibus negatur locus, tres enim argenteos ob nominis rationem in clypeo gerunt *Capenhurstii*.

Caput

(α) *Wap.* I. p. 175. galeæ diademate tortili tectæ imminet simile scutariis caput struthionis pennis aliquot pavonis fastigiatum.

(β) *Wap.* I. p. 40. 205. in coronata galea psittacus scutarius insitit lilio. Lacinia nigra & argentea.

(γ) Avis scutaria inter alas expansas. (δ) Inter duas alas expansas cæruleas gallus scutarius.

(ε) *Wap.* I. p. 72. coronatæ galeæ insitit gallus scutarius inter duo cornua, quorum prioris superiorem partem & alterius inferiorem minimum tingit, reliquis argentum. (ζ) *Wap.* I. p. 97. gallus scutarius.

(η) *Wap.* I. p. 43. coronatæ galeæ insitit gallus scutarius. (θ) *Wap.* I. p. 48. cum monticulo gallus coronatam galeam premit.

(ι) Caput galli nigrum, crista & barba rubea inter alas argenteam & rubeam. Lacinia argentea & rubea.

Caput galli nigrum crista & barba sanguinea in parma aurea *Albersdorff* [Silef.]
 (α) Tria capita gallorum nigra in argentea parma cruciculis concoloribus confitā ge-
 stat fam. *Aderam* [March. Brandenb.] (β) item nigra cristis rubeis in argentea *Tauer*
 [Silef.] (γ)

An/eres.
 Anas.
 Anaticula.

§. XXVIII. In *ansere* non unum observant hieroglyphicum, vigilantia, custo-
 dia, silentii, accusatoris inanis, sua tantum curantis, sedulo meditantis mortem:
 Apud *Haping*, sed non semel dixi, quod quæ in deteriore partem sumuntur sym-
 bola, vix credi possint, in animo eorum fuisse, qui assumerunt, vel dederunt. Ex-
 empla anserum ista sunt. Argenteus auro rostro & pedibus in rubeo notat fam.
Ganss de Vzberg [Rhen.] (δ) Argenteus coronatus auro & alteram coronam collo
 gestans, in parma rubea, cujus pes rubeis & argenteis fasciis exaratur, *Lappitz*
 [Austr.] (ε)

Pedes anserinos 3. aureos in parma cyanea gestat *Buade Paloau*. Anseribus
 affines *anates* & *anaticulae*, alis compositis, instar merularum pingi solent, nisi quod
 etiam rostrum & pedes habent. Anas ex argento in parma rubea *Enzesdorff* [Austr.
 I. & 4.] (ζ)

In scuti transversè secti superiori parte argentea anaticula (*Daucher*) innatans in-
 ferioris partis undis cæruleis *Daucher* [Francon.] (η) Tres anates argenteas gestant
 in parma rubea *Bordeaux*, in cærulea *Bailleul de Poyane* (in 2. & 3. quadr.) &
 (inter media, en abysme, lunula, ejusdem metalli) *Deschamps*: aureas in cyanea
Malon de Bercy. Æg. Gelen de Col. Agr. magn. l. 2. f. 111. p. 156. familiis *Einat-*
ten & *Willach*, tribuit in argenteo clypeo sanguineum aggerem (seu baltheum dia-
 gonalem (& sex sanguineas anates, quasi aquæ nitidæ innatantes. (Eas p. 157.
 pedibus & rostro exarmat.) Forte quod ex majoribus aliquis facinus egregium in
 aggere patrauerit. Familias ipsas putat Romanas Bilacam Anatinam, inque eam
 ita ludit:

Wilacha Romulidam prisco gens sanguine creta

A binis lacubus Bilaca dicta fuit.

Conspirant veteres ceræ cum nomine, binas

Stirpis enim in clypeo dividit agger aquas,

Innatat hisce trias fulicarum, hinc precor, omen

Sit stirpi felix auspicio Triadis.

Cum his p. 157. confert Barones Garzwi de *Sintzich*, (θ) qui Gymnichiana &
 Einnatensia conjungunt symbola in scuto quadripartito, in 1. & 4. rubea crucem
 Gymnichianam argenteam (alias in argento rubea est, sed vult tincturam permuta-
 tam, ne totum scutum sine distinctione argento constaret) in 2. & 3. apodes aves
 Anatinorum. Addit fam. *Sygel de Gurtz* (ι) gestare in aureo campo 3. rubeas ana-
 tes: Cum his etiam Alsaticas gentes *Andloviam* & *Berckheimiam* confert, & ex
 eadem origine ortas credit Romanas. Anatis autem non nisi in apice Berckhemio-
 rum vestigium est.

Cygnus.

§. XXIX. In scutis æque ac apicibus non infrequens est imago *cygni*. Quod
 ad significationes atinet, nec huic avi deest sequior interpretatio, cum apud *Vulson*.
 hypocricam notare ego. Honorificæ autem istæ sunt, dum *Vpton*, & *Ioh. de Bado*
aureo ad corpus respicientes pulchritudinem denotare existimant, & hic ex rege ar-
 morum se percepisse ait, quod ob longi colli venustatem hanc figuram dederit.
 Idem cantori avem assignant. Communiter symbolum in eo quaeritur candoris,
 concordia, societatis firmissimæ, felicitis navigatoris, animositatis, imperterriti ad
 mortem pectoris, senectutis gloriosæ, amoris artium (unde in omen traxit Socra-
 tes apud Pausan. in Artic. quod nocte priori, quam Plato in ejus disciplinam se de-
 dit, cygnum in sinum involasse per somnium viderat,) inprimis musicæ (cujus stu-
 diosus

(α) *Wap. I. p. 62.* caput galli scutarium. (β) *Wap. I. p. 178.* galea tecta diademate tor-
 tili, ex quo emergit caput galli nigrum. (γ) *Wap. I. p. 68.* cornua duo, atrum & argenteum.

(δ) Inter jugum alarum rubeum complicatum prospiciens anser scutarius. (ε) *Wap. I. p.*
38. anser scutarius coronam alteram capite, alteram collo insertam gestans. (ζ) *Wap. I. p. 38.*
 anas ex argento. (η) *Wap. V. p. 91.* (θ) Triplicem his dat apicem Gelenius: alios enim cum
 Einnatis avem rubeam gestasse & cum Gymnichis nigrum palustrem furculum, aut infixam pan-
 niculam, alios Einatorum cornua, cum ave, alios junctim inter cornua avem & furculum, (ι) Anas
 cum nigro furculo.

diosus Cynus Rex Ligurum fuisse fertur) & poëseos. Non ineleganter de ea re Alciatus canit:

Gentiles clypeos sunt qui in Jovis alite gestant,
Sunt quibus aut serpens, aut leo signa ferunt.

Dira sed hæc votum fugiant animalia ceras,
Doctaue sustineat stemmata pulcher olor.

Hic phœbo sacer & nostræ regionis alumnus
Rex olim, veteres servat adhuc titulos.

Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 37. p. 205. *Emblema sunt quietis, lacerasti vero pugnacissimi & martias aves prosterunt.*

Porro pingitur plerumque rostro hiant, collo sinuoso flexu sursum porrecto, alis nonnunquam late explicatis & ad plausum quasi compositis, alias demissis & complicatis. Cæterum gestant olores nigrum in auro *Closen* [Bav. in 2. & 3.] (α) argenteum aureæ coronæ incubantem in nigro *Schœnbühel* [Bav.] (β) argenteum in rubeo *Giech* [Franc.] (γ) iterum argenteum rostro & pedibus aureis in rubeo *Schwanberg* [Bav.] (δ) argento tinctum rostro sanguineo, pedibus nigris in parma cærulea *Foissy Villemereux*, rostro & pedibus nigris in rubea *Cygn*, cruribus auratis in præsina *Tholon* [Delphin.] additis in capite scuti cærulei 3. stellis aureis *Garces*.

Tres argenteos gestat in clypeo cyaneo *Chaligaut de Crosne*, & (inserta collo aurea corona) *Nepveu*, tres argenteos in puniceo Cygnei seu *vom Schwanen* [Colon.] (ε) Cygni anteriora (cigne nascent) videlicet caput, collum cum pectoris parte ex argento in rubea parma *Schwend* [Bav.] (ζ) cum ventris parte & alis argento tincta in cærulea *Sachsenhausen* [Bav. in 1. 4.] (η) & *Baymundt* [Bav. in 1. & 4.] (θ) Duos nascentes cygnos candidos seu capita cum collo & pectoris parte, rostris sanguineis cæruleæ inscribit parma *Niebschitz* [Silef.] (ι)

§. XXX. In ardea (Gallis & Anglis *heron*) symbola petere solent ab alto vo-
latu, præfagio futurorum, pietate: Gestant avem talem argento pictam in clypeo cæruleo *Chevalier* & (nominis ratione) *Reyger de Hausstein* [Bav. in 1. & 4.] (κ) in nigro *Heron* [Angl.] circa cantherium hermionicum 3. argenteas rostris & cruribus aureis in nigro *Heron de Lincolne* [Angl.]

Tria capita ardeæ ante argento, retro nigro colore picta in area aurea *Mendel de Steinfels* [Bav. in 2. & 4.] (λ) Ardeam stellarem (*butor*) auro pingit & cæruleæ parma inscribit *Bevereau*. Tryngas (*Wasserhun*) comparet nativo colore in scuto argenteo piscem gestans in undis gramini viridi insistens, & notat *Eicke* [Silef.] (μ)

§. XXXI. *Ciconiam* hieroglyphicum pietatis esse, vulgatum est, addunt alii
futurorum præfagium. Gestant ciconiam argenteam, capitis summitate rubente, rostro & pedibus aureis in præsina area, *von Speier* [Patrit. Francof.] (ν) suo colore naturali pictam, rostro & cruribus sanguineis in aureo clypeo *Storck* [Patrit. Francofurt.] (ξ) & in argenteo *Starcke* [Angl.] suo colore picta in cæ-
leo

(α) *Wap. I. p. 78.* pileolo lato nigro, cujus ora reducta farcitur pellibus hermionicis, impositus alius pileolus orientalis, ex auro & cocco bipertitus, in quorum illo visuntur orbes nigri, imponitur corona & ultra hanc inter duas aureas plumas struthionicas nigra media. (β) *Wap. I. p. 86.* coronæ cassidis incubans cygnus.

(γ) *Wap. I. p. 104.* coronatæ galeæ insistens cygnus expansis alis. (δ) *Wap. I. p. 31.* coronatæ galeæ insistit cygnus scutarius.

(ε) Exurgens cygnus expansis alis. (ζ) *Wap. I. p. 80.* cygnus nascens. (η) *Wap. I. p. 88.* coronatæ cassidi incubans cygnus scutarius. Lacinia hinc argenteæ & cæruleæ, isthinc (ob arcolum alteram vid. f. i. m. i. n. 19.) aureæ & rubeæ. (θ) *Wap. I. p. 99.* ex coronata galea exurgens cygnus.

(ι) *Wap. I. p. 61.* inter cygnos scutarios, columnula rubea fastigiata plumis struthionicas argentea & cyaneis. (κ) *Wap. I. p. 97.* cornua duo, cæruleum & argenteum. (λ) *Wap. I. p. 96.* galea regitur diademate tortili: & sustinet ardeam exorientem, cujus cygnus & alæ argento & nigro pinguntur colore. Lacinia argenteæ & nigra.

(μ) *Wap. I. p. 66.* Avis scutaria gramini viridi insistens. Lacinia argenteæ & atræ. (ν) *Ciconia* exoriens argentea, rostro deaurato, vertice capitis rubente, alis expansis viridibus. (ξ) *Ciconia* scutaria expansis alis insistit coronatæ galeæ. Lacinia sunt rubeæ & nigra. Nisi pector fefellit,

leo *Dobrzinsky* [Silef.] (α) in aureo monticulo colli viridi insistentem *Arnold* [Bavar.] (β)

Duæ ciconiæ argenteæ collis insertas coronatas aureas gestante in clypeo rubeo *Sigenheim* [Bav.] (γ)

Videtur pietatis ἀντιπελαργούσης hieroglyphicon esse ciconia argentea volans aliam sustinens in æthere scuti caruleo pro fam. *Freysteiner* [Sup. Palat.] (δ)

Grus.

§. XXXII. *Grus* sapientem exercitus ducem notare potest. Si vero pede lapidem tenens pingitur, ab emblemate Galli *vigilance* vocant. Talis grus argenteus in nigro alveolo notat *Maternstein* [Francon.] (ε)

Grus argenteus in parma coccinea notat fam. *Grueres, Kranichsberg* [Bavar.] (ζ)

Accipiter.
Nifus.
Falco.
Vultur.

§. XXXIII. *Accipitres, nifos & falcones* cognatas avium rapacium species hic conjungo, quia an in scutis satis diligenter distinctæ sint, vehementer dubito. Symbolis serviunt eorum perspicacia, alacritas, celeritas, cupiditas. Notari etiam volunt illa imagine excellentiam, prudentiam, victoriam, & miserorum defensionem, quod solus accipiter assistat noctuæ ab aliis avibus impetitæ. *Ioh. de Bado aureo* suo more aliud hieroglyphicum quærit, nempe hominis gracilis, animo quam corpore valentioris. Porro uti avis hæc aucupio adhibita magnatibus in pretio est, ita jam ab antiquo nomine & imagine ejus delectati sunt. Antiochi cognomen *Hierax* notum est. Apud *Chalcocond.* l. 9. Chamuzes belli Imperator *ἱερακοφόρος* nuncupatur. Sed antiquior hisce Darius apud *Pier.* l. 21, c. 18. solebat, cum totius orbis victorias sibi proponeret, pallam gestare auro distinctam, quam aurei accipitres 3. velut rostris inter se concurrerent, adornabant, literis *νικητικώτατος* inter alas & singulorum caudas dispositis. Pars horum ex *Curt.* 3. 3. 18. desumpta est. Postea inclinante Imperio Rom. Sagittarii venatores in occidente nomini consulentes accipitrem ferragineum in lurea parma repræsentarunt.

Cæterum sæpius pingi solet, ut tintinnabula pedibus affixa sint, quod *grilleté*, & oculi caputio tecti, quod *chaperonné* vocant. Gestant ergo accipitres, vel nifos (esperviers) singulos, caruleum impositum perticæ rubæ, tintinnabulis & pedibus aureis in parma argentata *l'Espervier*, aureum alis expansis & tintinnabulis ejusdem metalli in carulea *Tonnelier de Conty, & Brethovil*.

Tres argenteos, tintinnabulis & pedibus aureis in caruleo clypeo *Goibert*, aureos, ut idem metallum tingat caputium, pedes & tintinnabula, in caruleo *Mangot*.

Tres falcones argenteos in arvo rubeo gestat familia *Burston* [Angl.] Huc & vultures referamus: vultur nigri coloris in nominis gratiam parmulam auream ornat *Geyer de Osterberg* [Aufr. 1. 4.] (η)

Corvus.

§. XXXIV. *Corvus* symbolum habetur aliquibus vastationis & solitudinis, aliquibus maledicentiæ & dissensionis; si Uptoni somnio credas mariti suspecti. Gentilibus vero Phœbo sacra & fatidica avis reputata est. Unde in meliorem partem interpretatio. *Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 38. p. 205. ita: *Est hæc avis Apollini sacra, unde gemmis signatoris Ethnicorum frequentissime incisa occurrit: Atque Abr. Gortæus in sua dactyliotheca exhibet annulum, in quo ubertatis & manifestæ symbolis insidentes tres repræsentantur corvi:* In *Corvinæ* familiæ galeis avis conservata,

(α) Wap. I. p. 73. Ex galea coronata protensa ala nigra. Lacinia caruleæ & argenteæ. Aliqui galeæ etiam ciconiam imponunt.

(β) Wap. I. p. 98. inter cornua duo, nigrum & aureum, ciconia insitit coronatæ cassidi. Lacinia aureæ & nigra.

(γ) Wap. I. p. 79. ex coronata galea ciconiarum duarum capita, cum coronis insertis collo.

(δ) Wap. V. p. 83. ex galea coronata duæ alæ tergis obversæ argento & caruleo sectæ alternante tinctura.

(ε) Wap. V. p. 93. (ζ) Wap. I. p. 80. grus coronatæ galeæ insitens. (η) Wap. I. p. 34. cassidi coronatæ imponitur mitra principalis rubea ora reducta hermionica, quam in coronæ regie modum circuli aurei superius coeuntes ornant. Imponitur his vultur ex scuto repetitus, uni insitens pedi.

conservata, Gell. 9, 11. ob memoriam singularis cum gallo certaminis. Unde nonnullæ familiæ, hoc insigni usæ, originem ad priscos illos referre amant. Usus corvi in vexillo *Ælfredi* R. Angl. quod *Reofan* seu corvum appellabant ex *Asser. Menevens. de Elfr. reb. gest. à Spelm. aspilog. p. 24.* ille explicatur: *Dicunt, quod tres sorores Hungari & Habbi filia Viz Lodobrochi illud vexillum tenuerunt, & totum paraverunt illud uno meridiano tempore. Dicunt etiam, quod in omni bello, ubi præcederet idem signum, si victoriam adepturi essent, appareret in medio signi, quasi corvus vivens volitans. Sin vero vincendi in futuro fuissent, penderet directe nihil movens. Et hoc sæpe probatum est.* Verum uti Spelmannus nullius fidem in hoc adstringere vult, ita ipsum hoc insigne magicum indignum fuit, quod inter Christianos usurpateretur, superstitioni gentili merito relinquendum.

Gestant corvum nigrum in scuto aureo *Corbet* [Angl.] & (sed insistentem monticulo tricollis nigro) *Segker* (in 2. & 3.) [Austr.] (α) & similem avem (sed anulum rostro gestantem) *Ræblinger* [Rhen.] (β) & pariter nigrum rostro anulum aureum gestantem in scuti transversè secti, cujus inferiora rubent, superiori parte argentea *Schiffer* [Austr.] (γ) itidem corvum nigrum ad volatum extendentem alas in argenteo *Stertz* [Siles.] (δ) nigrum in aureo insistentem monti lapideo tricollis (duplici paronomasia) *Rabenstein* [Franc.] (ε) in argenteo *Corvini* Romani, *Gedoin la Daubiay* & (sed coronatum) *Pappenheim* [Thuring.] (ζ) & (ita coronatum, atque alas ad volatum extendentem) *Gæler de Rabensperg* [Rhen.] (η)

3. Corvi in scuto argenteo *Walrabii* seu *Corvini* (Colon.) (θ) Caput corvinum avulsum nigrum in area aurea *Schütz* [Thuring.] (ι) *Freyburg* (civit. Brisgojæ. Unde cum ibi moneta cuderetur hoc signo, nomen monetæ, quæ à valore reliquæ Imperialis monetæ recedit, oritur, *Rappenmünz. Rappenpfenning.* Vid. ex Semlero Theod. Hæping. de jur. insign. c. 10. §. 1. n. 109.

Tria capita cervina avulsa nigra coronata in clypeo argenteo signum sunt dynastiæ *Hohenack* (vid. histor. insign. l. 2. c. 72. n. 11. in insign. *Rappolsteiniis*) & sine coronis *Machaut*.

§. XXXV. *Cornicem* in assignandis deterioribus significatis facilis *Ioh. de Ba-* Cornix,
do aureo dat homini garrulatori, subdolo, incolis nocivo, & se exaltare lubenter volenti, ut verba ejus habent. Priscis etiam paganis non optimum ab ea omen: Virg. Eccl. 1.

Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.

Cornix nigra in scuto aureo, ob nomen *Kbroë* [Siles.] (κ) item nativo colore picta monticulo tricollis viridi insistent in aureo (ob nomen *Kromayr* [Siles.] (λ) similis, sed ad volatum expansis alis insistent lapidi argenteo in scuto cæruleo (conf. c. 4. n. 30.) *Poser* [Siles.] (μ)

Ec 3

Duas

(α) *Wap. I. p. 34.* ex galea coronata prominens jugum alarum complicatum, quarum altera aurata, altera atra.

(β) *Wap. I. p. 129.* coronatæ galeæ impositi duo fasciculi conferti plumis nigris. (γ) *Wap. I. p. 36.* coronatæ galeæ mediante pila secta superius argentea, inferius coccinea insistent corvus scutarius.

(δ) *Wap. I. p. 74.* inter duo cornua, nigrum & argenteum, duo vexilla rubea, è perticis aureis decussatis suspensa.

(ε) *Wap. I. p. 105.* cum monte corvus scutarius. (ζ) *Wap. I. p. 149.* coronatæ galeæ corvus scutarius insistent: & post eum argenteo bacillo (nisi de pileo acuto cogitare quis vellet) impositæ nigra struthionica plumæ. Ob hunc corvum *Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 549.* scire desiderat, utrum à *Corvinis* forte descendat familia.

(η) *Wap. I. p. 129.* ex casside coronata prominens caput corvi coronatum, additis ornamentis loco nigris cuspidibus, singulis pavoninis pennis impositis. (θ) Corvus expansis alis emergit.

(ι) *Wap. I. p. 149.* corvus exoriens niger expansis alis concoloribus. (κ) *Wap. I. p. 74.* coronatæ galeæ insidens cornix expansis alis ad volatum se parans.

(λ) *Wap. I. p. 63.* coronatæ cassidi imponitur ante cornua duo nigra, luna falcata argentea, huic inter cornua insistent cornix scutaria.

(μ) *Wap. I. p. 72.* Cornix scutaria. Laciniæ nigra & cærulea.

Duas cornices trunco arboris evulso utrinque, tanquam ascenderent adpositas, nigras in argentea area (ob nomen) gestat *Vollkrab* [Austr. in 1. & 4.] (α) Gestant 3. cornices nigras, rostris & cruribus auro tinctis in argentea parma *Cornillau*.

Pica,

§. XXXVI. Pica succedat cornici. Hanc avem suo colore pictam tricipiti colliculo prasino insistentem, in rubea parma, subjectis 2. bacillis hamatis aureis in decussim trajectis & post picam collocatis repræsentat familia *Arzelndorff* [Mün.] (β)

Bubo. Noctua. Vespertilio.

§. XXXVII. Bubones & noctuas (*hibou, oyseau duc*) jungemus, denuo cognatas species. Quæ ei omina finxerint gentilis superstitio, ex illis claret; Hieroni prima bella ineunti in clypeo aquila, noctua in hasta consedit: quod ostentum (inquit Justin. l. 23.) & in consilio cautum & manu promptum regemque futurum significabat. Iterum Alciatus:

Noctua Cecropiis insignia præstat Athenis,

Inter aves fani noctua consiliis.

Armiferae merito obsequiis sacrata Minervæ,

Garrula quo cornix cesserat ante loco.

Nunc etiam studii, prudentiæ, pauciloquii, atque victoriæ symbolum esse volunt. Verum mole suo etiam interpretationes sequiores adferunt. *Vpton de milit. offic. l. 4. p. 176.* cum suo *Ioh. de Bado aureo* cum desidem, ad actus bellicosos vecordem, & rapto viventem designari volunt. Priscis Suecis noctuam tribuit tesseram *Wapenb. p. I. præfat. §. 18.* & eandem assignare solent Chamo Tartarico nigram in parma aurea, in memoriam Changis Chambi hac ave servati. Ut est apud Haiton. Armen. c. 6.

Insignitur hac ave argento tincta coronata & aureo stipiti insistente, addita in sinistro angulo stella aurea scutum cæruleum fam. de *Gunterrodt* [Rhenan. & Francofurt. Patrit.] (γ)

Item rubea pedibus aureis in parma argentea, aureo tenui limbo circumdata *Herwart de Hohenburg* [Bavar.] (δ) & solo limbo omisso *Herwart* [Patrit. Aug.] (ε)

Aliam volucrem noctis amantem dabimus comitem Vespertilionem, quam viris duplicibus Uptonus aptandam opinatur.

Columba, Turtur.

§. XXXVIII. *Columba* rectissime adsignatur hieroglyphicum candoris, simplicitatis, integritatis, innocentiae, patientiae, humanitatis, fecunditatis, conjugalis societatis. Unde etiam ecclesiæ ejusque ministerii habetur symbolum. Conf. *M. Chemn. Harin. Evang. 7. 1. l. 2. c. 17. p. 178.* Certè & columbæ Noë arca missa, Gen. 8, 8. 10. & in cujus specie Spiritus Sanctus apparere dignatus est, Matth. 3, 16. Luc. 3, 12. Joh. 1, 32. id merentur, ut imago columbina in dignitate sit. In primis cum ad ejus simplicitatem Servator ultra nos ablegat, Matth. 10, 16. Unde nihil movemur commento *Vptoni de milit. offic. l. 4. p. 178.* qui proditori inter alios hanc tesseram dare vult: Item veteranis, qui dimissa militia fecialium ordini adscribuntur, atque hinc inde muneris ratione itinera, instar columbarum avolantes & revenientes, conficiant, columbas, dimissis gentilitiis signis, attribuit. *Iohan. de Bado aureo*, hominem ex eo signo agnoscere vult simplicem, & qui plus in sociorum, quam propria fortitudine fiduciæ reponat.

(α) *Wap. I. p. 38.* coronatæ cassidi impositus truncus niger cum cornicibus. (β) *Wap. I. p. 156.* ex galea coronata prominet par-alarum, quarum altera nigro colore, altera argento infecta est. Laciniae easdem tincturas obtinent.

(γ) *Wap. I. p. 129.* coronatæ galeæ insitens eadem avis cum stella laterali. Posset quidem videri ex *Wapenb. I. p. 211.* Francofurtensis Gunterrodiorum linea apice ab altera stirpe distinguui. Cum galea non pingatur cum corona: & stella in apice omittatur: sed is chalcographi error quotidiano nobilissimæ familiæ usu refellitur. Aliud discrimen esset, si sculptoris diligentia fideremus, quod Rhenanis lacinias aureas & cyaneas, nostris aurearum loco argenteas tribuit. Id vero si sit, cum ratione horum rectius conveniret insignibus, quam illorum. Video tamen bis non minus ex potiore metallo esse phaleras.

(δ) *Wap. I. p. 81.* avis scutaria rostro & pedibus auratis. (ε) *Wap. I. p. 207.* culcitæ rubeæ, argenteis panniculis, insitens noctua.

reponat. Meliora symbola in animo habentes exempla quædam columbarum scutariarum exhibebimus. Gestant columbas: unicam in scuto rubeo argenteam *Gecbecken* [Bav.] (α) item argenteum rostro ramum olivæ gestantem & insistentem tricollis monticulo prasino in superiori parte nigra scuti secti, cujus inferior pars argentea duobus baltheis sinistris rubeis exaratur *Zwigl* [Austr.] (β) Tres argenteas, rostris & cruribus rubeis in cæruleo *Mitmeier* [Silef.] (γ) argenteas in scuto cæruleo *Colom*, totidem, sed 2. superiores obversas, & aurea stella scuti medio impressa *le Breton*.

Sex columbæ rubeæ inscribuntur parvæ argenteæ à fam. *Clinchamps la Buisardiere* [Cænoman.]

Addimus *turtures*, in quibus non ineptum observatur symbolum mariti uxorem plangentis. Gestat 3. turtures argenteæ tincturæ, in clypeo coccineo cruciculis brachiatis & spiculatis argenteis confito *Bellanges de Tourneville*.

§. XXXIX. Si in sequiorem sensum pavoninis imaginem trahere vellemus, in proclivi esse factus, & apud alios militis trucis emblemata. Sed honorifica utique significatio in eorum animis fuit, qui ea delectati in clypeos recepere. *Andr. du Chesn. hist. geneal. de la mais. de Montmorency l. 1. c. 3. p. 29.* pavonem symbolum dicit potentiae, sublimitatis & majestatis, quia olim pavo non nisi Diis, Regibus & Principibus attributus sit. Forte, quod infinitis oculis suis prospicere debeant (quam rationem etiam *Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 552.* adfert.) Pagani Jovem deos cæteros congregantem repræsentare solent pavoninis pennis texta. Inprimis Junoni sacra fuit avis, & ob hoc à Samiis in ejus templo sustentata, & protectioni Deæ hujus notandæ insculpta moneta. Alii in pavone symbolum agnoscere celebritatis & famæ gloriosæ, vel viri generosi, quem præmia virtuti concessa amplius excitent. Unde apud fabulatores in insulis fortunatis dabatur heroibus corona victoriæ ex alis pavonum. Imperator Honorius galeæ verticem pavone ornavit, & pavonino ornatu cassidem auro, atque gemmis radiantem solebat decorare. Paulus Pontif. Pipino gladium cum benedictione mittens, pallium pavonibus consutum addidit. De hoc symbolo *Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 35. p. 200.* Pavo avis Junoni sacra, hinc divinioris originem jactantes ejus gerunt signum inter Vbios. Iterum cum *Wiedanorum* Comitum scutum dixisse aureum rubeis tæniis oblique lemniscatum pavonem ostentare: & apud Batavos alios *Wiedanos* in argenteo scuto gestare pavonem; addit: ut de Romana origine suspicari audeas, observa latini vocabuli vitæ vestigium in cognomine gentis & ditionis, nam pavo veteribus etiam Christianis vitæ fuit hieroglyphicum teste, *Ambr. Bosio ex monumentis Romæ subterraneæ; persuasum vulgo enim est pavonis carnes putrefactionis expertes esse, & gentiles consecrationem expressuri signabant numismata pavone evolante cum pusione, ita apud Oët. Stradam vides p. 58. numismata Plotinæ uxoris Trajani, p. 105. Paulinæ uxoris Maximini, p. 129. Marianæ uxoris Valeriani. Sunt aliæ ad militarem rem interpretationes pavonis &c.*

Porro pingi solet pavo cauda & pennis divaniatis (rouant) vel complicatis. Prior situs frequentior est. Exempla sunt:

Album pavonem, sed cauda latente in cyanea parte, posteriori scuti bipertiti exhibet fam. *Defen* [Misn.] (δ) Gallopavonem his addimus seu Indicum gallum. Cujus exempla.

§. XL. *Perdix* quoque reperimus exempla: Ita reperitur perdix suo colore pictus insistens colliculo tricipiti viridi in argentea parma *Rephun de Fersheim* [Rhen.] (ε) Perdix;
Coturnix,
Alauda.

In parma prasina fam. *S. Delix de Heurtourt*, repræsentatur perdix aurea, quam falco argenteus opprimit.

Duos

(α) *Wap. I. p. 86.* inter duo cornua rubea, quorum orificiis singulæ stellæ nigrae inseruntur, columba ad volatum alas extendens argentea insitit coronatæ cassidi. (β) *Wap. V. p. 43.* coronatæ galeæ impositus monticulus tricollis viridis insistente ei columba scutaria alis ad volatum expansis.

(γ) *Wap. I. p. 75.* columba ad volatum alas parans. (δ) *Wap. I. p. 162.* (ε) *Wap. I. p. 129.* eadem avis inter duo cornua, quorum prius superius cocco, inferius argento tingitur: alterata contrario situ colorum est.

Duos perdoes obversos aureos, & in cuspide stellam ejusdem metalli circa cantherium argenteum parmae cyaneae inductam pingit *Badrun*, tres aureos circa cantherium ex diptera hermionica in scuto viridi *Bartridge* [Angl. in agro Exoniensi] tria perdieum avulsa capita auro tincta, circa ejusdem metalli capreolum in scuto caeruleo *Macherot* (Burg.) Quatuor perdoes sui coloris decussi nigro, in parma argentea picto comites addit *Raguiet*.

In scuto diagonali sectione distincto in caeruleum & aureum latus, avis nigra vertice rubens (*Birckhan*) insistens monticulo tricollis aureo, ungue sinistri pedis tenens clavam (*Streithammer*) sui coloris. *Pirckheimer* (Austri.) (a)

Coturnix, etiam in scuto videtur. *Coturnix* nativi coloris in scuto bipertito ex argento & caeruleo; ob nomen *Wachtel* (Silef.) (β) Tres nigras coturnices adjicit capreolo coccineo in clypeo argenteo ob nominis allusionem *Cailla ville*.

Nec *alauda* à clypeis exulat. Hanc avem nativo colore pictam cantherio argenteo parmae rubrae inscripto nominis causa inserit fam. *Lerchenfelder* [Bay. in I. & 4.] (γ)

Hirundo. §. XLI. In *hirundine* quærent symbolum celeritatis, perseverantiae, æquæ
Upupa. distributionis, peregrinationis. Gestant *Arundelii B. de Wardour* nominis ratione
Picus. 6. argenteas hirundines in clypeo nigro, (conf. c. 9. §. 13.)
Graculus. *Upupa* militiae constituitur symbolum, ut & eminentiae, quia fabulae volunt,
Carduelis. hanc avem reliquis ante aquilam præfuisse, & ob hoc cristam coronae instar gesta-
Sturnus. re. Reperitur hæc avis in scuto caeruleo insistens trunco arboris, vel pedamento au-
reo, notandæ famil. *Poppendoff* [Styr.] (δ) Apparet etiam in scuto fam. *Widhopf*
[Austri.] (ε)

Gelen. de Col. Agr. magn. 1. 2. f. 36. p. 204. de fam. *Patritia* Libiorum de *Upupa* seu *von der Huppe*, memorat passim in basilicis spectari arina, scilicet cognominem avem tumulis 4. insistentem. Licet autem upupa curiosa volucris sit, nec armorum figuris, præsertim volatilibus, jugi terræ congruat, caniticum tamen vetustæ originis militiæque indicium potest redolere illud signum: quia upupa proprietas est morari in sordibus: Unde illius fimo insidentis cognomen & signum concessu à principe, notant devictam obscenam dominatricem, subactumve hostem, velut upupam cristæ & pennarum jubare fulgentem, sed vitæ fœtore & avaritiæ turpem: à victis enim hostibus & nomina & arma mutuabantur veteres.

Picum Picentum paronomasticum insigne lego apud *Hæping. de jur. insign. c. 5. n. 40.*

Graculos in aliquot nobilium *Cornubiensium* insignibus observavit *Vptonus* de milit. offic. l. 4. p. 194. 195.

Carduelis (*Stiglib*) sui coloris, insistens ramulo, qui in rubeum terminatur florem, in argentea parte superiori scuti transversè secti notat fam. *Hülßen* [Tirol.] (ζ)

Sturnus niger monticulo tricollis ejusdem coloris impositus in parma argentea *Stähringer de Kalching* [Bav.] (η)

Merulae. §. XLII. *Merulae* id ab aliis volucrum figuris peculiare habent, quod semper sine rostro & pedibus, atque alis compositis pinguntur (vocat tamen tres aviculas nigras, quarum duæ capiti se invicem respicientes, tertia cuspidi inscribetur, inter illas per scuti aurei medium transmeante fascia rubea, quod *δῖϋρα* est fam. *Krafter* [Augustan.] (θ) merulas *Geliot* voce *affronté*, licet pedes & rostrum appareant.) *Ioh. de Bado aureo* p. 21. putat significare hominem, qui sua fortitudine nobilis effectus sit, vel qui non habeat substantiam magnam in bonis, & vivere videatur

(a) *Wap. I.* p. 40. coronatæ galeæ impositus monticulus cum ave scutaria. Lacinia caerulea & aurea. (β) *Wap. I.* p. 64. jugum alarum, quarum illa argentea, hæc caerulea. (γ) *Wap. I.* p. 95. galeæ coronatæ imponitur jugum alarum complicatum cum typo scutario.

(δ) *Wap. I.* p. 49. in coronata casside insitit trunco aureo avis scutaria. (ε) *Wap. V.* p. 47. (ζ) *Wap. I.* p. 43. ex coronata galea exurgit mulier caeruleo amictu, corona aurea redimita, dextra strictum ensen tenens.

(η) *Wap. I.* p. 90. coronatæ galeæ incumbit inter cornua argenteum & nigrum sturnus & monticulus scuti. (θ) *Wap. I.* p. 214. ex erate emittens truncus rami nodosus, imposita merula.

Cicadae.
Grilli.
Scarabæi.
Araneæ.

§. XLVI. *Cicada* etiam in aliquibus scutis reperiuntur. De illis solitus est terminus *ombrée* seu *ornée*. Gestant 3. cicadas virides (quarum superiores duæ adversæ collocantur) nigro cantherio argenteæ parmæ inducto adjectas *Gelée*; totidem, sed, qui singuli eas pedibus opprimant jam devoraturi, additis 3. corvis nigris in clypeo argenteo *Parise*.

Grillos reperiō tres aureos cantherio ejusdem metalli in parma cyanea adscriptos *Gastelier* [Parisi.] & unum nigrum baltheo argenteo parmæ rubæ inducto inscriptum *les Crilles* [Arelat. & Genuens.]

Scarabæus virilis animi symbolum: olim *Ægyptiis* in tanto honore, ut inde integras coronas contexerent, & in amuletis frequentissimè usurparent (vid. Athan. Kirch. OEdip. *Ægypt.* t. II. class. XI. c. 4. & t. III. syn. 19. c. 1.) porro scarabæus niger conspicitur in quadrante 2. & 3. insign. *Teufel* [Tirol.] (α) Cornua scarabæi aliquando sola pinguntur. In scuto, cujus triens cuspide in summitatem ducto distincta à reliquo nigra leonem aureum continet, argenteis & rubeis fasciis exarata duo cornua scarabæi sui coloris singula singulis lateribus inscripta notant (nominis causa) *Schraetz* [Austri.] (β)

Araneam in cujusdam Lombardi scuto se observasse memorat *Vptonus*. *Araneæ* caput & pedes duos anteriores nigro colore tincta in areæ transversè sectæ, cujus inferiora atra sunt, superiori parte aurea inserit linea una ex *Reblingia* familia [Patrii, Augusti.] (γ)

Alæ.

§. XLVII. Ita volatilia vidimus. Nonnunquam earum partes, vel membra videre licet: capita abscissa vel avulsa, pedes &c. sed horum exempla adjecimus singulis speciebus (observat *Gelen.* de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 36. p. 201. anteriores avium partes & capita cum gutture & rostro, præsertim gallorum gallinaceorum, falconum, psittacorum & hujusmodi volucrum, cepisse ad rem scutariam referri ab Heroibus, ad representandum trophæum cæsi raptoris vel exactoris: sic enim etiam in numismatibus & signatoris gemmis, malignæ aduncis rostris aves & harpyjæ galeatæ ea volucrum figura ferme exprimuntur: Ita testatur *Suetonius* l. 9. Antonio primo Vitellii interfectori, fatale fuisse cognomen Becco, id est, rostrum gallinaceum &c. Huc tantum referamus alas, quarum frequens in scutis occurrit mentio. Sunt vero alæ famæ & gloriæ symbola, nec non celeritatis, & animi ad superna tendentis. Cyr. *Spangenberg.* *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 336. Inde observante *Spelmanno* victoriæ simulacrum alatum, ut apud Eleos juxta *Pausaniam* extitit. Ita in Bruclerorum Cornutorumque juniorum clypeis in occidente apparet species juvenis alati, illis albi, istis (ut victoriam perpetuo viventem indicaret) viridis. Inde numi, quos *Drusus* in tribunatu excudebat, aliferi, dicuntur victoriati. Apud *Ægyptios* etiam alæ vulturis vestibulis domorum adfixæ indicium nobilitatis & vetustæ familiæ fuere. De hac tessera in hunc modum *Gelen.* de Col. Agr. magn. l. 2. f. 35. p. 200. *Ala* verbum militare est, sic dicimus alas equitum &c. Est etiam symbolum alacritatis & ex castris inter gentilitias notas transfertur. Iterum: Causa concedendi nobilitatis alæ scutariæ, bellica celeritas, vel virtutis sublimitas dici potest. Quibusdam origo diviniior persuasit, ut in armis & supra galeam alas gererent: quod stirpem gentilitiam repeterent à galerito talaligero deastro *Mercurio*.

Ala aurea in nigra parma *Kay* [Silesi.] (δ) nigra (impressa lunula aurea) in argentea *Pelorzimer* [Silesi.] (ε) nigra in bipertita parte anteriori argentea (posteriori rubea cornu cervinum argentum deferente) *Salisch* [Silesi.] (ζ) nigra inscripta unco bis hamato rubeo, & extremitati addita pila ejusdem coloris in argenteo *Braidenpach*

(α) *Wap.* I. p. 42. respondet in apice baltheus sinister alæ impressus & scarabeum hunc deferens; & lacinia altero latere aureæ & nigra. (β) *Wap.* I. p. 41. ex coronata galea inter alas duas, argenteo-rubeam, & aureo-nigram leo profiliens aureus. (γ) *Wap.* I. p. 207. nullus peculiaris hujus areæ causa, sed tantum communis *Rechlingiorum* apex. Lacinia vero altero ex latere aureæ & nigra.

(δ) *Wap.* I. p. 69. jugum complicatum alarum, quarum anterior auro, posterior nigro colore tingitur. (ε) *Wap.* I. p. 76. ala scutaria. (ζ) *Wap.* I. p. 68. duæ parvæ ovales argenteæ, limbis rubeis, & post eas suspensis à perticis aureis 9. vexillis rubeis, singulis rosis argenteis impressis. Lacinia hinc nigra isthinc rubea, utrinque argento adjecto.

Braidenpach [Bavar.] (α) Tessellis miniatis & argenteis distincta in parma cyanea *Pentzig* [Siles.] (β) nigra, lateri ejus sinistro adjecto cornu cervino sui coloris in argentea *Nafengrieff* [Siles.] (γ)

Si duæ alæ conjungantur, *jugum alarum* à Gallis *vol* appellatur. Si singulæ *demivols*. Alas duas nigras laterculo aureo inscribit *Hohenwart* (Austr. I. & 4.) (δ) & *Lemberg* [Siles.] (ε) argenteas (sed fascia nigra percurrente) rubeo *Hundt de Lauterbach* [Bav. in I. & 4.] (ζ) sectas, ut prioris pars, superior cocco, inferior argento, posterior opposito ordine tingatur, cæruleo *Munster* [Franc.] (η) rubeam & nigram in aureo *Wenckheim* [Franc.] (θ)

Duo alarum juga minio tincta in aureo scuto exhibet familia *Poix* (*Pitton*.) Duas alas nigras in scuto aureo *Adelsdorf* [Siles.] (ι) & interposita stella aurea in clypeo coccineo exhibet familia *Jorniz* [Siles.] (κ) An alia linea ejusdem stirpis an alia familia sit, quæ idem nomen gestant, & in scuti bipertiti anteriori parte aurea nigram alam, posteriori nigra auream refert, alius inquireat. (λ) Tres alæ nigrae in scuto aureo 2. I. *Dibitsch* [Siles.] (μ) situ inverso in scuto argenteo *Lütowiz* [Siles.] (ν) cæruleæ in argenteo situ solito *Trappen zu Bissein* [Tirol. in scutulo medio.] (ξ)

Si extrema alarum deorsum vergant, Galli vocant *vol abaissé*. Singularis imago est ala rubea, quam in argentea parma repræsentat familia *Ernberg* [Franc.] (ο) nam hinc in caput aquilinum, isthinc in trifolium terminatur, tum lunæ species argentea inscribitur ipsi alæ.

§. XLVIII. Plumarum struthioniarum & aliarum in apice multorum insignium usus est: neque tamen ob hoc omnino excluditur scutis. En! exempla.

§. XLIX. Hinc inde avium, quarum species non exprimitur etiam repræsentantur capita. Caput avis cum collo nigrum, rubeo rostro & capitis summitate (*ein Blättlein auff dem Kopff*) ex corona aurea exurgens in scuto aureo (an ita?) *Schænstetten* [Bavar.] (α) nigra lingua exserta sanguinea in aureo *Tandorff* [Bavar.] (β) iterum in aurea nigrum argentea trajectum sagittæ, (alii figuræ & areæ tincturam invertunt) *Lenteyen* [Bavar.] (γ) iterum nigrum (sed cum ala adnexa) in aureo *Ratzen* [Bavar.] (δ) *Pedes* avium videre etiam licet. Aureum in parma cærulea *Rotulinsky* [Siles.] (ε) in transversa secta area ex auro & nigro, iisdem coloribus alternatim tinctum *Enenckel* [Bav. in medio scuti] (ζ) ita etiam ex argento & nigro alternante tinctura vulnere sectionis cruento *Truchsess de Henneberg* [Franc.] (η) nigrum vulnere cruento resectum in auro *Grienthal* [Bavar. in I. & 4.] (θ)

Tales duos auro pictos & decussatim locatos in scuto rubeo exhibet *Grünaw* [Siles.] (ι)

Ff 2

Pes

(α) *Wap. I. p. 80.* inter duo cornua argento & nigro distincta fœmina pubetenus extans, rubeo amictu, corona & cruribus aureis, manibus cornua præhendens. (β) *Wap. I. p. 54.* jugum alarum scutariarum, quarum una post alterum later. (γ) *Wap. I. p. 58.* octo vexilla rubea. Lacinia argentea & coccinea. (δ) *Wap. I. p. 35.* coronata galea inter duas alas nigras super monte tricollis imposita specula candida, ex altero laterculo. Vid. I. 6. m. 4. §. 7. (ε) *Wap. I. p. 62.* ante jugum expansum nigrarum alarum, duæ clavae (*faußsolben*) ferrei coloris. (ζ) *Wap. I. p. 90.* herma juvenilis rubeo amictu, loco brachiorum alæ duæ scutariæ. (η) *Wap. I. p. 101.* jugum expansum alarum scutariarum. (θ) *Wap. I. p. 101.* duæ alæ scutariæ. (ι) *Wap. I. p. 56.* jugum alarum nigrarum. (κ) *Wap. I. p. 52.* ex coronata galea inter alas scutaria stella. Lacinia auro & cocco tincta. Unde apparet stellam habendam pro figura primaria, ut falsitas vitetur. (λ) *Wap. I. p. 59.* galea coronata ala prior aurata, altera nigra. (μ) *Wap. I. p. 53.* vulpes sui coloris confidens, & gallum gallinaceum atrum ore gestans. (ν) *Wap. I. p. 56.* inter duas nigras media pluma struthionica argentea, & ante eas duæ rotæ molares argenteæ. (ξ) *Wap. I. p. 44.* cornua duo cæruleo fascia argentea distincta, funiculis duobus rubei colligata. (ο) *Wap. I. p. 103.* inter 2. tibialia seu ocreas, auro tincta, cauda pavonina.

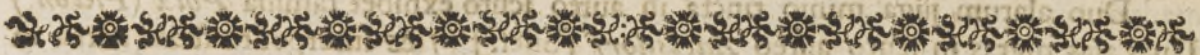
(α) *Wap. I. p. 79.* figura scutaria. (β) *Wap. I. p. 84.* scutaria figura. (γ) *Wap. I. p. 84.* scutaria figura. (δ) *Wap. I. p. 88.* aves duæ dimidiæ cum singulis obversæ. (ε) *Wap. I. p. 75.* caput avis cum collo ex auro. (ζ) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea jugum complicatum alarum cum scutario typo. (η) *Wap. I. p. 120.* herma virilis nigro habita rostro acuto rubeo, cum brachiorum loco enatae visuntur duæ alæ scutarium typum repræsentantes. (θ) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea protensus pes. (ι) *Wap. I. p. 58.* jugum alarum diagonali sectione superius auro, inferius minio tinctarum.

Pes volucris caeruleus adhærens alæ nigræ in aureo Sigrot [Silef.] (α) aureus nigræ in rubeo Holznowsker [Silef.] (β) & Wildenstein [Syr.] (γ)

Ora.

§. L. Ova avium foetus sunt, unde cum illis eidem capiti inferenda. Decem ova 4.4.2. argentata in rubeo scuto insignia deferunt Janvorsker [Silef.] (δ)

(α) Wap. I. p. 71. figura scutaria coronatæ galeæ insistent. Lacinia nigræ & aureæ. (β) Wap. I. p. 76. inter auream & coccineam pluma struthionica nigra. Lacinia præter regulam argenteæ & miniatæ. (γ) Wap. I. p. 48. figura scutaria. (δ) Wap. I. p. 75. lilia tria argentea caulibus & foliis viridibus.

MEMBRUM II.

DE GRESSILIBVS SEV QVADRVPEDIBVS.

§. 1. Leo.	41. Vulpes.
2. Symbola.	42. Aper.
3. Lingua, falcula, cauda, corona.	43. Exempla. Sus. Caput aprugnum.
4. Situs varius, discrimen à Leopardo.	44. Hystrix. Erinaceus.
5. Ordinarius situs, rapax, rampont.	45. Cervus.
6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Exempla varia tinctura.	46. Exempla.
17. Pellium.	47. Capita cervina. Cornua.
18. Plures leones in uno scuto.	48. Hinnuli, capreoli. Dama. Alce.
19. Leo defectuosus. Monstrosus. Dissectus. Adorné, ngotozua.	49. Lepus & cuniculus.
20. Diversorum colorum.	50. Sciurus.
21. Alia accidentia.	51. Mustela.
22. Capita leonum.	52. Taxus. Castor.
23. Pes leoninus.	53. Simia. Cercopithecus.
24. Leopardus. Symbolum.	54. Equus.
25. Exempla singulorum.	55. Situs.
26. Plurium in eodem scuto.	56. Exempla.
27. Capita leopardina.	57. Equorum caput.
28. Pardus. Tygru.	58. Pegasus.
29. Gryphus.	59. Asinus. Mulus.
30. Exempla.	60. Camelus.
31. Pedes gryphorum.	61. Boves. Tauri. Vacca.
32. Gryphus vel fera alis destituta.	62. Exempla.
33. Unicornu.	63. Caput bovinum. Cornua.
34. Exempla.	64. Aries, ovis, agnus.
35. Elephas.	65. Agnus paschalis. Caput arietinum. Cornua.
36. Ursus.	66. Capra. Hircus. Capricornus. Dama.
37. Exempla. Ursini pedes.	67. Canis.
38. Lupus.	68. Exempla leporariorum.
39. Situs. Exempla.	69. Molossorum.
40. Capita lupina. Lynx.	70. Capita canina.
	71. Felis.

MEMBRUM II.

DE GRESSILIBVS SEV QVADRVPEDIBVS.

§. I.

Leo.

Si nihil aliud esset, cum tamen cum ferarum regem communiter constituent, etiam sola hæc ratio uadere poterat, ut *leonem* primum inter quadrupedes videamus, quod nullius alterius figura frequentior occurrat, unde proverbium: *n'as tu point d'armes; prens le lyon.* Inprimis referunt de Belgicis Proceribus, plerosque cum expeditionem orientalem ingrederentur, hoc sibi summasse *de tyra*, sed aliter aliisque coloribus pictum. (Conf. infra hist. insign. l. 1. c. 38. in scuto Reg. Hisp.) A Samfone nonnulli bestię hujus usum derivant, quidam etiam Davidi & successoribus adscribunt: aliis à Trojanis, quibus id gentilitium fuerit, deducunt,

Invidi clyeoque animosi teste leones.

Est leo, sed custos oculis, qui dormit apertis,

In clypeis quotquot gestant ex ære leones

§. III. In leonis figura observanda sunt præter situm, de quo mox, lingua, falcu-
læ, quas & *branceas*, nostri **Prancken** vocant, cauda, corona. *Lingua* plerum-
que & *falcuæ* diverso à corpore colore tinguntur, de illa terminus *lampassé* seu
langué, de hac *armé* usitatus est. Circa caudam (*quæ plerumque pingitur erecta*.
Plin. l. 8. c. 16. Immota placidus, clemens blandiendisque similis, quod rarum
est; crebrior enim iracundia ejus. In principio terra verberatur, incremento
terga seu quodam incitamento flagellantur.) observatur, simplex sit an bifulca seu
bifurcata (ita enim potius loquendum esse, quam ut duas caudas dicamus, Bartolum
ob id reprehendens, monet Joh. de Bado aureo.) Galli vocant *double queue* seu
fourchue, **zwoier geschwânzt**. Tum nonnunquam cauda bifulca nodis quasi constricta
est, & in decussim trajicitur *nouée & passée en sautoir*. Cauda aliquando per postero-
res & anteriores pedes trajicitur, qualem gestant in scuto ex cocco & auro bipertito, iis-
dem coloribus, sed situ opposito pictum, atque corona insignem fam. *Schæzel de Merx-*
hausen [Hass.] (α) cum vero cauda abscissa est, *diffamé* seu *infame*, vel *wilené* vocant:
qui terminus etiam usurpatur si virile membrum peculiari colore tingatur à reliquo cor-
pore: si vero eo plane careat, vocatur *sans vilainie*. Qualem fabulatores dant Tomyridi
Reginæ Scytharum apud *Ren. Franc. essay de merveill. c. 42.* Cum pili leonis alio
colore inumbrantur, Galli vocant *moufflé*. *Menestr. l'art. du blas. justif. 13. p. 336.*
Terminos nostris usitatos ex hac descriptione è diplomate Cæsareo excerpta colligas.
Ein Löw mit offenem Rachen / roth ausgeschlagener Zung / für sich geworffenen
Prancken / und über sich gewundenem doppelten Schwânz. Porro sæpius leones
pinguntur, quod pedibus, vel falculis aliquid teneant: quod ne recentioris ævi credas,
persuadebit, quod Pompejo M. leonem ensiferum solent assignare, apud *Heping. de*
jur. insign. c. 2. §. 10. n. 1013. Talis est aureus insistentis monticulo tricollis viridi in
cæruleo scuto dextro pede ensen, sinistro parmam ferream (**Rundel**) acuminatam ge-
stans, *Berchtold* [Aufr.] (β)

Ff 3

§. IV. Quod

(a) *Wap. I. p. 134. Plumæ f. struthionica nigra. (b) Wap. I. p. 41. Leo scutarius, ense
& clypeum ferens, ex coronata galea erumpens.*

Situs vari-
us. Discrimen a leo-
pardo.

§. IV. Quod situm concernit, non illud tantum observandum est, leonem aliquando erectum pali ad modum (*en pal*) vel obliquum, in alterum scuti angulum protenso capite, (*en bande vel en barre*) vel transversum instar fasciæ (*en fasce*) collocari. Sed imprimis huc spectant illæ differentiæ, quod nonnunquam pingitur consistens seu *stationarius*, *posé*. Qualis est viridis in aureo clypeo fam. *Chasteigners* seu *Castaneæ*: aliquando *confidens* seu *assis*, quod imprimis in galea frequens est; alibi *couchant* seu cubans, dormiens *dormant & couchant*. Nonnunquam pingitur gradiens & retro respiciens, *regardant vers sa queue fort schreitend und zurückschehend*. Exemplum est in fam. *Heide*. Similem gestat leonem coccineum, cauda bifulca præditum, clypeo baltheis 6. diagonalibus aureis & nigris exarato, inductum *Bonterard*. De termino *saillant*, *springender Löwe* non plane convenit. *Vptonus de milit. offic. l. 4. p. 254.* ita vocat, & *leonis pes dexter ascendat ad dextrum angulum scuti, & sinister ex eadem parte corporis dextra descendit in pedem scuti*. *Spelmann. aspilog. p. 118.* Cum inclinatio leo, *sinistrum pedem ad dextrum scuti cornu attollit*. Huc etiam spectat, quod pingitur vultu vel pleno & obverso (*de front*) vel reclinato & prospiciente (*en pourfil*). In eo vero communiter (nequicquam repugnante *Vptono de milit. offic. l. 4. p. 147.* & si rex animalium faciem suam ostendere perhibeatur injuriam leoni illatam, adducta l. *ursus. ff. de A.R.D. de qua J.Cri viderint interpretante*;) constituunt discrimen inter *leopardum & leonem*. Quod nempe hic alterum duntaxat, ille utrumque oculum monstret. Tum quod leonis cauda dorsum versus flectatur, leopardi in contrarium. In his vero pictores nostros fuisse discriminis studiosos, non ausim asseverare. Certe non semel, qui in scuto unicum tantum ostenderat, galeæ insidens leo utrumque oculum monstrat. Nisi id ad exceptionem referre velis. Cum vero leo quidem, quod oculos attinet, agnoscitur, sed pingitur gradiens aut currens, *passant, lauffend* vocare solent *leonem pardinum* seu *leopardé*, quia leopardus hunc situm ordinarium volunt, ut sit gradarius. Talem gestabant Thraces sub altero M. militum in oriente aureum in cæruleo clypeo, elato sinistro pede & cauda erecta, Principis hostem ferituri argumentum apud *Panciroll*. Gestant etiam tales sanguineum in superiori transversæ sectæ pærmæ area argentea (inferiori cærulea undosum baltheum argenteum deferente) *von Marburg*. [Patrit. Francof.] (α) argenteum in rubea (inferiori aurea fasciam undulatam cæruleam continente) *von Sachsen* [Patrit. Francofurt.] (β) rubrum in argentea (inferiori miniata, impressa aurea cuspide, & 3. soleis equinis ad sectionem areæ alternantibus coloribus) *Hartmuth von Buckenbach* [Patrit. Francofurt.] (γ) rubrum in aurea (inferiori cærulea argento palo impresso) *Lersner* [Patrit. Francofurt.] (δ)

Ordinarius
situs, rapax,
rampant.

§. V. Ordinarius situs leonis, & qui si alius non exprimitur *ἑξοχμός* intelligitur, est, cum duobus posterioribus pedibus insistens, erectior anteriores divaricatos extollit. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 39. p. 208. *Qui se toto corpore surrigit, insilique quodammodo pugnaturus, propria leonum figuratione & militibus congruentissima*. Gallis usitatus est terminus *rampant* (quem de aliis animalibus, quam quæ unguibus armentur, usurpari vetant aliqui). Aliqui erectum, rapacem (apud Horat. legitur *rapidosque leones*) vel rabiosum vocant. *Spelmann.* exsultantem, quasi ad prædam. Ab illis, qui mania adscenderent dictam vocem perhibet *le Labour. de l'orig. des arm. n. 32.*

Est tamen aliquando situs alius. Ita erectus confidet leo aureus pedibus anterioribus gestans caput lupinum suo colore pictum in scuto cæruleo *Klobitz* [Styr.] (ε)

§. VI. Exem-

(α) Ex casside coronata anteriora prominent leones rubei. Lacinia argentea & miniata. (β) Leo erumpens præter linguam sanguineam argento tinctus, coronatus auro & aliquot pennis galli nigris fastigiatus. Lacinia rubea & argentea. (γ) Ultra caput leonis adversum rubrum, brachium argento tinctum soleam equinam miniatam tenens. Lacinia argentea & rubea.

(δ) Wap. I. p. 211. inter 2. cornua superius & inferius cæruleo colore, medio auro tincta, & 8. plumis struthioniciis argenteis ornata leo (in *Wapenbuch*) leopardus exoriens aureus. Lacinia hinc aurea & rubea, isthinc cærulea & argentea. (ε) Wap. I. p. 49. coronata galea insidet leo caput lupinum portans.

§. VI. Exempla leonum in scutis pene innumera sunt. Exsultat leo aureus in scuto coccineo istis notandis stirpibus. Exempla
variae tin-
cturae.

Albinei Com. Arondeleæ, Sabrans [Provinc.] *Ponti, Gaseran, du Puy, le Homet, Bonne de l'Esdiquieres* (adjecto scutario capite cæruleo 3. rosis argenteis exarato) *Darant* (leo tenet ensen argenteum, capulo aureo.)

Imposita corona aurea *Pontallier* (falculis & lingua sanguineis) cærulea *Aspremont* [Picton.]

Area strata plinthidibus aureis *Chasteauvilain* echinatis molulis aureis *Mercy*.

§. VII. Leo aureus in cæruleo scuto apparet *Kuttler* [Tirol. in 1. & 4.] (α) *Waldstein* seu *Wallenstein* [Bav. in 2. & 3.] (β)

Bellenave, le Bloy, Nogentel, Roddes [Picard.] *Grasé* [Biturig.] *Champlite, Garges, Marcy*, [Lotharing.] *Hardy, Wolff de Guttenberg* in 2. & 3. [Hass.] (γ) *Sorbier* [Turon.] *Piedeser* [lingua & falculis sanguineis] *le Picart* (falculis & lingua rubeis) *Eichheuser* [Siles. in bipertiti scuti, cujus anteriora vid. f. 4. m. 1. n. 3. parte posteriori: similis, sed coronatus ex scuto transversè secto ex cæruleo & argento incumbens notat *Hessen* item Silesios: cogitetur ob hoc an familia sit eadem?] (δ) *Taubenheim* [Siles.] in scuti bipertiti, cujus posteriora binis palis argenteis & rubeis exarantur parte anteriori *Suilly* (ε) (strata area stellis aureis. Perperam *Varenn.* clypeum argento tingit: Idem molulas echinatas vocat, quas non aliorum fide stellas.) *Beaumont le Vicomte* (strato laterculo liliis aureis) *Gaudin Martigné* (Britann. area strata liliis aureis) *Cullant* (area strata stellis ejusdem metalli) *Soily* (Biturig. area strata molulis echinatis aureis. Sic & *Hottot* in pago calerenti seu coux) *Brion* (Avern. area conspersa trifoliis aureis) *Montgommery* (limbo adjecto aureo) *Bonatorfi la Harpinier* (leonis falculis indita bipenne argentea) *Tufery de Trapenard* (adjectis 3. rosis argenteis) & totidem stellis aureis, *Bourgeois de Crespy* [Burgund.] *Puggb* (Carinth.) (ζ) leonis falculis tribus papaveris capitibus argenteis.

Imposita corona aurea *Saux de Tavañes, Raffenghien, Fuertb* (sed leo insistit aquis) (in 2. & 3. vel ut descriptio habet 1. & 4. (Austr.) (η)

Area strata plinthidibus aureis *Burgundia* comit. (quidam plinthides argento tinctas vellent) *Brenne, Nevers Com. Conflans* (Campan.) *le Perche*.

§. VIII. Viridis area leonem aureum continet *Roberfat, Ourville, Valenciennes* (area strata plinthidibus ejusdem metalli.)

§. IX. Nigram parmam ornat aureus leo *Goux de Rupt, Pierre Buffiere, Brem seu Prem* (Patrie. Francofurt.) leo vespam argenteam tenet.) Lingua vero leonis sanguinea rubet (θ) *Schatzel in Hermansberg* [Bav.] (ι) *Schmidttau* (Austr. in 2. & 3.) (κ) *Puchler* (Tirol. in 1. & 4.) (λ) Area plinthidibus aureis strata *S. Julien*.

§. X. Argen-

(α) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea expanditur jugum alarum, quarum prior auro & cæruleo, altera nigro & auro tingitur. Vid. f. 3. m. 1. n. 73. (β) *Wap. I. p. 31.* unicus apex de quo n. 14.

(γ) *Wap. I. p. 140.* his quadrantibus peculiaris non respondet galea, sed ex uno latere. Lacinia tincturas has imitantur. (δ) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea exsurgens leo adversa fronte inter jugum alarum cærulearum, quæ singulis columnis aureis insigniuntur. *Hessen* apicem habent ex coronata casside exsurgentem leonem, qui utrinque falculis tenet vexilla singula ex cæruleo & argento transversè secta & inscripras columnas aureas deferentia. (ε) *Wap. I. p. 68.* coronata cassidi insistens leo scutarius. (ζ) *Wap. I. p. 47.* ex coronata casside leonis papaveris capita gestantis *πρωτομυ*. (η) *Wap. I. p. 37.* inter duas alas alteram auream, cærulea, alteram argenteam rubea, fasciis impressas, leo scutarius erumpens ex coronata casside. Vid. c. 5. f. 1. m. 1. n. 15. (θ) *Wap. I. p. 211.* leo scutarius erumpens. (ι) *Wap. I. p. 90.* ex coronata galea leo scutarius erumpens inter duo cornua furva. (κ) *Wap. I. p. 37.* inter alas duas, quarum prioris superiora cæruleo colore, inferiora auro, posterioris illa argento, hæc minio tinguntur, ex coronata galea leo aureus erumpens. Lacinia hinc aurea & nigra, isthinc argentea & rubea. Conf. alteram aream ob alam f. 1. m. 1. n. 17. (λ) *Wap. I. p. 42.* galea coronata insistit leo scutarius. Lacinia hinc atra & aurea, isthinc argentea & coccinea. Vid. f. 4. m. 4. n. 13.

§. X. Argenteus leo inscribitur scuto nigro *Sonnevald* [Baron. unde in Wil-
denfelsio, & ex successione Solmenfi scuto conf. hist. insign. lib. 2. cap. 89. num. 7. 8.]
(a) *Meulant*, cum corona viridi *Lor* (in campan. lingua & falculis itidem prasinis)
coccinea *Interiana* [Genuens. lingua & falculis sanguineis] strata area plinthidibus
ejusdem coloris *du Carpont*.

§. XI. In cyaneo clypeo conspicitur argenteus leo. *Weiß de Wettelhofen*
[Colon.] *de Monte alto* seu *Monthaut*, *du Iuch*, [Britann.] *du Breuil Chalonges*,
Fieffes, *du Chemin*, *Coësine* (falculis & lingua sanguineis.) Corona imposita aurea
Chambes Montfereau (area strata liliis argenteis.)

(a) [Area strata plinthidibus argenteis (lingua leoni sanguinea) *Cilles de Fours*, *Rufier*
[Britann.]]

§. XII. Rubra parma refert leonem argenteum *Mowbray* Com. *de Norfolck*
[Angl. lingua & falculis cyaneis] *Pieterfen*, *la Grandiere*, *Vitré*, *Montfort l'Amaury*
(bifurcata cauda) *S. Herant* [Arvern. strata parma molulis echinatis ejusdem metalli]
Weißdorff [Siles. leo ventrem cæruleis tæniolis obvolvitur.] (β) Coronatus corona
aurea *Fräschel de Martzel* [Bav.] (γ) cærulea *Vavasseur* (falculis etiam cæruleis) au-
rea *Chastelus* (lingua & falculis eodem metallo tinctis) *Cliffon* (falculis & lingua aura-
tis) *Burckhaus* [Siles. in parte scuti bipertiti anteriori, & quidem leonis collum col-
lari aureo vincitur.] (δ)

Area strata plinthidibus argenteis. *Kernegant* [Britann.] *Tillieres*, cruciculis
ejusdem metalli. *Dantoing* [Hannon.]

§. XIII. In viridi area leo apparet argenteus *la Rochebretteau*, *Montigny en*
Ostervant, (lingua & falculis rubentibus) *Sarcel* (Cænoman.) *du Verdet* (leo tenet cor
sanguineum.)

Viridi colore tingitur leo, qui in aureo scuto extat notandis fam. *Bertran*, *Bri-
quebecq* [Normann. sed corona & falculis coccineis. In argentea area leo viridis con-
spicitur *Verneilles* [Picard.]]

§. XIV. Cæruleus leo exornat scutum aureum *Streitzberg* (Franc. in 2. 3.) (ε)
Roucy [Comit.] *Grammont* [Aquitani.] *Lestanus* seu *de Parade* [Arelat.] *Lucé*,
Gransy [Campan.] *Dudley* [Angl. cauda bifurcata] *le Puy Monbrun* (falculis & lin-
gua nigris) *Aqua viva* (lingua sanguinea) coronatus, *Waldstein* seu *Wallenstein* (Bav.
in 1. & 4.) (ζ)

Coronatus minio *Gransay* seu *Grancey* (Burg.) *Serpents de Gondras* (lingua
etiam & falculis cocco tinctis) coronatus. *Villsegger* (Bavar. in bipertiti latere sinistro,
vid. f. 3. m. 1. n. 8.) (η)

In area strata plinthidibus cæruleis *Angle*. Argentea parma cæruleum defert
leonem pro *Bar. de Falckenburg*, *Payrstorf* (Bavar.) (θ) sed in scuti transversè secti,
cujus pes idem cyaneus, superiori parte.) *Leenam* cæruleam gestat in scuto argenteo
Lubrin.

§. XV. Rubrus leo occurrit in scuto argenteo *du Fresne*, *Walincoürt*, *Ter-
mes*, *Estrac*, *Ausseville*, *Lose* (lingua & falculis nigris) *Prandis* (Tirol. in 1. & 4.
nec

(a) Wap. I. p. 31. ex coronata galea leo scutarius exurgens.

(β) Wap. I. p. 61. pileolus orientalis rubeus, in aureum nodum exiens, ora reducta
argentea.

(γ) Wap. I. p. 81. herma virilis rubeo amictu, duobus aprinis dentibus candidis ex ore pro-
deuntibus, galeæ coronatæ imponitur.

(δ) Wap. I. p. 54. ex coronata casside prorumpens leo scutarius. Lacinia hinc ar-
gentæ & coccinæ, illhinc ob alteram scuti medietatem aureæ & nigræ. Vid. f. 3. m. 1.
n. 8.

(ε) Wap. I. p. 103. ex coronata galea vir armatus & gladio minax, cassidem exornantibus
plumis struthionis aureis & cæruleis.

(ζ) Wap. I. p. 31. ex coronata galea alæ expansæ cærulea & aurea. (η) Wap. I.
pag. 95.

(θ) Wap. I. p. 93. culcitæ rubæ, aureis panniculis ornata, impositum speculum suo co-
lore pictum, margine cæruleis ac miniatis tessellis constante circumdatum, coronatum auro, &
plumis struthionis nigris fastigiatum.

nec non in 2. & 3. bipertiti, cujus alterum latus cæruleum est, area priori] (α) *Rotenburg* [Silef.] (β) sed coronatus & in scuti bipertiti parte posteriori (vid. c. 5. f. 1. m. 1. n. 74.) in scuti ex angulo sinistro secti (cujus inferior pars argento & minio virgata conspiciatur) parte priori *Riemben* [Silef.] (γ) gestant craterem aureum (ein gilden Schauer) *Spaur* [Bav. Tirol. in 1. & 4.] (δ) coronatus auro *Goyon Matignon* (falcis etiam & lingua auro tinctis) minio *Fauquemont* s. *Falckenberg* (cauda bifurca) nigro *Fimarcon* (lingua & falcis atris.) Area strata plinthis concoloribus *Beaufort*, in auro, ita *du Pont l'Abbé*, *Manqueville*, *Galande*, *Andresel*, *Maleret*, *Bricquebecq*, *Brucourt*, *Cename* [Picard.] *Calletot* (collari injecto argenteo) *du Lyon la Cave*, Coronatus rubeo *Forcalquier* (falcis & lingua sanguineis) similiter [nisi quod inducitur baltheus cæruleus impressus 3. liliis aureis] *Caradet* (Massil. unde olim Principes Achajæ & Melfitani) auro *Albert de Luynes* & de *Chaulnes*, strata area plinthis cæruleis *Walincour*.

§. XVI. Nigro colore tingitur leo scuti argentei *Payer*, *Mesgrigny*, *Colomber* (Picard. cauda bifurca) *Foucaut*, *Fiennes*, *Bethaucourt*, *Cerieres*, *Fresnes* [Artes.] *Künheim* [Silef.] (ε) *Alles* (collari injecto auro, lingua sanguinea) *Chezelles* [comitibus additis 3. molulis echinatis ejusdem coloris] *Le Breton* (sed leone in leopardi modum picto & humero impressa molula echinata aurea) *Stapleton*, *Zoten de Borneck* (sed in bipertita area, cujus posterior pars rubea, priori parte, Tirol.) (ζ) corona imposita aurea *Plessis de chivray*, *Pöstel* (falcis & lingua eodem metallo infectis) *Buffon* [Britann. lingua & falc. auratis] *Bournonville* [ling. & falc. itidem auratis] Aurei: *Barr* [dominium, quod in potestate Argentoratensis Reip. est.] (η) *Kölderer zu Höhe* [Bav.] in 2. & 3. (θ) *Strasfelder* [Styr. in 2. & 3.] (ι) *Trousebois*, *Bruyeres* [cauda bifurcata] *Serpent*, *Montieu* [area strata plinthis ejusdem coloris] Cum corona rubea *Baudricourt* [Campan.] *Grasse* [Provinc. falcis & lingua etiam miniatis.] Contra regulam est niger leo in area rubea *Schleudersperg* [Tirol. in 2. & 3.] (κ)

§. XVII. Nec omnino pelles exulant hoc loco, quin in scuto illis testis leones dignentur videri, vel ipsi talibus induantur. Hermionico clypeo inscribit leonem coccineum *Briffay*, *Bausac*. Hermionicus leo [corona, lingua & falcis aureis] in scuto nigro videtur *Montespedon*, in rubeo *Montagu*, *Chabanes* (corona, ling. & falc. aureis.) Vario vellere indutus leo (ling. & falcis nigris) inscribitur clypeo rubeo *Mon loir*. In transversè secto scuto ex auro & cyano leo rubeus notat familiam à *Nuich*. s. *Aniciam de Henberg* [Colon.] In scuti transversè secti superiori parte rubea, leonis anteriora cærulea, inferiora rubent. *Adelsbach* [Silef.] (λ) Item in superiori parte rubea argenteus, in inferiori argentea rubeus, coronam etiam capite gestans leo. *Waldkirchen* [Bav.] (μ) scutum ex angulo dextro diagonali linea distinguitur, in cujus superiori parte nigra leonis anteriora auro tinguntur, inferior pars aurea reliqua leonis nigra refert. *Tentzl* [Austr.] (ν) Ex angulo sinistro sectum cæruleum & aureum leonem alternatim tinctum exhibet *Paumgartner* [Austr. & Norimb. Patr.] (ξ)

§. XVIII. Plures nonnunquam leones uni scuto inscribuntur. Duo leones vel col- Plures leones in uno scuto.
locantur adversi (*affrontés ou jouants de la patte*) aurei in cyaneo *Manbuisson de Ribaute*, itidem aurei linguis & unguibus rubeis in scuto cæruleo *Leas de la bastie*.

Gg

Nigri

(α) Wap. I. p. 42. Galea duæ; ex priori erumpens leo scutarius, collo ornatus auro & pennis nigris. Altera tegitur argenteo pileolo, cujus ora reducta cocco: Huic imponitur alius pileus orientalis rubeus coronatus auro & pennis nigris fastigiatus, juxta hunc pileum duo pedes urfini rubei.

(β) Wap. I. p. 54. vid. S. I. m. 1. n. 74. (γ) Wap. I. p. 72. pennæ galli gallinacei rubeæ & argenteæ inter duas clavæ (Pusican.) ferrei coloris super coronata casside. (δ) Wap. I. p. 24. 42. ex coronata galea prorumpens leo scutarius. (ε) Wap. I. p. 65. ex coronata galea prorumpens leo scutarius. (ζ) Wap. I. p. 42. ex galea coronata leo prorumpens. (η) Wap. I. p. 30. ex coronata galea prorumpens leo. (θ) Wap. I. p. 87. galea testæ pileo rubeo, ora reducta hermionica, cum jugo expanso alarum, quarum altera auro fulget, altera atra est. (ι) Wap. I. p. 48. ex coronata galea erumpens leo. (κ) Wap. I. p. 42. ex coronata galea prorumpens leonis. Lac. nigræ & coccineæ. (λ) Wap. I. p. 52. molaris lapis argenteus, pennis galli gallinacei nigris ornatus.

(μ) Wap. I. p. 86. herma virilis rubeo amictu & pileo acuminato, ora reducta argentea. (ν) Wap. I. p. 35. ex galea coronata inter duo cornua secta & alternatim coloribus scuti tincta leo aureus.

(ξ) Wap. I. p. 40. 205. ex coronata galea inter duo cornua, quorum prioris pars superior cærulea, inferior aurea, alterius ex adverso, utriusque verò ora exterior ornatur 4. plumis struthionis.

Nigri in argenteo *Villier* (Turon.) vel obversi tergis (*addossez*) rubei in aureo *Wadripont*, aliquando etiam caudis impliciti, tales sunt aurei in cæruleo scuto *Gillon de Gratissens*. Vel decussatim trajecti (*en sautoir*) hoc situ inscribit 2. leones aureos scuto coccineo *Fossez*. Vel ut alter alteri incumbat (*l'un sur l'autre*). Hi vero necessario pinguntur gradientes & ita leones pardini. Gestant tales 2. coccineos, argento coronatos in parma aurea *Bigorre*. Argenteos in nigra *von der Landstern* [Patr. Francofurt.] (α) Tres leones gestant virides in argenteo scuto (coronis & falcibus aureis, lingua sanguinea) *Launoy*, nigros in aureo *Scheiderich* (β) [Colon.] argenteo (coronis, falcibus & linguis aureis) *Halwyn*, ut & *la Barre la Tuffiere*, atque *la Brosse*, aureos in rubeo *Perigord*, in cæruleo aureos *De Gyr seu Vulturei* Colonienſes (γ) argenteos in rubeo *Gveroult* (*de Montmurtin*, & (sed coronatos auro) *Rasse de Ganre* (Flandr.) & *Gerre*, Picard. argenteos in cæruleo *Chasteaumorant*. Quatuor leones reperio rubeos in solo argenteo, coronis, linguis & falcibus auro tinctis, & stella cærulea cordi scuti impressa, denotandæ famil. *Beauvau*. Sex (3. 2. 1.) leones aureos (sanguineis linguis & falcibus) inscribit parma cyanæ fam. *d'Eureux C. de Saresbery* (Angl.) ut vero appareat non minus hic quam alibi liberales esse feciales, reperiemus scuta leunculis sine numero conspersa, nempe argenteis coccineum pro famil. *Boissieu* (Delfin.)

Leo defectuosus. Monstruosus, dissectus, morné, προτομή.

§. XIX. Aliquando leo defectuosus pingitur, quo ista referimus, cum capite truncatus apparet (*de fait seu decapité*) vel caput avulsum est (*etcété*) vicissim bicipitem leonem alicubi videre est, ita in *Curtiorum* [Baronett. Angl.] (δ) scuto argenteo leo biceps viridis linguis & falcibus coccineis conspicitur, limbo circumdato cæruleo, in quem tria dimidiata lilia aurea ex angulis argenteæ areæ protenduntur. Tum eidem parma argenteæ in dextro superiori angulo quadra eodem metallo tincta, sed ab area reliqua separata refert Baronetti dignitati notandæ manum cruentam. Nonnunquam omnia membra videntur dissecta *zergliedert* / *deshaché seu demembré*, si lingua & falcibus destituantur, *morné* vocare solent. Vid. *Vulf. de Colomb. Scienc. heroïq. c. 9. p. 71. sed le Labeur. orig. des arm. n. 130. 131.* negat illis destitui, sed falcibus & ore clauso linguam occultari: ut quod nocere non possent. Exemplo serviunt talis leo niger in clypeo aureo pro fam. *Leon* (Britann.) & corona aurea ornatus in parma transversè quinis tæniis argenteis & rubeis exarata pro *Mornay la Ferté Nabert*: itidem niger, collo armilla aurea inserta, in clypeo tæniis rubeis & argenteis distincta pro *Estouteville*, argenteus in nigra *Haw*, in rubea plinthis ejusdem metalli conspersa *La Villeneuve* (Paris.) Aliquando non nisi superior pars leonis dissecti apparet, quæ apud Ægyptios robur, posterior vero infirmitatem notabat. Talem vero leonem vel ejus προτομή duplici nomine indigetant Galli *naissant* vel *Issant*. De discrimine horum terminorum non omnino inter ipsosmet convenire videtur. Plane rejicit, & commentis adscribit, quicquid differentiæ assignetur *Le Labour de l'orig. des arm. n. 133.* Ex omnibus optime mihi placuit sententia *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 268.* quod nascentem semper collocat in scuti medium, vel areolam scutum peculiare representantem, egredientem s. *issant* semper in caput scutarium, dabimus utriusque exempla. Nascentibus illos adscribemus sanguineum, in parma cærulea (aureis liliis sparsa) *Morevil* (Artel.) argenteum in cærulea liliis aureis sparsa (falcibus & lingua coccineis) *Beaumont* (Andin.) cæruleum coronatum in aureo *Obermeyer*, (ε) argenteum in coccinea *Mersan*, nigrum coronatum, cujus caput gladius transverberat, in aurea *Senfft de Bilsach* [Bavar.] (ζ) rubeum (sed qui lucium cæruleum ore gestat) in argentea *Dürschnabell* [Silef.] (η) nigrum in aurea *Pachel* [Bav.] (θ) aurum in scuti transversè secti, cujus inferiora prasina sunt, superiori parte coccinea *Mengershausen* [Patr. Francof.] (ι) nigrum coronatum in superiori parte argen-

(α) Aurei bubali cervix & caput ad nates fibulatum nigro circulo. (β) Pileus latus niger argentea circumdatus; sustinens caudam pavoninam & ante hanc cervum argenteum. (γ) Cæruleus cum aureis cornibus emergens ex galea hircus. (δ) Galeæ insitit aquila explicata nigra coronata auro. (ε) Wap. I. p. 89. ex coronata galea profiliens leo scutarius coronatus. (ζ) Wap. I. p. 89. cassidi coronatæ imposita προτομή scutaria. (η) Wap. I. p. 59. plumæ struthionice coccinea, argentea, cyanæ. Lacinia hinc rubea & argentea, isthinc cærulea & arg.

(θ) Wap. I. p. 81. rubea culcitæ, cujus panniculi aurei, impositum cribrum aurum, coronatum & pennis pavoninis fastigiatum.

(ι) Wap. I. p. 211. Leo exurgens aureus. Lacin. aurea & coccinea.

argentea, inferiori tessellato argenteis & nigris quadris *Trugenhofen* [Bav.] (α) rubeum in superiori parte argentea, pede scuti argenteo *Häckelberg* [Aufr.] (β) rubeum auro coronatum in superiori area, pede scuti nigro *Schallenberg* [Aufr.] (γ) iterum aureum caudæ parte extante in nigra, pede scuti ternis baltheis sinistris aureis & nigris exarato *Palludin* [Carinth.] (δ) nigrum aurea corona, lingua sanguinea, in aureo solo, pede scuti cæruleo 3. stellas argenteas continente *Eylenburg* [Bav.] (ε) coronatum aureum (sed cauda etiam addita) in nigro *Schürnding* [Bav.] (ζ) nigrum exurgentem è monte tricollis argenteo gestantem falcibus truncum argenteum in aureo *Freyberg* [Carinth.] (η) aureum in cæruleo (extante etiam cauda) *Görtschacher* [Carinth.] (θ) Duos dimidios obversos argenteos in rubeo *Artzt* [Tirol.] (ι) Egre-dientium [*Issant*] leonum ista exempla sunt. In capite aureo, parmæ cæruleæ imposito coccineus *Bermont*, in cæruleo aureæ imposito, argenteus *Lins*, in aureo nigra argento clathrata imminente, rubeus, falcibus & lingua cyaneis *Champagne la Suse*, in aureo rubeæ 3. palis velleris varii exarata impositus rubeus *Montcornet*.

§. XX. Nonnunquam integer solis colorum distinctionibus sectiones videtur sustinere. Ita dantur leones secti linea transversa, *coupés*. Talis est in parma aurea, superiori parte corporis cyano, inferiori minio tincta *Reignac*. (sed jam vidimus n. 17. exempla per errorem eo relata) Quidam leones pluribus fasciis transversis inductis bicolores sunt: Talis est leo *Hassia & Thuringia* tæniis coccineis & argenteis in parma cærulea exaratus (vid. infr. Hist. inf. proleg. c. 1. f. 1. n. 2. & L. 3. c. 23. n. 11.) *Basoges* similem gestat ap. *Varen. R. d' arm. P. 2. p. 274*.

§. XXI. Nonnunquam leonis caput linteo obvolvitur, quod *chaperonné* appellant, vel saltem caputio occulunt. Tale caputium cæruleum leoni rubeo in parma aurea injicit fam. *Reinach* (x). Rationem *Frid. Brombachius* ap. *Gabr. Bucelin. Geneal. German. Notit. T. 1. P. 3. p. 24.* refert: *Eberhardum* s. *Engelbertum Reinachium*, quod coronam imperii affectaret, ab Ottone I. modesta sane castigatione punitum, jussum esse leoni suo rubeo caputium injicere cæruleum, cum antea per omnia idem, cum *Habsburg* insigne gessissent; sed figmentum ipse *Bucelinus* explodit. Armillam nonnunquam gestat, ubi niger ille in clypeo argenteo, cujus lingua rubet, collare auro fulget, *Alles*, & concolor in aureo, collari argenteo, *Calletot*, atque areæ quinque argenteis & rubeis tæniis exarata, cujus lingua, falcibus & armilla melioris metalli sunt, fam. *Toutteville*. Leonem, quem fam. *Benavides* parmæ aureæ palo rubeo exarata, imponit coccineum, aurea corona & fascia argentea circa corpus pluribus vicibus obvoluta ornat. Clathros leoni obducunt (*enfermé d'un treillis*) nempe argenteos leoni aureo in fusticulo rubeo *Layming Erbschencker* [Bav.] (λ)

§. XXII. Certa leonis membra etiam sæpius in scutis visuntur; inprimis caput & pedes. Caput leonis apud veteres Agamemnonis signum fuisse perhibetur. Gestant verò caput leonis cum colli parte avulsum rubeum in scuto argenteo *Aver de Winkel* [Bav.] (μ) Leonis (hoc enim apex docet) caput coronatum aureum annulum argenteum ore ferens in nigro *Hallersdorf* [Aufr. m. 2. & 3.] (ν) Tria capita leonum ferunt avulsa rubea in parma argentea *Schrencken de Nozing* [Bavar. in 2. & 3.] (ξ) & *Le Groin*, aurea in coccinea *Chalençon*, & *Lussenay* [Nivern.] atque *du Mas* aurea, linguis sanguineis, in prasina *Barthelemy d'omville*, nigra in aurea *Montagne*, nigra, coronata & linguata cocco, in argentea *Guischard de Payré*.

Gg 2

§. XXIII.

(α) Wap. I. p. 83. Ex coronata galea profiliens leo scutarius coronatus. (β) Wap. I. p. 37. ex coronata galea profiliens leo. (γ) Wap. I. p. 37. ex coronata galea prorumpens leo scutarius coronatus. Lacin. aureæ & coccineæ. (δ) Wap. I. p. 46. Ex coronata galea exurgens leo scutarius.

(ε) Wap. I. p. 31. Ex coronata galea inter alas auream & nigram erumpens leo coronatus scutarius. Lacin. aureæ & atræ. (ζ) Wap. I. p. 89. ex coronata galea profiliens leo scutarius coronatus. (η) Wap. I. p. 45. ex coronata galea leo scutarius. (θ) Wap. I. p. 45. duæ coronatæ galeæ: puer inter alas transversim sectas, auream & cæruleam, ac cæruleam & auream sustinet stellam nigram: altera inter cornua nigram, & nigro colore, atque argento distinctum leonem scutarium. Conf. f. 2. n. 2. & f. 5. m. 1. n. 2. (ι) Wap. I. p. 44. ex galea coronata prorumpens leo scutarius coronatus & duabus rubeis, mediâ tertia argentea plumis struthionis fastigiatus. (x) Wap. I. p. 124. ex coronata galea prorumpens leo, si pictori fides, aureus, rubeis collo cuspidibus, quibus pennæ pavoninæ imponuntur adfixis. (λ) Wap. I. p. 78. in 2. & 3. coronatæ cassidi imposita tabula sexangula, angulis singulis apposita pluma struthionica alternatim argentata & coccinea. (μ) Wap. I. p. 80. ex coronata casside nascens leo. (ν) Wap. I. p. 41. ex coronata galea prorumpens leo aureus coronatus dextri pedis ungibus annulum argenteum ostentans, (ξ) Wap. I. p. 87. ex coronata galea rubeus prorumpens leo.

Diversorum colorum.

Alia accidentia.

Capita Leonum.

Pesticoni-
nus.

§. XXIII. Pes leoninus explicatis falcibus, vel hisce aliquid tenens etiam non raro conspicitur. Talem gestat auratum in parma coccinea *Faucon* (familia ex Hetruria in Franciam translata) argenteum ex sinistro scuti miniati angulo prodeuntem & auream clavem gestantem *Humbracht* [Patrit. Francof.] (α)

Leopardus.
Symbo-
lum.

§. XXIV. Quæ vulgariter differentia inter *Leopardum* & *Leonem* constituatur §. 4. vidimus. Aliam differentiam constituit *Vptonus de milit. offic. L. 4. p. 147.* quod *Leopardus ubique depingitur, naturaliter habet maculas nigras, uno cum grosso capite & est animal planum, non hispidum: Leo vero habet unum colorem continuum cum pectore hispido & certis cubis in cauda.* Ita etiam scribit *Ioh. de Bado aureo* (si tamen alius ab Uptono credi debet) p. 12. 13. ubi vero hæc descriptio à leopardo non aliena est, ut est apud Gesner. *Thierb. p. I. p. 253.* Ita panthetæ vel pardii nomine malent feciales hanc feram appellare; cum leopardus apud illos, usu vulgari, solo situ, quod antea dictum, differat. Ordinariè pingi gradientem vel currentem, allegato loco monuimus. Id verò *Campanile dell'arm. c. 2. p. 7.* ex generali regula deducit, quod quodvis animal in nobilissimo actu suo pingi debeat; cursus autem in leopardo cumpri-
mis commendetur. Si erectus repræsentatur, nempe *rampant*, vocatur *lionné* s. pardus leoninus. Inter antiquos leopardum aureum in clypeo nigro assignant Theseo ap. Hæping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009. Symbolum vero in eo quærunt consilii, generositatis vel Anglis (quibus regium scutum ornat) illati damni. Post *Ioh. de B. aureo* p. 13. *Nic. Vptonus de milit. offic. L. 4. p. 148.* credit leopardum in armis significare in armis portantem, vel saltem primum assumentem adulterio esse genitum. Æque ineptum est, quod subjungit, adscribam tamen, ut seculi illius nugas, sed *συμπάγων*, agnoscas, ita dicit: *Multum pertinententer potest dici, quod isti magni abbates & abbatissæ debent in suis armis portare leopardos, mulos, burdones, vel titiros, pro eo, quod ipsi habent & portant instrumenta episcoporum, ut mitram & crucem, ut muli, leopardi & tales bestię portant instrumenta generativa, equorum & leonum, non tamen eis utuntur naturaliter, neque habent ipsum actum vel generationis exercitium. Sic dicti abbates & abbatissæ habent mitras & baculos, non tamen ipsum actum habent, vel exercitium conferendi & ministrandi certa sacramenta & negotia episcopis pertinentia.* De hoc symbolo Gelen. de Col. Agrip. magn. L. 2. f. 40. p. 208. *Leones gradientes pardinos appellant feciales, & quia utroque oculo hominem aspiciunt, alii volunt leonas esse: Mihi verò videtur ea leonum figuratione triumphus significari, seu juga leonum currum triumphalem trahentium. Atque fortasse Ethnici Romani, prout stirpem ad dextros suos facile referebant, volebant eo signo divinorum generis ortum significare: quoniam deorum matri leones currum trahentes assignantur, ut in quibusdam gemmis signatoriis Iuno inter duos leones gradientes exhibetur. Aliqui etiam triumphatores leonibus vecti sunt.* Tum de Leopardis idem f. 43. p. 213. dicitur scutarius leopardus in armis consilii militaris hieroglyphicum esse, nam cum inter leonem & pardum inimicitia sint, hic virium robore & scapulis minor, celeritate & astutia præstat, cuniculum enim utrinque patientiorem in medio angustum agit, quem vix ipse penetrare possit, tum leonem laceßens ardente prælio accensaque ira fugam arripiens, cuniculo se immergit, alteraque parte evadens leonem antri ventre interceptum à tergo obruit & interimit, nam dolus an virtus Pardi quis in hoste requirat.

Exempla
singulo-
rum.

§. XXV. Utuntur leopardis isti: singulis primum; nigro in parma aurea *Brehan*, sanguineo in aurea *Neret* [Britann.] argenteo in cyanea *Kersendi* [Britann.] atque (sed area sparsa liliis ejusdem metalli) *Holland C. de Huntingdon* [Angl.] aureo in cyanea *du Fou*, ut & (sed situ leonis & corona aurea composita) *Firleus*, atque *Beaucaire Peguillon*, aureo in nigra area transversè sectæ, cujus inferior pars rubea duos fluvios argenteos fasciarum instar locaros, superiori parte *Mornauer de Liechtenwördt* [Tirol. in 2. & 3.] (β) Ita & in clypei transversè secti, superiori area argentea pingit Leopardum coronatum rubeum (inferiori cærulea undosum balthæum argenteum continente) *de Mardorff* [Patrit. Francof.] (γ)

§. XXVI.

(α) Wap. I. p. 210. Leonis, sanguineam linguam ostentantis, *πετομένη*, pedibus clavem auream tenens. Lacin. argenteæ & rubæ.

(β) Wap. I. p. 42. coronata galea leopardus profilit aureus. (γ) Wap. I. p. 210. Ubi tamen coronæ mentio non fit. Apicem constituit ex coronata galea inter jugum alarum argentataram, leopardus exorians rubeus coronatus utrinque liliū rubeum (vel cæruleum) gestans Lacinie argenteæ & rubæ.

§. XXVI. Duos leopardos pingunt aureos in scuto coccineo *La Guerche & Lisle* ^{lurium in} *Bouchard*. coccineos in aureo *Marfay, Quincarnon, Blanchefort*, prasinos [falculis ^{eodem} & lingua sanguineis.] in argenteo *Prulay*, argenteos in cyanea *Chasteaubrun*, aureos in nigro *Dinteville Fouquerolles & Iancourt*, aureos falculis & lingua rubentibus in cæruleo *Roumilly la Chesnelaye*, argenteos in rubeo *Sorel*. Tres aureos, coronis, falculis & linguis cocco tinctis in clypeo cæruleo *Caumont* [unde Duces Forcæi.] aureos, alterius metalli unguibus in coccineo *Maubeck*.

§. XXVII. Capita leopardina, seu leonina adversa dicere malis [Symboli ratio- ^{Capita leo-} nem explicat Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 41. p. 211. *Quoniam præcipua leonis* ^{pardina.} *vis in oculis & terror in rugis frontis consistit: aptissimum militaris ferociæ & incutiendi metus emblemata est. Est vultus torvus & ferocior militaris animi indicium, unde nonnulli Cæsares ad ferociam vultum componebant &c.] Ista in clypeis notavi singula; aureum lingua sanguinea in parma cærulea *des Lions d'Espaux*, aureum, inserto naribus ejusdem metalli annulo [baillonnée d'un anneau seu bouclée.] in coccinea *Baillon de Forges*. Terna argentea in area viridi *Buchholz* [Bar. in 1. 4.] (α) aurea coronata exertis linguis torvè intuentia in nigra *Gryn* [Colon.] (β) aurea [addito in corde scuti orbe seu Byzantino numo aureo] in solo cæruleo *Fichart* [Patrit. Françof.] (γ) aurea linguis sanguineis in cæruleo *des dormants*, cyanea, coronata & linguata rubeo colore, in argenteo *Beré* [Normann.] In area transversè secta, cujus superiora cærulea, inferiora aurea totidem alternantibus coloribus picta *Fernberger zu Eyenberg* [in 1. & 4. primi & quarti quadrantis vid. f. 1. m. 1. n. 66. [Austr.] (δ)*

§. XXVIII. Pardus seu panthera maculis sparfa, ab aliquibus hieroglyphicum vanitatis ^{Pardus,} & perfidiæ fingitur; unde ajunt Joanni Veromanduo ob feloniam ademptis propriis armis ^{tygris.} datum esse scutum rubeum, panthera argentea insigne apud Joh. de Bado aureo p. 13. signum est conditionis servilis præteritæ vel omiffæ. Verum non semel diximus, sequiores illas interpretationes otiosorum videri somnia. Unde nihil mali de familiis ominabimur, quæ animal hoc gerunt; quales sunt *Abaim* [Bav.] (ε) gestans in parma argentea pardum rubeum maculis albis sparsum & [nisi me oculi fallunt.] *Elsenbeck* [Bav.] (ζ) in aurea nigrum. Addimus feritate cognatam *Zygrida*, maculis oblongis insignitam. Talem autem in scuto rubeo Achilli adsignant ap. *Hæping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009.* Argenteam rubeo laterculo inserit *Kolnitz* [Bar. in 2. & 3.] (η)

§. XXIX. Cum ad pardos nos leo duxerit, ad gryphes etiam ducit: horum ^{Gryphus.} enim corporis pars posterior leonis figuræ est. Unde non tam animalis extantis figura, quam hieroglyphicum ob conjunctionem leonis & aquilæ, sapientiæ vel etiam celeritatis cum fortitudine juncta creditur. Auribus etiam prominentibus attentionem ad consilium denotari existimant. vid. Alcas. ad Apocal. L. 3. c. 4. p. 341. Alii etiam symbolum roboris, velocitatis & vigilantia quærunt in hac figura. Promittundinis item ad audiendum, quæ in magistratu requiritur. Cyr. Spangenb. *Adelsp. P. 2. L. 12. c. 46. p. 336.*

§. XXX. Exempla Gryphorum plurima infra occurrent in Histor. insign. ^{Exempla.} L. 1. c. 13. in insign. Brandenburgicis. Alia hic addemus. Gestans nigrum in clypeo argenteo *Brullon la Musse, Sehefeld*, [Silef.] sed unguibus aureis minacem (θ) *Schweighard* [Bav.] sed aureis alis & corona (ι) nigrum in aureo *Greiffen* [Silef.] (κ) *Alb echtshelm* [Bav.] (λ) aureum in rubeo *du Tour, Fridesheim* [Austr.] in 2. & 3. (μ) & [sed coronatum in bipertiti priori latere] *Eck.* ^{Gg 3} [Carinth.]

(α) Wap. I. p. 31. Cygnus candidus de Laciniis, vid. c. 6. n. 25. (β) Galeam magno hiato leoninus manducus ore premere & absorbere videtur, & supra manduci verticem ex aurea corona emergit atra plumaria panicula. (γ) Wap. I. p. 211. Galeæ coronatæ imminens globus aureus inter expanfas alas cæruleas singulis stellis aureis impressas. (δ) Wap. I. p. 36. coronatæ cassidi inter cornua duo, quorum prius auro & ciano secatur, posterius argenteis, & miniatis segmentis pingitur cauda pavonina. (ε) Wap. I. p. 77. duo cornua rubea, ternis singula candidis struthioniciis plumis ornata. (ζ) Wap. I. p. 97. ex coronata casside prodiens eadem fera.

(η) Wap. I. p. 32. tygris scutaria insidet cassidi coronatæ.

(θ) Wap. I. p. 66. inter duas nigras erecta pluma struthionica argentea.

(ι) Wap. I. p. 92. ex coronata galea prorumpens gryphus scutarius.

(κ) Wap. I. p. 67. ex coronata galea exurgens gryphus scutarius.

(λ) Wap. I. p. 81. ex coronata casside gryphus prorumpens.

(μ) Wap. I. p. 37. ex coronata galea erumpens gryphus.

[Carinth.] (α) aureum in nigro coronatum *Cremmer de Königshofen* [Austr.] (β) rubeum in aureo *River* [Angl.] & (sed in bipertiti scuti parte anteriori, posteriorem enim auream fascia nigra ornat) unguibus ferrum gestantem *Büttner* [Silef.] (γ) argenteum in rubeo *Odorsky* [Silef.] (δ) aureum coronatum in nigro *Douiat*, sine corona *Fridwirth zum Fridhof* [Austr.] (ε) *Rauchberg* [Styr. in 2. & 3.] (ζ) In cæruleo aureum *Greiffenberg* [Austr. 2. & 3.] (η) (insistentem nigri tricipiti argenteæ) *Kiner de Scharpfenstein* [Silef.] (θ) coronatum, lingua sanguinea, oculo argenteo, dextris falculis elevatis nudum acinacem auro instructum, sinistris depressis tres rosas rubeas, viridi ramulo foliato sustentatas tenentem, in pede scuti corona aurea sustentatum *Esterhafi* [Ungar.] argenteum coronatum & plumis struthioniciis ornatum in scuto ex angulo sinistro secto, cujus superiora aurea, ulteriora rubea *Hutter de Huttershofen* [Austr. in 2. & 3.] (ι) In scuto transversè ex minio & argento secto, gryphus pingitur iisdem, sed inverso situ coloribus *Bompart*. [Delfin.] Gryphus nascens niger in aurea scuti transversè secti, & inferius cyaneo colore tincti superiori parte, insigne est fam. *Rauscher* [Francof. Patrit.] (κ) *Arvernæ* com. vetera insignia dicunt representasse gryphum superiori corporis parte rubeum, inferiori viridem in parma aurea. Tres gryphos cæruleos, coccineis corona, linguis & unguibus, in parma aurea *L'Aubespain*. Gryphus nascens argenteus in scuti secti, cujus inferiora rubent, superiori parte nigra *Lasserwitz* [Silef.] (λ)

Pedes gryphorum.

§. XXXI. Pedes gryphorum aliquot observavi in scutis. Tres nigros, sanguineis unguibus, in argenteo *Gräffar*, argenteos in prasino *Buade* [Vascon.] Huc etiam spectat apex *Greiffenclausorum* ipso nomine indice in Hist. insign. L. 3. c. 21. Gryphi caput cum collo avulsus nigrum in aurea parma *Hantzschke* [Silef.] (μ)

Gryphus vel fera alis destituta.

§. XXXII. Gryphibus video etiam annumerari feram, alis tamen destitutam, ex cuius oculis, cruribus & ore flammæ promicant: in insignibus *Styriæ* [vocatur *Steir* s. *Stier*] ea fera argentea ornat clypeum viridem, pro familia *Stahrenberg* aurea rubeum, *Steirer de Berneck* nigra argenteum, *Hohenberg* in Austria argentea nigrum, *Spangenberg*. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 35. p. 323. *Goldstein* (ν) [Patrit. Francof.] sed ut flammæ rubæ, non nisi ex ore promicent. Huc retulerim quæ sine flammis hujusmodi rubea in aureo scuto comparet notandæ famil. *Vrruhe* [Silef.] (ξ) & quæ nigra auro coronata in media parma argentea *Dn. de Oeth* [Austr.] (ο) Caput & collum hujusmodi feræ ignivomæ in scuto bipertito ex cocco & auro visitur tinctura alternante notandæ familæ *Teuffel de Pirckensee* [Bav.] (π) Respicitur ad nomen, cum hoc fere modo caco-dæmon pingi soleat.

§. XXXIII. In natura extet unicornu seu monoceros, uti pingitur, nec ne, hujus loci non est disquisitio. Conf. *Thuan.* L. 64. p. 322. saltem in scutis non infrequens est feræ hujus figura: & quidem naturali suo situ saliens representatur: Si verò confideat, gradiatur, vel alio situ sit: id exprimendum est. Præterea tinctura jubæ, barbæ, ungularum & cornu notari solet. Quod hieroglyphicum concernit, aliqui illis *δῆγμα* adsignant, qui scæminarum pudicitiam defendissent ap. *Hæping.* de Jur. inf. c. 5. n. 11. idem c. 9.

(α) *Wap.* I. p. 46. inter duo cornua argenteum & rubeum, quibus quæ aperiuntur ternæ struthionice plumæ argenteæ & coccineæ imponuntur, gryphus ex coronata galea exurgit. Lacin. hinc nigra & aurea, isthinc argentea & coccineæ. Conf. I. I. m. 2. n. 20. (β) *Wap.* I. p. 40. ex galea coronata gryphus exurgens aureus coronatus. Lacin. hinc nigra & aurea, isthinc ob aream 2. & 3. vid. I. I. m. 1. n. 93. argentea & rubea. (γ) *Wap.* I. p. 63. Inter duas alas rubeas ejusdem coloris gryphus è coronata casside exoritur utrinque ferrum ostentans. (δ) *Wap.* I. p. 74. anser argenteus. (ε) *Wap.* I. p. 41. gryphus scutarius ex coronata galea profiliens. (ζ) *Wap.* I. p. 48. coronata galea impositus gryphus scutarius. (η) *Wap.* I. p. 40. responder hinc & areæ, de qua I. 6. m. 3. n. 7. galea prior coronata, in qua inter duo cornua argenteum & nigrum gryphus exurgens. (θ) *Wap.* I. inter duo cornua, quorum prius cocco & auro, alterum auro & cæruleo colore tingitur, exurgit è galea coronata gryphus lapidem acutum argenteum gerens & ostentans. (ι) *Wap.* I. p. 38. ex coronata galea gryphus argenteus, rostro calcar gestans aureum, coronatus & ornatus plumis tribus struthioniciis, quorum extremæ duæ aureæ, media coccineæ. (κ) Galeæ diademate tortili ex cyano & auro contextæ inter 2. cornua aureum & cæruleum exurgens gryphus scutarius. Lacinia hinc aurea & nigra, illinc aurea & cærulea. (λ) *Wap.* I. p. 59. erumpens gryphus scutarius. Lacin. argent. & nigra. (μ) *Wap.* I. p. 92. pluma struthionica nigra. (ν) Fera scutaria exurgens, flammæ aureas evomens. (ξ) *Wap.* I. p. 55. coronata galea insitit molaris lapis argenteus plumis struthioniciis aurea, argentea, rubea fastigiatus: quem tanquam tenentium conspiciuntur pedum alius feræ extrema rubea. (ο) *Wap.* I. p. 34. ex coronata galea prorumpens fera scutaria nigra, colli ornamentis (der Kamm) aureo, & pennis pavoninis instructo. (π) *Wap.* I. p. 96. ex coronata galea imago scutaria bicolor.

c. 9. n. 220. omnium virtutum, quæ militem decent, imaginem facit. Aliis signum est animositatis, amoris in virtutem, vitiorum fugæ. Wap. P. 3. præfar. n. 14.

§. XXXIV. Conspicitur monoceros in clypeo cyaneo argenteus *Vallon* (Divio. Exempla. *nenf.*) & (sed ut incedens pingatur.) *Montbize Benard*. saliens fasciis obliquis coccineis & argenteis distinctus in cæruleo *Schiraw* [Siles.] (α) argenteus in nigro *Nusdorff* [Bav.] (β) argenteus in rubeo *Kneysel* [Austr.] (γ) niger in argenteo *Heyrling*. [Tirol. in 1. & 4.] (δ) rubcus coronatus in argenteo *Ebersdorff* [Tirol. in 1. & 4.] (ε) argenteus aurea corona & cornu in rubeo *Gallen de Gallenstein* [Styr.] (ζ) argenteus in cæruleo *Wallenfels* [Franc.] (η) Tres nigri in cæruleo *Le Cirier de Neufchelles*. Monoceros exorians, seu anteriora ejus, argento tincta in scuto rubeo *Krotendorff* [Bavar.] (θ) cæruleo *Regeldorf* [Bavar.] (ι) niger (sanguineus guttis rubeis è sectione destillantibus) in argento *Bergkhofen* [Bav.] (κ) aureus in nigro *Berwang* [Bav.] (λ) Monoceros exorians repræsentatur in clypei transversè secti, cuius inferior pars aurata est, superiori parte nigra aureus *Ioham de Mundolzheim* [Alsat. & Patrit. Francof.] (μ) Cum collo caput unicornu argenteum inscribit parmx cæruleæ, imposito cephalo aureo tribus alis nigris impresso *Chevalier*, simile argenteum coronatum auro, & ex cornu extremo dependente annulo aureo, cui saphirus insertus est rubenti *Schondorf* [1. Bav.] (ν) Tria capita monocerotis argentea inferit areæ cæruleæ *Mainardeau*.

§. XXXV. *Elephas* quadrupedes alias vincens magnitudine plurium virtutum, Elephas. quarum imago in eo reperitur, symbolum esse potest, prudentiæ, clementiæ regiæ, pietatis, fortitudinis. Conf. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. l. 12. c. 46. p. 335. b. Exemplum in scuto *Helfensteiniorum* comitum, ubi elephas argenteus in area coccinea lineæ aureæ insistit. Vid. Hist. insign. l. 1. c. 35. n. 4. de proboscide ejus, ut aliquibus videtur, cum verius sit cornuum species, conf. c. 6. n. 40. An dentes ejus credemus, quos tres nigros in rubeo scuto repræsentant *Auer de Tobel* [Bav.] (ξ)

§. XXXVI. In urso præter situm, quo vel gradiens [*passant*] vel erectus [*Dressé en* Ursus. *pied* seu *sur pied*] vel pedibus ad prædam divaricatis (rampant) pingitur, oculorum, linguæ, & si adsit, armillæ tinctura observari solet, *allumé, langvé, accolé*. Id vero perpetuum est, quod unico tantum oculo, atque ita nunquam adverso capite repræsentatur. In antiquitate Proteusilao duos urso nigras erectos se invicem respicientes in clypeo aureo assignare solent ap. Hæping. Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1009. apud eundem n. 1014. ursa antiquorum Gothorum insigne est. Symbola vero varia quærun; *Ioh. de Bado* aureo dat ursum forti bellatori, qui prudens non sit, alii terrestribus dedito. Alii homini initio dissoluto, dein modesto, cum ursæ fetus lambiendo præficiatur. Alii viro forti, & solerti: aut etiam iracundo. Ursæ capite, quod invalidissimum est, Pierius civitatem ab imbecillo rectam principe denotare vult. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 44. p. 213. *Tesserani* urse ad explicandas militares excellentias variæ sunt interpretationes. Primo enim cum Heroum filii dicantur noxæ, ursus quasi orsus à limatione fetus dictus sollicitam liberorum educationem significat. Secundo ab urgendo volunt dictum, & sic interpretantur viri militaris esse, non lubrico impetu res moliri, sed peragere & fortiter cæptis insistere. Tertio volunt ursum esse characterem solertiæ humanæ, quod licet membris & toto sit obesus corpore, aptus tamen, flexibilis & dexter sit ad omnem usum, demum quod ursus firmus sit pedibus, & rectus incedat, sicut militem constantia & justitia decent. Conf. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 335.

§. XXXVII. Quod exempla concernit, celebris inprimis est ursus niger in baltheo aureo parmx rubæ inducto gradiens, quo ob nomen & captum, cum extruendæ urbi ligna cæderentur, fera denotatur *Berna* (civ. & Canto Helvetiæ) ab hoc enim monetæ Exempla. nomen,

(α) Wap. I. p. 69. *πρωτομή* scutarii unicornu. (β) Wap. I. p. 77. ex coronata casside exurgens monoceros. (γ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea proiliens monoceros. (δ) Wap. I. p. 43. ex coronata galea inter alas, nigram argenteo baltheo, & auream cuspidibus scutariis insignitas, exurgens monoceros. Conf. rationem alterius alæ S. 1. m. 2. n. 33. (ε) Wap. I. p. 44. Monoceros scutarius ex coronata galea prorumpens. (ζ) Wap. I. p. 48. ex coronata galea monoceros scutarius erumpens. (η) Wap. I. p. 104. coronatæ galeæ insidet unicornu. (θ) Wap. I. p. 80. è coronata galea exurgens monoceros. (ι) Wap. I. p. 86. monoceros prorumpens argenteus. (κ) Wap. I. p. 80. è galea corona prorumpens fera scuti. (λ) Wap. I. p. 83. exurgens monoceros ex auro. (μ) Wap. I. p. 196. ex corona galeæ imposita prominens *πρωτομή* monocerotis. (ν) Wap. I. p. 97. ex casside coronata monoceros scutarius prorumpens, additis coronæ pavoninis pennis. (ξ) Wap. I. p. 80. ex coronata casside prominentia duo cornua, rubeam & nigrum: quæ etiam tinctura laciniarum.

nomen, ut unciales Bernenses ab hoc urso *Bärenthaler* dicantur: & *Bäzen* s. bacio-
nes, vel bazii ab urso minori *Bes* seu *Behle*. Quod nomen per non exiguam partem
Germaniæ obrinet. Vid. Hæping. de Jur. insign. c. 10. §. 1. p. 109. & quod colores ali-
quoties variati sint. c. 6. n. 1190. ex Stumpfio. Alia addamus exempla. Gestant ergo
ursum nigrum erectum (lingua sanguinea) in clypeo argenteo *Appenzell* (ex Canto-
nibus Helvet.) (α) Itidem nigrum cum argenteo colli vinculo in aureo *Birckelin*
[quasi Beerlin. Colon.] (β) iterum nigrum erectum in aureo *Spiller* (Austr. in 1. & 3.)
(γ) similem [sed addita armilla] *S. Gallen* s. *Galli fanum* [civit.] (δ) similem (sed pe-
dibus anterioribus ignem rubeum portantem) *L'Anchise*, item nigrum securem (*ei-
ne Hacke* / ut nomen respondeat) gestante in aureo *Häckelöder* [Bav.] (ε) nigrum in
sectione scuti diagonali, cujus inferior pars rubet, superior vel ulterior argento can-
det, gradientem *Kärgl* [Bav.] (ζ) erectum rubeum inaurato ad collum loco annula-
to revinctum in argenteo *de Horn* [Colon.] (η) erectum trunco arboris assistentem
omnia ex nativo colore in viridi *Berische* [Bohem. & ex eo Misn.] (θ) rubeum diva-
ricatis pedibus raptui intentum in scuto aureo *Albe* [Provinc.] similem aureum in ni-
gro *Orly* [Delfin.] in aureo ursum nigrum alligatum aurea catena columnæ ejusdem
metalli, superincumbente his aquila expansa nigra, *Cesarini* [Roman.] in argentea
area ursus nativo colore piscem ore gestans ex undis emergens gestatur à *Strutzen*
[Austr.] (ι) in aurea ascendens nativo colore priori pede premens annulum aureum
turcoide ornatum, *Balck* [Siles.] (κ) in aurea, quæ area parmæ bipertitæ prior
est, (nam altera argentea liliū cæruleum complectitur) ascendens super flumine
deorsum fluente, colore naturali *Wildperger*. [Austr.] (λ) Duo averſi aurei in cæ-
ruleo scuto *Vrſcoli* [Venet.] Huc capita ursina referamus, qualia avulsa 3. nigra
obligata capistris (*emmuselées* s. *emmuffléés*) & catenulis ex auro, in parma argentea
Monstrevil Bonnia [Picton.] Similia tria adjicit fasciæ cæruleæ in scuto aureo *Plastrier*,
caput ursinum cum collo nigra ex aurea corona emergens in scuto argenteo *Libmäu-
ner de Trusch* [Carinth.] (μ) item nigrum lingua cruenta in argenteo *Egolfstein*
[Franc.] (ν) Nec non pedes ursinos reſectos vel avulsos (pattes d'ours, *Bärentähen
oder Bärentappen*.) Gestat talem suo colore pictum in parmæ bipertitæ (cujus alte-
rum latus cæruleum est) priori parte argentea. *Lütticz* [Siles.] (ξ) tales duos nigros,
sectione cruenta apparente, decussatim locatos in parma argentea *Pfeil* [Siles.] (ο)
& *von der Harte* [Siles.] (π) itidem duos reſectos vulnere cruento nigros decussatos
in aureo *Prockendorff* [Bav.] (ε) & *Franckenreiter* [Bav. hac sola differentia, quod
decussati: hi quidem etiam sunt, sed extrema erga se iterum conversa] (σ) duos super-
num conversos argenteos in rubea area, & tres nigros in argentea transversim de-
scriptos uni scuto quadripartitum inferunt *Vinther de Platsch* [Tirol.] (τ) duos evulsos,
argenteum & nigrum, in scuto bipertito nigro & argenteo *Fierer* [Austr.] (υ) duos
ex imo scuti margine sursum porrectos, & singulos binis flammis rubeis ascendentibus
insignitos in scuto bipertito ex argento & nigro, tinctura opposita, inficit *Ottenperg*
[Bav.] (φ)

§. XXXVIII.

(α) *Wap. I. p. 222.* (β) Ursus scutarius erumpens. (γ) *Wap. I. p. 35.* ex galea coronata ursus
exorrens pedibus tenens alveolum lusorium ex minio & argento tessellis: ob alterum laterculum.
vid. c. 5. f. 1. m. 2. n. 11. 13. (δ) *Wap. I. p. 222.* (ε) *Wap. I. p. 86.* ex coronata casside ursus scu-
tarius exurgens. (ζ) *Wap. I. p. 81.* coronatæ cassidi inter cornua argenteum & rubeum insidens
ursus. (η) Ursus scutarius erumpens. (θ) Herma cataphracti, thorace ferrea, lorica viridi, pileo
tectus, ex quo dependet pluma struthionica cærulea; lacinia prasina & cærulea. (ι) *Wap. I. p. 36.*
inter ternas utrinque struthionicas plumas, hinc aureas duas & unam nigram, isthinc opposita
tinctura, ex coronata casside exurgit ursus piscem ore gerens. (κ) *Wap. I. p. 71.* inter nigrum &
rubeum pluma struthionica aurea. (λ) *Wap. I. p. 41.* ex coronata galea ursus niger prorumpit. La-
cin, hinc aureæ & nigra: isthinc argent. & cærul. (μ) *Wap. I. p. 47.* ex coronata galea caput urſi-
num. (ν) *Wap. I. p. 100.* scutaria figura. (ξ) *Wap. I. p. 70.* duos pedes urſini suo colore tincti.
(ο) *Wap. I. p. 50.* Post argenteam alia latens nigra ala. (π) *Wap. I. p. 68.* duo pedes urſini.
(ε) *Wap. I. p. 97.* cassidi coronatæ impositi duo pedes urſini. (σ) *Wap. I. p. 97.* coronatæ galeæ im-
positi duo pedes scutarii. (τ) *Wap. I. p. 42.* duæ galeæ coronatæ, ex quarum altera duo pedes ur-
ſini argentei, ex altera nigri protenduntur. Lacinia hinc argentea & rubea, isthinc atra & aurea.
(υ) *Wap. I. p. 35.* inter alas duas transversè sectas ex nigro & impressis duabus aureis, & minio,
impressa una argentea, stellis duo pedes urſini argent. & nigr. Lacinia hinc rubea & nigra, isthinc
nigra & argentea. (φ) *Wap. I. p. 88.* ex coronata galea duo pedes urſini rubeis binis flammis
impressis.

§. XXXIIX. *Lupus* sequatur, Martium animal, & ob hoc apud gentiles Marti Lupus. sacrum, atque Romæ inter signa militaria. Creditur symbolum indefessi & vigilantissimi belli Ducis. Nec non, qui hostem solerter aggredi noverit. Cyr. Spangenberg. Adclsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. Potest tamen etiam à venatione luporum figura originem trahere. Amplius solertiæ, & velut olim ap. Græcos ob visum acutum soli sacer fuit, vigilantia nota esse potest. *Hæping. de Iur. insign. c. 9. n. 202. seq.* Apud Ægyptios in hieroglyphicis designabat raptorem, voracem atque famis impatientem: si caudam sub ventrem reduceret, eum qui à potentiori oppressus, se in tuta receperit, glabra extrema cauda, in hostes elapsus, sed qui parva admodum jactura evasisset, tum notabat etiam peregrinum, ut taurus indigenam. Aliis hostem irreconciliabilem. Nonnunquam lupa (si in deteriore partem detorquens, impudicitia nota) pingitur, uberibus sexus indice. Hæc aurea in cæruleo apud *Hæping. Senensium* signum est, de Jur. inf. c. 17. §. 15. n. 489. inde donum Reipublicæ accepit, & sui scuti quartæ aræ inseruit Blasius *Monlucius*. *Luynius* Connestab. Franciæ, in 2. quadrante cæruleo gestabat 2. lupos adversas.

§. XXXIX. Ordinarius situs ejus est, ad prædam intenti, vel auferentis (*ravif-* Situs, ex-
sant) Gestat lupum cæruleum coronatum auro in parma media argentea *dom. Welzer* ^{empla.}
de Spiegelfeld [Austr.] (a) cæruleum in argento *Blanckenfels* [Bav.] (β) & *Wichsen-*
stein [Franc.] (γ) argenteum in rubeo (paronomasia) *Wolf* [Franc.] (δ) aureum in
clypeo rubeo *Loubers Verdalle*, cæruleum lingua & unguibus sanguineis in aureo
Agoult de Sault, argenteum in nigro *Bahuno la Demiville* (Britann.) aureum in cæ-
ruleo *Monluc* in 1. quadr. naturali colore pictum, confidentem in aureo *Wolff* [Patrii
Francofurt.] (ε) pariter nigrum in scuti aurei bipertiti, cujus posteriorem partem duæ
fasciæ aliæ exornant, anteriori parte *Sundhausen* (ζ) [Patrii. Francof.] itidem naturali
colore pictum, atque ore anserem candidum gestantem, & argentea fascia media sui
parte revinctum, adjecta in scuti rubei ungulo dextro rosa candida *Nobeck* [Siles.] (η)
aureum (sed gradientem) in cæruleo *Le Loup Bellenave*, rubeum in aureo, sed cerasis
cum petiolis coccineis sparso (noyaux de cerises & queues) *Noailles*, naturali colore pi-
ctum, sagittam itidem suo colore tinctam, *gesiedert* / nisi quod pinnae rubent, confrin-
gentem, in parma transversè secta, quæ superius cærulea, inferius aurea est, (sed toti fera
incumbit) *Fursten* [Siles.] (θ) Graditur lupus argenteus in rubeo *Fisdhorn* [Franc.] (ι)
In transversè secti scuti superiori parte cærulea laciniola trium segmentorum argentea,
inferiori argentea lupus nativi coloris *Wolf dict. de Metternich* (*) [Westphal.] De
hoc symbolo ita philosophatur Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. c. 24. p. 130. *quasi se-*
caretur terrarum orbis Horizontis circulo, ut pinnata fascia scutoque significant
se ex altero Horizonte rediisse claros murali corona, vel facinore occupati, aut tu-
tati pontis. Duos rubeos lupos gradientes (oculis evullis) in scuto aureo gestat familia
Oforia (Hispan.) nigros oviculas candidas dorsis gestantes in aureo *Avellaneda* (Hi-
span.) Lupus biceps nativo colore in pedis scutarii bipertiti latere sinistro argenteo
Perzen [Austr.] (λ)

§. XL. Aliquando capita sola pinguntur. Caput lupi, cum collo argenteum in Capita lu-
cæruleo *Ertbach* [Bav.] (μ) Capita lupina avulsâ sanguinea inscribunt parmae argenteæ ^{pina, Lynx.}
La Gobelaye Visdeloup, argentea rubeæ *S. Amadour*, nigra in aurea *Louvancour de*
Vauchelles. Lynx sui coloris in scuto cæruleo *Luxen* [Siles.] (ν) in rubeo, sed limbo au-
reo circumdato *Triebenneck* [Syr.] (ξ) Dimidia fera nativi coloris, in superiori parte

H h

scuti

(a) *Wap. I. p. 34.* coronata galeæ insidens lupus coronatus scutarius. (β) *Wap. I. p. 96.* fœ-
minea imago umbilicoreus apparens cæruleo amictu, caput redimiculo candido, & corona aurea
ornata, brachia, quæ circumvolvunt singuli serpentes suo colore picti, manibus amputatis sursum
tendens. (γ) *Wap. I. p. 103.* idem cum priori apex. Unde dispiciatur, eademne diversis nominibus
sit familia? (δ) *Wap. I. p. 106.* galea tegitur pileolo lato rubeo, ora reducta argentea, super eo *πρωτομή*
lupi scutarii. (ε) *πρωτομή* lupi scutarii. Laciniæ nigrae & aureæ. (ζ) *πρωτομή* lupi nigri retrospicentis &
agnum argenteum ore ferentis. (η) *Wap. I. p. 156.* rosa candida auro gemmata & foliata. Lacin. ru-
beæ & argenteæ. (θ) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea exurgens lupus sagittam confringens. (ι) *Wap.*
I. p. 106. jugum complicatum alarum rubearum. (κ) *Wap. I. p. 190.* ex galea diademate tortili recta
exurgens *πρωτομή* lupi scutarii. Laciniæ argenteæ & cæruleæ. (λ) *Wap. I. p. 41.* lupus biceps ex aurea
corona prorumpens. Laciniæ hinc (ob alias areolas) aureæ & atræ, isthinc argenteæ & rubeæ.

(μ) *Wap. I. p. 95.* figura scutaria.

(ν) *Wap. I. p. 60.* pileus cæruleus ora reducta argentea impositis 6. pennis ardeæ candidis.
Lacin. cæruleæ & argent.

(ξ) *Wap. I. p. 49.* ex coronata galea exoriens lynx. Lacin. aureæ & rubeæ.

scuti cyanea, ejus inferior pars aurea in cuspide triangulari cærulea stellata exprimit auream *Althamer* [Austr.] (α)

Vulpes.

§. XLI. *Vulpes* astutissima astutiae symbolum est. Inprimis hoc hieroglyphicum quaerit *Vulson de la Columb.* in vulpe aurea, in nigro caputio argenteum anserculum collo gestante, quam in parma coccinea defert famil. *Schaden von Liepold seu Leipoltz* [Hass.] (β) cæterum pingitur ordinarie erectus & pedibus divaricatis (*rampant*) nonnunquam gallinam, vel aliam avem raptam ore gestans (*Ravissant.*) Talis est suo colore picta avem candidam rapiens, in solo aureo *Brant/kein* [Misn.] (γ) item sui coloris anserem argenteum rapiens in cæruleo *Dresker* [Siles.] (δ) Vulpes suo colore tincta in aureo solo *Fuchsen* [Siles.] (ε) & in argenteo *Mager de Fuchsstatt* [Carinth.] (ζ) nigra in aureo *Schænkirchen* [Bar. in 2. 3.] (η) rubea in aureo *Fuchs* [Franc.] (θ) Tres vulpes gestat cæruleas in clypeo argenteo *La Goupeliere*, aureas in cæruleo *La Renardiere.*

Aper.

§. XLII. *Aper* (sanglier) & in universum *porcus* symbolum habetur animositatis periculorum contemtrix, militis bene armati, finis belli agriculturæ, pernicitatis, prælagii futurorum, luxuriæ, invidiæ (juxta *Ioh. de Bado aureo*) fidei (quia cum in pacem & fœdera jurabatur, suem mactari & conscindi moris erat) vastitatis. Porro fuit inter militaria Rem. signa quintum. *Festus*: quia confecto bello, inter quos pax fieret, caesa porca fœdus firmari solebat. Forte est quia sus (troja latinis vel scropha) *Æneæ* attribuitur, & in universam (nescio an nominis analogia.) Trojanis. Unde Pomponius Sabinus narrat, Antenorem posuisse suam in aureo vexillo. Conf. *Heping. de Iur. inf.* l. 1. n. 32. c. 17. §. 15. n. 498. Saculis sequentibus Jonii juniores sub Mag. peditum in occidente gestabant aprum rufum erectum corpore, sed in clunibus residentem, concolorilimbos, in cærulea parma ap. *Panciroll. Principis purpureo colore nitentis bellica ferocitas per aprum indicatur sedensque hostibus minatur, quasi eos jam quiescens sit superaturus.* In fabulosam antiquitatem qui ascendunt, apros duos aureos in rubeo clypeo Ajaci Telamonio affingunt ap. *Heping. de Iur. insign.* c. 2. §. 10. n. 1009. Nec minus c. 3. §. 36. Polynici aper datur. c. 2. §. 10. n. 998. Marcomannorum emblema est. De cætero ex disciplina fecialium observatio est dentium (*deffenses*) atque oculorum tinctura, rostrum (*Museau seu bautoir*) membrum pudendum (la Vilainie) si à reliquo differant corpore. Ratione situs semper pingitur gradilis.

Exempla.
Sus, Caput
aprugnum.

§. XLIII. Exempla ista sunt. Utuntur apro argenteo saliente in rubea parma *Schweinichen* [Siles.] (α) nigro saliente, ejus dentes albicant, lingua rubea, in argentea zum *Weddel* (Francof.) ejusdem situs nigro, vulnere in latere cruento apparente, in argentea *Schweinbock* [Bavar.] (κ) rubeo in argentea *Trewarthean*, atro in aurea *Gilpiain & le Porc*, atque cane rubeo cum morfu detinente (Coletè par un limier) *Buatier* (Lugdun.) nigro dentibus candidis in argenteo solo, adjecto cephalo cæruleo, figuram lunæ crescentis argenteam inter duos flores pentaphyllos complexo *Abelly.* Apri anteriora nigra in argenteo (ob nomen) *Eberspach* [Bav.] (λ) item nigra in argentea sectione apparente cruenta *Secnus de Freidenberg* [Carinth. in 2. & 3.] (μ) in scuto transversè secto, ejus superiora argento, inferiora nigro colore tinguntur, alternantibus coloribus picta *Gænger* [Austr. in 2. & 3.] (ν) Suem repræsentat in scuto aureo nigram, telluri viridi insistentem *Porcelos* (Hispan.) sex nefrendes nigros in aureo *Hotot.* Huc caput apri (*hure*) frequentem in scutis figuram, reducimus: hanc Meleager à Caly-

(α) *Wap. I. p. 39.* ex coronata galea inter alas expansas, quarum superiora auro, inferiora cæruleo colore inficiuntur lyncis *πρωτομή.* (β) *Wap. I. p. 143.* *πρωτομή* vulpis scutariæ. Lacin. argenteæ & nigrae. Quod cum regulis vix convenit. (γ) *Wap. I. p. 159.* ex coronata galea prominens vulpes scutaria. Lacinias video notatas aureas & nigras. *Sibmacher* vocat lupum. (δ) *Wap. I. p. 58.* vulpes scutaria in galea salit. (ε) *Wap. I. p. 62.* vulpes scutaria insidens pileo lato rubeo, ejus ora pellibus muris pontici facta. Lacin. aureæ & rubeæ. (ζ) *Wap. I. p. 46.* Galeæ duæ: de altera agetur c. 6. n. 17. cum singulare quid habeat: priori coronatæ insidens vulpecula. Lacinia utrinque argenteæ & coccineæ. (η) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea herma muliebris aureo habitu fimbriis circa collum nigris, caput item pileo & struthioniciis plumis nigris tectus. (θ) *Wap. I. p. 100.* pileolo depresso rubeo, ejus ora reducitur auro, confidens vulpecula rubea. (ι) *Wap. I. p. 52.* ex coronata cassidi *πρωτομή* apri scutarii. An suem vel porcā dicamus ex nomine? (κ) *Wap. I. p. 96.* ex coronata galea aper scutarius erumpens. (λ) *Wap. I. p. 92.* *πρωτομή* apri. (μ) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea profiliens aper scutarius. (ν) *Wap. I. p. 35.* ex galea coronata inter alas auream & nigram *πρωτομή* apri scutarii bicolor. Lacinia atræ, addito hinc auro, isthinc argento. Area 1. & 2. extrat c. 5. l. 6. m. 1. n. 14.

à Calydoniis in fortitudinis signum ob aprum Ætolum recepit. Cæterum pingitur ordinariè arraché seu avulsum, rarò abscissum. Gestat caput nigrum dentibus candidis lingua & sectione cruentis, sursum conversum in parma aurea *Pülnhofen* [Bav.] (α) iterum nigrum dentibus candidis, lingua cruenta in aureo *Hasenburg* [Bav.] (β) suo colore tinctum in parma ex auro & minio bipertita *Livenburger* seu *Lunenburger* [Patrit. Francof.] (γ) nigrum in aurea, addito subtus brachio rubeo, quod manu rictum apri tentat *Milchelsdorf* [Siles.] (δ) eodem plane modo, nisi quod aurum areæ in argentum mutatur, *Danewitz* [Siles.] (ε) [cogitetur, an familia sit eadem, & hæc metalli variatio diversas tantum lineas notet?] Tria nigra in argenteo scuto *Pontcorlé*, *Godefrey*, *Prevost du Teil*, nigra in aureo *Lübthaler* [Siles.] (ζ) *Donou* & [sed oculis & dentibus argento tinctis] *Baillon*, caput cum collo nigrum, dentibus candidis, vulnere cruento in aureo *Gruber de Peterskirck* [Bav.] (η)

§. XLIV. *Hystrix* seu erinaceus marinus [poruspic.] notare posset virum, qui hostibus formidabilis, suis præsidio est. Spicula sunt humili pax hæc, sed bella superbo. Tres aureæ tincturæ gestat *Le Coigneux* in scuto cæruleo, *Erinaceos* [heris-
sons.] tres nigros inscribunt argenteæ parmæ ob nomen *Hericon*, aureos in cæruleo *Henrici* [Angl.]

§. XLV. Cervus ex nobilioribus habetur feris, & eorum venatio plerumque magnatum exercitio reservatur: unde nonnunquam ejus imago in clypeis cæsi in venatione nobili alicujus cervi memoriam servare potest. Alioqui varias symbolicas quærunt significationes, mansuetudinis, & vivacitatis [quia sine felle sit, & ob hoc longævus] peritiæ militaris, mutui auxilii, acris auditus, desiderii, potentiæ, honoris, agilitatis, requiei laboribus interpositæ, amicitia, perfectionis, timoris, fugacitatis, providentiæ. *Cyr. Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 46. p. 336.* Uptonus putat primum assumptum fuisse cantorem, vel harmoniæ amantem, sapientem, tempora prospicientem, & qui nisi paratus nolit aggredi hostem. Ita & *Ioh. de Bado aur. p. 14.* attribuit illis, qui in prima ætate pauperes, de anno in annum facultatibus creverint, vel qui in actibus bellicosis prudens fuerit & subtilis. Termini de cervis usitati illi sunt; *sommé*, usurpatur de cornibus: *dagues* seu *cornichons*, vocantur ramuli, [*cheville de ... cornichons.* *Ein Hirschgeweih von so und so viel Enden*] si ramulorum numerus 13. excedit vocatur *sans nombre*, eo usque vero exprimendus est. *Massacre* vocatur caput cervinum cum cornibus adversum [quod in aliis *rencontre* solet dici, termino à quibusdam hic etiam usitato.] *Rame* s. *ramure* parti cranii adhærens par cornuum. Situs ratione pingitur *gradens*, *currens*, *cubans*, *passant*, *courant*, *couché*.

§. XLVI. Exempla in scutis cervorum sunt, rubei [cornibus aureis] in argenteo *Lotharingia* [si tamen traditio fide digna haberi posset] suo colore picti in aureo *Bieberstein* in 1. [Siles.] (θ) nigri cornibus rubeis in argenteo *Brauchitsch* [Siles.] (ι) salientis rubei in argenteo *Bocken* [Siles.] (κ) & *Hirschberg* [Franc.] (λ) gradientis in tricipiti colliculo argenteo aurei [cornibus argentatis.] in nigro *Brockendorf* [Siles.] (μ) salientis nigri in auro *Rimbaber* [Siles.] (ν) salientis aurei in cæruleo *Regau* [Bav.] (ξ) eodem situ, sed nativi coloris in transversè secto ex argento & minio *Mechwald* [Siles.] (ο) vel in cæruleo *Schlux* [Austr.] (π) aurei pedibus posterioribus monticulo tricollis aureo insistens, & salientis, corona etiam redimita, in nigro *Redinger* [Siles.] (ε) aurei in cæruleo *Sequiran* [Provinc.] & [cornuum

Hh 2

ramu-

(α) *Wap. I. p. 77.* coronatæ galeæ impositum caput apri sursum conversum. (β) *Wap. I. p. 32.* coronatæ galeæ impositum caput apri. (γ) inter duas alas, quarum altera auro, altera minio tincta est. (δ) *Wap. I. p. 61.* anser candidus. Lacin. aureæ & nigra. (ε) *Wap. I. p. 61.* Cygnus candidus. (ζ) *Wap. I. p. 57.* caput apri insitit galeæ. (η) *Wap. I. p. 85.* ex coronata galea caput aprugnum scutarium.

(θ) *Wap. I. p. 56.* Lacinia aureæ & coccineæ. Rubeus igitur color naturali colori cervi proxime accedere creditur. (ι) *Wap. I. p. 56.* Luna nigra cornibus galeæ insistens.

(κ) *Wap. I. p. 62.* cervus scutarius exsurgens. (λ) *Wap. I. p. 101.* ex coronata galea duo cornua cervina argento & cocco distincta. (μ) *Wap. I. p. 67.* galea tegitur diademate tortili, cujus extrema vento ludum faciunt, desuper exsurgit è triplici monticulo *πρωτομή* scutarii cervi.

(ν) *Wap. I. p. 68.* cervus exoriens. (ξ) *Wap. I. p. 85.* ex coronata galea inter duo cornua cærulea prorumpens cervus aureus. (ο) *Wap. I. p. 68.* cervus exoriens. (π) *Wap. I. p. 35.* ex coronata galea, duæ alæ, quarum prior transversaria sectione aurea & cyanea, altera cyanea & aurea exoriens cervus scutarius. (ε) *Wap. I. p. 63.* ex coronata casside ante alam nigram exsurgens cervus coronatus aureus.

ramulis 13. naturali colore pictis, & addito cephalo scutario argenteo) *Bertrand.* rubei in argenteo *Chohan de Kocanday* (Brit.) argenteis in rubeo *Clermont en Bassigny*, argentei ineumbentis telluri prasinæ, & sustinentis 4. spicas aureas in cæruleo *Cervini*, suo colore picti & salientis, sagitta aurea, cujus spiculum ferreum, cornua trajectus, in scuto transversè secto, superius cyanco, inferius argenteo *Franckerum* [Silef.] (α) suo colore picti in parma diagonali sectione hinc cærulea, isthinc aurea *Holzer* [Austr. in 2. d. 3.] (β) Duos cervos aureos gestat in parma cyanea *Cervatos* (Hisp.)

Capita cervina, cornua.

§. XLVII. Capita cervina adversa cum cornibus visuntur, aureum in parma cyanea *Cadier* (Borbon.) aureum in rubeo *Kerharo* (Britann.) Tria rubea in argenteo *Le Gras*. Alicubi capita hæc non pinguntur, quod ordinarium est, adversa, sed laterali obtuta (*en pourfil.*) Ita in scuto aureo gestant caput cervinum rubrum *Krafthofen*. [Bav.] (γ) Caput cervinum cum collo nativi coloris exurgens ex corona aurea in scuto rubeo *Grimben* [Silef.] (δ) Paria cornuum cervinorum cum adnata parte cranii (rame seu ramure, aliq. *Massacre*) reperiuntur ista. Miniata dactylis octo instructa in parma argentea *Hirtzlin* seu *Cervulini* [Colon.] (ε) argenteum interposita stella aurea in rubea parma *Aurifaber* [Silef.] (ζ) rubrum in argenteo *Castner de Schnadebach* [Bav.] (η) argentea in nigro Byzantinis argenteis seminato *Dassel*. Est ubi cornua cervina, vel singula, vel aliquot, sed dejecta apparent. Cornu cervinum suo colore in areola aurea situ diagonali sinistro *Biberstein* in 2. [Silef.] (θ) in rubea situ diagonali dom. *de Hornberg* [Austr. in 1. & 4.] (ι) aureum in cærulea, quam nigra fascia percurrit *Rzepitzker* [Silef.] (κ) nigrum incurvum in aurea *Behem de Adelhausen* [Bav.] (λ) rubrum ornat anteriorem partem argenteam scuti, cujus posteriorem rubeam cornu (quale in galeis solet representari, & ab aliquibus proboscis elephanti, uti etiam *Paillet* explicat voce *proboscide*, creditur) bubalum argenteum insignit *Tschammer* [Silef.] (μ) iterum cornu cervinum & alterius generis aliud bubalum repandum argento pictas, illud tamen sinistro, hoc dextro situ in scuto rubeo *Lücke* [Silef.] (ν) pariter cervinum & bubalum argentea in nigro *Wentzky* [Silef.] (ξ) Aureum obliquo situ versus sinistrum angulum, quod in decussim trajicit rubea sagitta, ornat parmam cæruleam *Tabor* [Silef.] (ο) Duo cornua cervina nigra in auro *Poyssel zu Hackenberg* [Bav.] (π) inferius conjuncta nativi coloris in cæruleo *Otterwolf* [Silef.] (ε) vel in scuto bipertito ex nigro & argento inversa tinctura cornuum *Salldorf*. [Bav.] (σ) Tria cornua cervina nigra in argenteo *Platecorne*, tria cornua, quorum tertium duobus divaricatis, ut jungantur, imponitur nigra in argento *Schlichting* [Silef.] (τ)

Hinnuli.
Capreoli.
Damæ.
Alce.

§. XLIX. Huc referemus etiam *hinnulos*, vel si pro cerva agnoscere velis, placet. Quod animal ex tricipiti colliculo nigro in parma rubea auro tinctum dimidia corporis parte exsurgit *Hinsperg* [Patrit. Francof.] (υ) Capreolus (*biche seu cheureil.*) huc etiam spectat. Capreolus (nam *Sibmach.* descriptio vocat *Reheböcklein*) niger in auro *Greyff* [Austr. in 2. & 3.] (φ) Capreolus suo colore pictus currens & transversè locato cornu cervino impositus, in baltheo cæruleo, quem in aurea parma stipant utrinque liliū cælestinum, *Eberhard. dict. Schwind* [Francof.] (χ) in Augusto diplomate nobilitatis

(α) Wap. I. p. 55. *πρωτομή* cervi scutarii. (β) Wap. I. p. 41. vid. f. 1. m. 1. n. 73. (γ) Wap. I. p. 82. ex coronata casside duo cornua cervina rubea. (δ) Wap. I. p. 69. cervi caput scutarium. Laciniæ argenteæ & coccineæ. (ε) Coronatæ galeæ cornua cervina imposita. (ζ) Wap. I. p. 63. coronatæ galeæ inter duo cornua cervina argentea stella aurea insitit. (η) Wap. I. p. 99. duo cornua cervina rubea. (θ) Wap. I. p. 56. (ι) Wap. I. p. 34. ex coronata galea prorumpens cervus suo colore, inter cornua erectus plumis struthionici argenteis. Lacin. argent. & coccineæ. (κ) Wap. I. p. 75. ala cærulea, fascia nigra, cui inscripta stella aurea, insignis. Laciniæ aureæ duplicatæ hinc cæruleo, isthinc nigro colore. (λ) Wap. I. p. 93. quadrato pileolo rhombis cæruleis & argenteis distincto imposita cauda pavonina. (μ) Wap. I. p. 50. utrumque cornu scutarium. (ν) Wap. I. p. 62. pileus orientalis argento pictus, cujus ora rubet, in globulum aureum desinens, cui imposita pennæ. (ξ) Wap. I. p. 73. duo cornua scutaria cervinum & bubalum. (ο) Wap. I. p. 50. ala nigra. (π) Wap. I. p. 84. coronatæ galeæ imposita duo cornua cervina. (ε) Wap. I. p. 68. sed enim argentatæ plumæ struthionici duplici serie altera super alteram dispositæ. Lacin. aureæ & cæruleæ. (σ) Wap. I. p. 87. ex corona galeæ duo cornua, argenteum & nigrum. (τ) Wap. I. p. 64. inter duas nigras erecta struthionica pluma argentata. (υ) Wap. I. p. 210. Eadem *πρωτομή* cum colliculis. (φ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea exsurgens capreolus. (χ) Ex coronata galea adversa *πρωτομή* leonis coronati aurei (*gegenwerts über sich im vorder Theil mit gekrönten gelben Löwen*) utrinque falcibus cervinum cornu apprehensum protendens (*mit ausstreichender Pranken in jeder des vorbeschriebenen sechs zinkete Hirschgestehn haltend.*)

litatis collatæ ita verba sonant: Ein gelb- oder goldfarber Schild / dadurch gehet von unten / hinten bis vorder Oberneck der Schrege nach ein breiter blauer oder lasurfarber Balcken / die für sich aufwärts zum Lauff- geschicktes Rehe in seiner natürlichen Farb / durch welches ein gelb- oder goldfarbes Hirschgestehn mit sechs Zinken gehet / in unter- und obern Seiten- Winkeln ein blau- oder lasur- farbe doppelte Lilien mit ihrem Bund.) Caput capreoli argenteum, cornibus auro (aliqui addunt cyanum) pictis, ornat parmam nigram fam. *Lescot, de Lily* (Bria.) crus & pes capreoli *Rehschenckel* / contractum rubeum in scuto aureo *Hintzenhausen* [Bav.] (α) Tres capreoli pedes rubeos, ungulis aureis, in parma argentea sunt insigne *Beaumont* (Britann.) Nec non huc referimus damam vulgarem seu cervum platyceron, *Dam, Hirsch* seu *Dämmlein* / *daim*, hujus feræ tria capita aurea parmae nigræ inscribit *la Rochedaim*, totam argento tinctam cyanæ *Portner zu Teuren* [Bav.] (β) sui coloris baltheo sinistro nigro parmae aureæ inducto *Zoppl zum Hau* [Austr. in 1. & 4.] (γ) tres gradientes & nigro tinctas aureæ *Trudaine*. Conf. *Dehm. dicti Rothfelfer* (Mün.) super. c. 4. n. 30. *Alce* huc quoque referatur, quæ in insignibus *Courlandiæ* Ducum comparet. Caput alcis cum parte colli resectum nigrum, cornibus rubeis gestat in scuto argenteo *Ab-schaz* [Siles.] (δ)

§. XLIX. Lepores quidem & caniculos ob timiditatem exclusos vellet nobilium ^{Lepus, vel cuniculus.} scutis *Campanile dell' armi*. c. 11. p. 15. sed qui dedignarentur nobiles animantem, quæ totius *Hispaniæ* symbolum est apud *Chifflet*. *Anastaf. Childer*. c. 7. p. 98. Hieroglyphicum etiam in eo agnoscunt circumspeditionis. Pingitur lepus vel currens, vel cubans. Leporem argenteum divaricatis pedibus dispositum (vel courant en bande) inscribit clypeo rubeo *Beynac*, currentem nativi coloris caruleo (paronomasia) *Hasen* [Siles.] (ε) aureum in caruleo nob nomen *Hasenburg* [Bar. in 1. & 4.] (ζ) Aliquando lepus erecto corpore posterioribus pedibus insidet. Talem gestat suo colore pictum in media parmula *Hastinger* [Austr.] (η) Tres cuniculos argenteos confidentes in scuto rubeo, ejusdem metalli fimbria striata circumducta gestant *Coneslii* [Angl.] Quatuor argenteos in rubeo *Aydie de Riberac*. Leporis *περοπον* in rubeo laterculo. *Oth.* [Austr.] in 2. 3.] (θ)

§. L. *Sciurus* (*escurieu*, *Eichhorn*) pingitur vel divaricatis pedibus, vel erectus ^{Sciurus.} (sur pied.) Fuere hæc olim insignia famil. *Westensee*, qua extincta cum *Nicolaus* c. *Holfatiæ* rogaretur, ut unicus superstes nothus legitimaretur, respondisse fertur: *Barmherziger Gott / es muß das Eichhörnlein nicht wieder auf den Baum steigen; die Wapen dieses Verstorbenen sind nun sehr schwach gewesen / laßet sie nicht wieder lebendig werden.* *Danckwerth* (Chron. *Holfat*. l. 1. c. 3. p. 21. Gestant sciurum divaricatis pedibus rubeum in parma argentea *Fauquet*, currentem nigrum in argentea *Elnching* [Bavar.] (ι) Confidentem & comedentem rubeum in argentea parma superiori scuti transversè secti [inferiori prasina complectente crucem duobus bacillis utrinque hamatis constantem seu crucem hamatam auream] *Ruckersfelder* [Patr. *Francof.*] (κ) itidem confidentem in monticulo tricolli argenteo & mandentem rubeum in areola aurea *Keutschach* [Carinth. in 2. & 3.] (λ) Duos sciuros gradientes, quorum alter in sinistram convertitur, rubeos in scuto argenteo *du Chesne*, tres sciuri confidentes & comedentes rubei in parma argentea notant *Afchwede* [Westph.] (μ)

§. LI. *Nec mustela* indignæ habentur scutis. Aliqui famil. *Rochechouart*, nigram ^{Mustela.} inscribunt mustelam (*belette*) primæ fasciæ nebulosæ argenteæ. Mustelam scenariam (*fouine*) caruleam inserunt aureo baltheo in parma rubea *Le Fay, m. de Penaut* (Delfin.) Huc & martes (*der Marder*) nativi coloris in scuto aureo *Mugkenthal* [Bav.] (ν)

Hh 3

Imo

(α) Wap. I. p. 90. inter duas alas aureas figura scutaria. (β) Wap. I. p. 85. ex coronata galea cervus scutarius exurgens. (γ) Wap. I. p. 39. ex coronata galea platyceros exurgens. (δ) Wap. I. p. 51. (ε) Wap. I. p. 68. 5. struthionice plumæ, quarum media argentea, proximæ cyanæ, extremæ aureæ. Lacinia caruleæ & aureæ. (ζ) Wap. I. p. 32. vid. n. 43. (η) Wap. V. p. 50. galeæ coronatæ insidens lepus inter duas alas, quarum illa nigro & auro, hæc argento & cocco diagonaliter secantur. (θ) Wap. I. p. 34. ex coronata casside profiliens lepus. (ι) Wap. V. p. 86. ex coronata casside prodeuntia duo cornua argentata, in quorum exteriori ora ascendunt sciuri duo. (κ) Inter alas viridem & argenteam sciurus scutarius. Lacin. virides & argenteæ.

(λ) Wap. I. p. 46. insidet alex coronatæ sciurus.

(μ) Wap. I. p. 189. super galea diademate tortili tecta inter cornua miniatum & aureum sciurus scutarius.

(ν) Wap. I. p. 81. inter alas aureas pennis nigris martes nativi coloris è coronata galea profiliens.

Imò nec mures dedignantur symbolum in genitores pietatis: cujus hinc inde exempla quærere licet.

Taxus;
castor.

§. LII. Taxus f. Melis (*blereau* f. *Tesson*) non tantum in insignibus visitur familiæ Turtiæ f. Tassia: vid. Hist. insign. L. 3. c. 37. sed etiam alibi. Currens argenteus in area rubea (1. & 4.) notat *Dachsberg* [Bav.] (β) consistens argenteus in scuti transversè secti, cujus superior pars aurea dimidiam aquilam imperialem auream cum circulis capitibus adscriptis refert, inferiore parte cærulea *Taxis* [Austr.] (γ) In parma ex angulo dextro diagonaliter secta, cujus posterior pars tessellis nigris & aureis 4. ordinum repletur, priori parte rubea taxus naturali specie currens *Daxn* f. *von Dax* dict. *Polstniz*, [Silef.] (δ) in *Wapenb.* P. 2. p. 50. solum pingitur rubecum, in quo taxus visitur, sed aliter edoctus sum ex Silesia. *Castor* f. *Biber* inter amphibia, cum piscibus & cancribus vescatur, *δέρμα δινούμενον* est familiæ *Vischer* f. *Fischer* [Styr.] (ε) cum enim ea scutum gestet diagonali linea dextra sectum, anteriori nigra tribus aquis argenteis deorsum fluentibus insignitâ, in posteriori parte aurea hoc animal conspicitur. Iterum castor suo colore pictus in aureo paronomasiam, continet fam. *Bibra* [Franc.] (ζ) ut & *Beverforde* [Westphal.] (η) symbolum illud facit Cyr. Spangenberg. *Wdelsp.* P. II. L. 12. c. 26. p. 335. b. constantia in urgendis conatibus.

Simia; Cercopithecus.

§. LIII. Simia non minus aliquas ornat parmas. Exempla sunt... Cercopithecus, animal simiæ *συγγενές*, ex argento gradiens medium ventrem circumligatus in minio notat fam. *Sargel* [Carinth.] (θ) Cercopithecus 3. nigros in 2. & 3. quadrante aureo attribuit ex Crusio Hæping. de *Jur. inf.* c. 2. §. 10. n. 1048. *Hildebrando R. Longobardorum*: & ex Olao M. in genere Alanis, *Burgundis*, *Suevis*. Cercopithecus suo colore pictus aureo annulo ventrem ligatus in area transversè secta, cujus superiora auro, inferiora atro colore tinguntur *δέρμα* est paronomasticon fam. *Kazeloher* [Tirol. in 1. & 4.] (ι)

Equus.

§. LIV. Inter cicures & domesticas animantes suo merito *Equus* primum obtinet locum, varias huic animali invenio attributas, velocitatis, vivacitatis, immoderati impetus, superbiæ, autoritatis, docilitatis, libertatis, alacritatis, significationes. Inprimis verò symbolum est fortis ad bella viri & animi imperterriti. Hæc *ἀποκλα* divino ore de equo prædicatur. Hiob. 39, 22. 24. seq. Roma ob id equum inter militaria signa retulit, & gentili superstitione Neptuno & Marti consecravit. Bello armanitur equi, bella hæc armenta minantur. *Albus* inprimis equus victoriæ, vel pacis victricis hieroglyphicum est. Conf Apoc. 6, 2. 19, 11. Apud Romanos ob eam rationem triumphantibus in usu fuit, vide celeberr. *Freinheim. ad Flor.* I. 5, 6. *NN.* & inde voce equus. Atque ad *Curt.* 3, 3, 11. *NN.* olim etiam currus Jovi sacer albertibus equis trahebatur, citato loco Curtii, & ante Carium in Xerxis expeditione notante *Herod. in Polymn.* f. L. 7. p. n. 455.

§. LV. Situm quod concernit, nunquam pingitur adversus, vel ut oculi duo appareant. *Varenn. R. d'arm.* p. 297. *Wapenb.* P. 3. præfat. n. 17. Repræsentatur aliquando consistens, sella & freno instructus (*posé, sellé & bridé*, quod frenata ferociæ argumentum volunt) nonnunquam etiam equitem ferens, sed de his superius inter humanas figuras egimus, cum sella & freno caret, vocatur *gay* f. liber, libertatis inprimis symbolo: si exiliat posterioribus pedibus insistent appellatur *forcené* vel *effaré* vel *effragé*, item *cabré*: ferocientem diceret. Alias gradiens etiam pingitur [*passant.*] vel pascens hieroglyphicum requiei post laborem. Quo *Segoing.* tr. de l'antiq. des arm. c. 4. p. 37. refert monetam Nervæ cum inscriptione: *Vehiculationi Ital. remissa.*

Exempla.

§. LVI. Exempla ista cape. Equus saliens argentatus (ventrem fascia nigra ligatur) in scuto rubeo *Zebulka* [Silef.] (κ) ejusdem metalli in rubeo [sed freno appicto] *Fraunberg* [Bav.] (λ) ejusdem metalli saliens, pedibus posterioribus monticulo tri-

colli
(β) *Wap.* I. p. 93. Tecta galea pileo cardinalitio rubeo sustinet exorientem taxum. (γ) *Wap.* I. p. 39. c. 6. n. 56. ex coronata galea cauda pavonina, cui impressum cornu venatorium nigrum. Lacin. aurea & cærulea. (δ) taxus scutarius currens ante truncum erectum rescissum, vestigiis ramorum detruncatorum extantibus, cujus secti anterior pars nigra, posterior aurea. In *Wapenb.* 2. p. 50. sunt duo fasciuli plumarum struthionicarum, quarum anteriores nigricant, sinistra auro fulgent, loco trunci pinguntur. Lacin. ex auro & nigro. (ε) *Wap.* I. p. 48. herma virilis amictu ex nigro & aureo bipertito, pileo tectus acuminato nigro, cujus ora reducta auro fulget. (ζ) *Wap.* I. p. 100. ex coronata galea expansum alarum jugum cum typo scutario. (η) *Wap.* I. p. 189. ex coronata galea ala nigra & aurea. (θ) *Wap.* 5. p. 62. ex coronata casside alæ cum scutario typo. (ι) *Wap.* I. p. 42. galea tecta diademate tortili, eique inter cornua quorum superior pars auro tingitur, inferior nigra est, insidet cercopithecus scutarius. (κ) *Wap.* I. p. 73. ex coronata casside equus profiliens. (λ) *Wap.* I. p. 79. equus exorientis frenatus, bacillo collum ejus penetrante aureo, cujus extremis alii bacilli sursum pinguntur, coronati & pennis pavoninis fastigiati.

colli argenteo insistens in caruleo *Gleysbach* [Styr. in 1. & 4.] (α) Rubeus currens inter duos baltheos caruleos in aureo *Wolzogen* [Austr.] (β) Pullos equinos tres nigros circa fasciam ejusdem coloris in solo argenteo repræsentant *Colti* [nam *Colts* Anglis dicuntur pulli equini.] Exorientem s. nascentem equum rubeum in parma argentea gestant *Thebuldi* [Roman.] candidum ex corona aurea profilientem in rubente *Marquart* [Silef.] (γ) argenteum auro frenatum in rubeo *Malewitz* [Austr.] (δ)

§. LVII. Equinum caput Carthaginensibus dare solent, ob tale in loco condendæ ^{Equo um} urbis effossum ap. Virgil. 1. *Æneid*. Cæterum in scutis non infrequens est, sed ple- ^{caput.} rumque cum colli parte. Ita gestant caput equi jubatum argenteum, frenoque puniceo instructum in cyaneo scuti alveolo *Chevalli*, nigrum rubeo freno in aureo *Hägnenberg* [Bav. in 2. & 3.] (ε) rubeum nigro freno in argenteo *Petschach* [Austr. in 1. & 4.] (ζ) & *Zobel* [Franc.] (η) sine freno rubeum in argenteo *Enenckel* [Bar. in 1. & 4.] (θ) Tria capita equina argentea & annata in scuto prasino *Horsey* [Angl.] Equinam caudam ajunt *Bulgarorum* adhuc infidelium fuisse signum *Hæping. de Jur. insign. c. 174* §. 15. n. 448.

§. LVIII. Huc referendus est fabulosus *Pegasus*, quo symbolo Corinthios lego ^{Pegasus.} usos ap. *Hæping. de Jur. insign. c. 2* §. 10. n. 998. Talis datus Georgio *Sabino* vir eruditissimo à Carolo V. Augusto; in diplomate ap. *Petr. Bert. L. 3. rer. German. c. 2. p. . . .* ita exprimitur: *Clypeus caruleus & in eo pegasus candidus, ex nubibus volans, alis in altum porrectis.* (ι) In scuto argenteo pegasus rubeus, sub cujus anterioribus pedibus stella aurea *Freudiger* [ex *Misn. in Silef.*] (κ) iterum argenteus saliens super tricolli monte prasino in rubea quadra *Bauer* [super. *Palat. in 1. & 4.*] (λ)

§. LIX. Descendamus ab equo ad asinum, nam huic etiam sua apud feciales dignitas ^{Asinus.} est. Quæ in deteriorem partem dari possunt interpretationes, non adduco, & sæpius ^{Mulus.} monui, me illas parvi facere. In meliorem partem hominis sapientis, laboriosi, frugalis, mansueti, injuriarum obliviosi symbolum esse potest. Conf. *Hæping. de Jur. insign. c. 6. n. 1390. seq. & c. 9. n. 153.* Cyr. *Spangenh. Adelsp. P. 2. L. 12. p. 46. p. 335.* addit pietatis studium ex *Esa. 1. Novit asinus præsepe domini*, nec non portandi oneris patientiam. Non possum mihi temperare, quin adscribam in hunc sensum epigramma elegantissimum P. Melissi in *Riedescliorum δῆγμα*, quod ita habet:

Nomina ab eventu sunt indita sæpe, & ab ipsis

Nobilium retinet signa petita genus.

Vos asini caput, in rigido cui carduus ore est,

Gestatis, durum devorat omne labos.

Adiacum propter littus fausti ominis ergo

Augusto hoc animal palmea signa dedit.

Eutychus & Nikon (hæc bestia, agaso sed alter)

Obvia cum magno crura tulere duci.

Quid quod Hyperborci madabant talia Phæbo

Corpora? nam Sophiæ symbolon extat onos.

Verè hieroglyphicum est. Asini ô ridetis inertes,

Quod præstat gnavos gens Ridesella Viros?

Aliquando Patavini hoc emblemate usi sunt, nec non, Neapolitani asino clitella onerato. *Hæping. de Jur. insign. c. 17. §. 15. n. 478. 480.* Asinus griseus in scuto argenteo *Rietheim* [Bav.] (μ) Tres asini gradiles & nigelli, quos intercedit fascia ejusdem coloris in parmula argentata sunt insignia æquivoca *Askeweorum* [Angl.] totidem argentei circa fasciam auream in pullo scuti alveolo, iterum ob nomen *Asioughorum*.

Caput

(α) *Wap. I. p. 48.* inter duo cornua carulea equus emergit argenteus. (β) *Wap. I. p. 38.* coronata cassidi incumbens cornu venatorum rubeum, auro armillatum, auro & caruleo ligatum. Lacin. hinc caruleæ, isthinc rubeæ utrinque auro duplicatæ. (γ) *Wap. I. p. 52.* ex coronata galea inter cornua alterum nigro colore & auro, alterum minio & argento tincta *προτομή* equina. (δ) *Wap. I. p. 39.* ex coronata galea equi *προτομή*. (ε) *Wap. I. p. 84.* Equi caput frenatum. (ζ) *Wap. I. p. 38.* ex coronata casside caput equi frenatum. (η) *Wap. I. p. 100.* caput equi frenatum. (θ) *Wap. I. p. 33.* respondet galea media coronata sustinens Sirena duas caudas brachiis amplectentem ferto viridi & argentea pluma struthionica fastigiatam. (ι) Pegasus scutarius. (κ) Supra galeam tectam diademate tortili stella aurea inter duo cornua, cujus anterioris inferiora, posterioris superiora argento candent, reliqua rubent. (λ) *Wap. V. p. 83.* (μ) *Wap. I. p. 30.* ex coronata galea erumpit asinus aureus. Lacin. nigra & aurea.

Caput asini furvum avulsum in scuto argenteo notat *Hocknellios*, sui coloris seu grisei in rubeo *Prizelwiz* [Silef.] (α) simile nigrum caput comedens carduos virides in aureo *Riedesel de Eisenbach* [Hass. & Francofurt. Patrit.] (β) idem caput, sed in latus inclinatum in aureo *Riedesel de Bellersheim* [Hass.] (γ) & in argenteo *Riedesel in Vers* [Hass.] (δ) Tria capita asinina circa institam puniceam in argentei metalli alveolo, δειγμα est *Ascuorum* (Angl.) Huc *mulum* referemus, sed rari usus in hac disciplina. Nominis allusione mulum gradientem argenteum in pannula ostro perfusa intra fimbriam ejusdem metalli *Moilii*.

Camelus.

§. LX. *Camelus* symbolum est fortitudinis, tolerantiae, docilitatis, castitatis. Aliqui pigris attribuunt, Uptonus homini gibboso. Camelus ex auro in nigro notat *Serau* in *Buechberg* in 1. & 4. [Austr.] (ε) Datus camelus civitati *Pilsnensi* ob fortitudinem, qua se 1433. adv. Hussitas obsidentes defenderant. Gestant etiam in scuto aureo camelum rubrum *Schmolzn* [Silef.] (ζ) Tria capita cameli aurea, apparatu argenteo, in parma cyanea *Grimaut* (Delfin.)

Boves.
Tauri.
Vaccæ.

§. LXI. Nunc *boves, tauros & vaccas*, ut videamus, ordo postulat. Apud antiquos *Ægyptios* taurus, leo vel draco, teste *Diod. Sicul.* l. 2. principatus insigne fuisse, nec minus apud eosdem apis seu bos symbolum populi. *Heping. de jur. inf. c. 2. §. 10. n. 998.* Aliis è veteribus taurus indigenæ hieroglyphicum fuit, alias bos roboris, servitutis, utilitatis, castimoniae, temperantiae, modestiae, justitiae, tolerantiae, laboris assidui (Unde in antiquis ædificiis capita bovina visuntur, Pierio interprete, indicia præmiorum longo labori debitorum) fortitudinis cum prudentia junctæ; taurus etiam ferociae emblemata habetur; Vituli autem lætitiæ signum habentur, ut & fœderis, quia eos in fœdere mactari solenne fuit. Cæterum Romæ prima moneta bovis figuram retulit impressam. Tauro usi sunt etiam Cimbri. *Theod. Heping. de jur. inf. c. 2. §. 10. n. 969.* Ratione picturæ situs ordinarius bovis est, ut pingatur gradient, (passant) aliquando vero cubans, vel etiam saliens (*furieux, seu en furie.*) Porro cum nonnunquam, collo inditæ visantur armillæ & tintinnabula, Gallis termini usitati sunt *accollé & clariné.* *Vaccam* quod concernit, hoc à bove in pictura discrimine notatur, quod pili inter cornua nulli pingantur.

Exempla.

§. LXII. Exempla ista cape: Bovem repræsentant in scuto hermionico rubrum cornibus aureis *Benil* (Angl.) aureo-rubrum (margine scuti prasino aureis flammis exornata) *Borgia*, similem (capite scuti rubeo 3. patibula aurea deferente) *Bosfin d'uriage* (Delfin.) ut & (addito tamen cæruleo tintinnabulo & cephalo coccineo 3. stellis aureis ornato) *Madron*, nec non (cornibus atque ungulis cæruleis, & imposito capite rubeo 3. annulis aureis exarato) *Chapelle*, aureum (cauda inter crura trajecta, & dein erecta, atque bifurcata, in rubeo *Le Beuf* (Britann.) in aureo nigrum *Barut* [Silef.] (η) currentem nigrum in argenteo *Baymundt* [Bav. in medio scutulo] (θ) Talem rubrum in argenteo *Parr* [Styr. in 1. & 4.] (ι) *Bubalus seu Vrus* aureus, annulo per nares trajecto, posterioribus pedibus monticulo tricollis viridi insistentis & saliens in area rubea [ob nomen] *Auersberg* [Bav.] (κ) Bos erectus & pedes divaricans niger conspicitur in parma argentea, simili margine striato circumdata, quod δειγμα est fam. *Bacelli*. Bos niger cubans in area aurea *Kisel zu Kaltenbrunn* [Bar. in 2. & 3.] (λ) Taurus auratus [cornibus ejusdem metalli] incedit in scuto coccineo, & caudam per crura trajicit, atque in dorsum reflectit pro famil. *Toreau Molitart* (Dunensi) Bovis προτομή rubra in scuto argenteo *Rogewiz* [Silef.] (μ) iterum rubra cornibus aureis & ejusdem metalli annulo per nares trajecto in rubeo *Reiber zu Reinegg* [Carinth. 1. & 4.] (ν) Tres nigri cornibus aureis in argentea *Ashley* (Angl.) Vaccam rubram (cornibus & ungulis argenteis) gestant in argenteo scuto *Lanet Champost*. Duas vaccas rubras in aureo *Beauville*, de vaccis Bearn.

vid.

(α) Wap. I. p. 56. pelicani candidi pectus mordentis προτομή. Lacin. rubra & argen. (β) Wap. I. p. 34. jugum alarum nigr. quarum quævis in scutulo nigro impresso caput asinum nigrum repræsentat. (γ) Wap. I. p. 35. caput cum collo asinum carduos comedens. (δ) Ibid. similis apex: sed lacinia argentea & nigra. (ε) Wap. V. p. 42. ex coronata galea prodeuntia duo cornua, cujus anterioris superior pars auro fulget, inferior nigricat, posterioris colores inversi sunt: exhiante apertura prodeunt ternæ plumæ struthionice prasinae. (ζ) Wap. I. p. 72. ex coronata galea duo nascentes obversi cygni argentei. (η) Wap. I. p. 67. bos scutarius. (θ) Wap. I. p. 99. ex coronata galea bos scutarius adversa fronte erumpens. (ι) Wap. I. p. 48. ex coronata galea inter duas alas baltheis cæruleis & aureis exaratas bos erumpens. Conf. f. 1. m. 1. n. 55. (κ) Wap. I. p. 33. ex coronata galea profiliens bubalus. (λ) Wap. I. p. 30. respondet galea tertia coronata, ex qua eminet jugum alarum, quæ superius auro, inferius nigro colore tinguntur. (μ) Wap. I. p. 60. προτομή scutaria. (ν) Wap. I. p. 46. ex coronata galea profiliens bos scutarius.

vid. Hist. insign. L. I. c. 24. n. 49. Duo vituli obversi cæruleus & aureus, insistentes teluri viridi, in scuto bipertito ex oppositis coloribus, imposito capite scutario iridem bipertito ex cæruleo & rubeo, inscriptis sex liliis aureis *Vitellichi* [Roman.] Tres vitulos attros in scuto argenteo gestant nominis causa *Metcalvii*, totidem nigros, quos inter rænia ducitur muricata in argenteo *Calveley*, totidem puniceas in argenteo *Calfi*, aureos totidem in fascia muricata intra valvulum argenteum *Calverley*, ternos aureos in baltheo nigro super solo argenteo *Veley*.

§. LXIII. Caput bovinum adversum (*rencontre de bœuf*) non infrequens est *déi yua* Caput bovinum.
Cornua. scutarium: significationem verò esse volunt fortitudinis cum prudentia junctæ. Conf. *Limn. Jur. publ.* 6.6. § 6. Ridiculus verò *Vptonus* est, qui de *milit. offic.* L. 4. p. 154. ait, se alicui in prælio Vernoliensi per genitalia lanceâ trajecto insignia dedisse in solo argenteo 3. capita bovina nigra, atque ita caput bovinum, vel bovem notam facit spadonis, vel bello genitalia læsi, ut ineptus sit generationi: Cæterum differentiam bubalini (*buffles*) & bovilli capitis illam assignant *Vulson de la Colomb.* quod bubalinum æque ac taurinum villos inter cornua habeat, sed caput & os angustiora. Capita bovina gestant nigrum in aurea parma *Losen* [Siles.] (α) & (sed obliquo situ) *Sandicell.* [Bav.] (β) ejusdem coloris annulo per nares trajecto aureo adversum in argentea *Berstein* [Bav.] (γ) *Geliot* rubrum pingit) cornibus & per nares trajecto annulo aureis, in argentea *Manckschitz* [Siles.] (δ) in clypei bipertiti posteriori parte argentea rubro colore, posteriori rubea argento tinctum, annulo per nares trajecto *Zettritz* [Siles.] (ε) itidem in clypei bipertiti (cujus prior pars transversim secatur, capite aureo aquilam exurgentem nigram deferente, inferiore cuspidibus nigris & aureis, his ascendentes, illis descendentes distincta) parte posteriori rubea nigrum cornibus, & qui nares transit annulo aureis *Helle dict. Pfeffer* (ζ) [Patrit. Francof.] aureum cornibus nigris, lingua sanguinea in clypeo item rubeo *Markowsker* cogn. *Otto* [Siles.] (η) argenteum annulo per nares aureo trajecto in parma rubea *Kolazkowsker* [Siles.] (θ) Tria nigra in parma argentea *Tingri*, nigra in aurea *Eckel* [Patrit. Francof.] (i) argentea cornibus aureis, in cærulea S. *Belin* [Campan.] rubea, cæruleis coronis impositis, in aurea *Les Bonvies.* Caput cum collo bovis nigra, cornibus & sectione sanguineis, in scuto argenteo *Hoheneck.* [Aust.] (κ) Huc item referatur quod fam. Patrit. Francof. *Kühorn* (λ) representavit in scuto cæruleo cornu vaccinum argenteum apertura & media ligatura rubente, & circa hoc 3. stellas aureas. De cornibus bovinis repandis, quæ nonnulli proboscides elephantorum interpretantur, conf. c. 6. n. 40.

§. LXIV. Ad *Arietem* transimus, cum quo *oves* [quas tamen insignibus nobilium Aries Ovis.
Agnus. excludit *Campanile dell' arm.* c. 11. p. 15.] & *agni* jungendi sunt. Est aries symbolum animositatis, viri in pugnas proni, eminentiæ, utpote cum primum sit inter Zodiaci signa, & soli sacrum habitum animal. Aliam significationem comminiscitur *Vptonus de milit. off.* L. 4. p. 149. Nempe quod primus assumens fuerit vir capitosus, vel alias arietis conditiones sequens. *Ovis* verò vel *agnus* innocentie, candoris, patientie, mansuetudinis & pietatis hieroglyphicum est. Addit fam. *Seguier* cantherio aureo, quem ex eodem metallo comitantur duæ stellæ, in scuti cærulei cuspidem agnum argenteum. Solet pingi ovis ut plurimum gradiens (passant) talem candidam clypeo rubeo inferunt ex nomine, nam aries alioquin apparet ex cornuum figura, *Schafen* [Siles.] (μ) nonnunquam pascens (passant) aries non raro saliens (*saillant* seu *sautant*) Ovis etiam

Ii

rubea

(α) *Wap. I.* p. 69. inter bacillos duos rubeis & cæruleis tæniis obvolutos & pennis ornatos pavoninis ferrum è rolis rubeis & candidis, inque ejus medio apparens nigrum caput scutarium.

(β) *Wap. I.* p. 78. vid. c. 6. n. 40.

(γ) *Wap. I.* p. 32. caput bubalum scutarium.

(δ) *Wap. I.* p. 59. cornua argenteum & nigrum.

(ε) *Wap. I.* p. 60. coronatæ galeæ decussatim impositi mucrones ferrei, manubriis rubeis, clavis aureis.

(ζ) Ex galea coronata inter duo vexilla nigro colore & auro distincta emergens aquila nigra coronata auro, linguam sanguineam protendens.

(η) *Wap. I.* p. 76. Caput bovinum scutarium. (θ) *Wap. I.* p. 76. Inter duas rubeas argentea pluma struthionica erecta. (i) Jugum alarum expanfarum, impressis singulis capitibus bovinis, (κ) *Wap. I.* p. 37. ex coronatæ galeæ bovis caput & collum. (λ) *Wap. I.* p. 211. herma virilis dextro latere cærulea, hinc argentea veste indutus pileo iisdem coloribus variegato, manu utraque singula cornua scutaria præstans. (μ) *Wap. I.* p. 64. ex coronatæ casside erumpens aries argenteus cornibus auratis.

rubea coronata in aureo laterculo pingitur insistens colli tricipiti viridis & exsiliens. *Ebersdorf* [Tirol.] (α) Gestant arietem stantem argenteum cornibus aureis in coccineo *Voiten de Rieneck* [Franc.] (β) similiter argenteum (sed converso capite retrospectientem) in rubeo scuto *Borwiz* [Silef.] (γ) salientem rubeum in argento *Hausner de Treusa* [Bav.] (δ) argenteum in prasino scuto, adjectis superius 4. inferius 3. rosis rubeis *Räder* [Misl.] (ε) gradientem argenteum cornibus aureis in rubeo *Tottenheim* [Franc.] (ζ) salientem argenteum cornibus nigris in rubeo *Gregersdorf* [Silef.] (η) salientem nigrum in aureo *Schepfen* [Silef.] (θ) & *Durner zum Thurn* [Bav.] (ι) salientem argenteum in monticulo tricollis ejusdem metalli in rubeo *Reigher de Hausstein* [Bav. in 2. & 3.] (κ) nigrum salientem (argenteo collari) in aureo *Les Bauds* [Arelat.] argenteum in cyaneo, adjectis in capite scuti 3. pentaphyllis aureis *Montholon*. Duos arietes gradientes aureos in cærulea parma *Themines*. Tres nigros in argentea *Sydenham* [Angl.] argenteos in coccinea *d'Overrigny*, aureos in cærulea *Grange de Montigny*.

Agnus paschalis. Caput arietinum. Cornua.

§. LXV. *Agnus paschalis* vocari solet, qui crucem gestat, cum dependente vexillo; alia crucicula insigni. Talem gestant argenteum in scuto cæruleo *Paschal*, similem, sed colliculo viridi insistentem, & aureo circulo caput ornatum, cum vexillo rubeo cruce aurea (an argenteo & cruce rubea) impresso in rubeo *Brixienfis* episc. (λ) item argenteum, sed retrospectientem in cyaneo, cruce vexilli argentei rubea *Lemlein* [Suev.] (μ) pariter retrospectientem in rubeo, capiti scuti cæruleo inscriptis 3. liliis aureis *Rotomagus* s. *Rouen* metrop. Normann. argenteum in rubeo, limbo Francico liliato, civitas inferior *Carcassonensis*, superior vero talem agrum in orbiculo rubeo pictum inscribit castro argenteo in parma cærulea. Caput arietinum adversum nigrum aureis cornibus & corona in scuto rubente insigne *Haugwitz* [Misl.] (ν) & (quæ eadem familia esse dicitur, nomen autem sumtum ab aliquo, cui in cruento adversus Tartaros prælio ad Lignicium dux acclamaverit: *Hanss reche den Berg*.) *Reichenberg* [Silef.] (ξ) [Differentia tamen intercedit, quod hoc caput obliquè, non adversum locatur, & cornibus quidem auro tinctis corona caret. Sed nescio, an etiam *Haugwiziis* semper gesteretur adversum, nam in galea obliquum situm non dedignantur [iterum nigrum lingua protensa sanguinea capiti imposito tudite (quali victores utuntur aurato) in parma argentea *Boerlin* (ο) [Patrit. Francof.] Capita arietina 3. recta fronte locata in solo cyaneo gestat fam. *Ramme* [Angl.] Cornua. Cornu arietinum nigrum in argento *Adolzheim* [Franc.] (π) duo cornua arietina obversa rubea in solo argenteo *Dortzer* [Bav.] (ε) & *Thorer de Eyraespurg* [Bav. in 1. & 4.] (σ) nigra in argento *Widerspach* [Bav.] (τ)

Capra. Hircus. Capricornus. Dama.

§. LXVI. *Caprarum* (obedientiæ hoc creditur emblema) & *hircorum* (petulantia, vel lascivia notam aliqui in hac figura quærun, de quo quid sentiendum, ex sæpe dictis evidens est: minus aberrant, qui regionem rupibus asperam illo animali designari persuasi sunt. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 46. p. 335. in hirco notat, quod gregem ducat: in capra audiendi acumen.) Exempla nunc adducamus. Gestant capram divaricatis pedibus locatam nigram in aurea parma, limbo 7. pennis distincto cincta, *Cabrera* [Hispan.] Duas capras adversas triplici monticulo rubeo insistentes in cyaneo solo *Reiffenstein* [Patrit. Francof.] (υ) Hircum salientem & tessellis argenteis

(α) *Wap.* I. p. 44. coronatæ galeæ insistit ovis scutaria. (β) *Wap.* I. p. 103. pileolo lato rubeo, cujus ora reducitur argento insistent aries scutarius. (γ) *Wap.* I. p. 70. cornua duo, rubeum & argentatum, quorum utrinque percurrit fascia oppositæ tincturæ. (δ) *Wap.* I. p. 79. ex coronatæ galea exsurgens aries. (ε) *Wap.* I. p. 153. pileolus argenteus, ora reducta aurea sustinens cum suis petiolis 3. rosis rubeas. Accusat falsitatis insignia *Geliot v. accompagné*. Sed quia color rosis naturalis est, defendi potest. Vid. c. 4. §. 80. (ζ) *Wap.* II. p. 79. pileolo rubeo, cujus ora reducta argento fulget insistent aries scutarius. (η) *Wap.* I. p. 54. ex coronatæ galea inter duas rubeas media argentea pluma struthionica. (θ) *Wap.* I. p. 59. septem plumæ nigræ galli gallinacei. (ι) *Wap.* I. p. 98. galeæ coronatæ insistit arbor viridis rosis 4. rubeis impressis. (κ) *Wap.* I. p. 97. pileolus latus rubeus, aurea ora reducta, & impositum jugum alarum argentearum expansum. (λ) *Wap.* I. p. 111. (μ) *Wap.* I. p. 116. culcitra cærulea insistent agnus scutarius. (ν) *Wap.* I. p. 153. ex casside coronatæ prominens cum collo caput arietinum coronatum ex plumis struthioniceis argenteis coccineis & nigris exornatum. (ξ) *Wap.* I. p. 52. ex casside coronatæ profiliens aries niger cornibus auratis. Lacin. nigræ & coccineæ. Conf. c. 4. n. 30. (ο) circulus victorius (*Saßreiff*) eoque conclusi duo tudites, aurei, manubriis argenteis. (π) *Wap.* I. p. 102. inter duo cornua arietina inferius nigra, superius argentea herma muliebris superius argento, inferius nigro colore tinctus coronatus. (ε) *Wap.* I. p. 94. nascens cygnus candidus exteriori colli parte ornamento (*Ramm*) rubeo, cujus singuli cuspides pennis nigris ornantur adhærente. (σ) *Wap.* I. p. 79. nascens cygnus candidus, exteriori colli parte, cujus singuli cuspides pennis pavoninis ornantur, adhærente. (τ) *Wap.* I. p. 82. aries argenteus nigris cornibus & coronatæ casside prorumpens. (υ) Tria figura scutaria, Lacinia hinc cærulea, illinc rubea. Utrinque addito argento.

genteis & coccineis pictum, cornibus auro tinctis, in parma cærulea gestant *Backisch* [Silef.] (α) nigrum in argentea *Dregling zu Wagrein* [Tirol. in 1. & 4.] (β) & *Gremlich zu Iüngingen* [Tirol. in 2. & 3.] (γ) candidum cornibus atris in aurea *Zuckmantel* [Carinth.] (δ) consistentem argenteum in arcola rubea *Biberstein* in 4. [Silef.] (ε) in parte posteriori scuti bipertiti (anteriorē vid. f. I. m. 1. n. 74.) nigra argenteum insistentem rupem argenteæ & scandenteræ: *Franckenstein* [Silef.] (ζ) gradientem argentarum in cærulea *Brockot* [Silef.] (η) salientem nigrum in argento *Türrigel de Rigelstein* [Bav.] (θ) griseum in scuto transversè secto ex minio & auro 1. & 4. *Donat* [Silef.] (ι) iterum gryseum auratis cornibus in rubeo *Rosthligk* [Silef.] (κ) rubeum aurea fascia ventrem ligatum in argenteo *Sigershofen* [Bav.] (λ) *Προτομήν* hirci in scuto diagonali linea secto, aureo & cyaneo, simili colorum sectione præditam, usurpat fam. *Stetten* [Patrit. August. & Francof.] (μ) *Προτομήν* talem argenteam in scuti transversè secti, cujus inferiora rubent, superiori parte aurea *Rabenau* [Silef.] (ν) rubeam in argentea, cujus inferiora cærulea, *Berge* [Silef.] (ξ) nigram in argentea *Reicharter de Pechthal* [Bav.] (ο) argenteam nigris cornibus in rubea *Croneck*. [Carinth. in 2. & 3.] (π) argenteam aureis cornibus in nigro *Mosheim* [Bar. in 1. & 4.] (ε) nigram in aureo *Gotsmaner* [Franc.] (σ) Hirci caput cum collo nigrum in clypeo aureo *Aiwer* [Silef.] (τ) argenteum nigris cornibus in rubeo *Gehsattel* [Franc.] (υ) ejusdem metalli, sed aureis cornibus in cæruleo *Geyer* [Franc.] (φ) Tria capita talia hircorum gestat *Kölnpöck* [Austr.] (χ) in scuto secto, duo invicem obversa aurea in superiori nigra area, nigrum in interiori aurea. Huc & *capricornum* referamus, feram licet animantem. Id emblemata post post *Augustum* Imperatorem *Cosmus Medices* M. dux Hæturæ sibi sumisit peculiare. Thuen. L. 57. p. m. 1294. Gestat talem argenteum in rubea parma (1. & 4.) *Trauner* [Bav.] (ψ) Addo *damas. Gembfen*. Nigra dama in argenteo scuto *Fueger de Friedberg* [Tirol. 2. & 3.] (ω) suo colore picta rupes ascendens in aurea parma bipertitæ priori parte, posteriori nigra leonem globulum argenteum falculis tenentem referente, *Geizkoffler* [Tirol.] (αα) nigra in aureo *Lydl* [Tirol. in 1. & 4.] (ββ) Duo cornua damæ in area bipertita, in argentea nigrum, in nigra argenteum *Raunach* [Carinth. in 1. & 4.] (γγ)

§. LXVII. *Canis* non ignobile in scutis *δείγμα* habetur. Apud *Iul. Pollucem* antiqui *Canes* heroës canes affectantes habebant, & idem author dicit, canes Herculis purpuram debere. *Ægyptii* (inquit *Horus Apollo*) vatem signare volentes canem pingunt: & idcirco fortassis *Lycophron* vates *Apollinis* *Mopsium* & *Amphilochum* canes appellavit. *Ed. Bisse. NN. ad Vpton*. p. 60. Præterea *Ægyptii* hoc hieroglyphico hominem bellicolum notabant. Nam & in antiquitate à bellis non alienum fuit hoc animal. Legimus enim apud *Colophonios* & *Caspios* primæ aciei numerum canum adv. hostem præmissum esse: *Tale tibi auxilium Colophon, tibi tale parasti Caspia gens*. Quin & *Osyridi* canem *Ægyptus* assignabant (*Hæping. de Jur. inf. c. 2. §. 10. n. 1014.*) Aliæ etiam significationes canis sunt, inprimis fidelitatis (vid. multa ap. *Limn. Jur. publ. 6, 6. 86. seqq.*) Conf. *Cyr. Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 46. p. 336.*) præterea generositatis, obsequii, gratitudinis (unde qui gratorum nomine sub mag. pedit. in occidente dicebantur, duos dimidios canes erectos pedibusque colludentes in cæruleo clypeo gestabant) sed &

Li 2

petu-

(α) *Wap. I. p. 51.* ex coronata galea surgens *Προτομή* hirci scutarii. (β) *Wap. I. p. 42.* *Προτομή* hirci scutarii. (γ) *Wap. I. p. 42.* vid. c. 3. n. 65. (δ) *Wap. I. p. 45.* ex coronata galea *Προτομή* hirci. (ε) *Wap. I. p. 56.* (ζ) *Wap. I. p. 64.* ex coronata exiliens hircus argenteus inter alas hanc auream duobus haltheis sinistris exaratam, istam ex nigro & auro bipertitam. (η) *Wap. I. p. 70.* lunæ falcata cornua sursum vertenti argenteæ impositus character numeri octonarii, seu quicquid id est. (θ) *Wap. I. p. 79.* hircus exorians. (ι) *Wap. I. p. 70.* hircus exsurgens. Latin. coccin. & aur. (κ) *Wap. I. p. 74.* ex coronata casside prorumpens hircus scutarius. (λ) *Wap. I. p. 87.* ex coronata galea hircus scutarius exsurgens. (μ) *Wap. I. p. 108.* galea diademate tortili tecta, & ex ea inter alas duas auream & cæruleam nascens hircus auro & cyano distinctus. In libro armoriali hircus representatur alatus. (ν) *Wap. I. p. 59.* corvus niger aliquid albi gestans rostro. Lacinia nigra & aurea. (ξ) *Wap. I. p. 65.* cauda pavonina. (ο) *Wap. I. p. 96.* ex coronata galea hircus prorumpens. (π) *Wap. I. p. 45.* hircus scutarius. (ε) *Wap. I. p. 32.* ex coronata galea *Προτομή* hirci. (σ) *Wap. I. p. 102.* *Προτομή* scutarii hirci. (τ) *Wap. I. p. 57.* caput hirci. (υ) *Wap. I. p. 102.* *Προτομή* hirci scutarii. (φ) *Wap. I. p. 103.* caput hircinum. (χ) *Wap. I. p. 36.* ex coronata galea inter cornua nigrum & aureum profiliens hircus niger. (ψ) *Wap. I. p. 79.* ex coronata galea erumpens capricornus. (ω) *Wap. I. p. 42.* ex coronata galea erumpens dama. (αα) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea inter alas duas aureas, quas aurea fascia globulos singulos deferens insignit, exorians dama. (ββ) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea expansæ alæ, prior aureis & nigris dextris, altera argenteis & rubeis sinistris baltheis exarata. Conf. f. I. m. 1. n. 73. (γγ) *Wap. I. p. 36.* coronatæ galeæ imposita duo cornua scutaria, nigrum & argenteum.

petulantia (Hinc qui *petulantes juniores* dicebantur sub mag. mil. per Illyricum canem luteum in rubea parma præferebant, in cujus medio orbis erat coloris lutei, canis supernè pedibus, quoad fieri potuit, exporrectis ex Pierio. Pacis etiam turbatorem, si sequiora velis, notare potuit canis. Talis enim Francis & Suevis canem portare scapulis cogeatur *Gunther. Ligurin.* l. 5. de more vetusto impositum scapulis ad contigui comitatus cogatur per rura canem confinia ferre.

Exempla
leporario-
rum.

§. LXIIX. Non vero omnes canes unius figuræ sunt: Præcipua differentia inter *leporarios* (levrier *Windspiel. Levrette*, fæmella ipsa pictura agnoscitur) qui ordinarie pinguntur currentes, & *molossos* vel canes sagaces (*braques* s. *Bracken*) qui vel currentes, vel stantes, vel erecti pinguntur, auribus dependentibus insignes. Cæterum frequentes collaria collis inserta inspicere licet. Referunt leporarium currentem in scuto secto, superius aureo, inferius cæruleo alternantibus coloribus pictum (addito collari rubeo) *Horizer* [Austr.] (α) argenteum cum collari aureo in cæruleo *Kräze* [Bav.] (β) & rubeo *Iphoses* [Tirol.] (γ) argenteum collari & annulo aureis, in parma cærulea *Nicolai*, gradientem argenteum, armillo Francicis liliis sparso, in rubea *Lavarenne*, & aureum in cærulea additis 3. stellis ejusdem metalli *Quarcavy* [Cadurc.] nigrum divaricatis pedibus erectum millo aureo in argentea *Canillac*. [Arvern.] simili situ argenteum, sed millo coccineo in cyanea *Marcoucy*, & millo aureo argenteum in rubea *Pöttinger de Persing* [Bav. in 2. & 3.] (δ) & (milli rubei oris, atque annulo, bordé & bouclé aureis) *le Fevre de de Lambiere* & (addita fasciola trifida argentea discerniculi loco) *le Fevre de Lespinay*: & rubecum collari argenteo in aurea *Baylens de Poyanne*, atque cæruleum millo rubeo in argentea. *Sancques*: tum simili situ, insistentem monticulo tri-colli cæruleo (millo aureo) in parma secta, superius rubea, inferius argentea, coloribus alternantibus pictum *Engl* [Austr.] (ε) Canem fœminam [*levrette*.] nigram inscribunt scuto argenteo *Combaut d'Arciere*, tres tales nigras, argenteis armillis, item argenteo *Bernage*. Binos leporarios aureos & adversos in scuto Veneti coloris gestant *Doggetti*, [Angl.] argenteos, millis rubeis, cum annulis aureis, in cæruleo *Circy* (Divron.) Tres leporarii currentes aurei cum armillis in rubeo scuto insigne fuerunt, de quo certarunt duello Hugo *Harding* Anglus & Wilh. de *Seintlowe* Scotus. Illi verò victori rex adjudicavit scutum ap. *Bisse NN. ad Vpton.* p. 34. Item tres gestant leporarios procurrentes nigros in clypeo argenteo *Brisei*, totidem ejusdem coloris cum millo aureo adjectis cruciculis mucronatis incerto numero in parma argentea *Smithi*. Duos leporarios dimidios argenteos se invicem mordentes, quorum alter ex medio capite descendit, alter ex pede scuti rubei ascendit, pro insigni gestat fam. *Murheimer* [Bav.] (ζ) & simili pro famil. *Anfang* [Austr.] (η)

Molosso-
rum.

§. LXIX. Canes molossos s. indagatores (*braques*) in aliis insignibus observamus. Talem ob nominis allusionem pingit in scuto rubeo argenteum jacentem (aliis confidentem) *Brachet* [Aurelian.] nigrum cum millo rubeo in aureo *Offenbach* [Patrit. Francof.] (θ) argenteum cum aureo in cæruleo *Hundt* [Silef.] (ι) divaricatis pedibus erectum argenteum, millo aureo, in scuto bipertito ex auro & cæruleo *Grundschreiber* [Silef.] (κ) currentem nigrum millo rubeo in transversè secti, cujus pes niger est, capite aureo. *Tobetheim* [Bav.] (λ) Canis ejusmodi niger, lorica ferrea indutus in scutulo medio aureo super muro nigro ascendit designandæ fam. *Vnverzagt* [Bav.] (μ) Duo canes argentei gradientes pinguntur in clypeo cæruleo *Burggraff* [Patrit. Francof.] (ν) Canem Huberti vocant nigrum parmæ argenteæ inscriptum *δευμα* familæ *Hubert de Landreville*.

Capita ca-
nina.

§. LXX. Capita canina alicubi videas. Caput molossi argenteum (millo cuspidibus annato.) in parma rubea *Wemding* [Bavar.] (ξ) simile, nisi quod millus carer

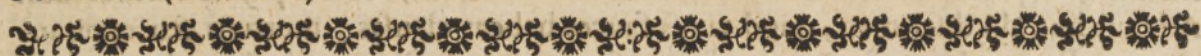
spicu-

(α) Wap. I. p. 35. ex casside coronata *πρωτομή* canis cærulei. (β) Wap. I. p. 81. In galea exsiliens canis scutarius. (γ) Wap. I. p. 44. ex coronata galea jugum complicatum alarum nigrarum baltheo argenteo insignium. (δ) Wap. I. p. 87. ex galea coronata *πρωτομή* canis scutarii coronata & rubeis duabus una argentea, pluma struthionica exornata. (ε) Wap. I. p. 35. ex galea coronata inter duo cornua secta & alternantibus coloribus, cocco & argento tincta, canis scutarii *πρωτομή* argentea. (ζ) Wap. I. p. 92. ex coronata galea canis scutarii *πρωτομή* exsurgens. (η) Wap. V. p. 36. (θ) Caput caninum, lingua & armilla auro tinctis. (ι) Wap. I. p. 50. flores caryophylli 9. rubei cum suis petiolis. (κ) Wap. I. p. 72. canis scutarius prorumpens. (λ) Wap. I. p. 92. canis scutarius ex coronata galea erumpens. (μ) Wap. I. p. 33. ex galea coronata erumpit canis niger lorica indutus. (ν) Molossus nascens argentatus, lingua sanguinea, veste cærulea indutus.

(ξ) Wap. I. p. 78. Caput cum collo scutarium.

spiculis, *Zolner de Hallberg* [Franc.] (α) 3. Argentea leporariorum, collaribus & coronis aureis in rubeo *Sordet*: *Προτομή* molossi nigri in argenteo *Iphofer* [Tirol. 1. & 4.] (β)

§. LXXI. Porcorum mentionem feci cum §. 43. de feris diximus. Nunc quadripedum agmen claudat *felis*. Symbolum hanc animantem constituunt libertatis, calliditatis, vigilantiae, perspicaciae. Arabes, ejus statuam auream Radatae servantes, cultu felem persecuti sunt: credebant enim cum luna magnam habere affinitatem. *Wapenb.* P. 3. praefat. n. 21. Nec minus coluere animal Aegyptii, unde cum miles Romanus aliquod occidisset, Aegyptii domum, quo se hic abdiderat obsedere: Vi abstracturi ipsum, nisi Ptolomaeus seditionem studuisset sedare. *Varenn. Roy d'arm.* P. 2. p. 303. Felem attribui legi Alanis, Burgundionibus & Suevis ap. *Hæping.* de jur. inf. c. 2. §. 10. n. 999. cæterum pingi semper debet fronte recta, ut uterque oculus conspiciatur: aliquando horridus *herissonné* representatur: nonnunquam ut pedibus posterioribus insistat, quod vocant *effaré* seu *effrayé*. Exempli sunt; catus ferociens argenteus in parma nigra notabat olim fam. *du Plessy au chat*. Duo gradientes cingentes in caerulea *La Chetardie* (Lemovic.)

MEMBRUM III.

DE NATATILIBVS.

1. Pisces. Hieroglyphicum.
2. Pisces incerta speciei.
3. Delfinus.
4. Figura & situs.
5. Exempla.

6. Balena. Sturio.
7. Salmo. Lucius.
8. Mulli barbari.
9. Trutta. Carpiones. Tinea. Capitanes.
10. Halec. Asellus. Piscis volans.
11. Cancr.
12. Piscium partes.
13. Spina piscium.

MEMBRUM III.

DE NATATILIBVS.

§. I.

Qui apud Aegyptios odii hieroglyphicum erat *piscis*, aliis innocentiae, amoris in patriam, itinerum vel praëliorum maritimorum, sanitatis, vigilantiae, taciturnitatis, ceteri pingatur adverso flumine natans, viri fati adversis obluctanti, symbolum habetur. Conf. *Cyr. Spangenb. Adelsp.* P. 2. L. 11. c. 46. p. 336. *Gelen.* de Col. Agr. magn. L. 2. c. 34. p. 197. 198. occasione piscium Salmenium symbolum quaerit *resuscitationis*, tum etiam *victoriae*, quemadmodum *Othavio Augusto Caesari piscis ad pedes accedens vaticinio fuit*, *Siciliam in ejus fore potestate*, teste *Dione Nicæo in vita Aug.* c. 8. Solent verò representari pisces vel erecti, vel transversi seu natantes (nonnunquam flumine expressio) vel repandi.

§. II. Qui in scutis occurrunt pisces, vel certae speciei sunt, vel nulla certa expressa, communi nomine piscium indigetantur. Ita pingitur piscis argenteus (circumpositis ejusdem metalli annulis 3. 1.) In parma nigra *Raoul*, nativo colore pictus capite deorsum verso in scuti bipertiti laterculo priori argenteo (posterior pars scuti nova, transversaria sectione superius rubeo cum *προτομή* leonis suo colore tincti, inferius caeruleo cum luna falcata & ei innitente stella aureis *Kapler* [Siles.] (γ) Piscis curvatus suo colore in parma rubea *Thann* [Franc.] (δ) Duo pisces argentei visuntur in nigra area pro famil. *Winden* [Patrit. Francof.] (ε) duo argentei in parma bipertita caerulea, & rubea *Weinsbrunn* [Bav.] (ζ) Duo argentei deorsum versis capitibus in rubea cruciculis argenteis sparsa *Hohenfels de Reypoltzkirch* [Bar. in scutuli medi bipertiti prima area.] (η) Tres pisces rubei situ transverso in scuto argenteo notat *Seidlitz* [Bar. & nob. Siles.] (θ) [& suo colore picti in caeruleo *Dreschwitz* [Bav.] (ι) totidem suo nativo colore picti capitibus in medio scuti rubei contigui, caudis in angulos conversis *Dornheim* [Siles.] (κ) alii tres aurei capitibus conjunctis, tanquam suspensi,

Ii 3

comi-

(α) *Wap. I.* p. 101. Herma virilis rubeo amictu & mitella. (β) *Wap. I.* p. 44. ex coronata galea molossi *προτομή*. (γ) *Wap. I.* p. 71. galea testā diademata tortili, & ex ea prorumpens cervus scutarius piscem ore ferens. (δ) *Wap. I.* p. 102. columna rubea impositas duas argenteas & mediam rubeam plumas struthionicas sustinens, & ante hanc piscis scutarius coronatae cassidi imponuntur. (ε) Inter duas alas expansas nigras ex piscis argentei aperto rictu prodiens homo nudus. (ζ) *Wap. I.* p. 83. ex coronata galea inter alas duas, quarum inferior pars argentea, superior in altera rubea, in altera cyanea, leonis aurei cum collo caput. Lacin. argenteae duplicatae hinc caeruleo, isthinc rubeo colore. (η) *Wap. I.* p. 30. duo pisces scutarii. (θ) *Wap. I.* p. 31. & 56. inter duo cornua miniatum & argenteum, duo vexilla decussatim locata opposita tinctura. Baronum galea coronata est. (ι) *Wap. I.* p. 92. coronata galea sustinet pileolum turbinatum argenteum nigris maculis (crediderim hermioncum) auro coronatum & nigris pennis fastigiatum. (κ) *Wap. I.* p. 65. alae duae argenteae & rubae.

comite utrinque lilio argenteo ornant scutum cæruleum *Lotzky & Masanizowsky* [Silef.] (α) Tres pisces naturalis coloris in angulos scuti cærulei dispositi, in medio coeuntes, ut unum habere caput appareant, notat fam. *Kreckwitz* [Silef.] (β) Tres pisces transversè locatos (en fascé) argenteos inscribunt parma nigra *Malicorne*.

Delfinus.

§. III. *Delfino* inter pisces ille honor, qui inter feras leoni, inter aves aquilæ, conceditur: Ejus in scutis jam olim usus fuit. In Herculis clypeo apud Hesiodum delfini argentei pisces æneos persequabantur. Ulyssi eundem piscem *Plutarch. de solert. animal.* & ex *Stesichoro*, atque *Euphorione Ioannes Tzetzes* adsignant. Symbolis variis inservit Delphinus, celeritatis (cum volucre ocyor perhibeatur. Unde in Vespasiani numis Delphinus anchoram complexus lente festinandum notabat) humanitatis, salutis atque incolumitatis (nautarum enim saluti consulere dicitur, pericula prævertens) amoris in muscen.

Figura & situs.

§. IV. Describitur in delfini vivi imagine tinctura, branchiarum, caudæ, oculorum, pinnarum (Termini usitati *barbé, peautré, alumé, lorré.*) Si vero omnia ejusdem sint tincturæ, vel potius cum oculi clausi sunt & dentes desunt, vocatur *pasné* vel mortuus. Addunt hoc alii discrimen, quod vivus fauces habeat clausas, mortuus seu expirans hiantes. Porro plerumque curvatus repræsentatur, unde *Pacuv. curvicer vicum pecus*. Curvatura autem non nativa, sed ex salienti ejus lusu concepta, dum fluctibus se erigit, subitoque præcipitat, nautas ingruentis jam tempestatis commonefaciens. *Spelmann*. Numi quoque curvum exhibent. Unde aliqui gibbosi imaginem esse volunt. *Vptanus de mil. offic.* l. 4. p. 207. mentionem facit *Delfini Nilotici, dauphin de Nile*, quem ait dorsum habere pinnis serratum, ut crocodili ventrem secet. Ab aliis vero id observatum non video.

Exempla.

§. V. Cur pauciores delphinos in scutis observare liceat, *Varenn.* reverentiæ in Delphinos Franciæ attribuit. Neque tamen adeo rara figura est. Gestant enim non tantum sine numero sparfos argenteos in scuto cæruleo imposito ejusdem metalli leone *Bigny d'Esnay* (sed *Varenn.* pisces illos *capitones* vocat) verum etiam singulos Delphinos. Nempe cæruleum, branchiis rubeis, in parma aurea *Delfini Viennenses*, nunc *Delfini Franciæ*, concolorem, sed mortuum, atque ita hiant ore in aurea (alibi reperitur aureus in cyaneo) *Delfini Arvernæ*, aureum in rubeo (hinc *Uptonus Niloticum Delphinum* vocat) *Com. Forenses, de Forest*, aureum procumbentem (couché) in nigro, *Jamesii*, aureum in cæruleo *Fitz Jamesii*, aureum in scuti argentei rubeo cephalo *Fischer*. Tres Delphinos argenteos balthæo nigro inserunt in parma argentea *Raltii*, similes scuto coccineo impressos juxta cantherium hermionicum *Bleverhasseti*.

Balæna.

§. VI. De balæna terminum *Fierté* usurpant, qui dentibus & riçtui exprimendis serviunt, Sturionis videor agnoscere anteriora, quæ argento tincta, *aperto* riçtu, sed dentibus & corona aureis, in scuto rubeo designant famil. *Appenheimer* [Patr. Francos.] (γ)

Salmo.

§. VII. *Salmones* quoque in scutis visuntur. Exempla sunt in familia *Salmenfi*. In histor. insign. l. I. c. 84. & *Rhingravia*. l. I. c. 76. *Lucii* symbolum habentur rapacitatis: Gestat *Lucium* curvatum colore naturali in scuto rubeo *Colner* [Silef.] (δ) riçtum frutici viridi colliculo tricipiti ejusdem coloris affixum duplici allusione *Staudenbecht* [Francon.] (ε) 3. argenteos in coecineo cruciculis cruciatis ejusdem metalli sparso familia *Luciorum*; totidem lucios suo colore pictos in scuto cyaneo *Sommerfeld* [Silef.] (ζ)

Mulli barbati.

§. IIX. *Barbatorum mullorum* (bars) qui ex more obversi (addosse) pingi solent, exempla ista sunt. Duo rubei in scuto hermionico *Gaucourt*, aurei in cæruleo, *Mortbehard*. Aurei in rubeo *Montfaucon*. Figuræ fere conveniunt duo pisces, quos fam. *Rouville* (Norm.) aureos scuto cæruleo, plinthidibus aureis sparsa inscribit, sed non barbos verum *gobiones* (gougeons) esse probat *M. Gilb. de Varenn.* ex antiquo hujus familiæ nomine *Gougeux*: cum quo consentit *Geliot*.

Trutta: Carpiones. Tineæ. Carpiones.

§. IX. *Truttas* etiam reperias in scutis: de quarum maculis terminus *picotée* in usu est. Gestat fam. *d'Orcival* truttam argenteam diagonali situ comitantibus 5. stellis aureis supernè binis, inferius ternis. Aliqui *Pfirentenses* pisces truttas esse volunt, sed barbos rectius dixeris (Conf. Hist. insign. l. I. c. 9. p. 63.) *Carpionum* quoque exempla sunt; carpio nativi coloris transversè locatus in scuto

(α) *Wap.* I. p. 75. plumæ struthionice aurea, argentea, cærulea. Lacinia argent. & cærul. (β) *Wap.* I. p. 66. Inter duas pennas galli gallinacei cyaneas media argentea. (γ) Figura scutaria, nisi quod incumbit coronæ fasciculus pennarum galli gallinacei, nisi forte sit fasciculus graminis marini. Color niger est. (δ) *Wap.* I. p. 61. *Lucius* scutarius. Lacinia rubea & argentea. (ε) *Wap.* V. p. 91. tota figura scutaria, (ζ) *Wap.* I. p. 60. *Lucius* caput sub galea abscondens.

5. *Serpentum significatio symbolica.*
6. *Serpens tortuosus seu boa Mediolanense dætyma.*
7. *Exempla colubrorum.*
8. *Amphisbæna.*
9. *Bufones. Rana.*
10. *Testudines. Limaces. Lacerta. Salamandra.*
11. *Scorpio. Formica.*

1. *Dracones.*
2. *Quibus apud Græcos usurpati.*
3. *Hieroglyphica.*
4. *Exempla.*

§. I.

§. II. Ex Græcis draconē dat Alcæoni *Pindarus Pyth.* 8. δράκοντα ποικίλον. Ubi scholia- Quibus a-
fles rationē dat, quia animal in auguriis usū habeat (erat enim) Amphiarus vates) & quia in pud Græ-
cos usur-
terræ

(α) Wap. I. p. 67. carpio galeæ impositus ante tres struthionicas plumas, quarum media argento fulget inter cyaneas. (β) Wap. I. p. 67. tres plumæ struthionicæ, media argentata inter rubeam & cæruleam, ante has scutarius piscis. (γ) Wap. I. p. 39. coronatæ galeæ imposita Siren sui coloris, auro coronata. (δ) Wap. I. p. 33. ex coronata galea ala foliolis inter pennas ornata pisces scutarios impressos ostentans. (ε) Jugum alarum expansarum aurearum, baltheum scutarium referentium. (ζ) Wap. I. p. 181. pileus acuminatus rubeus, ora reducta argentea, nodo, in quem colligitur, aureo. (η) Wap. I. p. 69. 5. plumæ struthionicæ nigrae. (θ) Wap. I. p. 211. Alarum explicatarum (Sibmacher eas complicat) & singulis cancris insignitarum jugum. (ι) Wap. I. p. 53. cornua bubala, quorum prioris superiora, alterius inferiora argento tinguntur, reliqua cæruleo colore. (κ) Wap. I. p. 98. castor galeæ insidet. (λ) Wap. I. p. 32. ex coronata galea prominent 3. plumæ struthionicæ coccineæ, impressis ossiculis piscis.

terra etiam cavernas descendit (sed & ipse subter terram descenderat.) Filius autem paternæ artis insigne gestare voluit (ὁ δὲ παῖς σημεῖον τῆς τῆ πατρὸς ἔσωζε τέχνης) vel quia à Melampode, cuius aures duos dracones perluxisse, & ob hoc ipse animalium brutorum voces intellexisse creditū fuit, oriundus erat. Amphiarao ipsi dat hanc figuram *Pausanias*, Staius Capaneo hydræ. Nec minus apud *Hesiod.* in ὄσπ. ἡρακλ. (Si tamen ille auctor est poematis.) Herculis clypeus imagine fulsit draconis. Ita etiam juxta sortes editas interfecto Lylandri, dracones cavere iussi, Neochorus civis Haliattius in scuto, vel ap. Pliutarch. in capulo ensis draconem habuit. Gestarunt etiam dracones aliæ gentes. Draconem volentem tribuit Gothis *Hæping. de iur. inf. c. 3. §. 10. 999.* Dein etiam assignatur Vandalis & Slavis. Burgundionibus dat anguem multis spiris sinuosum Sidonius. Conf. de Uter Pendragone *Hæping. de iur. inf. c. 17. §. 15. n. 505.*

Hieroglyphica.

§. III. Inter insignia principatus apud Ægyptios cum tauro & leone etiam draco erat, teste *Diod. Siculo.* l. 2. Alia varia hieroglyphica in hac bestia quarunt, an inveniunt, vigilantia, prudentia, religionis, patientia, temperantia, iustitia, fortitudinis, diligentia. *Ioh. de Bado aureo* p. 16. insignem potatorem denotari existimat. *Spelmannus*, cædis & funestorum indicium facit. Allegat locum ex chron. MS. de bello, ubi dicitur: *Rex Henricus III. Leirvense prælium ingreditur, præcedente dracone rubeo, qui mortem generalem adversariorum portendebat.* Nec vero satis infausum signum draco videri posset, nisi etiam Antichristo daretur. Ita *Ribera ad Apocal.* 13. 3. n. 13. p. 337. *Mihi conjecturis locus est, non apparet improbabile, Antichristum insigne draconis, qualis hic (Apocal. 13.) depictus est, gestaturum, aut in clypeo aut in signis militariis (quemadmodum Romani aquilas gestabant, & per singulas cohortes dracones, quos qui portabant, draconarii dicebantur, ut est ap. Veget. 2. de Re milit. c. 13.) quasi Deum intelligi velit in illo signo, à quo ipse missus sit, & potestatem acceperit, p. p. n. 34. p. 350.* Characterem, de quo Apoc. 13. 16. arbitratur esse illum, quo in sigillo utetur Antichristus ad morem regum, Esth. 3. Dan. 6. ac dicit characterem draconis non sibi improbabilem videri, nisi diceretur character nominis, unde postea in monogramma concludit. Refutat illud de dracone commentum *Ribera Blas. Viegas comm. Apoc. 13. p. 686.* Et quis sanus nugas illas prober, aut credat Antichristum astutissimum avernalis hostis consuetō symbolo ultro passurum se Deo adversari. Miror vero quod *Hæping. c. 9. n. 265.* *Riberianum* commentum, cum refert, sine nota transmiserit.

Exempla.

§. IV. Exhibebo nunc aliqua draconum scutariorum exempla. Gestant draconem aureum in rubea *Vernuis*, rubeum in auro *Villebrune* [Bress.] aureum in cæruleo (addito cephalo ejusdem metalli aquila nigra impresso) *Borghese*, aureum nascentem in rubeo *Boncompagno*, prasinum coronatum ex antro seu caverna emergentem in imo scuti argenteo *Cueva* (Hispanice unde duces de *Albuquerque*. Conf. Hist. insign. l. 2. c. 17. n. 3.) aureum in nigro insistentem monticulo tricolli argenteo *Neydeck* [Austri.] (α) Tres dracones nigros in argenteo *Le Granger de la Piequemenie*. Draconis anteriora in scuto sinuata linea bipertita ex auro & cocco, iisdem coloribus alternatim infecta *Gössel zum Thurn* [Austri. in 1. & 4.] (β)

Serpentum significatio symbolica.

§. V. *Serpentem* etiam inter symbola usus varius est. Prudentiam, perspicaciam, sanitatem, Jurisprudentiam, insidias, communiter potari volunt. Potest vero etiam imperii symbolum esse; cum varia apud gentes principatus omnia à serpentibus ducta sint: nec non salutis publicæ prudentia promotæ. Huc respiciunt numi Caesarum cum inscriptione: *Pax Augusti, Felicitas Augusti.* Si caudam mordeat serpens, hominem notabit, qui cujusque rei eventum meditetur, juxta alios annum & siderum motum, vel etiam aternitatem. Occurrunt tales in circulum collecti angues 3. argentei in parma cærulea pro *Lauzon*, argenteus aureo decussi in rubeo clypeo, superiori parte datus comes pro *Chifflet*. Caduceus mercurii, serpentes deferens, pacis conciliatores indicabit. Gestat nominis causa talem aureum in area cærulea *Mercurio* (Sicul.) Inter antiquos Nestor serpentem aureum gestasse fertur ap. *Hæping. de iur. insign. c. 2. §. 10. n. 1009.* Apud *Manethonem* Osco regi Tyrrhenorum itidem serpens datur.

Serpens tortuosus seu boa Medio-lanense hieroglyph.

§. VI. Qui tortuosus pingitur serpens seu boa, *giure* seu *guyure* (vipera, unde & fasce, bande &c. *viurée*, tortuosa) vid. f. 1. n. 35. appellari solet; vel & *bische*, le Labour. orig. des arm. n. 151. qui hanc figuram Italici propriam, ut *crancelin* Germanici, constituit, allegans scutum fam. *Bisce* Rom. in quo rubeo circa columnam argenteam

(α) Wap. I. p. 40. coronatæ galeæ insitit draco scutarius. (β) Wap. I. p. 41. draco è coronata galea erumpens.

team volvitur serpens huius generis.) Celebris inprimis est boa *Mediolanensem* principatum seu *Milano* notans, carulea in scuto argenteo, quæ ita repræsentatur, ut septies flexus infantem ad umbilicum usque prominentem, sanguineo colore tinctum devoret. Rationes varias allegant: quod Otho Vicec. Mediolan. serpentem, qui filium ejus ex cunis raptum devoraturus erat, confecerit, vel in Bullionei expeditione vicerit Volucem gigantem, & inter spolia ejus armorum retulerit galeæ apicem, qui exhibuit hunc anguem infantis devorantem, seu quod gigas terrere hac imagine voluerit hostem s. quod se ab Alexandro derivare, quem concubitu Jovis Hammonis, specie draconis venientis, cum Olympiade natum fabulantur. (Et ob hoc illo symbolo usû. *Heping. de Jur. inf.* 4. §. n. 24.) Alii (ut Petrarcha) volunt, Azonem vicecomitem assumisse hanc figuram, quod vipera, quam in galea latentem imprudens capiti imposuerit, nihil nocuisset. Alii alia commenta addunt. Vid. *Varenn. Roy d'arm.* P. 2. p. 307. *Limn. Jur. publ.* 6. 6. 21. *Heping. de Jur. insign.* c. 6. n. 1218. & c. 8. §. 1. m. 6. p. 140. seq. *le Labour. de l'orig. des arm.* n. 68. qui fabulam refellit, cum Otho in historia expeditionum orientalium legatur, nec aliud capitis olim regumentum fuerit Turcis, & Sarafinis, quam nunc est belli pacisque tempore: hoc etiam addens, perperam figuram accipi, tanquam devoraret serpens infantem, qui potius ex ore ejus prodeat, ut habent verba *Alciati*:

*Exiliens infans sinuosi è faucibus angvis
Est gentilitis nobile stemma tuus.*

Ore exit, tradunt sic quosdam eniter angres.

§. VII. Serpentem, viperarum & colubrorum illa sunt exempla. Gostant colubrum argenteum tortuosum in parma cyanea *Colbert*, nigrum coronatum in aurea carulea, quæ laterculi bipertiti prior est, altera medietate transversè secta ex minio & argento, *Pandeyser* [Carinth.] (α) Duos serpentes caruleos scuto argenteo 2. fasciis coccineis exarato, inductos, *du Refuge*, duos item in scuti transversè secti (conf. f. 3. m. 1. n. 41.) pede bipertito, in aureo caruleum in caruleo aureum. *Hülßen* [Tirol.] (β)

§. IIX. *Amphisbæne* sunt serpentes gemino capite, vel quorum caudæ alio capite terminantur alati, Galli vocant *Amphistenes*. Gestant duas *Amphisbænas* aureas intermedio baltheo angustiori argenteo (juxta *Vulson* & *Geliot* purpura tingitur, *Varenn.* auro inficit, sed *Le Labour. in tomb. de Paris*, argenti usum non uno loco observavit) in parma carulea *Baillet* (in scuto duc. de Tresmes. conf. hist. inf. 1. 37. 4.) unam auream in scuto cyaneo *du Bourg*. His annumerari debeat draco rubeus in scuto argenteo fam. *Breidenstein* dict. *Breidenbach* [Rhen.] (γ) alii viderint: caudæ enim additū caput serpentini nō video.

§. IX. *Bufones*, quod aliqui Franciæ prioribus regibus dare soliti sint, monebitur *Hist. Bufones.* insign. 1. 1. c. 24. n. 2. Tres etiam bufones (botraces vocat) nigros in solo argenteo dat *Uptonus* domino de *Botraux* (Angl.) Rana, ducta à ranis Seriphiis ratione, taciturnitatis symbolo servit: Eam in annulo gessit *Mæcen.* *Plin.* 37. 1. Rana aurea in nigra area 2. & 3. (nominis causa) *Fröschel de Martzel* [Bav.] (δ) Tres ranas virides in fluvio aureo vel baltheo undato aureo, qui scutum nigrum perlabitur, gestat fam. *Frosch* (ε) [Patrit. Franc.]

§. X. *Testudinem* Peloponnesiis symbolum dant ap. *Hæping. de jur. inf.* c. 2. §. 10. n. 998. *Testud.* *Testudinem* nigram (*Schildkrot*) aureæ parmae inscribit *Estinger* [Silef.] (ζ) auream rubear *Iacoben de Ebelspach* [Franc.] (η) *Cochleæ* testaceam domum (*Schneckenhaus*) at- nes. Lima- ces, Lacer- tæ. Sala- mandræ. genteam in rubea parma nomini notando gestat *Schneckenheuser* [Silef.] (θ) *Limaces* (*Limacons*) 3. argenteos inscribit caruleo scuto, & lilium aureum desuper pingit *Lumagne* (*Varenn.* παρανομασται observat.) *Lacertis* etiam in scutis locus est. Nam gestant lacertas 3. argenteas in scuto caruleo, imposito capite coccineo 3. stellis aureis insigni *Le Tellier*, tres prasinas in argenteo *Cottereau*. *Salamandram* auream flammis concolores evomentem, in parma carulea, cui argenteum caput 3. trifoliis viridibus insigne incumbit, gestat *Aubin*, argenteam autem in igne rubeo ex pede scuti nigri exeunte repræsentatam *Salemandri* (*Senen.*)

§. XI. *Scorpio* animalculum venenatum apparet in scutis. *Formica hieroglyphicum* Scorpio. *Formica.* est prudentiæ, diligentiæ, laboris, opulentiæ, roboris, gloriæ inanis.

Kk

MEMBR.

(α) *Wap.* I. p. 46. ex galea coronata alarum complicatum jugum impressum scutario typo. (β) *Wap.* I. p. 43. (γ) *Wap.* I. p. 30. *πρωτομυ* draconis scutarii. (δ) *Wap.* I. p. 61. ex coronata galea jugum complicatum alarum nigrarum cum rana scutaria. (ε) *Wap.* I. p. 210. herma virilis cum emblemate scutario, redimitus secto ex rosis rubeis, alibi vidi argenteas pingi. (ζ) *Wap.* I. p. 51. galea coronata, ex qua inter jugum alarum repit scutaria testudo. (η) *Wap.* V. p. 88. ex coronata galea exurgens aquila nigra alis passis, caput redimita corona imperiali. (θ) *Wap.* I. p. 72. coronatæ cassidi imposita figura scutaria.

S E C T I O I.

D E V E G E T A B I L I B V S .

M E M B R U M I.

D E A R B O R I B U S E T F R U T I -
C I B U S .

1. Palma.
2. Abies. Pinus. Cypressus.
3. Quercus. Trunci & folia quercina. Fagus.
4. Olea. Nux.

5. Chamæcerasus. Crequier.
6. Pirus. Tilia.
7. Vitis. Palmites.
8. Licarus. Ficus. Rubus. Piperis frutose.
9. Arbores incerta.
10. Sylva.
11. Trunci arborum.
12. Folia.

M E M B R U M I.

D E A R B O R I B V S E T F R U T I C I B V S .

§. I.

Palma.

ITa animalia vidimus, nunc ad ea transimus, quæ viva sensu tamen destituuntur. In his vero primus esto locus arborum & fruticum. Enumerabimus vero aliquas arborum species, quas expressas reperimus. Prima esto *palma*, ab antiqua victoriæ nota: Visitur ea in scutis. Huc & *ramos palmarum* referamus. Utuntur ramis duobus vel 3. viridibus in parma cærulea cantherio aureo, quem ex auro superius 2. rosæ, inferius malum punicum, comitantur *Paulmier*.

Abies. Pinus. Cypressus.

§. II. *Abies* ob altitudinem majestatis habetur hieroglyphicum. Gestat abietem (Sapin.) auream in cyaneo solo *Sapin*. Pinus mortis hieroglyphicum censetur. Gestat viridem in scuto argenteo 2. liliis rubeis stipatam *Budes* (Britann.) argenteam tricollis monticulo viridi insistentem in clypeo rubeo *Fichtel* (α) Cypressus luctus symbolum creditur, inprimis de domini morte conceptæ. Exempla sunt

Quercus. Trunci & folia quercina. Fagus.

§. III. *Quercus* roboris vel rei ad communitatem spectantis, aut imperii multo annorum decursu firmati, significationem habere solet. Terminus de ea usitatus est *englanté*. Gestant quercum (seu robur, si nominis analogiam respicias) auream in solo cæruleo *Roborei seu de Rouvere* (unde duc. Urbini conf. Hist. insign. l. 1. 98. n. 4.) in area prioris scuti (de altera vide f. 3. m. 2. n. 7.) transversè secti, cujus superior pars nigricat, inferior auro splendet, his coloribus alternatim pictam nominis causa *Eichhauser* [Sil.] (β) similem, sed glandibus onustam in parma cærulea, cephalo addito argenteo 3. stellis rubeis insigni *du Chesne*, viridem in argentea, aureis glandibus fœcundam, quadrante addito coccineo, 2. hastis argenteis adversis ornato, *le Pleffis Nison & Missrien* (Britann.) Truncus quercinus in fasciam locatus aureus, ex quo tres prodeunt ramuli cum foliis & glandibus ex eodem metallo in parma nigra *Rückingen* (γ) [Patrit. Francof.] Ramus quercinus 3. foliis viridibus & 4. glandibus aureis instructus in parma cyanea. *Kupper Wolf*. [Silef.] (δ) ex auro tricipiti monte in nigra surgentes duo ramuli quercini implexi aurei singulis foliis & glandibus insignes (nominis causa) *Aucher de Herngiesdorf* [Bav.] (ε) Sertum viride è foliis quercinis in aurea parma. *Scheneiche* [Silef.] (ζ) *Fagum* etiam reperire est in scutis. Talem scuto transversè secto inscribunt auro in parte nigra, nigro colore in aurea tinctam, radicibus extantibus. *Bucher* [Silef.] (η)

Olea. Nux.

§. IV. *Olea* symbolum pacis & obedientiæ est. Exempla sunt. *Nux* patientiæ hieroglyphicum est. Gestant nucem arborem viridem in argentea parma *Fauchinot du Noyer* (Bonon. unde Papa Innoc. IX.)

Chamæcerasus. Crequier.

§. V. Non infrequens est *chamæcerasus*, quam *crequier* s. *cerisier nain* appellare solent. Nomen *crequier* ex Belgico *Kricken* descendere largitur *Menestr. l'art du blas. justif. c. 13. p. 359*. De ipsa arbore ista *Varenn. R. d. arm. p. 179*. notat: *C'est un arbrisseau sur le bord d'une petite riviere, qui arrouse les prairies de Crequi en Picardie, ainsi que me l'ont appris ceux de la maison mesme: Arbuscula est ad ripam rivæ, qui prata Crequiana in Picardia lambit, uti ex illis habeo, qui ipsi hujus familiæ fuere*. Pingi vero solet præter medium ternis utrinque ramis: observat vero *Varenn.* se etiam vidisse quinque ramorum chamæcerasum in scuto Germanica. Primaria familia, quæ hoc signo nominis utitur, est de *Crequy* (unde Duces Crequii & Esdiquierii. Conf. Hist. insign. l. 2. c. 16. n. 2.) gestans chamæcerasum coccineam in parma aurea.

(α) Wap. V. p. 89. inter duo cornua ex minio & argento transversè secta & alternatim picta exurgens vir iterum cocco & argento bipertitum vestibus dextra pinum gestans. (β) Wap. I. p. 63. (γ) Truncus scutarius inter 2. alas expansas negras. (δ) Wap. I. p. 21. jugum alarum complicatum nigrum. Lacin. cæruleæ & argenteæ. (ε) Wap. I. p. 97. inter duo cornua nigra ramuli quercini. (ζ) Wap. I. p. 50. coronatæ galeæ impositum sertum scutarium. (η) Wap. I. p. 64. galeæ coronatæ insitit inter duas alas negras fagus aurea.

rea. Addit le Labour. orig. des arm. n. 155. *Housdain* (Artel.) quæ fam. gestat viridem in aurea. Quod pauciores rami & folia, quam natura fert, ibidem licentia heraldica excusat. Cerasum auream solo aureo innixam in parma cærulea, (quæ cantherium argenteum & supra hunc duas molulas echinatas aureas continet) pede pingit *Cerisferes*. Parma cærulea cum cantherio aureo inductus palus medius rubeus continet cerasum prasinæ telluri tricipiti implantatam *Kirschbaum* [Austr.] (α)

§. VI. *Pirus* hieroglyphicum creditur constantiæ: *malus* amoris. Exempla sunt... *Tilia* viridis in scuto argenteo insigne *Lindavia* urbis... Eam ex Munstero le Labour. orig. des arm. n. 155. pingit tantum 5. ramis & foliis insignem, & ita cum chamæceraso confert, sed aliter noster autor libri armor. (β) qui arborem juxta specum repræsentat. Ramusculus tilia implexus miniatus utrinque quaternis foliis instructus in scuto argenteo [*Ein roth zusammen geschlungen Linden-Zweig mit 8. Blättern.*] designat familiam *Seckendorf*, quam post alia decora Illustris *Vitus Ludovicus* literis, virtute, rerum agendarum experientia & in domum Saxonicam ac publica universim commoda meritis clarissimus nunc etiam illustrat [Franc.] (γ)

§. VII. *Vitis* symbolum est laticia. *Vitis* cum uvis nativo colore picta in aurea bipertiti scuti anteriori parte, altera argentea 3. rosas rubeas repræsentante notat fam. *Maschko* [Austr.] (δ) Duos palmites vitis cum pampinis & singulis uvis virides in solo rubeo gestat *Nebelzal* [Patrit. Francof.] (ε) Si vitis ambiat aliam figuram, utuntur termino *accollé*. Ita *Bignon* gestat in parma cærulea crucem à margine dejectam argenteam, quam ambit vitis viridis.

§. VIII. *Laurus* habetur symbolum victoriæ, triumphis & conservationis. Gestat laurum viridem in argenteo clypeo, additis merulis *Laurens* [Provinc.] *Ficus* insigne est tranquillæ vitæ. Exempla sunt... *Rubus* aliquando apparet. In scuto coccineo tria folia rubi cum ramusculis [*Brombeerblätter sampt den Aeslein*] ex argento (ζ) notant *Bromm* Patrit. Francof. Familia ex Westphalia Francofurtum circa initia seculi decimi quinti venit in Joanne Brommio marito Cathar. Juckhusin de Schwonau. Ejus pronepos Joannes Scabinus, qui obiit 1536. ex filiis Joanne Scabino & Jeremia duas reliquit lineas, quarum utraque in nepotibus, illa 1610. in Joanne Oyero Scabino, hæc in Joh. Hectore Scabino 7. Octobr. 1680. defecit. Ab ea domus Linpurgia, *zu alten Limpurg* / societati patritiæ concessa est.] suo colore picta frutex piperis insistentis monticulo tricollis viridi in argento (nominis allusione) *Pfeffert de Biberbach* [Styr. in 2. & 4.] (η)

§. IX. Observat *Varenn. R. d' arm. P. 2. p. 138. Nos ayeulx & leurs secretares n'ayans pas eu le soin de nous marquer les noms des arbores, qu'ils ont mis dans les armoiries nous obligent à present, de ne nous servir, que du mot general en blasonnant, au lieu, que pour bien faire, il faudroit specifier de quelle sorte est l'arbre.* Hoc est: *Majores nostri eorumque secretarii cum neglexerint notare nomina arborum, quas scutis inscribere, in causa sunt, ut cogamur generali nomine uti, cum tamen deceret speciatim exprimere, cujus generis arbor sit.* Ferunt auream in clypeo rubeo *Blettrans de Pierreloux* [Matiscon.] & [adjunctis utrinque ejusdem metalli stella.] *Lavernade*. Viridem in parma aurea, radicibus itidem viridibus, [arbori imponitur orbis niger, & scuto toti caput cæruleum, 3. rhombis argenteis impressum.] *Lomenie de Brienne*.

§. X. Nonnunquam tota sylva in clypeo comparet, quod si ita fiat, ut folia unius coloris, alterius vero trunci & majores rami sint, Gallis usitatus est terminus *fusté*: sed & uni arbori vocem illam applicare licet: ita *S. Pons de Thomieres* gestat in clypeo argenteo ulmum viridem, trunco & ramis ni-

Kk 2

gris

(α) Wap. V. p. 39. eadem cerasus inter duo cornua, quorum prioris superior, alterius inferior pars cærulea est, reliqua aurata.

(β) Wap. I. p. ...

(γ) Wap. I. p. 101. pileus acuminatus coccineus argento reductus senisque pennis fastigiatus.

(δ) Wap. I. p. 41. Coronatæ galeæ inter plumas struthionicas auream & argenteam tres rosæ.

(ε) Figura scutaria repetitur. Lacinia nigra & virides.

(ζ) Wap. I. p. 210. super galea coronata jugum alarum cum scutario typo. Lacinia similes.

(η) Wap. I. p. 49. arbuscula scutaria coronatæ galeæ imposita.

gris (fusté de sable) Sylvæ exempla observo: *Wolshagen* [civ.] (α) gestat in scuto aureo inter arbores ambulans lupum. *Waldcappel* [civ.] (β) facellum argento tinctum juxta sylvam in parma rubea. In parma cærulea ex sylva viridi, corporis sui parte anteriori prorumpens leo aureus *von Busch* [Silef.] (γ)

Trunci ar-
borum.

§. XI. Alibi *trunci arborum* vel ramorum visuntur nodosi, & vel præcisi sunt, vel evulsi radicibus extantibus. Gestant truncum arboris evulsum extante radice argenteum diagonali sinistro situ in scuto nigro *Ronau* [Silef.] (δ) rubeum præcisum diagonali situ sinistro in argenteo *Hertel* [Sil.] (ε) dextro vero, *Dziewunti* [Sil.] (ζ) simili rubeum in aureo *Tase* [Sil.] (η) nigrum situ diagonali locatum in scuto transversè secto, ex minio & argenteo *Vuwerd* [Sil.] (θ) rubeum situ diagonali sinistro in argenteo *Hocke* [Sil.] (ι) eodem situ nigrum, duobus ejusdem coloris foliis vestitum, in scuto ex angulo sinistro secto, hinc miniato, isthinc argentato *Schotendorf*. [Sil.] (κ) argenteum situ diagonali dextro, sagitta coccinea trajectum, in cæruleo *Eckersdorf*. [Sil.] (λ) nigrum diagonali situ, inter duas rosas rubeas in aureo solo *Jeckel* [Pat. Franc.] (μ) Duos truncos evulso in decussim trajectos nigros in argentea parma *Stumpf de Tettingen* [Rhen. & Franc. Patrit.] (ν) Idem nigros, sed utrinque resectos, simili situ in aurea parma *Bircken* [Sil.] (ξ) Tres truncos nigros singulis colliculis viridibus insistentes in argenteo clypeo *Ecke* [Patrit. Franc.] (ο) iterum tres nigros truncos in argenteo adscriptos cantherio rubeo, in quo tres aureæ stellæ fulgent *Scheidt* (π) [Patrit. Francof.] Tres item truncos arboris aureos (2. I.) capiti adscripta molula echinata ejusdem metalli in cæruleo clypeo *Baugy de Ledeville*. Vicissim alibi asserculi fragmentum (*Span*) visitur. Gestat autem tale diagonali situ lignei coloris (*Holzfarb*) in nigro *Span* [Austr.] (ε)

Folia.

§. XII. *Folia arborum* tutelæ & veritatis hieroglyphicum tribuere solent. *Wapenb.* P. 3. præfat. n. 36. Folium viride in scuti argento. *Dobshütz* [Sil.] (σ) & *Mauschwitz* [Sil.] (τ) Tria folia cordium figura, petiolis conjuncta viridia in area 2. & 3. argentea gestant *dom. de Neuhaus* [Austr.] (υ) similia aurea in rubea *Lengenfeld* [Bav.] (φ) nigra in argentea *Schutzper dict. Milchling* [Franc.] (χ) Tria folia oblonga in litteram pythagoricam ita disposita, ut confluentibus quibus increverunt petiolis, inferantur orbiculo vel annulo aureo, parmæ argenteæ inscribit familia *Wolmundstein*, cujus successio & ob hoc illud *δῆγμα* ad *Reckios* delapsa. Folia rubeo colore tingit *Sibmach*. *Wap.* I. p. 30. sed atro Gel. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 14. p. 162. ubi memorat, eandem gentem ex Gallicana in Saxoniam ripam translata in 3. distinctam esse lineas, quarum priora à fluminis *Volmii* seu *volmidi* rupe dicta *Wolmundstein*, altera Romanæ originis etymon retinens *Romanopyrgia* vel *Rombergia* appellatur, tertia ab assignato arduæ novali malignoque luto dicta videtur *Malinckrotia*. Omnibus vero commune est *δῆγμα*. Ita & *Rhonberg* (ψ) ap. *Sibmach*. *Wap.* I. p. 132. folia illa tria cocco tingit. *Malinckrot* (ω) *Westphal*. *Wap.* I. p. orbem vel annulum minio folia nigro colore tingit. Differentiæ colorum discerniculum esse potest. Rationes foliorum scutis insertorum illam ibidem affert autor: *Ipsius foliolis digmatis origo etiam in Romanis antiquitatibus fundatur, cum præter vetustissima alia indicia vetustas clare reperiatur in notitiæ utriusque imperii libro ante 1200. annos scripto, & per Sigism. Gelemum edito ante annos centum, in hoc enim codice inter aurea insignia viri illustris comitis largitionum privatarum oblonga exprimuntur folia, cum itaque arma sint hieroglyphica characteresque heroum, hæc trifoliata ad pietatem interpretando (nam & spirituales virtutes ex-*

prime-

(α) *Wap.* I. p. 224. (β) *Wap.* I. p. 223. (γ) *Wap.* I. p. 58. inter rubeam & cæruleam media aurata pluma struthionica. Lacin. aureæ & cyaneæ. (δ) *Wap.* I. p. 68. ex perticis aureis suspensæ duæ petreæ ferreæ. (ε) *Wap.* I. p. 64. falces duæ missoriæ ferreæ, adversæ, manubriis rubeis & argenteis, quarum exteriores ora ornantur quaternis struthionicis plumis atris. (ζ) *Wap.* I. p. 70. complicatum jugum alarum, quarum prior argento tincta truncum scutarium repræsentat. (η) *Wap.* I. p. 74. ala aurea cum symbolo scuti. (θ) *Wap.* I. p. 53. tres panniculæ typhæ palustris sui coloris. Lacinia argenteæ & coccineæ. (ι) Ex coronata casside inter falces messorias introrsus versas, coloris terrei, sed manubriis rubeis fasciculus pennarum galli gallinacei nigrarum. (κ) *Wap.* I. p. 70. rosæ duæ argenteæ & coccineæ, auro gemmatæ, illa in petiolo rubeo, hæc argenteo. Lacin. nigra, argenteæ & rubra. (λ) *Wap.* I. p. 95. ala cærulea symbolis scutariis insignis. (μ) ... (ν) *Wap.* I. p. 143. inter alas argentatas truncus scutarius. (ξ) *Wap.* I. p. 65. ante jugum alarum aurearum expansum duo trunci scutarii. (ο) Jugum expansum alarum, singulos cum truncis monticulos referentium. (π) Jugum alarum expansarum, typum scutarium reperentium. (ε) *Wap.* V. p. 39. ex coronata galea ala cum typo scutario. Lacinia aureæ & nigra. (σ) *Wap.* I. p. 71. ala scuti symbolo insign. Lac. præter regulam cæruleæ & argenteæ. (τ) *Wap.* I. p. 72. inter duas nigras alas folium scutarium. Lacin. præter regulam nigra & argenteæ. (υ) *Wap.* I. p. 34. Pileolus turbinatus niger, superius auro ligatus & plumis struthionicis fastigiatus, ora reducta argentea tribus foliis virentibus impressis. Lacin. arg. & nigra. (φ) *Wap.* I. p. 83. complicatum jugum alarum cum tessera scuti. (χ) *Wap.* I. p. 106. jugum alarum expansum inscripta tessera scuti. (ψ) *Wap.* I. p. 132. ex coronata galea prominent duo cornua argentea, aureis taniis circumvoluta, & inter ea folia scutaria. Lacin. ex argento & cocco. (ω) - - -

primebat prisca nobilitas in symbolis suis) explicio, significare, mundanæ quovis foliolo plumave levioris triplicis gloriæ æstimationem æternitatis orbitæ & circulo innexam. Licet autem ex Wolmundsteiniorum scutario schemate valeam elicere argumenta magis congruentia rei militari, prælubuit tamen in eam piam sententiam legere Heraldicos characteres: quia ex Wolmundsteiniis non pauci Ecclesiastici emerferunt, quodque caput est clari opinione sanctitatis.

MEMBRUM II.

DE HERBIS ET SUBFRUTICIBUS.

1. Rosa.
2. Lilium.
3. Urtica. Carduus.
4. Ruta. Trifolium.

5. Apium. Petroselinum.
6. Nymphaea.
7. Brassica. Rapum.
8. Allium.
9. Spica.
10. Merges.
11. Stramen.

MEMBRUM II.

DE HERBIS ET SUBFRUTICIBUS.

§. I.

SI quis rosam priori membro insertam mallet, non pugnabo: sed nec hic planè alieno loco comparet. Loquimur autem de tota frutice, non solo flore. Gestat talem argenteo pictam quinque rosis & sex foliis unius metalli ornatam in parma rubea *Hamerstein* [Sil.] (α) argento pariter pictam 3. rosis auro gemmatis & foliis viridibus innitentem monticulo tricollis argenteo in rubea *Rosenbusch zu Notzing* [Bav.] (β) viridem rubeis floribus insignem (addito capite scutario cæruleo 3. stellis aureis impresso) in argentea *Rodes* (Parisi.) similem 5. rosis rubeis, auro gemmatis exornatam in aurea *Raiffe* [Patrit. Francof.] (γ)

§. II. Lilium etiam nonnunquam pingitur, tota cum bulbo, caule, & floribus planta. *Lilium*. Tria lilia (alii rosas usurpant) cum caulibus argentea tribus colliculis montis ejusdem metalli insistentia in scuto nigro *Göttling* [Bav.] (δ) Novem lilia candida caulibus viridibus ex urceo, lignei coloris, succrescentia in scuto cæruleo *Thück* [Sil.] (ε) Huc retulerim duo lilia, sed cum radicibus loco bulborum (si malis dicere truncos duos superius liliatos) argento tincta & decussatim locata in scuto rubeo *Warckotsch* [Siles.] (ζ)

§. III. Urtica, non uni familiæ placuit. De illa & aliis quoque plantis, ratione lili-
nearum, quæ in foliis visuntur, usitatus est terminus *nervé* (vid. *Menestr. L'art du blas. justif. c. 13 p. 336.*) Exempli urticarum præbent non tantum *Holsatia*; vid. infr. Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 9. sed & plures familiæ. In Hispania *Fajardo*, *Bivero*, *Gallego*, *Monterosa*, *Vetico*, *Segnorino* & *Lugo* gestant in parma aurea 3. caules *επταφύλλοι* virides urticæ singulis colliculis insistentes, qui 6. undis argenteis & cæruleis pedem scuti occupantibus incumbunt. *Varenn. R. d'arm. P. 2. p. 185.* hanc rationem allegat, quod communis harum familiarum Pater Comes Rodericus de Romaës virgine regiæ stirpis ex Anglia rapta habitationem sumserit ad D. Mariæ de Urtica. *Carduos*, symbolum tutelæ, urticis jungamus. Gestant carduos tres cæruleos, foliis viridibus in parma argentea *Baillet*, & *Cardon*, aureos in rubea *Cardona*. Quatuor folia cardui uno caule insistentia monticulo tricollis, omnia ex auro, in area 1. & 4. nigra *Wazmansdorf* [Bav.] (η)

§. IV. Ruta nota habetur hominis integri, & qui versutiis, atque serpentinis moribus sit inimicus. Ob hoc quia ruta inimica veneno. Rutaceum habetur sertum, quod Saxonice fasciis inducitur. Vid. Hist. insign. proleg. c. 1. f. 1. n. 5. confundit Spelmanus cum ruta trifolium, cujus vero frequens usus est in clypeis. Gestat trifolium nigrum monticulo tricollis ejusdem coloris insistens in parma argentea. *Neidhard* [Austr.] (θ) nigrum in aurea *Zehenter de Zehentgrub.* [Austr.] (ι & κ) viride in diagonaliter lecta ex argento & minio *Engelin* [Austr.] (λ)

Tria trifolia aurea in rubeo *Prie*, aurea in cæruleo *Hallé du Thuy*, & *Blays* viridia in argenteo *Grandrie* (Nivern.) *Bonnier* (Britann.) *Revol*, viridia enascentia è

Kk 3

mon-

(α) *Wap. I. p. 61.* tria lilia quarum tertium reliquis incumbit argentata. (β) *Wap. I. p. 93.* coronatæ galeæ rosæ scutariæ impositæ. (γ) Herma virginea, passis comis, auro induta, aureoque pileo, cujus ora reducta cocco tingitur, & qui aliquot pennas galli gallinacei sustinet testa. Lacin. aureæ & coccineæ. (δ) *Wap. I. p. 92.* coronatæ galeæ imposita tria lilia scutaria. (ε) *Wap. I. p. 76.* struthionica plumæ inter rubeam & auream cyanea. (ζ) *Wap. I. p. 56.* ante jugum alarum rubearum figura scutaria argentea. (η) *Wap. I. p. 82.* pileus orientalis, emblemate scuti impressus, fastigiatus corona & pennis nigris. (θ) *Wap. I. p. 37.* ex coronatæ galeæ complicatum jugum alarum cum symbolo scutario. (ι & κ) *Wap. I. p. 41.* vid. f. 5. m. 1. n. 7. *Wap. V. p. 42.* ex galea coronata expansum jugum alarum, quarum prior nigra stellam auream, δειγμα laterculi 2. & 3. posterior aurea trifolium nigrum continet. (λ) *Wap. V. p. 53.* ex galea coronata eminens trifolium.

monticulo tricollis aureo in cæruleo *Muelich* [Austr.] (α) Novem trifolia aurea in nigro *Eusac*. Trifolia duo cum radicibus argentea colligata in rubeo *Fueger de Friedberg* [Tirol. I. & 4.] (β)

Apium. §. V. Apium in Græcia inservit coronis. Exempla . . . Gestant 3. petroselini
Petroselinum. viridia folia, interposito leone nigro in aurea parma *Clapison*.
Nymphæa.

§. VI. Nymphæa folia hinc inde observantur (*Seeblätter*) Tria folia atra obliquo situ, vel diagonali in parma aurea gestabant olim veteres *Sturii* (Svec.) aliter disposita (2. I.) *Ribbing*. Tria item folia argentea petiolo in medio scuti rubei cœcūria gestamen sunt *Lemminger* [Bav.] (γ)

Brassica. §. VII. *Brassica* exempla sunt. . . *Rapuccioli*, gestabat in rubeo scuto rapum argent.
Rapum. foliis viridibus. Cardinalis adjiciebat primo & quarto loco Barbarina insignia, quia ab Urbano promotus erat. *Bibritsch* [Siles.] (δ) tria rapa argentata foliis viridibus in scuto rubente *Keutschach* [Carinth. I. & 4.] (ε) rapum argentatum foliis viridibus in nigra.

Allium. §. IIX. *Allium* pariter locum habet. Gestant 3. allii bulbos cum caule argenteos in decussim & palum dispositos in area nigra *Knobloch* [Parrit. Francof.] (ζ) Frutex viridis cum radicibus & foliis 7. in scuto candido *Franchengrüner* [Francof.] (η)

Spicæ. §. IX. *Spicæ* fertilitatis symbolum sunt. Spicas tres hordeaceas aureas in cæruleo *Orgemont*, & totidem spicas (intermedia, en abisme, luna argentea) [*Iaquemain*.] In scuti ex sinistro latere diagonaliter secti, cujus anteriora rubent, inferiora cærulea sunt, medio baltheo argenteo tres spicæ aureæ *Rauschner* [Voitl.] (θ) In scuto transversè secto ex nigro & aureo, 3. spicis milii tinctura alternante impressis *Vintimille*.

Merges. §. X. *Merges* seu fasciculus frumenti, vel spicarum apparet in insign. fam. *Wasarum* (vid. Svecica insign. in Hist. insign. I. 2. c. 95. n. 11.) *Merges* avenæ, aureæ tincturæ, & similis ligatione in cæruleo clypeo notat *S. Paul*. Tres fasciculi aurei, ligati nigro in parma rubea notant *Pentheure*, tres aurci in cæruleo *C. de Chester* Angl.

Stramen. §. XI. Nec *Stramen* vel *paleam* dedignantur scuta. Ita tres paleas, vel straminis festucas aureas diagonali situ locatas in rubea, pectori aquilæ nigræ in scuto aureo expansæ imposita, parmula nominis causa gestat fam. *Paillas*.

MEMBRUM III. DE FRUCTIBUS.

1. *Malum Punicum*.
2. *Pomum. Pyrum*.
3. *Pomum Cydonium*.
4. *Nux. Castanea. Ficus*.

5. *Pepones. Cerasa*.
6. *Vva*.
7. *Nux pinea*.
8. *Glandes*.
9. *Typha*.
10. *Cornu Amaltheæ*.

MEMBRUM III. DE FRUCTIBUS.

§. I.

Malum Punicum. **M**alum punicum seu *Granatense*, concordiam & profundiori mysterio Ecclesiæ unitatem notare creditur, unde sacerdotum vestibus adhibita figura. Terminus usitatus est *fueillée* de foliis appictis. Exemplum est in symbolo *Granatensis* regni. Vid. Hist. insign. I. I. c. 38. n. 20. In scuto aureo baltheus sinister niger cum 3. malis puniceis aureis *Zeschlin* [Carinth.] (ι)

Pomum. §. II. *Pomum* etiam locum habet. In scuto rubeo pomum auro pictum ramo
Pyrum. lignei coloris adhærens, in quod terminantur ex summitate scuti tres mucrones argentei

(α) *Wap. I. p. 39*. galea tegitur diademate tortili, cujus extrema volitant, ex ea exsurgunt duo cornua, quorum prioris superior pars, & alterius inferior cæruleo colore tingitur, reliquæ auro: ante hæc ex monticulo nascentia trifolia.

(β) *Wap. I. p. 42*. coronatæ galeæ imponuntur 5. plumæ struthionice atræ, impressis trifoliis scutariis.

(γ) *Wap. p. 95*. ex coronata casside cornua duo rubea, qua aperta sunt inserta singula nymphæa folia argentea referentia.

(δ) *Wap. I. p. 62*. ala scutariis symbolis insignis.

(ε) *Wap. I. p. 46*. coronatæ galeæ imponitur rapum scutarium.

(ζ) *Wap. I. p. 210*. allium simile scutario.

(η) *Wap. V. p. 91*. jugum expansum alarum argentearum cum typo scutario.

(θ) *Wap. V. p. 87*. cassidi insidens canis candidus millo aureo.

(ι) *Wap. V. p. 62*. inter cornua, quorum superiora prioris & posterioris inferiora auro fulgent, reliqua parte cærulea exorients leo cum malo Punice.

rei *Neborotosker* [Siles.] (α) Nec *pyro* minus ille honos habetur. Exempla sunt sex *pyra* viridia in auro, designantia fam. *Peroischen*. dict. *de Peri*. (β)

§. III. *Pomum Cydonium* quod attinet, cum tale *Sfortia* cotignolam *Sfortia* pri-^{Pomum} mi Mutii Attenduli patriam gestarent, *Rupertus* Imp. leonem adjecit, qui *læva* illud^{Cydonium} sustineret, norante ex *Jovio Hæping*. de Jur. insign. c. 8. §. I. m. 5. n. 92.

§. IV. *Nux* in illis comparet scutis: *Noce* (γ) gestat in scuto cæruleo balthem^{Nux. Casta-} argenteum 3. nucibus insignem. *Castaneam* cum involucro, & foliis aureis in capite^{nea. Ficus,} scuti rubeo, intermedio alio argenteo parmae ternis aureis & rubeis tæniis oblique fa-
sciatae, imposito gestat fam. *Castanea* [Rom. & Genuens.] *Ficus* illa exempla sunt.

§. V. *Pepones* comparent in istis. . . . *Cerasa* gestant tria flava (qualia natura^{Pepones,} sunt, ne metallum in metallo collocemus) in scuto argenteo *Kriesen* [Pomer.] (δ)^{Cerasa.}

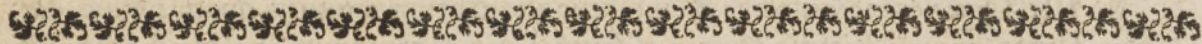
§. VI. *Vvas* quod attinet, in scuto rubeo, cui cantherius inprimitur niger, co-^{Uvæ,} mites superius habens duas stellas aureas, inferius visitur racemus cum 2. pampinis, viri-
dis *Kammerer* [Austr.] (ε) racemus cum pampino viridis inter duas falces vinitorias fer-
reas capulis aureis in rubeo vid. f. 6. m. 1. n. 15. *Görlitz* (Siles.) 3. racemos cæruleos in
argenteo scuto *Gasconig* (Nivern.) & (sed adjectos cantherio rubeo) *Budée* (quæ stirps
superiori seculo inclaruit *Guilelmo* *Budæo*, *Litteris* & meritis de publico illustri, & nunc
quoque superest.)

§. VII. *Nucis pineæ* (pomme du pin.) ut notentur lineæ, Gallis terminus *tracée*^{Nux pinea,} usitatus est. *Menestr. L'art du blas. justif.* c. 13. p. 335. 3. aureas inscribit parmae cæru-
leæ *Pinon*, argenteas cæruleæ *Neveu charnay*, item tres aureas ex baltheo aureo angu-
stiori sinistro seu perticæ diagonali situ suspensas nigræ *Kürmreuth* [Bav.] (ζ) Innume-
ris aureis conferit parmam rubeam *Chastenubrient*.

§. IIX. *Glandes* 3. aureas inscribit clypeo cæruleo *Breteville, Delingendes, la Tar-*^{Glandes.}
rie, Clervaux. Ramum quercinum sine foliis 5. glandibus insignem nigrum insistentem
monticulo tricollis viridi in scuto bipertito ex cocco & argento. *Eichelberg* [Carinth.] (η)

§. IX. *Typhas* seu *panniculas typhæ* (*Seefolben*) aliquas observavi. Exempla *Typhæ*.
vide in insign. *Breuning de Buchenbach* supra f. 1. m. 1. §. 140. duæ coloris spadicei
(braun) ex gramine viridi succrescentes in scuto argenteo notæ sunt fam. *Mehlhofen*
[Siles.] (θ) tres suo colore pictas insistentes nigro monticulo tricollis *Vttingen* [Bav.] (i)
tres nigras in scuti transversè secti, superiori parte argentea, pede scuti atro argenteam
fasciam referente *Mermofer* [Bav.] (κ) Huc refero fructus seu thecas seminales lappæ.
Gestant vero tres tales virides in area 2. & 3. nigra, *Seiffart de Klettenberg* Francof.
sed in 1. & 4. aurea comparens bini trunci quercini prasini, implexi (*übereinander ge-*
schränckt) recisi, & superius ternis glandibus fertiles. (λ)

§. X. *Cornu Amalthææ* apparet in scutulo medio inter duas lunas fam. *Bonanno*^{Cornu A-}
(Austr. cujus majores scuti quadra secunda & tertia ex corona colliculo tricipiti imposita^{maltheæ.}
prodeunt 5. spicas continet forte ob patronomiam nominis.)

MEMBRUM IV.

DE FLORIBVS.

1. *Lilium*. Symbola.2. *Ejus Figura naturalis*.3. *Artificiosa*.4. *Exempla singulorum & binorum*.5. *Ternorum*.6. *Plurium*.7. *Scuta*(α) *Wap. I. p. 75*. Figuræ scutariæ repetitæ.(β) *Wap. IV. p. 141*. fœmina nuda puberulus è corona prominens utraque manu ramulos
ternis pyris fertiles tenens. Lacin. hinc rubæ & argenteæ, isthinc atræ & aureæ.(γ) *Wap. IV. p. 59*. ex coronata galea prominens ramus tribus nucibus fœcundus.(δ) *Wap. V. p. 172*. duo *cerasa* ex eodem petiolo. Lacin. aureæ, argenteæ, & prasineæ. Forte
ex hoc colligendum petiolos *cerasorum* esse virides.(ε) *Wap. I. p. 36*. super coronata galea inter duo vexilla rubea, quorum perticas obvolvunt vi-
tis uvifera viridis aurea stella.(ζ) *Wap. I. p. 89*. cymbæ aureæ imposita pinus viridis.(η) *Wap. I. p. 46*. Ala typo scutario insignita.(θ) *Wap. I. p. 72*. typhæ scutariæ cum gramine. Lacinia argenteæ & prasineæ.(i) *Wap. I. p. 82*. complicatum jugum alarum cum symbolo scutario. Lacin. argent. & nigræ.(κ) *Wap. I. p. 91*. pileus acuminatus niger, coronatus auro & tribus plumis struthionis, qua-
rum inter argenteos media nigricat, fastigiatus, ora reducta argentea cum tribus typhis scutariis.(λ) Supra coronam 3. colliculi prasini, quibus insitit grus nativo colore cinereo, rostro & pe-
dibus aureis, elevato sinistro pede tenens globum aureum. Lacinia hinc virides & aureæ, isthinc
nigræ & aureæ.

7. Scuta liliis confita.
8. Lilia mutila. Basilienfis figura.
9. Sceptra liliata.
10. Oſſena ſceptra in rota formam.
11. Roſa. Hieroglyphica.
12. Flores pentaphylli.

13. Roſarum exempla.
14. Tetraphylli & triphylli flores.
15. Viola. Bellis. Heliotropium.
16. Caryophylli. Tulipa.
17. Serta.
18. Sertum rutaceum.

MEMBRUM IV.

DE FLORIBVS.

§. I.

Lilium.
Symbola.

OMnibus in honore *Lilium* est, ſed ante alios ob regis inſignia Francis. *Spei*, ut omnes flores, ita hic inprimis præcipue ſymbolum habetur, unde in numis frequenter Dea lilium dextra protendit. In numo Alex. Pii Aug. Cl. P. J. Aug. & L. *Ælii* cum inſcript. *Spes publica*. In Tib. Claud. cum inſcr. *Spes Aug.* in Hadrian. *Spes P. R.* Alii roboris, candoris & prudentiæ hieroglyphica addunt, quin & virginitatis, atque caſtitatis: de hoc ſymbolo Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 33. p. 191. *Lilia proximam teſte Plinio à Roſa nobilitatem obtinet, quibus poëtæ caeleſtem originem aſſignant, quippe deciduæ ex lacteo circulo ſtellæ ſemina liliorum dederunt Perſis Regiæ urbis Suſæ nomen lilium ſignificat. Habetur emblemata felicitatis & innocentie, in veterum numis & ſignatoriis gemmis etiam ſpei bonæ Auguſtæ publicæ & populi Rom. ſignum in manibus diuæ & genitæ exprimitur. In regum aulis ſceptri vertex & gloriæ lilium eſt, nec abeſt à re militari uſus liliorum.* l. 7. de bello Gallico Cæſar apud Alexiam munimenti genus ſtruxit, quod à ſimilitudine floris lilium appellabant, denique cum frequentiffime intexatur veſtibus, è quibus ſcutariæ imagines promanent, non mirum eſt, antiquiſſimas noſtræ provinciæ familias ſcutarii liliis inſigniri &c. Ex Georg. Horn. Ita Cyr. Spangenh. *Adelſp.* P. 2. l. 12. c. 46. p. 336. Dann gleich wie die Lilien erſtlich ihrer Geſtalt halber ſchön und weiß / darnach auch ſehr lieblich am Geruch / und ſchlich darneben gar nützlich zur Arhney ſind: alſo ſollen auch die jenige / ſo die Lilien in ihren Wapen haben / aufrichtige erbare Leut ſeyn / deren Wandel gut / in dem nichts ſchwarzes / falſches und unerbares zu finden. Sollen ferner / wie St. Paulus redet / ein guter Geruch ſeyn / das iſt / ihr Leben Gott zu ehren und wohlgefallen anſtellen / daß Er an ihren H. Wercken (in Erkantnuß ſeines Sohns und wahren Glauben / nach der erſten und andern Tafel geſehen) einen lieblichen Geruch riechen. Sollen endlich als heilwertige Gefäße und Organa der Gnaden darnach ſtreben / daß all ihr Thun und Laſſen ihnen ſelber und andern zu nuß gereiche / damit von ihnen nicht Schade / Beſchwerung und Nachtheil / ſondern vielmehr alles gutes und frommen zu gewarten.

Ejus figura
naturalis.

§. II. Si verò pingatur ſex foliis apertis, ut natura fert, *lys du jardin*, hortenſia lilia vocantur. Talia rubeum in parma aurea *la Luzie C. de Rieux* [Langvedoc.] 3. argentea, gemmata auro, viridibus veſtita foliis in cyanea deſert *Le Feure d'Ormeſſon*.

Artificioſa.

§. III. Quæ vero in ſcutis repræſentantur aliquantum à figura, quam natura dat, abeunt. Ut tamen cum *Favino theatr. d'honn.* l. 2. c. 6. credamus, *qu'il eſt fort difficile, de bien faire & representer, une fleur de lis mignonnement trouſſée, qui n'eſt peintu excellent, & François de nation & de courage:* (difficile eſſe, ut rectè & venuſtè effectus flos lilii pingatur, niſi id fiat à pictore eccellente, & qui Francus natione, atque animo ſit) nemo nos obſtringet. Si pingatur lilium expanſum, apertum vel dehiſcens Galli *eſpanouy* vocant. Tale lilium rubeum in ſcuto argenteo geſtat dono, quod ajunt, *Caroli M. Florentia* (civit. Hetrur.) argenteum in bipertito ex rubeo & cæruleo *Bonaguri* (Rom.) argenteum in cæruleo *Digby*.

Exempla
ſingulo-
rum & bi-
norum.

§. IV. Lilium æque ac aliæ figuræ diverſis pingitur coloribus, quod ne abſurdum videatur, olim florem ſingi ſolitum fuiſſe, oſtendit *Ferrand. epinic. pro Lil.* 4. p. 52. cæterum geſtant lilium aureum in parma cærulea *Dettlingen* [Alſat.] (α) In nigra *Floſs.* [Bav. in 2. & 3.] (β) aureum in rubea *Smifing.* dict. *Korf.* [Weſtphal.] (γ) quos à Corbulone Claudii Cæſaris duce, qui ad marina æſtuaria derivanda Rhenum inter & Moſam duxit foſſam, nominis veſtigio deduci memorat Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 33. p. 195. argumentum addit ex binis Sirenibus lilium ſpei & fortunæ ſymbolum ſupra galæam diademate tortili munitam amplexantibus, imminentibus deſuper 3. aureis ſtellis. Argenteum in rubea *Meerethig* [Thunnus] (δ) *Agvillon* (Angl.) *Spiler* [Sil. ſed ſubjecta roſa ejusdem metalli] (ε) *Vnrube* [Bav. ſed in ſcuti tranſverſè ſecti parte inferiori] (ζ)

argen-
(α) Wap. I. p. 169. lilium ſcutarium. (β) Wap. I. p. 89. vid. f. 6. m. 1. n. 24. (γ) Wap. I. p. 188. (δ) Wap. I. p. 50. caſſidi coronatæ impoſitæ 6. plumæ ſtruthionice hinc argenteæ, illinc rubeæ. (ε) Wap. I. p. 68. lapis molaris argenteus ſenis ſtruthionice plumis rubeis & argenteis ornatus. (ζ) Wap. I. p. 89. vid. f. 1. m. 1. n. 54.

argenteum in cærulea *Bayrn de Pellenhofen* [Rhen.] (α) *Ebersperg dicti Weger* [Franc.] (β) argenteum in viridi *Fowkei* [Angl.] hermionicum in rubea *Cokkield* [Angl.] cæruleum in aurea *Kranich* [Patrit. Francofurt.] (γ) rubeum quinquies pennis nigris ornatum in argentea *Bernheim* [Franc.] (δ) Altera medietate atrum, altera argenteum, in scuto ad perpendicularum secto & alternis coloribus his tincto *Bauer* [Siles.] (ε) ita hinc aureum, isthinc nigrum ad similem sectionem scuti dom. de *Sallnburg* [Austr.] (ζ) hinc argenteum, isthinc rubeum in simili sectione *Flusshart* [Austr.] (η) & inverso tincturæ ordine *Erlbecken zu Sinigen* [Bavar.] (θ) iterum palmæ quadripartitæ ex nigro colore & auro inductum, & alternantibus coloribus pictum *Behem* [Siles.] (ι) Duo lilia inscribunt scuti transversè secti parti superiori cærulea aurea (inferiori parte rubea, duo aureæ tincturæ ferra, alterum utrinque hamatum, in decussim trajecta continente) *Schrentseisen* [Patrit. Francof.] (κ) itidem duo in bipertiti ex auro & nigro iisdem coloribus alternatim infecta *Steyrer* [Bav.] (λ)

§. V. Trium liliorum frequens usus est. Inscribunt tria aurea palmæ cyanæ *Terno* *R. Francie* (vid. hist. insign. l. 1. c. 24.) aurea rubeæ *Montgomery*, argentea cæruleæ *Vetter von der Gilgen* [Bavar.] (α) *Quebriac, Brillac, Launay de Razilly*, argentea nigræ *la Marzelierre*, cærulea argenteæ *Altorf dict. Grosberg* [Rhen.] (β) rubea argenteæ *Le Roy, Rourtay*. In scuto perpendiculari sectione ex argento & minio constante tria oppositis coloribus tincta (limbo cæruleo 8. liliis aureis impresso) *Arelano O. de Aguilar*. (Hisp.)

§. VI. Quinque lilia gestant argentea in clypeo cæruleo decussatim locata in *Plunum*. *quadr. 1. & 4. Brahe* (Suec.) aurea in cæruleo simili situ *des Loges* (Cænoman.) & *Narvæz* [Navar.] Item 5. sed unum in angulo sinistro, unum in corde, duo in lateribus, & ultimum in pede scuti aurei cærulea, addito dextro quadrante rubeo, ense argenteo, deorsum verso insigni *Posanges*. Sex argentea in rubea *Ireland* (Angl.) & (margine striato argenteo) *Darley* (Angl.) rubea in argentea *Redesham* (Angl.) cærulea in argentea (aureo vertice scutario denticulato) *Paston* [Angl.] aurea in rubea *Nantueil le Haudouin*. Decem lilia (4. 3. 2. 1.) argentea in cærulea *Insleinhaus* [Patrit. Francofurt.] (γ) rubea in argentea *Kercken* [Marc. Brandenb.] (δ)

§. VII. Frequentia quoque sunt exempla scutorum liliatorum, indeterminato numero florum. Tale erat olim Francium (vid. hist. insign. l. 1. c. 24. n. 21.) & *S. Leger* [inducto baltheo rubeo. Alii purpura tingere volunt solum, quos refellit *Menestr. l'art du blas. justif. c. 3. p. 56. 61.*] nec minus (simili inducta tænia rubea) *la Chambre*. Ita conferunt liliis clypeos aureis nigrum *Bellefourriere, Marsay*, aureis rubeum *Chasteaubrient*, argenteis cæruleum *S. Briffon, Martigne, Foucault*, argenteis rubeum *S. Gilles*, rubeis argenteum *Richedame*, nigris argenteum *Chasteaurouge*.

§. VIII. Nonnunquam lilia non tota pinguntur, sed aliqua sui parte mutila: Ita *Mülwiz* in 1. & 4. quadr. [Thuring.] (ε) gestat 3. lilia perpendiculari sectione dimidiata rubea in palma argentea. Inprimis quam plurima exempla sunt liliorum transversè & ita sectorum, ut inferior pars abscissa lateat. *Au pied coupé, perdu seu* *noircy.*

(α) *Wap. I. p. 128.* inter jugum expansarum alarum cærulearum, singulas stellas aureas continentium, lilium argenteum. (β) *Wap. I. p. 103.* jugum alarum complicatum cum typo scutario. (γ) Jugum expansum alarum, lilia singula scuti representantium. (δ) *Wap. I. p. 105.* lilium scutarium. (ε) *Wap. I. p. 51.* Imago virilis umbilicotenus extans, habitu, pileo, quodquod ei imminet lilio, atque vexillis, quæ singula manibus tenet, alternatim argento & nigro colore pictis. (ζ) *Wap. I. p. 34.* ex galea coronata inter duas alas, nigram & auream, scutarium lilium. (η) *Wap. I. p. 36.* coronatæ cassidi inponitur cauda pavonina impresso lilio scutario. (θ) *Wap. I. p. 87.* inter cornua argenteum & rubeum lilium scutarium bicolor. (ι) *Wap. I. p. 64.* ex coronata galea exsurgens adversus leo aureus, inter alarum jugum, quarum alterius inferiora, alterius superiora auro tinguntur, reliqua nigricant. (κ) Inter duo cornua superius rubentia, inferius aurea lilium. (λ) *Wap. I. p. 98.* ex coronata galea duæ alæ, aurea & nigra, singula lilia deferentia. (α) *Wap. I. p. 92.* pileus cæruleus, ora reducta lilia scutaria referente, in nodum argenteum terminatus, coronatus auro & 3. struthioniciis plumis argento & cyano tinctis fastigiatus. (β) *Wap. I. p. 133.* galea coronata sustinens alam liliatam. (γ) Jugum expansum alarum cærulearum, liliis argenteis sparsarum. (δ) *Wap. I. p. 178.* duæ aures asininæ, rubea & argentea. (ε) *Wap. I. p. 145.* coronatæ cassidi insistentis lilium perpendiculariter sectum, portionibus divergentis, & utraque pluma struthionica argentea exornata.

noircy. Huc retulero tria lilia in clypeo argenteo nigra pede succiso, vel aliquo statumine occultato, fam. *Rochaw* [Marc. Brandenb.] (α) Item tria argentea lilia pedibus succisis, & eorum loco in medio scuti cærulei in triangulum coeuntia *Eberstein* [Franc.] (β) δειγμα Episc. & civitatis *Basiliensis* (γ) lilium inversum (lis renversé) aliqui vocant, sed potius est figura ἀνώμαλόν, superius episcopalis pedi superiorem partem, inferius lilii inferiora exhibens, nigra in clypeo argenteo. Alii ancoram esse volunt, quia piscatores imperii sint Basilienses. *Heping. de jur. inf.* c. 6. n. 1001.

Sceptra
liliata.

§. IX. Superius exempla habuimus crucium, quarum externa liliis terminantur. Sæpius verò etiam sceptra, vel bacilli supernè liliis ornantur. *Lilienstäb*. Gestant bacillos hujusmodi liliatos duos decussatim collocatos argenteos in parma cærulea *Delbeine*, rubeos in argentea *Venningen* [Rhen.] (δ) aureos in cærulea, *Sündersdorf* [Bav.] (ε) in transversè secta, cujus prior pars minio rubet, posterior autò fulget, opposita tinctura affectos. *Wernsdorf* [Silef.] (ζ) argenteos in rubea (in cujus pede 3. colliculi aurei fulgent) *Schulier* [Patrit. Francof.] (η)

Octona
sceptra in
rotæ for-
mam,

§. X. Sæpe octona talia sceptra liliata conjunguntur, ut radiorum rotæ imaginem referant, ut plurimum vero in medio (in annulum enim omnes terminari solent) aliqua fulget gemma, Galli vocant *rais*. Ex Steph. Vinandi Herc. Prodicio hanc imaginem solis esse putat, octo radiis aureis trifulcis fulgentis, *Æg. Gel. Col. Agrip. magn.* l. 2. f. 2. p. 131. 132. cum agit de *Cliviorum*, qui ex Helia seu Ælia familia derivari amant, symbolo, quod sit in scuti rubei umbone medio pyropus rotundus (alibi parmulæ imagine pingitur) solis globum referens, & 8. radiis trifulcis, vel in lilia aut florem desinentibus fulgens. Vocatur etiam pyropus solaris cum 8. divaricatis sceptris, vel carbunculus radians. Gestant hanc figuram auream scuto rubeo, & quæ in medio pingitur, parmulæ cæuleæ inductam *Schæenberg* [Baron. & Nob. Rhen.] (θ) auream rubeo *Ray*, *Mandeville* [Angl.] auream cæruleo *Greiffenclau de Volraths* (Rhen.) argenteam nigro *Mandau*, auream in bipertito ex argento & atro *Hausmann de Namendey* [Rhen.] (ι) Vid. etiam infra f. 6. m. I. §. 8.

Rosa. Hie-
roglyphica.

§. XI. Lilio *rosam* subjungimus, quæ tamen apud Plinium inter flores omnes prima, & lilio prior est. Verum nullum ex serie nostra præjudicium cuiquam timeatur. Antiquis Rhodiorum fuit symbolum ex nominis ratione, sed figura à nostris differente. Confer numos. In Anglia diu triste factionum Lancastrensis & Eboracensis signum alba & rubea præbuere, donec matrimonio Henrici VII. Regis, ex Lancastrensis & Elisabethæ Edoardo IV. Rege natæ Eboracensium hæredis, factiones supprimerentur, & rubra rosa albam implicans symbolum novum lætitiæ publicæ fieret argumentum. Hieroglyphicas significationes quod concernit, varias enumerant: Volunt enim hoc flore notari juventutem, vigorem, venustatem, gratiam, amorem, gaudium, spem, statum florentem, puritatem, refectionem, liberalitatem, silentium, (sub rosa loqui) & si *Ioh. de Bado aur.* p. 35. audias, instabilitatem. Ita & Cyr. *Spangenh. Adelp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. Sie bedeuten erstlich menschliche Schwachheit / und dieses zeitlichen menschlichen Lebens / Glücks und Regiments Unbeständigkeit / welches ein jeder wohl bedencken soll: Heut stehet eine schöne / liebliche / wohlriechende Rose am Dornstrauch / morgen ist sie verwelcket und wol gar hinweg. Ps. 58. Darnach bedeutet die Rose auch den lieben Frieden Hof. 14. Denn alle die von Adel nach allem ihren Vermögen zu befördern sich bestreiffen sollen / damit sie und alle Unterthanen dabey in Aufnehmen kommen mögen. Solche Herrschaft heist Michä 4. eine guldene Rose. Conf. *Heping. de jur. insign.* c. 9. n.

366.

(α) Wap. I. p. 174. ex coronata galea prominens προτομή hirci argentata (β) Wap. I. p. 104. herma Æthiopissæ, coronatus, cæruleo amictu, crinibus in tricam argenteam contortis. (γ) Wap. I. p. 10. & 222. (δ) Wap. I. p. 122. mitra episcopalis argentata rubris sceptris liliatis scutariis fronti impressis insignis, & pennis galli gallinacei fastigiata. (ε) Wap. I. p. 31. respondet galea posterior coronata, sustinens 2. cornua cyanea, ambo utrinque quaternis bacillis liliatis ornata. (ζ) Wap. I. p. 54. ex coronata casside expansa ala cum typo scutario. (η) Galeæ diademate tortili connectæ inter cornua argentea insidens canis niger armilla argentea ornatus. (θ) Wap. I. p. 31. & 122. inter duo cornua cæruleum & aureum confidens catellus rubeus, armilla aurea insignis. In nobilium scuto armillam canis non habet, & adversus pingitur, quorum hoc mori chalcographi attribuo, illud nescio, an errori an discrimini linearum impurare debeam. (ι) Wap. I. p. 126. caput argenteæ & nigre. Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 2. p. 131. credit familiam descendere ab autore ex familia Ælia, qui heros domesticus, comes vel dux in Constantini M. exercitu se profiteretur Ælium constantem chlorum vel clarum.

366. seq. *Limn. jur. publ.* 6. 6. 59. *Wapenb. præfat.* p. 3. n. 32. Ut vero à militia non alienum habeatur emblemata, sanguinem etiam designari ajunt, unde Mars rosa natus fingitur. *Wapenb.* p. 3. n. 33. Inde fit, ut etiam martyribus tribuatur rosa. *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 33. p. 193. Rosam & flores cum in numismatibus, tum in gemmis signatoris vetustissimis frequenter deprehendimus, sed maxime gestatur roseus flos in armis familiarum, quæ Romanam, illustrem ac diviniorem jactant originem. Nam Martem deastrum ex Iunone & Rosa genitum perhibent, videturque signum Martis heroibus congruere, cum arcana oporteat esse consilia bellica, & communi adagio sub rosa dicantur, quæ propalanda non sunt, aculeisque quibusdam veluti telis rosa armetur, & cruore perfundatur; merito igitur in delectum scutatorum signorum venit, & à veteribus attribuitur cum Scipionibus tum octavæ legioni, quæ vero in Urbis Rosigera sunt stirpes, etiam Romanæ originis habent opinionem.

§. XII. Circa picturam illud solum observandum, quod medium sæpius aliam recipiat tincturam, quod *pointé* seu *boutonné* appellare solent, nos gemmatum dicere possimus; *mit gelben etc. Puzen.* Præterea à rosis distinguunt Galli flores *pentaphyllos*, *quintefeuille*, (terminus de his usitatus est *percée le Labour. orig. des arm. n. 161.* vocat *angemmes*) sed non tantum rosarum aliquæ species hoc numero foliorum sunt, verum inter Germanos ullam ex numero foliorum differentiam observatam non memini. *Spelmannus aspilog.* p. 138. vult hunc florem dari illis, qui à Græcis *πενταφλοι*, id est, palmam in quinque seu pluribus certaminibus aut facultatibus obtinentes, dicti sunt. Ita ex literatis Democrates apud *Diog. Laert.* l. 9. in philosophia *πένταφλοι* audiebat, quia naturalia, moralia, mathematica, liberalium artium rationes & omnes artes callebat. Gestant tales pentaphyllos flores, rubeum in argenteo clypeo *Renouart Villayer*, *Breauté* & (adjecto limbo merularum concolorum) *d'Estrées*, nigrum in argenteo *Coetquelsen*, nigrum in aureo *la Motte*, hermionicum in rubeo *Bossu C. de Herford* [Angl.] *Bellemonte & Leicester* [Angl.] Tres rubeos in argenteo *Plessis Chastillon*, argenteos in nigro *Giury*, in cæruleo *Richard de S. Priest.*

§. XIII. Nunc rosarum exempla exhibeamus. Apparet rosa in clypeo nigro argentea, auro gemmata *Lamboting* [Bav.] (α) rubra in argenteo *Lippie Com.* [vid. hist. insign. l. 1. c. 54.] nigra in aureo *Wildenfels* [Bav. nunc in Solmensium scuto conf. histor. insign. l. 2. c. 89.] (β) aurea in cæruleo *Guttenberg* [Franc.] (γ) cærulea argento gemmata in aureo *Salder* (δ) [Brunsv.] quam fam. *Leznerus* deducit à quodam *Sighardo de Rosis*, qui 718. cum S. Bonifacio Roma in Germaniam venerit. (*Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. f. 33. p. 195. eos putat Lippiensium cognatos,) cæruleo auro gemmata, & sagitta suo colore picta obliquè transfossa *Doles de Rosenberg* [Bav.] (ε) rubeo aurea *Chonzin* [Aust. in parmula media] (ζ) rubeo argentea *Puchler* [Tirol. 2. & 3.] (η) argentea in bipertito, ex rubeo & nigro *Mühlstetter* [Tirol. 1. & 4.] (θ) in secto diagonali sectione, priori parte aurea, ulteriori cærulea rosa simili sectione alternatim tincta *Kreßberg* [Carinth.] (ι) Duas rosas aureas obliquo in sinistram latus situ in scuto cæruleo *Strackwitz* [Siles.] (κ) Tres rosas gestant argenteas, cocco gemmatas in atro clypeo *Holtzhausen* [Patrit. Francof.] (λ) nisi forte flores pentaphyllos; is enim est numerus foliorum, dicere malimus, argenteas in viridi *Gouel Pouillé*, rubeas in aureo *Thianges*, & *Pernin*, [Nivern.] aureas in cæruleo *Garnier*, *la Motte*, rubeas in argenteo *la Chesnaye* [Britan.] & (interposito lilio

(α) *Wap. I. p. 85.* galeæ duæ, priori imponitur rosa scutaria, 3. plumas struthionicas sustinens, inter nigras mediam argenteam, posteriori imponitur jugum complicatum alarum nigrarum impressa rosa scutaria. Lacinia argentea & nigra. (β) *Wap. I. p. 31.* pileolus orientalis tessellis aureis & nigris distinctus & rosa scutaria fastigiatus. *Wap. II. p. 25.* area scuti argento, nec non pileus tingitur. (γ) *Wap. I. p. 101.* mita rubea argento reducta, cui imponuntur quoque typhæ sui coloris. Lacinia argentea & coccinea. (δ) *Wap. I. p. 182.* ex galea diademate tortili tecta eminent 5. plumæ struthionice nigrae. Lacinia aurea & cærulea. (ε) *Wap. I. p. 89.* jugum alarum explicatum cum typo scutario. (ζ) *Wap. I. p. 38.* coronata galea impositum jugum alarum cum typo scutario. (η) *Wap. I. p. 42.* vid. f. 3. m. 2. n. 9. (θ) *Wap. I. p. 43.* ex coronata galea pileus orientalis rubeus, auro terminatus, & plumis struthionice rubea, nigra & argentea fastigiatus. Lacinia argentea & rubea. (ι) *Wap. I. p. 47.* coronata cassidi imposita duo cornua, quorum prioris superior, alterius inferior pars auro tinguntur, reliqua cærulea sunt. (κ) *Wap. I. p. 53.* inter duas struthionicas plumas auratas media cyanea. (λ) *Wap. I. p. 201.* Tres, alicubi quinque, plumæ erectæ struthionice atræ duabus (nonnunquam pluribus) rosis scutariis inferius insignitæ, vel inter illas surgentes insignitæ.

lio concolori) *Nollant Trouville*, argenteas in rubeo *Doineau S. Solline*, argenteas in cæruleo (addito capite aureo 3. rosas rubeis exarato, & limbo particulis 12. argenteis & rubeis composito) *Longueil*, cæruleas in argenteo *la Fosse Chapuisel*, rubeas argento gemmatas in aureo (addito capite scuti miniati coronam auream deferente) *Sossenheimer* [Patr. Franc.] (α) in scuto transversè secti superiori parte argentea duas rubeas, in inferiori cærulea tertiam candidam *Lest* [Silef.] (β) ita in superiori parte cærulea argenteas, in inferiori argentea cæruleam *Freyman auf Hohenrandeck* [Bav.] (γ) In transversè secti superiori parte rubea 3. rosæ argenteæ auro gemmatæ (mit gelben *Putzen*) ob nomen in inferiori argentea ramulus viridis 3. baccas rosarum (*hieffen*) rubeas, (mit schwarzen *Putzen*) ferens. *Putzen* [Carinth.] (δ) tres rosas gestant in scuti bipertiti priori latere rubeo duas argenteas auro gemmatas, posteriori argenteo rubeam unam *Schleinitz* [Bav.] (ε) iterum in bipertiti (cujus altera pars rubeatres fascias argenteas deferit) priori argentea parte tres rubeas *Hesenburg* [Franc.] (ζ) Quinque rosas rubeas in hermionico *Malarbes* seu *Aignan*, sex rosas argenteas auro gemmatas circa palum argenteum utrinque ternas in scuto nigro *Oberheim zu Schoenau* [Austr.] (η) item in scuto bipertito ex argento & minio, in illo tres rubeas, in hoc 3. candidas in nominis gratiam *Rosenu* [Franc.] (θ) sex rosas purpureas in aurea parmula in modum crucis dispositas (1. 3. 1. 1.) de *Stommel* [Col.] (ι)

Tetraphyl-
li & tri-
phylli flo-
res.
Viola.
Bellis.
Heliotro-
pium.
Caryo-
phylli.
Serta.

Sertum ru-
taceum.

§. XIV. Tetraphyllos flores (quarte fueilles) anemones aliàs nuncupant. Talibus aureis scutum cæruleum (addito angulo dextro hermionico) conferit *Phelippeaux*. Tryphylos flores *f. tiercefueilles*, video observari tres aureos in parma rubea fam. *Prie*.

§. XV. Alibi violas videre licet. Bellis. Heliotropium seu solsequium seu soucy quorundam scuta ornat. Gestat hunc florem aureum leo rubeus in argenteo clypeo *Sfortiarum de Segna*, 3. aureos in cæruleo gestant *le Maistre*, *Brinon*.

§. XVI. Caryophylli apparent in scutis. Tulipæ.

§. XVII. Ex floribus concinnantur sertæ, quibus non modo galeæ, sed & scuta ornari solent. Sertum rosaceum argenteum in parma rubea videre est in *Dumperg* [Bav.] (κ) Sertæ duo viridia implexa in argento *Stieffen* [Austr.] (λ)

§. XVIII. Huc sertum rutaceum (*Rauten Krantz* / *Krauhlein*: unde Gallorum *crancelin* *Spelm.* asp. p. 139. vocat diagonium crinale. Et rectè le Labour orig. des arm. n. 150. Germanis solis adscribit) referamus, quod inducitur Saxonice fasciis (vid. Hist. insign. in prol.) ut & *Maschwiziorum* [Misl.] (μ) quorum 8. fasciis nigris aureæ parmae inscriptis incumbit diagonius talis sinister viridis. Sertum etiam vocant rutaceum, quod inde inferunt scuto aureo *Lenberg* [Bav.] (ν)

(α) Jugum expansum alarum aurearum, quarum singulæ rosas scutarias referunt. Hoc indicio mihi est caput scuti esse, quod coronam continet, cujus apex mentionem non facit, cum pictura videatur errore scutum in 2. partes transversè secasse. (β) *Wap.* I. p. 59. tres plumæ struthionice, quarum singulis singulæ inscriptæ rosæ, primæ rubeæ argentea, mediæ argentea rubea, extremæ cyanæ argentea. Lacin. argent. & cærul. (γ) *Wap.* I. p. 95. pileus inversus coronatæ cassidi impositus. Pileo imprimitur typus scutarius: inferuntur 5. rosæ argenteæ. (δ) *Wap.* I. p. 45. ex coronata galea herma virilis, rubeo indumento, pictori impressa rosæ argentea, capiti imponuntur 7. baccæ rosar. cum petiolis. (ε) *Wap.* I. p. 31. inter duo cornua argentea rosæ rubea. (ζ) *Wap.* I. p. 101. herma Æthiopis auribus asininis adjectis rubeo vestitus. (η) *Wap.* I. p. 38. galeæ duæ, utraque coronata, priori impositæ 3. clavæ militares aureæ: posteriori complicatum jugum alarum cum typo scutario. Lacinia hinc aureæ & nigra, isthinc argenteæ & atra. (θ) *Wap.* I. p. 104. cornua duo argenteum & rubeum, illud ternis rubeis hoc totidem candidis rosis exterius ornata. (ι) Jugum alarum complicatum, cum scutario symbolo. (κ) *Wap.* I. p. 97. complicatum jugum alarum cum typo scutario ex coronata galea. (λ) *Wap.* V. p. 54. (μ) *Wap.* I. p. 154. ex galea coronata eminens cum collo caput bovinum nigrum auro cornutum. (ν) *Wap.* I. p. 90. jugum alarum complicatum cum typo scutario.

SECTIO V.

DE INANIMATIS.

MEMBRUM I.

DE COELESTIBVS.

§. I. Sphæra armillaris.

2. Sol.

3. Exempla.

4. Luna. Symbola varia. Situs varius.

5. Exempla.

6. Stella.

7. Exempla.

8. 9. Plures in uno scuto.

10. Cometa.

§. I.

Sphæra ar-
millaris.

ANtequam corporum celestium mentionem faciamus, mentio prius facienda scuti fam. *Raymond* (Vascon.) quod ut totum mundum repræsentat sphæram armillarem argenteam, ipsum cocco tinctum complectitur: additis juxta Varenn. his auro scriptis Vasconica dialecto vocibus: *Rien du monde ne me changera*.

Sol.

§. II. Sol, qui universum suis radiis illustrat, figura sua nonnulla etiam scuta ornat.

nat. Creditur jam olim Persis, hujus oculi mundi idololatriæ symbolo servasse, *Hæping. de jur. inf. c. 2. §. 10. n. 998.* Nunc extra proprium usum heraldicum observavimus in sigillo M. Magorum Imperat. in Ind. ex relatione Th. Rhæ Angli, solis imaginem radiosam & ante hanc leonem solo incumbentem rictu aperto. Usitatus est terminus *rayant* seu *rayonnant*, radiosus. Et quidem ut plurimum 12, radii exprimuntur alternatim recti & crispati (ondés) Ordinariè pingitur expresso, quasi humano vultu, nisi illud fiat, & radii obscurius repræsententur, umbram solis (vel rais de soleil) quidam appellare malunt. Talem rubeam adscribunt 2. & 3. quadranti (primus & quartus rubeus palos binos aureos complectitur) rubeo pro fam. *du sour.* Quod colorem attinet, *Bartolun*, qui *de inf. n. 24.* auro pingendum credidit, acerrimè perstringit *Laur. Valla ep. ad Cand. Decembr. p. 801.* Si aureum pro fulvo, rutilo, croceo, quis unquam ita cæcus, atque ebrius fuit, nisi similis ac par Bartolo, qui solem croceum dixerit. P. p. Inter lapillos candidos *heliotropium* à sole nomen accepit. Et nos candentes tædas, candentes rogos & excandescere dicimus, si quis ira aut indignatione commotus est, & velut inflammatus: flamma enim, quæ nihil habet humoris & terrei, candida est, & soli comparanda: Verum omnis illa disputatio ad rem parum facit, neque enim unius tincturæ sol in clypeis fulget. De Hieroglyphico ita Cyr. Spangenberg. *Adelsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 337.* *Erinnert die Obrigkeit/das/ wie dieselbe alles erleuchtet/der Erden und allen Creaturen Licht und Wärme mittheilet/alles erquicket/und (also ziemlich) wieder lebendig macht /also auch die in Regimentern männiglich wol fürgehen / fürleuchten und ihrer Gewalt / Güter und Ehren genießen lassen / sollen jederman rathlich/behülfflich und tröstlich seyn.* Cæterum etiam in pinnulatis seu conatis (gironné) scutis imaginem solis, tanquam ab umbone radii quaquaversum emitterentur, tum in illis clypeis, ubi pyropus cum sceptris liliatis visitur, nec non ubi solum scutulum apparet, quæri ab Æg. Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 1. p. 127. supra vidimus f. 1. §. 149. 151. & f. 4. m. 4. §. 10.

§. III. Dabimus jam exempla clypeorum, in quibus sol fulget. Nempe aureus in Exempla.
cæruleo notat *Breitenacker* [Altat.] (α) in scuto ex angulo dextro secto, cujus prior
pars aurea altera cærulea, sol his coloribus etiam variatus *Wolfschaffen* [Tirol.] (β) In
scuto ex angulo dextro secto, cujus ulterior pars rubea duos baltheos argenteos continet,
anteriori parte cærulea sol 3. stellis stipatus ex auro *Hutter de Huttershofen* [Austr. in
1. & 4.] (γ) Cum vero rerum hæc universitas uno sole contenta sit, sæpe non scuto
sufficit unus. *Huraut Chiverny* gestat in scuto aureo circa crucem cæruleam 4. soles
rubeos *Olderhausen* [Brunsv.] (δ) in quadrantibus 1. & 4. rubeis (reliqui duo argento
mero alben) senos soles aureos.

§. IV. *Lunæ* imago prægrandis Ottomannici Imperii solenne signum est, nec Luna, nuper demum cœpit. Vide de hac superstitione ex veterum Gentilium Astartem co-
 Symbola
 varia, Sicus
 varius,
 lentium lacunis ad Arabes derivata, atque à Mahomete retenta Nic. Tuller. miscell.
 sacr. I, 13. p. 88. A Byzantiis assumptam putat *Heping.* de jur. inf. c. 17. §. 15. n. 494. &
 c. 6. p. 3. cl. 10. §. 1. n. 570. 571. Numinis enim Byzantii inscribebant lunam falcatam
 cum inscriptione *BYZANTION*. Quin lunam in Viennensi summo templo conspectam,
 repetere voluisse Solymannum ibidem n. 567. notat. Nec inelegantes sunt versus, quos
 ibid. ex *Heidfeld.* *Sphynge* adducit:

Lumine luna notho credis te posse volucrum

Lædere reginam, quæ gerit arma Jovi.

Falleris: hæc oculis radiati lumina solis

Sustinet, haud curans lumen in axe nothum.

Apud Romanos Lucretiæ genti lunam crescentem seu cornutam in usu fuisse asserit Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 2. p. 136. addit: *inter antiqua numismata Fulvii Vrsini, duo argentei denarii reperiuntur L. Lucretii Trionis cum imagine lune crescentis & stellarum. Opinor autem, inquit Fulvius Vrsinus, L. Lucretium notis his, quas in altera denarii parte signavit, cognominis sui originem indicare voluisse.* Sed non ita Turcis aut Saracenis propria est luna, ut non honorificè in Christianorum scutis quam plurimis æque apparet: imo sæpe ibi nota est victoriæ adversus Turcas reputata. Uti in Hisp. memorat *Varenn.* plures familias in prasino clypeo lunam argenteam deorsum versum inter 5. stellas aureas gestare, quia *Magnus Miramolinus* Africanus Aben Mahomed illo usus signo. Haud dubiè verò illud ab Hispanis victoriarum memoriæ est

L1 3

(α) Wap. I. p. 196. coronæ cassidis inter duas alas cæruleas fulget sol scutarius. (β) Wap. I. p. 43. tecta diademate tortili galea, cum ala typum scutarium referente. (γ) Wap. I. p. 38. herma virilis rubeo amictu & pileo, ex quo eminent pennæ nigræ. Alæ loco brachiorum enatæ, baltheos & sidera scutaria repetunt. Lacinia rubeæ & argenteæ. (δ) Wap. I. p. 183. expansum jugum alarum, scutarium typum iterum repetentium.

assumunt. Aliæ quoque significationes lunæ sunt, inprimis ab antiqua nobilitatis (unde Senatores, & Patritii Romæ lunulas in calceis gestare soliti, quo Mart. I. Epigr. 50.

Lunata nusquam pellis & nusquam toga.

De rationibus consule *Plutarch.* problem. 76. tum de hac re vid. *Rosin. Antiq. Rom.* l. 5. c. 36. Hoc ornamenti genus, quod lunam referret, ne orientalibus quidem fuisse ignotum evincunt loca Iud. c. 8, 21. 26. Esa. 3, 18. quo posteriori Vulg. *lunulas* reddit. Hebr. *לִּנְיָנוֹס* quod R. Abraham, explicat, ornamenta instar lunæ: Idem vult Græcum *λυνίονος*, quod LXX. habent,) tum quia cum defecisse videtur, toties renascitur immortalitatis & æternitatis, item imperii aliunde dependentis. Addit illam rationem *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn.* l. 2. l. 2. p. 136. *Sicuti Romani pro ethnica vanitate jactabundi erant, aut acceptos à majoribus pro bellico facinore clypeas antiquissimè opinatos, ad numina etiam sua referrent, divinamque sibi generis radicem affingerent, sic qui lunulas gerebant, suam repetebant cognationem à luna s. Iovis filia, Diana, eodem edita cum Apolline partu.* Hinc symbolum inconstantia lunæ. Ita *Cæsar. Rhodig.* apud *Spangenberg. Adelsp.* p. 2. c. 12. c. 46. p. 336. b. Luna primum ex obscuro prodit, mox splendido refulgens nitore, visenda consurgit facie. Sed cum clarissimam præfert candoris speciem, rursus consenescentes deflorescit, donec ratione quadam reciproca in nihilum redeat. Nobile documentum non insolescendum nec prosperiore successu efferendos animos inconstantia rerum semper memores, qua humana affligantur. Conf. *Hering. de jur. inf. c. 9. n. 38. seq. Spitel. de re liter. Sinens. f. 13. p. 273.* Nova ratio accessit, cum Renatus Andinus hoc symbolo ordinem instituisse, & Henricus II. R. Franciæ superiori seculo isto emblemate præ aliis caperetur. Nam qui illum ordinem assumerant, vel in gratia regis hujus florebat, memoriæ causa lunam assumere potuere. Porro observandus est situs lunæ, quod nempe cornua (semper enim pingitur bicornis) vel sursum vertuntur, (quod Galli *croissant* simpliciter vel *montant* vocant) vel deorsum (*lune al. croissant renversé*) ita in transversè secti scuti, cujus inferior pars argentea, superiori rubea luna argentea deorsum vertitur notandæ fam. *Luna* [Hisp.] & aurea in scuto cæruleo incumbente desuper stella ejusdem metalli pro *Haydenheimer zu Klingenberg* [Suev.] (α) & *Champigny*, ut & in priori scuti bipertiti (cujus altera pars auro fulget) parte cærulea pro fam. *Sultz* [Alsat.] (β) vel dextrum latas (*croissant, montant* vel *tourné*) vel sinistram respiciunt (*lune en decours al. contourné.*) Aliquando pingitur facie humana expressa.

Exempla.

§. V. Utuntur lunæ imagine rubea sursum cornibus versis in clypeo argenteo *Welwart* [Suev.] (γ) argentea in rubeo *Scheliha* [Siles.] (δ) nigra in aureo *Stockhæerner* [Austr.] (ε) in bipertita area ex argento & minio his coloribus alternatim tincta *Eck* [Styr. in 2. & 3.] (ζ) argentea in cæruleo (imminente stella ejusdem metalli) *Koppel* [Siles.] (η) & (adjectis sex cruciculis brachiatis & speculatis aureis) *Bueil* aurea cornibus etiam sursum versis, & imminente stella ejusdem metalli in cærulea *Demritz* [Siles.] (θ) & *Kieselowsker* [Siles.] (ι) item aurea sagitta ejusdem metalli trajecta in cærulea *Ogigel* [Siles.] (κ) argentea, sed humana facie picta, & super eam sagitta sursum tendens in rubea *Truschke* [Siles.] (λ) itidem facie humana pictam candidam in scuti bipertiti parte anteriori aurea (posterior cærulea stellam auream continet) *Weber*, [Austr.] (μ) aurea comitibus duobus cruciculis argenteis, quarum altera superius imminet, altera subjicitur in rubea *Sokolowsker* [Siles.] (ν) rubea in vario vellere *Fresnay*, in argento cornibus ad dextram versis *Obisch* [Siles.] (ξ) aurea cornibus deorsum versis, & stella ejusdem metalli in pede scuti cærulei, cujus superior

(α) Wap. I. p. 119. herma virilis cæruleo habitu & pileo, ora hujus reducta, & luna ac stella pectori impressis aureis. (β) Wap. I. p. 196. herma juvenilis, veste tyarium scutum repræsentante, & cornibus duobus, aurato & cæruleo in locum brachiorum corpori adplicatis. (γ) Wap. I. p. 115. imposita luna culcitæ aureæ, rubeis panniculis. (δ) Wap. I. p. 74. galea redimita ferto ex rosis rubeis & candidis, & super hoc plumæ struthionice 3. aurea, argentea, coccinea. (ε) Wap. I. p. 49. vulpes nativi coloris insidet galeæ. (ζ) Wap. I. p. 49. coronatæ galeæ impositum jugum expansum alarum typum scutarium referentium. (η) Wap. I. p. 50. stella scutaria. (θ) Wap. I. p. 70. inter cærulea, duas plumas struthionicas media erecta aurea, comitibus duobus vexillis, auro & cæruleo fasciatis. (ι) Wap. I. p. 75. ex coronata galea cauda pavonina. (κ) Wap. I. p. 74. luna sagitta trajecta. (λ) Wap. I. p. 74. ala rubea cum symbolis scutariis. (μ) Wap. I. p. 39. galea tecta diademate tortili sustinet jugum alarum expansum, quarum altera aurea lunam argenteam, posterior cærulea stellam auream continet. Lacinia cærulea, hinc argento, isthinc auro duplicata. (ν) Wap. I. p. 76. luna falcata imminente crucicula. (ξ) Wap. I. p. 59. Calcar.

rior pars baltheis sinistris 4. aureis & cæruleis exaratur *Rücker* (α) [Patrit. Francof.] Vario vellere picta in rubeo *Maure*. Duas argenteas in parte scuti superiori nigra, inferiori auro tincta *Wurmser* [Alsat.] (β) aureas in lævam conversas in priori parte clypei nigra, posteriori duobus baltheis sinistris ejusdem metalli exarata *Edelbetten* [Suev.] (γ) aureas, sed obversas in nigro *Leiser* [Styr.] (δ) argenteas, sed iterum obversas in cæruleo *Zirchan* [Silef.] (ε) argenteas obversas in nigro *Feyrtager* [Austr.] (ζ) nigras obversas in argento *Hantzenberg* [Bav.] (η) & *Horlinspg* [Austr.] (θ) in aureo *Interfer* [Austr.] (ι) Duas item lunas sursum versas gestat famil. *Hauswelder* [Silef.] (κ) sed in scuto transversim secto, in cujus superiori area argentea luna nigricat, in inferiori nigra auro pingitur imposita stella ejusdem metalli: duas obversas in bipertito laterculo argenteam in priori latere nigro, nigram in posteriori argenteo *Hander* [Tirol.] (λ) Item duas aureas, sed obversas, & facie humana pictas in cæruleo *Zilly* [Helvet.] (μ) Tres lunas falcatas, quarum priores in scuti latere, tertia versus pedem protendunt cornua, aureas in cæruleo alveo *Puchberg* [Bav.] (α) simili situ argenteas in cyaneo *Rackwitz* [Silef.] (β) situ opposito, nempe duabus in latera, tertia sursum conversas aureas in cæruleo *Jæstl* [Styr.] (γ) tres aureas in fasciæ modam dispositas in nigro *Gleysbach* [Styr.] (δ) Tres lunas cornua ad dextram scuti partem convertentes (2. I.) rubeas argenteo scuto inscribunt *Schœnwetter* [Colon.] (ε) argenteas in cyaneo *Deti* [Florent.] argenteas in rubeo *Wassenarii* in Batavia (ζ) & qui ex his orti *Polarii* tres nigras in argenteo, *Duvenvordii* in aureo, *Gronveldii* argenteas in viridi, ut est apud Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 3. p. 136. qui Trilucetia arma vocat, & illo epigrammate ornat:

Cynthia, quæ triplex resplendet ab axe sereno,

Indicium est fidei, Martis & artis idem.

Hundt de Saulheim [Rhen.] tres argento rubeas inscribunt, sed interposita stella nigra (η) Quatuor aureas, quarum inferiores cornua deorsum vertunt, comitibus 4. talentis ejusdem metalli in cæruleo æquore *Michailles-Antechises*. Tres argenteas sursum versas in parma rubea *Ostringen* [Suev.] (θ) *Tremilleuc* [Britann.] *Sautour*, in cærulea *Fresseaucourt*, rubeas in vario vellere *Anger* [Britann.] Item 3. lunas (humano vultu effictas) argenteas, dextrum sinistrumque latas & pedem clypei spectantes, adjectis superiori parte 2. stellis crinitis aureis gestat in scuto transversè secto, & aurea atque cærulea tinctura infecto, fam. *Wunderer* [Patrit. Francof.]

§. VI. *Stellæ*, quæ in clypeis frequentissimè occurrunt, varias significationes symbolicas habere possunt, inprimis felicitatis & gloriæ, & ut aliis præluceant, qui eas gerunt. Conf. *Heping. de jur. insign. c. 9. n. 338. seq. Cyr. Spangenberg. Adelsp. p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. Sylv. de Petra sancta, & ex eo Æg. Gelenius de Col. Agr. magn. l. 2. f. 4. p. 140. militari inprimis convenire vitæ: Stellæ post lunam collocandas quasi vigiles mundi faces, & aptas esse militaribus nobilium virorum tesseris exornandis, utpote quæ ordine pulchro exoriuntur, stationem servant, & noctu veluti excubias agunt,*

(α) Ex galea diademate tortili tecta jugum expansum alarum cærulearum compressa utrique luna cornuta, & inter eas stella. (β) Wap. I. p. 195. ex coronata casside prominens virginea herma coronata, veste scutarium typum representante, & cornibus aureis loco brachiorum adjectis. (γ) Wap. I. p. 117. in ala scutarius typus. (δ) Wap. I. p. 48. coronata galea imposita 3. plumæ struthionice nigræ 2. lunulis impressis. (ε) Wap. I. p. 69. jugum nigrum alarum complicatum. (ζ) Wap. I. p. 40. culcitra imposita galeæ, fimbriis extremitatum argenteis: ei incumbit luna cærulea argentea ornata tribus plumis struthionicis, quarum media argentea, reliquæ nigræ. (η) Wap. I. p. 83. Luna sursum versis cornibus, quorum utrumque redimitur corona, & ternis plumis struthionicis, quarum mediæ nigricant, exteriores argento candent. (θ) Wap. I. p. 37. cassidi coronatæ incumbit luna nigra cornu utroque corona aurea & pennis pavoninis candidis ornato. (ι) Wap. I. p. 39 ex coronata galea duo cornua inferius nigricantia, superius auro tincta illis incumbit luna coronata utroque cornu stellam 2. auream sustinente. (κ) Wap. I. p. 53. luna cum imminente stella ex auro. Laciniæ hinc argenteæ & nigræ, isthinc aureæ & nigræ. (λ) Wap. I. p. 44. ex coronata galea fera ignivoma nigra. (μ) Wap. I. p. 201. coronata galea imposita ala, scuti figuras repetens.

(α) Wap. I. p. 79. luna sursum versis, coronatis & pennis pavoninis ornatis cornibus. (β) Wap. I. p. 71. annulus argenteus, intra eum orbis ex foliis aureis, in medio globulus argenteus, quem superior complectitur lunula rubea. (γ) Wap. I. p. 49. coronata galea imposita luna. (δ) Wap. I. p. 48. jugum complicatum alarum, cum typo scutario ex coronata galea. (ε) Luna rubea impositis pennis gallinaceis nigris. (ζ) Pileolo imposita luna scutaria & pennæ gallinaceæ. (η) Wap. I. p. 124. luna imposita pennæ galli gallinacei nigræ. Gel. coronam addit. (θ) Wap. I. p. 118. luna culcitæ rubeæ imposita. (ι) Inter duo cornua aurea 2. stellæ, altera alteri imposita.

ex quo etiam fit, ut sacra elogio militia cœlinominentur. In antiquitate invenimus Julium & Augustum Cæsares stellam Veneris galeæ imposuisse, ut designarent suam à Venere, quam jactabant, originem, *Limn. jur. publ.* 6. 6. 79. Quod concernit figuram, pingi solet radiis rectis. (alicubi *Ioh. de Bado aureo* repræsentat flammæ in modum tortuosos) Et quidem apud Gallos memorante *Vulson. de la Columb. & Varenn.* radii numero 5. ordinariè pingi solent. Apud Germanos observo usitatum esse numerum senarium radiorum, *sechs-echt* / notante etiam *Wapenb.* p. 3. præfat. n. 41. Hispani 8. radios pingunt. Messenius in insignibus *Guldensterniorum & Sternskildiorum* septem radios expressè notat. Aliquando numerus radiorum amplius excrevit, usque ad 16. Tot enim stella argentea radios habet in clypeo rubeo fam. *Balciorum*, seu *de Balzo*, seu *de Baux*. Cæterum de his insignibus fabulantur, quod notetur, stirpis deductio à Balthasare uno Magorum, qui primus stellam nati Iudæis Regis nunciam videret, & ob hoc signum id assumeret. Unde versus in templo de Casaluce prope Averfam leguntur:

*Tertius ex illis, Baldassar nomine dictus,
Principium generis tanti fuit, incluta cujus
Progenies Carolo regno veniente Superbo
Barbariem regni domuit.*

Campanil. dell' armi in dom. Balz. p. 143. Exemplum fiderei signi considerat Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 4. p. 137. familiam ab *Ahr* (*) quæ duas rosas supernè & inferius stellam scuto nigro inscribit, eamque ab Arriis populis derivat: putat vero autorem flores cum stella in atro scuto reliquisse nocturnæ victoriæ indicis: Addit: *Contra Fecialium regulam, cum videatur purpureus color in atro scuto Ahriorum pictus, duobus jam abhinc seculis ceperunt subternere floribus aurea foliola, ne purpureus color sine medio atrum contingat. Verum ego ob venerandam antiquitatem & recordationem ab Ahriis populis, obscuriorem rubeum colorem in nigro scuto absque interversis & substratis aureis foliis pertinaciter retinendum existimo, ut ater color ardui & difficultis laboris, roseus vero cruentæ victoriæ symbola esse non desistant.*

Exempla.

§. VII. Stellas gestant nigram in clypeo aureo *C. Waldeck* (vid. hist. insign. l. 3. c. 39. c. 6.) rubeam (8. rad.) in aureo *Chasteauneuf*, argenteam (6. radiorum) in scuti bipertiti, cujus posterior pars argento tingitur priori parte nigra *Weitersheim* [Allat.] (β) in scuti transversè secti, cujus inferiora nigra, superiori parte rubea *Seyfridsdorf* [Bav.] (γ) argenteam (8. rad.) totidem stellis minoribus adjunctis in cæruleo *Gottsfurt* [Thuring.] (δ) in scuti bipertiti parte posteriori (prior auro fulget) nigra *Zuckmantel* seu *de Brumat* [Allat.] (ε) similem in scuto secto, cujus superiora rubent, inferiora nigricant, toti impositam *Perger* [Bav.] (ζ) auream (6. radiorum) totidem stellulis minoribus singulis inter singulos radios, ejusdem metalli cinctam in cæruleo *Gotthart*, rubeam luna inversa aurea mediæ inscripta in argenteo *Montasie*, rubeam in transversè secti scuti (cujus inferiora nigra sunt) superiori parte argentea *Eineck* seu *Leining* seu *Lenecken* [Patrit. Francos.] (η) auream in scuti transversè secti, cujus pedem terni aurei & totidem cærulei balthei implent, superiori parte cærulea *Vnderholzer vom Haus* [Austr.] (θ) auream 5. radiorum in nigro *Zehenter de Zehengrub* [Austr.] (ι) in scuto transversè secto ex argento & minio sex radiorum, eadem sectione & oppositis coloribus tinctam *Bayrn de Caldif* (Tirol. 2. & 3.) (κ) in transversè secti superiore parte aurea nigram (inferior pars cærulea auream lunam continet)

Gortschacher (α) Exurgens aquila nigra expansis alis. Familia deduci amat ab aliquo famoso Duce sub incunabula Christianæ religionis, qui fortiter adversus Romanos pugnaverit, quique insigne Romanæ legionis aquilæ extorsit. Apud Gelen. d. l. (β) *Wap.* l. p. 194. niger pileus, cujus ora reducta, & nodus aliquot pennas galli gallinæ sustinens argento tingitur. (γ) *Wap.* l. p. 85. complicatum jugum alarum cum symbolo scutario. (δ) *Wap.* l. p. 149. duo cornua, quorum superiora cærulea sunt, inferiora argento tinguntur. (ε) *Wap.* l. p. 195. ubi Sibmacher. partes scuti invertit; ego secutus sum *Herzogium in Chron. Alsat.* l. 6. p. 294. Apex, coronatæ cassidi insistentis pileus acuminatus ad modum scuti pictus, imposito globulo argenteo. (ζ) *Wap.* l. p. 93. galea tegitur diademate tortili tricolori, & sustinet jugum expansum alarum, quarum superiora minio, inferiora nigro colore, media argento tinguntur. Lacinia tricolores. (η) Jugum alarum scuti emblemate pictum. (θ) *Wap.* l. p. 39. ex coronata galea protensum jugum alarum scutario typo insignium. (ι) *Wap.* l. p. 41. alæ duæ coronatæ cassidi imponuntur, alteram nigram stella scutaria insignem, alteram auream cum trifolio nigro. Lacinia aureæ & nigra. Conf. alteram aream f. 4. m. 2. n. 4. (κ) *Wap.* l. p. 44. ex coronata galea duo cornua, rubeum & argenteum, utriusque oræ exteriore quinæ stellæ coloris oppositi adjunguntur.

Gortschacher [Carinth.] (α) Frequenter pinguntur stellæ altero radiorum suorum insistentes monticulo tricolli, ita fam. *Geyer ab Osterberg* [Austr. 2. & 3.] (β) imponit stellam auream rubeo in parma cærulea, *Sternberg* [Silef.] (γ) auream argenteo in cærulea. Singulare est, quod stella rubea interius fascia humana argentea pingitur in scuto argenteo (nominis ratione) *Stern de Misbrun* [Bav.] (δ)

§. VIII. Stellæ plures conjungunt aliqui. Duas in area diagonaliter secta, cujus prior pars argento, altera cocco tingitur, illis coloribus oppositas, *Spaur* [Bar. Tirol. in 2. & 3.] (ε) Dux stellæ aureæ in scuti transversè secti, cujus inferior pars argento candet, superiori parte cærulea de *Rathen* (Anhaltin. vetus nobilis familia) (ζ) Tres argenteæ in scuto nigro *Schliowitz* [Silef.] (η) aureas in scuti secti, cujus superiora argento candent, inferiori parte cyanea. *Freyberg* [Bav.] (θ) ejusdem metalli in superiori parte scuti cærulea, cujus inferiora ternis baltheis sinistris argenteis & rubeis exarantur, *Hanheim* [Bav.] (ι) tres, quarum in scuti transversè secti parte superiori nigra dux aureæ, tertia in inferiori rubea argentea, *Fierer* in 1. & 4. [Austr.] (κ) in scuti transversè secti, cujus pes rubet, superiori parte argentea tres stellæ aureæ. *Thaimer* [Bavar.] (λ) vel cæruleæ *Thaimer* [Tirol. nisi forte in priori, si eadem sit familia, error fuerit] (μ) aureas baltheo rubeo parmæ cyaneæ inducto inscriptas *Witten* [Bav.] (ν) aureas interposita ejusdem metalli luna cornibus deorsum versis in cærulea *Ræschel de Geroldsau* [Franc.] (ξ)

§. IX. Nec hic stat numerus stellarum. Nam quinque stellæ in decussim collocantur rubeas in aureo clypeo *Fonsæca* [Hispan.] cæruleas in aureo *Rojas* [Hispan.] rubeas in argenteo *Allerspach* [Bav.] (ο) aureas in cæruleo *Riederer de Pair* [Bav.] (π) Sex in duas lineas dispositas, intermedia lunula, aureas in solo cæruleo *Cornon*. Novem stellæ argenteas in cæruleo *Hardouin Perefe*. Nonnunquam sine numero sunt. Ita clypeus fam. *Rebincan* cæruleus stellulis aureis confertur tænia diagonalis ejusdem metalli inducta.

§. X. Huc cometas referimus, qui vel criniti, vel caudati representantur, 6. 10. 16. radiis conf. n. 5. *Wunderer*. Ita lego aliquem familiæ de *Saux* juniorem natu discerniculi loco fuisse cometam aureum.

(α) Wap. I. p. 47. coronata galea jugum complicatum alarum cum typo scutario. (β) Wap. I. p. 34. cassis recta diademate tortili aureo & cæruleo, in qua imposita colliculo tricipiti rubeo, inter cornua duo media sectione ex cæruleo & auro alternatim tincta stella aurea conspicitur. (γ) Wap. I. p. 71. coronata cassidi insitit stella scutaria. (δ) Wap. I. p. 98. stella scutaria. (ε) Wap. I. p. 24. 42. coronata galea impositum jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ζ) Super coronata galea duæ aureæ stellæ una supra alteram, inter duas plumas struthionicas, quarum dextra superior, sinistra inferior pars candet, reliqua cærulea sunt. (η) Wap. I. p. 53. stella nigra. (θ) Wap. I. p. 83. coronata galea imposita 1. plumæ struthionice argentatæ. (ι) Wap. I. p. 87. ex coronata galea prominentia cornua, hoc auro & cyano, illud argento & cocco tinctum, utrumque qua patet insertas gerit ternas plumas struthionicas, illud aureum comitibus duabus cæruleis, hoc rubeum stipantibus argenteis. (κ) Wap. I. p. 34. vid. l. 5. m. 2. n. 37. (λ) Wap. I. p. 96. herma virilis indutus cocco, fascia argentea de collo volitante pileo coccineo, ora reducta aurea, ornato pluma struthionica argentea. Lacinia argentea & rubra. (μ) Wap. I. p. 44. ex coronata galea jugum complicatum cum scutario typo. Altera galea modò pro Bavaricis descripta huic etiam imponitur scuto, sed ob alteram aream. (ν) Wap. I. p. 99. ex coronata galea jugum complicatum alarum typo scutario insigniam. (ξ) Wap. I. p. 106. luna scutaria. (ο) Wap. I. p. 80. pileus, cujus ora reducta argento fulget, rubeus imposito globulo aureo rubeam stellam sustinente. (π) Wap. I. p. 88. stella scutaria imposita culcitæ cæruleæ, aureis.

MEMBRUM II.

DE SVBLVNARIBVS.

- §. I. Meteora: 1. Iris. 2. Nubes. 3. Pluvia. 4. Tempestas. Fulmen.
2. Ignis.
3. Facies ardentes seu ritiones.
4. Aqua. Fluvii.

5. Fontes. Patei. Lacryma.
6. Concha. Figura & differentia.
7. Exempla.
8. Montes. Colles. Petra.
9. Colliculi tricipites.
10. Vulcani.
11. Lapides. Gemma.
12. Provincia.

§. I.

HUc elementa, & quæ eis constant meteora, atque alia corpora elementaria referimus. Ex meteororum numero observavi in scutis I. iridem: quæ uti natura Meteorar. Iris, 2. Nubes, 3. Pluvia.

viz. 4.
Tempe-
stas Ful-
men.

let eam pingere variis coloribus repræsentatur. Talem in cærulea parma exhibet fam. *Mosen* [Mish.] (α) Duas obversas in argentea *Hacken* [Saxon.] (β) Observamus etiam iridem in galea fam. *Lauter* [Hass.] (γ) 2. Nubium imago est in quibusdam limbis, fasciis & aliis figuris, prout jam notavimus. Præterea sæpius nubes pinguntur, ex quibus brachium, vel aliquid ejusmodi prodit, e. g. *Proy de Findelstein* [Bav.] (δ) in parma rubea ex nube argentea, in angulo dextro scuto protensum brachium cæruleo amictum, & manu piscem sui coloris annulum aureum ore ferentem gestat. In scuto cæruleo fam. *Guerin* pingitur rupes argentea, cui ejusdem metalli nubes, pluribus guttis pluviae rosidae impendit. 3. Pluviam repræsentare debent apud Vulfon. guttæ argenteæ, quibus sine numero conspersus est clypeus rubeus fam. *Egue* (Delfin.) 4. Tempestatis ex nubibus cæruleis in scuti angulo sinistro collocatis prorumpentis & contra baltheum undosum cæruleum clypeo argenteo inductum fulgurantis imaginem vidi in insign. *Wetter* [Patr. Francofurt.] Ita in insign. *Reinbart* [Helvet.] (ε) ex dextro angulo scuti cærulei aurea fulgura minantur vulpi aureæ fugienti, sed capite retroverso. Huc fulminis ad modum sagittæ effectam speciem referimus, quam nostri *Stral* vocant. Tria talia spicula fulminis nigra fasciæ rubeæ clypeo aureo inductæ nominis causa adjiciunt *Stralaberger* [Patr. Francof.] (ζ) unum argenteum rubeæ parmae inserunt pariter nominis causa *Stralnfels* [Bav.] (η) argenteum cæruleæ diagonali situ *Hagen* [Austr.] (θ) Fulmen inter antiquos Scythis pro insigni placuisse legimus. *Heping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 998.*

Ignis.

§. II. Ignis, qui olim Persis in veneratione (conf. Curt. 3. 3. 9. & Briffon.) & ob id creditus symbolum illorum. *Heping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 998.* Zeli, charitatis, animositatis symbolum esse potest. Huc flammæ referimus, quæ in aliquibus scutis reperiuntur. Tres flammæ sui coloris in cæruleo parmam mediam constituunt fam. *Greiffenberg* [Austr.] (ι) Ita etiam 7. flammæ (vel si radios malis) nigrae in scuti transversè secti, cujus caput argenteum grypho emergente rubeo insignitur, interiori parte item argentea pinguntur pro familia *Bockwitz* [Siles.] (κ) Flamma aurea ex latere dextro prodiens inter tria lilia aurea cæruleo scuto impressa *de Rysa* est *Blantzen* [Mish.] (λ) duæ flammæ rubentes, imaginem scuti cærulei non tangentes *de Rascha* (μ) Tres flammæ aureæ ex pede scuti in dextrum angulum scuti nigri conversæ norat fam. *Hofer* [Patr. August.] (ν) Ita in galea fam. *Meyendorf* seu *Meinsdorf* [Marc. Brandenb.] (ξ) ex diademate tortili sex flammæ aureæ, & inter has 5. pennæ pavoninæ, visuntur, quod attribuunt Clementi 2. Pontifici, ex hac gente oriundo. *Heping. de jur. insign. c. 6. n. 1385.* *Thermes* gestat 4. flammæ aureas ex pede scuti coccinei sursum ardentes, *Chomeday* tres ignes, singulos tribus flammis accensos, rubeos in parma aurea, *Feu* 3. flammæ aureas in coccineo scuto, (cujus caput cæruleum leonem aureum complectitur) aureo cantherio adjectas. In scuti diagonaliter secti parte anteriori aurea chalybs igniaria argentea, in altera nigra lapis igniarius cæruleis scintillis diffilientibus igneis *Wecken de Leopoldsdorf* [Bav.] (ο) Non alio retulerim carbonem ardentes rubeos, quibus argenteam parmam, 3. baltheis cæruleis exaratum conserit *Carbonieres la Capelle Biron.*

Faces ar-
dentes seu
titiones.

§. III. Huc trahemus faces & ardentes titiones, *Brändt*. Titio ardens aureus, flamma ignei coloris, innitens aureo monticulo tricollis, in scuti bipertiti (cujus interiorius latus rubeum duobus baltheis argenteis exaratur) posteriori parte cærulea (nominis causa) *Prandt* [Austr.] (π)

Duo (α) *Wap. I. p. 159.* jugum alarum, quarum altera cocco, altera cyano tincta est. (β) *Wap. I. p. 173.* coronatæ galeæ inter 2. similes arcus cælestes verticillores insitit sceptrum aureum, impositis aliquot pennis pavoninis. (γ) *Wap. I. p. 141.* (δ) *Wap. I. p. 88.* ex coronata galea ante aethorem nigram brachium sursum porrigitur, piscem scutarium tenens. Lac. rubeæ & argenteæ. (ε) *Wap. I. p. 203.* *πρωτομή* vulpis. (ζ) *Wap. I. p. 21.* spiculum ex scuto repetitum, quod superius 5. globulis rubeis & his toridem plumis struthioniciis nigris ornant. Lac. aur. & rub. Sibm. 3. tantum globos pingit, & loco struthionicarum gallinaceas pennas imponit. (η) *Wap. I. p. 99.* inter duo cornua fulmineum spiculum. (θ) *Wap. I. p. 37.* coronatæ galeæ impositæ 3. pavoninæ. (ι) *Wap. I. p. 40.* responder galea altera coronata, sustinens duas alas complicatas cæruleas, inter quas flammæ promicant. (κ) *Wap. II. p. 52.* *πρωτομή* hirci nigra. (λ) *Wap. I. p. 158.* Duo cornua cyanea, singulis liliis eorum extremitati, ubi aperiuntur insertis. (μ) Fam. de Rascha origine Gallica sub Carolo IV. Imp. in Germaniam concessit, cujus antiquæ sedes in Com. Schauenburgio Oldendorp ad Visurgim, dein Sehlda prope Hildesheim: super galeam eadem flammæ sursum protenduntur. (ν) *Wap. I. p. 216.* cornua duo nigra flammis scuti picta. (ξ) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea, ala cum typo scutario. (ο) *Wap. I. p. 33.* ex coronata galea ala cum typo scutario. (π) *Wap. I. p. 41.* ex coronata galea porrectum caput avis nigrum inter alas expansas & baltheis exaratas, alterum argenteis & rubeis, alterum aureis & cæruleis.

Duo titiones ardentes nigri decussati rubeis tæniis obvoluti & colligati in auro *Prandner* [Bav.] (α) In area aurea tres titiones 4. nodis ardentes nigri transversè locati. *Schürnding* [Bav.] (β) tres nigri itidem quater ardentes, nigro monticulo tricollis insistentes in aurea *Prandt* [Bav.] (γ)

§. IV. Quod aquam concernit, ea significationem puritatis, innocentiae, expediti-^{Aqua.} tionum maritimarum, praefecturae maritimae, equestris ordinis (quia olim balneo prius^{Fluvii.} ablui solitum erat, huic adscribendos) brevitatis humanae vitae ex Pl. 90. Cyr. *Spangenberg*. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. habere potest. Pinguntur nonnunquam fluvii, quos à fasciis, baltheis &c. undulatis & ad modum fluviorum sinuatis, *M. Vulson. de la Colomb. scienc. heroïq.* & alii ita distinguunt, quod hæc in extremitate tantum undulata sunt, in fluminum vero imaginibus lineolis tenuissimis interius agitatae undae, ut fieri potest, repræsentatur. Cum vero pictorum sculptorumve nostrorum diligentiae non sine exceptione fides superstrui possit, discrimen hoc superius non omnino attendi, sed sub fasciarum, baltheorumve nomine, quæ etiam accuratius flumina juxta hanc observationem dici poterant, complexus sum. Olim Dux Numidiæ apud *Lucan.* cum ad Bagrada flumen patriæ proximum esset, ejus effigiem in parma cælatam gessit. De Nileo *Ovid. 5. Metam.* 187. ita:

At Nileus, qui se genitum septempace Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælaverat auro.

Conf. exempla fluviorum in balthei modum *Braidenpach, Affenstein.* supra f. 1. m. 1. n. 57. similis cæruleus perluit parmam auream comitibus duabus rosas rubeis auro gemmatis *de Ratt* (δ) Fluvius in balthei sinistri modum argenteus laterculum rubeum perfluit. *Spindler* [Austr. in 2. & 3.] (ε) & *Zuckmantel* [Car. in 2. & 3.] (ζ) & insertis fluvio tribus pisciculis natantibus suo colore *Schencken de Simmau* [Franc.] (η) Simili situ rubeum addita ejusdem coloris stella in angulo dextro in argenteo *Rotenhan* [Franc.] (θ) Similis scutum in duas partes dividit, in quarum superiori rubea equus argenteus currit, in inferiori aurea rosæ tres candidæ conspiciuntur, nota fam. mil. *Gefueg* [Siles.] (i) eodem situ fluvius naturali colore pictus dividit scutum, cujus superiora rubea rosam argenteam, inferiora argentea rubeam continent. *Schilter* [Mün.] (κ) Fluvius argentatus sinuato alveo dextro angulo fluens, sed nullibi scuti rubei marginem attingens, superius imposita crucicula aurata notat *Dobschütz* [Siles.] (λ) Eandem esse figuram reor scuti *Gotschalkowsker* [Siles.] (μ) nisi quod crucicula argentea est. Tres fluvii argentei in scuti transversè secti, cujus superior pars argento candet, inferiori area cærulea *Poser* [Siles.] (ν)

§. V. Huc addamus fontes, vel arma fontalia, ut vocat *Vpton. de milit. offic.* l. 4. p. 241. In his quærunt prudentiæ vel ubertatis symbolum. Pinguntur vero fontes figura rotunda argentea, quam plures transmeant ad modum fasciarum undulæ. Unde talis semper intelligenda est, cum fontis mentio fit. *Bissæus* exemplum dat *Baron. de Stourton*, qui in nigro scuto baltheo aureo 6. fontes adjiciunt, quia *Stour* flumen ex 6. fontibus oritur. Puteum (nominis causa) lapidibus constructum, poste monticulo viridi tricollis infixio, & pertica transversaria lignei coloris, fune & urna (quam ambiunt circuli ferrei) aureis, instructum scuto cæruleo inserunt *Prunner de Thalhausen* [Bav.] (ξ) talem etiam puteum cum pertica & urna aureis scuto nigro inscribunt de

Mm 2

Schænborn

(α) *Wap.* I. p. 94. ante alas duas aureas titiones scutarii coronæ galeæ imminet. (β) *Wap.* I. p. 89. ex galea coronata tres titiones ardentes. (γ) *Wap.* I. p. 89. tres titiones & monticulus galeæ coronati impositi. (δ) Ex galea diademate tortili tecta inter alas duas expansas aureas rosa rubea auro gemmata. Laciniae cælestinae & aureæ. *Symb. intrepide & repente.* (ε) *Wap.* I. p. 36. conf. f. 6. m. 1. n. 9. (ζ) *Wap.* I. p. 45. ex coronata galea complicatum jugum alarum rubearum cum fluvio impresso. (η) *Wap.* I. p. 104. coronata galea imponitur culcitra erecta rubea nodis & fimbriis aureis. (θ) *Wap.* I. p. 100. gallus gallinaceus rubeus. *Paronom.* c. 9. n. 16. (i) *Wap.* I. p. 74. ex corona galeæ profiliens equus. (κ) Ex galea tecta diademate tortili pubetenus exurgens vir nudus dextra rubeam, lava argenteam rosam viridibus, qui ex diademate prodeunt, utrinque foliatis ramusculis sustentatas protendens. Laciniae argenteæ & rubeæ. (λ) *Wap.* I. p. 63. tres plumæ struthionicae argentatae. (μ) *Wap.* I. p. 76. inter duo cornua, quorum prius superius minio, inferius argento pingitur, alterius tinctura opposita est, crucicula argentea. (ν) *Wap.* I. p. 56. post duo cornua argenteum & cyaneum, duo vexilla decussatim locata coloribus oppositis. (ξ) *Wap.* I. p. 98. inter duo cornua, quorum hoc aureum exterius 4. plumis struthionicis exornatur, alterum cæruleum totidem aureis, in monte tricollis urna aurea circulis ferreis munita galeæ diademate tortili contextæ incumbit. Laciniae aureæ & cyaneæ.

Schænborn [Bav.] (α) Puteus ex opere commentario cum rota & funibus ex prasino tripiti monticulo in alveolo cæruleo notat *Putz de Adlerstburn* [Austr.] (β) Cum aquæ mentionem facimus, lacrymarum non admittenda est mentio. Tres argenteas lacrymas capiti scuti cærulei, fascia argentea 3. stellas rubeas deferente, exarati inscribit *le Grand*.

Conchæ.
Figura &
Differen-
tia.

§. VI. Aquæ mentio nos *concharum* maritimarum (coquilles Galli, venetas Hispani, nos *Muschlen* vocamus) admonet. Olim conchyliatæ vestis is honor fuit, ut ejus usum nisi certis personis, perque certos dies ademerit Julius Cæsar, *Spelm. aspilog. p. 136*. Ordinis in Gallia celeberrimi præcipuum fuit insigne conchylium, ut videbimus c. 7. Nec errabo, si dicam, inde figuram in plures clypeos illatam esse. Varias alioquin significationes reperire licet: ut nempe sit symbolum itineris ultramarini (unde Varenn. causam allegat, cur in Francorum armis sit frequentior, quia hi orientalium expeditionum studiosiores) fortitudinis in bello maritimo (ita Gel. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 20. p. 175. illis attribuit, qui ascribant marinis victoriis principia nobilitatis suæ) vel defensione portuum, juxta alios, contrario sensu, domi manentium, qui contra Hesiodo *Φερόμεν*. Video eas distingui in *Jacobinas* & *Michaelicas*, quarum illis aurículas addunt, quibus hæ careant. Sed utrum discrimen perpetuo observetur, non ausim asseverare. *Vannet* appellant, si interiora etiam appareant. Porro ratione linearum usitatus est terminus *ligné Menestr. l'art du blas. justif. c. 13. p. 336*.

Exempla.

§. VII. Exempla nunc exhibeamus. Gestant conchas, argenteam cum auriculis in rubeo *Horitsch* [Styr.] (γ) in bipertito scuto ex nigro & rubeo, toti incumbentem *Gartner* [Bav.] (δ) Tres argenteas in parma cærulea *Stalberger* seu *Stalburger* [Patrit. Francof.] (ε) & (interposito medio capite leopardino aureo *en abyssine*) *Grandval de Fraize*, rubeas in argentea *Eyb* [Franc.] (ζ) & *Plessis au Chat* [Britann.] rubeas in hermionico (addita in capite scuti fasciola pendente trifida cærulea) *du Pin* [Santon.] aureas in rubea *Esmery* & (addito cephalo argenteo) *Beauxoncles*, argenteas in rubeo *Kermassonet*, aureas in cyanea *Plessis Tosso*, nigras in aurea (addita in corde scuti media quarta) *Thevinla Dubliere*, aureas in cærulea fasciæ coccineæ leporarium canem currentem argenteum, aurea armilla ornatum complectenti adjectas *von Damm* [Patrit. Francof.] (η) aureas in cærulea, intermedia lunæ crescentis figura argentea, *Sabatiers* [Provinc.] nigras in aurea (addito cephalo cæruleo molulam echinatum auream complexa) *la Barde*, nigras in argenteo *Metternich* [Westphal.] (θ) tres in balthei modum dispositas rubeas in argento *Neudeck zu Raftenburg* [Austr.] (ι) Tres conchas nigras, aureis lineis ornatas, fasciæ ejusdem coloris adjicit in area argentea *Freymerstorf* (κ) Quinque conchæ argenteæ (3. 2.) in clypeo rubeo erant vetus *δελφύνα* *Lavalleorum*, totidem argenteæ in decussim dispositæ in viridi area constituunt 2. aream *Pimentelliorum*. Decem conchas inscribunt scuto quater fasciatim distincto, ut in prima & ter-

(α) *Wap. V. p. 81.* galeæ coronatæ corona acuminata insistit puteus scutarius. (β) *Wap. V. p. 46.* (γ) *Wap. V. p. 65.* ex galea coronata alarum scutario typo. (δ) *Wap. I. p. 98.* Inter cornua argenteum & nigrum, rubrum & argenteum cauda pavonina coronatæ galeæ imponitur. Lacinia argentea hinc atro, isthinc rubeo colore duplicatæ. (ε) *Wap. I. p. 210.* jugum alarum expansum symbolo scuti utrique impresso. (ζ) *Wap. I. p. 103.* ex coronata galea pavo cæruleo & viridi colore exurgens, collum circumdatus monili aureo extremis pennis alarum argentatis. (η) Galea tecta diademate tortili, sustinens alam auro & cyano pictam, & concha scutaria impressam. (θ) *Wap. I. p. 187.* ex coronata casside prominens cum collo caput cygni argentatum. (ι) *Wap. I. p. 39. 40.* duæ galeæ, ex altera coronata surgit herma virilis barba cana, nigro amictu, ora reducta aurea, diademate tortili, cujus extrema volitant, nigro & aureo caput revinctus: imposita etiam pluma struthionica aurea (vel rubea.) Alteram premit pileolus rubeus, coronatus auro & quinque rubeis & argenteis plumis struthionicis fastigiatus, ora reducta argentea cum conchis scutariis. Lacinia hinc aurea & nigra, isthinc argentea & coccinea. P. 40. pileus alterius galeæ totus tingitur argento & plumæ struthionica illi imposita, media aurea, extrema nigra.

(κ) Ex galea coronata prospicit collum cygni argenteum rostro nigro. Missos ad me aves aviasque Domini Wernerii Theodorici de Freymerstorf in Putzfeld ex equestri nobilitate diæces. Colon. huc adscribo: Parentes Theodoricus de Freymerstorf in Putzfeld, Magdalena Haut in Ulmen. Avi, Theodoricus de Freymerstorf in Putzfeld, & Anna de Blancart in Selinghofen. Augustinus Haut in Ulmen, & Anna de Ketzgen in Gerezhofen. Proavi: Conradus de Freymerstorf in Putzfeld, & Catharina de Mirbach in Arlof. Engelbertus de Blancart in Selinghofen, & Sibylla de Kemmel in Weyer. Philippus Haut in Ulmen, & Anna de Brunsberg. Wilhelmus de Ketzgen in Gerezhofen, & Anna von der Horst. Hæc probatio signata 1659.

& tertia fascia argentea terna conchæ cyanæ, secunda & quarta cyanea, binæ argentatæ conspiciantur, fam. *Strackwitz* [Siles.] (a)

§. IIX. Ex terrestribus inprimis montes, colles vel petrae locum in scutis inveniunt, ^{Montes.} & constantiæ atque fortitudinis symbolo servire possunt. Ita gestat petram auream un- ^{Colles.} ^{Petra.} dis argenteis impositam in parma cærulea *Constantin*, auream in nigra *Suyt Mauric*, auream in rubea *Brogien*, nigram in aurea *la Roche*, auream in viridi *Rivoire*. Mons viridis tricollis, ex quo duo cornua argentea, conspiciuntur in parmula media rubea *Bayern de Caldif* [Tirol.] (β) Nonnunquam plures in eadem parma repræsentantur. Tres rupes argento tinctas in scuto cæruleo gestat *Montescot*: virides rubeo cantherio in argenteo adpositos *des Roches*, itidem virides inscripto baltheo aureo, quem comitantur 2. rami lauri in scuti modum flexi aurei in cæruleo *de Monte* (unde Julius III. Papa.) Septem virides in baltheo sinistro aureo rubear parmae inducto *Siebenburger* [Carinth.] (γ)

§. IX. In Germania frequenter montes, vel colles in scuti pedepinguntur, vel sin- ^{Colliculi} ^{tricipites.} guli, vel plerumque terni. *Tricipitem colliculum à basi surgentem* in diplomatibus Cæsareis vidi vocari. Talem colliculum tricipitem gestant *Brincken* [Westphali] (δ) cæruleum in scuto argenteo, viridem in nigro (ex nominis ratione, & ob hoc *ἀνθρωποειδὲς* excusatio quæri potest) *Grünberger* (ε) [Patr. Francof.] Porro nihil frequentius est, quam ejusmodi colliculum tricipitem sustentaculo aliarum figurarum inservire. Exempla passim occurrunt. Huc referenda est etiam figura in scuto rubeo occurrens argentea, notandæ fam. *Tannberger* [Baron.] (ζ) quam ita describas, inter duos rotundos colliculos tertius in acutum cuspidem pyramidis instar adsurgens. Aliquando plures sunt, inprimis 6. alii aliis terna serie impositi. Tot aureos in scuti, cujus inferiora argento candent, superiori parte viridi gestat *Landsparg* [Alsat.] (η)

§. X. Montes ardentes, quos Vulcanos vocant, etiam observavi. Ita triplex col- ^{Vulcani.} liculus (à basi tamen sejunctus) viridis, totidem rubeis flammis ardet in scuto *Prennberg* [Bav.] (θ) & ad quos fortè delata aliqua successio *Lerchenfelder* [Bav. in 2. & 3.] (ι) In insign. *Marazzani* (κ) galeæ impositam coronam premit mons aureus triplex, cujus medius vertex flammam rubeam evomit.

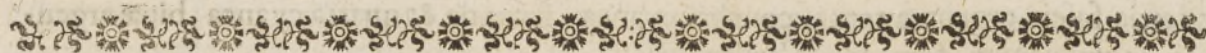
§. XI. Quos lapides (*Stein*) nostra lingua vocare solemus sub rhomborum titulo ^{Lapides.} ^{Gemmae.} vidimus. Pilæ lapideæ 10. argentatæ in struem dispositæ 4. 3. 2. 1. in rubeo *Stainhausen* [Austr.] (λ) Huc referamus gemmas: Gestat argenti tinctura 3. adamantes in formam rhombi sectos, & auro inclusos, in scuto cæruleo, cujus medium occupat heliotropium aureum, ejusdem metalli foliis *Duret* [Parisi.]

§. XII. Porro quamvis multitudinem figurarum quantum licet, ex asse scutis ru- ^{Provinciae.} beant feciales, invenimus tamen exempla, ubi tantum non integræ provinciæ repræsentantur. Simplicius illud est cum *Colombo* (ob novi ut vocant inventi orbis memoriam) gestat in area viridi 5. insulas aureas. Pluribus vero figuris constat scutum fam. *Volckersdorf* [Baron.] (μ) in quo præter campum, cui eques vexillum & scutum hermionica, atque galeam inter media cruce cornutam gestans inequitat, duo montes, singulis arcibus conspicuè repræsentantur. *Offenberg* (ν) in quo mare & in hoc duæ, sed separatæ rupes, visuntur. *Peregrini de Peregrinis* (ξ) in quo rubeo tota provincia aliquot villis, vel oppidis conspicua, sole aureo ex dextro angulo radios projiciente, pingitur: Inprimis vero humana imago peregrinantis habitu induta colliculo viridi tricipiti insistit.

Mm 3

SECTIO VI.

(α) Wap. I. p. 53. jugum alarum fasciis & conchis scutariis pictarum. (β) Wap. I. p. 44. coronatæ cassidi impositus mons & cornua scutaria. (γ) Wap. I. p. 46. ex coronata galea prodeunt 2. cornua rubea, atque inter ea sceptrum liliatum aureum, circa quod volvitur serpens. (δ) Wap. I. p. 190. tecta galea diademate tortili, ex quo eminet jugum expansum alarum, quarum altera cyano, altera argento infecta est. (ε) Ex colliculo viridi expansæ alæ nigræ. Lacinia nigræ & prasina. (ζ) Wap. I. p. 25. duæ galeæ, quarum prior sustinet herman viridem rubeo amictu & coronato, atque plumis gallinaceis fastigiato pileo, cujus ora reducta albet: posteriori coronatæ imponuntur, tanquam coronam morsu tenerent duo pisces argentei. (η) Wap. I. p. 192. hermae Ethiopissæ, cujus vestis sectionem & montes scuti refert, caput præter diadematis tortilis volitantes fasciolas argenteas coronam gestat. (θ) Wap. II. p. 58. pileus aureus acuminatus, coronatus & plumis gallinaceis fastigiatus, cujus ora reducta argentea flammam scuti repetit. (ι) Wap. I. p. 95. (κ) Wap. V. p. 186. (λ) Wap. V. p. 50. ex coronata casside aquila expansa cum typo scutario. (μ) Wap. I. p. 27. duo cornua hermionica intermedia cruce rubea coronatæ galeæ insistent. (ν) Wap. IV. p. 139. Tinctura non adscripta est. Apex constat 3. struthionice plumis aurea coccinea prasina. Lac. hinc sunt aureæ & nigræ, inde argenteæ & rubear. (ξ) Wap. V. p. 140. ex corona prodiens imago peregrinantis, amictu cineritio. Lac. hinc aureæ & cæruleæ, isthinc argenteæ & miniatæ.

SECTIO VI.
DE ARTIFICIALIBVS.

MEMBRUM I.

DE VTENSILIBVS, MECHANICIS ET
ALIIS INSTRUMENTIS.

§. I. Distributio.

1. Calices seu scyphi. Canthari.
2. Parina. Cochlearia. Cultri. Mensæ.
3. Olla. Lebetes. Ahena.
4. Cadi. Dolia. Sacci. Corbes.
5. Claves.
6. Candelabra. Lampades. Clepsydra. Specula.
7. Sceptra. Scipiones. Peda.
8. Forfices. Forcipes. Fusi. Circini. Norma.
9. Pennæ scriptoria. Pecten.
10. Clavi. Unci. Hami.

12. Vexilla Ecclesiastica. Campana. Tintinnabula.
13. Mallei. Tudites.
14. Securis.
15. Serra. Falx. Fœnifeca. Vinitoria.
16. Agricultura apud veteres pretium. Aratrum. Vomer.
17. Pala. Ligo.
18. Furca. Tridens. Rastrum. Occa.
19. Currus. Traha.
20. Rota curruum & molares.
21. Lapis molaris. Ferrum molendinare.
22. Rota S. Catharina.
23. Catena. Lora.
24. Frena. Ephippia. Flagra. Stapeda. Solea equina.
25. Scale.
26. Cornua venatoria.
27. Instrumenta musica.
28. Instrumenta lusoria.

SECTIO VI.
DE ARTIFICIALIBVS.

MEMBRUM I.

DE VTENSILIBVS MECHANICIS ET ALIIS
INSTRUMENTIS.

§. I.

Distribu-
tio.

Ita earum rerum exhibuimus imagines, quas natura profert. Nunc ad artificiales transeundum est, quas *παχυλοτέρως* in 5. ordines dispescimus. Si distinctius agere vellemus, præeunte *Menestr. in abbrev. method. des princ. herald. p. 36.* Octo constitui possent ordines: 1. Instrumenta sacra & regia. 2. Bellica. 3. Venatoria & piscatoria. 4. Mechanica. 5. Musica. 6. Utenilia. 7. Vestes. 8. Ædificia. Sed in his parum situm arbitror, qua utaris divisione.

Calices
seu scyphi
Canthari.

§. II. Calices seu scyphi in scutis hinc inde apparent. Aureus in rubeo notat familia *Kapflmænner* [Bavar.] (α) Argenteus in rubeo *Leininger* [Carinth.] (β) tria pocula sine operculis argentea circulis aureis ornata in nigra parma, quam peribolus ex auro circumdat *Doneckh* [Bav.] (γ)

Tres scyphos aureos cum impositis operculis gestant in apice scutario nigro, scuto itidem aureo *Butler* [Angl. in Provinc. Cant.] Ejusdem nominis ille etiam clypeus est, qui argenteus tria pocula nigra ad instar cotyli seu cotylisci, qui unicam tantum habebat ansam & Bacchi proprius fuit, continet: (quales tres cum operculis scuto transversa sectione auro & nigro colore picto, inscribunt coloribus alternantibus *Brockn* [Siles.] (δ) Nomen me admonet famil. Hassiacarum, *Budtlar* (ε) & *Treischen de Bodler* seu *Budtlar* (ζ) qui in parma rubea pingunt orcam (Butte) cum duplici

(α) Wap. I. p. 93. figura scutaria. (β) Wap. I. p. 47. coronatæ galeæ inter duo cornua rubeis & argenteis segmentis composita scyphus argenteus. (γ) Wap. I. p. 96. galeæ duæ: prior tegitur cūlcitra rubea, cui insitit ala nigra cum poculis scutariis: altera diademate tortili tegitur, & superbit jugo complicato alarum, quarum altera nigricat, argento candet altera.

(δ) Wap. I. p. 64. coronatæ galeæ ternæ plumæ struthionice auratæ, totidem nigre imponuntur. (ε) Wap. I. p. 136. diademate tortili insitens columna rubea, basi aureæ insitens, plumas struthionicas rubeas & argenteas impositas, & suspensum cornu venatorium argenteum auro ligatum sustinens. (ζ) Wap. I. p. 136. ex diademate tortili eminentes 3. plumæ struthionice, argenteæ inter duas coccineas,

duplici ansa aurea. Tres item crateres aureos in rubeo clypeo ostentant *Gorgias*, in cæruleo *Berruier*. Cantharus argenteus conspicitur in rubeo clypeo fam. *Waltber de Herborn* [Patrie. Francofurt.] (α) Lagena (*Glasc*) rubea, duabus ansis instructa in argenteo notat *Stetenberg* [Franc.] (β) Vasculum (*Krug*) argenteum in rubeo *Pruckbach* [Bav.] (γ)

§. III. Patinæ cibis inserviunt, sed non minus in scutis conspiciuntur. Tres patinæ argenteæ, impositis singulis cochlearibus aureis in viridi parma, allusione nominis duplici (conf. c. 9. n. 11.) *Raumschlüssel von Schœneck* [Styr.] (δ) Cibis etiam destinantur cochlearia, qualia tria ferruginei coloris manubriis ligneis in scuto rubeo in angulos disposita seu in literam Pythagoricam gestant *Korckwitz* [Siles.] (ε) Nec cultri excluduntur. Tres cultri (sed cuspidibus repandis) argentei in palorum modum locati in rubea parma gestat *Eschelpach* [Bav.] (ζ) Cultorum species incurva (nisi falces putatorias malles) est, quos licet videre in scuto rubeo, ferrei coloris, capulis aureis, aduersos inter media columnula aurea. *Lanisch* [Siles.] (η) cultri ferrum sine capulo (*die Klinge*) alicubi apparet. Tale argento tinctum in rubea arcola gestat *Meming* [Bar. Austr. in 2. & 3.] (θ) Hæc ad mensarum apparatus spectantia, nos mensarum admonent & sedilium. Ita gestat mensæ falerum (*Tischgestell*) nigrum in argenteo *Marschalck de Ostheim* [Franc.] (ι)

§. IV. *Ollæ, chytræ vel lebetes*, ne videantur dedecere nobilium clypeos, cavit *Campanile dell'armi* p. 177. cum enarrat arma familiæ *Pignatelle* [Neapol.] tres ollas (*pignate* seu *pentole*) nigras aureo scuto inscribentes. Gestant eadem arma *Pottes* [Picard.] totidem rubeas in aureo *Montboucher du Bourdage* [Britann.] Utitur quoque chytra aurea (al. argentea) 3. lilia argentea, viridibus scapis suis innixa, in parma cærulea *des Potots* [Burgund.]

Affinia sunt athena (chaudieres) Hispanis imprimis solita. Ita gestat familia *de Guzman* [Hisp.] in antiquiori insigni, clypeo cyaneo, inscripta athena duo aureo limbo ambiente coccineo, cacabis aureis impresso: in recentiori item cæruleæ parma, apparent impressa duo athena (iterum ollas vocat *Chifflet* insign. eq. ord. A. V. n. 245.) Duo in palum disposita, septem transversis taniolis incurvis impressa, 4. duplici ductu auri & minii tessellatis, & aliis argenteis: ansis, limbis & serperastris quinque pari modo tessellatis, duobus introrsum, 3. extrorsum ad ansarum aures erumpentibus. Differentias alias linearum alibi descripsi. Præter *Gusmannios* familia *Lara* gestat in scuto rubeo 2. athena aurea, 3. fasciis striatis nigris impressa: quaternis serpentium capitibus viridibus, vel ad naturam pictis ex urraque ansa prodeuntibus. *Pacheco* in argenteo duo athena, auro & minio transversè denticulatis impressa, cum 3. serperastris aureis, uno introrsum, duobus extrorsum ad ansarum aures erumpentibus.

Huc referemus lecythum (*Delhafen*) quem nominis causa aureum leoni ejusdem metalli gestandum in arca (1. & 4.) cærulea committit fam. *O Elhafen* [Siles.] (κ) & *Norimb.* (λ) Alibi apparent ansæ athenorum (*Kesselring*) in parma argentea, cujus è pede exsurgit turricula, circa nigrum cantherium 3. ansæ athenariæ ejusdem metalli notant *Kesselring de Thurnburg* [Alsat.] (μ) Chalybs igniarius instrumentum pariter rei culinariæ argento pictus in cæruleo notat *Schürf* [Tirol.] (ν)

§. V. Se-
(α) Inter duo cornua rubea cantharus scutarius. (β) *Wap. I. p. 104.* herma virilis rubeo indumento argentata calantica (*Schleyer*) collum circumvolutus. (γ) *Wap. I. p. 93.* figura scutaria.

(δ) *Wap. I. p. 49.* coronatæ galeæ impositæ patinæ & cochlearia, ornata fasciculo pennarum nigrarum.

(ε) *Wap. I. p. 72.* duo cornua argenteis & rubeis segmentis composita. Lacinia ejusdem tinctura.

(ζ) *Wap. I. p. 92.* inter cornua argentea simia suo nativo colore exhibita speculum rubrum tenens insidet galeæ. (η) *Wap. I. p. 76.* ex coronata galea tres plumæ struthionica, quarum media aurea extremæ cyaneæ. Lacinia coccineæ & aureæ. (θ) *Wap. I. p. 21, 38.* conf. cap. 6. n. 56. c. 4. n. 25.

(ι) *Wap. I. p. 101.* caput molossi argenteum, imposito pileo lato argenti, qui in cuspidem, globulum & pennas definit, & impositus, taniis capiti alligatur. (κ) *Wap. I. p. 63.* ex coronata galea exorients leo scutarius lecythum ferens. (λ) *Wap. I. p. 212.* (μ) Jugum complicatum alarum cum toto scutario typo. (ν) *Wap. I. p. 43.* coronatæ galeæ impositus chalybs igniarius 3. nigris plumis struthionicis fastigiatus.

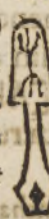
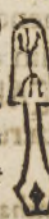
Patinæ.
Cochlearia.
Cultri.
Mensæ.

Ollæ.
Lebetes.
Athena.

Cadi.
Dolia.
Sacci.
Corbes.

Claves.

§. V. Sequuntur alia utensilia domestica. Talia sunt cadi vel dolia. Exempla videas in . . . Doliolum salinarium (*Saltschänbe*) argenteum in rubeo scuto notat *Langkhoven* [Bavar.] (α) & simile, sed circulis munitum aureis & insitens monticulo tricollis argenteo *Ligsaltz* [Bavar. 2. & 3.] (β) Sacci hic quoque locum habent. Ita gestat famil. *Sæcke* [Saxon.] (γ) quatuor saccos in decussim dispositos argenteos in rubeo solo. Nomen me admonet, ut ita figuram interpretetur, quam *Paillot* voce *Larzes*, lacrymas representare credidit. Nec minus corbes: in cæruleo leo aureus gestat corbem consutam ejusdem metalli pro *Kæberer* (credo *Kærberer*) [Austr.] (δ) Tres aureas pingunt in parma cærulea *Corbigny* [Nivern.] Cribrum impositum colliculo tricipiti in clypeo cyaneo *Siber de Piesenitz* [Styr.] (ε)

§. VI. Clayium usus in scutaria re, nec infrequens nec ignobilis est. Data potestatis & fidei symbolum habentur: Nec non sapientiae & maturi in rebus summi momenti consilii. Cyr. *Spangenberg. Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. In Romana Ecclesia non potest non hoc etiam nomine figura magni fieri, cum *Papatus* insigne constituentur duæ claves in decussim trajectæ, altera auro, altera argento tinctæ, cærulea tænia ligatæ. Causam allegant, quia Christus *Matth.* 16, 19. claves cælorum Petro crediderit. Quasi vero de hac figura scutaria somniasset Christus, vel si hieroglyphicum posteritati placuit, cur potius Pontifici in claves has, quam aliis Episcopis & ministris novi Testamenti ligandi & solvendi potestate æquè instructis, *Matth.* 18, 18. *Joh.* 20, 23. jus esset? conf. quæ notavimus insign. Saxon. c. I. f. 2. §. 7. Gestant claves singulas rubeam in aurea parma pali in modum locatam *Tricastel*, argenteam in coccinea (sagitta ei transversim incubante aurea, spiculo & pennis (*gesidert*) argenteis atque stella in scuti angulo superiori dextero micante aurea) *Schmidt* [Patri. Francofurt.] (ζ) diagonali situ argenteam in rubea *Châte* [Arvern.] diagonali sinistro argenteam, sagittæ, cujus cuspis ferreus, arundo aurata, penna rubea, in decussim trajectam in nigra *Keltsch* [Sil.] (η) Duas claves gestat aversas (addossées) argenteas in miniato scuto *Wachendorf* [Patri. Francof.] (θ) aureas in cæruleo *Cheny Conforgien*, aureas (quarum annuli in rhomborum formam effigati & globulis ornati, alter alterum complectantur, *enlaffez*) in cæruleo *Clugny* [Burgund.] cæruleam & auream (annulis etiam in rhombos effigatis & globulis ornatis) in bipertito oppositis coloribus *Behr* [Mish.] (ι) simili tinctura & ornamento cæruleas in argento *Sigmar* (in 2. & 3. Austr.) (κ) & argenteas in rubeo *Griplan* [Silef.] (λ) aureas in coccineo (adjectis 4. crucibus brachiatis & spiculatis argenteis) *Peterborou* (civit. Angl.) Duas aureas in fasciam dispositas (cui vidi tertiam in palum ab aliis superaddi) in cæruleo *Rezin-Bevuchamp*. Duas decussatas argenteas ferunt in parma rubenti *Clermont* (Delf.) quod meritis in Pontifices adscribi amant. Nempe à Calixto II. 1120. concessio hujus emblematis data legitur Ainardo Domino de Clermont. Item duas decussatim locatas argenteas, in scuto transversè secto, cujus superiora rubent, inferiora tessellis nigris & cæruleis complentur *Schleuser* [Silef.] (μ) inter duas decussatas aureas in scuto bipertito ex argento & cæruleo *Vehtriz* [Silef.] (ν) Tres claves argenteas in angulicem complectentibus *Lied-* *triangulo in medio scuti coccidi argenteas in puniceo later-* *[Colon.] (π) conf. Gelen. de*

§. VII. (α) *Wap.* I. p. 93. coronatæ galeæ insitit figura scutaria pluma struthionica argentea inter duas coccineas exornata. (β) *Wap.* I. p. 96. (γ) *Wap.* I. p. 166. *Ethiops* juvenis exorians, caput redimitur diademate tortili extremis fasciarum argento & cocco tinctarum volitantibus. (δ) *Wap.* V. p. 57. ex galea diademate tortili tecta inter jugum expansum alarum ex auro & cyano sectarum *πρотоу* scutarii leonis. (ε) *Wap.* V. p. 64. galeæ coronatæ impositæ plumæ struthionica cærulea argentea rubea. (ζ) Inter expansas duas alas rubeas columba candida. (η) *Wap.* I. p. 166. cauda galli gallinacei nigra. Lacinia (præter regulam) argentea & cærulea. (θ) Caput draconis viride flammivomum. (ι) *Wap.* I. p. 157. claves duæ scutaria. (κ) *Wap.* I. p. 34. cassis tegitur diademate torti, ex cæruleo & argento, cujus extrema libera volitant, impositis 5. plumis struthionice nigris. (λ) *Wap.* I. p. 67. in ala rubea claves scutaria. (μ) *Wap.* I. p. 53. Inter binas rubeas & argenteas plumas struthionicas, quarum media cærulea. Lacinia minio & argento tincta. (ν) *Wap.* I. p. 69. ex coronata galea eminent duo cornua, quorum prior superior pars alterius inferior argento cander, reliqua cærulea sunt.

(ξ) *Wap.* I. p. 51. insidet galeæ vulpes nativi coloris, caput ornata duabus pennis gallinaceis cyaneis, media alba. (ο) *Wap.* I. p. 66. inter duas rubeas erecta pluma struthionica aurea. (π) Galeam rectæ diademate tortili inter alas expansas clavis scutaria.

§. VII. Transeamus ad alia. Candelabra qualia in templis collocari solent aurea in ^{Candela.} parma cyanea gestat *Canders* [Picard. forte ob nomen.] Lampades tres nigrae accensae ^{bra. Lam-} lucent in coccineo scuto fam. *Lamppen* [Saxon.] (α) Clepsydrae tres minio tinctae com- ^{pades.} parent in scuti ad perpendicularum secti (cujus posterior pars caerulea duas lunae bicornis ^{Clepsydrae.} *Specula.* imagines auro infectas exhibet) argentea parte priori notandae familiae *Kerstlingerode* [Brunsvic.] (β) Horologium pariter alicubi videas. Ita in parma nigra monticulo tricollis aureo imponunt lapidem rotundum argentatum, cui insistit horologium æquilibrium ferreum (nominis ratione) *Vhrmühle* [Bav.] (γ) Speculum etiam scuta exornat. De hieroglyphico conf. Theod. Hæping. de jur. insign. c. 6. n. 1398. Addit Gelen. esse etiam speculum veritatis & justitiæ hieroglyphicon. Argenteum in scuto rubeo notat *Miron*. Tria specula argento fulgida nominis causa gestant in parma rubea *Spiegel de Bukelsheim* [Sax.] (δ) Tres in Ubiis familias recenset & ex Honoria gente deducit Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 26. p. 183. *von der Ehen, Spiegel auff dem Over seu Vffer, & Spiegel von Rodenberg zum Diesberg*: primæ lineæ sculptor dat in transversè secti clypei, cuius inferiora auro fulgent, superiori parte caerulea tria specula, secundæ in nigro clypeo totidem, tertiæ in rubeo.

§. IIX. Sceptra quoque inferuntur scutis. Electoratus Brandenburgici seu Archi- ^{Sceptra.} camerarii insigne est sceptrum aureum in parmula cyanea (vid. infra hist. insign. l. 1. c. 13.) ^{Scipiones.} Sceptra hæc nonnunquam octona, nempe in crucem & decussim disposita conspiciuntur. Quædam exempla vidimus superius f. 4. m. 4. §. 10. Galli *rais* vocant. In scuto perpendiculariter secto ex rubeo & caeruleo coloribus, quod percurrit fascia argentea tria sceptra alterum recto situ, duo decussata toti scuto incumbentia *Herold* [Francon.] (ε) Huc scipiones referamus, inprimis quales religionis causa peregrinantes gestare solent: *Pilgrims Stab.* Gestant tales duos decussatim locatos argenteos in parma nigra *Haynolt* [Sil.] (ζ) Duo peda episcopalia aurea averfa in rubeo clypeo notant *Kolhausen* [Franc.] (η) Item palum, qui vocatur aureum, annulis superius duobus ornatum, & cuspidem munitum ferreis in caeruleo nominis causa gestant *Pfahler* [Bav.] (θ)

§. IX. Forfices (*forces*) vel scindendo corio, vel etiam tondendis ovibus adhibentur, ^{Forfices.} vel tondendo panno, *Schaaf schären oder Tuch schären*: illi cuspides acutas habent. ^{Forcipes.} Illius generis forfices gestant familiae rubeum in parma argentea *Langen* [Westphal.] ^{Tusi. Cir-} (ι) argenteum in rubea *Rauhberg* [Styr.] (κ) rubeum in argenteo *Halderberg* [Bav.] (λ) ^{cini. Nor-} duos rubeos in argento *Giech* [Franc.] (μ) 3. forfices aurei in caeruleo *Hautefort* (alludit ^{ma.} ad nomen symbolum: *Force ne peut vaincre peine*) nigri in argento *Eysenhoven* [Bav.] (ν) Hujus exempla sunt. Forficem talem nigrum inferunt primi & quarti quadrantis bipertiti priori lateri aureo *Schaumberg* [Franc.] (ξ) duos rubeos in argento *Marschalck de Gotsmanshausen* [Thuring.] (ο) Tres forfices (tondendis pannis aptos *tuchschären*) nigros in argento *Eyk* [Bav. in scutulo medio.] (π) Forcipes vix alibi commodiorem locum habebant. Gestant forcipem ex argento in scuti transversè secti, cuius pes auro fulget

Nn

superiori

(α) *Wap. I. p. 173.* Lampas scutaria inter duas alas expansas ardet. An falsitatis evitandæ causa flammam auro pingemus? sed lacinia tamen sunt rubra & nigra. (β) *Wap. I. p. 179.* ex diademate tortili prominet jugum alarum, quarum altera cyano, altera auro tingitur, eadem tinctura est laciniarum dextri lateris, sinistri vero coccinea & argentea. (γ) *Wap. I. p. 98.* ex coronata galea protensa duo brachia superius & inferius nigro amictu, inter hæc argento intercepto in altum tollentia lapidem cum horologio, prout in scuto comparent. (δ) *Wap. I. p. 173.* ex coronata galea prodit jugum expansum alarum, repetitis in utroque 3. speculis.

(ε) *Wap. V. p. 88.* herma cum pileo acuminato, veste scutario typo impressa. (ζ) *Wap. I. p. 55.* jugum alarum complicatum, in quarum extante conspiciuntur scipiones scutarii. (η) *Wap. V. p. 94.* galea tecta pileolo rubeo cuius ora reducta argento candet imposita duo peda. (θ) *Wap. I. p. 81.* galea diademate tortili tecta, ex qua protenditur jugum alarum, quarum prior cyanea & aurea, altera aurea & cyanea est, intermedio palo scutario.

(ι) *Wap. I. p. 187.* galea tecta diademate tortili & ultra hoc jugum alarum, quarum altera argento, altera minio tingitur.

(κ) *Wap. I. p. 48.* coronata galea impositum alarum jugum cum typo scutario. (λ) *Wap. II. p. 60.* (μ) *Wap. I. p. 104.* coronatus herma rubeo indutus inter duo cornua, quorum alterius superiora, alterius inferiora argento, reliqua minio tinguntur.

(ν) *Wap. II. p. 59.* (ξ) *Wap. I. p. 100.* coronata galea imposita craticula nigra fastigiata tribus globulis argenteis & super his pennis nigris. (ο) *Wap. I. p. 144.* Conf. Cyr. Spangenh. *Abelsp. p. 2. l. 12. c. 40. p. 329. b.* (π) *Wap. I. p. 81.* vid. f. 1. m. 1. n. 55. ubi apex communis huic & secundæ arcolæ.

superiori parte nigra (nominis causa) *Zenger* [Bav.] (α) Huc etiam referamus fufum (*Spindel*) quem nigrum gestat leo in scuto diagonaliter ex sinistro angulo secto, superiori parte aurea, inferiori nigra, contrariis coloribus tinctus, & rupi insistens nomini notando *Spindler* [Aufr. in 1. & 4.] (β) Addamus globulum florum netorum: in parmæ cantherio argenteo distinctæ, cuius superiora nigra sunt, pede aureo florum globulus argenteus *Zwirner* [Aufr.] (γ) Addamus circinos. Talem rubeum pedibus fufum versis gestat in clypeo argenteo *Petzlinger* [Bav.] (δ) *Norma* (esquierre) aurea pingitur in laterculo nigro in 1. & 4. pro *Kürmreuth* [Bav.] (ε) & sejuncta à scuti imagine, addita stella ejusdem metalli in scuto rubeo *Winckler* [Misl. ob nomen vernaculum *Winkelmaß*] (ζ) iterum 3. tales in scuti perpendiculariter secti parte sinistra rubea, inducta fascia argentea, in sectionibus his duæ argenteæ & una rubea: in priori vero parte nigra leo aureus similem normam gestans *Winckler* [Syr.] (η) Sera videtur intelligi (Germanis enim *Schloß* exprimitur) figura quadrangula extremis triplicatis, quam *dom. de Neuhaus* [Aufr.] (θ) ferrei coloris in rubeo laterculo 1. & 4. gestant. Alii interpretantur ostium. Conf. hist. insign. 1. 2. c. 59. n. 2.

Pennæ
scriptoriæ.
Pecten.
Clavi. Un.
ci. Hami.

§. X. Pennæ scriptoriæ alicubi comparent. Exempla sunt. Pecten apparet argenteo tinctus in scuto fam. *Espeigne de Venevelles*.

§. XI. Clavorum in re domestica multus usus, inde ad rem scutariam translatus est. (Clavorum quibus Christus cruci adfixus unum Constantinus M. traditur galeæ aptasse.) Adjiciunt tres clavos aureos cantherio ejusdem metalli parmæ cæruleæ induto fam. *Chausnes* [Parif.] Tres clavi aurei totidem colliculis argenteis infixi in scuto rubeo notant *Bychelberg* [Franc.] (ι) Tres clavos ligneos (chevilles *Zapffen*) nigros in aurea area, cui imminet cyaneum caput 3. aquilulas continens, gestat *du Bois* [Picard.] Unci variorum generum sunt. Plerique superius & inferius hamati conspiciuntur. Galli eam figuram vocant *Crampons* seu fibulas. Easque *Paillot* describit: *instruments d'acier ore de fer, que les gens de guerre portoient lors qu'ils alloient escalader quelque place, les plantoient dans la muraille, puis y attachoient des eschelles de cordes pour monter à l'escalade, & entrer dans la place attaquée & assiégée*: instrumenta chalybea sive ferrea, quæ secum ferentes milites in obsessione insultum facturi, mæniis infigebant, inde scallas ex illis suspendentes, quibus in obsessam urbem ascenderet. Conf. *le Labour. de l'orig. des arm.* n. 132. Græci instrumenta illa vocant *ἐγκυρτῖδας*. Huc idem refert ista exempla: *Sætern* [Rhen.] (κ) gestat fibulam talem erectam argenteam in clypeo rubeo (nisi quis de litera Z suspicari velit, ex veteri serptione *Zætern* vid. f. 6. m. 5. n. 2.) *Bidenfeld* [Hass.] (λ) argenteam in nigro jacentem, *Bayren de Caldif* [Tirol.] (μ) in 1. & 4. argenteam in cæruleo, situ diagonali collocatam, *Schenck de Winterstetten* [Suev.] (ν) nigram in argenteo in 1. & 4. *Schneligen* [Suev.] (ξ) rubeam in argenteo (limbo circumdato cæruleo) *Gaelen* [Rhen.] (ο) 3. argenteas in rubeo *Mester*, 3. aureos in rubeo *Hagen* [Brunsvic.] (π) tres, sed litu inverso (mal ordonnés) nigras in aureo. Hos

Paillot

(α) *Wap. I. p. 77.* galeæ duæ, priori coronæ inter duas alas, quarum prior scutario emblemate pingitur, altera nigricat, confidet canis albus, altera insistit aquila coronata aurea. (β) *Wap. I. p. 36.* coronatæ cassidi insidet adversus leo aureus inter alas, quarum altera diagonaliter secta, & aureo utrique atro colore infecta, altera ob laterculum 2. & 3. vid. f. 5. m. 2. n. 4. rubea fluvium repræsentat argenteum. Lacinia hinc auro & atro colore, isthinc argento & cocco tinguntur, conf. *Wap. V. p. 44.* (γ) *Wap. V. p. 44.* coronatæ galeæ imposita duo cornua, quorum superiora nigricant, medium cantherio argenteo distinguitur, inferiora alterius præsina sunt, alterius aurea, inter circulus scutarius, & huic theculæ oblongæ argenteæ insertus fasciculus nigrarum pennarum. (ε) *Wap. I. p. 89.* respondet galea prior coronata, par cornuum sustinens, quorum prioris pars superior, posterioris inferior auro tinguntur, reliqua atro colore. (ζ) *Wap. I. p. 161.* coronæ aureæ impositum jugum alarum, sed complicatum, hieroglyphicas duas scuti figuras iterum repræsentans. (η) *Wap. V. p. 68.* ex galea diademate tortili tecta leonis scutarii *πρωτομή*. Lac. hinc nigra & aurea, isthinc arg. & rubea. (θ) *Wap. I. p. 34.* inter cornua, quorum prius argento superiorem, posterius inferiorem partem, reliquis nigris tingit, pileolus turbinatus niger, auro coronatus & argenteis plumis struthionis fastigiatus. Lac. nigra & argentea. (ι) *Wap. V. p. 94.* ala cum scutario typo. (κ) *Wap. I. p. 131.* cassidem regit pileolus rubeus, ora reducta hermionica, sustinens jugum alarum nigrarum. (λ) *Wap. I. p. 139.* galea tecta pileolo nigro, ora reducta argentea, sustinens jugum alarum complicatum alarum nigrarum. (μ) *Wap. I. p. 44.* galea coronata sustinens alam cyaneam, fibula scutaria ornatam. (ν) *Wap. I. p. 111.* ex galea coronata prominens herma Æthiopis, cornibus aureis monstrosa. (ξ) *Wap. II. p. 98.* galea, insidet canis. (ο) *Wap. I. p. 126.* galea coronata sustinet inter jugum expansum alarum coccinearum uncum scutarium. (π) *Wap. II. p. 123.* diademate tortili, quo cassis regitur, insistit uncinus scutarius.

Paillot l. c. recenset, sed dubitaret quis, an omnium figurarum eadem habenda sit ratio, cum uncorum hami non eadem proportio in omnibus sit. Addi vero his alia exempla possunt, *Galen* [Westphal.] (α) utuntur 3. rubeis in scuto aureo, *Boetzlar* [Westphal.] (β) totidem aureis in rubeo *Prabeck* [Westph.] (γ) argenteis in nigro, *Scheelen* [Westph.] (δ) in 1. & 4. nigris in aureo, *Breidenbach* [Hass.] (ε) in aureo cyanea jacente & 3. trifoliis argenteis impressa in 2. & 3. laterculo, *Steffan de Cronstetten* [Patrit. Francof.] (ζ) argentea in rubeo (veteres picturæ in cruciculas duas terminant figuræ extrema.) Sunt & unci simplices. Quales 3. nigros in area argentea nominis gratia gestant *Hagker* [Austr.] (η) Hujus generis licet non omnino ejusdem figuræ sunt tres argentei in areæ bipertitæ (cujus latus sinistrum argento tingitur) priori parte rubea *Hæwldorf* [Tirol. in 1. & 4.] (θ) Aliis hami simplices sunt, & qualibus pisces capi solent. Talis est hamus argenteus in parma cyanea *Angelloch* [Suev. & Rhen.] (ι) Peculiaris figura est in semicirculum flexa & utriusque his hamata fam. *Lohe* [Rhen.] (κ) nigra in argentea parma. Unco etiam simplici muniti sunt baculi (*Stecher* appellant) quos duos argento tinctos in scuto cæruleo, ut in pede hujus se tangant, locat familia *Saurzapfen* [Bav.] (λ) Huc referamus instrumenta, quibus in luporum captura locus esse debet, *Wolfs-Ängel*. Talis figura ter repetitur aurea in nigro, & nigra in aureo scuto pro fam. *Stadion* (μ) & *Stain de Reichenstein* [Suev.] (ν) argentea in rubeo *Pflaumer* [Tirol.] (ξ) his vero, & quidem, ut altera alteri obversis cuspidibus incumbat nigra in scuto aureo *Bely de Belfort* [Helvet.] (ο)

§. XII. Transimus ad ecclesiastica instrumenta. Vexilla ecclesiastica, quæ plerum-
que in tres lacinias (in quibus pinnis defluentibus *Gelen. de Colon. Agr. magn. l. 2. f. 23.* *Ecclesiastica, Campanæ, Tinnabula,* p. 179. figuram diversæ coronæ murales quærit) & hæ in fimbriis segmentatas (franges) terminantur. Galli vocant *Gonfanons* seu *Gonfalons*, nos *Kirchfahnen* / Monetus
Laciniata, laciniosa, ad ima intersecta, segmentata vexilla vel labara. Exempla ista sunt: vexillum vel labaron hujusmodi rubeum, fimbriis prasinis in scuto aureo notat *Arverniam*. Com. Hæc insignia loco gryphi, quem ex rubeo & viridi sectum prius comites gestabant, dicuntur ex eo assumpta, quia Renaldus C. Bonon. & Arvern. minor Godefredi Bullionii frater (quod cum probatis genealogiis nequitiam convenit) in Christiano exercitu vexillum, vel labaron gesserit, à Pontifice dono missum. Apud Varenn. R. d'arm. p. 452. iterum p. 492. rationem allegat, quod ecclesiæ confalonensis fuerint. Campanas (in quibus malleorum colorem exprimere necesse est: *bataille de telle ou de telle couleur*) non minus ex usibus templorum adsciscunt feciales suis scutorum ornamentis. Fabulatores tres adscribunt Alexandro M. apud Hæping. de jur. inf. c. 5. n. 25. Gestat campanam cæruleam in aureo scuto *S. Clar. du Puy Martin*. argenteam in nigro *Freitag* [Brunsv. typographi errore apud Geliotum legitur *Frelag.*] (π) Tres argenteas cantherio cæruleo inscriptas in scuto aureo *Chambaron* [Delfin.] 4. aureas malleis cyaneis instructas in parma cærulea cruci vario vellere constanti adjectas *Merania* (vix hoc mihi probatur) totidem argenteas cruci rhombulis aureis & ru-

Nn 2

beis

(α) *Wap. I. p. 191.* galea coronata inter duas alas auratam & miniatam duos uncinos scuti gestat. (β) *Wap. I. p. 191.* ex coronata galea prominet caput canis auro tinctum, armilla & corona insigne. (γ) *Wap. I. p. 187.* pileus niger ora reducta argentea, antrorsum ornatus duabus plumis struthionis, nigra & argentata. (δ) *Wap. I. p. 187.* ex coronata galea prominens pileus acuminatus rubeus pavoninis pennis fastigiatus. (ε) *Wap. I. p. 134.* unci in apicis alis repetuntur. (ζ) *Wap. I. p. 211.* coronæ (in libro armoriali diadema tortile est) impositum jugum alarum, figurarum scutariam repetentium. (η) *Wap. I. p. 36.* galeæ coronatæ impositus inter duos uncus scutarios scyphus argenteus. (θ) *Wap. I. p. 44.* herma virilis veste cocco & argento bipertita, in cocco impressis 3. uncis argenteis: pileo item rubeo, cujus ora reducit argento.

(ι) *Wap. I. p. 119. & 125.* ex coronata galea prominet herma juvenilis, cyaneo amictu, sed ora vestis ad collum reducta argentata, capiti impositis plumis struthionis cærulea argentea & rubea, & duobus hamis scutariis loco brachiorum admotis. (κ) *Wap. I. p. 132.* impositæ diademate tortili plumæ struthionis argentatæ & nigre sustinentes figuram scutariam repetitam. (λ) *Wap. I. p. 88.* ex galea coronata prodit jugum alarum protensum, atque in utraque ala uncinus scutarius (μ) *Wap. I. p. 111.* galeæ incumbit calcitra auro & nigro tessellato sustinens scutariam figuram, cujus annulo fasciculum pennarum pavoninarum imposito. (ν) *Wap. I. p. 111.* scutaria figura, utroque extremo pennis pavoninis ornata. (ξ) *Wap. I. p. 43.* calcitræ rubeæ imposita figura scutaria pennis nigris ornata. (ο) *Wap. I. p. 204.* figura scutaria aurea, annulo sustinens 4. struthionicas plumas nigras & aureas.

(π) *Wap. I. p. 184.* diademate tortili, cujus extrema volitantia representantur, impositæ inter duas nigras media argentata pluma struthionica.

beis pictæ in clypeo cæruleo adscriptas *S. Ion*, 6. cæruleas in aureo 2. 3. 1. *de Belle Dn. de Boussinges* [Flandr.] Huc *tintinnabula* minora refero, *clochettes*, *sonnettes*, *grillots*, *grillots*. Nam hæc quoque non tantum appensa vaccis aut ovibus, vel avium rapacium pedibus conspiciuntur in scutis, sed nonnunquam sola. Ita gestant 3. tintinnabula aurea parma rubea *Clavel* [Lugdunens.] in viridi *Kermassément* [Britann.] totidem aureo cantherio adjecta in cyanea *Gastelier* [Parisi.] & argenteo cantherio etiam in cærulea *Montdidier*, tria aurea scuti rubei fascia ejusdem metalli insigni capiti imposita *Plaines*, totidem aurea imminencia undosæ fasciæ ejusdem metalli, sub qua cornua sursum vertit luna argentea, in scuto cæruleo *Bretagne* [Burgund.] sine numero argentea singulis lunulis (non cantheriis inversis, ut quidam exprimunt) rubeis sustentata in clypeo aureo *Anglare* (dicuntur hæc arma data à Saladino Soldano Turcarum Ægypti cuidam ex hac gente, quem captivum sub fide solvendi lytri abire iste passus erat, sed cum pretium comparare non posset, reversum admiratione virtutis dimittebat, hac conditione, ut ex posteris semper primogenitus Saladini nomen gestaret.) Tintinnabulum aureum argenteæ fasciæ, quæ cæruleum laterculum distinguit, insertum gestat *Eman* [Carinth.] (α)

Mallei.
Tudites.

§. XIII. Malleorum nomine nonnunquam veniunt instrumenta, diversa, quæ Galli *maillets* & *marteaux* nuncupant. Possumus vero illos potius *tudites* seu *mateolas*, *Schlegel*/ *Rog*/ hos marculos, vel malleos, *Hammer*/ appellare; His ferreis cæmentarii & ætarii ac ferrarii fabri præcipue, illis viatores & alii ligneis uti solent. Gestant tudites, nigrum in argentea parma *zum Lamb* [Patr. Francos.] (β) argenteum diagonali situ in rubea *Schlegel* [Saxon.] (γ) similem in pali modum colliculo tricipiti aureo innixum *Schlegel de Munchsberg* in 2. & 3. [Marc. Brandenb.] (δ) Alii *Schlegel* in Marchia Brandenb. (ε) malleum hunc in rubea scuto non habent, verum ejus loco caput cum eervice equinum rubeum, apici vero eum imponunt, sustentem 3. rhombulos rubeos. (Cogitetur, an hoc quoque ad distinctiones tantum spectet, ut eadem familia cum prioribus credi debeat, figura avita, quam forte hæreditas, vel causa alia clypeo exclusit, in apicem rejecta. Conf. c. 8.) Duos in decussim trajectos aureos suppositis 2. stellis ejusdem metalli in rubea *Dieder* [Patr. Francos.] (ζ) Tres tudites gestant nigros in parma argentea *Henencourt* [Picard.] & *Mammex*, rubeos in argentea *Rollaincourt*, & *Wiese* [Flandr.] virides in aurea *Mailly* [Picard.] virides in argentea *Mailloc*, argenteos, sed minores (*maillots*) in coccinea *Maillot*, aureos in cærulea *Maillot* [Burg.] aureos (minores & ferreos, *mailloches*) in rubea *Ancienville de Villiers aux Corneilles* aureos in rubea *Ruddere* [Flandr.] *Dhamere* [Gandav.] & (cordi scuti inscripta parmula aurea baltheo rubeo insigni) *Monchy* [Picard.] aureos coronatos in rubea *Feuquieres* [Picard.] Alii unum tantum tribuunt, aureos in rubea (capite scuti ejusdem metalli) *Boele* [Gandav.] argenteos in cærulea (cum limbo rubeo) *la Farque*, 8. argenteos limbi instar circumpositos leoni aureo in coccinea *Waroux de Maillet & Gemeppe* [Flandr.] Quod marculos, vel malleos ferreos attinet, utuntur aureo in parma argentea *Neuenstein* [Franc.] (η) 3. argenteis in rubea *Marvel*, *Stoltzen von Bickelnheim* (Rhen. manubrio aureo) (θ) ac *Stain* [Norimb.] (ι) rubeis in aurea *Baqueville*, aureis in cærulea *Limbeuf*, aureis rubea *la Lande*, ferreis, sed manubriis aureis *Altenstein* [Franc.] (κ)

Securis.

§. XIV. *Securis* vel *ascia* (*hache*, *Art*/ *Benl*) non minus locum in scutis habet: cum qua convenit fere figura instrumenti, quod Galli *doloire*, dolabram *Chifflet*. Eq. A. V. inf. n. I 5. reddit, vocant: Uti vero securis autoritatis insigni serviebat apud Romanos, ita quia fuit pluribus instrumentum Martyrii, huic etiam hieroglyphico adhiberi potest. Gestabat vero securim in vexillo Balduinus C. Flandr. inde securis *la Hache* nomen sortitus, documento justitiæ severæ. Gestant securim ferrei coloris manubrio aureo in scuto

rubenti

(α) *Wap. I. p. 46.* coronatæ galeæ impositus fasciculus pennarum nigrarum. Lacin. argenteæ & rubeæ. (β) Brachium protensum argento vestitum, similem gestant tuditem. (γ) *Wap. I. p. 171.* ex diademate tortili prodeunt 3. pennæ galli gallinacei nigræ. (δ) *Wap. I. p. 176.* responder galea 2. colliculos & tuditem repetens. (ε) *Wap. I. p. 177.* (ζ) Vir sylvestris erumpens colore carneo, caput & ventrem fronde redimitus, mateolam utraque manu gestans. (η) *Wap. II. p. 74.* jugum alarum complicatum, in quo conspicitur marculus scutarius. In ipso scuto suspicor mendam in coloribus; cum enim lacinia sint argenteæ & miniatæ, malleum minio quoque tingi mallem, manubrio tantum de aurato. Ita enim falsitas evitata erit. (θ) *Wap. II. p. 107.* galea tecta pileo rubeo, cujus ora reducta argento infecta, malleis scutariis pingitur, ipsi pileo fasciculus nigrarum pennarum gallinacearum insitit. (ι) *Wap. II. p. 157.* cornua duo rubea utrinque quaternis plumis struthionis argenteis exornata. (κ) *Wap. I. p. 100.* cornua duo rubea, exterius ornata utrinque quaternis pennis argenteis (ut Sibm. descriptio sonat) vel infixis in ea totidem sagittis, quarum tamen extrema appareant.

rubenti situ transverso *Frabelwitz* [Silef.] (α) securim suo colore naturali in area 1. & 4. diagonali sectione aurea & rubea collocatam situ recto *Genger* [Austr.] (β) similem capulo aureo in scuto rubeo *Trzinsky* [Silef.] (γ) ascias tres vel dolabras rubeas, duabus in summo dorsis obversis in parma argentea *Renty* (vid. hist. insign. 1.3. c. 10. n. 2. 3.) simili situ tres nigras in aurea *Grigny* [Flandr.] & in argentea *Rousselot* [Cænom.] tres ferrei coloris manubriis aureis in rubeo *Steten* [Franc.] (δ) Nominis causa duas secures lignarias argenteas capulis aureis decussatas in nigra parte scuti, cuius pes argenteus truncum arborum lignei coloris continet *Axt* [Styr.] (ε) Duas obversis dorsis argenteas, manubriis aureis in rubea *Lesch de Hilckhertzhausen* [Bav.] (ζ) & in scuto ad perpendiculum secto, in argentea parte nigram, in nigra argentatam *Adelhofen* [Bav.] (η) Duas, sed decussatim collocatas cæruleas in aurea *Varennas*, argentatas in rubea *Bipenna* seu *Biel* [Civit.] (θ) Solum securis ferrum, nullo manubrio instructum, alicubi videas, nempe tinctum minio in parma argentea *Tincken* [Westph.] (ι) & ter repetitum iisdem tincturis *von den Busch* [Westph.] (κ) Bipennes, quæ figura ferre conveniunt, seu secures militares (*haches d'Armes*) locum suum paulo post inter arma fortientur. Membr. 3. n. 5.

§. XV. Serræ laminam, sed majoribus dentibus præditam argento tingunt in scuto rubente *Mistellach* [Bav.] (λ) tres nigro colore in aureo *Cosse* (unde duc. de *Brissac*. Conf. hist. insign. 1.2. c. 15. n. 2.) Huc referemus alia serræ affinia instrumenta, vel serrulas manubriatas, quas alii lupos vocitant. Sunt vero non unius figuræ, unde eas oculis pictura potius, quam descriptioni subicere necesse est. Huc credo spectare figuram nigram in scuto aureo fam. *Storndorf* [Hass.] (μ) & in argento *Zertschen* [Brunsvic.] (ν) & von der *Tecke* [Bruni.] (ξ) Tres nigras ejusmodi serras ferreas manubriatas (*Segetsen*) in scuto argenteo gestant *Axleben* [Silef.] (ο) Parum ab it figura, quam *Resselseisen* vocant, Hæping-climacterem appellat à fam. *Kettler* [Westph.] (π) forte nominis allusione usurpatam rubeam in clypeo aureo, unde nunc etiam in Curlandiæ ducum scuto comparer. Falces messorias itidem dentatas subjiciamus. Dentibus caret falx fœnifeca seu fœnaria (faux, *Sens* se.) Gestat tales 3. aureas in parma cærulea *Fauquieres* (in Com. Burg.) & *Fauque-Rochefort*, virides in argentea *Fourbins-de Soliers*, argenteas in cærulea, sed sursum versis manubriis, *du Faux* [Norman.] argenteas, capulis aureis, sursum versis, in cærulea, *Faulcé*. Duas decussatim collocatas argenteas, manubriis aureis instructas, in cærulea *Seyturier*. Nonnunquam sine capulo solum ferrum, vel lamina conspicitur, quæ Gallis *ranchier* seu *rangier* dicitur. Gestant talem laminam deauratam situ diagonali in parma nigra limbo similis metalli circumdata. (non sine allusione ad nomen) *Segiser* [Helvet.] (ρ) duas argenteas obversis dorsis in nigra *Rastelwitz* [Silef.] (σ) tres argenteas in rubea, in fasciarum situm dispositas *Kempley* [Angl.] & nigras in aurea *Biberstein* in 2. [Silef.] (τ) totidem, sed in tres angulos respicientes, vel in Pythagoricæ literæ figuram locatas, tanquam ex media rosa rubea prodirent, in clypeo nigro *Groland* [Patri. Norimb.] (υ) Nec omittendæ falces vinitoriæ (*Heppen*.) Tales duas ferreas, capulis aureis intermedia uva cum pampino viridi in parma rubea gestat *Gærlitz* [Silef.] (φ) conf. f. 4. m. 3. n. 6. singulas argenteas, capulis aureis, in area rubea gestat *Streitberg* [Franc. in 1. & 4.] (χ)

§. XVI. Quamvis Thracibus agricolam esse contentissimum, otiosum vero honestissimum visum fuerit ap. *Herod.* l. 5. f. Terps. p. 331. Agriculturam tamē nobilitati indecoram visum fuisse apud veteres

Nn 3

non

(α) Wap. I. p. 56. inter duo cornua bubala miniatum & argenteum tria vexilla, ex quibus erectum atro, quæ hinc decussatim adstant alterum rubeo colore, alterum argento tingitur. Lacinia argentea & coccinea. (β) Wap. I. p. 35. Apex ex c. 5. f. 3. m. 2. n. 43. (γ) Wap. I. p. 74. coronata galea imposita scutaria securis. (δ) Wap. I. p. 101. fœminæ imago umbilicotenus è galea exsurgit, rubeo amictu, manicis & capitis tegumento argenteis, manibus duas dolabras gestans. Lacinia argentea, quod metallum ferro polito affine apparet, & rubea. Conf. c. 6. n. 28. (ε) Wap. I. p. 48. galea tegitur diademate tortili, & sustinet duas secures scutarias decussatas. Lacinia nigra & argentata. (ζ) Wap. I. p. 82. imago reginæ erumpens, vestitu coccineo, manicis argentatis, utraque manu securim scutariam tenens. (η) Wap. I. p. 82. ex coronata galea prominens struthionica pluma hinc candida, isthinc nigra, utrinque securi scutaria stipata, sed coloribus oppositis. (θ) Wap. I. p. 222. (ι) Wap. I. p. 187. galea tecta diademate tortili sustinens pavoninam caudam, in cuius medio apparet scutarium ferrum. (κ) Wap. I. p. 187. diademati tortili insistent decussatim 2. cornua venatoria cocco tincta, media ligatura argentata. (λ) Wap. I. p. 98. ex coronata galea prominent duo cornua typo scutario insignita. (μ) Wap. I. p. 138. repetitur figura scutaria in jugi complicati ala anteriori. (ν) Wap. I. p. 180. ex coronata galea erumpens gallus gallinaceus rubeus. (ξ) Wap. I. p. 181. galea tecta diademate tortili, truncatum ramum duobus foliis ornatum. (ο) Wap. I. p. 66. coronata galea insistent frutex tribus foliis viridibus & 2. floribus aureis insignis. (π) Wap. I. p. 187. (ρ) Wap. I. p. 200. insistent diademate tortili duo ferra scutaria aversis dorsis. (σ) Wap. I. p. 56. inter duas nigras in media argento tincta pluma struthionica. (τ) Wap. I. p. 56. (υ) Wap. I. p. 206. herma virilis nigra amictu ferro roseo caput cui duæ falces scutariæ instar cornuum aptantur redimita. (φ) Wap. I. p. 62. falces cum uva intermedia. (χ) Wap. I. p. 103. coronata galea imponitur falx scutaria desuper 5. pennis pavoninis ornata. Lacinia argentea & rubea.

pretium.
Aratrum.
Vomer.

non esse, communi vero aliarum gentium, etiam illarum, quæ à mercatura eam arcere volunt, consensu definitum est. Certè agricolarum voluptas *Ciceroni in Cat.* Sapientium voluptati proxima, & *Plinio* l. 9. ep. 37. (vid. ibi celeb. *Buchnerus*) nullum iustius genus visum esse redditus, quam quod terra, cælum, annus refert, cum (ut *Virg.* 2. *Georg.* canit:)

Fundit homo facilem victum iustissima tellus.

Romanis imprimis in pretio id vitæ genus, quorum rex Aneus Martius apud *Dionys. Halicarn.* 3. *ἀρχ.* p. 132. idem cum superioribus credidit, quod ἐκ γῆς πλεῖστον πάντων πλοῦτος δικάζεται: è terra nascentes divitiæ omnium iustissimæ. Inde non probo dum, quod à stiva ad imperium & reip. moderamen vocaretur dictator *Quintius Cincinnatus* apud *Liv.* III. 26. Quæ Gallis in hoc mens, vide notatum apud *Limn. Not. R. Franc.* 4. 2. p. 248. 255. 256. Inde nemini videri mirum debet, ad agriculturam & rem rusticam spectantia instrumenta, præter ea, quæ jam vidimus, plura in scutis numerari. Ipsum aratrum locum habet in scuto. Nec minus vomer, duplicis tamen figura, quarum altera cultrum ferè refert, altera ligonem. Hujusmodi est vomis argenteus in laterculo rubeo 1. & 4. fam. *Pflug* [Mish.] (α) de hoc emblemate vide, quæ notat *Hæping. de jur. inf. c. 6. n.* 1387. cum credit emblemata urbis everse, atque adeo de rebellibus reportatæ victoriæ: nonnunquam tamen etiam pacis. Talem quoque cæruleum in aureo scuto gestat *Büling* [Bavar.] (β) argenteum (tribus cuspidibus totidem trifoliis aureis ornatum) *Haydenreich* [Bavar.] (γ) Tres vomeres ferrei coloris cuspidibus in medio scuti rubei coeuntibus notant *Kaldenbrun* [Silef.] (δ)

Pala, Ligo.

§. XVII. *Pala* vel *ligo*, queis terra foditur, jam occurrunt. Ligo niger (*Grabscheid*) sinistro diagonali situ in aureo scuto *Sigenhofen* [Bav.] (ε) argenteus situ palari in rubeo *Graben* [Tirol.] (ζ) Tres tales aureæ tincturæ in rubeo scuto in literam Pythagoricam dispositas gestat fam. *Schwenckfeld* [Silef.] (η) iterum tres nigras ferro instructas in medio scuti argentei capulis conjunctis *Greyssneck* [Styr.] (θ) In scuto nigro duo ferrea sarculæ seu bidentes (*Rarst*) capulis aureis decussatim *Heugel* [Sil.] (ι) in nigro argentei capulis aureis *Kreit* [Bav.] (κ) in auro nigri (allus. ad nomen *Häckel*) *Häckel zu der Altenstatt* [Bav.] (λ) Sex perticas argenteas telluri ejusdem metalli infixas in parma atra gestant nob. *Monsterberg* [Silef.] (μ)

Furca,
Tridens,
Rastrum,
Occa.

§. XIX. Furcæ duæ aureæ decussatæ in scuto rubeo notant (nominis causa) *Gæbolthofen* [Bav.] (ν) Tridentes tres aureas circa rosam candidam in literam Pythagoricam in scuto cæruleo disponit fam. *Zornberg* [Silef.] (ξ) Rastrum (*rastrau*) huc etiam spectat. Rastrum, cujus manubrium in spiculam terminatur, candidum in parma rubea *Lassel* [Sil.] (ο) Tria, sed sine manubrio (testes de rateaux) aurea in parma rubea notat *Retel*. Duo rastra aurea in parmula rubea *Dom. de Neuhaus* [Aufr.] (π) *Occa* seu *cratis occatoria* (herse, *Egge*) istis placuit aurea in solo cæruleo situ diagonali *Fernberger zu Egenberg* (in 2. & 3.) [Aufr.] (ε) nominis indicio. Gestat 3. aureas in alveo cæruleo *Herfy*.

Currus.

§. XIX. Vehicula huc spectant & currus. Currum dedisse dicitur apud *Wolfg. Laz.*

(α) *Wap.* I. p. 153. coronatæ galeæ impositi duo vomeres utrinque argentatis plumis struthionis exornatæ. (β) *Wap.* I. p. 82. jugum contractum alarum, quarum prior aurata vomerem scutarium defert. (γ) *Wap.* I. p. 93. coronatæ galeæ, inter argenteam & auream rubea pluma struthionica imponitur. Lacinia argentea & rubea. (δ) *Wap.* I. p. 58. imago virginea unibilocotenus extans, rubeo amictu, manicis argentatis, cornibus, quæ volitant, auratis, singulis manibus ternas rosas rubeas & candidas gestans. Alibi vidi apicem Æthiopissam nudam passis cruribus ex galea prominentem. (ε) *Wap.* I. p. 86. nassa piscatoria (*Fischreise*) ex auro. (ζ) *Wap.* I. p. 44. Ligo scutarius pennis pavoninis ornatus. (η) *Wap.* I. p. 60. herma virilis rubeo amictu, cui tamen collare imponitur auratum, inducta: capite gestans pileum itidem rubeam, ora reducta & imposita pluma struthionica eodem metallo tinctis. (θ) *Wap.* I. p. 49. coronatæ galeæ impositæ duæ palæ. (ι) *Wap.* I. p. 63. coronatæ galeæ impositus pileus acuminatus argento & nigro colore distinctus, nodo aureo & pennis nigris fastigiatus. (κ) *Wap.* I. p. 87. ex coronata casside jugum alarum complicatum impressa scutaria figura. Lacinia argentea & rubea. (λ) *Wap.* I. p. 95. pileus acuminatus niger, cui impositæ mediam nigram stipantes duæ aureæ plumæ struthionica: ora reducta aurata. (μ) *Wap.* I. p. 52. duo cornua bubalina repanda nigrum & argentatum. (ν) *Wap.* I. p. 86. ex coronata galea complicatum jugum alarum, impressis furcis scutariis. (ξ) *Wap.* I. p. 66. Tres struthionica plumæ, quarum media auro, laterales cyano tinguntur. (ο) *Wap.* I. p. 58. inter duas sagittas argenteas fasciculus plumarum galli gallinacei nigrarum. Lac. rubea & argentea. (π) *Wap.* I. p. 34. cassidi coronatæ inter duo rastra decussatim collocata tribulus auro & cocco segmentatim tinctus, pennas aliquot galli gallinacei sustinens. (ε) *Wap.* I. p. 36. cassis diademate tortili secta, ex qua jugum extenditur alarum argentatarum.

Laz. l. 12. Migr. Impetator viro plebejo, qui re vehicularia vitam toleraverit, & inscius Trahæ, Cæsaris filiam, vel amicam raptam habuerit conjugem. Eum vero Paduæ maretrionem fecit, unde *Carrariorum* nomen. Jugum vehiculi (die *Fuhrweg*) argenteum gestat in rubeo *Mergerreuth* [Bav.] (α) *Trahæ* affinis sunt. Notat talis nigra in argento *Schlittstett* [Saxon.] (β)

§. XX. Rotarum usus præ aliis frequens est, sed non unius generis: aliæ rotæ sunt, Rotæ curruum & molares. quæ curribus & aratris aptantur, *Wagenräder* / aliæ quibus molæ, *Mühlräder* / aliæ quibus rhombi cum fila ducunt netrices, *Spinnräder* / circumagantur. Fortè tamen vix satis illæ semper internoscuntur, nisi quod molariarum evidens à reliquis discrimen est. Notari etiam solet ob superiorem differentiam, numerus radiorum. Possunt vero rotæ eidem significatione servire, cui alia instrumenta rustica. Legimus vero à rebellibus rusticis etiam ultro sumtam hanc figuram, tanquam in tesseram. Vid. *Hæping. de jur. insign. c. 17. §. 15. n. 488.* Alibi legimus poenæ loco rotas assignatas, ap. *Limn. jur. publ. 6. 6. 122. vid. super.* Recenseamus nunc exempla. Gestant rotam argenteam 6. radiorum (alibi 8. pinguntur) in rubea parma Archiep. Moguntini (vid. infr. hist. insign. l. 1. c. 64. & l. 3. c. 47.) (γ) ejusdem metalli 6. radiorum in cærulea foliolis seu trifoliis aureis consita *Hohenfels de Reipolzkirck* [Bar. in 1. & 4.] (δ) auream 6. radiorum in nigra *Vendegies*, argenteam 8. radiorum in cærulea *Rædern* [Silef.] (ε) argenteam 6. radiorum in rubea *Weischner* [Bav.] (ζ) & *Pudensdorf* [Bav.] (η) argentea 5. radiorum in nigra *Berlichingen* [Franc.] (θ) similis in rubeo *Aschhausen* [Franc.] (ι) Tres rotas gestant rubeas in aureo clypeo *Courlandon*, aureas in cæruleo *Roquefueil*, aureas in rubeo *Malconvenant*. Alicubi fragmenta rotarum conspiciuntur. Talem gerunt aureum in parma cærulea *Blanchstein* [Silef.] (κ) argenteum trium radiorum in rubeo *Billick* [Silef.] (λ) simile, sed quinque radiorum & alio situ *Rufetzker* [Silef.] (μ) item trium radiorum nigrum adpositis 3. typhis spadiceis (*braun*) in aureo *Kemnitz* [Silef.] (ν) duas dimidias rotas aureas in nigro *Vberæcker* [Bav. in 1. & 4.] (ξ) Ita dimidiam rotam argenteam ex utroque scuti rubentis latere, & inter illas in scuti capite lilium argenteum locat fam. *Fladen* [Patrit. Francof.] (c) Rotæ molaris 4. radios tantum habet (in scuto *Schænburg* [Bav.] (π) area 2. & 3. argentea inscriptam gestant dimidiam rotam molarem, sed 5. radiorum, ut totam 8. constare necesse sit) & circumferentiæ pinnulæ adduntur. Vocat eam *Paillot* voce *roue*, rotam *horologiarem* (*roue d' horloge*) sed perperam, quod exempla docent. Cum enim alleget scutum civ. *Mulhusinæ*, quod rubeum rota argentea insignitur, quivis linguæ nostræ peritus agnoscat ob nominis analogiam molarem, non eam, quæ horologii est, agnoscendam (cæterum noster Sibmacherus (θ) pro illa urbe rubeo colore tingit rotam, scutum argenteo.) Nec vero dubites ex nomine hic aliquid colligendum, en *Mulhusia* Civ. Imp. in Thuring. (κ) itidem in scuti (cujus superior pars argentea nigram nascentem aquilam continet) inferiori parte argentea similem rotam, sed dimidiam repræsentat: Sic & fam. *Mulheim* [Silef.] (τ) in scuti perpendiculariter secti, cum prior areola aurea dimidiam aquilam pullam complectatur, posteriori parte coccinea duas molares rotas argenteas gestat. Et *Mulinen* [Helvet.] (υ) rotam molarem nigram in clypeo aureo, *Betschen* [Silef.] (φ) argenteam in nigro, *Ieser* [Sil.] (χ) rubeam in argento, *Pirghaimer* [Austr. in 2. & 3.] (ψ) argenteam in cæruleo.

Non

(α) Wap. I. p. 89. luna cornuta facie humana picta rubea impositis tribus sceptris aureis, quorum summitates argento tinguntur. (β) Wap. I. p. 170. alæ argentea & nigra. (γ) Wap. II. p. 3. sed 8. pinguatur Wap. I. p. 3. (δ) Wap. I. p. 30. rota scutaria. (ε) Wap. I. p. 50. in pavonina cauda cassidi coronatæ imposita, repræsentatur rota scutaria. (ζ) Wap. I. p. 86. pileus inversus rubeus, cujus ora reducta argentata, imponuntur ei media argentea duæ coccineæ struthionica plumæ. (η) Wap. I. p. 92. coronatæ cassidi incumbit rota scutaria, pennis nigris impositis. (θ) Wap. I. p. 104. coronatæ galeæ insidet lupo argenteus oviculam ejusdem metalli ore gestans. (ι) Wap. I. p. 106. pileolo lato rubeo, cujus ora argento fulget, imposita rota scutaria. (κ) Wap. I. p. 60. pluma struthionica inter duas cæruleas media aurea. (λ) Wap. I. p. 71. plumæ galli gallinacei nigra. (μ) Wap. I. p. 73. inter coccineas duas argentea pluma struthionica. (ν) Wap. I. p. 65. rotæ fragmentum cum typhis. (ξ) Wap. I. p. 94. respondet galea prior coronata sustinens jugum complicatum alarum cum typo scutario. (c) Dimidio lilio albo, dimidia rota cærulea combinata. (π) Wap. I. p. 94. vid. l. 6. m. 4. n. 9. (e) Wap. I. p. 222. (σ) Wap. I. p. 219. (τ) Wap. I. p. 51. molaris rota argentea, cujus pinnæ 5. superiores totidem pennæ galli gallinacei exornantur. (υ) Wap. I. p. 200. coronatæ galeæ eadem rota incumbit. Lac. argenteæ & nigra: quod argumento est errorem commissum à sculptore, qui vel quam auream esse jussit, argenteam notare aream, vel lacinias etiam auro tingere debebat. (φ) Wap. I. p. 62. rota scutaria. (χ) Wap. I. p. 74. rota scutaria fastigiata plumis 3. struthionis, media rubea, reliquis argentatis. (ψ) Wap. I. p. 40. herma virilis cæruleo amictu fascia pectus percurrente, & ora reducta seu collari argento pictis, corona capiti imposita aurea.

Non minus *Müller de Aspach* [Suev.] (α) gestant in coccineo scuto ejusmodi rotam argenteam.

Lapis molaris. Ferrum molendinare.

§. XXI. Molarium rotarum mentio nos admonet lapidum molarium, qui & ipsi nonnullis usitati sunt. Lapis molaris argenteus in scuto rubeo *Jalowke* [Silef.] (β) similis cum tribus malleis seu quicquid figuræ est, (vocat Sibm. *Hämmer*) ferreis in cæruleo scuto *Reichenbach* [Silef.] (γ) Hic etiam dicamus de *ferro molendinari* (fer de *moulin*, *Mühleisen*) cujus in molendinis usus est, in scutis vero indicium superioritatis esse potest, quod molendi jus habeat dominus, & omnes subjectos ad hoc obstringere queat, ut non alibi molant. Utuntur tali ferro nigro in parma aurea *Habert*, in aurea *Barat*, *Montraversier*, argenteo in rubea *Eisenreich* [Bav.] (δ) & *S. Flaive*, cæruleo in argentea *Maudler*, aureo in nigra *Troussauville*, aureo in cærulea (sed inscriptis conchyliis rubeis) *la Lusarne*. Tribus nigris in argentea *Coudette* [Picard.] & *Moulins*, argenteis cantherio aureo adscriptis in cærulea *Habert*. Non multum differt ab hac alia figura, quam *anille* seu *anile*, seu *nille* Galli vocant, & aliqui eandem cum nostra faciunt. Communiter illud discrimen adsignant, quod ferrum molendinare latius sit, & duo ejus semicirculi duplici nexu jungantur, cum altera figura tenuioribus constet lineis, uno ligamine conjunctis. Gestant illam argenteam in scuto cæruleo *Artigoity* (prope oleron.) & *Latarges* (in laterculo 2. & 3.) ter repetitam nigram cantherio coccineo adjectam in argenteo *la Platiere Bourdillon*. His annumerat *Geliot* h. v. figuram, quæ argentea coronæ rubeæ in clypeo cyaneo inseritur pro fam. *Landskron* [Silef.] (ε) verum pingitur ea superiori parte hamata. Unde aliis disquirendum relinquo, quid de ea censendum sit.

Rota S. Catharinæ.

§. XXII. Antequam vero de rotis definamus, notanda etiam est rota, quam *S. Catharinæ* vocant, cujus absis novaculis, vel laminis acutis armatur. Nam hæc quoque in clypeis aliquibus apparet: 3. rotas *Catharinæ* aureas, adjiciunt cantherio aureo parma cærulea inducto, ita ut, quæ pedem occupat, argenteum enssem sustineat *les Gentils* [Lemovic.]

Catenæ. Lora.

§. XXIII. Catenas, qui gestant nobiles, potius earum in militia usum, quam qui in re rustica est, in animo habuisse videntur. Ita cum nonnunquam catenis se hostes muni-verint, hostilia castra expugnata notari eo emblemate possunt. *Wap. III. præf. n. 51.* (conf. infra *Hisp. insign. l. I. c. 24. n. 45.*) Non minus concordia symbolum huc quadrat. Inter Gallos pauciora exempla reperiri, cum saltem ex familia, ex quibus martyres aliqui catenas pro fide passi sunt, illo hieroglyphico majorum gloriam conservare possent, miratur *Karenn. R. d'arm. p. 3. p. 339. 340.* Certe in Hispanorum scutis frequentissima sunt. Conf. *Menestr. l'art. du blas. justif. c. 13. p. 322. 323.* In scuto cæruleo 2. (an 3.) annulos aureos tenent duo brachia, quæ utrinque prodeunt, & auro vestiuntur notandæ fam. *Robrbach* [Patri. Francof.] (ζ) Lora adjiciamus. Bacillus cum duplici loro argentea in rubeo notat *Petschach* [Austr. in 2. & 3.] (η)

Frena. Ephippia. Flagra. Stapedæ. Soleæ equinæ.

§. XXIV. Ad equorum apparatus spectant *frena*: duo lupata aurea in scuto transverse secto ex rubeo & cæruleo *Wierrand* dict. *Vogten* [Austr.] (θ) Tum *ephippia*. Ita gestat ephippium miniatum in auro *Sättelin* [Suev.] (ι) Duo aurea cornua helicii (*Rum methölher*) in rubeo interjectis duobus bacillis decussatis *Polinger de Persing* (in 1. & 4. Bav. (κ) Flagella (*Wedel*) argentea, nodis aureis, decussatim locata in scuto rubeo notat *Eybeswald* [Austr.] (λ) Huc etiam stapedæ. Equinæ soleæ non infrequentes sunt. Argentea in nigro *Floss* [Bav. in 1. & 4.] (μ) clavis confixa imposita crucicula ejusdem metalli in cæruleo *Sobitschowsker* [Silef.] (ν) argentea, nigris clavis confixa, medio adjecta crucicula pedata in scuto rubeo *Zborov* [Polon.] Non multum abeunt scuta fam. *Wandritsch & Lestwitz* [Silef.] (ξ & ο) nisi, quod crucicula in imo

spiculata (α) *Wap. II. p. 83.* rota molaris. (β) *Wap. I. p. 73.* complicatum jugum alarum, quarum prior argento tingitur, altera nigricat. (γ) *Wap. I. p. 60.* ex coronata galea *πετομή* asini. (δ) *Wap. I. p. 62.* ex corona rubea prodit figuræ scutariæ superior portio. (ε) *Wap. I. p. 62.* ex corona rubea prodit figuræ scutariæ superior portio. (ζ) Figura scutaria brachiorum & annulorum in apice coronato reperitur. (η) *Wap. I. p. 38.* complicatum jugum alarum, altera argentea, & post eam rubea. (θ) *Wap. I. p. 40.* jugum expansum alarum cum typo scutario ex coronata galea protensum. (ι) *Wap. I. p. 117.* ex coronata galea alea rubea. (κ) *Wap. I. p. 87.* inter duas alas rubeas figura scutaria. (λ) *Wap. I. p. 37.* ex coronata galea ala cum typo scutario. (μ) *Wap. I. p. 89.* soleæ equinæ impositum lilium aureum, ob areas reliquas f. 4. m. 4. n. 4. Lacinia hinc argentea & nigra, isthinc aurea & nigra. (ν) *Wap. I. p. 75.* columba argentea alis ad volatum extensis. (ξ & ο) *Wap. I. p. 54.* crus armatum, abscissum, ut ex vulnere conspiciatur exiliens sanguis: calcar auro tingitur.

spiculata repræsentatur. Tres soleas equinas videmus in scutis argenteas nigro *Maschefer*, rubeo *S. Bonnet Thoiras*, rubeo aureæ fasciæ adscriptas *Zingel* (α) [Patr. Francof.] scuti transversè secti, cujus superior pars argentea leonem defert rubeum, inferior rubea cuspide distinguitur aureo; 2. aureas & rubeam tertiam *Hartmuth* (β) [Patr. Francof.] totidem sui ferrei coloris baltheo aureo in scuto nigro (nominis causa) *Eysen* [Bav.] (γ) & argenteas baltheo nigro in rubeo *Rathmansdorf* [Styr. in 2. & 3.] (δ) Sex inscribunt clypeo aureo cæruleas *la Ferriere de Tésé*, argenteo nigras *Ferreis* [Angl.] Octo inscribit limbo rubeo palmæ hermionicæ aureas *Ferrieres*. Huc juxta aliquos referenda est figura, quam *broye* Galli appellant, nec dum inter omnes convenit, quid notet. Credit vero *Geliot* h. v. notari *un caveçon, que l'on pose sur le nez ou museau du cheval*, lupati particulam, qua constringuntur nares equi: Alii instrumentum, quo conteratur cannabis intelligunt; uti le Labour. orig. des arm. n. 157. qui tamen accuratius inspecta repriorem sententiam amplexus est in correctionibus libello adjectis; alii ornamentum aliquod architecturæ. Cæterum gestant hanc figuram ter repetitam auream in parma cærulea (1. 2.) *Ioinville*, itidem, sed ut in fasciarum modum extendantur *Broyes* [Briens.] nec non in nigra adjecto cephalo argenteo *Goy* [Arv.]

§. XXV. Scalæ rei domesticæ pariter inserviunt. Aurea in cæruleo notat *Malent*. *Scalæ heim* [Carinth. in 1. & 4.] (ε) Scalæ aureæ in rubeo scuto, utrinque adstant ascendentes catelli argentei, flavis maculis notati, & millo nigro aculeato armati: *von der Leiter zu Behrn* seu *de Scala* [Bav.] (ζ) Scala doliaria (*Vasfleiter*) rubea in argento notat *Vasant* [Franc.] (η)

§. XXVI. Uti venatio inprimis nobilitatem & magnates omni propemodum ferè tempore delectavit, ita cornua venatoria, quæ in scutis conspiciuntur, de hoc testari possunt. Usitati sunt de hac figura termini, *enguiché* de particula, quæ ori, cum inflandum est cornu, immittitur, *virolé*, de armillis, *lié* de tæniis, vel chordis, quibus suspendi potest. *Beschläg und Bänd*. Gestant cornu venatorium simplex (sed orificio, quod utrinque nigrum, priori impositis nigris galli pennis) argenteum in rubeo *Sulzberger zu Krapfenberg* [Bav.] (θ) cæruleum, armillatum & ligatum cocco, in parma aurea *Orege* seu *Aranfion* princ. (vid. infr. hist. insign. l. 3. c. 26. n. 18.) nigrum ligatum coccinea in argentea, *Cusi* [Borbon.] rubeum in argentea *Falckenhein* [Silef.] (ι) & *Falckenhan* [Misn. nomen idem & solum dialecto variatum existimo] (κ) nigrum armillatum & ligatum cocco in aurea *Golditz* [Silef.] (λ) nigrum armillatum & ligatura auro in cæruleo *Gelbhorn* [Silef.] (μ) rubeum in aurea adjecto limbo ejusdem coloris merularum *Chemilly* (Pieton.) aureum in rubea (adjectis in capite scuti cyaneo 3. ducalibus coronis aureis) *Barron*, aureum armillatum, & ligatum minio, in nigra tribus palmæ (vel ilicis, *Stechpalmen*) ramis viridibus in decussim & palum in scuti capite adjectis *Palmsdorfer* [Patr. Francof.] (ν) aureum in scuti (cujus superior pars, nisi de errore sculptoris suspicandum sit, cærulea palum aureum complectitur inferiori area itidem cærulea *Ieger de Gertringen* [Suev.] (ξ) Duo cornua venatoria obversa argentea armillata & ligata auro in parma nigra *Hohfeld* [Bar. Austr.] (ο) totidem nigra in scuto transversè secto, cujus anteriora cocco, posteriora auro tinguntur, ligatura & armilla cornuum prioris aurea, alterius coccinea *Wermesdorf* [Silef.] (π) Tria cornua coccinea armillata argenteo in clypeo aureo gestant *Horn* Com. nigra ligata cæruleo, in aureo *Nesmond*, argentea, aureis armillis & ligaminibus, viridi vero, qua inflatur parte, in coccineo *zum Jungen* [Patr. Francofurt.] (ρ) aurea argento exornata in cæruleo

Oo

Descamin

(α) Jugum alarum rubeorum expansum, cum soleis equinis scuti. (β) Galeam mordet caput pardinum, post quod protenditur brachium argento vestitum tenens equinam soleam rubeam. (γ) *Wap.* I. p. 98. ex galea coronata jugum alarum complicatum cum typo scutario. (δ) *Wap.* I. p. 48. galeæ coronatæ impositum jugum complicatum alarum cum typo scutario. (ε) *Wap.* I. p. 45. coronata galea sustinet jugum complicatum alarum cærulearum impressa scala. (ζ) *Wap.* I. p. 31. inter duas alas aureas nascens catellus argenteus coronatus & millo instructus ex coronata galea. (η) *Wap.* I. p. 106. phasianus nominis causa. Vid. c. 9. n. 16. (θ) *Wap.* I. p. 82. culitræ rubeæ impositum cornu scutarium. (ι) *Wap.* I. p. 58. fasciculus graminis, vel quicquid est, candidus & ante hunc cornu venatorium. (κ) *Wap.* I. p. 178. diademate tortili impositæ 5. pennæ pavoninæ candidæ. (λ) *Wap.* I. p. 52. ex coronata galea utrinque ternæ plumæ struthionicæ prominent, hinc auratæ, isthinc fuscæ. (μ) *Wap.* I. p. 55. cornu scutarium, & post illud tres struthionicæ plumæ, nigra, aurea, cærulea. (ν) Cauda pavonina, antequam cornu scutarium comparet. Lac. aureæ & nigre. (ξ) *Wap.* I. p. 120. ex corona prominens molossi caput & collum cyano insertum. (ο) *Wap.* I. p. 34. duo cornua scutaria cassidi coronatæ imposita. (π) *Wap.* I. p. 54. diadema tortile ex auro & cocco, imponitur eadem tinctura. (ρ) *Wap.* I. p. 210. duo cornua scutaria imposita pileo rubeo, cujus ora reducta argento fulget.

Descamin de Launay, itidem tria (2. 1.) argentea aureis armillis & ligaminibus in coc-
cineo *Hengsberg* (α) (Patrit. Francof. in 1. & 4. sed in 2. & 3. argenteis quadris duæ
furcæ nigrae decussatim collocatae.)

Tria cornua venatoria rubeo auro armillata & ligata in angulos scuti argentei
obliquo situ conversa *Jordaner* [Silef.] (β)

Instru-
menta
musica.

§. XXVII. Instrumenta musica non unius generis reperio. Chelys aurea in ru-
beo scuto notat *Hiberniam* seu *Irland* regnum (vid. hist. insign. l. 1. cap. 3. n. 21.) ar-
gentea in rubeo *Arpaïou*. Tres aureæ similis metalli cantherio adjectæ in cæruleo
du Perron.

Præterea scribit *Ed. Bissæus NN. ad Vpton. p. 43.* quod 3. cheles argenteæ in al-
veolo conchyliato insignia sunt *Suetingiorum* (Angl.) Verum, qui in prioribus nomine
chelyos intelleximus illud instrumentum, quod alias *cytharam* vel *harpam* vocant,
Harpfe. Ex *Gelioto* ad v. *Blason* agnoscimus, in *Suetingiis* insignibus non tales ci-
tharas, sed aliud instrumentum, quod *violam*, *Geigen* appellant, designari. Aliqui
panduram vocarent.

Instru-
menta
lusoria.

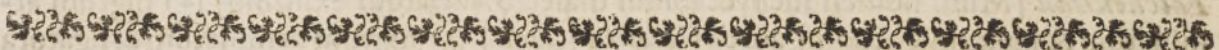
§. XXIX. Superfunt ea, quæ ludendo serviunt; Ex ludo latrunculorum locum
in scutis reperit figura, quam *roc d'eschiquier* (ein *Rochen* in dem *Schachspiel*) nun-
cupant. Cum *Bissæo roccam latrunculorum* appellare eam licet. Hanc figuram in
scuto perpendiculariter secto, & hinc argenteo, illinc nigro coloribus eadem sectione
alternatis gestat fam. *Fronhofen* [Suev.] (γ)

Tres roccas tales argenteas nominis analogia in parma cyanea deferat fam. *Ro-
quelauce*. Nec alio retulerim figuram rubentem, quæ in scuto argenteo fam. *Herzheim*
[Bav.] (δ) pingitur: licet ea videatur loco curvaturæ alias ad modum foliorum lili
effigiata, capita repræsentare videatur.

(α) Jugum alarum expansarum, quarum altera argentea furcas nigras, altera rubea cornua
argentea deferat.

(β) Wap. I. p. 69. ex galea coronata duo cornua, argenteum & rubeum. (γ) Wap. I. p. 114.
coronata galeæ figura scutaria, fastigiata pennis galli gallinacei imponitur.

(δ) Wap. I. p. 95. coronata galeæ figuram scutariam, hac 3. struthionicas plumas, quorum
media argento, laterales cocco tinguntur, sustinet.

M E M B R U M II.

DE VESTIBVS ET ORNATV CORPORIS.

§. 1. *Pilei latiores.*

2. *Cardinalitii.*

3. *Turbinati.*

4. *Caputium.*

5. *Corona.*

6. *Prisca. Spinea.*

7. *Manica.*

8. *Chirotheca.*

9. *Annuli.*

10. *Cingulum. Fibula.*

11. *Fibulae duplices.*

12. *Calcei.*

13. *Ocrea.*

14. *Calcaria. Molula.*

15. *Tania. Funiculi.*

M E M B R U M II.

DE VESTIBVS ET QVAE AD HABITVM CORPORIS VEL ORNAMENTA SPECTANT.

§. I.

Vix aliquid est, quod ad rem vestiariam spectat, quin in scutis locum etiam inve-
nerit. *Pileorum*, qui ab antiquo libertatis insigne habiti sunt, inprimis frequens usus
est, non tantum in apice, de quo c. 6. agitur. Sed & in ipsis clypeis. Sunt vero alii la-
tiores & ad vulgarem modum. Qualia exempla sunt. Pileus cæruleus ora reducta
pellibus candidis facta in rubeo *Hudtstocker* [Austri.] (α)

§. II. Non

(α) Wap. I. inter duas alas rubeas, pennis argenteis ornatas, juvenilis species cæruleo ami-
tu, oris reductis argenteis, dextra sagittam tenens suo colore. Laciniæ rubeæ & argenteæ.

§. II. Non longe hinc abeunt Cardinalitii pilei seu galeæ cocco seu purpura tincti, Cardinali-
nisi quod fere utrinque dependent lora. Exempla sunt. . . Colore differt, sed figura ^{litii.}
convenit pileolus, qui bipertitæ areæ, quæ hinc nigra, isthinc argentea inscribitur, &
alternis coloribus tingitur *Zoten de Berruck* [in 1. & 3. Tirol.] (α)

§. III. Alia forma est pileolorum turbinatorum seu acuminatorum, quos Orienta-^{Turbinati.}
les (*bonnet oriental* seu *pointu*) alii etiam Hungaricos vocitare solent. In illis præci-
puè oræ reductæ tincturam, quæ semper à reliquo pileolo differt, notanda. Frequenter
etiam acumen in globulum desinit, & vel illi, vel oræ reductæ aptantur pennæ. Ge-
stant tales pileos, nigrum superius nodulis argenteis quatuor ornatum, qui metallo
etiam ora reducta tingitur in parma aurea *Breisach* [Tirol.] (β) item torum deaura-
tum, pennis nigris fastigiatum & rosæ duabus rubeis circa latera affixis ornatum in ar-
genteo *Haberkorn* [Franc.] (γ) Pileos, petalos seu galeros tres, qualibus olim Hebræa
natio utebatur, argenteos miniato scuto inscribit fam. de *Judeis* [Colon] ita dicta, vel
ab hoc gestamine, vel à re fortiter pro Romanis contra Judæos gesta, vel ob religio-
nem Christianam maturè amplexatam, quo adhuc tempore Christiani Judæi diceban-
tur. (δ)

§. IV. Caputium seu capitium aliud tegumentum capitis est ad humeros usque per-^{Caputium.}
tingens, *Chapperon*. Exempla: Nigrum in argento *Dabertzhofen* [Bavar. 2. & 3.] (ε)
Tria rubea in argenteo scuto *le Chaperon*.

§. V. In ornamentis capitis imprimis excellunt coronæ: De harum varietate c. 6. ^{Coronæ.}
agetur. Hic exempla tantum adducamus. Gestant ergo coronas singulas, corona aurea,
ex qua tres plumæ struthionice argenteæ sursum protenduntur in scuto cæruleo *Schen-
chen* [Carinth.] (ε) Tres coronas gestant aureas in rubeo *Jagensdorf* [Bay.] (ζ) aureas
in cæruleo solo *Succie* regn. (conf. hist. insign. l. 2. c. 95. n. 4.)

§. VI. Coronatum nonnulli antiqua forma, quæ solis acuminatos radios refert, ^{Priscæ.}
delectantur. Ita gestant *Remesfort la Grilliere* 3. antiquas coronas aureas in parma cæ-^{Spineæ.}
rulea. Qui coronas spineas gestant, haud dubiè ad eam respiciunt, qua Salvator noster
in passione sua coronatus est. Ita coronam spineam inserunt 2. & 3. laterculo cæruleo
auream *Horben* [Suev] pro quo apud *Varenn.* & *Geliot* peperam legitur *Suede* (η)
Quinque tales nigras argenteo inserit scuto fam. de *Meaux-Bois-Boudian*. Vel quod
Godofr. Bullionius uni hujus stirpis eas dederit, qui inter primos mœnia conscenderit
Hierosolymorum, vel (quod apud *Geliot* est) quod *Giffart de Meaux* jussu regis S. Lu-
dovici coronam spineam, quam Lutetiæ ostendere solent, adduxerit, & in hujus memo-
riam eo emblemate donatus fuerit. (θ)

§. VII. De corollis florum, vel sertis hic non dicemus. Cum id occupaverimus ^{Manicæ.}
f. 4. m. 4. §. 17. Transimus ergo ad manicas. Manicam coccineam (quam clypei autor,
cum olim in amore esset, ut atrocius vindicaretur in hostem dominæ gratia, protu-
lisse fertur in aciem, *Spelmanno* perhibente) in æquore aureo insigne est fam. *Hastings*,
ob quod difficilis controversia inter Reginald. de Grey & Edoard. de Hastings, utri ge-
standi jus competeret, orta est, cujus historiam inserit notis ad Spelmannum *Edoard.*
Bisseus p. 94. seq. de figura vid. p. 105. Certè alii hanc figuram, alii prorsus alio modo
representant, & ob hoc Danicam bipennem in ea agnoscere volunt; quam ob *peratice*
Labourerium del' orig. des arm. n. 154. reprehendit, & argumentis pluribus evincit,
manicam esse *cl. Fr. Menest.* *L'art. du blas. justif.* c. 6. p. 141. Vocant vero *manche*
metallée vel *maltale*, tanquam imperitius efformatum dicere vellent. Similem, sed
hermionicam in clypeo rubeo, adjecto lilio aureo gestat fam. *Mahan* seu *Mohun C.*
de *Sommerfet* [Angl.] sed ex Th. Millès *Menest.* l. c. p. 144. addit manum ex manica
protenfam, quæ florem sustineat. Duas manicas rubeas, quas argenteæ tæniæ in de-
cussim aliquoties percurrunt, in argenteo clypeo (cui caput nigrum 3. dentibus infixum
imminet) pingit fam. *Herpin. du Coudray* [Biturig.]

§. IIX. Chirothecarum illa exempla reperi. Apparet nempe expansis digitis <sup>Chiro-
thecæ.</sup>

(α) *Wap.* l. p. 42. coronata galeæ impositum jugum complicatum alarum, cum typo scutario.
(β) *Wap.* l. p. 42. herma virilis nigro indutus, collari argenteo: caput rectus pileo scutario, ex quo
fascia aurea dependet. (γ) *Wap.* l. p. 105. pileus scutarius. (δ) Judæi herma cum galero scutatio im-
posito. (ε) *Wap.* l. p. 96. niger pileolus acutus ora reducta & nodus, in quem exit argento tinctus.
(ζ) *Wap.* l. p. 47. coronata galeæ imposita tres plumæ struthionice nigrae. Laciniæ cæruleæ & ar-
gentæ. (η) *Wap.* l. p. 79. brachia duo rubea, manicas induta, quarum ora reductæ auro fulgent;
manibus sustinentia coronam, pennis galli gallinacæ fastigiatam. (θ) *Wap.* l. p. 141. coronata ga-
leæ impositum jugum alarum complicatum impressa corona spinea.

rotheca argento & ora reducta cocco tineta, in solo cæruleo notanda fam. *Hendschuchsheim*. Tres chirothecæ hermionicae (Gelioto argenteæ) in clypeo rubenti notat *Mesles* [Brit.] De chirothecis ferro munitis (*Blechhandschuch*) vide inter militaris apparatus notas m. 3. n. 13.

Annuli.

§. IX. Ad manuum ornamenta referemus annulos. Egimus jam de illis, ut inter honorabiles figuras referuntur f. I. m. 2. n. 35. Huc spectant, quibus gemmæ insertæ sunt. Porro hieroglyphica varia in annulis observari possunt. Inprimis fidei, amoris, honoris & constantiæ. Josepho traditione annuli Gen. 14. 42. summa dignitas conferebatur. Gestant annulos aureos, inserto rubino in parma cærulea *Enzberg* [Suev.] (α) & *Enzenberg* [Alsat. credo vero esse eandem familiam. Certè Herzog Chr. Alsat. I. 6. p. 240. fatetur in Alsatia advenas fuisse] (β) & *Niffern*, inserto sapphiro (al. *Türkisch*) in rubeo *Durmenz* [Alsat.] (γ) & Suev. (δ) sine gemma, sed pala vacua nigram in auro *Edelbeckn zu Schonau* [Bav.] (ε)

Cingulum.
Fibulæ.

§. X. Cingulum cum inter equestria ornamenta numeretur, equestrem ordinem significare aptum est. Præterquam, quod enim generositatis & continentiae symbolum in illo agnoscitur. Cingulum militare seu baltheus argenteus (quali ob virtutem donari milites solebant) cum fibulis aureis in latereulo rubeo aureis cruciculis seminato *Billersheim* (ζ) [Rhen.] cui familiæ à Balteo nomen juxta Gelen. de Colon. Agr. magn. I. 2. f. 16. pag. 165. Cum cingulo eandem significationem habere possunt fibulæ cinguli (les fermeaux, *die Rincken*.) De his *Æg. Gel. de Col. Agr. magn. I. 2. f. 15. p. 166.* Fibulas gerere in armis veteris indicium nobilitatis est, quia propter virtutem in bello dabantur. Res perantiqua, nam in libro Notit. provinc. Rom. Imp. temporibus Arcadii & Honorii Imperatores inter insignia viri illustris Comitum rerum privatarum divinæ domus, pingantur fibularum dona. Imo vetustius apud Livium I. 27. legimus: Tum puero annulum aureum, tunicam lato clavo, cum Hispano sagulo, & aurea fibula equumque ornatum donat. Et 9. belli Macedon. Quintius alter præter suos equites catellis ac fibulis donavit. Alleg. Joannem Smith, qui in libr. de Batav. opido plura de fibulis tradiderit. Fibulæ vero non una apud nos pinguntur figura. Communiorem illam dicere possum, quæ exteris etiam frequentatur, ut nempe annulo spina seu acicula adjiciatur. Gestat tales fibulas tres argenteas in scuto rubeo in balthei situm collocatas *Bosen de Waldeck* [Rhen.] (η) Totidem sed situ, qualis alias ternarius esse solet, aureas in rubeo *Graville* [Norm.] (Familia vetus & illustris, ipsum familiæ nomen fuit *Malet*. Unde miror à *Varennio* & *Gelioto* peculiariter tanquam duæ essent *Malet* & *Graville* enumerari. Vid. deduct. gentis apud *Andr. du Chesne hist. general. dom. Chastillon*) aureas in cyaneo *Bonnebon* [Normann.] argenteas in coccineo *la Vallee* & *Grosmenil*, rubeas in argenteo *Kranitz* [Bavar.] (θ) Nonnunquam qui in his annulus fuit, in rhombum effigiatur, sed item addita acicula (*formail en lozenge*.) Talis est fibula argentea in parma rubea pro fam. *Kersauzon* [Brit.] Non multum inde abit fibula quadrata (addita spina) argentea in nigro clypeo, nisi quod vestigia clavorum simul apparent, *Schenck de Schmidperg* [Rhen.] (ι) Huc etiam referenda fibula fam. *Wallenrodt* [Franc. conf. Haping. de jur. insign. c. 6. n. 1401.] (κ) cujus quatuor extrema in trifolia ornatus causa terminantur, aciculæ autem tanquam obducta esset corio, non nisi duo extrema apparent. Cæterum ea figura in parma rubea argento tingitur. Alia iterum figura fibulæ est, quæ ad figuram scutuli accedit, ut tria extrema, duo anguli superiores & cuspis in trifolia terminentur. Talis est in scuto nigro fam. *Rinderbach* [Suev.] (λ) aurea. Quamvis enim hanc figuram *Geliot* voce *Treischeur* peribolis seu limbis internis annumeret: Ostendit tamen collatio scuti fam.

Zedlitz (α) *Wap. I. p. 110.* annulus scutarius impositus culcitæ cæuleæ, globulis & panniculis aureis ornata. (β) *Wap. I. p. 193.* idem cum priori apex, nisi quod culcitæ pingitur rubea. (γ) *Wap. I. p. 193.* annulus scutarius. (δ) Eodem modo annulus scutarius, sed pulvillo rubeo, uti in *Enzenbergia*, galea impositus. (ε) *Wap. I. p. 98.* annulus scutarius inserto palæ fasciculo pennarum pavonarum. (ζ) *Wap. I. p. 126.* caput cum cervice monocerotis rubei. Lacinia argentea & rubea. (η) *Wap. I. p. 125.* in alarum nigrarum complicato iugo orbis rubeus tribus fibulis scutariis insignibus. (θ) *Wap. II. p. 56.* coronata galea imposita inter 3. nigras 2. argenteas plumæ struthionica colligata aurea fascia, 3. stellulis aureis insignita. (ι) *Wap. I. p. 128.* pileolus niger ora reducta argentea, fastigiatus icône arbusculæ. (κ) *Wap. I. p. 102.* ex coronata galea prodiens jugum expansum alarum argentearum, in quarum singulis figura scutaria repetitur. Ita & *Wallenrodt* dict. *Streitauer* p. 104. ubi eidem scuto idem etiam apex, nisi quod jugum alarum, quod ibi expansum, hic complicatum. (λ) *Wap. I. p. 114.* cum collo caput cygni nigrum, rostro aureo.

Zedliz [Sil.] (*) quod coccineum continet fibulam argenteam ejusdem nodi, nisi quod illic desideratur acicula aliqua sui parte hic simul compareret, & indicium facit. Alibi fibula planè triangularis, sed in trifolia terminata pingitur, talis est argentea in parma carulea *Vlersdorf* [Silef.] (β)

§. XI. Reperiuntur etiam alius generis fibulæ duplices, *doppelte Hafften*. Huc ^{Fibulæ duplices.} refero figuram nigram in parma argentea fam. *Dürkheim* [Rhen.] (γ) & similem situm tamen immutato nigram in aurea *Hazfeld* in 1. & 4. [Rhen.] (δ)

§. XII. Calceos etiam non indignos, qui in scutis comparerent, credidere fecia- ^{Calcei.} les. Ita gestat calceum ex argento & nigro tessellatum in sanguinea parma *Calataynd*, §. similes calceos (zapatas) in concolori clypeo ob nomen *Zapata*.

§. XIII. Ocreæ aliquos etiam clypeos ornant: Exempla sunt. . . .

Ocreæ.

§. XIV. Inter equestris ordinis insignia semper calcaria relata observamus: unde ^{Calcaria.} in scutis etiam eundem honorem, vel hominem pro salute publica equum inscendere ^{Molulæ.} paratum, significare molulæ seu rotulæ echinatae calcarium possunt. Sunt etiam nonnulli, qui ex numero molularum, earum, quibus fortè confertur parma, expeditionum in hostem susceptarum numerum colligere volunt. Porro calcaria, vel integra pinguntur, vel solæ illæ rotulæ. Calcar argenteum in rubea parte superiori scuti secti, cujus inferior pars argentea pileum rubeum cardinalitium cum taniolis continet *Reindorffer* [Bav.] (*) Circa rotularum seu molularum (mollettes) distinctionem à stellis laborari video; Quidam in hoc discrimen collocant, quod stellis 5. molulis hisce 6. sint radii. Verum Germanis differentia hæc nunquam recepta fuit, quibus stellæ communiter senario radiorum numero constant. Sed nec inter Gallos perpetuum hoc esse argumento est, quod eam differentiam *Varenn. p. 480.* ipse rejicit. Potior differentia in eo quæritur, quod molulæ perforatæ sint in medio, sed stellæ solidæ. Verum ne hanc quidem Germanis universaliter receptam arguit exemplum scuti *Reindorffer* [Bav.] (ζ) in cujus superiori (nam transversè secatur) parte rubea conspicitur rotulæ hujusmodi argentea 12. radiorum, & non perforatæ: quod stellis non accessenda sit figura, videor mihi agnoscere, ex fulcimine, quod & in clypeo & in apice apparet. Porro gerunt echinatas ejusmodi calcarium molulas, auream in parma carulea (præfixo capite hermionico) *Sirmond* (Arv.) Quas aureas in rubea *S. Hilaire*. Tres argenteas in rubeo *Quissinic, la Mauvisiere, & Haquenouville*, aureas in coccineo *des bordes & Brillet* (in 2. & 3.) argenteas in nigro *Bellay* [Cenom.] aureas in nigro *Chauvel*, rubeas in argenteo *Kerminih* (Britann.) nigras in argenteo (intermedio leone nigro corona & falcibus aureis) *Hais*.

§. XV. Frequens etiam taniarum usus est, sed plerumque illæ accessoriæ sunt principalium figurarum & ad earum ornamenta spectant. Huc referemus funiculos. ^{Tania.} ^{Funiculi.} Funiculos aureos tres in varios gyros artificiosè flexos & in medio scuti carulei coeuntes gestant *Zyganer* [Sil.] (η) & *Karwinsker* [Sil.] (θ) Sibmacher vocat *schlingen*.

(α) *Wap. I. p. 71.* alarum argentatarum expansum jugum. (β) *Wap. I. p. 59.* folia 5. viridia. (γ) *Wap. I. p. 123.* complicatum jugum alarum, cum impressa scutaria figura. (δ) *Wap. I. p. 130.* inter alas duas expansas & fibula scutaria insignitas, herma virilis nigro amictu & pileo, ut tamen hujus ora reducta argento fulgent.

(ε) *Wap. I. p. 88.* galea recta rubeo pileo lato taniis utrinque volitantibus, eique impolitum calcar argenteum. Conf. c. 6. n. 20. & 56.

(ζ) *Wap. I. p. 88.* (η) *Wap. I. p. 73.* ex coronata galea inter duas caruleas aurea pluma struthionica erecta. (θ) *Wap. I. p. 76.* tres iidem contorti funiculi.

MEMBRUM III.

DE ARMIS ET APPARATU MILITARI.

§. I. Enses.

2. Acinaces.

3. Lanceæ. *Berol. lancearum.*

4. Hasta.

5. Bipennes. *Secures militares.*

6. Clava varii generis. *Tridentis.*

7. Sagitta.

8. Unei.

9. Arcus.

10. Arcabalista.

11. Sclopera.

12. Tormenta; mortaria, arietes.

13. Scuta.

14. Galea.

15. Vexilla.

16. Vites militares.

Oo3 MEM.

DE ARMIS ET APPARATU MILITARI.

§. I.

Enses.

Inter arma (quæ in insignibus crepta hostibus notari possunt, vel symbola sunt boni regiminis & justitiæ ad bonorum defensionem, malorum pœnas. Rom. 13.) ab omni fere ævo gladiis primus locus assignatus conspicitur. Unde in re scutaria nobilitatis militaris significationem habere potest. In Gallia vero illud peculiare accedere potest, ut ortus à Conestabili notetur, cuius dignitas illo designatur signo. In gladio notari solet, præter ipsam laminam, manubrium seu capulus (garde & poignée) tum ipse situs. Gestant gladios, deorsum versum ferrei coloris in scuto transversè secto, superiori parte argentea, inferiori cærulea, in cujus pede sub cuspide gladii luna falcata aurea *Kochersdorf* [Siles.] (α) argenteum manubrio aureo sursum verso (adjecta utrinque pluma struthionica deaurata) in parma cærulea *Marolles* [Tunen.] simili situ argenteum comite utrinque luna ex eodem metallo *Schemonsky* [Siles.] (β) itidem argenteum luna utrinque aurea stipatum in cærulea *Ruditzker* [Siles.] (γ) argenteum manubrio deorsum verso (adjecto dextro lateri, vel angulo superiori flore lilii aureo) in cærulea *Arcolieres* [Sabaud.] argenteum capulo aureo, quem tenet manus dextra suo colore representata, sed auro alata in clypeo rubeo *Belmonte de los Campos*, argenteum capulo aureo deorsum versa inter 3. stellas aureas in cæruleo (adjecto dextro angulo coccineo cum libra aurea) *du Buisson* [Bourbon.] Situ diagonali nigrum in argentea parma *Custrelles* [Picard.] diagonali sinistro argenteum in rubeo *Krebsen zu Diesfurt* [Bav.] (δ) & suo colore pictum in scuto bipertito, cuius prior pars cocco, altera cyano tingitur *Biberau* [Siles.] (ε) Duos enses gestant decussatos non tantum Electores Saxoniz, & Dn. de Pappenheim archimarescallatus, de marescallatus hereditarii jure vid. infra hist. insign. proleg. c. 1. §. 1. n. 34. & 1. 3. c. 28. n. 6. sed & aliæ familiæ nominatim argenteos, capulis aureis sursum versis instructos in cæruleo clypeo *Marbeuf*, similes, sed manubriis aureis deorsum versis in cæruleo *du Bus*, & (sed adjectis quatuor lunæ iconibus argenteis sursum respicientibus) *Cognet la Tuillerie*, argenteos in nigro *Pillon du Chesne*. Tres situ diagonali argenteos, aciebus deorsum versis, in rubeo clypeo *Cetanezre le Sergue* [Brit.]

Acinaces.

§. II. Gladiis annumeremus acinaces, quos Galli *cime teues* & *badelaires* vocant. Conf. *Le Labour. orig. des arm. n. 155. Courtiamble* fam. Burgundica, cujus successio delapsa est ad fam. Pot, gestat in tessellato ex argento & nigro clypeo duos acinaces rubeos fasciarum instar locatos instructos auro (virolés, anches, & rives d'or.) Huc etiam spectat figura, quam Galli vocant *bouteroles* & extremitatem vaginarum in ea agnoscere volunt.

Lanceæ.
Ferra lancearum.

§. III. Lancearum usus, ut in militia, ita in re scutaria itidem honoratus admodum est. Porro vel lanceæ integræ, vel earum apices, aut, quo muniuntur, ferrum duntaxat in scutis comparent. Tres lanceas unam in palum, duas decussatas & deorsum versas argenteas, argento spiculas in parma rubea gestant *Zamolsky* [Polon.] Scutum rubeum clathratum lanceis aureis, interfertis scutulis argenteis & cordi adscripta, quam lilium aureum insignit, parmula cærulea notat fam. *Villeneuve* [Provinc. Unde M. de Trans.] Apicem jaculi cæruleum in scuto aureo gestant *Sidney* Com. *Leicester*. Duos (al. tres) tales cuspides lanceæ, sed ad antiquum modum (ad instar sagittarum effigiatos, à l'antique) argenteos in cæruleo scuto gestat *Carch la Bourdonniere*. Tales argenteos in rubeo *le Picard Estelan*. Quinque argenteos (fers de lances emouffées) in cæruleo *Jubert du Thil* in 2. & 3.

Hastæ.

§. IV. Hastæ lanceis proximæ sunt. Hastas duas suo colore pictas, quarum ornamenta & quibus ligantur, tæniæ utrinque volitantes cæruleæ, decussatim scuto aureo inserit *Horn* [Siles.] (ζ) Mucro hastæ videtur figura nigra in scuto aureo fam. *Reich de Reichenstein* [Rhen.] (η) Mucro hastæ rubeus in transversè secti scuti, cuius inferiora nigricant, superiori area argentea *Stiban* [Franc.] (θ)

(α) Wap. I. p. 65. tres rosæ candidæ, gemmatæ auro petiolis rubeis galeæ impostæ. (β) Wap. I. p. 65. inter coccineas duas argentea pluma struthionica erecta. (γ) Wap. I. p. 76. ensis & lunæ ex scuto repetitæ. (δ) Wap. I. p. 99. herma virilis rubeo amictu, ore transversum gladium gestans. (ε) Wap. p. 66. duæ caudæ castoris, nativi coloris. (ζ) Wap. I. p. 64. cornu vrsatorum nigrum, auro armillatum. Laciniæ cyaneæ & aureæ. (η) Wap. I. p. 128. caput leoninum aureum coronatum. (θ) Wap. I. p. 104. duo nigri pilei, alter alteri imposti, ora reducta argentea superiori inseruntur parmae nigrae.

§. V. Bipennes, quam securim Romanam, vel Amazonicam alii dicunt, Galli *Bipennes*. *baches d'armes*, nostri *alebardam*, *Selleparten*/ plures ornant parmas. Duas bipennes *Secures* *scuto* ex auro & minio bipertito, in cuius pede monticulus tricollis argento pingitur, *Tridentes*, decussatim inserit, & coloribus oppositis tingit *Heling* [Silef.] (α) duas bipennes transverse secto, cuius superior pars nigro colore, altera argento tingitur, alternantibus coloribus pictas, gestat *Schella* [Tirol.] (β) 2. bipennes obversis dorſis aureas in parma rubea *d'Achey* seu *Ache*, rubeas in argentea *du Bot* [Britann.] Tres argenteas in cærulea *Telier* [Parif.] nigras in argentea *Rouffelot*. Secures simplices militares duas decussatas argenteas capulis aureis in nigro laterculo nominis gratia gestat *Mordant* [Carinth.] (γ)

§. VI. Clavæ pariter inter arma sunt, & in clypeis sæpe viſuntur. Duæ clavæ simplices argenteæ in scuto cæruleo, nomini notando *Keul* [Silef.] (δ) Duas militares elavas *Clavæ varii generis*, (*Streitkolben*) decussatim locatas rubeas interpositis ejusdem coloris roſis tribus in argenteo *Forſtmeiſter* [Franc.] (ε) In parma rubea tres clavæ nodofas argenteas in angulos verſis manubriis *Kempen* (ζ) [Patrit. Francof.] Aureas duas clavæ (*faustkolben*) decussatim locatas in area rubea *Kirchberg* [Auſtr.] (η) tres ferrei coloris in angulos ſecti nigri ſeu literam Pythagoricam diſpoſitas *Kiſcher* [Silef.] (θ) In ſcuti transverſe ſecti, cuius inferiora rubent, ſuperiori parte argentea vir. umbilicotenue extans rubeo amictu & pileo plumis ſtruthioniciſ exornato, ſuper humerum dextrum malleum militarem (nominis cauſa) *Streithammer* / *Puſickankolben*/ geſtans *Schelhammer* [Bav.] (ι) Tridens bellicus (*Streithorſt*) pariter inſtrumentum bellicum eſt: Geſtant verò duos decuſſatos aureos in parma rubea *Streithorſt* [Brunſ.] (κ)

§. VII. Sagittæ in veteri militia, & nunc quoque apud plures gentes, ex præcipuis *Sagittæ*, armis offenſivis ſunt. Sagitta argentea diagonali ſitu inter 2. ſtellas ejusdem metalli in parma rubea, notat *Promnitz* [Silef.] (λ) ſimili ſitu aurea, penniſ argenteiſ (*geſider*) in rubeo *Schneeweiß* [Carinth.] (μ) In ſcuto bipertito, cuius anterior pars argento, altera minio tingitur, media ſagitta utrinque comite lilio, oppoſitis ſemper coloribus *Blacha* [Silef.] (ν) argentea ſurſum converſa nigris plumis ſtruthioniciſ inſtructa in rubeo ſcuto *Borcken* [Silef.] (ξ) item ſurſum converſa nigra inſiſtens monticulo tricollis argenteo in nigro *Hander* [Tirol.] in 1. & 4. (ο) Sagittæ duæ dimidiæ aureæ, penniſ argento in ſcuto cæruleo decuſſatim collocatæ *Kaldenhof* [Silef.] (π) Non valde differunt figurâ, quæ ſpiculis una tantum parte hamatiſ ferreiſ, aureæ ornant ſcutum nigrum *Lübowski* [Silef.] (ε) Argentea ex duplici catenula ejusdem metalli pendens diagonali ſitu in aureo *Offner* [Franc.] (σ) Duæ decuſſatæ (vid. c. 3. n. 69.) in ſcuto decuſſatim quadripartito *Lautenſchläger zu Wolmansberg* [Bav.] Duæ decuſſatæ aureæ in praſino ſcuto *Mauenheim* [Colon.] Tres ſagittæ argenteæ in coccineo clypeo diagonali ſitu diſpoſitæ notant *Pyle*. Tres ſagittas aureas in clypeo cyaneo geſtant *Archery* [Angl.] totidem, ſed deorſum verſas, atque indecuſſim & palum locatas argenteas 2. ſerpentibus praſiniſ colligatas in cæruleo *Suramont*, tres argenteas ſpiculis

(α) Wap. I. p. 65. ex coronata galea jugum expaſum alarum, quarum alteriſ ſuperiora, alteriſ inferiora tinguntur cocco, reliqua auro. (β) Wap. I. p. 43. coronatæ galeæ impoſitæ ex ſcuto bipennes. (γ) Wap. I. p. 46. ex coronata galea ala cum ſcutario typo. (δ) Wap. I. p. 72. inter duas cæruleas media argentea ſtruthionica pluma erecta. (ε) Wap. I. p. 105. herma viriliſ indutus rubeo, collari argenteo, tectus pileo item rubeo, cuius ora reducta argento candet, impoſitis tribus plumis ſtruthioniciſ argenteiſ. (ζ) Viriliſ imago rubeo amictu & pileo manibus clavam geſtans. (η) Wap. I. p. 35. ex coronata caſſide prodeuntia duo cornua, quorum priuſ tranſverſaria ſectiōe auro & minio, alterum minio & auro tingitur, utriuſque oræ exteriori applicantur tres clavæ aureæ, ubi minio, miniatæ, ubi auro opponuntur. (θ) Wap. I. p. 66. tres trunci arboriſ, nativo colore. Lacinia argentea & nigra. (ι) Wap. I. p. 84. ex coronata caſſide viriliſ eadem imago malleo armata, pileuſ rubeuſ tribus ſtruthioniciſ plumis argentea, coccinea & cyanea exornatur ejusdem ora reducta argento candet. (κ) Wap. I. p. 182. iidem tridentēſ galeæ impoſiti.

(λ) Wap. I. p. 56. ex caſſide coronata tres plumæ ſtruthionicae argentea, nigra, coccinea. Lacinia argentea & coccinea. (μ) Wap. I. p. 45. ex coronata galea complicatum jugum alarum cum typo ſcutario. (ν) Wap. I. p. 59. rubea ſagitta tranſadigit galeam. (ξ) Wap. I. p. 70. cornua 2. cervina nativi coloris. Lacinia argentea & rubea. (ο) Wap. I. p. 44. culcitra rubea aureiſ ſimbriiſ, impoſita ſagitta ſurſum verſo mucrone. (π) Wap. I. p. 71. in cærulea ala figura ſcutaria. (σ) Wap. I. p. 75. coronatæ galeæ impoſitæ duæ ſagittæ ſcutariae. (τ) Wap. I. p. 106. jugum complicatum alarum cum typo ſcutario.

culis in totidem scuti cærulei angulis conversis, situ medio interposita lancea sine ferro, ex minio & argento taniolis variegata *Poppschütz* [Silef.] (α) totidem palari situ, sui coloris in nigro scuto, toti inducta fascia candida *Greiffenberg* [Austr.] in 1. & 4. (β) Mucrones sagittarum aliqui arundine demta scutis inferunt. Tales 3. nigros in aureo pingit fam. *Milles Desmorelles* [Borbon.] 3. suo colore tinctos in baltheo aureo cæruleæ areæ inserto *Kazeloher* [Tirol. 2. & 3.] (γ) Tres mucrones sagittarum ferreos in scuto aureo & nonnunquam intermediam lunulam rubentem gestant *Stralen* [Colon.] (δ) Itidem ferrum sagittæ, paulo tamen longius argenteum inferunt scuto rubeo *Werding in Kramwinckel* [Bav.] (ε) Huc forte retuleris figuram, quæ in scuto rubeo fam. *Lassota* [Silef.] (ζ) argentea pingitur, videlicet mucro sagittæ, arundine breviori in duos hamos divisa, ut & *Büchten* [Silef.] (η) atque exiguo discrimine *Sedlnitzky* [Silef.] (θ) nec differt nisi colorum permutatione *Bilusch* [Silef.] (ι) non valde dissimilis figura, nisi quod loco hamorum inferiora sagittæ argenteæ bifurcata, duabus rosis rubeis terminantur in cæruleo *Mleschker & Tschelo* [Siles.] (κ) Vix commodiorem locum habent, quæ spiculo demto jaculæ in scutis conspiciuntur, *Pölze*. Talia tria argentea baltheorum situ locata in rubea parma gestant *Ohmen* dict. *Ianschowsky* [Silef.] (λ) unum aureum pennis argenteis & rubeis instructum sursum versum inter duas stellas argenteas in scuto rubeo *Herzenkraft* [Bav.] (μ)

Unci.

§. VIII. Huc unci militare pariter instrumentum. Exempla sunt. . . Murices pariter locum habent. Exempla sunt. . . Huc retulerim figuram argenteam in parma rubea fam. *Romnitz* [Silef.] (ν) quam Sibmacher vocat *Stern*. Forè etiam alteram fam. *Dluhomil* [Silef.] (ξ) quam idem vocat, *die drey Spitz* auream in cærulea.

Arcus.

§. IX. Sagittæ arcus requirunt, quibus emittantur. Cæterum antiquis Persis symbolum datur arcus & pharetra apud *Heping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 998.* Gestant 3. arcus nigros in argento Com. de *Bogen* seu *Arcu* in Alhesinis (ο) puniceos circa cantherium ejusdem coloris in argentea parma *Bowmann*.

Arcubalista.

§. X. Arcubalista (arbaleste, *Armbrust*) arcui affine quid est. Exempla sunt. . .

Sclopeta.

§. XI. Sclopeta recentioris militiæ sunt, sed eadem quoque in clypeos recepta. Exempla sunt. . .

Tormenta.

Mortaria.

Arietes.

§. XII. Tormenta non minus inter *δελφινια* scutaria reperiuntur. Talia gestant. Mortaria æquè locum sortiuntur. Exempla videas ista. . . Arietes veterum æquè nonnulla scuta ornant. Hæc figura placuit.

Scuta.

§. XIII. Præcipua hæc, quibus infertur vis, bellica instrumenta sunt: arcenda serviunt inprimis scuta & galeæ. Nisi, quod etiam videas chirothecarum ferro munitarum (*Blechhandschuch*) quibus manuum securitati prospicitur, exempla: tales tres ferrei ut sunt coloris in scuto rubeo *Elbel* [Silef.] (π) De scutis mirere, quod aliis inscribantur, ast jam vidimus s.: scutula inter honorarias figuras, sed aliter effigiatas parmulas etiam videas gestari. Ita. . . An ob nominis indicium dicamus scutum cordis instar effigiatum, quod cæruleum in aurea parma gestat fam. *Schildknecht* (ρ) [Patrit. Francof.]

Galeæ.

§. XIV. Galeæ pariter non solum clypeis imponuntur, sed sæpius iisdem inscribuntur. Gestat in cærulea parma argenteam galeam apertam dimidio cycno concolori rubeas alas expandente fastigiatam *von Sachsenhausen* [Patrit. Francof.] 3. galeas argenteas in clypeo coccineo *Gobeau-Boismacé & Margaillan* [Delfin.] Totidem argenteas circum leopardum aureum in nigro *Compton de Northampton* [Angl.]

Vexilla.

§. XV. Ad militaria instrumenta non minus vexilla, vel signa spectant, plerumque

(α) Wap. I. p. 54. tres plumæ struthionice nigræ; Lacinie argenteæ & cyaneæ. (β) Wap. I. p. 40. quæ huc spectat galea, videnda est f. 3. m. 2. n. 30. (γ) Wap. I. p. 42. galeæ coronatæ impositæ colligatæ 3. sagittæ, mucronibus ferreis. (δ) Brachium cum sagitta. (ε) Wap. I. p. 87. galeæ diadematæ tortili rectæ imposita figura scutaria. (ζ) Wap. I. p. 62. coronæ imposita cauda pavonina, quam ex adverso scutaria sagitta transfodit. (η) Wap. I. p. 67. coronatæ galeæ inter cornua argenteum & rubeum cauda pavonina. (θ) Wap. I. p. 75. ex coronata galea cauda pavonina, quam ex adverso scutaria sagitta transfodit. (ι) Wap. I. p. 67. jugum alarum complicatum rubeum. (κ) Wap. I. p. 75. ex coronata galea pavonina cauda. (λ) Wap. I. p. 74. alarum aurearum expansum jugum & inter eas tres plumæ struthionice, quarum media argento, extremæ cocco tinctæ. (μ) Wap. I. p. 98. ex coronata galea prodeunt duæ alæ transversim sectæ altera argento & cocco, altera transposito ordine tincta, inter eas. . . & stellæ scuti. Lac. arg. & rubeæ. (ν) Wap. I. p. 59. figura scutaria. (ξ) Wap. I. p. 76. galeæ coronatæ imposita figura scutaria. (ο) Ethiops. (π) Wap. I. p. 61. alæ duæ coccinea & argentea. (ρ) Herma virilis, vestitu & quem capite gestat pileo acuminato orientali, cujusque ora reducta tincturis scuti partitis.

in scutis & quoties his adjiciuntur (vide c. 7.) ademptorum hosti signorum vel propriorum servatorum atque aciei restitutæ memoriale. Vid. *Hæping. de jur. insign. c. 5. n. 17.* Huc spectat quæ de *Baneriis Suecis Messen. Theatr. nob. Suec. paraphr. cap. 19. p. 146.* refert, se in vet. fragmento legisse: *In Canuti regis Vandaliæ & Sambolandiam invasuri exercitu, quendam magnæ generositatis virum nomine Thème extitisse in Selandia ortum, qui copias regias in fugam à barbaris versas, sublato & prælato in hastarum ad arma & intermissam pugna stationem ac continuationem revocavit, hacque ratione de hostibus memorabilem victoriam reportavit: quo facinore præclarissimo Canutus jure permotus dicitur, ut prætorii vexilli perpetuum deputaret hunc gerulæ, generosorum albo inscriptum, & amplissimis terrarum fundis donatum. Atque ab illo modernam Banerorum prænobilis familiam originis suæ habere principia.* Qui vero cognomine memoriam hujus facti conservare studuerunt, Banerii scuto quoque inferuere vexillum. Vexillum argenteum in scuto rubeo *Moller de Heyzenstein (Bav.) (α)*

Tria vexilla cærulea in parma aurea (imposito capite rubeo leonem pardinum argenteum complectente) *Baronnat*, tria vexilla ex auro & cocco bipertita, perticis hujus coloris, singulis collibus monticuli aurei tricipitis impositi in clypeo argenteo *Bedaro (Siles.) (β)*

§. XVI. Nec minus huc referenda vites, centurionatus apud veteres insignia. *Vites militares.* De his legendus *Æg. Gelen. de Col. Agr. magn. l. 2. f. 29. p. 188. 189.* ubi memorat ex *Lipsiol. 2. de mil. Rom. dial. 9.* eam ita incurvatam fuisse, ut X. literam notaret. Unde huc refert insignia familiarum *de Reven, de Hanxlar & Hanxleden, de Bellinghausen*, quæ figuram diagonaliter in scuto locatam, cujus utrumque extremum repandum in bina serpentina capita definit: Est autem ea figura pro *Reveniis* (quos ille *Vitellius* a vite vocat) aurea in cæruleo, pro *Hanxlariis* seu *Hanxlediis* rubea in argenteo (*Wapenb. II. p. 119.* pro *Hanselaer* argenteam in cæruleo facit pro *Bellinghensis* iterum rubea in argenteo scuto; de ipsa figura ita differit: quod tres stirpes vitigeræ caducas repandarum vitium anguinis capitibus cuspident, credo ab anguibz caducei divini derivatum. Sunt qui putant geminam anchoram representari fiducie symbolum, quasi spes quam in terra habent cælo inhereat. *Seleucus rex anchoram in anulo gerebat, & gentilitium ipsi regiumque signum fuit. Anchoram in scuto cujusdam expictam ait Herod. l. 9.* quæ nonnunquam quiescens semper rotabatur. Unde colligo fuisse eam in scuto anchoram anguinis cuspidatam capitibus, seu quasi viventes ad terrorem angues vel amphibenas exhibuisse scutum, inflexas undiq. instar anchoræ: vetuti est scutum *Huynnorum* ab *Ansterad* (vid. supra f. 1. m. l. n. 120.) & aliorum, qui vitelliorum nostrorum signum in clypeo duplicant, id est octo repandas vites, vel quadrifidas gerunt anchoras in caducei divini serpentina capita desinentes. Cum vero certum sit, digmata scutaria esse characteres prisce virtutis & heroum literas; repandam vitem instar caducei divini serpentinis cuspidatam verticibus, bene interpretabimur significare militiam & centurionatus recte divinaque cum prudentia administratos, itemque anchoram quadruplicem serpentinam vel scutariam amphibenam interpretandam esse firmitatem circumspectæ undiquaque bellicæ prudentiæ & providentiæ.

(α) *Wap. I. p. 96.* ala cum typo scutario. (β) *Wap. I. p. 62.* monticulus, & vexilla scutaria.

MEMBRUM IV.

DE AEDIFICIIS, HABITATIONIBUS ET STRUCTURIS.

1. Muri.
2. In balthei seu fascia modum locati.
3. Gradus muri.
4. Domus, Tugurium.
5. Templum.
6. Turris.
7. Pinnata turres. Specula.
8. Turres plures in scuto.
9. Castella.
10. Plura in eodem clypeo.
11. Urbes.

12. Columnæ.

13. Pyramides.

14. Porta.

15. Cataractæ.

16. Pontes.

17. Sepes.

18. Tentoria.

19. Naves.

20. Anchoræ.

21. Harpago.

P P

MEMBRUM

§. I.

Muri.

Muris cum ædificia constent, horum icones passim in clypeis invenimus: Usitatus vero de illis est terminus *massonné*, quo cæmentarium opus lapides jungens designatur, (si vero id non exprimatur intelligitur nigras esse juncturas.) Tum plerumque pinnati sunt: *crenelés*. Gestant murum argenteum, ex pede scuti nigri in medium ejus ascendentem, ter pinnatum, & rubea rosa, viridibus interfoliis argento (ap. al. auro) gemmata, impressum, imminetibus desuper 3. liliis argenteis *Kellner* (Patr. Francof.) (α) itidem argenteum ter pinnatum in rubeo clypeo *Wirsberg* (Francon.) (β) similem rubeum in argenteo *Steinsdorf* (Misn.) (γ) rubeum juncturis cæmentariis argenteis quinquies pinnatum, ex quo exsurgit leo aureus in parma cærulea *Crisky* (Polon.) aureum juncturis nigris ter pinnatum, ex quo in superiori parte scuti argentea exsurgit leo rubeus, auro coronatus *Eifersdorf* (Siles.) (δ) item quinquies pinnatum lapidibus argentatis & miniatis distinctum, ex cujus medio in scuti caput argenteum assurgit turris rubea *Dumperg*. (Bav. in 2. & 3.) (ε) ter pinnatum argenteum in rubeo *Schneevveiß* (Carinth. 2. & 3.) (ζ)

In balthei seu fasciæ modum locati.

§. II. Aliquando murus ejusmodi ex scuti imo non assurgit sed fasciæ vel balthei instar transmeat. Ita gestant fasciæ loco murum rubeum quater pinnatum in clypeo argenteo (dubie haud ob nomen) lateritium *Ziegler* (Misn.) (α) argenteum 5. pinnarum in coccineo *Auver de Auberg* (Bavar.) (β) argenteum 3. pinnarum in nigro *Lauternan* (Helv.) (γ) Alibi in balthei modum effigiatur murus; talis est cæruleus in scuto argenteo familia *von der Lühe* (Saxon.) (α) niger in rubeo *Winegk* (Bavar.) (α)

Gradus muri.

§. III. Aliquando non in plures pinna, sed mediantibus certis gradibus unum terminatur murus: quod Galli *pignon de muraille* vocant. Talis est murus niger, qui ternis gradibus in fastigium assurgit in clypeo argenteo *Schwarzenstein* 1. & 4. (Bavar.) (α) Talis murus non recto situ sed ex angulo inferiori dextro ternis gradibus versus superiorem sinistram assurgit argenteus in parma nigra pro familia *Klanmenstein* (Bavar.) (α)

Domus Tugurium.

§. IV. Domus imago nonnullos ornat clypeos. Si vero tectura domus, templi, vel turris aut alterius ædificii alio colore tingatur quam reliqua, Gallis usitatus est terminus *efforé*. Gestant imaginem domus. . . . Tugurium, vel humo virenti infixis quatuor palis rubeis impositum tectum stramineum auratum in scuto cæruleo *Leschitz* (Siles.) (ε)

Templi.

§. V. Templum pariter in clypeo locum habet: Templi argentei figura, exstante ex anteriori ejus parte avis, ciconiæ vel alterius, rostro capite & collo in scuto rubeo *Schnebelt* (α) Patr. Francof.)

§. VI. Turrium quoque non infrequens est usus, & significare potest vel expugnatas

(α) Wap. I. p. 211. pileus latus niger, ora reducta argentea, nigros duos ramos arbores detrunctos, & qua secti sunt minio tinctos sustinens. (β) Wap. I. p. 104. pileus acuminatus rubeus, ora reducta argentea, fastigiatus globulo argento & cocco decussatim variegato, & ultra hunc pennis galli gallinacei. (γ) Wap. I. p. 164. ex galea coronata prominens par alarum complicatarum, scutario muro impresso. (δ) Wap. I. p. 51. ex coronata casside exurgens leo scutarius. Lacinia argentea & miniata. (ε) Wap. I. p. 97. ex coronata casside duo cornua, alterum minio & argento, alterum argento & minio tinctum. [ζ] Wap. I. p. 45. alarum typum scutarium referentium complicatum jugum ex galea coronata. (η) Wap. I. p. 161. diademate tortili tecta galea sustinet columnam albam pennis galli gallinacei fastigiatam. Columna affigitur tectum rubeis lateribus constans. (θ) Wap. I. p. 90. galea prior sustinet pileum acuminatum rubeum, cujus ora reducta & imposita vertici pluma struthionica argento candet. Altera jugum complicatum alarum rubearum, muro scutario insignitarum. (ι) Wap. I. p. 200. murus scutarius fastigiatus emergente canis capite nigro. Lacinia assignatur miniata & argentata: Minium nigro mutari mallet ob apicem & scuti aream. (κ) Wap. I. p. 169. ultra diademate tortili virginis cæruleo amictu induta, & fertō caput capillis passis redimita. (λ) Wap. I. p. 97. muri species, cui impositum rubei molossi caput & collum. (μ) Wap. I. p. 77. respondet galea coronata sustinens jugum complicatum alarum, typo scutario insignium. (ν) Wap. I. p. 79. molossi collum cum capite argento tincta, adplicatis 2. alis nigris muro scutario insignibus. (ξ) Wap. I. p. 53. figura scutaria. (ο) Templum scutarium.

gnatas aut defensas turres, vel virum singularis meriti, qui turris instar est. Cyr. Span-
genb. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 46. p. 337. b. putat notare magistratum turres, ut aedificia
sacra tecta mancant, *damit die lande in gutem baulichen wesen erhalten werden.*
Cæterum observanda sunt in turri, rotunda an quadrata sit? utrum opus eis cæmen-
tariæ juncturæ appareat, an tectæ sint: Præterea num tectum impositum sit, & ita
acuminata turris, num in pinnas exsurgat: Præterea portæ nonnunquam notantur di-
versa tinctura. Gestant turres tecto acuminato argenteam in parma cærulea *du*
Choure, rubeam (triplici fastigio) lunula argentea superiori parte impressa ornatam
in aurea *Eichholz* (Siles.) (α) similem argenteam (sed monticulo tricollis viridi impo-
sitam) in bipertiti scuti parte anteriori *Cassel* (Bav.) (β) argenteam in cæruleo medio
scutulo *Griefsbeck* (Tirol.) (γ)

§. VII. Aliæ turres pinnatæ sunt: Talis est argentea ter pinnata in clypeo coc-
cineo *Harheimer* (Patr. Franc.) & *Hartheim* (Franc.) (δ) item argentea in cæruleo
la Motte Houdancour tessellata minio & cæruleo in aureo *la Tour S. Vidal* argentea
(juncturis & porta nigris) quater pinnata, sustinens duas argenteas columbas, pedibus
& rostris, quibus stellam auream tenent cocco tinctis, in cæruleo *La Tour* (Prov.
unde Dn. de *Romolles*) argentea, juncturis nigris, sustentata dimidia rota ejusdem me-
talli, in cæruleo *Kermaouen* seu *Karmen* (Brit.) argentea, 3. integris & 2. dimidiis pin-
nis fastigiata, opere cæmentario nigro in coccineo *Dalegre*, argentea quadrata in ru-
beo utrinque ternis liliis stipata *Alegre de Paisayut* (an idem cum prior?) aurea opere
cæmentario nigro in rubeo *Torveon*, argentea in cæruleo *le Rigal* (Arv.) argentea in
rubeo *Le Cat* (Picard.) & *d' Acher* (Arv.) aurea in cæruleo 3. coronis ducalibus rubeis
in palum collocatis insignita *Affaytardi*, aurea opere cæmentario nigro insistentis ce-
spiti viridi in cæruleo *le Fortiat* (Prov.) argentea opere cæmentario nigro insistentis solo
etiam furvo stipantibus 2. stellis aureis *Garde de Vins*, argentea rupi ejusdem metalli
innixa in cæruleo (imposito capite rubeo 3. molulis echinatis aureis insigni) *L'Hospi-
tal*; aurea eminenti alia turricula ejusdem metalli (*donjon* vid. n. 10.) in rubeo *Orna-
no*, argentea duabus aliis eminentioribus, quarum altera alteram complectitur, fastigia-
ta in coccineo *Montaigu Fromigeres* (Delf.) Huc *speculæ* (*warten*) referuntur. Ta-
lem argento tinctam, tecto cæruleo munitam, & monticulo tricollis impositam duplici
allusione in eadem figura scuto rubeo inscribit *Hohenwurt* (Austr. in 2. & 3.) (ε)

§. VIII. Nonnunquam plures turres in eadem conspiciuntur parma: Tres ar-
gentea in cæruleo *Rollat* (Arv.) & *Pompadour*, nec non *Durtal* & *Cologne* (Petricon.)
ut & (sed interjecto in corde, *en abysme*, leunculo aureo) *Ambray-Montigny*, argen-
teæ opere cæmentario & pinnis prasinis, in rubeo *Beaumont*, aureæ in cæruleo *du*
Monstier, prasinæ, quæ cæmentario & pinnis miniatis, in argenteo *Dijon Fluseaux*
(Aurelian.) argenteæ in rubeo *Saligny*, aureæ in rubeo *Chasteauneuf Rochebonne*, au-
reæ (sed quadratæ & papilionis in modum tectæ) in rubeo *Sesmaisons*, argenteæ (sed
diagonali situ) in rubeo *Gournay*, rubeæ situ pali & sustentatæ rupe viridi in aureo *des*
Salles, argenteæ in situ transverse secti (cujus inferior pars rhombulis argenteis & mi-
niatis impletur) superiori parte rubea *Caldenberg* (Patr. Franc.) (?) Quinque turres
in decussim tractæ miniatæ in parma argentea notant *Bayencourt*, cæruleæ in aurea
La Tournelle, aureæ in coccinea *Torres*. Sex miniatæ turres in clypeo rubeo, desuper
suspensa fasciolo trifida concolori, designant *Quinquempoix*. Tantum scutum aureum
turriculis & floribus lillii cyaneis sine numero conserit & fasciculum desuper suspen-
dit fam. illustris *Symiana* (Provinc.)

§. IX. Castellorum nomine quidam utuntur, cum nos turres expressimus: Rectius
vero distinctionis causa, quam tamen nemini obtrudemus, castelli nomen indere-
tur aedificio, quod aliquot turriculas amplectitur: Cum vero ex castello vel turri aliæ
iterum exsurgit, altior turricula *donjon* appellatur (une tour ou chateau *donjonée*.)
Videamus nunc castellorum exempla. De *Castiliensi* seu *Castellensi* emblemate vid.
hist. insign. lib. 1. cap. 38. num. 3. Gestant castellum aureum 3. turribus emin-
tibus ejusdem metalli in clypeo cæruleo *Castille* (Franc.) Simile in rubeo

Pp 2

Castellana

(α) *Wap.* I. p. 51. Turris scutaria. (β) *Wap.* I. p. 92. Vid. f. 1. m. 1. n. 55. (γ) *Wap.* I. p.
44. Nulla galea huic respondet, sed extra... modo turris inter duas galeas insitit scuto. Vid. c. 6.
n. 61. (δ) *Wap.* I. pag. 102. turris scutaria, ex qua prospicit vir armatus lapidem deorsum missurus.

(ε) *Wap.* I. p. 35. vid. f. 3. m. 1. 5. 47. (?) Ex castello duarum turrium argentearum
prospiciens leo aureus lingua sanguinea.

Castellana (fam. illustris quam ex aliquo minori R. Castiliæ filio deducere amant: Ex ea est com. de *Grignan & Alemagne* in Provinc.) simile *τεῖπυργον* cæruleum (de 3. donjons) in argenteo *Chasteaupers* & argenteum in coccineo *du Mur* (Britann.) atq; argenteum rupi aquis cinctæ, quæ omnia argentum tingit, innixum in viridi *la Bistrade*, nec non argenteum, juncturis lapidum nigris, in rubeo, adjectis 3. cruciculis aureis *Hermengaud* (Provinc.) tum argenteum singulis turriculis vexillo fastigiatis, in cæruleo *Chastilain*, ut & rubeum in argenteo sustentatum à 2. leonibus aureis *Northampton* (Angl.) iterum castellum aureum in cæruleo *Trvarlan & Malabarbe*, aureum in rubeo *Vieuxchastel* (Britan.) argenteum in rubeo, lapidum juncturis nigris (addito capite aureo, aquilam complexo nascentem nigram, coronatam & linguatam cocco) *Iustini* (Genuenf.) nigrum in aureo (imminente aquila nigra) *Castel S. Nazart*, aureum in cæruleo (limbo ex argenteis & coccineis segmentis composito) *Davalos*, argenteum in cæruleo juncturis nigris *Geoffroy* (Linguadoc.) item argenteum (duabus turriculis muro junctis, quarum dextra editior est) in rubeo *Veyre*, in argentea parma rubeum (ad scuti margines pertingens) porta patente aurea & tribus turribus insigne *Pogrel* (Silef.) (α) aureum in scuti transverse secti (cujus inferior pars aurea coccineum leonem continet) superiori parte miniata *Castelnau*, castrum *τεῖπυργον* aureum, porta patente, in cæruleo *Vlner de Dieppurg* (Patr. Francof.) (β) & simile in nigro *Burckhard* (Patr. Francof.) (γ) castrum *τεῖπυργον* argentatum, juncturis lapidum nigris, in rubeo, *Koslovsky* (Silef.) (δ) castrum *τεῖπυργον* argenteum in nigro (duplici allusione nominis vid. l. 9. n. 11.) *Schanburg* (Bav.) (ε) rubeum in aureo *Eulner* (Franc.) (ς)

Plura in
eodem
clypeo.

§. X. Tria capella gestat aurea in scuto coccineo *Chasteaugal* (Britann.) rubea duabus singula turribus instructa in argenteo, intermedio cantherio nigro *Glauburg* (Patr. Francof.) (η) argentea in nigro, cantherio medio aureo *Hochhausen* (Patr. Francof.) (θ) aurea (sed uno latere confecta, chateaux fendus) in cæruleo *Aubigny* (Pieton.)

Urbes.
Colum-
næ.

§. XI. Urbes integræ alicubi scutis insertæ. Exempla sunt.

§. XII. Edificiorum partes columnæ sunt: quæ roboris & constantiæ hieroglyphico serviunt, & varios eos denotare possunt, qui rei sacræ & prophanæ telamones sint. In antiquitate Patroclo 3. columnas argenteas in nigro scuto assignari legimus apud Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 1009. Gestant columnas, cæruleam, lacrymis argenteis conspersam in parma aurea *Chanlecy* (Matiscon.) auream, coronatam & vite viridi circumdatam in coccinea *Prohannes Dn. de Beines* (Provinc.) nigram inter duas alias argenteas in scuto rubeo *Næcher* (Silef.) (ι)

In scuto transverse secto, cujus superiora rubent, inferiora auro tinguntur, toti inscriptæ duæ columnæ rubæ ex coronis aureis (an hoc fieri potest?) surgentes & auro coronatæ, & fasciculis aristarum flavis fastigiatæ *Visler* (Bav.) (κ) 3. columnas aureas in cæruleo *Poyet*, tres aureas, quarum mediæ corona imminet in nigro *Ezel* (Silef.) (λ)

Pyrami-
des.

§. XIII. Huc pyramides referamus. Utitur pyramide aurea, cui globulus impositus conspicitur, colliculo tricipiti argenteo, innixa in clypeo cæruleo fam. *Rolandt* (Rhen.) (μ)

§. XIV. Ad

(α) *Wap. I. p. 50.* coronatæ galeæ insiluit castrum *τεῖπυργον*, cujus media turris cauda pavonina superbit. (β) Culcitæ rubæ impositum vasculum nigrum, caudam pavoninam sustinens. (γ) Turris aurea fastigiata vexillo auro & nigro colore picto. (δ) *Wap. I. pag. 75.* castrum scutarium. (ε) *Wap. I. p. 94.* respondet huic & alteri aræ (vid. f. 6. m. 1. num. 20.) galea una coronata cum jugo alarum explicato, quarum altera castrum, altera rotam dimidiam ex scuto repetit. (ζ) *Wap. I. p. 105.* culcitæ rubæ panniculis aureis ornatæ imposita olla aurea insertis pennis pavoninis.

(η) *Wap. I. p. 210.* galea testâ diademate tortili ex cocco & argento sustinens hermam virilem veste (præter manicas interiores rubeo colore infectas & cingulum atrum) argento tincta utraque manu rictum patulum divellens. Lacinia argentea & rubæ. (θ) Idem cum priori apex, nisi quod vestis pars dextra nigricat, sinistra candet, cingulum rubet, interior manica utraque auro picta est. Tum capiti viri aures Midæ adplicatæ conspiciuntur.

(ι) *Wap. I. p. 57.* ex coronata casside pennæ galli gallinacei, quæ hinc quaternæ sunt extremis resectis nigræ, isthinc totidem integræ argenteæ. Lacinia hinc rubæ isthinc nigræ, utrinq; addito argento. (κ) *Wap. I. p. 94.* ex coronata galea protensa duæ columnæ, cum coronis & spicis ex scuto repetitæ. (λ) *Wap. I. p. 65.* inter cornua, quorum prius auro & nigro colore, alterum inverso ordine tingitur, columna scutaria. (μ) *Wap. I. p. 128.* inter duo cornua cærulea tota figura scutaria.

§. XIV. Ad aedificia etiam portae spectant, quibus domus, turres, castella, urbes clauduntur. Possunt autem portarum imagines defensas vel oppugnatas urbes vel patens afflictis asylum significare. Exemplum videas hist. insign. l. 1. c. 9. n. 70. pro tessera *Portus Naonis*. Huc forte referemus ferra, quibus portae muniti solent, die bande: tale situ diagonali in scuto aureo miniatum praefert *Bruck* (Sil.) (α)

§. XV. Ad portarum munitionem spectant cataractae, quas Galli *herfes* (an ab ericius?) vel *porte coulisses* vocant *schußgatter*. Gestat talem cataractam argenteam in clypeo caeruleo *Vieille maison*, nigram in scuto Francisci liliis confito *Carcassona* (Civitat.) rubeam sed margini scuti adhaerentem nisi qua cuspides in imo inde recedunt, in argenteo (*herse de gueules*) *Palevesion* (Aquitani.) Aliis etiam finibus serviunt cataractae. Talem auream in scuti transverse secti, cujus inferiora rubent, superiori parte caerulea gestat *Legenreuter* (Austr. in 2. & 3.) (β) alia figura argenteam monticulo tricollis aureo innixam *Lamminger* (Bav.) (γ)

§. XIV. Pontes huc quoque referendi. Pons aureus, juncturis lapidum nigris, duobus arcibus constans in rubeo clypeo notat *Pontevéz C. de Carces*, argenteus trium arcuum in caeruleo *Pontbriant*, argenteus 5. arcuum, duabus turriculis ornatus & flumini impositus in rubeo *Pontac*. Ag. *Gelen. de Magn. Col. Agrip. l. 2. f. 23. p. 177. seq.* ubi de familia Colonienfium *Overstolz* (quam à Romanis superbis vel Tarquiniis deducit, & in 4. lineas partitur, in quibus sunt *Liskirchii* seu à *Lisolatiskirchen*) (δ) agit, eas ita eloquitur, in aureo clypeo 3. fasciae sapphirinae pinnulis inferne asperatae, suprema 5. media 4. infima tribus. Fasciarum autem quadruplicem adfert interpretationem, aut enim ob agriculturæ amorem rastella esse, quæ præ se ferant, (nam antiquo Romanorum tempore etiam triumphales viri rusticari non dedecori duxerunt) aut coronam muralem notari inversam, aut potiola quæ mutilis ex marmore suppositis instar pulpiti ante domos porrecti spectatorum accubationi serviant, aut in quod fere propendere eam sequentia capita conjecturam faciunt, potens esse, quæ sub publicis, fulcris & pilis costatae firmataeque sint. Idem in fasciis utrinque pinnatis & nebulatis pontis figuram agnoscere credit f. 25. p. 181. vid. supra f. 1. m. l. §. 37. 43. Credit etiam Gelenius scutarii pontis tessera donatos, qui egregium facinus in ponte ediderunt, ut olim Horatius Cocles apud Liv. dec. 1. l. 2. Pons ligneus (*steg*) cui insistent adversi duo galli gallinacei nigri rubea crista & barba in parma aurea (nominis allusio) *Steger zu Ladendorf* (Austr.) (ε)

§. XVII. Sepes etiam alicubi conspiciuntur. In scuto caeruleo sepes viminea aurea leone super eam gradiente ejusdem metalli (allusio ad nomen) *Paumgartner* (Bav.) (ζ) in scuto bipertito ex rubeo & nigro pes scuti totus impletus sepe viminea aurea, & ex ea surgentes duo montes vel rupes ex argento *Heyperger* (Austr.) (η) conf. *Zauner* (Austr. *Wap. V. p. 56. & 57.*) Tres sepes aureæ, fasciarum instar caeruleum clypeum percurrentes notant des *Hayes* (Cænom.)

§. XIX. Habitationem etiam præbent, quæ veteribus domuum loco fuere, tabernacula seu tentoria, unde horum quoque mentio facienda. Tentorium argenteum oblongum in nigro (nominis causa) notat *Hütte zu Hauspach* (Bav.) (θ)

§. XIX. In mari domuum vicem naves sustinent. Hæ symbolum felicitatis sunt. Unde in numis Hadriani & Augusti representatur navis cum inscriptione: *Felicitas Augusto*. Inscribere etiam solebant veteres *εὐπλοία* vel *πρὸς νότον σωζέσθαι*: felicitis navigationis omni. Gepidis symbolum dat navem ex Olao *M. Hæping. de jur. insign. c. 2. §. 10. n. 999.* Terminus de nave instructa solennis est *equippé* seu *habillé*. Gestat navem instructam omni apparatu & velis, argenteam, argenteis undis etiam innatantem in parma coccinea, cujus cephalus caeruleus liliis aureis conferitur, civitas *Lutetia Parisiorum* (à Druidibus antiquis datum hoc *δῆγμα* volunt, qui delectantur fabulis) similiter navem argenteam

Pp 3

(α) *Wap. I. p. 61.* ex galea coronata exsurgens cervus suo colore. (β) *Wap. I. p. 34.* ex coronata galea porrecta ala cum symbolo scutario. (γ) *Wap. I. p. 89.* monticulus & cataracta scuti. (δ) Coronata cassidi insidens catellus caeruleus: huc Epigramma Gelenii:

Puppe coronata gestabat Galba catellum,

Nunc Lyskirehiace praesidet ille rati.

(ε) *Wap. I. p. 39.* ex galea coronata jugum alarum complicatum, quarum altera aurata, altera nigra, utrinque ea nonnihil ponticuli conspicitur. (ζ) *Wap. I. p. 84.* vir caeruleo amictu & pileo, collari atque ora reducta aureis, dextra bipennem suo colore pictam axillæ impositam gestans. (η) *Wap. I. p. 40.* ex coronata galea inter duo cornua rubeum argentea & nigrum aurea fascia impressa, quorum orificio aperto inferuntur ternæ pavoninae pennæ, adversus prorumpit co aureus. (θ) *Wap. I. p. 93.* ala cum typo scutario.

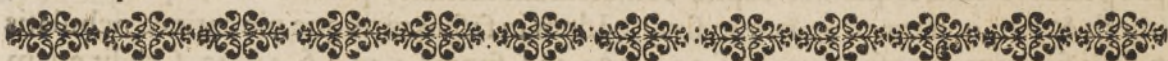
genteam instructam 3. malis & velis, quorum singulis singulæ stellæ aureæ imminet, in rubeo la *Nauve*. Navem sed sine malo & velis auream parmae mediæ cæruleæ inscribit fam. *Segker* (Austr.) (α) quæ galeæ coronatæ imponit malum ex auro & cæruleo colore variegatam, ex qua pendet velum argentatum, & ex ejus summitate volat vexillum candidum rubeum cruce insigne. Ita etiam cymbam auream inscribit rubeo scuto *Grotovvsky* (Siles.) (β)

Anchora. §. XX. Ad apparatus navis inprimis anchoræ spectant, quarum usus non infrequens. Apud *Herod.* in calliop. jam Saphonis clypeus anchora notatur. Spei vero inprimis symbolum in ea quæri potest. Pars ejus superior (an potius erecta? nam transversam lego vocari *taabe*, à Latinis sumto nomine) Gallis *stangue* vocatur, à nostro vernaculo *stang*. Conf. Menestr. l'art du blas. justif. c. 5. p. 91. ubi de *Labouwerii* erroribus circa hanc vocem. *Lagumene* vocatur funis (conf. de anchora supra m. 3. n. 16.) Anchora argentea in area viridi, tessellis aureis hinc inde conspersa *Hohenfels de Reipoltzkirch* (Bav. in 2. & 3.) (γ) Tres anchoras nigras in aurea gestat *Bain*. Quinque aureas in cærulea decussatim locatas *Colombo*. Anchoram etiam vocat Basileensium *δευμα* Freherus ob piscatoris munus, quod ab imperio teneat, sed Cl. Seb. Feschi de inf. c. 8. n. 14. mavult esse nauticum instrumentum seu *fahrsstachel*.

Harpago. §. XXI. Harpago (*schiff-hacken*) nauticum instrumentum est. Talis argenteus conspicitur in parma cærulea fam. *Oppel* (Siles.) dicitur hoc deigmate notari, quod ejus familiæ duo fratres sub Carolo M. aliquot Saracenorum naves viris refertas, & uncis talibus attractas demerserint (δ) niger in argentea *Bischofsverder* (Siles.) (ε)

(α) Wap. I. p. 34. 40. (β) Wap. I. p. 73. coronatæ galeæ imponitur cymba, & huic cauda pavonina. (γ) Wap. I. p. 30. non videtur peculiaris huic areæ respondere galea. (δ) Wap. I. p. 55. tres struthionicae plumæ argenteæ.

(ε) Wap. I. p. 55. novem pennæ galli gallinacei, tres mediæ argenteæ, interiores nigrae, posteriores paululum abscissæ rubrae.

MEMBRUM V.

DE LITERIS, VOCIBUS ET CHARACTERIBUS.

§. 1. De antiquitate horum *δευμάτων*.

2. 3. Exempla literarum.

4. Voces integra in schedis.

5. Sine schedis.

6. Monogrammata.

7. Πεντάλφα.

MEMBRUM V.

DE LITERIS, VOCIBUS ET SIMILIBUS CHARACTERIBUS.

§. 1.

De anti-
quitate
horum
*δευμά-
των*.

DE hoc figurarum genere ita judicat *M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 465.* Quant aux paroles, qui se voyent par fois dedans les escus d'armes, mon avis est, que la pratique en est toute moderne, veu que nous remarquons fort peu d'aciennes armoiries, ou les mots entiers, beaucoup moins les devises de plusieurs paroles, soient figurées; Quod ita sonat: Quod attinet voces, quæ nonnunquam in scutis gentilitiis conspiciuntur, existimo usum omnino recentem esse, cum paucæ antiqua insignia observemus, in quibus integræ voces, multo minus sententiæ pluribus vocibus constantem representantur. Inde: L'on peut commodement mettre dans un rouleau, qui sortira du cimier, ou du timbre de l'escu d'armes, tous les petits dictons, qu'on voudra estre cognus de la posterité sans que pour cela le dedans de l'armoirie soit contraire aux maximes de l'antiquité, qui ne souffre ces grands meslanges. h. c. Commode schedæ alicui, quæ ex apice parmae imposito prodiret, inseri possent omnia dicteria, quæ ad posteritatem transmittere optamus: ut necesse non sit, ipsam aream insignium regulis antiquitatis tam varia comminisci ferre non solitæ, contrariam effingi. Ex quo principio ex Caraficis scutis vocem *libertas*, ex Mendoziiis *Avemaria* mallet in apicem rejici. Paulo post p. 496. Ceux là me semblent plus supportable, qui marquent une lettre seule dans leurs armes, veu qu'elles n'en recoivent pas tant d'incommodité, toutefois, cela estant le propre des marchands, le moins que la noblesse s'en peut servir, c'est le meilleur. Quod quis diceret: Tolerabilius arbitror, si unica litera insignia notentur, neq. enim inde tantum scuto

scuto timendum est ^α *αἰσχροπρεπές*: Verum enim verocum ille modus mercatoribus proprius sit, quo rarius nobiles eo utuntur, suæ dignitati melius consulunt.

§. II. Audivimus de his Varenii iudicium, de quo ut quisq; quod rationi consensancum existimat, liberum relinquo. Segoing. tr. de arm. art. 5. p. 50. ita iudicat: *Il y en a, qui blasment les armes composée de lettres ou de mots, mais ce n'est pas avec raison, puis qu'on l'a veu pratiqué quelquefois en France, & plus souvent en Italie sur un fondement, qui est bien raisonnable, que par tels mots ou par telles lettres mises dans les armes, en fait cognoistre les actions heroïques des familles & on les rend plus memorables & recommandables.* Literas quod attinet, mercatoribus earum usum duntaxat vindicari, nollem. Certe satis antiquius est, cum Lacedæmoniis A. Messeniis M. literæ initiales nominum usurpatæ sint. Inde nunc quoque horum exemplo videmus, quibus primum nominis elementum *δεῖγμα* facit. Ita gestant A. nigrum in fascia argentea scuto rubeo inducta Bar. & Com. *Althann* (α) R. argento pictum in alveolo coccineo 1. & 4. *Reding* (Helvet.) (β) Z. itidem argentatum in nigro *Kormantzky* (Siles.) (γ) Quo referret quis etiam insignia *Sætern* (seu *Zætern*) (δ) sed superius m. 1. n. II. aliter.) Ita & *Garche* (Parrit. Francof.) (ε) gestabant literam G. implexa crucicula in clypeo argenteo. *Czechau* (Siles.) (ζ) literam W. argento antiquo more pictam in rubeo. *Kladrubscher* (Siles.) (η) literam N. argenteam in scuti transverse secti, cujus inferiora candent argento, superiori parte coccinea. *Dobritsch* (Siles.) (θ) in rubea argenteam literam S. inversum & tæniola cujus extrema volant ejusdem metalli ligatam. Sed *Dobersehlitz* in pr. Crofensi simile S. inversum nigrum fascia rubea ligatum in parma argentea gestat, servato cum istis eodem apice. *Aversberg* (Bar. in 2. & 3.) (ι) litera A. antiquo more scripta nigra in argenteo. *Von Wetke* (Parrit. Lubec.) (κ) in nigræ parmæ inferiori parte litera W. ex cujus medio exsurgunt tria folia acuminata viridia & inter ea ejusdem coloris petiolis sustentati flosculi triphilly rubei. Inter alias gentes lego idem placuisse familiis *Turlandorum* in Anglia, *Bellonis* Venetis, *Mafalskiis* Polonis, *Montenegris* in Hispania. In civitatum scutis hoc imprimis frequens observo. Conf. *Wap.* I. p. 219. insignia Campidunensium, Dona-Werdensium, Wangensium, p. 220. Tullip. 221. Gætingæ p. 222. Glogoviæ. Quo & retuleris scutum civ. *Yssoudun*, cæruleum, literam Y. auro pictam, adjectis ex eodem metallo 3. liliis, complexum apud Menestr. l'art du blas. justific. cap. 7. p. 168. ita etiam in Gallia idem observatur in scutis civitatum *Peronne*, *Montargis*, *Rion* en Avergne, *Meaux*, *Brignole* en Provence.

§. III. Cum ratio literæ ex nomine non desumitur, nonnunquam illius habetur ratio, à quo familiæ præcipuus honos, vel insignia collata sunt. De quo diximus cap. 2. Sed ne huc quidem omnia exempla quadrant, unde restant alia, quorum partim aliqua rationes sunt, partim rationem nullam dare valerem. Ita fam. *Mesenavv* (Siles.) (λ) in scuto cæruleo literam S. tripartitam, nam superiori parte nigrâ, media argento, ima cocco tingitur, gestat eandem literam in scuto fam. de *Cordona*: sed ex ista ratione, ut P. Matthieu hist. Ludv. XI. l. 7. refert, quod Isabellæ Castellanae procum, cum ignotus accederet, Ferdinandum Aragoniæ principem, Gutierius de Cordona his Hispano idiomate verbis monstravit *esse es* (hic est) unde hæc extemplo responderit, *esse* debere ejus constituere arma. Ita familia *Felicium* (Felix) quæ Pedemontana ortu Avenione, Massiliæ & Aquis Sextiis habitat, usâ est in parma rubea balthæo argenteo tribus F. nigris impresso quas explicant: *Felices fuerant fideles.* *Eloge d'honneur donné à ceux de cette famille par Amedée comte de Savoye en 1247. en reconnaissance de leur fidélité, & en un temps, que le Piedmont c'estoit presque tout revolté, à l'exclusion de la ville de Rivole, de la quelle le Felix estoient des premiers & plus considerables habitans.* *Elogium honoris huic genti collatum ab Amedeo C. Sab. 1247. in gratum testimonium eorum fidei,* quod

(α) *Wap.* I. p. 22. & V. p. 4. (β) *Wap.* I. p. 202. ex coronata galea prominens species virilis, argento vestita, caput pileo tecta & dextra ramum, sinistra literam R. portans. (γ) *Wap.* I. p. 75. ante alarum nigrarum jugum: expansum argento picta litera Z. (δ) *Wap.* I. p. 131. (ε) Jugo alarum complicato, inserta figura scutaria. (ζ) *Wap.* I. p. 70. cauda pavonina impressa litera scutaria. (η) Inter duas rubeas argentea pluma struthionica. (θ) *Wap.* I. p. 68. coronatæ galeæ imposita tria lilia candida, caule & foliis viridibus. (ι) *Wap.* I. p. 33. galeæ coronatæ impositum complicatum jugum alarum cum typo scutario. (κ) Ex galea coronata folia & flosculi scutarii inter duo cornua secta, quorum prioris superior pars & alterius inferior auro fulget, reliqua atra sunt. (λ) *Wap.* I. p. 69. palæ duæ, altera nigra, altera rubea,

Exempla
litera-
rum.

Exempla
litera-
rum.

quod cum totum fere Pedemontium à Principe defecisset, in fide perstiterit Rivolum opidum, ex cuius præcipuis civibus fuere hi Felices ex Pignon. & Parad. Segoing. tr. des arm. art. 5. p. 51. Aliud exemplum 4. literarum, quibus tamen totidem voces significantur, suppeditat clypeus fam. Patr. Francof. Ramer (α) nam ille sectus diagonaliter ex auro & minio, baltheo nigro discrimen constituyente, in aurea parte brachium armatum coloris carulei strictum acinacem præferens, in rubea literas aureas S. P. Q. R. repræsentat.

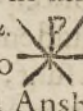
Voces integre in schedis.

§. VI. Voces integre vel sententiæ aut ipsum potissimum constituunt *δείγμα* scuti, vel in schedula aut alio modo reliquis figuris in ipso scuto (si enim extra illud sit, alius locus tractationi debetur. Vid. c. VII. n. 65. seq.) adjiciuntur. De hoc genere iudicium Varenii rectissime intelligitur, cum indecorum & simplicitati insignium repugnare credit. Nec facile antiquitas exemplum suggeret. Saltem in Germanis ea frustra quæsieris. Huc refero *Recte desuper data*, in schedula sinistra parti clypei *Dominiceti* (β) circino adscriptum : *Pro rege & grege Christiano*, in schedula limbi instar inferiorem scuti medietatem ambiens pro fam. *Nankovvsky* (γ) *Victoria* itidem in schedula stellæ aureæ laterculi 2. & 3. fam. *Cicogna* (δ) adject.

Sine schedis.

§. V. Elegantiora illa sunt arma, in quibus voces sine schedis ipsi scuto tanquam primarum signum, vel primarii inscriptio, inseruntur. Huc spectant insignia Reip. *Lucensis*, carulea inter duas aureas ténias diagonales vocem LIBERTAS auro etiam scriptam continentia : Exemplum huius Illustrissimæ Reip. id genus armorum satis illustrat, & si quis secius de illis sentiret, tuctur. Eandem vocem fam. *Magaloti* (Florent.) ob fortiter defensam libertatem inscribunt capiti rubeo, quod imminet palmæ ternis fasciis aureis & nigris exarata (Segoing Tr. des arm. art. 5. p. 50. Ita vocem *Lieb* aureis literis fasciæ argenteæ scuto nigro inductæ inscribit *Zachareis* (Bavar.) (ε) unde in 2. & 3. areolam suam transtulit fam. *Starzhäusen* (Bavar.) (ζ) forte hereditatis titulo. De Mendoza's vide histor. insign. Horum forte exemplo fam. *Andrada*, argenteo scutario limbo inscribit, *Ave Maria gratia plena*. Modernus rex Britannia Carolus II. Carlisleo Chiliarchæ optime de se merito novissime concessis insignibus inter alias figuras integrum nomen *Karlos* intulit. *Seb. Fesch. de insign. cap. 8. n. 13.* Discerniculi causa quendam juniorem fam. *du Bourg* literis aureis Salvatoris nomen abbreviatam J. H. S. capiti scuti inscripsisse lego, ut se tempore ligæ bonum catholicum (factionis hoc indigno abusu à pietate adsertum nomen erat) notaret. Oxoniensis academici clypeus caruleus librum argenteum apertum, & hæc verba *Sapientia & Felicitas* repræsentantem, adjectis 3. coronis aureis complectitur.

Mono-grammata.

§. VI. Hæc monogrammata h. e. plures literæ in unam figuram dictæ spectant. Inter illa in primis celebris est Constantini M. *δείγμα*. Hoc monogramma *Primas* ad Apoc. 13. & ex eo *Ansbertus* putant ab Antichristo usurpatum iri, quo totum Christinomen compendio includatur : & quidem Ansbertus à Deo hoc revelatum jactat. Ad stipulatur *Ribera* ad Apoc. 13. 16. p. 350. 351. atque putat eum hoc characterem usurum in sigillo ac annulo, ut hoc signo Christianos & Judæos, quorum Messias esse velit, speciosius decipiet. Tum quia Constantinus M. in labaro idem signum gestavit, notante *Onofr.* in Fast. excepta linea transversa, idemq; exemplum imitati Leo V. & Michael Constantinus Imperatores ; hunc quoq; Antichristum, qui fundator publicæ quietis videri volet, tanto magis characterem tali delectatum iri. Refutat vero socium *Blas. Vieg. Comm. ad Apoc. 13. p. 686.* Annumeretur ergo & hoc reliquis de Utopico illo Antichristo eorum, qui verum agnoscere nolunt, fabulis. Si vero Ansberti revelatio locum haberet, esset de quo suis Pontificibus Romani timerent. Cum post alios Leonis III. circa 796. & Joh. Lat. monogramma idem Ciaconio notante extet.

πένταλφα.

§. VII. Nullus alius visus commodior locus, quam ut huc etiam illum characterem referam, quem *πένταλφα*, vel stellam pentagonalem aut salutem Pythagoræ (inscribi solebant literæ *υγεία*) appellare solent, *Druttenfuss* seu *Druntenfuss* superstitionibus frequenter adhibitum. Gestat hunc characterem argenteum in parma coccinea fam. *Degelin de Wangen* (Suev.) (η)

CAP. VI.

(α) Ex corona aurea prodit brachium cum acinace : Laciniæ aureæ hinc nigro, illinc rubeo tinctæ. (β) *Wap. IV. p. 44.* (γ) *Wap. IV. p. 133.* (δ) *Wap. IX. p. 42.* (ε) *Wap. II. p. 57.* alæ nigræ fascia & vox inscripta. (ζ) *Wap. I. p. 84.* idem apex, nisi quod galea coronata, & loco unius alæ, jugum complicatum 3. alarum repræsentatur. (η) *Wap. I. p. 119.* culcitæ rubeæ impositum idem *πένταλφα* ut tamen 4. extantes cuspides, pennis gallinæ vel quicquid id ornamenti est, exornentur.

CAPUT VI. DE APICE SEU TIMBRO.

1. Scuto impositus apex.
2. Qua scuto imponuntur & adjiciuntur.
3. Germanorum circa galeas studium.
4. Dispositio.
5. Galea nomina.
6. Origo.
7. Materia apud veteres.
8. Figura.
9. Recentiora instituta.
10. De moribus nostris circa apertas & clausas galeas.
11. Quibus apertarum jus sit?
12. Quibus in universum galea conveniunt? imprimis de Ecclesiasticis.
13. Corona, quis earum apud Priocos usus.
14. Regum & Imperatorum circa eas mores.
15. Corona clausa & aperta.
16. Figura coronarum Imperatoriarum, Regiarum, Ducalium &c.
17. Qua nostri moris. Inseti corone pilei ducalium.
18. Regum corona. M. D. Hetruria.
19. Seta, Ecclesiasticorum mitra, Papalis corona & insignia.
20. Cardinalitii pilei.
21. Pilei Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, Mitra.
22. Tegumenta galearum, Origo.
23. Unde laciniosa picta, Lambrequius.
24. An recte dicantur plumarius instructus.
25. Aliquando integra pingi solent.
26. Pallia ducalia.
27. Regula de tincturis laciniarum.
28. 29. Exceptiones.
30. Diadema tortile.
31. Apex.

32. Origo à cristis veterum.
33. Germanorum mores.
34. Apices apud veteres saepe mutati.
35. In apice figuræ, quibus nulla in cuto respondent.
36. Figura apicis pluribus scutariis respondentes, & galea multiplicata.
37. Analogia figurarum scutariarum & apicis.
38. Figura apicis frequentiores.
39. Cornua veteribus in usu.
40. Apud nostros cervina, arietina, bubalina, An proboscides elephant. Addita quandoque alia, imprimis aures.
41. Ala apici adhibita.
42. Pluma.
43. Pennæ pavonina.
44. Hermæ.
45. Humana alia figura vel Angelorum aut Sirenium.
46. Humana membra, caput, brachia, crura.
47. Bestiarum figura vel *πρωτομαί*.
48. Aves integræ.
49. Earum nascentium figura.
50. Fera integræ.
51. *πρωτομαί*.
52. Animalium partes.
53. Montes & rupes. Turres, Castella, Columnæ, Naves.
54. Flamma.
55. Vexilla.
56. Pilei, latiores vel turbinati.
57. Ventilabrum angulare.
58. Figura scutaria honorabiles.
59. Intermedia inter apicem & galeam.
60. Culcitra.
61. Singularia quadam.

§. I.

Diximus cap. I. quod partes integrantes insignium ad tres revocate decreverim: Scuto impositus apex. Quæ hactenus tractata sunt, primam partem nempe scutum respiciebant, ita tamen ut reliquis ex parte communia etiam sint. Nunc ad galeam transimus, nempe cum suo ornatu. Cæterum omne quod scuto imponitur in genere vocare solent timbre vel cimier, Itali *cimiero* (à situ potius quam chimæricis figuris, quod non displicet Campanilio dell' arm. c. II. p. 17.) unde aliqui vocem formant *timbr* seu *cimierii*. Latini vero (vid. Lips. mil. Rom. c. 3. c. 5.) *apicem*, aut *fastigiarium coronamentum* appellant. Græci *πτερανόν σέφαινον*, plumæum apicem seu corollam, Nostri frequenter complecti solent sub generali nomine *helm* & *helm*. *Fleinodien*.

§. II. Porro de universis, quæ scuto imponuntur vel adjiciuntur ita dicit M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 536. Elles ne sont pas absolument héréditaires, comme le corps de l'écu, mais seulement personnelles, ou attachées à la personne, qui les y employe la première. C'est bien le meilleur par fois, que les descendants se servent des ornemens, que leurs ancêtres ont choisis, toutefois il est en leur volonté de les alterer, quand bon leur semble, pour les nouveaux sujets qui se présenteront, sans que les maximes & les règles de cet art soient aucunement violées. De quoy vous sçauvez bien cognoître qu'il est pas de mer-

de merveille, si les emeaux de ces accompagnemens ou de cet accessoire d'armes sont appliqués avec toute sorte de liberté & avec bien de la différence des couleurs & des métaux, qui sont dedans le principal: puis que tous ces timbres, ces cimieres, ces supports & ces atours peuvent estre changez. Ait non esse universa illa hereditaria absolute, uti corpus scuti, sed tantum personalia, vel illis propria, qui primum illis usi: Optimum quidem nonnunquam est, ut descendentes utantur iisdem ornamentis, quæ majores elegere, in ipsorum tamen arbitrio etiam positum est, ut cum placet, ex novis causis, quæ occurrunt, ea immutant, absque illa quæ ita committeretur legum & regularum artis violatione. Unde dignoscitur, mirum non esse, si tincturæ harum appendicum vel accessorii omni cum libertate nec eadem ἀνεβεῖα, quæ in principali observatur, applicentur: cum omnes hi apices, cimieria, telamones & alia quæ circumstant, mutari valeant. Ex Paillot Vr. & parf. sc. des arm. v. *abaisse*, aliud colligere licet, quod nempe Gallo iudice apicis præ scuto major sit dignitas: ita enim ait: *Les cimiers & supports ne sont, à dire vray, deus qu'à ceux qui les ont mérités par leur générosité, ou par leur vertu, ou à ceux à qui ils sont acquis par naissance. Et verum dicamus, apices & telamones, non aliis debentur, quam qui generositate vel virtute meruerunt, aut hereditate majorum acceperunt.*

Germanorum
circa galeas
studium.

§. III. Quid circa hæc apud nostros etiam in usu fuerit vel adhuc sit, suo loco sequetur, cum de singulis agemus. Id tantum ante omnia monere necessum est: Galeam cum imposito apice Germanis potiori loco esse, quam aliis nationibus. Cum nonnunquam videamus: omisso scuto, magnates & alios illustres in quibusdam sigillis solam galeam, vel si plures sint, galeas avitas representare. Unde apparet, ipsis galeam & apicem quam scutum & hujus figuras in non minori esse pretio. Cujus utrum exempla apud alios reperiantur, dicere nequeo.

Dispositio.

§. IV. Cæterum quicquid hoc capite nobis agendum est 4. illis continetur, ut 1. de galea dispiciamus. 2. Coronas, quæ plurimis impositæ conspiciuntur. 3. Tegumenta cassidis & 4. apicem hisce impositum consideremus.

Galeæ
nomina.

§. V. Galeam quod concernit, nomen habet ἀπὸ τῆς γαλέης à fele vel mustela. vid. *Lips. de milit. Rom. 3. dial. 1.* Nam prisca tegmina capiebant à feris. Unde apud Homerum ἰαπιδῆν, κυνέη, πινυρέην, ἀγρέην, mustellina, canina, taurina, caprilla. Alii galeam à Gallo, cujus formam Cares summitati capitis armati imposuerunt, Varro à galero dictam, putant. Hoc vero discrimen *Isidor. l. 18. 14.* constituit inter *cassidem* & *galeam*, quod illa de lamina proprie, hæc de corio: nam *galerus* corium dicitur. *Galerus* etiam vel *galericulus* vocatur in primis è pelle & lana:

Fulvosq; lupi de pelle galeros. Virg. *Æneid. 7. 987.* *Cudonem* etiam vocat *Silius*:
- - - *Caput his cudone ferino*

Stat cautum.

Coronas quoque nonnunquam galeas notare lego apud Riber. comm. in *Apocal. 9. 7. p. 255.* ex loco Virg. 5. *Æneid.*

Omnibus in morem tonsa coma pressa corona.

In quem locum *Servius*: corona id est galea, & sermone Homeri usus est, nam galeam γαλῆαν dixit: Et revera corona non esse potest, cum sequatur, galeam ante pedes (conf. *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. n. 497.* ubi etiam ad Homerum & Virg. provocat.) Græcis dicitur πεικεφαλαία, quæ vox extat *Eph. 6.* Tum apud *LXX. 1. Sam. 17.* nec non κράνη. Et à materia κυνέη, ἰαπιδῆν, πινυρέην, ἀγρέην, apud Homerum. Germani (præter nomē antiquum cassidis præsertim cristatæ vel cornutæ *brynn* vel *brenn*: vid. *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. n. 502.* & affinia *sturmhut* / *pickelhaube* &c.) vocare solemus *helm* ab *helen* tegendo, velando: Sicut etiam Itali dicunt *celada* seu *celata* à celare (unde haud dubiè & Hispani suum *celada* & Galli *celade* vel *salade*) & Franci *casque*, Itali *cascetto* à cacher. Ab hac voce *helm* Italus format suum *elmo* seu *elmetto*, Gallus *beaulme*. Præter hæc nomina Francis scriptoribus usitata etiam sunt *basinet* & *timbre*, quamvis hoc potius apicem, vel cum apice cassidem notet. Conf. *Menestr. verit. art. du blas. c. 13. p. 160.* Suecis vocatur galea *Jærnhatt* vel *Katelhatt*, quod esset ex ferro aut ære. *Loccen. Antiq. Sueo-Goth. l. 3. c. 2. p. 119.*

§. VI. Quod rem attinet, autores galearum alii Lacedæmonios, alii Cares constituunt. *Plin. 7. 56.* conf. *Limn. jur. publ. 6. 6. 67.* Antiqui nostri Germani & pleriq; Celta maximam partem galeis omnino usi non sunt, sed prælium, ipsi principes, nudo capite ingressi sunt, quod & Scythi & Parthi in usu est, ac nunc Americanis. Vid. *Clu-*

ver

ver. ant. Germ. l. i. c. 44. Uti vero præcipuam partem humani corporis caput tuetur galea, ita inter alia arma ex præcipuis ei merito honos, quinimo ex hoc quoque symbolum ominis & dignitatis habebatur, quia sortes regis galeæ injiciebantur, ut apud Virgil. 5. Æneid.

Extremus galeæq; ima subsedit Acestes.

§. VII. Materiam non unam reperimus apud antiquos: Viminæas Parthorum lego Materia apud Veteres. ut scuta, apud Lips. de mil. Rom. in Anal. p. 109. & p. 383. ex Strabone Lusitanorum nervinas. Plerumq; vero olim quod Græcis, Macedonibus, Tracibus, Paphlagonibus præcipue in usu fuit, ex corio (non alteri cassidi inducto, sed nudo capiti admoto, conf. Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 4. n. 518.) fuere: unde Homeri mustellinæ, caninæ, taurinæ, caprillæ (n. 5.) Fuere etiam vulpinæ, ursinæ. Stat. 4. Thebaid. 304.

Ille Lycæoniæ rictu caput asperat ursæ.

Afris è serpente. Claudian.

Serpentum gestant patulos pro casside rictus.

Lupinas apud Romanos commendavit memoria animalis in Romulum beneficii: conf. Lips. de mil. Rom. l. 3. dial. 1. Virgil. 7. Æneid. 687.

Fulvosq; lupi de pelle galeros.

Propert. L. eleg. 4. 11. v. 20.

Et galea hirsuta corrupta lupina coma.

Ex his ipsis locis patet, non harum ferarum pelles tantum adhibitas esse, ut exinde confuerentur galeæ, sed has ex earum formatas rictibus: quem morem Strabo Albanis & Iberis, Plutarchus Cimbris & Teutonibus attribuit. Nec vero tantum rictus feræ aptabatur capiti, sed nonnunquam toti corpori reliquæ exuviæ: quem morem, nempe nonnunquam integras leonis, lupi &c. exuvias tergo aptandi, Polonis nunc quoq; servatum refert Cornel. à Lapid. ad Ezech. 1. 6. Huc ista referas Statii 7. Thebaid. 277.

Galea vacua ora leonum.

Virg. 7. Æneid. 666. de Aventino:

Ipse pedes tegmen torquens immane leonis

Terribili implexum seta cum dentibus albis

Indutus capiti.

De hoc more eleganter & docte, ut solet Spelm. asp. p. 12. Cum ea ætas propter terrarum solitudinem immanibus feris graviter laboraret, egregium habebatur his bellum indicare, (unde despiciant, qui possunt, annon Genes. 10. 9. verba proprie intelligenda, & à venatione ferarum primordia potentia Nimrodianæ arcessenda sint?) victarumq; exuvias ad virtutis indicium circumferre. Sic Hercules Hydræ Nemerq; leonis spolio insignitur. Theseus tauri, quæ Atticam vastant peremit. Atalanta apri Caledoniæ terroris, Aphypnas apud Ovid.

Fusus in ossæ villosæ pellibus ursæ.

Et Dorylas ibidem

Tempora testæ gerebat

Pelle lupi, sævig; vicem præstantia teli

Cornua dura boum multo rubefacta cruore.

Inde refert, tandem in morem versum esse, exuvias tales utcunq; comparatas armis inducere. Successu temporis ex metallo fieri cepere: Inprimis ex ære & ferro. Illæ Gallis & Celtiberis à Diodoro, hæ Germanis tribuuntur apud Cluver. Ita & autore Plutarcho Camillus apud Romanos fabricatus est galeas plerisq; totas ferreas & leves in ambitu, ictibus gladiatorum frangendis. Fuere vero aliquando ex solido metallo, nonnunquam è corio vel simili materia, ferro aliquo per lineas aut circulos inducto. Orichalcinas etiam legimus apud Herod. l. 7. Tum aureas Andabatarum inter gladiatores ex Isidoro apud Lips. Saturnal. 2. c. 12. p. 89. conf. Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 4. n. 522.

§. VIII. Quod figuram concernit, variarum galearum vide figuras apud Lips. Figura. de mil. Rom. l. 3. dial. 5. Aliæ enim fuere silæ, introrsum apertæ & ferri aliqua eminentia, sed repandæ: aliæ bucculæ. (Fracta de casside buccula pendens. Juvenal.) quæ buccas tegebant, flexilium laminarum commoditate. Faciem autem antiqui nudam habebant, ac in Persis ut novum alii mirati illa tegmina, quæ cum nostris galeis fere conveniunt. Οχρύς dicebatur lorum, quo galea astricta collo. Φάλαγξ conus est, cui crista infixa. Serv. curvatura quæ in galea prominet, super quam cristæ sunt. Λόφος crista seu τείχαιος, filio rostra. Fuit autem conus ille juxta Cluver. non in postica parte galeæ, uti nunc, sed in ipso vertice. Interdum plures coni & cristæ, ita Heroum galeæ triplici cono insignes τριφάλας, τριλοφία. Unde Geryon juxta Suidam τρικέφαλος, quia τρεῖς λαφύς εἶχεν. Sed & Aristophanes

stophanes memorat galeam τετραπῖλον, quadripennem. Fuere autem olim duo genera apud *Servium*, explorantium vel tyronum & bellantium: Illud *Homer. Iliad.* vocat καλῆν, eratq; levis & humilis fabricaturæ sine corio, crista & ornatu, ἀφανέως καὶ ἀλοφον, ne fulgor detegeret, gravitas retardaret. Alterius generis & usus fuere galeæ tortorum inter paganos instrumentum, & gloriosorum aliquot Christi martyrum decus & insigne. Quorundam enim ut ingeniosa in varia tormenta paganorum crudelitas fuit, capita galeis igneis tecta & ambusta sunt. Vid. Ant. Gallen. de SS. mart. cruciat. c. 7. ubi allegat exemplum Clementis Ancyranæ & ex Menologio justī militis, ea poena cum Christianus esset, affecti, forte ut militi alluderetur, militiæ aliquo decore in supplicium converso. Sed nulla, si quod res est fatearis, gloriosior hac galea unquam gestata est.

Recenti-
ora in-
stituta.

§. IX. Ista vero omnia parum ad illustrationem nostri moris faciunt: unde nec pluribus circa illa morabimur. Solent vero nunc circa galeas illa imprimis observari ab iis, qui exactius hæc ponderant & servari petunt. Materia & tinctura, situs & clathrorum (Galli vocant *les grilles*, nostri *rost*) numerus. Ante omnia hic enarrabimus, quas regulas M. Vulf. de la Col. scienc. her. c. 35. p. 384. seq. præscribit, & quas pleriq; in Gallia scriptores retinent. An vero unquam in usu obtinuerint, ego valde dubito. Conqueritur equidem *du Val* eas in Francia non æque observari, atque in reliquis Europæ regionibus. Ast vehementer fallor, aut nusquam hæc recepta sunt, aut in Gallia sola: certe Germanis nihil ignotum magis. Ut vero quæ *Colombergii* sunt, adferamus, tribuit viro suæ gentis primo nobili chalybeam, vel ferream politam cassidem aliquantulum apertam seu hiantem, nobili, qui ex tertia generatione utriusq; lateris nobilitatem deducit, chalybeam seu ferream 3. clathrorum seu craticularum, equiti chalybeam politam & splendentem, quæ 3. craticulas argenteis lineis terminatas, exhibet, Baroni argenteam clathris 7. quæ lineæ aureæ claudunt, extantibus, ita collocatam ut duæ tertiæ partes vultus appareant (*posé & taré en tiers*) Comiti, Vicecomiti & Vicedomino, argenteam 9. craticulis aureis in conspectum venientibus, Marchioni argenteam, variis ductibus pictam (damasquiné) & 11. clathra aurea monstrantem, atque adeo recta facie locatam, (talem recta facie locatam sed chalybeam auro tinctam Segoing. Thres. herald. p. 469. concedit illis, qui imperium generale vel jurisdictionem sub rege aliquo seu principe supremo habeant, unde ait vindicari primis præsidibus curiæ supremæ, ducibus exercituum, gubernatoribus provinciarum vel locum tenentibus generalibus) Ducibus & principibus auratam itidem picturatas, lamina quæ vultum obtegere solet, aliqua ex parte aperta, atq; adeo sine clathris, Regi demum pariter auream, pictam & omnino patentem, sine craticularum vestigio. *Gilb. de Varenn. Roy a' arm.* p. 4. p. 537. non longe ab hoc abit, nisi quod solorum regum & imperatorum galeas deaurari permittit (conf. autem an olim regum galeæ aureæ & gemmatæ? *Blondel. assert. general. Franc. t. 2. p. 355.*) principum, comitum, ducum & marchionum argento pingi, reliquas chalybeas politas esse: quam armoristarum consuetudinem universalem esse dicit. Idem differt ratione clathrorum, nam tres nobili, 5. equiti vel baroni, 7. comiti aut marchioni, 9. duci, 11. monarchæ aut supremo principi attribuit. Ex Italis (an suffragantibus popularibus omnibus? alii viderint) *Philib. Campanile dell' arm. c. 11. p. 17.* galeas clausas nobilibus certo dominio destitutis adscribit, & quidem nobilitati patritiæ aut privatiæ conversas ad latus, clariori & illustri directas: apertas autem illis assignat, qui aliis imperant. Et quidem denuo ad latus obversas vasallis, directas supremis, independentibus atque absolutis dominis. Idem c. 13. scutis inclinatis (quod actui prælii ea convenire putat) non alias quam clausas galeas imponendas judicat, & exemplum Ladislai R. Neapolitani, qui militiæ quam regni studiosior fuit, adducit, quod insignia sua hunc in modum effigiari curaverit; nec non alii militia clari viri. Unde si vel rex vel princeps scuto inclinato galeam apertam jungat, ab errore excusare non vult, sed quod inclinata scuta concernit superius c. 3. de illis diximus, inter illum & alium situm nobis nihil interesse. Quod situm attinet, ille imprimis duplex est, ut nempe vel recta facie (de front) vel lusca (en pourfil, *Der seiten oder durchschnitt nach*) pingatur galea: quæ tamen rectum situm non obtinent aliæ magis minusve inclinantur. Porro rectas galeas non nisi summis principibus deberi plerorumque exterorum sententia est, ut olim *Seneca 6. de benef. c. 31.* de tiararum situ, solis datus regibus ut rectus esset. Unde inter insignia ordin. Eq. A. V. solus rex cum tres imponat galeas scuto, mediam fert rectus aliis proceribus concessæ sunt binæ, at obversæ invicem vel inclinatæ. Unde Philippus II. Rex Hisp. Mantuæ civem quendam nobilem publico in loco hac in re peccasse, suis oculis animadvertens, emendare protinus errorem jussit, ne vitium ultra serperet. *Jul. Chifflet. brev. hist. ord. E. A. V. c. 8.* Spuriorum autem galeas ad lavam converti jubent.

De moribus nostris cir-

§. X. Vidimus quæ observari optarent artis hujus scriptores, sed omni conatu hoc nondum effecere, ut observarentur. *Limn. addit. ad jur. publ. 2. 7. 46. Tom IV. p. 241.* ita *pinget*, cum retulisset Gallorum legem ex *Ph. Moreau. Hæc talia revera sunt, qualia pictores*

res (hoc est id genus hominum, quibus cum Poëtis, quilibet audendi semper fuit æqua potestas) ca aper-
 decent, rectam autem rationem atq; examen non admittunt, hoc unico securi, ita placuit & tas &
 stat pro ratione voluntas. In Germania nostra non nisi duorum generum sunt galeæ, nem- clausas
 pe clausæ (quæ non clathris distinctæ sunt, sed tantum per minuta & crebra foramina lu- galeas,
 cem admittunt) & apertæ seu clathratæ: Illas *stechhelm* vocant diplomata Cæsarea, has
thurnier helm / seu *frey offener adelicher thurniers helm*. Unde has nobilitas sibi vin-
 dicat, istas reliquorum usui relinquit. Quod non ita universale est, ut non observemus ali-
 quando, imo olim fere semper, ipsos illis usos esse principes. Conf. de ducibus Brunsvi-
 censis non semel clausa casside usis *Hæping. de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 3. p. 513.* & ex co
Limn. jur. publ. T. IV. addit. ad 6.6. p. 60. Paschal. l. 10. de coron. c. 15. Aldrovand. orni-
thol. F. I. fit: usus aquilæ in insign. Hinc inde etiam in insignium libro nostrote invenias
 clausarum galearum exempla, sine detrimento illustri splendoris vel nobilitatis, in no-
 bilissimis familiis non sine vetustatis argumento. Vid. *Wapenb. l. p. 23.* galeam parmula
 sinistra, quæ adstat majori scuto *Herbersteiniorum* impositam, dextram galeam familia
Widemann. Wapenb. l. p. 153. Vicissim meras apertas à natis heri nobilibus videbis ge-
 stari, ut vel sic in nullo nobilissimis quibusq; inferiores videantur. De discrimine clau-
 sarum & apertarum galearum ita B. Herzog in chron. Alsat. *der verschlossene helm*
zum ernst / der aufgethane zum schimpff angesehen / unde mos videri potest esse à
 torneamentis. Loccen. antiq. Suec. th. l. 3. c. 7. p. 135. ita de hoc instituto: *Quod galeæ*
nobilium perforatæ sunt, ex isto principio ortum est, quod priscis seculis equites primo unum
foramen in frontispicio galeæ fecerunt, per quod adversum hostem prospicerent. Talem for-
nam veteres galeæ quæ Stockholmie in armamentario regio, in primis Magni Ladulæ &
Caroli Canuti Regum, adhuc adservantur, ut vidi, præferunt. *einde paulatim pluribus*
foraminibus ornatus causa perspicuas reddiderunt, quæ postmodum velut decoris milita-
ris argumentum insignibus nobilium superius infigebantur. Ratione numeri clathrorum
 nullam omnino apud nos differentiam reperio, & exinde colligo nullam esse, quia in di-
 plomatibus imperialibus numerum craticularum nullibi expressum invenio, quod futu-
 rum esset, si quid in ea re sollicitos fuisse opinor, nam ne hunc quidem diplomata expri-
 munt, quod necessarium esset, si quid interesset, qualis pingatur. Unde pro suo fere arbi-
 tratu jam rectas galeas, jam in dextram, modo in lævam conversas nobiles pingi faciunt.
Sibmacherus, ut quam animo conceperat elegantia studeret, quoties, una serie exhibuit,
 medias adversas sculpsit, secundam & quintam in dextrum latus, primam & quartam opposito situ
 locat. De his vero, qui aliquod natalium dedecus inde colligeret, ne injurius in illustres stirpes &
 imperitus nostrorum morum judicaretur, imo ne quidem olim apud externos illa conversio galeæ na-
 tales illegitimos semper arguit. Conf. exemplum contrarium apud *Menestr. verit. art. du blas. c. 13.*
p. 159. De summis principibus nostræ gentis antiquo more observat *Casp. Lerch à Dirmstein de Eq.*
ord. 2. grundf. n. 4. p. 64. *Daß vor deine Fürsten und Herzogen mit keinem helm gleich einem ritters-*
mann aufgezogen / sondern wie in Kayser Heinrichs thurnierordnung zu lesen / bloßes haupts und einer
fron und frans.

§. XI. De hoc aliquando inter nostros controvertitur; quibus apertas galeas ge- Quibus
 standi jus esse debeat. Quod Doctoribus, Oratoribus & Poëtis gestandi apertas galeas aperta-
 potestas non sit neganda, adstruit *Hæping. de jur. inf. c. 6. p. 8. n. 1438.* Sedenim 1450. ad- rit?
 dit, requiri tamen codicillos honorarios à principe, quibus id detur. De doctoribus juris quod nobili-
 bus comparentur & in multis horum privilegiis fruantur probat *Tiraq. de Nob. l. i. c. 5. Chast. Cat gl.*
mundi p. 8. confid. 12. & latè Harprecht tom. 1. inst. jur. tit. de jure pers. §. servorum n. 11. & seq. quod il-
lis concessum sit sine speciali Imperatoris concessione nobilium insignia cum apertis galeis gestare.

§. XII. Nec de apertis modo galeis, sed de omnibus omnino quæstio est, an certis Quibus
 illa convenient? Si audiamus *Bonchelum*, ille ita arbitratur apud *Ioh. Limn. jur. publ. T. IV. in uni-*
addit. ad 6.6. p. 102. *Le timbre est toujours composé de l'habillement de tete, & faut prendre versum*
garde, qu'il se refere particulièrement à la personne, & non pas à sa famille, comme l'armoi- galeæ
rie: ainsi qu'il se collige des armoiries des femmes, qui n'ont point de timbre fort les laqs d' conveni-
amour en cordeliere. Apex semper componi debet gestamine solito capitis, & observari, unt? in-
 ut singulariter respiciat personam non vero familiam, uti ipsa insignia: quod colligere est primis
 ex insignibus femininis, quæ apice destituta, tantum laqueis amoris funiculorum instar de Eccle-
 circumdantur. Unde togatorum clypeis loco galeæ mitellam quadratam (bonnet quarré) stasticis,
 imponi vult. Ita ecclesiasticos & mulieres idem *Limn. jur. publ. 6.6.72.* galearum jure priv.
 conf. *Hæp. de jur. inf. c. 9. §. 4. n. 492.* Dubito an hisce legibus etiam exteri teneri se patian-
 tut; de Germanis confidenter assevero illis obligatos se non credere. Concedit *Limn. 1. all.*
quod nonnulli tamen prælatorum mitra & galea utantur, in quibus sc. dupla concurrat
jurisdictio & respectus. Nec v. hoc tantum usu, qui legis vicè in hoc argumento obtinet, re-
 ceptum videmus: ut mitra addatur galea apicem principat⁹ vel dominii temporalis titulo
 assinn-

assumptum sustinens, sed & alia, quæ familiare prælato signum gestat. Imo quod magis ad rem facit, ipso ecclesiasticæ dignitatis nomine galea aliquando assumitur. Quæ dixi, singula patent ex insign. Archiep. *Moguntini* (vid. *Wap.* l. p. 3.) ubi quæ à lævis est galea Cronbergium (inde fuit qui tum vixit elector) apicem refert, dextra præter pileolum electoribus proprium Moguntinam rotam, media mitram archiepiscopalem fulcit, quæ si quis rotam prioris interpretetur, *δῆγμα* Moguntinæ diæceseos, prout ea dominium temporale continet, de quo ipso multi dubitarent, absq; dubio ipsam ecclesiasticam, quam Elector præ se fert, dignitatem denotat. Nec aliter de Trevirensibus armis eadem p. judicandum est. Unde constat, non modo gentilitias cassides ecclesiasticis non negari, & professioni ipsi non repugnare, ut galeam signa ejus premant. Et unde quæso scuti ante galeam prærogativa, cum à militia utrumq; signum arcessatur? Descutis vero non ita pugnant, ut ecclesiastici, togati, mulieres illis utantur; Nam quod illis ovalem figuram, his rhombos malunt assignare, in legem nunquam abiit. Cur ergo circa concedendas cassides morosiores simus? Si vero mitellam togatorum, professionis insignie, omnino in apice aliqui extare velint, galea ob hoc excludenda non est, uti videmus eam à Cancellario, togatorum in Francia principe, galeæ imponi, non vero substitui, vid. Nic. Besogn. *Estat de Tr.* l. 2. p. 2. c. 1. p. 61. Imo in imperio nostro res vel eo decisa est, quod non militaribus tantum viris, sed quibusvis aliis, quos insignium honore Augustus exornat, suæ galeæ simul attribuantur. Inter eos vero ad quos gestandi illa ornamenta jus pertinet, diserte referuntur, utriusq; sexus descendentes, *ihren ehelichen leibes erben/und deroselben erbes erben/mann und weibspersonen*/ut adeo dubitandi non ulterius causa supersit.

Coronæ
quis earum
apud Pri-
scos usus.

§. XIII. Porro nonnunquam casside & reliquo apice omiſſis videas clypeo solam incumbere coronam, (erectæ extra ordinem exemplum est in fam. *Wildenstein* (Sil.) (a) vel hac saltem ornari galeam, reliqui apicis fulcrum; duplex enim earum usus est. Unde ratio exigit, ut jam de coronis (quæ victoriarum, honoris, amoris, lætitiæ symbolum haberi solent, non abnuente sacræ phrasi 2. Tim. 4, 8. 1. Cor. 9, 25. Prov. 4, 9. Ezech. 16, 12. Zach. 6, 11. Apoc. 2, 10. 1. Petr. 5, 4. Jac. 1, 12. Job. 3, 1, 36. Psal. 21, 4.) quædam dicamus, (conf. Hæping. de jur. inf. c. 9. m. 8. n. 563. & seq.) sed de antiquorum circa illas moribus nos paucis expediemus, remittentes eum, qui plura volet, ad autores, qui pluribus istud argumentum excoluere. Inventorem coronarum, qui fabulas non averſantur, ajunt Janum fuisse, qui circulo aureo 12. radios imposuerit, testimonio suæ independentiæ, & in primis quia à sole originem duxerit. Unde postea etiam regum coronæ radiatæ. Ita Virg. l. 12. *Æneid.* de rege Latino:

Cui tempora circum
Aurata bis sex radii fulgentia cingunt
Solis ævi speciem.

Tot quoq; radii in numis Imperatorum capita cingunt. Caterum antiquis non unius generis fuere coronæ. Huc referimus *lauream*, lauri foliis & baccis constantem, quæ victorum erat, (& Romanis ob hoc triumphalis dicta.) Sæpius vero etiam vatium, oratorum & poetarum tempora cinxit. *Graminea* fuit, alias *obsidionalis* dicta, quæ è proximis herbis & gramine conferta obsidionis depulsæ vel fortiter toleratæ, symbolum præstabat. *Civica* quercea vel iligna ob servatum vel hostib⁹ ereptum civem foliis quercinis & glande constabat, cum quercum Jovi conservatori urbium sacram commenti sunt Gentiles.

*Mos erat in veterum castris ut tempora quercu
Velaret, validis fuso qui viribus hoste
casurum potuit mortem subducere civem.* Claud. paneg. ad Stilic.

Muralis pinnifera (militi etiam gregario, qui primus murum conscendisset, dari solita) aurea fuit, & circulo inscriptis leunculis (hieroglyphico fortitudinis) insigne impositam turrium speciem gestabat (Memorant Carolum VII. R. Franc. cum 1441. Pontem *Æsiæ* expugnasset, illi qui primi ruinæ fortissimè insiluerant, nobilitatem contulisse, datis variorum colorum, quos insignibus gestarent, turribus. Sed ante alios Delmas Ruteno, qui prim⁹ conscenderat, pro omni posteritate talem muralem coronam dedisse) *Castrensis* s. *vallis* (quam qui vim in castra hostium primus fecerat, & vallum refixerat, meruit) aurea vallis exornabatur. *Navalis* s. rostrata vel classica. (Fortitudinis in navali prælio vel ex hostili insula depulsi hostis insigne) aurea erat, atq; proras, puppes velaque navium sustinebat. Plerumq; etiam apparent scarabæi circulo inscripti, quod animalculum fortitudinis navalis hieroglyphico serviebat. *Ovalis* (alio sensu ab ovatione, quam Irenes Augustæ ovalis ovorum pretiis comparatæ ab ovis dictæ apud *Limn. jur. publ.* 2. 14. 20.

(a) *Wap.* l. p. 71.

ex Niceph. Gregor.) apud Romanos myrtea fuit: simili vero usi Græci in ludis memoriæ Jolæi apud Thebanos dicatis; Hi præter eam oleagina in Olympicis, ex apio in Nemeis, pinca in Isthmiis ludis utebantur, conf. Athen. 15. 5. Solebant etiam legati oleagina corona caput redimere. Virg. Æn. 7.

Centum Oratores angusta ad mœnia regis

Ire jubet ramis velatos Palladis omnes:

Apud eundem victores in stadio. 5. Æneid.

tres praconia primi

Accipiunt, flavaq; caput neclentur oliva.

Cupressina in furoribus & victimis feralibus in usu. Prudent. in apotheos.

vitulasque revincta

Fronte coronatas umbrabat. torta cupressus.

Populea dabatur juvenibus virtutis præmio. Meminere etiam auctores coronarum ficulnearum, ex tilia, lentisco &c. Conf. Spangenberg. Adelsp. p. 2. l. 12. c. 17. p. 293, seq. Vid. eund. c. 18. de fertis herbaceis vel floridis.

§. XIV. Ut alia à primo usu aliorum translata videmus, ita de coronis idem dicendum est. Olim Diis tantum tribuebantur apud Plin. & Hom. & quia in conviviiis pleurumq; sacrificia, convivæ coronabantur. *Non regum (quorum proprium gestamen erat diadema seu fascia alba) sed triumphantium, sacrificantium, victorum quorumcunq; insigne corona fuit: nec nisi sero, admodum gemmatis in orbem flosculis interstinctam artificium usureceptum est & regibus reservatum.* Blondelli verba sunt *Plen. assert. general. Franc. t. 2. p. 356.* Josephus l. 2. ant. Iud. c. 5. Pharaoni R. Ægypt. diadema tribuit: quod cum Moyli adhuc puerulo sed à filia adoptato imposuisset, hunc malo præfatio pedibus conculcasse. David Ammonitarum regis diadema *ἐφ' αὐτοῦ* tulit. 2. Sam. 12. Saulus item quod gessit Joseph. l. 7. ant. c. 1. vocat *ἐφ' αὐτοῦ* 2. Sam. 1. Ita & postea reges 2. Reg. 11. 2. Tar. 23. Apud Romanos Tarquinius Priscus ab Hetruscis coronam auream accepit apud Dion. Halic. l. 3. post Reges vero ejectos triumphantibus datae sunt. Primus Imperatorum auream gemmis distinctam coronam vivus publice usurpavit Imperator Aurelianus apud *Aurel. Victor.* cum prius radios coronas in monctis vetustiorum Imperatorum observare liceat. Constantinus M. crucem adjecit, & ut laureas paganorum aboleret, eo magis hoc gestamine delectatus est, sub prima stirpe de Regibus Franciæ & ejus gentis principibus monstrat ex Vulsono *Chifflet Anast. R. Childer. c. 9. p. 134.* coronas non gestasse, sed simplices duntaxat ex auro circulos, quos cassidi superponebant. Idem probat ex *Froissardo*, de Hispaniæ rege, *un cercle d'or, qui bien pouvoit valoir 2000. francs, pour les riches pierreries.* Conatur etiam ex Corippo ostendere, illo insigni ter imposito Augusti dignitatem collatam, & in imagine Caroli M. patritius signum interpretatur. Extat vero duplex carolina coronæ figura, alia, quæ Sandionysiano Thesauro servatur, & regum Franciæ caput ante propriam prima ornat, 4. liliis exornatur. Alia quæ Norimbergæ custoditur, & à *Limneo* describitur *jur. publ. 7. 35. 13.* Hac Augustum nostrum coronari moris est, & ob hoc *Sinzendorfia* insignia illius pictura superbiunt. Seculis quæ deinde secuta sunt omnes reges corona uti cœpere, sed præter eos alii etiam dignitate inferiores. Quæ de radiatis coronis semel ac iterum tetigim⁹, eleganter explicat Nobil. Seb. Feslch. de insign. c. 5. n. 9. qui ita: *Radiis illis 12. cæli signa denotantur, quæ quotidiano cursu sol, cujus perpetuitatem principes illi emulabantur, perlustrat. Vid. Paschal. de cor. l. 9. c. 14. & seq. unde & divinitatem quandam seu δῖον ἔσθαι præ se ferebant: qua causa est, quod post mortem demum primi Imperatores iis insigniti reperiuntur in numis. Quanquam vivo etiam Casari inter alios divinos humanosque honores, qui in eum congesti sunt juxta Appian. l. 2. civ. corona radiis distincta tributa fuerit, ut Florus testatur l. 4. c. 2. Dio. l. 44. Augustus infans adhuc nocte quadam Patri apparuisse dicitur, amplior mortali specie cum fulmine & sceptro exuvisque Iovis Opt. Max. ac radiata corona. Suet. in Aug. c. 94. eundem divinos honores sibi attribui & effigie numinum per flamines ac sacerdotes coli voluisse, testis est Tac. ann. 1. hinc & aras Roma & Augusto positas exhibent numi. Caligula, qui deus videri voluit, deorum gestamina & insignia usurpavit & εὐνοίας ἀντιποι- μένοι τὴν νεφέλῃ ἀνὰ δὲ πύλῃ, radiata corona caput cingens. Philo de leg. ad Cas. Idem apud Suet. c. 45. novo coronarum genere milites donavit, quas distinctas solis ac luna siderumque specie exploratorias appellavit. Nero qui solis & Apollinis specie effingi voluit, primus ni fallor Imperatorum vivo sibi corona radiata caput cingi passus est in numis, cujus exemplum Vespasianus & deinceps Imperatores omnes, Philippi imprimis, quique iis successerunt, secuti sunt, usq; ad Constantinum. Seb. Feslch. de insign. c. 5. n. 9.*

§. XV. Nostro tempore præcipua differentia coronarum est, quod aliæ clausæ, Coronæ clausæ & apertæ, apertæ & riores

Regum
& Impe-
ratorum
circa eas
mores.

amplius
describitur
jur. publ.
7. 35. 13.
Hac Augustum
nostrum coronari
moris est, &
ob hoc Sinzen-
dorfia insignia
illius pictura
superbiunt.

Coronæ
clausæ &
apertæ,
riores

reriori parte tota pateat, Regum autem clausæ sint, docentur Duces, se esse infra dignitatem regiam. Regnum esse ἀνοψὺς, ab se natum, & nullius majoris beneficio obnoxium, propriis inquam auspiciis suæ, vi nixum. At horum ducum, quamlibet late dominantium, coronas apertas effigiari, ut in quibus etiam sit incremento locus, p. p. sublimem summamq. potestatem h. e. regiam, imperatoriam, pontificiam, clauso diademate demonstrari, quod quæ in aliis germinant, apud hos perducta sint ad maturitatem; quæ alibi incipiunt aut procedunt, hic esse perfecta. Ne multa, has summas potestates illud magnitudinis fastigium in se disce, supra quod ascendere non possit. Vix tamen persuadebit, ut has rationes in mente fuisse sumentibus credamus. Coronarum clausarum primum, quantum video, usum apud Græcos reperire est. Inde ad Germanos translatus non dubito. Atque adeo imperialis nostra corona potius tiaram referre, & hoc nomen mereri, aliquibus videtur. Vid. Limn. jur. publ. 2. 4. 55. & 6. 6. 99. Idem legendus 2. 4. 15. cum addit: nec non ad cap. Caroli V. p. 329. Imperatorum vero æmulatione quin clausas coronas sumserint alii reges, vix dubium esse potest. Inter Franciæ reges Carolum II. X. primum ea forma usum diximus hist. inf. l. 1. c. 24. n. 24. Verum Orientis Imperator ille inauguratus erat. Exinde hoc Francici exemplum reges cæteri, ne in quoquam honoris insigni inferiores apparerent, æqualiter ἀνοψὺς, ut sequerentur facile fuit. Dantiæ tamen & Bohemiæ regibus idem Limn. attribuire vult apertas coronas. Quod quomodo defendere velit, ipse viderit. Certe de Dantiæ rege dubito, quod axiomatis aliis regib. jam solennis usu vel abstinerit, vel se spoliari passurus sit: imo quod nihil aliis concedat, certum est. Unde in *jeu d'armoir. Oronc. Finei de Brianville*, recte repræsentatur corona clausa scuto imposita. De Bohemiæ rege dubitari posset, an exemplum extet, cum ex quo fere communi usu sunt clausæ coronæ, peculiarem regem Bohemia non habuerit. Ab hoc usu longius abit præfat. *Wapenb.* p. 2. §. 71. & seq. cum regibus apertas coronas dat, & ex aliquorum sententia illis tantum, qui parlamenta habeant, clausas, quod ultimum in primis absonum est. Pro priori asserto allegari posset, quod coronæ apertæ, quarum communis in insignibus, etiam nobilium usus est, in diplomatibus cæsareis vocant *königliche kronen* regiarum coronarum. Porro de his coronis clausis, & apertis fabulosa sunt, quæ ex Guionio Limnii not. Regn. Franc. 2. 7. p. 465. illius non suo periculo citat. *Auberius* ineptè coronam regiam ab Imperatoribus magno ambitu quæsitam asserens, quod merito excipitur à *Lud. du May l'avoc. cond. l. 3. p. 25. 26. 27.* corona clausa conspicitur imposita galeæ Bar. *Althann.* (α) sustinens abietem haud dubie ex peculiari concessione imperiali: Imo imperialis sustinens duo ex perticis aureis suspensa vexilla cærulea crucem auream continentia imponitur mediæ fam. *Petschack.* (Austr.) (β)

Figura
coronarum im-
peratoriarum,
regiarum, du-
calium
&c.

§. XVI. Adferemus jam, quas coronarum differentias nostro seculo huius argumenti scriptores Vulf. de la Col. sc. her. c. 37. & alii allegent. Verum quæ adduco quidem fide eorum, qui ea vel observarunt vel introducta optarunt, nituntur, (quæ in pictura addita *Wapenb.* p. 2. præf. comparent, pleraque vitio non carent.) De Imperiali corona jam diximus, eam à tiara propius abesse. Figura conspicitur in *Wap.* l. p. 1. talis, ut appareat mitræ circumdata corona florida, quæ alias regia dicitur & hac prodeuntes tres circuli, quorum medio imperiale pomum insidet, fasciæ utrinque dependent, quæ ut & tota coronæ compages pluribus gemmis distinguitur. Tres hos circulos Germaniæ, Arelatis & Italiæ regna notare, sunt qui perhibent. Ante Carolum V. hanc formam planè introductam non fuisse, sed antecessores, usos communi clausarum coronarum forma, legi: quod si exemplo refelli nequit, crediderim, eo in primis tempore Augustum, cum alii reges primum clausis coronis uti inciperent, suum quoque immutasse capitis gestamen, ut distinctum à reliquis maneret. De hisce multa cum eruditione disserit supra laudatus clariss. Seb. Feschius de inf. eorumque jure c. 5. n. 10. *De forma autem imperialis coronæ ex antiquitate ejusq. monumentis nihil certi licet eruere, cum infinitas fere coronarum aliorumq. capitis ornamentorum species in numeris reperiamus. Primi Imperatores lauream plerumq. interdum & querceam seu civicam aut radiatam, nonnunquam vel raro diademate, uti sunt, supra n. 6. Post Philippos Imperatores corona radiata sola fere usurpari cepit, interdum & galea atq. diadema. Const. M. qui perpetuo diademate usus dicitur ab Aur. Victore, & qui eum sequuti sunt, Imperator lauream galeam & diademate margaritis & gemis pretiosis distincto insigniuntur, rarius radiatam coronam, quod hanc christiana pietati min. conveni-*

(α) *Wap.* l. p. 22. (β) *Wap.* l. p. 38.

entem crederent. Imperatores Constantinop. pileis plerumque utebantur, quorum mira fuit varietas ut e nummis apparet, & testatur Codinus de Offic. aula Constantinop. cap. 6. Andronico, cum creatus est Imperator, detracto pileo rubram mitram impositam fuisse. Nicetas author est libro singulari de Alexii Comneni imperio num. 18. Primus ni fallor Theodatus, qui Atalarico in regno Gothorum successit fremente Justiniano, cum corona quatuor laminis superne equaliter in orbem coeuntibus clausa, in numismatibus conspicitur. Et Mauritius Imperator circa A. C. 583. tiaram gestat hodierno Imperiali, cujus descriptionem modo dedit Pontificali Rom. non multum ab similem, si vera est icon, quam exhibet Octavius Strada Maximiliani & Rodolphi II. Imperat. Antiquarius de vitis Imp. p. 266. Tiberius circa annum 682. coronam capite gerit, qua regiam modernam refert, floribus nimirum octo e quibus totidem ramuli in orbem surgentes coalescunt, insignitam, cruce in super addita apud eundem Stradam p. 276. Michael junior circa annum 821. corona ornatus videtur duabus laminis in summo aequaliter se intersecantibus clausa, apud eundem. Plerique alii Imperatores pileum margaritis gemisque distinctum, cujus apex cruce notatur, aut diadema gestant. In occidente Carolus M. cum diademate clauso (quod hodie adhuc ad S. Dionysii fanum in Gallia asseveratur) quamvis diverso ab hodierno, in statuis & imaginibus conspicitur. Qui eum sequuntur apertam ut plurimum usi sunt usque ad Henricum II. sive Sanctum, qui fundato Episcopatu Bambergeni ejusdem insignibus coronam Imperialem, quam hodie adhuc scuto ejus impositam videmus, concessisse dicitur. Post illa tempora Imperatores clausa corona maxime uti coeperunt, quamvis non pauci, inter quos etiam ipse Rudolphus I. apertam maluerint alii item mitram. Post Carolum V. corona clausa supra mitram qua hodie est Imperatorum propria, prae aliis cepit usurpari. Regi Galliae assignant coronam octo liliis, insignem, & 4. semicirculis superius coeuntibus, & duplici lili flore ornatis, clausam studiose caveri jubet Gilb. de varenn. ne aliorum regum more misceantur folia. Optaret idem liliorum numerum quantum fieri potest augeri ob plures provincias, & ob hoc etiam semicirculos 4. liliis ornari vellet, Delfino similem coronam assignant, sed duobus tantum semicirculis clausam. Reliquis regis filiis coronam liliatam quidem, sed apertam. Talem etiam reliqui principes sanguinis gestare solent, quamvis artis hujus autores jubeant, liliis alia misceri folia. Quae vero foliis solis circulo aureo impositis constant, Ducibus & Paribus Franciae proprias inquirunt, hoc cum discrimine, quod Pares in regis sacratione in capite veras tales coronas gerant, sed alii duces tantum insignibus adjiciant. Folia haec aliqui apii, alii quercina, nonnulli trifolia (treffles refendus) vocant: & a coronibus obsidionalibus deducunt. Aliam vero apud antiquos coronam ducum fuisse oportet. Cum enim Henricum Austriae crearet Fridericus I. Imp. 1136. concedit pileum ducalem, circumdato ferto pinnato in diplomate. In Oesterreich. Spiegel der Ehre l. 2. c. 2. p. 168. redditur ein fürstenhut mit guldenen fronsperzen / von den alten corona rostrata genandt. Qui de principatu (de qua dignitate apud Gallos peculiari sensu ita nominata vid. Limn. Nobil. R. Franc. 4.9.) investitur, portare debet ex illorum regulis coronam radiatam seu cuspidibus tantum exornatam. Marchionem quae notare debet corona, 4. foliis uniones interserit. (Aliam differentiam coronarum quae Ducum & Marchionum sit, adfert Rodolfin. de orig. dign. & pot. Duc. Ital. p. 8. nempe quod rotunditate & gemmis illa ab hac distinguatur.) Comitibus coronam ita describit Paschal. de coron. 9. 23. constat e circulari lamina, cui haerent tres lapilli: supra laminam ut plurimum eminent 3. uniones magnitudine conspicui (ita alii Vicomitem coronari volunt) aut certe continua series minorum unionum qui & in extremitatibus laminae & super ipsa media duplicantur aut triplicantur, ceterisq. eminentiores adspiciuntur, sicut illa margarita tribacca Indica. Alii 9. uniones singulis cuspidibus, qui e circulari lamina exeunt, impositos requirunt. Vicedomino vidi assignatum circulum aureum tribus cruciculis pedatis insignem. De Baronibus ista iterum Paschal. 9. 23. Baronibus licet gestare, non quidem laminam integram & latam, sed tenuiorem & restrictiorem ac veluti circulum seu gracile vinculum aureum. Hoc puto representari priscum illud *sepoion*, hodie etiam a veranobilitate super insigniis & galea cono usurpatum, quod connumeratur inter ornamenta excelsiorum capitum, ac distingui a corona: Ceterum pictura hoc rectius repraesentat: Galli vocant *perles enfilees*. Parum distat figura alterius circuli ex puro auro ternis margaritis communibus exornati, quem dominis Banneretis seu vexillariis tribuunt. Hisce addunt gestamina togatorum: Cancellarii mortarium seu mitella (mortier) aurata est, ora reducta velleris pontici, praesidium vere nigra, duabus raniolis aureis terminata (*bordé de 2. galons d'or.*)

§. XVII. Haec ex disciplina sua feciales Gallici, sed uti non dubito in ipsorum regno usu jam distinctiones illas majori ex parte receptas esse, ita certissimum mihi

est, Germanis nostris omnino non probari, cum non videam apertas coronas nisi unus tantum figuræ, quæ seu summorum principum vel comitum scutis galeisve imponuntur, seu nobilium exornant cassides: nisi forte à paucis annis aliqui peregre natum discrimen observare voluere. Est vero illa species coronæ, quæ nostris moribus recepta videtur, quæ §. præced. apud Gallos ducibus tribuitur. Hoc unum adjicio: aliquos nostros principes coronæ huic pileum ducalem, qui rubeus, ordinariæ oram reductam vellere pontico fartam ostentat, inserere: imposito aliquando Imperiali pomo. Ita figura pileorum impositorum Austriacis scutis *Wap. I. p. 4.* accipienda videtur, ut inserti sint coronæ pilei, nisi nudos malis intelligere pileos. Facilius dignoscitur figura in 3. galeis Holsaticis *Wap. I. p. 7.* & media Pomeranica *ibid.* (Paulo aliter ut pileolus coronæ imminet, additis 2. bipennibus, fam. *Spaur* (Baron.) (α) galeam mediam ornat.) Quod forte concessioni Austriacæ tribuendum. Sed plane ad modum istorum principum fam. nob. *Ebeleben* (Thuring.) (β) (pileum coronæ inferum, 2. clavas sustententem gestat: forte Electoris sui beneficio) imo clausæ coronæ inseritur talis pileolus, vel ei inducuntur circulo aurei coronam claudentes, & liliū candidum sustententes in galea 2. *Mager de Fuchsstatt* (Carinth.) (γ) Hoc ipsum ejus me admonet, quod nonnunquam Electores, & alii duces & principes nostri scuti gentilitiis, omissis galeis & coronis imponunt pileolum hujusmodi electoralem vel ducalem. *Churfürsten- oder Fürstenhut.* Hoc Electoralibus familiis proprium esse, an reliquis etiam tribui debent, meum non est arbitrari.

Regum
coronæ.
M.D. He-
muræ.

§. XVIII. Quod alios reges vel regna attinet, non distincte exprimere possum, quod ex scutis illis Gallicis retineant. Regis Hispaniæ coronam video floribus ornatam & 4. semicirculis clausam, & globo fastigiatam: sed Anglicana alternis liliis & floribus. Ab aliis omnibus fere differt ea, quæ M. Duci Hetruriæ attribuitur, quæ duos majores expansos liliū flores, & plura minora lilia radiis imposita sustinet. Hanc à Pontifice acceptam *regalem coronam* vocat, & ejus exquisitam & novam formam depictam refert Thuan. l. 46. p. m. 781. conf. hist. insign. l. 1. c. 62. n. 6.

Serta.
Ecclesi-
asticorum
mitra. Pa-
palis co-
rona &
insignia.

§. XIX. Coronis (de quarum portandarum jure consuli potest Jul. Chifflet. les marq. d'honneur de la mais. de Tassis p. 1. c. 3. p. 32. 33.) addenda sunt alia, quæ vicem coronarum obtinent non modo serra, quæ nonnunquam interjiciuntur galeæ & apici, ut illi imposita hunc sustineant: (Quo refero coronam frondeam, qua tegitur cassis fam. *schvverin* (Marc.) (δ) sertum laureum datum *Mesigero* apud Haping. de jur. inf. c. 15. n. 16.) & coronæ spinæ (conf. hist. insign. l. 3. c. 23. n. 14.) sed & imprimis Ecclesiasticarum in Romana hodierna Ecclesia dignitarum mitra. *Papalem coronam* triplicem esse, pervulgatum. Exornatur autem caruleo, viridi & purpureo. Nomen regni obtinet. Ex quo nomine, quod imperium non dicatur, qua probabilitate *Auberius* deducat regni ante imperium prærogativam, forte præter eum nemo prospicit. Vid. *Lud. du Mayl' advoc. cond. l. 3. p. 30.* Perhibetur vero hæc ipsa corona esse quam Imper. Anastasius cum titulo patritii Regi Franciæ Clodoveo jam converso misit, hic vero non magni donum faciens Symmacho Papæ obtulit. Ne vero mysterium in triplici corona desideretur cavit *M. Gilb. de Varenn. p. 4. p. 530.* allegans eam triplicitatis rationem, quia potestatem acceperit super ecclesiam *militantem, laborantem*, (idoneum ergo post hac pro purgatorio argumentum ex tiara Pontificis deduci poterit) *triumphantem*. Dein eundem dicit magistrum Ecclesiæ, judicem orbis & legislatorem generis humani: satis hæc magnifica, si vera essent: quæ tamen rectius edocti inania impiæ arrogantæ emblemata esse scimus. Digna vero illius tiaræ vetus inscriptio fuit *Mysterium* (conf. Apoc. 17, 5.) quam Julius mutavit: quod teste Montmorencio refert Jos. *scalig.* in NN. aliq. adjectis N. T. Porro præter hanc tiaram, qua scutum Pontificum, telamonibus 2. angelis, qui triplicem crucem gestant, cinctum, superbit, adjiciuntur claves dignitatis testes argentea & aurea. Has olim solas ab omnibus usurpatas legimus, donec circa 1045. Clemens II. & Damasus 3. Germani gentilitiis etiam uti inciperent insignibus. Vide *Haping. de jur. insign. c. 6. p. 1. n. 15.* Verum *Jac. Strada* his etiam vacua scuta dat. De reliquis ornamentis Pontificiis ita

(α) *Wap. I. pag. 24.* (β) *Wap. I. pag. 144.* (γ) *Wap. I. pag. 46.* (δ) *Wap. I. pag. 176.*

idem ad Onophr. Parvin. Epitom. Pontif. in Epist. Dedic. Summi pontificis insignia, quæ clavibus & tiara constant, non uno olim modo fuisse picta. Memini cum ea de re multa mihi narraret Parvinus, qui etiam multis in templis picturas ab ea, quæ nunc in usu est, longe diversas mihi ostendebat. Eorum 6. differentiæ fuerunt, de quibus commodior alias loquendi dabitur locus: quæ tamen hodie usurpatur, omnino est splendidissima, ac nos reliquis propter earum multis in partibus obscuritatem omisis accipere hanc maluimus. Est vero pictura talis, ut scuto immineat triplex tiara & claves decussatæ, non tam post scutum dispositæ, quam supra illud eminentes, propendenti utrinque quibus colligantur chorda. Aliam quam quæ Pontifici placeat duarum clavium interpretationem Paræus attulit, quam vide adductam in *Ins. Saxon.* in hist. insign. c. 1. f. 2. n. 8. Porro coronam hanc papalem ut pro apice gestent *Claramontia* stirps in Delphinatu obrinuit. Audiamus hic quoque Seb. Fesch. de insign. & cor. jur. c. 3. n. 5. & quædam quæ jam diximus confirmantem addentemque plura pro sua diligentia. : *Continet Pontificium* insigne triplicem coronam supra simplicem *Episcoporum inferiorum* mitram, inque illo multa mysteria detegunt *Ant. Mazaronius* libello de 3. pontificum coronis, & *Car. Paschalius* l. 9. coron. 14. *Sigebertus* in anno 550. & anno L. 1. c. n. 4. autores sunt, *Clodoveum* diadema aureum unionibus & gemmis insigne, quod regnum dicebatur, ab *Anastasio Imp.* acceptum *Ecclesiæ* offerendum *Romam* misisse: hinc Pontifices primum mitræ suæ junxisse ferunt. Alteram addidisse *Bonifac. II.* qui dare regna & auferre pro arbitrio animi conabatur, ut *Platina* loquitur, post publicatam *Extravag. unam sanctam*: inter *Extravag. comm. de majorit. & obed.* quæ propter summam in principes potestatem *Papæ* tributam multorum & cruentorum motuum causa fuit, communis est opinio; quare & Pontifex iste ejusque successores aliquas cum duplici corona in statuis ac imaginibus *Romæ* *Avenioque* conspiciuntur. *Benedictus XII.* postquam celebrem quæstionem de visione beatificæ, quæ *Ecclesiæ* sub *Rom. Ioh. XXII.* summopere turbaverat, sententia lata decedisset, tertiam coronam adiecisse creditur, unde triregni appellatio orta, ut tradit *Menestr. ense prat. des arm. c. 8.* quamvis antiquius gestamen hoc fuisse, nec à *Bonifacio* vel *Benedicto* primum inductum; sed à *Paulo II.* cum multis seculis ex usu abiisset, fuisse derivatum arbitretur *Jac. Card. Papiens. l. 2. com. de rebus Pauli 2.* Nec desunt, qui Pontifices triplicem hanc coronam æmulatione Imperatorum, quos tribus diversis coronis inauguratos fuisse superiorum seculorum scriptores prodidere. Addamus quæ idem ibidem n. 8. de insignibus *Papæ* subnectit: Aliquot ab hinc seculis diversus fuit insignia hæc componendi modus. *Nicolaus V.* claves in scuto loco dignitatis; *Urbanus V. & VIII.* *Alexander VII.* & alii in summa scuti parte; *Innocentius VI.* *Paulus III. & IV.* cum pluribus aliis supra scutum collocarunt, quanquam *Hadrianus VI.* illas jam penes scutum decussatim posuerit, quem modum moderni retinent, ut ex monumentis probat *Menestrier prat. des armoir c. 8.* Quo vero tempore Pontifices scutis propriis ac familiaribus uti ceperint, non adeo facile est augurari. *Papyrius Massonus* tradit *Clementem II.* & *Damasum II.* illius successorem *Germanos* natione usum insignium argumentorum in *Italiam* tulisse, eumque *Leonem IX.* retinuisse, cujus insigne erat leo niger in scuto octo liliis excornato. Hæc tamen monumentorum auctoritate destituuntur. Antiquissimum scutum *Clementis IV.* liliis insignitum *Viterbis* ejus sepulchro additum visitur, quod tamen patrium magis, erat enim natione *Gallus*, quam familiam indicare videtur. Sub *Bonifacio VIII.* morem istum invaluisse monumenta testantur, quæ vero antiquioribus tribuuntur scuta gentilitia à *platina* & *Andrea Ciccarelli* de vitis pontificum & *Onuphrio Parvino* libro de Pontificum & Cardinalium creatione, cum aliud de illis non extet iudicium, vel ficta sunt, vel eum in finem addita, ut familiam, ex qua credebantur orti, demonstrarent. Ita *Leoni IX.* circa annum 1050. fascia *Austriaca* à plerisque tribuitur miro anachronismo, utpote quæ centum vel ut aliis placet trecentis annis post familiæ demum obtigit: In laudato libro *On. Parvini* idem ex *Alsatia* dicitur oriundus, eique insignia comitum à *Dagsburg* adscribuntur. *Massonum* autem leonem eidem tribuere modo diximus. Eadem reliquorum est ratio, ut sigillatim ostendit *Menestrier dicto loco.*

§. XX. Cardinales scutis suis loco coronarum pileos imponunt latiores rubeos. Hos in Concilio Lugdunensi 1245. tribuit *Innocentius IV.* ut admonerentur, teste *Mart. Polono*, se semper paratos esse debere sanguinem pro christiana religione profundere, præsertim in eo tempore, quo *Rom. Ecclesiæ* à *Frid. Imp.* vehementer oppu-

oppugnabatur. Paulus II. interdixit, ne quisquis alius præter eos bireta coccinea ferret. Unde Strada ad illud tempus scuta sine pileis fingit. Dein nodulos fimbriatos tantum tres tribuit, (uti etiam ex *Sylv. de Petra sancta* observat, & ejus tanquam auctoritatem Vulfonio opponit *Segoing. Thres. herald. p. 461.*) unde cum hodie chordas utrinque in 5. nodulos fimbriatos exire volunt, recentioris id inventi esse oportet. Iterum in mysterio rubei coloris assignando sibi placet *M. Gilb. de Varenn. p. 4. p. 584.* quia Greg. Nyssen. homil. 7. in cant. colorem eum vocet indicium dignitatis supremæ: Et huc trahit verba *Nabum 2.3. Viri exercitus in coccineis.* Unde dicit ad illos spectare regale sacerdotium & præcipuos esse duces Ecclesiæ militantis, docentes quod semper parati debeam⁹ esse ad effundendum sanguinem pro Domino. Ita hunc si audiamus, sanctissimus apostolus Petrus quid loquatur ignoravit, cum *regale sacerdotium* 1, 2, 5. 9. commune Christianorum axioma credidit, cum Cardinalibus nondum natis ille debitus fuerit, novis autoribus honos. Confer etiam infra n. 56. Juvat denuo adscribere, quæ eruditissimus S. Feschius de insign. eorumque jur. c. 3. n. 9. recenset: *Autor est Gregorius Logotheta in chronico Constantinop. p. 399. Pelagium Romani Pontificis legatum ante hæc tempora habuisse talaria purpurea & vestem, sagum ac frenum purpurei coloris in signum participatæ regie potestatis summi Pontificis. Sed præter pileum, qui scuto imponitur dependentibus utrinque funiculis nihil Cardinalium arma gentilitia exornat. Qui tamen legationem apostolicæ, ut vocant, sedis nomine obiverunt, à tergo scuti crucem ponunt, quæ à Pontifice solenniter accepta per totum legationis tempus legatis præferri consuevit. Qui in Equitum Melitensium ordinem adscripti sunt, illius crucem penes scutum armis familiaribus adjicere solent. Qui à Principum familiis proveniunt extra, non intra urbis Romæ pomæria, coronam scuto imponunt.*

Pilei archie-
piscopo-
rum, epi-
scopo-
rum, ab-
batum.
Mitræ.

§. XXI. Non differt à Cardinalitio pileo, quo *Archiepiscopi & Episcopi* utuntur, nisi quod uterque viridis pro rubeo, ille in 4. nodulos, hic in 3. desinere debet. Quod crucem & pedum concernit vid. c. 7. Porro in Germania nostra illos pileos receptos esse non video, sed eorum loco mitras vel tiaras, quæ & cidaris ac infula vocatur. Formam illarum mitrarum ex pictura discas licet. Bicornis est & patulo curvamine superne hians responderque apici Flaminum Romanorum. Ita *Sebast. Fesch. de insign. c. 3. n. 15.* ubi ex Onuphr. addit, olim fuisse albam & lineam, nec ante sexcentos annos auro gemmisque ornatam. Gemina cornua P. Gregor. L. 15. syntagm. c. 50. explicat, quod necessaria sit Episcopo cognitio utriusque testamenti: Paschalius notari vult scientiam & humilitatem. Differentiam inter Archiepiscopalem & Episcopalem autor præfat. *Wapenb. II. n. 72.* istam assignat, quod illa clausa imposita cruce, hæc aperta sit; tum pedum priorum interius, horum exterius conversum conspiciatur. Quod discrimen nec tueri nec refellere audeo. An vero mitram adjicere debeant insignibus, vide disputantem contra Labourerium *Cl. Fr. Menestr. L'art. du blas. justif. c. 9. p. 215.* ut & an liceat adponere coronas familiares vel alias dignitates p. 223. seq. Nostris Archiepiscopis & Episcopis etiam galeas usurpari §. 12. evicimus. In Gallia lego *Dolensem & Cadurcensem* episcopos quoque galeam obversam gestare: nec non archiepiscopos atque episcopos, qui ducum vel comitum dignitate fulgent, illas coronas addere. Post Episcopos *abbatibus & protonotariis Pontificiis* pileos nigros assignant, quorum chordæ in duos exeant nodos. Verum denuo apud nos hujus pilei usum nullum vidi. *Abbatibus* vero mitratis mitram & pedum pastorale attribuunt. Horum in Germania usum ostendit *Wapenb. I. p. 13.* De mitræ hujus ab episcopali differentia, nihil mihi constat, sed aliis illam disquisitionem relinquo. Inter Gallos illud discrimen notat *Cl. Franc. Menestr. L'art. du blas. justif. cap. 9. pag. 220. Les abbez portent une crosse, les abbez mitrez y ajoutent la mitre, mais un peu tournée, les Eveques la mettent de front, les archevêques ajoutent la croix, les primats la mettent double en qualité de patriarches.* Abbates pedum pastorale seu lituum, mitrati mitram adjiciunt, sed non nihil conversam, Episcopi eam recta facie locant, archiepiscopi crucem addunt, primates duplam patriarchali titulo. Non longe abit du Val. obs. p. 5. *Les Evêques mettent la mitre de front sur la droite de l'écu & la crosse en profil & la crosse en dedans.* Episcopi mitram recto situ dextræ clypei parti imponunt, & lituum pontificium exterius convertunt; abba-

abbates lusca facie mitram & pedum introrsum locant. Primus omnium Bartholdus abb. Fuld. circa ann. 1135. mitra, baculo, annulo aliisque Pontificalibus ornamentis ab Innoc. II. donatus dicitur à Bruschi. de monast. p. 60. & Brouer annal. Fuld. Porro Episcopalis mitra non à solis Episcopis gestatur, sed aliquando aliis etiam proceribus pro apice serviit. Ita galeam mitra tali tegunt *Werdenberg* (Com.) *Veldkirch* (Com.) *Asperg* (Com.) (α) De cuius rei rationibus disquirant alii. Sed de hisce satis.

§. XXII. Diximus §. 5. Quod tertio loco nobis de tegumentis agendum sit. Vocantur ea *helmedeken* seu *wapendecken* seu *helmzier*. Solebant nempe olim cassides tegere, vel ut fulgoris contra aëris injurias conservandi vel solis, quo calesceret ferrum seu chalybs arcendi causa. Addit tertiam rationem *Menestr. L'art du blas. justif. cap. 8. p. 184.* ut in conflictu dignoscerentur. Ibidem late probat, talia tegumenta (quæ *champerons* vocat) in usu fuisse, contra Labourerium hoc negantem. Ostendit etiam dicta esse *volet*, quia ad ventorum flatum volitabant, item *camail* (p. 184.) *capeline* (p. 183.) *banderole* (p. 196.) Cum latius erat tegumentum, *manlelet* dictum legimus. Cæteram originem horum tegumentorum illam tradit *Cyr. Spangenberg. Adelsp. P. 2. l. 12. c. 26. p. 303.* quod apud antiquos qui paganis vel rusticulis præfecti fuerint, à summa potestate donati sint fasciis suæ prærogativæ argumento: milites scutis, qui singulare quid designassent galeis: cum hi tres nobilium ordines æmulationes inter se alerent, conjuncta hæc symbola & fascias etiam galeis additas.

§. XXIII. Cæterum tegumenta hæc in conflictibus sæpius in varias lacinias conscindi contigit. Ex eo deinceps usus invaluit, ut laciniosæ pingerentur, imo inde factum est, ut pictoribus data semel potestate, ita demum figura immutaretur, ut ornatus causa varie flexis, crispatis & incisis his laciniiis (quas non æque facile describeris, quam ex pictura apparet) prima species vix amplius agnosci queat. Inde Galli vocant *hachemens* & *lambequins* seu *lambrequins*. De hujus vocis etymo disputatur inter Gallos. Post alios *Menestr. l'art du blas. justif. cap. 8. p. 182. seq.* (qui ridiculam derivationem, qua Labourerius orig. des arm. num. 160. à *lamina* deduxerit, exagitat cap. 13. p. 361.) derivat à *lamberare*, quod est scindere. Et quidem si ex latina lingua quærenda sit origo, forte commodior nulla se offeret. Quid vero si Germanis nostris vindicemus hanc vocem? certe suspicionem hanc excitat terminatio plurium vocabulorum in *quin*, quæ præfatus *Menestr. p. 110.* adducit. Ea vero omnia sunt diminutiva dialecto Saxonica & Belgica: *Petrequin*, *Petercken* (vid. eund. pag. 350.) *Raoulequin* *Rudolfken* *Hennequin*, *Hänken* (hoc nomine Hennequin aliquis fuit Spurius Lucenburgicus, de quo Vignier diserte notat, alias ei *Joanni* nomen fuisse) *Iossequin*, *Zosiken*: Ad analogiam horum, terminum *lambequin* (unde dein *lambrequin*) deducam à Germanica voce *lampen* qua utimur, si quid neglectim pendeat, *es lampst*. Quamvis autem ab hoc verbo nomen in nostra lingua non supersit, quod in aliis quoque contingit exemplis, crediderim tamen aliquid fuisse, cujus jam diminutivum erit *lampfen* h. e. *lambequin*, lacinia quæ neglectim ad venti arbitrium pendet. Nec dubito ab hoc *lampen* superesse alterum *lumpen* quo lacinias & quæ lacera sunt appellare solemus, unde *lumpichen* seu dialecto Sax. *lumpfen* panni laceri. Quantula vero hæc à *lambequin* differentia, quæ vix nisi unius vocalis est? Utuntur etiam ad designandum hunc instructum aliis terminis, qui nunc latine talia solent exprimere: Ita legi *lemniscos* vel *vitæ* nominari: nec non *phaleras*: ita in diplomate Cæsareo, quod Megifero concessum est (apud *Hæping. de jur. insign. cap. 15. num. 16.*) lego: *phalera seu lacinia nigra & crocea seu aurea ab utroque latere mixtim circumfusa & molliter defluentes*.

§. XXIV. Chiffletius post Monetam appellare etiam solet *plumarium instructum* seu *ornatum*, *plumatilem cristam*, *pennas incumbantes vel volitantes*, *acroterium plumæum*, *plumatile acrostolium*. Hoc vero nomine non recte appellari notat *Menestr. d. l. c. 8. p. 195.* Antiqui ipsis Gallis non insolens est, eas vocare *pennaches*: Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 543. comparat ipsas lacinias plumis alarum gloriæ. Paulo post inquit: *Le sym-*

Tegu-
menta
galea-
rum, Ori-
go.

Unde la-
ciniosa
picta.
Lambre-
quins.

An recte
dicatur
pluma-
rius in-
structus.

(α) Omnia tria exempla sunt T. II. p. 12.

Le symbole parfait de la bonne renommée se treuve dans ces plumes estendues & ondoynes, qui couvrent nos armoiries, & un chacun pour preuve de l'affection qu'il y porte peut en représenter tout le plus qu'il pourra. Symbolum perfectum bonæ famæ observatur in his plumis expansis & sinuosis, (Æg. Gelen. de Col. Agrip. magnit. l. 2. p. 118. vocat *corymbas* & *quasi laqueatas vittas aut repanda folia*) quibus arma nostra conteguntur, & quivis pro suo in eas affecta earum tantum repræsentare potest, quantum poterit. Paulo ante: *De faire voler autant qu'il luy est possible la reputation de ses ancestres*, ut quantum in se est famam majorum expandat. Iterum: *Les noms de fueillars d'acantes, & de lambrequins ne sont pas si propres que ceux de grands plumages ou hachemens, estans figurez en ondes.* Nomina filiorum acanthi & lambrequins, non æque propria sunt, atq; plumarum vel laciniarum sinuosarum. Neque defunt exempla eorum, qui plane plumas struthionicas loco laciniarum harum gerunt & existimat *Vulf.* quod omnes qui nunc nobilitantur, talibus uti debeant, cum aliarum nostro tempore nec fuerit nec sit usus. Nec vero plumarius ille galeæ (loco laciniarum) ornatus adeo absurdus videri deberet: cum sint exempla, ubi crines ex capite galeæ imposito defluentes phalerarum locum suppleverint. Ita apicem fam. *Landshad* (Rhen.) (α) constituit caput coronatum, cujus crines defluentes loco laciniarum sunt. Similis apex est fam. *Uttenheim* (Alsat.) (β) cum caput coronatum repræsentetur, tanquam dentibus mordens, qua sustinetur galea, crinibus canis utrinque circumfusus. Nec aliter *Matzenheim* (Alsat.) (γ) nisi quod corona deest.

Aliquan-
do inte-
grapin-
gi solent.

§. XXV. Porro etiam si communiter nunc laciniosa & varie concisa tegmenta hæc pingi soleant, sunt tamen aliqui, quibus adhuc placent integra, vel dependentia ex galea, vel nodis collecta & expansa. Dependentium exempla sed antiqua videre est apud Menestr. d. l. p. 182. Nostro tempore alterius generis plura videas. Conf. dom. de *Buchholz* (δ) quorum galea prior tegumento interius argentato, exterius prasino tecta sustinet cygnum candidum. *Wlasim* (Baron.) (ε) ex utrinque galeæ latere expandit tegumentum duplici nodo ligatum, inde auro & cyano, hinc argento & minio tinctum. De integris his placet audire ex antiquitate ea revocantem Cyr. Spangenb. *Adelsp.* p. 2. l. 12. c. 41. p. 331. b. *Es sind freylich solche belindecken nicht also krauß und einem laubwerck so ehnlich gewesen / wie die hernach von den mahlern gemacht worden / sondern als ein viereckigt tuch formiret gewesen / wie die nehalten gemahlden zu befinden; das aber die mahler hernach solche sonderliche und wunderliche muster erdacht und gemacht / muß man ihnen passiren lassen / wie auch anders mehr / als das sie die adler / löwen / lilien und dergleiche viel anders für bilden / dann solches sonst seyn würde / wann es eigentlich gemahlet werden solte; denn hie heist es: Pictoribus atq; poetis &c.* Neque vero in hoc aliquid singulare quæri video, cum sint, qui modo una modo altera utuntur specie. Nisi forte, quod de familia *Buchholz* crediderim, antiquitatis memoria à nonnullis in ea re quæritur.

Pallia du-
calia.

§. XXVI. Huc etiam retulerimus *pallia* ducalia, quibus recentiori inventione nonnulli principes sua insignia cooperire amant. Exemplum ducis *Lotharingie* (ζ) celebre est, cujus pallium exterius arcularum scuti symbola repetit, interius vellere pontico factum conspicitur. Conf. Hist. insign. l. 1. c. 57. n. 1.

Regulæ
de tinctu-
ris laci-
niarum.

§. XXVII. De hisce tegumentis, integra an laciniosa sint, regula est, quod ejusdem coloris vel tincturæ cum scuto ejusq; figura esse debeant. Addit *Vulson.* illā: quod interiora metallo, exteriora colore tingenda sint, observationem hanc non contemnendam puto. Nec tamen fidem omnium exemplorum in me suscepero. Quod vero ipsam illam regulam attinet, legem immutabilem Varenn. R. d'arm. p. 4. p. 536. vocat: *Ce qu'il y a invariable en ce sujet, est que les bourlets, & les pennaches, que nous appellons hachemens, fueillars & lambrequins, sont toujours des mesmes esmaux que le champ & les figures du corps de tout l'escu.* Hoc unum invariabile in isto argumento est, quod diademata tortilia & plumæ, quas vocamus lacinias & folia semper eandem tincturam recipiunt, quam area & figuræ scuti referunt. Quod ita intelligit, ut etiam minimæ figuræ in clypeo color repeti in laciniiis debeat. E.g. cum scutum *Garnier* cæruleum capreolum aureum stipatum 3. ejusdem metalli stellis, & sustinentem cuspi-

(α) Wap. I. p. 122. (β) Wap. I. p. 194. (γ) Wap. II. p. 133. (δ) Wap. I. p. 31. vid. c. f. 3. m. 2, n. 27. (ε) Wap. I. p. 8. (ζ) Wap. I. p. 6, (& in nostra historia insign. l. 1. c. 58. n. 15.)

de summo lunam argenteam, & la Haye Tuiebert (Norman.) rubeum 3. talenta aurea in regione capitis 5. argenteis plinthis (3. 2.) imminetia, contineant, illi lacinias dat aureas, caruleas & argenteas, huic aureas, argenteas & rubeas. Ita & famil. *Pardaillan Gondrin* M. de Montelpan. gestanti pro *Gondrin*, in aurea arca rubeum castrum, imminetibus 3. matorum nigris capitibus, quæ fasciola tortilis alba circumdat, & pro Montelpan in argenteo laterculo leonem rubeum, limbo viridi 7. scutula argentea continente, assignat lacinias aureas, argenteas, rubeas, nigras, virides.

§. XXIX. Caterum cum regulam illam nec ipse diffitear, (imo eam istius vim agnoscam: ut in exemplo *Luckovvin* (Misn.) (α) in lacinias auro cinereus color addatur, qui arti peregrinus est, ob hanc rationem quia in scuto avicula apparet, cui ille color naturalis est, tam late tamen eam extendere nollem, si de nostris moribus sermo sit, neque eam plane sine exceptione invenio. Reperias quidem exempla laciniarum tricolorum, cum totidem in scuto fuere, sed in plurimis non nisi duo occurrent colores, licet plures in clypeo observentur. Inprimis vero figurarum accessoriarum color in lacinias frequentius omittitur. Exempla quæ nimis multa sunt adscribere superfedeo. Tum non tantum, quando in scuto figura apparet, nativo colore picta, plerumque in lacinias illius loco alius affinis substituetur, ut cum *Rietheimii* (Suev.) (β) qui asinum nativo colore præditum argenteo scuto inferunt, lacinias argento & nigro (ad quem asini nativus color proprius accedit) & *Drachsdorf* (Misn.) (γ) ob virum sylvestrem carneo colore pictum in clypeo caruleo, phaleras suas rubeo colore & cyaneo (conf. c. 4. n. 30.) Sic & sæpius quæ ferrea pinguntur in lacinias argentum requirunt. Conf. exemplum *Stetenorum* (Franc.) c. 5. f. 6. m. 1. n. 14. fingunt. Verum etiam circa ipsos colores heraldicos reperire licet, quæ à regula abeunt. *Vuls. de la Columb. sc. heroïq.* c. 42. ipse allegat, Maximiliani I. (de quo id videas in *Chifflet. Eq. A.V.*) ejusque patris Friderici III. Imperatorum lacinias scuto circumfusas, quod aureæ fuerint vellere Pontico farræ: Ita & lacinia regis Angliæ Edoardi IV. pinguntur minio, & vellere Pontico apud eund. *Chifflet* eq. 63. Et ne regibus hoc eximium credas, primus eques Aurei velleris Guilh. de Vienne Dn. de S. George teste *Chifflet*. cum insignia cocco & auro consent, lacinias habet coccineas & hermionicas. Inter nostros illa inprimis anomala exempla (si quidem sculptori tuta fides adhibeatur) reperi *Bilzingsben* (Brunsvic.) (δ) cujus lacinia minio & argento tinguntur, cum regula pro minio viridem colorem exigeret *Bozheim* (Alsat.) (ε) gestat lacinias argenteas & nigras, cum aureas analogia scuti requisivisset. Sed forte mansit hæc tinctura ex prioribus insignibus, quæ antequam fierent prætores Selestadiensis gesserant. Conf. super c. 5. f. 1. m. 1. §. 108. Ita & exemplum *Guttenbergiorum* (Franc.) plane abludit, vid. cap. 5. f. 4. m. 4. n. 13.

§. XXIX. Singularia plane sunt, quod nonnunquam solo metallo lacinia pinguntur. Tales sunt fam. *Rathsambausen* (Alsat.) (ζ) tota nempe argentea, & quidem in utraque linea, cum tamen altera loco scutuli argentei aureum gesserit, tales & sunt fam. *Andlau* (Alsat.) (η) cujus tamen scutum nihil plane argenti habet: Vicissim aurea *Michelspurg* (Tirol.) (θ) seu idem nomen est *Michelspeck* (Bav.) (ι) cum tamen scutum ex argento & nigro bipertitum sit: Verum scutum cum simile sit *Michelsperg* (Baron.) (κ) & ex nominis convenientia familia eadem credi queat, huic vero juxta analogiam argentea & nigra lacinia tribuantur, dubium suboriri potest, an menda careat. Singularia etiam illa sunt familiarum Helveticarum, *Flachsland. Eptingen & Bernfels* (λ) quarum lacinia nigra consperguntur innumeris foliolis seu corculis aureis, vel quod ultimam hanc attinet, argenteis.

§. XXX. Hujus loci est, ut etiam agamus de diadematæ tortili, quo affigebatur, tegumentum galeæ & cono *Menestr. l' art du blas. justif. cap. 8. pag. 154. 197.* Galli vocant *bourlet*, vel *tresque*, vel *torque*, vel *tortil*. Nobilitatis eximia fuisse signum illa phrasæ apud *Varenn. R. d' arm. pag. 459.* arguunt, ut cum describuntur insignia Petri Rohanei Marefcalli: *comblée du bourlet de chevalerie & de Noblesse des siennes coulers*: & Philippus de Crevecoeur: *comble du bourlet de noblesse chevaleruse.*

(α) Wap. I. p. 163. (β) Wap. I. p. 115. (γ) Wap. I. p. 152. (δ) Wap. I. p. 183. (ε) Wap. I. p. 195. (ζ) Wap. I. p. 192. & Bernh. Herberg Chr. Alf. I. 6. p. 270. (η) Wap. I. p. 192. (θ) Wap. III. p. 99. (ι) Wap. II. p. 67. (κ) Wap. III. p. 33. (λ) Wap. I. p. 197.

chevalereuse. Ubi videmus vocari equestris nobilitatis documentum. Reperimus huius usum etiam non infrequentem inter nostros, ita tamen ut nobilitati non ita proprium signum sit, quin alii etiam eo utantur. Vocamus *vulst*. Pingitur vero nonnunquam, ut extrema taniolarum, quibus constat, volitent, cui Gallicum *volet* accommodare possumus, quo alias laciniae veniunt: nostri dicunt *helmlohr* seu *brünlohr* / seu *zindelbinden*. *Hap. de jur. insign. c. 9. §. 4. num. 690.* Solet vero hoc quoque diadema tortile imitari scuti colores, nisi quod *Vulson* notat, alius color in gratiam principis sui vel domus originariae vel virginis amatae assumatur. De hac ultima causa ista habet *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 579.* *Aucuns escrivent, que jadis les plus braves cavaliers es jours d'une bataille portoient sur leurs heaumes ces bourlets, ou tortils de foye tresses & cordonees des cheveux & des livrées de leurs dames, pour tesmoigner, qu'ils alloient au combat aussi gayement qu'à des nopces ou à des festins solennels, & que de la est venue la coustume de mettre des bourlets à la cime de tous les casques.* Aliqui scribunt, olim equites fortissimos in aciem prodituros galeis aptasse tortilia hæc serica, confuta capillis & coloribus earum quas amabant, ut docerent, eadem alacritate se certamen inire quam ad nuptias vel solennia convivia: & inde originem trahere morem hoc tortile omnibus aptandi galeis.

Apex.

§. XXXI. Superest ut 4. de ipso *apice*, qui his imponitur aliqua dicamus. Vocatur autem isto nomine quicquid galea sustinet: inque hunc sensum allegatur Virgil. 12. *Æneid.* 491. alii *acrostolium* vocant, quidam à gallico cimier *cimerium*. Hoc proprie nomine insignium venire lege apud *Haping. de jur. insign. c. 9. §. 4. m. 5. n. 530.* ex *Cæsare* & Virg. & quidem etiam in singulari *insigne*. Nostri vocant etiam *helmzeichen*. *Helmsleinodt*.

Origo à cristis veterum.

§. XXXII. Origo est à cristis veterum. De quibus illa memorare operæ pretium credo. Vocavit Polyb. *πτεράων σέφανον* (apicem plumeum) qui constabat pennis puniceis (ita Virgil.

Cristæq; rubentes. Et *Æneid.* 9.

Purpurei cristis juvenes auroq; corusci.)

aut nigris tribus rectis ad cubiti longitudinem, ut altiores viderentur: Eodem fere more, qui nunc Turcarum est. In monumentis tamen fere ad hodiernum morem effictas videre licet plumas. Arbitratur *Lipsius*, puniceum fuisse nobiliorum, viliorum nigrum; & addit candidum colorem, & quod pavoninis usi sint. De colore albo item patet ex *Silio* l. 11. de *Annibale*

Vibrant in vertice coni.

Albentis niveæ tremulo nutamine penna.

& *Plutarcho*, qui tribuit Alexandro galeam cristata juba & candidissimis pennis circumcinctam. Conf. Virgil. 10. *Æn.*

Cujus olorina surgunt de vertice penna.

Tum notat *Lipsius*, centurionum cristis aliquid argenti allitum, forte & auri, ut inter nosceretur. Affinia sunt ista *Ribera* ad *Apocal.* 9. 7. n. 15. p. 255. *Magni duces summitatem auream imponebant, in qua eminebant cristæ, ut apud Homerum legimus de armis Achill.* 18. *Ilia.* πύξτε ὅ οἱ κορυὴν βελέειν &c. Simile est quod Virg. scribit de *Ænea.* 10. *Æn.*

Ardet apex capiti cristisq; à vertice flamma,

Funditur

Ardere dicitur, quia aureus est, sicut continuavit:

& vastos umbo vomit aureus ignes.

Quare duces & nobiliores milites aut aureas aut æreas summitates faciebant, quæ coronæ videbantur, & æs fabre expolitum auro simile erat. Hoc ornatu nobilitas significabatur equitum quomodo apud Nabum. 2. 3. alio simili indicata est. Ubi item vid. idem Ribera.

Cæterum à tribus seu triplici illa crista Græcorum *τρίλοφία* seu *τρίφαλεια*. Arbitrantur etiam autore *Suida* Geryonem dictum fuisse *τρίκεφαλον*, non quod monstrosus tria capita sed totidem cristas habuerit. Addebant etiam nonnunquam Græci & Latini galeis caudas equinas vel juba, sed tinctas, plerumque phanicias (Achillis perhibentur aureæ) Virg.

Cristasque hirsutus equina. Idem: *Cristantes galeæ*, vel *cristæ comantes.* *Silius:* *horridus & squamis & equina curio crista.* Existimat vero *Cluverius* primas cristarum hæc setas equinas, Homero memoratas fuisse, harum autem jubarum primi autores apud Herod. *Æthiopes Asiatici* fuere. Dein fere apud omnes gentes pro setis equinis usurpatæ pennæ avium. *Ovid.* de *Minoc* metaph. 10. seu caput abdiderat cristata caside

caside pennis in galea, formosus erat (conf. de *Parthis* Curt. quod se & equos pennis exornarint) *comantem Androgei galeam* Æn. 2. quod Serv. ad h. l. interpretatur cristatam, quia, inquit, de caudis animalium habebant cristas, & ad illud Æn. 10. Dardaniis ornat telis clypeumque jubaque: propter equinam caudam inquit, quæ esse solebat in galeis. Ex hoc ille locus B. Luth. apud Rein. Reinecc. von der Meißner / und auch des Adels anfänglichen herkommen / p. 178. daß ob gleich die Reuter den Gelehrten nicht hold wären / doch nun selber bekenneten / daß der stand höher wäre / als ihr eigener / sintemahl sie vor die roßschwänze / so sie vor zeiten getragen / nun federbüsche aufgesteckt. conf. Hæping. de jur. insign. c. 9. n. 609. Laudant Polyænus & Herodotus cristarum inventores Cares, qui apicis loco utebantur figura Galli gallinacei, pro honore solum pugnare soliti: unde eandem Minervæ statuae Phidias adjecit. Finis cristarum fuit, ad ornatum, ad terrorem & ut dignoscerentur apud Polyb. Video etiam alicubi originis causa apicem assumptum, quod arguit illa stella, quam monstrandæ stirpi Julius Cæsar & Augustus ap. Sil. 13. v. 877. in galea gestarunt. conf. Virgil. 8. Æneid. 680. Sic & majorum facta, ut corvus Corvinorum ap. Sil. 5. v. 76. Dein religionis professio etiam aliquem hic locum obtinuit, ut cum Constantinus Magnus notam super galea æque atque in vexillo gestare solitus est. De eodem ajunt, clavum aptasse galeæ, ex illis unum, quibus Servator cruci affixus perhibebatur, ut ex Platina refert Spelman. conf. Limn. Jur. publ. 6. 6. 74. Hæping de jur. inf. c. 9. §. 4. m. 6. n. 541. seqq. & m. 7. §. 2. n. 578. & seqq. 586. 597. Alex. ab Alex. gen. dier. 1. c. 20. Ex gladiatorio ordine etiam pinnas vel cristas gestarunt Hoplomachi s. Samnites. Unde pinnirapi dicti, qui cum Samnite compositi. Alioquin plebejis solas galeas, non item apices fuisse permisos, satis probat Campanile dell' arm. c. 11. pag. 17. ex illo Lucani de M. Bruto.

Illic plebeja contactus caside vultus

Ignotusq; hosti, quod ferrum Brute tenebas.

§. XXXIII. Germanos nostros quod concernit, late de illis differit patriæ lumen Ph. Cluverius German. antiq. L. 1. c. 44. Cumque Stevvechius crediderit nostrorum insignium apices ab Ægyptiis descendere, quorum reges caput leonis, tauri, draconis, principatus insigne (imo nonnunquam etiam arboris effigiem, ignem, quandoque non parum redolentium suffimentorum, non solius decoris sed & stuporis & superstitionis aliis incutiendæ gratia, Spelman. aspil. p. 64. conf. Natal. Com. Mytholog. L. 8. pag. 840.) capite gestarint; ab his enim descendisse ad Græcos, inde Romanos: collectionem ulteriorem ad Germanos non fert Cluverius, nisi & Americanos dixeris illis didicisse auctoribus. Existimat ergo potius Celtas omnes mores suos ex ipsa dispersione gentium in Celticam intulisse, ut nec ab alia origine Græci suos. Diod. de gallorum galeis ait, quod aliis cornua affigant, aliis avium, aut quadrupedum formas: Ita & de Celtiberis cristas puniceas memorat. De Cimbris Plutarch. alatas cristas. Ita & Lips. insignia nostra inde deducere amat, quia ipsi majores studiosi fuerint hujus ornatus. Circa Anglos suos observat Spelman. aspil. pag. 63. apud eos morem cristas portandi Edoardi III. Regis tempore introductum.

§. XXXIV. Porro observandum est circa apicem, quod etiam eo tempore, quo jam solenne erat, ut signum quod semel scuto inscriptum perpetuo etiam à posteris retineretur, apicem tamen variari nostris insolens non fuerit. Ita ut videatur res diu fuisse arbitraria. Nostris vero moribus nunc apex non minus quam figura scutaria cuivis familiæ proprius servatur. Confirmat quod dixi post multos alios B. Herzog Chron. Alsat. l. 6. pag. 234. Es ist die änderung der Helmkleinodien etwan bey den Adlichen Geschlechtern vor zeiten sehr gemein gewesen / also / daß zu zeiten auch Batter und Söhne nicht gleichmässige Helmkleinodien gehabt. Doch haben dieselben Geschlechter alle in den Schilden nichts geändert / sondern ein jedes sein Schild jederzeit gleichmässig behalten. Imo ut idem vir in alia expeditione, alio apice, quam forte alibi usus, se insigniret, inconueniens habitum non est. Vide varios unius familiæ Mülheimie, cujus scutum invariatum manet, apices, nec non Zornia Wapenb. ex Herzog Chr. Alf. c. 6. p. 260. & 298. Der von Mülheim Geschlecht ist vor zeiten sehr groß und weitläufftig gewesen / also / daß sie zum unterscheid 22. Helmkleinodien geführt / und doch die schild als

als gleichmäßig behalten : De Zornii : daß sie 31. unterschiedene Helmkleinodien und zunahmen geführt haben. Deinceps subdistinctionibus inservire cœpere diversi apices. Conf. c. 8. n. 32. Inde est quod *Limn. Jur. publ.* 6,6. 85. uti à scutario symbolo apex differt, hoc antiquius pronunciat.

Id apice
figuræ,
quibus
nullæ in
scuto re-
spondent.

§. XXXV. Exemplo Ducum *Brunsvicensium* (vid. Hist. insign. L. 2. c. 9. n. 9.) liquet, nonnunquam apud Veteres, symbola antiquiora cum aliis in scuto locum cedere coacta sunt, in apicem assumpta esse, ne omnino memoria periret. Ita enim equus Saxonicus clypeo exclusus in eorum casside salit. Exemplum vero Ducum Wirtembergicorum (Hist. insign. L. 4.) docet, galeas nonnunquam scuto imprimi tales, quibus in scuto nihil respondet, nam memoriam Uraci galea, non etiam clypeus in principum illorum insignibus servat : Vicissim idem & centum alia docent non omnibus laterculis peculiares galeas respondere. Quod inde ortum puto, quia serius multiplicari cœpere galeæ, cum jam scutum in aliquot areolas secari non esset insolens.

Figuræ
apicis
pluribus
scutariis
respon-
dentes,
& galeæ
multipli-
cata.

§. XXXVI. Nonnunquam ex eadem ratione, quod priscis minus conveniens visum est, uni viro diversas cassides, quas simul capiti imponere nequiret, attribueret, æque ac duo scuta assignata non videmus uni galeæ, in apicem tamen contractis aliquando pluribus figuris (uti nec clypeos partiri & variis figuris replere, indecorum fuit) aliquot laterculis respondet (vid. exempla in armis Palatinorum, Saxonum, Brunsvicensium.) Et tum aliquando fit, ut utrinque aliis coloribus tingantur quæ dependent lacinia pro ratione diversæ quæ diversos laterculos afficit tincturæ. E. g. *castel* (Baron.) (α) cum clypeo utatur quadripartito ex minio & cyaneo, locatis in singulos quadrantes senis liliis, illis argenteis, his aureis, uno utitur apice, nempe coronatæ galeæ imposito jugo complicato alarum nigrarum liliis aureis pictarum, Lacinia vero dependentes, hinc ob quadr. 1. & 4. argenteæ & coccineæ, isthinc ob 2. & 3. argenteæ & cæruleæ sunt. Sic & *Hohenwvarth* (Austr.) (β) ubi Lacinia hinc argenteæ & miniata, isthinc aureæ & nigra. Quia vero tandem tot areolas in scutum variè sectum compingendi consuetudo invaluit, ut totidem apices contrahere unice galeæ imponendi possibile non esset, non amplius religioni sibi duxere, galeas duas, tres pluresve (imò totidem ut margo supremus non omnes capiat, sed aliquas lateri scuti adjiciendi, vel juxta illud collocandi necessitas fuerit. Vide varia exempla *Baden Wap.* 1. pag. 8. vid. Hist. insign. L. 2. c. 4. n. 12. *Kervenhüller Wap.* 1. p. 20. Hist. insign. L. 2. c. 47. n. 8.) eidem clypeo imponere. Qui mos lapsu temporis omnem absurditatis speciem deposuit. Et quidem postquam duas permissum est gestare, cur non liceret plures? quæ enim ratio, quod unum caput non nisi una galea tegi possit, plures excludit, æque duas? Id vero magis mireris, aliquando parmae simplici nec nisi una figura constanti duas imminere galeas. Cujus exempla habes in *Eberstein* (Com.) (γ) *Geroldseck* (Baron.) (δ) *Harrach* (Baron.) (ε) *Duesenbach* (Baron.) (ζ) *Staufen* (Baron.) (η) Cujus rationem aliam reddere nescirem, nisi hanc, quod uti §. præced. vidimus apice non uno olim uti soliti fuerint, qui ejusdem familiae fuere, sed pro suo arbitratu alii alios assumere. Factum ergo est inde, ut aliquando posterius, memoriam servare vellet plurium, adeoque cum unus sufficere posset, adhiberent plures. Inprimis cum stirps aliqua in duas lineas abierat, & hæ apice solo distingui amaverant, altera extincta, linea superstes credidit sibi jam accrevisse alterius cimerium. Porro cum ex quacunque causa eidem scuto incumbant plures galeæ, ratione ordinis vel dignitatis ordinarie quidem primaria est media, non tamen semper id obtinet. Uti allegatum exemplum Wirtembergicum monstrat. De eo magis mireris, quod apud Germanos etiam dignitatis notæ apici nonnunquam inferantur; Quod inter nostros insignia Electorum, & qui horum vicarii sunt, docere queunt. Conf. c. 7. n. 11.

Analogia
figura-
rum scu-
tariarum
& apicis.

§. XXXVII. Figuris, quæ apicem constituunt, id commune est, ut scuti vel ut in illo contenti vel utriusque colore tingantur: unde plerumque ad scuti secti modum, secatur etiam apex, imo sæpius ipsæ figuræ reperuntur in apice, ut figura hujus primaria istius receptaculum æque fiat, ac scutum fuit: ad quod indicantur.

(α) *Wap.* I. p. 20. (β) *Wap.* I. p. 19. (γ) *Wap.* I. p. 14. (δ) *Wap.* I. p. 19. (ε) *Wap.* I. p. 20. (ζ) *Wap.* I. p. 23. (η) *Wap.* I. p. 24.

indicandum sufficere credidi, si in exemplis quoties occurrerunt, dicerem, ad modum seu normam scuti sectum, pictum vel tinctum esse. Alius si color apicis sit, indicio est, ascititium esse, cujus exemplum denuo esse potest Wirtenbergico scuto impositum cornu venatorium à tinctura laterculi cui respondet, differens. (vid. Hist. insign. l. 4.) sed in proparulo est ratio, quia Uracensis potius quam Wirtenbergicus apex est. Conf. apicem Brunsvicensem &c. Aliquando tamen naturalis figuræ apici servientis color servatur sine alia ratione. Inde nemini mirum esse debet cygnum *Hanovum* (licet cantheriis aureis & coccineis respondeat) candidum esse (vid. Hist. insign. lib. 2. cap. 41. num. 16.) vel pavoninas caudas versicolores plerumque sine consideratione tincturæ, quæ scuti est, pingi, nam ille nativus color est.

§. XXXVIII. Figurarum, quæ apici serviunt, numerum vix facilius invenire, quam earum quæ in clypeis pinguntur. Neque vero animus est, eas hic enumerare omnes, multo minus quæ singularum significationes s. sint s. fingantur, adferre, præsertim quia ex cap. 5. repeti poterit, cui lubitum est, quæ ad hanc rem quisque commoda crediderit. Hic tantum illas recensebimus, quæ ante alias vel communiores vel rariores sunt.

§. XXXIX. *Cornua* primum hic locum occupanto. Fuere autem ea etiam apud præscos in usu, adeo ut inde nonnunquam cornuum nomine

Figuræ
apicis
frequen-
tiores.

Cornua
veteribus
in usu.

(ensemque clypeumque & rubræ cornua cristæ. Virg. 12. *Æn.*)

totus apex intelligendus veniat. Vid. *Hæping. de Iur. insign. c. 9. §. 4. n. 581. Æg. Gelen. de Col. Agr. Magn. l. 2. f. 45. p. 214. Cum adhuc in milite veteri disciplina & Romana virtus vigeret, olim Romanæ cohortes & legiones amarunt cornuta appellari, nam à superatis inimicis fere gloriosa asciscabant nomina, quin igitur obvium est barbaros ferarum cornutis exuviis se in præliis ad terrorem contegere, hinc à detractis cornibus cornutorum arma & nomina videntur permanere, aut etiam ab ipsis feris superatis, nam venatoria nobilem & militarem virum decet. Pyrrhus ap. Plutarch. usus est τοῖς τραγυνοῖς κέρασιν, hircinis cornibus: iisdem Philippus R. Macedon. ap. Liv. l. 27. Ita & Thraces, Mysi & Teucrisuper æneas galeas bovis aures & cornua apposuerunt: nec non Galatæ vel cornua æneis galeis affixa vel avium quadrupedumque facies in illis expressæ habebant. *Spelmann. Aspillog. p. 63.* Apud *Diodorum* Hammon arietis caput effigiatum habuit, quod hoc signo galeam in bellis ornatam gestasset. Inde exemplum imitatus est Alexander & successores aliqui. Ab his cornibus Alexandro nomen ab Arabibus hæsit رَوَّاءَلْكَرْنِيْن Δίνερος: vel quod cornuta ejus effigies in numis extaret: vel quod Orientis & Occidentis victor fuit. *Ut Gol. in Lex. Arab. p. 1896.* Numos tales expressos videre licet apud eos, qui Græcos exhibent. Tryphonis etiam imaginem cum galea cui cornu infixum est, edit Villalp. & juxta Com. à Bap. Luc. p. 83. Cornelius Pontifex pingitur cum cornu, quia restitit Decio martyr constantissimus. Nec mirum de hoc figura videri debet, quod pluribus placuerit: cum roboris, fortitudinis, potentiae & regni habita sit symbolum: Ita P. Elias Germ. in מתורגמן voce קָנן perhibet: כל קרנות רוכיה מתורגמין מלכותא. Hoc est, ubicunque in Zacharia Propheta occurrit nomen cornuum, Chaldaus de regno interpretatur. Ita Astarte Sidoniorum Dea taurinum caput tanquam insigneregni sibi imposuisse dicitur ap. *Seld. de D. Syr. 2.2. p. 243.* Conf. *Salom. Glass. Philol. Sacr. V. I. II. p. 1267.**

§. XL. Non ergo mirum est, nostro seculo & proximis complures etiam ex nobilitate fuisse, qui cornua apicis loco usurparunt: imprimis in Germania. Quem morem adv. irrisores tuerentur *Limn. Iur. publ. 6, 6. 95. & Tom. addit. V. p. 61. Hæping. de Iur. insign. c. 9. n. 322. seq.* Neq; vero unius generis sunt ea quæ in galeis eminent. Vides 1. *cervina*. Talibus superbiunt galeæ familiarnm *Hornstein* (Rhen.) (α) uno nigro & curvato *Hirschberg* argenteo & rubeo (Rhen.) (β) *Rätznicz* (Rhen.) altero argento & cyano fasciato, altero coccineo (γ) *Gladenböck* (Brunsv.) (δ) aureo & cæruleo, *Schencken de Schenckenstein* (Suev.) (ε) altero nigro & argento, altero auro & cocco fasciatis, sed ut dactylis singulis lateralibus foliola adhæreant &c.

Apud nostros cervina, arietina, bubalina. An proboscides elephant. Addita quandoq; alia, imprimis auris.

Ss 2

2. *Arie-*

(α) *Wap. I. p. 127.* (β) *Wap. I. p. 125.* (γ) *Wap. I. p. 127.* (δ) *Wap. I. p. 148.*
(ε) *Wap. I. p. 116.*

2. *Arietina*, quæ ita pinguntur, ut appareant γραμμαὶ ἀποπνευθεῖσαι κύκλω πρὸς τὴν ρίζαν, lineæ quæ quotannis radici ut torno inducæ adnascantur. Talia sunt cornua aureum & nigrum, quæ galeæ coronatæ imposita & caudam pavoninam stipantia apicem constituunt fam. Baron. *Kurzen.* (α) Tale etiam est, nisi ex nomine *hircinum* malis in apice fam. *Geisberg* (Suev.) (β) 3. *Bovina* & *bubalina*. Hæc vel ad naturæ normam pinguntur ut acuta sint, vel extremitatibus repandis & apertis. Vidi aliquibus hæc appellari *Lohehörner*. In Diplom. Cæsar. nuncupata vidi: *Zwey mit den mundlöchern aufwärts gekehrte püffelhörner*. Figura visu ex picturis agnoscenda est. Cæterum vix dubito hanc diversitatem in se nullam, & figuram quæ nunc vulgaris est, pictorum arbitrio natam esse. Ita duo cornua fam. *Ranzov.* apex *Wapenb.* I. p. 180. pinguntur extremitatibus repandis. Sed *Wap.* III. p. 154. simplicia. Ita *Wap.* I. p. 71. fam. *Nostiz* (Siles.) gestat cornua duo testellis argenteis & rubeis picta in scuto cæruleo: quæ in galea repetuntur extremis repandis. Ita ap. Bernh. Herzog. Chr. Alsat. I. 6. p. 267. cum de familia Neuenstein agit, promiscue apparent utroque modo picta cornua. Talia vero nonnunquam in scutis pinguntur. Ita hujus generis duo alterum argenteum, alterum rubeum, in scuto ad perpendiculum secto & alternis coloribus his distincto gestat famil. *Filtz* (Siles.) (γ) (Hæc vero frustra proboscides elephanti interpretatur, Paillot vero proboscide, quod & aliis exteris in explicatione horum cornuum usuenire solet.) Item duo nigra in rubeo *Gaffron* (Siles.) (δ) aureum in cæruleo *Barschker* (Siles.) (ε) duo nigra utrumque exterius quaternis foliis viridibus exornata in argenteo *Naschvutiz* (Siles.) (ζ) Ita in bipertito ex cæruleo & argento gestat duo talia cornua, quorum utrique tres rosæ cum petiolis adhærent, tinctura areæ opposita. *Gäffruck* (Syr.) (η) *Quin* & basis duobus talibus cornibus cæruleis in scuto aureo additur pro *Schadner* (Austr.) (θ) Quod modo de proboscide dixi, alius conjecturæ me admonet *Gelenii*, qui & confirmat proboscidis conjecturam, & aliam propriam adfert, de Col. Agr. magn. L. 2. f. 19. p. 172. *Cornua quæ supra galeas ostenduntur, ex Romana antiquitate repetens lituos interpretor, cum in extrema cupide abstruncata sunt, & non nihil se exspatians exhibent orificium.* Appellat quidam Cl. vir proboscides: quo vocabulo eum galearum ornatum ad veterem militiam videtur referre, nihilque Scipionibus Africanis posset aptius congruere, quia solent veteres nummi exhibere caput Africæ vestitum proboscide & exuviiis elephantinis &c. Cyr. Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 41. p. 332. cum apices recenset, inserit: *Elephantenschmähel/ wie es etliche nennen/ andere aber cornua copix daraus machen/ wie zu sehen auff dem Sächsischen Chur-Wapen.* Porro cornibus non illud tantum commune cum reliquis figuris est, ut nempe cum parmæ in aliquot partes sectæ imponuntur, sectione afficiantur, seu ad ejus normam tinctura alternetur: vel ut fasciæ, balthæi, aliæve scuti figuræ illis etiam inscribantur, tum ut utrique stipent eam figuram, quæ in apice medium locum occupat: Verum hoc etiam peculiare illis est, quod plumis, globulis, floribus &c. ornentur, & quidem duobus modis. Nam vel hæ figuræ inseruntur præfatis extremitatibus repandis & apertis (forte diceret quis, hanc primam hujus figuræ rationem fuisse, ut aliquid inferi possit) vel exteriori curvaturæ adhærent tanquam adglutinatæ. Exempla utriusque ubivis obvia sunt. Thuringiæ cornibus adduntur rutæ ramuli 5. *Rautenstengel.* Spangenb. *Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 41. p. 322. Demum exempla quædam sunt, in quibus adduntur cornibus aures. Ita in apice fam. *Halder* (Bavar.) (ι) cornibus nigris sed rubea & argentea fasciis exaratis adduntur aures candidæ. (Aures

(α) *Wap. I.* p. 27. (β) *Wap. I.* p. 113.

(γ) *Wap. I.* p. 51. cornua scutaria.

(δ) *Wap. I.* p. 52. tres corollæ pavoninis pennis conserte. A falsitate excusari possunt insignia, quia cornua natura nigricant. Laciniæ etiam sunt nigra & rubra.

(ε) *Wap. I.* p. 70. ex casside coronata prodeuntia duo cornua rubea, quorum ora exterior utrinque exornatur ternis scyphis aureis sine operculo.

(ζ) *Wap. I.* p. 66. cornua cum foliolis. Laciniæ argentea & nigra.

(η) *Wap. I.* p. 49. ex coronata galea, duo cornua scutaria cum rosis.

(θ) *Wap. I.* p. 40. Figura scutaria coronata galea imposita.

(ι) *Wap. I.* p. 85.

(Aures hæ docent cornua talia, extremitatibus apertis nihil artificiosi vel factitii sed bubalina, quales aures sunt, cornua designare.) Ita aures etiam argenteæ adduntur cornibus ejusdem metalli nigris maculis pictis *sandicell* (*) (Bav.) Idem fit in galea priori Bar. *Eitzing*. (λ) quæ cum auribus cornua nigrum & rubrum, utrinque ternis globulis argenteis exornata, sustinet; & *Schvvalbach* [Rhen.] (μ) ubi aures rubæ representant impressos scuti argenteos annulos (an quia cornua argento & nigro, qui color alienus à scuto est, divisa, adscititius apex sunt?) Ex antiquitate huc spectat, quod Æthiopes auxiliares Xerxis gestabant pro apice cornua cum longis auribus, ut ostenderent, se paratos esse ad obediendum ducibus militaribus.

§. XLI. Vix rariores cornibus sunt *ala*. Eminerit autem ex galea vel unica ala (*demyvol* Gallis) vel alarum jugum: (*Gallis vol.*) Duæ si sint, vel expansæ sunt, vel altera ita post alteram latet, ut tantum aliqua sui parte promineat. Gelen. de Col. Agr. magn. L. 2. f. 35. p. 200. ita: *Quibusdam origo diviniior persuasit, ut in armis & supra galeam alas gererent, quod stirpem gentilitiam repeterent à gale-rito & talarigero deastro Mercurio.* Quod tamen de Christianis mihi non persuaserim. Exempli passim obvia sunt omnium modorum. Cæterum frequenter alæ non tantum iisdem sectionibus afficiuntur, quibus forte ipsum secatur scutum gentilitium, verum etiam sæpius ipsa symbola scutaria, alis tanquam solo inscripta, hoc modo in apice repetuntur. Aliquando vero figuram scutariam in galea repetitam, media in ala adposita stipant.

§. XLII. Affinis apex ille est, qui *plumæ* superbit: & inde jam apud antiquos nomina: *plumeæ cristæ*, *plumeus apex*, *plumea corolla*. Notat vero *Heping* in primis placuisse prisca huic usui alas & pennas aquilinas, cygneas, pavoninas, struthionicas de insign. jur. c. 9. §. 4. m. 8. n. 597. seq. Possunt vero ejusmodi plumæ, non solum pro gestamine & ornamento capitis, quod quisque suo arbitrio assumeret, haberi, verum aliquando galeis hostium victrici modo ablatas significare plumas. *Kayenn. R. d'arm.* P. 4. p. 548. Præ aliis vero frequentes sunt plumæ *struthionica*, haud dubie, quia nobilioribus in familiari usu fuit illud ornamentum. Verum ne quidem galli gallinacei pennas dedignantur. Nam & hæ olim à viris primariis usurpatæ leguntur seculis superioribus, quibus nondum in locum simplicitatis fastus successerat. Ita annales Hassiaci referunt de Henrico (qui 1483. vivis excessit) eum panno laneo indutum pennas galli gallinacei pileo ornamenti causa imposuisse. Observat vero *Æg. Gelen. de Colon. Agr. magn.* L. 2. f. 12. p. 158. 162. *Sæpe ex errore in pennas transformari figuram, quæ ramus sit palustrium gladiolorum vel juncorum vel marisci, cujus usus ex antiquitate militiæ veteris servatus in galearum ornatu transit, dum sub prima bellorum incunabula fœni & palustris herbe manipulos pro ordinum signo erigebant, unde hujusmodi ramusculus (& quidem apud omnes nigri coloris) aut scutaria vel plumaria pannicula (nam plerique in plumarios gladiolos seu gallinacei pennas mutant) frequens est in antiquissimis armis: Iterum f. 42. p. 212. Plumaria pannicula modo fere ex incurvis gallinacei pennis, olim ex arundineti nigro aut gladiolis palustribus erat. P. p. Est hujusmodi palustris furculus & quidem non prasino verum uno similique atro colore plurimis & veterimis stirpibus communis supra galeas, uti videre est in galeis, Schænvetterorum, Hundiorum de Saulheim, Gymnichiorum, Sinzichiorum, Benesiorum, Gulpiniorum, Duviniorum, Zandtiorum, Ottensteiniorum, Mezenhausiorum, Erlachiorum, Heppenheimiorum, Sanverdenorum, Halliorum, Schonbergiorum, Bersteiniorum, Niehofiorum, Drachenfelsiorum, Sombrefiorum, Imfenorum, Carbenorum, Breidenbachiorum, Sturmerorum de Neupetter, Scheckendorffiorum, Advocatorum de Salzburg, Devdichiorum, Heimbachiorum, Caracciolorum in Italia & plurimorum aliorum, qui omnes palustrium juncorum, marisci & herbarum non virentem sed atram panniculam plumariam gerant supra casidem, ut videatur res ab Ethicis originem habere, & extortam in vitis palustribus nominibus victoriam, idem singulis ater color significare. P. p. Simili ratione aquaticæ victoriæ & superati*

Ss 3

pala-

(*) Wap. I. p. 78. (λ) Wap. I. p. 22.

(μ) Wap. I. p. 124.

palustris de astri signum intelligo super galeas junior. Nonnunquam fasciculi sunt e pennis contexti (nisi folia & his contextos thyrsos credere malis) tales candidos duos pileolo nigro, cuius ora reducta rubet, impositos conspiciunt in galea media *Rhingrav.* seu *Com. Rheni.* Vide Hist. insign. l. 1. c. 76. n. 9.

Pennæ
pavoni-
æ.

§. XLIII. Non infrequens etiam usus est pavoninarum pennarum. Idque ex antiquo. De Honorio *Claudianus* de VI. Consul. v. 573. *Quod picturatas galeæ Iunonia cristis Ornet avis.* Et Panegyrista ad Maximian. *offert tibi etiam nunc puer galeam, auro gemmisque distinctam & pennis pulchræ alitis eminentem.* Conf. D. Blondell. *Geneal. Franc. T. 2. p. 356.* Imo sæpe integra cauda huius avis, vel syrma modice divaricatum apicem constituit. Nonnunquam in illa cauda figura aliqua conspicitur. Exemplum dat apex fam. *Taxis* (α) in quo caudæ inscribuntur cornu venatorium seu potius quo veredarii uti solent (*Posthornlein*) indicando muneri, cum feudi imperiali postarum cura *Taxis* collata sit. Caudam nonnunquam aliæ figuræ circumstant ut ocreæ duæ aureo in apice *Ehrenberg* (Franc.) (β) Alibi non integra cauda, sed aliquæ pennæ erectæ conspiciuntur. Nonnunquam primariæ apicis figuræ ornamentum accessorium sunt hæ pavoninæ pennæ. In Suecia *Guldensterniorum* galea gestat duo brachia tenentia speculum argentei coloris ferto cæruleis & flavis herbis redimitum, & 7. pavonaceis pennis in circuitu decoratum. Sic & Ivari *Plaa* Sueci galeæ imminet speculum septem manipulis plumarum pavonacearum ornatum. A quo non valde abludit apex *C. Kirchberg.* Alibi in sertum disponuntur pennæ hæ. Triplex ejusmodi sertum imminet galeæ fam. *Gaffron* [Siles.] (γ) Nonnunquam thecullæ inferuntur hæ pennæ. *Schafft mit Pfauenfedern.* Frequenter bacillis etiam imponuntur. Alicubi bini bacilli tertio transverso, qui cygni collum transverberat, sustentantur. Vid. *Gundelfingen in Helfenstein.* vid. Hist. insign. l. 1. c. 35. n. 9. Ex plumis his quas capiti & galeæ imponant, non uti Veteres soliti equorum caudas, Nobilibus confessionem exprimit Lutherus, quod Doctorum arma propius, cum gladiis humeros accingant, præferunt.

Hermæ.

§. XLIV. Hermæ viriles vel muliebres, juveniles, regii, Mauri, sine brachiis & pedibus non minus crebro conspiciuntur. Quod Hermas illos seu pectorales statuas attinet, conf. *Blondell. plen. assert. Geneal. Franc. Tom. 2. p. 352.* Qui Chiffletium ridet, quod velut parva trophæa gestatos dixerit. Cæterum loco brachiorum sæpe aliquid aliud adglutinatur his statuis: inprimis cornua vid. Exempla *Fleckenstein* (δ) vel cornua cervina, rosis ornata ut *Thierstein* [Blondell. loco citato vocat *binos rosarum ramales*] (ε) vel alæ, vide *Nippenburg* [Suev.] (ζ) vel pisces, ut in apice *Mompellicardenfi* Wirtenbergiorum videre est (η) Aliquando hermæ hi monstrosi sunt: ut cum aures asininæ appingantur, vel cornua, ut *Schenck de Winterstetten* [Suev.] (θ) Aliquinudo capite sunt, alii pileos non unius generis gestant, alii coronas, alii mitras episcopales, ferto, &c. Circa habitum observandum est, alios nudos pingi, alios vestitos. Ita nudus est puellaris herma *Thiersteiniorum*, quod Blondell. notat, & expressæ mammarum species docet. Cum vestiti sunt, color vestis plerumque scuto respondet, etiam cum hoc sectum est, simili sectione assumpta. Observandæ etiam sunt oræ reductæ, si tinctura earum differt.

Humanae
aliæ figu-
ræ. Vel
Angelo-
rum aut
Sirenum.

§. XLV. Præter hos hermas, nonnunquam imago hominis integri, vel saltem umbilicotenues extantis galeæ imponitur. Integrorum hominum, adeo ut pedes etiam conspiciantur, non tot sunt exempla, sunt tamen. Ita in galea fam. *Bretz* (Suev.) (ι) inter cornua ex argento & minio secta consistit virilis imago acinace minax. Frequentius umbilicotenues extant icones. Circa eas observandus est habitus capitis, vestis (nisi nudæ pinguntur) brachia & manus, quo ista situ, & an aliquid teneant. Huc referimus imagines Sanctorum: uti fam. *Robr* (Bavar.) (κ) galea diademate tortili tectæ imponit iconem radiosum virginis *Thiersteiniorum*, filiolum alteri complexæ. Quin & imagines Angelorum humana forma appa-

(α) Wap. I. p. 39. (β) Wap. I. p. 103. (γ) Wap. I. p. 52. (δ) Wap. I. p. 19.
(ε) Wap. II. p. 19. (ζ) Wap. I. p. 111. (η) Wap. I. p. 6. (θ) Wap. I. p. 111.
(ι) Wap. I. p. 113.

apparentium. Vide *Engelshofen* (Bavar.) (α) *Engelhard* (Siles.) (β) *Engelbrecht* (Alfat.) (γ) Sed & huc revocari debent icones monstrosæ Sirenium: quales duæ galeæ *Korff* (Westphal.) (δ) impositæ tenent scutarium liliū imminentibus 3. aureis stellulis. Ita Melusinæ quæ talis est effigiem pro apice gestant in Gallis Domus *Lusignan*, *Roche-faucauld*, *S. Valier*, *Lansac*, *S. Gelais*, *la Lande*, *la Coste*. Varenn. R. d' arm. P. 4. pag. 549. 550.

§. XLVI. Certa etiam membra humani corporis nonnunquam acrostolion galeæ constitunt. Ipsum caput humanum huic usui adhibetur. Exempla aliqua, cum caput galeam mordens repræsentatur, & defluentes crines laciniarum vicem sup-
Humana membra, caput, brachia, crura.
 plent, vidimus §. 24. In Gallia *Longuevil de Maisons* inter aureas alas apium locat vultum humanum capillis prolixis & barba cana, *Sancerræ* Com. caput regis capillis & barba promissis, *Limieres* caput reginæ capillis sparsis. Frequentius singula vel bina brachia ex galea prodeunt nuda, vestita, armata. Aliquando crura & pedes. Qualia exempla facile colliget ipse, qui librum armoriale mustrare volet.

§. XLVII. Præter humanas imagines, bestiarum etiam figuræ in galeis conspi-
Bestiarum figuræ, vel ægyptiæ.
 ciuntur, aliquando integræ ut galeæ insistant, plerumque dimidiatæ seu exorientes, aut exsurgentes vel nascentes, ut vocare amant. Græci *αετομας* nominant, illa anteriora animalis alicujus (ut & humanæ figuræ. Inde Josephus memorat *αετομας* Cæsarum in signis Romanorum) confer de illis *Blondell. Plen. assert. Geneal. Franc. T. 2. p. 356*. Cum ex Diodoro Ægyptiorum, qui leonis, draconis, tauri *αετομας* tanquam principatus insigne adhibuerint, & Germanorum, qui terribiles videri amabant, mores componit. Cui illud *Campanilii dell' arm. c. 12. p. 18.* convenit, cum animalia galeæ imposita rapacia aut chimærica & monstrosa esse debere credit, ut melius antiquis respondeant, atque terrori inserviant.

§. XLVIII. Integræ plerumque pingi solent aves: *aquila*, talis nigra insistit galeæ
Aves integræ.
 fam. *seberganz* (Helvet.) (ε) aquila coronata rostro gestans vexillum scutariis symbolis pictum *Puy du fou. Pavones*. Talem gestant *Montmorencii*, *Tecklenburgii* (vid. Hist. insign. L. 1. c. 11. n. 13.) *Cygni*. Talis insistit galeæ *Steinfordia* (vid. Hist. insign. L. 1. c. 11. n. 13.) *Reineccia* (vid. Hist. insign. L. 2. c. 41. n. 8.) *Columba*. Talis apparet in galea. - - - *Corvi*. Ex antiquitate illud huc spectat:

nomenque superbum

Corvinus Phæbea sedet cui casidē fulva.

Ostentans ales proavita insignia pugna.

Ita etiam in apice *Schifer* (Austr.) (ζ)

§. XLIX. Nonnunquam tamen etiam nascentes seu anteriora earum tantum re-
Earum nascentium figuræ.
 præsentantur, tibi alas expansas esse necesse est. Aquila nascentis plures galeas ornat: nec non Cygnus nascentis, in apice frequens, talis argenteus auro coronatus (cunei coccinei temere sparsi alas complent) notat *Bec Crespin*. Frequenter solum cum collo caput cygni pingitur & quidem ejus rostro, quem gestat, annulus inferitur. Pavo nascentis etiam apparet. Talis constituit apicem *Bethuniorum*, sed conspersus liliis Francicis. (*gorgé de France*, loqui amant.) cum jugo alarum Bethunio symbolo insignium. An vero de volucre simul dici possit *naissant & volant*. Vid. ap. *Ferrand. Epinic. pro lil. pag. 108*.

§. L. Ferarum & quadrupedum reliquarum non sterilius in acrostoliis proven-
Feræ integræ,
 tus est. Integrarum exempla facile hinc inde colligere est, cum sint frequentissima, ita ut quantum animal sit Elephas, talis tamen turriger premat galeam *zur Gilgen Dn. in Hilsicken* (Helvet.) (η)

§. LI. Frequentiores sunt *αετομας*. E. g. Leonis cujus collo sæpius alia aptantur
αετομας.
 ornamenta, monocerotis, elephantis, cervi, canis, cujus auri imprimitur sæpe figura scutaria. Draconis. Talis viridis, lingua sanguinea, inter alas expansas & auro atque cyano per cuspides distinctas apex est *Chazeron*. Duorum qui dentibus & unguibus tenent scutulum coccineum *Gastebois* (Campan.) Huc referatur Cadmi serpens, Chimæra Turni ap. Virgil. 7. *Aeneid.* 183.

Cui

(α) Wap. I. p. 97. (β) Wap. II. p. 53. (γ) Wap. II. p. 132. (δ) Wap. I. p. 188. (ε) Wap. I. p. 102. (ζ) Wap. I. p. 36. (η) Wap. I. p. 200.

*Cui triplex crinita juba galea alta Chimæram
Sustinet Æthneis efflantem faucibus ignes.*

Galea Bojorum regi erepta, quam T. Flaminius gestabat Sil. L. 5.

vertice surgens

*Triplex crista juba effundit crine Suevo,
Scylla super fracti contorquens pondere remi
Instabat sævosque canum pandebat hiatus.*

Animalium partes.

§. LII. Aliquando animalium partes visuntur : caput solum, vel cum parte colli, vel aures, quibus attentio ad sonum tympani & classicorum notatur. Conf. *Limn. Iur. publ.* 6, 6. 96. *Pedes*. Ita duos pedes equinos aureum & rubeum prominare vides ex coronata galea media Com. *Limburg* (α) *cauda*. Conf. *Limn. Iur. publ.* 6, 6. 97. Joannes Lucenburgius M. Mag. Franc. usus est acrostolio cauda vulpina, ut se similem Lysandro ostenderet, qui vulpem leoni junctam voluit.

Montes & rupes. Turres. Castella. columnæ naves.

§. LIII. Videre licet aliquando montium vel rupium, inprimis cum sustentaculo aliarum figurarum serviunt, imagines cassidi impositas vid. *Leuvenstein*, (vid. Hist. insign. L. 1. c. 56. n. 7.) *Meichseltrayn* Baron. (galea media) (β) *Hohenwvarth* (Austr.) (γ) ubi inter nigras alas tricipiti insistit colliculo argentea turris seu specula cæruleo tecto. Unde mirum esse non debet, licet nec Hercules turrem vel columnam capite sustinuerit, turres etiam galeis impositas : Exemplum jam vidimus in *Hohenwvarth*. addimus ista. *Thurn* [Com.] (δ) cassidi scendæ imponit turrem rubeam, *Lynar* [Com.] (ε) primæ argenteam *Sayn* [Com.] (ζ) primæ (quæ dominium *Runkel* notat) castellum *διπαργον* argenteum, *Wintour* (Angl.) turrem cum armato brachio tenente 3. plumas hostili galeæ ereptas, *Lancarota* (Hispan.) turrem argenteam, lapidum juncturis nigris & ex illa prospicientem equitem S. Jacobi, dextra argenteum gladium aureo capulo, læva caput aurum tenentem. Singulare est *Griesbeck* [Tirol.] (η) ubi inter duas galeas argentea turris insistit ipsi scuto. Nec minus columnæ quorundam insistent galeis de his Cyr. Spangenberg. *Adelsp.* P. 2. L. 12. cap. 41. pag. 332. *Triumphseulen/ gemeinsiglich mit Pfauensfedern gezieret / oder sonst mit Zweigen umwunden oder gekröneten Seulen oder Scepter/ und obendarauff Kronen/ Pfauenschwanz/ als die Grafschaft Berne/ gedoppelt/ als Orlamünde*. Ita *Bodenhausen* [Brunsv.] (θ) cassidi imponit columnam argenteam, plumis struthioniciis argenteis & coccineis fastigiatam, & utrinque lunæ falcatæ imagine ornatam. *Campen* [Brunsv.] (ι) item auream pavoninis pennis superius ornatam (ante eam vero salit cervus) similiter *Bodendyck* [Brunsv.] (κ) Nonnunquam naves cassidi imponuntur : Cymbam nigram gestat fam. *Bonde* (Succ.) Huc malus cyaneis & aureis lineis exaratus cum dependente velo argenteo, cum aplustri argenteo rubea cruce insigni. Apex *Segger* [Austr.] (λ)

Flammæ

§. LIV. Alicubi vidi flammæ tanquam ex galea erumperent. Vide *Hohenlobe* (Hist. insign. L. 1. c. 42. n. 5.) *Meyendorf* & *Meinsdorf* [March. Brandenb.] (μ) galeæ diademate tortili tectæ inter 6. flammæ aureas 5. pennas pavoninas imponit.

Vexilla

§. LV. Alicubi vexilla conspiciuntur pro apice usurpata. Conf. *Limn. Iur. publ.* 6, 6. 98. *Hæping. de Iur. insign.* c. 9. §. 4. n. 683. Exempla sunt Duc. *Holsatiæ* (vid. Hist. insign. L. 3. c. 12.) *Mansfeld* Com. (Hist. insign. L. 1. c. 60. n. 4.) &c. Et quidem vel sola vel aliis figuris addita.

Pilei, latiores vel turbina- ti.

§. LVI. Frequentiores hisce modo allegatis sunt *pilei* omnis generis : quibus, uti alias quoque tegumentum capiti præbent, galeæ conteguntur : Sunt illi lati vel turbinati seu fastigiati. *Lati breite Hüf.* Non tamen omnino unius formæ sunt. Exemplo est ille, qui argento & nigro colore bipertitus & duabus pennis ornatus tegit galeam secundam *Winaberg* (Baron.) (ν) Inprimis etiam huc spectant plus illius formæ, qua Cardinales delectantur. Conf. §. 20. vid. exemplum *Reindorffer* (Bav.) c. 5. f. 5. m. 2. n. 14. *Dachsberg* (Bav.) c. 5. f. 3. m. 2. n. 12. inprimis *Mäming*

(α) Wap. I. pag. 17. (β) Wap. I. pag. 19. (γ) Wap. I. pag. 35. (δ) Wap. I. p. 18. (ε) Wap. I. p. 18. (ζ) Wap. I. p. 19. (η) Wap. I. p. 179. (θ) Wap. I. p. 40. (ι) Wap. I. pag. 178. (κ) Wap. I. p. 25. (λ) Wap. I. p. 25. (μ) Wap. I. p. 25. (ν) Wap. I. p. 25.

Mäming & Präsing (Bar. & Austr.) (α) ubi etiam noduli fimbriati dependentes conspiciuntur. Nec longè absunt mitræ illæ ducales, de quibus §. 17. diximus. Imponit vero trestales mitras seu pileos rubeos, oris reductis hermonicis, coronatæ galeæ secundæ, adjectis ei, qui supremus est, plumis aliquot struthionicis argento & minio pictis *Ursenbeck* (Bavar.) (β) Quod attinet ad turbinatos vel orientales, (quos *chapeaux pointus* seu *bonnets orientaux*, *spishūt* vocant.) De illis vide differentem adv. Labourerium *A. Franc. Menestr. l'art du blas. justif. c. 8. p. 199. 200.* Sunt vero inprimis duorum generum: Alii oram apertius reducunt, aliorum ora non æque apparet, vel corona tegitur, alii iterum retrorsum flectuntur, alii recti stant. Hi plerumque superius coronulam sustinent, & aliquot pennas pavoninas: Unde aliqui pro columnis habuere, quod in Labourerio suo improbat *Menestr. d. 1.* Nec adeo abludit forma, ut non aliquando dubitari possit, pileus an columna agnoscenda sit. E. g. Saxonicus apex, visus Labourerio columna, sed est pileus ejusmodi turbinatus. Pileus turbinatus rubeus cujus ora reducta argento, nodus extimus auro fulgent, additis 3. plumis, quorum media cocco, reliquæ argento tinguntur, coronæ inferitur, & tegit galeam priorem fam. *Friedeshain* (Austr.) (γ) Aliquando pilei inverso situ galeæ incumbunt. Ut *Liechtenstein* Com. *Wap. I. p. 18.* mediæ galeæ impositum habet pileum, sed inversum, cæruleum, cujus ora reducta argento candet, ei vero inferuntur inter 3. cyanæas 2. argenteæ plumæ struthionicæ. *Chistovitz* (Siles.) *Wap. I. p. 61.* duos tales pileos universos rubeum & cæruleum, oris reductis contrariam tincturam referentibus, galeæ imponit.

§. LVII. Non adeo rara etiam exempla sunt ventilabri angularis, ornati pennis pavoninis. *Schirm.* Solet autem plerumque illud ornari scutaria figura, atque ita aliquod quasi solum illi præbere. vid. *Trevir.* elect. (Hist. insign. l. I. c. 91. n. 9.) Ita galea quarta Com. *Hardeck* (δ) tale ventilabrum sustinet, ornatum symbolis quadrantis secundi. (conf. Hist. insign. l. 3. c. 22. n. 9.)

Ventilabrum angulare.

§. LVIII. Nec vero omnes figuras, quibus uti solent, enarrare vacat. Id unum addo, quod sæpius ex scuto repetatur figura, quæ hoc occupaverat. Adeo ut etiam figuræ honorabiles, quorum usus in apice rarior, aliquando huc translatae sint, ex ea ratione. Ita *Lambert*, cum scutum habeat ex minio & argento ascendentibus & descendentibus cuspidibus transverse sectum, imponit galeæ apicis loco 3. cuspides argenteas.

Figuræ scutariæ honorabiles.

§. LIX. Non raro fit, ut inter galeam & apicis ipsam figuram aliquid intermedium interjiciatur, cui hæc insitit. In coronis id solenne est, unde exemplum non adduco. Sed & pileorum adhuc usus est, etiam Cardinalitiorum. Inverforum pileorum §. 56. exempla allegavimus, ex quibus huc spectat *Chistovitz*, ita *Bosen* (Misn.) (ε) pileo ex argento & nigro bipertito, atque inverso inferit pennas galli gallinacei minio & argento tinctas.

Intermedia inter apicem & galeam.

§. LX. Culcitra eidem usui servit, cujus extremæ oræ plerumque panniculis (*quasten*) diversæ tincturæ exornantur. Exempla ubivis obvia. Aliquando illa etiam erecta apparet, ut in famil. *Teuffel.* Nonnunquam sola culcitra galeæ incumbit. *Schencken de Sommau* (Franc.) (ζ)

Culcitra.

§. LXI. Antequam hinc abeamus, quædam singularia notare adhuc convenit, Fam. *Blacha* (Siles.) (η) utitur loco apicis sagitta rubea, quæ galeæ non imponitur, sed eam oblique transverberat. An forte quod ex conflictu talis aliquando redierit? *Taubadel* (Misn.) (θ) præter apicem, quem pennæ galli gallinacci constituunt, per galeæ diademate tortili tectæ clathros trajicit gladium. Forte ex eadem causa, *Biberstein* (Siles.) (ι) galeæ coronatæ imponit cornu cervinum, sed ex latere galeæ protenditur armatum brachium, gladio ictum minitans. *Wendte* (Westf.) (κ) præter apicem ipsum ex casside protendit brachium ex dextro latere, quod scutum amplectitur. *Griesbeck* (Tirol.) (λ) inter duas galeas scuto turrem scutariam imponit.

Singularia quædam.

T t

CAP.

(α) *Wap. I. p. 21. & 38.* Cardinalitio pileo quo tegitur galea imponitur corona pavoninam sustinens caudam. Lacinia argenteæ & coccineæ. Areas respondentes huic apici vide c. 4. n. 25. (β) *Wap. I. p. 29.* (γ) *Wap. I. p. 37.* (δ) *Wap. I. p. 15.* (ε) *Wap. I. p. 155.* (ζ) *Wap. I. p. 104.* (η) *Wap. I. p. 59.* (θ) *Wap. I. p. 157.* (ι) *Wap. I. p. 56.* (κ) *Wap. I. p. 188.* (λ) *Wap. I. p. 44.*

CAPUT VII. DE ADJACENTIBUS SCUTO.

<p>9. 1. Scuto adjacentia.
2. Enumeratio.
3. Telamones vel sustentacula.
4. Origo. Exempla in Germania.
5. Differentia exemplorum.
6. Non hereditaria.
7. Adscita ex armis vetustioribus, vel mater-
nis.
8. Exempla Francica.
9. Ex Hispania.
10. Affinia Telamonum.
11. Dignitatum nota. Apud Germanos scutis
inserta. Ecclesiasticorum pedum &
ensis.
12. Officiorum regionum apud Gallos nota.
13. Torquium apud antiquos dignitas.
14. Torques Ordinum equestrium. Ordo S. se-
pulchri.
15. Ordo S. Lazari & Mauriti.
16. Obsoleti, canis, galli gallinacei, genetta.
17. Ordo B. Mariae de Lilio.
18. Melitenfis.
19. Templariorum.
20. Teutonicorum de Hospitali s. Marianorum.
21. Alii in Palestina.
22. S. Salvatoris.
23. De Montjoye.
24. Enssiferi Livonia.
25. S. Jacobi.
26. Calatravensis.
27. Ordo Jesu Christi.
28. Alcantara.
29. Gloriosa Virginis Maria.
30. De Montesa.
31. Portugalliens S. Jesu Christi.
32. De Banda.
33. Avisii.
34. Tabularotunda.</p> | <p>35. Periscelidis.
36. Balnei.
37. Stella.
38. Annunciationis Maria.
39. Aurei Velleris.
40. Cygni.
41. Hystricis.
42. Cardui Maria.
43. S. Andrea s. Cardui.
44. Elephantis.
45. Cypri s. Lusini.
46. Columbae & rationis.
47. Draconis inversi.
48. Cherubini s. Jesu.
49. Spica.
50. Luna crescentis.
51. Navis s. concha marina.
52. S. Michaelis.
53. S. Georgii.
54. Crucis Burgundica.
55. S. Stephani Papa.
56. S. Spiritus.
57. S. Sanguinis Salvatoris.
58. B. Virginis de monte Carmeli & S. Lazari.
59. A Pontificibus instituti.
60. Alii à Pailloto notati.
61. Alia scuto circumdari solita.
62. Funiculi viduarum illustrium.
63. Papilio s. Conopaeum.
64. Symbola rerum praeclare gestarum.
65. Symbola s. lemmata epigraphica.
66. Symbola personalia.
67. Gentilia.
68. Fastuosa.
69. Tessera militaris. Origo.
70. Usus in Heraldicis.
71. Exempla.
72. Ab urbibus vel arcibus desumpta.</p> |
|---|---|

CAP. VII.

DE ADJACENTIBUS SCUTO.

Scuto ad-
iacentia. §. I. **I**Ta consideravimus, quas insignium partes potiores cap. I. diximus, nempe scutum cum suis figuris & galeam cum apice imposito: restat ut appendices five ea quæ circumstant scutum & reliquum apparatus constituunt, nunc lustremus. De quibus id generatim monendum sæpius illa abesse, sine insignium defectu, imo in Germania nostra usum eorum rariorem fere esse.

Enume-
ratio. §. II. Referemus in hunc censum 1. Telamones 2. dignitatum & ordinum notas 3. symbolum 4. tesseram militarem.

Telamo-
nes vel
sustenta-
cula. §. III. Quod *telamones* seu *atlantes* vel sustentacula concernit, illi Gallis *sup-ports* seu *tenants* vocantur: ista differentia, vel quod prius nomen conveniat animalibus quæ pinguntur, tanquam scutum elevatum gestarent, posterius cum instar custodum assistunt adposita manu vel pede, vel quod *Menestr. abreg. method. p. 41.* placuit, quod *tenentes* tantum sint homines, angeli, dii gentilium, centauri, atque adeo humanæ aliquid speciei habentes: *Supportantes* animalia. *Soustiens* seu sustentacula autem vocant, si cui figuræ innititur scutum vel ex ea suspenditur, ut si ex arbore suspendatur parma.

§. IV.

§. IV. Vocantur autem telamones figuræ animalium, qua representantur, tanquam clypeum gestent seu teneant. Eorum tempus scutorum in sigillis usu parum esse posteriorem existimat *Blondell. plen. assert. Geneal. Franc. T. 2. p. 66. * 2.* Pinguntur sæpius gestantes vexilla. Sunt vero in Germania non æque atque in Gallia vel alibi in usu. Exempla nostrorum illa sunt *Colonienſe* (α) scutum tenet gryphus & leo, *Palatinum* (β) duo leones *Pomeranicum* (γ) duo viri sylvestres cum clavis, *Mansfeldium* duo gryphi aurei, *Schwarzenburgicum* (δ) vir & foemina sylvestris vexilla gestantes, *Saynenſe* duo SS. *Marcellus* & *Marcellinus* patroni Ecclesiæ Valendaria. *Hæping. de Iur. insign. c. 9. §. 5. n. 709.* *Hobeneck* [Austr.] (ε) vir comatus & bipennem dextra tenens &c. Ita & tenent scuta Civitatum *Argentinenſis* duo leones, *Wormatiæ* Dracones (*Lindvvurm*) *Basiliensis* basilisci &c. Ex his multa sunt, ubi per galeas prospiciunt telamones: Nempe *Pomerania*, *Hobeneck* &c. Porro sustentaculorum originem à ludis equestribus petit sæpe laudatus celeb. *Menestr. Orig. des arm. cap. 3. pag. 175.* quia in iis servi ac pedisequi Angelorum, decorum, æthiopum, hominum sylvestrium, leonum, urforum, aliorumque animalium semper hilaritatis ergo induti, equitum scuta scircumferre consueverant. Die von Zürich zugen 1103. gen Basel an ein fastnacht/ mit einem würcklichen schimpffspiel: die Wapen der 12. Ort waren gar zierlich zugericht/ nemlich 2. Basilisten neben Baseler / 2. Löwen neben Zürich / 2. Bären neben den Bärner Wapen 1c. und also durch alle Ort neben eines jeglichen ehrenzeichen zween bosſen/ wie sie das in gewohnheit haben. *Sumpt. Chron. Helv. l. 12. c. 34.*

Origo
Exempla
in Ger-
mania.

§. V. His ipsis exemplis apparet, aliquando unum nonnunquam duo, ejusdem vel diversæ speciei animalia huic usui adhiberi. Occurrit vero exemplum ap. *Vulſon. de la Columb. jc. heroïq. c. 4. p. 428.* Ubi 8. leones in orbem circa scutum collocantur. Sumuntur vero plerumque ex figuris scutariis vel apice. Verum id perpetuum non est. E. g. *Gastebois* in Campan. 2. Dracones & cassidi imponit, & scuto adponit. Verum *Lamoignon* cum pro apice habeat aquilam, atlantes duos cervos adsciscit alatos, *Kergournadech* cimero utens leporario nascente telamones habet duos leones.

Differen-
tia ex em-
porum

§. VI. Neque vero hæ figuræ simpliciter hæreditariæ sunt, sed sæpe levi occasione mutantur. Ita Carolus VI. R. Galliæ duos cervos alatos usurpavit, quod cervum cepisset, illo torque insignem: *Hoc me Cæsar donavit*; tum quod somnio sibi visus alato cervo insidens sequi & assequi (hæc symboli causa) falconem qui avolarat. Conf. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 102.* *Hæping. de Iur. insign. c. 9. §. 5. n. 711.* Dein Ludovicus XII. ob ordinem equestrem usus est duobus erinaceis. His vero telamonibus ante eos reges Franciæ non usi, nec exemplum posterii imitati sunt, angelis suis uti malentes.

Non hæ-
reditaria.

§. VII. Nonnunquam fit, ut veteribus armis immutatis quæ novis locum cessere in clypeo figuræ pro telamonibus denuo assumantur. Ita *Avenio* urbs olim Imperialis, cum Papæ cessisset, unde 3. clavium hieroglyphicum scutarium, aquilam seu girofalconem; priscum *δέρυμα* in telamonis locum assumit cum symbolo: *à bec & griffes*: rostro atque unguibus. *Limn. Iur. publ. 6, 6, 105.* Ubi & *Burdigalensium* telamones duo verveces allegantur indicio originis & *Biturigibus*. Ita & *Chifflet. les masq. d' honn. de la mais. de Tax. P. 1. c. 3. p. 36.* existimat, leones *Tassiorum* scuto additos Comites, esse ex *Valsassinorum*, in quorum hæreditatem successerunt, stirpe & ex *Moreau* illum adducit locum memorabilem: *Plusieurs royan leur noblesse plus enrichie & appuyée par les parens & biens maternels & de leurs femmes, ont voulu, que les blasons de leurs armes servissent des supports à celles, qui leur estoient propres, sans les briser ou escarteler.* Aliquando vetera, quæ deposita sunt, insignia vexillis inscribuntur, quæ telamones gestant, Exemplum exhibet *Menestr. abreg. meth. p. 54.* ex fam. de *Bournonville*. Nonnunquam telamones adscitos videmus ex scutis eorum, quibus aliquid debemus, tanquam clientelæ vel studii documento.

Ascita ex
armis ve-
tustiori-
bus, vel
maternis.

T t 2

§. VIII.

(α) Wap. I. p. 3. (β) Wap. I. p. 3. (γ) Wap. I. p. 7. (δ) Wap. I. p. 14.
(ε) Wap. I. p. 35. conf. c. 5. f. 1. m. 1. n. 147.

Exempla
Francica

§. VIII. In Gallia illa inprimis exempla observavi : Regio scuto jam ab antiquo (ad Caroli M. tempora aliqui audent adscendere) adstant angeli duo (vid. Hist. insign. l. 1. c. 24. n. 26.) Eorum tanquam dignissimorum telamonum elogia vid. ap. *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 605. seq.* Nolunt vero ob reverentiam regii usus, ut quisquam in Gallia, exceptis regii sanguinis principibus, iisdem uti audeat : nisi peculiare id fiat concessione regis. Hanc datam lego *Boucicauldio & Hospitalio Virrio* ; præcipue vero *Montmorenciis* : quorum angeli laureas manibus tenent, capiti suo imposituri (Alios telamones olim ab hac familia usurpatos legere licet ap. *Andr. du Chesn. hist. Geneal. de la mais. de Montmor. l. 1. c. 3. p. 323.*) Tum ab hac prohibitione Ecclesiasticos exclusos volunt. Imo sunt, qui ab his omnino angelos usurpandos existimant. Quod reliquam nobilitatem atinet, utuntur domus *Coffé* 2. gryphis, *Bethune* 2. viris sylvestribus clavas deorsum convertentibus, *clermont* in Delfin. *Nesmond & Kergournadech* duobus leonibus, *Puy du fou* 2. aquilis coronatis, *Montchal* 2. sylvestribus clavas gestantibus, *Aguesseau* 2. monstris marinis, quæ vultus seniles præferunt, & alas quales sunt Vespertilionum, expandunt, *Chanlecy* 2. centauris, *Refuge* duobus draconibus, *Gesvres* 2. Sirenibus, *Espeffes* 2. unicornibus, *le Loui Bellenave* 2. aquilis. Singulare aliquid habent illa exempla. *Vivonne* utitur aquila pro telamone, sed qua ex galea prospicit, apice tamen diverso. *Britannia* Duces usi leone, itidem per galeam prospectante, & vexillum Britannicum gestante. *Aspermont* (in Lotharing.) aquila, cujus caput coronatum ultra galeam eminet, utitur ut scutum & cassidem teneat, omnia vero teguntur pallio, quod ducale vocant, aquilulis consito.

Ex Hispania.

§. IX. In Hispanorum insignibus illa observavi : *Mendozia* Marchionis de *Cannete* ita pingitur scutum apud *Alf. Lopez. de Harc. Nobil. Hisp. l. 10. c. 16. 114.* illud teneant utrinque angeli palmas manibus gestantes, & insistentes caputibus leonum jacentium, quibus incumbit scutum cum dependente figura orbis, quem manus gladio transfadigit, cum inscript. *Non sufficit orbis.* Superne lemma adscriptum apparet. *Fides. Spes. Charitas. & Me Ruise satis.* *Suareziorum de Mendoza* clypeus pingitur supereminente aquila nigra auro coronata, cujus pedes scutum tenentes & cauda infra illud protenduntur. Parma fam. *de Vera* similis aquila inferitur aliud scutum hac ratione tenens cum epigraphe schedulæ inserta : *veritas vincit.* In *Cordubensi* gente Marchio *de Priego* aquila utitur coronata auro, cujus hinc ultra scutum prominet caput, illinc cauda & pedes illud apprehendentes. Telamonibus annumerari nequit, sed affine quid est, stella aurea octo radiorum, quam Com. *de Tendilla* & March. *de Mondejas* scuto Mendozio subjiiciunt, ut undique soli radii promineant, his vocibus interjectis : *Buena Guia.*

Affinia
Telamono-

§. X. A telamonibus non longe abit draco vel crocodilus alatus, qui caudam mordens circumdat scutum *Wartenbergicum* (Baron.) (a) conf. *Wendte c. 6. §. 61.*

Dignita-
tum notæ
Apud Ger-
manos
scutis in-
fertæ. Ec-
clesiasti-
corum
pedum
& ensis.

§. XI. Nunc 2. *de dignitatum notis* agendum est : Porro in Germania illas scuto adjici insolens est, sed ipsi potius inferuntur. Reperi vero illud quintupliciter inprimis fieri. 1. Toti aliquando figura imponitur sine novo scutulo. Ita *scyphus Limpurgiorum* vid. Hist. insign. l. 1. c. 53. n. 5. 2. Vel toti imponitur, sed mediante nova parmula. Huc exempla Bavariæ, Saxonum, Brandenburgicorum ; 3. Vel in quadratura repetitis alveolis dignitatis nota exaratur. Ita *Zollerani* sceptrum, *Pappenheimii* enses locant. 4. Vel in cuspidem scuti rejicitur. Exemplum præbet Com. *Schwarzenburg.* conf. Hist. insign. l. 3. cap. 34. n. 7. Demum 5. peculiare scutum ob dignitatis notam adsciscitur. Uti *Palatini* solebant peculiari parmula pomum Imperiale ferre. Vid. Hist. insign. l. 3. cap. 27. n. 12. Aliquando etiam in ipso apice dignitatis nota apparet, quod cap. 6. §. 36. observavimus, & exemplo Saxonum, Brandenburgicorum, Limpurgiorum, Pappenheimiorum, Zollerensium probatur. Cum vero tot modi sint dignitatis notas exprimendi, ille solus exulat, qui Gallis familiarissimus, nempe ut adjiciantur scuto. Excipimus tantum hoc, quod Episcopi & Abbates pedum, aliqui etiam ad designandam temporalem jurisdictionem præter istud enses adjiciunt. In quo Franci etiam nobiscum fere conveniunt. Ita apud hos quoque Archiepiscopus crucem Archiepiscopalem scuto addit. vid. *Menestr. l' art du bl. justif. c. 9. p. 219. 220. 222. 223.* Nec minus

Episco-

(a) Wap. I. pag. 32.

Episcopi pedum suum, atque si temporalem jurisdictionem simul habeant, ensen. De quo more (quem Erlango Episcopo Herbipolitano adscribunt) vide disputationem apud eundem *Menestr. l' art du blas. just. c. 10. p. 245. 249.* De pedo Episcoporum audiamus aliqua Clariss. Seb. Fesch. de insign. & cor. jure c. 3. n. 14. *Croceus*, qui & pedum, virga, baculus, ac lituus pastoralis nuncupatur, vel pasturale tantum à lituo Augurum Romanorum originem traxisse videtur, ad cujus similitudinem est formatus. *Æn. Vicus in Julio p. 82.* In hoc baculo tria notanda monet Hugo à S. Victore c. 40. l. 1. de Sacram. recurvitatē, virgam, cuspidem: quorum significationem hoc Disticho complectitur:

*Attrabe per curvum, medio rege, punge per Imum
Curva trahit quos virga regit, pars ultima pungit.*

§. XII. In Gallia vulgatum admodum est, ut functionum & officiorum regionum scuto adjiciantur notæ. Ex status Francici descriptione sæpius edita, illa exempla adducam. *Magno Eleemofynario* tribuere quidam volunt librum holoserico caruleo contextum & liliis Francicis notatum, quem collocet ad scuti pedem: id vero receptum usu non est: nec magis illud, quod *M. Magistro Franciæ* assignare voluere scipiones duos in coronas liliatas & claufas superius desinentes, quos decussatim scuto subjiciat, & *magno Cubiculario* duas claves aureas itidem coronis regiis ornatas & decussatim locatas. In usu vero illæ sunt: *M. Sultarius Franciæ seu Hippocomus*, utrinque scuto adjicit regium ensen cum vagina & baltheo ex holoserico caruleo liliis aureis sparso, capulo aureo. *Magnus Constabilis Franciæ* (quæ quidem dignitas jam abolita) utrinque stipabat scutum manu è nube protensa & nudum ensen sursum verso mucrone tenente. *Marescalli* autem duo scipiones caelestinos liliis sparsos decussatim post scutum locant. *Magnus tormentariæ rei magister* duo tormenta bellica cum apparatu suo clypei pedi apponit. *Admiralis* duas anchoras scuto decussatim subjicit: *Generalis triremium* similisita anchoras duplices: *Cancellarius* eodem sita duas clavas argenteas & deauratas, quibus accedit tanquam dignitatis etiam nota mortarium seu mitra, scuto imposita, nec non loco apicis imago reginæ altera manu sceptrum, altera sigilla regia tenens. Non addam illas, quas aliis etiam Officialibus post Vals. Columberium notas quidam assignavere, potius quas gestare possent, quam quas gestassent: cujus generis nonnullas superius retuli. De Marescallorum tamen notis id addo, loco scipionum, quibus nunc designandas, olim in usu bipennes fuisse. Ita enim Varenn. R. d' arm. p. 459. ex antiqua formula describit Petri Rohanci insignia: *Cottoyé de deux haches d' armes Royales de France seu Francigenes.*

§. XIII. Hujus loci est, ut de torquibus ordinum Equestrium aliquid dicamus, cum eos scutis circumdari in more sit positum. Fuit jam olim torquibus suis honores & dignitas. Unde Genes. 41, 42. Pharaon Ægyptius Josephum in supremum honorum apicem evecturus collo etiam circumposuit torquem aureum. Torquis Manlii Torquati, opimum spoliū hosti detractum, celebris etiam & ad posteritatem ejus memoria servata est. Gell. 4. 13. Dabantur etiam torques ab Imperatoribus illis ex militum numero, qui strenuè rem gessissent: unde *torquatorum* nomen. Veget. de re milit. l. 2. Torquati duplares & Torquati simplares erant, quibus torquis aureus solidus virtutis præmiū fuit: quem qui meruisset præter laudem interdum duas consequebatur annonas, duplares duas, simplares unam. Autor tamen est Plinius l. 33. cap. 2. priscis Romanorum temporibus auxiliares tantum & externos aureis torquibus donari solitos, at cives non nisi argenteis. Verum nunc non de torquibus in universum, sed qui ordinum equestrium sunt, nobis sermo est.

§. XIV. Inter ordines enumerandos non alium servabimus ordinem, quam quem servatum legimus à D. T. U. V. les États Empires & princip. du monde: adjecta appendice del' origine des ordres militaires. pag. 1441. & seq. nullo honoris vel dignitatis ex ista collocatione præjudicio: cum & ipse credam meliorem & convenientiorem servari posse: sed modo enarremus omnes, de ordine non speramus litem nobis moveri. Equites S. sepulchri primos recenset, quorum aliqui memoriam ad Helenam Augustam fabulose referunt: imo ne quid absurditati desit,

desit, ad Jacobum Apostolum. Verius autem ut ex Favino Paillot refert, Baldoino R. Hierosolym. tribuitur institutio. Patriarcha Hierosolymitanus eorum erat Magister: dein cum numerus crevisset, etiam in Italiam transire, sede Perusia electa. Papa Innocentius IIX. cum univit cum Rhodiis 1484. sed post 12. annos Alexander VI. sibi vindicavit ordinis magisterium, & Gardiano Franciscanorum, qui S. sepulchri Hierosolymis custos est, potestatem contulit, ordinis dignitatem illis conferendi, qui religiose loca illa sancta visitassent. Insigne est crux brachiatâ, cujus angulos singulæ cruciculæ obsident, omnes minio tinctæ.

Ordo S.
Lazari &
Mauritii.

§. XV. Equites *S. Lazari & Mauriti* ap. Sabaudos celebres sunt. Quod ordinem S. Lazari attinet, Basilio Magno originem adscribunt, qui xenodochium sub nomine S. Lazari erexit: sed cum in prima quasi institutione iterum extinctus esset, renatis ajunt, Hierosolymis iterum in Christianorum potestatem redacta, cum hi equites in xenodochia sua reciperent quosvis fideles, in illas regiones adventantes: unde liberalitate Principum divitiæ ordinis jam destinati ad leproforum curam cito auctæ sunt. In Galliam vero tempore Ludovici junioris venerunt, primaria sede Boigniaci prope Aurelianum à Rege assignata. Benedictinorum vel Augustinianorum regulas professi sunt: utuntur vero insigni crucis octangulæ seu 8. radiorum viridis, albo limbo terminatæ: cui Eman. Philibertus D. Sabaudia 1573. cum à Gregorio XIII. contradicente tamen ob Franciæ jus Henrico III. Rege, magisterium ordinis jam fere exoliti, obtinuisset, & cum altero Mauritiano conjunxisset, imposuit crucem albam, cujus externis singula poma seu sphaeræ adhærent, ipse qui sub nomine *Mauritii* venit ordo, institutus est ab Amedeo I. Duce Sabaudia, qui nomine Felicis inter Pontifices legitur, sed cum se titulo abdicasset, Ripaliam concessit, eremiticam vitam acturus, inde equites dicti Eremitæ S. Mauritii, quem Patronum Sabaudia vulgaris credulitas esse jussit. Ordines ipsos confusos & cruces conjunctas jam diximus. Cruces vero loco torquis ex fascia pendentibus gestantur.

Obsoleti,
canis,
galli gal-
linacei,
genetta.

§. XVI. Inter obsoletos sunt duo ordines, canis & galli gallinacei (*du chien & du coq*) qui Momorantia familia adscribuntur: & quidem illum Buchardo Momorantio sub Philippo I. Rege adscribunt, torque ita descripto, quod cervina capita plura complexus sit, & effigies canis, fidelitatis symbolum, inde dependerit: hunc Petro Montmorantio assignant. Eodem referendus Ordo *genetta* seu *de la geneste S. Jaunette*. Originem dicitur habere à Carolo Martello Franciæ Principe Caroli Magni avo, sive quod nomen datum sit à Johanna ipsius uxore, communiter Jeannette dicta, seu ab animalculo hujus nominis, quod mustelæ cætera affine, rubeis maculis insigniatur, & in ea parte Hispaniæ frequens sit, quam habitarint Saraceni, quos 738. in Turonibus ingenti strage cæcidit, & in eorum castris pelles animalculi plures, qua fragrantem odorem dicuntur spirare, quædam etiam viva reperit. Prior conjectura vel illo indico fallis, quia Carolo uxores non nisi duæ fuerunt, altera Rustrudis seu Geltrudis, altera Svanhildis dicta: De Joanna altum apud Historicos silentium: Imo eo seculo vix nomen Joannæ, certe in regia gente, aut in aliis familiis Francicis Principibus, repertum iri, existimo. Dicitur ordo hic durasse usque ad tempora Ludovici IX. Torques constabat 3. catenulis aureis, rubeas rosas complectentibus, dependente iconetalis genetta, nigræ rubeis maculis insignis, & floridæ telluri insidentis; collari quod gestat animal liliis aureis picto.

§. XVII. Ordo *lilii* (*du lys*) seu *B. Mariæ de Lilio* institutus dicitur à Garcia 6. Rege Navarra 1048. in civitate Najera. Destinabantur 38. equites, qui expellendis Navarra Mauris studerent. Torques constabat duplici catenula plures literas M. antiquo modo pictas colligante: dependet ex torque ovalis figura, continens lilium ex tellure crescens, atque literam M. coronatam sustinens.

Meliten-
sis.

§. XVIII. Ordo *Meliten* alias fratrum *Hospitaliorum*, vel *S. Joannis Baptistæ*, Hierosolymis 1104. cœpit, ab illis equitibus, qui peregrinorum in xenodochia susceptioni atque defensionis adversus prædones Arabes vitam dicaverant. Ordo brevi tempore armorum exercitio potentissimus factus est. Hierosolymorum urbe à Saracenis iterum capta, subsistere in Ptolemaide; Hac quoque amissa Cyprus eos suscepit: jam capta Rhodo 1308. Rhodii cœpere dici: sed hac quoque 1523. à Turca illis erepta, Carolus V. Melitam seu Maltam concessit, quam hucusque

strenue

strenue tuiti sunt. Sub M. Magistro equites in 8. provincias, quæ sunt Provincia, Arvernia, Francia, Italia, Aragonia, Anglia, Germania, Castilia dividuntur. Insigne est crux octogonia (octo beatitudines respici ajunt) candida, quam pallio affixam, & aurea, opere encaustico albo, quam suspensam supra stomachum, gestant.

§. XIX. Ordo *Templariorum* 1119. cœpisse dicitur, & nomen accepit ab habitatione primorum equitum, quam in templo Salomonis assignatam acceperant. Munus erat, ut peregrinos ad loca sacra ituros tuerentur, & vias à prædonibus securas præstarent. Crevit vero numerus & opulentia horum equitum, ut hac reges æquarent. Inde postea 1311. à Clemente V. Papa in Concilio Viennensi ordo abolitus, & equites plerique horrendorum facinorum postulati atque suppliciis duris excarnificati, bona autem aliis ordinibus distributa sunt. Injuriam vero ordini illa abolitione factam, & quæ impingebantur eis crimina, prætexui sumta, sed aliam causam fuisse, non tantum qui crederent, sed & publice defenderent, nunquam defuere. Insigne erat juxta aliquos crux duplex seu patriarchalis rubea, dein octogonia ad modum Hospitalariorum, sed nigra limbo candido, vel juxta alios coccinea.

§. XX. Ordo equitum *Teutonicorum de Hospitali S. Mariæ* Hierosolymitano, qui alias vocantur *crucigeri Mariani*, institutus perhibetur à Friderico II. Imperatore. Propositum & ratio instituti idem cum Hospitalariis & templariis; Regula assumpta Augustiniana. Cum Hierosolymorum urbs & dein etiam Ptolemais in Turcarum venissent potestatem, in Germaniam redire, & in Prussia sedem fixere. Eam vero totam variis adversus Polonos, Lithvanos & Tartaros gestis bellis sibi vindicarunt. Demum cum Albertus Brandeburgicus M. Magister 1525. se Regi Poloniæ submisisset, & Prussiam feudo accepisset, in Germania tamen Ordo substitit, & adhuc suis ibi bonis fruitur. Cruce utuntur nigra, quam aliquibus video pingi potentiatam seu brachiatam: Nigræ cruci alia (itidem brachiata seu in gradus terminata, nonnulli tamen floridam pingunt) imponitur. Addit Paillot crucis supremum marginem capite liliis Francicis insigni ornari, uti ipse vult ex dono R. Ludovici IX. Porro crux hæc non nisi simplex nigra in area argentea, sustinens in medio parmulam auream aquila nigra (Prussiæ forte emblemate) insignem pingitur in insignibus Magistrorum ordinis *Wap. V. p. 25. seq.*

§. XXI. Alii quoque ordines in Palæstina orti sunt, uti 1. *Equitum S. Joannis Baptistæ Acconitani* seu in Ptolemaide, quæ olim Ace, deinceps Accon dicta, consecratorum illi studio ut ægrotorum peregrinorum haberent curam, eosque ducerent & reducerent (urbe Ptolemaide capta in Hispaniam concessere, & decerere tandem.) 2. *Equitum S. Thomæ* (à Thomæ Cantuariensi patrono ita dicti) à Richardo R. Angliæ pro Anglis in eadem urbe Ptolemaide institutus. 3. *Ordo Eq. S. Blasii* (à patrono adscito Blasio Ep. Armeniæ & martyre) in Aula regum Armenorum, quæ in Ptolemaide erat, floruit. 4. *S. Mariæ*. 5. *Penitentiae sanctorum martyrum*. Pleriq; hi Augustiniani se obstringebant legibus. Primorum insigne fuit crux pedata candida, secundi ordinis crux plena rubea, argentea conchulam in medio complexa, tertii crux aurea (de quarto nihil legi) quinti crux rubea.

§. XXII. Ordo equitum *S. Salvatoris* in Aragonia circa 1118. ab Alfonso Rege Hispaniæ in civitate Montreal institutus adversus Mauros, qui fortitudine equitum hostium expulsiioni ingens momentum attulit, & ob hoc insignes reditus à rege meruit. Refert vero ex Favino Paillot, Templariis initio civitatem illam Montreal concessam, sed his extirpatis huic ordini datam. E regione stomachi gestabant crucem anchoratam rubeam, quam item ex triplici torque aureo suspendebant. Cui ut Ordinis est Rex Aragoniæ.

§. XXIII. Ordo equitum de *Montjoye* in Syria dictus, à monte qui Hierosolymis propinquus est, vel duobus castellis, quæ in Judæa hoc nomen gestabant, & ab ipsis defendebantur, à Christianis Principibus multas divitias nactus est, quod in Palæstina recuperatione multum causæ communi profuerint. Dein in Castilia dicti sunt de *Monfiac* & *Trugillo* seu *Truxillo*, in Catalonia de *Mongoia*. Gestabant è regione Stomachi quinque radiorum stellam candidam. Demum in Ordines Calatavensem & Alcantarensem transierunt.

§. XXIV.

Ensisferi
Livonia.

§. XXIV. In Livonia *milites Christi* vel *ensisferi* (porte glaive) instituti sunt, bello adv. infideles gerendo, & asserendæ provinciæ. Sequebantur Cisterciensium Leges. Duo gladii rubei, decussatim collocati, & palliis adfixi, insigni serviebant. Aliquando cum Teutonicis in Prussia cōalescere visi, vel juxta alios eorum propago erant (vide Thuan. l. 21. p. 956.) sed iterum divisi sunt. Ordo demum defecit, Livonia in aliam potestatem concedente, & Gothardo Kettlero ultimo Magistro, in Ducem Curlandiæ inaugurato.

S. Jacobi.

§. XXV. Eq. S. *Jacobi* (S. Jacques de l'Espée) in Hispania, huic se consecraverunt servitio 1157. vel 1158. Ut ituris ad B. Jacobi Apostoli sepulcrum præsto essent, eosque ab injuriis hostium defenderent. Præcipua sedes eorum in xenodochio vel hospitio, quod à S. Maria denominatur in suburbiis Legionis. Regulam Augustinianam susceperunt, insigni vero utuntur cruce rubea in modum ensis. Torquis est triplex, ex quo pendet ensis vel crux ensiformis rubea, conchylio argenteo impresso capulo. Symbolum est: *Rubet ensis sanguine avum*. Magisterium ordinis coronæ vindicavit Pontifex Adrianus.

Calatravensis.

§. XXVI. Ord. eq. de *Calatrava* illam originem assignant: quod cum opidum Calatravam sibi à Sancio III. concessam 1158. adv. infideles tueri non auderent, ad defensionem se obtulerint Raymundus Navarrus, Abb. Cisterciensium & ex monachis ejus *Didacus Velasquez*, militiam prius secuti: nec obtulerint se tantum, sed & brevi tempore ita communierint, ut formidabilis esset infidelibus. Inde institutus Ordo, & illi Cisterciensis regula præscripta est. Concessa dein à Pontifice Paulo III. equitibus semel matrimonium incundi facultas, sed ut à secundo abstinerent. Insigne constituit adfixa albo pallio crux rubea, cui adjectæ inferius duæ manicæ ferreæ, quibus captivorum manus solent indi (mentes) Dein Benedictus XIII. Pontif. hoc adjecit, ut extrema crucis liliis ornarentur. Magisterium ordinis coronæ vindicatum est à Ferdinando Rege Innocentii VIII. gratia.

Ordo Jesu Christi.

§. XXVII. Ordo milit. *Jesu Christi* ortum dicitur trahere ab illis, quos Dominicus adversus Albigeneses, qui concionibus ipsius se moveri non patiebantur, instituit: Duravit etiam postea Albigenensium nomine jam extincto. Fuere in eo cælibes & conjuges. Dicti sunt deinceps fratres & sorores poenitentiae S. Domini: Innocentius VI. regulam eorum approbavit 1360. Insigne erat crux 4. liliis albo & nigro bipertitis, area similiter in 8. partes divisa constans.

Alcantaræ.

§. XXVIII. Equites *Alcantaræ* orti sunt ex Ordine quem Gomesius Fernandus ex Proceribus Legionensibus auspiciis Ferdinandi Regis instituit contra Mauros; Ei primum inditum nomen *S. Juliani de Pirario* seu *du Poirier*, à castello hujus nominis. Rex se protectorem ejus Diplomate professus est 1176. dato; Pontifices autem Alexander III. & 1183. Lucius III. confirmarunt eum. Utebantur piro viridi in area ovali aurea, quam sustinebat crux liliata viridis in scuto aureo; quæ dein sola retenta est. Domum *Alcantaram* ad Tagum eis concessit Alfonsus IX. & quia locus ille prius ad Calatravenses spectabat, ob eam rationem hisce eos subjecit, cujus testimonio duas manicæ ferreas ex Calatravensium hieroglyphicis assumsere. A Benedicto XIII. 1411. obtinere, ut pectoris sinistræ parti imponerent crucem liliatam viridem. Conjugii licentiam indulgit Paulus III. anno 1540. Adrianus VI. sui quondam discipuli Caroli V. favore 3. Ordines Jacobi, Calatravæ & Alcantaræ, coronæ Castilianæ in perpetuum inseruit. Quod alii attribuant Alexandro VI. qui Ferdinando & Isabellæ hoc concesserit.

Gloriosa Virginis Mariæ.

§. XXIX. *Equites gloriose Virginis Mariæ* in Italia autorem agnoscunt Barthol. Episc. Vicentinum Dominicanum, qui 1233. eos huic fini instituit, ut per Italiæ civitates pacem conciliarent, & omni discordiæ se opponerent, summa in primis viduarum & orphanorum protectione. Probavit eos Urbanus IV. 1262. gestabant tunicam albam & cineritiam, atque pedatam crucem rubeam seu purpuratam in area candida, cum stellis, quæ laterales angulos duos superiores occupabant. Dicti etiam sunt *Fratres hilares* (Joyeux) quod hilares & sua sorte contenti cum suis viverent.

De Montesa.

§. XXX. Cum Templariorum Ordo extirparetur in regno Valentia, eorum bona alii, qui à præcipuo loco *Montesa*, equitum B. Virg. Montesa nomen accepe-

acceperere, concessa sunt, ut fines regni Valentini adversus Mauros tuerentur. Approbarunt hosce Benedictus XIII. & Martinus V. Albis induti gestabant cruces rubeas, quales etiam à margine dejecta scutum signabant : Legibus iisdem fere quibus Calatravenses utebantur.

§. XXXI. Dionysius Rex Portugalliae ordinem instituit, qui speciatim *Portugallicus s. Jesu Christi* appellatur. Habitu nigro induti equites gestabant ex triplici tor-
que aureo dependentem crucem pedatam rubeam (aliqui atram dicunt) oblongiori pede, imposita crucicula alia argentea. Joannes XXII. 1321. eos obligavit regulæ Benedicti. Alexander VI. matrimonii dedit licentiam. Officium erat, ut in Boetica Mauros oppugnarent. Ad summas dein divitias pervenit Ordo in Europa, Africa, Asia & Brasilia, unde demum coronæ insertus est.

§. XXXII. Alfonsus II. Rex Castiliæ 1332. antequam regnum capefferet in urbe Victoria seu Palentia ordinem instituit de *banda* dictum, quia quo die à rege ordinis magistro creabantur fasciam rubeam 4. digitos latam gestabant, ex humero dextro sub brachium lævum dependentem. In eum admittebantur Nobiles (exceptis Primogenitis) qui decennium in militia exegissent. Sed defecit demum. Ita & ordo dictus de *Scama* sub regno Joannis II. Regis Castiliæ celebris fuit, sed ita memoria exolevit, ut nec de nominis ratione constet. Circa idem fere tempus quo institutus est ordo de Banda, iisdem propemodum legibus constituere Veneti ordinem de *calza*. Renovatus ille est 1562. Quidam his, sed non nisi ex conjectura tribuunt torquem aureum cum dependente imagine S. Marci cum elogio *Pax Tibi Marce*.

§. XXXIII. *Ebora* Mauris erepta Alfonsus Rex ob loci commoditatem eam Calatravensibus dedit, ut perpetuis excursionibus Mauros incesserent, unde ab illa civitate *Eborenses* initio dicti sunt. Sed qui ex magistris eorum tertius fuit castrum *Arvis* infidelibus extortum eis tradidit, unde nomen deinceps eis datum est. Probavit ordinem Innocentius III. 1204. Inde Joannes filius naturalis Regis Petri Lusitanici magister ordinis & deinde Rex, à Calatravensibus suos abstraxit. Tum eis symbolo data crux viridis trunco paulo longiori in scripta, pyro Alcantarensium expuncta : licet prius gessissent ad modum Calatravensium rubeam, adjectis inferius duabus aviculis. Paulo aliter ex Favino Pailot : nempe institutum ordinem ab Alfonsus, sub nomine *Confratrum s. Mariæ Eborensis*. Et Calatravensibus subjectos tum esse, cum hi ipsis quicquid in Portugallia possidebant, hac conditione cessissent. Symbolum describit crucem viridem liliatam, adjectis inferius duabus aviculis nigris se invicem respicientibus.

§. XXXIV. De fabuloso ordine eq. *mensæ* seu *tabulæ rotundæ*, quem Arto Regi Angliæ adscribunt, nihil hic dicam. Cambdenus multo recentior eum facit, & torneamentis seu ludis militaribus originem eorum adscribit, quæ de ipso feruntur.

§. XXXV. Edoardus III. Rex Angliæ ordinem *periscelidis* seu *garteriae* (de la jarretiere s. jartieres des *Hosenbands*) 1350. instituit, cum ut periscelidem Comitissæ Sarisberiensis, quam amabat, inter saltandum lapsam humi tolleret, se inclinasset, astantes autem ob hoc ex suspitione in risum solverentur ; Alii institutum credunt in memoriam victoriæ ad Pictavium ab Edoardo reportatæ. Figura est periscelidis, qualis alioqui esse solet, cum fibula aurea. Solet autem ea gestari sub genu sinistro cærulea auro & gemmis interstincta cum aurea fibula. Pallio additur crux Georgii rubea in argenteo scutulo. Torques quem in die creationis gestant equites, autore Henrico V. multiplex est, admixtis rosis candidis & rubeis, quas nodi & laquei amoris colligarent, ex quo dependet imago Georgii draconem conficientis tanquam patroni. Jacobus V. Rex loco nodorum substituit carduos Scotticos, ut ordines duorum regnorum conjungeret. Solennia ordinis quotannis Windsoræ in die Georgii celebrantur.

§. XXXVI. De Equitibus *balnei* (du bain) in Angliâ, quos reges creabant, & variis ceremoniis circa eorum creationem lege Cambdenum. Symbolum erat aureus circulus tres ejusdem metalli coronas continens, cum Epigraphe *Tria in Unum*.

Stellæ.

§. XXXVII. Joannes Rex Franciæ 1352. ordinem *stellæ* instituit, in memoriam stellæ Magorum Ducis. Dicebantur etiam *Confratres B. Virginis ad D. Audoni*, à loco, qui illis assignatus erat non procul Parisiis. Symbolum erat stella ex torque aureo suspensa, vel alibi affixa cum inscriptione: *Monstrant regibus astra viam*. Initio non nisi Illustribus conferebatur, sed ignobilibus communicatus omnino evuluit, unde Carolus V. præteritis suis eam indulsit. Nunc cohors præfecti vigilum Lutetiæ servat memoriam nobilissimi pridem symboli. Præfectus solus eques vocatur *Chevalier du guet*, ipsi vigiles vero omnes stella ante & retro insigniuntur. Hæc fere, quem sequi nos diximus autor, sed ex Favino ostendit Paillot, ordinem hunc institutum esse à Roberto R. Franciæ 1022. sed circa tempora Philippi Valesii ob bellicas turbas intermissum, atque adeo à filio restitutum. Idem describit torque, quod triplici catenularum ordine confiterit, interfertis rosis, alternatim candido & rubeo colore tinctis. Inde pendebat stella 5. radorum.

Annun-
ciationis
Mariæ.

§. XXXVIII. Ordo *Annuntiationis B. Virginis* in Sabaudia, autorem habet Amadæum VI. C. Sabaudia. Torques ex quo dependet (juxta aliquos Mauriti Equitis imagini olim usitata nunc substituta à Carolo III. 1518.) imago B. Virginis cum annuntiationis historia (Ajunt tamen alii neutram harum iconem esse veterem, cum olim triplici tantum nodo intortus annulus dependeret,) constat 4. aureis laminis, quas catenula ejusdem metalli, in laqueorum amoris (ut vocare solent) modum effigiata conjungunt. Inscribuntur singulis literæ 4. FERT. quas interpretantur *Fortitudo ejus Rhodum tenuit*. Aliqui *Frappés, entrés, rompés, tout*, explicant. A Carolo III. Duce addita 15. rosæ argento & cocco tinctæ. Solennia ordinis quotannis renovantur eo festo, cujus nomen fert.

Aurei
Velleris.

§. XXXIX. Inter ordines alios facile eminet ille qui ab *Aureo Vellere* cognominatur, institutus à Philippo Bono Duc. Burg. 1430. in Januario cum Isabellam Portugallicam duceret. Alludi volunt ad Vellus Gedeonis, de quo Judic. 6, 37. 39. indicio veterum tapetum. Torques aureus constat pluribus igniariis & silicibus unde scintilla profiliunt. Symbola adjiciuntur: *Ante ferit quam flamma micet.* & *Pretium non vile laborum*. Patronum in Equites sibi sumserunt *S. Andream*. Fuerunt autem initio creati 25. sub Carolo V. numerus ad 51. excrevit, deinceps indefinita libertas data est extra capitulum eos creandi regi.

Cygni.

§. XL. *Rich. de Wasseburg*. mentionem dicitur facere ordinis *Cygni*, instituti à Salvio Brabone: Cygni autem Hieroglyphicon concordiam notare. Erat vero ordo Cliviorum. Torques triplex aureus sustinebat cygnum argenteum solo florido insistentem.

Hystricis.

§. XLI. *Hystricis* ordinem instituit Carolus Aurelianensis Dux vel ejus Pater Ludovicus cum symbolo: *Cominus & eminus*. Ex torque triplici aureo dependebat hystrix insistentem solo viridi & florido. Dein Ludovicus, qui nominis XII. Rex fuit, hystricem coronavit, & epigraphen adjecit: *Ultus avos Troja*.

Cardui
Mariæ.

§. XLII. Equites *Cardui Mariæ* instructi sunt à Ludovico D. Borbonii, cum Aurelianensis & Burgundica factiones singulis ordinibus institutis se insignivissent, juxta aliquos in solennitatis nuptialis cum Anna Delfina Averniæ memoriam 1370. Torques erat aureus complectens flores lilii, cum foliis cardui, ex eo dependebat crux, cum inscriptione: *Esperance*. Paillotita describit: *de Losanges entieres & de demies à double orle esmaillées de verd clefchees & remplies de fleurs, de lys d'or & de lettres capitales antiques en chacune losenge, esmaillées de rouge faisant le mot esperance: au bout du collier pendoit sur l'estomach une ovale, le cercle esmaillé de verd & rouge, & dans cette ovale une image de la vierge entourée d'un soleil d'or couronnée de 12. estoiles d'argent & un croissant de mesure sous ses pieds: & au bout de la dite ovale une teste de charden esmaillée de verd barbillonnée de blanc*.

S. Andree
f. Cardui.

§. XLIII. Ordo *S. Andree* vel *Cardui* Scoticus est, & origo adscribitur apparitioni alicui factæ regi Scotiæ, qui crucem eo situ, quo Andreas martyrium tulit, in coelo lucidam viderit victoriæ adv. Scotos augurium. Unde crucem dein in arma & vexilla Scotica relatam referunt, & equites Andree titulo institutos. Torques constat cardui floribus & foliis pluribus connexis, dependente inde in ovali figura S. Andree imagine: cum elogio: *Nemo me impune lacescit*. Vel: *pour ma deffense*. Apud eosdem Scotos ordo *rutæ* etiam olim floruit, torque equitum duobus rutæ ramis constante cum iconè B. Andree.

§. XLIV.

§. XLIV. Daniæ reges instituere ordinem *Elephanti* seu *S. Mariæ*. Adscribitur illud Christiano I. & quidem quod hac ratione insigniverit solennitatem nuptialem filii Joannis cum Christina Saxonica. 1478. Torques distinguitur elephantis, turriculas suas dorsis gestantibus, intermistis calcaribus (Paillot dicit cruceas anchoratas) dependente inferius imagine virginis *Παρθένος*, radiofa, cum ex igne aurea moneta seu numo 3. claves, quibus cruci affixus est Salvator, insignito. Nunc elephas turriger, hieroglyphicum prudentiæ, fortitudinis & mansuetudinis, durat idem hic quoque, sed novus dictus *Dannebrogius* nunc priori adjectus est. Conf. Hist. insign. l. 3. c. 12. n. 21.

§. XLV. Lusigniana domus equites instituit, quibus de insula *Cypro* vel domo *Cypri* seu *Lusiniæ* vel *ense* nomen est. Torques characteres majores colligabat, dependente inde ense, cujus lamina argento, capulus auro inducta: cum symbolo: *Pour loyauté maintenir*. Paillotus ex Favino speciatim adscribit Guidoni Regi 1195. & describit collare, quod constiterit sericis funiculis in plures laqueos amoris (ut vocant) contortis, & literas S.R. aureas aliquoties repetitas complectentibus: ex his dependebat argenteus ensis capulo aureo in ovali figura, cum epigraphe, *securitas regni*.

§. XLVI. Joannes I. R. Castiliæ ut aulicos suos dignis exercitiis adsuafaceret, duos instituit ordines, quorum brevis duratio, alterum *Columbæ* s. *Spiritus*, alterum *Rationis* (de la raison) dictum. Illius torques aureus duplex radiis solaribus aliis rectis aliis undosis distinctus, ornabatur columba deorsum volantis aurea figura.

§. XLVII. A Sigismundo Imperatore & Ungariæ Rege ajunt institutos esse 1418. equites *draconis inversi*, qualis pendebat ex torque duplici crucibus patriarchalibus distincto indicio victæ hæreseos & schismatis, quo nomine superstitio sæculi supplicium innocentium martyrum Joh. Hussi & Hieron. Pragensis, qui eo Imperatore in concilio Constantiensi combusti sunt, designare volebat. Quotidianum vero equitum gestamen ajunt fuisse crucem liliatam viridem. Aliam mentionem eq. Hungaricorum reperire licet, qui crucem viridem, palliis ostro tinctis affigebant.

§. XLVIII. In Suecia equitum Ordo *Cherubini* s. *Iesu* fuit, quo rum torques duplex imagines Seraphinorum & Cherubinatorum sese invicem contingentium, intermistis crucibus patriarchalibus (ob honorem Upsaliæ) constabat, dependente inde icone Servatoris: vel ap. Paillotum in ovali figura cærulea nomine IHS, literis aureis, media sustinente cruciculam erectam, inferius vero 4. clavis argento & nigro pictis. Idem institutionem ordinis adscribit Magno regi Sueciæ 1334. Alii ibidem equites (dicti, *gladii & balthei equites*) conficiebant torquem è gladiis & ex quibus hi suspensi, baltheis, ut acies cruentæ visæ se contingerent.

§. XLIX. Franciscus D. Britann. ordinem *Spiciæ* instituit 1450. Equitum torques constabat spicis, quas laquei amoris (ut nominare solent) colligabant, ut coronam aliquam Cereris referret. Ex torque suspendebatur duabus catenulis mus ponticus seu hermionicus colliculo viridi insistent, cum symbolo *Ama vie*. Defecit hic extincta Britannorum familia.

§. L. Renatus Andinus Rex Siciliæ & Neap. ordinem 1464. instituit *Lunæ crescentis*. Andegavi, cujus symbolum erat ex torque aureo triplici suspensa figura Lunæ crescentis, cum Epigraphe, *Los*. Quod legebatur *Los en croissant*. Defecit hic quoque cum Andegavensi familia.

§. LI. Alium ordinem equitum sub nomine *navis & conchæ marinæ* instituisse dicitur Ludovicus IX. Rex Galliarum, qui iisdem symbolis post expeditionem orientalem monetam insignivit. Eum ordinem Paillot ait dictum à nave vel à transmarina expeditione (*d'outremer*) vel à duplici semiluna. Torques enim, ex quo in figura ovali dependebat pictura navis, alternatim singulis conchis & duplici semiluna distinguebatur.

§. LII. Ordo *S. Michaelis* in Gallia Ludovicum XI. agnoscit autorem, qui eum instituit 1469. Ambosiæ. Torques conchyliis constat, dependente inde Archangeli Michaelis imagine, quia hic Franciæ creditus adv. Anglos propugnator. Symbolum est: *Immensi tremor Oceani*.

§. LIII. Rudolpho Habsburgico adscribitur institutio ordinis *S. Georgii* in Carinthia, cui urbs à Sancto hoc dicta concessa est. Alii eundem adscribere malunt *S. Georgii*.

Friderico III. vel Maximiliano I. qui adversus Turcas cum instituerit. Insigne crux aurea trifoliata cum corona inserta. Veterem crucem putant fuisse rubeam in scuto argenteo.

Crucis
Burgun-
dica.

§. LIV. Carolus V. in expeditione Africana, qua Mulcassem regno restitue-
rat, Tuncti, ubi victor ingressus erat, 1535. ordinem instituit equitum *crucis Bur-*
gundicae, in memoriam expeditionis. Symbolum fuit crux Burgundica, cum ignia-
rio scintillas è filice eliciente: cum inscriptione: *Barbaria*. Torques vero consta-
bat talibus crucibus & inposito igniario. *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 590. 591.* ait
esse runcinam, quæ decussatis illis scipionibus imponatur. vid. infr. §. 68.

S. Stepha-
ni Papæ.

§. LV. Equites *S. stephani Papæ* (cujus die memoriali victoria ad Marcia-
num potitus erat) instituit 1561. Cosmus Medicus M. Hetruriæ Dux, & ilico Pon-
tificis Pii IV. obtinuit confirmationem. Obligantur ad defensionem fidei Christia-
næ, auxilium pauperum & redemptionem captivorum. Crucis forma est cum Me-
litenfi communis, cocco tingitur, sed limbo eam aureo terminante.

S. Spiri-
tus-

§. LVI. Ordo equitum *spiritus S.* institutus est Lutetiæ l. Can. 1579. ab Hen-
rico III. Franciæ & Poloniæ Rege, ut indicio servi & æternæ pietatis & gratitudinis,
qua se DEO obstrictum agnoscebat ob beneficia, quæ eo die acceperat, qui effu-
sioni Spiritus S. sacrari solet: Illo enim vitalem auram primum hauserat, illo Rex
Poloniæ electus fuerat, & eodem morte fratris Caroli IX. successionem regni
Francici adeptus erat. Numerus equitum constitutus est, ut triginta sex essent:
Verum ille jam dudum servari desit: cum Ludovicus XIII. 1633. una creatione
50. equites nominaverit: & ultima solenniori creatione 1662. septuaginta nu-
merati sunt. Equites hi gestant crucem holosericam coloris aurantii ex sinistro la-
tere palliorum vel vestium, in cujus medio visitur columba acu picta argentea,
quales etiam radii extrema complent. Alia crux collo dependet aurea, de tania
cærulea, quæ opere encaustico refert in angulis singula lilia, & in medio utrinque
columbam. Major torques ordinis componitur è liliis aureis, flammis ejusdem me-
talli coronatis rubentibus, intermistis tribus characteribus H. & duplici Δ ex auro,
sed dealbato. Crux ordinis est aurea, medio sui repræsentans columbam argente-
am, qualis etiam peribolus est crucis, ex altera parte visitur imago S. Michaelis.
Ultimo Junii die 1594. Henricus IV. characteres decessoris sui è torque sustulit,
substitutis trophæis armorum, & litera H. coronata. Sunt qui asserant 1552. ordi-
nem hunc institutum à Ludovico Siciliæ Rege, adeo ut Henricus III. non nisi reno-
vator ejusdem haberi debeat.

S. Sangui-
nis Salva-
toris.

§. LVII. Vincentius Gonzaga Dux Mantuæ instituit ordinem, qui cogno-
men habet à *S. sanguine Salvatoris nostri Jesu Christi*, quia hujus guttas aliquas à
Longino exceptas, cum spongia Mantuæ servari vulgo persuasio est. Institutio
facta 1608. in nuptiis filii Francisci cum Margareta Sabaudica. Symbolum est:
Nihil isto triste recepto. Torques connectit ovals figuras aureas, in quarum jacen-
tibus alternatione voces *Domine probasti*, candidis literis exarata, erectis vascula
aurifabrorum, quibus in probando auro uti solent (coupelles) flammis imposita,
comparent: Dependet ex torque ovalis iterum figura, angelos duos ciborum co-
ronatum, cum 3. guttis sanguineis, & symbolo ordinis supra dicto continens.

B. Virgi-
nis de
monte
Carmel.
& S. La-
zari.

§. LVIII. Quamvis equites Lazari in Sabaudia cum Mauritanis juncti sint,
obtinuit tamen autoritate Henrici IV. qui 100. equites, ut se in expeditionibus bel-
licis sequerentur, instituit Philibertus de Nereftam à Paulo V. Pontifice 1607. Ut
posthac in Francia equites Lazari nomen gererent *B. virginis de monte Carmel. &*
S. Lazari: Crux eorum est violacea Melitenfis forma, cum imagine Virg. Deiparæ.

à Ponti-
ficibus
instituti.

§. LIX. Demum adjicit equites, qui à Pontificibus instituti sunt; quales sunt
equites *Jesu Christi*, cum cruce rubea, aureo limbo vel potius alteri cruci pedatæ
inclusa, Joanne XXII. autore 1320. *S. spiritus seu hospitalarii S. spiritus* Fratres,
cum cruce alba Pauli II. 1468. *S. petri* (ex torque triplici dependebat S. Petri
Apostoli imago) Leonis X. adversus Turcas institutum, *S. Georgii* (insigne crux
aurea circulo in coronæ formam efficto inclusa) à P. Alexandro VI. instituti, *pii*
IV. Pontificis 1560. qui ejus nomine sed non nisi quoad ipse sedit, superbiebant, &
in publico compariturum Pontificem gestaturi erant, *Lauretani* Sixtum V. auto-
rem 1586. habentes.

§. LX

§. LX. Illos ordines recenset præfatus autor, ordine dubio & nullo potius: His ex Pailloto (qui ex Favino allegat) addas licet: 1. ordinem eq. *Ampullæ* quam Alii à Pailloto notati, vocant, & B. Reginio Clodoveum regem baptizaturum allatam volunt, atque nunc Regibus inaugurandis adhibere solent. Hic ordo 4. Baronibus *de Terrier, de Bellestre, de Sonastre & de Lonversy*, vasallis Abbatie S. Remigii, quæ Rhemis est, proprius, notatur cruce aurea, opere encaustico albo ornata, cujus angulis 4. totidem lili flores inseruntur, ipsi vero cruci incumbit effigies columbæ ampullam ex manu porrecta rostro apprehendentis. Hanc crucem ex fasciola serica nigra suspensam collo, tum etiam pallio affixam gestant, cum ampullam, quæ ad regis consecrationem defertur, uraniscum desuper portantes comitentur. 2. Ordinem *Coronæ regie*. Carolus M. eum instituit pro Frisiis, qui adversus Saxones fortiter se gesserant. Insigne erat corona regia aurea, quam è regione stomachi gestabant, qui eo inaugurati erant. Symb. *coronabitur legitime certans*. 3. *Aquilæ Albæ* in Polonia. Quem attribuunt Uladislao Loctico 1325. honori nuptiali filii Casimiri, cum Gedunini Lithuani filiam duceret; Torques triplex aquilam argenteam, coronatam suspensam duplici catenula sustinebat. 4. *Ursi s. Galli*: Hunc attribuunt Fridrico II. 1212. qui cum in Galli fano instituerit in honorem Ursi ex legione Thebæa Soloduri martyrio affecti. Torques aureus erat, ex quo dependebat leon Ursi nigri solo viridi insistentis. Cum præcipuos proceres regionis Cæsar eo ornasset ordine, potestas conferendi deinceps Abbati collata est. Solennitas festiva celebrari solebat die S. Galli. Additum dein aliud sertum foliis quercinis constans, quo prior torques circumdabatur. Desiit dein ordo castris nobilium in Helvetia dirutis. 5. *Siliquarum genistæ* (*de la cosse s. gouffe de Geneste*). Adscribitur Ludovico IX. Regi 1234. Unde ob id ipsum sine hoc insigni nunquam pingendum dicunt. Torques connectebat flores vel siliquas genistæ & lilia singulis rhombis inserta, dependente ex duplici catenula cruce aurea florida. 6. *Scuti aurei*. Autor fuit Ludov. II. D. Borbonii 1363. ex Anglia redux. Scutum aureum percurrerebat fascia margaritarum, acu picta voce *Allen*, quasi diceret *Allons*. 7. *De la Dava vel de la vase de la Vierge Marie*. S. Vasculi B. Virginis, Antiquera capta in memoriam victoriæ à Mauris reportatæ 1410. Ferdinandus Infans Castiliæ hunc ordinem dicitur instituisse. Torques duplex connectebat gryphes D. vascula liliis plena. 8. *Caritatis Christianæ*. Ab Henrico III. R. Gall. institutus est, beneficio eorum, qui in bello membris mutilatis amisissent corporis vigorem, assignatis certis, quibus fruerentur ex xenodochiorum redditibus, subsidiis. Insigne crux aurea vel argentea, cæruleo cum limbo, impresso cordi rhombo cæruleo liliū aureū acu pictum complexo: circa crucem illa leguntur verba: *Pour avoir bien servi*. 9. *S. Magdalene*. Unus ejus eques fuit Joh. Chesnel Dn. de la Chappronaye, Brito, qui ex oriente redux institutum proposuit Ludov. XIII. 1614. Præcipuum votum abjurare omnia duella, & pugnas, nisi quæ pro Deo, rege & regno susciperentur. Verum ob varia obstacula consilium eventu caruit, unde solus ille ordinis eques, demum tædio sæculi eremum intravit & jam nomine *Eremitæ S. Magdalene* notior, mortuus est. Symbolum destinabatur: *L' amour de Dieu est pacifique*. 10. *S. Mariæ*. Autores fuere Petrus, Joh. Baptista & Bernardus Petriniani, fratres, Itali, & ejus confirmationem à Pontifice Paulo V. 1618. obtinere. Consilium fuit pugna in Turcas & defensio fidei Christianæ. Ex torque dependet crux in 4. liliorum formam compositæ, impositus circulus literas M. & S. (Sancta Maria) implicitas, corona & stellis redimitas, & in peribolo solum: *in hoc signo vincam*, completens. Singulis crucis angulis impressa spectatur stella radiofa. 11. *S. Marci*. A Republica Veneta confertur bene meritis, qui deinceps apici galeæ leonis rictum imponere possunt. Ordinis insignia sunt leo alatus. Cum epigraphe: *Pax tibi Marce Evangelista meus*. 12. *S. Catharinæ montis Sinai*. Conferebatur à primario religioso monasterii S. Catharinæ illis, qui religionis causa eo veniebant. Insigne est crux Hierosolymitana rotæ 6. radiorum rubræ, clavis argenteis instructæ innexa. 13. *S. Antonii*. Caput ordinis est Viennæ in Delfinatu. Præcipui literam T. s. crucem Antonianam duplicem, alteram alteri impositam, reliqui unicam gestant insigne. 14. *S. Georgii*, Genuensium est. Insigne præstat suspensa ex torque aureo crux rubra. 15. *S. Geryonis*. Autorem ferunt Fridericum Barbarossam, alii

secundo, qui cum instituerit in honorem Geryonis, qui Coloniae martyrium cum 318. commilitonibus tulit. Insigne erat crux nigra, vesti candida imposita.

Alia seu-
do cir-
cundari
solita.

§. LXI. Præter ordinum torques alia etiam circumdari videmus. Nam *Abbatissa* præter pedum ad lævam conversum, rosario circumdant scutum: nec non *priores*, quorum pedum tale est, quale peregrinantibus usui esse solet. *Equites Melitenses* itidem rosario cingunt clypeum, cruce ordinis sui subjecta: aliam vero crucem argenteam capiti scutario rubeo inscribunt. *Commendatores* nudum gladium adjiciunt, Magnus Magister coronam, qua Principes utuntur: qui etiam pallio nigro, in quo Dominicae passionis instrumenta picta visuntur, scutum tegit. *Religiosi* quoque rosarium scuto circumponunt, *religiosa* vero sertum ex rosis & spinis. Monent tamen insignia tantum servare cum ordinem intrent vel moriantur: alias vero ordinis signo vel alio uti, etiam sigilli loco. Cum Episcopi creantur, intra mitram & clypeum ordinis symbolum interjici moris est. E. g. *Minimi* vocem *Charitas* in corona spinica: in eadem oratorii presbyteri *Jesus Maria*.

Funiculi
vidua-
rum Illu-
strum.

§. LXII. Hujus loci sunt funiculi (cordeliere, *geslochtene knoden* oder *verschnüpfte schnür*. Nobil. Harsdörfer reddidit) quibus in aliquot nodos collectis & variè contortis (laqueos amoris, lacs d'amour, vocant) solent in Gallia Viduæ circumdare scuta. Prima usurpavit Anna Britannica Caroli II. vidua. Unde Faucher & alii indignabantur, in principum injuriam ad alios etiam morem transiisse: sed *Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 600.* querelas necessarias non existimat, cum ipsa scuta satis distinguant, inter principes & inferioris ordinis nobilitatem. Idem vero hanc reprehendit consuetudinem, qua aliquæ etiam in conjugio viventes funiculis huius usæ sunt, & mallet duos ramos, in primis palmæ, ab his substitui viduam funiculis. Sed alias quoque hinc inde, nulla ratione, ornatus tantum causa, à principibus, vel nobilibus etiam, scutis quibus circumdantur addi palmas, à virginibus ferta.

Papilio
conopeum.

§. LXIII. Non alio referre possum *papilionem* seu *conopeum* (*parvillon thronezelt*) quo regia insignia contegi, recentioris inventi est. Regibus solis vindicat *Varenn. R. d' arm. P. 7. p. 613. seq.* Quia sit nota supremæ potestatis. 2. bellicæ fortitudinis. 3. aliquo modo sacrum signum. Ita *D. du Val. p. 6.* Qui addit: alios magnates, nulli subiectos, si tali conopeo tegere insignia velint, fastigium tollere: atque ita in pallii ducalis modum contrahere.

Symbole
rerum
præclare
gestarum.

§. LXIV. Priusquam hinc abeam, earum etiam figurarum mentio facienda est, quæ meritorum & gestorum causa adjiciuntur. In primis non infrequens est, vexilla adponi, quæ hostibus aliquando erepta. Hoc Hispanis admodum familiare, ob bella in Mauros. *Toletani* scuto adjiciunt decem, variis figuris picta, quæ ex majoribus unus eripuit hosti: *Acugnii* tredecim, *Granatenses* 8. *Portocarrerii de Palma* 15. *Cordubenses de Comares* 64. *Bazani* 28. *Sandei March. de Valdisfuenta* sena equestris & pedestris. In Italia *Columnii* ex superiori scuti parte prominentia ostentant vexilla duo majora, quorum alteri Papæ, alteri Imperatoris insignia inscribuntur: dein alia vexilla majora 8. Turcis erepta, cum duobus regibus barbaris, qui catena vincti conspiciuntur. Ita *Com. Conti Wap. IV. p. 2.* scuto adjiciunt utrinque septena diversis symbolis insignita & non unius figuræ vexilla, tum inferius duo tormenta majora, quæ cum globo ignem & fenum evomunt. In Germania exemplum occurrit *Walpurgiorum* (*Wap. I. p. 19.*) qui scuto Suevicum vexillum adponunt: vid. *Hist. insign. l. 2. c. 107. n. 8. 11.* Affine est quod in apice *Kabiziorum* è latere prodeunt 5. hastæ (*Wap. I. p. 156.*)

Symbole
lemmata
epigraphica.

§. LXV. Nunc ad tertium capitis hujus membrum transimus, quo de *symbolis* seu *lemmatibus epigraphicis* scuto exterius adjectis, nam quæ in parma locum habent, superius C. V. S. VI. m. 5. tractata sunt (devise) agendum est. Caterum symbolum vel nudis literis vel singulis vocibus (aliquando ad figuram scuti respicientibus) vel integra sententia, vel solis figuris, vel utroque constat. *Varenn. R. d' arm. P. 2. p. 163.* ita definit symbolum: *Une allegorie mystique d'un sens caché sous l'escorce d'une figure sans dicton, ou d'un dicton sans figure, ou de 2. ensemble: vel corps sans ame, ame sans corps, ou deux ensemble: h. e.* Allegoria mystica sensus arcani sub cortice figuræ sine dicterio, vel dicterii sine figura, vel utriusque seu: corpus anima cassum, aut sine corpore hæc, aut utrumque. Ex his vero ad insignia proprie vix nisi illa species spectat, quæ solo dicterio constat.

§. LXVI. Præcipua quæ huc spectat, illa divisio est, quod symbola alia personarum sint, alia familiarum. Ex quibus proprie hæc tantum, saltem præcipue, ad nostrum argumentum spectant. Dabimus tamen illorum quoq; exempla notabiliora: Sigismundus *Malatesta* I. Arimini nudo Scævola brachio flammis inserto, adscribebat: *His graviora* Camillus *Palavicinus* flori, quem inferius rodebat testudo, *Ogni bellezza ha fine*, Paulus *Sfortia* M. de Caravas arcui intenso & in cœlum evibraturo sagittam: *Sic itur ad astra* (sc. intentione recta & vi) Jacobus *Medicinus Melenianus* pilæ in aerem jactatæ, *Percussus elevor*. Carolus Fridericus I. *Iuliaci-Clivius* scuto cordibus pleno. *Hic murus abeneus esto*: &: *Benevolentia bonissima Guardia*. Joannes II. R. Navarra duobus vasis, quorum altero aqua in terram effundebatur, alterum ignem ardentem continebat, *Par obitus* (quod sapientes cœlum morte, reliquit terram petant) *Catharina Medicea*, Henrici II. lanceæ fragmento occisi vidua, lanceæ fractæ: *Hinc dolor hinc lacrymæ*: *Maximilianus* II. Imperator aquilæ hinc laurum, isthinc fulmen ferenti; *Εν καιρώ ἐκείτῳ*. *Fridericus* III. Imp. brachio gladium codici oppositum tenenti. *Hic regit, ille tuetur*.

Symbola
personalia.

§. LXVII. Quod vero symbola gentilitia attinet, qua schedulis inscripta, & vel superius vel inferius scutis gentilitiis rectius apponuntur, nunc aliqua eorum exempla enumerabimus. Sunt vero illa exteris quam nostris frequentiora. Dabimus vero promiscue. *Granatenses* in Hisp. ex regibus descendentes illo utuntur: *Servire Deo regnare est*. *Le Paige* (*Picard.*) virtuti vigila. *Liedet* 3. rupibus argenteis in cærulea parma addit: *Non est à terra mollis ad astra via*. *Subaticis* (Provenc.) argenteæ semilunæ inter conchas tres aureas in parma cærulea: *Pleno fidere plena* (quia conchæ in plenilunio repletæ) *Com. de Leslie* (*Wap. P. IV. p. 7.*) *Gripfast*. *Bar. de Porta* (*Wapenb. IV. p. 14.*) *Protektor noster aspice*, in schedula scuto subjecta *Avanzini* (*Wapenb. IV. p. 22.*) in schedula apici imposita: *Ignis ut astra sic animus*. *Capria* (*Wapenb. IV. p. 38.*) in schedula apici adjecta: *Sub umbra alarum tuarum protege me*. *Columbo* (*Wapenb. IV. p. 42.*) itidem adjecta cimerio: *Non sine causa*. *Franchimont* (*Wapenb. IV. p. 61.*) schedæ super corona apicis volante: *Nihil corona nobilius*. *Roya* (*Wapenb. IV. p. 152.*) in scheda quam cum palma & alio ramusculo medium tenet brachium protensum apicis, *Omen Concordia*. *Iacquet de la Verriere* in scuto cyaneo leoni sedenti aureo liliū ejusdem metalli pede dextro tenenti addit verba: *Accipe daque fidem*.

Gentilitia

§. LXVIII. Observatio non indigna est, quod monet *Varenn. R. d' arm. P. 4.* Fastuosa. p. 566. Ne symbola assumantur nimis fastuosa, quorum dein contrarium non sine aliorum ludibrio evenire facile queat. Fuere qui Caroli V. *Plus ultra*, quod columnis duabus Herculis (*Varenn. p. 288.* ait aprum additum inter eas, qui uti semper cursu pergit, ulterius pergendi hieroglyphicum esse poterat) solebat adscribere, arrogantia postulabant, inprimis quando ad metam fortunæ suæ & victoriarum priusquam vitæ se venisse ipse agnovit. Huc etiam referunt *Francisci* 2. R. Gall. *Unus non sufficit orbis*. Ira narrant Ludovicum Ducem Aurelianensem, ut doceret regni administrationem, quam Johannes Dux Burgundiæ, ipsi controversam reddebat, in sua manu futuram, amicis suis scipiones nodatos dedisse cum symbolo: *je l'en vis*. Itaque æmulus Burgundus runcinam pro hieroglyphico cum voce *je bond* (ego teneo) assumsit, ostensurus, runcina se lævigaturum scipiones nodatos adversari: Unde vexillis & monetis impressi duo nodati scipiones cum runcina. Et hinc ordo ille Burgundicus de quo §. 54.

§. LXIX. Quartum est de *tessera militari* (cry de guerre) qua utebantur familiæ illustres in bello, cum Principis sui auxilio copias educebant, inprimis vero ipsi principes. Unde habetur pro uno ex præcipuis testimoniis illustris nobilitatis, quia non aliis permittebatur, quam qui egregium numerum vasallorum Principi poterant adducere. Origo à tessera consuetis bellicis, qua dari solent ab Imperatore vel Duce exercitus. Græci σύμβολον vel σύνθημα dicunt, signum quod dabatur exeuntibus in pugnam vitandæ confusionis causa, & παρεγγυᾶν τὸ σύνθημα, tesseram dare. Ita Xenophon. *Κυροπαίδ'* l. 3. ἕως δ' ἐτι ἔξω βελῶν ἦσαν, παρεγγυᾶ ὁ κύριος σύνθημα, ξέως σύμμαχοι καὶ ἡγεμῶν. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὐτὸς διοσκέροις παιᾶνας τὸ νομιζόμενον. Et l. 7. ταῦτα εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυῆσας ξεῦ σώπερ καὶ ἡγεμῶν, ἐπορεύετο. Verum ita vocabatur non tantum quod exercitui in aciem prodi-

Tessera
militaris.
Origo.

prodituro dabatur, vocale symbolum. Sed & quod dabatur vigilibus & excubitoribus ab eo qui Latine tesserarius dicitur, Græceque ἐφοδῶν seu ἐφοδεύων, id est circulator. Inde Polybius de castrametatione Romanorum: τῶν δ' ἐφοδῶν ἕκαστος ἄμα τῷ φωτὶ πρὸς τὸν χιλιάρχον ἀναφέρει τὸ σύνθημα, καὶ μὴ ἢ πάντα δεδομένα. Χωρὶς ἐγκλήματος ἀπαλλάττονται πάλιν. Ubi taleolas ligneas fuisse ostendit insignitas characteribus; agens, ὁ δὲ (χιλιάρχος) δίδως, τέτοις πᾶσιν ξυλίσια κατὰ φυλακὴν βραχέα τελείως ἔχοντα χαρακτῆρας. Liv. l. 7. Tessera per castra à Cos. data erat. Fulviam Antonii uxorem accingi ense solitam, & σύνθημα δίδοναι militibus scribit in rebus Augusti Dion. σύνθημα est tesseram petere ab Imperatore vel Duce, quod & signum petere apud Sueton. dicitur. In sacris exemplum subministrat Judas Maccabæus. 2. Maccab. 13, 15. Δὲς περὶ αὐτῶν σύνθημα, Θεὸς νίκης. Et gab diese wort ihnen zur losung / Gott gibt sieg.

Ufus in
Heraldicis.

§. LXX. A militari more secuti scuta, galeæ & alia ad insignia nobilitatis tracta sunt, ita & tessera militaris (de qua vide etiam Hæping de jur. insign. c. 17. n. 60. seq. sed ad militarem non heraldicum usum tractat) eodem tracta est, cum seu illustres, qui cum aliquo vasallorum numero principis sui exercitui accedebant, certam tesseram sumserant, familiæ propriam futuram. Sumebantur vero eæ tessera à variis rebus. Vals. de la Colomb. constituit inprimis 4. species: Quod sumantur à factionis capite. 2. Dei vel Sancti alicujus invocatione. 3. jactantia aut provocatione. 4. fortuito casu.

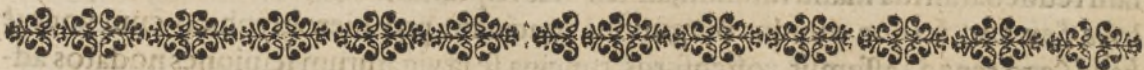
Exempla.

§. LXXI. Exempla adducemus variarum tesserarum: Regum Galliæ fuit: *Monjoye s. Denis* (de qua Hist. inf. l. 1. 24. n. 27.) veterum Burgundorum: *Monjoye au noble Duc*, vel *Monjoye s. Andriea*, Andinorum. *Monjoye Anjou*. *Montmoranciorum* Dieu ayde au premier Chrestien, *Leviæ* familiæ, Dieu ayde au second Chrestien, *Campania & Sancerræ* Comitum, Passavant li meillos, *Viennensium*, S. George au puissant Duc, trium familiarum de *Ailly*, *Mailly*, *Crequy*, ipsa familiarum nomina, unde *Ailly*, *Mailly*, *Crequy*,
Tel nom, telles armes, tel cry.

Barensium au feu, au feu. Famil. *S. Severe*, Brosse: *Chastre* a l' attrait de bons Chevaliers, *Chauvigny en Berry*, Chevaliers pleuvent, *Verunen Puard*. Coucy à la merveille, *Iard*, Rochechouatt, *Prie Cans d' oyseaux*, *Culant* au peigne d' or *Kergournadech* en dieux est *Molac*, *Gric*, *Vaudenay* au bruit, *Salvaing Boissien* in Delf. A *Salvaing* le plus Gorgias, *Montoyson* a la recouffe *Montoyson* (data à Carolo VIII. in prælio ad Forum novum, quia Dn. de Montoyson Delfinas extremam aciem ducebat, & regis mandato accedens victoriam obtinuit.)

Ab urbibus
vel arcibus
desumpta.

§. LXXII. Aliquando arcis vel urbis nomen assumptum huic fini: ut *Lotharingorum* Primi, Princip. Sic & Habsburgicis castri sui nomen pro tessera militari assignat. Chifflet. An vero ob hoc illi Comites regiæ originis fuisse probetur, examinat Blondell. Geneal. Franc. plen. assert. T. 2. pag. 359. Originem respiciebat tessera primorum Navarræ & Aragoniæ regum, cum in bellis contra Mauros clamare solebant *Bigorre*, *Bigorre*, hinc enim illi prodiisse perhibentur.

CAP. IIX.

DE DISCERNICULIS DES BRISURES.

§. 1. Discernicula ad distinctionem primogenitorum.

2. An etiam primogenitis necessaria.

3. Qui ex postgenitis exempti à necessitate.

4. Necessitas distinctionum aliquibus imposita.

5. Ex vetusta lege Anglorum & Werinorum.

6. Origo.

7. Ufus apud Germanos.

8. Discernicula in principales figuras mutata.

9. Modi distinguendi, Variatio colorum.

10. Exempla in Germania.

11. Apud Gallos.

12. In Anglia.

13. Omissio ex figuris scuti.

14. Additio notarum.

15. Lemnisci. Lambeaux.

16. Segmentorum numerus.

17. Exempla in Germania.

18. An vera discernicula sint.

19. Limbus.

20. Ufus in Hispania & Germania.

21. Baltheus, dexter.

22. Quadrans honorarius.

23. Camtherius, fascia, peribolus.

24. Rationes à successione avita vel materna.
25. Ex Dominio vel titulo peculiari.
26. A facto præclaro.
27. Figura sine certaratione assumta.
28. Regula Discerniculis ab aliquibus scripta.
29. An in illis metallum metallo inscribere liceat.
30. Modus per alterationem figura.
31. Abscissio angulorum.
32. Modi apud Germanos per apicis variationem.
33. Nec tamen hæc primitus illo sine assumta.
34. Mores Polonorum, Septentrionalium, Italianorum.
35. Exempla Germanorum.

36. Significationem primam aliquando discernicula perdunt.
37. Exempla Gallorum.
38. Hispanorum.
39. Anglorum.
40. Illegitimorum liberorum nota.
41. Inprimis baltheus sinister.
42. An id universim receptum.
43. Gallorum & Belgarum consuetudo.
44. Anglorum.
45. Alia etiam figura & apex in laevam versa.
46. Alia nota nothorum.
47. Hispanorum circa has mores.
48. Nota ignominiosa.
49. Iudicium de illis.
50. Exemplum in Polonia.

CAPUT II.

DE DISCERNICULIS VEL DISTINCTIVIS AUT DIMINUTIVIS NOTIS.
DES BRISURES.

§. I. **U**Ti apud gentes plerasque primogenitorum variæ fuere prærogativæ (de quibus post alios Varenn. R. d' Arm. P. 4. p. 507.) ita in materia scutaria hanc quoque eorum *ἐξουσίαν* nonnulli esse voluere, ut solis illis jus esset portandi arma plana vel plena (des armes plaines) hoc est integra vel indiscreta, ut *Spelmanus* vocare solet. His opponuntur armes *brisées*, fracta seu certis distinctivis figuris affecta vel imminuta. Vocatur ergo *Brisure* seu imminutio scuti nota scutis juniorum fratrum vel linearum impressa, qua à primogenitis discernantur. Nostri vocant *Benzeichen*. Si vero parmæ jam tali discerniculo affectæ iterum aliud accedat, Galli vocant *sous-brisure*, quæ est distinctio secundaria s. subdistinctio: cum primariæ notæ distinctivæ superadditur subdistinctiva.

§. II. Sunt qui ipsis primogenitis, dum parens vivit, distinctivas notas usurpandi necessitatem impositam volunt. Ita apud Le Labour. orig. des arm. num. 149. Oliverius de la Marche perhibet, & laciniam trifidam illis adscribit, atque ad hoc Jacobi Lalani exemplum adducit: sed Labourerius saltem à 150. annis rem consuevit non fuisse, verum à primogenitis plena paterna arma semper gestari testatur. Quod de Gallia accipere volo. Nam apud Chifflet in insign. Eq. aur. Vell. n. 93. 114. 172. 246. exempla Philippi I. Caroli V. 2. & 3. Regum Hispaniæ, quibuscum viverent parentes signa distinctiva adjiciuntur, arguere videntur, quod in Belgio mos vetus non desierit. Idem de Anglia dixerim. Diserte enim *Henr. Spelman.* perhibet, vivente patre donari primogenitos lemnisco triplici, si avus super sit quintuplici: primogenitum vero ex secundo conjugio lemnisco quintuplici. Allegat etiam ad Spelmanum N. N. p. 98. *Ed. Bisseus*, quod Edoardus de Hastings in controversia adversus Reginaldum de Grege argumentum, quod proximus hæres Hastingsiani scuti fuerit, adferat, quia majores illa insignia gesserint cum lambella argentea tricuspide, proximi hæredis notâ. De hodierno regni illius usu mihi non constat.

§. III. Exemptos tamen pronunciant ab ista necessitate certos quosdam; Puta 1. Qui ex Ecclesiasticos, quia cum nullam prolem relinquant, metus etiam nullus sit confusio-
nis linearum, quæ alioquin ratio est harum notarum. 2. Qui in aliud regnum trans-
iere: quod ex eadem causa fit, quia ratio distinctivarum notarum cesset. Exem-
pla sunt Ursini in Gallia, qui absque diminutione Romanorum, qui primo-
geniti superant, *δέρματα* usurpant: ut & Principes Rosenbergii ejusdem
familix.

§. IV. Alii sæpius decreto adacti, ut tales notas adsciscerent. Vid. *M. Vulf.* *Necessitas distinctivum aliquibus imposita.*
de la Colomb. sc. Heroiq. c. 11. p. 75. Ita Parlamentum Gratianopolitanum juniores
familix de *Salvain de Boisfieu* adegit, ut senio primogenitorum differentiam ali-
quam adderent. Interim quam notam distinctivam adsumere velint, electioni ipso-
rum, qui gestare debent, permittitur, nec lege ad certas adstringi possunt, censente
M. Gilb. de Varenn. R. d' arm. P. 4. p. 512. conf. infr. n. 28.

Ex vetu-
sta lege
Anglo-
rum &
Werino-
rum.

§. V. Eundem morem *Spelmannus Aspilog.* pag. 139. deducit ex lege veteri Anglorum & Werinorum in German. Tom. 6. de alodibus §. 5. *Ad quemcunque hereditas terræ pervenerit, ad illum vestis bellica, id est lorica, ultio proximi & solutio laudis debet pertinere.* Ed. Biss. ad Upton. pag. 51. *Olim natu minoribus nisi egregia data differentia, illicitum erat, familiæ insignia gestare. Triobolaria hæ differentia, quæ nunc nobis in usu sunt.* Tunc tempus incognitæ erant: Unde factum, quod minores natu fratres, derelictis penitus patrum tesseriis, & novas & multum à prioribus alienas sibi assumebant. Conf. supra ex veteri Poëta cap. 2. num. 54.

Origo.

§. VI. Porro aliqui originem harum notarum adscribunt temporibus *Ludovici Sancti*, alii *Ludovici Crassi*, alii *Roberti I.* cui tanquam Andino Paradinus adscribat scutum Francicum cum limbo rubeo (sed hoc Paradinus ex suo ingenio) sed certum est, tempore S. Ludovici jam fuisse in usu, quod apparet ex tumulo Beatricis uxoris Raimundi Berengarii Comitis Provinciæ seculo duodecimo. Vid. *Menestr. Verit. art. du blas.* pag. 363. 371. Observant etiam veteres reges non permisisse junioribus filiis ipsa insignia, sed tantum tincturas. Unde novas ab his assumptas figuras, à matrimoniis aut apennagiis. Aut referunt, quod reges Austrasiæ gesserint scutum ternis taniis diagonalibus aureis & cyaneis exaratum, Sveffionii tessellatum auro & caruleo, *Aquitani* virgatum iisdem coloribus, *Aurelianenses* caruleum sparsum filicibus aureis, *Vermandus* & *Drocenses* tessellatum auro & caruleo &c. sed exempla si ad veritatis trutinam velis expendere, vix omnia examen sustinebunt. Drocensium tamen, Veromannorum & Burgundorum exempla non rejecerim, ut inde patent colores Francicos saltim servatos à Principibus regiæ familiæ. Huc illa observatio facere videtur *Varenni R. d'arm* P. 3. pag. 388. cum refert aliquem minorem natu familiæ *Lusiniæ* ex Palæstina reversum assumpsisse distinctioni crucem argenteam in scuto cyaneo, ut ita tantum servaret *Lusinianas* tincturas; Ex eo *Lusiniani* de *S. Gelais* & *Lansac* orti sunt.

Ufus
apud Ger-
manos.

§. VII. In Germania etiam distinctivarum notarum aliquis usus fuisse, exemplis, quæ deinceps producuntur, patebit. Audiamus *Cyr. Spangenh. Adelsp.* P. 2. l. 12. cap. 30. pag. 312. *Wann ein stamm oder geschlecht sich weit ausgebreitet / und die nachkommen andere herrschafften und namen bekommen / hat man wohl denselben allen das vätterliche erbwapen gelassen. Aber doch zum unterscheid zwischen ihnen und dem erbstamme ihnen etwa eine bäncke / strich / strasse oder balcken / die länge oder die quäre / oder schlin herab / durch das Wapen gegeben / oder oben im schild eine brück über das erbwapen gesetzt / wie in des Königsreichs Neapolis und des Herzogthums Orleans wapen über den liltien zu ersehen. Item, in deren von Harff wapen / welche von einem andern geschlecht eines andern namen herkame / die ein getheilten schild / oben roth / unten weiß geführt / zum unterscheid aber ist dem von Harff eine blaue banck ins obern feld gesetzt. Affine huic materiæ est, quod legimus apud *Casp. Lerch à Dirnstein. de Ord. Equestr. Grundf.* 2. n. 7. p. 68. 69. daß bey etlichen Adlichen familiis sich begeben / da einer oder der ander in fehdte und verbündliche gesellschaft sich eingelassen / das ein bezeichnen seines stammis / schild oder helm angenommen und gesetzt hat / damit unter Adlichen Personen und dero selben tugendsgeschichten und Contracten ein unterscheid gehalten werde: welches vielfältig von den primogenitis oder ältesten geschehen / davon Exempel im Dalbergischen / Glersheimischen und anderer geschlechter wapen / Epitaphiis und sigillis vielmahl ich etwa gesehen hab. Es haben auch die alte Teutsche von Adel ihren gemein burg oder ganerben häusern ein gemein schild / helm oder wapffen angenommen und dessen ein jedes mitglied sich ein ernst und schimpff auch in eigenen wapffen gebraucht.*

Discerni-
cula in
principa-
les figu-
ras mu-
tata.

§. VIII. Cum major natu, vel ejus linea deficit, in jus succedit proximus frater vel linea, & abjecta sua nota plena insignia recipit, etiamsi ad successionem bonorum non vocetur, sed forte hæc per filiam aliorum transferantur. Factum tamen est non raro, ut quæ initio fuerant notæ distinctivæ, coeperint fieri principales, vel pro illis haberi: sive errore seu alia ratione: ita ut ne quidem à junioribus depositæ

depositæ sint, cum jus primogenituræ ad eos delapsum est. Similis observatio est *M. Gilb. de Varenm. R. d'arm. P. 4. p. 515. Mon opinion est, que quand on voit force differentes figures dans un escu, particulierement au chef & aux costéz, on peut conjecturer, que ce sont brisures de puisnes anciens, les quelles mesmemont se retiennent aujourdhey, par ceux qui representent les aînez, à raison que pentestre se sont rendus les plus recommandables par leurs merites.* Hoc est: Existimo, quoties apparent in scuto plures figuræ diversæ, præcipuè in scuti capite & lateribus, exinde conjecturam capi posse, esse has notas distinctivas juniorum apud priscos fratrum, quæ hodie etiam servantur, ab illis qui primogenitos referunt, quia creduntur meritis suis maxime commendari. Ita cruciculæ, quæ in Barrensisibus insignibus adduntur piscibus, olim non nisi distinctionis gratia additæ, nunc servantur tanquam necessaria. Ita & fasciolas Lucenburgiorum initio distinctivas tantum fuisse non improbabile est: conf. de Leiningens. nostram hist. insign. l. 3. c. 45. n. 3.

§. IX. Modus non unus est distinguendi. Enumerabimus 4. præcipue; Pri-
mus ille est, cum servatis figuris colores solum variantur vel invertuntur. Hic
olim admodum familiaris fuit, inprimis Belgis, ita ut vix alius tum fuerit notus. Certe *Menestr. L'art. de blas. Justif. c. 11. p. 283. 284. 285.* (adducto suffragio
Christophori de Butkens) reliquos modos demum per Burgundos in Belgium in-
troducitos memorat. Exempla adducamus aliquot. Celebre inprimis est, quod idem
Menestr. Verit. art. du blas. c. 19. p. 352. ex Butkenio allegat, Arnoldi c. de *Arschot*
circa 1120. cujus quinque filii totidem modis variarunt insignia paterna, quæ erant
scutum aureum tribus liliis nigris impressum: cum enim hoc scutum solus servasset
primogenitus, secundogenitus Gerhardus Dn. de Wesemale rubeæ parmæ lilia in-
feruit candentia (alius deinceps in eadem linea, solum auro, cocco flores tinxit.)
Tertius Godofredus Baro de Rotzelaer lilia rubea inscripsit argenteo solo, Henr. Dn.
de Riviere quartus itidem argenteo nigra, demum ultimus Joannes Dn. de *Schonoven*,
aurea coccineo. Huc illa faciunt, quod cum Duces Brabantini gestent leonem au-
reum in solo nigro, Godofredus Brabantinus Henrici Ducis frater leonem altero me-
tallo, ejusque falculas & linguam minio infecit. Comites de *Gennep* in Geldria in
parma aurea gestabant decussim coccineum cum 4. forficibus concoloribus: Ex
illis autem profati Domini de *Batteburg* scutum cocco, decussim & forfices auro
tingunt. Walterus Bertaut Dn. *Mechliniæ* gestabat in clypeo aureo tres palos ru-
beos: frater Ægidius Dn. de *Berlaer* eodem figebat in area argentea. Sic veteres
Domini van *Zuylen* gestarunt in parma aurea tres rubeas columnas, quod dein
assumere Calenbergii, sed Domini de *Vianen* nigras in argentea, de *Bevervvaer-*
de cæruleus in argentea. *Clivia* parvam rubeam in cæruleam mutarunt (servata figu-
ra) Com. Teisterbantii. De familia *Castellia* notat Ægid. Gelen. de Colon. Agr.
magn. l. 2. f. 6. p. 144. quod qui in Geldria sunt, gerunt in scuto prasino argenteam cru-
cem anchoratam, cui ramus de *Woningem* in Transilvania intersit in dextro superiori
angulo templum aureum: qui in Normania & Gallica Bononia sunt Castellii can-
dem anchoratam crucem sanguineam habent in argenteo solo, cum clabula coloris
veneti obliquata à dextro in sinistram: In Artesia anchoratam sanguineam cru-
cem in perpendiculariter diviso clypeo, cujus anterior pars aurea, posterior
argentea.

§. X. Quod de Belgis idem penè de *Germanis* etiam dixerim, hunc nempe di-
stinguendi modum, illis vel unum vel præcipue placuisse. Inde regula est apud
Hæping. de Jur. insign. cap. 9. num. 484. Majores in propagatione stirpis diversos
insignium colores propagare consuevisse, ipso insigni retento. Adducit exempla
Comitum *Sternbergensium* & *Haymburgensium* in Carinthia, qui à Domino de
Saaneck orti: ex quibus illi tres aureas stellas in clypeo cæruleo, hi in rubeo ge-
starint. conf. eund. cap. 13. num. 42. seqq. ubi exempla Polonorum & alio-
rum. Exempla multa illustria in histor. insign. occurrent: vide ibi *Nassovia* & *Sol-*
menses Com. item *Leiningios* & *Hanoicos*, Montfortios, Rappolstenios &c. Adde-
mus vero alia: Ita *Salmenes* tradunt pro comitatu Salmensi in Ardennensi sylva
(unde adhuc *Reifferscheidii* superant) usurpari 2. rubeos Salmones in solo argen-
teo à Salmone I. Comite. Sed comites Salmenes superioris comitatus in Lotharingia,

argenteos miniatae parmae inscripserunt, cum cruciculis in testimonium expeditionis in Palaestinam. Ita documenta Salmensia M.S. ex Christoph. Gernichamp. dans sa Declar. Chronolog. de la Vie de S. Symetre. p. 53. Duas lineas Comitum *Spanhemiorum* fuisse, itidem arguunt tessellae in alio scuto aureae & caeruleae, in alio argenteae & coccineae. *Wap.* 2. p. 12. Huc spectat quod ex B. Rhen. refert *Bernb. Herzog* Chr. Alf. l. 6. p. 234. Tum (1281.) praetoris munus imperiale beneficium factum est, & additum insigne crux quadrata, quam à diversis una cum superficie aliter atque aliter colorum discrimine variatam constat. Sic etiam duplices sunt *Boyneburgii Wap.* l. p. 136. Gestant utrique scutum quadripertitum, uni album & nigrum, alteri loco nigri caeruleum. De famil. *Rathsamhausia* (Alsat.) memorat Herzog Chr. Alsat. l. 6. p. 270. quod scutulum in clypeo coccineo fascia viridi impressum, argenteum alii, alii aureum gesserint. Huc retulerim (nisi sculptoris vitium est) quod *Hofvart* (Francon.) caeruleam crucem ancoratam in aurea parma deferunt *Wap.* l. p. 103. Sed alii (in Sjev.) auream in nigra. p. 110. Nec non quod *Dermbach zu Dermbach* (Hass.) gestant tria nigra corda, cuspidibus in clypei aurei umbilico coeuntibus, sed *Dermbach dicti Graul* aurea in caeruleo plinthidibus argenteis sparso. *Wap.* l. p. 140. Cogitur, an huc referendum quod *Munich* (Thuring.) scuto ex argento & minio tessellato inducit fascias duas caeruleas, sed *Werningshofen* (Thuring.) item tessellato ex argento & cyano rubeas. *Wap.* l. p. 147. An forte eadem sub diversis nominibus & lineis familia est? Conf. de *Dobritschis*, superius c. 5. f. 6. m. 5. n. 2. Ita in *Kienburgis* insignibus area 2. & 3. una cum figura inserta tinctura differt in linea Carinthia & Bavarica. *Wap.* l. p. 45. & 81. quod enim pro illa tingitur argento, id pro hac aureum est. Nisi sculptoris vitium.

Apud
Gallos,

§. XI. Nec Gallis hic modus ignotus est. Exempla dabo: *Aegidius de Mailly* quatuor filiis, quos ex Johanna Ambianensi susceperat, hanc legem dedit, ne alii discerniculis quam variatione colorum uterentur. Unde retinuit primogenitus 3. malleos prafinos in aureo clypeo, secundus malleos minio, tertius caeruleo, quartus nigro colore tinxit. Varenn. R. d'arm. P. 3. p. 476. Familia *Grolea* (de *Grolée*) scuto gaudet 8. conis s. pinnulis distincto, vel ut alii enunciare malunt, in crucem & decussim secto sed conos pingit linea Bressia auro & nigro colore alternatim, quae vero in *Delfinatu* habet, aurum argento mutat. Refert item Varenn. P. 3. p. 467. exemplum famil. *Turpin*, in qua linea de *Vanuredon* (Aurelian.) aureis & caeruleis, de *Crisse*, argenteis & miniatis rhombis scutum explet. Sic & in famil. *Castillon* (Castillon sur Marne) linea reperitur de *Montchallon*, quae familiare scutum in prasinum convertit, eique praetor incumbens caput aureum, 3. palos varii velleris inscribit. Notant quoque in familia *Villiers* juniorem quendam caput scuti aviti aurei caeruleum mutasse in coccineum, inscripto brachio dextro, hormionica manica, quae deorsum pendet ac ita toti incumbit induto. conf. de *Conigan* supra c. 5. f. 1. m. 1. n. 146.

In Anglia.

§. XII. Apud Anglos non plane hic modus ignotus fuit, quod exemplo patet *Thurlandorum*: nam cum hi in aluta muris Pontici literam T. auream ter inscribant scutario apici puniceo dentatoque, aliqui minores filii gestarunt literas argenteas apud *Biff. N. N. ad Upton.* p. 89.

Omissio
ex figu-
ris scuti

§. XIII. Alter modus est, si quid omittatur ex scuti figuris. Exemplum praeter aliis celebre est, quod familia *Foxia* (de *Foix*) tres palos rubeos inscribat scuto aureo, cum domus Barcinensis, ex qua ortum suum deducere amat, quatuor gestet. Ita familia Hispanica *Borgia*, quae ex *Bearnensi* stirpe se prodire jactat, unicam vallam rubeam in parma aurea pingit, cum duas Bearnensis complectatur. Si de fide Chalcographi constat, huc retulero ex Al. Lop. de Harv. geneal. l. 6. cap. 10. & l. 10. c. 35. quod *Davila* Comites de Risco gestant in scuto cyaneo 13. globos aureos, Marchiones de Velada non nisi sex. In Gallia familia *Choiseu* crucem auream à margine scuti caerulei depictam (alaïsee) quam singulis in angulis quinæ plinthes ejusdem metalli in decussim dispositae stipant, pro insigni habet. Sed linea *du Vaux de Choiseul* duos laterculos tallos, ut in inferioribus quadrantibus, non nisi quaterni conspiciantur. Le Labour. orig. des arm. n. 159. *Walramus* junior filius Henrici III. Ducis *Limburgensis* cum obtinuisset dominium *Falckenburg*, sed cum conditione dependentiae à ducatu Limburgensi, quem major frater Walramus 3. obtinuerat, nactus est Limpurgensia arma, leonem rubeum in solo argenteo, sed citra coronam. MS. Salm. famil.

An huc referendum, quod *Ziegenheinenſes* Comites unam & Nidani duas ſtellas ſcutis alioqui ſimilibus geſtant, & ex in quod familia una fuerit, colligendum ſit, cogitent hſtoriarum peritiores. Ita & ſi eadem familia eſt *Burckersdorf* (Sileſ.) (α) & *Burgsdorf* (Marc.) (β) Nec erraverit ſculptor, huc etiam exemplum ſpectaret: nam in priori ſcutō ternis palis argenteis & miniatis fascia cyanea incumbit, in altero bini modo conſpiciuntur pali.

§. XIV. Frequentiſſimus & fere ſolus hodie uſitatus eſt 3. modus, qui ſit per additionem aliarum notarum, unde proverbium: *qui porte le moins eſt le plus*. Qui pauciora geſtat in clypeo, pluris eſt. Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 512. Fit vero hoc non tantum, cum figura ſcutaria multiplicatur, quod rariſſimum eſt, nec memini niſi unum legiſſe apud *Biſſ. N.N. ad N. Upton*. p. 89. qui memorat *Morleos* in agro Lancaſtrienſi geſtare pardi caput aureum lilio argenteo perforatum in clypeo nigro, cujus loco, qui ab iſtis oriuntur, in agro Suſſexiano tria geſtent: ſed inprimis cum alia plane figura ſuperadditur. Has vero ſemper in cephalica regione clypei comparere volunt, quod *Wriothſleus* fecialis ſub Edoardo IV. à ſe inventum propagatumque fuiſſe tradidit apud H. Spelmann.

§. XV. Quæ ſuperadduntur, figuræ uſitationes iſtæ fere ſunt, quas jam dabitur. Primum locum debemus *Lemniscis ſive virgulas lemniscatas*. (ut Spelm. vocat, qui dicit fuiſſe lemniscos faſciolas coloratas è coronis dependentes, plerumque olim aureas floribusque intertextas. Eos alicubi *Chifflet*. vocat pendulas lacini- as. Chaſſaneo *Lambentia* vocantur Uptono lingulæ vel labellæ. Alii limbum, limbulum, limbellum vocant, vel faſciolam, faſciolam ſegmentatam, ponticulum. Ferrandus mentionem facit guttati argentei tigilli terpedati, quod huc etiam ſpectat, Germani vocamus *brücken / bänck / ſtegen / gefärbte balcken*.

Galli vocant *lambel* ſeu *lambeau*, vocem derivat Le Labour. orig. des arm. n. 160. à *lamba*, pro lamina: Idem n. 22. putat eſſe *une piece, morceau ou lambeau d'une cotte, robbe ou manteau rapporte; conſu' ou applique ſur une antre robbe, manteau ou cotte d'armes*. Laciniam togæ vel pallii aſſutam vel alioqui applicatam alii togæ, pallio vel tunicæ militari: (unde exiſtimat Robertum Franciæ regis filium, Comitem Arteſiæ diſcerniculum francico ſcutō addidiſſe laciniam veſtis maternæ, quæ ratio caſtellorum in Lacinia apparentium; & Arto Britanno Comiti Richmondiæ placuiſſe laciniam ſymbolis Anglicis pictam, quia mater Regi Angliæ nupſerat.) Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 517. pariter teſtatur: *nous prenons pour lambeau en toute matiere une piece un peu longvete retranchée de ſon tout*. In omni materia accipimus lambeau laciniam longiuſculam ab integro ſuo avulſam. In alia ſententia eſt Ed. Biſſeus NN. ad Upton. p. 87. *Lambella, ut mihi quidem videtur, genus raſtorum ferreorum, quod plures habet dentes ad exſtirpandas herbas in agris*. P. ſeq. iſta obſervat, quod lambellæ non ſemper diſtinctionum notæ ſint, ſed quandoque inſignia ex parte conſtituant. Allegat exempla: Tres cantherii punicei cum lambella cyanea in argentea parma ſunt *Baringtonorum*, capreolus niger cum lambella coccinea in clypeo argenteo *Pridieuxiorum*, *Wintershulliorum* in aureo ſolo 2. faſciæ rubæ cum lingula nigra &c. Faſciolam talem trifidam cognoſco in figura argentea, quæ in ſcutō nigro apparet notandæ ſam. *Eberhard* (Sileſ.) *Wap. I. p. 54*. quæ etiam galea ſed inverſa incumbit.

§. XVI. In his lemniscis ſegmentorum dependentium numerus exprimendus eſt. Noſtri vocant *ſtellen* / Galli *pendans*. Sunt autem alii biſidi: *de deux pendans* (quales dari, demonſtrat contra Labourerium Cl. Fr. Menestr. L'art. du blaſ. Juſtif. c. 11. p. 285.) alii trifidi, vel plurium ſegmentorum. Non permittit autem Varenn. ut plura ſint quam 4. vel 5. Quidam eam diſtinctionem produnt, ſed uſu non ſuffragante, ut fratrem duorum, filium trium, nepotem quinque ſegmentorum faſciola deſignet. Comuniſſima tamen ſpecies eſt trifidarum, quæ & intelligitur, ſi numerus ſegmentorum non exprimitur. Quidam tales lemnisci ita pinguntur, ut eorum margo cum margine ſcuti idem ſit, quod Galli vocant *mouvant du Chef*. Quales in Anglia inprimis reperiuntur.

X x 3

§. XVII.

(α) *Wap. I. p. 57*. Tres plumæ ſtruthionicæ erectæ rubæ, cærulea & argentea. (β) *Wap. I. p. 178*. Similes tres plumæ, niſi quod argentea medium ſitum occupat, & eas his diademate tortili regitur.

Exempla
in Ger-
mania.

§. XVII. Sicuti in Gallia vix alius discerniculatorum modus frequentior est, ita rariora exempla reperimus in Germania. Nostro tempore nec unum invenimus assumptum, cum omnis distinctionum usus jam diu desierit. Videntur tamen quædam vestigia superesse, ex quibus colligas figuram olim huic usui fuisse adhibitam. De fasciola in scuto *Leiningensium Dagsburgiorum* me vix dubitare, quod hoc sensu accipienda sit, dixi Hist. insign. l. 3. c. 45. n. 3.

In scuto fam. *Blumenau* (Alsat.) (α) reperio baltheo argenteo solo rubeo induto imprimi fasciolam trifidam cæruleam: Hæc vero familia cum eadem fuisse credatur cum *Kageneccia* similem parmam sine lambella hac deferente, vix dubito discerniculum hoc esse.

Reperiuntur etiam fasciolæ tales in 2. & 3. arcola Com. *Manderscheid* & panna tota imposita, alterius lineæ Com. *Manderscheid* (β) Tum in 2. area C. *Solmensium* (γ) quæ plane similis in scuto fam. *Bredter de Hohenstein* (Rhen.) (δ) cum tamen sine hac fasciola occurrat scutulum illud rubeum in argentea area designandis fam. *Molberg* (Rhen.) (ε) in 2. & 3. tum *Geroldstein* (Rhen.) (ζ) & *Knebel* (Rhen.) sed cum annulo, qui pro subdistinctione, vel distinctione alia accipi posset (η) An vero his familiis aliqua sit sanguinis communio, mihi non constat. Præterea *Weingarten* (Rhen.) (α) parmae argenteæ 3. fasciis cæruleis exaratae imponit in cephalica regione fasciolam 5. segmentorum. *Harf.* (Rhen.) (β) parmae transversim sectæ inferiorem regionem argento, superiorem cocco tingit, sed imposita fasciola trifida cærulea. *Thalheim.* (Ster.) (γ) in scuti pariter transverse secti parte superiori (inferior nigra est.) argentea pingit fasciolam quinque segmentorum cocco infectam. *Mallen de Vlmen* (Rhen.) (δ) scuto nigro q. rhombis aureis exornato quadrifidam fasciolam coccineam imponit. *Efferu* (Rhen.) (ε) clypeo rubeo duas fascias aureas continente imponit lingulam ejusdem metalli quadrifidam. *Westphalen* (Saxon. & Westf.) (ζ) scuto argenteo fascia rubea ornato laciniam pendentem 5. segmentorum inserit nigram. *Wolf. dict. Metternich.* (Westf.) (η) in parmae transverse sectæ, inferiori parte argentea lupum gradientem, superiori cærulea fasciolam trifidam argenteam ostentat.

An vera
discerni-
cula sint.

§. XVIII. Ita vidimus, non exulare hanc figuram ex scutis nostratium. Et quidem potissimum in provinciis quæ Galliæ vel Belgio viciniore sunt. Sed an pro discerniculo habenda sit, de omnibus asseverare non ausim, de aliquibus tamen vix dubito. Obstare in aliquibus illud videtur, quod in apice videmus repeti; nescio tamen an hoc obstat, & Gallorum mores, quæ discerniculatorum lingulas in apice non repetunt, nostri legem constituerint. Neq; tamen nego, fasciolæ hujus aliam etiam esse posse significationem. Quo spectant illa *Bissei* §. 15. Tum quod Philib. Campanile dell' arm. n. 78. sub titulo familiæ *della Ratta* referat, fasciolam trifidam cæruleam liliis sparsam, quæ illi gentilis est, donum gratiosum esse Roberti Regis, quo suum affectum in domum della Ratta testatus sit: Tum pluribus eundem ponticulum sed sine liliis concessum esse.

Limbus.

§. XIX. Proximum locum damus *limbo* seu *bordura* (*bordure*) seu margini circumadjecto. Hunc modum Menestr. Verit. art. du blas. p. 371. elegantissimum omnium

(α) Wap. I. p. 193. (β) Wap. I. p. 17. (γ) Wap. I. p. 17. (δ) Wap. I. p. 130. (ε) Wap. I. p. 130. (ζ) Wap. I. p. 33. (η) Wap. I. p. 124.

(α) Wap. I. p. 122. Cassidi calcitra incumbit rubea, argentatis panniculis exornata, sustinens cornu venatorium argenteum, alterius metalli ligatura. (β) Wap. I. p. 123. Galea tegitur pileo lato, ex quo par alarum eminet, quarum altera cyanea est, altera argento fulget. Lacinia sunt cyaneæ & argenteæ. Quod argumento esse posset, fasciolam non adventitiam esse, sed primariam scuti figuram. (γ) Wap. I. p. 112. Inter cornua ad modum scuti tincta fasciola scutaria. Quod indicio esse etiam posset lambellam non esse adventitiam. (δ) Wap. I. p. 131. In hujus etiam apice fasciolæ reperitur imago. (ε) Wap. I. p. 132. Cum collo caput elephantis erumpens, auro pictum, argento vero tinctis dentibus. (ζ) Wap. I. p. 170. 190. Alterius lineæ apex constat 2. struthionis pennis argenteis, alterius duobus foliis acuminatis argenteo & coccineo; utrobique vero inter illas figuras conspicitur lambella scutaria. Prioris lineæ instructus laciniosus pingitur argento & nigro colore, tanq. fasciola, quam imitatur, non esset adventitia, alterius, quod regulare est, argento & minio. (η) Wap. I. p. 190. Galea tegitur diademate tortili, ex ea autem erumpit *πρωτομη* lupi scutarii.

omnium ex eo credit, quia plane nihil in scuto mutat, & multoties variari potest. E. g. primogenitus gestaret limbum simplicem, secundogenitus striatum, tertius dentatum, quartus distinctum quadris majoribus, quintus talentatum, sextus quadrifariam deorsum, septimus pinnatum, octavus tessellatum, nonus molulis echinatis ornatum, decimus rhombis expletum, undecimus aliquo maternorum insignium symbolo exaratum. &c. (conf. de differentiis limborum C. S. f. 1. m. 1. n. 140.

§. XX. Hic modus Hispanis inprimis familiaris est, unde tot exempla limborum in eorum scutis, si tamen eundem usum agnoscimus, & non potius simpliciter affinitatis vel gratiæ testimonio ab illis usurpari dicere malumus. In Germania occurrit exemplum familiarum duarum de *Flebingen & Sickingen* (Rhen.) (α) quæ ejusdem prosapiæ esse dicuntur, cumque communis sit parma nigra s. indecussim dispositos numos Byzantinos sive orbes argenteos continens, Sickingenses addunt marginem rubeum. Confer. Hæping. de jur. insign. c. 13. n. 48. conf. c. 9. n. 380. In Merodia familia reperies similem limbum & quidem striatum, quem non dubito discerniculo adhibitum. Vid. supra c. 5. f. 1. m. 1. n. 68. & 140.

Ufus in
Hispania
& Germa-
nia.

§. XXI. Nonnunquam *Baltheus dexter* vel radiolus huic usui adhibetur, ut scuto figura sua ornato inducatur discerniculo serviturus. Ita in Henrici 2. R. Angl. liberis invenio locum 1. Com. Pictaviens. radiolum cæruleum tribui. Inter Galliarum Principes Duces *Borbonii* scuto liliato baltheum rubeum inducebant, tum *Eburovicensēs* (Evreux.) ex argento & cocco segmentatum. Quia vero baltheus talis longior & latior insignem figurarum partem obliterare videtur, coepere angustiorē pingere, & breviorē, ut neutra parte scuti angulos contingat: *baston raccourcy pery en bande*. De voce *pery*. vid. Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 522. Le Labour. orig. des arm. n. 153. de differentia inter *baston & cotice*. Menestr. L'art. du blas. justif. c. 11. pag. 288. Conf. exemplum Condæorum in Hist. insign.

Baltheus
dexter.

§. XXII. Aliquando *quadrans honorarius* huic usui adhibetur. Tale quid observat du Chesne hist. geneal. Dom. Montmorenc. l. 1. c. 3. p. 19. ex sigillo *Alenfonio*, quod Comites Alenfonii ex Pontivensium minoribus oriundi, horum baltheis diagonalibus adjecerint quadrantem dextrum. Similia quædam exempla in Lavallæis reperiuntur. Ita etiam si conferas scutum *Damiorum*, idem apparebit. Conf. Hist. insign. l. 3. c. 13. n. 2. 3.

Quadrans
honorarius.

§. XXIII. Aliquando Veteres etiam cantherios & fascias huic usui adhibuerent, ut observat Menestr. verit. art. du blas. p. 365. De fascia alicubi suspiciatur, M. Gilb. de Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 516. Cantherii autem exemplum in familia Hilardiardorum observat Biss. NN. ad Upton. p. 89. Nonnulli peribolum à margine depictum (*filet carré ou trescheur toute simple sans fleurs.*) usurparunt: Talem rubeum video attribui *Gvilelmo de Rais*, quod discernendi causa inseruerit scuto aureo, crucem nigram deferente.

Cantherius, fascia, peribolum.

§. XXIV. Sed non ex illarum tantum classe, quæ alioquin arti propriæ sunt figuræ, discernicula petuntur, verum ex aliis etiam. Et quidem assumuntur illæ cum certa ratione vel fine ea. Rationes inprimis 3. reperio; I. cum avita vel materna insignia adsciscuntur, per quadripartitionem, vel ut toti incumbant. Ille modus Flandris & Belgis frequentissimus. Apud Chifflet. inf. Eq. O. A. V. illa extant exempla, n. 66. cum Jacobus Borbonius materna Burgundica symbola. n. 105. cum Gvilelmus Crojus ob matrem Lucenburgica, ob aviam paternam Lotharingica, maternam Barenisia adscivit. Et quidem frequenter secundogeniti hoc discerniculo usi. Ex. c. Admiralis de Bonniverf. Gvilelmi Gufflerii, cum patriis in quadratura junxit maternum nempe Montmorencium laterculum. Ita & Henricus Montmorencius D. de Danville, dum frater major viveret Montmorenciis symbolis Sabaudica matris causa composuit: Duces Aamaliæ & Meduanæ seu Mayennæ Borbonia & Ferrariensia iterum ob matres. Nec tamen hoc perpetuum est: nam reperias secundogenitos etiam aliis discerniculis usos. Ita Annas D. Montmorencius vivo fratre majori fasciolam trifidam scuto adjiciebat. Dux Mercurianus similem fasciolam cæruleam, *le Labour orig. des arm.*

Rationes à successionē avitæ vel maternæ.

§. XXV.

(α) Wap. I. p. 118, & 122.

Ex domi-
nio vel
titulo pe-
culiari.

§. XXV. Altera ratio est, cum aliquid inseritur scuto ob dominium vel titulum peculiarem. Ita *Delfinus Franciæ*, Delfinatus sui insigne regio scuto inserit. Ferdinandus infans Castiliæ, qui dein Rex Aragoniæ fuit, scutum habuit bipertitum; anteriorem partem symbola Castellani & Legionensis nova transversa sectione occupabant, posteriorem Aragonicum, cum margine rubeo & aurea athena completente; quod ob dominium *de Lara* assumptum est. Ejus vero filius Henricus D. de Villena tripartita scuti parti priori Aragoniam, mediæ Castellam & Legionem, ultimæ Siciliam inseruit.

A facto
præclaro

§. XXVI. Tertia ratio deduci potest à facto aliquo præclaro, cum serviendæ memoriæ virtutis aliquod distinctivum datur vel sumtum est. Ita Varenn. R. d'arm. P. 4. p. 517. in scuto *Besançon*, quod aureum 3. trifolia prasina, cum capite Æthiopis nigro, quo diadema tortile argenteum ornat, inter folia locato, hoc caput Æthiopis discerniculo servire credit, & ab aliquo descendere, qui in transmarina expeditione se bene gesserit.

Figuræ
sine certa
ratione
assumptæ.

§. XXVII. Præter has infinitæ fere figuræ etiam sine significatione assumuntur, unice ut discernant. Tales sunt semilunæ, rosæ, stellæ, molulæ echinatae &c. Lilia vero in Galliis excipiunt, nec permittere volunt illa à quoquam huic usui adhibere atque peculiari concessione ob regionum insignium reverentiam. In familia *Doria* linea de S. Stephano à reliquis scutum distinguunt 3. flammis in dextra capitis & utraque pedis regione. Cum in *Mauleorum* seu *de Malolacu* insignibus, quæ sunt in aureo solo baltheus niger baltheo impressos videat 3. aquilas argenteas *Ed. Bisseus* ad Joh. de B. aur. p. 92. credit esse has distinctioni pro fratre aliquo minori assumptas. *Puget* (Provinc.) in parma argentea caput vaccinum rubeum gestat, imminet stella aurea: hanc Varenn. credit distinctivam esse notam. De cruce illud exemplum habet Spelmannus: apud Froissardum *Gvil. Bailleul* argenteis cyaneisque repagulis transmutaverat, rubrisque binis fastigiis induxerat vexillum: Frater minor Robertus Bailleul cruce aurea exigua discriminaverat, unde cum illius milites ad vexillum suum contendere crederent, ad hoc venientes, fusi & dissipati erroris poenas dedere. Non infrequens est, ut leonis in primis exorientis species in capite scutario huic fini discernendi adhibeatur. Ita quidam ex domo *Melun* capite aureo inscripserunt leonem nascentem rubeum. Ita etiam accipio leonem rubeum nascentem in clypeo Com. *von der Marck* *Wap.* II. p. 17.

Regulæ
discerni-
culis ab
aliquibus
scriptæ.

§. XXVIII. Quidam ausi sunt promiscuam discerniculatorum licentiam certis regulis circumscribere, vel saltem consilia suggererunt, qua ratione commode in numerosa familia notæ illæ distinctivæ sumi possent, ut ex ipsa inspectione quivis, quam longè qui gerit à capite gentis absit, colligere quiret. Ita M. Vulf. de la Colomb. Sc. Hero. c. 11. p. 72. (Et ex eo du Val.) assignat secundo genito fasciolam trifidam, quæ in posteris quadrifida pingi, vel aliter variari aut certis subdistinctionibus onerari posset, tertio genito limbum seu marginem, (qui ut subdistingvuntur dein striatus, dentatus, quadris distinctus pingi vel novis figuris signari potest.) quarto peribolum à margine sejunctum, quinto bacillum, in modum balthei situ diagonali mediæ parmæ insertum, sexto diagonalem taniam angustiore. Addunt dein pro septimo caput scutarium, pro octavo quadrantem. Aliis aliæ placuisse notæ. Ut nempe primogenito detur fasciola trifida, secundo lunula, tertio penticonum vel molula echinata, quarto merula *de Vulf.*, quinto annulus (an ita distinctiva nota est, qui visitur in parma fam. Rhen. *Knebel* *Wap.* I. p. 124. annulus, primariæ figuræ ex latere adjectus?) sexto lilium (His discerniculis internoscenda exhibentur Warwici in fenestra veteri Eccl. S. Mariæ arma sex filiorum Thomæ Beauchamp, qui A. 34. Edoardi III. Regis mortuus est, ex quo de antiquitate colligere est. H. Spelmann.) septimo rosa, octavo crux anchorata, (*parce qu'il se doit accrocher on il pour a.*) nono bellis seu anemone. Recte vero notat ipse Vulfon. talia nullam inferre necessitatem, sed liberum esse debere junioribus fratribus, ut pro lubitu sumant notam: Nec singulis omnes enumeratæ convenirent. Conf. n. 4. Cum tamen Aptonus dat primogenito, dum pater vivat (conf. n. 2.) lunulam crescentem, secundo tres lingulas seu trifidam: Ausus minoribus filiis limbos, tertio quadrifidam fasciolam & ita consequenter, lego tempore Henrici VII. Regis in Anglia hoc obtinuisse.

§. XXIX. De his notis distinctivis disputatur, an in illis regula vulgata, de metallo non alii quam colorato solo, nec colore quam metallum inscribendis, obtineat. Et creduntur fere illa lege soluta esse. Cum exemplum occurrat in Borboniis, quorum linea rubra cæruleæ areæ incumbit, sed Vulson, hanc licentiam privatis sequendam non esse autumat.

An in illis
metallum
metallo
inscribere
liceat.

§. XXX. Superest quartus modus, sed ille rarior, cum nempe ipsa alteratur figura scutaria. conf. Menestr. verit. art. du blas. c. 19. p. 359. ubi allegat exempla. *Montebenus* fam. in Delfin. gestat in area rubea baltheum striatum argenteum, quæ in Sabaudia est linea cochleatum (viurée) alia oneratum aquila nigra. *La Baume* Com. de S. Amour gestant in aureo clypeo baltheum cæruleum, *la Baume* C. de Montrevel similem sed cochleatum (viurée) Ita Guilh. de Bethune filius Guilhelmi II. fascia in quam in argento stirps illa coccineam pingit, utrinque pinnis asperavit. Stephanus Gouyon gestavit in clypeo aureo duas fascias nodosas rubecas cum limbo merularum nigrarum. Varenn. R. d' arm. L. 4. p. 515. nodos & merulas discerniculis accenset. Nescio an huc referendum sit, quod cum *Freibergii* Bavar. Wap. I. p. 78. & 83. aureas stellas gestent, *Freibergii* Suev. Wap. I. p. 112. orbis illarum loco substituant. Nisi de errore chalcographi iusta sit suspicio. An huc referemus Hassios *Flachen Wapenb.* I. p. 138. & Rhenanos *Flachen de Schvvarzenberg* p. 125. (si tamen una familia est) quorum illa linea in scuto nigro zonas exhibet duas aureas, hæc scutum ex auro & nigro perpendiculariter secatur, inscriptis duabus zonis tinctura contraria ad modum sectionis tinctis.

Modus
per altera-
tionem
figuræ.

§. XXXI. Ad nullum priorum modorum quadrat, quod lego aliquem ex familia Burgundica quatuor angulos abscidisse, ut in reliquo rhombo Burgundica paterna insignia restarent, quod esclopé vocant.

Abscissio
angulo-
rum.

§. XXXII. Fuerunt isti modi distinctionum, qui in scutis apparent. Apud Germanos autem non infrequens est, eas in galeas rejici, & cum idem clypeus maneat, capitis ornamenta tantum pro diversis lineis variari. Exempla in duab' nobilissimis familiis Zorniorum & Mulheimiorum [Alsat.] vid. in Wap. III. p. 143. 144. 145. 146. 147. Ita *Nothastii* in Suevia, Franconia, Bavaria, Norico, cum gerant in scuto aureo zonam cæruleam, apice non uno utuntur. Præcipua in eo differentia est, quod una linea de *Liebenstein* galeæ imponat jugum alarum scutariam zonam deferentium, reliquæ omnes cornua similiter picta, & quidem vel sola (ut linea de *Wildstein*) vel comparente inter cornua cane. Porro canis integer conspicitur confidens inter cornua candida in linea de *Weissenstein*, candidus maculis nigris conspersus pro ramo de *Wernberg* (quidam ejusdem rami furculi cani millum rubeum induunt.) alii eum rubro pulvino insidere jubent. Pro cane integro caput canis candidi, cum collo conspicitur in aliqua linea *Wernbergia*, sed maculis nigris conspersi in linea *Turstein*. Loco canis infidet falco vel alia avis expansis alis galeæ lineæ de *Falckenau* & *Heilsperg*, sed psittacus viridis cum collari rubeo pro linea de *Podenstein*. Et quidem omnes lineæ cassidem tegunt diademate tortili, præter *Tursteiniam* & unam *Wernbergiam*, tum aliam *Wernbergiam* quæ loco tortilis coronam usurpat, vid. Wap. III. p. 125. 126. Huc referam duas lineas de *Wallenrodt* (Francon.) Wap. I. p. 102. 104. In quarum apice etiam non aliud discrimen, quam quod jugum alarum in altera expansum in altera contrahitur. Quod enim de colore nigro additur errori scriptoris tribuerim. Ita Wap. I. p. 137. inter Hassios, *Winter* & *Winter in Fronkirchen*, galeam habent ornata, jugo alarum, inter quas in altera linea tres rhombuli scutarii, in altera herma coronatus & veste scuti instar variegata indutus conspicitur. *Weiters* [Hass.] Wap. I. p. 136. & *Wittern* [Thuring.] Wap. I. p. 147. scuto gaudent simili, sed illi galeæ imponunt anatem argenteam, capite aliquot foliis ornata, hi utuntur capite aquilino nigro, quod ultra cassidem coronatam prominet, & pennis argenteis & coccineis ornatur. *Sternberg* (Barones) Wap. I. p. 32. & nobiles *Silesii* p. 71. galea utuntur coronata utrique imminente stella aurea, sed illi interjiciunt, cui stella insistat tricipitem colliculam. *Girsdorf* seu *Gersdorf* (Siles. & Misn.) Wap. I. p. 53. & 162. exiguum habent in apice discrimen, cum utrique utantur pileo rubeo, ora reducta argentea & impositis pennis galli gallinacei argentatis & atratis. Solum discrimen apparet, quod altera galea coronata est, tum situs pilei diversus, & in altero diadema tortile inter pileum & pennas interjicitur Wap. I. p. 207. *Roblingerii*

Modi a-
pud Ger-
manos
per api-
cis varia-
tionem.

[August. patr.] gestant ex coronata galea prodeuntia duo cornua, ut fieri pote est, referentia, una linea caudam pavoninam interjicit, & inter *Welferos* (August. patr.) p. ead. cum gentilis apex sit jugum alarum ad modum scuter pictarum, aliqua linea interponit imaginem viri, sublati brachiis ictum mallei minitantis. Ita *Wapenb.* I. p. 136. cum *Budtlar & Treischen de Bodler* (Hass.) scutum commune habeant (forte quod eadem sit stirps) apex galeæ diademate tortili instructæ differt, illis enim est columna (nisi de pileo acuminato suspicari malis) rubea, argentea basi, tribus pennis struthionis argentea & coccineis fastigiata, ex qua suspenditur cornu venatorium argento tinctum, aureo ligamine: his solum usurpantur tres illæ struthionis plumæ. *Enzberg* (Suev.) *Wap.* I. p. 110. & *Enzenberg* (Alf.) p. 193. eundem apicem habent, nempe annulum aureum rubino instructum, impositum pulvillo, quod illis cyaneus, his rubeus est. *Wap.* I. p. 137. exhibentur insignia aliquot linearum fam. de *Busseck* seu *Buchseck* (Hass.) communis omnibus parma est caput arietinum nigrum (cujus diversum situm quod modo rectus modo ad lævam, modo ad dextram conversus repræsentetur, non attendo, ex iis, quæ alibi monui) continens aurea, nisi quod quibus cogn. est *Rüsser*, altero metallo eam tingant. Apex item communis est caput arietis scutarii cum collo, isto tamen cum discrimine, quod alia linea illud coronatæ imponit galeæ, reliquæ absque corona, & quidem simpliciter illa, quæ scutum & ob hoc etiam lacinias argento, inficit, cum adpositis alis, quæ *Brandt & Munch* cognominantur: Hæc alas auro pingit, ista inferiorem ejus partem aureis & nigris tessellis replet, in superiori aurea fasciolas singulas trifidas exhibet: quæ figura, ut vidimus, alioqui discerniculis propria est. *Harras* in Francon. *Wap.* I. p. 152. & in Misa. P. II. p. 73. communi clypeo imponunt apicem, illi inter alas expansas, hi inter cornua typo scutario picta columnulam seu sceptrum seu bacillum aureum plumis struthionis vel aliis fastigiatum. *Gaelen* Rhen. *Wap.* I. p. 126. & Westfal. p. 191. imponunt galeæ coronatæ jugum alarum expansum; illi rubearum, hi aureæ & rubeæ & inter eas illi uncinum scutarium, hi duos rubeos. In hoc exemplo etiam primus modus occurrit, nam in Rhenanæ stirpis parma rubea una 3. sunt argentei, in Westphalica rubei in auro: An addamus *Bæzeler* p. 191. cui 3. aurei conspiciuntur in clypeo coccineo? (conf. c. 5.) *Flachen* (Hass.) & *Flachen de Schvvarzenberg* (Rhen.) (vid. §. 30.) apice item differunt, hi una utuntur ala, scutario typo picta, illi jugo alarum expanso, quæ exarantur zonis clypei aureis, extremæ autem pennæ singulis rosis candidis exornantur. *Berg* (Siles.) *Wap.* I. p. 55. & (Francon.) p. 103. clypeo familiari imponunt cassidem, hi duobus cornibus, illi cauda pavonina casuleo pulvino, cujus panniculi aurei sunt, imposita insignem. Fascia autem scutaria & cauda pavonina & cornua impressa sunt. In Franconia *Huttenorum* duæ lineæ de *Steckelberg* & de *Förd* (*Wap.* I. p. 100.) eodem utuntur scuto, illius apex est jugum alarum baltheos clypei repetentium expansum, his herma virilis rubeo amictu, & pileo rubeo, quem pennæ impositæ ornant, & ora reducta argentata. In Hassia *Riedeseli* *Wap.* I. p. 134. 135. cum utantur familiari parma, ita apice differunt, ut linea de *Eisenbach* jugo alarum expanso inscribat, binas parmulas aureas cum capitibus singulis asininis, quod *ἄστυα* gentis est. Sed lineæ de *Verss* & *Bellersheim*, imponit galeæ cum collo caput asini carduos mandentis. *Altorf* cogn. *Wollenschlager* & *Altorf de Großberg* (Rhen.) *Wap.* I. p. 122. 133. nec apice aliter differunt, quam quod horum galea coronata est. Huc refero quod *Bilovii* in Suecia & Germania retinent idem scutum, sed illi galeæ imponunt psittacum inter 2. cornua pilis 7. scutariis ornata, hi in libro armoriali addunt alas P. I. p. 167. conf. de *Schlegeliis* c. 5. f. 6. m. 1. n. 3. *Falckenhain* & *Falckenhan* n. 26. *Greggen* c. 3. n. 39. *Rucksleben* c. 3. n. 37. *Stein in Liebenstein* & in *Barchfeld*. c. 5. f. I. m. I. n. 54. 74.

Nectamen hæc primitus illo fine assumta.

§. XXXIII. Hoc tamen circa istum distinguendi modum observandum esse reor, quod primum variationes apicis huic fini non fuerint institutæ, ut distinctionis linearum servirent. Vidimus enim c. 6. n. 35. quod idem homo non omni tempore eodem ornatu cassidis usus fuerit, sed alio tempore alio, ita à parentibus liberi sæpe diversos gestabant apices. Cum verò apices æque ac scutariæ figuræ cœperunt retineri à familiis, factum est, ut diversæ lineæ diversis clinodiis uterentur, quia à diversissatæ, cum quævis servaret, quæ parenti vel avo placuissent. Ita linearum distinctioni cœperunt inservire.

§. XXXIV. Porro quam varia circa hunc distinguendi morem variarum gentium & temporum instituta fuerint, jucundum est observatu. *Polonis* usitatos esse distinctiones tales negat *Le Labour*. qui iter Guetrianæ in Poloniam descripsit. Unde eum Uladislao Sigismundo [qui deinceps Rex Poloniæ fuit.] vivo parente in album Equitum aurei velleris relato insignia Chiffletius ita describat, ut paterno scuto adjiciatur fasciola, ex more Belgici quam Polonico factum credere malo. De Septentrionalibus regnis quod dicam parum habeo. Quantum tamen mihi constat, eadem res illi fere ignota est. De Italis lego, quod distinctionum loco plerumque affinitates & materna insignia adjicere soleant.

Mores
Polono-
rum, se-
ptentrio-
naliaum,
Italorum

§. XXXV. Germanis nostris olim in usu fuisse notas distinctivas, ea indicio esse possunt, quæ hætenus memoravimus. Nunc vero omnis illarum usus exolevisse imo oblivioni datus esse videtur. Nam quotquot unius familiæ lineæ sunt, nisi ab antiquo diversis uti consueverint, aut una peculiare nata Dominium aut quodcunque jus illud scuto adjiciat gentili, fere iisdem insignibus uti solent. Ut ex nostra Historia insign. patebit. Atque adeo si quid nunc etiam distinctioni servit, non tamen eo animo primum assumptum est. Illustrium stirpium quæ in plures dispescuntur lineas passim obvia sunt exempla. Reperias tamen etiam inter nobiles familias, quæ in plures ramos abierunt, ex illa ratione clypeos non uno modo dispositos. Specimini serviant familia *Welferorum*, quam ex Valesia derivare solent, quo ex Italia se receperit, & ex habitationis loco nomen *Waliser*, quod successu temporis in *Welfer* abiit, sortita sint. In hac scutum quinquies variatum à diversis lineis reperio. Aliqui eo adhuc utuntur, quod simplicissimum ajunt à Carolo M. 810. [si tamen illi ævo mos hic competit, sed domesticam traditionem enarrare non piget] Philippo Valesio seu Walisero suo contra Longobardos militi concessum esse, quod ex argento & minio bipertitum lilium eadem colorum variatione distinctum refert. Ille Philippus anno 839. decessisse, & ex Anna Rappolsteinia gentem propagasse fertur. Nepos vero Julius Ottonis M. adversus Hunnos copiarum dux & eques ab eo erectus, dicitur obtinuisse galeam equestrem corona rectam, quæ apicem gentilitium, jugum videlicet alarum liliis scuti insignitarum sustinuit. Eo natus est Octavianus, qui 1673. Augustæ Vindelicorum suam gentem reliquis nobilibus patritiis familiis adscribi passus est. Porro propter illam lineam, quæ nunc quoque simplici illo scuto utitur, linea à Luca Welfero seculo superiori orta, sed quæ defecit, lilio familiari adjecit in parma quadripartita *Gosenbrothium* (quam familiam Lucæ uxor clauferat.) symbolum, nempe in area cærulea hermam virilem, proluxa barba, rubeo amictu & capitis tegumento, ex quo dependentia utrinque tintinnabula, & quibus exornatur thorax triplici ordine globuli auro tinguntur. Eadem figura galeæ imponitur Welferianæ adjunctæ. Alia linea à Bartholomæo Welfero, Caroli V. Consiliario prodiens, ob uxorem istius felicitatem *Granderiam*, hujus stirpis *δέρμα* adjecerunt, in quadripartito scuto: est verò Granderium insigne parma bipertita ex argento & minio, per eam partem quæ hoc tingitur, transeunte iterum argentea fascia, impressis argento anterioris partis & fasciæ tribus rosis coccineis. Demum quæ ex ista exivit patre Leonhardo Bartholomæi filio, & matre Sibylla *Hemmerlin* nova accessione parmam extendit, Welferio & Granderio *δέρμα* in prima & quarta area repetitis, pro Hemmerlinia autem hereditate adscito laterculo bipertito, in cujus anteriori parte aurea nigro manubrio, posteriori atra aureo, malleus ferreus conspiciuntur. Apex est ex casside coronata inter alas Welferias plumis struthionis exornatas umbilicotenens extans imago viri, qui veste partim aurata partim nigra indutus (quæ tinctura etiam est fascia qua caput cingitur) ictu mallei supra caput reducti minatur. Lacinia hinc argento & cocco pinguntur, isthinc atra & aurea sunt. Bartholomæi frater fuit Franciscus, quo nata est Philippina Ferdinandi archiducis Austriæ conjux 1580. extincta. Hic pro suis emto dominio *Zinnenburg* obtinuit, ut in quadripartito scuto Welferianis in 1. & 4. liliis in 2. & 3. laterculo argenteo adderentur terræ fasciæ utrinque pinnatæ coccineæ: & peculiaris galea coronata sustinens quinque plumas struthionicas: Ast hæc etiam defecit linea. Adeoque tres modo lineæ triplici differentia scuti hodie supersunt. Quas recenset etiam *Wapenb.* P. 1. 207. Pariter *Job. Stumpf. Chron. Helvet.*

Exempla
Germano-
rum.

L. 12. cap. 20. trium linearum familiae *Monachorum* s. *die Mönche* ex *Basilea*, illam recenset distinctionem, quod linea de *Münchenstein* usa sit in parma argentea monacho nigro manibus antè se complicatis, cucullo acuto, mitra rubea & ejusdem coloris, calceis (qualis etiam in galea) linea verò de *Rosenberg* monachum nigrum capite aperto scuto aureo inferuerit, insistentem monticulo viridi, expansis brachiis, altera manu rosam, altera aviculam tenentem (galeæ impositus monachus aperto capite cum cucullo acuminato, sine brachiis) demum linea de *Landscron* locavit in argenteam aream monachum item nigrum, cucullo acuminato, capite verò aperto, manibus complicatis: qualis etiam cassidi insitit, sed auratus. Addit qui hæc citat *Cyr. Spangenh. Adelsp.* P. 2. L. 12. c. 30. p. 312. b. septem *Monachorum* nobilium stirpes, quæ omnes utantur in argentea pelta nigro monacho, aperto capite, cucullo acuminato, complicatis manibus & calceis nigris, sed lineas galearum apice distingui: Nam juxta illum linea cogn. *Ringeli* monachum vestit rubeo, imposito pileo & instrumento militari, 2. cogn. *Happen*, amictu candido, 3. cogn. *schlegel* amictu griseo, barba oblonga, 4. cogn. *Zuvinger*, nigro amictu & pileo lato, oblonga barba, 5. cogn. de *Pougers*, monacho utuntur imberbi, amictu spadiceo (*braun*) cucullo caput tectum. 6. cogn. de *Büren* amictu fasciis nigris & argenteis distincto, sine coronæ rasura. 7. cogn. de *Munchsberg* amiciunt monachum palla candida inducto pallio nigro, cucullo acuminato, corona quæ in rasura capitis conspicitur omissa, prolaxis barba & capillis. Cum *Chifflet. Inf. E. A. V. n. 126.* Ferdinandi I. Imp. adhuc juvenis insignia distinctionis causa argentea fasciola onerat, iterum Belgicum quam nostrum morem potius præ oculis habuisse videtur. Ad Belgas fere spectant *Merodii*, qui gestant in aureo scuto 4. palos rubeos, sed juxta varias lineas etiam distinctione utuntur: aliqua linea de *Petersheim* (*Wap. I. p. 27.*) circumscribunt parmam limbo dentato cyaneo. Alia dicta de *Conrescheim* in angulo scuti dextro cæruleo appingit argenteam concham marinam, alia dicta de *Flatten* eadem cella stellam: quod utrumque symbolum assumptum dicitur in memoriam familiarum, quarum ad ipsos delata successio. Alia linea à præclaro heroe sui sanguinis agnomen *Scheiffart* assumpsit, sed si fides *Sibmachero Wapenb. I. p. 104.* simplex palorum scutum gestat. conf. *Gelen. de Colon. Agr. magn. L. 2. f. 20. p. 174.*

Signifi-
cationem
primam
aliquan-
do discer-
nicula
perdunt;

§. XXXVI. Occurrunt verò in pluribus scutis tales notæ, de quibus non varia forte conjectura est, quod olim distinctionis causa assumptæ, sed dein significationem suam perdidere. vid. supra n. 8. Fam. *Groschlag* (Rhen.) *Wap. I. p. 125.* in scuto cæruleo 3. baltheos diagonales sinistros, tessellis miniatis & argenteis constantes pingit, sed inter primum & secundum coronam auream locat, quæ etiam in veste apicis scutarium typum imitante compareret (Lacinia propter morem sunt aureæ & cyaneæ, unde forte colligas, coronam auream figuris primariis accensendam. *Lindarv. (Rhen.)* (α) baltheo argenteo parmae coccineæ ex læva angulo inducto, superiori parte inserit lilium cæruleum. *Hund de Salheim* (Rhen.) (β) inter 3. lunulas rubeas argenteæ parmae inscriptas stellam nigram locat. *Günterrod* (Rhen. Mifn. & patr. Francof.) (γ) noctuam coronatam argenteam aureo stipiti in clypeo cyaneo insistentem gestat, sed adjecta lævo in angulo stella aurea, quæ apici etiam adponitur. *Wolf de Sponheim* (Rhen.) (δ) scuto tessellis aureis & miniatis distincto addit quadrantem dextrum argenteum aquila nigra impressum. *Dhaun* (Rhen.) (ε) scuto aureo miniatis ternis clathris obducto addit quadrantem honorarium cæruleum cum 2. liliis. *Knebel* (Rhen.) (ζ) scuto argenteo aliud scutulum rubeum inserit, adjecto annulo nigro (simile scutum est *Heroldstein* p. 133. & sec. area scut. *Molberg* p. 130. & quidem sine ulla nota, sed *Bredter de Flohenstein* p. 150. ponticulo cæruleo adjecto) De hisce notis, stellis, coronis, annulis, quadrantibus, liliis cogitent, quibus familiarum cognitio est, an usui distinctivo, an alii adhibitæ sint. Addatur & hæc observatio, omnia adducta exempla ex Rhenano tracta esse, qui Gallicis oris vicinior est. Notavimus etiam superius c. 5. f. 3. m. 3. n. 9. exemplum *Glaubiziorum*, quorum una linea carpium gen-

(α) *Wap. I. p. 125.* Ala argentea, cujus singulæ pennæ expansæ singulis rosis rubeis exornantur.

(β) *Wap. I. p. 124.* luna rubea cornibus sursum versis, pennis galli gallinacci nigris ornata.

(γ) *Wap. I. p. 129. & 211.* (δ) *Wap. I. p. 129.*

(ε) *Wap. I. p. 128.* (ζ) Inter duas alas scutarium cum palis,

tilem, tænia rubea ligat. conf. insignia *Altmanniorum* in Bavaria c. 5. f. 2. n. 8. *Reb-linger* c. 5. f. 1. m. 2. n. 33.

§. XXXVII. Gallorum inprimis diligentia in hac materia maxima est & nunc quoque usus ita viget, ut ad distinctivas notas supra audierimus juniores legibus etiam adigi. Porro jucundum est, innumeras fere variationes notarum harum in stirpe, quæ in multos ramos excrevit *Montmorencia* contueri. Cum enim gentis insignia sint crux rubea in parma aurea quaternis aquilulis cæruleis in singulos quadrantes, quos crux vacuos relinquit, insertis: discernicula illa observamus. Addebant linea de *Fosseux* stellam argenteam crucis medio inscriptam (quod & fecit linea de *Courvieres*) de *Wastines* tres numos byzantinos argenteos, de *Bouteville* cæruleam fasciolâ trifidam de *Croissilles* primo lemniscum argenteum, dein rhombum aureum, de *Bours* lunulam argenteam, (sic & de *Roupy de Thoré* stellam 5. radiorum crucis superiori parti inscriptam, de *Plesfis Cacheleu* stellam 5. radiorum nigram mediæ cruci impositam, d' *Auvraymesnil* argenteam fasciolam, de *Hubermont* scutulum maternum de *Oignes* toti impositum; Joannes de *Maffliers* primum dextrum quadrantem argenteum fecit, & sine aquilulis: linea de *S. Leu* cum pelle muris pontici implevit, linea de *Beaufaut* argenteo quadranti inscripsit stellam nigram: Unus verò ex linea mutavit, maternum scutum *Harcourtium* mediæ crucis imponens. Tota domus *Lavallea*, quæ ex *Montmorencia* prodit, distinctionis causa cruci familiari 5. conchas argenteas imponit sub distinctioni serviunt inter *Lavalleos* pro lineis *Morbemia* margo argenteus, *Laval-Olivet* nigræ 8. nummis byzantinis argenteis impressus, *Laval S. Aubin* & *Boisdaulphin* niger cum 5. leunculis argenteis, *Chastillon* quadrans cæruleis sparsus liliis Francis cum leone aureo, quo notatur materna familia de *Beaumont*, *Loue* quadrans de *Bauffay* etiam à matre, *Pacy* quadrans rubeus cum 3. leunculis argenteis, *Chalouy-au* quadrans coccineus cum leone argenteo, *Attichy* argenteus cum leone gradiente nigro, *Lezay* ferrum lanceæ argentatum pedi crucis insertum. Linea de *Marly* egressa ex *Montmorenciis*, cum nondum 16. sed 4. tantum aquilulas gestarit, non plures quaternis ferre solita est. In ea *Matthæus* Dn. de *Lay* distinctionis causa crucem clathris distinxit.

Exempla
Gallo-
rum.

§. XXXVIII. Hispani præ aliis limbos amant. Vidi tamen inter insignia Equit. au- Hispano-
rum rei Velleris à Philippo III. & IV. cum parentes viverent, fasciolas trifidas usurpatas esse, quod forte ex more Belgico potius sumtum, quam ex Hispania allatum fuerit. Quis in ipsa Hispania modus sit, forte non inutiliter illustratur exemplo duarum familiarum *Gusmanniæ* & *Mendoziæ*, quæ inter Hispanos inprimis illustres sunt, & in plures lineas dispescuntur. *Gusmanniæ* caput est dux de *Medina Sidonia* & comes de *Niebla*. Hujus insignia sunt decussata & superiori & inferiori area cærulea continent singula ahena tessellata auro & minio, cum 3. serpentum capitibus utrinque prominentibus: Duo verò latera alba 5. maculas pontici muris in decussim trajectas ostentant. Hanc parmam ambit limbus 8. castellorum & leonum totidem ex regiis insignibus sumtorum. Comites de *Orgaz* & M. de *Algava* cum aliis, duo ahena gestant, alterum alteri incumbens in parma cærulea, cum limbo argentato, sed 8. maculis muris pontici notato. Com. de *Teba* dispositis in decussim insignibus, cum capite gentis, convenit, nisi quod limbum omittit. M. de *Ayamonte* addit *deyua* Zuni- insignia
mundo
on mar gensæ, & ahena duo ac limbum castello-Legionensem servat, omittis maculis hermi- insignia
mundo
on mar onicis. Quod *Mendozios* attinet, scutum familiare servant viride cum baltheo rubeo, aureis utrinque tæniis munito. Dux de *Infantadgo* addit insignia Vegarum ut insignia
mundo
on mar sýmbola duo in decussim trajiciantur. Quod exemplum sequuntur Com. de *Tendilla* & M. de *Cenete*. Domini de la *Corçana* & de *Legarda* *Mendozio* symbolo inducunt catenam auream ad limbi modum collocatam. Com. de *Crunna* ex *Tigucroensibus*, *Infantadgio* scuto ex *Mendozio* baltheo ac Vegensibus literis constanti addit in sinistra scuti parte 5. folia ficulnea viridia. M. de *Cannete* iterum repetit bis baltheum in decussi, lateribus rubris inscribens 10. folia populi- insignia
mundo
on mar nea argentea, ad distinctionem parmx serviente catena argentea in decussim disposita. Quod imitatur C. de *Monteagudo*. C. de *Castrogeriz* *Mendozio* baltheo in scuti parte læva addit 10. illa folia. 3. 3. 3. 1. C. de *Gakves* addit insignia cer- insignia
mundo
on mar dana, ex Legionensibus, Castellanis, & Francis composita. M. de *Montesclaros* priori parti scuti *Mendozio* Vegensia *deyua*, sinistra ob cognomentum lunæ lunulam in- insignia
mundo
on mar scribit. M. de la *Bala Siciliana*, *Mendozia*-Vegensia *Alarconiis* secundo loco in læva insignia
mundo
on mar regio-

regione clypei adjicit. C. de Priego Mendozium baltheum secundo loco Carrillio castello postponit.

Anglo-
rum.

§. XXXIX. Ut de Anglorum moribus constet, quædam adferemus: Quæ notat Edoardus Bisseus ad N. Upton. p. 2. *Scuta minorum natuque maximorum fratrum, apud majores nostros non solita fuere per unam lunulam, echinatam calcarium molulam, apodem avem atque hujusmodi notulas, quæ nunc passim obtinent, distingui. Quem veterum morem Cobhamiorum gens expressis simis comprobabit exemplis. Cobhamii de Couling primum cantherium ternis nigris liliis consutum, intra coloris punicei areolam gestabant, statim verò liliorum loco totidem leones furvos ponunt. Familia de Sterbough leonum loco excudebat 3. stellas. Alia autem hujus gentis stirps 3. lunulas: alia 3. apodes aves, alia 3. aquilas, alia 3. minutas cruces, cum repetitis ad eorum scapos cruculis retentis tamen coloribus Thomas à Cobhamus de Charfford, qui vixit rerum potenti Edoardo III. filio filius natu secundus Henrici Cobhami equestris dignitatis viri, ex Ioanna uxore sua, filia & heredum altera Stephani Pencapor Eq. aur. Chanterium aureum cum echina calcarium molula perforata & lilio superne & cruce cruciata argenteis in una cuspide ferebat. Frater ejus maximus natu, penitus abjecto majorum scuto, Pencesteriorum crucem argenteam area punicea sibi sumpsit, posterisque suis transmisit. Aliud exemplum variationis adducit p. 84. Bassetti, qui Weldon in Northamptonensi agro consedere, gestarunt in parma aurea, quam simbria cærulea numis Byzantinis impressa ambit, 3. vacerras similes: qui Sapcotæ in agro Leicestræ, primo 6. vacerras cum cantone ex vellere petasite, inde 3. ténias undulantes, tum 3. vacerras rubras cum angulo & vellere petasite: qui Draitonæ in agro Staffordiensis tres vacerras rubras acutas cum angulo & aluta hermionica in clypeo aureo: cum dein Baronum accederet dignitas, tres palos rubeos in clypeo aureo cum angulo velleris hermionici Bassetti de Blok in Comit. Bafford. vacerras cum triente argenteo gryphe nigro impresso. Aliud Exemplum subministrat p. 88. Comites Herfordin de Clare dicti 3. capreolos coccineos gestant in scuto aureo, aliquis minor filius Gilbertus, cui Steph. rex dedit Comit. Penbrokiæ titulum, scutum capreolis plenum habuit, Barones de Fizvalter binos capreolos cum interiecta instita. Th. de Clare 3. Cantheriis imposuit lambellam s. partem cyaneam, alii nigram. His quæ ex Bisseo attulimus, addamus ista ex Henr. Spelm. aspilog. p. 141. cum in familia Extraneorum s. l'Esrange s. lestrange variationes tales ostendit, clypeum integrum rubeum duobus leonibus gradariis insignem gestat Joh. de Strange IV. Baro de Knockyn Fulco le strange B. de Corshain & Blackmore à Joanne Joannis avo per filium tertium descendens invertit tincturas. Rogerus le strange B. de Ellesmere ab eodem avo per filium quartum clypeo circumdedit limbum umbricatum aureum. Ejus pater etiam Rogerius, cum Mathildem Guilelmi de Bellocampo filiam duxisset, Bellocamporum cruces crucigeras sed argenteas numeroque novenario argenteis leonibus intercalavit. Homo le strange à Joanne 4. per quintum editus fratris Joannis 6. scutum aurea diagonali virgula trajecit, unde adhuc linea in Hunstanton. Ipse Joannes VI. aliquando leonibus peribolum apodum in sigillo circumdedit.*

Illegiti-
morum
libero-
rum no-
tæ.

§. XL. Ut matrimoniorum dignitati & sanctitati consulatur illis, qui non ex legitimo thoro prognati sunt, licitum non est paterna insignia gestare sine nota. conf. supra c. 1. §. 16. Imo observat ex Tilio *Menstr. verit. art. du blas. c. 19. p. 375.* olim plane non permillum fuisse naturalibus, ut uterentur familiæ *deyuxati*. Verum quod adducit Tilius exemplum Amabrici C. Montfortii, probationi non sufficit, cum à Genealogis nobilissimis demonstratum sit, opinionem falsam fuisse, qua Robertum Regem Franciæ patrem dedit. Sunt tamen alia etiam exempla, qui nothis alia plane insignia data. Ita ap. Ed. Bisse. N. N. ad Upton. p. 32. Rogerius de Clarendon, Principis Edoardi nigri filius gessit plumas paternas, quas in prælio Carisiaco ille Joanne Rege Bohemiæ occiso obtinuerat, in baltheo nigro super aureo scuto.

Impri-
mis bal-
theus si-
nister.

§. XLI. Porro nota non una est, qua discernuntur à legitimis illegitimi. Præcipua tamen fere omnium & vulgatissima est batra s. baltheus diagonalis, quia non è dextro sed infelici concubitu nati sint, ex sinistro angulo toti parmae ejusque figuris inductus. Unde Proverb. *Estre de Costé gauche. von der linken Seite.* Si angustior

gustior est, vocatur *filet gauche*, linea s. tæniola obliqua. De hac barra sive baltheo sinistro (quem tamen perperam & inverso modo, ut & Hæping de jur. insign. c. 7. §. 3. n. 146. pingit) ista notat ex Ponto Heutero Joh. Limn. Jur. publ. 6, 6. 16. quod qui à nothis ac illegitimis justis nuptiis nascuntur, lineam illam à sinistris ductam relinquere possint, & exiguum aliud aliquid signum discriminis causa (ne cum maximo natu aut ex hoc ortis concurrant) ad instar legitimorum liberorum, secundo, tertio aut alio loco natorum, scuto gentilitio appingere. Si illegitimus sacris fuerit initiatus, non est opus transversam dictam lineam paternis insigniis addere, cum propter sacri ordinis dignitatem legitimus censeatur, imo ante susceptum ordinem numero sit legitimandus, quare quoq; nuptiis exinde inidoneus ac inter steriles numeratur. Sic & Cyr. Spangenb. Adelsp. P. 2. L. 12. c. 32. p. 314.

§. XLII. De eadem tænia transversa s. barra ita scribit Marc. Gilb. de varem. R. d' arm. P. I. p. 103. C'est merveille de voir, que les peuples, qui sont si differents en leurs usages & en leurs opinions, se sont pourtant accordez en ce, qui est des armoiries de ceux, qui sont nez d'un mariage illegitime, & que tous les Hérauts d'armes par un consentement general ont affecté cette seule pieces des escus d'armes, que nous appellons barre. Hoc est: Admiratione dignum est, omnes populos moribus & sententiis alioqui discrepantes, in materia scutaria circa eos, qui ex thoro illegitimo prognati sunt, consensisse, & huic fini omnes feciales communi consensu applicuisse hanc figuram, quam barram dicimus. Si verò de omni sinistro baltheo intelligit, maximè fallitur. Conf. supra c. 5. s. 1. m. 1. n. 72. Certe apud nostros receptum fuisse morem non video. Potius exempla videntur suppetere familiarum nobilium, in quibus hæc tænia sinistra non est sequior nota, neque de hac suspicandi justa causa. Ita Haunoldii (Silef.) (α) scuto tessellato quadris argenteis & cæruleis tæniam rubeam inducunt ex angulo sinistro, & Logavii (Silef.) (β) parmæ virgatæ iisdem coloribus, itidem concolorem: Quo minus verò temere aliquid suspiceris, alibi (γ) Haunoldiorum tænia ex dextro angulo ducitur: ut appareat hoc illi tribuendum causæ, de qua l. c. n. 71. diximus.

§. XLIII. In Gallia verò & Belgio hujus barræ exempla frequentissima. Ita apud Chifflet. inf. Æq. A. V. n. 33. Joannes nothus Lucenburgius Dn. de Haubourdin scuto gentilitio cæruleam tæniam obliquam sinistram inducit. Apud eundem n. 54. Antonius Burgundus C. de la Roche en Ardenne paternum scutum fert, sed fractum tæniola obliqua sinistra. Apud Oliv. de la Marche Bernardus nothus Foxius gestat Foxia arma cum baltheo sinistro. Sic Bellenave præter gentilem laterculum cæruleum leone aureo bifurca cauda & corona aurea, dentibus & unguibus rubeis prædito impressum gestat 2. & 3. aream quadripartitam ex Andino Siciliensi, Hierosolymitano, Barrensi & Lotharingico, hisque imposito Aragonico symbolis, cui quadripartitæ areæ ejusmodi linea s. tæniola obliqua inducitur nigra: haud dubie ob Magdalenam filiam naturalem Renati Andini R. Siciliae nuptam Ludovico Joanni Dn. de Bellenave. Ita adhuc nostra memoria Henr. Vales. Dux Engolismensis, qui obiit 1653. Francorum scutum gestabat cum bacillo s. tænia transversim ex sinistro latere ducta. Eidem usui servit tænia sinistra marginem scuti non attingens s. bacillus sinistro situ, *baston perien barre*. Ita Dux Engolismensis naturalis filius Caroli IX. Regis, Francico scuto aureum bacillum imposuit.

§. XLIV. De Anglis ista Bisseus NN. ad Upton. p. 32. *Bacillus sinister extrema scuti non attingens, & fimbria quandoq; striata, sed plerumq; goboniata (ut fecialibus fari visum est) hodiernæ nobis illegitimi notæ sunt.* Vetustior Ioh. de B. aureo p. 41. nothis adscribit insignia paterna baltheo, qui deferat insignia patris.

§. XLV. Alias quoque figuras adjectas, sinistro lateri spuriis designandis adhiberi vide ap. M. Vulf. de la Colomb. sc. hero. c. 11. p. 75. Sic & eorum galeas ad lævam flecti volunt (conf. Limn. jur. publ. 6, 6. 71.) verum situs ille nostris Germanis arbitrius est, & ob hoc saltem apud hoc signum esse nequit.

§. XLVI. Sunt & plures modi notandi nothos. Nonnunquam quadrans aliquis adjici-

(α) Wap. I. p. 52.

(β) Wap. I. p. 62.

(γ) Wap. IV. p. 83.

An id
univer-
sim re-
ceptum.

Gallo-
rum &
Belga-
rum con-
suetudo.

Anglo-
rum.

Aliæ et-
iam figu-
ræ & a-
pex, in
lævam
versa.
Aliæ no-
tæ notho-
rum.

adjicitur. Ita scio nobilem familiam, quæ ex filio naturali Joannis Com. Spanheimii (qui 1335. vixit) descendit, tessellis Spanheimensium comitum cæruleis & aureis uti, sed adjecto quadrante rubeo cui inscribitur gallus gallinaceus candidus. Aliquando contrarium fit, nempe ut quadranti inferantur insignia paterna. Ita Dominus de *somerdyk* gestavit scutum aureum, cum quadrante Burgundica symbola complectente ap. Menestr. L' art. du blas. justif. c. 13. p. 350. Imò *Ren. Franc. ess. de merv.* c. 42. p. 376. hoc ordinarium putat, ut illegitimi scutum argenteum vel aureum gestent (quod dicatur *escu faux*, scutum falsum) inque ejus superiori quadrante dextro paterna insignia. Le Labour, orig. des arm. n. 117. præter hunc modum alium notat, ut cuspis triangularis abscindatur ex paternis armis: Ita usus est Joh. *Burgundus Dn. de Ameroul.* dein Episc. Cameracensis, Burgundico scuto, sed abscissa cuspide triangulari aurea (à la pointe d'or) Velut caput paternæ parmæ imponderetur: Item in add. ad n. 117. p. 17. notat cantherium nonnunquam huic usui servire, ut nothi ei inferant gentilia symbola. Aliud exemplum est *Car. Somerseti C. de Worcester* nothi Henr. Beaufortii Ducis de Somersset, qui initio Anglo-Somersetio clypeo usus est aurea obliqua rænia fracto: dein clypeo aureo cum fascia Anglo-Somersetiis symbolis (quæ sunt Francica & Anglica quadripartita, cum margine argenteis & miniatis quadris distincto) impressa. Alius modus est in exemplo Philippi Burgundi nothi apud Chifflet. inf. Equit. A.V.n. III. qui scutum paternum manicis & pede mutilatis aureis gestavit (aux manchures & à la pointe de l'escu escloppées d'or) Apud Messen. Theatr. Nobil. Succ. paraphr. c. 18. p. 145. *Carolo* Caroli Guldenhelm Sueco datus est dimidiatus aureus fascis ex integro Gustavidarum mutuatus in campo ex rubro argenteo & cæruleo variato, sed in galea plenus inter bina cornua permissus est. Sic & ei concessus leo dimidiatus Gothicus prioribus pedibus trans candidas aquas protensis & catena revinctis. Alioquin nolunt permittere apicem legitimorum nothis. Menestr. Verit. art du blas. p. 159. ubi *Joannis D. Burgund.* nothi gestant arborem auream in apice, & qui à Philippo bono prognati fuere, aureum bubonem. Ita apud Chifflet inf. eq. A.V.n. 54. *Antonius Burg* bubonem habet. Singulare plane exemplum videtur, quod idem Menestr. p. 376. adducit *Humberti nothi Sabaudi*, qui cruci familiari 5. lunulas crescentes cæruleas inscripsit. Apud *Ed. Bisse. NN. ad Upton.* p. 32. Palæottus ait, se audivisse extra Italiam, maxime in Germania, spuriorum & illegitimorum insignia *Stella* distinguui. Ita & Joh. Niddanus ap. Hæping. de jur. insign. c. 7. §. 3. n. 144. Stellam dari nothis autor est: Et novi ego familiam nobilem ex illustri domo, quæ 3. parmulas rubeas scuto argenteo inscribit, 2. parmulas & tertiæ loco stellam gestare, prout etiam Jul. Chifflet. Marq. d'honn. de la mais. de Tassis p. 3. c. 14. p. 206. *Philippo Taxio* naturali filio Johanni C. de Villa mediana scutum paternum tribuit stella argentea 10. radiorum meli familiari subjecta, alii à Philippo Taxio item naturali loco ejus lunulam argenteam c. 6. p. 214. Absit verò ut hoc universale dicamus, vel scuta, in quibus stellæ fulgent hac ratione in suspicionem trahere quis audeat.

Hispano-
rum cir-
ca hos
mores.

§. XLVII. Ut de Hispanorum institutis aliquid dicamus. Universum *Bern. Moreno de Vargas* disc. 19. n. 5. Spuriis quidem paterna insignia non concedit sed naturalibus, qui ex soluto & soluta suscipiuntur, & quidem sine nota. In regia familia ista observavi: quod *Tellus* Henrici Regis frater gestavit scutum decussatum, in superiori parte rubea castellum aureum, in inferiori argentea aquilam nigram, in lateribus argenteis leones purpureos: Sancius alter frater in rubeo rhombo s. losengia gestavit castellum aureum, 4. leonibus purpureis quatuor angulos scuti argentei circa rhombum vacuos occupantibus. Petro C. Trastamaræ data sunt in solo rubeo duo castella aurea & in inferiori parte inflexa triangulari argentea Leo coronatus purpureus. Fridericus D. Beniventi gestavit novem tessellas, 5. argenteas cum singulis leonibus purpureis, & 4. rubeas cum castellis aureis. In Familia *Henriquezia* admiralii Castiliæ & Comites de *Alba & Alista* gerunt duo castella aurea in rubeo solo, triangulari cuspide argentea leonem coronatum purpureum continente: sed Com. de *Gyon & Norogna* scutum habebant argenteum, in quo duo leones purpurei obversi conspiciuntur cum triangulari cuspide (en mantil) rubea castellum aureum continente: Linibus scutum ambiens octo tessellis varii velleris constabat. Ex Aragoniis Fridericus Com. de

de Luna nothus Martini R. Siciliae, à Pontifice legitimatus, gestabat sine ulla nota scutum bipertitum, hinc Aragoniae, isthinc Lunae *desymata* continens. In Mendosiis nulam naturalibus notam impositam observavi.

§. XXXXIX. Antequam claudamus hanc materiam distinctionum, addere lubet, quæ vulgo ferunt de notis, quæ ignominiae causa dentur. Eas vid. apud M. Vulf. de la Colomb. scienc. heroïq. c. 10. p. 68. seq. G. Phil. Harsdœrfer. *gesprächspiel* P. 3. coll. 129. Ex hoc ista notabimus. Si abscindatur angulus dexter, *das rechte spizlein abgeschnitten / oder rechtsgepizster winkel* / iactabundum; si pes semicirculo à reliquo scuto separetur, le bas point arrondi, *mit der rundung abgenommene schildspitzen* / eum qui bello captum occiderit; si pes scuti linea transversa abscindatur, le bas point couppe, *die unterste schildspitze durchschnitten* / eum qui principem mendaciis in bellum compulit; si cuspis sinuata ex lævo latere versus centrum protendatur, *lagore, linck außgerundete spize auff den mittelpunct* / timidum, vel temulentum & libidinosum; si quadra medio inserta clypei medium obtegit, *et ne vierung mitten im schild* / eum qui verbis non steterit, aut principi falsa retulerit; si parmula inversa inferatur scuto, *un escuillon renversé*, *kleiner umgewandter schild dem grossen einvisirt* / fugitivum; si triangulum sinuatum ad centrum clypei ascendat, un bas triangle arrondi, *aufgerundte grade triangel* / pigrum: si scutum inversum pingatur, *renversé, umbgekehrter schild* / proditorem vel fugitivum designari perhibent. Ultimam istam notam scuti eversi, etiam Joh. de Bado aureo prodicionis, fugæ vel fidei ruptæ documentum esse vult. Addit Vulfon. de la Colomb. loco citato, alias etiam notas ignominiosas: ut quod Herbertus Veromanduorum comes coactus pantheram argenteam scuto rubeo deferre in notam feloniae, omittis prioribus insignibus: & Joannes Avesnensis, quod matri maledixisset, leonem absque falculis & lingua (*morné*) gestare iussus est.

§. XXXXIX. Quæ vero ex vulgari traditione §. præced. de notis ignominiosis attuli, attulisse contentus sum: neq; enim ego illis quicquam tribuo, aut ex vero referri existimo. Fuerit ista fecialis alicujus curiosioris, qui sceleribus suas notas in clypeis extrare optarit, inventio: nunquam tamen in usum translatas arbitror, imo aliqua parum aut nihil differre videntur ab illis scuti sectionibus, quæ honorificæ sunt. Cur ergo ignominiae causa datas suspicaremur?

§. XXXXX. Ex Labourerio Menestr. verit. art. du blas. c. 19. p. 377. refert de Polonica stirpe *Iastr Zembic*, cujus parma cyanea ex auro soleam equinam sursum conversam, cum cruce pedata inter extrema soleæ locatam complectitur; quod cum ex ea aliquis interfuisset cædi S. Stanislai 1079. cum agnati coegerint, ut in memoriam facinoris equinam soleam deorsum versam (*fer de cheval baissé*) cum cruce supposita gestaret: alia linea, cujus autor fratricidium commiserat, inversam soleam equinam, & loco crucis acinacem, qui scindit ferrum, gestat.

CAP. IX.

DE INSIGNIBVS AEQVIVOCIS.

§. I. Insignia equivoca seu loquentia.

2. An plane rejicienda?

3. Merito probantur.

4. Exempla ex antiquitate.

5. Indicium Varenii & Gelenii.

6. Exempla Italarum, Anglorum, Hispanorum.

Suecorum.

7. Francorum.

8. Cum allusio est in tinctura.

9. Cum in figura sed simplex.

10. In civitatum scutis.

11. Cum allusio in figura eadem duplex est.

12. Cum in figuris diversis.

13. Allusio longius petita.

14. Ex alia lingua vel dialecto.

15. Allusio ex non intellecta vel neglecta etymologia.

16. Allusio in apice.

17. Allusio ad nomen familia antiquum: vel nomen ex insignibus sumtum.

18. Longius petita tantum ex sono: quæ rejecta.

§. I. Insignia equivoca vel paronomastica vocantur, quæ ad nomen alludunt ejus, cui designando adhibentur (conf. Limn. jur. publ. 6.6. 17.) Galli vocant *armes parlantes*, ou *quichantent*, ou *equivouques*. Nostri *redende wapen* oder *nahm-wapen* (Harsdœrf.) Hæc Campanile dell'arm. c. 9. p. 14. vocat naturalia & materialia in oppositione

sitione symbolicorum. Illa enim definit cum figura naturaliter significat id, quod nomine gentilitio denotatur. Symbolea ei sunt, cum potius respiciuntur mysteria figurarum. Ita in primo ordine leo deberetur familiae, cui à leone nomen, in secunda ei, qui fortitudinis emblemata quærit. Observat vero quod primi generis figuras, cum nomen representari debet, non alio colore tingi sed nativo ob oculos poni sit necesse. Hoc vero an omnibus ita placuerit, valde ambigo, exempla enim contraria plurima occurrunt. Ipse Roboreorum robur adducit, non viridi colore sed auro pictum, quod etiam excipit, flavescere demum arborem, longius petitem, & infirmius esse videtur.

An plane
reji-
cien-
da?

§. II. De hujus generis insignibus certamen est, alii enim ea tantum non omnino rejiciunt, & plebi quam nobilioribus digniora esse judicant. Aliqui sententiâ hanc moderantur, & cum simplicem non rejiciant allusionem, duplicem tamen haud admittunt.

Merito
proban-
tur.

§. III. Saniores & peritiores non dubitant æquivoca insignia probare, & ea nihilo inferiora aliis judicant. Ita eorum approbationi rerum harum peritissimus *Clar. Franc. Menestrier*. peculiarem partem suâ quam meditatatur scientiæ fecialis destinavit, & vindicias adornabit antiquorum autoritate, suffragiis celeberrimorum autorum, rationibus, usu atque exemplis: Eadem probat ex nostris *Cass. Lerch à Durmstein* P. 1. *Reichs ritterlich herkommen* 2. *grundsaß*. Sum. Marg. 68. conf. *Limn. jur. publ.* 6. 6. 17. *Hæping. de jur. insign.* c. 5. n. 39. seq.

Exempla
ex anti-
quitate.

§. IV. Veteribus certe, qualia tum habuere insignia, non insolitum fuit, ea nominibus accommodare. Ut *Freherus* etiam pleraque antiqua talia fuisse fateatur. Ita *Troibus* scropha insigne, quæ Latino nomine troja, *Rhodii* in numis, uti nunc quoque videre est, rosam gestarunt. *Selinuntii* in vexillo herbam *σέλινον* gestabant. De hac re *Clariss. Seb. Feschi* de insign. & eor. jure c. 8. n. 11. *L. Aquilius Florus* qui triumphum monetalis suo *Aug.* fuit, florem, quo ad nomen suum alludit, in numis expressit, quod videre est apud *Fulv. Urs.* in fam. *Aquila* & *Erizzo* dichiarat. di med. ant. p. 49. *Q. Voconius Vitulus* quæstor vitulo signavit denarios. *Ursin.* in gent. vocon. *L. Lucretius* trio astro septentrionum nominis sui originem indicavit in numis nostris & apud *Ursin.* in fam. *Lucret.* *L. Statilius Taurus* & *L. Thorius Balbus III.* viri monetales tauro: *Manius Acilius* dea *Hygia*: *C. Fabius Buteo* Buteone arve eandem ob causam numos signarunt, ut docet *Erizzo* d. l. p. 69. & *Ursin.* in fam. *P. Furius Crassipes* pedis, *Scarpus* ex gente *Pinnaria* numus nota nominis originem indicavit in numis nostris, quorum typos exhibet *laudatus Ursinus*. Sic & *Edoard. Bissæus NN.* ad *Upton.* p. 51. Quæ gestantium nominibus alludunt antiqua sane, si non omnium sunt antiquissima, sunt insignia. Cui sententiæ etiam favet *Silv. Petra sancta*. Et quædam dedit *Basilius de Sereniis* in elogio fam. *Borromæ.* Conf. *Marq. Freher* in *NN.* ad *P. de Andl.* l. 2. de imp. Rom. c. 14.

Judicium
Varennii
& Gelenii

§. V. *Varennii* hæc sunt. P. 3. p. 469. Nos ancestres moins curieux & plus naïfs, que l'on n'est pas aujourd'hui, prenoient ordinairement garde en la composition de leurs armes, qu'il y eut du rapport, s'il faisoit se pourvoir, entre leurs noms & les figures, dont ils armoioient leurs escus. Ce qu'ils faisoient nommément à celle fin, que toute sorte de personnes subtiles & grossières, des villes & de champs peussent reconnoître facilement, & sans autre enqueste, à qui appartennoient les terres & les maisons, ou ils se rencontroient des aussi tost qu'ils auroient jetté la veue dessus les ecussions. Iterum P. 2. p. 488. Comme ainsi soit, que toutes les armoiries n'ayent esté inventées, que pour mettre de la distinction entre les personnes, & nous fuissioient discerner les uns des autres, se voir de marque, particulière à tout ce, qui nous appartient, certainement il n'y a rien de plus propre à cet effet, que de se donner à cognoître par la creature ou l'ouvrage de la main, qui a le mesme nom que nous. Et p. p. l'excepeteray bien celles, que nous tenons du ciel, ou qui sont données, par les princes à leurs suiets, en consideration de quelques beaux faits d'armes: mais en apres je ne feray point de difficulté de dire, qu'il n'y a point d'armoiries mieux faites à mon advis, & moins sujettes à estre taxées de vanité: que celles que nous appellons parlantes. Addamus huic diligentissimū *Ægid. Gelenium* de *Colon. Agripp.* magn. l. 2. p. 120. Observandum est ex legibus scutariis rejici arma cantantia, cantare autem arma dicuntur primò à *Cantario*, scilicet cum bullatum diploma nuper emptum privato adhuc latet scrinio (quod *Cantorium* ex *Cantatorio* vulgo appellant) & nec dum in *Nobilitatis albū* vel *Matriculam* recipi meruit. Deinde sunt cantantia, de quibus ait *Marcus Gilbertus* de *Varennius Gallicus* scriptor: Armes parlantes figures d'armes qui ont le mesme nom que celui qui s'en sert dans son escu, id est, *Arma* dicuntur loquentia figurata a tesseris nominis proprii illius, qui scutum defert. Hanc regulam ex per investigatione *Urbio-Romana* vetustatis, imo ex omnium nationum quasi consensu autoritate sua enervandam puto exigua distinctione, nempe veram tantummodo esse

„esse in illis signis, quæ noviter ficta, aut empta à Principe mercatoriae officinae, & rustica in
 „prædii signa, suppellectilem apparatusq; & inde commentatus appellationes cantant,
 „quasi thecæ institoriae carmen, atriorum vero & monumentorum notis destituuntur. Rem
 „hanc exemplis non elucidabo propter invidiam. Aliud autem est in illis stemmatibus, quæ ex
 „templorum parietibus, fenestris, monumentis, aulaeis, diplomatibus &c. vetustatis testimo-
 „nium habent, quibus religiosiores fecialium leges tanquam minoribus rogationibus latae cotes
 „esse non debent. An enim ignoramus, à signo olim lato gestantes appellatos, ubi
 „Draconarii dicebantur olim à dracone ferendo, Aquiliferi ab aquila. Ostendo iis
 „clarius exemplis variarum nationum. In Italia enim Columniorum genus à scutaria
 „columna nomen habet, à leunculis panem frangentibus Frangipanii dicuntur. Spinolæ
 „nomen acceperunt à cadi vinarii epistomio quod adjiciunt institæ tessellatæ Marcatorum
 „Comitum, sic in Hispania scutario castello Castilla & à Malogranato Granada, à turre
 „Torres, à calceis tessellatis Zapata nominantur. In Gallia Barrii à piscibus barbatulis:
 „Iourii ab aurora seu illucescente die dicuntur. In Germania nostra frequentissima
 „sunt hujusmodi denominationes, e. g. Drachenfeltziorum à dracone, Sal-
 „miorum à salmonibus, Fuchsiorem à vulpe, Helfensteiniorum ab elephante, Spiegeliorum
 „à speculis, Sonnenbergiorum à sole exoriente & montium jugo, & ne nimis sim sexcenta
 „& innumera ejusdem generis occurrunt: Ad istius igitur legis interpretationem, aliud
 „dico esse cantare militem, aliud mercatorem; ille enim vetustatis & virtutis notas habet,
 „huic ex officina aut rusticano apparatu imagines & nomina sibi comminiscuntur, etiam si
 „Principis ostendet diploma, cum contra rem scutariam errorem habet, præsumendum
 „est principis Feciales studio leges suas dissimulasse in gratiam ærarii & ministrorum aulae.
 „Nobiles vero quantumcunq; recedant à minoribus regulis scutariis seu consuetudine seu
 „consensu nationum inductis, solum antiquitate centenaria licite armorum suorum errorem
 „& piacula excusant.

§. VI. Cum vero quicquid hujus rei est, unio pendeat ex beneplacito atq; usu
 populorum, quibus insignia aliquo in cultu sunt, vix validius pro æquivocis insigni-
 bus militabit argumentum, quam si ostenderimus, omnibus fere gentibus, quæ ad
 certas regulas scuta sua pingunt, hoc genus in usu esse. De Germanicis jam non dice-
 mus, cum eorum mox allaturi simus, & passim adduxerimus innumera exempla.
 Nec Italorum allegabimus morem, quorum fere pleraq; hujus generis. Unde apud
 eos *Alciati* ab alce, *Columnii* à columna, *Castiliones* à castello, *Crivelli* à cribro, *Roborei*
 à robore seu quercu, *Turriani* à turre, *Malaspina* à spina, *Becchii* à becco seu hirco,
Coglioni (quos ex Thesaur. Limn. jur. publ. 6.6. 17. perperam colinios vocat, & cum il-
 lustri inter Francos gente confundit) tergeninos coleos seu testiculos obscenitatis for-
 midini, morem communem præponentes, alii aliunde & nomen & cum hoc insignia
 sumserunt. In Anglia non magis desunt exempla. Apud Upton. Dominus de
Bortraux gestat 3. botraces seu bufones nigros in alveo argenteo, *Lucii* tres lucios,
 Hadrianus IV. Anglus à nomine gentilitio *Breckspeare* in parma rubea lanceam fra-
 ctam argenteam, symbolo usurpavit. Plura ex professo recenset Edoard. Bisseus N.
 N. ad Upton. pag. 51. 58. 74. 86. 87. Hispanorum ista notavi. *Luna* gestat lu-
 nam argenteam cornibus deorsum versis. *Giron* 3. girones rubeos in alveo aureo (3.
 girones roxos en campo de oro.) *Figueroa* tria folia fici viridia in scuto aureo, *Solis* so-
 lem rubeum in aurea parma, *Vera*, variarum vellus, quod dicitur *veros* (aquila gestat
 scutum, & supereminet, cum lemmate *Veritas vincit.*) *Azevedo*, 2. . . virides in melio-
 ri metallo (dos azeves verdes.) *Granada* 5. mala punicea. *Cardenas* lupos duos
 lividos (dos lobos cardenos) in parma aurea vel apud alios cærulea (vid. supra cap. 4.
 num. 11.) *Cabrera* capram nigram in parma aurea cum limbo, *Acunna* baltheum au-
 reum cum 9. cuneis (con 9. cunnas en dos ordines azules.) *Padilla*, tres. . . (pa-
 dillas) ex argento in solo cæruleo. *Zapata* 5. calceos (zapatas) tessellatos ex ar-
 gento & nigro in campo sanguineo. Ita & *Torresii* Portug. turres gestant. Ut jam
 nihil de castello Castellæ, malo puniceo Granatæ in regiis insignibus dicam (conf.
 hist. insign. lib. 1. cap. 38. num. 3. 6. 36.) de Gallicie & Legionis regno. Nec
 Septentrioni illa displicuit aliorum consuetudo. En ex Suecia exempla. Gestant enim
 nominibus convenientia insignia familiae, *Oxenstiern*, *Sparr* & in his speciatim
 dicti *Guldenstern*, *Levvenhaupt*, *Guldenstern*, *Guldenhelm*, *Baner*, *Skytte*, *Steinbock*
 (quod cognomen Olaus Arvidi cum hac scuti arca à proavia Anna uxore Gustavi Olai
 de Toffra assumpsit.) *Gryp* (quæ etiam insignia assumpta à Boëtio Nicolai, nam hic
 avi

avi materni emblemata asciverat, sed Boetii pronepos Mauritius cognomen etiam usurpavit) Gere (quæ vox Suecica lingua trigonam figuram instar colossi notat) aliæ.

Franco-
rum.

§. VII. In Francia quoque non desunt exempla satis multa, forte tamen ex hac causa in comparatione ad alias gentes rariora, cum nomina in illorum lingua pleraque sine certa significatione sint.

Cum al-
lusio est
in tinctu-
ra.

§. VIII. Cæterum distinctionis gratia paronomastica insignia in certos dispecimus ordines. Quorum primus sit eorum, in quibus à nomine color est. Ita Roth abb. scutum rubeum gestat, inque eo inter lineas duas aureas fasciam cocco & argento variegatam (Wapenb. I. p. 13.) Rotenstein parma semel ad perpendicularum & bis transverse secta, minio & argento tinctis tessellis, seu (conf. c. 3. n. 73.) parma ad perpendicularum distincta cocco & argento, inscripta fascia iisdem coloribus alternantibus (Rhen.) (α) Grunberg (Siles.) fasciam viridem in scuto rubeo (conf. c. 4. n. 32.) duVerdet in prasino clypeo leonem argenteum cor cruentum unguibus ostentantem. Freyberg zu Aschau (Bav.) (β) 2. & 3. laterculum cinereo colore tingit inserto tricollis monte aureo (conf. c. 4. n. 11.) Neustatt seu Austria Neapolis (ut ex Cuspiniano Linn. jur. publ.) utitur clypeo rubente, inque illo mœnibus argenteis cum turri nova, quia propter continua incendia quotannis fere innoveretur. Ob hanc rationem aliquando etiam griseum & lividum colorem à duabus familiis Hispanis receptum ex Menestricio monuimus c. 4. n. 11. & modo n. 6.

Cum in
figura sed
simplex.

§. IX. Altera classis est eorum, in quibus allusio est in figura & quidem simplex tantum. Hæc innumera exempla habet, unde illis adferendis consulto superfedemus: utpote quæ in c. 5. hincinde extant. Ut tamen, qui aliqua exempla intueri cupit, non frustra hic quærat, en indiculum aliquem, multorum, sed non plerorumque (longe enim plura supersunt) quibus insignium ejusmodi usus est: Roggenburg (Abb.) Salm (Com.) Thurn (Com.) Fuchs (Bar.) Zinneberg (in Welferiano scuto) Wolckenstein (Bar.) Gansen zu Puttlitz (Bar.) Ruber zu Pichsendorf (Bar.) Ræder (Bar.) de la Scala seu Scalgeri seu zu der Leiter (Bar.) Schwanberg (Bar.) Hasenburg (Bar.) Geyer de Osterburg (Austr.) Hornberg (Austr.) Spindler (Austr.) Hacken (Austr.) Enzersdorf (Austr.) Volckkrab (Austr.) Kallenpæck (Austr.) Taxis (Austr.) Heyden zum Dorf (Austr.) Greiffenberg (Austr.) Graben (Tirol.) Mordaxt (Carinth.) Eichelberg (Carinth.) Hændle (Carinth.) Axt (Styr.) Pfefferl de Biberbach (Styr.) Zenger (Bav.) Kranichsberg (Bav.) Kœnigsfeld (Bav.) Widerspach (Bav.) München zu Ramspaur (Bav.) Iuden zu Bruckberg (Bav.) Schælhammer (Bav.) Bart zu Koppenhausen (Bav.) Amsheim (Bav.) Munchau (Bav.) Hackelæder (Bav.) Gabolhofer (Bav.) Doles de Rosenberg (Bav.) Prandt (Bav.) Stabringer de Kalching (Bav.) Vetter von der Gilgen (Bav.) Eberspach (Bav.) Rosenbusth zu Nozing (Bav.) de Hütte zu Heusbach (Bav.) Dachsberg (Bav.) Schanburg (Bav.) Prandner (Bav.) Hackel zur Altenstatt (Bav.) Lerchenfelder (Bav.) Schorveinbæck (Bav.) Kazelohr (Tirol.) Engelsboden (Tirol.) Reiger de Hausstein (Bav.) Eicher de Herngiesdorf (Bav.) Sterner de Mißbrunn (Bav.) Eysen (Bav.) Pronner zu Thalhausen (Bav.) Gradel de Boden (Bav.) Stralnfeld (Bav.) Schildt (Bav.) Ligsaltz (Bav. eine weisse saltscheibe) Strasl (Bav.) Bibra (Bavar.) Fuchs (Franc.) Hirschberg (Franc.) Rosenau (Franc.) Sparneck (Franc.) Wolff (Franc.) Hirschheid (Franc.) Rechen de Hohenleinach (Franc.) Embs (Franc.) Pircker de Pirck (Franc.) Wolffsthal (Franc.) Rabensteiner (Franc.) Bernstatt (Suev.) Hundpiß de Waldrams (Suev.) Laubenberg (Suev.) Hirschhorn (Suev. & Rhen.) Geisberg (Suev.) Læmbtin (Suev.) Sattelin (Suev.) Thierberg (Suev. capreolus ein thier/ sicut etiam in insignibus Com. Thierstein) Steinheim (Suev.) Kerpsen (Suev.) Kelnner de Zinnendorf (Suev.) Widmann zu Mieringen (Suev.) Barfuse (March.) Rindtorf (March.) Kazen (March.) Barstel (March.) Brandt (March.) Sacke (Sax.) de Wulffen (Sax.) Spiznasen (Sax.) Schlittstedt (Sax.) Boxdorf (Sax.) Stockheim (Sax.) Schlegel (Sax.) Stralendorf (Sax.) Lampen (Sax.) Spiegel de Bickelsheim (Sax.) Cronberg (Rhen.) Ruden de Collenberg (Rhen.) Hirschberg (Rhen.) Wulffel (Rhen.) Thierheim (Rhen.) Ræblinger (Rhen.) Rephun de Fersheim (Rhen.) Gæler de Rabensperg (Rhen.) Kranich de Kirchheim & de Wachenheim (Rhen.) Riedesel (Hass.) Levenstein (Hass.) Hun zu Elckerhausen (Hass.) Budlar & Treischen de Budlar (Hass.) Schleyer dict. Schlegere (Hass.) Schlichte dict. Kazbiß (Hass.) Krenchel (Hass.) Schaben (ein schabeisen) (Hass.) Hund zu Kirchberg (Hass.) Wolff zu Gutenberg (Hass.) Rosenbach (Hass.)

(α) Wap. I. p. 122. pulvillo rubeo panniculis (quasten) argenteis insitit stella argentea. (β) Wap. I. p. 78. galeæ coronatæ insitit aquila (al. vultur) argentea coronata, Lac. aureæ & cineræ.

(Hass.) *Stockhausen* (Hass.) *Maisenberg* (Hass.) *Schlaun de Linden* (Hass.) *Holzadel* (Hass.)
Stumpf de Tettingen (Hass.) *Worme* (Thur.) *Dobekazen* (Thur.) *Eberbach* (Thur.) *Ercken*
 (pro *Ebereken*, Thur.) *Hagen* (Thur.) *von der Gabel* (Thur.) *Gansen* (Thur.) *Sparr*
 (Thur.) *Wolframsdorf* & *Wolferdorf* (Misn.) *Krahe* (Misn.) *Pfugen* (Misn.) *Gabelenz*
 (Misn.) *Einsidel* (Misn.) *Birckicht* (Misn.) *Bernstein* (Misn.) *Leichnam* (Misn.) *Azelndorf*
 (Misn.) *Blasbelg* (Misn.) *Pfersdorf* (Misn.) *Steige* (Misn.) *Krahevinckel*
 (Misn.) *Maenhaupt* (Misn.) *Brandt* (Misn.) *Linderiau* (Misn.) *Mordeysen* (Misn.)
Stangen de Trebach (Misn.) *Winckler* (Misn.) *Ziegler* (Misn.) *Ganse* (Misn.) *Eichelberger de Trutschler*
 (Misn.) *Steindorf* (Misn.) *Bardleben* (Brunf. eine eisenfarbe bar-
 ten) *Hagken* (Brunf.) *Ruttenberg* (Brunf.) *rauten* (lozenges) *Streithorst* (Brunf.) *Reden*
 (Brunf.) *Munchhausen* (Brunf.) *Beer* (Brunf.) *Bæck de Nordholz* (Brunf.) *Helmersen*
 (Brunf.) *Hanensee* (Brunf.) *Rauschenblatt* (Brunf.) *Busch* (Silef.) *Schepps* (Silef.) *Lux*
 (Silef.) *Landscron* (Silef.) *Fuchs* (Silef.) *Krohmeyer* (Silef.) *Olhafen* (Silef.) *Schaaf* (Silef.)
Wachtel (Silef.) *Haas* (Silef.) *Wolf* (Silef.) *Keul* (Silef.) *Krohe* (Silef.) *Schneckeusefer* (Silef.)
Stempel (Westph.) *Baeren* (Westphal.) *Falcken* (Westphal.) *Hagken* (Westphal.) *Wælf*
diß. *Metternich* (Westph.) *Bock de Erlenburg* (Alsat.) *Falckenstein* (Alsat.) *Bæcklin de*
Bæcklinsau (Alsat.) *Bapst de Bollenheim* (Alsat.) *Brandschitt* (Alsat.) *Holzappel* (Alsat.) *Hüpsch-*
mann de Biberbach (Alsat.) *Mænnch de Mænchenstein* (Helv.) *Rechburger* (Helv.) *Escher*
de Luchs (Helvet.) *Escher de Glaas* (Helvet.) *Stapfer* (Helvet.) *Mulinen* (Helvet.) *Se-*
giser (Helvet. ein segeisen oder sence) *Haben* (capita accipitrum, habichs-köpff) [Helvet.]
von der Port (Helvet.) *Castelmur* (Helv.) *Adelshausen* (aquila Bav.) *Schrattl* (Austr.) *Ams-*
berg (Bav.) *Holzschuch* [Norimb.] *Schlusselfelder* (Ner.) *Schurstab* (Norimb.) *Frosch* (Francof.)
Hund (Silef.) *Rædern* (Silef.) *Schindel* (Silef.) *Schvveinichen* (Silef.) *Horning* (Silef.) *Stralenber-*
ger (Francof.) *Knobloch* (Francof.) *Faust* (Francof.) *Degenhard* (Francof.) *Preem* (Francof.)
Kühorn (Francof.) *Barth zu Koppenhausen* (Bav.)

§. X. In civitatum clypeis nihil frequentius, quam figuræ paronomasticæ. Vide In civi-
 exempla civitatum *Mulhusii Nortgoiæ*, *Biberaci*, *Lindavia*, *Isnæ*, *Rosshemii*, *Monasterii* ^{tatum}
in valle Gregoriana, *Ænipontis* seu *Insbruck*, *Monachii*, *Onoldsbaci*, *Bernæ*, *Cygnæ*, *Uri*, ^{scutis,}
Mulhusii Sundgoiæ, *Schaphusii*, *Biela*, *Schvveinitzii*, *Regimontis* seu *Königsbergæ Boruss.*
Ochsenfurti, *Krailsheimii*, *Königsbergæ Franc.* *Lichtenavia*, *Berolini*, *Scherdingæ*, *Pfaff-*
senhorviæ, *Weidæ*, *Wolfsbergæ*, *Hasfurti*, *Elnbogæ*, *Brackenhemii*, *Canstadii*, *Heydenbe-*
mii, *Meckmula*, *Dornstetti*, *Leonbergæ*, *Gaylingæ*, *Nagoldi*, *Blaubeurii*, *Rosenfeldæ*, *Gar-*
tachii, *Knittlingæ*, *Kirchhemii* ad *Nicrum*, *Altensteigæ*, *Schiltachii*, *Windlingæ* &c. Ita &
Vlissingam dicta volunt à lagena, *flasche*. [Limn. jur. publ. 6. 6. 17.] Addamus illa colli-
 gente Nobiliss. Sebast. Fesch. de insign. eorumq; jur. c. 8. n. 12. *Urbes* & *oppida* pleraq; quæ
 à burgo seu castro denominantur castrum seu arcem in insignibus gerunt, ut *Lüneburg*, *Ham-*
burg, *Magdeburg*, *Saltzburg*, *Aldenburg*, *Rotenburg*, *Mersburg*, *Ravenspurge* &c. quæ à
 ponte pontem, ut *Insbruck*, *Hemsbruck*, cum aliis, sic & apud Gallos *Pontamousson en Lor-*
raine, *Pontalier en Bourgogne*, *le Pont S. Esprit en Vivarets*, aliaq; oppida plura. Quæ apud
 nos in *hausen*, *statt* vel *dorf*, desinunt, domo arceq; crebro insigneuntur, ut *Schafhausen*, *Im-*
menhausen, *Wirzenhausen*, *Umstatt*, *Hochstatt*, *Teckdorf*, &c. quæ in *berg* finiunt monti insi-
 gnia imponere gaudent: ut *Heidelberg*, *Franckenberg*, *Königsberg*, *Fridberg*, sic & *Lich-*
tenfels aliaque loca plura.

§. XI. In classẽ tertiam retulerim ea insignia, in quibus duplex allusio nominis est, Cum al-
 [qui parlent deux fois] & quidem in ea figura. Exempla illa allegaverim *Hohenvarth* ^{lusio in}
 [Austr.] gestat spiculam argenteam, ut celsior appareat, monticulo viridi impositam, ^{figura}
 in parma rubea. Ita enim simul situs excelsior exprimitur *Siebenburger* [Carinth.] in ^{eadem}
 clypeo coccineo baltheum sinistrum aureum, septicolli monte ornatum. *Schvvarzen-* ^{duplex}
stein (Bavar.) murum nigrum *Lauterbach* [Hass.] rivum candidum (ut ita ἐμφανὲς τῷ ^{est.}
Lauter exprimitur) in coccineo solo. *Goldaxt* (quasi *Goldox March.*) bovem auratum
 in prasino scuto. *Offenburg* (Helvet.) castrum argenteum patentibus portis auratis
 apertum in aurea rubea. *Schvvarzack* (Helv.) rivum nigrum in palimodum dispo-
 situm (veteribus Germanis *Uch* aquam v. fluentum notabat.) *Altmanner* (Bavar.)
 vetulum canis capillis & barba, *Blanckensteiner* (Silef.) octo argento candentes
 rhombos. Inter insignia civitatum huc spectant *Rotenburgum* ad *Tubarim*, *Weissen-*
burgum Noricorum. *Offenburgum*, *Wittenbergæ*, *Rottenburgum* ad *Nurum*, *Ziegenhan-*
cron-Weissenburg seu *Sebusium*. In quo triplicem si velis allusionem, agnoscam. Conf.
 c. 5. f. 6. m. 4. n. 9. Ad eandem classẽ retulerim ista Gallorum ex *Varenn.* *Tresseol.* in

solo cærulei tres soles aurei (in lingua Britannica, vox ea tres soles notat) *Nogaret* in parma argentea nux arbor viridis (les armes sont parlantes, puisque selon Gascons le noyer & le guerret sont exprimés par le champ de l'escu & par son arbre. Varenn. P. 2. p. 179.) *Trenchelion*, in clypeo rubeo brachium argento amictum, quod ense leonem concolorem transfodit (alibi p. 430. mentionem brachii omittit) *Grateloup* (Burg.) in area coccinea lupus divaricatis ad prædam pedibus, & brachium argento amictum ex sinistra scuti parte protensum, cuius manus dorsum lupi fricat, quod tamen rectius ad seq. classsem refertur, ut & præcedens exemplum *Palluert*, parma palis ternis hermioniciis & variis exarata (huc spectare videtur, ex corrupta etiam dialecto) *Roquetaille* rupes discissa; conf. *Breckspeare* §. 6.

Cum in
figuris di-
versis.

§. XII. Constituant jam quartam classsem ea insignia, in quibus diversæ scuti figuræ duplicem hanc allusionem continent. *Ochsenhausen* abb. in scuto aureo bovem nigrum repræsentat viridi telluri insistentem, & ex domo miniata prodeuntem. *Wap.* p. 1. p. 13. *Sternberg* Bar. in parma cærulea stellam auream monticulo argenteo innixam. *Auerberg* (Bar.) urum aureum viridi monticulo insistentem in area rubea. *Raumschüssel* (St.) in parma viridi 3. patinas argenteas immixtis cochlearibus aureis (damit die schüsseln geräümet werden / quod cochlearibus patinæ evacuentur. Vid. f. 6. m. 1. n. 3.) *Reitmohr* (Bav.) æthiopem cervo inequitantem. *Uhrmühl* (Bav.) argenteum horologium & lapidem molarem in nigro laterculo. *Rabenstein* (Franc.) corvum nigrum insistentem tribus monticulis faxeis, colore qui saxorum esse solet tinctis. *Danbach* (Francof.) in solo nigro argenteum fluvium in fasciæ modum fluentem, additis tribus nucibus pincis aureis. *Hornstein* (Suev. & Rhen.) in scuto aureo cornu venatorium nigrum, viridi monti impositum. *Sternfels* (Suev.) in clypeo argenteo rubeam stellam rupibus cæruleis innixam. *Horneck de Hornberg* (Suev.) in area aurea cornu rubeum monti impositum. *Kannenburg* (Marc.) in area cœlestina 3. argenteos cantharos monticulis viridib⁹ insistentes. *Schlegel de Münchsberg* (Marc.) in scuti superiori parte argentea monachum griseo habitu, in inferiori coccinea ruditem (*Schlägel*) argenteum innitentem monti viridi. *Berenfels* (Helvet.) in aureo clypeo ursum nigrum rubeo monti insistentem. *Zur Gilgen domini de Helficken* (Helv.) in rubea area tria lilia argentea, in nigra duo elephantes metalli. *Stocker* (quali *Stockaer* Helv.) in scuto aureo aquilam nigram insistentem trunco. *Von Dehm*, *Rothfelfer* (Misn.) cervam πλατυκέρωτα (*dannhirsch*) & rupem rubeam. *Wolffurth* (Suev.) in parma aurea lupum cæruleum tria argentea flumina trajicientem. *Eisenberger* (Francof.) in scuto aureo duo ferra (seu laminæ ferreæ) cœlesti colore tincta monticulo tricipiti prasino (vidi alibi cæruleum colorem) insistentem. De comitibus *Lævvensteinis*, nec non princ. *Henneberg* mentio fiet hist. insign. proleg. c. 1. f. 1. n. 31. 32. & l. 1. c. 56. n. 1. Exterorum præter exempla §. præced. allegata succurrit scutum *Frangipani* cæruleum, duas continens manus argenteas panem aureum in duo frustra diffingentes, quo unius hujus gentis liberalitatem memorari servari ajunt, qui in caritate annonæ plurium egenorum fami succurrerit. Varenn. P. 3. p. 492. ubi de his insignibus illa addit: *Plusieurs n'estiment pas si bon, que quand elles ne parlent qu'une fois. Ten croiray tout ce que bon vous semblera.* Plurimi non æque ista existimant, ac ea in quibus allusio simplex. Credam ejus, quicquid vobis videbitur. In civitatum scutis exempla frequentissima. Inquirantur insignia *Buchornii*, *Magdeburgi*, *Dunkelsbubla*, *Waldcapellæ*, *Wolfhagæ*, *Hersbrugæ* (*ein hermelin auf der bruck*. Hermionicus mus in ponte.) *Lichtenfelsæ*, *Beilsteinii*, *Dornbanii*, *Hornbergæ*, &c.

Allusio
longius
petita.

§. XIII. Quintum ordinem constituemus eorum, in quibus allusio est longius petita, non ipsa figura rei, à qua nomen *qui parlent par rapport*. Exempli palam facient, quid velim, quorum tamen aliqua si quis ad secundum ordinem referre velit, non multum pugnabo. *Spiler* (Austr.) gestant alveolum latrunculorum seu scaccarium (*schachspiel*) tessellis coccineis & argenteis distinctum (qui alveolus talis ludentibus familiaris conf. c. 5. f. 1. m. 2. n. 11. 13.) *Toppler* (Nor.) duos talos seu taxillos (qui iterum in usu lusoribus) *Paumgartner* sepem horti. *Kecken de Maurstetten* (Bav. in parma nigra virum aurata veste, ense minacem (quod audacium est.) *Vischer* (Styr.) casiores & 3. fluvios. *Schlaber* (Bav.) virum armatum cum ense c. 5. f. 2. n. 14. (quo feriat juxta nomen.) *Streitberg* (Franc.) murum pinnatum ex sinistro angulo descendentem (*eine lincke maur*) *Renner zu Almedingen* (Suev.) in aureo solo nigrum equum (curfibus aptum.) *Schnabel de Schaufstein* (Suev.) in aureo tria nigra avium capita (cum rostris.) *Schelman* (Francof.) in rubeo solo argento pictum os cadaveris (aliquando *schelm* dici solet) dia gonali situ, cum stella aurea in sinistro angulo superiori scuti. *Haydenheimer zu Klingenberg* (Suev.) solem

solem & lunam (gentilitium cultu exposita) & in galea virum paganum. *Iäger de Gertringen* (Suev.) aureū cornu venatoriū in solo cæruleo. *Iageman de Hardeyjen* (Brunf.) nigrum in argenteo. *Königsmarck* (March.) virginem coronatam (reginæ instar) sed in casside. *Bellendorf* (Rh.) duos canes (à latrando.) *Kettler* (West.) serrulam manubriatam (*fesseletsen*.) *Keller de Schlatheim* (Helvet.) in rubea parma duo brachia cum clave [cum & conomorum sit nota Clavis.] *Teuffel zu Rotensee* (Bay.) feram ignivomam. *Schanbeck* (Sax.) duas pulchellas virgines. *Brandstein* (Mish.) vulpis certum genus (*brandfuchs*.) *Schöneich* (Siles.) sertum viride ex foliis quercinis. *Mulheim* (Sil.) duas rotas molares. *Popschitz* (Sil.) duas sagittas argentatas. Inter civitatum scuta huc retulerim illa, *Liechtenavii*, *Onoldsbaci*, *Regumontis* Franc. *Weinspergæ*, *Lauffæ*. Nec exteri his destituuntur. Ita Varenn. P. 2. p. 199. *Vergiacæ* insignia putat eo alludere, quod rosæ sint *l'ornement des Vergers*. Viridariorum argumenta. *Pierre vive* in aureo scuto ostentat 3. palos rubentes, quorum singuli in capite ornati singulis adamantibus argento pictis. Huc etiam referunt *Bellegardiorum* (Var. P. 3. p. 367.) argenteam in cæruleo scuto campanam, cuius malleus niger, *en ce que la cloche dans une ville ou citadelle sert à la bonne & seure garde*, quia campana in urbe vel castro inserviat bonæ & tutæ custodiæ. Necnon *Montpezatorum* in area coccinea bilancem aureum (à pezer) vel ut *le Labour*. in aurea coccineum. Hic eo etiam refert *Crequiorum* Chamæcerasum & *Pelleveorum* scutum, in cuius coccinea area caput humanum argenteum horridis crinibus aureis (*poil levé*) conspicitur.

§. XIV. Sextus ordo esse potest eorum, in quibus convenientia petenda ex alia lingua vel dialecto non nihil aut corrupta aut antiquata. Ita *Ruttenberg* pro *Raudenberg* gestat rhombos, *rauden*. *Ecker* (Bav.) 3. panes oblongos (*wecke*.) *Ercken* (pro *Ebercken*) (Thur.) in scuto aureo verres niger. *Vossen* (Westph.) (pro *fuchse*) vulpem rubeam in aureo. *Reinhard* (Helv.) (à Gall. *Renard*) vulpem auratam. *Sparren* (Sax.) ternos baltheos argenteos & totidem cœlestinos (Hos *sparren* dici credo sed abusive.) *Habel* (Hass.) frangibulum seu vulsellam linariam, seu cannabis tridentem melioris metalli in parma aurea (illa dialecto provinciali, *Habel*.) *Schleiniz* (Mish.) rosas (dicuntur enim rosæ illo nomine in lingua slavica vocari.) Inter exteros illa notavi. *Neuchezes des Frans* gestat in scuto rubeo 9. molulas calcarum argenteas, *au langage du Poiton, pais originaire, cheze, signifie molette*. (Var. p. 482.) *Layncel* (Prov.) in simili scuto ferrum sagittæ argenteum diagonali situ (*Layn* ou *Lens* en Provencal signific ce fer.) *Reilbanc* (Prov.) in cæruleo vomerem (nam *reilbe* id instrumentum rusticum in Provincia notat.) Ita Ed. Bissæus N. N. ad Upt. p. 52. notat, quod *Godolphinorum* nomen in Cornvallica lingua ab aquila alba factum sit, unde gestant aquilam expansam albam bicipitem inter 3. lilia item candida in scuto rubeo. Huc illam referam conjecturam, cum apud *Hæping. de iur. insign. c. 5. n. 46*. Britanni Aremonici ita dicti ab hermionibus gente litorali, ea allusione creduntur elegisse caudas illas muris pontici.

§. XV. Septimam classem illis assignarem, in quibus ob non intellectam vel neglectam etymologiam allusio nata est. Ita exemplum paronomastici insignis Joh. de Bado aureo futurum esset, *ut forte cornubius assumat sibi cornicem in armis suis*. Nobile exemplum est regni *Legionensis*, Leon, cuius *de typhon* leo est, tanquam à fera dictum esset, cum ex legionis nomine illud sit natum vocabulum. Non aliam originem habet calix *Galliciæ*, quæ tamen non ab illa voce sed Gallæcis nuncupatur. Si quid demus conjecturæ *D. Blondelli*, Francorum lilia eundem habent ortum: T. 1. geneal. Franc. LXVI. * 2. & 7. 2. p. 163. 164. quod videlicet Ludov. VII. allusione ad nomen *Lois* v. *Louis* florem illum sibi sumserit, non atterato, quod nominis non ab illo origo deriveretur. In civitatū insignibus frequenter hoc occurrit. Nobile exemplum præbere potest *Landsbutum* Baviaræ, huic non à pileo sed specula (*des landes hut oder wart*) nomen inditum, unde turris ibi extantis altitudo omnibus notissima: In insignibus tamen loco speculæ, tres pilei visuntur. Ita & qui *Scaphusium* à scapis dictum arbitrantur, scutum ovis figura insignis huc etiam trahent. Ita Guil. Paradinus arma *Foxia* in hunc censum refert, vaccas repræsentantia, quia antiquus populus Vaccæi. Sed *le Labour. orig. des arm. n. 62*. monet, non Foxenses sed Bearnenses vaccis istis notari, atq; Flustates esse in Foxio comitatu, in Biscaya Vaccæos. Eas tamen vaccas putat à Bearnensibus electas, quia provinciæ opes in armentis fere consistant. Unde legatur in historia Caroli VI. quod Gasto C. Foxii, & Bearnii dynasta, regi obviam miserit, 100. *chevaliers, des gras moutons sans nombre, 100. bœufs gras, 12. beaux dextriers, lesquels avoient au col sonnettes d'argent, comme celles qui estoient au col de bœufs, & ceux qui conduisoient le bestail, & che-*

Ex alia
lingua
vel dia-
lecto.

Allusio
ex non
intelle-
cta vel
neglecta
etymo-
logia.

„& chevaux choient les dextriers, estoient vestus en habi de vachers, & bouviers, encore que ce fussent des plus nobles gentilshommes de ses terres.

Allusio in apice.

§. XVI. Octavus ordo illorum sit, qui in apice nominis convenientiam vel allusionem quaesiverunt. Exempla inter alia ista notavi. *Schafgotsch* (Bav.) ovem cassidi imponit: *Kolb de Heilsberg* (Bav.) & de *Wartenberg* (Rhen.) virum clava armatum. *Rotenhahn* (Franc.) rubeum gallum gallinaceum c. 5. f. 5. m. 2. n. 4. *Schencken de Gayren* (Franc.) vulturem. *Vasant* (Franc.) phasianum, c. 5. f. 6. m. 1. n. 22. *Rosenberg* (Franc.) rosam rubeam, c. 5. f. 1. m. 1. n. 66. *Greiffenclau* (Rh.) aureum gryphis pedem cum unguibus. *Hane* (Thuring.) pennas nigras galli gallinacci. *Kudorffer* (Franc.) nigram vaccam. *Mollendorf* (Marc.) virginem cum rota molari. *Schvvanberg* (Marc.) cygnum candidum. *Schlegel* (Marc.) totidem miniatum. *Stangen zu Cuniz* (Sax.) virum rubeo amictu cum conto aureo. *Tannvitz* (Misd.) picam abieri insidentem. *Raben* (Misd.) & *Rabenan* (Siles.) corvum, *Horn* (Siles.) cornu venatorium, *Biberau* (Siles.) duas castoris caudas. *Banner* (Siles.) virum duo vexilla gestantem. *Zobeltiz* (Misd.) mustela scythica seu mus lebellinus, *jobel* colore naturali. *Rehebeck* (Brunf.) capreolum nativi coloris. *Guldenbock* (Brunf.) *ωροτομν* hirci nigri, auratis cornibus. Huc illa spectant Ed. Bissæus NN. ad Upton, p. 53, de sua familia referentis, majores suos cum de la Bisse dicuntur (quod cervam significat) saltem in galea retinuisse cervam candidam: alium vero minorem natu cervam concolorem in parma punicea gestasse. Idemp. 62. narrat familiam le Moine apicis loco representare monachum flagelliferum exsurgentem. His affine est, si telamones ex nominibus sumti. Ita *Habsburgenses* comites ob nom. *Habsburg* quasi *Habichsburg* accipitres scuto adposuere telamones, D. Blond. gen. Franc. plen. aff. T. 2. p. 358.

Allusio ad nomen familiae antiquum: vel nomen ex insignibus sumtum.

§. XVII. Nonum ordinem constituo eorum, qui cum gentis antiquum nomen alio mutarint, istius memoriam in scuto servare laborarunt. Ita illustres *Vngnadii* prius *Weissenwolff* dicti, cum ex ratione, quam apud M. Dressler. *Ungnad* & *Chron.* legas, nomen asciverunt *Ungnad*, lupi tamen albi *μυμιοσσοων* in scuto custodiverunt. Nostro vero tempore cum aucta dignitate resumtum etiam priscum nomen. Conf. simile exemplum *Terlovvicensium* Bohemorum apud Hæping, de jur. insign. c. 5. n. 71. Nec non superius c. 5. f. 3. m. 3. n. 8. de fam. *Rouville*. Contrario modo alii ex insignibus nova sumserunt nomina. Huic mori analogo quædam apud Veteres reperire est. Vid. Hæping. de jur. inf. c. 5. n. 47. Ita etiam credit Spelm. Asp. p. 45. Richardum I. Angliæ regem ex eo cognomen *Cor leonis* accepisse, quia primus leone in insignibus sit usus: ut olim Glaucus Minois filius ab ansa clypei, quam Græci *λαβην* vocant, dictus Labicus. Ita & *Plantaganiste* sunt dicti à planta genistæ, qua utebantur in apice galeæ: Sic Guilhelmo comiti, qui Richardi signa sequebatur, inditum est nomen *Hirundela*, quod hirundines celeritatis symbolon gestaret clypeo. Ita Guilh. Brito arm: Philipp.

Ut comes erecta Gulihelmus cominus hasta

Vidit hirundela, velocior alite qua dat

Hoc agnomen ei, fert cujus in agide signum.

Alia exempla allegat *Varenn. R. d'arm.* P. 3. p. 492. 493. Roberti I. Dn. de Bethune, qui *Faïssent* dictus sit ob fascias scuto pictas, & familiae dominorum de Chantilly nominis Silvanectensis seu de Sentis, qui *Buticularii* seu *Bouteillers* nuncupati à parmae figura. Addit p. 494. cognomen *Cauliculi* seu *Choleti*, quod inditum Hugoni Comiti de Roucy seu Roceji, ob scutum rubeum brassica aurea insigne, quod dein ex posteris ejus domini de Bours retinuerunt. *Philib. Campanile* dell' arm. p. 216. refert, quod cum Andejavensibus in regno Neapolitano omnes familiae à Germanis oriundæ invictæ fuerint, stirps *Alemannia* seu *Alemagna* ob hoc ipsum nomen mutant, assumpto altero de *Merloto* seu quod istud antiquius gentile nomen fuerit, seu quod à merulis scuti familiaris hoc derivatum sit: quo casu huc exemplum pertineret. In Germanica nostra exemplum succurrit Ill. *Rechbergiorum*, quibus in scuto duo leones rubei, & ex eo (nec enim aliam rationem divinare possum) titulus novus Comitum de *Rotenleven* *Wap.* IV. p. 1. An his addemus fam. *von der Gabel* (Thur. *Wap.* I. p. 149.)

Longius petita tantum ex sono, quæ reiecta.

§. XIX. Extremum ordinem illorum constituimus, in quibus allusio longius petita ex sono tantum vocum conjunctarum, non attento, quæ significatio earum sit: quam vocent in rebus de *Picard.* vid. S. d'Accord les bigarrures, c. 2. p. 22. Ut si quis nominis de Chalon. selem longum gestaret, *un chat long.* Poitiers, tria P. quod pronunciant *Poy Clergant*, clavem & chirothecam *un clef & un gant, du Pont*, ducem & pontem, *un duc & un pont.* Rousseau, rotam & sigillum, *une roue & un sceau.* Turpin, Turcam & pinum: quæ ex parte Segoing. tr. des arm. art. 5. p. 46. fingit, & rececet, atque vocat *equivocus sottement inventées qui marquent un esprit aussi bas comme la naissance.* Paronomastica stulte inventa, indicii ingenii æque humilis atque sit nativitas. Quo referas quam rusticorum inventioni tribuit, illisque dignam credit speciem insignium *cifratorum & alludentium* Phil. Campanile dell' arm. c. 10. p. 15. Ista cum plures figuræ unam vocem constituunt, ut si quis ob nomen *Amoroso* hamum & rosam usurparet: hæc cum non vox ipsa sed aliqua vicina significatur: ut pro nomine Biasco, un fiasco eine Glasche. Eo referendum etiam esset scutum *Brulartorum*, si juxta aliquorum sententiam respiceretur ad voces *brule* & *ard*, cum gestetur ab illis in parma coccinea baltheus aureus impressis 5. nigris doliolis pulveris pyrii, qui itidem sparsus ibi visitur (5. barillet, de fable, à la trainee de poudre d'amorce de mesme) sed *Varenn.* p. 491. rectius conjicit assumpta à quodam, quem familiae rei tormentariæ dederit, magistro. Porro haud dubie hæc minimum nobilitatis habent insignia, & vere ridicula, atque seculis barbaris nata sunt, quorum indicium servant. Unde de hac saltem specie verum fuerit, illustres familias nunquam voluisse æquivocis, hoc est hujusmodi ineptiis, insigniri.

Index Terminorum Heraldicorum

Et rerum occurrentium.

A.

- A**bbatica Insignia. p. 13
 Abbatum mitræ. 316
 Abies. 258
 Abolitio insignium. 22
 Abolla. 67
 Abscissio angulorum. Esclopé. 353
 Abaisé. 130
 Academica Insignia. 14
 Accessiones soli. 130
 Accipiter. 220
 Acinaces. 294
 Accollé. 210
 Accorné. 210
 Acrostolium. 320
 Acrostolium plumatile. 317
 Acroterium plumeum. 317
 Actiones ex insignibus, & judicia ob ea. 21. probandi modi. 21
 Acuminati pali. 158
 Adjacentia Scuto. 330. Earum enumeratio. ibid.
 Adoptatis an insignia convenient. 17
 Edificia. 297
 Equivoca Insignia. 361
 Equor. 128
 Ethiopes alba veste amiciebantur: aut corpora inficiebant dimidia minio, dimidia minio, dimidia gypso. 68
 Ethiopum imago. 204
 Es metallum an Ducibus & militibus consentaneum. 77
 Affinia insignium. 22
 Agesilai milites. 68
 Agitatores Circensium. ibid.
 Agitatores Circissarii. ibid.
 Agitatores an infames. ibid.
 de Agitatoribus & Aurigis Ulpiani sententia. ibid.
 Agnus Paschalis. 250
 Agricultura apud veteres pretium. 285
 Ahenorum ansæ (Kesselring) 279
 Ahenum. 279
 Aigle deplumé. 215
 Aigle pasmé. 215
 Aiglettes. 215
 Agnus. 249
 Alarum jugum. 227
 Alæ in apice. 325
 Alæ avium. 226
 Alauda. 224.
 Alba vestis apud Æthiopes usitata. 68.
 Albi coloris significatio. 125
 Albus color. 60. Ejus usus. ibid. & 61
 Alce. 245
 Alebarda. 295
 Alerions. 215.
 Alexander M. Argyraspis vocatus. 70
 Alexander Severus Chrysaspis appellatus. 70
 Allium. 262
 Allumé. 210
 Aluta. 114
 Alveolus latrunculorum. 187
 Alveus. 128
 Amaltheæ cornu. 263
 Amicula armorum. 6
 Amazonica securis. 295
 Amissio insignium. 22
 Amphimallum. 67
 Amphibæna. 257
 Amphisteres. 257
 Amphitapa. 67
 Ansel. 225
 Anas. 218
 Anaticula. 218
 Anchora. 302. Spei symbolum. ibid.
 Ancilia scuta. 83
 Ancyle, scutum breve. 83. & 84
 Angelorum figuræ in apice. 326
 Angelorum imago. 205
 Angliæ feciales. 8
 Angulare ventilabrum. 329
 Angulorum abscissio. Esclopé. 353
 Angustior baltheus. 186
 Angustior palus. 186
 Animalia in scutis. 208
 Animalia diversa in uno scuto quomodo collocanda. 208
 Animalium figuræ aliquid tenentes. 209
 Animalium figuræ mutilatæ. 209
 Animalium figuræ sectæ, coupé, glatt abge-schnitten / arraché, abgerissen. 209
 Animalium partes in apice. 328
 Animalium situs in scutis. 208
 Animalium situs erga se invicem, vel adversus, ἀντιπροσώπτως, affronté; vel averfus; addosé, mit dem Rücken zusammen gefehrt. 209
 Animé. 210
 Anneau. 197
 Anneaux enlafsés. 198
 Annelet. 197
 Anillef. anile. 188
 Annuli. 184. 197. 198. 192
 A

Annu-

Index Terminorum Heraldicorum

- Annuli flavi Judæorum. 13
 Annuli hieroglyphica. 197
 Annuli innexi. 198
 Annulus nudo circulo constans. 198
 Anſæ anhenariæ (Reſſerling) 279
 Anſer. Ejus hieroglyphicum. 218
 Anſerini pedes. 218
 Antihermionicum ſcutum. 116
 Antiochi aula. 74
 Antiochi milites. 68
 Aper. 242
 Aperta corona. 312
 Aperta galea. 309
 Apertas galeas geſtandi quibus juſ ſit? 309
 Apex. 305
 Apex galeis impoſitus. 320
 Apex plumeus. 320. 325. 305
 Apex Brunſviciſis. 322. & 323
 Apex Wirtembergicus. 322. & 323
 in Apice figuræ, quibus nullæ in ſcutis reſpon-
 dent. 322
 Apices in Gallorum galeis. 321
 circa Apices Germanorum mores. 321
 Apices qui ſcutis imponuntur & adjiciuntur an
 ſemper hereditarii? 305
 Apices apud veteres ſæpe mutati. 321
 Apicis colores. 323
 Apicis figuræ infrequentiores. 323
 Apicis figuræ pluribus ſcutis reſpondentes. 322
 Apicis & figurarum ſcutariorum analogia. 322
 Apicis origo. 320
 Apis. 225
 Apium. 262
 Αποφειγισμα. 13
 Apparatus militaris. 294
 de Apro aliqui gallici termini. 242
 Aprugnum caput. 242
 Aſpides. 192
 Aqua. 275
 Aquila. 211
 Aquila in apice. 327
 Aquila biceps, au Chef parti. 212
 Aquila naſcens in apice. 327
 Aquilæ diverſis coloribus tinctæ. 213
 Aquilæ galeatæ. 215
 Aquilæ mutilatæ, demembré, eſtropié diſſamé.
 214
 Aquilæ pellicani in modum pictæ. 215
 Aquilæ plures in eodem ſcutis. 214
 Aquilæ ſolem reſpicientes. 215
 Aquilæ ſymbola. 212
 Aquilæ teſſellatæ. 214
 Aquilæ truncatæ. 214
 Aquilæ variæ tincturæ. 212
 Aquilæ volaturientes, ſ'eſſorant, prenant l'eſ-
 ſort. 215
 Aquilæ uſus antiquus. 211
 Aquilarum & aliarum ferarum ex metallo
 uſus. 75
 Aquilarum conceſſarum Exempla. 56
 Aquilarum ſitus, expanſus, becque, langué,
 membré, onglé, couronné &c. 212
 Aquilarum ſitus extraordinarius. 214
 Aquilina capita. 215
 Aquilina crura & pedes. 216
 Aquilinæ pennæ in apice. 325
 Aquilini pedes. 216
 Aquilulæ. 215
 Aquilulæ Montmorenciorum. 52
 Aranea. 226
 Aratrum. 286
 Arbaleſte. 296
 Arbores. 258
 Arbores incertæ. 259
 Arborum folia. 260
 Arborum Trunci. 260. Eorum differentiæ.
 ibid.
 Archi-Epiſcoporum pilei. 316
 Arcubaliſta. 296
 Arcus. 296
 Ardea. 219
 Area. 127. 128
 Area alveolata. 187
 Area cygnea. 110
 Area latruncularia. 187
 Area pluribus conis repleta quomodo expri-
 menda. 181
 Area teſſellatæ. 187
 Area teſſellis vermiculatæ. 187
 Area teſſeræ gentilitiæ. 71. 78
 Area diviſiones. 128
 an Area omni, ſua figuræ. 128. hac de re aliquæ
 leges non receptæ. ibid.
 Aream & figuram exprimendi modus. 128. apud
 Germanos. ibid. Gallos. 129
 Arena. 128
 Areolarum recensendarum ordo ex diplom.
 Brotbeckiano. 129
 Areſts. 255
 Argentea ſcuta. 83
 Argenti ſignificatio. 125. 127
 Argentum. 110
 Argentum & aurum. 109. 124. 125
 Argumenta. 13
 Argyraſpida. 83
 Aries. 249. Ejus ſitus. ibid.
 Aries bellicus. 296
 Arietina cornua. 250. 324
 Arietinum caput. 250
 Ariti Germaniæ populi quo colore utebantur.
 68
 Arma. 12. 294
 Arma falſa. 118
 Arma fontalia. 275
 Arma perveſtigatoria ſ. à enquerir. 123
 Arma Phocenſium. 68
 Arma plana vel plena. 345
 Armbruſt. 296
 Armes. 13. armes & deſiſe differunt inter ſe.
 Armes briſées. 345
 Armes equivoques. 361
 Armes parlantes, ou qui chantent. 361
 Armes plaines. 345
 Armillaris ſphæra. 268
 Armoiries. 1. 13
 Armoiries & armes an inter ſe differant. 13
 Armoiries

¶ rerum occurrentium.

Armoralis ars. 1
 Armorigita. 1
 Armorum vocis derivatio. 12 Ejus synonyma. 13
 Armorum amiculum. 6
 Armorum Insignia. 12. Vocum differentia 12
 Armorum Reges. 2. 7
 Armorum Reges in Anglia. 8. Eorum munera. 8
 Ars armorialis, scutaria, tesseraia, Heraldica. 1
 Artaxerxis & Cyri copia puniceis, & albis sagulis induti. 68
 Arti heraldicæ figuræ propriæ. 135
 Artificiales res. 278. Earum distributio, ibid.
 Artis Heraldicæ principia. 9
 Artis Heraldicæ usus. 9
 Arvum. 127
 Ascia. 284
 Ascira ex armis vetustioribus vel maternis. 331
 Asellus. 255
 Asinus. 247
 Ἀσπίς τετραγύνα. 84
 Ἀσπίς. 80. & 81
 Aspre. 109
 Asserculi fragmentum. 260
 Atlas. 330
 Aves. 211
 Aviculæ incertæ speciei. 225
 Aves integræ in apice. 327
 Avium alæ. 226
 Avium capita. 227
 in Avium figuris quid observandum. 211
 Avium ova. 228
 Avium pedes. 227
 Avium usus in scutis unde originem sumserit? 211
 Aula Antiochi. 74
 Aurantii coloris significatio. 126
 Auratis sagulis Boii, & Insuæres & Antiochi milites usi. 68
 Aurea scuta. 83
 Aurea vestis quando Regis propria esse incæpit. 60
 Auream vestem Princeps Aurelianus primus induit. 60
 Aurelianus Princeps vestem auream primus induit. 60
 Auri significatio. 125. 127
 Auri usus Rom. Ducum in veste triumphali. 60
 Aurigæ Circensium. 68. An infames? ibid.
 Aurum & argentum. 109. 124. 125
 Aurum & argentum, quæ sola congruunt rei tesseraia. 76. 77. fecialium hac de re præcepta. 77
 Aurum an præstantius reliquis metallis. 109
 Urt. 284
 Azur. 110

B.

Badelaires. 294
 Balæna, de ea terminus gallicus Fierté. 254
 Barentaken oder Tappen. 240
 Bärenthaler unde sic dicatur. 240
 Balcke. 140. 151
 geschuppter Balcke. 152

schiffiegender Balcke. 151
 schmaler rechter Balcke. 178
 Baltheus. 140. 151 152 153 154 155 156 159. 164
 Balthei bipertiti: terni: quaterni. 164
 Baltheus angustior. 186. aliis baltheis adjectus. ibid.
 Baltheus dexter. 151. 351
 Baltheus fusorius. 193
 Baltheus sinister. 159. 164. 359
 Baltheus sinister angustior. 186
 Baltheus sinister in scuto illegitimorum liberorum nota seu discerniculum à legitimis. 358.
 Hac de re proverbium gallicum. 359. an id universim receptum 359
 Baltheus tellellatus. Eschiqueté, geschacht. 156. 164
 Banch. 349
 Band. 140. 151. 159
 Bandstelle. 89
 Bande. 137. 139. 151. 156
 Bande jumellée. 186
 Bande lonzangée. 156
 Bande partie 155
 Bandeler 186
 Banderole. 317
 Bandes retraites d'or. 139
 Bandum. 44
 Bannereti Domini. 9
 Banniere. 87
 Bannitis an insignia convenient. 17
 Baptismus prosequentium. 5
 Barre. 255
 Barra. 137. 140. 159
 Barrata investa insignia. 116
 Barre. 159. 164
 Barbreteceée & contrebreteceée. 164
 Barre eschiquetée. 164
 Barre ondée. 164
 Bars. 254
 Barselanten. 2
 in Barsletania color niger in usu. 68
 Bas de la fasce. 89
 Bassinet. 306
 Baston. 156. 186
 Baston en barre. 186
 Baston pery. 186
 Baston peri en barre. 359
 Baston raccourey pery en bande. 351
 Bazen / Besh seu Beshle unde sic dicantur. 240
 Baudrier. 159
 Βέλυσμα τῆς ἐξημώσεως. 43. Grotii sententia. 44
 Bessroy de Vaire. 117
 Beit. 284
 Beizeichen. 345
 Bellette. 245
 Bellantium galeæ. 308
 Benda. 151
 Bendula 186
 Besans. 199
 Besanstourteaux. 199
 Beschlag und Bänd. 289
 Bestiarum figuræ in apice. 327
 Biber. 246

Index Terminorum Heraldicorum

- Biche. 244
 Bicolores vestes. 71. apud antiquas urbes atque
 Respublicas adhuc in usu. *ibid.*
 Bidens. 286
 Billettes. 201
 Bipennis. 295
 Bipertitum scutum. 91
 Birkhan. 224
 Bische serpens. 256
 Blason. 1. 13
 Blau. 111
 Blechhandschuch. 296
 Blerau. 246
 Boa. 256
 Boa Mediolanensem principatum S. Milano no-
 tans. Hac de re historia vel potius fabula.
 257
 Boji milites. 68
 Bonnet oriental. s. pointu. 291. 329
 Bordura. 351
 Bordure. 137. 129. 351
 Bos. 248. Ejus situs. *ibid.*
 Botraces. 257
 Bouclé. 210
 Bouclier. 82
 Bourlet. 319
 Bouterole. 294
 Bovina cornua. 249. 324
 Bovinum caput. 249. Ejus à bubalino differen-
 tia. *ibid.*
 Brachia humana. 206
 Brachia humana in apice. 327
 Bracke. 252
 Brand. 274
 Braque. 252
 Brassica. 262
 Braun. 113
 Brique. 201
 Brisure. 345
 Brochiero. 82
 Brombeere. 259
 Broye. 289
 Brucke. 349
 Brünsthr. 320
 gewölbte Brück. 150
 Brutorum figuræ. 208
 Brynn vel Brenn. 306
 Bubalina cornua. 324
 Bubalini capitis à bovino differentia. 249
 Bubalus. 248
 Bubo. 222.
 Buccula galea. 307
 Buffles. 249
 Bufo. 257.
 Burelle. 184. 185
 Bust. 202
 Byssus. 60
 Byzantinus numus. 199
- C.
- Cadaver hominum extinctorum. 207
 Cadus. 280
 Caduceatores Romanorum. 4
 Cæruleus color. 110
 Cærulei coloris significatio. 125
 Calcaria. 293
 Calcei. 293
 Caligula amans præsini coloris. 66. Ejus amen-
 tia. *ibid.*
 Calix. 278
 Calvaria. 207
 Camail. 317
 Camelus. 248
 Campana. 283
 Campus. 127. vocis synonymia. 128
 Campus tessera gentilitiæ. 71
 Cancelli. 194
 Cancer. 255
 Candelabrum. 281
 Canis. 251
 Canis leporarius. 252. Ejus situs. *ibid.*
 Caninum caput. 252
 Canonica Insignia. 13
 Cantharus. 279
 Cantherius. 165. & seqq. & 351
 Cantherii bini, terni in eadem area. 168
 Cantherii diminutio. 186
 Cantherii inversi. 196
 Cantherii pinnati. 168
 Cantherii tessellati. 168
 Cantherii undulati. 168
 Cantherii significatio hieroglyphica. 165
 Cantherii vocis synonyma. 165
 Canton. 186
 Capeline. 317
 Hugo Capetus. 50
 Capita avium. 227
 Capita aquilana. 215
 Capita gallorum. 217
 Capitalia signa. 165
 Capitis humani hieroglyphicum. 205
 Capito. 255
 Capito. 217
 Capra. 250
 Capreolus. 44
 Capreoli caput, crus & pes. 245
 Capricornus. 250. & 251
 Caput aprugnum. 242
 Caput arietinum. 240
 Caput asini. 248
 Caput bovinum. 249. Ejus à bubalino differen-
 tia. *ibid.*
 Caput caninum. 152
 Caput capreoli. 245
 Caput cephalum. 137. 139
 Caput cervinum. 244
 Caput corvinum. 221
 Caput equinum. 247
 Caput humanum. 205
 Caput humanum in apice. 327
 Caput leonis. 235
 Caput leopardinum. 237
 Caput lupinum. 241
 Caput s. cephalus scuti. Champagne. 92
 Caput scutarium dentarum, danché ou dentelé,
 emmanché, jacksicht oder aufgespißt schild-
 Haupt: in nubeam formam ductum: tessel-
 latum:

Et rerum occurrentium.

- latum: aliis figuris impletum. 137. 138. 139
 Capitis scutarii differentia. 139
 Caputium. 291
 Cardinalitia Insignia. 13
 Cardinalitii pilei. 291. 315
 Cardinalium coccinei galeri. 67
 Cardinalium mos ex Pontificum scutis adsciscendi sua decora. 23
 Carduelis. 224
 Carduus. 261
 Cares inventores cristarum. 321. Earum finis. ibid.
 Cariophilli. 268
 Carnalio. 114
 Carnea tinctura. 114
 Carneus color. 114. 126
 Caroli M. nota super galea. 321
 Carpio. 254
 Carrariorum nomen unde? 287
 Carrociū. 44
 Cartouchet. 85
 Cartouche scuti cum aliis scutis differentia. 55
 Cascetto. 306
 Cassidis tegumentum. 306
 Casque. 306
 Castanea. 263
 Castella in apice. 328
 Castella plura in uno scuto. 300
 Castellum. 299
 Castor. 246
 Castrensis corona. 310
 Castrum διπυργον. 300
 Castrum τριπυργον. 300
 Cataractæ. 301
 S. Catharinæ rota. 288
 Catena. 288
 Catenatæ lorica. 75
 Cauda leonis. 229
 Causia punicea. 63
 Caveçon. 289
 Cedrenus de Romulo. 66
 Celada. 306
 Celade vel salade. 306
 Cephalum caput. 317. 139
 Cerasa. 263
 Cercopithecus. 246
 Cerisier. 258
 Cervina cornua. 244. 323
 Cervinum caput. 244
 de Cervo gallici termini. 243
 Cervus. 243. Ejus situs ibid.
 Cetra. 81
 Chabor. 255
 Chain. 302
 Chalybs, metallum an ducibus & militibus consentaneum? 77
 Chalybs igniarius. 279
 Chamæcerasus. 218
 Le Champ. 127. 128
 Champagne. 180
 Champeron. 317
 Chappe renversée. 195
 Chappé. 194
 Chapeau pointu. 329
 Chapperon. 291
 Characteres. 302. de horum δειγμάτων antiquitate. ibid.
 Casteau fendu. 300
 Chaudiere. 279
 Chef. 137. 139. 140
 Chefbarre. 180
 Chefchevron. 180
 Chef confu. 122. & 139
 Chef couvert, patté, ajouré du champ, fleurdisé, bordé, crenellé, alaisé, adextré, fenestré, engreslé, canellé, soustenu. 139. surmonté, abaissé. 140
 Le Chef de l'Escusson. 89
 Chespal. 180
 Chelidonium color. 111
 Chelys. 290
 Cheville. 282
 Cheville des Cornichons. 243
 Cheureuil. 244
 Chevron. 137. 165. Vocisderivatio. ibid.
 Chevron abaissé. 169
 Chevron brisé. 169
 Chevron contrepoincé. 170
 Chevron crenellé. 168
 Chevron coupé en chef. 169
 Chevron echiqueté. 168
 Chevron edatté. 169
 Chevron en fasce. 170
 Chevron gauché. 169
 Chevron hausté. 169
 Chevron ondé. 168
 Chevron en pal. 170
 Chevron parti. 169
 Chevron péri en Chef. 170
 Chevron ployé. 168
 Chevron rompu. 179
 Chevron versé s. renversé. 169
 Chirothecæ. 291
 Chirothecæ ferro munitæ. 296
 Chorus gradiens. 65
 Christianorum signa socilia. 70
 Chrysoaspida. 83
 Chytra. 279
 Cicada. 226
 Ciconia. 219
 Cidaris. 316
 Cifrata insignia. 363
 Cignæ pennæ in apice. 225
 Cimerium. 305. 320
 Cimeteres. 294
 Cimier. 305
 Cimeiro. 305
 Cinctus Gabinus. 62
 Ejus usus ibid.
 Cingulum. 292
 Cinericius color. 113
 de Circensibus Pontificia Constitutio. 69
 Circensibus in ludis Principes ipsos aurigare solitos fuisse. 69
 Circensium agitatores. 68
 Circensium aurigæ. 68
 Circensium colores. 65

Index Terminorum Heraldicorum

- Circensium colores quasnam significationes habuerint? 69
 Circi quatuor partes s. factiones. 66
 Circi seditio maxima sub Hippatio. 66
 Circinus. 282
 Circissarii agitantes. 68
 Circuli & hedera diversariorum. 13
 Circulus. 197
 Civica corona. 310
 Civitatum Insignia. 17. 22
 Clamys. 60. 61
 Clamys coccinea Alexandri Magni. 67
 Clamys Demetrii Polyorctis. 68
 Clamys Ferdinandi IX. Regis Legi: & Castellæ. 74
 Clather. 184. 194. 308
 Clathrata galea. 309
 Clathrorum numerus in galeis. 308
 Clavæ varii generis. 295
 Clavis. 280
 Clavis. 62. 282
 Clausa corona. 312
 Clausa galea. 309
 Cleomenis milites. 68
 Clepsydra. 281
 Clericalia Insignia. 13
 Clochette. 284
 Clypeus. 19. 81
 Clypei vocis derivatio. 81
 Clypei ovati. 84
 Clypeorum nomen unde? 80
 Clypeorum & galearum usus quando cœpit. 73
 Coccine. 109
 Cochleæ. 257
 Cochlear. 279
 Cochleatæ Zonæ. 146
 Coelestia. 268
 Cœur seu abisme de l'Escuffon. 89
 Cognomenta Militum & Ducum unde nata. 74
 Cohortum signa. 46
 Collegiorum Insignia. 17
 Colletté. 210
 Colliculi tricipites. 277
 Collis. 277
 Color colori non inscribendus. 118. hujus regulæ Exceptiones. 119. 120
 Color albus. 60. 65. Ejus usus. ibid. & 61. 65
 Color albus frequens in sagulis militum. 68
 Color albus hyemî dicatus. 65
 Color albus pruinoso autumno dicatus. 65
 Color cæruleus. 110
 Color carneus. 114. 126
 Color chelidonius. 111
 Color cinericius. 113
 Color conalis. 128
 Color croceus s. luteus. 55
 Color cyaneus. 63. 127
 Color glastus apud Britannos in usu. 68
 Color gramineus. 111
 Color griseus. 113
 Color inventus. 116
 Color limborum. 179
 Color luteus. 65
 Color monachinus. 112
 Color figurarum naturalis. 114
 Color niger. 63. 111. 124. 125. 126
 Color niger in Barsterania in usu. 68
 Color plumbeus. 113
 Color prasinus. 63. 65. 111
 Color prasinus virenti verno dicatus. 65. autor hujus impositionis Romulus. ibid.
 Color puniceus. 112
 Color purpureus. 65. 66. 110. an peculiaris. 112. 125. 126
 Coloris purpurei significatio. 126
 Color roseus. 113
 Color roseus æstati flammeæ dicatus. 65
 Color ruber. 67
 Color rubeus. 61. 110
 Color rubeus in Ducum clamyde. 67. non tantum apud Romanos, verum etiam exteros. ibid.
 Color russeus æstati dicatus. 65
 Color sanguineus. 113
 Color scutulatus. 63
 Color terreus. 113
 Color veneris nubilæ hiemî dicatus. 65
 Color violaceus. 63. 114
 Color viridis. 63. Insigne sacrorum Antistitum. ibid. & 111. 113. 126
 Coloris viridis significatio. 126
 Color umbraticus. 126
 Coloratæ cruces. 70
 Colorato. 110
 Colores apicis. 323
 Colores minus principales; griseus, plumbeus, cinericius, terreus, lividus. 13
 Colores ad modum sectionis alternantes. de l'un en l'autre, changé l'un de l'autre, mit ab getheilten oder geschrenckter Farben. 131
 Colores quaterni in circo. 65. 66
 Colores varii in una veste. 63
 Coloris albi significatio. 125
 Coloris aurantii significatio. 126
 Coloris cærulei significatio. 125
 Coloris nigri significatio. 125
 Coloris rubei significatio. 125. 127
 Colorum significatio. 118. 124. 125
 Colorum Circensium significatio. 69
 de Colorum conjunctione similia quædam. 126
 Colorum numerus.
 Colorum usus in bellicis expeditionibus. 67
 Colorum vetus usus in vestibus, præsertim domi seu in urbano cultu. 59
 Colorum usus in ludis Circensibus. 65
 in Coloribus an mytheria quærenda? 124. 125
 Coquilles. 276
 Columba. 222
 Columba in apice. 327
 Columna. 300. Ejus hieroglyphica significatio. ibid.
 Columnæ in apice. 328
 Comble. 184
 Comes Palatinus. 15
 Cometa, crinitus, caudatus. 273
 Comitum feciales. 9
 Communitarum Insignia. 22

Et rerum occurrentium.

- Compagnons des Roys. 8
 Compolita insignia. 24
 Conalis color. 128
 Concessio figuræ affinis vel particulæ in insignibus. 57
 Concessionis Insignia. 23
 Conchæ. 276
 Conchæ Jacobinæ. 276
 Conchæ Michaelicæ. 276
 Concharum figura & differentia. 276
 Concharum significationes. 276
 Conchiliatæ vestes. 276
 Concolores vestes à quo dabantur. 70
 Conopeum. 342
 Constantini Monogramma. 304
 Contrebande. 159
 Contrechevroné. 169
 Contrehermines. 116
 Contrevaire. 117
 Conus. 128. 181. & seqq.
 Coni differentia. 181. & 182
 Conis pluribus repleta area quomodo exprimenda. 181
 Coopertoria lectorum. 19
 Cor humanum. 207
 Corbis. 280
 Cordeliere. 342
 Cordis forma scuta. 86
 Cordis humani hieroglyphica significatio. 207
 Coriacea scuta. 83
 Corneæ loriceæ. 75
 Cornichons. 243
 Cornix. 221
 Cornu Amaltheæ. 263
 Cornu copiæ. 324
 Cornu venatorium. 289
 Cornua. 323
 Cornua arietina. 250. 324
 Cornua bovina. 249. 324
 Cornua bovina & bubalina. 324
 Cornua cervina. 244. 323
 Cornua helcii. 288
 Cornua hircina. 324
 Corollas. 305
 Corolla plumea. 325
 Corollæ floreæ convivales unde? 76
 Corona. 306. 310
 Corona aperta. 312
 Corona Caroli M. duplex. 311
 Corona Castrensis. 310
 Corona civica. 310
 Corona clausa. 312
 Corona Delfini Francici. 313
 Corona Ducum antiquorum. 313
 Corona Dueum & Parium Franciæ. 313
 Corona graminea. 310
 Coronarum Imperatoriarum figura. 312
 Corona laurea. 310
 Corona leonis. 229
 Corona muralis pinnifera. 310
 Corona Navalis s. rostrata vel classica. 310
 Corona obsidionalis. 310
 Corona ovalis. 310
 Corona Papalis. 314
 Corona populea. 311
 Corona quorum proprium gestamen erat? 311
 Corona Regis Galliæ. 313
 Corona rostrata. 313
 Coronæ olim tantum Diis tribuebantur. 311
 Coronæ priscae. 291
 Coronæ radiatæ. 311
 Coronæ Regum. 314
 Coronæ spineæ. 291
 Coronæ triplicis papalis origo. Triplicitatis ratio. 314
 Coronamentum fastigiarium. 305
 Coronarum differentia. 312. 313
 Coronarum genera apud antiquos. 310
 Coronarum Inventor Janus. 310
 Coronarum origo. 76
 Coronarum in scutis exempla. 291
 Coronarum usus quando cœperit. 311
 Coronarum apud priscos usus. 310
 circa Coronas Regum & Imperatorum mores. 311
 Corporis ornatus. 290
 Corvinum caput. 221
 Corvus. 220
 Corvus in apice. 327
 Cosé. 285
 Cotice. 186. 194
 Cotte d'armes. 6
 Coturnix. 224
 Couleur d'ambres. 126
 Couleur enfumée. 126
 Couleur orangé. 113
 Couleur de Rosé. 113
 Couleur de Sable 111. vocis hujus derivatio. ibid.
 Couleur de Sinople. 111. hujus vocis derivatio. ibid.
 Couleur tanné. 113
 Couronne croisetée. 2
 Crampon. 282
 Crater. 279
 Cratis occatoria. 286
 Creatio Heraldorum. 2.
 Crequier. 258
 Creuß. 170
 Creußlein. 170
 Creußstab. 176
 Creuß mit einem Hacken. 175
 abgefürht Creuß. 173
 Andreas Creuß. 174
 anker Creuß. 174
 außgerundte flache Creuß. 173
 außgeschüptes Creuß. 172
 außgespißt oder gekerbt Creuß. 172
 Burgundisch Creuß. 178
 doppelt Creuß. 176
 eisen Hütlein Creuß. 177
 gegittert Creuß. 176
 gestickt oder abgefürht Creuß. 176
 gestümmelt ast Creuß. 173
 Frucken Creuß. 175
 Fugelstab Creuß. 175
 lilien Creuß. 173

Index Terminorum Heraldicorum

- nagelspikig Creux. 175
 quartirtes oder viereckigtes Creux. 171
 rauten Creux. 176
 schach Creux. 176
 schlangenköpff Creux. 174
 schrages Creux. 178
 schwebendes Creux. 173
 wider Creux. 175
 Crista plumatilis. 317
 Crista comantes. 320
 Crista plumeæ. 325
 Crista veterum. 320
 Cristantes galeæ. 320
 Cristarum inventores. 321. Earum finis. ibid.
 Cristas portandi mos apud Anglos quando coe-
 perit. 321
 Crocota. 60
 Croceus color. 65
 Crocotarii. 60
 Croisette. 170
 le Croissant. 270
 le Croissant renversé. 270
 Croix. 137. 170
 Croix aiguillée. 176
 Croix alaisée. 173
 Croix ancrée. 174
 Croix de S. André s. de Bourgogne. 178
 Croix arborée. 173
 Croix arrondie. 173
 Croix barbée. 176
 Croix besantée. 177
 Croix bordée. 176
 Croix bourdonnée vel pommelée. 175
 Croix bretesée. 173
 Croix cantonnée. 170
 Croix cerclée. 174
 Croix chargée. 176
 Croix composées, eschiquetées, lozangées. 176
 Croix en cœur. 170
 Croix coupée. 176
 Croix cordée. 177
 Croix croisantée. 176
 Croix denchée ou dentelée. 172. 175
 Croix elechée. 177
 Croix engreslée. 172
 Croix enterrée de 4. degrez. 175
 Croix enlée seu nuagée. 176
 Croix estoilée. 176
 Croix fichée. 175. au pied fiché. ibid.
 Croix florencée, s. fleur de lisée, &c. 173
 Croix fourchée. 174. 175
 Croix frettée, recotcée. 176
 Croix gringolée. 174
 Croix hausée. 177
 Croix maclée. 177
 Croix moleyne. 174
 Croix de moulin. 176
 Croix monstue. 176
 Croix nislée s. nellée. 177
 Croix parti. 176
 Croix patée. 173
 Croix pater nostrée. 177
 Croix peronnée. 175
 Croix pommelée. 175
 Croix plaine. 170
 Croix potencée. 175
 Croix racourcie. 173
 Croix recroisée vel croisetée. 175
 Croix remplie. 176
 Croix resarcelée. 176
 Croix taillée ou tranchée. 176
 Croix treslée. 173
 Croix vivrée s. giorée. 174
 Croix vuidee. 173. 176
 Crura aquilina. 216
 Crura humana in apice. 327
 Crus capreoli. 245
 Crux. 170
 Crux æqualis. 173
 Crux anchorata. 174
 Crux Andrearia. 177. Ejus origo unde? ibid.
 Crux Antonii. 176
 Crux Archi-Episcopalis. 176
 Crux brachiata, seu cruciata. 175
 Crux Burgundica. 177
 Crux clathrata. 176
 Crux columnaris. 175
 Crux cordata. 177
 Crux cymbalites. 177
 Crux decussis seu decussata. 177
 Crux denticulata. 172
 Crux exaltata. 177
 Crux fugitiva. 175. &c.
 Crux fimbriata. 176
 Crux florida. 173
 Crux furcata. 174. 175
 Crux Georgii. 171
 Crux graduata. 176
 Crux hamata. 175
 Crux Herminalis s. hermionica. 177
 Crux Hierosolymitana. 123
 Crura humana. 206
 Crux Hungariae. 176
 Crux ingradata. 172
 Crux Lazari. 173
 Crux Lotharingia. 176
 Crux maculata s. maculata. 177
 Crux Melitenfis. 177
 Crux molendinaria. 174. 176
 Crucis mystica significatio. 175
 Crux nubibus obducta. 176
 Crux patens & inæqualis. 173
 Crux patibulata, potentialis s. potentiata. 175
 Crux patriarchalis. 176
 Crux pedata. 173
 Crux perforata s. exinanita. 176
 Crux pinnata. 173
 Crux plana. 170
 Crux repleta. 176
 Crux sagittalis. 176
 Crux serpentinis capitibus exornata. 174
 Crux spiculata. 175
 Crux striata. 172
 Crux talentata. 177
 Crux tessellata. 176
 Crux Tholosana. 177
 Crux trifoliata. 173
 Crux truncata. 173

Rerum occurrentium

Crux undulata. 178
 Cruces coloratz. 70
 Cruces quas segmenta, tessellæ vel Rhombi complent. 176
 Crucicula. 170
 Crucis colores. 170
 Crucis diminutio. 186
 Crucis figuræ origo. 170
 Crucis figuræ significatio. 170
 Crucium differentiarum variaz. 170. & seqq.
 Crucula. 170
 Culcitra. 329
 Culter. 279
 Cuneus. 184. 192. & seqq.
 Cuneif. fusi significatio. 192
 Cuneorum situs. 193
 Cuniculus. 245. Ejus situs ibid.
 Cuniculus Hispaniaz. 13
 Currus. 286
 Currum rotæ. 287
 Cuspides. 184. 194
 Cuspides conjunctæ. 196
 Cuspides dejectæ. 196
 Cuspides ex latere vel angulo. 195
 Cyaneus color. 63. 127
 Cyclotretus rhombus. 192
 Cydonium pomum. 263
 Cygnus. 218. Ejus symbolum. ibid. situs. 219.
 Cygnus in apice. 327
 Cygnus nascentis in apice. 327
 Cymbalites vellus. 116
 Cypressus. 258
 Cythara. 290
 Cytrine. 109

D.

Dagues. 243
 Daim. 245
 Dama. 245. 251
 Dämlein. 245
 Dännhirsch. 245
 Daucher. 218
 Dauphin de Nile. 254
 Decora. 13
 Decussis. 178. & seqq. Ejus differentiarum. ibid.
 Decussis angustior. 186
 Delfini francici corona. 313
 Delfinus. 254. Ejus symbolum, Figura & situs. ibid.
 Delfinus Niloticus. 254
 Demivol. 227
 Devise. 13. 184. 185
 Devise & armes an inter se differant? 13
 δειγματα. 13. 17
 δειγματα veterum variaz. 45
 Diadema Regium. 78. olim ex panno: & lino. ibid.
 Diadema tortile. 319. Ejus colores. 320. origo. ibid.
 Diadematis nomen. 61
 Dignitas fecialium s. Heraldorum paulatim decrevit. 6
 Dignitatum notæ in Germania. 332.
 Differentia inter arma & insignia. 12
 Differentiarum crucium variaz. 170. & seqq.
 Differentia Profeculorum à fecialibus & Heraldis 17
 Differentia veterum signorum & hodiernorum

insignium. 46. plures differentiarum. 48. sententiarum variaz: Spellmanni assumta. 48
 Difficultas artis Heraldicæ. 11
 Difficultas originis insignium 39
 Diminutiones figurarum honorabilium primæ ordinis. 148. Capitis & fasciarum. ibid.
 Diminutivæ notæ. 345
 Diploma concessum Brotheckis. 33
 Diplomata concessorum insignium: nobilitatis: privilegiorum nobilium: Comitum, Palatinæ D. Dæringio. 25
 διαπυρεν. 300
 Discernicula. 344. & 345
 Circa Discernicula modi distinguendi. Primus ille est variatio colorum. 374. Exempla in Germania, apud Gallos. 348. In Anglia. 349. secundus modus est omisso x figuris scuti. 348. Tertius modus est additio notarum. circa Discernicula in insignibus Anglorum & Weterinorum vetustæ leges. 346
 Discernicula ad distinctionem primogenitorum. 345
 Discernicula an etiam primogenitis necessaria? 345. Qui ex postgenitis exempti à necessitate. ibid.
 Discernicula in principales figuras mutata. 347
 Discernicula per modum alterationis figuræ. 353
 Discernicula significationem primam aliquando perdunt. 356
 in Discerniculis an metallum metallo inscribere liceat? 353
 Discerniculorum figuræ sine certa ratione assumptæ. 252
 Discerniculorum modi apud Germanos per apicis variationem. 353. aliæ ob hanc rem observationes. 354. Mores Polonorum, septentrionalium, Italicorum ibid. Exempla Germanorum. 355. Exempla Gallorum. 356. Hispanorum. 357. Anglorum. 358. Illegitimorum liberorum. ibid.
 Discerniculorum in Insignibus origo. 346
 Discerniculorum necessitas aliquibus imposita. 346
 Discerniculorum rationes à successionem avita vel materna. 351. Ex dominio vel titulo peculiarum? 352. A facto præclaro. ibid.
 Discerniculorum regulæ ab aliquibus scriptæ. 352
 Discerniculorum usus apud Germanos. 346
 Disciplina Heraldica. 9
 Dispositio plurium figurarum. 131. En croix, en sautoir Creußweiß/schregcreußweiß. ibid.
 distinctio insignium nobilium & ignobilium. 24. an inter nobilia aliqua præstent 24
 distinctivæ notæ. 345
 distinctivæ notæ an etiam primogenitis necessaria. 445. Qui ex postgenitis exempti à necessitate. ibid.
 Divalia insignia. 13
 Diversarum gentium mores in scutis. 86
 Divisio scuti in suas regiones. 89. & seqq.
 Divisiones arearum. 128
 Divisiones insignium. 22. Heroica: Imperatoria & hodierna: dignitatis: Domanii: communis & familiarum: 22
 Divisionum scuti varii modi. 89. an ex antiquæ? ibid & seqq.
 Divorum gentilium imago. 205.

B

Dops

Index Terminorum Heraldicorum

- Donjon. 299
 Donjonné. 299
 Dolabra. 284
 Doliaria scala. 289
 Dolium. 280
 Dolium salinarium. 280
 Doloire. 284
 Domanii insignia. 23. Eorum permutatio cum gentilitiis. 23
 Dominiorum insignia. 17. 22
 Domus imago. 298
 Domus testacea. 257
 Doublures. 114
 Draco. 255. Ejus origo in clypeis. ibid.
 Dracones picti. 76
 Dracones textiles habentes caput ad auram capiendam &c. 76
 Draconis usus apud Græcos & alias gentes. 255. & 256. Hieroglyphica. 256
 Dreispiz. 296.
 Drutensius s. Druytensius. 314
 Ducale pallium. 318
 Ducalia insignia. 14
 Ducalis mitra. 329
 Ducum & militum cognomina unde nata. 47
 Ducum antiquorum corona. 313
 Ducum & Parium Franciæ corona. 313.
 E
 Ecclesiastica insignia. 13
 Ecclesiastica instrumenta. 263
 Ecclesiastica vexilla. 283
 Ecclesiastica imagines. 203
 Ecclesiastici à necessitate discerniculorum in insignibus exempti. 345
 Ecclesiasticis an galea conveniat. 309
 Ecclesiasticorum ensis & pedum. 332
 Ecclesiasticorum mitra. 314
 ἐκδοσις. 344
 ἑκδοσις. 344
 Egge. 286
 Ehrenheld. 2
 Ehren-Knechte. 3
 Eichhorn. 245
 Einfassung. 179
 Eisenhüllein. 116
 Electoralia insignia. 14
 Elephantes Africa. 13
 Elephas. 239
 Elephas in apice. 327
 Elephanten schnauhen. 324
 Elephantiproboſcis. 324
 Elmetto. 306
 Elmo. 306
 Emblemata. 13
 Emmanché. 196
 Englanté. 258
 Enguiché. 289
 Enquerir. 119. 122. 123
 Ensis. 294
 Ensis Ecclesiasticorum. 332
 Erhestrites. 19
 Ehippium. 688
 Epigraphica symbola s. lemmata. 343
 Episcopalia insignia. 13
 Episcoporum pilei. 316
 ἐπιστολή. 17. 17. 89
 Eques in trabea. 62
 Equeſtria Insignia. 14.
 Equeſtrium ordinum feciales. 9
 Equeſtres imagines. 205
 Equippe. 301
 Equus. Ejus attributa significationes. 246. Ejus situs ibid.
 Equus Italia. 13
 Equina solea. 288
 Equinum caput. 247
 Erinaceus. 243
 Escharpe du cavalier. 159
 Eschiquier. 187
 Esclopé. 353
 Escoubleau. 122
 Escu. 82
 Escus accollez. 106
 Escus d'attende. 18
 Escus couchés. 88
 Escus faux. 360
 Esculiez vel liez de courrois. 106
 Escurieu. 245
 L'Escuſſon. 137. 182. & seqq.
 Escuſſon renversé. 361
 Escuyer. 80
 Esalto. 109
 Esmaux. 108. vocis derivatio ibid.
 Esnonier. 180
 Esquierre. 282
 Estaye. 186
 Exceptio de sectionibus scuti. 121. circa figuras honorabiles. 122. alia cantela. 123
 Exempla concessarum aquilarum. 56
 Exempla fecialium Principum & Comitum. 9
 Extinctio insignium. 12
 F.
 Fagus. 258
 Fahnen. 44
 Fahrstachel. 302
 Falco. 220
 Falculeonis. 129
 φαλκ. 307
 Falsa arma. 118
 Falx. 285
 Falx sceniseca. 285
 Falx vinitoria. 285
 Farbe. 108
 in seiner natürlichen Farb. 114
 Fasce. 137. 140. 144
 Fasce en devise. 184
 La fasce de l'Escuſſon. 89
 Fasce haussée. 144
 Fasce lozangée. 150
 Fascé de hermines & de vair. 115
 Fascia. fasce s. faisce: fastigium: Band: Straße: Balcke: Strich: Zona: Barra: Trames: balthei: strophii. 140
 Fascia cadens. 151
 Fascia obliqua sinistra: du val sententia de ea. 159. 164
 Fascia nubibus distincta, gewölkt/ gewölkte Brück. 150
 Fascia palis vel Balcheis completz. 150
 Fascia tessellata. 149. eschiquetées. ibid.
 Fasciculus frumenti vel spicarum. 202
 Fasciis pluribus sectum scutum. 144. Tribus. 145
 quatuor: quinque: sex: 146. 149
 Fasciola aliis inducta situ altiori multiplicata. 185
 Fasciola segmentata. 349. an vera discernicula sint. 351
 Fastigia.

Et rerum occurrentium.

- Fastigiarium coronamentum. 305
 Fastigium. 140
 Fastuosa symbola. 343
 Fax ardens. 274
 Fustcolben. 295
 Faux. 285
 Feciales Angliæ. 8
 Feciales Comitum. 9
 Feciales in Germania 8. Eorum numerus. 9. functiones. 9. functionum exempla. 9. dignitas non eadem quæ in Gallia & Anglia. 8
 Feciales in Germania ex nobilibus & ignobilibus in Germania creantur. 9
 Feciales in Germania nullum habent Collegium, neque Regem armorum aut iudicem insignium. 9
 Feciales ordinum Equestrium. 9
 Feciales Principum 9. Eorum Exempla. 9
 Feciales Romanorum. 4
 Fecialium seu Heraldorum dignitas 6. Functiones 6
 Fecialium s. Heraldorum nomina in Gallia sunt à pronuntiis. 7. eorum habitus & prærogativa in Gallia. 7
 Fecialium præcepta de metallo. 77
 Feld. 128
 Felis. 253. Ejus situs ibid.
 Fer de cheval baissé. 361
 Fer de moulin. 176. 288
 Feræ integræ in apice. 327
 Fermeaux. 292
 Ferræ lancearum. 294
 Ferrum, metallum an ducibus & militibus consentaneum. 77
 Ferrum molendinare. 176. 288
 Ferramenta portarum. 301
 Fibula. 292
 Fibulæ duplices. 293
 Ficus. 259. 263
 Figura. 127. Earum numerus. 129. situs, Dispositio in linea recta, unius generis, trium figurarum, in literam Pythagoricam, en pairle. &c. 30. & seqq.
 Figura artificiosa lillii. 264
 Figura galearum. 307
 Figura naturalis lillii. 264
 Figuræ Angelorum in apice. 326
 Figuræ animalium mutilatæ 209
 Figuræ animalium sectæ. 209
 Figuræ apicis infrequentiores. 323
 Figuræ arti Heraldicæ propriæ. 135
 Figuræ bestiarum in apice. 327
 Figuræ brutorum. 208
 Figuræ honorabiles. 10. 134. 135. Les pièces honorables. vocis hujus derivatis. ibid. stationariæ, an simpliciter antiquiores. ibid. eidem generi accensentur sectiones scuti ibid. accidentia harum figurarum. 136. Earum numerus & classes. 136. & seqq.
 Figuræ honorabiles secundi ordinis. Earum numerus. 184
 Figuræ humanæ vel ab homine ejusque corpore desumptæ. 202
 Figuræ humanæ variæ. 203
 Figuræ humanæ in apice. 326
 Figuræ monstrosæ. 209
 Figuræ in orbem dispositæ. En orle, im Ring herum. 135
 Figuræ in pisces vel dracones terminatæ. 210
 Figuræ per quincuncem dispositæ. 129
 Figuræ provincias representantes. 277
 Figuræ scutariæ honorabiles in apice. 329
 Figuræ scuto inscriptæ. 127
 Figuræ toti scuto impositæ. s. brochant sur le tout. 131
 Figuræ Sirenum in apice. 327
 Figuræ stationariæ an simpliciter antiquiores. 135
 Figuram & aream exprimendi modus. 127. apud Germanos ibid. Gallos. 129
 Figurarum dispositio in crucem vel decussim. 113
 Figurarum dispositio in linea recta, En pal, en fasce, En banile, en barre, 130 En chef, adorsé, adossé, affronté ibid.
 Figurarum dispositio in medio se tangentiâ. 131
 Figurarum dispositio in literam Pythagoricam. En pairle. 130. 181
 Figurarum diversarum dispositio, chargé, festé, accompagné, beslittet, accosté, costogé, addextré, à gauche, sommé, surmonté, supporté, soutenu, &c. in crucem vel decussim, toti scuto impositæ. 131
 Figurarum honorabilium primi ordinis diminutiones. 184. Capitis & fasciæ. ibid.
 Figuræ honorabilium primæ classis numerus. 137
 Figurarum honorabilium accidentia dentatæ, striatæ: pinnatæ, denté: ondé: engrellé: canellé: crenellé: bastillé: breteslé: 136
 Figurarum honorabilium analogia ad corpus equitis. 137
 Figurarum misteria & hieroglyphica. 131. hac de re judicium. 132
 Figurarum numerus an ternarium superare debeat? 129
 Figurarum naturalis color. 114
 Figurarum origo. 57
 Figurarum partitio. 133
 Figurarum plurium dispositio. 131. En croix, En sautoir, creugwets, schregcreugw. s. ibid.
 Figurarum scutariarum & apicis analogia. 322
 Figurarum situs. 130. haussé, abaissé. ibid.
 Figurarum situs unius generis. 130
 Figuris humanis an in scutis locus. 202
 An ex Figuris de prærogativa familiarum judicandum? 132
 Figuratarum tessellarum origo. 73. ejus rei ratio. ib. & 74
 Filet. 186
 Filet carré. 351
 Filet en croix, vel estrez. 186
 Filet gauche. 186. 359
 Fille flanchis. 186
 la Filere. 186
 Fimbria. 179
 Fischgräth. 255
 Flagellum. 288
 Flammæ in apice. 328
 Flammea. 60
 Flammula. 44
 Flajd. 229
 Fleischfarb. 114
 Fleur de lisé, flaisstri. 19
 Flores. 264

Index Terminorum Heraldicorum

- Flores pentaphylli.** 268
Flores tetraphylli. 268
Flores tryphilli. 268
Fluvius. 275
Fœnifeca falx. 285
Fœmina sylvestris. 203
Fœminea imago. 203
Fœminis an insignia conveniant. 17
Folia arborum. 260
Folia Cardui. 261
Folia quercina. 256
Folia nymphææ. 262
Folialis digmatis origo. 260
Folium. 128
Fons. 275
Fontalia arma. 275
Forceps. 281
Forfex. 281
Forma insignium interna. 18
Forma insignium externa. 18
Forma scutorum. 83. 84
Formica. 257
Fovine. 245
Fourrures. 19. 114
Fragmenta rotarum. 287
Franc Canton. 186
Franc quartier. 135. 137. 181
Frenum. 288
Fretté. 164
Fructus. 258. 262
Fructus seminales. 263
Frutex piperis. 259
Guhrtwag. 287
Fulmen. 274
Functiones Heraldorum, fecialium. 6
Funiculi. 293
Funiculi viduarum illustrium. 342
Furca. 286
Gürsttenhut. 314
Fuseau. 192
Fuseau en pal. 193
Fusorius baltheus. 193
Fusorius palus. 193
Fusté. 259
Fufis repletum scutum. 193
Fufis. 192 **Vocis significatio ibid. & 282**
G.
Galea. 306 **Ejus origo, ibid. Materia apud veteres.** 307. **Figura.** 307. **Recentiora instituta.** 308. **tinctura.** 308. **Situs.** 308. **clathrorum numerus.** 308
Galea aperta. 309
Galea buccula. 307
Galea clausa. 309
Galea clathrata. 309
Galea in clypeo. 296
Galea fica. 307
Galea an Ecclesiasticis conveniat? 309
Galea & scutum an universam armaturam constituent? 25
Galeæ vocis derivatio. 306
Galeæ bellantium. 30
Galeæ binæ, parvæ simplici, una figura constanti imminentes. 322
Galeæ cristantes. 320
Galeæ explorantium vel tyronum. 308
Galeæ multiplicatæ. 322
Galeæ origo. 306
Galeæ quibus in universum conveniunt? 309
Galeam inter & Cassidem discrimen. 306
Galeas apertas gestandi quibus jus sit? 309
circa Galeas apertas & clausas hodierni mores. 308
Galearum apertarum & clausarum discrimen. 309
Galearum figura. 307
Galearum genera apud veteres. 308
Galearum materia. 307. 308
Galearum situs. 308
Galearum tegumenta. Earum origo. 317
Galearum tinctura. 308
in Galeis clathrorum numerus. 308
de Galeis Vulsonis dela Colombiere regulæ. 308
de Galeis recentiora instituta. 308
Gallina. 217
Gallopavo. 223
Gallus gallinaceus. 217
Galli descriptio varia. 217
Galli symbola. 217
Gallorum capita. 217
Galliæ Regis corona. 313
Galli quo colore usi sunt. 68
Gallica lilia. 50
Gallorum aliqui termini, quorum in animalium figuris usurpari solent. 210
Garteriæ ordo in Anglia. 8. 9
Garterius. 8. 9
Gaufape. 67.
Gaufapinatus miles. 67
de Gueulus. 110.
Grige. 209
Geloni picti. 63
Gembse. 251
Gemma. 277
Genestæ pelles. 116
Gentilitia insignia. 21
Gentilitia symbola. 343
Gentilitiæ tessera. 1. 58
Gentilitiæ tessera an ex agmine discolori Circensium ortum habeant? 68. **an ex vestium ornatu.** 69. 70. 75. 78
Gentilium divorum imago. 205
Germani prisce quid pro clypeis portarint. 70
Germanorum circa galeas studium. 306
Gerra. 81. 82
Gesellschaft. Knechte. 3
Gesteintes Feld. 189
Giure. 256
Gladii usus. 25
Glans. 263
Globus. 199
Globulus filorum netorum. 282
Goldfarb/ seu Gelb. 109
Gonfanon. 283
la Gore. 361
Gottschalci vocis significatio. 169
Gouffets. 280
Grabscheid. 286
C. Gracchi lex de vestibus. 70
Graculus. 224
Gradus muri. 298
Graminea corona. 310
Gramineus color. 111
Granatense malum. 262
Grand Escuyer. 6

Et rerum occurrentium.

les Grilles. 308
 Grillets, Grillor. 284
 Grillus. 226
 Griphi pes. 238
 Griseus color. 113
 Grus. 220
 Gryphus. 237. 238
 Guelphi & Gibellini. 67
 Gueules vocis derivatio. 110
 H.
 Habitationes. 267
 Habitus Regis & Heraldorum armorum in Gallia. 7
 Hache. 284
 Hache d'armes. 295
 Hachemens. 317
 doppelte Hafften. 393
 Halec. 255
 Hamaide. 146. 147. 148. 185
 Hammer. 284
 Hamus. 283
 Hahndl. 217
 Harengus. 255
 Haron, f. harant. 1
 Harpa. 290
 Harpago. 302
 Harpfe. 290
 Harpyæ. 109. 210
 Haspa. 178
 Hasta. 82. 294
 Hausé. 130
 Heaulme. 306
 Hecken-rosen. 166
 Hedera diversiorum. 13
 Heerschild. 82
 Helleperte. 295
 Heliotropium. 268
 Helm. 305. 306. Ejus derivatio ibid.
 Helmdect. 317
 Helm-Kleinodien. 305. 320
 Helmlöcher. 320
 Helmzeichen. 320
 Helm-Zier. 317.
 Heppé. 285
 Heraldus, Rex armorum, & Prosequens an differant inter se 2
 Heraldici vocis derivatio. 1
 Heraldica ars. 1
 Heraldica disciplina. 9. quæ ad hanc disciplinam scitu necessaria. 9
 Heraldicæ arti figuræ propriæ. 135
 Heraldicæ artis laudem Francis deberi. 10. Germanis tamen non deneganda. 10
 Heraldicæ artis leges quando ortæ. 9
 Heraldicæ artis principia. 9
 Heraldicæ artis termini. 10. artis difficultas. Judicium Erii Puteani. 11
 Heraldicæ artis usus. 9.
 Heraldorum creatio. 2. creationis ritus. 5. an semper ex nobilitate. 5
 Heraldorum f. fecialium signitas. 6
 Heraldorum f. fecialium functiones, quæ hodie apud Gallos supersint. 6
 Heraldorum officia in seculis proximis. 4
 Herant. 1
 Herba. 261

Hercules purpuræ inventor. 61. 70
 Herisson. 243
 Hermæ. 202
 Hermæ sine brachiis & pedibus. 326
 Hermæ juveniles in apice. 326
 Hermæ mauri in apice. 326
 Hermæ monstrofi in apice. 326
 Hermæ muliebres in apice. 326
 Hermæ regii in apice. 326
 Hermæ viriles in apice. 326
 Hermelin. 115
 Hermelin Creug. 177
 Hermiones. 115. hujus vocis derivatio. ibid.
 Hermionica pelles. 115
 Hermionicus leo. 233
 Heroica insignia. 14
 Heroica scientia. 1
 Herold. 1
 Herolds-Kunst. 1
 Heron. 219
 Heroum indumentum. 61
 Heroum mos olim in usu pellium. 72. hujus rei exempla ibid.
 Heroum scuta auro & argento exornantur. 77
 Herfes. 286. 301
 Heteromallum. 67
 Heerschildlein. 107
 Hibou. 222
 Hierosolymitana crux. 123
 Hievax. 220
 Hinnulus. 244
 Hipparcha f. scutarius Galliz. 6
 Hircus. 250
 Hircina cornua. 324
 Hirundo. 224
 Hirschgeweih. 243
 Homo nudus. 102
 Homo sylvestris. 203
 Homo vestitus. 202
 Hominum extinctorum cadaver. 207
 Honorabiles figuræ. 10. Les pieces honorables. 135. vocis hujus derivatio. ibid. stationariæ. an simpliciter antiquiores, eidem generi accensentur sectiones scuti. 135. accidentia harum figurarum. 136. Earum numerus & classes. 136. ex seqq.
 Honorabiles figuræ secundi ordinis. Earum numerus. 184
 Honorabiles figuræ scutariæ in apice. 329.
 Honorabilium figurarum accidentia. 136
 Honorabilium figurarum analogia ad corpusequitis. apud Germanos, Gallos. 137
 Honorabilium figurarum primi ordinis diminutiones. 184. capitis & fasciæ. ibid.
 Honorabilium figurarum primæ classis numerus apud Germanos, Gallos. 137
 Honorarius quadrans. 181. 351
 Iohé Hörner. 324
 Horologiaris rota. 287
 Horologium. 281
 Humana brachia. 206
 Humana brachia in apice. 327
 Humana crura. 206
 Humana crura in apice. 327
 Humana manus. 206
 Humana membra in apice. 327

Index Terminorum Heraldicorum

- Humana ossa. 207
 Humanæ Figuræ vel ab homine ejusque corpore desumptæ. 202
 Humanæ Figuræ variæ. 203
 Humanæ Figuræ in apice. 326
 Humanæ imagines nudæ. 202
 Humani cordis hieroglyphica significatio. 207
 Humani oculi. 205
 Humani pedes. 206
 Humanis Figuris an in scutis locus? 202
 Humanum Caput. 205
 Humanum caput in apice. 327
 Humanum cor. 207
 Humus. 128
 Hure. 242
 Hurt. 82
 Breite Hüte. 328
 Churfürsten-Hut. 314
 Fürsten-Hut mit guldenen Kron-Spißen. 313
 Spitz-Hut. 329
 Hystrix. 243
 I.
 Jacobinæ conchæ. 276
 Jacula. 296
 Janus coronarum inventor. 310
 Jærnhatt. 306
 Ibis Ægypti. 13
 Icones tessellaræ. 13
 Iconum tessellarum origo. 71. 75. 76. 77
 Ignis. 274
 Ignobilium Merea. 24
 Ignominiosæ notæ. 361 Exempla in Polonia. ib.
 De Ignominiosis notis judicium. 361
 Imago Angelorum. 205
 Imago æthiopum. 204
 Imago Divorum gentilium. 205
 Imago Fœminea. 203
 Imago Malusina. 205
 Imago Maurorum. 204
 Imago nympharum. 205
 Imago Sirenum. 205
 Imago Virginea. 203
 Imagines. 13
 Imagines Ecclesiasticæ. 203
 Imagines Equestres. 203
 Imagines humanæ nudæ. 202
 Imagines militares. 203
 Imagines monstrosæ. 205
 Imagines pueriles. 203
 Imagines Sanctorum. 203
 Imagines sigillorum. 46
 Imagines vestis regis. 203
 Imbres des croix. 127
 Imbricata scuta. 84
 Imperatorum & Regum circa coronas mores. 311
 Imperatorum paludamentum. 67
 Imperatoriarum Coronarum figura. 312
 Imperialia Insignia. 14
 Infula. 316
 Ingradata crux. 172
 Indumentum Heroum. 61
 Insignia. 12 Realia. 13. Verbalia. 13. sacra & profana & id genus alia. 13. vocis definitio. 13. Itemque divisio. 13. 22. 24
 Insignia Abbatica. 13
 Insignia Academica. 14
 Insignia æquivoca, paronomastica seu loquentia. 361
 Insignia æquivoca an plane rejicienda? 362. Merito probantur. ibid. Exempla ex antiquitate. ibid. Judicium Varenii & Gelenii. ibid. Exempla Italorum, Anglorum, Hispanorum, Suecorum. 363. Francorum. 364
 Insignia æquivoca in certos ordines distincta. Primo, Cum allusio est in Tinctura. Cum in figura, sed simplex. 364. In Civitatum scutis. 365 Porro cum allusio in figura eadem duplex est. 365. Cum in figuris diversis. 366. Allusio longius petita. 366. Ex alia lingua vel dialecto. 367. Allusio ex non intellecta vel neglecta Etymologia. 367. Allusio in apice. 368. Allusio ad nomen familiæ antiquum: vel nomen ex insignibus sumptum. 368. Allusio longius petita tantum ex sono, quæ rejecta. 368
 Insignia cum allusione ad certas circumstantias. 32. Hujus rei exempla. 53
 Insignia Canonica. 13
 Insignia Cardinalitia. 13
 Insignia Cifrata. 368
 Insignia Civitatum. 17. 22
 Insignia Collegiorum. 17. 22
 Insignia Communia. 14
 Insignia Communitatis. 22
 Insignia composita. 24
 Insignia concedendi an Papæ facultatem habent. 15
 Insignia Concessionis. 23
 Insignia ex Concessione Principum 55. Hujus rei Exempla, in Hispania, Gallia, Anglia. 55. in Imperio. 56
 Insignia ex Conjugiis assumpta. 55
 Insignia dignitatis. 20. 22
 Insignia dignitatis universalis. 13
 Insignia Domanii. 23
 Insignia Domanii & gentilitia permutata. 23
 Insignia utra antiquiora domanii an familiæ. 23
 Insignia Domaniorum. 17. 22
 Insignia Ducalia. 13. 14
 Insignia Ecclesiastica. 13
 Insignia Electoralia. 14
 Insignia Episcopalia. 13
 Insignia Equestria. 14
 Insignia ob eventum aliquem singularum assumpta. 54
 Insignia an fœminis convenient. 17. an spuriis, 17. an legitimatis. 17. an adoptatis. 17. Judæis: bannitis: peregrinis? 17
 Insignia Gentilitia. 21. Eorum permutatio cum Domanio. 23
 Insignia, an Germanis propria autoritate assumere liceat. 15
 Insignia apud Germanos non solis nobilibus propria sunt. 16
 Insignia Heroica. 14. 22
 Insignia Nobilium. 24
 Insignia ex officiis deducta. 53. ejus rei exempla. 53
 Insignia nonnunquam originis notandæ causæ adsumuntur. 53. hujus rei exempla antiqua, & recentia Corvinorum. 53
 Insignia ab Imperatore dari solent & ejus nomine ab aliis. 15

Et rerum occurrentium.

Insignia papalia. 314
 Insignia pastoralia & Clericalia. 13
 Insignia Patriarchalia. 13
 Insignia Patronatus. 23
 Insignia plura in unum scutum compingendi
 usus. 103
 Insignia etiam in poenam dari. 51
 Insignia Pontificalia. 13
 Insignia Principatum. 17
 Insignia profana vel politica. 13
 Insignia propria. 14
 Insignia quibus modis acquirantur. 50. Donatio-
 ne: Successione: 50. hujus rei exempla. 51
 Insignia realia. 13
 Insignia Regia. 14
 Insignia Regnorum. 17
 Insignia ex religione assumpta. 55
 Insignia Sacra. 13
 Insignia secularia. 14
 Insignia simplicia. 24
 Insignia societatis Limpurgensis, nobilium patri-
 ciorum Francofurtensium. 22
 Insignia ex spoliis victorum hostium. 52. hujus
 rei Exempla. 52
 Insignia triumphalia. 14
 Insignia verbalia. 13
 Insignia veteres sui gladii capulo insculpere so-
 lebant. 20
 Insignia victi olim ad victorem pertinebant. 52
 Insignium & Insigne indifferant inter se. 12
 Insignium abolitio. 22
 Insignium affinitas. 22
 Insignium amissio. 22
 Insignium capaces. 14. An tantum nobiles. 15
 Insignium causa efficiens moribus Gallorum. 14.
 Anglorum. 15. Germanorum. 15. Forma. 18.
 Finis. 17. Materia. 18. Subjecta. 19. Loca. 20.
 Usus. 20. Effectus. 20. Divisiones. 22.
 Insignium ulterior cultura ex ultramarinis ex-
 peditionibus. 49
 Insignium definitiones: Spelmanni. Moneti.
 Campani. Limnai. Menestrierii, &c. 14.
 Insignium variae divisiones. 13
 Insignium divisiones. 22
 Insignium aliae distinctiones, in communia &
 propria, antiqua & nova, propria & aliena:
 vera & ficta vel falsa. 24. 25.
 Insignium Effectus. 20
 Insignium extinctio. 22
 Insignium Figuræ ex iis quæ in provincia fre-
 quentia. 54. hujus rei exempla. ibid.
 Insignium fines varii. 17. Forma. 18. Eaque ex-
 terna & interna.
 Insignium hodiernorum & veterum signorum
 differentia. 46. plures differentia. 48. Sen-
 tentia Menestrierii: Lobouerrii, Gellenii. 48.
 Insignium loca sunt vel publica vel privata. 20
 Insignium Materia. 18
 Insignium mutationes. 21. 58
 Insignium nobilium & ignobilium distinctio. 24
 Insignium origo. 38
 Insignium origo, an ex natura? 39. an ante dilu-
 vium. 39. an ex Israelitarum tribuum hie-
 roglyphicis? 39
 Insignium origo non simultanea. 42
 Insignium partes essentielles. 25

Insignium partes integrantes. 25
 Insignium rationes. 51
 Insignium simplicitas unde æstimetur. 24
 Insignium subjecta. 19. præcipuum subjectum
 arma, scutum ac galea. 19
 Insignium usus, etiam in sepulchris. 20
 Inscriptio novarum diuionum in areolas. 108
 Inscriptio per triangulum. Enté, partido en man-
 tel. 108
 Insulbres milites. 68
 Institutio Regis armorum in Gallia. 7. Institu-
 tionis Autores. 7. 8
 Instrumenta Ecclesiastica. 283
 Instrumenta luforia. 290
 Instrumenta Musica. 290
 Instrumenta sacra & regia. Bellica. Venatoria &
 piscatoria. Mechanica. Musica. Utenilia. Ve-
 stes. Edificia. 278
 Intermedia inter galeam & apicem. 329
 Inter insignia. 13
 Invectus color. 116
 Iris. 273
 Illant. 209
 Judæorum annuli flavi. 13
 Judæis an insignia convenient. 17
 Judicia ob insignia. 21
 Jugum alarum. 227
 Jugum vehiculi. 287
 Jumelles. 185
 Juramentum Regis armorum in Gallia. 8

K.

Karst. 286
 Katelhatt. 306
 Kesselfeisen. 285
 Kirch-Sahne. 283
 Kleinod. 13
 Kug. 284
 Königl. Cron. 312
 Königs-Spyel. 187
 Κοσμηματα. 13
 Κρανος. 306
 Gesottener Krebs. 120
 Krug. 279
 Kugel. 199
 Kummethölzer. 288
 Kündiger der Wapen. 2

L.

Læna. 67
 Labarum. 44
 Lac d'amour. 342
 Lacerta. 257
 de Lacinarum tincturis regulæ. 318. Harum re-
 gularum Exceptiones. 319
 Laciniæ pendulæ. 249
 Lacinosum tegumentum. 317
 Lactymæ. 275
 Lagna. 279
 Lambeau. 349. pendant. 350. de deux pendants.
 Mouvant du Chef. ibid.
 Lambel. 349
 Lambella. 349
 Lambequin, s. Lambrequin. Ejus derivatio. 317
 Lampas. 281
 Lancea. 294
 Laccarum ferra. 294
 Lancea lorica. 75

Index Terminorum Heraldicorum

- לאקור. 110
 Lapis. 277
 Lapis molaris. 288
 Laque. 113
 Laqueus amoris. 342
 Later, laterculus. 201
 Laterculi. 63
 Laterculi tesserae. 127
 Latrunculorum alveolus. 187
 Laurus. 259
 Laureæ corona. 310
 Lagur-Sarb. 111
 Λαζουρι. 110
 Lebetes. 279
 Lectorum coopertoria. 19
 Lecythus (Oels-Hafen.) 279
 Ledige Bierung. 181
 Leges Heraldicæ artis quando ortæ. 9
 Legitimitas an insignia convenient. 17
 Lemmata epigraphica. 342
 Lemniscus. 317. 349
 in Lemniscis segmentorum numerus. 350. Exemplum in Germania. ibid.
 Leo. 228. Symbola in leone. 229
 in Leone varia accidentia. 235
 Leonis caput. 235
 Leonis cauda. 229.
 Leo diversorum colorum. 235
 Leonis corona. 229
 Leo defectuosus, capite truncatus, defuit seu decapitè et estè monstrosus, disiectus, jerglie-
 Derst, morné na slant vel jllant. 234
 Leonis discrimen à Leopardo. 230
 Leonis falcula. 129
 Leo hermonicus. 233
 Leonis lingua. 129
 Leonis pellis. 233
 Leoninus pes. 236
 Leones plures in uno scuto. 233
 Leo rapax, rampant. 230
 Leonis situs ordinarius. 230. varius. ibid.
 Leonis variaz descriptiones. 229. & seqq.
 Leonis variaz tincturæ. 231
 Levrette. 252
 Leutier. 252
 Leopardus. 236. Symbolum in Leopardo. ibid.
 Leopardi plures in uno scuto. 237
 Leopardi discrimen à Leone. 230
 Leopardi situs. 236
 Leopardinum caput. 237
 Lepus. 245. Ejus situs. ibid.
 Lepotarius canis. 252. Ejus situs. ibid.
 Lictores paludati. 67
 Ligna scuta. 82
 Ligo. 286
 Lilium. 261. 264
 Lilium expansum, apertum vel dehiscens, espau-
 nouy. 264
 Lilia Gallica. 50
 Lilia mutila. 265
 Lilia plura in uno scuto. 265
 Lilia terna. 265
 Liliata Sceptra. 266
 Lilien-Stab. 266
 Lili figura artificiosa. 264. naturalis ibid.
 Liliorum singulorum & binorum Exempla. 264
 Limaçon. 257
 Limax. 257
 Limbus. 349. 351. Ejus variaz distinctiones. ib.
 Usus in Hispania ibid.
 Limborum color. 179
 Limborum differentia. 179
 Limbi diminutio. 186.
 Limbi figmentum pictorum. 127
 Limpurgensis societatis Insignia. 22
 Linea obliqua. 359
 Lineæ gemellæ. Tergeminæ. f. Tierces, Hamai-
 de. 185
 Lingua leonis. 129
 Linthealorica. 75
 Lynx. 241
 Lion chapeonné. 235
 Lion morné. 361
 Lion en pal, en bande vel barre, en fasce, posé,
 assis, conchant, dormant & couchant, regar-
 dant vers sa queue. &c. 230
 Litera Pythagorica. 181
 Literæ. 302, de horum δειγμαται antiquitate. ib.
 Literarum in scutis exempla. 303. & 304
 Lys du Jardin. 264.
 Lys au pied coupé, perdu. f. noircy. 265
 Λεψος. 307
 Loquentia insignia. 361
 Lorica cuditur ex metallo. 75
 Lorica catenata. 75
 Lorica cornea. 75
 Lorica vocis derivatio. 75
 Lorica lanea. 75
 Lorica lineæ firmitas. 75
 Lorica lineæ usus cui competat. 75. an militi-
 bus apta. ibid. Ejus firmitas ibid.
 Lorica origo. 75
 Lorica squammæ vel plumæ. 75
 Loricæ inter & pectoralia differentia. 75
 Lorum. 288
 Lozenges. 86. 87. 189
 Lucius. 245
 Luna. 269
 Lunæ situs varius. 269. 170
 Lunæ symbola varia. 269. & seqq.
 Lune en decours. 270
 Lupus. 241. Ejus situs. ibid.
 Lupinum caput. 241
 Lusoria instrumenta. 290
 Luteus color. 65
 M.
 Macle. 192. vocis derivatio ibid.
 Macula. 192
 132 82
 132 82
 Maillet. 284
 Malum granatense. 262
 Malum punicum. 262
 Malus in apice. 328
 Malleus. 284
 Manche. 291
 Manica. 291
 Manus humana. 206
 Mantel. 19
 Mantelet. 317
 Marcha. 24
 Marder. 245

¶ rerum occurrentium.

- Marefcalli vocis fignificatio. 169
 Marteau. 284
 Martes. 245
 Maffacre. 243
 Maffonné. 298
 Mateola. 284
 Materia galearum. 307
 Materia Insignium. 18
 Mauro. 109
 Maurorum imago. 204
 Melis. 246
 Mellophori. 19
 Membra humana in apice. 327
 Menfa. 279
 Menfæ fulcrum (Tifchgeftell.) 279
 Merca. 21. 24
 Mercæ ignobilium. 24
 Merges. 262
 Merula. 224
 Mefforia falx. 285
 Meteora. 273
 Metallum metallo non infcribendum. 118. hujus regulæ exceptiones. 119. 120
 Metalli ufus in pictura tefseræ gentilitiæ. 75
 Metallorum numerus. 109
 Michaelicæ conchæ. 276
 Milites modo albatu modo purpurati in bello erant. 68
 Miles gausapatus, f. gausapinatus. 67
 Militares imagines. 203
 Militares vites. 297. Earum figura ibid.
 Militaris apparatus. 294
 Militaris fecuris. 295
 Militaris tefsera. 343. Ejus origo ibid.
 Militarium virium fignificatio. 297
 Militum & Ducum cognomenta unde nata. 74
μυνίσκοι. 270
 Miraillé. 210
 Mitella. 313
 Mitra Ducalis. 229
 Mitra Ecclefiasticorum. 314
 Mitræ Abbatum. 316
 Modus exprimendi aream & figuram. 128
 apud Germanos. ibid. Gallos. 129
 Modus tincturas designandi apud Germanos, Gallos & Italos, itemque notis planetarum in Spelmanno. 113
 Monetarum figuræ. 46
 Moneti divifio fcuti. 89
 Philibertus Monetius de origine rei tefserariæ. 59. 68
 Monoceros. 238
 Monochinus color. 112
 Monogramma Constantini M. 304
 Monogrammata. 46. 304
 Mons. 277
 Mons ardens. 277
 Monftrofæ figuræ. 209
 Monftrofæ imagines. 205
 Monftrofi Hermæ in apice. 326
 Mont St. Michel. 9
 Montes in apice. 328
 Molaris lapis. 288
 Molaris rota. 287
 Molendinare ferrum. 176. 288
 Moloffus. 252. Ejus fitus ibid.
 Molulæ. 293
 Mores Romanorum. 46
 Mortaife. 192
 Mortarium. 296. 313
 Mortier. 313
 Mos notandarum ædium in oris Septentrionalibus. 74
 Mos Herorum olim in ufu pellium 72. hujus rei exempla ibid.
 Monchetures. 115
 Mucro haftæ. 294
 Mucrones Sagittarum. 296
 Mulus. 248
 Mulli barbati de iis terminus addofcé. 254
 Munera armorum Regum in Anglia. 8
 Murus. 298
 Murus in balthei f. fasciæ modum locatus. 298
 Muralis pinnifera corona. 310
 Muri gradus. 298
 Muri pinnati, crenelés. 298
 Mutationes insignium. 21. 23. 58
 Mus ponticus. 115
 Musca. 225
 Musica instrumenta. 290
 Mühlfeifen. 288
 Mühlrad. 287
 Mufchel. 276
 Mustela. 245
 Mustella fluviatilis. 255
 Myfteria an in coloribus quærenda? 124
 Myfteria & hieroglyphica figurarum. 131. hac de re judicium. 132
 N.
 Nachfolger der Wapen. 2
 Naiffant. 209
 Natatilia. 253
 Naturalis figurarum color. 114
 au naturel. 114. 120
 Navis. 301. Ejus fymbolum. ibid.
 Navis fine malo & velis. 302
 Naves in apice. 328
 Navalis corona. 310
 Nebeküffen. 87
 Nero Imperator. 66
 Nervé. 261
 Nervina fcuta. 83
 Nef. 194
 Niger color. 63. 111. 124. 125. 126
 Nigri coloris fignificatio. 125
 Nille. 288
 Nifus. 220
 Nobilium insignia. 24
 Noctua. 222
 Nolatum vellus. 116
 Norma. 282
 Nola. 116
 Notæ. 13
 Notæ dignitatum in Germania 332
 Notæ diminutivæ. 345
 Notæ quibus difcernuntur liberi legitimi ab illegitimis. 358
 Notæ diftinctivæ an etiam primogenitis neceffariæ. 345. Qui ex poftgenitis exempti à neceffitate. ibid.
 C
 Notæ

Index Terminorum Heraldicorum

- Notæ gentilitiæ. 39
 Notæ ignominiosæ. 361. Exempla in Polonia. ibid.
 Notæ naturales. 39
 Notæ officiorum Regiorum apud Gallos. 333
 Notæ variæ benevolentiae & obsequii Papalis. 13
 Notarum distinctivarum in insignibus origo. 346
 Notarum distinctivarum usus apud Germanos. 346
 circa Notas distinctivas in insignibus Anglorum & Werinorum vetustæ leges. 346
 de Notis ignominiosis iudicium. 361
 Nubes. 274
 Nubibus distinctæ fasciæ. 150. gewölckst gewölckte bruck. 150
 Nudæ imagines humanæ. 202
 Numerus colorum. 109
 Numerus metallorum. 109
 Nummorum figuræ. 46
 Nummus byzantinus. 199
 Nux. 258. 263
 Nux pinea. 263
 Nymphæa. 262
 Nympharum imago. 205
 O.
 Obliqua linea f. tæniola. 359
 Obsidionalis corona. 310.
 Occa. 286
 Occatoria cratis. 286
 Oxyris. 307
 Ocreæ. 293
 Oculi humani. 205
 Officiorum Regiorum apud Gallos notæ. 333
 Olea. 258
 Olla. 279
 Opus phrygium. 77
 Orangé. 113
 Orarium. 179
 Orbes. 184. 199
 Orbis colores. 199
 Orbis figura. 59
 in Orbem figuræ dispositæ. En orle, im ring herum. 131
 Orbis hieroglyphica. 199
 Orbis varia synonyma. 199
 Ordinum equestrium feciales. 9
 Ordo areolarum recensendarum ex diplomate Brotbeckiano. 129
 Ordo della Banda. 151
 Ordo Garteriæ in Angliâ. 8. 9
 L'ordre de la jartiere. 8
 Origo apicis. 320
 Origo coronarum. 76
 Origo galeæ. 306
 Origo insignium. 38. originis difficultas. 39. causa difficultatis. 39. 49. 50
 Origo insignium an ex natura? 30. an ante diluvium & mox post diluvium? 39. an ex Israeliticarum tribuum hieroglyphicis? 39. quid in his desideretur? 40. an ex heroicis temporibus? 40. an ab Assyriis? 40. an ab Egyptiis? 40. an à Pictis, Caribus, Trajanis? 40. An à Græcis? 40. an à Romanis? 40. an ab antiquis heroibus? 41. an à bellis Christianorum adversus Mauros? 41. an ab Italis? Longobar-
 dis? 41. an à Cerolo M. vel Henrico auctore? 41. an à Friderico I. 42. an ex transmarinis expeditionibus? 42. 49. 50. Menestrierii sententia ad Philippi Augusti regnum referentis insignia. 50
 Origo figurarum. 57. hujus rei poetæ cujusdam veteris carmen. 57
 Origo lorice. 75
 Origo tessellarum. 187
 Origo rei tesserariæ. 59. an ex Augusti regia & Romani castris. 59. an ex factionibus Circensium. 68. an ex vestium ornatu. 69. 77. pan-
 no. 75. 78
 Origo tesserarum. 58. 68. 69. 77. 78
 Origo tesserarum figuratarum. 73 ejus rei ratio. ibid. & 74
 Origo tesserarum ex panno. 75. ex metallo. 76
 Orle vel orula. 180
 Orle 137. 180
 Orles rondes. 198
 Ornatus corporis. 290
 Ossa humana. 207
 Orelle. 173
 Orice. 186
 Ova avium. 128
 Ovalia scuta. 83. 84
 Ovalis corona. 310
 Ovati clypei. 84
 Ovis. 249. Ejus situs ibid.
 Oiscy. 109
 Oyseau duc. 222
 P.
 Pade vox quid significet. 153
 Pairle. 181. vocis derivatio. ibid.
 Pal. 137. 156. & seqq.
 Pal abaissé. 158
 Pal alaisé. 158
 Pal chevronné. 158
 Pal eschiqueté. 158
 Pal au pie fiché. 158
 Pala. 286
 Palaris divisio scuti. 89. party, myparti, partito en palo, getheilt/der länge nach getheilt/lang getheilt/langwärts getheilt/ adextré finistré. 90
 Palea. 262
 Pali inferius acuminati. 158
 Pali cantheriis onerati. 158
 Pali decurtati. 158
 Pali denticulati. 158
 Pali differentia. 158. & seqq.
 Pali djimidi. 158
 Pali striati. 158
 Pali tessellati. 158
 Pali undulati. 158
 Palle. 199
 Pallium. 60. Tertulli de pallio. 60
 Pallium Ducale. 318
 Palma. 258
 Palmarum rami. 258
 Palmites. 259
 Paludamentum imperatorum. 67
 Paludati centuriones. 67
 Paludati lictores. 67
 Paludati tribuni. 67

Et rerum occurrentium.

- Palus. 156. docis hujus Synonyma. ibid. 157. & seqq. differentia. 158. & seqq. & 281
 Palus angustior f. virgula. 186
 Palus fusorius. 193
 Paner. 44
 Panniculæ typhæ. 263
 Papalis corona. 314
 Papalis coronæ triplicis origo. Triplicitatis ratio. 314
 Papalis obsequii & benevolentia variæ notæ. 13
 Papalia insignia. 314
 Papilio. 225. 342
 παρὰσημα. 13
 Pardus. 237
 Parma. 81
 Parmarum primus usus. 73
 Parmula. 182. Ejus differentia. 183
 Parmulæ quadripartita. 71. Harum specimen ubi videndum. ibid.
 Parmulæ scutularæ. 71
 Parmulæ tellerariæ 71. bicolores. ibid.
 Parmulæ virgatæ. 71
 Paronomastica insignia. 361
 Partes essentielles insignium. 25
 Partes integrantes insignium. 25. numerus harum partium. 25
 Partitio figurarum. 133
 Partitio scuti in suas regiones. 89. & seqq.
 Pastoralia insignia. 13
 Pater patratus. 4
 Patina. 279
 Patriarchalia insignia. 13
 Patronatus insignia. 23
 Pavillon. 342
 Pavo. 223
 Pavo nascens in apice. 327
 Pauvis. 82
 Pavonina pennæ in apice. 325. 326
 Pavoninis pennæ etiam alias figuras imponi. 326
 Pecten. 282
 Pectorales statuæ. 326
 Pedum. 281
 Pedum Ecclesiasticorum. 332
 Pegasus. 247
 Pelles. 114. Hermionica. 15. contrehermionia. 116. varia. ibid. genestæ. ibid. origo harum pellium ibid. alia. 117. 178
 Pelles varia. 116
 Pelicanus. 216
 Pellis leonis. 233
 Pelta. 81
 Pelta Amazonica. 81
 Πέλτη. 81
 Weiße Kirsch oder Pelzwerck. 117
 Pendulæ lacinia. 349
 Penna scriptoria. 282
 Pennaches. 317
 Pennæ aquilinæ in apice. 325
 Pennæ cygneæ in apice. 325
 Pennæ galli gallinacei in apice. 325
 Pennæ incumbantes vel volitantes. 317
 Pennæ pavonina in apice. 325. 326
 Pennæ struthionica in apice. 325
 Pennes. 114. hujus vocis derivatio. ibid.
 Penis pavoninis etiam alias figuras imponi. 326
 Pentagonalis stella. 304
 πένταλφα. 304
 Pentaphylli flores. 268
 Penula. 63
 Pepones. 263
 Perdix. 223
 Peregrinis an insignia convenient. 17
 Peribolus. simplex, duplex, triplex. 180
 περιβεβληται. 306
 περιπόρευσις. 65
 Persebanten. 2
 Personalia symbola. 343
 Pertica. 286
 Pes capreoli. 245
 Pes gryphi. 238
 Pes leoninus. 236
 Pedes aferini. 218
 Pedes aquilini. 216
 Pedes avium. 227. & 228
 Pedes humani. 206
 Pes ursinus. 240
 Petalon triganon. 181
 Petasus. 116
 Petasites vellus. 116
 Petra. 277
 Sylv. Petra sancta de origine imaginum tessellarum. 58
 Pertoselinum. 262
 Petschafft. 13 Vocis Petschafft derivatio 13
 Psal. 156. 158
 Psal mit aufgespißten Gibeln. 158
 Psal mit Sparen besetzt. 158
 Phaleræ. 317
 Phocenses. 68
 Phoenix. 216. Ejus symbolum. ibid.
 Phrygiæ vestes. 77
 Phrygium opus. 77
 Pica. 122
 Pichelhaube. 306
 Pictæ vestes. 77
 Picti Dracones. 76
 Pictorum figmentum limbi. 127
 Picus. 224
 Pigmentum. 108
 Pignon de muraille. 298
 Pila. 196
 Pilei Archi-Episcoporum. 416
 Pilei Cardinalitii. 291. 315
 Pilei Episcoporum. 316
 Pilei latiores in apice. 328
 Pilei omnis generis in apice. 328
 Pileus protonotariorum Pontificis. 316
 Pilei turbinati. 291. 329
 Pileus in clypeo. 290
 Pilgram's Stab. 281
 Pille. 199
 Pineaux. 263
 Pinnatæ turres. 299
 Pinnatæ zonæ. 147
 Pinnati cantherii. 168
 Pinula trigonia, triangula, triquetra. 181. & seqq.
 Pinus. 258
 Piperis frutex. 259

Index Terminorum Heraldicorum

- Pirus. 259
 Piscis. 253. Ejus Hieroglyphicum. ibid.
 Piscis volans. 255
 Pisces incertæ speciei. 253
 Pisces Salmentes. 253
 Piscium partes in scutis. 255
 Piscium spinæ. 255
 Planities. 128
 Plafnierung. 13
 Plaga. 228
 Plana crux. 170
 Plinthides 184. 201
 Plinthides erectæ. 201
 Plinthides jacentes couchées. 201
 Plinthides solæ in scutis occurrentes. 201
 Plinthidibus scuta strata. 201
 Plinthidis vocis synonyma. 201
 Plinthidum situs. 201
 Plinthotretos rhombus. 192
 Plumæ in apice. 325
 Plumbæ struthionica. 227
 Plumbeus color. 113
 Plumalia. 116
 Plumarius instructus, an rectè dicatur? 317
 Plumatile acrostolium. 317
 Plumatis cristæ. 317
 Plumé. 122
 Plumea corolla. 325
 Plumeæ cristæ. 325
 Plumea lorica. 75
 Plumeum acroterium. 317
 Plumæus apex. 320. 325. 305
 Pluviæ. 274
 Le point de la dextre ou de la sinistre. 89
 Point seu lieu d'honneur de l'Escusson. 89
 Point du nombril avec ses deux flancs de l'Escusson. 89
 La pointe seu le bas de la pointe de l'Escusson. 89. 195
 Points equipollés. 189
 Pointes en fasce. 196
 Pointes renversees, separees & aboutissant à un mesme point. 196
 Polk. 296
 Pomum. 262
 Pomum Cydonium. 263
 Pons. 301. Ejus significatio. 301
 Ponticulus. 349
 Ponticus. 349
 Ponticus mus. 115
 Pontificalia insignia. 13
 Populea corona. 311
 Porcus. 242
 Portæ 301. Earum significatio. ibid.
 Portarum ferramenta. 301
 Porte coulisses. 301
 Potence de S. Anthoine, litera T. representat. 176
 Poudré d'argent. 116
 Poursuivants. 2
 Les poursuivant d'ermes ne sont que des aydes des herauts d'armes. 7
 Præcones & faciales veterum græcorum. 3
 Prærogativa facialium in Gallia. 7
 Prætecta toga. 61
 Prasini & Veneti. 67
 Πράσινοι. 111
 Prasino. 109
 Prasinus color. 63. 65. 111
 Principatum insignia. 17
 Principia artis Heraldicæ. 9. usus. 9. Leges quâdo ortæ. 9. scitu necessaria ad hanc artem. 9
 Principum faciales. 9
 Primogenitorum discernicula. 345
 Privilegia Regis armorum in Gallia. 8
 Proboscis Elephantis. 324
 Prosecutorum stipendia. 7. Eorum differentia à facialibus & Heraldis. 7. Eorum munus. 7
 Prosequentes. 2
 Prosequentium Baptismus. 5
 Prosequentium nomina. 6
 προσημα in apice. 327
 Provinciarum figuræ. 277
 Psittacus. 217
 πτερονότος. 305
 Puerilis imago. 203
 Puffels-Höner. 324
 Pullata turba. 63
 Pullus color apud Thraces in usu. 68
 Punicea causia. 63
 Puniceo panno milites Cleomenis & Agesilai inornati. 68
 Puniceus color. 112
 Punicum malum. 262
 Purpura Regum & summorum Principum propria. 62
 Purpuræ Inventor Hercules. 61. 70
 Purpuratis sagulis, Persæ, Afri, Caunii, Numidæ, Massageræ usi. 68
 Purpuratis sagulis, item virgalis aut scutulatis Galliis. 68
 Purpurea toga. 61
 Purpurea vestis. 62
 Purpureus color. 63. 66. 110. an peculiaris. 112. 125. 126
 Purpurei coloris significatio. 126
 Pussan Kolben. 295
 Erii Puteani de arte Heraldica judicium. 10. 11
 Puteus. 275
 Pyramides. 300
 Pyropus solaris. 266
 Pyrum. 263
 Pythagorica litera. 181

Q.

 Quadrans honorarius. 181. 351
 Quadrata scuta. 87
 Quadratum vexillum. 86. 87
 Quantitas scutorum antiquorum. 84
 Quartefeuelles. 268
 Quercus. 258
 Quercina folia. 258
 Quercinus ramus. 258
 Quercinus truncus. 21
 Quintefeuille. 267

R.

 Radiatæ coronæ 311
 Radii stellarum. 272
 Rais. 266
 Rais de soleil. 269
 Rame s. ramure. 243
 Ramus quercinus. 258
 Rana. 257

¶ rerum occurrentium.

- Rand.* 179
Rangier. 285
Rappenmüng. Rappenpfenning unde origi-
nem habeat. 221
Rapum. 262
Rasteau. 286
Rastrum. 286
Rationes insignium. 51. recensentur variæ, im-
 primis autem præmium virtutis & rei gesta
 memoria. 51
Rauten-Kranz. 268
Rauten-Schach. 189
Rauten Stein. 189
ein Ruck. 150
Regale sacerdotium. 316
Reges armorum. 2. 7
Reges armorum in Anglia. 8
Reges armorum in francia. Eorum institutio. 7
Regia Insignia. 14
Regiæ imagines vestitæ. 203
Regiæ vestes phrygio opere elaboratæ. 77
Regis armorum in Gallia Juramentum. 8
Regis armorum nomen in Gallia. 7. 8. Ejus ha-
 bitus 7. Institutio 7. Juramentum. 8 privile-
 gia. 8.
Regis armorum in Gallia privilegia. 8
Regnorum insignia. 17
Regulæ de lacinarum tincturis. 318
Harum regularum exceptiones. 319
Regum amictus. 61
Regum coronæ. 314
Regum & Imperatorû circa coronas mores. 311
Regum sodales. 8
Reheböcklein. 244
Rehschencfel. 245
Renard rampant. 242
Rencontre de bœuf. 249
Reptilia. 255
Rerum præclarè gestarum symbola. 342
Res artificiales. 278. Earum distributio. *ibid.*
Rex hominum tol. 60
Rincken. 292
Rina. 197
Rhombi. 184. 189. 192
Rhomborû differentia à tessellis quadratis. 189
Rhombo forma scuta. 86. an foeminarum. *ibid.*
Rhombulata scuta. 189
Roc d'eschiquier. 290
ein Rothen in dem Schachspiel. 290
Rodanche. 82
Roeles. 199
Romana securis. 295
Romanorum mores. 46
Romanorum signa militaria consularia: Impe-
ratoria. 43. & 73
Rosa. 261. 266
Rosæ Hiroyphica. 266
Roseus color. 113
Rosso. 110
Rott. 308
Rostrata corona. 313
Rota S. Catharinæ. 288
Rota horologiaria. 287
Rota molaris. 287
Rotæ curruum. 287
Rotarum fragmenta. 287
Rotella. 82
Rotunda scuta. 83
Roue. 287
Ruber color. 67. Ejus similitudo. *ibid.*
Rubeus color. 61. 110
Rubeus color in ducum clamyde. 67
Rubei coloris significatio. 125. 127
Rubrum indumentum Spartanorum. 68
Runcinæ ascendentes & descendentes. 196
Rund außgebrochene Rauten. 192
Rupes in apice. 328
Ruppe. 255
Rustre. 192
Ruta. 261
Rutaceum sertum. 261. 268
Roy d'armes, Chef souverain des Herauts. 2. 7
 S.
S Accus. 280
Sacerdotium Regale. 316
שׂוֹרֵט 82
Secularia insignia. 14
Sagitta. 295
Sagittarum mucrones. 296
Sagulis discoloribus Samnites usi. 68
Salamandra. 257
Salinarium dolium. 280
Salomo. 254
Samnites discoloribus sagulis usi. 68
Sanctorum Imagines. 203
Sanglier. 242
de Sangre. 110
Sanguineus color. 113
Sanguin. 113
Sapin. 258
Sauoir. 137. 178
Scaccarium. 187
Scala. 289
Scalenon clypeare. 181
Scarabeus. 226
Sceptrum. 281
Sceptra liliata octona in rotæ forma. 266
שאח. 187
Schachband. 149
Schach von neun F. dern. 189
Schräger Schach. 189
Schacht oder Königspiel. 187
Schaffschere. 281
Schall vocis significatio. 169
Schelm q. Schudnehm. 82
Scherbvogel. 215
Schiffhacken. 302
Schilde vocis derivatio. 82
Schild und Helm. 13
gegittertes Schild. 194
liegende Schilde. 88
Schildmann. 82
Schild in Naurenform. 86
Schildes Haupt. 137. 138. 139
Schildlein. 182
Schildes Theilung. 89
Ehrenstelle des Schilds. 89
Oberstelle des Schilds. 89
Mittelfelle des Schilds. 89
Unterstelle des Schilds. 89
שׂוֹרֵט 82 C 3 *Schirm.*

Index Terminorum Heraldicorum

- Schirm. 329
 Schlägel. 284
 Schlingen. 293
 Schloß. 282
 Schmeltzwercf. 108. & 109
 Schneckenhaus. 257
 Schußgatter. 301
 Science du blason. 1
 Scipio. 281
 Sciurus. 245
 Sclopeta. 296
 Scorpio. 257
 Scriptoria penna. 282
 Scudo. 82
 Scut. 80
 Scutum. 80. materia. 82. forma 83. quantitas. 84.
 forma hodierna: antiqua. 84. Situs. 82. di-
 visio. 89. & 296
 Scutum & galea an universam armaturam con-
 stituant. 25
 Scutum antihermionicum. 116
 Scutum bipertitum. 91
 Scutum coniferatum, f. conconatum & c. 181. hu-
 jus rei Hieroglyphicum. ibid.
 Scutum falsum. 360
 Scutum fasciis pluribus sectum. 144. Tribus. 145.
 Scutum an sine figura consistere possit? 18
 Scutum fulvis repletum. 193
 Scutum cur insignibus dicatum. 25
 Scutum sarpedonis. 71
 Scutum servo gestare nunquam licebat. 80
 Scutum singulare fam. Von Tale. 103
 Scutum virgatum. 193
 Scuta ænea. 83
 Scuta ancilia. 83
 Scuta argentea. 83
 Scuta aurea. 83
 Scuta coriacea. 83
 Scuta cordis forma. 86
 in Scuta insertio novarum ditionum. 107. & 108.
 insitio per triangulum. ibid.
 Scuta expectationis. 18
 Scuta gentilitia. 12
 Scuta Heroum auro & argento exornantur. 77
 Scuta imbricata. 84
 Scuta lignea. 82
 Scuta Lucanorū viminea, sed coria obducta. 82
 Scuta nervina. 83
 Scuta sine numero confita. 129
 Scuta ovalia. 83. 84
 Scuta plinthidibus strata. 201
 Scuta plura jungendi modi. primo nuda juxta
 positione. Secundo colligatione, Escus liez,
 vel liez de courrois. zusammengehefte Schild.
 Tertio Conglutinatione, Escus accollez,
 Quarto insitione scutulum medium, En
 abysme. 106. & 107
 Scuta plura. 18
 Scuta plura unius tincturæ. 128
 Scuta quadrata. 87. Moneti hac de re sententia
 ibid.
 Scuta quadripartita: quartiers. Escartelé, escar-
 telé en bannière, gevierdt / durchkreuzt / quar-
 tiert. decussata, escartelé en sautoir, esclop-
 pé, schreß gevierdt / quersch gevierdt / creuz-
 weis quartirt. 101
 Scuta quadripartita per lineas dentatas, striatas,
 cochleares. Engreslé, irraté, verré f. vaillé.
 Schneckenweis in vier Theil getheilt. Escar-
 telé en cœur. 103
 Scuta Rhomborum forma. 86. an foeminarum.
 ibid.
 Scuta rhombulata. 189
 Scuta rotunda. 83
 Scuta sinistrorsus pluries fasciata. 164
 Scuta triangula. 84
 Scuta viminea. 82
 Scutaria ars. 1
 Scutaria symbola gentilitia. 13
 Scutaria vitæ. 71
 Scutariarum figurarum & apicis analogia. 322
 Scutarium caput. 137. 138. 139
 Scutarii capitis differentia. 139
 Scutarius. 80
 Scutarius f. Hipparcha Gallia. 6
 Scuti cadenti seu chinati. 88
 Scuti caput f. cephalus. Champagne. 92
 Scuti nominis derivatio. 80
 Scuti sectio diagonalis dextra. Tranché, rechts
 durchschnitten / diagonalis sinistra, taillé,
 links durchschnitten / 94. & seqq.
 Scuti divisio centralis in partes æquales duas. 89
 Scuti sectio tripartita diagonalis dextra drey-
 fach durchschnitten. Tiercé en bande, Tier-
 cé trenché, Trenché en trois. 99
 Scuti sectio tripartita diagonalis sinistra. Tiercé
 en barre, tiercé barre en trois, dreyfach
 links durchschnitten. 99
 Scuti sectio tripartita per lineas in medio con-
 currentes. Tiercé en pairle, in Di. 98. 99
 fach getheilt / in Triangel getheilt. in margi-
 ne. 100
 Scuti sectio tripartita per lineas cochleares.
 drey schneeficht oder Schneckenweis dreyfach
 abgetheilt. tiercé en trois girons arrondis &
 joints en cœur. 101
 Scuti sectio tripartita palaris. Tiercé en pal, tier-
 cé parti, parti en trois, dreyfach von oben her
 ab oder pfalweis getheilt. 97
 Scuti sectio tripartita in partes inæquales. 100
 Scuti sectio tripartita transversa. Tiercé en fa-
 sce, tiercé coupé. coupé en trois. dreyfach ge-
 spalten. 98
 Scuti divisio quadrifida. 101
 Scuti divisio quadripartita, cum quadræ in alias
 quadras secantur. Vierfach gevierdt / escar-
 telé, contrescartelé suré cartelé. 104
 Scuti divisio quadripartita decussata. partido
 en aspa vel frange. 104
 Scuti quinary divisio. 105. Senaria. ibid.
 Scuti divisio in suas regiones. 89. & seqq.
 Scuti divisio transversa f. balthica. coupé 98
 spalten / überzwerch des Schildes getheilt. 92
 circa hanc divisionem varii termini gallici ibid
 circa scuti divisionem varii termini gallici. 89
 circa scuti divisiones alia subdistinctiones 105
 Scuti divisionum varii modi. 89. an ex antiqua?
 ibid. & seqq.

¶ rerum occurrentium.

Scuti sectio in areolas plures. Fascé, palé bandé, barré. 105
 Scuti sectio denticulata & striata. 97
 Scuti sectio per gradus, coupé parti & recoupé, emanché &c. 96. pignonné. 97
 Scuti sectio diversa insignia uui parmae includens. 91
 Scuti sectio inversa, vairée, palissée. 97
 Scuti sectio lineis cochleatim ductis & striatis. mit abgeschnaptem Schneckenzug abgetheilt. 97
 Scuti sectio in nubium speciem. Enté, nebulé nuagé, Wolkenweis getheilt/ &c. 96
 Scuti sectio per pinnas, seu identata. 95
 Scuti sectio singulares. 97
 Scuti sinus vel pleurae, flanges. 104. & 105
 Scuti umbilicus. 89
 Scutifer. 80
 de Scutis Companilii collectio. 83
 Scutis impressae imagines. 45. Inventum hocce Caribus attribuitur. 45
 Scuto adjacentia. 330. Earum enumeratio. ibid.
 Scuto impositus apex. 305
 Scutorum forma. 83. 84
 Scuto inscriptae figurae. 127
 Scutorum antiquorum quantitas. 84
 Scutorum materia. 81
 Scutorum situs erectus, inclinatus. 88
 Scutulatae unde sic dicantur. 63
 Scutulae vestes. 63. 64. 77. 116
 Scutulum. 182
 Scutulum medium. Herkshil-lein. 107
 Scutulorum mediorum apud Gallos solennistitulus. sur le tout du tout. 107
 Scutulorum mediorum usus. 107
 Scutulatus color. 63
 Scut. G-nomen corio & clypeo olim tributum. 80
 Scyphus. 278
 Sectio scuti in suas regiones. 89. & seqq.
 Securis. 284
 Securis Amazonica. 295
 Securis militaris. 295
 Securis Romana. 295
 Segeisen. 285
 Segmentatae vestes. 64. quænam ex fuerint. ib. 77
 Seeblätter. 262
 Seefolben. 263
 Seigneurs bannerets. 50. 87
 Semé. 129
 Semilorica. 75
 Seminales fructus. 263
 Seminale theca. 263
 Seneschalli vocis significatio. 169
 Sense. 285
 Sepes. 301
 Sera. 282
 Serpens tortuosus. de eo terminus vivré. 256
 tres Serpentes Asiae. 13
 Serpentum significatio symbolica. 256
 Serra. 285
 Serrula manubriata. 285
 Sertum. 268 314
 Sertum rutaceum. 261. 268

Siegel. 13
 Sigilla. 13
 Sigilla veterum. 46
 Sigillorum imagines. 46
 Signa. 13
 Signa f. merca. 21. 24
 Signa pramia rei benè gestæ domi forisque. 74
 Signa belli ex panno, interdum ex metallo. 76
 Signa capitalia. 165
 Signa cohortum. 46
 Signa militaria Romanorum. 43
 Signa Romanorum Consularia. 43
 Signa Romanorum Imperatoria. 43
 Signa socialia Christianorum. 70
 Signa veterum non familiarum notæ: Aliquando tamen ad posteros transmissa. 47
 Signorum veterum differentia & hodiernorum insignium. 46. plures differentiae 48. sententiae Menestrierii: Gelenii Labourerii: Welserii 48. Spelmanni assumpta 48
 Significatio colorum. 118. 124. 125
 Significatio argenti. 125. 127
 Significatio auri. 125. 127
 Silagalea. 307
 Silberfarb. 110
 Simia. 246
 Σινία 13
 Simplicia insignia. 24
 Singularia quædam in apicibus. 329
 Sirenum figurae in apice. 327
 Sirenum Imago. 205
 Situs animalium in scutis. 208
 Situs arietis, saliens, saillant f. sautant, gradiens stans. &c. 249. & 250
 Situs bovis gradiens, passant, cubans, saliens, furieux f. en furie accolé, clariné. 248
 Situs canis leporarii & molossi, currentes, stantes, erecti. &c. 252
 Situs cervi. gradiens, currens, cubans, passant, courant, couché. 243
 Situs Delfini, barbè, peautré, alumé lorre, pascmé, curvatus, unde curvicervium pecus vocitatur. 254
 Situs equi. consistens, sella & freno instructus, posé sellé & bridé, liber, gay, forcené, effaré vel effragé cabré, gradiens, passant, pascens, saliens. 246
 Situs felis. Fronte erecta, horidus, herissoné, effaré f. effrayé &c. 253
 Situs figurarum. 130
 Situs figurarum unius generis. 130
 Situs galearum. 308
 Situs leonis ordinarius. 230
 Situs leonis varius. 230
 Situs leopardi. 236
 Situs leporis vel cuniculi. currens vel cubans, courant en bande. 245
 Situs lunæ. 270
 Situs varius lunæ. 269
 Situs lupi, ravissant. 241
 Situs ovis, gradiens, passant, pascens, paissant.

249

Situs

Index Terminorum Heraldicorum

- Situs plintheadum. 201
Situs sciuri. divaricatis pedibus, erectus, surpiet.
confidens & comedens, gradiens. 245
Situs scutorum erectus, inclinatus. 88
Smaltare. 109
Smalto. 109
Sodales Regum. 3
Sol. 268
Lesol. 128
Soleæ equinæ. 288
Soleil rayant s. rayonnant. 269
Soli accessiones. 130
Solis umbra. 269
Solum. 127. accessiones foli. 130
Sonnette. 284
Sous brisure. 345
Soustiens. 330
Span. 260
Spannisch Creuz. 176
Sparre. 156. 165
Gebrochene Sparren. 169
Gespißte Sparren. 165
Umbgestürzte Sparren. 169
Spartani rubro indumento in præliis utebantur.
68. hujus rei ratio. ibid.
Spatium. 128
Sphæra armillaris. 263
Specula. 281. 299
Spicæ. 262
Spinæ piscium. 255
Spindel. 282
Spinnrad. 287
Spitzen. 116
Spitzenweis getheilt. 196
Aufsteigende Spitzen. 194
Herabsteigende Spitzen. 195
Spuriis an insignia conveniant. 17
Squammea lorica. 75
Standara royal 44
Standardum. 44
Strange. 302
Stangve. 302
Stapeda. 28
Stationariæ figuræ. An simpliciter antiquiores.
135
Statuæ pectorales. 326
Stecher. 283
Stechhelm. 309
Steg. 150. 301
Stege. 349
Stein. 277.
Stella 271
Stella. pentagonalis. 304
Stellæ plures in uno scuto. 273
Stellarum radii. 272
Stellen. 350
Stemmata. 13
Stern. 296
Stiglis. 224
Stigmata seu figuræ corpori humano impressæ.
19
Stipendia prosectorum. 7
Störche. 122.
Stola. 60
Stral. 274
Stramen. 262
Straß. 140. 151. 159
Strauß. 216
Streithammer. 224. 295
Streithorst. 295
Streitkolben. 295
Striata crux. 172
Striati pali. 158
Striata Zonæ. 146
Strich. 140
Strophium. 140
Structuræ. 297
Struthiocamelus. 216
Struthionica pennæ in apice. 325
Struthionica plumæ. 227
Sturmhut. 306
Sturnus. 224
Subfrutices. 261
Sublica. 158
Supportantes. 330
Supports. 330
Sus. 242
Sustentaculum. 330
Sylvestris fœmina. 203
Sylvestris homo. 203
Σύμβολα 13
Symbola fastuosa. 343
Symbola gentilitiæ. 12. Scuta gentilitia 13. Sym-
bolica tessera gentilis scuti. 13. &c. 343
Symbola hieroglyphica veterum populorum.
Græcorum. Atheniensium. Thebanorum.
Rhodiorum. Corinthiorum. Lacedæmonio-
rum. Argivorum. Locrensiarum. Messeniorum.
Arcadum. Ætolorum. Persarum. Macedo-
num. Thessalorum. Asianorum. Medorum.
Armeniorum. Chaldæorum. &c. 42. 43. 47.
& 48
Symbola seu lemmata epigraphica. 342
Symbola personalia. 343
Symbola rerum præclarè gestarum. 342
Symbolica tessera gentilis scuti. 13
Sylva. 259
Σύθημα. 344
Synthesis. 64. Ejus usus ibid. & 65
T.
Tabernaculum. 301
Tænia. 293
Tæniola obliqua. 359
Tanné. 113
Targa. 82
תרגא 82
Targhetta. 82
Targue s. targe. 82
תרגא 82
Targone. 82
Tartsch. 82
Taurus. 248
Taxus. 246
Tectura Domus. 298
Tegmenta etiam integra pinguntur. 318
Tegumenta galearum. Earum origo. 317
Tegumentum cassidis. 306
Tegumentum laciniosum. 317
Telamon. 306. 330
Telamo-

Et rerum occurrentium.

Telamonum affinitas. 332
 Telamonum differentia. 331
 Telamonum exempla Francica. 332
 Telamonum exempla in Germania. 331
 Telamonum exempla in Hispania. 332
 Telamonum origo. 331
 Tempestas. 274
 Templum. 298
 Tenants. 330
 Tenentes. 330
 Tentorium. 301
 Terrens color. 113
 Termini artis Heraldicæ. 10. intellectu difficiles. 10. artis difficultas. 11
 Tessellæ. 184. 187. 189
 Tessellæ in balthei vel fasciæ modum dispositæ. 191
 Tessellæ linguatæ; dejectæ. 190
 Tessellæ Normanniæ. 187
 Tessellæ novæ. 189
 Tessellæ ex pellibus. 189
 Tessellarum collocatio. 187
 Tessellarum origo. 187
 Tessellatæ fasciæ. Eschiquetée. 149. geschacht I. schachband. ibid.
 Tessellati cantherii. 168
 Tessera militaris. 343. Ejus origo ibid.
 Tessera gentilitiæ. I. 58
 Tessera gentilitiæ an originem habuerint ex Veterum imaginibus. 58
 Tessera gentilitiæ an ex agmine discolori Circensium originem habuerint. 68. an ex vestitum ornatu. 69. 70. 75. 78
 Tesseraria ars. I. 68
 Tesserariæ icones. 13
 Tesserariæ parmula 71. bicolores. ibid.
 Tesserarii laterculi. 127
 Tesserarius. 343
 Tesserarum origo. 58. 68. 69. 75. 77. 78
 Tesserarum figuratarum origo. 73. ejus rei ratio. ibid. & 74
 Tesserarum origo rectè ex panno petitur. 75
 Tesserarum usus in Heraldicis. 344
 Tesserarum usus desumptus etiam ab urbibus vel arcibus. 344
 Tesson. 246
 Testacea domus. 257
 Testudo. 257
 Testimonium subjectionis ex insignibus. 57
 Τετραγωνον. 84
 Tetrphylli flores. 268
 Τετραπύλλον. 307
 Textiles Dracones. 76
 Litera Thau. 13
 Thecæ seminales. 263
 Theophilus de orig. rei tesserariæ. 68
 Thorax. 75
 Thorbande. 301
 Thron. Zelt. 342
 adelicher offener Thurnirs Helm. 309
 Tiara. 314
 Tiercefeuille. 268
 Tilia. 259
 Timber. 305

Timbre. 305
 Tinctura. 108
 Tinctura carnea. 114
 Tinctura galearum. 308
 Tincturæ figurarum naturam non sequuntur. 118
 Tincturæ unius Scuta. 128
 Tincturas designandi modus. 113. apud Germanos, Gallos & Italos, itemque notis planetarum in Spelmanno. Ibid.
 de Tincturis lacinarum regulæ. 318
 Harum regularum exemptiones. 319
 de Tincturis regula aliqua rejecta. 118
 Tinea. 255
 Tintinnabulum. 284
 Titio. 274
 Tituli. 13
 Toga. 60
 Toga picta. 62
 Toga prætexta. 61
 Toga purpurea. 61
 Tormentum. 296
 Torquatorum nomen unde? 333
 Torque. 319
 Torques Ordinum Equestrum. 333. & seqq.
 præter Torques alia Scuto circumdari solita. 342
 Torquum apud antiquos dignitas. 333
 Tortil. 319
 Tortile diadema. 319. Ejus colores. 320. origo ibid.
 Tour ou Chasteau don jon née. 299
 Tourteau. 199
 Tourteau besants. 199
 Trabea sancti Ludovici. 74
 Trabeati Equites. 62
 Trabeæ triplex genus. 62
 Trace. 180
 Trahe. 287
 Trames. 140
 Trangle. 184. vocis derivatio. ibid.
 Trescheur. 180. 351
 Triangula. 195. Plura in uno Scuto. 196
 Tresque. 319
 Triangula Scuta. 84
 Τριγωνισ. 307
 Tridens. 286
 Tridens bellicus. 295
 Τριφάλαια. 307. 320
 Trifolium. 261
 Τρικέφαλον. 307. 320
 Τριλοφία. 307. 320
 Τριπύργον. 300
 Trium figurarum dispositio. 130
 Triumphalia insignia. 14
 Trunci arborum. 260. Eorum differentia. ibid.
 Truncus quercinus. 258
 Trutta. 254. de ejus maculis terminus picotée. ibid.
 Tryphilli flores. 268
 Tuchschar. 281
 Tudes. 284
 Tufa. 199
 Tugurium. 298
 Tulipæ. 268
 Tunica. 60

D

Tunica

Index Familiarum.

- Tunica Jovis. 62
 Tunica palmata. 62
 Turba pullata. 63
 Turbinati pilei. 291
 Turris. 299 Ejus significatio. *ibid.*
 Turres in apice. 328
 Turres pinnatæ. 299
 Turres plures in Scuto. 299
 In Turribus quæ observanda? 299
 Turtur. 222. & 23
 Tygris. 237
 Typhæ. 263
U *U* *U* 80. 81
 Tyronum galeæ. 308
- V.
- Vacca. 248. Ejus à bove differentia. *ibid.*
 Vacerra. 196
 Vaires. 116
 Vaire appointé. 117
 Vaire & menuvaire. 117
 Vairé En pal. 117
 Variæ pelles. 116
 Vartorum populorum usus insignis militari-
 bus. 73
 Vasculum. 279
 Basileiter. 289
 Vegetabilia. 258
 Vehiculum. 19 286
 Vehiculi jugum. 287
 Vellus. 114. 116
 Vellus nolatum. 116
 Vellus solarium. 114
 Venatorium cornu. 289
 Veneto. 109
 Venerus color. 65
 Ventilabrum angulare. 329
 Verganara. 9
 Vergette. 186
 Vermiglio. 110
 Vespa. 225
 Vespertilio. 222
 Vestis. 19
 Vestis Justiniani Imperatoris in morte. 74
 Vestis purpurea. 62
 Vestis nexilis. 64
 Vestes bicolores. 71. apud antiquas urbes atque
 Republicas adhuc in usu. *ibid.*
 Vestes conchyliatæ. 276
 Vestes concolores à quo dabantur. 70
 Vestes Phrygiæ. 77
 Vestes pictæ. 77
 Vestes Regiæ Phrygio opere elaboratæ. 77
 Vestes scutulatæ. 63. 64. 77. 116
 Vestes in Scuto. 290
 Vestes segmentatæ. 64. quænam eæ fuerint,
ibid. 77
 Vestes virgatæ. 64. unde sic dictæ, *ibid.* 77
 Vestitæ imagines regiæ. 203
 Vestitus homo. 202
 Vexillum. 19. 20. 44. 75. 87. 296
 Vexillum quadratum. 86. 87
 Vexilla in apice. 328
 Vexilla ecclesiastica. 283
 Vexilla textu serico. 75
 Viminea Scuta. 82
 Vinitoria falx. 285
 Viola. 268. 290
 Violaceus color. 63. Cleri proprius. *ibid.* &
 114
 Virgatæ vestes. 64. Unde sic dictæ. *ibidem*
 77
 Virgatum Scutum. 193
 Virginea imago. 203
 Virgulæ lemniscatæ. 349
 Vires. 198
 Viridis color. 63. 111. 113. 126
 Viridis coloris significatio. 125
 Vitis. 259
 Vites militares. 297. Earum figura. *ibid.*
 Vitium militare significatio. 297
 Vittæ. 317
 Vittæ scutaria. 71. Earum usus. *ibid.*
 Vitulus. 248
 Ulnus. 259
 Umbilicus Scuti. 89
 Umbo. 84
 Umbra Solis. 269
 Umbraticus color. 126
 Umschweiff. 179
 Uncus. 282
 Uncus hamatus. 282
 Uncus militaris. 296
 Uncus simplex, (stecher.) 283
 Undulatæ Zonæ. 148
 Undulati cantherii. 168
 Undulati pali. 158
 Unicornu. 238
 Voces. 302. de horum *δερμαίων* antiquitate.
ibid.
 Voces integræ in schedis. 304
 Voces sine schedis in ipso Scuto. 304
 Vol. 227. 325
 Volatilia. 211
 Violet. 317. 320
 Vomer. 286
 Vorcestriaense templum. 19
 Upupa. 224
 Urbs. 300
 Ursus. 239. 248
 Urinus pes. 240
 Urtica. 261
 Usus artis Heraldicæ. 9
 Usus auri Romanorum Ducum in veste trium-
 phali. 60
 Usus coloris albi. 61
 Usus colorum in bellicis expeditionibus. 67
 Usus colorum in vestibus domi atque in urba-
 no cultu. 60
 Usus gladii. 25
 Usus Synthetis. 64. 65
 Utensilia Mechanica & alia Instrumenta.
 278
 Uvæ. 263
 Vulcanus mons. 277
 Vulpes. 242

Index Familiarum.

Vultur. 220

W.

Wagenrad. 287

Wappæ. 14. 41

Wapen. 13

Wapenbrieff. 21

Wapendecke. 317

Wapen Könige. 2

Wapenkunst. 1

Wapen-Roef. 6

Nam-Wapen. 361

redende Wapen. 361

Warte. 299

Wartchild. 18

Wasserhun. 219

Wecken. 192

Wedel. 288

Weiß-oder Silberfarb. 110

Wellen kreuz. 173

Winkelmeß. 165. 282

Windspiel. 252

Wolfsangel. 283

Wulst. 320

Z.

זאפ

Zapata. 293

Zapfen. 282

Ziegel spen. 201

Zindelbinden. 320

Zobel. 111

Zona. 140. 146

Zonæ cochleatæ. 146

Zonæ ex ramo detruncatæ. 148

Zonæ pinnatæ. 147

Zonæ Striatæ. 146

Zonæ undulatæ. 148

getheilte Zwerchbalck. 155

Zwerchstab. 151

Index Familiarum, quarum insignia tota, vel partes earum recensentur.

A.

Page. 172

Aavaille. 192

Abelly. 242

Abensperg Com. 94

Abshaz. 245

Absparg. 100

Acarie. 167

Acconitani. 335

Acerac. 188

d'Acher. 299

d'Achey f. Ache. 295

Acugny. 342

Acunna. 363

Adelessen. 105

Adelevesen. 105

Adelhausen. 212

Adelhofen. 285

Adelsbach. 233

Adelsdorf. 227

Adelshausen. 365

Aderam. 218

Admiralis Franc. 333

Adolzheim. 250

Adornii. 156

Advocati de Saltzburg. 325

von Aducht. 217

Affaytardi. 299

Affenstein. 155. 275

Agolant. 212

Agoult de Sault. 241

Aguesseau. 332

Ahaim. 237

Aheim. 92

Ahlhingen. 183

Ahr. 272

Aichach. 102

Aigna. 268

Aigvémont. 171

Ailly. 344

Aisei. 145

Ait de Altenberg. 169

Aiver. 251

Aiver de Auberg. 298

Alani. 246

Alaigre de Puissagu. 299

Albe. 240

Albersdorf. 218

Albich. 185

Albinei Com. 231

Albilly. 198

Albizey. 213

Albm. 157

Albon S. André. 171

Albrechtsheim. 237

Albretani. 128

Albuquerque Duces. 256

Alciati. 363

Aldenberg. 203

Aldenburg. 365

Algava M. 57

Algey. 55

Algrin de Cajeu. 174

d'Alemagna. 225

Alemagne. 300

Alemannia Stirps. 368

Alensoum Com. 351

Alerac. 182

Alesso. 178

Allersbach. 273

Alles. 233. 235

Allinville. 145

Alnbach. 215

Theodoricus Alenacensis. 55

Altenturg. 56

Altendorf. 91. 183

Altenlebern Baron. 94

Altensteiga. 365

D 2

Altenstein.

Index Familiarum.

- Altenstein. 284
 Alt-Guffdaun. 91
 Althammer. 242
 Althan. Bar. & Com. 303
 Althann. 312
 Altmann. 356
 Altmänner. 365
 Altmänner de Regeldorf. 204
 Altmanner de Vilswert. 203
 Altmanstein Comit. 94
 Altdorf. 92
 Altorf. dicti Grosberg. 265. & 354
 Altorf cogn. Wollenschlager. 354
 S. Amadour. 241
 St. Amand. 145. 190
 Amblot. 153
 Ambray-Montigny. 299
 Amedens viridis, Com. 88
 Amelunxen. 157. Brunsv.
 Amelunxen Westph. 157
 Amerval. 200. 360
 Amiens. 168
 Amorofo. 368
 Ampringen. 157
 Amsberg. 365
 Amsheim. 225. 364
 L'Anchise. 240
 Ancienville de Villiers aux Corneilles. 284
 Andelot. 188
 Andini. 344
 Andlaw. 172
 Andrada familia. 304
 S. André. 213
 Anfang. 252
 Angennes. 178
 Anger. 117. 271
 Angelloch. 283
 Angle. 232
 Anglure. 284
 Angoulême. 190
 Andlau. 319
 Andloviagens. 218
 Andradæ. 112
 Andrefel. 233
 Anicia fam. de Henberg. 233
 Anna Britanica. 342
 Aufelme. 194
 Antellana gens. 165
 Antolines. 188
 Antonius Burgundus. 359
 Apelvoisin. 185
 Appenheimer. 254
 Appenzel. Civ. 240
 Appiana. 189
 Aqua viva. 232
 de Aquæ ductu. 217
 Aquila. 212
 Aquilini. 151
 Aquitani. 346
 Aragoniæ Reges. 344
 Aransion Princ. 289
 Arau de Rochefort. 190
 Arces. 186
 Archery. 295
 Arcolieres. 293
 L'Arconneur. 171
 Arellano O'de Aquilar. 265
 d'Argies. 225
 Argentinense scutum. 331
 Argentinensis Episc. 152
 Argenton. 200
 Argentoratum Civ. 152
 Argentre. 173
 Arlatan. 195
 d'Arly. 139
 Armansberg. 212
 Arminus. 343
 des Armoises. 182
 Arnelot. 207
 Arnim. 145
 Arnold. 220
 Arnsberg. 121
 Arnschwang. 188
 Arnsdorf. 189
 Arondeleæ Com. 231
 Arpajou. 290
 Arradon. 192
 Arschor Com. 347
 d'Arfilieres. 172
 Arsy. 200
 Artigoity. 288
 Artstetter. 94
 Arzt. 152. 235
 Arvernæ Com. 238. 283
 Arvillars. 213
 Arundelii B. de Wardour. 224
 Asch. 168
 Aschhausen. 287
 Aschwede. 245
 Ascoughi. 247
 Ascui. 248
 Ashley. 248
 Askewei. 247
 Asperg Com. 317
 Aspermont Loth. 332
 Aspermont Pict. 231
 Astauvand. 212
 Afsbeck. 190
 Asseliri. 173
 Ashelm. 164
 Astovans de Muspart. 212
 del'Altre. 225
 Attichy. 357
 Atzelndorf. 222
 L'Avaugous. 137
 Avazini. 343
 Auberii. 146
 L'Aubespain. 283
 Aübeterre. 190
 Aubigny. 141. 300
 St. Aubin. 137. 257
 Aubuffon. 177
 Avellaneda. 241
 Avenio urbs. 331
 Auer. 198
 Auer de Puelach. 105
 Auer de Tobel. 239

Index Familiarum.

Aver de Winckeli. 235
 Auersberg. 248. 303
 Aufreville. 213
 Augustanus Episcopus. 91
 Augustus Imperator. 251
 Aulhon Servieres. 173
 Aulock. 121
 Aumont. 166
 Aumontia insignia. 107
 Aurach. 90
 Aurbach. 91
 Aurberg. 96
 d'Auray. 139. 190
 Aurelianenses. 346
 Auria. 121
 Aurifaber. 244
 Aursperg. Bar. 366
 Auffeville. 232
 Austriaca fam. 140
 Austriaca insignia. 107. 108
 Autret. 148. 184
 Autruy. 190
 Auvraymesuil. 357
 Auxi-Monceaux. 189
 Axleben. 285
 Axt. 285. 364
 M. de Ayamonte. 357
 Aycher de Herngiesdorf. 258
 Aydie de Riberac. 245
 d'Ayen. Com. 153
 Azelndorf. 365
 Azevedo. 363

B.

Bacelli. 248
 Backenstein. 157
 Bafckisch. 251
 Baden Alfat. 188
 Badenfes March. 153. 322
 Badrun. 224
 Baheim. 155
 de Baëce. 116
 Baeren. 365
 Bahuno la Demiville. 241
 Baillet. 261
 Bailleul. 178. 352
 Bailleul de Poyane. 218
 Baillon de Forges. 237
 Baillou. 243
 Bain. 302
 Bajordan. 174
 M. de la Bala. 358
 Balbi. 56
 Balck. 240
 Baldinger. 121
 Baldorf. 104
 de Balzo. 272
 Balciorum fam. 272
 Bally d'Ozereaux. 176
 Bambel. 215
 Bandinellum. 19. 110. 128
 Bandini. 151
 Baner. 265. 363. 368

Bauer de Eifeneck. 160
 Banerorum fam. 297
 Bangy de Ledeville. 260
 de Bantoleon. 153
 Banville. 157
 Bannereti Domini. 313
 Bapst de Bolsenheim. 365
 Baqueville. 284
 Barat Montraversier. 288
 Barbarini. 225
 Barbesieres-Chemeraut. 192
 Barbesieux. 183
 Barby. 124
 Barchon. 212
 Barcinensis Domus. 349
 Barckley. 166
 la Barde. 276
 Bardeleben. 365
 Barenfes. 344
 Barfute. 122. 207. 364
 Baringtoni. 350
 Baronnat. 297
 Barr. 146. 233
 Barrault. 172
 la Barre. 234
 des Barres. 171. 177
 les Barres. 190
 Barrenfia Insignia. 347
 Barrii. 363
 Barria la Galiffoniere. 225
 Barron. 289
 Barschker. 324
 Bart zu Kopenhausen. 205. 364. & 365
 Barridge. 224
 Barut. 248
 Basiliense scutum. 331
 Basiliensis Episc. & Civ. 266
 Basileensium δέγμα. 302
 Basoges. 235
 Bastheim. 150
 Bassetti. 358
 Basso mpierre. 168
 Batteburg. 347
 Bavaria Elect. 332
 Baveaux. 166
 Baudricourt. 233
 Baudrier. 137
 les Bauds. 250
 Bauer. 247
 Baulon. 117. 178
 la Baume C. de S. Amour. 353
 la Baume C. de Montreuil. 353
 Baumgarten. Bar. 106
 la Buvre. 194
 Bausac. 233
 Bauslay. 357
 Bautru. 167
 de Baux. 272
 Bayencourt. 299
 Baylens de Poyanne. 252
 Baymundt. 188. 219. 248
 Bayrn de Caldif. 272. 277. 282
 Bayrn de Pellenhofen. 265
 Bazan. 188. 342

Index Familiarum.

- Bazoges. 189
 Beamont de Montigny. 153
 Bearn. 54
 Bearnensis stirps. 349
 Beaucaire Peguillon. 236
 Beauce. 174
 Beaucé. 213
 Beaucham. 142
 Beaufort. 183. 233
 Beaufort Dux de Sommerfet. 360
 Beaufremont. 117
 Beaujeu. 185
 Beaulne. 166
 Beaumanoir. 201
 Beaumont. 182. 212. 234. 245. 299. 357
 Beaumont le Richard. 214
 Beaumont le Vicomte. 231
 Beaufaut. 357
 Beauvau. 234
 Beauville. 248
 Beauvilliers. 146
 Beauxoncles. 276
 Bec Crespin. 327
 Becay. 149
 Bechii. 363
 Beck. 56. 107
 Becourt. 182
 Bedard. 297
 Bedingfeld. 213
 Beer. 365
 Becstoni. 225
 Beheim. 131. 280
 Behem. 265
 Behem de Adelhausen. 244
 Behr. 280
 Beilstein. 366
 Belin. 185
 S. Belin. 249
 Belmonte de los Campos. 293
 Belpench. 188
 Bely de Belfort. 283
 Bellangues de Tourneville. 123
 Belley. 193. 293
 de Balle. 284
 Bellecombe. 153
 Bellefaye. 167
 Bellefondt. 167
 Bellefouriere. 265
 Bellegardii. 367
 Bellemonte. 267
 Bellenave. 231. 359
 Bellendorf. 367
 Bellersheim. 354
 Bellestre. Bar. 341
 Bellevene. 206
 Bellieure. 143
 Bellinghausen. 197
 Belloni. 503
 Bemdorf. 123
 Bemelberg. Baron. 102
 Benavides. 235
 Bendeleben. 92
 Benelle. 166
 Benlis. 191. 325
 Benil. 248
 Benstedt. 104
 Bentkeim. Com. 106
 Beranger. 182
 Berangeville. Com. 171
 la Beraudiere. 175
 Berbisdorf. 123
 Berchtold. 229
 Berchtolzhofen. 157
 Berckheim. 172. 218
 Berckley. 166
 Berey. 225
 Beré. 237
 Berenfels. 366
 Berg. 354
 von Berg. f. Bergen. 149. 185
 Berge. 251
 Bergelafen. 120
 Bergeres. 192
 von Berghe. 147
 Bergkhofen. 239
 Berische. 240
 Berlaer. 347
 Berler de Tullau. 154
 Berlichingen. 187
 Bermicourt. 138
 Bermont. 235
 Bermudes. 188
 Bern. 117
 Berna. 239. 365
 Bernage. 252
 S. Bernardus. 156
 Bernerii. 112
 Bernfels. 319
 Bernhausen. 112
 Bernheim. 265
 Bernieules Rabodanges. 174
 Bernstart. 364
 Bernstein. 249. 365
 Berolinum. 365
 Berruier. 279
 Bersau. 93
 Berstein. 325
 Bertaut, Dn. Mechlinia. 347
 Bertou. 186
 Bertrad. 104
 Bertran. 232
 Bertrand. 244
 Berrier de Migieu. 212
 Berwang. 239
 Besançon. 352
 Besem. 121
 Betezé. 178
 Bethaucourt. 233
 Bethune. 141. 327. 332. 353. 368
 Bettendorf. 198
 Betschen. 287
 Bettwingen. 90
 Beuchwiz. 169
 le Beuf. 248
 Bevereau. 219
 Beveren. 147
 Beverforde. 146
 Beverwaerde. 347

Index Familiarum.

S. Beuve. 198
 Beyerley. 175
 Beynac. 245
 Bezenstein. 99
 Bezisky. 121
 Biamont. 190
 Biberacum. 365
 Biberau. 294. 368
 Biberstein. 243. 244. 251. 285. 329
 Bibra. 246. 364
 Bibritsch. 262
 Bicken. 145
 Bidenfeld. 282
 Bieli Civ. 285
 Biela. 365
 Bielcke. 145
 Bielde. 144
 Bierse. 145
 Biefy. 207
 Bignon. 259
 Bigny d'Esney. 254
 Bigod. 172
 Bigorre. 234
 le Bigot. 142. 152
 Bilandt. Bar. 172
 Bilitsch. 296
 Billersheim. 292
 Billick. 287
 Bilow. 354
 Bindeman. 188
 Bipenna Civ. 285
 Birckelin. 240
 Bircken. 260
 Birckicht. 365
 Birgel. 142
 Birglin. 174
 Birminghamii. 97
 Contaut de Biron. 102
 Bironiorum familia. 88
 Bisse. 256
 Bischofsheim. 99
 Bischofswerd. 302
 de la Bisse. 368
 Bissey. 352
 la Bistrade. 300
 Bittenheim. 93
 Bituricenses. 54
 Bituriges. 331
 Bivero. 261
 Blacha. 295. 329
 Blainville. 168. 171
 Blanchefort. 237
 Blanckenberg. 164. 203
 Blanckenfels. 241
 Blanckenstein. 191. 287. 365
 Blandrata. 203
 Blanette. 178
 Blantzen. 274
 Blarri. 213
 Blasbelg. 204. 365
 Blaubeurium. 365
 Bleichenbach. 155
 Blemur. 172
 Blettrans de Pierreloux. 259
 Bleverhasseri. 254
 Blindheim. 94
 Blot Chavigny. 191
 le Bloy. 231
 Bloys. 261
 Blumenau. 350
 Blusquelle. 168
 Bocart. 182
 Bock de Erlenburg. 365
 Bocken. 243
 Bockwitz. 274
 Bodeckher in Elgow. 171
 Bodendyck. 328
 Bodenhausen. 328
 Bock de Nordholz. 365
 Bocklin de Bocklinfau. 365
 Becker. 195
 Boele. 284
 Böltzig. 255
 Bœrlin. 250
 Bœrtel. 364
 Bœsozel. 139
 Bœtzler. 287
 Bœzeler. 354
 Boffin d'Uriage. 248
 de Bogen, seu Arcu. Com. 296
 Bohaux. 257
 Bohun. 186
 du Bois. 213. 282
 le Bois. 171
 Bois daulphin. 357
 Boisgency. 188
 Boisroux. 193
 Boissaveine. 172
 Boissieu. 130. 234
 Bolandt. 280
 Boliers. 55
 Bollen. 166
 Bolmeriz. 188
 Bolschwiz. 93. 112
 Bomgart. 166
 Bompart. 238
 Bonabes de Rouye. 173
 Bonaguri. 264
 Bonanno. 263
 Bonatorii la Harpinier. 231
 Bonchevol. 213
 Boncompagno. 256
 Bonde. 328
 Bondu. 143
 Bonin Messignac. 174
 Bonne de l'Esdiuieres. 231
 Bonnebon. 292
 S. Bonnet Thoiras. 289
 Bonnier. 261
 Bonniuet. 352
 Bonsterten. 193
 Bonterard. 230
 Bonuert. 188
 les Bonviers. 249
 Bopfingen. 117. 137
 Boraus. 141
 Borbonii Duces. 351. & 352
 Borcken. 295

Borde-

Index Familiarum.

- Bordeaux.** 218
 des Bordes. 293
Borghese. 256
Borgia. 248. 349
Le Borgne de Montagny. 213
Bornstett. 121
Carolus Borromeus. 55
Borschnitz. 189
Borsfel. Com. 142
Bortraux. 363
Borudricout. 171
Borwiz. 250
Bosen. 329
Bosen de Waldeck. 292
Bosokan. 157
Bost Radepons. 176
Boslu Longueval. 180
Boslu C. de Herford. 267
du Bot. 295
Botleve. 179
Bottfeld. 121
Bouchard. 172
Bouchavanes. 173
Bouchu. 167
Boucieauldius. 332
Boudrac. 122
Boulainvilliers. 174
la Boullaxe. 167
Bovillé de Creauce. 185
Boulliers. 138
Boulieu. 190
Boullene. 143
Godofredus Boullionens. 123
Bouqueval. 177
Bourbon. 108
Bourbourg. 185
la Bourdonniere. 294
de Bourg. 150
du Bourg. 304
Bourgeois de Crespy. 231
Bourgeois Moleron. 198
Bourgneux. 178
le Bourgoin. 174
Bourlon. 153
Bournonville. 233. 331
Bours. 153. 172. 357
Bourys. 174
du Bouscher. 198
Boulinges. 284
Boutecoille. 214
Bouteillers. 368
Bouteville. 178. 357
Boutier Chasteaudacy. 182
Bowmann. 296
Boxdorf. 364
Boyneburg. 56. 348
Boyneburg de Hoinstein. 102
Boyneburg cognomen die Weissen. 102
Bozheim. 21. 53. 171. 319
Brac. 193
Brachet. 252
Brackenhemium. 365
Bragelonne. 142
Brahe. 265
Braidenbach. 155. 227. 275
Braidenstein. 92
Braille. 141
Braitenbuch. 123
Brancamont. 167
Brancas de Willars. 174
Brandeburg. El. 332
Brandenburgica insignia. 107
Brandschitt. 365
Brandstein. 367
Brandt. 354. 364. 365
Brantstein. 242
Brasii. 103
Brauchitsch. 243
Braun. 130. 194
Brauneck. 103
Brauspach. 94
Breaute. 267
Brechter de Hohenwört. 193
Breckendorf. 210
Breckspeare. 363. 366
Bredter de Flohenstein. 356
Bredter de Hohenstein. 183. 350
Brehan. 236
Breidenbach. 283. 325
Breidenbeck. 257
Breidenstein. 257
Breisach. 291
Breitenacker. 269
Breiten Landenberg. 198
Brem. 231
de Brembr. 138
Brempt. 158
Brendel de Hohenburg. 147
Brenne. 231
Bresal. 200
Breseville. 263
Bressia fam. 348
Bressuire. 212
Bretagne. 284
Brothovil. 220
Bretigay. 210
Le Breton. 223. 233
Breton Grillon. 186
Bretonniere de Warty. 191
Bretz. 92. 326
du Breuil. 232
Breuning in Buchenbach. 180. 263
Breussant. 212
Brezé Maille. 148
Briançon. 171
Brichanteau. 200
Bricquebecq. 233
Bridiers. Com. 144
Brie. 225
Brie en Bresse. 122
Briefe. 100
des Brioux. 200
Brignac. 178
Brignole Civ. 303
Brillac. 265
Brillet. 148. 293
Brimen. 214

Index Familiarum.

Brincken. 277
 Brinon. 167. 268
 Brion. 231
 Brionne. 145
 Briquebecq. 323
 Brisai. 252
 Brifinowsky. 149
 Brissac. Duc. 285
 Brissay. 233
 Brissnitz. 144
 S. Brisslon. 265
 Britannia Duces. 54. 332
 Brixienfis Episc. 250
 Brockendorf. 243
 Brockn. 278
 Brockot. 251
 La Brodiere. 213
 Brogien. 277
 Broich. Com. 183
 Bromsen. 99
 Bromlei. 103
 Bromm. 259
 Joannes Brommius. 259
 de Brembalis. 56
 Broon Brondineve. 176
 la Brosse. 234
 Brotbeckii. 25. 33. 129
 Brovillart. 166
 Broyes. 289
 Bruayes. 115
 Bruck. 301
 Brucourt. 233
 Bruges. 172
 Brulard. 368
 Brullon la Muffe. 237
 Brumbach. 112
 de Brumat. 272
 le Brun. 139
 Bruneau. 159
 Brunfels. 179
 Brunolet de St. Clair. 159
 Brunsberg. 193. 201
 Brunsvicensis Dux. 322
 Brunswicensia insignia. 107
 Bruyant. 153
 Bruyeres. 233
 Buade. 238
 Buade Baloau. 218
 Buatter. 242
 Bubelwiz. 188
 Bubenhofen. 147
 Buccafoco. 205
 Buch. 190
 Buchart. 206
 Bucher. 258
 Buchholtz Baron. 112
 Buchholtz. 95. 237. 318
 Buchnan. Com. 207
 Buchornum. 366
 Buchten. 296
 Buchseck. 354
 Buchvitz. 90
 Buckhel. 196
 Budee. 263

Budes. 258
 Budlar. 364
 Budlar. 278. 354
 Bueil. 270
 Buena Guia. 332
 Buerer C. de Holdernes. 155
 Buffevant. 175
 Pierre Buffiere. 231
 Bugnons. 182
 du Buiffon. 294
 Bulaw. 201
 Bulgari. 247
 Bülzingsben. 319
 Bulleux. 138
 Bülling. 286
 Bünau. 91
 Bungart. 165
 Buntchen. 188
 Burckersdorf. 349
 Burckersroda. 196
 Burdian. 205
 Burdigalenses. 331
 Burckhard. 300
 Burckkaus. 212. 232
 Bure. 189
 Buren. 120
 Burg. 191
 Burgermeister de Dicisaw. 102
 Burgsdorf. 349
 Burgundi. 246. 256
 Burgundia Comit. 231
 Joh. Burgundus Dn. de Amerval. 360
 Burscheck. 189
 Burstorw. 220
 du Bus. 294
 Busch. 365
 von Busch. 260
 von dem Busch. 140. 285
 Buswoy. 188
 Bussack. 354
 Bussan. 233
 de Bussy. 168
 Buticularii. 368
 Buticularii Silvactenses. 53
 Butler. 278
 Burggraff. 252
 Büttner. 238
 Byckelberg. 282

C.

Cabillonio-Arausionenses. 107
 Cabrera. 250. 363
 Cadier. 244
 Cadomenfes. 207
 Cadovalan. 148
 Cadurcensis Episcopus. 316
 Caen. 174. 205
 Caffre. 156
 Cajetani. 154. 186
 Caillarville. 224
 Caifurit. 189
 Calabria. 175
 Calaraynd. 293

E

Galden-

Index Familiarum.

- Caldenberg. 190. 299
 Calenbergii. 347
 Calfii. 249
 Calletol. 233
 Calletor. 235
 Calthorpi. 56
 Calva. 188
 Calvarci. 145
 Calveley. 249
 Calverley. 249
 Cambout. 149
 Cambronesii. 145
 Camerarii de Wormatia. 139
 Camillus Palawicinus. 343
 Caminade. 217
 Cammer. 154
 Cammerer de Fulda. 103. 194
 Campa. 106
 Campaniæ Com. 344
 Campaniæ insignia. 186
 Campen. 147. 189. 328
 Campodunensis Civ. 303
 le Camus. 216
 Cancellarius Franc. 333
 Canders. 281
 Canillac. 252
 M. de Cannete. 357
 Canon. 139
 Canstadium. 365
 Cantorberis Episc. 181
 Cany. 191
 Cappler von Oeden. 140
 Capenhurstii. 217
 Cappel. 100
 Capellia fam. 347
 Capra C. 56
 Capria. 343
 Caraccioli. 325
 Caradet. 233
 Caraffa. 145. 302
 Carben. 325
 Carbonnieres la Capelle Biron. 274
 Carcassonenfis Civ. 250. 301
 Cardaillac. 198
 Cardenæ. 113
 Carel la Bourdonniere. 294
 Cardona. 261
 Cardenas. 363
 Carlisleus. 304
 Carnei. 216
 Carolus V. 343
 Carolus Fridericus I. Juliaco-Clivius. 343
 du Carpont. 232
 le Carron. 200
 de la Casa. 150
 Cassel. 154. 299
 Cassincourt. 213
 Castanea fam. 230
 Castel. Baron. 322
 Castel S. Nazart. 300
 Castel, Com. 103
 Castel fromont. 174
 Castelmur. 365
 Castelnau. 300
 Castellana familia. 300
 Castenubrient. 263
 Castilienne Emblema. 299
 Castiliones. 363
 Castille. 299. 363
 Cast Luce. 200
 Castner de Schnadebach. 244
 Castriortus Scanderbeg. 123
 de Castro Com. 200
 Castrogeriz. Com. 357
 le Cat. 299
 Catharina Medicea. 343
 Candel. 191
 Candelbronne. 191
 Caulincourt. 138
 Caumartia. 145
 Caumont. 99. 237
 Cazetvautort. 214
 Gazenove. 168
 Celles. 186
 Cename. 233
 M. de Cenete. 357
 Centuriana fam. 156
 Cerieres. 233
 Susanne Cerny. 198
 Cesarini. 240
 Cervalos. 244
 Cervini. 244
 Cervulini. 244
 Chabanes. 233
 Chabotii. 255
 Chaillou. 168
 Chaland. 138
 Chalengon. 235
 Chaligaut de Crosne. 219
 Chalon. 153. 368
 Chalon du Blé. 168
 Chalonges. 232
 Chalouyan. 357
 Chambaron. 283
 Chambes. 232
 Chamblay. 171
 la Chambre. 265
 Champagne. 138. 206
 Champagne la Sufe. 194. 235
 Champdivers. 167
 Champgirault de Germonville. 255
 Champigny. 270
 Champlite. 231
 Champluisant. 177. 178
 Chandio. 144
 Chanlecy. 300. 332
 Channeviere. 178
 Chantelou. 190
 Chanternerle. 152
 Chantilly. 368
 Chapeaupers. 300
 la Chapelle. 171. 172. 248
 Chaponnay. 217
 Chappronaye. 193
 Charente. 150
 Charlet. 213
 Charlieu. 190

Charlot.

Index Familiarum.

Charlot. 167
 Charny. 183
 Le Charon. 167
 de Charrots Com. 141
 le Chaffier. 190
 Chasteaubrient. 130. 265
 Chasteaubrun. 237
 Chasteaudun. 190
 Chasteaugal. 300
 Chastenaugiron. 137
 Chasteaugontier. 168
 Chasteaumorant. 234
 Chasteauneuf. 272
 Chasteauneuf. in Delfin. 137
 Chasteauneuf-Rochebonne. 299
 Chasteaurouge. 265
 Chateauvillain. 182. 231
 Chasteigners. 230
 Chastelani. 300
 du chafel Giffart. 172
 du Chastellier. 139
 Chastellier d'Erac. 137
 Chastelus. 232
 Chastillon. 205. 357
 Chastillon sur marne. 116. 348
 la Chastre. 174. 344
 Châte. 280
 Chatelus. 153
 Chaulnes. 233
 Chaume. 174
 Chaumont. 146. 214
 Chaufnes. 282
 Chauvel. 293
 Chauvigny en Berry. 344
 Chazeron. 327
 Chemilly. 225. 289
 du Chemin. 232
 Chenin. 172
 Cheny conforgien. 280
 Cherisy. 144
 Chesnalla. 193
 la Chesnay. 168. 267
 du Chesne. 245
 C. de Chester. 262
 Cherardy. 153
 Chevalier. 219. 239
 Chevalli. 247
 Cheuvrieres. 168
 Chezellès. 233
 Chifflet. 256
 Chifflet. 185
 Chila. 160
 Chiny. 178
 Chistwitz. 123. 185. 329
 Chohan de Kocanday. 244
 Choiseul. 349
 Choiseul Praslin. 171
 Chomeday. 274
 Chomel. 142
 Chontrin f. Concin. 169
 Chonzin. 159. 267
 du Choure. 299
 Chourfer. 146
 Cibo. 156

Cigala. 212
 Cicogna familia. 304
 Cilles de Fours. 232
 Cincy. 252
 Le Cirier de Neufehelles. 239
 Cislighi. 56
 Clamecis. 145
 Clapifson. 262
 S. Clar. 283
 Clare. 168. 358
 Rogerius de Clarendon. 358
 Claromontani. 55
 Claromontia Stirps. 315
 Classy. 158
 Clavel. 284
 Clause Marchaumont. 167
 Clauvër. 205
 Cleingedanck de Mommersloch. 147
 Cleingedanck de Pavono. 147
 Cleingedanck de Steffen. 147
 Clema dist. Tschapsky. 97
 Clematia fam. 147
 Clemmen. 146
 Clepingi. 167
 Clermont. 168. 212. 280. 332
 Clermont en Bassigny. 244
 Clervaux. 263
 Clifford. 188
 Clinchmps la Buisfardiere. 223
 Clinton G. de Huntingdon. 175
 Clifton. 232
 Clivii. 266
 Clofen. 200. 219
 Clugny. 280
 du Cluseau. 181
 Clypart. 167
 Coatmen. 198
 Coastin. 149
 Cobhamiorum gens. 358
 Cobhamus de Chafford. 358
 Cobhamii de Couling. 358
 Cockain. 217
 Codolmeri. 152
 Coëfme. 232
 Coëfquen. 154
 Coëranezré le Sergué. 294
 Coëtghourheden. 172
 Coët Jus. 117
 Coëtmen. 198
 Coetquelfen. 267
 Coglione. 207. 363
 Cagnet la Tuillerie. 294
 le Coigneux. 243
 Cokkield. 265
 Colbert. 257
 Coldstein. 238
 Colibeaux Malemains. 206
 Coligny. 212
 Collalto. 103
 Colner. 254
 Colobrath. 213
 Cologne. 299
 Colom. 223
 Colomber. 233

Index Familiarum.

Colombi. 112
 Colombo. 277. 302
 Colonia Agrippina. 55
 Colonienſe Scurum. 331
 Colonienſis Archi-Epiſc. 172
 Colonienſis Elector. 106
 Colti. 247
 Chriſtophorus Columbus. 52. 340
 Columaii. 205. 342. 363
 Combaut d'Arcierre. 252
 Combour. 102
 Commendatores Melitenſes. 342
 Commerſtatt. 179
 Compton. de Northampton. 296
 Conan Rabetan. 201
 Concin. 169
 Coneslii. 245
 Conflans. 231
 Conigan. 348
 Conigan d'Arcenet. 181
 Conigan. de Cangez. 181
 Conreſheim. 356
 Conſtantia Episc. 171
 Conſtantin. 153. 277
 Conti Com. 342
 Copier. 138
 Coquelaire. 200
 Coraſe. 198
 Corbet. 221
 Corbigny. 280
 de la Corçana. 357
 de Cordona. 303
 Córduba. 145
 Cordubenſis gens. 332
 Cordubenſes de Comares. 542
 Corgenon. 137
 Cornillau. 222
 Cornon. 273
 Cornubia. 54
 Cornubienſis nobilitas 54. 224
 de Corſain. 167
 Corvey abbat. 93
 Corvini. Colon. 221
 Corvini (Rom.) 221
 Corvinorum fam. 210
 Coſmus Medices. 251
 Coſſa. 206
 Coſſé. 285. 332
 Coſtain. 141
 La Coſte. 205. 327
 Coſtniz Episc. 171
 Cottebrune. 178
 Cotteran. 257
 Couciaci. 116
 Coucy. 117. 344
 Coudette. 288
 la Coudray. 117
 du Coudré. 291
 Coulombiers. 174
 Courcelles. 189
 Courchy. 194
 Courlondon. 287
 Courrieres. 357
 Courſillon. 191

La Court. 207
 Courtiamble. 294
 Courtray. 168
 de Courville. March. 141
 Couſans. 174
 Couſtain de Puſignan. 190
 Coutay. 193
 Cramailles. 171
 Craon. 190
 Crays de Lindenfels. 145
 Crazen de Scharffenſtein. 141. 204
 Creilsheim. 143
 Cremer de Kunigshofen. 168. 238
 Crequy. 258. 344. 367
 Creſcentii. 56
 de Creton. 172
 Crevcœur. 168
 von Creutzen. 157
 Criechingen. 141
 le Crilles. 226
 Criſegaud de Coëſmet. 194
 Crisky. 298
 Crivelli. 363
 Croiſſilles. 191. 357
 la Croix. 177
 Cronberg. 19. 117. 364
 Croneck. 215. 251
 Cron-Weiſſenburg. 365
 Croſſe. 158
 Croſyei. 225
 Crucigeri Mariani. 335
 de Cruuna Com. 357
 Magnus Cubicularius Franc.
 Cugnac. 182
 Culant. 231. 344
 Cuniculoſa Celtiberia. 54
 Curlandia. 245
 Curtii. 234
 Cuſance. 213
 Cuſi. 289
 Cuſſe. 178
 Cuſſi. 148
 Cuſtrelles. 294
 Cueva. 256
 Cueuret. 207
 Cuinghien. 168
 Cuyck. Com. 211
 Cygnea. Civ. 365
 Cygnei. 219
 Cyguui. 219
 Cyr. 169
 Czechau. 303
 Czechowsky. 121
 Czipianer. 141

D.

Daanii. 351
 Dabertzhofen. 291
 Dachsberg. 158. 246. 328. 364
 Dachenhausen. 188
 Dachſtul. ſ. Dagſtul. 178
 Dadizele. 190
 Daillon. 173

Index Familiarum.

Dalberg. 347
 Dalegre. 299
 Daliber. 200
 Damas, C. de Thianges. 174
 Dameraucourt-Lanoy. 188
 von Damm. 276
 Danbach. 366
 Danckwerth. 245
 Dangerville. 198
 Daniæ Rex. 107
 Danthon. 212
 Dantoing. 232
 Darant. 231
 Dargies. 225
 Darley. 265
 Dassel. 244
 Dari. 205
 Davalos. 300
 Daucher. 218
 Daucy. 191
 Daventria. 106
 Davesne. 146
 Davila. 200
 Davila Com. de Risco. 349
 Daxheim. 185
 Daxn S. von Dax. 246
 Defen. 223
 Degenhard. 365
 Degenhart. 206
 Degelin de Wangen. 304
 von Dehm. 366
 Dehu. 167
 Délandes. 152
 Delbeine. 266
 Deleytosa nom. Monroy. 117
 Delfini Arvernæ. 425
 Delfini Viennenses. 254
 Delfinus Gallia. 313. 352
 Delingendes. 263
 S. Delix de Heurtourt. 223
 Dellorii. 145
 Demritz. 270
 Dengau. 143
 Denoville. 146
 de Derby. 117
 Dermbach zu Dermbach. 348
 Dermbach dicti Graul. 348
 Descamin de Launay. 290
 Des champs. 168. 218
 Despensé. 168
 Destours. 190
 Deti. 271
 Dettelbach. 95
 Dettenhofer. 104
 Dertlingen. 264
 Dewdich. 325
 Deychsler. 181
 Dham. 255
 Dhamere. 284
 Dhaun. Com. 194. 356
 Dhaun Rhen. 194
 Dhunæ. 195
 Dhunge. 195
 Dibitsch. 130. 227

Dieden zum Fürstenstein. 103
 Dieder. 284
 Diefenbach. 98
 Diemair. 150
 Diemantstein. 180
 Diemar. 142
 de Dienheim. 138
 Diepen. 190
 Dier. 152
 Digby. 264
 D. Dignies. 144
 Digoine Bonuert. 188
 Diuteville. 237
 Dirmstein. Alsat. 117
 Dluhomil. 131
 Dluhomil. 296
 Dobbeltstein. 175
 Dobekazen. 365
 Doberschitz. 303
 Dobritsch. 303. 348
 Dopschiz. 130
 Dobschütz. 260. 275
 Dobrzinsky. 220
 Docteville. 214
 Doggetti. 252
 Doineau S. Solline. 268
 Dol. 102
 Dolensis Episcopus. 316
 Doles de Roienberg. 267. 364
 Dominiceti. 304
 Dondeauville. 214
 Donat. 251
 Donav verdensis Civ. 303
 Dondorf. 206
 Doneckh. 278
 Donnerstein. 90
 Donou. 243
 Doria fam. 352
 Dorieux. 153
 Döringeberg. 90
 David Döringius. 25
 Dornhan. 366
 Dornheim. 130. 253
 Dornstettum. 365
 Dorstatt. Comit. 102
 Dortzer. 250
 Doveilly. 192
 Douiat. 238
 Douxlieu. 178
 Drachenfels. 325
 Drachenfeltzii. 363
 Drachsdorf. 112. 120. 319
 Drandorf. 123
 Drayac. 212
 Drebbber. 191
 Drebbes. 124
 Dudinck. 150
 Dudley. 232
 Duesenbach. Baron. 145. 322
 Dugesheim. 93
 Dumer. 130
 Dumperg. 268. 298
 Dunckelsbuhla. 366
 Düne. 174

Index Familiarum.

Dunelmum. 174
 Düngel. 160
 Dürckheim. 293
 Duret. 277
 Durham. 174
 Durmenz. 292
 Durner zum Thurn. 250
 Durostugrin. 206
 Dürschnabell. 234
 Durtal. 299
 Duvenvordii. 271
 Duverton. 178
 Duvinii. 325
 Dyon. 299
 Dziewunti. 260
 Drée. 225
 Dregling zu Wagrein. 252
 Dreschwiz. 253
 Dresker. 242
 Dreux. 188
 Dreyling zu Wagrein. 143
 Drocentes. 346
 Dominig. 168
 Drosten. 183
 de Drutem. 153
 Duces & Pares Franciæ. 313
 Duchtel zu Dützingen. 160, 169

E.

Ebeleben. 92. 314
 Eberbach. 365
 Ebercken. 367
 Eberacken. 365
 Eberhard. 350
 Eberhard dict. Schwind. 244
 Ebersdorf. 239. 250
 Eberspach. 144. 242. 364
 Ebersperg. 265
 Eberstein. 196. 266
 Eberstein Com. 322
 Ebner. 196
 Ebron de Wildenberg. 95
 Eburovicenses Duces. 351
 Engelbrecht. 178
 Echter. 159
 Eck. 142. 153. 190. 237. 270
 Ecke. 260
 Eckel. 249
 Ecker. 193. 367
 Eckersdorf. 260
 Eckher. 94
 Ecksted. 114
 Eckvart. 142
 Edelbeckn zu Schonau. 292
 Edelstetten. 271
 des Effards. 186
 Effern. 145. 350
 d'Effiat. 169
 Eggenberg. Bar. nunc Princ. 130
 Egolfsstein. 240
 l'Equé. 274
 Ehenheim. 142
 von der Ehren. 281

Ehrenberg. 326
 Eichelberg. 263. 364
 Eichelberger de Trutschler. 365
 Eicher de Herngiesdorf. 364
 Eichhäuser. 231. 258
 Eichholz. 299
 Eicke. 219
 Einatten. 218
 Eineck. 272
 Einsidel. 365
 Eifeler. 154
 Eifenbach. 354
 Eifenberg. 107
 Eifenberger. 366
 Eifeneck. 178
 Eifenreich. 283
 Eifersdorf. 298
 Eitzing. 325
 Elbel. 296
 Eldern. 144
 Elector Colonienfis. 106
 Elector Palatinus. 106
 Magnus Eleemosynarius Franc. 333
 Elershofen. 103
 Elise. 190
 Eller. 182
 Ellerbach. 102
 Elnboga. 365
 Elnching. 245
 Elsenbeck. 237
 Eltershofen. 98
 Emau. 284
 Embs. 364
 Ende. 114
 Endikon. 103
 Enenckel. 156. 227. 247
 Engelbrecht. 327
 Engelhard. 327
 Engelin. 261
 Engelshofen. 205. 327. 364
 Engiena familia. 182
 Engl. 252
 l'Englantier. 200
 Engolismensis Dux. 359
 Enliferi. 336
 Entzberg. 120. 292. 354
 Enzenberg. 292
 Enzesdorf. 98. 218. 364
 Epinefort. 189
 Eppan. 91
 Eptingen. 214. 319
 Epsendorff. 176
 Equites Alcantaræ. 336
 Equites S. Jacobi. 336
 Equites S. Lazari. 334
 Equites S. Mauritii. 334
 Equites B. Virg. Montefæ. 336
 Equites S. Sepulchri. 333
 Erbstatt. 141
 Ercken. 365. 367
 Erelpach. 164
 Ergoltsbach. 99
 Erlach. 158. 325
 Erlinbecken zu Sinigen. 265

Index Familiarum.

Ernberg. 227
 Erpan. 155
 Erpinghamii. 112
 Erstenberger. 255
 Ertbach. 241
 Erthal. 19. 103. 145
 Ertmansdorf. 90
 l'Escale. 167
 d'Escarz. 117
 Escaubleau souldit. 155
 Eschallard la Boullaye. 167
 Eschelpach. 279
 Escher de Glaas. 365
 Escher de Luchs. 365
 Eschwege. 91
 Esebet. 190
 Esendorf. 104
 Espagne Montespan. 204
 l'Esparre. 190
 Espeigne de Venevelles. 282
 Espernon. 138
 l'Espervier. 220
 Espesses. 332
 Espinay S. Luc. 166
 det Essars. 166
 Eslingen 91
 Eslinger. 257
 Esnery. 276
 d'Estaines. 166
 Estampes. 115. 182
 Esterhafi. 238
 Esticer. 178
 Estourmel. 172
 Estouteville. 234
 Estrac. 232
 l'Estrange S. le Strange. 358
 d'Estrées. 194. 267
 Ettenhart. 94
 l'Evandre. 152
 Eubing. 190
 Eulner. 300
 Eveilchien. 167
 Eureux. 141. 351
 d'Eureux C. de Saresbery. 234
 Expilly de la Poype. 217
 Extraneorum famil. 358
 Eyb. 276
 Eybeswald. 288
 Eyck. 143
 Eygenberg. 214
 Eylenburg. 235
 Eyk. 154. 281
 Eysen. 289. 364
 Eysenhoven. 281
 Ezel. 300
 Eyzenrer. 181
 Eyzing. Bar. 106

F.

Fabroni. 56
 Fæcking. 215
 Færd Franc. 164
 Fahrnbach. 138
 Fajardo. 261
 Faisteul. 368

Falcken. 365
 Falckenau. 253
 Falckenberg. 233
 Falchenburg. Bar. 232. 349
 Falckenhain. 354
 Falckenhan. 289. 354
 Falckenhein. 289
 Falckenstein. 98. 194. 365
 Farcus. 194
 Farlay. 177
 la Farque. 284
 Fauchinet du Noyer. 258
 Faucon. 236
 Faulié. 285
 la Faultriere. 167
 Fauquemont. 233
 Fauque Rochefort. 285
 Fauquet. 245
 Fauquieres. 285
 du Faur. 145
 Faust. 265
 Faust de Aschaffenburg. 206
 Fauren. 166
 du Faux. 285
 Favvy. 172
 Fay. 171
 le Fay. 245
 Fay d'Espailles. 153
 Feilitzsch. 8
 Feillée. 172
 Fenestranges. 141
 Felicium familia. 303
 Fermeineau. 122
 Fernberger zu Egenberg. 157. 286
 Fernberger zu Eyenberg. 237
 de Ferrars. 117
 Ferreis. 289
 la Ferriere de Telle. 289
 Ferrieres. 289
 Fers di ct. Steurmeister. 158
 Feu. 274
 Feuqueray. 173
 Feuquieres. 284
 Feur von Au. 97
 le Fevre de Lespinay. 252
 le Feure d'ormellon. 264
 Feurs. 190
 Feyrtager. 271
 Fichart. 237
 Fichtel. 258
 Figueroa. 363
 Fieffes. 232
 Fiennes. 233
 Fierer. 240. 273
 Filtz. 324
 Fimarcon. 233
 Fincker de Eichhausen. 104
 Firleus. 236
 Fischer. 246. 254
 Fisdhorn. 241
 Firigny. 168
 Fitz Jamesii. 254
 Fizwalter Baron. 358
 Fizwarini. 103

Index Familiarum.

- Flachen. 145
 Flachen. Hassi. 353. 354
 Flachen de Schwarzenberg. 353. 354
 Flachsland. 153. 319
 Fladen. 287
 S. Flaive. 288
 Flans. 209
 Flatten. 356
 Flavy. 172
 Fleckenstein. Bar. 112. 114. 146. 178. 326
 Flehingen. 200. 351
 Flersheim. 98. 317
 la Fleschiere. 214
 Flisci. 151
 Flitzing. 193
 Flogni. 255
 Florentini. 128
 Florianer. 101
 Flos. 264. 288
 la Flotte. 194
 Flusses. 141
 Fluseaux. 299
 Flusshart. 265
 Fochsperg. 178
 Foissy Villemereux. 219
 de Foix. 349
 Fonlebon. 214
 Fonseca. 273
 Fontaine. 183
 de la Fontaine d'oignon. 156
 Fontaines Bacquetot. 200
 Fontenais. 186
 Fontenil. 138
 Forcalquier. 233
 de Fords. 172
 Forenses Com. 254
 Forges. 200
 de Forest. 254
 Forestarii Flandriæ. 182
 le Forest Vassy. 200
 Forstmeister. 295
 du Fort. 171
 Fortenbach. 119. 155
 le Fortiat. 299
 de Fortibus. 174
 la Fosse Chapuisel. 268
 Fosseux. 185. 357
 Fosse. 234
 du Fou. 236
 Foucaut. 233. 265
 Fouquerolles. 237
 Fourbin. 166
 Fourbins de Soliers. 285
 Jean Fourilles. 174
 de Fours. 172
 Fowkei. 265
 Foxia fam. 349. 367
 Bernardus Foxins. 359
 Frabelwitz. 158
 Framonville. 285
 Franceschi de Rougemont. 173
 Franchimont. 343
 R. Franciæ. 265
 Francii. 265
 Franciscus II. Rex Galliar. 343
 Franckenberg. 201. 365
 Franckengrûner. 262
 Franckenreiter. 240
 Frauckenstein. 142. 251
 Franckerum. 244
 Francofurtum ad Moenum. 212
 Francorum lilia. 367
 Frangipanii. 363. 366
 Fratres poenitentiar. S. Dominici. 336
 Frauenberg. 94. 157. 246
 Fraunhofen. Bar. 157
 Fredeuille. 176
 Fregolia familia. 96
 Freiberg de Aschau. 113
 Freibergii. Bavar. 353
 Freibergii. Suev. 353
 Freidenach. 152
 Freidenberg. 92
 Freising. 138
 Freitag. 195. 283
 Frelag. 283
 Frenoy. 117
 Frenz. 172
 Fresen. 175
 Fresnay. 270
 du Fresne. 138. 232
 Fresnes. 233
 du Fre'noy. 178
 Fresseaucorut. 271
 Fretard. 194
 la Frette. 178
 Freudiger. 247
 Freyberg. 235. 273
 Freyberg zu Aschau. 364
 Freyberg de Eisenberg. 200
 Freyberg de Justingen & Oepfingen. 155. 200
 Freyburg. 138
 Freyburg. Civ. 221
 Freytag. 198
 Freymann auff Hohen-Randeck. 214. 268
 Freymersdorf. 276
 Freysteiner. 220
 Frichtburgum Uchtlandiæ. 92
 Fridberg. 262. 365
 Fridericus III Imp. 343
 Friesenheim. 329
 Fridesheim. 101. 237
 Fridingen. 152
 Fridivirth, zum Fridthoff. 157. 160. 238
 la Frimoville. 214
 Frisia Princ. 210
 Frœlich. 165
 Fromigeres. 299
 Fronberg. 96
 Fronheimer zu Malching. 203
 Frontenhausen. 146
 Frosch. 155. 257. 365
 Frœschel de Martzel. 232. 257
 Fragn. 122
 Fryburg. 169
 Fuchs. 242

Index Familiarum.

Fuchs. Bar. 363. 364
 Fuchs Franc. 364
 Fuchs. Sil. 365
 Fuchsen. 242
 Fuchsstein. 147
 Fueger de Friedberg. 251. 262
 Fuerth. 141. 231
 Fugger Com. 106
 Fuldenfis Abb. 172
 Fumée. 145
 Fursten. 157. 241
 Furstenberg. 107
 Furstenberg Com. 180
 Fürstenberger. 143
 Fyot d'Arbois. 167

G.

Von der Gabel. 365 368
 Gabelentz. 195 368
 Gæbolthofen. 286
 Gadaigne. 172
 Gadenstett. 157
 Gæder. 157
 Gælen. 282
 Gaffron. 121. 324. 326
 Gaillarbois Maronville. 198
 Gaillomiel. 178
 Galande. 233
 Galen. 283
 de Calerande. 168
 Galois. 166
 Galpii. 156
 Gæltinger. 99
 de Galves Com. 357
 Gallego. 261
 S. Gallen. 240
 Gallen de Gallenstein. 239
 Gæller. 153
 Gallia Rex. 313
 Gallia Rex. 313
 Gallia & Polonia Insignia conglutinata. 106
 Gallia & Navarra Insignia. 106
 Gallicia calix. 367
 Gallifanum. 240
 Gamaches. 137
 Gand. 138
 Gænger. 242. 285
 Ganges. 145
 Gans de Uzberg. 218
 Gänse. 112. 365
 Gänse de Walbrun. 191
 Gansen. 365
 Gansen zu Puttliz. Bar. 364
 Ganfer de Gans. 103
 Garain. 55
 Garancheres. 168
 Garces. 219
 Garche. 303
 Garde de Vins. 299
 des Gardes. 141
 Garentes f Jarentes. 178
 Garges. 231
 Garlande. 145
 Garnier. 267. 318
 Garnier-Montfuron. 122

Gartachium. 365
 Gartner. 276
 Gasconig. 263
 Gaseran. 231
 Gæstruck. 324
 Gastebois. 327. 331
 Gastelier. 226. 284
 de Gastiries. 142
 Gæstnitz. 98
 Gætinga. Civit. 303
 Gattinara. 207
 Gaucourt. 254
 Gaudin Martigné. 231
 Gauffours. 168
 Gaveston C. Cornubiæ. 214
 Gauville. 138
 Gaylingen. 92. 365
 Gayspitz. 191
 Gebfattel. 251
 Gedoin de la Daubiay. 221
 Gefueg. 275
 Geisberg. 324. 364
 Geispitzheim. 147
 Geizkoffler. 251
 S. Gelais. 205. 327. 346
 Gelbhorn. 289
 Gelée. 226
 Gelhausen. Civit. 142
 de la Gelieres. 186
 Geliot. 143
 Gellhorn. 152
 Gelterchingen. 98
 Geltinger. 100
 Gelse zu Gilse. 148
 Gemen. 150
 Gemenich. 172
 Gemeppe. 254
 Gelingen. 145
 Generalis triremium Franc. 333
 du Genest. 200
 Gennep Com. 347
 Genouville. 144
 Gensfleisch de Sorgenloch. 204
 Gentil. 212
 les Gentils. 288
 Geoffroy. 300
 de S. Georges. 168. 171. 203
 Gerbeeken. 223
 Gerard. 156
 Gere. 364
 Geresleben. 188
 Gergelafen. 120
 Geroldseck. Bar. 322
 Geroldstein. 183. 350. 356
 Geroltowsky. 209. 214
 Gerre. 234
 Gersdorf. 100. 353
 Gesvres. 332
 Geyer. 251
 Geyer de Osterberg. 220. 273
 Geyer de Osterburg. 364
 Geyman. 95
 Græller. 99
 Ghisleri. 154
 Ghistelle. 167

F

Gibing.

Index Familiarum.

- Gibing. 190
 Giech. 219. 281
 Giel de Gielsberg. 188
 Gieser. 206
 Giffart. 172
 Giffart de Meaux. 291
 Gigant. 167
 Gilbert de Voifins. 173
 zur Gilgen Dn. de Helficken. 327. 366
 S. Gilles. 265
 Gilpiain. 242
 Gilfe zu Gilfe. 112
 Girard la Rouffiere. 168
 Giron. 363
 Giroud. 155
 Girsdorff. Gersdorf. Silef. 353
 Giury. 267
 Gladenbeck. 150
 Gladenböck. 323
 Glaubitz. 255. 356
 Glaubitz de Brug. 255
 Glauburg. 167. 300
 Gleichens. Com. 174
 Gleisbach. 247. 271
 Gletins. 190
 Glochen. 176
 Glogovia. Civ. 303
 Glutinata. 106
 Glynii. 213
 Gmainer. 196
 la Gobelaye Visdeloup. 241
 S. Gobert. 174
 Goddard. 212
 Godefse. 243
 Godolphini. 367
 Gœbolhofer. 364
 Geeler de Rabesperg. 221. 364
 Gesbriant. 142
 Gegeritz. 91
 Goheau-Boismacé. 296
 Go bert. 220
 Gldäcker. 100
 Goldbecken. 120
 Goldaxt. 112. 365
 Golditz. 289
 Geltling. 261
 von der Golz. 166
 Gomecourt. 153
 Goudechal Bachinville. 225
 Gorgias. 279
 Görlitz. 285. 263
 Correvod de Marnay. 168
 Görtshacher. 202. 235. 273
 Görz. 164
 Gosenbroth. 355
 Gösken Baron. 94
 Gösl zum Thum. 200. 256
 Gotschalkowsker. 275
 Gortchen. 157
 Gotsmaner. 251
 Gortfurt. 272
 Gorthart. ibid.
 Couel Pouillé. 267
 Coullier. 185
 Cöugeux. 254
 Gouiquet. 192
 Gaulafre. 206
 Goulainia familia. 56
 la Goupeliere. 242
 Gourlay. 174
 Gournay. 172. 299
 Gouffencourt. 138
 Goux de Rupt. 231
 Gouyon. 353
 Goy. 289
 Goy Matignon. 233
 Graben. 286. 364
 Grabisch. 213
 Grabner de Rosenberg. 152
 Gradel de Boden. 255. 364
 Grateneck. Bar. 190
 Gräffar. 238
 Grailly. 200
 Grainberques. 142
 Grammont. 232
 Granada. 363
 Granata Regnum. 54. 262
 Granatenses. 342. 343
 Grancey. 232
 le Grand. 276
 le Grand d'Aluze. 117
 Granderia. 355
 la Grandiere. 232
 Grandprei. 145
 Grandval de Fraize. 275
 Grandi pratenfes. 145
 Grandrie. 261
 Grange de Montigny. 250
 la Grange le Roy. 225
 le Granger de la Piequemenie. 256
 Granges. 214
 Grausay. 232
 Gransey de Uttendorff. 164
 Gransy. 232
 le Gras. 244
 Grasfeling. 179
 Grasse. 233
 Grasse. 231
 Grateloup. 366
 Gravenreut. 114
 Graville. 292
 Grayl de Graylberg. 137
 Grefen. 123
 Greiffen. 237
 Greiffenberg. 238. 274. 296. 364
 Greiffenclau. 238. 368
 Greiffenclau de Volraths. 266
 Greggen. 93. 354
 Gregersdorf. 250
 Gremlich de Jüngigen. 102. 251
 Gremoville. 186
 Greul de Greulberg. 117
 Greyfs. 196. 244
 Greysneck. 156. 286
 Gric. 344
 Griefbeck. 213
 Grienthal. 206. 227
 Grientaller. 216
 Griesbach. 174
 Griespeck. 168

Griechs.

Index Familiarum.

Griefsbeck. 299. 328. 329
 Griffensee. 102
 de Grignan 300
 Grigny. 285
 Grillon de Gtatiffons. 234
 Grimalos. 189
 Grimant. 248
 Gripfast. Bar. de Porta. 343
 Griplan 280
 Grifones. 202
 le Groin. 235
 Groitsch. Com. 90
 Groland. 285
 Grolea fam. 348
 de Grolée 348
 Gropsberg. 92
 Grosberg. 265
 Groschlag 356
 Groschlay. 165
 Grofen de Trockau. 102
 Grosmenil. 292
 Grossen. 102. 112
 Grossia familia. 56
 Großstein. 167
 Grotocosky 302
 Gronveldii. 271
 Gruber de Grub. 195
 Gruber de Peterskirch. 143
 Grueres. 220
 Grumpach 204
 von der Grün. 152
 Grünaw 227
 Grunberg. 112. 122. 364
 Grunberger. 277
 Grundschreiber. 252
 Grunenstein. 138
 Gryn. 237
 Gryp. 363
 du Guast. 200
 du Gue. 172
 Guenand. 193
 Guengat. 206
 Guer. 192
 la Guerche. 237
 Guerin. 274
 Gueroult. 234
 du Gueschin. 213
 Guespré. 143
 Guffidaun. 98
 la Guiche. 178
 Guierville. 122
 Guillon. 138. 178
 Guischarde de Payré. 236
 Guldenbock. 368
 Guldenhelm. 360. 363
 de Guldenheufft. de aureo capite 206
 Guldensparr. 363
 Guldenstern. 272. 326. 363
 Gulpén. 156. 325
 Gulten. 209
 Gundelsheim 157
 Günterrod. 222. 356
 Gusmannia fam. 357
 Gutténberg. 319
 Guzman. 279

Cyltæ. 102
 Gymenich. 172. 325
 de Gyr. 234

H.

HAas. 365
 Hæckel zu der Altenstatt. 266. 364
 Hæckelberg. 235
 Hæckelœder. 240
 Hædesdorf. 213
 Hæhndle. 364
 Hænheim. 273
 Haeter. 216
 Habel. 367
 Haben. 365
 Haberkorn. 291
 Habert. 213. 288
 Habsburgici Comites. 344. 368
 Hackelœder. 364
 Hacken. 274. 364
 Hacken dicti Peusten. 122
 Hadersleben. 122
 Hagen. 274. 282. 365
 Hagen de Altensteig. 102
 Hagenbach. 142
 Hager. 102
 Hagken. 365
 Hagker. 283
 Hâggenberg. 183. 247
 Hainoult Comit. 168
 Hainville. 174
 Hais. 293
 Haiterbach. Civ. 92
 Hala Hannonia. 55
 Halberstad. Civ. 92
 Halberstattinus Episc. 90
 Halder. 324
 Halderberg. 281
 Haldermansterten. 100
 Hall. 325
 Halle du Thuy. 261
 Hallegg. 105
 Hallenvillier de Baigneux. 214
 Haller. 166. 215
 Hallersdorf. 144. 235
 Halsensis Comit. 91
 Halvyn. 234
 Hamam. 182
 Hamburg. 365
 du Hamel. 172
 Hamerstein. 261
 Hamlincourt. 194
 Hander. 271. 295
 Hane. 217. 368
 Hanensee. 365
 Hangest. 171. 189
 Hannonia. 168
 Hannonia Comites. 51
 Hanoici Com. 348
 Hantzenberg. 271
 Hantzschke. 238
 Hanwalt. 153
 Hanxlar. 297
 Hanxleden. *ibid.*

Index Familiarum.

- Happen. 356
 Haquenouvelle. 293
 Harcourt. 357
 Harant. 257
 Haratte. 206
 Haraucourt. 272
 Hardeck Com. 329
 Hardenvuſt. 206
 Harding. 252
 Hardouin Pereſie. 273
 Hardy. 231
 Harenvillier. 206
 Harf. 93. 350
 von Harff. 346
 Hargicourt. 138
 Harheimer. 299
 Harlay. 157
 Harleſton. 177
 Harmborch. 146
 de Haro M. del Carpio. 180
 Harrach Bar. 322
 Harras. 142. 354
 Hart. 122
 von der Harte. 240
 Hartheim. 299
 Hartmuth. 289
 Harthmuth von Buckenbach. 230
 Haſen. 245
 Haſenburg. 152. 243. 245
 Haſenburg. Bar. 364
 Haſfurtum. 365
 Haſlang. 97
 Haſlbecken. 102
 Haſſenſtein. 214
 Haſſiaſeo. 235
 Haſtinger. 245
 Haſtings. 291
 Hattenbach. 196
 Hattenheim. 176
 Hatſtattii. 21. 178
 Haubourdin. 359
 Havelberg. Epiſc. 171
 Haugwitz. 121. 250
 Haunold. 188. 359
 Haunſperg. 148
 Haunſperg Bar. 157
 Haus. 234
 Hauſmann de Namendey. 266
 Hauſner. 94. 250
 Hauſwelder. 271
 Hauteſort. 251
 Hautemer. 148
 Hautot. 214
 Hazfeld. 293
 Hayd zum Dorf. 204
 Haydeck. 90. 98
 Haydnheimer zu Klingenberg. 270. 366
 Haydenreich. 286
 Haydenbacher. 204
 la Hay. 183
 la Haye Tuiebert. 319
 des Hayes. 301
 Haynburgenſes Com. 348
 Haynolt. 281
 Hechſtötter. 97
 Hedersleben. 112
 Heggelbach. 146
 Heide. 230
 von der Heide. 208
 Heidelberg. 365
 Heiligenberg. 107
 Heilingen. 142
 Heilly. 193
 Heilsberg. 158
 Heimbach. 325
 Heimburg. 141
 Heinsberg. 150
 Heinspach. 96
 Heiſperg. 353
 Helchner. 97
 Heldrith. 98
 Helfenſtein Com. 239. 363
 Helgenſtein. 267
 Helſing. 295
 Hellande. 152
 Helle diſt. Pfeffer. 249
 Heller. 167. 200
 Helln. 142
 Helmerſen. 365
 Hemart. 146
 Hemmerlin. 355
 Hemsbruck. 365
 Hendschuchsheim. 292
 Henencourt. 284
 Hengsberg. 290
 Heinrichi. 243
 Henneberg. 366
 Hennin de Poſſut. 159
 Henningk. 204. 214
 Henrichemont Princ. 141
 Heppenheim. 141. 315
 S. Herant. 232
 Herberſtein. Com. 166. 309
 Herbiſt. 90
 Herck. 190
 Herden. 164
 Herdt. 160
 Herfordia Comites de Clare diſti. 358
 Heriſon. 243
 de Heringen. 139. 285
 Hermangand. 300
 Hermsdorf. 97
 Herold. 281
 Heron. 219
 Heron de Lincolne. 219
 Herpedeune de belleuille. 181
 Herpin du Coudré. 291
 Hersbruga. 366
 Herſy. 286
 Hertel. 260
 Hertenſtein. 92
 Herter de Herteneck. 92
 Herwart de Hohenburg. 220
 Herzenkraft. 296
 Herzheim. 290
 Heſenburg. 268
 Heſſen. 102. 231
 Heſler. 104
 Herzeldorf. 103
 Heugel. 286

Index Familiarum.

- Housdanorum dynastæ.* 54
Heusenstein, Baron. 196
Heyden. 146
Heyden zum Dorf. 364
Heydenhemium. 355
Heyperger. 301
Heyrling. 197. 239
Hibernia. 290
Hicmani. 97
Hierosolymorum Regnum. 175
Hievax. 220
S. Hilaire. 293
Hilbach. 158
Hilckrode Com. 182
Hildebrandus R. Longobardorum. 246
Hildesheim, Episc. 102
Hildiardorum fam. 351
Hilinger. 97
Hinderöfer de Muethen. 179
Hinsperg. 244
Hintzenhausen. 245
Hirschberg. 243. 323. 364
Hirschheid. 120. 364
Hirschhorn. 364
Hirzlin. 244
Hisfeld. 117
Hispania. 245
Hispaniæ cuniculus. 54
Hispanica Insignia. 107
Hochburg. 98
Hochhausen. 167. 300
Hochkirchen. 172
Hocholting. 101
Hochstatt. 365
Hochsteden. 158
Höchstetter. 96
Hocke. 260
Hocknelli. 248
Hodespan. 176
Hodicus. 174
Hæwdorf. 283
Hofer zum Lobenstein. 168
Hoffstetten. 94
Hofwart. 348
Hoffwarth. Franc. 174
Hoffwarth Svev. 174
Hohefeld. 289
Hohenack. 221
Hohenberg. 238
Hohenberg. Comit. 92
Hoheneck. 157. 249. 331
Hoheneck. Baron. 201
Hohenegk. 181
Hohenfeld ratione Aistersheim. 141
Hohenfelt. 93
Hohenfels de Reypolzkirch. 173. 253. 287. 302
Hohenfelder. 103
Hohenkrayen. 152
Hohen Landenberg. 102. 198
Hohenreis. 200
Hohenwart. 227. 299. 322. 328. 365
Hohenwisel. 139
Holland. 179
Holland C. de Huntingdon. 236
Holfatia, civ. 261
Holfatiæ Duc. 328
Holnstein. 95
Holtzhausen. 267
Holzadel. 365
Holzapfel. ibid.
Holzer. 159. 244
Holzheimer. 152
Holznowsker. 228
Holzschuch. 365
le Homet. 231
Honburg. Comit. 92
Honrodt. 216
Hopfer. 205
Horben. 291
Horitsch. 276
Horitzky. Bar. 114
Horizer. 252
Horlinspg. 271
Horn. 294. 368
Horn. Com. 289
de Horn. 240
Horneck de Hornberg. 366
Horning. 124. 365
Hornberg. 100. 198. 244. 364. 366
Hornstein. 323. 366
de Horion. 56
Horsey. 247
Hofer. 274
Hospital. 299
Hospitali S. Mariæ Hierosolymitano. 335
Hospital Vitry. 217. 332
Hottot. 231. 242
von Hoven. 172
la Housay. 188
Housdain. 258
Howard. 152
Hozier. 153
Hubermont. 357
Hubert de Landreville. 252
Huchou. 198
Hue. 212
Huericy. 193
Hugenpæth. 148
Huiller de Interville. 143
Huit. 186
Hüller de Onoldsheim. 184
Hülßen. 224. 257
Hymbracht. 148. 136
Humieres. 153. 194
Hümmelberg. 214
Hun zu Elckerhausen. 364
Hund. 365
Hund zu Kirchberg. 364
Hund de Salheim. 356
Hundbusck. 179
Hundelshausen. 98
Hundpiss de Waldrams. 364
Hundt. 252
Hundt de Lauterbach. 95. 217
Hundt de Saulheim. 271. 325
Hudtstocker. 290
Hungariæ regnum. 145
Huntanton. 358
Huntingdon. 175
von der Huppe. 224

Index Familiarum.

Hüpschmann de Biberbach. 365
 Hurant de Chiverny. 127. 269
 Hürte zu Hauspach. 301
 de Hürte zu Heusbach. 364
 Hutten de Förd. 354
 Hutten in Steckelberg. 164. 354
 Hutter de Hüttershofen. 238. 269
 Hayn ab Anstenraet. 175
 Huynnorum scutum. 297

I.

Jacoben de Ebelspach. 257
 Jacquemain. 262
 Jacquet de la Verriere. 343
 S. Jacques de l'Espée. 336
 Jageman de Hardeyfen. 466. 367
 Jägenreuter. 181. 301
 Jagensdorf. 291
 Jäger de Gertringen. 289. 367
 la Jaille. 193
 la Jaille Payro. 191
 Jalowke. 288
 Jarnesii. 254
 Janorinsky. 210
 le Jar Cafetani. 212
 Jard. 344
 Järger. 203
 la Jarrie. 263
 Jarsdorf. 118
 Jary. 168
 Jastre Zembic. 361
 le Jau. 191
 Jaucourt. 237
 Javerfy. 138
 Jausse Mastaing. 142
 Jawer. 187
 Jaworsker. 228
 le Jay. 215
 Jeckeli. 260
 Jenekowitz. 147
 de Jenlis. 171
 Jemmedingen. 93
 Jefer. 287
 Iffan feu Yffan Com. & Baron. 90
 Iliers. 198
 d'Illam. 180
 Ilfung. Baron. 147
 Imfen. 325
 Imhof. 210
 Immenhausen. 365
 Imsteinhaufs. 265
 de Infantadgo Dux. 357
 Ingei. 112
 Ingelheim. 176
 Ingelstetter. 148
 Ingholdestorp. 172
 Inpruck. 142
 Insbruck. 365
 Interiana. 232
 Interfer. 271
 Instiniani. 300
 Joannes II. Rex Navarra. 343
 Joannes Dux Burgundiæ. 343
 Johannsdorff. 145

Jöestl. 271
 Joigny le Viviers. 212
 Joinville. 289
 S. Jon. 283
 Canutus Jonæ, Archidap. Sueciæ. 210
 Jopin. 214
 Jordaner. 290
 Jorniz. 227
 Jofferand. 172
 Jouin. 171
 Jovii. 57
 du Jour. 269
 Jourii. 363
 Jousseau. 194
 Iphofer. 253
 Iphoses. 252
 Ippelbrun. 152
 Irland. 265. 290
 Isenburg. Com. 145
 Ils von Obendorff. 91
 Ilsandia. 54. 255
 l'Isle du Guast. 176
 l'Isle Jourdain. 173
 l'Isle de Marivault. 141
 Isna. 365
 Isoscelen. 193
 Iffendorf. 197
 Italia Equus. 54
 Jubert du Thil. 294
 du Juch. 232
 fam. de Judæis. 291
 Juden von Bruckberg. 204
 Juden zu Bruckberg. 364
 la Jugie C. de Rieux. 264
 zum Jungen. 289
 Jungingen. 102
 Julbach. Com. 90
 Jul. & Cliv. Duc. 105
 S. Julien. 144. 231
 Jully. 171
 Jully-S. Denis. 173

K.

KAas. 123
 Kæberer. 280
 Kæbizii. 342
 Kaer. 175
 Kagenneck. 152. 350
 Kairue de Bleré. 225
 Kaldenbrun. 131. 286
 Kaldenhof. 295
 Kalenberg. 90
 Kall. 104
 Kalle. 149
 Kalteschen. 145
 Kammerer. 263
 Kämmerer de Dalburg. 139
 Kaniz. 178
 Kannenburg. 366
 Kansungen. 197
 Kapelan. 197
 Kapflmänner. 278
 Kapler. 253
 Kärgl. 240

Index Familiarum.

- Karnitzky. 188
 Karwinski. 293
 Katerlii. 196
 Kay. 226
 Kazelohr. 246. 296. 364
 Kazen. 114. 364
 Kazmann. 144
 Kecken de Maurstetten. 168. 203. 366
 Keldunck. 179
 Keller. 200
 Keller de Schlatheim. 367
 Kelner de Zinnendorf. 364
 Kellner. 298
 Keltsch. 280
 Kemmat. 156
 Kemnitz. 287
 Kempen. 295
 Kempten. Bar. 179
 Kempley. 285
 Kerannou de Kettanmazé. 190
 Keravion. 188
 Keraviori Talæt. 190
 Kercado. 192
 Kercken. 265
 Kercoent. 190
 Kerhoent. 190
 Keren-Raiz. 117
 Kergournadech. 189. 331. 332. 344
 Kerharo. 244
 Kerliver. 178
 Kermassement. 284
 Kermassouet. 276
 Kermellee. 117
 Kermeno. 192
 Kerminehi. 293
 Kermouen f. Karmen. 299
 Kernegant. 232
 de Kerpen. 146
 Kerpfen. 364
 Kerriée Kœtanfao. 192
 Kerrouant. 173
 Kerlauzon. 292
 Kersendi. 236
 Kersimon. 102
 Kerflingerode. 281
 Kesseling de Thurnburg. 179
 Kesslitz. 154
 Kettenheim. 157
 Kettler. 285. 367
 Kevenhuller. Com. 106. 322
 Keul. 295. 365
 Keutschach. 245. 262
 Khunstein. 93
 Kienburg. 200. 348
 Kieselowsker. 270
 Kiefewetter. 120. 203
 Kiner de Scharpfenstein. 238
 Kinzich. 171
 Kirchberg. 117. 295
 Kirchberg. Com. 137. 326
 Kirchemium ad Nicrûm. 365
 Kitel zu Kaltenbrunn. 248
 Kirscher. 295
 Kirschker. 130
 Kladrubsker. 303
 Klammenstein. 298
 Kleingedanck. 147
 Klettenberg. 144. 265
 Klobitz. 230
 Klugheim. 200
 Knaringen. 198
 Knebel. 350. 356
 Kueysel. 239
 Knittlinga. 365
 Knobel. 183
 Knobelsdorf. 150
 Knoblauch. 190
 Knobloch. 262. 365
 Knolles C. de Viscounts. 176
 Kœbiz. 121
 Kochersdorf. 293
 Kœckorsch. 209
 Kohtgrafen. 173
 Komantzky. 303
 Königsberga Boruff. 365
 Königsberga Franc. 365
 Kœnigseck. 193
 Königsfeld. 203. 364
 Königsmarck. 196. 367
 Kœnjz. 193
 Koppel. 270
 Kopschitz. 141
 Kœrberer. 180
 Korf. 264
 Korff. 327
 Korckwiz. 130. 279
 Kolazkowsker. 249
 Kolben de Heilsberg. 158. 368
 Kolben de Wachenberg. 141
 Kolb de Wartenberg. 368
 Kolderer zu Höhe. 233
 Koler. 198
 Kolgen. 206
 Kolhausen. 281
 Kolnbach. 92
 Kolnitz. 237
 Kölnpöck. 251. 364
 Kollonitsch. 98
 Koslowsky. 300
 Koterich. 122
 Kötzw. 208
 Krackau. 130. 194
 Krafft. 153. 195
 Krafter. 224
 Krafthofen. 244
 Krahe. 365
 Krahewinckel. 365
 Kraigga. Bar. 94
 Krailshemium. 365
 Kranich. 265
 Kranich de Kirchheim. 364
 Kranich de Wachenheim. 364
 Kranichsberg. 220. 364
 Kranitz. 292
 Krantzau. 93
 Krantz. 192
 Krazen. 123
 Kräze. 252
 Krebsen zu Diesfurt. 294
 Kreckmar. 196

Index Familiarum.

Kreckwiz 131. 254
 Kreidelwiz. 121
 Kreischelwiz. 188
 Kreit. 286
 Krenchel. 112. 364
 Krelsberg. 267
 Kreswitz. 191
 Krichbaum. 259
 Kriechen. 263
 Krohe. 365
 Krohmeyer. 365
 Krolnitz. 255
 Kromayr. 221
 Kroschnitzky. 188
 Krotendorf. 239
 Krümenau. 147
 Krummel. 174
 Küdorffer. 156. 363
 Kuffsteiner. 204
 Kühorn. 240. 365
 Küllmer. 99
 Kundenstein. 167
 Künheim. 233
 Künsberg. 195
 Kupperwolf. 258
 Kürmreuth. 263. 282
 Kürneck. 195
 Kurtz. 56
 Kurzen Baro. 324
 Kutenaro. 190
 Kuttler. 160. 231
 von der Kyrn. 104

L.

Läffelholtz. 160
 Lalain. 191
 Lalaing. 191
 Zum Lamb. 284
 Lambe. 172
 Lamberque. 183
 S. Lambert. 174
 Lambert. 329
 Lamboting. 267
 Læmbrin. 364
 Lamet. 152
 Lamminger. 301
 Lamoignon. 331
 Lamoratus. 55
 Lampen. 120. 364
 Lamppen. 281
 Lampertheim. 104
 S. Lan. 145
 de Lanau. 56
 Lancorata. 172. 328
 La Lande. 205. 284. 327
 Landeck. 93. 206
 Landes. 168
 Landschad. 318
 Landschaden von Steinach. 118
 Landsron. 365
 von der Landseron. 234
 Landshut. 367
 Landskron. 148. 288
 Landsperg. 112. 277

Lanet Champost. 248
 Langen. 281
 Langenbruck. 123
 Langeneck. 96
 Langheac. 158
 Langkhoven. 280
 Langle B. de Pecques. 215
 Langmantel de Sparn. 195
 Languenois. 148
 Lannoy. 234
 Lanfac. 205. 327. 346
 Lansberg. 186
 Lappitz. 213. 218
 de Lara. 279. 352
 Larisch. 279
 Later. 112
 Lassel. 286
 Lasserwitz. 238
 Lassora. 196
 Lataiges. 288
 Latra. 189
 Lavallæi. 276. 351. 357
 Laval S. Aubin. 357
 Lavat-Olivet. 357
 Laubenberg. 364
 Laubespine chasteauneuf. 179
 Lavedan. 225
 Laufenholtz. 138
 Lauffa. 367
 Launay de Razilly. 265
 Laurent. 172
 Laurens Prov. 259
 S. Laurens. 206
 Laurentii. 173
 Lautenschläger zu Wilmarsberg. 104. 295
 Lauter. 159. 168. 274
 Lauterbach. 164. 365
 Lautern Civ. 157
 Lauternau. 298
 Lauzon. 256
 Layming, Erbschencken. 140. 235
 Laymingen. 185
 de Lay. 357
 Layncel. 367
 Leas de la bastie. 233
 Lecæ. 112
 Ledeburn. 166
 Ledebut. 165
 Leffort. 173
 de Legarda. 357
 Von der Legen S. de Petra. 157
 S. Leger. 265
 Legionente regnum. 367
 Leinach. 104
 Leibingen. 193
 Leicester. 267
 Leicestria, Com. 294
 Leichnam. 120. 365
 Leichnan. 207
 Leichwiz. 166
 Leining zu Lenecken. 272
 Leiningii Com. 248
 Leiningen Dagsburg. 350
 Leininger. 278
 Leipoltz. 242

Leiter.

Index Familiarum.

Leifer. 271
 Leisnick Com. 90
 zu der Leiter Bar. 364
 von der Leiter zu Behrn. 289
 Leivæ. 112
 Lemberg. 227
 Lemblein. 250
 Lemminger. 166. 262
 Lenberg. 268
 Lendersheim. 95
 Lenecken. 272.
 Lengenfeld 93. 260
 Lenoncourt. 172
 Lenteyfen. 227
 Lentzel. 154
 Leodienfis Episc. 156
 Leon. 234
 Leonberga. 365
 Leonrodt. 141
 Lerbach. 92
 Lerchenfelder. 224. 277. 364
 Lersfluer. 157. 230
 Lescot. 245
 Lesch de Hilckhertzhausen. 283
 Leschiz. 298
 Lesongar. 171
 Lesovalcke. 148
 de Lessart 167
 Lesslie. Com. 343
 Lest. 268
 Lestanus. 232
 Lestwitz. 288
 S. Leu. 357
 Levalle. 192
 Leubel. 101
 Leibelfinger. 145
 Leubrechting. 96
 Leuchtenberg. 141
 Leuchtenbergius Comit. 91
 Leuthorst. 165
 Leutenbach f. Leutenbeck. 147
 Leutsch. 112
 Levia familia. 344
 Levis. 168
 Lewenhaupt. 363
 Lewenstein. 95. 328. 364
 Lewenstein dicti Schweinsberg. 96
 Leyns. 190
 Lezay. 357
 Lezeroy. 138
 Libmänner de Trusch. 240
 Liechtenavia. 365. 367
 Lichtenfels. 365. 366
 Lichtenstein. 154
 Liebdaler. 156
 Lieberneck. 103
 Lieber. 173
 Liebenstein. 353
 Liechtenstein. 103. 329
 Liechtenstein. Baron. Princip. & Comit. 93
 Liedet. 343
 Liedlavv. 131. 280
 Liencourt. 172
 Ligsalz. 152. 280. 364
 Ligniz. Princ. 94. 187

Lignes Grisons. 202
 de Lily. 245
 Limbeuf. 254
 Limburg. Com. 328
 Limburg ad lanum. 149
 Adelige Gesellschaft auf alt Limburg. 149
 Nobilis societas ad Limburg. 149
 Limburgensis Dux. 349
 Limoges. 115
 Limpurg. 107
 Limpurg. Com. 332
 Gesellschaft zur alten Limpurg. 22. 259
 Limpurgensis Societas Francofurti. 22
 Limpurgii. 131. 259
 Lindau. 259. 356
 Lindavia. 365
 Lindenau. 365
 Lincken zu Schwabach. 95
 Lincel. 158
 Lincolne Com. 192
 Lincolnia. Civ. Ang. 171
 Lindt. 96
 Linhar. 146
 Linieres. 174. 327
 Lins. 235
 Linfig. 150
 des Lions d'Espaux. 237
 von der Lippe. 147
 Lippiæ Com. 267
 Lifignies. 141
 Liskirchii, f. à Lisolatis Kirchen. 301
 Lisle Bouchard. 237
 Liste. 138
 Listen. 157
 Lithvania. 203
 Livenburger. 243
 Lochen. 91
 Logaco. 193
 Logavii. 359
 des Loges. 265
 Lohe. 283
 Lohrac. 117
 à Loiff. 145
 Lomaria. 172
 Lomenie de Brienne. 259
 Londinum. 172
 Longevil. 167
 Longjumeau. 217
 Longovalli. 116
 Longueil. 268
 Longueval. 117. 180
 Lonquevil de Maisons. 327
 Lonhern de Rosheim. 184
 Lonverfy Bar. 341
 Lor. 232
 Lori. 150
 Lormur. 139
 Lornay. 173
 Lorrix. 214
 Lose. 232
 Losen. 249
 Losimthal. 56. 107
 Lospice. 201
 Lostitz. 120
 Los. 112. 121

Index Familiarum.

Losnitz. 152
 Lotharingia. 243
 Lotharingæ Dux. 318
 Lotharingorum I. Princeps. 344
 Lotin Martyilly. 188
 Lotzky. 254
 Lovancour de Vauchelles. 212. 241
 Lovanium Civ. 140
 Lœwenstein Com. 107. 366
 Loubers Verdalle. 241
 Loue. 357
 Lovei. 112
 le Loui Bellenave. 332
 le Loup Bellenave. 241
 Loupy. 198
 Lubeca Civ. Imp. 92
 Lubecensis Episc. 171
 Lubowsker. 295
 Lubrin. 232
 Lübthaler. 243
 Lucé. 232
 Lucenburgii. 347
 Joh Lucenburgius. 359
 Lucensis Resp. 304
 Lucerna Civ. 91
 Lühaw. 156
 Lucii. 254. 363
 Lücke. 244
 Luckowin. 114. 319
 Luczendorff. 158
 Ludovicus Dux Aurelianensis. 343
 Ludovicii. 139. 166
 Lugo. 261
 von der Lühe. 298
 Luna. 188. 270. 363
 Lüneburg. 365
 Lunenburger. 243
 Lungen de Planeck. 164
 Lupfen Comit. 93
 Lufac. 262
 Lufe. 168
 la Luferne. 288
 Lufignan. 205
 Lufigran. 145. 327
 Lufiniana fam. 346
 Luffenay. 235
 Lutetia Parisiorum. 301
 la Luthumiere. 171
 Lüttich. 156
 Lütticz. 240
 Lutroni. 112
 Lütwitz. 227
 Lutzenrodt. 190
 Lux. 365
 Luxen. 241
 Albert de Luynes. 233
 Luynius. 241
 Lydl. 160. 251
 Lynar Com. 328
 Lyndei. 216
 du Lyon la Cave. 233
 M.

M Achant. 221
 Machecou. 168
 Macherot. 224

Machwitz. 98
 Madron. 248
 Maffæi. 155
 Mafflieres. 357
 Magaloti. 304
 Magdeburg. Archiep. 92
 Magdeburg. 365. 366
 Mager de Fuchsstatt. 242. 314
 M Magister Franciæ. 333
 Magnus Tormentariæ rei Magister Franciæ. 333
 Magnus Magister melitenfis. 342
 Mahun f. Mohun C. de Sommerfet. 291
 Maillart. 179
 Maille. 148
 Mailler. 225
 Maillezay. 205
 Mailloc. 284
 Maillot. 284
 Maily. 344. 384
 Ægidius de Mailly. 348
 Maenhaupt. 123
 Mainardeau. 239
 Mainardi Bar. d'Estaines. 166
 Majorga. 128
 Maisenburg. 365
 Le Maître. 268
 Malarbes. 268
 Malaspina. 363
 Sigismundus Malatesta. 343
 Malconvenant. 287
 Malenthein. 215. 289
 Maleret. 233
 Malet. 292
 Malewitz. 247
 Malicorne. 254
 Mælin de Ulmen. 191
 Mællen de Ulmen. 350
 Mallinckrotia. 260
 Mallinckrot. 260
 Mallissy. 196
 de Malolam. 352
 Malon de Bercy. 118
 de Malsen. 153
 Maltheselon. 183
 Mæming Bar. 106. 118. 279. 329
 Mammez. 284
 Mammig. 179
 Manbuchfon de Ribaute. 233
 Manckschitz. 249
 Mandau. 266
 Manderfcheid. Com. 147. 350
 Mandeville. 266
 Mandie. 153
 Maenhaupt. 365
 Maufredi. 175
 Mongot. 220
 Thomas Mansors. Com Rutland. 56
 Manquevilles. 233
 Mansbach. 181
 Marisfeld Com. 328
 Mansfeldium scutum. 331
 Manshofer. 151
 Manschwitz. 260
 Marazzani. 277
 Marbeuf. 153. 294

S. Marc.

Index Familiarum.

- S. Marc. 149
 Marcani Com. 363
 Marchaumont. 167
 la Marche in Britan. 137
 Marck. Com. 149
 von der Marck. 352
 Marcoufey. 252
 Marcy. 231
 de Mardorf. 236
 Mardoryne. 174
 Marennas Com. 150
 Marechal des Nois. 200
 Marecalli Franc. 333
 Margailan. 296
 Margival. 172
 Marger. 159
 Marigny. 213
 Marina. 155
 Markowsker cogn. Otto. 249
 Marly. 357
 Marmels. 90
 Marnueil en Brie. 200
 Marolles. 293
 Maronville. 198
 Marquart. 247
 Marqueville. 212
 von Marpurg. 230
 Marfay. 237. 265
 Marschalck de Biberstein. 194
 Marschalck de Ebner. 155. 164
 Marschalck de Gotsmanshausen. 281
 Marschalck de Ostheim. 279
 Marschalck de Stuntzberg. 169
 Marschall. 189
 Marliæ Com. 143
 Marspergii. 189
 Martas. 190
 Martel. 284
 Marteville. 189
 S. Marthe. 193
 Martigne. 265
 S. Martin. 171. 201
 Martonville. 168
 la Marzeliere. 265
 du Mas. 235
 Masalskii. 303
 Masanizowsky. 254
 Masbach. 195
 Maschefer. 289
 Maschko. 259
 Maschkwitz. 100
 Maschwiz. 268
 Mascounois. 148
 Maserode. 166
 Massi. 186
 Massow. 145
 Maternstein. 220
 Matzenheim. 318
 Maubech. 237
 Mauchenheim dict. Bechtolsheim. 145
 Maucler. 288
 Mauenheim. 295
 Maugiron. 182
 Maulei f. de Malolacu. 352
 S. Maure. 141
 de Maure. 212. 271
 Maursterten. 168
 Maustertingen. 140
 la Mauvifiere. 293
 Mauvorfin chevriers. 148
 Maximilianus II. Imp. 343
 Mayrhofen. 175
 Meaune. 193
 Meaux Civ. 303
 Mulinen. 287. 365
 Meaux-Bois-Boudian. 291
 Mechwald. 243
 Meckelburg. Duc. 93
 Meckmula. 365
 Medicina insignia. 131
 Jacobus Medicinus Melenianus. 343
 Mediger. 100
 Medina Sidonia. Dux. 357
 Medula. 138
 Megon. Comit. 93
 Megenzer. 101
 Mehlem. 255
 Mehlhofen. 263
 Meichsfelrayn Bar. 328
 Meill. 158
 Meilly. 138
 Meinsdorff. 274. 328
 Melitenis ordo. 171
 Melitenis Magnus Magister. 342
 Melitenis Commendatores. 342
 Melitenis Equit. 342
 Melitenis religiosi & religiosæ. 342
 Mellemont. 172
 Melun. 200. 352
 Mendel. 99. 100
 Mendel de Steinfels. 219
 Mendorf. 180
 Mendozia Marchio de Cannete. 332
 Mendozii. 112. 302. 357
 Mendozii C. de Monteagudo. 104
 Meneses. 128
 Menesii. 19. 110
 Mengersdorf. 101
 Mengershausen. 234
 Mensluel. 184
 Mentrelais. 186
 Merania fam. 283
 Mercurio. 256
 Mercy. 231
 Merfeld. 194
 Mergerreuth. 287
 Mergot. 168
 Merherrn. Comit. 93
 Merlau. 210
 Merlo. 145
 Merloto. 368
 Merode de Slosberg. 158
 Merodia gent. 158. 179. 351. 356
 Meronof. 263
 Merfan. 234
 Merseburg. Episc. 172. 365
 Merluckhofen. 186
 Merton. 169
 Mergwick Brockhusen. 115
 Mesgrigny. 233

Index Familiarum.

Mesigerus. 314
 Mesles. 291
 du Mesnil Simon. 206
 Mesenaw. 303
 Messenbeck. 142
 Messenii. 303
 Messenpach. 142
 Mester. 182
 Mestich. 210
 Metcalvii. 249
 Meris seu Metz. Civ. 91
 Merternich. 241. 276
 Metrich. 56. 112
 Metsch. 166
 Metzrode. 191
 Meulant. 188. 232
 de Meun. 138
 Meyendorf. 102. 274. 328
 Meyenfels. 144
 Meylersdörffer. 190
 Mezenhausen. 325
 Meziars. 144
 Michaeli. 119
 Michailles-Antechiser. 271
 Michelsburg. 91
 Michelspeck. 91. 319
 Michelsperg Bar. 319
 Michelspurg. 319
 Michon la Plisse. 200
 Midorge. 167
 Mige. 214
 Michelsdorf. 243
 Milchling. 260
 Milites Christi. 336
 Milles des morelles. 296
 Miltiz. 145
 Milly. 138
 Minckwitz. 196
 Mirabel. 184
 Mirandula. 212
 Miraumont. 200
 Mirebel. 186
 Mirebeau 150
 Miron. 281
 Missendorff. 143
 Missirien. 258
 Mistellach. 285
 Mitmejer. 223
 Mittelhausen 144
 Mletchker. 296
 Modaine. 183
 Modschidler in Gera. 171
 Moguntinus. AE. 310
 de Mohun. 172
 Moilii. 248
 le Moine. 191. 368
 Molac. 192. 344
 Molart Dieulament. 191
 Molay. 225
 Molberg. 174. 183. 350. 356
 Molembais. 146
 Möllendorf. 196. 368
 Moller de Heyzenstein. 297
 Momenstecheri 165
 Mommersloch. 147

Mompellicard. Duc. 326
 Monachium. 365
 Monachorum familia. 355 & seqq.
 Monasteriensis Civ. 144
 Monasteriensis Episc. 142
 Monasterium in valle Gregoriana 365
 Monbrun. 172
 Moncada. 200
 Monchal. 139
 Moench de Moenchenstein. 365
 Mönchen zu Ramspaur. 203
 Moncheureuil. 178
 Monchy. 284
 Monconis. 148
 Moencourt. 193
 Mondejas March. 332
 Monges. 188
 Monjoye S. Andrica. 344
 Monjoye Anjon. 344
 Monjoye S. Denis. 344
 Monjoyean noble Duc. 344
 Monis. 154
 Monsloir. 233
 Monluc. 200. 241
 Monlucius. 55. 241
 Monnemert. 280
 Monigny. 172
 Monsloir. 171
 Monsterberg. 286
 Monsterbergicus ducatus. 213
 du Montier. 173. 299
 Monstervil Bonnin. 240
 Monstreul. 166
 Mont S. Jean. 183
 Montafé. 272
 Montagne. 235
 Montagu. 253
 Montaigu. 299
 Montalais. 169
 Montalamben. 174
 Montargis. Civ. 303
 Montmorencii. 327. 332. 334. 344
 Montausur. 141
 Montbehard. 254
 Montbize. Benard. 239
 Montboucher du Bourdage. 279
 Montchal. 332
 Montchallon. 338
 Montcornet. 235
 Montdidier. 284
 de Monte. 277
 Monteagudo Com. 357
 de Monte alto. 232
 Montehenu. 154
 Montehenus. 353
 Montelar. 178
 Montenegri. 303
 Montergon. 168
 Monterosa. 261
 M. de Montesclaros. 357
 Montescot. 277
 Montespedon. 233
 Mont faucon. 254
 Montfeltre. 213
 Montferrati March. 137

Mont-

Index Familiarum.

Montfort. 137. 174. 348. 358
 Montfort l'Amaury. 232
 Montgascon. 138
 Montgobert. 174
 Montgomery. 167. 231. 265
 Monthaut. 232
 Monthenes. 213
 Montholon. 250
 Montigny. 145. 183
 Montigny en Ostervant. 232
 Montinii. 171
 Montieu. 233
 Buchardus Montmorantius. 334
 Petrus Montmorantius. 334
 Montmorel. 189
 de Montmurtin. 234
 Montot. 153
 Montoyson. 344
 Montpezatii. 367
 Montrichard. 117
 Montricher. 189
 Montfereau. 232
 Montvagnard. 186
 Morainvillier. 225
 Moraumés. 168
 Mordaxt. 295. 364
 Mordeysen. 365
 Morea. 141. 204
 Morevilo. 234
 Morges. 182
 Morhemia fam. 357
 Morien. 155
 Morin. 166
 Morin Ludon. 146
 Morin la Masserie. 146
 Morlagne. 157
 Morlei. 349
 Mornauer de Lichtenwörl. 204. & 236
 Mornay la Ferté Nabert. 234
 Moroldingen in Hornbach. 204
 Morschtein. 204
 Morscheim. 185
 Mörspach. 185
 Morspeck. 93
 Mortagne. 171. 172
 Mortemar. 148
 Morvilliers. 225
 Mosen. 121. 274
 Mosheimb. 212
 vom Mofs. 185
 Mofsheim. 251
 la Motte. 148. 267
 la Motte Houdancour. 299
 Motschelnitz. 214
 Moulins. 288
 Mowbray Com. de Norfolck. 232
 Mouy. 178
 Mouy la Meilleray. 194
 Mozé. 152
 Muderspach. 172
 Muelick. 261
 Mugkenthal. 245
 Mühlstetter. 167. 267
 Mulabarbe. 300
 Mulheim. 155. 287. 123. 353. 367

Mülhofen. 99
 Mulhusia. 287
 Mulhusium Nortgoix. 365
 Mulhusium Sundgoix. 365
 Müller de Aspach. 288
 Mülwitz. 265
 Munch. 354. 355
 Munch de Landsron. 356
 Munch de Rosenberg. 356
 Munchau. 203. 364
 München zu Ramspaur. 364
 Munchenstein. 355
 Munchhausen. 365
 Munchsberg. 356
 Münchweil. 157
 Joham de Mundolzheim. 239
 Munich. 188
 Munich Thuring. 348
 Münster. 142. 144. 227
 du Mur. 300
 Murach. 147
 Murheimer. 252
 Murzer. 189
 la Muffe Pontus. 198
 Muydeblé. 171
 Mynner. 148

N.

Næcher. 300
 Nagel de Dirmstein. 117
 Nagel de Elterhoven. 103
 Nagoldum. 365
 le Nain. 188
 Nankowsky. 304
 Nauterre. 148
 Nanteuil. 172
 Nantovillet. 188
 Nantueille Haudouin. 265
 Naptonorum de Napton familia. 54
 Narüaez. 265
 Naschwitz. 324
 Nasengrieff. 227
 Nassovii. Com. 107. 201. 348
 Nattenheim. 183
 Navarra Reges. 344
 Navarra Insignia. 106
 Navegerii. 151
 la Naune. 301
 Nebelzal. 259
 Neborotosker. 262
 Nechlern. 157
 Nefen. 217
 Negre. 152
 Nehem. 165. 167
 Neiching. 203
 Neidaw. 158
 Neideck. 141
 Neidhard. 261
 Nepreu. 219
 Nerloch. 141
 Nese. 168
 Nesmond. 189. 332
 Nesselrodt. 148

G 3

Nes

Index Familiarum.

Nettancourt. 166
 Nettesheim 179
 Neubechburg. 98
 Neuberg. 102
 Neuchezes des Frans. 367
 Neudeck zu Raftenburg. 275
 Neuenstein. 284
 Neven Charnay. 263
 Nevers. 231
 Nevet. 236
 Neufbourg. 225
 Neufville. 167
 Neufville in Norman. 200
 Neuhaus. 166. 138. 260. 282. 286
 Nevil. 178
 Neumburg. Civ. 153
 Neustatt. Civ. Austr. 364
 Neydeck. 256
 Neypberg. 198
 Nez. 124
 Nibelschitz. 219
 Nickenbaur. 204. 205
 Nicolai. 252
 Nidani Com. 349
 Niebla Com. 357
 Niehof 325
 Niffen. 292
 Nimtscher. 210
 Nimitz. 169
 Nippenburg. 326
 Nilon. 258
 Nitychwitz. 122
 Noailles. 153. 241
 Nobeck. 241
 Noce. 263
 Noë. 190
 Nogaret. 366
 Nogentel. 231
 Nollant Trouville. 268
 de None. 188
 Nopping. 94
 Norfolck. Com. 172
 Northampton 300
 Nortonii. 112
 Norwich. 115
 Nostiz. 324
 Nothafft. 143. 353
 Nontouillet. 189
 Notten. 216
 Novailles f. Noailles. 153
 Nuburgh. 188
 Nuich. 233
 Nusdorf. 239
 Novegraven Com 90
 Nuzelii. 132

O.

OBerg 190
 Oberheim zu Schœnaw. 268.
 Obermeyer. 234
 Obicii 151
 Obisch. 270
 Ochsenfurtum. 365
 Ochsenhausen abb. 366

von Ockstatt. 145
 Odorsky. 238
 von der Oede. 141
 von der Oede dict. Zulemburg. 153
 Oedenberg. 167
 Oelhafen. 214. 279
 Oesti. 201
 Oeth. 91. 238
 Oertling. 144
 Offenbach 252
 Offenberg. 277
 Offenburg Helvet. 365
 Offenburgum. 365
 Offenheimer zu Seybersdorf. 93
 Offignies. 178
 Offner. 295
 Oftringen. 271
 Ogigel. 270
 von der Ogten. 142
 Ohmen dict. Janschowsky. 296
 Oldenburg. Com. 145
 Olderhausen. 269
 Olhafen. 365
 Olniz. 153
 S. Omer. 141
 Barthelemy d'omville. 235
 Onoldsbacum 365. 367
 Opersdorf. 216
 Oppavia. 159
 Oppel. 302
 Oppen. 178. 157
 d'oraison. 148
 Orcival. 254
 Orden des Hofenbands. 337
 Ordo S. Andreæ. 338
 Ordo annunciationis B. Virginis. 338
 Ordo S. Antonii. 341
 Ordo Aquilæ albæ. 341
 Ordo Aurei Velleris. 338
 Ordo de Banda. 337
 Ordo obsoletus canis & galli gallinacei. 334
 Ordo Cardui. 338
 Ordo Caritatis Christianæ. 341
 Ordo S. Catharinæ montis Sinai. 341
 Ordo Cherubini f. Jesu. 339
 Ordo columbæ S. spiritus. 339
 Ordo Coronæ regiæ. 341
 Ordo Cygni 338
 Ordo de la dara. 341
 Ordo S. Galli. 341
 Ordo Gateriæ. 337
 Ordo S. Georgii. 339. 341
 Ordo S. Geryonis. 341
 Ordo fratrum Hospitaliorum. 334
 Ordo Hystricis. 338
 Ordo Portugal. f. Jesu Christi. 337
 Ordo S. Joannis Baptistæ. 334
 Ordo lili. 334
 Ordo Lunæ crescentis. 339
 Ordo Eremit. S. Magdalænæ. 141
 Ordo S. Maroi. 341
 Ordo S. Mariæ. 335. 339. 341
 Ordo confratrum S. Mariæ Eborcensis. 337
 Ordo B. Mariæ de Lilio. 334

Ordo

Index Familiarum.

- Ordo Pœnitentiæ sanctorum Martyrum. 335
Ordo Melitensis. 334
Ordo S. Michaelis. 339
Ordo periscelidis. 337
Ordo rationis. 339
Ordo Rhodius. f. Melitenfis. 171
Ordo S. sanguinis Salvatoris. 340
Ordo scuti aurei. 341
Ordo siliquarum genistæ. 341
Ordo spicæ. 339
Ordo stellæ. 338
Ordo Templariorum. 335
Ordo S. Vasculi B. Virginis. 341
Ordo Confratr. Beatæ Virginis ad D. Andoëni.
338
Ordo Urbi. 341
Ordo Equestris. 55
Ordo Eq. Ampullæ. 341
Ordo Eq. Balnei. 337
Ordo Equitum S. Blasii. 335
Ordo Equit. de Calatrava. 336
Ordo Eq. Cardui Mariæ. 338
Ordo Eq. conchæ marinæ. 339
Ordo Equitum crucis Burgundicæ. 340. &
343
Ordo Eq. Cypri. 339
Ordo Eq. draconis inversi. ibid.
Ordo Eq. Elephantis. ibid.
Ordo Eq. de ense. ibid.
Ordo Eq. Jesu Christi. 340
Ordo Eq. Lauretani. 340
Ordo Eq. S. Lazari. ibid.
Ordo Eq. de domo Lufiniana. 339
Ordo Eq. Mensæ. 337
Ordo Eq. de Monfiac. 335
Ordo Eq. de Mongoia. ibid.
Ordo Equitum de Montjoye. ibid.
Ordo Eq. navis. 339
Ordo Eq. S. Petri. 340
Ordo Eq. Pii IV. ibid.
Ordo Equitum S. Salvatoris. 335
Ordo Eq. Spiritus S. 340
Ordo Eq. S. Stephani Papæ. ibid.
Ordo Eq. tabulæ rotundæ. 337
Ordo equitum Teutonicorum
Ordo Equitum S. Thomæ. 335
Ordo Eq. de Trugillo seu Truxillo. ibid.
Ordo Equitum B. Virginis de monte Carmel.
340
Ordo milit. Jesu Christi. 336
Ordre de la jarretiere. 337
Ordre du lys. 334
Ordre de la Vase de la vierge Marie. 341
Orenge Princ. 289
Orgaz Com. 357
Orgemont. 262
Orglandes. 189
Orly. 240
Ornano. 299
Orne. 198
Ortenburg Com. 155
Orval. Com. 141
Oforia. 241
Ossa. 112. 160
Osterhausen. 113
Ostermayr. 205
Ostfrisiæ princ & Com. 98. 106
Oth. 245
Ottenperg. 240
Ottensteinii. 325
Otterbach. 164
Otterwolf. 244
Oudars. 172
d'Overrigny. 250
Overstoltz. 301
Ourville. 231
Oxenstirn. 363
Oxoiensis academia. 304
P.
Pacheco. 279
Pachel. 234
Pack. 157
Pacy. 357
Paderbornensis Episc. 171
Padilla. 363
Le Page. 167
Le Paige. 167. 343
Paillas. 262
Pair. 213
Pelniz. 166
St. Palais. 168
Palatinum scutum. 331
Palatinus Elector. 106. 322. 332
de Palays f. de Palatio. 165
Pallant zu mercames. 144
Palmsdorfer. 289
Palevesion. 301
Palludin. 235
Palvert. 116. 366
Palutii Comit. 98
Panholtz. 99
Panichner. 96
Panwitz. 100
Pappenheim. 221. 332
de Parade. 232
Paradeyser. 213. 257
Pareyba. 55
Pardaillan Gondrin. 319
Pardos. 113
Paricard. 166
Paris. 141
Parise. 226
Parifot. 217
Parmæ Duc. 98
Parr. 154. 248
Parsberg. 100
Partenay. 173
Partenay de Maille. 178
Paschal. 250
Pascart. 225
Pasterwitz. 209
Paston. 265
Patain. 148
Paté. 168
Pavelli. 174
Pavie. 117
S. Pauli. 262
Paulidorf. 104
Paumgartner. 217. 233. 301. 366
Payer de Flach. 190
Payot.

Index Familiarum.

Payot. 233
 Payrstorf. 232
 Pencesterii 358
 Peffenhausen. 101
 Peitonori 56
 Pelcken. 181
 Pelckhofen. 90
 Pelet. 138
 Pelham. 216
 Pelheim. 95
 Pelotzimer. 226
 de Penaut. 245
 Pentheure. 262
 Penmack. 225
 Pennec Lauvergnac. 205
 Penricei. 97
 Pentinger. 122
 Pentzig. 227
 Pequieres. 193
 Peralta. 138
 Le Perche. 231
 Perdriel Baubigny. 206
 S Pere. 186
 Peregrini de Peregrinis. 277
 Perger. 272
 Perger zum Clamm. 94. 202
 Pergles. 98
 de Peri. 263
 Le Perier. 201
 Perigord. 234
 S. Pern. 192
 Pernin. 267
 Pernstörffer. 203
 Peroischen. 263
 Peronne Civ. 303
 du Perron. 167. 290
 Pesteil. 153
 Pestivien. 117
 Peterborou. 180
 Peterswald. 122
 de Petra. 157
 Petschach. 173. 247. 288. 312
 Petzlinger. 282
 Pezzen. 241
 Pellevé. 205. 367
 Pfaffenhovia. 365
 Pfahler. 281
 Pfærtner. 188
 Pengvilli. 173
 Pfeil. 240
 Pfeifferl de Biberbach. 364
 Pfeffert de Biberbach. 259
 Pfersdorf. 365
 Pfingsthornii. 166
 Pfinzing. 93
 Pfiretenis fam. 254
 Pflammer. 283
 Pflug. 286
 Pflugen. 365
 Pfrauheim dict. de Klettenberg. 144
 Pfullingen. 99
 Phalay seu Valois. 117
 Phelippeaux. 268
 Philemelle. 213
 Philippus Burgundius. 360

Pianello. 122
 Le Picart. 231
 le Picard Estelan. 294
 Picarti. 132
 Piccolomini. 56. 172
 Pickler. 215
 Pici de Mirandula. 188
 Pictaviensés Com. 351
 Piedeser. 231
 Piedeser. 188
 Piencourt. 206
 Pienzenaw. 160
 Pierre file. 146
 Pierre du Puy greffier. 173
 Pietersen. 232
 Pierre revive. 367
 Pignatellæ fam. 279
 Pilaren. 216
 Pilly. 186
 Pilten Civ. 248
 Pimentel. 145. 276
 du Pin. 276
 Pinart. 148
 Pincé. 225
 Pircker de Pirck. 364
 Pirckheimer. 224
 Pirghaimer. 287
 Piring. 193
 Pinon. 263
 Pirutzky. 188
 Pistorii de Nidda. 205
 Pitlesdini. 216
 Plauc. 168
 Plaines. 284
 Planeck. 164
 Le Planque. 206
 Plantaganista. 368
 Plasiac. 150
 Plasienberg. 195
 Plastrier. 240
 Platecorne. 244
 Platten. 196
 la Platiere Bourdillon. 288
 Plaufig. 188
 Pledian. 192
 Pleissis. 198
 Pleiss. 168. 193. 258
 Pleiss Anger. 117
 Pleiss Boudoin. 173
 Pleiss Bude. 192
 Pleiss Cacheleu. 357
 du Pleiss au chat. 253. 276
 Pleiss Châtillon. 267
 Pleiss de chivray. 233
 Pleiss liencourt. 172
 Pleiss Tosto. 276
 Plettenberg. 90
 Plittersdorff. 164
 Plorec. 194
 Pluvin t. 203
 Podenstein. 353
 Pogorsker. 210
 Pogrel. 300
 Poitiers. 200
 Poitieux. 185

Poissy.

Index Familiarum.

- Poissy. 189
 Poitiers. 368
 Poix. 152. 227
 Polarii. 271
 la Pole Duc de Suffolck. 143
 Poleins de la Jacliere. 153
 Polinger de Persing. 288
 Pölling. 203
 Polonia & Gallia insignia.
 Polsniz. 246
 Pœmer. 95
 Pomerania. 331
 Pomerani cum seutum. 331
 Pomerii. 165. 1 Bungart.
 Pommereuil. 166
 Pommolain. 144
 Pompadour. 299
 de Pons. 150
 Pons de Thomieres. 260
 du Pont. 368
 du Pont l'Abbé. 233
 Pontac. 301
 l'ontalieren Bourgogne. 365
 Pontallier. 231
 Pontamousson en Lorraine. 365
 Pontbriant. 301
 Pontchâteau. 117
 Pontcorlé. 243
 Le Pont S. Esprit en Vivarets. 365
 Ponthou. 194
 Ponti. 231
 Ponteuez C. de Carces. 301
 Poppel de Lobowitz. 214
 Poppel de Lobcowiz. & Hassenstein. Bar. Com.
 & Princ. 92
 Poppendorf. 224
 Popschiz. 367
 Poppschütz. 296
 Poyer. 300
 le Porc. 242
 Porcellet. 54
 Porcelos. 2. 2
 Porcon. 144
 von der Port. 365
 du Port en Beugey. 184
 de Porta. 56
 la Porte neuve Guer. 192
 Portner zu Teuren. 245
 Portocarcero. 188
 Portocarrerii de Palma. 342
 Portus Naonis. 301
 Posanges. 265
 Poséck. 99
 Poser. 120. 221
 Pöstel. 233
 Poster. 275
 Pot. 144
 la Poterie. 171
 des Potots. 279
 Pottes. 279
 Pöttinger de Persing. 252
 Pougers. 356
 Poulmic. 188
 Pówri, in Anglia. 96
 Poy Clergant. 368
 Poyloauls. 190
 Poyfel zu Hackenberg. 244
 Prabeck. 283
 de Prado. 114
 Præsing. 329
 Praga. 143
 Prandis. 232
 Prandner. 275. 365
 Prandt. 274. 275. 364
 Prandtauroux. 173
 Praquaux. 213
 Præsing. Bar. 106. 118
 de Prato. 57
 Pratonxas. 171
 Praunen. 92
 Prechter. 145
 Precii Com. 171
 Precy. 189
 Preem. 225. 365
 Preisinger de Woltzsch. 95
 Prem. 231
 Prennberg. 277
 Presteval. 152
 le Prestre. 183
 Preudhomme. 213
 Preville. 153
 Previlly Poule. 130
 Prevost d'Auge. 179
 Prevost S. Cyr. 169
 Prevost du Fort. 171
 Prevost du Teil. 243
 Preuten. 122
 Preussen. 215
 Preysing. 95
 Pridieuxii. 350
 Prie. 261. 268. 344
 de Priego. Com. 358
 Priego March. 332
 Priesen. 100
 S. Priet. 201
 Prilzelwitz. 215
 Priola. 158
 Prittwitz. 189
 Prizelwiz. 248
 Prockendorff. 240
 Prof. r. 97
 Prohannes Dn. de Peines. 300
 Promnitz. 295
 Pronner zu Thalhausen. 364
 Proy de Findelstein. 274
 Pruckbach. 279
 Prulay. 237
 Prully. 214
 Prunclay Gaseran. 198
 Prunner de Thalhausen. 275
 Prunsky. 203
 Prygkheuser zu Wachs. 168
 Puchberg. 271
 Puccio. 205
 Puchenau. 112
 Puchenstein. 102
 Puchler. 231. 267
 Püchler de Ringers. 195
 Puchhausen. 153
 Puchheim. Com. 107. 141
 Puchot. 212

H

Pudens.

Index Familiarum.

Pudensdorf. 287
 Pudewels. 120
 Puget. 352
 Puggh. 231
 Pülkhofen. 243
 Purget. 168
 Putz de Adlersturn. 276
 Putzen. 268
 Puy. 172
 du Puy. 157. 189. 231
 Puybaselé. 192
 du Puy de Digny. 157
 Puy du fou. 192. 332
 Puygreffier. 173
 du Puy Martin. 283
 le Puy Monbrun. 232
 Puzner zu der Puzn. 99
 Pfefferl. 190
 Pyle. 295
 Pybrac. 145

Q.

Quaden. 148
 Quarcavy. 252
 Quasneus fam. 155
 Quatermains. 142
 Quebriac. 265
 Quelocadovean. 176
 Quency. 192
 Querheim. 141
 Quermeur. 194
 des Quesnes. 176
 Quesnoy. 213
 la Queville. 172
 Quincarnon. 237
 Quinones. 117. 189
 Quinquenpoix. 146. 299
 Quintin. 137
 Quissinic. 293

R.

Raben. 368
 Rabenau. 368
 Rabenau. 251
 Rabenstein. 90. 221. 366
 Rabensteiner. 207. 364
 Ræblinger. 221. 364
 Rabodanges. 174
 Rackel. 125
 Rackwitz. 271
 Radeck. 209
 Ræder. 214
 Rædern. 287
 Rädwitz. 98
 Raffenstein. 216
 Raggio. 56
 le Ragois Bretonvilliers.
 Ragulier. 224
 Guilelmus de Rais. 351
 Raiffe. 261
 Raitenbach. 195
 Raitstock. 143
 Raltii. 254
 Raming. 215

Ramingen. 159
 Ramme. 250
 Ramseider. 209
 Rancher. 178
 Rancrolles. 225
 Randaw. 180
 Ranzaw. 90
 Raoul. 253
 Rapaccioli. 262
 Rappach. Bar. 160
 Rappolstein. Com. 183. 221. 348
 Raschor. 274
 Rasse. 168
 Rasse de Ganre. 234
 Rassenghien. 231
 Rassefeldt. 144
 Rastelwitz. 285
 Rathen. 273
 Rathmansdorf. 289
 Rathsamhausen. 112. 319. 348
 Rathsmaul de Elfeldt. 204
 Ratisponensis Episc. 152
 Ratt. 275
 della Ratta. 351
 Ratzbar. 188
 Ratzen. 227
 Rätznicz. 323
 Rauchberg. 238
 Rauchhaupt. 98
 Raudenberg. 367
 Rauen ab Holzhausen. 141
 Ravenspurg. 365
 Rauhberg. 281
 Raumschüssel. 112. 203. 279. 366
 Raumung de Daspach. 169
 Raunach. 251
 Raunich. 198
 Rauschenblatt. 365
 Raucher. 238
 Rauchner. 262
 de Raufendorff. 138
 Ræux. 200
 Ray. 266
 Raymond. 171. 268
 Raymond d'Aübeterre. 190
 Rayneval. 172
 Raynold. 152
 Razen de Frenz. 171
 Razenried. 139
 Reaux. 212
 Rebe. 225
 Rebiz. 99
 Rebours. 191
 Rechberg. 209. 368
 Rechburger. 365
 Rechen de Hohenleinach. 364
 Rechenberg. 121. 250
 Reck. 260
 von der Recke. Bar. 150
 Reckiri. 140
 Recourt. 185
 Reden. 365
 Redesham. 265
 Reding. 303
 Redinger. 234

Red-

Index Familiarum.

Redwiz. 155
 Refuge. 332
 Regau. 243
 Regeldorf. 239
 Regensburg. Episc. 152
 Regūmons. Boruff. 365
 Regūmons. Franc. 367
 Regnier Guerchi. 200
 Regzenstein. 152
 Rehebeck. 368
 vom Rhein. 138
 Rehlingen. 147. 197. 356
 Rehlingia Fam. 226
 Rhem. dicti Rothfeller. 121
 Reiber zu Reinegg. 248
 Reibisch. 154
 Reibnitz. 145
 Reich de Reichenstein. 294
 Reicharter de Pechthal. 251
 Reichaw. 214
 Reichenaw. 138
 Reichenbach. 288
 Reichling de Meldeck. 141
 Reideburg. 187
 Reiffen. 155
 Reiffenstein. 250
 Reifferscheidii. 183. 348
 Reiger de Hausstein. 364
 Reigher. de Hausstein. 250
 Reignac. 235
 Reilhac. 367
 Rein. 167
 Reinach. 235
 Reinberg. 141
 Reindorffer. 293. 328
 Reinecc. 327
 Reinhart. 274. 367
 Reinsberg. 143
 Reinsperg. 189
 Reisperg. 99
 Reitmohr. 205. 366
 Reitenau. 200
 Religiosi & Religioſæ Melitenſes. 342
 Rely. 168
 Remefort la Grilliere. 291
 Rempe de Pfullingen. 99
 Renard. 367
 la Renardiere. 242
 Renaud Lalaing. 191
 Renchen. 112
 de Reuel. 168
 Reneville. 200
 Renner. 214
 Renner zu Almedingen. 366
 Renouart Villayer. 267
 Rentv. 285
 Rephun de Fersheim. 223. 364
 Retel. 286
 Retſchin. 142
 Reuber zu Reineck. 156
 Reven. 297
 Revol. 261
 Reutlinga. Civ. Imp. 99
 Reyensperg. 191
 Reyger de Hausstein. 219

Rezin-Beauchamp. 280
 Rhæti. 202
 Rhein. 265
 vom Rhein. 157. 158
 de Rhodes. 144
 Rhodius ordo. 171
 Rhingrav. Com. 326
 Ribaupierre. Com. 183
 Ribbing. 262
 Riberæ. 112
 Richard de S. Priest. 267
 Richedame. 261
 Richelieu. 168
 Richenburg. 94
 Rie. 212
 Riederer de Pair. 273
 Riedesel. 354. 364
 Riedesel de Bellersheim. 248
 Riedesel de Eisenbach. 248
 Riedesel in Vers. 248
 Riedt. 186
 Riemben. 233
 Riencourt. 149
 Rietheim. 114. 247. 319
 Rietperg. 212
 Rigens. Arch. Episc. Liv. 171
 Rimbaber. 243
 Rinaldelli. 145
 Rinderbach. 292
 Rindtorf. 364
 Burggr. de Rineck. 146
 Ringel. 356
 Rinfonin. 171
 Rion en Auvergne. Civ. 303
 Rion le Sain. 192
 Rittschæn. 212
 de Riviere. 347
 la Riviere. 152. 153. 176
 River. 238
 Rivoire. 277
 Roannoſ f. Rouanez. 185
 Roberſat. 231
 Roberti. 363
 Rochaw. 266
 la Roche. 213. 225. 277
 de la Roche en Ardenne. 359
 Rochebaron. 107. 139
 Roche beaucourt. 191
 la Roche bretteau. 232
 la Roche chemeraut. 185
 Rochechouart. 148. 245. 344
 la Rochedaim. 245
 Rochfaucault. 205. 327
 de la Rochefaucard. 169
 Rochefort. 117. 213
 Rochegnyon. 186
 la Roche Ramé. 191
 Rocheceſſon. 115
 des Roches. 277
 Rockenhaus. Com. 99
 Rocquart. 181
 le Roy. 265
 Roden. 103
 Rodenhausen. 197
 Röder. 98

Index Familiarum.

- Reeder. Bar. 364
 Reederer de Thiersperg. 214
 Rödern. 159. 365
 Rodes. 261
 Roddes. 231
 Rogemont. 213
 Rogewiz. 248
 Roggenburg. abb. 364
 Rogres. 182
 Peter Rohancus. 333
 Rohan. 192
 Rohaneorum maculæ. 54
 Rohlingerii. 354
 Rohr 95. 196 326
 Rohrbach. 196. 288
 Rohrwiz. 91
 Rojas. 273
 Rolandt. 300
 Rollaincourt. 284
 Rollar. 299
 Römer. 304
 Römersthal. 172
 Romnitz. 296
 Romolles. 299
 Romorarchri. Com. 144
 Romul. 203
 Ronau. 260
 Ronberg 120. 260
 Ronstatt. 95
 la Roque. 145
 Roquefeuil 189. 287
 Roquelauce 290
 Roquetaille. 366
 Rordorf. 97
 Roeschen de Geroldsau. 273
 Rosenau. 268. 364
 Rosenbach. 365
 Rosenfelda. 365
 Rosenberg. 157
 Rosenberg. Franc. 368
 Rosenbergi. 140
 Rosenbergi Principes. 345
 Rosenbusch zu Nozing. 261. 364
 Rosheim. 166
 Rosillo. 188
 de Rosiny. March. 141
 Rosshemium. 365
 Rossert. 198
 Rostau. 143
 Rosthlig. 251
 Rostrenan. 115. 144
 Rotberg. 143
 Roth. abbat. 185. 364
 Rothfelfer. 245. 366
 Rotier. 139
 Rotkirchen. 94. 216
 Rotenburg. 233
 Rotenburg. Com. 169
 Rotenburgk. 164
 Rotenburgum ad Tubarim. 365
 Rotenburgum ad Nurum. 365
 Roteneck. Com. 94
 Rotenhan. 275. 368
 Rotenleven. 368
 Rotenstein. 364
 Rotomagensis Civ. 250
 Rotthal. 171
 Rottersdorff. 143
 Rottviz. 141
 Rotulinsky. 227
 Rotzelaer. Bar. 347
 Roubaix. 138
 Rouxel Mesdavid. 217
 Rency. 232. 368
 Rouen. Civ. 250
 Rouillé. 206
 Roujou. 149
 Roumilly la Chesnelaye. 237
 Roup. 357
 Rourtay 265
 Roufei. 213
 Rousseau. 368
 Rousselot. 285. 293
 Rousserotes. 171
 la Roussiere. 168
 Roussillon. 212
 Rouville. 254. 368
 le Roux. 166
 les Roux des Aubieres. 182
 Rouy. 167
 Roy. 167
 le Roy chauvigny. 152
 le Roy Gomberville. 168
 Roya. 343
 Roye. 152
 Roygweil. 182
 Roze. 191
 Rubei. 19
 Rubempré. 185
 Ruber zu Pichtendorff. Bav. 364
 Ruck. Com. 102
 Rücker. 271
 Rückersfelder. 175. 245
 Rückingen. 258
 Rucksleben. 92. 354
 Ruden de Collenberg. 364
 Ruder. 112. 250
 Ruddere. 284
 Ruditzker. 293
 Ruditzky 210
 Rudolphi de Monte Hermenii. 213
 Ruel. 214
 Ruepp. 153. 255
 Ruffei. 145
 Rufier. 232
 Rumel. 203
 Rumelheim. 90
 Rumpenheim. 149
 Runckel. 328
 Runes. 214
 Rupifulcaudii. 169
 Rusdorff. 158
 Ruse Beaulieu. 169
 Rusetzker. 287
 Rüsler. 354
 Russworth. 112. 152
 Ruttenberg. 365. 367
 Ruttenburg 191. 102
 Rzepitzker. 244

Index Familiarum.

S.

Saaneck. 347
 Saavedra. 265
 Sabatici. 343
 Sabatiers. 276
 Sabaudia. 171
 Sabaudica Ducissa. 106
 Humbertus Sabaudus. 360
 Sabrans. 231
 Georgius Sabinus. 247
 Sachsen. 148
 von Sachsen. 230
 Sachsenhausen. 144. 219
 Von Sachsenhausen. 296
 Sacke. 364
 Sacke. 280
 Sailly. 194
 Saintyon. 176
 Salder. 267
 Salemandri. 257
 Salern. 138
 Sallaert de Bouron. 179
 Salldorf. 244
 la Salle. 148. 174. 200
 des Salles. 299
 de Sallnburg. 96. 265
 Salicera. 173
 Saligdon. 169
 Salignac. 154
 Saligny. 299
 Saligny f. Florent. 158
 Salin la Nocle. 153
 Salisch. 226
 Salmenfes Comit. 183. 191. 254. 248. 363.
 364
 Salmons Weiler. 186
 Saltz Bar. 142
 Salvage. 200
 Salvain de Boissieu. 344. 345
 Saluciarum March. 137
 Salza. 124
 Salzburg. 365
 Vorten de Salzburg. 147
 Samay la Goutte. 200
 Sancerræ. com. 327. 344
 Sancques. 252
 Sanctai. 178
 Sandei March. de Valdifuente. 242
 Sandes Bar. 173
 Sandicell. 249. 325
 Sandoval. 153
 Sanfelice. 225
 Sanglier. 141
 Sanverden. 325
 Saqueville. 215
 Sarceli. 232
 Sardinia. Regn. 172
 Sargel. 246
 Sarmiento C. de sancta Martha. 200
 Satsé Malemains. 206
 Sassenburg. 137
 Sætern. 282
 Sattelböger. 99
 Sättelin. 288. 264
 Saveuse. 153

Savoisii. 168
 à Saurau. 98. 214
 Saurau Bar. 195
 Saurmann. 153
 Saurzapfen. 283
 Sautour. 271
 Saux. 273
 Saux de Tavanès. 231
 Sax. 90
 Sæxen. 90
 Saxon. Elect. 322. 332
 Saxonix Duc. 261
 Saxonica insignia. 107
 Sayn Com. 328
 Saynense scutum. 331
 Sazenhofen. 146
 Scaglinoi. 151
 de Scala. 289
 de la Scala f. Scaglieri. Bar. 364
 Scaligerorum gens. 56
 Scaphulum. 367
 Scepeaux. 117
 Schaaf. 365
 Schaben. 364
 Schachmann. 189
 Schachner. 204
 Schaden. 215
 Schaden von Liepold. f. Leipoltz. 242
 Schaderitz. 194
 Schadner. 324
 Schael. 131
 Schafen. 249
 Schafgorsch. 368
 Schafnausen. 365
 Schaldorf. 167
 Schænau. 181. 198
 Schænberg. 266
 Schænberg. Bar. 183
 Schænbühl. 219
 Schænburg. 300. 364
 Schæneck. 44
 Schæneiche. 258
 Schænensburg. 177
 Schæneld. 144
 Schænkirchen. 242
 Schænradii. 156
 Schænstein. 157
 Schænwetter. 325
 Schallenberg. 255
 Schaphulum. 365
 Scharffenberg. 150
 Scharlemer. 154
 Scharneburni. 56
 Scharpfenstein. 185
 Schätzel in Hermansberg. 231
 Schauenberg. Com. 150
 Schaumberg. 166. 281
 Schavver. 113
 Schæzel de Merxhausen. 229
 Schebitz. 143
 Scheelen. 283
 Scheid. 166. 260
 Scheiderich. 234
 Scheiding. 156
 Scheiffart. 356

H 3

Scheif-

Index Familiarum.

- Scheiffart de Merode. 158
 Schelhammer. 295
 Scheliha. 270
 Schella. 295
 Schellendorf. 184. 190
 Schelmen. 207. 366
 Schemonsky. 293
 Schenck. 148. 291
 Schenck de Geyren. 92. 368
 Schencken de Rosberg. 99
 Schencken de Schenckenstein. 189. 323
 Schenck de Schmidperg. 292
 Schencken de Simmau. 235
 Schencken de Sommau. 329
 Schenck de Winterlitteren. 282. 326
 Scherdinga. 365
 Scherfgen. 151
 Schernäckel, de Hartenfels. 154
 Schepfen. 250
 Schepps. 365
 Scheufel. 99
 Scheurenschlos. 198
 Schesnaye. 192
 Schicken. 167
 Schifer. 377
 Schiffer. 221
 Schildknecht. 296
 Schildel. 183
 Schildt. 364
 Schilling. 198
 Schiltachium. 365
 Schilter. 275
 Schindel. 130. 201. 365
 Schiraw. 239
 Schivalbach. 198
 Schlager. 366
 Schlamersdorf. 153
 Schlaun de Linden. 365
 Schlegel. 284. 354. 356. 364. 368
 Schlegel de Munchsberg. 284
 Schlegel de Münchsberg. 366
 Schleinitz. 268. 267
 Schlenderberg. 196
 Schlenderhan. 211
 Schleudersperg. 233
 Schleuter. 280
 Schleyer, dict. Schlægerer. 364
 Schlichte dict. Kazbils. 364
 Schlichting. 244
 Schlieben. 149
 Schliowitz. 273
 Schlittstet. 287. 364
 Schlizii. 168
 Schliz dict. Görz. 164
 Schlux. 243
 Schmieden. 200
 Schmidt. 280
 Schmidtau. 141. 231
 Schmihen. 92
 Schmiritz. Baron. 94
 Schmirfiz. 94
 Schmithi. 252
 Schmolzn. 248
 Schnabel de Schaufstein. 366
 Schnabelt. 299
 Schnebelin. 93
 Schneeheuser. 257. 365
 Schneeweiss. 295. 298
 Schneligen. 282
 Schöder. 92
 Schœlhammer. 364
 Schœnbeck. 367
 Schœnberg. 321
 Schœnborn. 276
 Schœnburg. 154
 Schœnburg. 287
 Schondorf. 239
 Schœneich. 367
 Schœner de Strubenhart. 92
 Sckonoven. 347
 Schœnsterren. 227
 Schœnvetter. 271
 Schotten. 103
 Schragen. 198
 Schrammen de Haven. 152
 Schratenbach. Bar. 181
 Schrætl. 226
 Schreibersdorf. 131. 140
 Schrenck de Notzing. 152. 235
 Schrenreifen. 265
 Skrot de Kindberg. 203
 Schrœtl. 265
 Schuckburg. 54
 Schulier. 266
 Schürf. 279
 Schürnding. 235. 275
 Schürsdorf. 96
 Schurftab. 365
 Schütz. 221
 Schutzper. 260
 Schluffelfelder. 365
 Schwalbach. 103. 325
 Schwanau. 166. 217
 Schwanberg. 219. 368
 Schwanberg. Bar. 364.
 vom Schwanen. 219
 Schwartzach. 365
 Schwarz de Hirtz. 146
 Schwarzdorf. 142
 Schwarzen. 144
 Schwarzenberg. 147
 Schwarzenburg. Com. 91. 106. 331. 332
 Schwarzenstein. 298. 365
 Schwebel. Bar. 141
 Schweighard. 237
 Schweinbock. 242
 Schweinböck. 364
 Schweinichen. 242. 365
 Schweiniz. 98
 Schweinizium. 365
 Schwemke. 118
 Schwenckfeld. 130
 Schwend. 143. 219
 Schwenckfeld. 286
 Schwerin. 190. 314
 Schwind. 244
 Scotiæ Regnum. 180
 Sabergünz. 327
 Sebnier in Reiffenstein, Baron. 192
 Sebotendorf. 260

Index Familiarum.

- Sebusium. 365
 Seckendorf. 259. 225
 Scenus de Freidenberg. 242
 Sedlnizky. 296
 Seele. 138
 Seemann. 154
 Segger. 328
 Segiser. 285. 265
 Segker. 221. 302
 Segnorino. 261
 Segvier. 167. 249
 Sehefeld. 237
 Seidliz. 253
 Seintlowe. 252
 Seissel. 182
 Seligen. 114
 Seliviz. 185
 de Selles Com. 141
 Selliviz. 140
 Senaillii. 168
 Senarpont. 174
 Senarre. 168
 Senenses. 241
 Senft de Bilfach. 234
 Senft de Suelburg. 153
 Senitz. 255
 Senslis. 368
 Seque. 175
 Sequiran. 243
 Seraphini. 205
 Serau in Buechberg. 248
 Sercey f. Sercey. 148
 Sermaises Villardeau. 191
 Sermoneta. 186
 Serpent. 233
 Serpents de Gondras. 232
 de Serto. 192
 Servieres. 173
 Sefmaisons. 299
 Seubersdorf. 164
 Seve. 179
 S. Severe. 344
 S. Severin. 141
 Seigné d'oliv. 103
 Seyboltzsdorf. 96
 Seydel. 198
 Seydewiz. 204
 Seyfridsdorf. 272
 Seyturier. 285
 Sfondrati. 154
 Sfortia. 263. 243
 Sfortiarum de Segna fam. 263
 Shouldham. 212
 Siber de Piefenitz. 280
 Sichelstein. 124
 Sickingen. 200. 351
 Silicia insignia. 104
 Sidenii Com. 294
 Siebenburger. 277. 265
 Sigenheim. 220
 Sigenhofen. 286
 Sigershofen. 251
 Sigmær. 97. 280
 Sigmershausen. 195
 de Signia Com. 214
 Sigrot. 228
 Silberborner. 142
 S. Simon. 190
 Simphalle. 174
 Sindalli. 112
 Sintzich. Baron. 218. 325
 Sinzendorf. 112. 142
 Sinzendorf Com. 201. 311
 Sinzenhofen. 182
 Siomoruditzky. 103
 Sirmond. 293
 Sitsh. 99
 Skrebensker. 157
 Skytte. 363
 Slavi. 256
 Smising. 264
 Sobitschowsker. 288
 Soily. 231
 Soircourt. 194
 Soisson. 158
 Sokolowsker. 270
 Solieu. 171
 Solis. 363
 Solmasii. 168
 Solmenfes Com. 348. 350
 Solothurn. com. 211. 325
 Somerdyk. 360
 Sommereux. 225
 Sommerfeld. 254
 Sommerfet Com. 291
 Sommerfet Com. de Worcester. 360
 Sonastre Bar. 341
 Sennenberg. 363
 Sonnewald. Baron. 232
 Sonfier. 200
 Sorbier. 231
 Sordet. 253
 Sorel. 237
 Sorina. 56
 Sorores poenitentia S. Dominici. 336
 Sosa. 145
 Sossenheimer. 268
 Sötern. f. Zötern. 303
 Sotomayar D. de Bejar. 185
 Souastre. 194
 Soucy. 183
 Sourdon. 176
 Souvert. 215
 Souvin. 173
 Souyneres de Essenau. 192
 Span. 260
 Spanheim. Com. 348. 360
 Sparneck. 168. 364
 Sparr. 167. 363. 365
 Sparren. 367
 Sparrenberg. 98
 Spaur. 188. 233. 273
 Spaur. Bar. 106. 314
 Spegeii. 363
 Speir. Episc. 171
 von Speier. 219
 Sperberseck. 188
 Spiegel. 147

Index Familiarum.

- Spiegel de Bickelsheim. 381
 Spiegel de Bukelsheim. 281
 Spiegel auff dem over feu uffer. 281
 Spiegel von Rodenberg zum Diesberg. 281
 Spieler. 366
 Spiller. 187. 188. 240
 Spindler. 275. 282. 364
 Spirensis Episc. 171
 Spiznasen. 364
 Sponheim. 356
 Sporkii. 56
 Abbates stabulenses f. Stablo. 54
 Stackel de Hertenberg. 217
 Stadion. 283
 Stadler. 206
 Stafford de Bückingam. 166
 Stæhlin de Storchsburg. 215
 Starenberg. 238
 Stahringer de Kalching. 224. 364
 Stain. 284
 Stain Baron. 93
 Stain de Reichenstein. 283
 Stainheim. 191
 Stainhausen. 277
 Stairer de Ruckendorff. 156
 Stalberger. 276
 Stalburger. 276
 Stammer. 164
 Stängel. 153
 Stangen zu Cunitz. 215. 368
 Stangen de Trebach. 365
 Stanley. 152
 Stapfer. 365
 Stapleton. 233
 Starcke. 219
 Starhemberg. Com. 90
 Starfchedel 99
 Starzhausen. 216. 304
 Staten. 120
 Staudenhecht. 254
 Stave. 97
 Stavele. 153
 Stauf de Ehrenfelt. Bar. 92
 Staufen. Bar. 322
 Staufer de Thunau. 195
 Steck 150
 Steckborn. 90
 Steenhute. Bar. 126
 Steffan de Cronstetten. 283
 Steffen. 158
 Steger zu Ladendorf. 301
 Steige. 365
 Stein zum Barckfeld. 164
 Stein in Barckfeld. 354
 Stein zu Liebenstein. 154
 Stein in Libenstein. 354
 Stein de Ostheim. 160
 Steinau. 51
 Steinbock. 363
 Steindorf. 365
 Steinfeld. 327
 Steinheim. 364
 Steinlinger. 217
 Steinsdorf. 298
 Steirer de Berneck. 238
 Stempel 365
 Sterborough. 358
 Sternberg. 273
 Sternberg. Com. 348
 Sternberg Baron. 353. 366
 Sternfels. 366
 Sterner de Misbrunn. 273. 364
 Sternskildii. 272
 Stertz. 221
 Steren. 285. 319
 Stetenberg. 279
 Stetten. 251
 Steyrer. 365
 Stibar. 294
 Stibitz. 157
 Stieffen. 268
 Stingelheim. 101
 Stislingen. 185
 Stizela de Rochitz. 156
 Stoeheim. 160
 Stockamer. 143
 Stocker. 366
 Stockhausen. 365
 Stockheim. 197. 364
 Stockhörner. 270
 Stolzen. 189. 201
 Stolzen von Bickelnheim. 284
 Stommel 268
 Storck. 219
 Stormaria. 54
 Störn. Störnstein. 92
 Stordorf. 285
 Stöffel. 204
 Stourton. Bar. 275
 Strawitz. 277
 Strackwilz. 267
 Strahlendorf. 364
 Strain de Schwarzenau. Baron. 93
 Stralen. 296
 Stralenberger. 144. 274. 265
 Stralnfels. 274. 364
 le Strang B. de Corshain & Blackmore. 358
 le Strang. B. de Ellesmere. 358
 le Strang. Baro de Knokyn. 358
 Strasburg. 152
 Strafer. 160
 Strasfelder. 145. 233
 Strasl. 364
 Sträsl 153
 Straußen. 216
 Streitberg. 232. 285. 366
 Streithagen. 171
 Streithorst. 295. 365
 Strozzi. 144
 Strutzen. 240
 Stuckii. 182
 Studniz. 148
 Stumpf de Tettingen. 260. 365
 Stuntzberg. 169
 Sturii. 107. 262
 Sturm de Sturmeck. 149
 Sturmer de Neupetter. 325
 Styria March. 112
 Styria Insignia. 238
 Suarezii de Mendoza. 332

Index Familiarum.

- Sudermanica fam. 165
 Suecia regn. 291
 Suede. 291
 Sueffionenses. 158. 346
 Suevi. 246
 Suilly. 231
 Suffolck. 171
 Sulching. 99
 M. Sultarius Franciæ. 333
 Sultz. 270
 Sulz, Com. 197
 Sulzberger zu Krapfenberg. 289
 Sully. Duc. 141
 Sündersdorff. 154. 266
 Sundhausen. 241
 Suramont. 295
 Surger de Muzig. 186
 Surgeres. 194
 Suye Mauric. 277
 Süzel de Mergetheim. 94
 Sweringii. 290
 Swinertoni. 174
 Swollensis Civitas. 106
 Sydenham. 250
 Sygel de Gurtz. 218
 Symiana familia. 299
 T.
 Tabor. 244
 Täching. 138
 Tader. 216
 Tägerfeld. 183
 Von Tale. 103
 Tallanfac la Loudriere. 191
 Talöet Kerservant. 201
 Talovet Keravion. 188
 Tamaraca. 55
 Tamboneau du Bauchet. 143
 Tamdorf. 227
 Tamfelder. 186
 Tamlay. 137
 Tangel. 180
 Tannberger Bar. 277
 Taneck dicti Ruck. 95
 Tannenbergl. 188
 Tannwiz. 368
 Tanques. 255
 Tase. 260
 Tassii Comit. 55. 331
 Taubadel. 121. 329
 Taubenheim. 231
 Tauchritz. 153
 Tauer. 218
 Tauffer de Sinching. 92
 Tauffkirchen. 93
 Taxis. 326. 364
 Taxis. Austr. 246
 Teba Com. 357
 Teck. Duc. 193
 Teckdorf. 365
 Tecke. 285
 Tecklenburg. 327
 Teisterbantii Com. 349
 Telier. 295
 le Tellier. 257
 Templanorum ordo. 171
 Tendilla Com. 332. 357
 Tentzli. 233
 Termes. 232
 Ternant. 289
 de Terno. 239
 Terrier Bar. 341
 Tersowicensii. 368
 Testart. 144
 Tettaco. 197
 Tettenbach. 152
 Teufel. 101. 226
 Teuffel. 156. 329
 Teuffel de Bühel. 153
 Teuffel de Birkensee. 238
 Teuffel zu Rotensee. 367
 Teuffenbach, Baron. 190
 le Tevre de Lambiere. 252
 Teutonicus ordo. 172
 Thaimer. 273
 Thalheim. 350
 Thanhausen. 216
 Thana. 253
 Thebaldi. 247
 Themines. 250
 Thermes. 274
 Thevales Crean. 198
 Thevinla Dubliere. 276
 Thianges. 174. 267
 Thiars. 255
 Thierberg. 364
 Thierstein. 326. 364
 Thilly. 167
 Thinonville. 198
 Thionville en Bauffe. 107
 Thomshirn. 120
 Tholon. 219
 Thonn. 153. 214
 de Thoré. 357
 Thorer de Eyrafpurg. 195. 250
 de Thou. 225
 de Throtta. 168
 Thuanea fam. 225
 Thümmel. 123
 Thungen. 150
 Thürheim. 364
 Thuringul leo. 235
 Thurlandi. 348
 Thurn. 169. 328. 364
 im Thurn. 91
 Thvvengi. 217
 Tibergeault. 148
 Tiercelin. 185
 Tignonville. 192
 Tigny. 176
 Tigurum seu Zurich. civ. 94
 du Tilles. 173
 Tillieres. 153. 232
 Tillon du Chesne. 294
 Tilly le Roux. 167
 Tincken. 285
 Tingecoret. 186
 Tingri. 249
 Tiraqueau. 148

Tivarlan.

Index Familiarum.

Tivarlan. 300
 Tluck. 261
 Tobelheim. 252
 Toledo. 138
 Toligny. 186
 Tollerani. 342
 Tomshirn. 145
 Tounelier de Conty. 220
 Toppler. 366
 Toreau Molitart. 248
 Törken. 191
 Tornacelli. 156
 Torres. 297. 363
 Torrefii. 363
 Torveon. 299
 Tott. 102
 Tottenheim. 250
 Toulengeon. 185
 Toulougeon. 148
 la Tour. 299
 la Tour S. Vidal. 299
 du Tour. 237
 Tourbaut. 172
 Tournay. 171
 la Tournelle. 299
 Tournemine de la Hunadaye. 102
 Tournon. 158
 Touthville. 235
 Train. Comit. 91
 Trainelli. 1171
 de Trans. 294
 Trants. 145
 Trappen zu Bisfein. 146. 213. 227
 Traun. Com. 90
 Trauner. 251
 Trautenberg. 151
 Trautson. 56
 Trazegnies. 126
 Treana. 192
 Trebra. 154
 Trecesson. 168
 Treischen de Bodler. 278. 354. 364
 Tremaini. 206
 Treifs. 209
 du Tremblay. 153
 Tremilleuc. 271
 Trenbach. 193
 Trenchelion. 366
 Treskau. 217
 Tresseol. 365
 Trevirensis Archi-Episc. 171. 310
 Trevisis. 55. 203
 Trevisani. 158
 de Treufa. 250
 Trewarthean. 242
 Trezka zu Linda. 98
 Tricastel. 280
 Trie. 153
 Triebeneck. 241
 Trier Archi-Episc. 171
 Trollii. 205
 Tronchay. 215
 Trongaidy Coulembier. 200
 Tronsac. 200

Troppauf. Oppavia. Civ. 159
 Troulleauville. 288
 Trousebois. 233
 Trousselli. 174
 la Troussiere. 172
 Von der Troyen. 168
 Trudaine. 245
 Trugenhofen. 235
 Truchses de Henneberg. 227
 Truchses de Kühenthal. 174
 Truchses de Pommerfelden. 184
 Truchses de Wäldenburg. 94
 Truchses de Wetzhausen. 107. 144
 Trupbach. 101
 Truschke. 270
 Trutschler. 153
 Trzinsky. 285
 Tschammer. 244
 Tschelo. 296
 Tscherny. 102
 Tscheterwang. 203
 Tscheterwiz. 204
 Tschirnhausen. 149
 Tufery de Trapenard. 231
 la Tuffiere. 234
 Tullum Civ. 303
 Turlandorum familia. 103
 Turlinger de Turlingstein. 99
 Turpin. 194. 348. 368
 Turpincrisse. 189
 Turpin Vauvredon. 190
 Turquant. 106
 de Turri in Molingass. 152
 Turriani. 363
 Türrigel de Rigelstein. 251
 Turstein. 353
 Tüschel. 143
 Tussé. 185
 Tzefchen. 103

V.

Vaize. 200
 la Vallée. 292
 Valenciennes. 231
 Valengi. 159
 Valentia. 55
 Valery. 171
 S. Valery. 194
 Henr. Valesius. D Engolismensis. 359
 la Valette Cornuison. 217
 S. Valier. 205. 327
 Vallon. 239
 Valsassini. 331
 Vandali. 256
 Varax. 117
 la Varenne. 252
 Varenne Sury. 188
 Varennes. 171. 285
 Varennes Nayant. 191
 Varnier. 168
 Vasant. 289. 368
 Vatan. 189
 Vatico. 261
 Vaubecourt. 166
 Vauchelles. 139

Vaudemont

Index Familiarum.

Vaudemont. 145
 Vaudenay. 344
 Vaugrenense. 194
 Vauquelin des Yveraux. 179
 Vauffain. 167
 Vavasseur. 232
 Vauiredon. 348
 de Vaux de Choiseul. 349
 Vaux le Vicomte. 225
 le Vayer. 172
 la Vayrie. 192
 Uberacker. 158. 206
 Uberæcker. 287
 Uchtriz. 280
 Veelu. 214
 Velacra. March. 349
 Velaschi. 117
 Velasco. 189
 Velasquez. 173
 Veldkirch. Com. 317
 Velei. 249
 Veller. 174
 Vendegies. 287
 Vendosme. 108
 Venetorum S. Marcus. 203
 le Veneur. 152
 Venningen. 266
 Ventadour. 189
 Ventet. 184
 Ventes. 188
 de Vera. 332. 363
 Verdenfis Episc. 156
 du Verder. 232. 364
 Verdugo. 56
 Verdun. 194
 Verduinus Episc. 171
 Vere Com. 102
 Vergiacum. 367
 Vermandois. 188. 346
 La Vernade. 259.
 Verneilles. 232
 Vernon. 171
 Vernuis. 256
 Veroin. 183
 La Veronne. 138
 Vers. 354
 Vert. 188
 Verun en Puard. 344
 Vestenberg. 112. 142
 Vetter von der Gilgen. 265. 364
 Veyre. 300
 Uffordori. 56
 Uffteiner. 216
 Ufftenner. 216
 Uhrmühle. 281. 366
 Vianden. 140
 Vianen. 347
 Viau de Chanlivaut. 153
 de Vic. 206
 Vicenteli. 112
 Vichi. 117
 Vicupont. 189
 Vieille Maison. 301
 Viéne. 212.

Vienneses. 344
 Viernundt. 165
 de Viette. 153
 La Vieu. 117
 Vieuville. 145
 Vieuxbourg. 176
 Vieux chaste. 300
 Vigean. 150
 La Vigne le Houle. 201
 Vigneral. 167
 Vignory. 146
 Villandry. 185
 Villani. 138
 Villarceau. 191
 Villeblanche du Pin. 255
 Ville brune. 256
 La Villeau. 213
 de Villena. 352
 Ville neuve. 174. 234. 294
 Villequer la Guierche. 173
 Villeroy. 167
 Villier. 209. 234
 Villiers. 348
 Villsegger. 232
 Vinstingen. 141
 Vinther de Platsch. 240
 Vintimiglia. 93
 Vintimille. 262
 Viole. 169
 Virieu. 198
 Virmund. Bar. 156
 Virnenburg Com. 191
 Viroduensis Episc. 171
 Vischer. 366
 Vischer f. Fischer. 246
 Vissegger. 213
 Le Viste de Fresne. 122
 Vister. 300
 Vitelichi. 249
 Vitre. 232
 Vitzthum ab Eckstett. 157
 Vivonne. 115. 138. 332
 Ulersdorf. 293
 Ulisparr. 123
 Ulissinga. 365
 Ulm zu Wangen. 147
 Ulma civ. 92
 Ulner de Diéppurg. 300
 Umstarr. 365
 Under holzer vom Hauf. 272
 Ungeraten. 100. 131
 Ungnadii. 368
 Unmus de Altenhausen. 103
 Unruhe. 154. 238
 Unterwaldt. civ. 93
 Unverzagt. Baron. 104. 159. 252
 Unwerdt. 260
 Bögler. 180
 Böggt de Fronhausen. 189
 Böggt von Gundingen. 155
 Vogten. 288
 Vogtsberg. 178
 Böhlin in Dieffen. 106
 Voisins. 173

Index Familiarum.

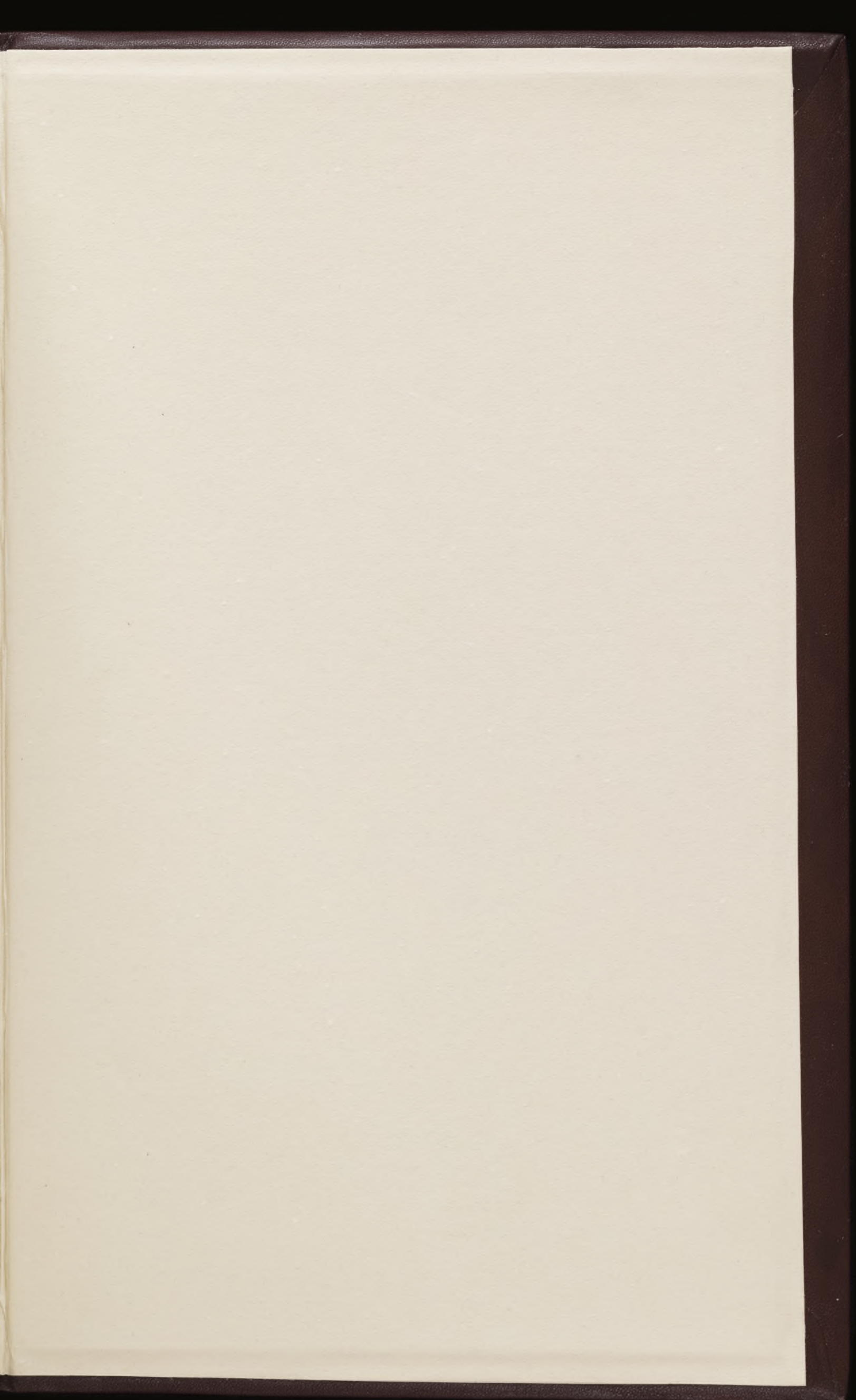
Voiten de Rieneck. 250
 Völcher. 195
 Volckersdorf. Bar. 277
 Volckkrah. 364
 Vollkrah. 222
 Volstedt. 100
 Vossmare. 183
 Vossen. 367
 la Vour. 200
 de Upupa. 224
 Urbini. 98
 Urse. 117
 Uri. 365
 Ursay la Beraudiere. 175
 Urse. 138
 Ursebek. 93
 Ursebeck. 329
 Urseoli. 240
 Ursini. 139
 Ursini in Gallia. 345
 Walther de Herbon. 279
 Usodimari. 148
 Utmann. 121
 Uttenheim. 160. 318
 Uttingen. 263
 Vulturei colon. 234

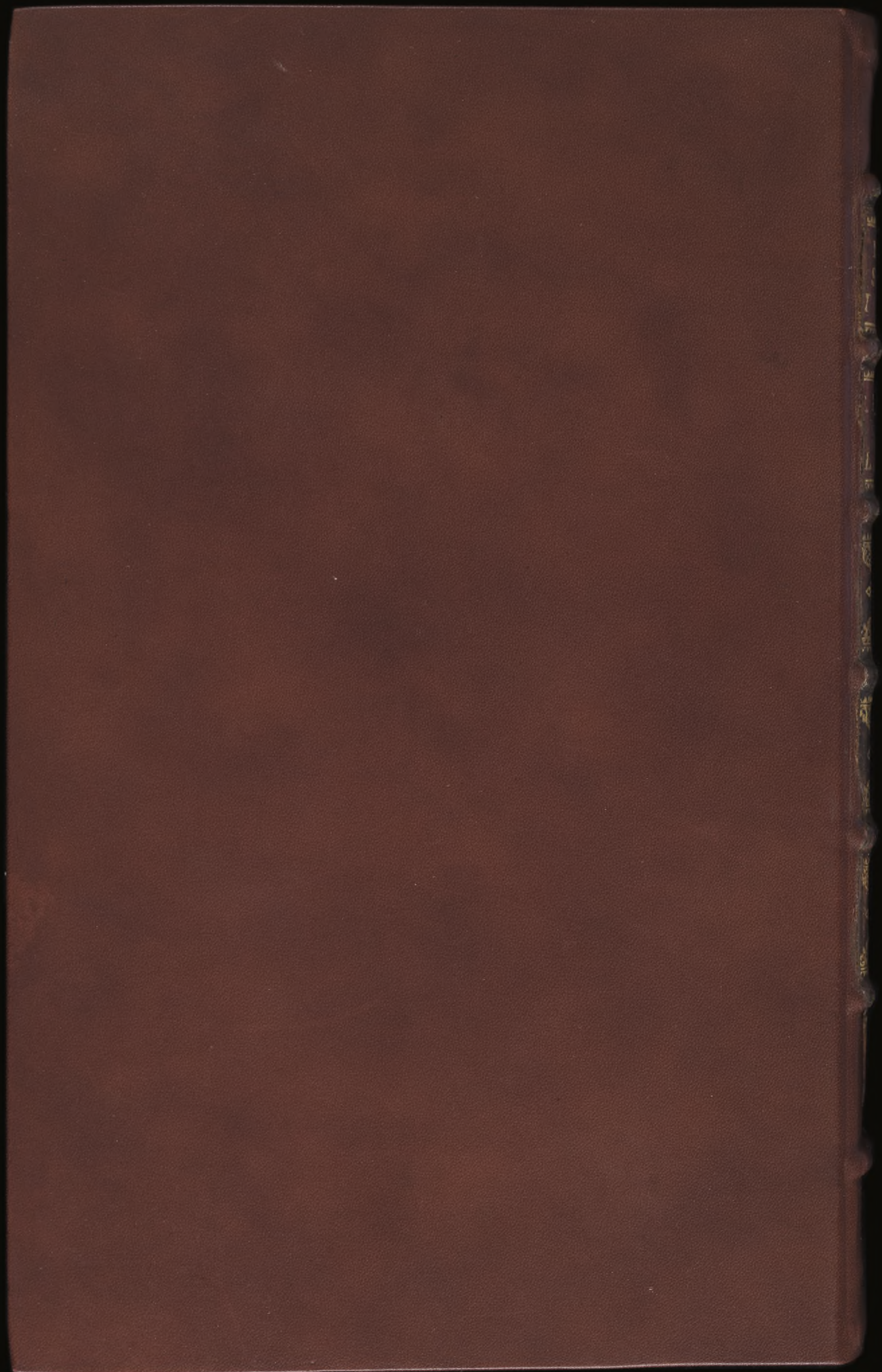
W.

Wabern. 178
 Wachendorf. 138. 280
 Wachtel. 365
 Wackerbrodt. 102
 Wadripont. 209. 234
 Waffleri. 21. 53
 Wahren. 160
 Walbrun. 191
 Waldan. 124
 Waldcappel. 260. 366
 Waldeck. Com. 272
 Waldenburg. 169
 Waldersee. Baron. 102
 Waldkirch. 195. 233
 Waldport de Bassenheim. 182
 Waldstein. 231. 232
 de Waldt seu de Vallo. 97
 Walier de Griesbach. 174
 Walincourt. 232
 Waliser. 355
 Wallen. 207
 Wallenfels. 239
 Wallenrodt. 292. 353
 Wallenstein. 231. 232
 Wäller. 91
 Waller zum Wildthurn. 147
 Wallincour. 233
 Walspurgi. 342
 Walrabii. Colon. 221
 Wambold de Umstatt. 193
 Wanbach. 155
 Wandritsch. 288
 Wangen. 145
 Wangenheim. 185
 Wangensis Civ. 302
 Wanglin. 90

Wanton. 167
 Wangl. 213
 Warctotsch. 261
 Warlen. 188
 Waroux de Maillet. 284
 Warrenii. 56
 Wartenberg. Bar. 90. 332
 von der Warth. Baron. 104. 147
 Warwick. 188
 Wasar. 262
 Wasenarii. 271
 Wastines. 179. 357
 Watzdorf. 90
 Watzmansdorf. 90. 261
 Weber. 270
 Becken de Leopoldt. 152. 274
 zum Weddel. 242
 Wegers. 265
 Wegisheim. 189
 Wehingen. 147
 Wehren. 154. 159
 Von der Weichs an der Glan. 195
 Weida. 365
 Weigsdorf. 94
 Weiler. 98. 159. 209
 Weilerianæ gentis quædam specialia. 160 & seqq.
 Weingarten. 350
 Weinsbrunn. 253
 Weinsperga. 367
 Weiters. 100. 353
 Weitersheim. 272
 Weischner. 287
 Weisen. 209
 Weis de Wettelhofen. 232
 Weisdorf. 232
 Weissenburgum Noricorum. 365
 Weissenstein. 353
 Weissenwolff. 368
 Welandt. 152
 Welchenberg. 103
 Welden. 112
 Welsch. 354. 355
 Welsperg. 102
 Welwart. 270
 Welger de Eberstein. 206
 Welger de Spiegelfeld. 196. 206. 241
 Wembding. 252
 Wenschheim. 227
 Wendte. 329
 Wenger. 210
 Wengst. 244
 de Werda dict. Nading. 148
 Werdenberg. 107
 Werdenberg. Com. 317
 Werfen de Limburg. 144
 Wermesdorff. 289
 Wernberg. 353
 Werningshofen. 188. 348
 Wernsdorf. 266
 Wersabe. 90
 Wersing in Kramwinkel. 296
 Wesemale. 347
 Wesenberg. 141
 Westphalen. 350

Westen

R I
S
C I

A L S

L I S.

